

UNIVERSA
MORALISTHEOLOGIA,

QUA

NON SOLUM PRINCIPIA SPECULATIVA,
SED ETIAM REGULÆ PRACTICÆ

AD USUM

CONFESSARIORUM
EXPLICANTUR.

AUTHORE

CONSTANTINO RONCAGLIA
CONGREGATIONIS MATRIS DEI.

ACCESSIT IN FINE LIBER CONSILIORUM MORALIUM, EODEM AUTHORE

Tomus Secundus.

LUCÆ MDCCXXX.

Ex Typographia LEONARDI VENTURINI.

SUPERIORUM PERMISSU.

UNIVERSA
MORALISTHEOLOGIA,

QUA

NON SOLUM PRINCIPIA SPECULATIVA,
SED ETIAM REGULÆ PRACTICÆ

A D U S U M

CONFESSARIORUM
EXPLICANTUR.

A U T H O R E

CONSTANTINO RONCAGLIA
CONGREGATIONIS MATRIS DEI.

ACCESSIT IN FINE LIBER CONSILIORUM MORALIUM, EODEM AUTHORE

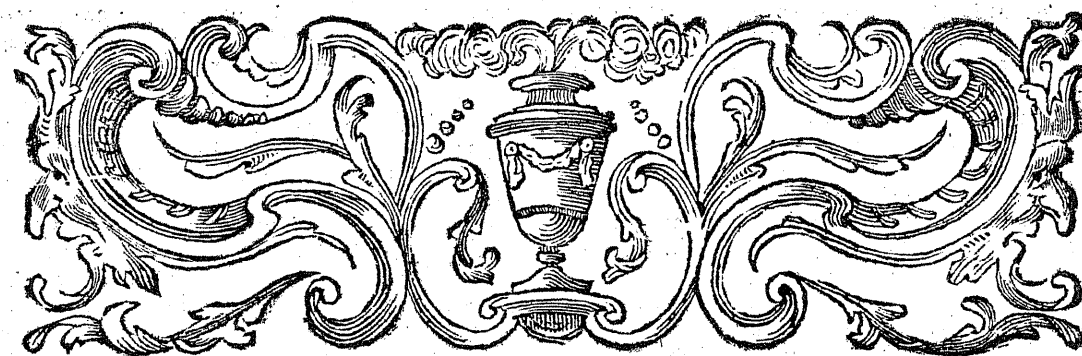
Tomus Secundus.

LUCÆ MDCCXXX.

Ex Typographia LEONARDI VENTURINI.

SUPERIORUM PERMISSU.

TRACTATUS XVI.

DE

SACRAMENTIS IN GENERE.

CUM juxta Apostolum 1. ad Cor. 4. 19. Sacerdotes *sunt Ministri Novi Testamenti, & Dispensatores Mysteriorum Dei*, summopere necessarium est non ignorare, quæ sit Sacramentorum excellentia, quæ efficacia, quæ necessitas, quæ utilitas; sicut etiam qui ritus, quibus conficiuntur, & ministrantur. Dum hæc ignoret, ipse ad hos salutis fontes imparatus accedet; nec qua reverentia, & dispositione ad ipsos accedendum poterit populos edocere. Hinc fiet nequaquam *Domino plebem perfectam* paraturos, sicut ipsorum exigeret ministerium.

QUÆSTIO UNICA.

De Sacramentis in Genere.

CAPUT I.

De Definitione Sacramenti; & de Sacramentorum convenientia, necessitate, & numero.

Q. I. QUID sit Sacramentum.

R. Quamvis hoc nomen *Sacramentum* diversas possit habere significationes, nihilominus, illis omisiss, utpote in præsentibus non necessariis, dicendum est optimè Sacramentum posse ex *D. Th. 3. p. 9. 60. a. 2.* ita defini: *Signum rei sacrae sanctificantis animam*. Dicitur *signum*, quod scilicet sensibile est, quia nempe Sacramenta constant rebus, quæ nostris sensibus subjiciuntur. Non est autem signum naturale, quo pacto fumus est signum ignis, sed signum divini institutum ad significandam sanctificationem, quam in nobis causant Sacramenta. Ita e. g. aqua Baptismi, quæ sordes abstergit, est signum illius animæ emundationis, quam causat illud Sacramentum. Additur *rei sacrae sanctificantis animam*, Gratiæ nempe habitualis, à qua oritur nostra sanctitas, & justificatio. Quamvis proinde S. Imagines, & Signum Crucis significant rem sacram, non proinde sunt Sacramenta, quia non significant gratiam sanctificantem. Nec sacramentalia pariter dici possunt Sacramenta, quia ex opere operato non habent gratiam conferre, quamvis rem sacram significant. Demum Sacramentum distinguitur à Sacrificio, quia illud primò, & per se institutum est ad indicandam divinam excellentiam, non sanctificationem offerentis, quam in nobis causati in-

dicant Sacramenta. Ultra gratiam sanctificantem notat S. Thomas 3. p. 9. 60. a. 3. Sacramenta significare etiam Christi passionem, nam gratia nobis ex illius meritis confertur; sicut etiam Gloriam caelestem, nam Gratiæ tribuit jus ad illam.

Q. II. An conveniens fuerit fuisse Sacramenta.
R. I. Pro statu innocentiae non conveniens fuit institui Sacramenta. Non, inquam, conveniens fuit pro gratia primò acquirenda; nam unusquisque in illo statu natus fuisset in gratia. Non pro eadem gratia augenda; sicut enim ab initio absque Sacramentis fuisset collata, ita sine illis habuisset augmentum. Non pro refrænanda concupiscentia, quæ tunc nulla fuisset passionum rebellio. Non denique pro recuperanda gratia, supposito quòd ille status perseverasset, & aliqui peccassent mortaliter; sicut etenim tunc homines non ex ignorantia, aut fragilitate peccassent, sed ex pura malitia, non fuisset conveniens mediis Sacramentis reddere illis faciliorem poenitentiam, sed relinquere ut perfecta contritione gratiam recuperarent. Docet proinde S. Thomas 3. p. 9. 61. a. 2. in illo statu nulla fuisse Sacramenta. Fuissent nihilominus in illo statu Sacrificia, debebant enim homines non solum adibus internis Deum, ut supremum animæ Dominum agnoscere, sed etiam sacrificando res externas, ut Dominum corporis, omniumque rerum sensibilem.

R. II. Pro legis naturæ statu, nempe à lapsu Adæ usque ad legem per Moysen promulgatam, sicut & in statu ipsius legis usque ad legem Gratiæ, & ab hac usque ad finem mundi, conveniens fuit fuisse Sacramenta. Ratio est quia, post Adæ lapsum cum facti essemus tam ad malum proclives, conveniens erat ut instituerentur Sacramenta, quibus vel lapsi facilius resurgere, vel innocentes à lapsu possent præservari. Tam quia conveniens

erat, ut mediatis Sacramentis darentur in Ecclesia signa visibilia, quibus fideles ab infidelibus discernentur. Tum quia, ut notat S. Th. 3. p. 2. q. 60. a. 5. decebat nobis innotescere sanctificationem nostram pendere non à mediis à nobis electis, sed à Deo det erminatis.

Q. III. An conveniens fuerit institui Sacramenta sub rebus sensibilibus.

R. Sicut conveniens erat institui Sacramenta, ita & decebat institui sub rebus sensibilibus, non solum ut possent esse signa, quibus discernentur fideles ab infidelibus, sed etiam ut media, quibus nobis conferenda erat Gratia, proportionata essent nostræ cognitioni, quæ initium habet à rebus sensibilibus, ut notat S. Th. 3. p. 2. q. 61. a. 1. Oportebat etiam Sacramenta institui sub rebus sensibilibus, ut nobis signa essent Gratiæ, quam conferunt: ita aqua Baptismi significat Gratiam, quam confert, emundantem nempe ab omni delicto. Bene etiam congruebat materiæ sensibili addere in institutione Sacramentorum verba, ut effectus Sacramentorum, non virtuti naturali materiæ, sed principaliter Dei verbo tribuerentur, ut observat S. Augustinus 11. 80. in Jo: Addit S. Th. 3. p. 2. q. 60. a. 6. quod cum Sacramenta habeant quandam relationem ad mysterium Incarnationis, sicut hæc facta fuit ex unione Verbi ad humanitatem, ita adumbranda erat in Sacramentis, uniendo verba materiæ.

Q. IV. Quot fuerint Sacramenta tempore Legis naturæ, & Legis scriptæ.

R. I. Tempore legis naturæ saltem admittendum est Sacramentum peccati originalis delictivum, ut observat S. Augustinus 1. 5. contr. Julian. 69. Quamvis autem non ita exploratum sit in quo consisteret hoc Sacramentum, nihilominus inquirere videtur idem S. August. 1. 2. de nupt. & concupis. c. 11. illud constitutum fuisse in actu fidei venturi Mediatoris, quæ tamen fides innotescere debebat aliquo signo externo, aliàs in hoc consistere non potuisset Sacramentum, quo discernendi erant fideles ab infidelibus. Hinc putat S. Th. 3. p. 2. q. 70. a. 4. ad 2. hanc fidem redditam fuisse sensibilem per aliquas preces, vel benedictionem Parentum.

R. II. Nullatenus dubitari potest tempore legis scriptæ fuisse Sacramenta. Plura illius legis Sacramenta recenset S. Th. 1. 2. q. 102. a. 5. Apud omnes autem exploratum est Circumcisionem fuisse illius legis Sacramentum in remedium peccati originalis, atque ut eo populus à Deo electus à cæteris populis discerneret, ut observat S. Augustinus 1. 16. de Civit. c. 27. & 1. 2. de nupt. c. 22. & S. Gregor. 1. 4. moral. c. 22. Sicut autem omnino dicendum est pro. compellis aliud fuisse Sacramentum peccati originalis delictivum, ita & idem credere est deseruisse pro parvulis existentibus in mortis periculo ante diem octavam, quo circumcidi debebant, & quamvis scriptum non sit in qua cæremonia proprie consisteret, affirmandum tamen est illud fuisse quoddam externum signum certum, & determinatum, protestativum fidei in Christum venturum. Videndus est S. Augustinus 1. 5. con. Julian. c. 9.

Q. V. Quot sint Sacramenta tempore legis Gratiæ.

R. Cum antiqua Sacramenta designarent Christum venturum, & nobis promeritum Gratiam, nova instituta erant Sacramenta post ipsius adventum, quæ significarent Christum jam natum, & passum, sicut & Gratiam nobis promeritam. Et quidem cum multas habeamus in Lege nova cæremonias sensibiles à Deo permanenter institutas ad Gratiam significandam, jam etiam constat plura in ea esse Sacramenta. Ecclesia autem Catholica semper septem esse Sacramenta agnovit, videlicet Baptismum, Confirmationem, Eucharis-

tiam, Pœnitentiam, Extremam Unionem, Ordinem, & Matrimonium, ut contra Novatores definit etiam Tridentinum sess. 7. can. 1.

Hujus numeri septenarii congruentiam assignat S. Th. 3. p. 2. q. 65. a. 1. Primò, observat, quod cum finis Sacramentorum fuerit perficere hominem in ordine ad Dei cultum secundum Christianam Religionem, necesse habebat spiritualiter nasci per Baptismum; augeri in vita spirituali per Confirmationem; alimentum habere in eadem vita per Eucharistiam; sanari à morbis Spiritualibus per Pœnitentiam; robur accipere in præcipuo agone contra spirituales hostes per Extremam Unionem; spiritualiter gubernari mediatis Superioribus per Ordinem Sacrum institutum; ac denique per Matrimonium auxilium habere ad sanctè filios procreandos, & educandos.

Observat pariter S. Doct. quod cum alter Sacramentorum finis sit curatio peccati, huic etiam bene congruit septenarius Sacramentorum numerus; nam Baptismo tollitur peccatum originale; Confirmatione medetur infirmitati spirituali, quæ remanet in baptizatis; Eucharistia proclivitate ad peccandum; Pœnitentiâ deletur peccatum commissum post Baptismum; Extrema Unctione pelluntur peccatorum; Ordine impeditur dissolutio multitudinis; & Matrimonio compescitur rebellio concupiscentiæ.

Cum autem ex dictis constet aliqua Sacramenta primò, & per se instituta esse ad delendum peccatum, ideo hæc appellantur Sacramenta mortuorum, & sunt Baptismus, & Pœnitentiâ, quæ homini spiritualiter mortuo, mediante Gratia Sanctificante dant vitam spiritualem. Cætera Sacramenta quia per se primò instituta sunt pro iis, qui jam debent habere vitam spiritualem, per eadem Sacramenta augendam, dicuntur Sacramenta vivorum.

Q. VI. Quale sit discrimen inter Sacramenta Novæ, & Antiquæ legis.

R. Cum Apostolus ad Heb. 7. dicat omnia Sacramenta antiquæ Legis abilita fuisse propter ipsum infirmitatem, & inutilitatem, eaque fuisse infirma Gregor. 1. 16. de Elem. pronunciet ad Gal. 4. 3. constans est Theologorum sententia quamplurimum ab illis Sacramenta Novæ Legis differre. Hinc Tridentinum sess. 7. can. 1. anathema dicit adferentibus in hoc solum differre quod alia sint cæremonia, alii ritus externi. Dicendum proinde est antiqua Sacramenta solummodo figurasse Gratiam dandam per Christi Passionem; & cum non haberent ipsa virtutem ad Gratiam conferendam, Adulti eadem Sacramenta suscipientes, Gratiam assequantur actu propria fidei, & rectæ, seu contritæ voluntatis dispositione, parvuli vero actu fidei & bonæ voluntatis ministrantis, seu offerentis, ut docet S. Th. 3. p. 2. q. 70. a. 4. Dicendum autem est Sacramenta Novæ Legis habere virtutem conferendi gratiam, quam significant, ut etiam explicat Catechismus Conc. Trid. p. 2. tit. de Sacram. 227. Relinquendum autem est Theologorum disputationi, an ista virtus consistat in hoc quod habeant vim physicam instrumentaliter gratiæ efficiendæ; vel potius in hoc quod ex institutione Christi, & Dei acceptatione, exhibitioni Sacramentorum infallibiliter annexa sit Gratia Sanctificans, per Christi merita conferenda.

Q. VII. Quæ sit necessitas Sacramentorum.

R. Quamvis Deus nos justificare potuisset sine Sacramentis, supposita nihilominus ipsorum institutione, certum est Baptismum sive in re, sive in voto necessarium esse necessitate mediæ ad salutem. De necessitate vero cæterorum Sacramentorum sermo erit cum de illis agemus.

Regula in praxi observanda.

I. Diligens valde sit Confessarius, ne Pœnitens ignoret ea, quæ pertinent ad Sacramenta. Minoris valde ea estimabit, si ipsorum nesciat excellentiam, maximamque utilitatem, quæ provenit dignè suscipientibus. Ex hac etiam ignorantia potest derivare vel quod non se disponat, ut par est, vel ut minus se disponat; adeoque vel quod nullum, vel minorem fructum ex Sacramentorum participatione percipiat. Quam majus aucto est inconveniens, si ipse Confessarius adeo indolens esset, ut nesciret sufficienter Pœnitentem instruere de excellentia Sacramentorum, & effectibus, & de convenienti dispositione ad eadem recipienda?

CAPUT II.

De Authore Sacramentorum; & de effectibus, quos causant Sacramenta.

Q. I. Quæ sit causa Sacramentorum.

R. I. Solus Deus est causa efficiens principalis Sacramentorum. Ratio est quia, ille solus dici debet causa principalis efficiens Sacramenta, qui tribuit illis virtutem ad homines sanctificandos; hæc autem à solo Deo est, solus enim dat virtutem Sacramentis ad causandam gratiam, quæ nos sanctificat: D. Th. 3. p. 2. q. 69. a. 2.

R. II. Christus ut homo est causa instrumentalis physica Sacramentorum. Ratio est quia, cum de facto ipsa instituerit, fuit causa physica ipsorum; cum autem ex dictis, ut homo erat, non potuerit esse causa physica principalis, dicendum est fuisse causam physicam instrumentalem, quantum scilicet Humanitas Christi, ut Verbo conjuncta, operatur per virtutem à Divinitate acceptam. Hinc Christus, ut Homo, dicitur Institutor Sacramentorum potestate ministerii principalis, sive, ut dicit S. Thomas, potestate excellentiæ.

R. III. Christus ut Homo est causa principalis moralis Sacramentorum. Ratio est quia, abunde promeruit effectus Sacramentorum, unde solent dicere SS. PP. ex ipsius latere manasse, atque suis meritis Deum movisse ad eadem physicè instituenda.

Sicuti Sacramenta physicè principaliter à Deo derivantur, instrumentaliter physicè à Christi Humanitate, & ab eadem principaliter moraliter, ita dicendum est de ipsorum effectibus.

Q. II. An Christus instituerit omnia Sacramenta; & an talis potestas puro homini communicari potuisset.

R. I. Omnino dicendum est Christum per se omnia Sacramenta instituisse, ut definit Tridentinum sess. 7. can. 1. Ratio est quia, cum oporteret Christum ante Ascensionem omnino homines à peccati jugo liberare, ac perfectè fundare Ecclesiam, novumque condere Testamentum, oportebat pariter etiam per se omnia instituire Sacramenta; etenim unà cum Sacrificiis sunt pars præcipua novi Testamenti. Videatur S. Th. 3. p. 2. q. 64. a. 4. ad 1. & in 4. d. 2. q. 1. a. 4.

R. II. Si Deus ita voluisset instituire Sacramenta per purum hominem, itaut per divinam inspirationem constitueret certum signum sensibile, quo conferretur gratia, nil repugnat quin ita instituire potuisset. Hoc modo talis homo purum ministerium exhibuisset, & fuisse solummodo promulgator divinæ voluntatis; & hoc pacto vetera Sacramenta instituta fuere per Abrahamum, & Moysen.

At dico nullam etiam esse repugnantiam, si dicitur Deum dare potuisse homini, e. g. Apostolis, potestatem suo arbitrio designandi signa sensibilia, ad quorum exhibitionem infallibiliter conferretur Gratia sanctificans; in quo casu institutio Sacramen-

torum proximè fuisset humana, remotè autem, & principaliter à Deo. Verum tamen est, quod talis potestas Apostolis collata, non fuisset tam excellentis sicut fuit in Christo. In eo igitur fuit quodammodo connaturalis tum ratione unionis hypostaticæ; tum quia de condigno promeruit; tum quia constitutus fuit Auctor, Legislator, & caput Ecclesiæ. Hæc omnia defuissent puro homini, adeoque, ut notat S. Th. 1. 4. cit. ad 3., in ipsis potestas Sacramenta instituendi fuisset ipsi Christo subordinata, cum omnes fuissent ipsius Ministri, atque Vicarii. Cæterum observare est non fuisse conveniens aliis à Christo conferre potestatem Sacramenta instituendi; nam tunc fortasse in illis homines spem, plusquam par esset, posuissent, ut observat S. August. 11. 5. in Jo: Præterea facile orta fuisset divisio in Ecclesia, sicut inter illos, qui dicebant: Ego sum Pauli, ego autem Apollo, ego vero Cepha: 1. ad Cor. 1.

Q. III. Quales sint Sacramentorum effectus; & quomodo eos producant.

R. I. Certum est ex Fide Sacramenta Gratiam sanctificantem causare, quapropter in S. Scriptura dicimur recipere per Sacramenta remissionem peccatorum, renasci, regenerari &c. ut passim videre est apud Controversistas; ac proinde hanc virtutem definitam habemus apud Tridentinum sess. 7. can. 6. Baptismus; & Pœnitentiâ habent secundum suam rationem specificam causare primam gratiam, illam enim non supponunt in subiecto, sed conferunt non habenti; unde, ut dixi supra, appellantur Sacramenta mortuorum. Cætera Sacramenta de sua ratione specifica habent augere gratiam, quam supponunt in subiecto, & proinde dicuntur causare secundam gratiam, & esse Sacramenta vivorum.

Non per hoc tamen dico etiam hujusmodi Sacramenta non posse causare primam gratiam, tunc scilicet quando quis non putans esse in statu peccati mortalis, nihilominus accedit cum dolore supernaturali ad ea recipienda. Ratio est quia, cum de ratione generica omnium Sacramentorum sit saltem gratiam augere, consequens est & de ratione generica ipsorum Sacramentorum esse primò, & per se ipsam causare: ita videmus quod causa potens calorem augere, potest & primò causare. In præfata ergo suppositione, quod quis non credens habere peccatum mortale, quod de facto habet, accedat cum dolore supernaturali ad quodcumque Sacramentum recipiendum, quia non accedit indifferens, vi Sacramenti primam gratiam obtinebit, & quidem non per accidens, sed per se; cum de ratione generica cujuscumque Sacramenti sit dare primam gratiam. Ita de Eucharistia expressè docet S. Th. in 4. d. 9. q. 1. a. 3. q. 2. & 3. p. 2. q. 79. a. 3. & quod dicitur quoad hunc effectum de Eucharistia, non est tunc aliis Sacramentis denegatur.

R. II. Sacramenta, ultra gratiam sanctificantem, conferunt etiam gratiam Sacramentalem. Hæc autem consistit in specialibus auxiliis gratiæ actualis proportionatæ fini illi, ob quem singula Sacramenta instituta sunt, ut docet S. Th. 3. p. 2. q. 62. a. 2. Et re vera superflua videretur institutio diversorum Sacramentorum, si non corresponderet unicuique Sacramento aliqua specialis gratia ad obtinendum finem, ob quem fuit institutum.

R. III. Sacramenta Baptismi, Confirmationis, & Ordinis imprimunt etiam characterem, ut definit Tridentinum sess. 7. de Sacram. can. 9. Cum autem character significet notam alicui firmiter impressam, per quam aliqua res ab aliis discernatur, hinc est Theologos per Sacramentorum characterem intelligere signum spirituale indelebiter virtute præfatorum Sacramentorum impressum in anima

ma illorum, qui eadem suscipiunt. Duo autem præstat character Sacramentorum, dat nempe aliquam potestatem in ordine ad Dei cultum; & designat statum, quem assequimur medijs Sacramentis. Potestas, quæ confertur à characterè Baptismi est purè passiva, reddit enim hominem capace[m] cæterorum Sacramentorum; est verò signum quo baptizatus cognoscitur esse de Christi familia, sive pertinere ad ipsius ovile, & ita per illud discernimur ab Infidelibus. Potestas quæ derivatur ex characterè Confirmationis partim est passiva, cum reddat magis capaces cætera Sacramenta recipiendi; præcipuè verò est activa, cum ordinem ad fortiter dimicandum contra Fidei hostes: Signum autem est quo dignoscimur esse milites Christi, atque ita per illud discernimur ab iis, qui non sunt in hac militia conscripti. Potestas à characterè Ordinis derivata, activa solummodo est, cum respiciat Sacramentorum administrationem. Iste verò character designat hominem esse Christi Ministrum, adeoque discernit à Laicis, qui ex officio nullum possunt peragere ministerium Ecclesiæ.

R. IV. Sacramenta produciunt suos effectus ex opere operato. Ideo autem dicuntur conferre gratiam &c. ex opere operato, quia pii actus, qui exercentur ab iis, qui volunt recipere Sacramenta, non sunt causa gratiæ, sed dispositiones, ut virtute Sacramenti conferatur. Ut autem id bene intelligatur, considerandum est præfatos pios actus dupliciter posse considerari. Primò, quatenus eliciuntur ab homine jam justificato, & tunc cum de se sint aliquis gratiæ meritorii, causant ex opere operantis augmentum ipsius gratiæ. Secundo, considerari possunt, quatenus illis vult aliquis se disponere ad recipienda Sacramenta; & in hac acceptione non sunt causa gratiæ, quam conferunt Sacramenta, sed solummodo reddunt subiectum dispositum, ut virtus collata à Christo Domino Sacramentis causet in eo gratiam, & id est causare gratiam ex opere operato. Verum nihilominus est quoddam quod major est suscipientis dispositio, ed uberior gratiam causant Sacramenta; conveniens etenim est credere ita à Deo instituta fuisse, ut majorem sanctificationem magis dispositis conferant; S. Th. 3. p. q. 69. a. 8. in 4. d. 4. q. 2. a. 3. quæst. 2. & communiter.

Q. IV. An recipiens Sacramenta sine debitis dispositionibus, sive, ut dici solet, cum fictione, recipiat eorum effectus: & quid recedente fictione.

R. I. Cum aliud sit Sacramentum, aliud res, sive effectus Sacramenti, bene potest dari tota essentia Sacramenti absque eo quoddam causet gratiam, ut patet in adulto recipiente Baptismum sine dolore suorum peccatorum. Hic utique validè recipit Baptismum, cum tota ipsius essentia ponatur; at recipere non potest gratiam, quia, ut de se patet, dicit omnimodam oppositionem cum peccato mortali. Cum tamen character Baptismi non importet nostram sanctificationem, adeoque simul cum gratia possit consistere, hinc est recipientem baptismum sine debita dispositione nihilominus recipere characterem, ut innuitur etiam cap. *Majores de Baptif.*

R. II. Pro certo tenendum est, recedente fictione, Baptismum gratiam causare. Pro hoc igitur Sacramento specialis ratio datur ad hoc affirmandum; non solum nempe quia non potest iterari, sed quia cum peccatum originale, alique peccata ab adulto ante baptismum commissa, non possint ab aliis Sacramentis, sed solummodo per Baptismum deleri, conveniens est dicere, recedente fictione, virtute characteris impressi dari gratiam deletivam præfatorum peccatorum; S. August. l. 1. de Bapt. cont. Donat. c. 12, S. Th. in 4. d. 4. q. 3. a. 2. quæst. 3.

Eandem doctrinam magis communiter extendunt Theologi ad alia Sacramenta imprimè characterem; cum etenim iterari non possint, & aliunde character perfici exposcat per gratiam, quam conferunt Sacramenta, videtur dicendum, ita Deum illa misericorditer instituisse, ut recedente fictione, nempe obice gratiæ, ex opere operato conferatur gratia, quæ correspondet Sacramento. Multi etiam ita dicunt de cæteris Sacramentis non imprimè characterem; quamvis etenim non habeant quodammodo in characterè perseverare, ut dicitur de Sacramentis illum imprimèntibus, perseverasse dicuntur in divina acceptione, adeoque, sublato obice, movere posse divinam voluntatem ad gratiam causandam. Ita magis communiter docent Thomistæ, ut apud Seriam videre est 3. p. quæst. 62. a. 1. ad 3.

Regula in praxi observanda.

I. Dum Pœnitens, non habens conscientiam peccati mortalis, accedere vult ad Eucharistiam recipiendam, non præmissa Confessione, monendus est à Confessario, ut semper præmittat adium doloris supernaturalis; ita enim fiet, ut si fortè habeat peccatum mortale ab ipso ignoratum, justificetur mediante eadem Eucharistia. Multò magis in hoc diligens debet esse Parochus, dum SS. Viaticum Moribundo administrat, seu Extremam Unionem. Valde proinde negligentes essent illi Parochi, qui antequam ministrarent Extremam Unionem, non curarent excitare in Moribundo dolorem supernaturalem. Quis scire potest, an justificatus fuerit mediante Confessione, vel Eucharistia? cum maxime multoties gravitas morbi non sinat Moribundum satis se disponere ad dignè hæc Sacramenta suscipienda. In tali casu, cum non tam facile sit assequi justificationem per contritionem perfectam, remanet ut moribundus justificetur, mediante Extrema Unionem, suscepta cum dolore supernaturali peccatorum. Si proinde Parochus solummodo curet de Extrema Unionem administranda, non verò de excitando in suscipiente dolore supernaturali, fortasse Moribundus, qui hoc medio justificari poterat, damnabitur.

II. Diligens etiam sit Confessarius in admonendis Pœnitentibus, ut quò magis fieri potest, se ad Sacramenta recipienda disponant, illos instruendo ed magis sanctificandos, & actualia auxilia recepturos, quò major erit ipsorum dispositio.

C A P U T III.

De Materia, & Forma Sacramentorum.

Q. I. Quid veniat in Sacramentis sub nomine materiæ, & formæ; & cur in Sacramentis Novæ Legis addita sit forma.

R. Sicuti in Philosophia Peripatetica illud dicitur habere rationem materiæ, quod, cum sit ad plura indifferens, determinatur per formam ad aliquam speciem, & forma dicitur, quod eandem materiam determinat, ita, proportionè servata, hæc nomina usurpavit Ecclesia ad designandas partes componentes Sacramenta consistentes in usu, & in actione transeunte; nam, Eucharistia, quæ est Sacramentum permanens, utique verbis, & actione transeunte consistere non potest. Quia igitur e. g. aqua Baptismi aliàs esset indifferens ad gratiam significandam, dicitur materia hujus Sacramenti; verba verò quæ pronunciat Minister in applicatione materiæ, qua illam determinat ad gratiam significandam, dicuntur illius forma.

R. II. Observat S. Thomas 3. p. q. 60. a. 6. post Christi adventum magis innotuisse mysteria SS. Trinitatis, & Incarnationis, quam sub umbra prioris Testamenti, adeoque etiam conveniens fuisse, Sacramenta Novæ Legis magis quam antiqua proprios effectus significare. Cum igitur sola materia subobscure significare posset effectus Sacramentorum, addidit Christus Dominus verba, ut per eadem clarus innotescerent. Exemplificat id S. Doctor in aqua Baptismi, quæ de se significare poterat ablationem ratione humiditatis, & refrigerationem ratione frigiditatis; ed autem ipso quoddam addita fuerit verba *ego te baptizo &c.* manifestatur nos uti aqua in baptismo ad significandam spirituales emundationem.

De Sacramentis in Genere.

Q. II. Quotplex sit materia Sacramentorum; & qualem conjunctionem habere debeat cum forma.

R. I. Materia Sacramentorum duplex est, scilicet alia remota, alia proxima. Materia remota Sacramentorum est res sensibilis, quæ necessariò requiritur ad conficiendum Sacramentum, qualiter se habet aqua respectu Baptismi. Proxima est usus ipsius rei sensibilis, & ita se habet infusa aqua in Baptismo. Jam autem dixi non esse hic sermonem de Eucharistia, quæ est Sacramentum permanens.

R. II. Utique materia, & forma Sacramentorum debent simul esse, itaut intelligi possit verba cadere in materiam, aliàs non intelligeretur quomodo possent Sacramentum constituere. At advertendum pro diversitate Sacramentorum diversam posse dari similitudinem. In Sacramentis Baptismi, Confirmationis, Ordinis, & Extremæ Unionis necesse est proferri formam, dum applicatur materia; si etenim e. g., postquam infusa est aqua, Minister dicat, *ego te baptizo &c.* forma non verificatur, nam *baptizo* idem est ac *abluo*, quod non verificatur, si pronuncietur, quando jam est infusa aqua. Hoc idem exposcunt formæ Confirmationis, Ordinis, & Extremæ Unionis, ut consideranti constabit. Quia verò Pœnitentia instituta est per modum iudicii, in quo non est necesse sententiam esse omnino simul cum confessione criminis, hinc est absolutionem differri posse post auditam confessionem, ut suo loco dicitur. Cum pariter Sacramentum Matrimonii fiat ad modum contractus civilis, non obitabit ipsius validitatis, si consensus unius Conjugis non insimul ponatur cum consensu alterius.

Q. III. An Christus Dominus determinaverit materiam, & formam Sacramentorum.

R. S. Thomas 3. p. q. 60. a. 5. sentit Christum Dominum determinasse quicquid pertinet ad essentiam Sacramentorum, ea motus ratione, quod cum nostra sanctificatio sit in solius Dei potestate, & ad ipsum solum pariter pertinebat determinare res sensibiles, quibus medijs nobis Dei gratia conferatur. Sunt nihilominus qui sentiant formam, & materiam quorundam Sacramentorum solummodo determinatas fuisse à Christo in genere, non in specie, hoc est, determinasse Apostolos, vel Ecclesiam uti debuisset materiæ, & verbis designantibus effectus talium Sacramentorum, illis verò reliquisse determinare quæ res in particulari adhibendæ essent in conficiendis illis Sacramentis. Hac opinione, quæ videtur etiam innui cap. *Presbyter de Sacram. non iterandis*, facilius conciliatur diversitas, quæ est inter Ecclesiam Latinam, & Græcam, maxime in sacris Ordinationibus.

Q. IV. Quæ mutatio formæ, & materiæ reddat irritum Sacramentum.

R. I. Mutatio substantialis formæ reddit irritum Sacramentum; cum etenim tunc interveniat mutatio substantialis formæ, quando verba non retinent sensum, quem debent habere, jam constat deesse formam Sacramenti. Non verò reddi-

tur irritum per mutationem accidentalem, tunc etenim retinet suum sensum, quamvis vel omitatur aliquod verbum, ut si in forma baptismi omitatur pronomen *ego*; vel varietur aliqua littera, non destruens debitum sensum, ut statim dicam.

Præfata mutationes multipliciter possunt evenire. Primò, per mutationem verborum, ut dictum est. Quod si hæc mutatio consistat in verbis synonymis, idem etiam explicitè significantibus, variatio non erit substantialis, sed accidentalis; & ita valeret Baptismus, si Minister pro *baptizo* diceret *abluo*: D. Th. 3. p. q. 60. a. 8. Si verò licet verba sint synonyma, non tamen habeant eandem explicitam significationem, ac forma Sacramenti, tunc mutatio faciliè erit substantialis, quia non redent totum sensum, quem intendit Christus Dominus. Hinc S. Th. 3. p. q. 66. a. 5. censet invalidum baptismum collatum in nomine Genitoris, Geniti, & Spiriti, quia licet hæc nomina synonyma sint nominibus Patris, Filii, & Spiritus S., non tam explicitè sicut ista, quæ Christus adhiberi voluit, explicant relationem, quæ inter Personas SS. Trinitatis intercedit. Quia nihilominus non desunt, qui sustineant baptismum sub præfata forma collatum esse validum, ideo saltem iudicarem esse dubium. Si verò verba ita mutantur, ut sint æquivoca, tunc ad iudicandum de mutatione substantiali, vel accidentali, videndum est in quo sensu ea usurpaverit Minister. Si e. g. Sacerdos in consecratione dicat: *Hic est corpus meum*, & sumat *hic* adverbialiter, Sacramentum erit nullum, quia tollit veram formæ significationem; si verò sumat loco pronominis, estò sit error grammaticalis, variatio erit accidentalis, utpote non removens veram formæ significationem: D. Th. 3. p. q. 60. a. 8.

Secundò, intervenit mutatio in forma Sacramentorum per additionem, & est substantialis, si destruat ipsius veram significationem, ut si quis baptizaret in nomine *Patris majoris &c.* ut faciebant Arriani; accidentalis verò, si non destrueret ipsius veram significationem, ut si quis baptizaret in nomine *Patris Genitoris &c.*

Tertiò, mutatur forma Sacramentorum per omissionem, & ita si in Baptismo omitatur aliqua persona SS. Trinitatis, mutatio erit substantialis, & Baptismus erit nullus, quia deest aliquid necessarium ad explicandam SS. Trinitatem, quæ explicanda est in eadem forma. Erit verò mutatio accidentalis, si omitatur pronomen *ego*, quia adhuc subsistit integer sensus formæ.

Quartò, intervenit mutatio in formis Sacramentorum per corruptionem verborum. Si vel unica littera varietur, quæ tollat significationem verborum, mutatio erit substantialis; ut si Baptismus conferatur in nomine *Matris &c.* Si verò talis corruptio litteræ non variet significationem, mutatio erit accidentalis, ut si Baptismus conferatur in nomine *Patria & Filia &c.*, siquidem ita collatus ab ignorante Latinam linguam, intelligitur satis exprimere SS. Trinitatem, ut habetur cap. *retulerunt d. 4. de consecr.*, & docet S. Th. 3. p. q. 60. a. 7. Atque hic observandum est mutationem in primis syllabis, vel literis facillimè posse esse substantialem, non tam frequenter verò in ultimis.

Quintò, datur mutatio in verbis per transpositionem; adeoque si transpositio variet sensum, erit substantialis, aliàs accidentalis. Substantialis est ista transpositio in forma Eucharistiæ: *meum est hoc corpus*, quia significat idem ac, hoc corpus pertinet ad me. Accidentalis erit sequens: *In nomine Patris, & Filii &c. ego te baptizo.*

Demum mutari potest forma Sacramentorum per interruptionem, ut si præcedentia verba juxta

ta moralem æstimationem, non intelligantur continere eundem sensum cum subsequentibus. Observare autem est, quod si interruptio sit intermixta syllabis unius dictionis, tunc, quamvis brevissima, facillimè removebit sensum illius, adeoque mutatio erit substantialis. Exemplum sit in eo, qui diceret: *Ego te Bap*, & interposita hac voce, *o Sanctissima Virgo*, prosequeretur, *tizo in nomine Græ. Tambur. de Sac. cap. 1. §. 1. n. 15.* Idem dicendum, si inter syllabas ejusdem dictionis interveniret tussis non momentanea; si verò brevis interruptio sit inter unum, & aliud verbum formæ, mutatio erit accidentalis, adeoque subsistet Sacramentum: ut si Sacerdos, prolatis illis verbis *Ego te Baptizo*, dicat *sustinete puerum*, & statim subjungat, *in nomine Patris Græ. Lugo disp. 2. de Sac. sect. 6. n. 111. Tambur. cit. n. 10.*

R. II. Mutatio substantialis materiæ reddit irritum Sacramentum, non etenim tunc datur pars essentialis Sacramenti, secus mutatio accidentalis. Tunc verò intervenit mutatio substantialis, quando materia non convenit in substantia cum materia à Christo determinata, & usitata ab Ecclesia. Mutatio accidentalis datur, quando perseverat eadem substantia, sed aliquantulum alterata. Ita aceto validè non conficitur Eucharisia, bene verò vino, quod inceptit acescere.

Q. V. Quomodo peccet, qui mutat materiam, vel formam Sacramentorum.

R. Si interveniat culpabiliter mutatio substantialis in materia, & forma Sacramentorum, semper adest grave sacrilegium, ob gravem injuriam, quæ fit Sacramento illud invalidè conficiendo. Si mutatio sit accidentalis, intervenit peccatum, vel leve, vel grave secundum levem, vel gravem irreverentiam, quæ apprehenditur intervenire. Hinc putarem leve esse peccatum adhibere pro conficienda Eucharisia vinum, quod aliquantulum inceptisset acescere; grave verò si adhiberetur valde ad acetum inclinans, quamvis substantiam vini retineret. Leve esset peccatum dimittere in forma Baptismi pronomen *ego*, at non puto leve esse peccatum adhibere sine necessitate aquam fordidam.

Q. VI. An aliquando in conficiendis Sacramentis licitum sit adhibere materiam dubiam.

R. Quando materia est dubia, adeoque in controversia est apud DD. an sit valida, Minister extra causam necessitatis non potest eam uti absque gravi culpa, tum propter gravem irreverentiam, quam facit Sacramento, illud exponendo periculo nullitatis; tum propter damnum, quod facere potest suscipientibus Sacramentum. Contrariam opinionem damnavit Innocentius XI. in prima ex propositionibus ab ipso damnatis. In necessitate potest talis materia adhiberi, ut consulatur necessitati proximi; immo Minister tenetur, cum Christus instituerit Sacramenta ad consulendum nostræ salutis: *Lugo de Sac. disp. 8. n. 140.* Ut occurratur nihilominus reverentiæ Sacramenti, administrandum est sub conditione, nempe si materia sit idonea; & si postea sit locus, iterum materia non dubia administrandum sub conditione, si nempe primum Sacramentum non fuerit validum: *Lugo resp. moral. l. 2. n. 10.*

Regula in praxi observanda.

Solent quidem scrupulosiores Sacerdotes, maxime in proferenda forma consecrationis, vel etiam absolutionis post aliqua verba prolata, iterum ab initio integrè proferre ipsam formam. Postquam e. g. dixerunt *Hoc est aliquantulum subsistunt ad renovandam intentionem; ac deinde iterum dicunt: Hoc est corpus meum.* Id utique non est invalidè

conficere Sacramentum, cum re vera integram formam pronunciant, sed redarguendi sunt, quia imprudenter repetunt aliqua verba consecrationis. Idem dicendum de illis, qui postquam e. g. dixerunt: *Hoc est corpus meum*, iterum statim repetunt integrè *meum*. Concedo illam primam syllabam in tam brevi tempore repetitam non distrahere verum sensum formæ, at hæc omnia, quod fieri potest, removenda sunt in proferendis formis Sacramentorum, nam certè Christus Dominus non ita instituit, ut eo modo pronunciantur.

C A P U T IV.

De Ministro Sacramentorum; & de iis, que in eo requiruntur ad validè, & licitè conficienda, vel administranda Sacramenta.

Q. I. Qui possint esse Ministri Sacramentorum.

R. Si ab aliquo Angelo, vel Beato administraretur aliquod Sacramentum, pro vero Sacramento habendum est, nam ut ait S. Thomas 3. p. q. 64. a. 7., si aliquando *Sacramentale ministerium à bonis Angelis perficeretur, esset ratum habendum, quia deberet constare hoc fieri voluntate divina, sicut quædam Templâ dicuntur angelico ministerio consecrata.* Cæterùm de lege ordinaria, solis hominibus viatoribus competit esse ministros Sacramentorum; nam solis Apostolis viatoribus, & ipsorum in Sacerdotio successores, injunctum fuit à Christo Sacramenta administrare. Ita etiam congruebat; nam cum instituta fuerint Sacramenta pro solis viatoribus, conveniens erat ipsis solummodo mandari eadem administrare. Non potest ergo anima separata Sacerdotis, quamvis characterem retineat, conficere Sacramenta, bene verò Sacerdos, qui à mortuis resurgeret, quia rediret ad statum viatoris. Excipienda tamen sunt Sacramenta, quæ non possunt confici sine Jurisdictione, siquidem morte cessat omnis jurisdictio: *Gabr. à S. Vinc. disp. 7. q. 2.*

Q. II. An ad conficienda validè Sacramenta requiratur fides, & probitas in Ministro.

R. Semper docuit Ecclesia ad valorem Sacramentorum, dummodo omnia essentialia adhibeantur, non esse necessariam fidem, nec gratiam in Ministro, ut etiam definitum Tridentinum *sess. 7. canon. 12.* Ratio autem est quia, valor Sacramentorum est à Christo Domino, tanquam à principali Ministro; unde infidelitas, vel indignitas Sacerdotis, qui agit ut Christi instrumentum, non potest derogare ipsorum valori, sicut neque impedire ut iis mediantibus gratia conferatur dignè suscipientibus.

Q. III. An ad valorem Sacramenti requiratur in Ministro intentio illud faciendi.

R. Suppositis hæc, quæ de voluntario actuali, virtuali, & habituali *tr. 1. q. 2. c. 1. quas. 1.* dixi, cum hæc omnia in præsentem aptanda sint intentioni, dico ad valorem Sacramenti necessariam esse in Ministro intentionem saltem virtuales illud conficiendi. Ita definitum Tridentinum *sess. 7. canon. 11. & sess. 14. c. 6. & canon. 9.* Ratio est quia, cum Ministri sint instrumenta animata, & libera, non est credendum Christum illos elegisse ad conficienda Sacramenta, nisi per actionem illis convenientem, adeoque modo humano exercitam; non stat autem fieri actionem modo humano, nisi interveniat intentio saltem virtualis. Præterea conficiens Sacramenta gerere se debet ut Minister Christi, & Ecclesiæ, adeoque debet habere intentionem faciendi vel id quod Christus instituit, vel quod facit Ecclesia.

Hic advertendum Alexandrum VIII. sub n. 28. sequentem damnasse propositionem: *Valet Baptis-*

mus collatus à Ministro, qui omnem ritum externum, formamque baptizandi observat, vel verò apud se resolvit, non intendo facere quod facit Ecclesia. Quidquid aliqui in contrarium dicant, constat consideranti istam propositionem, illam damnari, quia deest in Ministro intentio faciendi quod facit Ecclesia; adeoque nullum erit Sacramentum, etsi externè non ex joco, sed seriò apponatur quidquid pertinet ad essentiam Sacramenti. Et re vera quomodo intelligeretur minister agere nomine Christi, quando nullatenus haberet intentionem conficiendi Sacramentum, quod Christus instituit, vel quod in usu est in Ecclesia? Præterea intelligi non potest fieri Sacramentum, quoties actio, & verba de se indifferentia, ad esse Sacramenti non determinantur. Actio e. g. ablucendi in Baptismo de se indifferens est ad significantiam ablutionem corporalem, vel spirituales, sicut etiam verba formæ; si proinde non determinantur ex intentione Ministri ad esse Sacramenti, nunquam intelligitur fieri Sacramentum.

Quod si Minister adhibeat essentialia Sacramenti cum intentione faciendi quod Christus instituit, non verò quod facit Ecclesia Romana, quam, quia hæreticus, non putaret veram Ecclesiam, utique conficit Sacramentum, nam dum intendit facere quod Christus instituit, velit, nolit, intendit etiam facere quod facit Ecclesia Romana; adeoque prima universalis intentio corrigit secundam. Secus si diceret, non intendo facere Sacramentum, si debeo meam intentionem conformare Ecclesiæ Romanæ; nam tunc non verificaretur conditio, sub qua intendit facere Sacramentum: *Gabr. à S. Vinc. d. 7. q. 2. Bonac. de Sac. d. 1. q. 3. p. 2. §. 3. n. 9.*

Q. IV. An ad validitatem Sacramenti intentio ministri debeat esse circa subjectum, & materiam determinatam.

R. Cum verba formæ significant subjectum, & materiam determinatam, ut patet ex illis verbis: *te Baptizo, te absolvo, hoc est corpus, hic est Calix*, consequens est etiam intentionem Ministri debere esse circa subjectum, & materiam determinatam, correspondere etenim debet verbis. Non est autem necesse scire omnes qualitates subjecti, dummodo non erret circa substantiam. Hinc reputatur validus Baptismus puellæ collatus, quam Minister puer reputabat, quia intendit baptizare personam præsentem, quam cognoscit esse creaturam rationalem, & hæc est principalis sua intentio, quamvis erret circa sexum: *Anton. à Sp. S. de Sacram. d. 3. sect. 5. n. 1.* Sicut etiam intelliguntur consecrata omnes particule præsentis, quæ sunt decem, quamvis Sacerdos sex reputaret, nam intentio sua principalis erat consecrare omnes particulas præsentis, quamvis erraverit circa numerum: *Fagun. l. 2. de prac. Eccl. c. 6. à n. 9.*

Q. V. An validum sit Sacramentum administratum sub conditione.

R. I. Sacramentum administratum sub conditione de præterito, vel de præsentem validum est, si verificetur conditio, nam Minister intentionem habuit illud conficiendi, si conditio fuit, vel est. Non verificata conditione, Sacramentum est nullum, cum non subsistat id, sine quo Minister non intendit facere Sacramentum. Cæterùm nihil refert, an conditio sit expressa verbis, vel solummodo mente retenta, cum etenim intentio sit actus merè internus voluntatis, bene potest interna conditio infringi: *Gabr. à S. Vinc. d. 7. q. 8.*

R. II. Sacramentum administratum sub conditione de futuro sive contingente, sive necessaria nullum est. Ratio est quia, non est statim validum, cum Minister non intendat illud conficere, nisi dum verificabitur conditio. Tunc autem non poterit esse validum, quia non amplius existunt

materia, & forma Sacramenti: *Bonac. de Sac. d. 1. q. 3. p. 2. §. 3. n. 19.* Non defunt qui excipiant Sacramentum matrimonii, cum etenim fundetur in civili contractu, qui habet suum valorem verificata conditione, idem dici posse videtur quatenus est Sacramentum. Contrarium tamen videtur docere S. Thomas in 4. d. 27. q. 1. a. 1. q. 3., unde suo loco examinabitur.

Q. VI. Quæ sint necessaria, ut Minister licitè conficiat Sacramenta.

R. I. Minister consecratus conficiens Sacramentum, quatenus est consecratus ad illud conficiendum, peccat mortaliter, si non sit in statu Gratiæ. Id docet *D. Th. 3. p. q. 64. a. 6.* tum quia cum Minister consecratus in conficiendis Sacramentis debeat officio se gerere ut decet Ministrum Christi, & Ecclesiæ, graviter deficit in suo munere, conficiendo Sacramenta in statu peccati mortalis. Tum quia eadem conficiendo in statu peccati mortalis, ex parte sua videtur contaminare Sacramenta; quamvis secundum se sint incontaminabilia; unde id non potest esse sine gravi irreverentia. D. Thomam magis communiter sequuntur Theologi, ut videre est apud *Tambur. de Sac. l. 1. c. 2. §. 2.* Præfatæ rationes non urgent respectu laici conficientis Sacramentum, dum e. g. in necessitate baptizat, nam ut observat *S. Thom. in resp. ad 3.*, non agit tunc ut Minister Ecclesiæ, sed intendit subvenire proximi necessitati. Eadem doctrina applicanda est Ministro, dum instante necessitate baptizaret, vel aliud conficeret Sacramentum in peccato mortali: *Filiuc. tr. 1. c. 5. q. 10.*, & alii apud ipsum. Potest etiam excusari à peccato Minister, qui ob nimiam perturbationem nihil de contritione deliberatè cogitando, ministraret Sacramentum in peccato mortali; vel si quamvis faceret quantum potest, difficultatem in elicienda contritione experiretur, & interim e. g. urgeret necessitas audiendi confessionem infirmi: *Lugo de Sac. d. 8. n. 151.*, *Tamb. loc. cit. num. 10.*, Cæterùm notandum, quod dum Sacerdos mortali adstrictus teneret conficere, sive ministrare Sacramentum, sufficit si eliciat actum contritionis, nam solummodo tenetur confiteri, dum recipere debet Eucharisiam, ut suo loco dicitur.

R. II. Minister nunquam licitè simulat administrare Sacramenta. Contrariam quorundam opinionem damnavit Innocentius XI., dum *sub num. 29.* sequentem damnavit propositionem: *Urgens metus gravis est iusta causa administrationem Sacramentorum simulandi.* Ultraquamquod ergo simulatio sit verè mendacium, ut docet *S. Thom. 2. 2. q. 111. a. 1.*, ex hoc solum redderetur lethalis talis simulatio, quia Minister simularet dispensare merita Christi mediante Sacramento, quod de sua natura importaret ejusdem irrisionem, ut etiam innuitur *cap. de homine de celebr. miss.* Neque etiam admitto, stante gravi metu, licitum esse dicere e. g. *neutiquam ego te absolvo*, submissa voce *neutiquam* pronunciando; nam adhuc fraudolenter usurparetur forma Sacramenti à Christo Domino instituta, quod utique non videtur posse esse sine injuria Sacramenti, & meritorum Christi Domini. In casu igitur gravis metus, seu timoris violandi sigillum, solummodo liceret recitare orationes non pertinentes ad formam Sacramenti, nam ita non simularetur Sacramentum.

R. III. Nunquam sine iusta causa apponitur conditio in conficiendis Sacramentis; neque pariter sine iusta causa sub conditione reterantur. Prima pars probatur quia, sub quacumque conditione etiam de præterito, vel de præsentem conficiatur Sacramentum, exponitur periculo nullitatis, neque etenim daretur Sacramentum, si conditio non subsisteret; exponere autem sine iusta causa Sacramen-

mentum periculo nullitatis, non est sine gravi irreverentia. Dum verò adest iusta causa licitè fit; & ita licitè absolvitur moribundus, sub conditione, si sit dispositus. Eadem ratio probat secundam partem responsionis, nam reiterare Sacramentum etiam sub conditione, dum non adest rationale motivum, est temerè se exponere periculo nulliter conficiendi Sacramentum, adeoque non est sine gravi irreverentia; ut si quis rebaptizaret, vel iterum abolveret sine rationabili fundamento dubitandi antea nulliter baptizasse, seu absolvisse. Secus, si daretur rationale fundamentum; ut si adveniret materia fuisse dubiam, vel non recordaretur, an poenitentem absolvisset: *Bonac. de Sacr. d. 1. q. 2. p. 1. num. 36. & q. 3. p. 2. §. 3. n. 20.* & communiter. In his casibus est reiterandum Sacramentum, sed sub conditione ut consulatur Sacramenti reverentiæ.

R. IV. Ut licitè administrantur Sacramenta servandæ sunt ceremoniæ ab Ecclesia institutæ pro iis administrandis. Ratio est quia, cum Ecclesia instituerit huiusmodi ceremonias, ut religiosè administrantur Sacramenta, ut convenienter fideles in modo Deum colendi, & ut augeatur devotio fidelium, jam constat esse ex genere suo mortale huiusmodi ceremonias omittere. Excusabit à gravi culpa levitas materiæ, vel si omittantur quia instat necessitas conferendi Sacramentum, aliàs omnino necessarium; ut dum, omisiss omnibus ceremoniis, in necessitate puer baptizatur.

Q. VII. An licitè administrari possit Sacramentum indigno.

R. I. Si peccator petens Sacramenta sit publicus peccator vel publicitate juris, vel publicitate facti, quia nempe ipsius delictum notum est tot personis, ut occultum non possit remanere, utique neganda sunt illi Sacramenta, cum amiserit jus ad suam famam; & aliunde Sancta non sunt canibus danda, neque margaritæ ante porcos projiciendæ. Quòd si dubitetur an factum, aliàs publicum, fuerit peccaminosum, tunc poterit illi administrari Sacramentum, si non adsit scandalum; nam petens habet jus illud exposcendi, quo jure non est expoliandus nisi constet de ipsius delicto: *Dian. l. 2. §. 2. resol. 29.*

R. II. Si peccator sit occultus, & publicè petat, cum jus habeat ad suam famam, quam amitteret publicè denegando illi Sacramenta, non sunt eidem Sacramenta deneganda, ut docet *S. Th. 3. p. 9. §. 1. a. 6. ad 4.* quem communiter sequuntur Theologi. Si verò peccator sit occultus, & occultè petat, tunc denegandum est Sacramentum, quia cessat ratio infamiae, & scandali; & aliunde quod sanctum est non est indigno conferendum. Idem dicendum, si peccator occultus petat coram iis, quibus notum est illius peccatum; *Tambur. in Opus. de Com. cap. 6. §. 2.* Quòd si iste peccator, vel etiam publicus velit inferre grave malum Ministro, si deneger Sacramentum, poterit illi administrare, dummodo sit capax illius, & validè confici possit. Ratio est quia, quod facit Minister per se bonum est, & nihil ipse facit irreverenter; non videtur autem voluisse Christus ab ipso impediri irreverentiam à petente inferendam Sacramento, cum periculo e. g. suæ vitæ. Secus, si peteretur Sacramentum ad irridendum, & contemnendum; præceptum etenim impediendi tantam irreverentiam, videtur prævalere præcepto vitæ conservandi: *Gabr. à S. Vinc. d. 6.*

R. III. Si petens Sacramentum non solum est indignus, sed etiam illius incapax, ita ut nec validè illi possit administrari, nunquam licitè illi administraretur. Ratio est tum quia, tunc nulliter conficeretur Sacramentum, quod non esset sine gravi irreverentia; tum quia falsificaretur forma

Sacramenti: ut dum Sacerdos diceret indispositio *absolvo te*; vel diceret *ego te baptizo*, rebaptizando jam baptizatum; atque idem dicendum si administrarentur alia Sacramenta non baptizato.

Regula in praxi observanda.

I. Ministri Sacramentorum, si scrupulis laborent, solent non raè inquietari timentes non habuisse intentionem consecrandi, absolvendi &c. Curet igitur Confessarius omnino ab his scrupulis suum poenitentem liberare, nam in praxi difficillimum est non adesse intentionem saltem virtuales, quæ ex actuali præcedenti remanserit. Quis igitur credere potest, non dari intentionem actualem saltem implicitam consecrandi, dum qui accedit ad Ecclesiam animo celebrandi Missam, induit S. Vestes? &c. Idem dicendum de eo, qui accedit ad fontem Baptismi, animo baptizandi, ad Confessionarium animo confessiones excipiendi &c. Ex hac autem actuali præcedenti intentione remanet virtualis, sufficientissima ad Sacramenta conficienda, quamvis actualem habere, dum actu conficiuntur Sacramenta, melius esset. Ideo sæpe præfati scrupuli in Ministris oriuntur, quia quamvis habuerint, vel etiam actu habeant debitam intentionem, dum conficiunt Sacramenta, non reflectunt serid se illam habuisse, vel habere, at hac reflexio nullatenus est necessaria.

II. Quamvis Minister, qui suo maximo infortunio non est in statu gratiæ, non teneatur confiteri, sed solum elicere perfectam contritionem, dum debet Sacramenta administrare, nihilominus Confessarius illi suadeat præmittere confessionem, dum tempus, & commoditas suppetunt. Ego nunquam tam facile esse illi credidi elicere actum perfectæ contritionis, qui valeat justificare, dum consideravi virum maxime Ecclesiasticum, peccatis mortalibus inquinatum, in ordine ad res supernaturales paulatim tepescere, & parum affici erga divinam bonitatem, quæ debet esse motivum contritionis; ita etiam Deo permittente, & denegante validiora auxilia, quia Ecclesiasticorum peccata, tum ratione status, tum ratione scandali sunt horribiliora.

III. Removeat quantum potest Confessarius Ministrum suum poenitentem à reiterandis sine sufficienti fundamento etiam sub conditione Sacramentis, ut faciunt aliqui, qui putantes non habuisse intentionem absolvendi, iterum absolvunt sub conditione, si nempe poenitens non fuit absolutus; iterum sub conditione consecrant, si nempe prima vice non consecrarunt. Isti faciunt actionem, quæ ex genere suo est grave peccatum, adeoque ab his; quantum fieri potest, sunt removendi. Cæterum in praxi putarem difficillimè accidere hos scrupulosos graviter peccare, quia ita scrupulis perturbantur, ut non credant habere leve fundamentum reiterandi Sacramentum; & ex alta parte putant se peccare, si non reiterent.

IV. Quamvis regula generalis sit non esse administranda Sacramenta publico peccatori, nihilominus in Ministro quoad hoc summa necessaria est prudentia. Primò igitur caveat à iudicando aliquem esse publicum peccatorem ex falsis rumoribus, & vulgi suspitione; nam multoties quamplurima falsa ita publicantur. Debet ergo suspicio esse & publica, & tam vehemens, ut inducat moralem certitudinem, aliàs semper prævalet jus, quod habet ad suam famam, qui petit Sacramenta. Legendus *S. Th. in 4. d. 9. q. 1. a. 5. q. 2.* Secundò, debet distinguere inter peccatorem publicum, cui non possint sine scandalo denegari Sacramenta, usque dum publicè constat de emendatione, & inter peccatorem, qui licet publicè pec-

peccaverit, nec adhuc publicè constat de emendatione, nihilominus præfata est; & aliàs scandalum non est illi administrare Sacramenta. Demum e. g. publicum esse peccatum fornicationis commissum ab aliqua puella, nec constat illud confessione expiisse; utique illi petenti non est deneganda Eucharistia, quia omnes præfatum suum peccatum confessam esse, & ita cessat omne scandalum. At si petat meretrix, si publicus Usurarius, si Histriones repræsentantes lascivas comœdias, & similes peccatores, quamvis præfati possent præmississe Sacramentalem confessionem; nihilominus deneganda est Eucharistia, quia magnum adesset scandalum, si illis administraretur, antequam constaret turpe exercitium reliquisset. Excipiendum est periculum mortis, in quo cessaret omne scandalum, si ad consulendum salutem istorum, ipsi Sacramenta administrarentur.

V. Graviter reprehendat Confessarius illos sacros Ministros, qui ita propter celebrant, ac alia Sacramenta ita administrant, ut plurimum, deficiant in sacris ritibus, & ceremoniis, cum facillimè in hoc graviter peccare possint. Ponat illis sub oculis, quæ habet S. Carolus Act. p. 4. de Sacram. administ. : *Sacramentum aliquod, ait, dum ministrat, ut id magna cum religione præset, singula verba, quæ ad illius formam, rationemque pertinent, omni animi attentione, & pietate distinctè pronunciat, & elata item voce, ut ab illis audiat, quibus ministratur: sacras item preces sanctè graviterque dicat. Solemnes præterea alios ritus, ceremoniasque ita observabit, ut veluti ante oculos ponere videatur eximia illa dona, quæ in eo Sacramento continentur. Ita verò demum in omni Sacramenti administratione se geret, ut non actione solum tota, sed vultu etiam illos, qui adsunt, incitet ad pietatem, & devotionem. Illudque noscat præterea officii sui esse, & hac sancta administrandi ratione, & præterea assiduis orationibus, & doctrina, & omni Sacerdotali industria, fideles sibi commissos tales efficere, quibus dignè utiliterque Sacramenta ministrari possint.*

CAPUT V.

De Subiecto Sacramentorum; & de iis, quæ in eo requiruntur ut validè, & licitè ea recipiat.

Q. I. AN soli viatores sint capaces Sacramentorum.

R. SOLI viatores juxta præsentem providentiam sunt capaces Sacramentorum; cum etenim instituta fuerint à Christo ut media ad salutem conducta, constat solis viatoribus esse destinata. Non per hoc tamen omnes viatores sunt capaces Sacramentorum. Igitur non baptizati invalidè recipiunt cætera Sacramenta, nam ipsorum redduntur capaces per baptismum, & ideo à Conciliis, & SS. PP. appellatur janua Sacramentorum. Excipiuntur Eucharistia, quæ cum sit Sacramentum de se permanens, & subsistens, utique reciperetur etiam à non baptizato, quamvis tantum materialiter, seu sine effectibus Sacramenti. Sacramentorum Poenitentiae, & Extremæ Unctionis solum sunt capaces ii, qui post Baptismum peccaverunt. Solum Adulti capaces sunt Sacramenti Matrimonii, utpote quia ad ipsius valorem requiritur contrahentium consensus. Sed de his iterum redibit sermo, dum agemus de singulis Sacramentis.

Q. II. An ut Adultus validè recipiat Sacramenta, debeat habere intentionem illa recipiendi; & qualis esse debeat.

R. I. Utique dum Sacramenta administrantur infantibus, ut dum baptizantur, vel etiam in articulo mortis confirmantur, in eis nulla requiritur

intentio, cum non sint capaces actus humani; adeoque dici solet Ecclesiam supplere pro ipsis defectum intentionis. Certum autem est in adultis ad valorem Sacramentorum exigi intentionem ea recipiendi, ita etenim semper sensit Ecclesia. Ratio enim probatur quia, susceptio Sacramentorum in adultis est actus moralis, qui non potest dari sine aliqua intentione ea suscipiendi. Præterea cum Sacramenta vel conferant justificationem, vel augeant, non potest intelligi hos effectus recipi ab adulto, nisi & ipse velit suam justificationem, vel ipsius augmentum. Demum cum ex susceptione Sacramentorum multæ oriuntur obligationes, & ita baptizatus tenetur non solum ad plura Sacramenta recipienda, sed etiam ad omnes Ecclesiæ leges, non convenit adultum sine propria voluntate talibus legibus subjacere.

R. II. Ad validè recipienda Sacramenta sufficit in adulto intentio habitualis, seu interpretativa. Observandum igitur est hanc intentionem habitualem non sufficere ad conficienda Sacramenta, quia conficiens Sacramenta moraliter agit; nemo autem intelligitur moraliter agere sine intentione saltem virtuali agendi, ut dixi *tr. 1. q. 2. c. 1.* At qui recipit Sacramenta passivè se habet, & cum minus requiratur ad recipiendum, quam ad agendum, consequens est satis esse, si habeat intentionem habitualem, seu interpretativam illa recipiendi: *D. Th. 3. p. 9. §. 8. ar. 3. Lugod. 9. n. 115.* Ita videmus Ecclesiam administrare Sacramenta iis, qui præ subita infirmitate obmutescunt, si ea antea vel signo, vel verbis exposulaverint, & tamen difficile est intelligere remanere in iis intentionem virtuales, aliquem scilicet motum impressum in potentia ab intentione actuali. Ita etiam administratur Extrema Unctio moribundis, qui eam non petierint, interpretatur enim Ecclesia illos velle, quod alii Christiani recipiunt in periculo mortis: *Lugo disp. 9. n. 122.*

Non per hoc tamen adhæreo iis, qui validè credunt conferri Sacramenta dormientibus, & ebriis, si antea habuerint intentionem ea recipiendi, & non retractaverint. Ratio est quia, præfati non potest habuisse intentionem illa eo tempore recipiendi, sed solummodo more, & ritu christiano. Secus, ut dictum est, dicendum de infirmis, qui sensibus destituuntur, vel etiam de iis, qui in perpetuam amentiam inciderunt, hos etenim credere est in iis circumstantiis recipere voluisse Sacramenta. Neque etiam adhæreo iis, qui putant ad validè suscipienda Sacramenta satis esse non habere intentionem contrariam, seu etiam intentionem neutralem; nec velle etenim, nec nolle Sacramenta reputari non potest aliquo modo continere intentionem ea recipiendi, quæ intentio, saltem habitualis, est omnino necessaria.

Q. III. Quæ requirantur ad licitè suscipienda Sacramenta.

R. In adulto volente recipere Sacramenta Baptismi, & Poenitentiae requiritur Fides, & dolor supernaturalis. Si recipere velit cætera Sacramenta, requiritur status gratiæ; & quamvis, dum vult recipere cætera Sacramenta, præter Eucharistiam, satis sit si eliciat actum contritionis, dum nihilominus vult recipere Eucharistiam præmittere debet Sacramentum Poenitentiae, si sit in peccato mortali. Sed de his dispositionibus redibit sermo, dum agam in particulari de singulis Sacramentis.

Q. IV. An licitè recipiantur Sacramenta ab im-

pio Ministro.
R. Si malus Minister sit toleratus ab Ecclesia, stante aliqua necessitate, licitè ab eo exposulantur Sacramenta, si teneatur ex officio, vel si paratus sit ad ea ministranda. Ita respondit Nicolaus I. ad consulta Bulgarorum *respons. 71.* Ratio est quia, B

si talis Minister ex officio teneatur administrare Sacramenta, petens utitur jure suo, quo jure non abutitur, dum necessitatem aliquam habet Sacramenti. Si vero Minister non teneatur ex officio, sed aliunde sit paratus, cum petens exposcat id quod sanctè, & ritè præstari potest, & aliunde Minister sit ad ministrandum paratus, non est refundendum in petentem peccatum Ministri, quia petitio ratione necessitatis justificatur. Hinc *S. Th.* docet 2. 2. q. 78. a. 4. licitum esse petere à fœneratore pecuniam fœneratitiam. Videatur etiam 3. p. q. 64. a. 6. ad 1.

Quod tamen hucusquè dictum est, solummodo intendo habere locum, quando commodè alter Minister haberi non possit, neque puto sentiendum cum aliquibus contrariarum opinantibus. Ratio est quia, ut dixi in Tractatu de Charitate, ea nos obligat ad removendum peccatum proximi, quoties possumus jus nostrum prosequi, absque eo quod alter peccet; quod certè fieri potest, dum commodè alium Ministrum habere possumus, qui nobis Sacramenta ministraret, ut communius docent Theologi, & in præsentia materia *S. Th.* in 4. d. 24. q. 1. a. 3. q. 5. ad 3. Neque refert Ministrum impium esse paratum ad Sacramenta ministranda; nam adhuc illud particulare peccatum, quod hîc, & nunc committeret, imputabile etiam esset illi, qui occasionem præberet, quando alium Ministrum idoneum commodè habere potuisset. Quæ etiam supra dicta sunt, intelligi debent in casu, quo Minister sit toleratus; nam si non sit toleratus, vel quia est publicus Clerici percussor, vel quia fuit nominatim denunciatus excommunicatus, non possunt ab eo peti Sacramenta, nisi in extrema necessitate, non solum quia privatus est omni communione cum fidelibus, sed etiam quia caret omni jurisdictione. In extrema autem necessitate, non est reputandum Ecclesiam illum jurisdictione exposcere, ut innuit Trident. *sess. 14. c. 7.*, quia aliàs si

deles periculo damnationis exponerentur, cum non tam facile sit, ut sibi perfecta contritione providerent.

Regula in praxi observanda.

I. Quidam Ecclesiastici ita scrupulis quandoque vexantur, ut anzi etiam sine de valore suæ ordinationis, utpote quia ipsis videtur non habuisse intentionem, dum S. Ordines susceperunt. Moneat eos Confessarius istos scrupulos futilissimos esse, quandoquidem impossibile est eò ipsò quòd Ordines susceperint, aliquando non habuisse actualem intentionem ea suscipiendi; ex actuali autem intentione non retractata semper remanet saltem habitualis, quæ sufficientissima est ad Ordines suscipiendos.

II. Quamvis verum sit illicitè peti Sacramenta ab impio Ministro, nihilominus caveat, qui vult ea suscipere, ab indaganda vita S. Ministrorum, hoc etenim ad ipsum non pertinet, sed omnes debet credere bonos, nisi constet contrarium. Neque recedat à petendo Sacramenta à Ministro, maxime si sit paratus, quem scit peccasse; præsumere etenim debet peccatum confessione, vel contritione expiassè, nisi sit in statu habituali peccati, ut dicendum esset de Sacerdote Concubinario; vel palam graves inimicitias proficienti; vel si fere immediate antea peccasse sciret, & credi non posset penituisse.

III. Jus quod quis habet exposcendi Sacramenta à Parocho, quamvis impio, non solum magna necessitate confurgit, sed etiam quia nolle quis in statu peccati mortalis permanere, vel diu nolle carere Sacramentis, cum non alter Minister esset à quo exposculari possent, ut rure posset evenire. Hoc idem puto in tali casu fieri posse, quando exposculanda essent non à Parocho, sed ab alio impio Ministro, sed parato ea ministrare.

TRACTATUS XVII.
DE
SACRAMENTIS BAPTISMI,
ET CONFIRMATIONIS.

CAPUT I.

Quid sit Baptismus, quotuplex, & qua ipsius necessitas.

Q. I. Quid sit Baptismus.

R. Baptismus ita definitur à Catechismo p. 2. c. 2. *Sacramentum regenerationis per aquam in verbo.* Ed quòd appelletur *Sacramentum*, denotatur fuisse à Christo Domino institutum, ut constat ex dictis in Superiori Tractatu. Dicitur *Sacramentum regenerationis* ad denotandam primam vitam spirituales, quæ per ipsum confertur, qua ratione dicitur Jo. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu S. non potest introire in regnum Dei.* Subditur *per aquam in verbo*, ad demonstrandam materiam, & formam hujus Sacramenti: ita etiam Apostolus ad Ephes. 5. loquens de Ecclesia ait: *Mundans eam lavacro aqua in verbo vite.* Notandum tamen est ea verba *per aquam* significare abluionem, sive infusionem aquæ, nam Baptismus est Sacramentum solummodo, dum actu confertur.

Quòd si quæras, quandonam Christus Baptismus instituerit, dicendum est illum institutum ab eo fuisse ante Passionem; tum quia conveniens erat Apostolos fuisse baptizatos antequam baptizarent, nam prius constitui debebant membra Ecclesiæ per baptismum subrogatum circumcissioni, antequam illum aliis ministrarent. Ut observat autem S. Augustinus *ep. 265. ad Seleucianum*, etiam ante passionem baptizaverunt, ut explicatur Jo. 4. Tum quia, ut dicit idem Sanctus *ep. 44. ad Eleusium*, non est verosimile Christum administrasse in ultima Cæna Eucharistiam Apostolis non baptizatis. Tum quia, cum possumus credere Apostolos ordinatos fuisse Sacerdotes in ultima cæna, ut etiam innuit Tridentinum *sess. 23. c. 1.*, dicendum est jam accepisse baptismum, qui est janua aliorum Sacramentorum. Quamvis autem non pauci dixerint Christum instituisse Baptismus, dum in Jordane fuit à Joanne baptizatus, nihilominus dicendum est tunc solum figuratè instituisse Baptismus, cum Baptismus Joannis non conferret gratiam, adeoque solummodo præparatio, & dispositio esset ad Sacramentum Baptismi. Melius ergo dicitur tunc Christum instituisse Baptismus, quando, ut dicitur Jo. 3. & 4., jam à Joanne baptizatus, collegit discipulos, eosque destinavit ad alios baptizandos.

Q. II. Quotuplex sit Baptismus.

R. Non alter datur Baptismus, quatenus est Sacramentum, nisi Baptismus fluminis, nempe aquæ, cum solum talis Baptismus institutus fuerit à Christo Domino, ut haberet rationem Sacramenti *D. Th. 3. p. 9. 66. a. 11.* Nihilominus analogicè appellantur Baptismata etiam Martyrium, & Baptismus fluminis, scilicet desiderium Baptismi, quatenus licet non conveniant cum Baptismo aquæ in ratione signi Sacramentalis, conveniunt quoad effectum illius, cum supplere possint Sacramentum Baptismi quoad culpæ remissionem, & spiritualem renovationem. Id præstat martyrium *ex opere operato*, ut communiter docent Theologi, observando inter Innocentes ab Herode occisos plures esse potuisse non adhuc circumcisos, adeoque martyrium in iis ex opere operato delevisse peccatum originale. Non solum autem delet culpam, sed etiam omnem poenam debitam peccatis, tribuendo insuper quandam excellentiam, qua Martyres digni sint honore, & obsequio; & ita Ecclesia colit prædictos Innocentes. Baptismus, fluminis, quo quis contritionem habet de peccatis unà cum desiderio saltem implicito Baptismi valet quidem justificare, at ordinariè loquendo non delet omnem poenam; quapropter Ecclesia consuevit effundere preces pro Cathecamentis, qui ante Baptismus obibant.

Q. III. An Baptismus sit necessarius necessitate mediè ad salutem; & quo tempore suscipiendus sit.

R. I. Certum est Baptismus non fuisse necessarium ad salutem ante Christi Domini mortem, & resurrectionem; etenim cum homo per Baptismus configeretur passioni, & resurrectioni Christi, quatenus moritur peccato, & incipit novam vitam, consequens est debuissè ista præcedere, antequam illius obligatio inciperet: *D. Th. 3. p. 9. 66. a. 2.* Item cum illius obligatio non potuerit incipere nisi post Evangelii promulgationem, quæ solummodo incepit die Pentecostes, tunc etiam dicendum est illius obligationem incepisse. Supposita autem promulgatione Evangelii, Baptismus est necessarius necessitate mediè vel in re, vel in voto, ut habetur ex illo Jo. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu S. non potest introire in Regnum Dei.* Est etiam necessarius necessitate præcepti divini, cum unusquisque peccet non adhibendo medium ad salutem necessarium: *Gabr. à S. Vinc. d. 2. q. 7. S. Sed potest, & communiter.* Dum aliquis ergo actu suscipere potest Baptismus aquæ, illum suscipere tenetur. Si verò actu quis non possit baptizari, satis est Baptismus in voto, sive nempe explicito, sicuti dum quis expressè considerat Baptismus, sive implicito, ut dum quis

vel ignoraret Baptismum, vel de illo non cogitaret, & nihilominus eliceret verum actum contritionis, aut amoris Dei; cum etenim tunc desideraret omnia necessaria ad salutem, intelligeretur velle etiam implicitè Baptismum: *cap. Apostolicum de Presb. non bapt., D. Th. 3. p. 9. 68. a. 2.*

R. II. Non est differendus Baptismus puerorum, nam ut docet *S. Th. 3. p. 9. 68. a. 9. ad 3.* non est necesse eos instruere; & aliunde cum non possint alio medio consequi salutem, non est differendus baptismus, ne si illorum mors occurrat, in æternum beatitudine careant. Difficultas est inter Theologos in determinando quæ dilatio sit culpa gravis, aliis affirmatibus solam dilationem ad quinque, vel plures dies esse culpam lethalem, etiam si non videatur mors imminere: *Bonac. disp. 2. q. 2. p. 2. n. 4.*, aliis verò opinantibus solam dilationem ultra decem, vel undecim dies esse peccatum mortale; & hæc opinio videtur communior, ut videre est apud *Dian. t. 1. tr. 1. resol. 29. n. 7.* Cæterum plura Concilia Provincialia decreverunt infantes, quam citò fieri potest, esse baptizandos, ut videre est apud *Genet. de Bapt. cap. 4. q. 9.*

R. III. Baptismus adultorum, ut docet *S. Th.* supra citatus, est aliquo tempore differendus, tum ad examinandam illorum fidem, & mores, tum ut sufficienter instruantur, & exerceantur in iis, quæ pertinent ad vitam christianam. Ipsi verò non possunt ex sua culpa notabiliter differre Baptismum, tum quia quodlibet præceptum, dum non constat de tempore, quo est adimplendum, obligat ne nimis illius adimpletio differatur. Tum quia, cum sine Baptismo careat homo pluribus auxiliis ad vitanda peccata, neque possit cætera recipere Sacramenta, videtur graviter negligere æternam salutem, qui absque causa notabiliter negligeret illum suscipere: *Gabr. à S. Vinc. d. 2. q. 7.* & alii relati à *Diana t. 1. tr. 1. resol. 32.*

Regula in praxi observanda.

Non permittat Parochus differri Baptismum infantium ad expectandos Paternos, vel ad aliam parandam solemnitatem; quis enim negabit ut dum in tali expectatione, vel vana pompa paranda, tempus teritur, accidere posse animam Christi Sanguine redemptam maximo amittendæ æternæ salutis periculo exponi? Neque dicatur sufficienter hoc periculum præcaveri, dum puer domi baptizatur, postea deferendus ad Ecclesiam, ut solemnitates suppleantur. In hoc etenim adfunt duo inconvenientia, dum nempe sine necessitate Baptismus extra Ecclesiam administratur; & dum administratur sine aqua ad hoc Sacramentum conferendum benedicta.

C A P U T II.

De Materia, & Forma Baptismi.

Q. I. Quid sit materia remota Baptismi; & quæ sit materia dubia.

R. Jam dixi in superiori Tractatu, dum sermo fuit de materia Sacramentorum, materiam remotam esse rem sensibilem à Christo Domino institutam, ut sit signum, & causa gratiæ, quæ producit per Sacramentum. Hæc igitur materia in Sacramento Baptismi est aqua naturalis, dicitur enim *Jo. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto &c.* Hanc prout veritatem, quam perpetuò docuerunt SS. PP., definitam habemus à Concilio Lateranensi *cap. Firmiter de Sum. Trinit.* à Concilio Florentino in Decreto unionis, & à Trident. *sess. 7. can. 2. de Bapt.* Aptissima autem est aqua, ut sit materia hujus Sacramenti; nam sicut

ea abluit sordes, & temperat calorem, ita valet indicare quoddam elevata ad esse Sacramenti eluit maculas peccatorum, & refranat ardorem concupiscentiæ. Demonstratur etiam per eam Divina Omnipotentia, quæ tam humili elemento effectus producit adeo mirabiles; sicuti & Divina Misericordia, quæ, ut observat *S. Thomas 3. p. 9. 67. a. 3.*, voluit materiam Sacramenti tam necessariam esse aquam, quæ omnibus semper præsto est.

Dum dixi aquam naturalem esse materiam hujus Sacramenti, significavi materiam hujus Sacramenti esse aquam, sive maris sit, sive fluvii, sive paludis, sive putei, sive fontis, omnes enim hæc absolute aquæ dicuntur: *D. Th. 3. p. 9. 66. a. 4.* Idem dicendum de aqua, quæ hyemali tempore diffluit ex parietibus, vel quæ colligitur ex vaporibus manantibus ex aqua, quæ ebullit, nam verè dicitur aqua: *Gabr. à S. Vinc. d. 3. q. 1. Tambur. de Sac. Bapt. c. 1. §. 1. num. 2.* Eadem ratione est materia sufficiens Baptismi aqua ex glaciæ, vel nive resoluta: *D. Anton. 3. p. tit. 14. c. 13. §. 1.*, non verò glaciæ, aut nix; quamvis enim substantialiter sint aqua, non verò sunt aqua ad abluendum: *Pasqual. q. 12. n. 1., Laym. de Bapt. cap. 3. num. 1.* Advertere tamen debet minister, quod licet præfatis omnibus aquis validè conferatur Baptismus, non tamen licitè; ut si extra necessitatem administrat aqua frigidâ &c., vel etiam brodio, ita tenuiter decocto, ut aqua dici possit; quamvis enim Baptismus esset validus, ut docet *S. Th. 3. p. 9. 66. a. 4.*, nihilominus si aquis præfatis Baptismus administratur, peccatur mortaliter ob gravem irreverentiam, quæ Sacramento irrogatur: *Bonac. disp. 2. q. 2. p. 3. n. 7.*

Sicut omnis aqua naturalis est materia sufficiens Baptismi, ita è contra dicendum non esse materiam sufficientem aquam, quæ naturalis non sit. Ita se habent omnes aquæ artificiales: *D. Th. 3. p. 9. 66. a. 4.*; aqua ex vite, aut alio arbore manans, lachrymæ, sudor, aut alius humor diffuens ex corpore: *Gabr. à S. Vinc. d. 1. q. 1., Bonac. d. Sac. d. 2. q. 2. p. 3. num. 4.* & alii passim. Ita etiam se habet aqua, quæ ita aliud corpus admixtum habeat, ut quoddam compositum magis sit, quam aqua, uti te habet lutum &c. *D. Th. 3. p. 9. 66. a. 4.*

R. II. Nonnullæ aquæ sunt maciata dubia Baptismi. Ita se habet aqua resoluta ex sale, volentibus aliquibus esse materiam sufficientem Baptismi, cum non puerent esse nisi veram aquam naturalem salisam resolutam; aliis affirmantibus non esse nisi verum mixtum, seu sal dissolutum, in quo materia potior non sit aqua: *Dian. t. 1. tr. 1. resol. 50.*, & multò magis id affirmant de aqua resoluta ex sale montano. Alii ponunt inter materiam dubiam Baptismi lixivium, & jusculum, quæ tamen, meo videri, nullatenus reputanda essent materia Baptismi, cum non videantur amplius dici posse aquam naturalem. Item controversatur an sint materia sufficiens Baptismi mix, vel glaciæ, si liquefiant tangendo corpus, dum ministratur Baptismus, ut videre est apud *Pasqualium q. 12.* Cum autem non certum sit præfatas materias esse sufficientes pro Baptismo, non sine gravi culpa illis uteretur Minister extra casum necessitatis ex dictis in Superiori Tractatu *cap. 2. quæst. 6.*, itemque Sacramentum esset sub conditione iterandum cum materia certò sufficienti, ut dicam etiam infra.

Q. II. An Baptismus ministrandus sit cum aqua benedicta.

R. Certum est aquam benedictam non esse de necessitate Baptismi; at omnino credo non posse Baptismum sine gravi culpa, extra casum necessitatis, conferri sine aqua non benedicta. Ratio est quia, ita fert consuetudo, & præceptum Ecclesiæ, ut colligitur ex *Clement. unic. de Bapt.* Neque satis intelligo quomodo aliqui dicant materiam hujus præ-

præcepti esse de re levi, cum Ecclesia tanta solemnitate benedicat aquam ad religiosius administrandum Baptismum in Sabbatis Paschæ, & Pentecostes: *Gabr. à S. Vinc. d. 1. q. 1. in sup., Dian. t. 1. tr. 1. resol. 55.*

Q. III. Quænam sit materia proxima Baptismi; & quot modis possit administrari.

R. Cum materia proxima nil aliud sit, quam applicatio materiæ remotæ, sequitur abluentionem, quæ fit in applicatione aquæ, esse materiam proximam Baptismi: *D. Th. 3. p. 9. 66. a. 1.* Porro cum non detur ablutio nisi aqua aliquo modo diffluat, necesse est tantam adhibere aquam in administrando Baptismum, ut aqua diffluat per eam corporis partem, quæ in Baptismo abluitur, ut etiam infra explicabo.

R. II. Baptismus validè confertur immersione; debet tamen immersio fieri à Baptizante, illas non verificaretur ab ipso abluo, ut denotant illa verba formæ: *Ego te baptizabo.* Hic ritus, quo immergendo baptizandum in aqua significabatur sepeliri veterem hominem, illumque educendo novum resurgere, iam in usu fuit etiam in Ecclesia Latina. Recessit autem ab hoc ritu, tum quia difficile reddebatur Ministris adultos immergere, & educere; tum quia immersione non parum præjudicium inferebatur parvulorum valetudini; tum quia, erubescens non exigua oriri poterat in Ministris, & baptizandis, præcipuè si erant foemine. Secundo, validus est Baptismus collatus per infusionem, cum verificetur Baptizandum abluo; & ulterius etiam hoc modo, licet non tam clarè, significetur sepultura Christi, quatenus aliqua pars corporis aquæ supponitur, & ejusdem resurrectio, per spirituale nempe regenerationem, quam recipit baptizatus. Tertio, validus est Baptismus collatus per asperisionem, si tanta adhibeatur aqua, ut diffluat supra aliquam partem corporis baptizati, ut verè dici possit ablutus. Secus si collatus per asperisionem aqua attingeret solos capillos, seu vestes baptizati, vel tanta non esset, ut sufficienter difflueret; nam tunc Baptizatus non dici posset ablutus. Videatur *S. Th. 3. p. 9. 66. a. 7.*

Dixi præfatis modis validè conferri Baptismum. Cæterum non servare ritus propriæ Ecclesiæ in baptizando, communiter reputatur grave peccatum, cum tales ritus, qui non possunt judicari de re levi, ab Ecclesia præcipiantur. Hinc quamvis trina infusio non sit de necessitate Baptismi, validus enim esset si unica infusione conferretur, prolatis eodem tempore verbis formæ, attamen peccatum grave esset, illum trina infusione non conferre: *D. Th. 3. p. 9. 66. a. 8.* Ideo probare non possum de se hanc omissionem non esse nisi culpam venialem, ut dicunt aliqui, cum talis ritus non possit dici quid leve, utpote inductus ad significandum triduum sepulturæ Christi, & Trinitatem Personarum.

Q. IV. In quibus casibus adhibeatur materia proxima dubia.

R. Si in baptizando adhibeantur duæ, vel tres guttæ aquæ, putant aliqui esse invalidum Baptismum, quia de aqua tam modica non videtur ipse verificari posse quoddam abluo. Cæterum communior opinio est Baptismum ita collatum esse validum, si illæ guttæ non solum tangant, sed aliquo modo diffluendo habeant contactum successivum, quia tunc videtur verificari quoddam abluo: *Gabr. à S. Vinc. d. 1. q. 1., Pasqual. q. 14. n. 3.* Item dubitatur de valore Baptismi, si minister projiceret in flumen, vel in puteum infantem, & formæ verba proferret, quia illa actio non videtur ordinata ad abluendum, sed ad occidendum. Communior tamen est opinio contraria, quia Minister verè projiceret ad abluendum, & videtur dici posse

ab eodem ablutus: *Filiuc. de Bapt. c. 2. n. 41., Anton. à Sp. S. d. 2. sect. 2. n. 48., Bonac. d. 2. q. 2. p. 3. n. 26.* Immo aliqui apud *Dianam p. 1. tr. 1. resol. 69. & 70.* censent id licitè fieri, si puer esset proximè moriturus, & non alius esset modus illum baptizandi; nam minima acceleratio mortis proponenda videtur æternæ salutis exinde puero eventuræ. Id tamen communiter reprobatum, cum Deus sibi ipsi jus in nostram vitam reservaverit; & aliunde quamplura sequerentur inconvenientia, si admitteretur licitum esse alicui accelerare mortem, ut illius æternæ salutis consuleretur. Sicuti communius docent DD. validum esse Baptismum modo dicto collatum, multò magis consentiunt validum esse Baptismum, si quis infantem fune descendere in flumen, vel puteum, prolata verborum formâ, & vivum extraheret; vel si submitteretur aquæ defluenti è tecto &c. *Bonac. n. 27. & 28.* Semper tamen advertendum verificari debere Baptizandum posse dici ablutum à Baptizante, unde per seipsum deberet illum immittere in flumen, vel aquæ defluenti submittere, nam si hoc fiat ab alio, vel ab ipso etiam Baptizando, non verificatur abluo à Ministro, sicuti significant verba formæ. Quando verò dubitari possit de valore Baptismi ratione partis, quæ abluitur, dicam infra, dum agam de Subiecto hujus Sacramenti.

Q. V. Quæ sit forma Baptismi.

R. Forma Baptismi ita se habet: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Hæc autem forma probatur ex praxi, & consuetudine Ecclesiæ, ex qua, ut docet *Catechismus p. 2. c. 2.*, habetur datam fuisse à Christo, dum *Matth. 28.* ait Apostolis: *Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Hinc præfata verba esse formam Baptismi, docuit Concilium Lateranense *cap. Firmiter de Sum. Trin., Florent. in Decr. Eugen. & Trident. sess. 7. can. 4.* Debet ergo in forma Baptismi exprimi Minister Baptismi quia, ut docet *S. Th. 3. p. 9. 66. a. 5.*, cum Deus conferat effectus Sacramentorum etiam per causas instrumentales, & Minister sit causa instrumentalis extrinseca, congruum erat, ut verbis formæ exprimeretur. In præfata forma Minister exprimitur illis verbis: *Ego te baptizo.* Quamvis autem pronomen ego non sine peccato ommitteretur, non tamen est necessarium ad designandum Ministrum Baptizantem, cum sufficienter exprimat per ly *Baptizo.* In forma, quam adhibent Græci, Minister exprimitur his verbis: *Baptizetur Servus Dei N. in nomine &c.*; & quamvis hæc verba non ita clarè exprimentur Ministerium, de facto tamen exprimunt; nam dum dicitur baptizetur, denotatur actio alicujus, & ulterius cum fiat nomine SS. Trinitatis, indicatur aliquis, qui sit Dei Minister. Ultra Personam Ministri, qui baptizat, debet etiam in forma Baptismi exprimi actio baptizandi, neque enim, ut ratiocinatur *S. Th. loc. cit. ad 2.*, satis exprimeretur eò quoddam aliquis ablueretur in nomine Personarum Trinitatis, in tali etenim nomine omnia facere deberemus; unde necesse est eam exprimere per ly *Baptizo.* Præterea in eadem forma exprimi debet persona quæ baptizatur, quod fit per pronomen Te, aliàs non satis explicaretur actus baptizandi, cum debeat ordinari ad personam determinatam, & pacem Baptismi; & ulterius debet esse distincta à baptizante, ut definitur *cap. Debitum de Baps.*

Ex dictis invalidus erit Baptismus, si omittatur ly *Baptizo*, non subrogando aliud verbum omnino æquivalens, uti essent *abluo, aspergo &c.* Invalidè item conferretur Baptismus dicendo: *Baptizatus est, Baptizata est in nomine &c.*, quæ formâ utuntur Chaldæi. Ita communiter Theologi contra Nazarium, nam illis verbis nec exprimitur actio

actio Ministri, nec exprimitur hic, & nunc baptizari, seu justificari persona quæ baptizatur: *Gabr. à S. Vinc. d. 5. q. 3. Dian. t. 1. tr. 1. resol. 60.*, & apud illum alii. Item invalidam omnino contra aliquos reputare est Baptismum sub hac forma collatum: *Baptizet te Christus*, etsi minister non intenderet excludere suam personam, quia præfata verba non expriment actionem Ministri, ut omnes fatentur esse necessarium; sicut etiam quia forma non proferri debet modo deprecativo, ut sit verbis præfatis, sed enunciativo: *Tambur. de Sacr. c. 1. §. 4. n. 23.* Idem dicendum de hac forma: *Intendo te baptizare &c.*; nam huiusmodi verba indicant intentionem baptizandi, non actum baptizandi: *Tamb. n. 31. Trull. c. 3. d. 4. n. 11. &c.* Demum communiter reputatur invalidus Baptismus, si omitteretur pronomen *Te*, cum expressè non designetur persona, quæ baptizatur. Secus si æquivalenter designetur dicendo: *Baptizo Dominationem tuam &c.* Hic etiam venit adnotanda propositio 27. ex damnatis ab Alex. VIII., quæ ita se habet: *Valuit aliquando Baptismus sub hac forma collatus. In nomine Patris &c. prætermisiss illis verbis; Ego te baptizo.*

Expressa persona baptizante, illius actione, & persona quæ baptizatur, necesse est exprimere in forma Baptismi unitatem Divinitatis, aliàs non exprimeretur mysterium SS. Trinitatis, hæc autem unitas exprimitur dicendo *in nomine*. Invalidus proinde esset Baptismus, si diceretur *in nominibus*; quia ita significaretur diversitas essentia. Invalidus pariter esset, quidquid aliqui dicant in contrarium, Baptismus ita collatus: *Ego te baptizo in Patre, Filio, & Spiritu S.*, etenim significanda est invocatio, virtus; ac proffessio Dei unius, quod non fit, dum non dicitur *in nomine*: *Laym. de Bapt. c. 4. n. 3.*

Deinde exprimendæ sunt Personæ SS. Trinitatis, ut ex perpetua traditione docent SS. PP., hanc addendo congruentiam, quia cum Baptismus sit Sacramentum, quo homines facta fidei professione intrant in Ecclesiam, conveniens erat in eo accipiendi expressam fieri mentionem articuli Trinitatis, cuius Fides tam necessaria est omni credenti. Præterea dicendo *in nomine Patris &c.* designatur causa principalis, ex qua oritur nostra justificatio in Baptismo. Si ergo in conferendo Baptismo non exprimentur Personæ SS. Trinitatis nullus erit, ut si diceretur: *Ego te baptizo in nomine Dei trini; vel in nomine Trinitatis; vel in nomine Prima, Secunda, & Tertia Persona.* Item si exprimerentur cum errore, ut si diceretur *in nomine Patris Majoris &c.* uti faciebant Arriani: vel si aliqua Persona omitteretur, aut ita ejus nomen mutaretur, ut nullatenus intelligi posset expressa eadem Persona. Quod si adderentur notiones Personarum, validus utique esset Baptismus; ut si diceretur *In nomine Patris Ingeniti, Filii generati, & Spiritu S. ab utroque procedenti.* Si verò adderetur nomen alicujus Sancti, v. g. B. Virginis ea intentione ut simul cum SS. Trinitate conferat gratiam Baptismi, utique esset invalidus. Si verò ad implorandum ipsius patrocinium erga Personam baptizatam, Baptismus esset validus: *D. Th. 3. p. 9. 60. a. 8.* Semper tamen huiusmodi additiones, seu mutationes illicitè ponuntur ex dictis in Tractatu Superiori.

Aliqui putant initio nascentis Ecclesiæ Baptismum collatum fuisse in nomine Jesu Christi, ut videtur in *novi Act. 2.*; atque id factum putat *D. Th. 3. p. 9. 66. a. 6.* ex speciali Dei dispensatione, ut ita in honore esset illud nomen, quod tam in odio fuerat Judæis. Verùm ego credo nunquam collatum fuisse Baptismum absque expressa mentione Personarum SS. Trinitatis, ut probavi in *Quæstis*

Dogmaticis, & Moral. de Sacr. tr. 1. c. 3.

Q. VI. Quæ sint Formæ dubiæ Baptismi.

R. Hæc formæ dubiæ ad sequentes reducuntur. Ego te baptizo nomine Patris &c. relicta particula *in*, aliis affirmantibus idem esse dicere *nomine Patris &c.* ac *in nomine*, aliis omnino negantibus, quia dicere *in nomine &c.* importat invocationem Trinitatis, & professionem fidei, dicere verò tantum nomine, nullatenus invocatur Trinitas, sed solum designatur Baptismus fieri nomine, seu autoritate Trinitatis: *Pasqual. q. 25. n. 6. Comitol. l. 1. q. 9. n. 4.* qui alios citat. Eadem ratione saltem dubia est forma Baptismi, si dicatur: *Ego te baptizo cum nomine Patris*, quia *ly cum nomine* non invocatur unitas essentia: *Conineb. q. 66. a. 6. d. unic. numer. 60.*, *Salmant. de Bapt. c. 3. p. 4. n. 18.*; & etiam videtur invalida Filiucio de *Bapt. c. 3. c. 3. q. 11. Vaquez &c.* Dubitatur etiam merito de valore Baptismi, si dicatur: *Baptizo te in virtute*, seu *fide*, seu *Majestate Patris &c.* nam *ly in nomine* non solum significat virtutem, sed etiam invocationem, quæ præfatis verbis non exprimitur: *Bonac. de Sacr. d. 2. q. 2. p. 4. n. 5.* Dubia est sequens forma: *Ego te baptizo, in nomine Patris in nomine Filii, in nomine Sp. S.*; quamvis enim non pauci sustineant validam esse, quia non affirmatur esse plurà nomina, sed repetitur idem nomen essentialiale, & commune tribus Personis; nihilominus aliis videtur repetitione illius verbi dividi essentias, cum *ly in nomine* significet essentiam Divinam: *Bonac. cit.*, *Coton. contr. 2. c. 1. n. 17.*

Dubia est sequens forma: *Ego te baptizo in nomine Genitoris, Geniti, & Procedentis ab utroque* quamvis enim aliquibus videatur valida, cum factis exprimi videantur Personæ SS. Trinitatis, nihilominus magis communiter negatur esse validum, quia non exprimitur Persona sub ea expressione, quam Christus instituit: *S. Th. 3. p. 9. 66. a. 5. ad. 7. D. Anton. 3. p. tit. 14. c. 3. §. 3.* & alii, quos sequitur *Bonaccina de Sac. d. 2. q. 2. p. 4. num. 12.* Eadem ratione saltem dubia erit forma sequens: *Ego te baptizo in nomine Ingeniti, Geniti, & Spiritu: Laym. de Bapt. c. 4. num. 4.* Dubia est forma, in qua mutatur ordo Personarum, ut si dicatur: *Ego te baptizo in nomine Filii, Patris, & Spiritu S.*, quia ad plenam expressionem SS. Trinitatis videtur exprimentis ordinationem: *Laym. de Bapt. c. 4. num. 6.* Placuit has formas dubias adnotare, non solum quia eisdem illicitè Baptismus administraretur, sed etiam ut sciat Minister talem Baptismum esse sub conditione iterandum.

Regula in praxi observanda.

I. Quia non sine irreverentia Sacramenti administraretur Baptismus aquâ immundâ, & non benedictâ, ideo animadvertat Parochus quæ habet S. Carolus Act. p. 4. de Bapt. adm. *Aquam*, ait, *Baptismalem (quoniam puram illam quidem, mundam, nitidamque esse ob tantæ Sacramenti dignitatem convenit) in ipso fonte per totum annum, quoad ejus fieri potest, tum decorè conservabit. Quam ob causam tum fontem pro Sacramenti majestate ex eo prescripto decenter extructum, ornatumque habeat: tum etiam totum ipsius fontis opus, undique ita contentum tenebit, ut nec pulvis, nec ulla alia sordes intra penetret, quibus aqua corrumpi, aut impura fieri possit. Quod si intra annum præ temporis diuturnitate, aliæ causa, illam corrumpi contigerit, in Sacramentum prope fontem Parochus projiciet, statimque & fontem purgabit. Et verò, si in urbe est ad Metropolitanam, sin Diocesi ad plebanam Ecclesiam veniet, unde proprio Vasculo aquam baptismalem accipiat, in Parochialemque Ecclesiam seorsum ferat: ubi quàm primum in fontem effundat, baptismalique aquæ*

aque collata tantum etiam aqua pura, nitida, & recentis addet, quantum satis erit. Hoc ipsum quoque præstabit, si etiam aqua baptismalis per annum aliquo modo defecerit.

II. Si in summa Hyeme aqua vi frigidis congeliet, vel ita sit gelida, ut nocere possit infanti, idem S. Præful dicit à Parocho miscendam esse aquæ benedictæ quid minus aquæ calidæ, nitidæ, naturalis, ut aqua benedicta liquefiat, & nocere non possit. Cæterum si ministraretur Baptismus vasculo argenteo, vel ex alio metallo confecto, posset tale vasculum aquâ vel congelatâ, vel gelidâ repletum propè ignem admovere, ut ita sine nocimento baptizetur.

III. Diligens sit Parochus in instruendis Obstetricibus de modo administrandi Baptismum; non raro etenim accidit infantes ab eis esse baptizandos propter mortis periculum. Doceat igitur ter esse aquam infundendam, si tempus suppetat: eodem tempore ac aqua infunditur, proferendam esse formam: ab eadem persona, quæ proferat formam, infundendam esse aquam. Doceat exactissimè, qualis debeat esse forma proferenda, & consultius erit, si illas instruat, ut vulgari idiomate baptizent, nam iusta causa suadet ut ita baptizent, ne errent scilicet in proferenda forma, ac præterea usus invaluit, ut istæ ita baptizent. Videantur dicant: *Io ti battezo col nome del Padre ec.*, sed *nel nome del Padre*; & si adinventat baptizasse dicendo *col nome*, ut quandoque accidit, iterandum est Baptismum sub conditione. Doceat quod si infundere debeant aquam super aliam partem, quàm in capite, Baptismus conferendus est sub conditione. Instruat quomodo sub conditione conferendus est Baptismus infanti existentis in utero Matris, vel filii abortivis, de quibus omnibus dicam infra. Si deficiat Parochus in his instructionibus, graviter certe deficiet, ut ex se constat.

C A P U T III.

De Ministro Baptismi.

Q. I. Quis sit Minister Sacramenti Baptismi. R. I. Minister ordinarius hujus Sacramenti est solus Parochus. Ratio est quia, ad regendos, & gubernandos fideles Sacramentorum administratione, ultra potestatem Ordinis, requiritur potestas jurisdictionis; hanc autem non habet aliquis, eò quod sit Sacerdos, sed eò quod assumatur ad gubernandos fideles, quod fit, dum quis in Parochum eligitur. Hinc graviter peccaret, qui extra casum necessitatis, absque jurisdictione aliquem baptizaret, quia in re gravi faceret contra jus Parochi: *Tambur. de Sacr. c. 2. §. 1. num. 2.*, & communiter. Eadem ratione graviter peccarent Parentes, si deferrent puerum extra Parochiam baptizandum, quando in Ecclesia Parochiali esset fons baptismalis: *Buss. d. 3. a. 1.* Idem denique dicendum de laico, qui extra casum necessitatis privatim Baptismum ministraret: *Magala V. Bapt. mat. num. 9.* & communiter. Solummodo ergo Sacerdotes, qui non sunt Parochi, possunt ex Parochi delegatione solemniter baptizare; sicut etiam Diaconus, cui id concedi posset etiam extra casum necessitatis, cum sit Minister extraordinarius Baptismi: *Can. Diaconus dist. 93.*, *Gabr. à S. Vinc. de Bapt. d. 3. q. 2.*

R. II. In casu necessitatis quilibet Laicus potest Baptismum administrare; & cum semper viguerit huiusmodi disciplina in Ecclesia, iuste iudicatur ex traditione apostolica derivasse. Ex hoc commendandam D. Miseri cordiam docet *S. Th. 3. p. 9. 67. a. 3.*, cum voluerit Sacramentum omnimodè necessarium Infantibus, sicut etiam adultis quoad omnimodam remissionem non solum culpæ, sed

etiam pœnæ, posse in necessitate à quocumque ministrari. Hinc *can. ad limina 30. q. 1.* laudatur Parochus, qui in necessitate filium baptizavit, neque per hoc privatus dicitur jure petendi debitum à sua Coniuge. Addeendum in casu necessitatis administrari posse Baptismum etiam à Laico non baptizato, dummodo adhibeat convenientem formam, & materiam, & habeat intentionem faciendi quod facit Ecclesia: *can. Romanus dist. 4. de consec. can. à quodam ibid.*, idemque asseritur de hæreticis: *can. ab antiqua ibid.*

Duo tamen sunt observanda. Primum est, quod dum in casu necessitatis ministrandus est Baptismus, ita ordo servandus est, ut Sacerdos præcedat Diaconum, Diaconus Clericum, Clericus Laicum, vir mulierem, fidelis infidelem: *S. Th. 3. p. 9. 67. a. 4.* Certè si Laicus baptizaret præsentem Parochum graviter peccaret, quia violaret illius jus in re gravi; sed & ego puto peccaturum graviter, si baptizet præsentem quocumque Sacerdote, quia videtur injuria inferri Ordini Sacro, & Sacramentum, dum ministratur à Laico, quando ministrari poterat à Sacerdote, qui est proprius illius Minister: *Bonac. de Sacr. d. 2. q. 2. p. 6. num. 11.*, *Gabr. à S. Vinc. d. 2. q. 2.* Immo S. Augustinus *l. cont. epist. Parmen. cap. 13.* docet non posse Sacerdotem, dum potest ipse baptizare, concedere laico huiusmodi facultatem, quia tale jus, dum aliud non suadeat necessitas, propriè convenit Ordini Sacerdotali. Si verò non adit Sacerdos, & præfatus Ordo non servetur, solummodo erit peccatum veniale; sed neque aliqua culpa erit, si varietur cum aliqua causa, puta quia mulier melius scit proferre formam, quàm vir; vel quia ita exigat necessitas, ut si in necessitate baptizandus sit infans non plene editus, nam id pudoris gratiâ tunc fieri nullatenus debet à viro, vel etiam Sacerdote, si adit, sed ab obstetrice, vel ab alia foemina. Secundum est, quod quia dum ministratur baptismus in necessitate, omitti solent solemnitates, immo omnino omittendæ sunt, si laicus baptizet, quia pertinent ad sacrum ministerium, eadem solemnitates postea supplendæ sunt. Et quidem contra aliter sentientes, puto omitti non posse sine gravi culpa, quia non videntur iudicari posse quid leve tot ceremoniæ, & ritus; quos ad plura tam sancta significanda instituit Ecclesia in conferendo Baptismo: *Passer. tom. 2. de Stat. homin. quæst. 187. a. 2. num. 86.*, *Pasqual. q. 99. n. 3.*

Q. II. An possit unus Minister eodem tempore plures baptizare; vel plures Ministri eundem infantem.

R. I. Certè extra casum necessitatis illicitè plures eodem tempore ab eodem Ministro baptizarentur; & merito non pauci Theologi docent id fieri non posse sine gravi culpa, quia non videtur immutari ritus Ecclesiæ in re levi: *Bonac. de Sacr. d. 2. q. 2. p. 4. num. 21.* Verùm in casu necessitatis, ait *S. Th. 3. p. 9. 67. a. 6. ad 1.* unus potest plures simul baptizare sub hac forma: *Ego vos baptizo &c.* puta si immineret ruina, aut gladius, aut aliquid huiusmodi, quod omnino impediret singillatim omnes baptizare.

R. II. Utique illicitè propter præfatum rationem plures Ministri eundem baptizarent. Si verò unusquisque baptizare intelligeret independentem ab alio, validus esset Baptismus, quia adessent omnia ad Baptismum requisita: non tamen essent duo Baptismi, quia, ut ait *S. Th. art. 6. cit.* Christus, qui est unus interius baptizans, unum Sacramentum per utrumque conferret. Ibidem etiam notat quod si unus ante alterum abolveret formam Baptismi, ille solus baptizaret, nullus etenim est Baptismus collatus jam baptizato. Quod si duo Ministri intenderent baptizare, sed unus de-

dependentem ab alio, neuter baptizaret. Ratio est quia, vel dicerent *Ego te baptizo* &c. & tunc non verificaretur forma, cum neuter per se baptizaret, sed cum alio. Vel dicerent *Nos te baptizamus*, tunc mutaretur forma, nam *ly ego* in forma significat unum Ministrum, sicut unus est Christus, quem representat Minister; dum verò dicerent *nos*, significaretur multiplicitas Ministrorum, idem enim esset ac dicere: *Ego & ille te baptizamus* &c. Videatur S. Thomas loco citato. Multò minus validus esset Baptismus, si unus infunderet aquam, & alter formam proferret, quia qui non infunderet aquam falsò formam proferret, cum non verificaretur ipsum baptizare: S. Th. 3. p. 2. q. 66. a. 6. ad. 3. Nihilominus non desunt qui dicant in casu necessitatis posse ita sub conditione baptizari; ut si adesset mutus qui posset infundere aquam, & sciret formam Baptismi: *Dian. t. 1. tr. 1. resol. 64.*

Q. III. Quo in loco administrandus sit Baptismus. R. Extat præceptum Concilii Viennensis relatum *Clement. Unic. de Bapt.*, quo extra necessitatem prohibentur baptizari infantes extra Ecclesiam, exceptis dumtaxat filiis Regum, vel Principum, qui nempe in temporalibus nullum agnoscunt Superiorem; unde talis exceptio non est extendenda ad filios aliorum Principum inferiorum: *Coton. contr. 2. c. 4. num. 53.* Cum huiusmodi igitur præceptum sit de re gravi, non potest sine gravi culpa infringi: *Coton. cit., Tamb. c. 2. §. 3. n. 5.*

Regula in praxi observanda.

I. Cum extra casum necessitatis pertineat ad solos Sacerdotes Baptismus administrare, videat Parochus, ne nimis faciles sint sui Parochiani in conferendo domi Baptismus operæ Obstetricis, vel alterius laici; adeoque si non videatur mors tam imminens, vocent Parochum, vel ipso absente, aut impedito alium Sacerdotem. Insuper tamen monere debet, ut in hoc non sint nimis scrupulosi, ne veniant infantem interim sine Baptismo perire.

II. Non facilis sit Parochus in administrando sine necessitate domi Baptismus, quæ necessitas certè non adest, si Parentes exposcant infantem baptizari, ne fortè deceat, & interim differri volunt solemnitates Baptismi, quia expectantur Patrini, & aliæ pompæ comparantur. Memor sit Parochus velle Ecclesiam, ut dum administratur Baptismus, simul administraretur cum solemnitatibus, cum ceremoniis nempe ac ritibus ab eadem præscriptis, & id totum præcipere fieri in Ecclesia, adeoque, non nisi urgente necessitate, aliter fieri non potest, ut ex communi notat *Laym. l. 5. tr. 2. c. 6. num. 9.* Quin immo edoceat Parentes convenientius esse deferre infantes ad Baptismus sine pompa, & vano ornatu, ne dum voce Patrini Sathanæ pompis abrenunciant, re ipsa videantur negare quod dicunt. Ita etiam præcipiunt diversæ Synodales Constitutiones videndæ apud *Genet. tr. 5. de 4. Decal. præc. c. 2. q. 8.*

C A P U T IV.

De Subiecto Baptismi, ubi de iis, qui tantùm sub conditione sunt baptizandi: & quando Baptismus sit sub conditione reiterandus.

Q. I. Quodnam sit Subiectum Sacramenti Baptismi.

R. Quilibet, qui verè nascatur humana ratione, si informatus, capax est Baptismi, cum etenim hoc Sacramentum sit omni homini ad salutem ne-

cessarium, nullus homo de se incapax est Baptismi. Hinc ex perpetua Traditione baptizantur Infantes; & congruum erat ut Deum disposuisse, tum quia cum omnes ad salutem ordinaverit, nullum aliud medium aderat in præfenti Providentia ut infantes salvarentur; ac proinde dicitur Baptismus esse loco Circumcisionis: *cap. Majores de Bapt.* Tum quia, cum Infantes exclusi sunt à Regno ex peccato non commisso propria voluntate, congruum erat verbis Ministrum ipsos conferentis Baptismus posse salvari, ut observat S. Augustinus *Serm. 294. de Bapt.* Infantibus comparantur perpetuò Amentes, ut docet S. Th. 3. p. 2. q. 68. a. 12. Quòd si non fuerunt perpetuò Amentes, observandum est an desideraverint Baptismus, quando habebant usum rationis; & tunc cum reputentur perseverare in eadem voluntate, Baptismus est illis conferendus, dummodo tamen non constet lapsos fuisse in amentiam, dum erant in peccato mortali, tunc etenim indigno administraretur. Si verò dum habebant usum rationis nullum propositum habuerunt suscipiendi Baptismus, tunc non est illis administrandus, quia reputantur perseverare in eadem voluntate: *cap. Majores de Bapt., S. Th. 3. p. 2. q. 68. a. 12.* Eadem doctrina applicanda est illis, qui in letargum inciderunt: *can. agrorantes d. 4. de consec.*

Q. II. An infantes Infidelium, & hæreticorum sint baptizandi invitis Parentibus.

R. I. Non desunt, qui doceant filios infidelium posse invitis parentibus baptizari; at contrarium docet S. Thomas 2. 2. q. 10. a. 12. & 3. p. 2. q. 68. a. 10. Id autem probatur quia, Ecclesia nunquam usa est hac potestate, qua, si eam credidisset sibi competere, uti potuisset sub potentissimis Christianis Imperatoribus. Item quia jure naturali filii sunt sub Parentum potestate, qua licet abutantur arcendo filios à Baptismo suscipiendo; nihilominus, cum non sint subditi Ecclesie, ab ea non possunt plesti, & emendari. Demum quia exponerent manifestè periculo apostasiæ, nam facillimè Parentes suaderent eis in fide Christiana non perseverare.

Hæc tamen doctrina primò exceptionem patitur, si alter Parentum fuerit aliquando baptizatus; nam tunc, utpote subditus Ecclesie, cogi potest ad consentiendum Baptismo proprii filii. Secundò, si unus tantùm ex Parentibus consentiat, nam illius voluntas, quamvis sit Matris, prævalere debet in bonum filii: *can. Judai 28. q. 1. cap. ex literis de convers. Infidel. Tertio, si Parentes sint mancipia Fidelium, nam cum ipsorum filii ad Dominum pertineant, consequens est posse baptizari invitis. Quarto, si sit in periculo mortis, nam tunc extrema ipsorum necessitas prævalet cuicumque juri parentum; & aliunde cessat omne periculum subversionis. Idem dicitur de filiis infidelium perpetuò amentibus. Quintò, baptizari potest puer infidelium, si polleat usu rationis, & petat baptizari, quia tunc circa negotium suæ salutis omnino est sui juris: *D. Th. 3. p. 2. q. 68. a. 10.* Quòd si dubitetur an iste puer petens Baptismus habeat usum rationis, tunc si compleverit septennium baptizari potest, quia completo septennio talis usus præsumitur: *Passer. de Stat. Hom. g. 187. n. 118.* At ego puto posse etiam baptizari, si non compleverit septennium, & certè non constet non habere usum rationis, nam in dubio judicandum est in favorem Fidei, & infantis, qui petiit Baptismus: *Can. d. 5. d. 12., Pasqual. q. 51. num. 5.* & alii apud ipsum.*

R. II. Filii Hæreticorum possunt invitis Parentibus baptizari, quia hi ratione Baptismi subditi sunt Ecclesie, adeoque ab ea cogi possunt, ut permittant filios suos baptizari; sicut etiam eadem ratio-

ne possent ab illis filii auferri ad eos Catholicè educandos, nisi Republicæ pax perturbaretur. Multò magis licet auferre filios ab eis, qui à Fide Catholica ad Hæreticos transferunt, cum ob ipsorum delictum patria priventur potestate: *cap. 2. §. ult. de Hæret. in 6.* Ceterùm dum baptizantur filii hæreticorum, vel infidelium invitis Parentibus, ad vitandum apostasiæ periculum ab illis essent removendi, ut de filiis Judæorum, qui baptizantur, habetur *can. Judæor. dist. 28. q. 1.*

Q. III. An Monstra sint baptizanda.

R. Si monstrum conceptum sit ex muliere, sed ex confortio cum Bruto, tale monstrum non est baptizandum, non solum quia præsumi non potest esse hominem id quod non est ex virili femine generatum, sed etiam quia non potest in eo apprehendi peccatum originale, quod contrahitur mediante humana generatione, per quam Adæ sumus descendentes: *Bonac. de Sacr. d. 2. q. 2. p. 6. n. 3.*

Si verò monstrum fuerit ex viro, & muliere generatum, tunc sequentes regulæ observandæ sunt, quas tradit S. Carolus *Athor. p. 4. Quæ Færoch. in Bapt. administ.* Si monstrum habeat caput humanum, quamvis in cæteris partibus bestiis assimilaretur, absolutè esset baptizandum; nam si caput sit humanum, cum in ipso anima principaliter exerceat suas operationes, præsumere facit illud monstrum animari anima rationali. Quòd si caput bestiis assimilatur, & nihilominus pectus, & cæteræ partes appareant humanæ, tunc, quia est locus hinc inde ratiocinandi, an in eo præsumi possit anima rationalis, solummodo esset sub conditione baptizandum, dicendo: *Si tu es homo, ego te baptizo* &c. Dum verò caput, & pectus non apparent humana, quamvis cæteræ partes assimilentur iis, quas habent homines, nulla est ratio nec probabiliter judicandi illud monstrum informari anima rationali, adeoque nullatenus esset baptizandum.

R. II. Si constet Monstrum vivere anima rationali, & solum dicatur monstrum qui habet partes geminatas, tunc Minister ita se gerere debet. Si habeat duo capita, & duo pectora unde appareat esse duos homines unitos, tunc ambobus esset administrandus Baptismus, sed prius determinatè uni, & postea determinatè alteri; nam ex dictis capite superiori, non possunt plures eodem tempore baptizari. Urgente autem periculo mortis, ambo eodem tempore essent baptizandi, aquam super illos infundendo, & dicendo: *Ego vos baptizo* &c. Quòd si non constet, sed dubitetur an sint duo homines, quia licet sint duo capita, adest tamen solum unum pectus, tunc semel super unum caput baptismo absolutè collato, alterum esset sub conditione baptizandum, dicendo: *Si non es baptizatus* &c. Quòd si dubium oriatur an sint duo homines, quia sub uno capite sint duo pectora, tunc censet S. Carolus supra citatus semel tantùm conferendum esse Baptismus, quamvis non paucis Theologis placeat & tunc absolutè primò administrandum Baptismus super caput, & deinde sub conditione super pectus à tergo correspondens: *Bonac. de Sacr. d. 2. q. 2. p. 6. n. 4.* & alii apud ipsum.

Q. IV. An Filii adhuc existentes in utero Matris, vel non totaliter, in lucem editi, vel si sint abortivi, sint baptizandi.

R. Quamvis multi doceant invalidè baptizari puerum existentem in utero Matris, atque ita dicitur *can. qui in Matern. d. 4. de consec.*, nihilominus placet omnino asserere esse saltem sub conditione baptizandum, si aliquo modo saltem median- te instrumento abluatur aqua possit. Tunc igitur quia verè corpus illius ablueretur, verificari posset forma Baptismi, ac proinde posset licitè baptizari:

Layman de Bapt. c. 3. num. 2. Pasqual. q. 20. num. 4., Bonac. de Sacr. d. 2. q. 2. p. 3. num. 24. Quia tamen quoad hoc lis est inter Theologos, ideo Minister in conferendo Baptismo duplicem debet adhibere conditionem, scilicet: *Si es capax Baptismi, & si non obstet Secundina* (quando secundinis sit involutus) *ego te baptizo*. Ratio hujus secundæ conditionis est quia, adhuc disputant DD. an infans secundinis involutus validè baptizetur, negantibus multis, quia dum secundinæ abluuntur, non verificatur abluere infantem; aliis verò affirmantibus, cum patent secundinas, quoadusque illis infans involutus, esse veluti partem corporis infantis: *Dian. t. 1. tr. 1. resol. 76., Palaus tract. 19. p. 4. num. 8.*

R. II. Si necessitas cogat baptizare infantem nondum perfectè in lucem editum, absolutè baptizandus est, si possit baptizari in capite, vel etiam in scapulis, aut pectore, quia homo in his partibus principalibus ablutus, absolutè dicitur ablutus: *S. Th. in 4. d. 3. q. 1. a. 4. q. 1. ad 2. & 3. p. 966. a. 7. ad 3., S. Anton. 3. p. tit. 14. c. 13. num. 1.* Si verò in aliis partibus minus principalibus abluatur, & maximè si in solo pede, manu, aut digito, tunc tantùm sub conditione est baptizandus, putantibus multis invalidè baptizari, quia non verificatur simpliciter dici posse ablutum. Alii nihilominus affirmant absolutè dici posse baptizatum, quia sicut homo in qualibet corporis parte vulneratus, dicitur absolutè vulneratus, ita si in qualibet corporis parte abluatur, simpliciter ablutus dicitur est: *Dian. ref. 75. Pasq. q. 16. n. 5.*

R. III. Filii abortivi, si non constet mortuos esse, sunt sub conditione baptizandi. Quamvis igitur diu vigerit Aristotelica opinio masculos non animari anima rationali, nisi post quadraginta dies à conceptione, & femellas post octoginta, jam ab aliquo tempore non sine plausu recepta est opinio ab initio conceptionis foetum anima rationali informari, & ex virili generatione statim concipi hominem, non brutum. Videatur P. Hieronymus Florentinus nostræ Congregationis non exiguum decus, in suo percelebri Opere, cui titulus: *De Baptismo abortivorum* &c. Ex hac igitur non sine fundamento à pluribus opinione recepta, sequens formatur ratiocinium. Probabile saltem est ab initio conceptionis foetum anima rationali informari, si autem est probabile, foetus est sub conditione baptizandus, cum Christus Sacramenta instituerit in remedium animæ; & aliunde apposita conditione consulari reverentiæ Sacramenti. Triplicem autem accidere potest aliquando apponendam esse conditionem, nempe: *Si es capax Baptismi: si non obstet secundina* (dum secundinis esset involutus) *si es vivus*, (dum dubitetur an foetus sit vivus, vel mortuus), *ego te baptizo* &c.

Q. V. Quando Baptismus possit iterari.

R. I. Certum est Baptismus absolutè iterari non posse, ut docent omnes Catholici, & sæpe ita definit Ecclesia, ac novissimè Tridentinum *sess. 7. can. 11.* Hujus autem veritatis plures congruentias afferit *D. Th. 3. p. 2. q. 66. a. 9.*, quia scilicet Baptismus est quædam spiritualis regeneratio, seu nativitas; sicut autem homo semel nascitur, ita semel spiritualiter nasci debebat. Item cum per Baptismus imprimatur character, quo Christo consignamur, & ad ejus corpus mysticum pertinemus, sicuti character indelebilis est, & repeti non potest, ita neque Baptismus. Denique quia Baptismus institutus est ad delendum peccatum originale, & sicut hoc peccatum semel ablatum iterum non contrahitur, ita nec ejus remedium est repetendum. Item certum est Baptismus nec esse sub conditione repetendum, si prudenter non dubitetur de ipsius invaliditate; convincitur etenim non curare

rare de reverentia Sacramenti, qui illud absque rationabili repetit motivo, ut dixi in superiori Tractatu, & communiter docent Theologi, sicut etiam Catechismus de Bap. §. 57., & S. Carolus in *Instruct. Bap.*

R. II. Semper cum prudenter dubitari potest de valore Baptismi collati, iterum est sub conditione iterandum, nam tunc ita faciendum est ob præcavendum periculum animarum; & aliàs non potest dici irreverenter se habere erga Sacramentum qui illud repetit, eò quia prudenter dubitat, an validè fuerit collatum. Hinc semper repetendus est sub conditione, si Baptismus collatus fuerit sub forma, de qua lis sit inter DD. an sit valida, sicut & in quocumque casu, in quo non conveniant DD. in affirmando Baptismum esse validum; ac demum dum prudenter dubitatur, aliquis fuerit baptizatus.

Quoad hæc primò dubitatur quoad Baptismum collatum ab Obstetricibus. Et quidem magis communiter docent Theologi, quòd si Obstetrix reperiantur convenienter instructa, & sint probata vitæ, Baptismus non esset repetendus, si fortè non reperiat in aliquo errasse. Ita etiam vult Catechismus de Bap. §. 57., & S. Carolus in *Instruct. Bap.* Nihilominus non desunt Theologi, quibus placet hos pueros esse sub conditione rebaptizandos, quia semper timeri potest subito casu perturbatas in forma errasse, ut sæpe accidit; tum, quia cum lingua vulgari soleant baptizare, facillimè pro ly *vel nome*, dicunt *col nome*. Pro iterando autem Sacramento tantæ necessitatis qualis est Baptismus, non videntur exposci tantæ rationes de ejus valore dubitandi, sicuti pro iterandis cæteris Sacramentis: *Leander de Bap. d. 3. q. 45.* & alii apud ipsum. Secundò, dubium oritur de filiis expositis, quamvis enim certum sit sub conditione esse baptizandos, si testimonium non habeant suscepti Baptismi: *can. parvulus, & can. placuit de consec. d. 4.*, nihilominus communior opinio vult non esse baptizandos, si tale habeant testimonium. Nihilominus non desunt qui huic opinioni refragentur; cum etenim ignoretur an scheda sit personæ fide digna, semper remanet aliquale dubium an infans verè fuerit baptizatus, & si fuit baptizatus, an hoc factum fuerit modo, de quo dubitari non possit fuisse validum, cum tales infantes soleant à mulierculis baptizari; adeoque cum semper dubium aliquale remaneat, & agatur de Sacramento indispensabilis necessitatis quoad parvulos, videtur posse sub conditione iterari, dicendo: *Si non es baptizatus, ego te baptizo*; *Salmant. de Sac. tr. 2. c. 6. p. 4. num. 64. Leander. cri. q. 44.*, & hanc opinionem ipse putat probabiliorè. Tertio, dubitatur quoad adultum, qui dubitat an fuerit baptizatus. At dicendum est, quòd si dubium sit juris, quia scilicet lis est inter DD. an validus fuerit Baptismus illi collatus, utique est rebaptizandus, & interim antequam baptizetur, abstinere debet ab aliis Sacramentis: *Gabr. a. S. Vinc. d. 2. q. 2.*

Si verè dubium sit facti, quia nempe dubitat, an vere fuerit baptizatus, tunc sub conditione est rebaptizandus, si ipsum dubium prudentibus fundamentis nitatur; ut si non constet de Baptismo, & aliunde comperiat Parentes fuisse veneficos, vel infideles, quamvis externè se gesserint ut Christianos; seu si comperiat obstetricem, à qua dicitur baptizatus, fuisse veneficam: *can. solemn. x. d. 1. de consec. , can. parvulus, can. cum itaque d. 4. ibid.* Non verò est rebaptizandus, si natus sit de Christianis Parentibus, & inter Christianos fideliter conversatus: *cap. Veniens de Presbyt. non Baptiz.* Atque ita decimè credo quoad adultos, quia si forte non fuissent baptizati, possunt sibi

providere per Baptismum desiderii, & eliciendo actus perfectæ contritionis.

Regula in praxi servanda.

I. Cum Parochus ex vi sui Officii edocere debeat Obstetrix modum baptizandi pueros instante necessitate, sicut etiam monet Catechismus *p. 2. c. 2. §. 34.*, videat quantum deficiat in suo munere, si illas non instruat de obligatione baptizandi sub conditione pueros, quamvis in utero matris existentes, si aliquo modo abluì possint; de modo illos absolventè, vel sub conditione baptizandi, si nondum perfectè sint nati; de obligatione baptizandi sub conditione foetus abortivos, vel absolventè, si transierint quadraginta dies à conceptione. Quot factus abortivos ex ignorantia Obstetricum, & Matrum excipit latrina, quorum anima, si Baptismate non fraudarentur, Deum in æternum videret, & corpus, licet informe, esset decentius tumulandum? Sed quibus potissimum sub gravi culpa competit hanc expellere ignorantiam? nonne Parochis? Meminisse quoque debet Parochus Obstetrix edocendas de Baptismo Monstris conferendo, juxta ea quæ dixi supra; ne si forte accidat aliquod Monstrum nasci, & inletem mors, ignorent omnino quid agere debeant.

II. S. Carolus in *Instruct. Bap.* vult Parochum admonere debere Parentes, & ipsorum Domesticos de Deo assidue deprecando, ut factus incolomes ad Baptismi gratiam possint pervenire; atque id multò magis faciendum esse ab eadem muliere prægnante, dum instat tempus pariendi. Subdit Parochum curare debere, ut si forte mulier moriatur, omni cautione aperiatur illius uterus, ut extrahi possit infans, & baptizari, si mortuus non fuerit. Et quidem si in nulla re, in hac maxime diligentissimi esse debent Parochi, cum agatur de succurrendo proximo extrema spirituali necessitate laboranti, adeoque nullis etiam parcere debent impenfis, maxime si Parentes inopia laborent.

C A P U T V.

De Effectibus Baptismi; & de Dispositionibus, quæ requiruntur in Subiecto hujus Sacramenti.

Q. I. Uot sint effectus Baptismi.

R. Fides Catholica docet per Sacramentum Baptismi ritè susceptum, nedum remitti peccatum originale, sed etiam omnia peccata actualia, si quis adultus baptizetur, sicut omnem poenam debitam ipsè peccatis. Ita ex perpetua traditione significat illa Scripturarum oracula, quibus dicitur baptizari in remissionem peccatorum, abluì, sanctificari, mundari ab omnibus inquinamentis &c. Quapropter hæc veritas definita fuit in Concilio Florentino. At quia non possumus dici justificati, & sanctificati, nisi sit in nobis aliquid quo justificemur, sicuti paries non dicitur alba, nisi in ea sit albedo, hinc est hanc justificationem, & sanctificationem fieri per infusionem Gratiæ sanctificantis, quæ est habitus supernaturalis intrinsecè ingrens animæ, quo expellitur peccatum. Hanc autem Gratiam comitantur Virtutes supernaturales, & Dona Spiritus Sancti: *Trid. sess. 6. cap. 7.* Intuitu etiam hujus Sacramenti altera Gratiæ confertur, quæ, ut dixi Tractatu præcedenti *cap. 2.*, vocatur *Sacramentalis*, & consistit in auxiliis correspondentibus spirituali regenerationi, & adeptæ innocentiae, quibus proinde homo adimplere possit omnia ad quæ se obligavit ratione Baptismi. Quamvis autem Baptismus præstet omnes supradictos effectus, non tamen remouet fo-

fomitè concupiscentiæ, aliasque poenaltates, quæ ex peccato originali derivantur, sed remouebuntur in resurrectione virtute hujus Sacramenti: *D. Th. 3. p. q. 69. a. 3.* Id autem docet S. Doctor putandum esse ex triplici causa Christum voluisse. Primò, quia cum per Baptismum fiat homo membrum Christi, conveniens erat ipsi assimilari, adeoque in eo perseverare corporis fragilitatem, & subijci doloribus, & morti. Secundò, quia hæc patienter tolerando, & concupiscentiæ resistendo, quamplurimum possumus mereri. Tertio, quia si Baptismus nos liberasset à vitæ incommodis, fortasse homines potius accessissent ad Baptismum ob assequenda commoda temporalia, quam vitam æternam. Addi potest ex his poenaltatibus præberi occasionem respuendi terrena, & amandi cælestia. Jam antea etiam notaverat *q. 68. a. 2. ad 2.* per solum Baptismum in voto non ita removeri poenam debitam peccatis, ut decedens post talem Baptismum statim assequatur vitam æternam.

Alter Baptismi effectus est inprimè characterem, ut habetur *cap. majores de Bap., ex Florent. in decr. union., & ex Trid. sess. 7. can. 9.* Hic character, ut dictum est etiam in præcedenti Tractatu, indelebiter imprimitur in anima, reddit nos de Familia Christi, & facit capaces cæterorum Sacramentorum; quapropter Baptismus dicitur janua omnium Sacramentorum, ut observat *S. Th. 3. p. q. 63. a. 3.*

Q. II. Quæ dispositiones requirantur ad Baptismum suscipiendum.

R. De his dispositionibus satis egi in superiori Tractatu *cap. 5.* Brevis igitur dicam in adulto ad validè Baptismum recipiendum, necessarium esse aliquando habuisse intentionem illum recipiendi, & nunquam retractasse. Ut verò recipiat Gratiæ Baptismo correspondentem, necessarius in eo est dolor supernaturalis de peccatis commissis, & benè observat *S. Th. 3. p. q. 69. a. 8.* adultum eò majorem consequi gratiam, quò magis disponitur ad illum suscipiendum. Si verò sine præfato dolore adultus, qui actualiter peccavit, baptizetur, solummodo recipit characterem, quamvis recedente fictione, obice nempe peccati, Baptismus ratione impressi characteris producat suos effectus.

C A P U T VI.

De Cæremoniis Baptismi.

Q. I. Uare Ecclesia requirat Patrinos, qui puerum in Baptismo suscipiant; & quales esse debeant.

R. I. Ideo Ecclesia adhibet Patrinos, qui puerum in Baptismo suscipiant, ut fidem illius nomine profiteantur, & promittant fideliter adimplere quas vice ipsius suscipiant obligationes: *can. vos ante de consec. d. 4.* Observat autem *S. Th. 3. p. q. 67. a. 7.* quòd sicut puer recentè natus indiget nutrice, & paedagogo; ita spiritualiter regeneratus indiget aliquo, qui fungatur vice nutricis, & paedagogi, informando, & instruendo eum, quasi nutrimentum in Fide, de his quæ pertinent ad fidem, & vitam christianam. Tam autem aliqui putant necessarium esse in Baptismo solemnè Patrimum adhibere, ut credant peccare mortaliter, qui id omittit, cum videatur illis omitti cæremonia. Gravè ab Ecclesia instituta: *Tamb. de Bap. c. 4. §. 1. n. 2.*

R. II. Nemo validè assumitur in Patrimum, si non attigerit usum rationis, quia aliàs non posset habere intentionem se gerendi ut Patrem spiritualem. Porro sine hac intentione se gerendi ut Patrimum, nemo propriè dicitur Patrimus, ut docent communiter Theologi. Item nemo est Patri-

nus, si non tangat infantem, dum ministratur Baptismus, vel saltem si non statim ac est baptizatus, illum de sacro fonte suscipiat. Item non est validè Patrimus, qui non est baptizatus; & idem non pauci DD. asserunt de non confirmato, & colligitur *ex. can. in Bap. de consec. junct. Gloss.* Item non sunt verè Patrini, qui non sunt designati à Parentibus, iisque non designantibus, à Parocho, ut colligunt DD. ex Tridentino *sess. 24. c. 2.*

R. III. Illicite admittuntur ad Officium Patrini Hæretici; publicè excommunicati, aut interditi; publici peccatores, aut infames; qui non sunt sanæ mentis; qui ignorant Fidei rudimenta, neque enim hi possunt propriam obligationem, si opus fuerit, adimplere, instruendi nempe baptizatum; & justè etiam præsumi potest alios non instructuros, qui fuerunt negligentes in adfiscendis, quæ ipsi pro sua salute scire debebant: *Ritual. de Sac. Bap.* Neque ad hoc munus admittendi sunt peregrini, & hospites alibi habentes domicilium, isti etenim, si necessitas exoptularet, non possent infantem instruere: *S. Carol. Ab. p. 2. in decr. 2. Syn. decr. 16.* Item illicite Monachi ad munus Patrini admittuntur: *can. non licet de consec. d. 4.*, & quamvis sub hac prohibitione doceant non pauci Theologi non esse comprehensos alios Religiosos mendicantes, nihilominus à Rituali Romano ab hoc munere repelluntur *cujusvis Ordinis Regularis à saculo segregati.* Atque id convenientissimè factum est, ne scilicet occasione cognationis spiritualis frequenter agant cum laicis, & præcipuè mulieribus. Hac ratione. *S. Carolus Syn. 2. decr. 17.* prohibuit quoscumque Clericos suæ Diocesis Sacris Ordinibus initiatos ab exercendo munere Patrini. Demum illicite admittuntur in Patrinos plures quam unus, vel ad summum unus, & una; ita etenim iussit Tridentinum *sess. 24. de reform. Matr. c. 2.* Immo adhærerem illis Theologis, qui asserunt peccatum graviter Parochum admittentem plures quam duos, quia non videtur frangere præceptum Tridentini in re levi, cum ita præscripserit, quia ex multiplici Patrinorum orbentur plura inconvenientia ratione cognationis spiritualis, quæ contrahitur. De hac autem cognatione agam in Tractatu de Sacramento matrimonii.

Q. II. Quæ sint Cæremoniæ præcedentes Baptismum.

R. Primò, offertur Baptizandus ante fores Ecclesiæ, ut cognoscatur nondum esse dignum, ut more fidelium domum Dei ingrediatur, antequam Christo fuerit addictus: *S. Carol. in instruct. Bap.* Secundò, imponitur nomen Baptizandi, ad significandum addicì divino servitio: & ita Adam demonstravit dominium sibi concessum, quando nomen imposuit animantibus: *S. Carol. Ab. p. 4.* Tertio, interrogatur Baptizandus quid petat ab Ecclesia Dei, & instruitur circa mysteria Fidei, respondentibus Patrini pro infante; Christus etenim dixit Apostolis: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos &c.* Quarto, adhibentur exorcismi verbo, & trina exufflatione, ad significandum nondum Baptizatum ratione peccati esse Diaboli subditum: *can. sicut nobis de consec. d. 4.*, qui proinde pelitur exorcismis, ejusque contemptus in exufflatione demonstratur. Quintò, signo Crucis signatur Baptizandus in fronte, & in corde, ut ab eo tempore ipse apostata diabolus, in vase suo pristino, sua interemptionis cognoscens signaculum jam sibi deinceps illud sciat esse alienum, ut dicitur *can. postea de consec. d. 4.* Addi potest his Crucis signis, denotantibus Christi Passionem, Baptizandum veluti concipi à S. Matre Ecclesia, perfectè exinde per Baptismum nasciturum, ut observat *S. Aug. ser. 2. de Symb. Fid. ad Cath. c. 1.* Sextò, Sacerdos fufis

orationibus imponit manum capiti Baptizandi, ad denotandum eum esse victimam per Baptismum Christo consecrandam. Septimò, porrigitur sal benedictum à Baptizando gustandum, ut sciamus omnia nostra opera conspergenda esse Sale Sapientiae Caelestis, ac à putredine peccatorum debere esse remotas: *can. ex hinc, can. Sal. celest. d. 4. de consecr.* Octavò, liniuntur salivà aures, & nares Baptizandi, ad significandum virtute divina, quae denotatur tactu, & salivà Sacerdotis, Baptizandum percipere debere odorem notitiae Dei, & aures debere habere intentas ad audienda Dei mandata: *can. postea d. 4. de consecr.*

Q. III. Quae sint caeremoniae comitantes Baptismum.

R. Baptizandus ad fontem Baptismi perductus primò ter interrogatur an abrenunciet Satanæ, omnibus operibus ejus, & omnibus pompis ejus, & ter respondetur *abrenuntio*. Hac autem abrenuntiatione, ut docent SS. PP. Christianus non solum renuntiavit idololatriæ, sed etiam omni eo, quod habet rationem mali. Secundò, obsequantur oleo Catechumenorum pectus, & scapulae Baptizandi. Hæc unctio denotat baptizatos, tanquam Christi athletas, debere contra inimicos salutis fortiter dimicare. Item cum oleum Dei gratiam, & misericordiam significet, innuitur dari Baptizatis gratiam ex solis Christi meritis, & gratuita Dei misericordia. Præterea cum oleum sit species medicamenti, hæc unctio demonstratur per Baptismum animæ nostræ vulnera curari, debilitari fomitum, & robur dari adversus tentationes. Item unctio in pectore significat corroborari animam, & in scapulis vires dari ad jugum Christi portandum. Demum unctio ante, & retro facta designat undique baptizatum muniri, & confirmari ad præstanda bona opera corde, & corpore, voluntate, & opere. Hæc omnia tradit S. Carolus in *Instruct. Bapt.* Tertio, Baptizandus interrogatur de Summis Fidei capitibus respondet *credo*: atque hic ritus significat fidem esse dispositionem necessariam ad recipiendum Baptismum. Quarto, interrogatur Baptizandus an velit baptizari, nam *Dominus neminem ad suorum numerum, nisi voluntarium militem adscribi voluit*, ait Catechismus.

Q. IV. Quae sint caeremoniae consequentes Baptismum.

R. Absoluto Baptismo, Sacerdos ungit chrismate verticem Baptizati. Hic ritus, ut tradunt Catechismus, & S. Carolus *Ad. p. 4. de Caerem. Bapt.* significat Baptizatum Christo capiti tanquam membrum conjunctum esse, atque ejus corpori insitum, & ea re Christianum à Christo, Christum à Chrismate appellari. Docet autem S. Th. 3. p. 9. 71. a. 3. ad 4. hæc caeremoniam operari conservationem gratiae Baptismalis ex fide & pietate Ecclesiae. Deinde induitur Baptizatus veste candida, seu aliquid candidum super illud ponitur, ad designandum liberum esse ab involucribus peccatorum, & induisse alba innocentiae velamina, ut tradit S. Ambros. *lib. de initiand. 6. 7.* Demum traditur Baptizato, seu Patrio cereus ardens, tum ad denotandum ipsi veræ Fidei lumen fuisse communicatum; tum ad significandum debere ubique bonorum operum splendorem diffundere, ac in iis usque ad mortem perseverare; ut ita ardente Charitatis lucerna Sponso obviam ire possit. S. Carolus *Ad. p. 4. de caerem. Bapt.* considerat in hoc cereo tres virtutes Theologales, Fidem nempe in lumine, Charitatem in calore, & Spem, quæ sursum ascendit in cereo erecto.

Regula in praxi observanda.

Tam Catechismus p. 1. in explic. Symb. n. 18.,

quàm S. Carolus p. 4. optant Parochos diligentes esse in rememorando populis promissa, quæ in Baptismo fecerunt, & solemnem abrenuntiationem factam in facie Ecclesiae, qua Satanæ, ejusque pompis omnibus renunciarunt. Sumere ex hoc debent argumentum contra peccatores, quia nempe si ex vi solius Baptismi, quo se Deo devoverunt, debent tanquam illius mancipia ipsi in omnibus deservire, multò magis criminofum erit mundi, & Diaboli præceptis vivere, postquam Dei leges ejusque voluntatem cognoverunt, ac Sacramentorum gratiam perceperunt. Iniquum omnino esse omnia, quæ Dei sunt, & quæ adimplere in Baptismo promiserunt, laboriosa reputare; quæ verò mundi, carnis, & Satanæ, quibus omnino renunciarunt, facilia. Pessimum demum esse ita se gerere, quasi in Baptismo mundo, & diabolo, non Christo Domino, ac Redemptori nostro nomen dedissemus.

II. Deberet unusquisque Confessarius monere poenitentem, ut specialibus devotionis operibus diem suscepti Baptismi quot annis recoleret, ac peculiariter promissâ Deo in ipso suscipiendo facta renovaret. Et quidem quæ dies pro nobis magis fausta eã, qua ingressi sumus in Ecclesiam, ac in numerò ovium ipsius, ac Supremi Caelestis Pastoris fuimus recensiti? Solemnis est apud Principes dies quo regnum adepti sunt; nobis fortasse etiam ignota est dies, qua per Gratiam Baptismi regenerati jus ad Regnum æternum adepti sumus; nec tanti ineffabilisque beneficii ulla summo Largitori grates rependimus.

QUÆSTIO II.

De Sacramento Confirmationis.

Regeneratis per Baptismum, & non statim è mundo exeantibus inter invisibiles hostes, & pericula gradiendum est. ut dicitur *can. Spir. S. de consecr. d. 5.*: quapropter postquam in Baptismo regenerati sumus ad vitam, post Baptismum confirmari necesse habemus ad pugnam. Id autem fit Sacramento Confirmationis, quod etiam nuncupatur *manus impositio* ex modo, quo confertur; *Chrismate* ratione materiae; ac denique *Confirmatio*, quia hujus Sacramenti virtute Deus in nobis id confirmat, quod Baptismo operari cepit, nosque ad Christum soliditatis perfectionem adducit, ait Catechismus *de Sac. Confirm. S. 18.*

CAPUT I.

Quid sit Confirmatio; quæ ipsius materia, & forma.

Q. I. AN Confirmatio sit Sacramentum; & à quo fuerit institutum.

R. Cum plenè constet Ecclesiam semper credidisse Confirmationem usum esse ex septem Sacramentis, hanc veritatem etiam definit Tridentinum *sess. 7. can. 1. & 2.* Hoc autem Sacramentum potest ita definiti: *Confirmatio est Sacramentum, quo homo viator Baptizatus inungitur ab Episcopo cum chrismate sub præscripta forma verborum.*

Q. II. AN Christus Dominus instituerit Sacramentum Confirmationis.

R. Omnino respuitur quorundam Antiquorum opinio, qui putarunt Confirmationem post tempora Apostolorum initium habuisse, solius etenim Dei est dare rebus materialibus virtutem gratiæ producendæ. Ulterius, ut dictum est de Sacramentis in genere *cap. 2.*, cum Christus venerit ut nos à jugo peccati liberaret, idque præstare voluerit per Sacramentorum institutionem, non est verosimile, aliis

De Sacramento Baptismi, & Confirmationis.

aliis demandasse aliquod Sacramentum instituere; unde Tridentinum *sess. 7. can. 1.* definit Sacramenta Novæ Legis fuisse à Jesu Christo instituta. Quoad tempus autem institutionis, probabilius est post Resurrectionem perfectè instituisse; sicut enim perfectè creditur collata Apostolis potestas Sacerdotalis, & Episcopalis, quando, ut dicitur *Jo. 20.*, post resurrectionem illis contulit Christus potestatem dimittendi, & retinendi peccata, ita post collatam hanc plenam potestatem, & plenè institutum Sacramentum Pœnitentiæ, credere est fuisse institutum Sacramentum Confirmationis per potestatem Episcopalem administrandum. Cæterum non erat administrandum ante Christi Ascensionem, ut enim ait S. Th. 3. p. 9. 72. a. 1. in hoc Sacramento datur plenitudo Spiritus S., quæ non erat danda ante Christi Resurrectionem, & Ascensionem.

Q. III. Quæ sit materia Confirmationis.

R. In Quæstis dogmaticis de SS. Ecclesiae Sacramentis *tr. 2. cap. 2.* dixi ex impositione manuum, & chrismatione, tanquam ex duplici materia inadæquata constitui materiam totalem Sacramenti Confirmationis, itaut dum Episcopus frontem inungit, nono solum considerari debeat chrismatio tanquam materia hujus Sacramenti, sed etiam ipsa applicatio manus Episcopi, qua chrismate inungit frontem Confirmandi. Et quidem cum frequentes sint PP. in affirmando impositionem manus pertinere ad materiam hujus Sacramenti; pariterque mentionem faciunt chrismationis, & quidem non tanquam ritus post Apostolos introducti, ex ibidem dictis necessarium duxi affirmare & manus impositionem, & chrismationem esse materiam hujus Sacramenti. Et quamvis S. Th. 3. p. 9. 72. a. 2. & 4. putet Apostolos ex singulari privilegio manus impositione hoc contulisse Sacramentum, nihilominus non cogimur illi assentiri, cum manus impositio, qua dicuntur Apostoli contulisse Confirmationem, non excludat chrismationem. Neque contrarium affirmant Innoc. III. *cap. cum venisset de Sac. Unct.* & Eugenius IV. *in Decr. Armenor.* ubi dicunt loco manus impositionis dari in Ecclesia Confirmationem; dicendum etenim est cum Bellarmino *l. 2. de Sac. Confirm. c. 9. Innocentium & Eugenium non velle dicere chrismate esse loco impositionis manuum, quasi Apostoli non uterentur Chrismate, & nos non utamur impositione manus: sed velle dicere id ipsum quod Apostoli faciebant, cum dicebantur imponere manus, facere nunc Episcopus, cum dicuntur confirmare, vel chrismate. Distinguitur enim in his locis non ritus à ritu, sed modus loquendi à modo loquendi, & persona à personis: & denique illa particularis impositio manuum ab ista qua modo est; siquidem tunc communiter dicebatur hoc Sacramentum impositio manus, nunc dicitur Confirmatio.*

Q. IV. Ex quibus constare debeat chrismate, qua confertur Confirmationi; an debeat esse ab Episcopo benedictum; & in qua corporis parte fieri debeat chrismatio.

R. I. Chrismate constare debet ex oleo olivarum, & balsamo. Ita ex perpetua Ecclesiae traditione communiter docent Theologi cum S. Th. 3. p. 9. 72. a. 2. Item docent cum eodem S. Doctore *art. 3.* necessarium esse, ut chrismate sit ab Episcopo benedictum, quod & definit Innoc. III. *relatus cap. Presbyteris de consecr. d. 4.* & Eugenius IV. *in Decr. pro Instruct. Armenor.* Hujus autem necessariæ benedictionis congruentiam assignat S. Th. observando non benedici materiam Baptismi, & Eucharistiæ, quia hæc materiæ reputantur sanctificatæ ex Christi contactu, dum scilicet & ipse in Jordane aquâ voluit baptizari, & accepit panem, dum Eucharistiam instituit. Cum verò nun-

quam usus fuerit visibilibus unctionibus, oportebat tam chrismate, quàm oleum infirmorum benedici, antequam adhibeantur ad usum Sacramenti.

Placet autem hęc etiam adnotare convenientiam, quæ est inter Confirmationem, ejusque materiam. Primò igitur manus impositione designatur tum Divina virtus, qua confirmatus donatur adversus Fidei hostes, tum descensus Sp. S. illum illuminantis; hæc etenim ex S. Scriptura significat manus impositio. Secundò, ut observat S. Th. 3. p. 9. 72. a. 2., per oleum designatur gratia Sacramenti, & ita in S. Scriptura Christus dicitur unctus oleo lætitiæ propter plenitudinem Spiritus S. quam habuit. Fragrantia verò odoris, quam diffundit balsamum, significat hominem, virtute hujus Sacramenti roboratum, debere diffundere odorem sanctorum operum in ædificationem fidelium.

R. II. Inunctio chrismatis faciendâ est in fronte, ut tradit S. August. *in ps. 141.*, S. Th. 3. p. 9. 72. a. 9., Eugenius IV. *in Decr. union.* Frontis autem inunctione demonstratur confirmatum tanquam militem Christi debere signum sui Ducis præferre, nec erubescere ipsius nomen confiteri, frons enim sedes est verecundiæ. Item unctio fieri debet in forma Crucis, aliàs non corresponderet formæ, qua dicitur: *Signo te signo Crucis*, atque ita communiter docent Theologi.

Q. V. Quando materia hujus Sacramenti sit dubia.

R. Solum oleum benedictum esset materia dubia hujus Sacramenti; nam quamvis magis communiter doceant Theologi non esse materiam sufficientem hujus Sacramenti, nihilominus non defunt qui asserant balsamum non esse materiam necessariam Confirmationis, sed solum de necessitate præcepti: *Cajet. 3. p. 9. 72. a. 3. Gabr. à S. Vinc. disp. 2. q. 1. & alii.* Pariter esset materia dubia chrismate benedictum à simplici Sacerdote ex Summi Pontificis dispensatione; nam magis communiter docent Theologi in hoc dispensare non posse: *D. Anton. 3. p. tit. 14. c. 14. S. 1. Laym. l. 5. tr. 3. c. 2. num. 1. Barbof. de potest. Episc. p. 2. alleg. 30. n. 6.* Chrismate vetus illicite quidem ad Confirmationem conferendam adhiberetur, quia exstat præceptum, ut chrismate illo anno consecrato confertur: *can. si quis de consecr. d. 4.*, at Sacramentum esset validum: *D. Anton. loc. cit., Bonac. de Sac. d. 3. q. unic. p. 2.* Dubia esset materia hujus Sacramenti, si chrismatio non fieret immediate manu Episcopi, sed mediante aliquo instrumento, quia quampluribus videtur unctioem ipsa manu esse faciendam, aliis verò id non esse necessarium, sed satis verificari, si fiat aliquo instrumento: *Barbof. p. 2. de potest. Episc. alleg. 30. n. 25.* & alii apud ipsam. Quamvis autem communiter doceant Theologi validum esse hoc Sacramentum vel inunctio fiat pollice manus dexteræ Episcopi, vel alio digito, nam semper verificatur fieri per manus Episcopi, ut cum aliis observat Barbofa loco citato, nihilominus omnes asserunt quod id illicite fieret, quamvis aliqui in hoc non agnoscant nisi culpam levem: *Gabr. à S. Vinc. d. 2. q. 3. Dian. 2. 1. tr. 2. resol. 7.*

Q. VI. Quæ sit Forma Sacramenti Confirmationis; & quando sit dubia.

R. Forma Sacramenti Confirmationis traditur etiam ab Eugenio IV. *in Decreto pro Instruct. Armenor.*, & constat his verbis: *Signo te signo Crucis, & confirmo te chrismate salutis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Convenientiam hujus formæ explicat S. Th. 3. p. 9. 72. a. 8. observando illa verba: *Signo te signo Crucis*, indicare signum quod habere debet, qui Christianus militis nomen dedit. Illis verbis: *confirmo te* demonstratur

robur quod est effectus hujus Sacramenti. Dum verò exprimitur SS. Trinitas, explicatur causa principalis, quæ in hoc Sacramento confert plenitudinem roboris spiritualis. Si in forma omittatur *ly signo te*, Sacramentum erit nullum, saltem quia non designaretur subjectum Sacramenti: *Palau. tr. 20. p. 5. n. 4.*, *Salmant. hic c. 1. p. 3. à n. 38.* Quòd si dicatur *signo te* *Gre.*, & omittatur *confirma te*, Sacramentum erit dubium, volentibus aliquibus, non obstante tali ommissione, Sacramentum esse validum, quia *ly signo te* sufficienter explicat effectum Sacramenti, ac determinat subjectum: *Gab. à S. Vinc. d. 2. q. 4. S. 2.* aliis communiùs negantibus, quia non videtur sufficienter exprimi effectus Sacramenti. Dubium pariter esset Sacramentum, si omittatur *chrismate salutis*, nam ex una parte reputatur validum, quia per *ly confirmo* videtur sufficienter exprimi effectus Sacramenti, qui est gratia dans robur ad nomen Christi fortiter confitendum: *Gabr. à S. Vinc. cit.* E' contra verò aliis non videtur sufficienter exprimi: *Salmant. cit. n. 42.* Fere autem communiter omnes docent expressionem SS. Trinitatis necessariam esse ad valorem hujus Sacramenti; nam cum conferatur ad fortiter Fidem proficiendam, videtur necessarium exprimere primum credibile, & Fidei principium, quod est Trinitas divinarum Personarum: *S. Th. 3. p. 9. 72. a. 4.*, *Salmant. tr. 3. c. 2. p. 3. n. 34.* Placuit autem adnotare, quando dubitari possit de valore materie & formæ hujus Sacramenti, ut iteretur sub conditione, si aliquando accideret ejus valorem, esse dubium.

Hæc dicta sint juxta communiter receptam opinionem Theologorum, & Canonistarum. Cæterum non desunt qui asserunt materiam, & formam essentialiam hujus Sacramenti esse impositionem manuum Episcopi, & orationem, quæ additur huic manuum impositioni, formam verò supra explicatam, esse tantummodo accidentalem. Quod fundamentum habeat præfata opinio innui in quaestis Dogmaticis de SS. Eccl. Sacram. *Tract. 3. c. 2. n. 9.* Et quidem si forma supra explicata esset purè accidentalis, faciliùs conciliari posset quare Græci formam à Latinis diversam adhibeant, nam apud ipsos in his solis verbis consistit: *Signaculum donationis Spiritus S.* Ecclesia autem, quamvis sæpe Græcorum ritus examinaverit, nunquam hanc formam improbat.

CAPUT II.

De Ministro Confirmationis, ejusque Subjecto; & de ipsius effectibus, ac cæremoniis, quibus confertur.

Q. I. Quis sit Minister Confirmationis.

R. I. Ordinarius Minister Confirmationis est solus Episcopus. Hanc veritatem definiuit etiam Tridentinum *can. 3. de Confir.* Congruenter autem id probat *S. Th. 3. p. 9. 72. a. 11.* observando quòd sicut ultima consummatio operis fieri solet à Supremo Artifice, ita cum Sacramentum Confirmationis sit ultima consummatio Sacramenti Baptismi, homo etenim per Baptismum in Templum Spiritus S. edificatus, per Confirmationem, ut ita dicamus, dedicatur, hinc est non per simplicem Sacerdotem, sed per Episcopum esse confirmandum.

Quia Episcopus est Minister ordinarius Confirmationis, graviter peccaret, si diu differret confirmare suos subditos, quia illos magno beneficio, ad quod ex officio tenetur, privaret: *Bonac. de Sacram. d. 3. q. unic. p. 2. n. 2.* Ulterius animadvertere debet, quòd cum ad ministrandum hoc Sacramentum necessaria sit jurisdicção, non potest Episcopus in propria Diocesi alienos subditos sine licentia pro-

prii Episcopi confirmare, & si id faciat, graviter peccat: *Barbof. de potest. Episc. p. 2. alleg. 30. n. 15.* Videtur tamen ex eodem *n. 14.* semper posse præsumi, quod admitterem, semper cum ad ita, præsumendum movere possit titulus amicitie, consuetudinis &c.

R. II. Minister extraordinarius Confirmationis potest esse simplex Sacerdos, dum nempe à Summo Pontifice Minister confirmationis constituatur. Id probatur quia de facto aliquando Summi Pontifices constituerunt simplices Sacerdotes Confirmationis Ministros, ut dicit etiam Eugenius IV. in *Deer. pro Instru. Armenor.*, nec Ecclesia unquam improbat Græcorum praxim, qua etiam simplicibus Sacerdotibus conceditur administrare Confirmationem.

Q. II. Quodnam sit subjectum Confirmationis; & quæ sit necessitas hujus Sacramenti.

R. I. Omnis homo Baptizatus capax est hujus Sacramenti. Oportet igitur hominem esse baptizatum; nam sine Baptismo non reciperetur validè, & ideo baptismus dicitur janua Sacramentorum. Præterea cum ratione Confirmationis homo in vita Christiana adolescat, consequens est debere supponere in subjecto eandem vitam jam habitam per Baptismum. Cæterum quamvis antiquiùs confirmarentur infantes statim post baptismum, sicut adhuc fit apud Orientales, nihilominus apud nos hæc praxis non amplius est in usu. Immutata ergo fuit, & solum confirmantur adulti, tum quia accedente ipsorum Fide, & recta dispositione majorem ex Confirmatione possunt recipere gratiam; tum quia ita minus est periculi, ut hoc Sacramentum iteretur. Non expedit tamen illud longo tempore differre, quia digniùs recipitur, dum adhuc Baptismi gratia conservatur; sicut etiam quia virtute illius homo à peccatis præservatur. Cæterum puero in extremis degente (idem dicas de illo à nativitate) conferri posset hoc Sacramentum, aucta etenim illius virtute gratià in baptismo assequuta, majorem etiam gloriam consequeretur: *S. Th. 3. p. 9. 72. a. 8. ad 2.* Conferendum etiam adulto moribundo, & non confirmato, si id commodum esset Episcopo, ut monet etiam *Conc. Mediolan. V. sub S. Carolo p. 1.* ubi agit de hoc Sacramento.

R. II. Communiter docent Theologi non extare modò præceptum recipiendi hoc Sacramentum; & *S. Th. 3. p. 9. 72. a. 1. ad 3.* docet sine Confirmatione posse esse salutem, dum ex contemptu non præmittatur. Cæterum valde dubitari posset contemnere hoc Sacramentum illos, qui data oportunitate illud suscipiendi, omnino id facere negligerent, cum detur tunc locus suspicandi non ex mero torpore, sed quia parvi æstimant, omittere. Potest etiam committi grave peccatum ratione scandalii, dum alii viderent aliquem, data oportunitate de hoc Sacramento non curare: *Laym. l. 5. tr. 3. c. 5. n. 4.*

Q. III. Qui sint effectus Confirmationis; & quæ dispositiones requirantur in ipsius subjecto.

R. Confirmatio imprimi characterem, quo designatur confirmatum Christi militem factum esse. Ita semper tenuit, ac docuit Ecclesia, & docet *S. Th. 3. p. 9. 72. a. 5.*, ac proinde hoc Sacramentum iterari non potest. Auget gratiam sanctificantem; ejusque gratia peculiaris, sive Sacramentalis est conferre robur adversus Fidei hostes, quam gratiam explicans Eugenius IV. in *Deer. union.* ita ait: *Effectus hujus Sacramenti est, quòd in eo datur Spiritus S. ad robur, sicut datus est Apostolis in die Pentecostes, ut scilicet Christianus audacter confiteatur nomen Christi.*

R. II. Cum hoc Sacramentum sit unum ex Sacramentis vivorum, qui vult eum recipere debet esse in Gratia, aliàs augmentum hujus Sa-

cra.

cramenti virtute non consequeretur. Verum tamen est, quòd sublatò obice, effectus Sacramenti consequeretur in vi saltem characteris, qui imprimitur, quamvis in peccato mortali suscipiatur, dummodo suscipiens habuerit saltem intentionem habitualement illud suscipiendi. Modò autem non amplius in usu est Confirmationem recipi à jejuniis, ut præcipiebatur *can. ut jejun. de consecr. d. 5.*

Q. IV. Quæ cæremoniæ adhibendæ sint in conferenda Confirmatione.

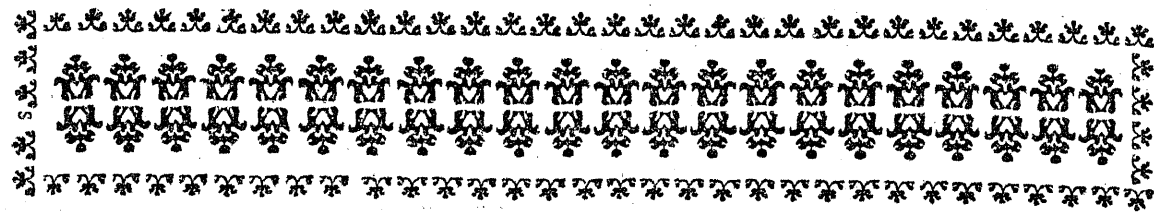
R. Constat ex S. Canonibus Ecclesiam voluisse adhibendos esse Patrinus in conferenda Confirmatione; *can. si quis filiastrum, can. de his, can. si quis ex uno 30. q. 1.* adeoque non posse id sine gravi culpa omitti. Hujus cæremoniæ congruentias assignat *S. Th. 3. p. 9. 72. a. 10.* quia nempe conveniens erat confirmatum habere à quo de modo puniendi adversus spirituales hostes intruderetur: sicut etiam quòd demonstraret ante Confirmationem non ita esse roboratum, ut adfidentia non indigeret. Circà Patrinus autem Confirmationis attendenda sunt ea omnia, quæ dixi de Patrinis Baptismi. Insuper Patrinus Confirmationis alius debet esse à Patrinis Baptismi; *can. in Catechismo de consecr. d. 4.* Quampluribus tamen non videtur id ita strictè prohiberi, ut sit peccatum grave, si Patrinus Baptismi sit etiam Patrinus Confirmationis; & nullum utique erit peccatum si ita expofcat necessitas. Item in Confirmatione unus tantum Patrinus debet admitti: *can. non plures de consecr. dist. 5. & cap. fin. de cognat. Spirit.* Sed & hoc præceptum frangere, non pauci putant esse solummodò peccatum leve, cum non videatur esse de re gravi; vel nullum siquidem Ecclesia admittit in Baptismo duos Patrinus diversi sexus: *Sanch. de matr. l. 7. d. 57. n. 9.* Demum ex Pontificali Romano habetur nec masculos foeminis, nec foeminas masculis gerere debere munus Patrini, neque unum debere esse Patrinum plurium, quorum tamen transgressio putant Theologi non esse grave peccatum. De cognitione Spirituali, quæ contrahitur ratione hujus Sacramenti, agam suo loco in Tractatu Sacramenti Matrimonii.

Insuper Episcopus impingit alapam Baptizato, ut sciat victoriam militis Christi elucere in patentiis injuriis; at hanc cæremoniam omittere non esset peccatum: *Anton. à Sp. S. d. 1. sect. 7. n. 40.*, *Tambur. hic c. 2. S. 2.* Impertitur etiam pacem confirmato, ut intelligat assequutum esse plenitudinem Gratiæ cælestis, & pacem, quæ exuberat omnem hominem, ait Catechismus. Addi potest ad discere debere ex tolerantia malorum derivare æternam pacem in cælesti Beatitudine. Demum vittâ lineâ circumligatur frons confirmati, ne profanetur Sacrum Chrisma; & ad innuendum diligenter esse

conservandam adeptam Gratiam. Post aliquas verò horas eadem fascia est comburenda, vel diligenter asserenda ob contactum Chrismatis, ne ulatenus profanetur: *Laym. l. 5. tr. 3. c. 7. n. 2.* Expedit etiam aliquando mutare nomen confirmato, tunc nempe quando in Baptismo illi non fuit impositum nomen alicujus Sancti, ex cujus recordatione ad sanctè vivendum incitaretur. Hæc autem nominis mutatio deberet illi deservire ad novam vitam instituendam, si antea non ut Christianum decebat, vixit; vel ad perfectiùs vivendum, ut notat Concilium Mediolanense V.

Regula in praxi observanda.

S. Carolus *Act. p. 1. tit. qua pertinent ad Sacram. Confir.* monet Parochos, ut quoad fieri potest, inducant populos ad condignam hujus Sacramenti æstimationem, ipsiſque observare faciant ipsius Ordinarium Ministrum esse solum Episcopum. Incitent subinde negligentes ut ad illud suscipiendum accedant, & confessione peccatorum digni reddantur uberiori gratia hujus Sacramenti. Optat insuper *Act. p. 4. de prepar. ante ministr. Sacram. Confir.* Parochos hortari confirmandos, ut ad hoc Sacramentum jejuniis, elemosynâ, aliisque pietatis operibus se parent; & præcipuè orationis studio, exemplo Apostolorum, qui erant perseverantes in oratione, dum Spiritum S. expectabant; & sicut loco supra citato suadet ut à jejuniis recipiatur, si conferendum est in mane, ita hîc desiderat, ut saltem pridie jejurent, qui die sequenti enfirmandi sunt. Monet denique in *Instru. ad hoc Sacram. recip.* ut tam confirmandi sive mares sint, sive foemina, quàm Patrini, & Matrinæ adhibeant vestitum simplicem, & modestiæ Christianæ omnino consonum, omni vano corporis, & capitis ornatu deposito. Et re vera incongruum esset, ut qui in Baptismo omnibus Sathanæ pompis solemniter renunciarunt, iidem pompis ad Sacramentum accederent, quod est veluti baptismi complementum. E' contra verò redarguit, qui ad Confirmationem accedit capillis incompositis, quibus pene frons tegatur. Ex his tanti Præfatis monitis dignoscet Parochus quomodo disponere debeat suos Parochianos ad Confirmationem recipendam; at præcipuè nullo parcat labori, ut bene instructi sint de effectibus hujus Sacramenti, de dispositionibus ad illud suscipiendum necessariis, explicando pariter quid significant cæremoniæ, quibus administratur, ut majori religione, & pietate illud suscipiant. Memores etiam sint expedire, ut habentes nomen profanum illud deponant, & assumant nomen alicujus Sancti, ut vel ipso nomine agnoscant se esse Christianos, & Sanctorum vestigiis esse inhærendum.

TRACTATUS XVIII.

DE

SACRAMENTO EUCHARISTIÆ, ET DE MISSÆ SACRIFICIO.

Maximum omnium Sacramentorum est Eucharistiæ Sacramentum, cum non solum in se contineat instrumentalem virtutem ad Gratiam causandam, sed ipsummet Gratix Authorem; quapropter quoad essentiam omnia alia supereminet. Secundum verò quosdam alios respectus, quædam Sacramenta hoc Sacramento majora reputantur, quod explicatur in illis versibus:

Major in effectu Baptismus, Corpus in esse,
Conjugium signo majus, sed Christma Ministro.

At quia Eucharistia non solum rationem habet Sacramenti, sed etiam Sacrificii, ideo in hac prima quæstione de eo, ut est Sacramentum, in sequenti de eodem, ut est Sacrificium, differemus.

QUÆSTIO I.

De Eucharistia, ut est Sacramentum.

CAPUT I.

De Existentiâ, Essentiâ, & Unitate Sacramenti Eucharistiæ; & de Christi præsentia in eodem Sacramento.

Q. I. AN Eucharistia sit propriè Sacramentum; & ex quibus hoc Sacramentum constituatur.

R. I. Ex perpetua Ecclesiæ traditione constat Eucharistiam unum esse ex septem Sacramentis, unde ita definitum fuit in Concilio Lateranensi *cap. Firmiter de Sum. Trinit.*, & in Florent., ac in Tridentino *sess. 13. c. 1.* & *sess. 21.* Item compertum est apud omnes Catholicos institutum fuisse à Christo Domino in ultima Cæna, finitâ nempe cænâ legali, & figurativâ, in qua comedebatur Agnus Paschalis. Hoc autem Sacramentum solet ita defini: *Eucharistia est Sacramentum Corporis, & Sanguinis Christi sub speciebus panis, & vini ad spirituales animæ refectionem divinitus institutum.* Cum igitur de ratione Sacramenti sit, esse signum rei sacræ à Deo institutum ad homines sanctificandos, hoc totum habetur in allata definitione; nam Eucharistia dicitur à Christo instituta, & species panis, & vini sunt signa Corporis, & Sanguinis Christi, quæ sub ipsis continentur ad animam spiritualiter nutriendam; unde *Jo. 6.* ait Christus Dominus: *Caro mea verè est cibus, & Sanguis meus verè est potus.*

Q. II. Quid propriè in Eucharistia habeat rationem Sacramenti.

R. Primò, certum est Eucharistiam non consistere in aliqua re transeunte, sicut alia Sacramenta, quæ consistunt in actione transeunte, qua applicantur forma, & materia, & solum existunt dum conferuntur. Ita Baptismus solum existit quando fit ablutio, simulque ipsius forma pronunciat. Sacramentum igitur Eucharistiæ est Sacramentum permanens, adeoque in re permanenti consistens; ac proinde Tridentinum *sess. 13. can. 4.* damnat hereticos asserentes extra usum Sacramenti non amplius perseverare in Eucharistia Corpus, & Sanguinem Christi.

Meo autem videri bene dicitur Sacramentum Eucharistiæ importare & species Sacramentales, & Corpus & Sanguinem Christi, quæ sub iis continentur. Ratio est quia, hoc Sacramentum est sensibile signum refectionis spiritualis; necesse proinde primò est illud ex speciebus constitui, aliàs non esset in eo aliquod signum immediatè sensibile. At quia solæ species satis indicare non possunt refectionem spiritualem, ideo dicendum est unà cum speciebus Eucharistiam constitui ex Corpore, & Sanguine Christi; per hæc etenim indicatur spiritualis resectio, cum Christus *Jo. 6.* dixerit: *Caro mea verè est cibus* &c. Nec refert Corpus, & Sanguinem Christi non esse per se signum sensibile; nam sicut in Sacramento Poenitentiæ contritio, quæ est pars ipsius, non est per se sensibilis, sed fit sensibilis per confessionem peccatorum,

De Sacramento Eucharistiæ, & de Missæ Sacrificio. 25

rum, ita potest esse in Eucharistia aliqua Sacramenti pars, quæ per aliam sensibilis reddatur, nempe per species: *Laym. de Sacr. Euch. cap. 1.*, & alii apud ipsum.

Ed ipsò quòd dicitur Corpus, & Sanguinem Christi unà cum speciebus constituere Eucharistiæ Sacramentum, bene explicatur quod dicitur *cap. cum Martba de celebr. Miss.*, nempe in Eucharistia aliquid esse, quod est Sacramentum tantum, scilicet species Eucharisticas, hæc etenim sunt pars hujus Sacramenti, & dicuntur Sacramentum tantum, quia sunt tantum signum Corporis, & Sanguinis Christi; nullo modo autem sunt res, quæ hoc Sacramento significantur. Aliud verò est in Eucharistia, quod est simul Sacramentum, & res, nempe Corpus, & Sanguis Christi Domini. Dicuntur Sacramentum, quatenus, ut substant speciebus, significant spirituales animæ refectionem; atque ideo cum secundum hanc considerationem habeant rationem signi, sunt altera pars hujus Sacramenti: quatenus verò significantur per species, sunt res Sacramenti. Demum in Eucharistia aliquid est, quod est res, & non Sacramentum, nempe ipsa Gratia, sive spiritualis resectio, quam habet anima ratione hujus Sacramenti. Addendum quòd dum asseritur Eucharistiæ Sacramentum constare etiam ex Corpore, & Sanguine Christi, statim intelligitur adorandum esse Patriâ, ut definit Tridentinum *sess. 13. can. 6.*

Q. III. An Sacramentum Eucharistiæ sit unum Sacramentum.

R. Si loquamur de unitate non materiali, sed formali hujus Sacramenti, dicendum est etiam ut consideratum, quatenus constat ex utraque specie, panis scilicet, & vini, esse unum Sacramentum. Ratio est quia, unitas formalis, & specifica hujus Sacramenti desumi debet ex unitate significationis, quæ formaliter est una; tum quia unicam spiritualem refectionem animæ significat; tum quia denotat unicum spirituale convivium, de cuius ratione non est solus cibus, sed etiam potus: *D. Th. 3. p. 9. 73. a. 1.* Hac ratione plures hostiæ, si simul sumantur, sunt unum Sacramentum, siquidem omnes habent rationem unius spiritualis convivii. Si verò divisim sumantur, bene dici potest esse diversa Sacramenta, quia verificatur fieri diversa spiritualia convivia.

Q. IV. An Christus Dominus sit in Eucharistia, qua ratione, & quousque in ea perseveret.

R. I. Ex perpetuo Ecclesiæ consensu definitur Tridentinum *sess. 13. can. 1.* in Eucharistia non contineri tantummodo Christum ut in signo, vel figura, aut virtute, sed in ea contineri verè, realiter, & substantialiter Corpus, & Sanguinem unà cum Anima, & Divinitate Domini nostri Jesu Christi, ac proinde totum Christum. Idem Concilium *can. 3.* damnat eos, qui assererent totum Christum non contineri sub unaquaque specie, & singulis cujusque specie partibus, *separatione facta.* Ad data sunt ea verba, *separatiode facta*, quia variabant opiniones Theologorum circa hanc quæstionem, an Christus esset sub qualibet specie hostiæ integræ. Fatendum tamen est fere omnes Theologos docere Christum in Eucharistia esse sub qualibet parte hostiæ etiam non divisæ, ut docet *S. Th. 3. p. 9. 76. a. 3.* Id autem explicat Chatechismus ex doctrina S. Thomæ dicendo, Christum non esse in Eucharistia neque ut parvam, neque ut magnum, seu per modum quantitatis dimensionis, sed per modum substantiæ, quia substantia panis in Christi substantiam vertitur. Sicut ergo substantia æquè in parvo, ac magno spatio reperitur; ita Christus in Sacramento bene concipi potest sub qualibet hostiæ parte: *p. 2. de Euch. Sac. num. 42.*

R. II. Actio qua corpus Christi est in Eucharistia,

dicitur *Transsubstantiatio*, quæ significat *per consecrationem panis, & vini, conversionem fieri totius substantiæ panis in substantiam Corporis Christi Domini, & totius substantiæ vini in substantiam sanguinis ejus*, ut habet Tridentinum *sess. 13. c. 4.* Eadem proinde virtute, qua substantiæ panis, & vini desinunt esse, substituantur substantiæ Corporis, & Sanguinis Domini, adeoque idem Tridentinum *can. 2.* anathema dicit asserentibus in Eucharistia unà cum Corpore, & Sanguine Christi Domini substantiam panis, & vini remanere. Quamvis autem de Fide certum sit non amplius perseverare in Eucharistia substantiam panis, & vini, non est negandum remanere panis, & vini species, seu accidentia, figuram nempe, colorem, odorem, saporem &c., atque, ut ait *S. Thomas opusc. 75. Accidentia sine subjecto in Sacramento existunt, ut fides locum habeat, dum visibile invisibiliter sumitur sub aliena specie occultatum, & sensus à deceptione immunes reddantur, qui de accidentibus judicant sibi notis.* Ex his igitur accidentibus Fides nostra excitatur, qua docemur Christi Corpus verè sub his accidentibus contineri.

R. III. Communiter omnes docent tandiu Christum in Eucharistia perseverare, quandiu non sit in ipsis speciebus tanta mutatio, ut fieret corruptio, si substantia panis, & vini ibi adesset: *D. Th. 3. p. 9. 77. a. 4.* Hinc magis, & minus Christus perseverat in iis, qui recipiunt Eucharistiam; nam juxta majorem, vel minorem stomachi calorem acceleratur, vel retardatur prædicta mutatio. Dignoscitur pariter non amplius esse sub speciebus Corpus Christi, si ex illis vermes generentur, nam dignoscitur intervenisse corruptionem. Idem dicas, si vinum consecratum in acetum tranferat. Quòd si cum illo aliud vinum non consecratum, sed ejusdem qualitatis admisceatur, tunc non desinit Sanguis Christi sub speciebus consecratis, quia in eo non intervenit substantialis mutatio. Non tamen Sanguis Christi cum vino non consecrato admisceretur, quia licet in Sacramento retineat quantitatem, non tamen est in illo per modum quantitatis, seu dimensionis, sed per modum substantiæ. Si verò admisceatur vinum alterius qualitatis, ut vinum rubrum vino albo, quia tunc non intelligeretur perseverare idem numero vinum, quòd fuit consecratum, fieret enim veluti unius tertii productio, ideo non amplius Sanguis Christi sub vini speciebus perseveraret. Si verò in tam modica esset quantitate, itaut non omnes species vini consecrati corrumpentur, sed solum aliquæ, tunc desineret esse Sanguis Christi sub illis speciebus, quæ modicæ quantitati vini alterius qualitatis admiscerentur, non verò sub aliis: *S. Th. 3. p. 9. 77. a. 3.*

Regula in praxi observanda.

Cum Eucharistiæ Sacramentum sit omnium excellentissimum, utpote quod ipsum Christum Gratix Authorem continet, videat primò Parochus, quæ decentiâ ornare debeat Tabernaculum, ubi SS. Christi Corpus asseratur; & quàm vigilare debeat, ne unquam lampas extingatur, quæ debet coram illo semper ardere. Nec desunt asserentes peccare graviter Parochum, dum ex ipsis negligentia per integrum diem, aut noctem lumen ante Venerabile Sacramentum non ardeat. Item quia frequentia causare solet minorem reverentiam, attendant quammaximè Parochus, alique Ecclesiastici, ne ita se gerant in Ecclesia, ut vel nimis loquendo, vel etiam ad risum verba incitantia profereendo, videantur non considerare esse in loco, ubi Christus verè, & realiter præsens est in Eucharistia: & si semper ab his debent abstinere, multò magis coram Laicis, ne pravo suo exemplo ipsi

ipsis scandalum præbeant. Videant etiam ne omitant religionem genuflexionem, dum ante Tabernaculum, in quo Eucharistia aſſervatur, pertranſeunt; nec contenti ſint aliquantisper genuflexere, ſed uſque ad terram, ut ita etiam externè demonſtrent eam, quam in corde retinent, erga tantum Sacramentum reverentiam.

C A U T I I.

De Materiâ Eucharistiæ.

Q. I. Quæ ſit materia Eucharistiæ; & qua ratione dicatur materia huius Sacramenti.

R. I. Materia neceſſaria pro confeſcienda Eucharistiæ eſt panis triticeus, & vinum ex vite. Conſtat id ex S. Scriptura, & fatiſ eſt legere S. Mattheum c. 26. ubi agens de Eucharistiæ inſtitutione hæc habet: *Canantibus autem eis accepit Jeſus panem &c.* Porro nomine panis abſolutè ſumpti intelligitur communiter panis triticeus; unde ex perpetua traditione talem panem neceſſarium eſſe pro confeſcienda Eucharistiâ ſemper docuit Eccleſia, ut videre eſt ex Concilio Lateranenſi cap. Firmiter, & ex Florentino in Decreto Eugenii S. Tertium eſt Sacramentum. Et quia non datur panis uſualis, niſi farinæ triticeæ aqua elementaris miſceatur, & deinde calore ignis coctus evadat, hinc eſt omnia hæc requiri ad materiam neceſſariam pro Eucharistiâ confeſcienda. Demum Chriſtus demonſtravit alteram materiam pro Eucharistiâ confeſcienda eſſe vinum ex vite: nam, ut dicitur loco citato, poſtquam accepit calicem, illumque dixit eſſe ſuum ſanguinem, ſubdit: *Dico autem vobis: non bibam amodo de hoc genimine vitis uſque in diem illum &c.* Id propterea ſemper docuit Eccleſia, ut conſtat ex Conciliis Lateranenſi, & Florentino ſupra citatis.

R. II. Panis, & Vinum ſunt materia, ex qua confeſcitur Eucharistiâ, at non ſunt pars componens hoc Sacramentum. Cum igitur cætera Sacramenta in uſu conſiſtant, materia, & forma ipſorum ſunt partes eſſentiales ipſorum, adeoque ordinantur ad conferendam Gratiam Sanctificandam. Cum verò Eucharistiâ ſit Sacramentum permanens, non poteſt conſtare ex pane, & vino, & forma confeſcationis, quia hæc omnia deſiſunt poſtquam factum eſt hoc Sacramentum, adeoque nec poſſunt eſſe cauſæ effectrices Gratiæ Sanctificantis. Remanet proinde panem & vinum dici materiam Eucharistiæ, non quia ex iis conſtat, ſed quia ex eis confeſcitur.

Multas autem congruentias afferunt SS. PP. huius inſtitutionis panis, & vini pro materiâ Eucharistiæ. Primò, ita melius adimplebantur ipſius figuræ, cum adumbratum fuerit hoc Sacramentum in oblatione panis, & vini facta à Melchizedech, ut dicitur Gen. 14. Secundò, ſicut panem, & vino aluntur homines, ita bene ex eis designatur ſpiritualis alimonia, quam anima percipit ab hoc Sacramentum. Tertio, cum hoc Sacramentum ſit communitivum Paſſionis Chriſti, ea designatur dum vinum ſeorſim à pane confeſcatur; per hoc enim innuitur Sanguinem Chriſti in ejus Paſſione fuiſſe à Corpore ſeparatum. Quarto, ſicut panis Eucharistiæ conſtat ex multis granis, & vinum ex multis racemis, ita ſignificatur Eccleſiam ex multis hominibus conſtare. Alias omitto congruentias videndas apud Authores.

Q. II. Quis ſit panis, & vinum, ex quibus validè, quamvis illicitè, fiat Eucharistiâ.

R. Validè confeſcitur Eucharistiâ ſive in pane azimo, ſive fermentato, ut conſtat ex literis unionis Eccleſiæ Latinæ, & Græcæ in ultima ſeſſione Concilii Florentini. Et ratio eſt quia, uterque

proprie dicitur panis: *D. Tb. 3. p. 9. 74. ar. 4.* Nihilominus peccaret graver Sacerdos latinus confeſciens Eucharistiâ in pane fermentato, & Græcus in pane azimo, quia non ſolum in Concilio Florentino dicitur unumquemque confeſcere debere Corpus Domini *juxta ſua Eccleſia, ſive Occidentalis, ſive Orientalis conſuetudinem*, ſed expreſſè etiam id præcepit S. Pius V. in ſua Conſtitutione *Providentia &c.* revocans omnes licentias conceſſas Græcis celebrandi more latino, & Latinis more græco. Tam grave autem reputatur hoc præceptum, ut neque in neceſſitate adminiſtrandi Viaticum liceat Sacerdoti Latino in fermentato confeſcere; cum etenim ad Eccleſiæ majeſtatem, & majorem Sacrificii reverentiam validè conducat uniformiter obſervare ritus Eccleſiæ, id prævalere debet obligationi ſubminiſtrandi, vel recipiendi Viaticum, cum aliàs hoc Sacramentum non ſit abſolutè neceſſitatis: *Laym. de Euch. c. 2. num. 4.* & communiter. Non deſunt tamen qui putant Sacerdotem Latinum peregrinantem apud Græcos [idem è contra dicitur de Sacerdote Græco] poſſe in fermentato confeſcere, ſi ibi non adſit Eccleſia Latinorum, ea ducti ratione, quòd licet Peregrinis uti privilegiis locorum, in quibus verſantur: Alii verò negant, tum quia id videtur prohibitum in Conſtitutione citata S. Pii V.; tum quia privilegium confeſcendi in fermentato videtur perſonale Græcorum, unde eo uti non poteſt Sacerdos Latinus, qui apud ipſos peregrinatur. Bene tamen illo uti poſſet, ſi apud eos figeret domicilium, & non haberet propriam Eccleſiam; cum tunc non videatur præſumendum illi ab Eccleſia prohibitum: *Averſ. de Euch. q. 2. ſect. 4.*

Item validè confeſcitur Eucharistiâ, ſi farinæ triticeæ miſceatur in parva quantitate farina alterius ſpeciei; ſemper cum etenim non tanta eſſet, ut proprie dici poſſet illum non eſſe panem triticum, adhuc veriſicaretur addeſſe materiam Eucharistiæ: *D. Tb. 3. c. 9. 74. ar. 3. ad 3. D. Anton. 3. p. 117. 13. c. 6.* Semper tamen hæc mixtio illicitè ſit, & ſi non ſit tam exigua, ut fere nulla dici poſſit, excuſari non poterit ex communi DD. à gravi culpa.

R. II. Validè, ſed illicitè confeſcitur Eucharistiâ vino impuro, ſeu foeculento, ſi adhuc perfeveret in eſſe vini; qualiter ſe habet maſtum, ſeu vinum in fundo Dolii. Cæterùm ſi id fiat extra gravem neceſſitatem, concipiunt in hoc DD. gravem irreverentiam, adeoque non excuſant à peccato gravi ita confeſcendum: *Dian. 1. 2. tr. 1. reſol. 200.* Idem dicas de vino valde aceſcente; nam ſi modicè tantum aceſcat, non erit niſi peccatum veniale: *Gabr. à S. Vinc. de Euch. d. 5. q. 3.* Ubi notat quòd ſi vinum foeculentum confeſcatur, foeces non remanent confeſcatur, cum non veriſcetur eſſe vinum.

Q. III. Qua materia omnino invalidè confeſcitur Eucharistiâ; vel quando ſaltem dubitari poſſit de ipſius validitate.

R. I. Si excipiatur filigo, vulgo *ſegale*, omnia alia ex quibus ob defectum frumenti panis confeſcitur, abſolutè dici poteſt non eſſe materiam idoneam pro confeſcienda Eucharistiâ. Ita ſe habent Avena, milium, hordeum, panniculum, & ſimilia. His addi poteſt Spelta, Far, Alica &c. quamvis enim quidam opinentur Speltam, Far, & Alicam poſſe eſſe materiam ſufficientem pro confeſcienda Eucharistiâ, nihilominus id magis communiter negant Theologi. Ratio eſt quia, ut communiter docent Theologi cum S. Thoma 3. p. 9. 74. ar. 3. Chriſtus pro materia huius Sacramenti non determinavit frumentum, ut genus eſt comprehenſivum omne granum, quod habet ariſtas, & ſpicas, ſed ſolum triticum, quod eſt ſpecies nobiliſſima ipſius

generis frumenti; cum proinde de nullo ex ſupra dictis veriſcetur eſſe triticum, debet omnino dici non eſſe materiam ſufficientem pro confeſcienda Eucharistiâ.

Dubium eſſe poteſt de ſilagine, quia videtur quampluribus pertinere ad ſpeciem tritici; & huic ſententiæ videtur adhaerere S. Th. loc. cit. ad 3. eamque ſequitur *Layman l. 5. tr. 4. c. 2. num. 2.*, *Paſſer. de Euch. q. 64. ar. 3. comm. 6. ar. 1. num. 8.* & plures alii. Nihilominus negari non poteſt meritò dubitari, an ſiligo ſit materia ſufficientis pro Eucharistiâ confeſcienda, cum à pluribus ſpecieſ frumenti à tritico diverſa judicetur; quapropter illicitè ex ſilagine confeſcitur Eucharistiâ, quia nullitatis periculo exponeretur: *Tambur. de Euchar. c. 1. num. 13.* Cæterùm omnes conveniunt confeſcramentum panem ſiligenum etiam graver peccaturum, quia adhiberetur materiam indignorem, quæ dedecet dignitatem huius Sacramenti: *Laym. de Euch. c. 2. n. 2.*

Non eſt materia ſufficientis pro confeſcienda Eucharistiâ maſſa triticea, cruda, frixa, vel elixa, quia non veriſcatur eſſe panem uſualem, adeoque ſaltem moraliter ab eo diſſert: *Averſ. de Sacram. Euchar. q. 2. ſect. 3. §. Quanto*, & communiter. Idem dicendum propter eandem rationem de pane ex amydo: *D. Tb. 3. p. 9. 74. ar. 3. ad 4.*, *Lugo de Euchar. d. 4. num. 6.*, licet aliqui in contrarium opinentur. Idem eſt iudicium de pane ſubaſto aquâ artificiali, vel lacte, oleo, ovis, alioque liquore: *D. Tb. loc. cit. ar. 7.*, *Lugo num. 5.* Eodem modo ſentiendum crederem, ſi aqua artificialis miſceatur ad æqualem quantitatem cum aqua naturali, nam adhuc juxta communem acceptionem dici non poſſet panem uſualem. Cæterùm non refragarer dicentibus panem ſubaſto aquâ maris eſſe materiam ſufficientem Eucharistiæ, utpote quia eſt aqua naturalis: *Dian. 1. 2. tr. 1. reſol. 197. §. 2.*

Q. IV. Quæ materia pertinet ad vinum ſit ſufficientis pro confeſcienda Eucharistiâ.

R. Agreſta nullatenus validè confeſcatur, quia non veriſcatur eſſe vinum. Idem dicas cum S. Th. 3. p. 9. 74. ar. 5. ad 2. & 3. de aceto, quia eſt vinum corruptum, & putrefactum; unde communiter Theologi rejiciunt Gloſſam in c. 2. d. 2. de confeſ. aliter ſentientem. Neque pariter judicandum materiam ſufficientem pro Eucharistiâ confeſcienda quod exprimitur ex uvis multum paſſis; nam neque proprie eſt vinum, neque maſtum, ſed potius quid tertium, quod ad Sapam accedit: *Tambur. de Euchar. l. 4. c. 1. num. 8.* Rejicitur etiam à materia apta pro Eucharistiâ confeſcienda vinum pane imbibitum, quia tunc potus habet rationem cibi, non verò potus: *Lugo de Euch. d. 4. num. 12.*, *Anton. à S. S. de Euch. d. 5. ſect. 3. num. 54.* Denique ſi vinum tantum aquæ miſceatur, ut non amplius abſolutè dici poſſit vinum, ex eo conſici non poteſt Eucharistiâ, ut communiter docent DD.

Quæ hucusque dicta ſunt, magis communiter docent Theologi; at non exigua eſt inter eos diſcrepancia, an vinum congelatum ſit materia ſufficientis. Magis communiter aſſerunt Theologi; tum quia videtur vinum congelatum proprie dici eſſe vinum; tum quia cum Sacramentum Eucharistiæ conſiſtat in eſſe permanente, non verò in ſumptione; aut potatione, non videtur obſtare ipſius eſſentia vinum eſſe congelatum: *Lugo de Euch. d. 4. num. 13.*, *Averſ. de Euch. q. 2. ſect. 5.*, *Layman l. 5. tr. 4. c. 2. num. 6.*, & plures alii. Ego nihilominus reputarem vinum congelatum ſaltem eſſe materiam dubiam pro Eucharistiâ confeſcienda; etenim Chriſtus Dominus confeſcavit vinum ad ſumptionem ordinatum; unde *Matth. 26.* dicitur de Chriſto calicem confeſcatur: *Accipiens calicem, gratias egit, & dedit illis dicens: bibite ex hoc omnes.* Cum ergo vinum congelatum aptum non ſit ad ſum-

ptionem, ſaltem dubitari poteſt an ſit materia ſufficientis: *Nugn. 3. p. 9. 74. ar. 5.*, *Jos à S. Tb. 3. p. 9. 73. d. 26. ar. 2.* Ed ipſo autem quòd dubitari poſſit, an ſit materia ſufficientis pro Eucharistiâ confeſcienda, non ſine gravi culpa adhiberetur.

Q. V. An vino aqua ſit miſcenda; & in qua quantitate.

R. I. Non ex neceſſitate Sacramenti, ſed ex præcepto Eccleſiæ miſcenda eſt aqua vino confeſcatur. Vetuſtiſſima eſt hæc cæremonia, adeoque Concilium Florentinum in Decreto Eugenii S. Tertium autem Sacramentum, hæc habet: *Ante confeſcationem aqua modiciſſima admixta debet.* Aqua autem ideo admixta, quoniam iuxta teſtimonia SS. Patrum, creditur Dominum in vino aquâ permixto hoc inſtituiſſe Sacramentum. Id nihilominus ex Eccleſiæ præcepto derivari innuit Tridentinum ſeſſ. 22. c. 7. ubi ait: *Monet S. Synodus ab Eccleſia præceptum eſſe Sacerdotibus &c. confeſcationem aqua modiciſſima admixta debet.* Quamvis bene judicari poſſit ab ipſis Apoſtoliſ, ut Eccleſiæ Paſtoribus, originem habuiſſe. Quia tamen hoc præceptum grave ab omnibus reputatur, ſaltem quoad ſignificationem, adeoque tranſgredi non poſſit ſine gravi culpa, ut monet etiam Catechiſmus p. 2. de Euch. c. 17. hinc eſt quòd ſi Sacerdos non appoſuerit aquam ante Offertorium, & id advertat ante confeſcationem, debet eam apponere, non verò ſi poſt confeſcationem, ut præſcribunt Rubricæ Miſſalis cap. de Defect. Vin. num. 7. Ideo autem poſt confeſcationem aqua non eſt admixcenda, quia id, ut dixi, non eſt de neceſſitate Sacramenti. Hoc autem probatur à S. Th. 3. p. 9. 74. ar. 7. quia quod ſignificatur per hanc admixtionem, eſt quid extrinſecum & poſterius Sacramento, ſignificatur etenim per eam plena ablutio noſtrorum peccatorum per merita Chriſti, quod ſignificavit ſanguis, & aqua, quæ ex Chriſti latere manarunt. Item aqua vino admixta ſignificat unionem populi cum Chriſto; nam aquam nomine populi ſignificantur *Apo. 17.*, & vino virtus, & Divinitas Chriſti denotatur. Cum igitur hæc ſignificationes ſint quid extrinſecum Sacramento, & eo poſteriores, cum ſint effectus illius, conſequens eſt mixtionem aquæ huiusmodi ſignificantem non eſſe de neceſſitate huius Sacramenti. Cæterùm advertendum hanc mixtionem faciendam eſſe, dum Sacerdos eſt ad altare, aliàs careret præſatis ſignificationibus: *D. Tb. 3. p. 9. 74. ar. 8. ad 3.*

R. II. Aqua valde modica eſt vino miſcenda, ut innuit Florentinum ſupra citatum. Verum tamen eſt, quòd ſi non tanta infundatur, ut non amplius dici poſſit vinum, ſemper valida eſt confeſcatur, ut ſupra adnotavi. Hic autem abſtineo ab illa Scholaſticorum quaſtione, an aqua prius tranſmutetur in vinum, ac deinde per confeſcationem in ſanguinem; multis opinantibus in Sanguinem non tranſmutari, niſi prius in vinum tranſmutetur. Cæterùm pro certo puto tenendum in ſanguinem tranſmutari; tum quia cum plures SS. PP. aſſerant Chriſtum confeſcaſſe vinum aquâ mixtum, ſi hæc in ſanguinem non converteretur, dicendum eſſet unà cum ſemetipſo obtuliſſe Patri in Sacrificium aliquam creaturam. Tum quia committer SS. PP. & Concilia in Calice poſt confeſcationem nonniſi Sanguinem Chriſti agnoſcunt. Hinc Cardinalis Baronius ad an. 1188. propò ſinem aſſerit Romanam Eccleſiam ſemper credidiſſe aquam ſimul & vinum in ſanguinem tranſubſtantiarum. Et ad an. 1192. in fine, quodam narrato miraculo, ſubjungit eo voluiſſe Deum confutare *baſeſim negantium aquam vino mixtam mutari in ſanguinem.* Denique S. Th. 3. p. 9. 74. ar. 8. dicit opinionem negantium aquam in ſanguinem mutari, non poſſe ſtare. Quòd ſi pro certo credendum eſt aquam in ſan-

guinem converti, non tam facile verificari potest opinio; affirmans necesse esse ad hanc conversionem aquam prius in vinum converti; nam & ipsum Christum paulo ante consecrationem dicendum est aquam miscuisse, quod & potest facere Sacerdos, si in Offertorio hujus admixtionis oblitus sit: quis autem credere potest tam exiguo tempore vinum in se aquam transmutare?

Q. VI. In qua quantitate debeat esse materia consecranda.

R. I. Certum est Sacerdotem quamlibet magnam quantitatem materiae valide consecrare; cum etenim Dei virtute operetur, nulla tam magna quantitas dari potest, quae non sit consecrabilis: *D. Tb. 3. p. 9. 74. n. 2.* Caterum graviter peccaret, si tam magnam quantitatem consecraret, ut tempore oportuno sumi non posset, vel quia ipsam exponeret periculo putrefactionis; vel quia cum hostiae consecratur ad usum fidelium, si excedentem quantitatem consecraret, faceret contra ritum ab Ecclesia praescriptum.

R. II. Materia consecranda tanta saltem esse debet, ut aliquo sensu visus, vel tactus &c. percipi valeat; si etenim non ita se habeat, non est designabilis per particulas *hoc*, vel *hic*, quae sunt in forma consecrationis, adeoque non valida esset ipsius consecratio: *Lugo de Euch. d. 4. n. 115. Avers. de Euch. q. 2. sect. 1.* Bene nihilominus verificari potest sub particula ab Hostia separata nullo sensu perceptibili, esse Corpus Christi, nam facta consecratione, non est necesse demonstrari per particulam *hoc*, sicut necesse est per eam determinari, dum consecratur. Quod si materia non sit sensibilis consecranti, sed alteri habenti e.g. sensum visus valde acutum, tunc materia est dubia; nam quamvis non pauci affirmant esse consecrabilem, alii negant, cum non valeat demonstrari ab ipso consecrante per particulam *Hoc*: *Leand. de Euch. d. 8. quaest. 82.*

R. III. Sacerdos debet consecrare hostiam majorem particulis, quae distribuuntur Laicis, eaque debet esse figurae rotundae. Ratio desumitur ex ritu, & consuetudine Ecclesiae, quam aliqui putant obligare sub gravi. At secluso scandalo, non videtur dari praecipuum tam stricte obligans; ut docet *Quarti in Rubr. Miss. q. fundam. sect. 5. p. 41 d. 3.* Hinc si Sacerdos deberet infirmo Viaticum praebere, consecrare teneretur in Hostia minori; si consuetas non haberet; & ad removendam populi admirationem possit illum commonefacere in ea circumstantia licitum omnino esse minorem hostiam consecrare.

Q. VII. An materia consecranda debeat esse praesens.

R. Omnes consentiunt materiam consecrandam debere esse praesentem, nam *ly hoc*, & *hic*, quibus incipit forma consecrationis, designat rem praesentem. Hac ratione omnes conveniunt non consecrari valide hostiam positam a tergo, si illam Sacerdos manibus non teneat; vel positam post parietem, vel in aliquo cubiculo, quia verificari non potest pronomen demonstrativum *hoc*. Eadem ratione, quamvis aliqui refragentur, non dicere consecratam hostiam existentem sub mappa, vel alio modo latentem, quia quod latet, non videtur demonstrari posse pronomine *hoc*: *Palauz tr. 21. p. 6. n. 6.*, *Laym. de Euch. tr. 4. c. 2. n. 10.* Difficultas autem est inter DD. an valide consecrarentur hostiae in Tabernaculo clauso. Et multi quidem affirmative respondent, dicendo quod sicut verificatur pronomen *hoc*, consecrando particulas in Pixide clausas, adeoque valide consecratur, quia per praesentiam contentis intelligitur etiam praesens, quod continetur, immo per continentem intelligitur solet, quod continetur; eodem modo ipsis dis-

currendum videtur de particulis contentis in Tabernaculo clauso, cum per eos aequiparetur vaso grandiori. Ego nihilominus adhaerem contrariae opinioni; nam demonstrato Tabernaculo clauso, non videntur sufficienter demonstrari hostiae in eo clausae per pronomen *hoc*: *Avers. q. 2. sect. 2.*, *Anton. à Sp. S. de Euch. d. 2. sect. 5. num. 73.* Saltem ergo dubia esset talis consecratio, adeoque semper illicita; sicut & graviter illicita esset, quia non servaretur Ecclesiae ritus, quo hostia consecranda debet esse in manibus Sacerdotis, aliaque particulae super aram lapideam. Hac ratione peccaret etiam Sacerdos, si consecraret particulas existentes in Tabernaculo aperto: *Tambur. de Euch. l. 4. c. 2. n. 6. §. 7.*

Differunt etiam DD. in assignanda distantia, in qua iudicio prudentis verificari possit pronomen *hoc*. Non pauci asserunt verificari, etiam si profertur super hostiam distantem viginti passibus, ut videre est apud *Gabriel. à S. Vinc. disp. 6.* Ego verò aegrè adhaerem illis DD., qui dicunt valide consecrari hostiam distantem decem passibus; nam si velim demonstrare meum pallium à me decem passibus distans, non dico: *hoc est meum pallium*, sed *illud est meum pallium*.

Q. VIII. An materia consecranda debeat esse in individuo determinata in mente Sacerdotis.

R. Omnes ita affirmant; nam pronomen *hoc*, vel *hic* designant materiam determinatam. Præterea actio practica, seu aliquid conficiens debet habere obiectum determinatum; atque ita se habet actio consecrationis, qua transubstantiatur materia in Corpus, & Sanguinem Christi. Si igitur ex pluribus hostiis Sacerdos velit tantum aliquas, quas ipse determinavit consecrare, hæc tantum erunt consecratae: Dixi, quas ipse determinavit; nam si e.g. ex decem hostiis, quas habet praesentes, intendat tantum novem consecrare, & non excludat determinatè illam unam, quam non vult consecrare, nulla erit consecrata, quia de nulla determinatè dixisset: *Hoc est corpus &c. Rubr. Miss. c. de defect. intent. n. 3.* Neque huic veritati obstat, quod communiter dicitur, nempe Sacerdotem putantem hostias esse octo, valide omnes consecrare, etiam si sint decem. Id dicitur, quia intentio Sacerdotis debet esse de consecranda tota materia sibi praesente, ut habetur loco citato *n. 4. §. 5.*, unde per hanc intentionem satis determinatur ad consecrandas decem hostias, etsi erret in numero.

Ad iudicandum verò, an consecratae remaneant hostiae postea super altare, si illarum Sacerdos non recordetur, dum consecrat, sed solum illius, quam manu tenet, sequentia sunt observanda. Si ponantur aliqua hostiae super altare sejunctæ à cumulo consecrando, in scio Sacerdote, tunc non remanent consecratae; intentio etenim Sacerdotis cum non feratur in incognitum, non potuit ad illas se extendere: *Laym. de Euch. c. 2. n. 14.* Si verò detulit ipse ad altare, seu alteri commisit deferre, tunc etsi earum obliviscatur, remanent consecratae; quia virtualiter remanet ea intentio, qua intendit eas consecrare. At bene limitatur hæc doctrina si dicatur non remanere consecratas, dum ponantur extra aram, & corporale; nam cum illicitum sit aliquid extra ea consecrare, non potest presumi Sacerdotem habere intentionem consecrandi, quod extra aram, & corporale continetur; *Tambur. de Sacrif. Miss. l. 2. c. 1. §. 3. n. 15.* Nec obstat dicere remanere consecratam hostiam factam cum fermento; quamvis, si Sacerdos advertisset, noluisse consecrare. Lata igitur est disparitas quia, principaliter intendit Sacerdos velle integrè sacrificare, adeoque nolle omittere hostiam, vel vini consecrationem ob aliquem defectum ignoratum. Dum verò intelligitur nolle consecrare particulas, nisi

nisi modo licito, non destruitur hac intentio ab alia validiore intentione de ponenda essentia Sacrificii, quia datur integrum Sacrificium sine illarum consecratione.

Quia tamen dantur Theologi sustinentes eas esse valide consecratas, inter quos est Bordonius *contr. 29. n. 30.*, ideo illae particulae vel essent in alia Missa sub conditione consecrandae, vel à Sacerdote consumandae post assumptum Calicem.

Quoad guttas adherentes Calici, vel extra, vel intra illum, variant pariter Theologi in iudicando an sint consecratae. Magis communiter asserunt guttas externè adherentes non esse consecratas; sicut enim illicitè consecrarentur, ita non dicendum est Sacerdotem intendere illas consecrare. Quamplures etiam dicunt non remanere consecratas guttas internè adherentes, à vino in fundo Calicis discontinuatas; unde ad removendos scrupulos bene facit Sacerdos si solum intendat consecrare quod per modum continui in Calice continetur.

Q. IX. Quid agendum, si particulis consecratas non consecratae miscantur.

R. Melius, meo videri, dicitur omnes iterum consecrandas esse sub conditione, si nempe non sint consecratae. Ratio est quia, cum Sacerdos non valeat discernere non consecratas, non videtur satis posse eas determinare, & demonstrare per *ly hoc*, adeoque tutius erit proferre verba consecrationis super totum cumulum hostiarum apposita praefata conditione: *Lugo disp. 4. n. 236.*, *Avers. q. 2. sect. 2.*

Regula in praxi observanda.

I. Advertant Parochi hostias consecrandas convenientes esse fieri ex tritico perfectissimo à seminibus alterius speciei omnino segregato; candidissimas item esse debere ut ita etiam in ipsarum preparatione erga tantum Sacramentum reverentia ostendantur. Apud aliquos etiam fuit in usu, ut à personis non laicis fierent; adeoque Concilium Mediolanense IV. noluit hostias consecrandas confici ab homine laico, aut foemina. Item omnino observandum ne vinum consecrandum aliquas faeces admixtas habeat; nec incipiat acere, vel corrumpi, qua in re possit leviter, vel graviter Sacerdos peccare, juxta dicta capite superiori.

II. Dantur aliqui scrupulosiores Sacerdotes, qui si aliquid parum ultra duas, aut tres guttasque in calicem fortuito infundant, statim novum vinum infundunt, quasi quod prius infuderunt, non amplius aptum sit pro consecratione. Ita se gerunt ex ignorantia; si etenim tantum aquae non admisceatur, ut vinum non amplius absolute dici possit vinum, sicut certè dici potest, quamvis non solum tres, sed etiam sex, seu octo guttae eidem miscantur, utique est aptum pro consecratione. Improbanda ergo est illa sollicitudo duas, vel tres tantum guttulas infundendi; quamvis etenim aliqua de plus infundantur, non ideo non verificatur modicam aquam infundi, ut praescribit Ecclesia. Immo ex illa sollicitudine unas, aut duas tantum guttulas infundendi, ita perturbari potest phantasia, ut aliquando nihil infundatur.

III. Cum certum sit validam esse consecrationem etsi per aliquos passus Sacerdos distet à materia consecranda, hinc dignoscendum quam impropiè se gerant illi Sacerdotes, qui dum consecrant, ita ore hostiae approximant, quasi in aure alicujus vellent secretissime loqui. Idem faciunt in consecratione Calicis, quasi pertimescant aliquid verbum ex illo egredi. In hoc agendi modo ego aliquam etiam indecentiam agnosco, nam halitus hostia ipsa & calix quodammodo deficiunt.

IV. Ne Sacerdos scrupulis agitur, habeat sem-

per intentionem consecrandi quidquid super Corporale est licitè consecrabile. Si nihilominus interveniat post consecrationem aliquam hostiam, vel partem ipsius in altari, de qua dubitet an fuerit consecrata, illam consumet post receptionem Sanguinis. Idem faciat Sacerdos, si dum pergit ad altare ut Missam celebret, adveniat super eo hostiam, quam scire non possit, an fuerit consecrata, necne.

C A P U T III.

De Forma Sacramenti Eucharistiae.

Q. I. Quænam sit forma consecrationis.

R. I. Forma consecrationis panis in his solis verbis consistit: *Hoc est corpus meum*. Ita clarè ex Evangelistis colligitur. Id etiam probat Concilium Catechismus *p. 2. de Sacram. Euch. §. 19.* dicendo: *Forma ea est, qua illud significatur, quod in hoc Sacramento efficitur: cum autem hæc verba id quod sit significant, ac declarent, hoc est, panis conversionem in verum Domini nostri Corpus, sequitur formam in illis ipsis verbis constitutam esse. Ut melius autem intelligatur significatio illius particulae *hoc*, advertendum eam non posse significare panem, quia de ipso non verificatur esse Corpus Christi, quamvis in illud sit transubstantiandum. Item nec species, quia de illis dici non potest esse Corpus Christi. Neque pariter solum Christi Corpus, nam tunc Forma redderet hunc sensum: Corpus Christi est Corpus Christi. Remanet ergo quoddam designet species, & Corpus Christi, ita ut reddat hunc sensum: Contentum sub his speciebus est Corpus meum: *S. Tb. 3. p. 9. 78. a. 5.**

Ex his habes semper validam esse consecrationem, quoties non ita mutantur verba, ut non possint designare contentum sub speciebus panis esse Corpus Christi. Hinc communiter valida reputatur consecratio, si Sacerdos diceret, vel: *Illud est corpus meum*, vel: *Hic est corpus meum*, dum *ly hic* non sumatur adverbialiter, sed loco pronominis; nam conservaretur sensus, & solum intercederet error grammaticalis. Idem dicendum, si diceret: *Hoc est corpus meum*, vel *meum*, vel: *Est hoc meum Corpus*. Ratio horum omnium est quia, omnibus praefatis modis satis explicatur conversio panis in Corpus Christi, quam conversionem debet forma consecrationis explicare.

Q. II. Quando forma consecrationis nulla sit, vel dubia.

R. I. Cum ex dictis forma consecrationis explicare debeat conversionem panis in Corpus Christi, consequens est nullam iudicandam illam formam, in qua constat talem conversionem non explicari. Invalida proinde erit consecratio si dicatur: *Hic panis est Corpus meum*, nam videtur dici panem perseverare, & non transubstantiari; unde dixi supra *ly hoc* in forma consecrationis non designare panem. Item invalida est, si dicatur: *Hoc sit corpus meum*, seu, *hoc sit Corpus meum*: nam transubstantiatio explicatur in fieri; adeoque variatur sensus formae. Invalida pariter est, si dicatur: *Illud est corpus meum*, nam non designatur materia praesens, sicut designatur per *ly hoc*. Invalida etiam reputanda consecratio, qua diceretur: *Hoc est Corpus meum, quod pro vobis non tradetur*, nam verba formae essentialiter determinantur ad designandum corpus, quod fuit traditum; unde essentialiter variantur, si usurpentur ad designandum Corpus pro nobis non traditum. Demum idem dicendum, si Sacerdos dicat: *Hoc est Corpus Christi*; nam ita proferret formam in Persona propria, non verò in Persona Christi: & aliunde Sa-

cerdos non solum debeat eam pronuciare ut Mitter Christi, sed etiam in Persona Christi, quasi ipse Christus diceret: *Hoc est &c. S. Th. in 4. dist. 8. q. 2. a. 1. & 3. p. 9. 78. a. 1.*

R. II. Dubia est consecratio, si dicatur: *Ecce Corpus meum*; nam aliquibus videtur non explicitè significari *ly hoc est*; aliis tamen affirmantibus, ut videre est apud Leandrum *disp. 9. q. 9.* Dubia est, si Sacerdos dicat: *Hoc Corpus meum*, non paucis affirmantibus destrui significationem formæ, omittendo *ly est*; aliis negantibus, quia videtur subintelligi; eo magis quia familiare est non solum Latinis, sed etiam Hebræis, & Syris illud subtere, adeoque non constat Christum Hebræicè, aut Syriacè loquentem illud addidisse. Observant pariter in Græco non esse expressum *Luc. 22.* in consecratione Calicis: *Sitv. in 3. p. 9. 78. a. 2. q. 3.* Dubia est consecratio, si dicatur: *Hoc est caro mea*, nam caro videtur significare partem, non verò totum corpus. Aliis verò apud Dianam *2. 2. tr. 1. resol. 227.* videtur valida, quia aliquando pars accipitur pro toto. Si vero dicatur: *Hoc corpus meum est*, seu, *meum est hoc corpus*, ex supradictis dicenda esset huiusmodi consecratio non dubia, sed invalida, nam *ly hoc* in præfata forma explicat solum corpus, nos verò diximus *ly hoc* non significare solum corpus, sed etiam species, sub quibus continetur.

Q. III. Quale peccatum sit aliquid in forma mutare, seu omittere.

R. Omnes concedunt, quòd si talis sit mutatio, seu omisso, ut consecratio nulla sit, vel dubia, gravissimum committitur sacrilegium, quia vel nullum est Sacramentum, vel periculo exponitur nullitatis. Si verò mutatio sit solummodo accidentalis, ita ut consecratio certò valida foret, non desunt qui affirmant id ex natura sua esse tantum peccatum veniale, cum non videatur ipsis intercedere gravis irreverentia: *Fausus l. 1. q. 108. Avers. q. 6. sect. 7.* At pace istorum dixerim, ego concipio ingentem temeritatem in re tam gravi, & Sacrosancta aliquam, vel minimam mutationem in ea, facere; unde difficillimè ita facientem à gravi culpa excusarem. Idem dico de omittente particulam *enim*, quamvis certum sit non pertinere ad essentiam formæ; ut ex pluribus docet Gavantus *p. 3. tit. 11. n. 12.* Neque hic tamen desunt afferentes, præciso contemptu, in tali omissione non nisi levem culpam intervenire: *Tambur. de Euch. c. 2. n. 25. & alii.*

Q. IV. Quæ sit forma consecrationis Vini; & an omnia verba ad ipsius essentiam pertineant.

R. I. Forma consecrationis vini sunt hæc verba: *Hic est enim Calix Sanguinis mei, Novi, & Æterni Testamenti, Mysterium Fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Dicitur *Calix* ad significandum continentem pro re contenta: ideo autem, ait *S. Th. in 4. d. 8. q. 2. a. 2. q. 2.*, talis modus locutionis congruus est huic formæ, quia sanguis de sua ratione non dicit aliquid potabile, imò magis aliquid quod natura abhorret in potu. Et quia in hoc Sacramento Sanguis Christi consecratur ut potus, ideo oportuit aliquid addi, quod ad potum pertineret, scilicet Calicem. Addi potest illam vocem *Calix* adhiberi ad commemorandam Christi Passionem, eam nempe appellavit Calicem, dum *Matth. 26.* ait: *Transeat à me calix iste.* Illa verba *Novi Testamenti*, significant Sanguinem Christi verè nobis tradi, & non tantum in figura, ut in Veteri Testamento. Dicas etiam illis verbis *Novi, & Æterni Testamenti* significari in Novo Testamento promitti æterna, non temporalia, ut in Veteri. *Ly Novi* significare etiam potest novissimum, & ultimum Testamentum, quod dicitur æternum, quia nun-

quam est variandum. Demum Testamentum significat etiam promissionem, unde ea verba *Novi, & Æterni Testamenti*, idem significare possunt, ac *nova, & æterna promissionis*, æternæ nempe hereditatis, quæ iure ad nos pervenit ex morte Christi Testatoris, & virtute Eucharistiæ. Hæc omnia tradit Innocentius III. *cap. cum Mariba de celebr. Miss.* Illa verba *Mysterium Fidei* denotant sola fide credi, quidquid difficultatis humana ratio experiatur, sub speciebus vini Sanguinem Christi latere, & Christum Deum simul & hominem mortuum esse; quæ quidem mors expressius denotatur in consecratione vini, quàm in panis consecratione. Demum ea apponuntur verba: *Qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Dum dicitur *pro multis effundetur*, significatur Christum quoad efficaciam solummodo pro multis, hoc est pro Electis sanguinem fuisse, ut docent communiter DD. Cæterum quoad sufficientiam pro omnibus Sanguinem fudit, nam Deus vult omnes homines salvos fieri, & ex Christi meritis omnibus dat gratias sufficientes pro salute, assequenda; quamvis non pauci ex defectu propriæ cooperationis impediunt fructum Passionis Christi.

R. II. Jam etiam ex dictis constat *ly enim* non pertinere ad formam consecrationis panis, & vini; nam ut observat *S. Th. q. 78. a. 2. ad 1.* apponitur solummodo propter continuationem ad verba præcedentia. Item pro certo tenendum est non pertinere ad essentiam consecrationis ea verba: *Et æterni... Mysterium Fidei*; nam hæc non reperiuntur in Liturgiis Græcorum, & Mozarabum; & tamen constat validè consecrasse. E contra omnes fatentur ea verba: *Hic est calix Sanguinis mei*, esse de essentia formæ. Non pauci addunt ea sola esse de essentia formæ, cum quod pertinet ad formam, efficiat quod significat; aliunde ea solum verba: *Hic est Calix Sanguinis mei*, significant conversionem vini in Sanguinem. Sed hæc sententia non est certa, cum multi afferant omnia verba, quæ proferuntur in forma (excipie quæ notavi initio huius responsionis) esse de essentia formæ. Ratio huius sententia est, tum quia à Christo Domino omnia prolata fuere; tum quia ea habentur in omnibus Liturgiis, si excipiantur Liturgia S. Petro falsè ascripta; tum quia sicut non dabatur Vetus Sacrificium sine sanguinis effusione per victimæ materialis occisionem, ita videtur pertinere ad essentiam Sacrificii incurienti, ut verbis exprimat mystica sanguinis effusio. Ex his constat meritò dubitari posse de validitate consecrationis, si verba, de quibus controversia est, omittantur, adeoque sine gravi sacrilegio omitti non posse. Hinc non debet Sacerdos limiare suam intentionem per ea solum verba consecrandi: *Hic est Calix Sanguinis mei.* Quòd si accidat Sacerdotem subito morbo post pronuciata præfata verba correptum, cætera prosequi non posse, hostia, super quam prolata essent, religiosa veneratione esset à Sacerdote sumenda; nam majus periculum est in parvipenduntia speciei consecratae, quàm in veneratione non consecratae, dum bona fide consecrata possit ex plurimò opinione iudicari, ut notat S. Bonaventura *in 4. dist. 8. q. 3.*

Non hic immorabor in examinando, quando ex aliqua mutatione, vel omissione consecratio nulla esset, aut dubia, quia id facillè dignosci potest ex dictis supra de consecratione panis.

Q. V. An Sacerdos proferat verba consecrationis solum recitativè, vel etiam formaliter, & significativè; & in cuius nomine ea debeat proferre.

R. I. Non videtur negandum Sacerdotem proferre verba consecrationis etiam recitativè, cum

ret quæ Christus fecit dicendo; *accipite, & manducate*, & ad continuandam hæc narrationem ponatur particula *enim* in forma consecrationis. Dicendum pariter est ea proferre formaliter, & significativè, intendendo scilicet exercere id, quod significant, cum præticè intendat efficere Corpus, & Sanguinem Christi Domini sub speciebus panis, & vini: *D. Th. 3. p. 9. 78. a. 5.*

R. II. Sacerdos proferat verba consecrationis in nomine, seu Persona Christi Domini. In aliis igitur Sacramentis Sacerdos proferat verba formæ ex Persona Ministris, nam designant actum, quem exercet, sicut cum dicit: *Ego te baptizo.* At cum verba Eucharistiæ solam consecrationem materiæ significant, qua in Christi Corpus transubstantiatur, oportet Sacerdotem in Christi Persona ea proferre, ut intelligatur nil aliud præstare, quàm verba Christi proferre, quæ sola habent vim faciendi hanc conversionem: *S. Th. 3. p. 9. 78. a. 4.* Unde Eugenius IV. in Decreto pro Armenis ait: *Forma huius Sacramenti sunt verba Salvatoris, quibus hoc conficit Sacramentum. Sacerdos enim in Persona Christi loquens, hoc conficit Sacramentum.* Præterea si Sacerdos in propria Persona loqueretur, non verificaretur forma, dum dicit: *Hoc est Corpus meum.*

Q. VI. Quomodo verificentur verba formæ consecrationis; nam dum proferuntur, nondum est Corpus, & Sanguis Christi sub speciebus panis, & vini.

R. Propositiones speculative, quæ nihil efficiunt, sed solum affirmant aliquid esse, vel non esse, supponunt jam existere rem, quam enunciant, ut dum dico: *Sol lucet.* Propositiones verò præticæ, & efficientes rem, quam enunciant, satis est, si verificentur in instanti ultimo suæ prolationis; nam cum causa sint veritatis, quam enunciant, necesse est prioritate naturæ antecedere suum significatum, seu effectum. Ita autem se habent verba consecrationis efficientia transubstantiationem panis, & vini in Corpus, & Sanguinem Christi: *D. Th. 3. p. 9. 78. a. 5.* Sunt etiam qui sustinent verba consecrationis vera etiam esse veritate speculative, cum satis videatur esse, ad veritatem propositionis speculative, si verificetur statim post prolationem ipsius propositionis: *Gabr. à S. Vinc. de Euch. d. 12. q. ult.*

Q. VII. Quid sit vi verborum in Eucharistiâ; & quid per concomitantiam.

R. I. Illud dicitur esse ex vi verborum in Eucharistiâ quod expressè per verba consecrationis significatur, nam dumtaxat efficiunt, quod significant. Cum igitur verba consecrationis panis solum Corpus significant, ac solum Sanguinem verba consecrationis vini, consequens est ex vi verborum solum corpus humanum physicè organizarum, & solum Sanguinem esse in Eucharistiâ: *D. Th. 3. p. 9. 76. a. 1.*

R. II. Illud dicitur esse per concomitantiam in Eucharistiâ, quod non ibi est ex vi verborum, sed ratione connexionis, aut concomitantia. Cum igitur Corpori Christi immediatè annexa sit quantitas, cæteraque accidentia, hæc erunt in Eucharistiâ per immediatam concomitantiam: *D. Th. 3. p. 9. 76. a. 4.* Hæc eadem concomitantia sunt in Eucharistiâ Anima Christi, unio hypostatica, & Verbum Divinum, quatenus terminat Humanitatem Christi Domini, omnia enim hæc immediatè connectuntur cum Corpore, & Sanguine Domini. Per concomitantiam verò mediatam sunt in Eucharistiâ etiam Personæ Patris, & Spiritus S., quatenus nempe cum habeant eandem naturam Divinam cum Verbo, sunt in Eucharistiâ mediantem Verbo.

Regula in praxi observanda.

Non bene se gerunt illi Sacerdotes, qui futiliter timentes non ritè consecrare, tali vi proferunt verba, ut etiam capitis motu quodcumque verbum velint associare: quod certè non reverentiam in adstantibus, sed admirationem, & quandoque etiam risum potest excitare. Alii tanta expressione proferunt verba, ut pro *ly hoc*, clarè dicunt *hocce*, pro *ly meum*, dicunt *meumme*, pro *ly calix*, dicunt *calixce*. Alii incepto aliquo verbo, iterum ab initio resumunt dicendo *e. g. me meum.* Isti excusari quidem possunt ratione scrupulorum, quibus agitantur: cæterum non ut convenit, sed modo utique increpando proferunt verba consecrationis. Cogitent isti, quæso, an credendum sit Christum Dominum proferentem in ultima Cæna verba consecrationis, tam caput agitasse, & an verba præter naturalem loquendi modum pronuciaverit. At exemplum Christi Domini considerent etiam, qui nullam animi pietatem, ac reverentiam in sacrosanctis verbis pronuciandis expriment; & dum nomine Christi loquuntur, non majorem ostendunt reverentiam, ac si de prophano aliquo negotio loquerentur. Ex alio etiam capite non pauci Sacerdotes deficiunt, dum consecrationis verba elata fere voce expriment contra ritum Ecclesiæ.

II. Si forte accidat Sacerdotem non meminisse, se pronuciassè verba consecrationis, ordinariè loquendo crederem non repetenda, nam difficillimè aderit dubium prudens omiſsa fuisse, cum bene possit accidere nos non recordari eorum, quæ diximus, dum super ea non reflectimus. Dixi, ordinariè loquendo, nam si detur Sacerdos, qui sciat aliquando ita distrahi aliis cogitationibus, ut vel in Officio recitando, vel in Missa celebranda facillè erret, & aliqua omittat, iste si non recorderetur prolata consecrationis, non imprudenter timebit illam omiſsè. Ego scio aliquem fuisse Sacerdotem, vitæ aliàs satis probatæ, qui à precibus Primæ non difficilliter transibat ad preces Completorii, & in Missa à Memento Vivorum ad Memento Mortuorum. Dum ergo detur dubium prudens vel omiſsam fuisse formam consecrationis, vel aliquod verborum formæ essentialium, vel de quibus dubium est an sint essentialia, Consecratio est repetenda, ac deinde prosequenda reliqua, ne immutetur Ordo Sacrificii: *S. Th. 3. p. 9. 83. a. 6. ad 5.* Quid verò dicendum de his, qui sine dubio rationabili repetunt formam, vide in Tractatu de Sacramentis in genere *cap. 4. quas. 6. resp. 3.*

C A P U T IV.

De Ministro tum conficiendæ, tum administrandæ Eucharistiæ; & quæ ab eo servanda sint.

Q. I. Quis sit Minister conficiendæ, seu consecrandæ Eucharistiæ.

R. Catholica Ecclesia ita semper intellexit ea verba à Christo Domino *Luc. 22.* Apostolis dicta: *Hoc facite in meam commemorationem*, ut solum ipsi, eorumque in Sacerdotio successoribus, facta sit potestas consecrandi Corpus, & Sanguinem Christi; adeoque hæc veritas patet ex pluribus Conciliis, & specialiter ex Lateranensi *cap. Firmiter de Sum. Trin. & Fid. Cathol. s. Una vero*, & ex Tridentino *sess. 22. cap. 1. & can. 2.* Id autem probat S. Thomas *3. p. 9. 82. a. 1.* quia cum Eucharistiâ in Christi Persona conficiatur, non satis est ipſius Ministrum Christo unitum esse unione spiritali per Fidem, & Charitatem, nam hæc communis esse potest Laicis; sed ulterius ipſi uniti de-

debebat per Sacramentalem potestatem, quæ ratione sacræ Ordinationis obtinetur; cum per ipsam habeatur Sacerdotium propriè dictum, & hierarchicum. Et quia quantumvis Sacerdos sit improbus, adhuc ejus actio sancta est, in quantum fit in Persona Domini, hinc etiam improbus Sacerdos consecrandi retinet potestatem, ut observat idem S. Doctor *ar. 5. ad 3.*

Q. II. Quis sit Minister Eucharistiæ dispensandæ; & qui jurisdictionem habeant ad eam dispensandam.

R. I. Minister ordinarius Eucharistiæ dispensandæ est solus Sacerdos, nam ipsius consecratio etiam ad dispensationem ordinatur; unde cum Sacerdoti competat consecrare, & ad ipsum pertinet eam dispensare: *D. Tb. 3. p. q. 82. a. 3.* Et quidem solos Sacerdotes alloquitur est Apostolus, dum *1. ad Cor. 4.* ait: *Sic nos existimet homo ut Ministros Christi, & dispensatores Mysteriorum Dei.* Nemo autem diffidetur tam in Ecclesia Græca, quam Latina olim etiam Diaconos fuisse Ministros Eucharistiæ dispensandæ, maximè jubente Sacerdote, ut constat ex *can. 38.* Concilii IV. Carthaginensis, quamvis, ut observat *S. Tb. cit. ad 1.*, magis ipsis fuerit concessum Sanguinem dispensare, quando in usu erat apud Fideles Communio sub utraque specie. Idem S. Doctor, cui communiter subscribunt Theologi, vult etiam modò in urgente necessitate, puta in articulo mortis, posse Diaconum hoc Sacramentum administrare. Non desunt Theologi, qui in tali casu id etiam concedant inferioribus Clericis, vel etiam Laicis, ut scilicet possint communicare seipfos, seu aliis Eucharistiam administrare, tum quia id olim factum esse compertum est; tum quia urgeter præceptum Viaticum sumendi: *Laym. de Euch. c. 7. n. 5.* Verùm, cum id concedant, si fieri possit sine scandalo, dicendum est in praxi non licere, semper enim scandalum adesset, & admiratio, atque omnes dicerent non sine gravi indecentia factum esse. Porro non urget præceptum sumendi Viaticum, dum communitur judicaretur indecenter administrari.

R. II. Ut Minister licitè Eucharistiam administret, debet esse Pastor ordinarius, ut sunt Episcopi, & Parochi, vel eam dispensare ex istorum commissione. Ratio est quia, dispensatio Sacramentorum, & præcipuè Eucharistiæ, qua Fideles spiritaliter aluntur, est proprium munus Pastoris: *Laym. cap. 7. n. 3.*, *Passer. t. 2. q. 187. a. 2. num. 934.* Verùm tamen est intelligi concessam licentiam Eucharistiæ administrandæ per hoc solum quòd alicui Sacerdoti detur facultas celebrandi in aliena Ecclesia, ita etenim fert consuetudo, ut communiter DD. docent.

Regulares ex variis Privilegiis videndis apud Passerinum *t. 2. q. 187. a. 2. n. 948.* habent facultatem administrandi Eucharistiam Fidelibus in propria Ecclesia, vel etiam in aliena, dum ibi celebrant; & ita etiam fert consuetudo, quæ dat jurisdictionem. Non possunt tamen administrare Eucharistiæ Sacramentum pro satisfaciendo præcepto Paschali; & quamvis adesset aliquod privilegium non continens hanc exceptionem, nihilominus esset subintelligenda, nam in generali confessione non veniunt ea, quæ communi usu sunt excepta, uti se habet Communio pro satisfaciendo præcepto Paschali; sicut neque ea, quæ in specie quis concessurus non esset: *arg. & reg. 81. jur. in 6.* Ita proinde sensit S. Congregatio apud Passerinum *num. 968.* Non tamen adhæreo eidem Passerino affirmanti *num. 972.* & Fagnano in *cap. omnis n. 43.*, qui asserunt non licere Regularibus administrare Eucharistiam in die Paschæ ex devotione communicantibus; nam quæcumque afferatur declaratio in favorem talis sententiæ, consuetudo nunquam interrupta est in con-

trarium, & consuetudo dat jurisdictionem. Satis proinde erit, si faculares accedant ad propriam Ecclesiam communicari intra tempus præscriptum pro satisfaciendo præcepto Communionis Paschalis: *Lugo disp. 18. n. 50.*, *Fagnan. in 3. præcep. Eccl. c. 5. n. 8.* Cæterùm Laici familiares Regularium habitantes in Monasteriis possunt in ipsorum Ecclesia Communioni Paschali satisfacere, ut ex *Clement. 1. Religiosi S. Sano de privil.* docet cum pluribus Passerini *t. 2. q. 187. a. 2. n. 976.* An verò Regulares possint administrare Advenis, & Peregrinis Communionem Paschalem in propriis Ecclesiis, licet est apud DD., & Peragrati præcepto Communionis adstringuntur, verificari debet quantum fieri potest illam à proprio Pastore recipere, nec tunc melius alter dici potest ipsorum Pastor, quam Parochus, in cuius Parochia habitant: *Passer. num. 978.* *Barbos. de Offic. Paroch. p. 2. c. 19. n. 16.*

Hic etiam advertendum Religiosos scienter administrantes Eucharistiam Laicis, vel etiam Clericis in casibus sibi non permittis, non solum graviter peccare ex violatione alterius juris in materia gravi, sed etiam incurrere excommunicationem Summo Pontifici reservatam, ex *Clement. 1. Religio. de privil.*, unde nec possunt Sæcularibus administrare Eucharistiam, etiam in articulo mortis constitutis. Quamvis autem non desint qui dicant id etiam ipsis non licere in absentia Parochi, est periculum sit in mora, ego nihilominus nunquam in praxi hujusmodi opinioni adhærerem. Ratio est quia, cum ad administrandam Eucharistiam sufficiat licentia rationabiliter præsumpta, ipsius Parochi, oportet judicare Parochum esse impiissimum, si quis vellet credere licentiam non concessurum instante necessitate administrandi Viaticum: *Lugo d. 18. n. 53.* & plures alii.

Q. III. Quæ servare debeat Minister pro licita Eucharistiæ dispensatione.

R. Minister dum Eucharistiam administrat, debet esse in Gratia; & quia major pars Theologorum censet ita administrantem Eucharistiam, non præmissa saltem contritione, reum esse gravi irreverentiæ, ideo illum damnant peccati mortalis, ut videtur est apud Passerinum *t. 2. q. 187. a. 2. n. 962.*, & *Bonac. de Euch. q. 5. p. 2.* Hic addit toties graviter peccare, quot personas communicat. Bene tamen dici potest unicum tantum committere peccatum, nam pluribus continuatè dare Eucharistiam, est una indigna administratio: *Dian. t. 1. tr. 7. res. fol. 44.* aliiquæ apud ipsum. Cæterùm non desunt Theologi, qui, secluso contemptu, credant Sacerdotem in peccato mortali Eucharistiam administrantem; non graviter peccare, quia non conficit Sacramentum, sed solum veluti illud movet de loco ad locum: *Lugo d. 18. num. 17.*, & in hanc opinionem inclinat *Barbosa de Offic. Paroch. t. 20. num. 17.*

R. II. Ut Minister licitè administret Eucharistiam, debet id reverenter facere, & servare ritus, & caeremonias Ecclesiæ. Hinc *cap. sanè de celebr. Miss.* dicitur Sacerdotem ferre debere cum habitu decenti Sacramentum ad infirmos: & *can. Ecclesiastica d. 23.* debere cum oratio, seu stola offerre, & suscipere Eucharistiam. Communiter autem reputatur grave peccatum administrare Eucharistiam sine stola, & superpelliceo, quia tunc ex defectu habitus decentis pro hac administratione, & grave scandalum, & gravis irreverentiæ erga Sacramentum conciperetur. Præterea communiter reputant DD. consuetudinem Ecclesiæ administrandi Eucharistiam cum superpelliceo, & stola obligare sub gravi, quia est de re gravi. Verùm si

administret sine sola stola, pluribus non videtur gravis culpa, quia ratione superpellicei salvatur Sacerdotem habere habitum decentem: *Gabr. à S. Vinc. d. 15. q. 2. S. Quares 7.* Dicunt pariter solum peccare venialiter Sacerdotem, suscipientem Eucharistiam sine stola, quia consuetudo illam cum stola suscipiendi, non videtur introducta nisi ad servandam Rubricam, quam non reputant esse de re gravi: *Tambur. de Sacrat. Comm. c. 2. S. 4. numer. 10.* & alii apud Dianam *tom. 2. tr. 2. res. fol. 42.* Eodem modo discurrens Bordonius de Sacerdote deferente sine stola Eucharistiam de uno loco ad alium, quia de hoc nullum extat præceptum, & consuetudo eâ utendi non videtur esse de re gravi.

Inter ritus autem administrandi Eucharistiam, ille etiam accensendus est, ut nulli tradatur plures Eucharistiæ particule, vel hostiæ grandiores, ut ex Decreto S. Congr. sub die 12. Februar. 1679. Et quidem, ut ait S. Thom. 3. p. q. 79. a. 7. *Ex hoc quòd Sacerdos plures hostias consecrat in una missa, non multiplicatur effectus hujus Sacramenti, quia non est nisi unum sacrificium: nihil enim plus est virtutis in multis hostiis, quàm in una, cum sub omnibus, & sub una non sit nisi totus Christus. Unde nec si aliquis simul in una Missa multas Hostias consecratas sumat, participabit majorem effectum Sacramenti.*

Alter ritus pro reverenti Eucharistiæ administratione est, ut non administratur sine lumine, cuius tamen defectus, secluso scandalo, reputatur culpa venialis: *Gobat. tract. 13. cap. 10. num. 294.*, *Quart. p. 2. tit. 10. dub. 3. diff. 3.* contra Leandrum *tit. 7. d. 4. quæst. 30.*, qui censet in hoc intercedere gravem irreverentiæ. Pertinet pariter ad ritum præscriptum ab Ecclesiâ præmittere administrationi Eucharistiæ generalem confessionem, & absolutionem; & quia *cap. sane cit.*, id præcipitur dum Eucharistia ad infirmos deferuntur, non censetur gravis culpa hæc omittere, si in Ecclesia administratur: *Dian. t. 2. tr. 2. res. 3.* Item Eucharistia indice, & pollice est administranda, ita enim fert totius Ecclesiæ consuetudo. Ego nihilominus non contradicerem illis DD., qui dicunt in casu necessitatis posse aliis digitis administrari, puta si Sacerdos ob chigram indice, & pollice impediatur. Et ratio est quia, ex una parte tota manus Sacerdotis est consecrata; & ex alia consuetudo administrandi Eucharistiam indice, & pollice, non videtur tanti momenti, ut omittendum sit præceptum Viaticum administrandi. Multò magis non crederem peccaturum, qui, stante tali necessitate, administraret Viaticum manu sinistra, nec reputatur nisi leve peccatum id sine justa causa facere, quia esset violatio Rubricæ in re levi: *Tanir. in qq. moral. tr. 3. q. 67.*

Controversia etiam est inter Theologos an tempore pestis, ad præservandum Parochum, licitum sit administrare Eucharistiam aliquo decenti instrumento, e. g. cochleari. Ego autem responderem affirmativè, quia ritus eam administrandi indice, & pollice bene videtur tunc dispensandus, ob præservandos Pastores in tanta ovium necessitate: *Averf. de Euch. q. 10. res. 2.*, *S. Leander. tr. 7. d. 4. q. 20.* ex Suarez & aliis. Dixi tempore pestis, nam alio tempore omnino est prohibitum, Vide *Barbos. de Offic. Paroch. p. 2. cap. 20. n. 46.*

Q. IV. An Sacerdos licitè extra Sacrificium possit communicare seipsum.

R. Id negat *Lugo d. 18. numer. 30.*, & alii, quia cum Sacerdos extra Missam, ut Persona privata communicet, videtur desumere debere Eucharistiam à proprio Parocho, vel alio Sacerdote. Nihilominus, si absit scandalum, & nullus alius sit Sacerdos, non esset damnandus, est ex sola devotione vel-

let Eucharistiam recipere, quia quod potest facere erga alios, & videtur facere posse erga seipsum, cum nullibi id prohibeatur, & nulla intercedat irreverentia: *Bonac. de Euch. q. 5. p. 1. n. 12.*, *Dian. t. 2. tr. 1. res. fol. 40.*, & alii apud ipsum.

Q. V. An Sacerdos possit alium communicare, dando illi partem suæ hostiæ.

R. Consuetudo Ecclesiæ est, ut dum Sacerdos administrat Eucharistiam, non det partem suæ hostiæ, sed formulam distinctam, adeoque, si diversimodè faciat, ob non servatum talem ritum, peccaret venialiter. Secus si id faciat ex aliqua justa causa, puta ob communicandum infirmum, vel etiam personam gravem, & nobilem, quæ egrè posset diutius expectare: *Averf. q. 10. res. 5.*

Cæterùm hic observandum congruentiùs Eucharistiam administrari post communionem Sacerdotis; unde Rituale Romanum sub titulo de Sacramento Eucharistiæ hæc habet: *Comunio autem populi intra Missam statim post Communionem Sacerdotis fieri debet (nisi quando ex rationabili causa post Missam sit faciendâ) cum oratione, quæ in Missa post communionem dicitur, non solum ad Sacerdotem, sed etiam ad alios communicantes spectent.*

Q. VI. Quando Sacerdos possit, seu teneatur Eucharistiam administrare; & quibus negare teneatur.

R. Quamvis ad sit tempus determinatum pro Missa celebranda, hoc non fuit determinatum pro administranda Eucharistia; unde quamvis transierit tempus celebrationis Missarum, adhuc potest Eucharistia administrari: *Salmant. de Euch. c. 8. p. 3. num. 28.*, *Bonac. q. 5. p. 2. num. 14.* Servandæ tamen sunt Ecclesiæ consuetudines, quibus non solet administrari in Missa Nativitatis Domini, quæ media nocte celebratur, nec in die Parasceves, & Sabbati Sancti; nec unquam sub vesperam.

R. II. Certum est Parochum teneri sub gravi administrare Eucharistiam morituris. Quid verò facere debeat tempore pestis, seu si ad sit periculum vitæ, jam dixi in quartum Decalogi Præceptum, ubi de Parochi obligationibus actum est. Ibidem pariter explicavi, quando aliis temporibus teneatur Eucharistiam administrare.

R. III. Jam in Tractatu de Sacramentis in genere *cap. 4. quæst. 7.* explicavi quibus Parochus debeat Sacramenta denegare; unde ad ibidem dicta Lectorem remitto.

Regula in praxi observanda.

I. Quamvis ex Theologorum opinione possint sine gravi culpa omitti quidam ritus pro Eucharistia administranda præscripti, nihilominus diligentissimus sit Sacerdos in iis observandis, difficultimè etenim quemcumque ritum sine scandalo omittet. Hic etiam advertere debeo, non sine scandalo administrari Eucharistiam ab illis Sacerdotibus, qui tam festinanter, & oculis huc illucque vagantibus administrant, ut possent interrogari: an verè credant in Hostiis, quas dispensant, esse Christum Dominum. Tanta etenim est illorum irreverentia, ut hoc non credere videantur.

II. Si necessitas cogat, ut Parochus valdè festinanter procedat ad infirmum communicandum, puto id posse facere, quia cessabit omne scandalum; unusquisque etenim opinabitur id fieri, quia ita exposcit periculum, in quo est infirmus. Quoad Parochos Rurales, qui debent deferre Eucharistiam in loca longinqua, & per vias difficiles, observat *Barbos. de Offic. Paroch. c. 20. num. 33.* omittente posse umbellam, si de facili non possit deferri, & portare debere pyxidem unam tantum hostiam continentem, eamque reponere in bursa, feri-

rica decenter ornata, & collo appensam gestare, ne si contingat cadere in via, oriri possit irreverentia, & scandalum. Ita etiam prescripsit S. Carolus in *Alt. Eccles. Mediol. p. 4. f. 684.* Concedit etiam sub numero 51. ut eat equo mansuetus, si locus valde distans sit, & ita ferat consuetudo. Semper tamen habere debet habitum decentem, scilicet superpelliceam, & stolam; & curare debet habere Socios aliqua lumina deferentes.

CAPUT V.

De Subiecto Eucharistia; & de Dispositionibus in eo requisitis.

Q. I. QUI sint capaces Eucharistia suscipiende; & quotuplex sit Communio.

R. I. Certum est solos Baptizatos esse capaces Eucharistia, nam Baptismus Janua est ceterorum Sacramentorum. Hinc quandoque etiam pueris baptizatis Eucharistia administrabatur, maximè dum nondum Ecclesia usum Calicis ex convenientibus rationibus prohibuerat. Hi autem percipiebant effectum Sacramenti ex opere operato; sicut enim pueri sunt capaces generationis spiritualis, ita & nutritionis: *Averf. de Euch. q. 8. sect. 1. Lugo disp. 13. num. 10.* Nihilominus bene invaluit usus in Ecclesia, ut Eucharistia non administraret nisi iis, qui talem usum habent rationis, ut eam, qua par est reverentia, & devotione, possint suscipere; ita enim exposcit reverentia tanto Sacramento debita. Hinc *S. Th. in 4. d. 9. a. 5.*, ut pueris carentibus usu rationis, qui non possunt distinguere inter cibum spirituales, & corporales, non dandam esse Eucharistiam, quia ad Eucharistia sumptionem exigitur actualis devotio, quam tales pueri habere non possunt. Idem quod de pueris, dicit de Amensibus 3. p. 9. 80. a. 9. Quòd si nihilominus lucida habeant intervalla, ita ut valeant discernere excellentiam hujus Sacramenti, & sese ad illud suscipiendum convenienter disponere, tunc possent illis administrari. Eodem modo loquitur de Endergumensis baptizatis; unde, si aliud non obstat, poterit illis administrari Eucharistia, dum à Dæmone non vexantur.

Difficultas est de surdis, & mutis à nativitate, quos non pauci Theologi judicant capaces hujus Sacramenti, quia solent esse perspicacioris ingenii, & facillimè plura addiscere per nutus, & signa: *Dian. p. 5. tr. 6. resol. 6. & 7.*, & alii apud ipsum. Apud me tamen non tanti ponderis sunt ipsorum rationes, ut in contrariam non inclinè opinionem. Considero igitur ex una parte tam excellens esse Eucharistia mysterium, ut non solum nutibus non possit edoceri, sed neque ullatenus humana ratiocinatione comprehendere; ex alia vero parte cum cognoscere, & recipere Eucharistia Sacramentum non sit necessarium necessitate mediè ad salutem, non cogimur dicere Deum interiori illustratione surdos, & mutos à nativitate instruendum, ut docet *S. Th. q. 14. de ver. à. 11. ad 3. de eo, qui in sylvis esset nutritus, & secundum naturæ legem viveret.* Cum autem aliunde Ecclesie consuetudo sit, ut saltem extra articulum mortis non administrant hoc Sacramentum ignorantibus, illud à simplici pane discernere, nescio videre quare administrandum sit surdo, & mutò à nativitate, in quo talem esse notitiam non sufficienter probatur.

R. II. Triplex est genus Communione. Sacramentalis tantum, & hæc est peccatorum, qui Corpus quidem Christi in hoc Sacramento recipiant, non verò illius effectus. Spiritualis tantum, illorum nampe qui sunt in Gratia, at non actu, sed desiderio, & fide viva cælestem hunc panem

edunt. Sacramentalis, & spiritualis simul, & est illorum, ut ait Tridentinum *sess. 13. c. 8.*, qui ita se prius probant, & instruant, ut vellem nuptialem induiti ad Divinam hanc mensam accedant. Illi igitur sacramentaliter, & spiritualiter Eucharistiam recipiunt, qui ad ipsam in statu Gratiæ accedunt; unde recipiunt Corpus Christi, & effectus etiam Sacramenti.

Q. II. An ad suscipiendam Eucharistiam status Gratiæ requiratur; & an necesse sit existenti in peccato mortali præmittere confessionem.

R. I. Cum Eucharistia instituta sit per modum cibi, quapropter ait Christus *Jo. 6. Caro mea verè est cibus*, consequens est quòd sicut cibus corporalis supponit vitam naturalem in suscipiente, ita & cibus spiritualis supponat vitam spiritualem in anima, mediante Gratia. Non sicut tamen accendi à Sacra Communione ii, quibus nondum inest amor Dei purissimus, & omnis mixtionis expertus, ut dicebat propositio 28. ex damnatis ab Alexandro VIII. nam semper docuit Ecclesia statum Gratiæ sufficere; aliàs dicendum esset Christum Dominum pro sanctissimis, adeoque rarissimis Personis tantum hoc Sacramentum instituisse.

R. II. Habens conscientiam peccati mortalis, si vult recipere Eucharistiam, non satis est, si eliciat actum contritionis, sed præmittere debet Confessionem, ut habet Tridentinum *sess. 13. c. 7.* Ita etiam semper docuit Ecclesia propter ea verba Apostoli 1. ad Cor. 11. *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat.* At quia antea dixerat Apostolus: *Ego enim accepi à Domino, quòd & tradidi vobis*, hinc magis communiter docent Theologi præceptum præmittendi Confessionem Communioni, respectu illius, qui est in peccato mortali, esse Divinum: *Lugo de Euch. disp. 14. à num. 69., Palauz tr. 21. p. 12. num. 3., Averf. q. 8. sect. 3.*

Q. III. Quando conscientia peccati mortalis possit recipere Eucharistiam non præmissa Confessione, sed sola Contritione.

R. Tridentinum loco citato id dicit posse fieri, si desit Confessarius, & urgeat necessitas. Primò ergo necesse est non habere copiam Confessarii; & tunc desesse iudicatur, quando valde grave est Sacerdoti illum accersere. Sed quia quòd valde grave est Sacerdoti e. g. seni, seu valetudinario, leve iudicari potest respectu alterius Sacerdotis, ideo communiter docent Theologi circa hoc standum esse iudicio viri prudentis. Secundò, debet intervenire necessitas communicandi, cujus varii casus adducuntur à Theologis. Primò, si moriatur Sacerdos post consecrationem, tunc alter Sacerdos, qui esset in peccato mortali, & non haberet Confessarium, elicit contritione possit perficere Sacrificium, & communicare, ne istud imperfectum remaneat: *Suar. 3. p. d. 66. sect. 6.* & alii quos sequitur *Diana tr. 1. r. 3. resol. 156.* Secundò, si non possit omitti Sacrificium sine scandalo proximi: *Candid. art. 22. dub. 17.*, & passim Theologi; idemque dicendum de eo, qui non potestmittere Sacrificium, seu Communione sine infamia: *D. Antonin. 4. p. tit. 14. c. 19. §. 6.* Tertiò, si adit necessitas communicandi moribundum: *Candid. art. 22. dub. 26.* Quartò, si Parochus celebrare debeat die festo, ut Parochiani Missam audiant: *Candid. art. dub. 31., Salmant. de Euch. c. 7. p. 3. n. 52., Averf. q. 8. sect. 8.* Id tamen non extendendum ad Sacerdotem non Parochum, quia non tenetur ex officio celebrare; adeoque respectu illius non reputatur necessitas gravis, si aliunde non esset periculum infamiae: *Lugo disp. 14. num. 11., Salmant. num. 53.* Neque referret, quòd si ipse non celebraret, non posset populus die festo Missam audire; nam præceptum præmittendi Confessionem ante Communione for-

De Sacramento Eucharistia, & de Missæ Sacrificio. 35

fortius reputatur, utpote divinum, præcepto ecclesiastico audiendi Missam, sicut & præcepto satisfaciendi annuæ communioni: *Salmant. cit. num. 54. & 55.*

Quintò, non pauci asserunt Sacerdotem posse cum sola contritione communicare, si incepta Missa incidat in mortale, vel peccati mortalis recordetur; & hanc opinionem in praxi puto esse sequendam. Ideo autem in praxi puto sequendam, non solum quia videtur non posse Sacrificium sine irreverentia interrumpi, dum fieret Confessio; sed multò magis quia non esset sine populi scandalo. Et quidem si tunc intervenit scandalum, ut docet *Lugo disp. 14. num. 118.*, quando datur occasio graviter peccandi, ut temerè iudicandi, obmurmurandi &c. quis non videat quàm graviter iudicaret populus, simulque de Sacerdote detraheret, si videret Celebrantem advocare Confessarium ad altare? Præterea non levis infamia ipsi immineret, si aliunde notum non esset etiam Lippis, & Tonforibus valde esse scrupulosum. Hanc sententiam docet *Sotus in 4. d. 13. quæst. 2. a. 7., Laym. de Euch. c. 6. n. 5.* & alii. Difficiliter nihilominus excusari posset Sacerdos celebrans solemniter, si facilè posset sine scandalo, & admiratione absolutionem ab eo, qui faceret officium Diaconi, recipere.

Item difficiliter excusari posset ratione scandalali, & admirationis ille, qui recordatur peccati mortalis, dum est in scanno Communicantium, & recipit Communione non præmissa Confessione. Comperitum est non paucos recedere à loco, ubi administratur Eucharistia, etiam ratione peccati venialis, vel etiam meri scrupuli. Item non rarè ibi adsunt etiam ii, qui nolunt recipere Eucharistiam. Demum non solent Adstantes considerare, an aliquis recedat à Scanno Communicantium, ut iterum peccata confiteatur; & si forte videant ad Confessarium redire, illum iudicant scrupulosum. Hanc ergo communior opinionem puto omnino in praxi esse sequendam.

Q. IV. Quando eliciendus sit actus contritionis, dum iuxta supradicta recipienda est Eucharistia sine Confessione.

R. Omnes conveniunt Laicum, qui in tali circumstantia sit, ut non possit sine scandalo, aut infamia ommittere Communione, satis esse, si eliciat Contritionem ante Communione. Difficultas ergo est respectu Sacerdotis, qui incidit in mortale, vel recordatur mortalis incepta Missa. Et quidem, si antea confessus fuerat, & postea recordetur peccati mortalis oblii in Confessione, non improbabiler dicitur non teneri ad eliciendum actum contritionis, cum jam per Confessionem indirectam etiam illius absolutionem obtinuerit, & sit in statu Gratiæ: *Averf. q. 8. sect. 7., Tambur. de expedit. Comm. c. 1. §. 8. num. 63.*

Quòd si antea non fuerat confessus, non desunt qui velint teneri statim conteri, ac committit peccatum grave, vel illius recordatur. Ego autem observo non semper peccare mortaliter exercentem in peccato mortali actus, ad quos est consecratus, ut patet de Sacerdote benedicente aquam, vel de Episcopo consecrante in peccato mortali Ecclesiam, seu Calices. Hinc non puto peccare mortaliter Sacerdotem, qui recordatur peccati mortalis incepta Missa, & non elicit contritione recitat e. g. Evangelium &c. Status ergo gratiæ videtur sub gravi requiri in ordine ad consecrationem, aut sumptionem; unde, si Sacerdos committat, vel recordetur peccati mortalis incepta Missa, satis erit si eliciat actum contritionis ante Consecrationem, & commodius id facere poterit in Memento. Si verò recordetur post consecrationem, satis est si conteratur ante sumptionem. Addendum quòd si elicere deberet contritionem ante Offertorium,

dum ante illum recordetur peccati mortalis, deberet cum admiratione Missam interrumpere: *Lugo de Euch. d. 14. num. 134., Quarti p. 3. tit. 8. sect. 3. d. 5.* Hic autem Author cum aliis ab eo citatis *ibid. sect. 2. d. 5.* addit, quòd si Sacerdos prædictus faciat quantum potest ad eliciendum actum contritionis, & nihilominus non ipsi videatur suus dolor ad contritionem pertinere, potest esse sequi Sacrificium cum eo dolore, quem tunc elicere potest, quia ipsi videtur præceptum de perficiendo Sacrificio, prævalere præcepto de communicando in Gratia. Idem asserit de Laico jamjam communicaturo, ita ut discedere non possit sine gravi admiratione, dummodo doleat quantum patitur temporis angustia. Vult tamen conteri debere antequam particulam deglutiat; nam Sacramentum non habet causare Gratiam, dum est in ore, sed dum transmittitur in stomachum. Ipsi consentit *Averf. quæst. 8. sect. 5. §. Secundò.* Existimat demum cum aliis ab eo citatis præceptum impediendi formalem irreverentiam Sacramenti prævalere præcepto de communicando in statu Gratiæ; unde excusat qui in statu peccati fumeret particulas consecratas, ne ab Infidelibus, seu Hæreticis conculcarentur.

Q. V. Quos Sacerdotes comprehendat Tridentinum, dum præcepit Sacerdoti celebranti non præmissa confessione, ut quamprimum confiteatur; & quando adimplendum sit hoc præceptum.

R. I. Tridentinum *sess. 13. c. 7.* ubi imponit præfatum præceptum, loquitur de Sacerdote non habente copiam Confessarii, adeoque celebrante præmissa contritione. Bene autem dicitur hoc præceptum comprehendere etiam Sacerdotem celebrantem in die Parasceves: *Lugo disp. 14. num. 139., Filius de Euch. c. 8. num. 223.* sicut & Sacerdotem, qui perficit Sacrificium, quod alter non potuit absolvere: *Candid. a. 22. d. 61.* Et ratio est quia, in his casibus Sacerdos dicitur communicare more Sacerdotali, & vestibus Sacerdotalibus indutus celebrare.

R. II. Cum Tridentinum loquitur de Sacerdote in necessitate cum contritione celebrante, quia deest Confessarius, videtur non ligari præcepto Tridentini Sacerdos, qui dum est ad altare, recordatur peccati mortalis, & quamvis habeat copiam Confessarii, nihilominus ratione scandalali Confessionem omittit: *Lugo de Euch. d. 14. num. 146., Leander disp. 7. quæst. 50., Dian. tit. 1. tr. 3. resol. 179.* Item præceptum Tridentini non videtur comprehendere Sacerdotem celebrantem ex malitia in peccato mortali; nam Tridentinum loquitur de Sacerdotibus celebrantibus ex necessitate præmissa sola contritione ob defectum Confessarii; & aliunde in lege pœnali non valet argumentum à minori ad majus: *Lugo cit. num. 170., Anton. à Sp. S. de Euch. d. 4. sect. 2. num. 120., Bonac. de Euch. q. 6. p. 1. num. 38.* Dicendum pariter non teneri conteri ex vi Tridentini, qui recordatur peccati mortalis post Missam; nam Concilium loquitur de Sacerdote, qui tenebatur ante Missam conteri, si adfuisset Confessarius: *Dian. tr. 1. r. 3. resol. 80.* Demum bene dici potest non obligari præcepto Tridentini Sacerdotem communicantem more laicorum; sicuti optimè sustinetur illud præceptum non respicere Laicos, cum loquitur expressè de Sacerdotibus: *Candid. art. 22. d. 57., Averf. q. 8. sect. 7., Dian. tom. 1. tr. 3. resol. 185.*

R. III. Postquam Alexander VII. sub num. 38. damnavit propositionem asserentem Tridentinum non imposuisse præceptum, sed consilium dedisse, sub n. 29. hanc aliam propositionem damnavit: *Il-la particula quamprimum intelligitur cum Sacerdos suo tempore confitebitur.* Optimè autem statim dignoscitur damnatam fuisse præfatum propositionem,

cum per eam omnino eludi potuisset præceptum Tridentini; si etenim satisfieri potuisset præcepto de confitendo *quàm primùm* per confessionem suo tempore faciendam, verificaretur illum satisfecisse huic præcepto, qui post tres menses confiteretur. Quia tamen *ly quàm primùm* moraliter sumendum est, ideo nimis rigida mihi apparet illorum opinio, qui volunt Sacerdotem statim post Missam teneri ad Confessionem. Ego igitur credo non solum ad diem sequentem posse Confessionem differre, sed solum ex præcepto Tridentini teneri intra triduum confiteri, quod enim fit intra triduum, ni aliud exposcat natura rei, quæ præstanda est, dicitur fieri *quàm primùm*, & continet: *leg. in. C. de Judic. & l. in. C. de error. Advocat.*; atque ita sentiunt *Candid. art. 22. dub. 56.*, *Dian. tom. 1. tr. 3. resol. 171.* alique apud ipsum.

Q. VI. An jejunium naturale necessarium sit ad Eucharistiam suscipiendam; & quando violari intelligatur.

R. I. Antiquissima est Ecclesiæ consuetudo præmittendi jejunium naturale sumptioni Eucharistiæ, itaut ante ipsius sumptionem nihil transmissum sit in stomachum per actionem manducandi, & bibendi; unde præceptum de hoc jejunio servando confirmavit Concilium Constantiense *sess. 13.* Hujus autem jejunii congruentias assertit *S. Th. 3. p. 9. 80. a. 8.*, tum scilicet ob reverentiam tanti Sacramenti, quod minus decet recipi in ore cibo, vel potu infecto: tum ut dignosceremus ante omnia in cordibus nostris locum dandum esse Christo, ejusque Charitati: tum ad removendum periculum vomitus ex inordinato cibo, & potu.

Porro ego adherendum semper putavi illis Theologis, qui asseruerunt communicatum debere certum esse de observantia jejunii naturalis, atque à Communionem abstinere, si illud violasse dubitet. Ratio mihi est quia, licet legi certæ, ut aliàs dixi, satisfactum intelligatur satisfactione verè probabili, excepta tamen materia Justitiæ, id tamen non puto locum habere in præsentis casu. Tunc igitur satisfactio verè probabili satisficit obligationi legis, quando cum incommodo subditi, iterum ponendum esset opus injunctum, quia tunc bene præsumitur talem esse mentem Legislatoris. Ita qui habet rationem verè probabilem recitasse Horas Canonicas, non tenetur iterum eas recitare, quia non præsumitur Ecclesiam velle ipsum iterum subire tale incommodum, dum prudenter judicari potest obligationi ab ea injunctæ satisfactum fuisse. At cum nullum opus iterum ponendum sit, sed solum abstinendum ab aliqua re faciendâ, si ipsius lex non fuit observata; tunc non puto præsumi posse velle dubitantem de tali observantia non abstinere à re, quæ licitè fieri non potest nisi præsupposita observantia legis, cum nullum sit incommodum ab ea re, scilicet in casu nostro à Communionem abstinere. Hic proinde bene subintrat illa regula, quod legi certæ non satisficit per incertam satisfactionem.

R. II. Non frangitur jejunium naturale eò quod deglutiantur saliva, & alii humores ex capite defluentes, quia non sumuntur ab extrinseco per modum cibi, & potus: *Lugo disp. 15. num. 23.* Ita nec si deglutiantur reliquæ ex præterita cænitibus adherentes: *D. Th. 3. p. 9. 80. a. 8. ad 4.* Secus ex eo, aliisque dicendum, si ex proposito deglutiantur; quamvis neque per hoc frangi jejunium naturale doceat *Quarti p. 3. tit. 9. d. 2. diff. 1.* alique apud ipsum. Nullatenus tamen adhererem opinantibus non frangi jejunium naturale ab eo, qui imponeret aliquid in ore ante mediam noctem, si paulatim liquefiat, & post mediam noctem in stomachum descendat; nam verè per modum cibi sumptum est, & perseverat illius manducatio

usque ad tempus, quo jejunium naturale frangitur: *Lugo de Euch. d. 15. num. 37. Candid. art. 25. dub. 13.*, & magis communiter.

Si mulca, vel culix voluntariè attrahantur, & deglutiantur; certum est frangere jejunium naturale, quia possunt habere rationem cibi. Secus dicendum, si involuntariè attrahantur per respirationem; cum jejunium naturale solvatur per actionem comestivam, vel potativam: *Candid. art. 25. d. 8.*, *Pasqual. decis. 423.*

Q. VII. An Tabacum frangat jejunium naturale.

R. Quoad Tabacum per nares attractum certum est non frangere jejunium naturale; idemque dicitur, si per nares aliqua pars trajiciatur per accidens in stomachum, quia non sumitur per modum cibi: *Pasqual. dec. 436.*, *Dian. 1. 1. tr. 1. resol. 120.* Idem dicunt de eo, qui prægustando Tabacum in folio, aliquid illius salivæ admixtum præter intentionem trajiceret in stomachum; quia tunc sumeretur per modum salivæ: *Pasqual. decis. 429.* alique ab eo citati. Item ex communi DD. non frangit jejunium naturale, qui visum abluendo, sive per os, sive per nares aliquam aquæ guttam salivæ admixtam præter intentionem deglutiret. Quod dictum est de degustante Tabacum, extendit *Pasqualis dec. 439.* ad eum, qui aliquid sumi Tabacci in stomachum trajiceret, eò magis quia fumus cibus non est, quamvis non desinat apud eum in contrarium opinantes. Quidquid tamen sit de hoc, certum est apud me non posse sine aliqua indecentia ante Eucharistiæ sumptionem Tabacum degustari, vel illius fumum.

Q. VIII. An frangatur jejunium naturale, si ante Eucharistiam aliquid non nutriens deglutiat.

R. Si deglutiat lapis &c. ante Eucharistiæ sumptionem, violari jejunium naturale affirmat *S. Th. 3. p. 9. 80. a. 8. ad 4.* & cum eo plures Theologi, ipsi etenim videtur frangi jejunium naturale per id omne, quod sumitur per modum cibi, sive nutritiat, sive non. Ego etiam aliàs huic opinioni ad hæsi, observando jejunium naturale non imponi Eucharistiæ suscipientibus solummodo ex motivo Temperantiæ, sed etiam ob reverentiam tanti Sacramenti; cui motivo opponitur etiam quod non habet rationem cibi. Multo tamen negativè adherent opinioni, ut videre est apud *Pasqualium decis. 149.*, *Dian. 1. 2. tr. 1. resol. 119.*

Q. IX. In quibus casibus liceat non jejunis recipere Eucharistiam.

R. I. Semper cum sumenda est Viaticum, administrari potest etiam non jejunis, ut constat ex Concilio Constantiensi *sess. 13.* Quamvis autem magis communiter doceant DD. servandum esse jejunium ab Infirmo, qui commodè potest jejunare, non desunt tamen qui asserant, quod semper cum sumitur Eucharistia per modum Viatici, sumi possit etiam à non jejunis, quamvis commodè possint jejunare; nam dum Constantiense dicit præceptum jejunii naturalis non obligare in ordine ad Viaticum, non distinguit inter eos qui commodè, vel cum gravi incommodo jejunarent: *Leand. disp. 5. q. 38.*, *Pasqual. in Oper. possib. q. 249.*

R. II. Licet à non jejunio recipitur Eucharistia, dum id necessarium est ad integritatem, vel id exposcit reverentia Sacrificii, seu Sacramenti. Si igitur necessarium sit recipere Eucharistiam sine jejunio, ut perficiatur Sacrificium, id omnino fieri debet, cum strictius obliget præceptum de perficiendo Sacrificio, quàm præceptum jejunandi Eucharistiam. Si proinde Sacerdos recordetur post consecrationem non esse jejunum, tenetur Missam profequi: *D. Th. 3. p. 9. 83. a. 6. ad 2.* Idem dicendum, si Celebrans non possit post consecrationem Missam profequi, & non adit nisi Sacerdos

non

non jejunus, qui perficere possit Sacrificium. Eadem ratione, qui sumendo Calicem advertit aquam loco vini, vel vinum non aptum consecrationi appositum fuisse, debet eam deglutire ratione fragmenti hostiæ consecratæ, & iterum consecrare, ut suo loco dicitur, & ita sine jejunio calicem consecratum sumere: *Lugo disp. 15. n. 75.* Demum quia pertinet ad complementum Sacrificii quidquid Sacerdos post Sacrificio consecravat, hinc Sacerdotem, etiam sumpta ablutione, posse sumere reliquias, seu fragmenta, quæ cognoscit omisisse, habetur etiam in Rubricis *de defect. intent. num. 2.* Id etiam extendunt quamplures ad totum tempus, quo Sacerdos est ad altare, quia usque dum ibi est, non intelligitur absolutè completum Sacrificium. Eo verò peracto in Sacrificio, quamvis sacris vestibus indutus, non potest fragmenta sumere; ni forte sine irreverentia non possent asseruari: *Laym. de Euch. c. 6. n. 22.* & plures alii. Videndus etiam *Leander disp. 4. q. 31.*

Dixi Sacerdotem sumpta ablutione, seu nondum peracto sacrificio, sumere posse quidquid pro sacrificio consecravat, nam quæsitio est, an Sacerdos post ablutionem sumere etiam possit integras particulas pro Communionem fidelium consecratas; & sententiam affirmativam tenet *Lugo disp. 15. n. 81.* eâ ductus ratione, quia & ipsa spectant ad idem Sacrificium, quod perficere debet Sacerdos. Verum contrarium habetur ex Rubricis *loc. cit. n. 7.* & idem docet cum aliis *Quarti p. 2. tit. 10. sect. 2. dub. 3.* Cum igitur illæ particule consecratæ fuerint pro usu fidelium, non pertinere videntur ad integritatem Sacrificii. Solum ergo id liceret, dum non possent sine debita reverentia asseruari; ut si non esset Tabernaculum, in quo asservatur SS. Sacramentum.

Dixi etiam in responsione posse sumi Eucharistiam à non jejunis, dum id exposcit reverentia Sacramenti. Et quidem constat præceptum naturale vel reverenter tractandi hoc Sacramentum, vel impediendi ipsius prophanationem prævalere præcepto positivo de observando jejunio. Ob reverentiam igitur debitam Sacramento, si particula hostiæ Calici adhareat, vel etiam palato, sumi debet cum nova ablutione; & si ista non sufficit, ut hostia deglutiri possit, nova ablutio adhibenda est, ita enim major reverentia demonstratur Sacramento, quàm si dicitur removeatur. Vide *Rubr. de defect. in ministr. numer. 8.* Idem dicendum, dum Sacerdos purificat pixidem; nam potest reiteratis ablutionibus sumere fragmenta, quæ in ea sunt: *Quarti p. 3. tit. 10. sect. 2. d. 2.* Ubi advertendum, quod quamvis magis communiter dicatur non posse Sacerdotem sumere post ablutionem reliquias, seu fragmenta alterius Sacrificii, siquidem non pertinent ad integritatem sui Sacrificii: *Lugo disp. 15. n. 80.*, *Dian. 1. 1. tr. 1. resol. 250.*, nihilominus sumi possunt etiam post ablutionem, dum decenter non possint conservari; unde, ut dixi, iteratis ablutionibus sumi possunt, dum necesse est pixidem purificare.

Ob impediendam etiam prophanationem Sacramenti, ne male e.g. tractetur ab Infidelibus, vel Hæreticis, sumi potest à non jejunio, ut passim docent Theologi: *Lugo disp. 15. n. 87.* Idem dicendum esset, si pedibus esset conculcandum propter aliquam imminuentem ruinam, vel incendio assumendum *Laym. de Euch. c. 6. n. 22.*

R. III. Tanquam indubitatum reputat *Layman* posse aliquem non jejunum Eucharistiam recipere, vel celebrare, si ex eo quod non communicet, vel celebret, grave scandalum sit oriturum. Ratio est quia, tunc præceptum naturale de removendo scandalo prævalet positivo de obligatione jejunii pro Eucharistia recipienda; ultraquamquod leges po-

sitivæ non intelliguntur tam severè obligare. Exemplificant id Theologi in Sacerdote, qui ante consecrationem recordaretur se non esse jejunum, & si ab Altari recederet, prævideret temerè de eo esse judicandum, graviter detrahendum &c. *Tambur. in Meth. expel. Comm. cap. 2. §. 8. n. 33.*

R. IV. Sunt qui asserant licere Sacerdoti non jejunio celebrare, si necessitas sit Viaticum administrandi, quando non adsint aliæ particule consecratæ, putantes Ecclesiam non tam rigidè imposuisse præceptum jejunii pro Eucharistia recipienda, ut velit ob ipsius observantiam Infirmum Viatico carere. At opinio contraria amplectenda videtur; nam Concilium Constantiense concedit quidem Infirmo non jejunio recipere posse Eucharistiam per modum Viatici, at hoc privilegium non facit Sacerdoti pro infirmo communicando; & aliunde non tenetur Infirmus recipere Eucharistiam, quoties ipsi administrari non possit, non servando quæ præscribit Ecclesia. Videatur *Lugo de Euch. d. 15. sect. 3. n. 67.*

Q. X. An qui sumpsit Eucharistiam, debeat per aliquod tempus à cibo, & potu abstinere.

R. Ut notat *Layman de Euch. c. 6. n. 23.* nullum extat præceptum de abstinendo à cibo, & potu post sumptionem Eucharistiæ. Observant nihilominus communiter DD. esse aliquam indecentiam statim comedere, vel bibere, & ob reverentiam Sacramenti esse abstinendum, quousque species corumpantur, si commodè fieri possit. Eadem ratione monent indecens esse statim post Communionem expuere, quamvis particula descenderit omnino in stomachum; & maxime si sputum ex peccatore ascendant, nam hoc plus periculi, & irreverentiæ continet.

Regula in praxi observanda.

I. Non sit nimis facilis Confessarius in admit-tendis quibusdam rationibus, quibus Sacerdotes, habentes conscientiam peccati mortalis, putant cum sola contritione potuisse Sacrificium celebrare. Dum e.g. adducant absentiam Confessarii, si bene interrogentur, constabit etiam longius tituros, quando aliquid lucri percipere potuissent pro aliqua Ecclesiastica functione peragenda. Cur ergo & id præstare non debebant pro divino præcepto adimplendo? Si dicant celebrasse, ne populo scandalum præberent, cum sciat aliàs solere quotidie celebrare, Confessarius interrogando fortasse cognosceret hunc scandali timorem non habuisse, dum omisit Missam pro venatione, vel altero seculari negotio quod illi valde cordi erat. Præterea omne scandalum removeretur, si aliud migrarent ad sua peccata expianda, quis etenim tunc sciret an Missam omiserit, nec ne? Addendum tunc intervenire tale scandalum, ut celebrari possit Missa, sola præmissa contritione, quando prævideretur grave peccatum sequaturum, e.g. gravis detractio-nis. Hoc autem solummodo intervenire posset, si Parochus die festo non celebraret, vel ad summum valde frequenter aliis diebus. Si proinde in aliis casibus habens conscientiam peccati mortali celebraret cum sola contritione, ordinariè loquendo, vera ratio Missam non omittendi, erit velle non deperdere consuetam elemosynam.

II. Quamvis per se, & serid non impediatur à celebrando, seu à Communionem percipiendâ, qui pridie, vel eodem die graviter peccavit, si Confessione peccatum deleverit, nihilominus consulendum illi est à celebrando, vel à Communionem abstinere, maxime si peccatum carnis commiserit; tum propter corporalem immunditiam; tum propter mentis evagationem, quæ post talia peccata solet remanere: *S. Th. in 4. d. 9. q. 1. a. 4. q. 2. ad 2.*

ad 2. Immo bene est ita peccantibus Confessarium aliquando præcipere, ne tam citò ad Communionem accedant, ut ita majorem sui peccati horrorem concipiant. Bene etiam est iis suadere, ut antequam accedant ad Communionem, curent operibus satisfactoriis delere etiam reatum peccati debita commissis peccatis; at id non est necessarium, quapropter Alexander VIII. sub num. 22. sequentem damnavit propositionem: *Sacrilegi sunt iudicandi, qui jus ad Communionem percipiendam præterdunt, antequam condignam de delictis suis penitentiam egerint.*

III. Quoad eum, qui passus est involuntariam pollutionem, sequentes regulas dat S. Thomas 3. p. q. 80. a. 7. Videtur igitur debere ex quadam congruitate à Communionem abstinere propter corporis immunditiam; maxime si evenerit ex turpi cogitatione, unde mentis evagatio perseveret. Id tamen non attendendum, si ratione alicujus diei festivi conveniens sit Communionem recipere; vel si non sit alius Sacerdos, qui Missam celebret. Vult etiam S. Doctor discretum Confessarium animadvertere quandoque involuntarias pollutiones ex Dæmonis nequitia causari, ut impediatur hominem à sumptione hujus Sacramenti; & in hoc casu neque ex quadam congruitate abstinendum esse à Communionem.

IV. Quoad exercentes actum conjugalem dicit ibidem S. Th. in responsione ad primum, quòd si illum exercent causâ voluptatis, videntur à Communionem accendi; sed quia non peccarunt nisi venialiter, certè non tenentur abstinere sub gravi culpa. Si verò exercuerunt actum conjugalem ex solo sine habendi sobolem, vel reddendi debitum; quamvis videatur ipsi ex quadam congruitate, propter feiditatem scilicet corporis, maxime si mentis evagatio perseveret, abstinendum esse à Communionem, nihilominus concludit relinquendos esse suo iudicio, *Quia à nobis prohiberi non debet accipere, qui in igne positus, nescit ardere*, ait S. Gregorius *can. Vir cum propria* 33. q. 4. Audiatur etiam S. Franciscus Salesius in Introduct. ad Vit. Devot. p. 2. cap. 20. *Per veder quello debito non deve alcuno esser privato della Comunione, se per altro la sua divozione lo spinge a desiderarla. Certo, nella primitiva Chiesa i Cristiani si comunicavano ogni giorno, ancorche fossero maritati, e avessero la benedizione della generazione de' figli. Per questo ho detto, che la frequente comunione non recava scomodità alcuna ne a Padri, ne a Mogli, ne a Mariti, purchè l'anima, che si comunica sia prudente, e discreta.* Cæterum semper consulendum est iis, qui volunt recipere Eucharistiam, ut per aliquod tempus, vel saltem pridie abstinant ab actu conjugali, ut habetur *can. Omnis homo dist. 2. de Consecr. & monet Catechismus p. 2. n. 57.*

V. Abstineant omnino Ministri Ecclesiæ à reprehendendo frequenti Communionem; & meminisse debent, quæ respondit S. Catharina Senensis illi, qui ipsam ob frequentem Communionem objurabat, ea ratione quòd S. Augustinus non reprehendit quidem frequentem Communionem, sed nec laudat. *Quasi ergo*, ait illa Sancta Virgo, *nec tu vituperes, si non vis laudare.* Sciant igitur isti non laudabiles Criminatores frequentia Communionis communiter SS. PP. frequentiam Communionis commendare, propter magnam, quam affert hoc Sacramentum utilitatem, & ideo utile est quotidie illud sumere, ut homo quotidie ejus fructum percipiat, ait S. Thomas 3. p. q. 80. a. 10. Et Sacrosancta Tridentina Synodus sess. 22. c. 6. hæc habet: *Optaret quidem Sacrosancta Synodus, ut in singulis missis fideles adstantes non solum spirituali affectu, sed sacramentali etiam Eucharistia perceptione communicarent, quo ad eos hujus Sacramenti fructus uberius proveniret.*

Satagant potius Confessarii, ut frequenter communicantes ad Eucharistiam eâ qua par est devotione, & fructu accedant, ut monet S. Congregatio in suo Decreto edito circa frequentem Communionem an. 1679. 15. Febr. Debita autem dispositiones ad frequentem communicandum ad sequentes reducuntur. Prima est, ut frequenter ad Eucharistiam accedens immunis sit ab affectu etiam peccatorum venialium; quamvis enim non sit, qui ab iis peccatis omnino immunis esse possit, bene tamen carere potest affectu erga eadem peccata. Videatur S. Franciscus Salesius loco supra citato. Secunda, est, ut frequenter communicans habeat vehementer desiderium recipiendi Eucharistiam, quod tamen oriri non debet ex quadam vitiosa habitudine, ut notat S. Franciscus Salesius, sed ex ardore Charitatis: illius autem originem dignoscet Confessarius ex fructu, qui ex frequenti Communionem percipitur. Nihilominus pendere debet prudens Confessarius, quandoque Dæmonem ad arcendas pias animas à Communionem reddere illis valde molestum Eucharistiam recipere; unde si videat has ex Communionem fructum recipere, non debet permittere ab ea abstinere. Tertia est, ut ex frequenti Communionem reverentia erga tantum Sacramentum non minuatur; unde si aliquis experimentaliter cognosceret ex quotidiana sumptione fervorem magis augeri, & reverentiam non minui, talis deberet quotidie communicare, ait S. Th. in 4. d. 12. q. 2. a. 1. q. 1. Quarta est, ut ex frequenti Communionem dignoscatur Communicantem crescere de virtute in virtutem; qua de re legendus Jo: Avila p. p. ep. 65. Optat pariter S. Franciscus Salesius, ut quotidie volens Eucharistiam recipere, pravas inclinationes fere omnes superaverit. Ultima dispositio, quam omnes, & præcipue Salesius vult in iis, qui frequenter ad Eucharistiam accedunt, ea est, ut omnino pendeat à iudicio Confessarii; adeoque Decretum S. Congregationis supra citatum hæc habet: *Frequens Communio Confessoriorum secreta cordis explorantium iudicio est relinquenda &c.*

VI. Videat demum Confessarius, ut accedentes ad Eucharistiam etiam vestium decentiâ, & humilitate internam animi pietatem ostendant. En quomodo S. Carolus *dist. p. 4.* vult ad Eucharistiam accedendum: *Pallio, ait, quantum fieri potest, adhibito, non brevis, pileisve plumâ inaniter ornatis; armis depositis; toto denique corporis habitu decenti, humili, modesto, non sorâdo. Mulieres non sumptuosas, non caudatis vestibus, non crinibus inaniter intortis; non fuce, aut pigmentis vultu illito, non pectore nudo, aut tenui velo oblecto; sed ita vestita, ut ne præter faciem quidquam nudum cernatur: velo denso bene super faciem demisso.*

C A P U T VI.

De Obligatione sumendi Eucharistiam.

Q. I. AN extet præceptum de Eucharistia percipienda.

R. I. Suppono Eucharistiam non esse ad salutem necessariam necessitate mediæ; nam dogma fidei est hominem statim post Baptismum à vita exeuntem, vel ad Deum sincerè conversum, Eternam Vitam consequi, dicente Christo Domino Matth. 16. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit.* Eò quòd Eucharistia non sit necessaria necessitate mediæ ad salutem, Ecclesiâ convenientiùs iudicavit mutare disciplinam, qua parvulis statim post Baptismum Eucharistia administrabatur, ut habetur etiam ex Tridentino sess. 21. c. 4. Et *can. 4.* anathema dicit dicentibus Eucharistiam necessariam esse parvulis, antequam ad annos discretionis

nis pervenerint. Respectu verò Adultorum, qui non possent Eucharistiam recipere, dicendum est necessarium esse ad salutem necessitate mediæ votum saltem implicitum illam recipiendi, ut statim ex S. Thoma constabit.

R. II. Extat præceptum tum divinum, tum Ecclesiasticum de Eucharistia percipienda. *Duplex est modus*, ait S. Th. 3. p. q. 80. a. 11., *percipiendi hoc Sacramentum, scilicet spiritualis, & sacramentalis. Manifestum est autem, quòd omnes tenentur saltem spiritualiter manducare, quia hoc est Christo incorporari. Spiritualis autem manducatio includit votum, seu desiderium percipiendi hoc Sacramentum. Et ideo sine voto percipiendi hoc Sacramentum, non potest homini esse salus. Frustra autem est votum, nisi impleatur, quando oportunitas adesset. Et ideo manifestum est, quòd homo tenetur hoc Sacramentum sumere, non solum ex statuto Ecclesiæ, sed ex mandato Domini dicentis Luc. 22. Hoc facite in meam commemorationem.* Ex statuto autem Ecclesiæ sunt determinata tempora exequendi Christi præceptum.

Q. II. Quando obliget Præceptum Divinum de Eucharistia percipienda.

R. I. Cum constet aliquando Eucharistiam necessariam quodammodo esse ad salutem, unde Christus Dominus Jo. 6. ait: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus Sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, consequens est obligationem præcepti illam sumendi, explicandam esse juxta efficaciam, & naturam hujus Sacramenti. Cum igitur institutum sit per modum cibi, & potus ad reficiendas vires spirituales animæ, non videtur satisfieri divino præcepto de Eucharistia sumenda, si aliquoties in vita recipiatur, nam crebrius videtur sumendum, quod habet rationem cibi spiritualis. Puto tamen præceptum divinum de Eucharistia sumenda non obligare, ut pluries intra annum recipiatur; nam si semel recipiendum divino præcepto non satisfieret, Ecclesiâ non semel recipiendum præciperet, ut postea dicam. E contra non satis mihi aridet ea opinio, quæ dicit satisfieri divino præcepto de Communionem percipienda, si semel intra duos, vel etiam tres annos recipiatur; nam ita nimis latè explicatur præceptum de recipiendo Sacramento institutum pro spirituali alimonia ad animæ vires reparandas. Dixi supra, hoc præceptum per se non obligare, nisi semel in anno; nam per accidens potest esse obligatio crebrè Eucharistiam recipiendi, tunc nempe quando quis frequentem Eucharistia sumptionem expertus esset omnino necessariam ad peccatum præcavendum.

R. II. Præceptum Divinum de Eucharistia percipienda obligat in periculo mortis, ut magis communiter docent Theologi. Ratio est quia, semper viguit in Ecclesiâ praxis administrandi Eucharistiam in articulo mortis constitutis, ut videre est in Decreto *caus. 26. q. 6.*; reputatur autem maximum indicium aliquid ex divini jure derivare, si semper adfuit de illa re præceptum, & illius intui non extet memoria. Addendum quòd cum præceptum de Eucharistia percipienda aliquo tempore obliget, nullum tempus magis aptum pro ipsius obligatione potest concipi, quàm mortis articulus, cum tunc summa sit necessitas hoc supersubstantiali cibo animæ vires reparandi: *Salmant. Scholast. de Euch. disp. 11. dub. 4. §. 1.*

Q. III. Quinam intelligantur constituti in articulo mortis; & an omnibus in eodem articulo constitutis ministranda sit Eucharistia.

R. I. In quolibet mortis periculo urget præceptum Eucharistiam recipiendi, propter necessitatem scilicet reparandi animæ vires contra Dæmonis tentationes. Dixi, in quolibet mortis peri-

culo, ad innuendum hanc obligationem adesse, five periculum oriatur ex infirmitate, five ex violentia, five ex bello, five ex periculosa navigatione &c. *Tambur. in Meth. expedit. Comm. c. 5. §. 1. n. 2.* & communiter. Hinc S. Pius V., ut legitur in ipsius vita, improbavit consuetudinem non administrandi Eucharistiam damnatis ultimo supplicio; ac proinde dicendum est Judicem tempus concedere debere, ut isti Eucharistiam percipiant, si aliqua specialis circumstantia contrarium non suadeat: *Fagnan. in 3. præcep. Eccl. l. 1. c. 4. n. 4.*

R. II. Cum constet omnes adultos constitutos in articulo mortis obstringi præcepto Eucharistiam recipiendæ, solum dari potest exceptio quoad observantiam hujus præcepti ratione alicujus circumstantiæ. Præcipua est rationabilis timor irreverentiæ; ut si periculum esset, ne infirmus particulam posset deglutire, seu quòd illam evomeret, expueret &c. Hac ratione quamvis ex D. Thoma in 4. d. 9. q. 1. a. 5, dicatur Eucharistiam administrandam esse ei, qui post usum rationis incidit in amentiam, si non constet amisisse usum rationis in statu peccati mortalis; nihilominus valde cautus debet esse Parochus, & bene confideret, an addita amentia morbi incommoditate, possit esse periculum irreverentiæ. Idem observet, dum administraret Viaticum non habenti ratione morbi usum rationis.

Mihi autem omnino certum est Eucharistiam administrandam pueris doli capacibus, constitutis in articulo mortis, adeoque ordinariè loquendo, statim post septennium. Ratio mihi est quia, cum non constet extra talem articulum, quando obliget præceptum de Eucharistia percipienda, bene hoc relicum est iudicio Ecclesiæ, ut ipsa consideret quando expediens sit pueros ad Eucharistiam admittere, ut eam debita cum reverentia suscipiant. At habemus præceptum divinum de Eucharistia percipienda in periculo mortis, & necessaria est pueris doli capacibus, ut adversus Diaboli tentationes roborentur; quapropter sicut ipsi tali præcepto obligantur, ita tenentur Parochi illis ministrare: *Salmant. Scholast. de Euch. disp. 11. dub. 4. §. 1.* Immo non desunt, qui dicant administrandam Eucharistiam pueris, de quorum usu rationis dubitatur, si sint in periculo mortis, cum ex una parte illis consulatur, ex alia verò nulla fiat injuria Sacramento: *Lugo de Euch. d. 13. n. 38., Leand. d. 3. q. 8.* Denique qui dicant Surdis, & Mutis à Nativitate ministrari posse etiam in vita hoc Sacramentum, multò magis adstruunt obligationem illis administrandi in periculo mortis. Hac tamen in re Parochum aliorum iudicio relinquo; nam si verum sit præceptum divinum de Eucharistia percipienda non obligare eos, qui nunquam potuerunt inter panem caelestem, & terrestrem discernere, mihi non constat respectu surdi, & muti à nativitate esse posse talem discretionem, ut dixi etiam capite superiori.

Q. IV. An intelligatur satisfecisse huic præcepto, qui suscepit Eucharistiam aliquo tempore, antequam incidere in periculum mortis; & quando iterum quis debeat, vel possit recipere Viaticum.

R. I. Cum finis præcepti Viaticum suscipiendi sit reficere animæ vires contra Dæmonis ludam, ego puto hoc præceptum admittere moralem latitudinem; adeoque non teneri ad suscipiendum Viaticum, quia tres, aut quatuor dies ante periculum mortis communicaverit, quia obtinuit finem præcepti, & ex tali fine intelligitur præceptum hoc modo esse intelligendum: *Salm. Schol. de Euch. disp. 11. dub. 4. §. 1., Lugo de Euch. disp. 16. sess. 2.* Secus si e. g. fluxerint octo, vel decem dies à communionem peracta, nam intra tale tempus

pus quia multa committuntur peccata saltem venialia, animæ vires debilitantur, adeoque indigent nova reparatione. Ex supradictis etiam pro certo habeo, quod qui ea die, qua recepit Eucharistiam incidit in periculum mortis, non teneatur sumere Viaticum. Non nego aliquos non solum dicere posse, sed etiam debere illud sumere, quia quando communicavit, nondum urgebat præceptum sumendi Viaticum, adeoque ipsis videtur non satisfecisse. At ego ex didis certe puto satisfecisse. Ceterum non damnarem qui ex præsumpta mente piæ matris Ecclesiæ huic moribundo Viaticum administraret; quamvis Salmanticensis, loco citato, absurdum reputent bis eadem die Eucharistiam recipere.

R. II. Qui post sumptum Viaticum incidit in mortale, valde probabile est debere illum iterum recipere, si fieri possit sine admiratione &c. Ratio est quia, hoc præceptum ideo obligat, ut Moribundus acquirat vires ad fortiter resistendum Dæmoni; unde cum ratione talis finis fuerit impositum, bene credi potest urgere, quoties datur talis necessitas, & hac utique datur, quoties quis post receptum Viaticum peccavit mortaliter: *Ser. in 4. d. 12. q. 1. n. 11.*, & alii. Scio non paucos huic assertioni refragari, quamvis & ipsi consulant iterum sumere Viaticum: *Lugo de Euch. disp. 16. sect. 2. num. 46.*

R. III. Quam maximè variant DD. in determinando tempus, quo moribundus possit iterum Viaticum suscipere. Aliqui dixerunt debere triginta dies inter unam & aliam sumptionem intercedere; alii verò dicunt, quod qui hodie non jejunos per modum Viatici communicavit, potest iterum sequenti die non jejunos eodem modo communicare: *Laym. l. 5. c. 1. n. 20.*, *Hurtad. de Sac. disp. 9. diff. 1.* Ego ex una parte considerans Christum instituisse Sacramenta ob auxilium Animarum, & ex alia præsumendum esse piæ Matrem Ecclesiam velle Moribundis, quantum fieri potest, opitulari, præfatam opinionem absque scrupulo ad praxim redigerem, quoties prudens ratio id mihi suaderet. Primò ergo non refugerem ita agere, quoties magna esset pietas moribundi, unde non parum solatii, & auxilii ex Communionem reciperet, vel ægre ferret eam carere. Secundò, id egi in casu, quo quædam nobilis mulier subitâ apoplexiâ correpta illi primò administratum fuit Viaticum signis non omnino certis contritionis. Dum igitur die sequenti viderim in ea nova aliqua signa abolitionis, & Eucharistiæ desiderandæ, putavi non esse redarguendum, si iterum non jejunos per modum Viatici communicandam duxerim. Non erat omnimoda certitudo vel absolutio, vel Eucharistiam cum supernaturali dolore accepisse, unde, ut quò fieri posset ipsius salutis consulere, iterum duxi communicandam; nam si in illo lucido intervallo actum doloris elicere illi à Deo datum esset, ex Eucharistiæ sumptione remansisset justificata, quando non fuisset in statu Gratiæ; & quamvis in tali statu fuisse crediderim, quis tamen, nisi Deus, cordis secreta novit?

Ceterum omnes conveniunt, quod si cesset periculum, in quo Infirmus sumpsit Viaticum; ac deinde reincidat in novum periculum, possit, & debeat iterum illud sumere. Verum tamen est, non judicandum esse cessasse primum periculum per hoc, quod post sumptum Viaticum per duos e. g. vel tres dies melius se habuerit.

Q. V. Quando ex vi Præcepti Ecclesiastici teneamur recipere Eucharistiam; & quomodo sit adimplendum.

R. I. Concilium Lateranense sub Innocentio III. cap. *Omnis utriusque sexus*, obligat omnes fideles,

postquam pervenerunt ad usum rationis saltem semel in anno peccata confiteri, & ad suscipiendum ad minus in Pascha Eucharistia Sacramentum. Ego autem primum considero præceptum de recipienda Eucharistia saltem intra annum, esse etiam divinum, ex dictis supra. Secundò, considero præceptum Ecclesiæ duo continere, nempe quod non prætereat annus, absque eo quod Fideles Eucharistiam recipiant, id enim credere est principaliter voluisse Ecclesiam; & quod recipiatur in Paschate ad recolendam memoriam Institutionis tanti Sacramenti.

Hinc certum est omnes non impeditos debere ex vi præcepti Ecclesiæ sumere Eucharistiam intra tempus paschale, nempe intra illos quindecim dies, qui intercedunt à Dominica Palmarum, usque ad Dominicam in Albis inclusivè, ut declarat Eugenius IV. in sua Bulla incipiente *Fide digna* &c. Deinde apud me certum est, impeditos, seu qui culpabiliter omiserunt recipere Eucharistiam intra tempus paschale, adhuc debere illam recipere; tum quia ex divino præcepto obstringuntur, ne ultra annum differant, & obligationem talis præcepti non potest dici in Paschate cessare; tum quia & ipsa Ecclesia principaliter intendit ne Communio ultra annum differatur, unde nec intendere potuit post tempus paschale non amplius urgere obligationem præcepti, sed determinasse tempus paschale, non ut postea cessaret obligatio, sed ne ultra differatur satisfactio: *Lugo de Euch. disp. 16. n. 66.*, *Aves. q. 8. sect. 3.*, *Palauz tr. 21. p. 15. num. 7.* Demum ego omnino credo, quod qui prævidet impedimentum futurum tempore paschali, debeat communionem anticipare, quamvis non pauci id negent. Ratio constat ex dictis, nam tam præceptum divinum, quam Ecclesiasticum præcipue intendunt, ut ultra annum Eucharistia non differatur; unde non considerandum est solum tempus paschale pro tempore, quo hæc præcepta sunt adimplenda, sed integer anni cursus, & quod ultra hunc non differatur. Sicut igitur qui integrum annum haberet pro solutione faciendâ, cum obligatione illam non prorogandi, deberet solvere ante finem anni, si prævideret in fine illius non esse soluturum, ita in casu nostro.

E contra qui intra annum percepit Eucharistiam, non teneretur ante tempus paschale communicare, etsi prævideret eo tempore impedimentum, quia quod præcipuum est in præcepto adimplevit. Idem dicendum de eo, qui quamvis prævideret impedimentum ab Eucharistia recipienda, tempore paschali, nihilominus videt paulò post sibi commodum futurum communicare; nam stante iusto impedimento, bene dici potest tam præceptum divinum, quam Ecclesiasticum aliquam moralem latitudinem admittente: & intra tempus limitatum non urgere. Quod si aliquis communicavit ante tempus paschale, quia credidit eo tempore impedimentum, si præter opinionem cesset impedimentum, ego credo iterum debere communicare, quia præceptum Ecclesiasticum duo continet, nempe de recipienda Eucharistia intra annum, & de ea recipienda in Paschate, unde non plene satisfecit præcepto, qui ante tempus paschale communicavit: *Laym. de Euch. cap. 5. n. 9.*, *Lugo disp. 13. n. 78.*

R. II. Ut fiat satis præcepto de Communionem Paschali, sumentia est Eucharistia in statu Gratiæ. Et quidem si consideretur etiam ex divino præcepto saltem intra annum esse communicandum, statim patet id faciendum esse in statu Gratiæ; sed & id faciendum est ex vi præcepti Ecclesiæ, quia potestatem habet præcipiendi actus internos, quando necessarii sunt ad bene exercendos actus externos, ut dixi *tr. 3. quæst. 1. c. 5. quæst. 2. resp. 2.* Contrariam opinionem damnat Innoc. XI. *sub n. 55.*

Q. VI.

De Sacramento Eucharistiæ, & de Missæ Sacrificio. 41

Q. VI. An aliqui sint, qui excusentur ab Eucharistia recipienda in Paschate.

R. In capite citato *Omnis utriusque sexus* permittitur de consilio proprii Sacerdotis differri communionem ultra tempus paschale. Interim tamen qui ex hoc capite eam differt, debet facere quantum potest, ut ritè disponatur ad Eucharistiam suscipiendam.

Quamvis autem in eodem capite præcipiatur, ut in Paschate suscipiant Eucharistiam omnes, qui ad annos discretionis pervenerint; nihilominus ex praxi Ecclesiæ, id cum aliqua latitudine intelligendum est quoad pueros, itaut nempe ipsis non concedenda sit Eucharistia, nisi in eis talis usus rationis appareat, ut actuali devotione valeant illam recipere; id enim expositum, extra casus necessitatis, reverentia tanto Sacramento debita. Talem usum rationis putat *S. Th. in 4. dist. 9. a. 5.* esse in pueris decem, vel undecim annorum; at in praxi dignoscitur, ut aliàs dixi, quosdam citius, multos etiam tardius, talem rationis discretionem habere, ut cum debita reverentia, & devotione recipere possint Eucharistiam.

Q. VII. Quia in Ecclesia satisfaciendum sit præcepto de Communionem Paschali.

R. Communis opinio est unumquemque debere recipere in Paschate Eucharistiam à proprio Parocho, si ab eo licentiam non habeat, illam alibi recipiendi, quam licentiam putant sufficere, si sit tacita, vel præsumpta: *Tambur. de Sacrat. Com. c. 4. §. 4. n. 43.*, *Bonac. de Euch. q. 7. p. 2. num. 7.* An verò sufficiat illam recipere in Ecclesia Cathedrali, variant DD. Ego puto attendendam consuetudinem locorum, nam si consuetudo vigeat, ut unusquisque pro suo arbitrio etiam in Ecclesia Cathedrali communicet in Paschate, utique satisfaciet præcepto, utpote quia Episcopus, qui est Parochus, universalis, censetur consentire. Secus dicendum, ubi non est talis consuetudo; nam tunc de Parochiano alterius Parochiæ non verificatur Eucharistiam suscipere à proprio Parocho, uti extat præceptum: *Dian. tr. 2. resol. 15.*, *Anton. à Sp. S. disp. 10. n. 270.*, quamvis aliqui refragantur.

Difficultas est quoad peregrinos, quos aliqui volunt satisfacere præcepto de Communionem recipienda, si illam pro suo libito in quacumque Ecclesia recipiant. At melius dicitur debere eam recipere à Parocho Parochiæ, in qua versantur; nam quoad Communionem recipiendam sunt incolæ Parochiæ, in qua morantur, ex declaratione Eugenii IV. apud Passerinum *tom. 2. q. 187. ar. 1. n. 978.*

Demum Sacerdotes, ubi vis celebrant, satisfaciunt præcepto Paschali, nam talis videtur esse consuetudo: *Bonac. de Euch. q. 7. p. 2. n. 7.*

Regula in praxi observanda.

I. Nunquam satis redargui possent, si aliqui essent Parochi, qui ob timorem perterrefaciendi infirmos, vel ob quandam non laudabilem erga Personas Nobiles reverentiam, tamdiu differrent illis administrare SS. Viaticum, ut ex gravitate morbi vix agnoscere possent quid faciant. Sciant non solum eos privare illo majori fructu, quem ex virtute Sacramenti obtinerent, si possent melius se ad illud disponere, sed ulterius fortasse ex hoc illos in æternum damnandos. Quis etenim scire potest, an ratione Confessionis in Gratiâ redierint? ratione etenim morbi carere poterunt necessaria dispositione. Si ergo nondum morbo nimis oppressis Eucharistiam administrarent, admonendo illos, ut præmittant dolorem suorum peccatorum, justificari potuissent mediante Eucharistia, adeoque & æternam consequi salutem.

II. Nunquam pariter satis redarguendi, si qui

sint ita segnes Parochi, ut dum Viaticum rudibus Personis debent administrare, non prius cum Infirmo aliquo tempore agant de pietate, devotione, ac dolore suorum peccatorum, quo tantum Sacramentum debent recipere; & post acceptum Viaticum, si possibile sit, non redeant ad rudem Infirmum, ut illum adjuvent, & instruant de gratiis agendis Divino Hospiti, aliisque virtutum actibus exercendis. Non raro videntur rudes infirmi ita SS. Viaticum accipere, ut nec antea, nec postea aliquod pietatis signum demonstrent.

III. Non abstineant Parochi ab administranda Eucharistia pueris post usum rationis in periculo mortis constitutis. Universaliter etiam ipsis suadeo, ut dum adest opinio verè probabilis pro iterum administranda Eucharistia infirmo, non renuant, si possint, eam in praxi amplecti; nam cum Christus Dominus in favorem animarum Sacramenta instituerit, videtur dicendum præcipue in periculo mortis nobis opitulari voluisse. Dixi, si possint, nam bene scio non facile esse Parochis Eucharistiam frequenter à propria Ecclesia ad eundem infirmum deferre; hoc tamen facillimum reditur, si in domo Infirmi Oratorium sit, in quo possit Missa celebrari.

IV. Diligentissimus debet esse Parochus in investigando an sui Parochiani satisfecerint præceptis de annua Confessione, & Communionem; si etenim negari non possit munus proprium spiritualis Pastoris esse æternæ salutis ovium sibi commissarum invigilare, certè valde deficiet in suo munere, si de observantia talium præceptorum non certioretur. Sed quia in omnibus præcedere debet prudentia, advertat viros, ac mulieres probatæ vitæ non sine injuria de Scheda Confessionis peractæ exhibenda, posse interrogari. Si verò tales sint aliquorum mores, ut meritò de Confessione peracta dubitet, videat ita Schedulam Confessionis exposulare, ut sibi injuriam fieri non putent, sed dicat id facere ne proprio Officio deficiat; itemque non coram aliis de hoc interroget, nam statim occasio daretur de mala ipsorum vitâ saltem suscipiendi.

Commodius exposcet Parochus schedulam Communionis ab omnibus indifferenter, cum id respectu omnium sit in usu. Nihilominus & in hoc agnovi quosdam Parochos nimis diligentes, quosdam scilicet, qui jure sibi exhiberi volebant schedulam Communionis ab iis, qui rure, sed intra Diocesim, per aliquod tempus commorati fuerant; unde satisfecerant præcepto Communionis Paschalis ubi morabantur. Crediti non posse eam jure exigere, nam ipsorum Parochus quoad Communionem Paschalem erat Parochus loci, ubi morabantur, unde si huic præcepto non satisfecissent, ad ipsum pertinebat Episcopus monere; adeoque si non monuit, signum erat propriæ satisfecisse obligationi. Accedebat eos, à quibus exigebant Schedulam Communionis, quam frequenter etiam intra annum solitos fuisse Eucharistiam percipere; & per consequens oriri non poterat in Parocho Civitatis dubium rationabile eam in Paschate omisisse, adeoque non conveniens fuisse sollicitum esse de Scheda sibi exhibenda. Aliter discurrendum de Parochianis, qui tempore Paschatis extra Diocesim morabantur, nam si hi in Paschate non communicaverint, innotescere haud potest proprio Parocho; quapropter conveniens est ab eis Schedulam Communionis exigere, maximè si non sint vitæ probatæ.

V. Non bene se gerunt illi Parochi, qui indiscriminatim non admittunt ad Communionem pueros, nisi postquam ad certam ætatem pervenerint, puta nisi attigerint annum duodecimum. Cum teneantur Eucharistiam suscipere statim ac tale lumen

men rationis illucescit, ut possint ad eam debita cum devotione accedere, & illud in aliquibus etiam ante talem ætatem appareat, isti arceri non possunt ab Eucharistia, & munus est Parochi illos diligentissimè instruere, ut possint tantum Sacramentum recipere.

C A P U T VII.

De Effectibus Eucharistia.

Q. I. Quales sint effectus Eucharistia.
R. Primus Eucharistia effectus est augere Gratiã Sanctificantem, quam supponit in eo, qui illam recipit, cum sit Sacramentum vivorum. Sicut igitur Christus venit in mundum, ut mundo gratiam conferret, idem præstat, dum venit in hominem Sacramentaliter: & sicut Sacramentum Eucharistia repræsentat Christi Passionem, ratione cujus nobis Gratia confertur, ita & mediante hoc Sacramento: *D. Th. 3. p. quæst. 79. a. 1.* Quandoque per accidens habet primam Gratiã conferre, ut dixi de Sacramentis in Genere *cap. 2. quæst. 3.* Secundus Eucharistia effectus est dare jus ad auxilia actualia, quibus vita spiritualis augetur, & conservatur; ut enim cibus materialis auget, & conservat vitam naturalem, ita dicendum est de hoc Sacramento respectu vitæ spiritualis, cum detur nobis per modum cibi, & potus. Ex hoc alter hujus Sacramenti effectus quandoque confurgit, quædam nempe spiritualis dulcedo, ad similitudinem cibi materialis, qui delectat comedentem.

Cum autem de effectibus hujus Sacramenti loquendum sit cum quadam proportione ad effectus cibi corporalis, ut etiam dicit Eugenius IV. in *Decreto Unionis*, hinc est quoddam sicut cibus naturalis habet restaurare, quod vi caloris deperditur; ita & Eucharistia quod ardore concupiscentiæ per leves culpas deperditur. Hoc autem habet præstare, tum quia dicendum est ratione Eucharistia concedi actualia auxilia ad eliciendos actus contritionis, & charitatis, quibus deleantur peccata venialia; tum quia, cum ipsa Gratia Sacramenti debeat esse reparativa ruinæ illatæ per talia peccata, videtur debere habere ex opere operato specialem vim ad eadem delenda. Expiari tamen non possunt, si perseveret affectus eorum eadem, & ni aliquo modo displiceant; Deus etenim non remittit culpas, quas aliquo modo non retractamus. Habet demum Eucharistia præservare etiam à peccatis mortalibus; unde Tridentinum *sess. 13. c. 2.* ait esse *Antidotum, quo liberamur à culpis quotidianis, & à peccatis mortalibus præservamur.* Hoc autem præstat, quia addit vires spirituales, quibus Fideles se præservent adversus interiorem concupiscentiam, & adversus externos animæ hostes. Dicendum etiam est Deum minus permittere Dæmoni aggredi devotè communicantes, ac ab iisdem externas peccandi occasiones removere.

Quosdam effectus præstat Eucharistia respectu corporis, illud nempe quodammodo sanctificando; dum mediantibus speciebus Christi Corpori unitur; debilitando ardorem concupiscentiæ per hoc quoddam augeat fervorem Charitatis; & dando illi jus ad futuram resurrectionem, unde etiam ex hoc titulo resurgere deberet, qui dignè recipit Eucharistiam: quapropter Jo. 6. ait Christus Dominus: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum Sanguinem habet vitam æternam, & ego resursum bo eum in novissimo die.*

Q. II. An ratione peccati venialis impediatur effectus Eucharistia.

R. Quantum ad peccata venialia præterita *S. Th. 3. p. 9. 79. a. 8.* hac habet: *Nullo modo impediunt effectum hujus Sacramenti, potest enim con-*

tingere, quoddam aliquis post multa peccata venialia commissa, devotè accedat ad hoc Sacramentum, & plenariè hujus Sacramenti consequatur effectum. Puto tamen tali devotione debere accedere, ut aliquo modo peccata venialia præterita debeant displicere; nam difficile esset, ut non impedirent uberiores effectus hujus Sacramenti, si erga illa affectus conservaretur, cum talis affectus videatur, etiam continere quandam irreverentiam erga SS. Eucharistiam. Quantum verò ad peccata venialia, quæ actu committuntur, dum quis suscipit Eucharistiam, ita subdit S. Doctor: *Non ex toto impediunt hujus Sacramenti effectum, sed ex parte. Dicitur enim quoddam effectus hujus Sacramenti, non solum est adeptio habitualis gratia, vel charitatis, sed etiam quadam actualis refectio spiritualis dulcedinis. Quæ quidem impeditur, si aliquis accedat ad hoc Sacramentum per peccata venialia mente distractus: non autem tollitur augmentum gratia, vel charitatis.* Illud tamen advertendum Eucharistiam ed uberiores producere effectus, quò major est in suscipiente dispositio; nam Sacramenta magis, & minus juxta subjecti dispositionem operantur. Cum proinde qui actu peccat venialiter, dum vult recipere Eucharistiam, alterum etiam committat, cujusdam nempe irreverentiæ erga Sacramentum, consequens est & mediocre augmentum Gratiæ, & charitatis acquirere ratione suæ indispositionis.

Q. III. Quo tempore Eucharistia suos effectus producat.

R. Dicendum videtur Eucharistiam producere suos effectus eo instanti, quo ab ore in Stomachum trajicitur; etenim Sacramenta producent suos effectus, dum quis illis utitur. Cum proinde usus Eucharistia in comestione consistat, dicente Christo Domino Jo. 6. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum Sanguinem habet vitam æternam,* hinc est in supradicto instanti suos effectus producere, tunc etenim propriè datur comestio Corporis Christi. Ex hoc autem sequitur non obtenturum effectus hujus Sacramenti, qui illud in peccato mortali reciperet, quamvis dum adhuc in stomacho esset, eliceret actum contritionis; sicuti neque ille, cui, ed quoddam non posset Eucharistiam deglutire, species in ore corrumperentur.

Q. IV. An Eucharistia aliis profit, si pro ipsi sumatur.

R. Eucharistia, ut est Sacramentum, non potest aliis prodesse; tum quia proprium est omnium Sacramentorum, ut illis tantum profint, qui eadem percipiunt; tum quia cum Eucharistia per modum cibi, & potus sumatur, sicut cibus materialis prodest tantum manducanti, ita de Eucharistia dicendum est. Ita etiam docet S. Thomas 3. p. 9. 79. a. 7. ubi ait: *Sumptio pertinet ad rationem Sacramenti, sed oblatio pertinet ad rationem Sacrificii; & ideo ex hoc quoddam aliquis sumit Corpus Christi, vel etiam plures, non accrescit aliis aliquod juvamentum.* Possunt ergo solummodò prodesse aliis bona opera, quæ præcedunt, comitantur, & subsequuntur Sacramenti sumptionem; & quidem ed magis, quò virtute Sacramenti majori charitatis fervore exercentur.

Regula in praxi observanda.

I. Non desinat Confessarius demonstrare suis Pœnitentibus uberes gratias, quas Anima recipere potest à Sacramento Eucharistia; ita enim fiet, ut non sint negligentes in ea suscipienda, & non omittant se diligenter disponere, ut majores ex ea fructus recipiant. Dum verò videt ex sumptione tanti Sacramenti saltem non minui gratia peccata, licet illi suscipiari de sufficienti Pœnitentis dispositione; si etenim ex dispositionis defectu hujus Sacramenti effectibus non privaretur,

De Sacramento Eucharistia, & de Missæ Sacrificio. 43

videtur acquisiturus vires saltem ad peccata minuenta.

II. Cum nullo solido fundamento ea innitatur quarundam mulierum praxis pro aliis Communionem recipiendi, moneat illas Confessarius ipsis tantum prodesse Eucharistiam, ut est Sacramentum, & solummodo aliis applicare posse ea bona opera, quæ occasione hujus Sacramenti suscipiendi exercent.

Q U Æ S T I O II.

De Sacrificio Missæ.

C A P U T I.

De Essentia Missæ; ejusque Effectibus, & Valore.

Q. I. Quid sit Sacrificium; & an Missa habeat veram rationem Sacrificii.

R. I. Sacrificium generaliter sumptum bene potest ita definiti: *Oblatio externa soli Deo facta, qua in recognitionem ipsius supremi domini, à legitimo Ministro aliqua res sensibilis, permanens, & peculiariter consecrata, immutatur, & destruitur.* Primò ergo oportet, ut à legitimo Ministro fiat Deo aliqua oblatio externa; cum etenim Sacrificium importet publicum, & solemne honorem, Deo exhibitum, utique fieri debet per externam actionem Ministri. Secundò Sacrificium soli Deo offerendum est, institutum etenim est in recognitionem ipsius supremi domini, & ut Dei indigere profiteamur; ita etiam lumen naturæ dicat, ut quicumque subditus aliqua offerat Domino in ipsius domini, & propriæ indigentia recognitionem. Tertio, quia ratione Sacrificii profitemur recognoscere Dei dominium, maxime in ordine ad nostram vitam, & mortem, ideo res, quæ offeratur in sacrificio, immutatur, & destruitur; & ita occidebantur victimæ, ad significandam Dei dominium supra nostram vitam, & mortem. Oportet tamen ea quæ offeruntur in Sacrificio esse res permanentes; & ideo non dicuntur propriè Sacrificia orationes, genuflexiones, adorationes &c. Itemque oportet res, quæ offeruntur in Sacrificio esse peculiariter consecratas, ne quid prophanum Deo sacrificetur; unde in Legge Veteri pluribus cæremonis victimæ offerenda prius consecrabatur.

R. II. Missa habet veram rationem Sacrificii. Adest ergo Minister, ipse nempe Sacerdos per Ordinis Sacramentum ad hoc ministerium deputatus. At quia Sacerdos agit ut Christi delegatus, ideo principalis Minister hujus Sacrificii est Christus Dominus. Et quamvis satis sit, si intelligatur Christus offerre moraliter, quatenus per Sacerdotem offerentem nomine Christi, offert seipsum, ut dicitur *Lugo disp. 19. sect. 7. n. 92.*, *Passer. q. 187. a. n. 10.*, *Avers. q. 21. sect. 8.*, nihilominus non desunt, qui velint in quacumque Missa Christum physicè offerre seipsum; sicut physicè se obtulit in aia Crucis: *Gabr. à S. Vito. d. 2. q. 2.*, *Palauus tr. 22. disp. un. p. 4. numer. 4.* Dantur alii offerentes, at non per actionem sacerdotalem, nempe Ecclesia, quæ per Ministerium à se deputatum offert Deo hoc Sacrificium; Ministri Missæ inservientes; dantes eleemosynam pro Missa celebranda, qui omnes offerunt Deo Missam deprecativè; ac demum omnes Missæ assistentes, qui dum assistunt, & consentiunt Sacerdoti sacrificanti, censentur moraliter Deo Sacrificium offerre: *D. Th. 3. p. 9. 79. a. 7.*, *Passer. tom. 2. q. 187. a. 4. n. 713.*

In hoc autem Sacrificio offertur res sensibilis, ipsam nempe Corpus, & Sanguis Christi sub spe-

ciebus sensibilibus panis, & vini; itemque panis & vinum in Offeritorio ad hoc Sacrificium peculiariter deputantur. Item Sacrificium Missæ soli Deo offertur, ac proinde Tridentinum *sess. 22. c. 3.* ait: *Quamvis in honorem, & memoriam SS. nonnullas interdum Missas Ecclesia celebrare consuevit; non tamen illis Sacrificium offerri docet, sed soli Deo, qui illos coronavit: unde nec Sacerdos dicere solet, offero tibi Sacrificium Petre, vel Pauli; sed Deo de illorum victoriis gratias agens, eorum patrocinia implorat, ut ipsi pro nobis intercedere dignentur in calis, quorum memoriam facimus in terris.* Dicuntur igitur celebrari Missæ Sandorum ad agendas Deo gratias pro illorum glorificatione, & ut semper magis à Fidelibus honorentur. Fiunt etiam in Missa Commemorationes Apostolorum &c. ut pro nobis apud Deum intercedant, ut dicit idem Tridentinum *can. 5.*

Denum, ut appareat intervenire in Sacrificio Missæ sufficiens Victimæ mutatio, quæ est necessaria ad essentiam Sacrificii, sequentia sunt observanda. Verum igitur est ad Sacrificium cruentum expostulari realem victimæ mutationem, & immolationem; & ita in Sacrificio cruento Crucis verè Christus Dominus occisus fuit: at ad veram rationem Sacrificii incruenti, & commemorativi non requiritur actualis Victimæ mutatio, immo hoc illi repugnat, sed solum de sua natura exigit mysticam Victimæ immolationem. Hæc autem in Missæ Sacrificio intercedit; dum etenim vi verborum solum Corpus ponitur sub panis speciebus, & solum Sanguis sub speciebus vini, jam satis commemoratur mors Victimæ, cum in Christi morte Sanguis fuerit à Corpore separatus. Hic modus dicendi mihi videtur aptior ad exprimendam Victimæ mutationem, & inter alios tenet Vasquez 3. p. disp. 222. cap. 7. 8. & 9., idemque insinuat S. Thomas 3. p. 9. 83. ar. 1. Neque per hoc tamen Missæ Sacrificium est nuda Passiois Christi commemoratio; nam realiter sub speciebus adfunt Corpus, & Sanguis Christi, quæ divinæ Majestati offeruntur.

Q. II. Quæ sint partes essentielles Sacrificii Missæ.

R. Varia sunt quoad hoc Theologorum placita, aliis afferentibus Missæ essentiam consistere in consecratione, simulque sumptione, aliis in sola sumptione, aliis verò in sola consecratione. Ideo autem non pauci etiam sumptionem ponunt inter partes essentielles Missæ, quia per eam videtur dari destructio Victimæ, ut requiritur ad essentiam Sacrificii; eamque destructionem in hoc considerant, quoddam cum per modum cibi sumatur, sicut cibus dum manducatur intelligitur destrui, ita dicunt intervenire Victimæ destructionem, dum à Sacerdote accipitur Eucharistia per modum cibi.

Mihi autem arridet ea opinio, quam sequutus sum in Quæstis dogmaticis &c. de SS. Eccles. Sacram. tr. 5. c. 2. num. 6., scilicet essentiam Missæ consistere in consecratione utriusque speciei, quatenus simul habet rationem oblationis. Ratio mihi est quia, Sacrificium Novæ Legis consistit in actione, quæ fit in Persona, & nomine Christi; ita autem se habet sola utriusque speciei consecratio. Deinde tunc datur completa ratio Sacrificii quoad essentiam, quando intervenit oblatio, & immutatio Victimæ, hæc autem interveniunt in sola utriusque speciei consecratione. Interventit oblatio, quia licet Sacerdos consecrans nomine Christi, non dicat expressè offerre ipsius Corpus, & Sanguinem, nihilominus de facto datur oblatio, ut dici solet in actu signato, quatenus per consecrationem sistuntur super Altare Æterno Patri Corpus, & Sanguis Christi. Ad eum modo quo, non solum dicitur offerre cibum, qui expressè

tum, si dari posset: ita autem se habere non potest prædictus fructus generalissimus, tam si consideretur ex opere operato, quam ex opere operantis, quia cum sit personalis ipsorum offerentium, necesse est esse limitatum. Bene autem dici potest infinitus extensivè, quatenus scilicet prodesse potest aliis, & aliis usque in infinitum; nam se extendere potest ad plures, & plures fideles usque in infinitum, & omnes participant fructum Sacrificii juxta ipsorum capacitatem: *Passer. q. 187. num. 830.* Item potest dici extensivè infinitus, quatenus talis fructus non limitatur, quantumvis magnus esset numerus Sacerdotum offerentium cum Episcopo ordinante; unusquisque enim tantum fructum percipit, quantum si solus offerret, cum multiplicentur juxta numerum offerentium oblationes, quia omnes ut causæ totales in solidum eandem offerunt victimam: *Passer. n. 827., Pasqual. de Sacrif. q. 120.* Eodem modo dicendum de offerentibus mediatis, de iis scilicet, qui deseruiunt, seu assistunt Missæ, unusquisque etenim eorum suo modo offert eandem victimam, scilicet Christum; unde cum idem agat, ac si solus Missæ cooperaretur, non diminuitur ejus fructus, quamvis sint plures alii intervenientes, seu assistentes. Accedit, quod quod major est numerus offerentium, eò magis Deo placet oblatio Sacrificii; adeoque eò quod plures concurrant ad recipiendum ipsius fructum, non fit quòd in unoquoque sit minor. Cum ergo non limitetur fructus generalissimus, eò quod semper major esset numerus fidelium, seu numerus immediatè, vel mediatè offerentium, consequens est hujusmodi fructum tam ex opere operato, quam ex opere operantis esse extensivè infinitum: *Passer. n. 829., Filiuc. tr. 5. c. 2. n. 89., Laym. lib. 5. tr. 5. c. 1. num. 11.*

R. II. Fructus medius Sacrificii est finitus in ordine ad satisfactionem, tam quoad intentionem, quam quoad extensionem. Quod sit finitus quoad intentionem, exinde probò quia, licet Sacrificium dici possit valoris infiniti, tam si consideretur principalis offerens, quam res oblata, cum sit Christus Dominus, ut observat *S. Th. 3. p. 9. 79. a. 5.* nihilominus observare est in Sacrificio Missæ Christum non facere actionem nec denuò meritorium, nec denuò satisfactoriam, cum non sit amplius viator, sed solum per eum velle nobis applicare satisfactionem, quæ correspondet suæ vitæ, & passioni. Si autem voluisset vi Sacrificii infinitam suam satisfactionem applicare, saltem pro eadem re ex ipsius præscripto, & institutione, non essent multiplicanda Sacrificia. Ad eum modum quo, quia in Passione, quantum fuit ex parte Christi, voluit nobis prodesse infinita sua merita, & satisfactionem, non fuit necesse Sacrificium Crucis iterari. Cum igitur Christus voluerit pro eadem re Missas iterari, consequens est ex ipsius institutione nobis ratione Missæ solummodo applicari finitam portionem suæ satisfactionis. Hoc idem videtur docuisse *S. Th. in 4. d. 45. q. 2. a. 4. q. 2. ad 2.* ubi dicit effectum Missæ esse determinatum, eò quod scilicet ad determinatum effectum ordinetur; & cum improprie diceretur ordinari ad determinatum, seu limitatum effectum ab ipso suscipiente, dicendum est hanc ordinationem ab ipso Christo habuisse. Non per hoc tamen nego limitari effectum satisfactionis etiam à dispositione offerentium, & eorum pro quibus offertur, ut docet idem *S. Doctor 3. p. 9. 79. a. 5.* Fructum igitur medium Missæ esse intensivè finitum, non paucis contradicentibus, docent quamplures Theologi, ut videre est apud *Barbosam de potest. Episc. alleg. 24. num. 7.*

Ex dictis sequitur fructum medium Sacrificii, quatenus ab Offerente applicatur, neque esse extensivè in-

finitum, itaut eodem modo profit, si pluribus applicetur, ac paucioribus. Ratio est quia, si sit intensivè finitus, consequens est minus de eo participari ab iis, quibus applicatur, quòd sunt numerosiores. Demum e.g. fructum hunc medium esse, ut decem, si uni totus applicetur, decem partes fructus participabit; & si applicetur decem Personis, singulæ unam fructus partem participabunt. Et de facto, si una Missa æquè prodesset applicata pluribus, ac una soli, non deberet Ecclesia permittere uni soli applicari, nam tunc irrationabiliter excluderentur ceteri à participatione talis fructus: *D. Th. in 4. d. 45. q. 2. art. 4. q. 1., Lugo disp. 19. sect. 12. n. 246., Laym. l. 5. tr. 5. c. 1. num. 9., Passer. q. 187. num. 844.* Cæterum ad participandum hunc fructum medium, meo videri, nil refert, si à Sacerdote aliquibus applicetur nominatim, & specialiter, vel solum generaliter, & in consilio, ut pro iis, qui magis eo indigerent; nam ex una parte ita sufficienter intelligitur à Sacerdote applicari, & ex alia quòd magis, vel minus recipiatur fructus medius ex opere operato; pendet à dispositione, & devotione recipientis. Ita contra aliquos *Passer. n. 850.*

Semper tamen advertere est lucusque dicta valere respectu illorum, quibus à Sacerdote applicatur fructus medius Sacrificii. Nam si sermo sit de fructu medio, qui potest correspondere immediatè offerentibus, ut sunt concelebantes cum Episcopo, non minus de illo participant ex opere operato, ac si soli offerrent. Idem dicendum de mediatis offerentibus, ut sunt ii, qui assistunt Missæ, vel faciunt eam celebrare, qui eodem modo participant de fructu medio, ac si singuli offerrent mediatis. Ratio est quia, ut dixi supra, cum unusquisque suam faciat oblationem, eodem modo, ac si esset solus, non est cur ex consortio aliorum ipsius fructus sit minuendus: *Passer. n. 844.*

R. III. Fructus medius bene dici potest infinitus quoad impetrationem. Ratio est quia, impetratio non innuitur pacto, aut promissioni sicuti satisfactio, sed divinæ Misericordiæ, & Liberalitati, quæ de se non habent à quo limitentur. Advertendum etiam quòd dum magis augetur Religio, & Dignitas Sacrificii ob plures orationes, & Ministros, ut in Missa Cantata, etiam augetur vis impetrandi; sicut & augeri potest ratione rituum, qui ad Dei cultum ordinantur: *Avers. q. 11. sect. 7., Passer. q. 187. num. 861.*

Q. VIII. An valor, seu fructus Missæ sit infallibilis.

R. I. Si non obstat indispositio recipientis, dici potest fructum Missæ quoad satisfactionem esse infallibilem, cum Deus, qui non potest deficere in suis promissis, promiserit illum acceptare: *Lugo disp. 19. sect. 9. n. 153., Azor. p. 1. l. 10. cap. 21. q. 4.*

R. II. Fructus Missæ quoad impetrationem, non mihi videtur de sua natura infallibilis; cum etenim præcipue Divinæ Misericordiæ, & Liberalitati innitatur, pendet à puro beneplacito Divinæ voluntatis concedere quod postulatur: *Passer. q. 187. num. 851., Palau. tr. 22. disp. unic. p. 6. num. 9.* Nihilominus credere est à Deo esse impetranda, quæ mediante Sacrificio postulamus, si adsint omnes conditiones, quas exigit impetratio: *Lugo num. 143.*

Regula in praxi observanda.

I. Cum ex pietate, & devotione Sacerdotis celebrantis, crescat ex opere operantis fructus Sacrificii, semper suadendum est, ut qui vult Missas pro se celebrari, non tribuat stipendium Sacerdoti in devoto, ludis addito, tempus in Apothecis terenti, temperantiam in bibendo non servanti, fac-

cil-

cillimè cum Mulieribus colloquenti &c.

II. Moneat Confessarius suum Pœnitentem fructum Missæ valde à sua dispositione, & devotione pendere; adeoque non debere audire Missam vel uno tantum genu aqualiter inclinatio, nec oculis huc illucque per Ecclesiam vagantibus, vel etiam cum Adstantibus colloquendo. Si hoc modo etiam quotidie unam, vel plures Missas audiat, potius suà irreverentiâ Dei iram contra se excitabit. Debet igitur considerare quæ pro nobis egit tempore Passionis Christi Dominus, nam Sacrificium Missæ est commemorativum Sacrificii in Cruce peccati; ac ita excitare in se devotionem, qua ad omnia divini famulatus se promptum exhibeat, hoc etenim interno Sacrificio peccato, uberrimos fructus ex Sacrificio Missæ percipiet.

III. Quam maximè suadeat Confessarius suo Pœnitenti, ut quas vult pro se Missas celebrari, si commodum illi est, curet ut dum adhuc vivit celebrentur. Primò ergo si ita agat, faciet opus meritorium elargiendo elemosynam, quam si jubeat dari post mortem, facit opus valde minus Deo gratum, jubet enim dare quod cogitur dimittere. Deinde Missæ Sacrificium post mortem ipsi tantum erit satisfactorium, at in vita celebratum simul est impetratorium; adeoque ratione illius obtinere potest auxilia ad non peccandum, ac plura bona opera peragenda. Demum Hæres fortasse negligens erit in ipsius voluntate adimplenda; atque ita ipse necessaria satisfactio carebit, & hæres gravi propriam animam culpâ maculabit. Quam maximè proinde dum vivit, Missarum Sacrificia pro se celebrari curabit; præscribat etiam quæ conveniens reputabit celebranda post mortem, sed videat ne nimis hæres gravetur. Audiatur quæ habet *S. Gregorius l. 4. Dialogor. c. 58. Tutor est vita, quod quisque post mortem sperat agi per alios, agat ipse dum vivit per se: beatius quippe est liberum exire, quam post vincula libertatem querere.*

C A P U T II.

De applicatione Sacrificii; & quando Parochus teneatur pro suis ovis illud applicare.

Q. I. Quibus possit Missæ Sacrificium applicari.

R. I. Si sermo sit de iis, qui jam decesserunt, Sacrificii fructus solum applicari potest pro Animabus Purgatorii. Et quidem si Sacerdos applicaret Sacrificium Missæ pro Damnatis, peccaret mortaliter, utpote quia applicaretur pro Dei inimicis ejusdem fructus omnino incapacibus. Applicari pariter non potest Sacrificium Missæ quoad satisfactionem, & impetrationem pro Beatis, quia & ipsi, ut de constat, hujusmodi effectuum sunt incapaces. Bene tamen celebrari potest ad agendas Deo gratias pro ipsorum glorificatione; sicut etiam cedit in magnum ipsorum honorem in ipsum. Feste Missam in Sanctorum memoriam offerre. Remanet ergo, ut quoad satisfactionem offerri possit pro Animabus Purgatorii, quæ cum sint cum Ecclesia militante ratione Charitatis conjunctæ, æquum est ut pro ipsis, hoc Sacrificio mediante, offerat satisfactionem, cujus indigent. Hæc semper fuit Ecclesiæ praxis, quam novissimè, ut dixi etiam capite superiori, etiam confirmavit Tridentinum *sess. 22. c. 2.*

R. II. Si sermo sit de personis, quæ sunt inter vivos, constat licet, & validè tam quoad impetrationem, quam quoad satisfactionem applicari fidelibus baptizatis. Fidelibus peccatoribus applicari potest quoad impetrationem, non quoad satisfactionem ex dictis capite præcedenti. Eodem modo dicendum contra aliquos applicari posse In-

delibus, ad impetrandam e.g. ipsis sanitatem, ac præcipue conversionem. Ratio est quia, cum Missæ Sacrificium representet Sacrificium jam in Cruce oblatum, sicut istud oblatum fuit etiam pro Infidelibus, ita & dicendum de Sacrificio Missæ.

Quid verò dicendum de applicatione Sacrificii in ordine ad Excommunicatos, dixi in *Tract. de cens. q. 2. cap. unic. quest. 4.* quamvis ibidem dictis multi refragentur quoad excommunicatos toleratos, ut videre est apud *Lugo disp. 19. num. 187., Tambur. c. 2. l. 2. §. 4. n. 8.* At semper apud me viget illa ratio, quòd Concilium Constantiense in nihilo intellexerit relevare excommunicatos etiam toleratos.

Q. II. Quænam intentio requiratur in Sacerdote ad Sacrificium applicandum.

R. Cum certum sit intentionem actualem, & virtuales sufficere, quæstio solummodo potest esse de intentione habituali. Quamvis autem non pauci negent intentionem habituales, quæ de sui natura non amplius perseverat, sufficere ad applicandum fructum Sacrificii, mihi tamen intentio habitualis non sufficit ad conficiendum Sacrificium, quia cum debeat humano modo fieri, oportet verificari Sacerdotem verè velle celebrare, & sua intentione influere ad illud conficiendum; at id non fit nisi per intentionem vel actualem, vel virtuales, ut sæpe dictum est. At intentio celebrantis non respicit valorem Sacrificii, tanquam sua intentione conficiendum, semper etenim ac subsistit Sacrificium, illius valor resultat, sed tanquam rem seu objectum alteri applicandum, seu donandum: sicut ergo semper cum quis habuit animum donandi, valet donatio usque dum non retractetur; ita semel habita intentione pro aliquo applicandi Sacrificium, talis applicatio habebit suum effectum, si non fuerit retractata: *Lugo disp. 8. sect. 6. num. 93., Avers. q. 11. sect. 10., Pasqual. de Sacrif. q. 162. n. 6.*

Q. III. Quid dicendum, si dum quis semel alicui applicaverit Sacrificium, solummodo talis applicationis, alteri applicet.

R. Si prima intentio ita fuit ampla, & universalis, ut Sacerdos intellexerit per eam applicare Sacrificium, quamvis illius intentionis oblitus, novam faceret applicationem, tunc videtur omnino applicatio fieri juxta primam intentionem, nam tunc habet vim retractionis subsequenter intentionis. Si verò prima applicatio solummodo habuit intentionem pro aliquo celebrandi, nec voluit esse nullam quamcumque subsequenter applicationem, tunc Sacrificium valeret juxta novam applicationem, nam cum foret primæ æqualis, & cum priori impossibilis, haberet vim retractionis: *Lugo disp. 8. n. 124.*

Q. IV. An sufficiat applicare Missæ Sacrificium referendo suam intentionem in intentionem alterius; & an Sacerdos Regularis teneatur applicare juxta intentionem sui Prælati.

R. I. Aliud est committere alteri applicationem, itaut ipse Sacerdos per se omnino omittat applicare, & velit Sacrificium applicari ab altero; & aliud est applicationem fieri à Sacerdote, & alteri solum committere designationem Personæ, quæ percipere debet fructum Sacrificii. Hoc utique fieri potest, nam verificatur ipsum Sacerdotem applicare, & alterum solummodo designare Personam. Nullo verò modo potest ipse omittere applicationem, siquidem Christus. Dominus soli Sacerdoti dedit facultatem applicandi Sacrificium, non verò alteri talem facultatem communicandi.

R. II. Ex dictis non bene se gereret Regularis, si relinqueret applicationem Sacrificii suo Prælati. Immo, quidquid dicant aliqui, puro Regularem validè applicare Sacrificium contra voluntatem sui Prælati, illius etenim liberæ voluntati concessum est

est à Christo Domino Missæ Sacrificium applicare; & cum hæc potestas ab Ordine derivet, non videtur posse à Prælato impediri: *Leand. h. c. tr. 8. d. 3. q. 18. 27. Pasqual. de Sacrif. Missæ. q. 183. Salmant. h. c. c. 3. p. 3. n. 25.* Peccaret tamen graviter, si Sacrificium esset applicandum juxta voluntatem sui Superioris, ex stipendio accepto; nam Monasterium habet gravem obligationem talis oneribus satisfaciendi, & obligationibus Monasterii tenentur ipsi Subditi satisfacere: *Donat. tom. 4. tr. 7. q. 85.* Si verò Missæ sint liberaliter, & gratis applicandæ, tunc non puto graviter peccare Regularem contra sui Prælati voluntatem Missam applicantem. Ratio est quia, quidquid sit an Prælati possit præcipere actum internum applicationis, nihilominus videtur injuste sub gravi præcipere, quod gratis tantum est exhibendum, præceptum autem injustum non inducit obligationem. Secus si præciperet Missam applicandam pro insigni Benefactore, vel ob arceandam publicam calamitatem; nam tunc ratione obligationis antidoralis, vel charitatis adest justa causa ut Superior possit sub gravi præcipere.

Q. V. An validè applicetur Missa sub conditione contingente de futuro.

R. Id nequiquam licet, nam quamvis Sacerdoti datum sit posse Sacrificium applicare, non tamen illi concessum est posse velle illud suspensum, usquequod adveniat conditio, cum non sit sub illius dominio. Hinc reprobata fuit quorundam praxis, qui applicabant Sacrificium pro eo, qui primus daturus erat eleemosynam, ut videre est apud Barbosa de Offic. & Potest. Episc. p. 2. alleg. 24. à n. 12. Neque refert dicere in hoc casu fructum non remanens suspensum, quia Deus videt qui primum daturus sit eleemosynam. Contra etenim est quia, sicut Deus non solet punire, neque remunerari ob futura opera, ita & dicendum videtur non applicare fructum Sacrificii pro eo, qui primo collaturus est eleemosynam. Prætera fieret contra voluntatem dantis eleemosynam; nam dum daturus eleemosynam intendit velle Missam, cujus valorem certus sit posse percipere, adeoque Missam celebrandam, non celebratam. Demum quis scit, dum celebraretur Missa pro primo, qui daturus est eleemosynam, itum tunc non esse in statu peccati mortalis? Quod si non sit in tali statu, dum postea eleemosynam tribuet, non solum capax erit fructus Sacrificii quoad impetrationem, sed etiam quoad satisfactionem: *Palau. tr. 22. disp. unic. p. 6. num. 15. Laym. l. 5. tr. 3. c. 2. n. 18. Passer. q. 187. ar. 4. num. 1163.*

Q. VI. Quando faciendæ sit applicatio Missæ.

R. Juxta opinionem illorum, qui dicunt essentiam Missæ in sola Communionem consistere, certum est sufficere illam applicare etiam post consecrationem. At hanc opinionem capite superiori rejeci; & cum crediderim in sola consecratione ipsius essentiam consistere, puto applicationem ante consecrationem esse faciendam. Id autem omnino observandum est, dum applicandum est Sacrificium ratione habitæ eleemosynæ; nam tunc debetur Sacrificium, quod certo possit prodesse, valde autem dubitari potest, an prodest Sacrificium, quod post consecrationem applicetur.

Q. VII. Cujus sit fructus Sacrificii, si nulli applicetur, vel incapaci, puta Beato, vel Damnato.

R. Multi putant in utroque casu in Ecclesiæ thesauro remanere, quia Christus fructum Sacrificii non applicat nisi mediante applicatione Sacerdotis. Sed bene etiam dici potest Missam applicatam incapaci, aliis à Christo dispensari juxta interpretativam voluntatem offerentium, vel Sacerdotis: *D. Th. in 4. d. 45. q. 1. a. 4. q. 2. ad 2. Passer. q. 187. ar. 4. n. 785.* Potest etiam dici Missam nulli, vel incapaci applicatam in ipsum Sacerdotem reverti, quia

saltem interpretativè præsumitur velle sibi prodesse: *Cabr. à S. Vinc. disp. 2. q. 5.*

Q. VIII. Quando Parochus teneatur Missam pro suis ovibus applicare.

R. Parochi tenentur omnibus diebus festis Sacrificium pro populo applicare, itaut si redditus sint pingues teneantur singulis diebus, si verò teneant saltem diebus festis. Ita S. Congregatio pro Diecesi Lucana 10. Maji 1681., In Militensi 7. Junii ejusdem anni, in Cremon. 20. Decemb. 1692., in Pampilon. 18. Novemb. 1702., & 31. Maji 1704., in Camerinens. 28. Junii 1704. Neque creditur S. Congregatio excusandos ab hoc onere etiam Parochos congruam non habentes in Nullius No. mantula 30. Augusti 1698., in Pistoriens. 14. Febr. 1699. Et cum de mense Julii 1711. quidam Parochi Dioecesis Narniensis exposuissent non habere nisi tenuissimam congruam viginti quinque scutorum, quam nullatenus miserabiles Parochiani poterant augere, nihilominus rescriptum fuit servandum decretum emanatum in citata Nonantulana. Et ratio est quia, Parochus est quod sit Parochus tenetur ratione officii Sacrificium pro ovibus suis applicare, & id etiam ex divino præcepto, ut innotuit Tridentinum sess. 23. c. 1. de reform. Quapropter idem onus habent Parochi amovibiles, usquequod enim exercent curam animarum, tenentur præcepto pro eis orandi, & Sacrificium applicandi.

Advertendum etiam non satisfieri hoc præcepto, si applicetur pro populo Missa Conventualis; nam cum hæc ut pars Officii consideretur, applicanda est pro Benefactoribus juxta textum in cap. cum Creatura de celebr. Missæ, & tradit inter alios Pignatellus t. 1. consult. 32. Porro per quicquam Missam non potest duplici obligationi satisfieri: *Passer. de stat. homin. t. 2. ar. 4. q. 187. n. 991.* & dicam etiam infra.

Quod si Parochi tenentur orare, & pro populo Sacrificium offerre ex divino præcepto, multo magis hæc adstringentur obligatione Papa, qui est Pastor universalis, Episcopi, qui sunt Parochi totius Dioecesis, ac demum Prælati Regulares, qui habent curam animarum suorum subditorum cum jurisdictione in utroque foro. Videatur Tamburinus de jur. Abb. t. 2. disp. 5. q. 5. n. 5.

Regula in praxi observanda.

I. Si Sacerdos velit, ut par est, Sacrificium applicare, consideret quæ præstare habeat Sacrificium, & juxta ea illud applicet. Quia ergo est Latreuticum intendat illud offerre ad deferendum Deo supremum cultum, & honorem, offerendo maxime SS. Trinitati ipsius Christi Domini humiliactiones, & adorationes. Quia est Eucharisticum, intendat illud offerre in gratiarum actionem pro tot beneficiis nobis collatis; & præcipue pro beneficio Incarnationis, & Passionis Christi, cujus memoria ex ipsius præcepto in hoc Sacrificio specialiter recolitur. Quia est impetratorium, offerat ad impetrandam à Deo veniam pro nostris culpis, & ut hoc Sacrificio placatus sit nobis non iratus, sed propitius, tribuatque auxilia, ut ex animo nos peccatorum poeniteat. Intendat pariter impetrare ea beneficia spiritalia, & temporalia, quorum indigemus, conformando præcipue suam intentionem Christi, & Ecclesiæ intentioni, cum sit ipsorum Minister. Quia demum est satisfactorium, intendat offerre pro delenda pœna, debita suis peccatis, vel peccatis illius pro quo debet celebrare, cui semper debet applicare eam portionem satisfactionum Christi, cujus applicationem voluit ex ipsius voluntate pendere.

II. Alia etiam vellem observare Sacerdotem in Sacrificii applicatione. Primum, quod dum tenetur

De Sacramento Eucharistiæ, & de Missæ Sacrificio. 49

pro aliqua persona determinata Sacrificium applicare, non applicet aliis, e. g. Patri, & Matri nisi sub conditione; si etenim verum sit quod pluribus applicatum minus prodest, quam si uni applicetur, jam si absolute pluribus applicetur, minorem fructus portionem habebit ille, pro quo Sacerdos tenetur celebrare; unde pro aliis solum applicare debet sub hac conditione, si id non noceret illi, pro quo tenetur celebrare. Secundum, quod si celebrandum est Sacrificium pro persona, quæ vivat, habeat intentionem applicandi satisfactionem Sacrificii sibi, vel alteri, si forte illa Persona, quia esset in peccato mortali, non esset capax obtinendæ satisfactionis. Tertium, si celebret pro Persona defuncta, applicet alteri, vel sibi Sacrificium, si forte illius ea persona non sit capax, quia nempe vel affecta sit æternam Gloriam, vel sit in Inferno. Quod si adhuc degat in Purgatorio, cum non sit capax fructus Sacrificii nisi quoad satisfactionem, potest sibi, vel alteri applicare quoad propitiationem, & impetrationem.

III. Optimum est Sacerdotem vel actualiter, vel virtuali intentione applicare Sacrificium pro iis, pro quibus tenetur celebrare. Nihilominus, si Sacerdos semel habuit intentionem suo tempore celebrandi, e. g. quando habuit eleemosynam, puto non debere anxium esse an satisfecerit, si postea talis obligationis oblitus celebraverit; nam quod non retractetur, videtur omnino vigere applicatio, seu donatio jam facta fructus Sacrificii.

C A P U T III.

De necessariis dispositionibus Sacerdotis ad ritè Missam celebrandam; de obligatione servandi Rubricas in celebrando; & de obligatione in Missa nihil emittendi.

Q. I. Quæ dispositio debeat esse in Sacerdote, qui vult celebrare: & quæ servare debeat antequam accedat ad Altare.

R. I. Sacerdos, qui vult celebrare, debet esse in Gratia, & jejunos. At cum de his dispositionibus satis sermonem habuerim quæstione superiori ideo modò illic Lectorem remitto. Deinde aliqui putant peccatum mortaliter, si absque justa causa celebret, non recitato Matutino cum Laudibus. At quamvis id in Rubricis præcipiatur, puto quoad hoc eas non servare non esse peccatum mortale; neque etenim tanta connexio inter Missam & Horas Canonicas apparet, ut sit quid grave Missam, non recitatis Horis Canonicis, celebrare: *Laym. l. 5. tract. 5. c. 4. assert. 4. Less. de Just. l. 2. c. 37. dub. 12. n. 81.* & quamplures alii, quos allegat Barbosa de Offic. & potest. Episc. p. 2. alleg. 24. Magis censeto hanc Rubricam obligare quoad Missam solemnem in Choro cantandam post Matutinum.

R. II. Sacerdos ante Missæ celebrationem debet recitare solitas orationes pro præparatione Missæ; at quia notantur recitandæ pro Sacerdotis opportunitate, ideo puto eas non cadere sub præcepto: *Tambur. c. 7. §. 1.* Item debet Sacerdos ante Missam manus abluere, in quo tamen certè graviter non peccaret, nisi manus ita essent fordide, ut reputarentur inducere notabilem & gravem irreverentiam. Si verò omittantur solitæ orationes, dum Sacerdos Sacris vestibus se induit, putant aliqui esse grave peccatum; alii verò dicunt Rubricam quoad eas esse solum directivam: *Pasqual. de Sacrif. q. 818.* Id tamen mihi non probatur, quamvis putem ex ipsius transgressione solummodo culpam levem confurgere, cum non videatur esse de re gravi: *Paulus tr. 21. disp. unic. p. 10. num. 8.*

Q. II. Quomodo peccet Sacerdos, qui voce sa-

tis depressa, vel nimis festinè, vel distractus Missam celebrat.

R. I. Quamvis aliqui putent leviter peccare Sacerdotem, qui Missam celebrat voce ita depressa, ut difficiliter adstantes possint audire, ego puto nullatenus peccare; nam semper cum ita recitet, ut egrediat terminos secretæ recitationis, oratio publica evadit, & aliunde adstantes non tenentur audire, sed solum esse moraliter præsentis: *Pasqual. de Sacrif. q. 230. à n. 4.*

R. II. Cavere debent Sacerdotes à Missa nimis proluxa, quod observabat etiam S. Philippus Neri, ut consuleret adstantium imbecillitati, & ne tedio eos afficeret. At nemo credat Missam esse prolixam, si mediam horam non excedat; & nimis brevem reputare debet, si saltem tertiam horæ partem non compleat, ut communiter docent DD. Quod si quis festinè Missam celebret, sed nihil prætermittat, aut cæremonias confundat, non peccabit nisi venialiter. Quia tamen, qui infra quadrantes Missam absolvit, necesse est valde indè votè celebrare, plura confundere, truncare, vel saltem sincopare, ideo communiter dicitur peccare mortaliter. Ex hoc autem oritur in Episcopis, & Prælatibus Regularibus obligatio sub gravi turpem hanc, & scandalosam celeritatem extirpare: *Quart. p. 1. tit. 16. punc. 6. diff. 3. Pasqual. de Sacrif. q. 229. num. 7.*

R. III. Scio aliquos docere Sacerdotem celebrantem voluntariè distractum non peccare mortaliter, quamvis communiter in eo venialem culpam agnoscant. Ego nihilominus unicè veram puto sententiam, qua dicitur Sacerdos graviter peccaturus, qui per tempus notabile Missam celebrat voluntariè distractus; nam ed ipsè quod velit Missam celebrare, ejus recitatio debet habere rationem orationis, & etiam quantum ex ipso est facere actionem, qua Deus colatur, atque in his omnibus graviter deficit, dum per tempus notabile voluntariè distractus Missam celebrat. Hinc cum voluntaria distractione neque satisfieri obligationi recitandi Divinum Officium, dixi *tr. 3. q. 1. cap. 5. qua. 2.* Multò magis autem necesse est removere voluntarias distractiones tempore Canonis, nam ista pars non tantum continet alloqui Deum, sed continet Sacrificium, actum nempe excellentissimum Religionis, adeoque peculiariter exposcit attentionem Celebrantis. Addendum ex voluntaria distractione confurgere posse periculum quid grave omittendi, vel minus rectè operandi: *Tambo. de Sacrif. Missæ. l. 2. c. 3. n. 6.*

Q. III. Quomodo peccet Sacerdos celebrando capite cooperto, vel sine calceis.

R. I. Inter ea, quæ servanda sunt in celebratione Missæ, primò advertere debet Sacerdos non licere sibi sine licentia Papæ celebrare capite cooperto, ut ex declaratione S. Congregationis notat Gavant. p. 2. tit. 12. liter. F. Quamvis autem aliqui afferant id esse peccatum grave, nihilominus alii distinguunt dicendo esse peccatum leve celebrare usque ad canonem exclusivè capite cooperto, quia non reputatur nisi levis irreverentia; grave verò deinde profequi usque ad sumptionem capite cooperto, nam tunc gravis irreverentia confurgit: *Pasqual. de Sacrif. q. 826. Quart. p. 2. tit. 2. d. 3.* Si verò celebret nudis pedibus sine calceis reputatur levis irreverentia: *Pasqual. q. 824. Quart. dub. 9.*

Q. IV. Quænam omisso in celebratione Missæ sit grave, vel leve peccatum.

R. I. Quædam sunt quæ reputantur omitti non posse in Missa sine gravi culpa, quia ex earum omissione Missa videtur reddi valde mutila, eique deficere aliqua pars non leviter conduens ad ejus integritatem. Ita se habet omisso Epistolæ,

& Evangelii: *Pasqual. de Sacrif. q. 201. Quarti in Rubr. Miss. quæst. fundament. sect. 3. p. 3.* Idem dicendum de omissione plurium Prophetiarum, quando in Missa leguntur, quamvis solum esset peccatum veniale unam omittente: *Pasqual. cit.* Si verò Sacerdos solemniter celebrans omittat legere Epistolam, vel Evangelium, vel leviter tantum peccabit, ut vult *Pasqualig. q. 192.*, vel nullum committit peccatum, cum rubrica id insinuans tantummodo directiva videatur, quia Sacerdos ea audiendo à Ministris videtur satisfacere: *Lugo disp. 20. num. 107.* Quoad Evangelium S. Joannis, vel aliud Evangelium dicendum in fine Missæ, volunt aliqui ipsius omissionem esse solummodo peccatum veniale, quia cum dicatur post *Ite Missa est*, non appareat perinere ad Missæ integritatem: *Tamb. l. 2. c. 5. §. 2. n. 5.* At non adhærendum credo huic opinioni, tum quia quamvis ex rubricis dicendum sit post *Ite Missa est*, ne antiquus ordo inverteretur, non ideo credendum est ad integritatem Missæ non spectare: tum quia rubricæ præcipiunt punquam illud esse omittendum, & tale præceptum non respicit rem levem.

Item reputatur quid grave omittente oblationem Hostiæ. Ubi advertendum, quòd licet leve quid dici possit omittente Offertorium, quod dicitur post Evangelium, vel Credo, quia pars non gravis, sed exigua reputatur: *Pasqual. de Sacrif. q. 201.*, ipsa tamen oblatio hostiæ, & calicis est quid grave, valde conducens ad integritatem Missæ, adeoque communiter docent DD. omitti non posse sine gravi culpa. Idem dicunt de omissione Præfationis. Quoad omissiones factas in Canone, quidam putant non esse peccatum grave omittente etiam octo nomina Sanctorum: *Pasqual. de Sacrif. q. 202.* Hanc tamen opinionem alii meritò communiter rejiciunt, nam quòd pars Missæ sacratior est, eò crescit gravitas omissionis, quamvis extrà illam notabilis non videretur; unde ad summum excusandus à gravi culpa, qui tantum tria, vel quatuor nomina omittit: *Quarti in rubric. Miss. quæst. fundament. sect. 3. p. 3.* Sed quia omissiones factæ in Canone facile ad gravem culpam possunt pertinere, ideo bene esset Sacerdotem scire quando incipiat, & quando desinat.

At in hoc valde disceptant Theologi, aliis dicentibus incipere ab illa clausula: *Communicantes*, aliis ab illis verbis: *Qui pridie quam pateretur*. Aliis asserentibus desinere ad Orationem Dominicam; aliis ad *Agnus Dei*. At, meò videri, melius dicitur incipere ab illis verbis *Te igitur*, ubi est titulus, & docent *Pasqual. de Sacrif. q. 201. Esgund. l. 3. c. 18.*, *Gavant. p. 2. tit. 7. c. 8. num. 15.* aliique, desinere verò cum Communione, aliàs cogemur dicere partem tam præcipuam Sacrificii esse extra Canonem.

R. II. Si aliqua alia omittantur, non datur nisi culpa levis; ut si omittantur *Kyrie eleison*, vel Tractus, nam hæc non sunt partes tantæ dignitatis, ut ex earum omissione Missa censetur graviter deformata. Item si omittantur *Gloria in Excelsis Deo*, vel *Credo*, vel quæ tempore paschali, & quibusdam aliis Festis interponenda sunt in *Communicantes*, vel in *Hanc igitur*. Advertendum hic igitur est omissionem in Missa posse esse grave peccatum, vel quia omittatur notabilis quantitas, vel quia id quod in quantitate modicum videtur, est moraliter quid magnum, ut dixi de Epistola, Evangelio, oblatione. Omittente igitur *Kyrie eleison* vel Tractum, non erit peccatum grave, quia talis omisso non est gravis in ordine ad quantitatem; & ulterius tales partes, quamvis pertineant ad integritatem Missæ, non talis reputentur dignitatis, ut sint quid grave in morali æstimatione: *Pasqual. de Sacrif. q. 201.* Item omittente *Gloria*, vel *Credo*

non est quid grave respectu quantitatis, neque videtur esse quid magnum moraliter, quia adhuc Missa sine his, non est mutila, ut constat in Missa feriali: *Diana p. 2. tr. 14. resol. 59.* Eodem modo loquendum de omittente unam, vel alteram orationem. Secus esset, si etiam pauca verba omittentur, ex quarum omissione destrui videretur aliqua pars notabilis Missæ, ut si in oblatione ita aliqua pars mutentur, quòd non amplius intelligatur Sacerdos offerre: *Quarti in Rubr. quæst. fundament. sect. 3. p. 3.*

R. III. In omissione caeremoniarum datur gravis, vel levis culpa, secundum quod illæ caeremoniæ reputantur graviore, & continere specialem significationem. Hinc non omittitur sine culpa gravi mixtio aquæ cum vino, fractio hostiæ, illiusque mixtio, vel omnia, seu pars signorum, quæ sunt super oblata &c. Non esset verò gravis culpa unam vel alteram Crucem omittente, elevationem manuum, tunctionem pedoris &c. *Dian. p. 3. tr. 5. resol. 45.* Cæterum non excusandus videtur à gravi culpa, qui majorem partem caeremoniarum, exceptis etiam gravioribus, omittit, nam ex quantitate earum videtur consurgere transgressio in materia gravi.

Q. V. Quid facere debeat Sacerdos, si afferantur particulae pro Communione Laicorum post oblationem; & quousque retinendæ sint super Altare.

R. I. Cum Rubrica de Offertorio §. 7. n. 3. velit hujusmodi particulas esse cum hostiæ offerendas, nec videatur dici posse levis caeremonia hujusmodi oblatio, hinc hujusmodi oblationem omittente, vel variare, quidam putant esse peccatum grave: *Pasqual. tom. 2. q. 187. a. 1. n. 963.*, *Bonac. de Sacr. Miss. q. ult. p. 2. n. 6.* Alii verò dicunt solummodo esse gravem obligationem offerendi, & caeremonias servare quoad hostiam grandioris: *Gavant. in Rubr. Missal. p. 3. tit. 10. n. 19.*, vel etiam si afferantur post Præfationem: *Tambur. in Meth. celebr. Miss. l. 2. c. 5. §. 2. n. 9. 10. & 11.*, addens aliquam justam causam excusare posse à culpa levi, si in hoc esset, puta commoditas populi communicaturi.

R. II. Particulæ pro communicandis laicis permanere debent super Altare usque ad Communionem Sacerdotis, non solum quia æquum non est Laicos ante Sacerdotem participare debere de Sacrificio, sed multò magis quia oblationes, & benedictiones etiam ad has particulas spectant: *Lugo disp. 20. n. 69.*, *Dian. l. 2. tr. 1. resol. 233.* Verùm id non servare putant aliqui non peccatum grave, vel etiam nullum, si e.g. conveniens esset non amplius differre Communionem Laicorum.

Q. VI. Quæ servare debeat Sacerdos pro purificatione.

R. Sacerdos, sumpto Sanguine, ad Calicem purificationem debet vinum adhibere in ea quantitate, qua fuerant species Sanguinis, & si tantam quantitatem habere non possit, saltem vinum intra Calicem circumagat, ut sufficienter absumantur dictæ species. Sumat deinde purificationem per eam partem Calicis, per quam Sanguis hauritus est. Vide *Gavantum p. 2. tit. 10. n. 5. l. 10.* Porro extat præceptum ut prima purificatio fiat ex vino: *exp. ex parte de celebr. Miss. quod tamen censent non obligare sub gravi, cum sit levis variatio si fiat aqua: Pasqualig. de Sacrif. q. 209. n. 4.*, *Tambur. l. 3. c. 9. n. 1.* Alteram verò digitorum ablationem solâ aquâ fieri posse concedunt ipsæ Rubricæ.

CAPUT IV.

De obligatione nihil addendi, vel variandi in Missa celebranda; de qualitate Missæ observanda; de ea non interrumpenda; & de supplendis iis, quæ omisa sunt.

Q. I. QUALE peccatum sit addere aliquid in Missa, vel illius ordinem invertere.

R. I. Addere aliquid in Missa per se est peccatum grave, nam hoc prohibitum fuit à S. Pio V. ut patet ex Rubricis, quæ prohibitio dici non potest de re levi. Nihilominus si quid leve addatur non ad mutandum ritum, sed ex quadam, quamvis non rationabili devotione ipsius Sacerdotis, ex parvitate materiae esset peccatum leve, si ablit scandalum, quod quidem adesset, si e.g. Sacerdos alta voce novum adderet *Pater noster*: *Tambur. cit. l. 2. c. 5. §. 3. n. 2.* Idem ex eodem *Tamburino n. 7.* dicendum esset, si Regularis adderet in Missa nomen sui Generalis &c. quamvis etenim id prohiberit S. Congregatio, nihilominus prohibitio videtur de re levi. Ubi obiter advertendum Regulares, & quoscunque Sacerdotes celebrantes debere nominare non proprium Episcopum, si e.g. sint itinerantes, sed Episcopum loci, in quo celebrant: *Gavant. p. 2. tit. 8. n. 1. l. N.* Inter novas caeremonias Missæ additas annumeratur etiam meditari ante sumptionem Corporis, & post sumptionem Sanguinis; nam Rubricæ solummodo tria tempora quiescendi, seu meditandi assignant, nempe in duplici Memento, & post sumptionem Corporis.

R. II. Invertere ordinem circa partes integrantes dissimiles, quæ de se sint quid grave, est culpa gravis, ut si fiat oblatio ante Evangelium, quia violatur præscriptum ab Ecclesia in re gravi. Si verò invertatur in partibus similibus, erit tantum culpa levis; ut si non servetur debitus ordo inter Orationes, quia variatio tunc est in re levi: *Pasqual. de Sacrif. q. 223.*

Q. II. An Qualitas Missæ sit observanda; & quale peccatum sit illam non observare.

R. I. Ex Rubricis habetur Missam concordare debere Rubricis. Nihilominus non videtur peccare, qui celebrat Missas votivas extra diem Dominicæ, vel quando Officium non est duplex, vel quando non sunt Feriæ privilegiatæ: *Gavant. in Rubr. Miss. p. 1. tit. 4. l. 10.* Quòd si aliquis celebret in Ecclesia, ubi Missa alia à corrente celebratur; ut facile accidere potest in Ecclesia Regularium, poterit Missam festo conformem celebrare, sed juxta Missale Romanum, non juxta Missale proprium Regularium, ut ex decreto S. Congregationis apud la Croix l. 6. p. 2. n. 263. in Catalogo Decretorum S. Congregationis.

R. II. Qui diebus impeditis celebrant aliam Missam à corrente, si id non fiat cum scandalo, vel animo introducendi novum ritum, ordinariè loquendo, solum peccabit venialiter; nam non constat latum esse præceptum obligans sub gravi de celebrandis Missis, quæ tunc præscribuntur: *Lugo disp. 21. n. 105.*, *Quarti p. 1. tit. 4. dub. 3.* Dixi regulariter loquendo; nam e.g. in Missa solemniori major rigor est observandus, ut Missa cum Officio concordet, ut notat *Tamburinus l. 3. c. 6. §. 1. n. 6.* Item videretur esse non levis incongruentia in die magnæ Solemnitatis Missam valde disparatam celebrare; ut si in Paschæ Solemnitate celebraretur Missa de Passione. Quid dicendum de Missis defunctorum dicam paulò post.

Si verò adfit iusta causa, nullum erit peccatum celebrare aliam Missam à corrente etiam die-

bus impeditis, iusta enim causa tollit eam incongruentiam, quæ tunc videtur intervenire. Hujusmodi causæ ad sequentes reducuntur. Prima, si Sacerdos nolens Missam omittente, non habeat Missale, in quo sit Missa, quam debet celebrare. Secunda, si adfit aliquod impedimentum ex parte ipsius Sacerdotis; ut si non possit celebrare Missas currentes in diebus Hebdomadæ Sanctæ, adeoque celebret Missam breviorum de Passione. Tertia, si celebret in Ecclesia, ubi sit particulare Festum; nam tunc debet celebrare Missam conformem Festivitati. Quarta, si adfit publica gravis necessitas, poterit in Festis non Majoribus unica Missa votiva celebrari. Quoad alias causas videntur *Tamburinus citatus*, aliique Authores.

R. III. Esset peccatum grave celebrare Missas de Defunctis iis diebus, quibus aliàs non licet illas celebrare; nam datur præceptum S. Congregationis id districte prohibens, ut videre est apud *Passerinum tom. 3. q. 187. n. 4. n. 1204.* Ubi eadem S. Congregatio addidit, quòd si Missæ defunctorum à Benefactoribus præscriptæ incidant in Festum duplex, non sunt differendæ ne Animarum suffragia differantur, sed applicandæ juxta mentem Benefactorum. At observare est *Alexandrum VII.* sub die 22. Januarii 1667. ut videre est in Bullario, declarasse Decretum S. Congregationis non comprehendere Anniversaria, & Missas Cantatas de Requiem, relictas ex dispositione Testatorum, quotannis in die ipsorum obitus celebrandas. Ad didit etiam Missas currentes celebratas in duplicibus in Altaribus privilegiatis, eodem modo illis suffragari, ac si fuissent de requiem.

Q. III. Quandonam liceat Missam interrompere.

R. I. Si interruptio sit accidentalis, nempe quoad preces præscriptas ab Ecclesia, plures sunt causæ, quibus licet Missam interrompere. Missa igitur licetè juxta communem praxim interruptitur ante, vel post symbolum Nicænum pro Concione habenda. Non bene verò ex hujusmodi causa interruptitur post primam oblationem panis, & vini; nam cum hæc speciali modo ordinem dicat ad consecrationem, non est sine aliqua irreverentia tunc Missam interrompere. Secundo, aliqui volunt licetè Missam interrumpi in adventu Prælati, Principis, Populi, maximè si id accedat in die festo, & recitatum sit Evangelium, concedentes iterum Missam posse inchoari, si non est facta sit oblatio, & non adfit alius Sacerdos, qui possit Missam celebrare: *Gavant. p. 3. tit. 10. n. 17.* Tertio, licetè interruptitur accidentaliter ex metu gravi; ex superveniente corporali necessitate; ex superveniente proximi spirituali necessitate; ex superveniente violatione Ecclesiæ, vel Altaris, de quibus omnibus casibus agit *Tamburinus de Sacrif. Miss. c. 7. §. 2. & seq. usque ad §. 9. l. 2.* Quid facere debeat Sacerdos, si superveniat excommunicatus vitandus, dixi *Tr. 4. q. 2. c. un. quæst. 5.* Quid si dum est ad Altare recordetur se esse in peccato mortali, dixi quæst. antecedenti *cap. 5. quæst. 3.*; & quid si recordetur non esse jejunum, dixi *ibid. quæst. 9. resp. 3.* Cæterum advertendum non posse sine gravi culpa Missam absque iusta causa etiam quoad partes accidentales notabiliter interrumpi, & qui temerè id præsumpsit excommunicationem inferendam incurrit: *c. nihil. caus. 7. quæst. 1.*

R. II. Si interruptio debeat esse essentialis, ut si post consecrationem hostiæ omittenda esset vini consecratio, vel facta utriusque speciei consecratione; Missa non possit continuari, quæ ad sumptionem, quæ si non sit pars essentialis Sacrificii, certè pertinet ad ipsius perfectionem integram, tunc talis interruptio non est licita, nisi interveniat præceptum magis obligans, quàm præceptum di-

vinum affirmativum de integritate Sacrificii. Hinc poterit essentialiter interrumpi Missa, si superveniat hostis, qui velit interficere celebrantem, vel hoc periculum repente confurgat ex incendio, terremotu &c. nam præceptum naturale conservandi vitam, strictius obligat præcepto de non interrumpendo essentialiter Sacrificio. Idem dicas, si superveniant Hæretici illiuri injuriam Sacramento: *Laym. l. 5. tr. 5. c. 7. à n. 2. Gabr. à S. Vinc. disp. 1. q. 6.* Item licet essentialiter interrumpere Missam ob gravem spirituales proximi necessitatem; ut si Sacerdos, facta consecratione, advocetur ad confessionem Moribundi sine ulla mora excipiendam, nam magis urget præceptum naturale de succurrendo proximo in extrema spirituali necessitate constituto. In tali igitur casu, si alius non sit Sacerdos, Celebrans debet Missam interrompere, & deferendo secum particulam hostiæ consecratæ, & Extremam Unctionem, ad Moribundum pergere, illiusque audita Confessione, cætera Sacramenta administrare.

Quod si Confessio futura esset ita diuturna, ut semihoram excederet, non videtur tunc obligare præceptum de materiali integritate Confessionis; unde poterit illum absolvere etiam tali materiali integritate non servata. Redeat deinde ad perficiendum Sacrificium, quod semper facere debet, si potest, quando illud essentialiter interruptit; eoque peracto iterum audiat Moribundum, & absolvat, si adhuc sit superstes, ut ita servetur etiam integritas materialis Confessionis, cæteraque de more perfolvat: *Dian. p. 5. tr. 3. resol. 70.*

Alter casus, in quo licet interrumpere essentialiter Sacrificium est, si perfici non possit sine gravi adstantium scandalo, nam tunc magis urget præceptum illud removendi: ut si dum sumit calicem agnoscat aquam, seu vinum lymphatum consecrasse, & non possit vinum haberi sine gravi scandalo: *Azor. p. 1. l. 10. c. 33. q. 6. Fagund. l. 3. c. 5. n. 10. Bonac. de Sacrif. Miss. q. ult. p. 10. n. 3.* Meo tamen videri, hoc scandalum facile removeri potest, si dum sine quadam admiratione vinum haberi non possit, admoneantur adstantes non allatum esse ex errore vinum pro consecratione, adeoque novum vinum esse consecrandum. Licet demum essentialiter Missa interrumpitur, dum superveniat morbus, unde Sacerdos non possit Missam perficere; vel talis corporalis necessitas, ut non possit Missam sine gravi indecentia proficere.

Q. IV. An, & quomodo supplenda sint omnia in Missa.

R. I. Quod ommissum est in Missa dum Sacerdos nondum secretè orat, si post pauca verba non advertatur, non est repetendum, quia non fieret sine admiratione adstantium, & Missæ ordo turbaretur. Idem dicas, dum secretè orat, si omisit quid accidentale, & advertat omissionem, postquam multum progressus est, nam tunc reassumendo quod omisit, notabiliter Ordinem immutaret: *D. Th. 3. p. 2. q. 83. a. 6. ad 5.* Non tamen debet Sacerdos in progressu Missæ sibi facile persuadere aliquid omisisse; nam in his, quæ sæpe recitamus, propter verborum coherrentiam difficiliter aliquid omittitur: *Coninch. de Euch. q. 83. a. 7. num. 281.* Si verò Sacerdos advertat omisisse aliquid Missæ necessarium, vel id probabiliter credat, omnino est supplendum, ut de se patet.

R. II. Si Sacerdos post consecrationem utriusque speciei advertat hostiam aptam non fuisse consecrationi, quia e. g. erat corrupta, volunt aliqui, qui putant ordinem consecrationis esse essentialem, debere iterum aliam hostiam, & aliud vinum consecrare; at alii putant talem ordinem non esse essentialem, adeoque sufficere solum hostiam consecrare: *Dian. l. 2. tr. 1. resol. 230.* Si verò Sacerdos an-

te sumptionem hostiæ advertat non consecrasse vinum, quia e. g. erat aqua, tunc satis est novum vinum consecrare. Quod si id advertat, sumptâ hostiâ, tunc docet *S. Th. 3. p. 2. q. 83. a. 6.* etiam novam hostiam esse consecrandam, incipiendo ab illis verbis: *Qui pridie cum pateretur &c.* & juxta *S. Th.* docent Rubricæ Missalis *c. de def. vin. n. 5.* Alii verò quoad hoc nullum præceptum agnoscunt, quia etsi solum vinum consecratur, illius consecratio videtur moraliter uniri cum consecratione hostiæ suo loco facta; & ulterius aptius suppleri potest defectus sine scandalo, si solum tempore abluionis novum vinum consecratur, incipiendo ab illis verbis: *Simili modo &c. Dian. resol. 230.* & alii apud ipsum.

Si verò supplendum sit Sacrificium ab alio Sacerdote ommissum, tunc puto quod licet possit alter proficere, si ommissum fuit incepto canone, nihilominus ad id non teneatur; immo volunt aliqui, quorum opinio non est magis communiter recepta, nec teneri saltem sub mortali, etsi ommissum fuerit post consecrationem, quia *can. nihil. 7. q. 2. id liberum relinquunt Sacerdoti: Coton. de Sacrif. contr. 5. esp. 1. n. 16.* Quod si velit illud perficere, statim fieri potest est perficiendum; si etenim pertranseat tempus notabile antequam perficiatur, non esset moralis continuatio Sacrificii ommissi: *Quarti p. 3. tit. 10. n. 3. sect. 1. d. 5.* Deinde si deficiat Sacerdos post consecrationem hostiæ, & certò sciatur illam consecrasse, tunc proficendum est Sacrificium à consecratione vini, incipiendo ab illis verbis: *Simili modo &c.* Si verò dubitetur, an Sacerdos qui deficit, verè hostiam consecraverit, tunc inter varias Theologorum opiniones, credo Sacerdotem, qui debet proficere Sacrificium, debere ita se gerere. Si iste Sacerdos ea die nondum celebraverit, debet aliam hostiam assumere, illamque absolute consecrare, hostiam verò relictam tantum sub conditione; atque ita fiet, quòd si primus Sacerdos non consecraverit, iste secundus integrè sacrificet, quod ei licitum est, si verò prima hostia fuerat consecrata, verificabitur ab isto Sacerdote solummodo proficere ommissum Sacrificium. Si verò Sacerdos, qui debet illud proficere ea die celebraverit, cum tunc non habeat jus ad novum Sacrificium, sed solum ad proficendum ommissum, non puto posse novam hostiam consecrare, sed solum debere sub conditione consecrare hostiam, de qua dubitatur an fuerit consecrata, & ita proficere Sacrificium. Demum si contingat Sacerdotem mori post sumptum Corpus Christi, *ex D. Th. 3. p. 2. q. 83. a. 6. ad 4.* & aliis, deberet alter novum panem, & vinum consecrare, simulque sumere cum vino consecrato à Defuncto; aliis è contra asserentibus sufficere, si sumat sanguinem, cum ita sufficienter intelligatur perfici Sacrificium: *Dian. l. 2. tr. 1. resol. 240.*

Quoad alios defectus in Missa occurrentes, remitto Lectorem ad ea, quæ habentur in Rubricis sub titulo de Defectibus in Missa occurrentibus.

Regula in praxi observanda.

I. Bene animadvertat Confessarius, quòd quamvis Theologi distinguant Ritus, seu Rubricas Missæ in præceptivas, & directivas, atque alias dicant solum obligare sub levi, alias sub gravi culpa, nihilominus semper durè increpare debet Sacerdotem suum Pœnitentem, qui negligens est in iis addiscendis, adeoque eas non servat, ut par est. Moneat Ecclesiam, à Divino Spiritu gubernatam, nullum ritum induxisse, quo vel non designetur aliquod mysterium vitæ, seu Passionis Christi Domini; vel saltem deservire non debeat ad excitandam in populo devotionem. Conveniens ne ergo est, ut ipse Sacerdos, dum ipsius Christi Personam

gerit, aliqua veluti parvi faciat, omittat &c. ? At præterea notet Confessarius hujusmodi Sacerdotem sibi à Confessionibus facillimè peccare mortaliter. Primò, quia non unum, aut alterum, sed quamplurimos ritus non observando, ejus transgressio non dici potest esse in materia levi. Secundò, ratione contemptus. Pro quo observandum non solum peccare mortaliter, qui verè omitteret quemcumque sacrum ritum, quia parvipenderet, sed etiam qui ita se gerit, ut se parvipendere demonstrat ipso ritus, & caeremonias, quod certè evenit; si frequenter, & multas non observet: sicut injuriam alteri irrogaret, non solum qui illum corde contempneret, sed etsi solum ita se gereret, ut ipsis operationibus demonstraret ipsum parvipicere. Tertio, peccare potest gravissimè Sacerdos ratione scandalii. Et quidem excuset, qui potest, à gravi scandalo illum Sacerdotem, qui antequam celebret, per aliquod tempus in Sacrificia confabulatur, non solum de rebus indifferentibus colloquendo, sed etiam de iis, quæ non parum dedecent Sacerdotem. Accedit deinde ad sacras vestes induendas, & tunc vel omittit sacras preces, quarum sola omisso in opinione aliquorum est gravis culpa, vel si recitet, variis sermonibus interrumpit. Procedit inde ad altare cum magna festinatione, huc illucque oculis divagando; ac Missam ita festinanter celebrat; ut in ipsius initio jam ad finem anhela-re demonstrat, quæ acceleratio potest de se, ut dixi supra, esse grave peccatum. Accedit ad augendum scandalum, dari aliquando Sacerdotes, qui dum se ad populum convertunt, oculis procacibus adstantes, & fortasse foeminas intuentur. Si nimis veram est, juxta vulgatum dictum, ut Sacerdos, qui Missam precipitat, in Infernum precipitat, quid dicendum de Sacerdote ex tot capitibus gravis scandalii culpabile?

II. Etiam, atque etiam obtestor Confessarium, ut non permittat suo Pœnitenti illi opinioni adhærere, qua dicitur non esse grave peccatum Missam celebrare voluntariè, & notabiliter distractam. Si coram Deo semper credendus est aliqua saltem levi culpa inquinatum illum; si voluntariè distractus quamcumque aliam recitat orationem, quid dicendum de celebratione tam Sacrosancti, ac tremendi Sacrificii, si cum voluntaria notabili distractione celebretur? Ego in hoc ex duplici capite grave agnosco peccatum, quia nempe in hoc gravem irreverentiam considero, & grave periculum etiam in re non levi errandi.

E contra si Confessarius habeat Pœnitentem, qui in celebrando, ex timore aliqua omisisse, sæpè repetat, & maxime dum recitat, quæ secreta sunt, illum omnino ab hac angustia removeat, tum quia volunt Theologi credere non debere se aliqua omisisse; & quidem hoc difficiliter evenit in Scrapulosis: tum quia docent quòd si de hoc dubitet, postquam jam aliqua recitaverit, non debet ordinem invertere, & retro redire.

III. Sacerdos non debet ignorare quid agere debeat, si contingat vel vinum, vel hostiam non aptam esse consecrationi, maxime quando id adverteret tempore sumptionis: quid etiam præstandum, si contingat alterum Sacerdotem non posse Missam proficere &c. Hi casus re vera rarè accidunt; at accidere possunt; & cum multi Sacerdotes ignorent quid tunc præstandum sit, facillimè eveniet vel Sacrificium mutilum remanere, vel non compleri, sicuti conveniens est. Interim moneo, quòd si Sacerdos post sumptionem animadvertat aquam loco vini fuisse appositam, vel acetum, bene agere putarem, si accedendo ad cornu Altaris, curet novum vinum aptum afferri, ibique eodem in Calice posito cum pauxillo aquæ dissimulanter offerat, & consecret; & bene, ex dictis, in-

cipere potest ab illis verbis: *Simili modo &c.*

IV. Demus casum Parochum Ruralem celebrantem, peractâ consecratione, ad moribundum quàm citò advocari. Quid tunc præstandum est. Ut dixi, communiter Theologi docent interrumpere debere Sacrificium, aliquibus relictis ut reverenter hostia & calix consecratus custodiantur, & postquam Sacramenta Infirmo ministraverit, redire debere ad Sacrificium perficiendum. Hæc doctrina optima est, & fortè facile reduci potest ad praxim, si Infirmus non longè absit. At demus multum abesse; demus Parochum esse senem, & non sine magna difficultate iterum jejunum redditurum ad perficiendum Sacrificium, quid tunc præstandum? Saltem semper meliori judicio, in casu quo difficillimum esset redire ad Sacrificium perficiendum, ego crederem debere statim hostiam, & calicem sumere, & deinde ad Infirmum procedere. Ita satisficit præcepto naturali de succurrendo proximo in extrema spirituali necessitate constituto; satisficit præcepto de non relinquendo Sacrificium imperfectum; & solummodo omittitur præceptum Ecclesiasticum de conficiendo Sacrificio etiam illis ritibus, & caeremoniis, quæ sunt inter consecrationem, & sumptionem, quod præceptum in talibus circumstantiis non videtur obligare.

C A P U T IV.

An, & quo loco debeat Sacerdos celebrare; ubi & de Otatoris privatis. Item de pollutione Ecclesie, & execratione Altaris; & de tempore, quo est celebrandum.

Q. I. AN Sacerdos quandoque teneatur celebrare.

R. I. Quanvis non pauci refragentur, mihi videtur dicendum simplicem Sacerdotem saltem quater in anno, diebus præsertim solemnioribus, sacrificare debere. Ratio est, tum quia vi suæ ordinationis assumpsit officium, & munus sacrificandi, non videretur autem verè tali officio satisficere, vel nunquam, vel semel tantum celebrando. Tum quia, ut habet Tridentinum *sess. 22. c. 2.* Christus Dominus *Luc. 22.* illis verbis: *Hoc facite in meam commemorationem,* præcepit Apostolis, & eorum in Sacerdotio Successoribus offerre, cui præcepto per unicum celebrationem non videtur satisfieri. Neque refert per unicum Communionem satisfieri præcepto de Eucharistia percipienda, quia hoc præceptum respicit indigentiam fumentis, quæ suppleri potest per unicum communionem, cum aliis actibus supernaturalis vita Christiani conservari possit, & augeri. At præceptum celebrandi primò respicit cultum Dei, & commemorationem Christi Passionis; non videtur autem sufficienter explicari tale præceptum, si dicatur solummodo voluisse Christum unica vice intra annum Deum coli mediante Sacrificio, ac ipsius Passionem semel tantum commemorari: *Laym. l. 5. tr. 5. c. 3. n. 1. D. Th. 3. p. 2. q. 82. a. 10.*

R. II. Per accidens etiam crederem teneri simplicem Sacerdotem ad celebrandum, si nempe alter non esset qui posset die festo celebrare, ut populus Missam audiat. Quamvis igitur tunc non teneatur celebrare ad impediendum peccatum populi, populus etenim non peccat, si non habeat Sacerdotem, qui celebret; bene tamen dici potest debere celebrare, quia cum sit publicus Ecclesiæ minister in ordine ad Sacrificium offerendum, aliis deficientibus, obligatio ad illum devolvitur: *Pasqual. de Sacrif. q. 842.* quamvis alii refragentur. Accedit non sine gravi scandalo tunc Missam posse ab eo omitti. Item puto per accidens simplicem Sacerdotem teneri ad celebrandum die festo, quoties non posset Missam audire. Ratio est quia

quia, Ecclesia vult satisfaciendum præcepto de audienda Missa modo saltem consueto; iste autem modus in ordine ad Sacerdotes est illam celebrare, nam solent satisficere tali præcepto per Missæ celebrationem: *Pasqual. q. 843.*

R. III. Parochus vel per se, vel per substitutum tenetur omnibus diebus festis celebrare; nam ex vi sui Officii debet præbere populo commoditatem satisfaciendi omnibus Ecclesiæ præceptis. Ita passim Authores. Ego autem, salvo meliori iudicio, putarem Parochum ruralem teneri ad celebrandum, etiam aliquoties intra hebdomadam. Ratio mihi est quia, ex vi sui Officii tenetur facere quod valde conducere potest ad salutem suarum ovium, maxime quando id non afferat extraordinarium incommodum: multum autem conducit ad populum christianè insituendum, si possit sæpe Missam audire, & id rure non potest facere populus, si Parochus non celebret. Illud saltem apud me contra aliquos certum est, die Natalis Domini debere tres Missas celebrare; nam videtur mens esse Ecclesiæ, ut ea die possit populus, si illi placuerit, tres Missas audire: *Pasqual. de Sacrif. q. 853.* De obligatione celebrandi ratione stipendii, vel Cappellanæ dicam infra.

Q. II. An liceat extra Ecclesiam, vel loca consecrata, seu legitima autoritate benedicta, vel ad divinum cultum deputata, Missam celebrare.

R. I. Id, ordinariè loquendo, non licet, ut habetur: *ex can. 1. 11. 12. Et aliis de consecr., & ex Trident. sess. 22. in Decr. de observ. in celebri Miss.* Neque ipsi Episcopi possunt extra suum Palatium, in aliis locis non consecratis, aut benedictis, atque ad divinum cultum deputatis celebrare, ut patet ex pluribus Decretis, & Declarationibus apud Barbosam in *Conc. Trid. sess. 22. in Decr. cit.* Ac denique, quamcumque circa hoc haberent facultatem, omnino abfuit Clem. XI. in suo Decreto quoad celebrationem in Oratoriis privatis, edito sub die 25. Decem. 1703, quo expressè admittit Episcopis, & etiam Cardinalibus quamcumque facultatem celebrandi extra proprium palatium in domibus laicis. Item in eodem Decreto declarat à Tridentino *sess. 22. in Decr. &c.* sublatum esse Regularibus, quodcumque habuerint privilegium celebrandi in altari portatili in locis, quibus degunt.

R. II. In magna necessitate licitum est celebrare extra loca supradicta: *arg. c. 1. & 11. de consecr. dist. 1.*, quia quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum, ut dicitur *cap. quod non de reg. jur. in 6.* Hujusmodi autem necessitas oriri potest ratione belli, pestis, persecutionum, Ecclesiæ dirutæ, aut combustæ; si Ecclesia capere non possit audientes, ut si celebranda sit Missa in bello pro exercitu; ac idem dicendum in longa peregrinatione per loca Infidelium: *Laym. l. 5. tr. 5. c. 5. n. 3.*, *Guttier. can. 99. l. 1. c. 30. num. 25.*, *Navar. in Man. c. 25. n. 81.* Ratio omnium horum est quia, in talibus casibus celebrare extra Ecclesiam, vel ab ipso jure, vel per episcopalem omnino conceditur. Denique maxime de licentia Papæ licet celebrare in longa navigatione, v. g. ad Indias; atque dari hujusmodi privilegium pro omnibus Regularibus docet *Anton. à Sp. S. in Direct. Regul. p. 1. tr. 2. d. 2. sect. 4. §. 2.* Oportet autem navem esse magnam, tempus serenum, & mare tranquillum: *De Lug. de Euch. disp. 20. sect. 3. a. num. 8.*

R. III. Potest ex privilegio Papæ celebrari in loco non consecrato, seu benedicto, ut in Oratorio Domus privata; nam cum sit supra omne jus positivum, potest in eo dispensare: *cap. 4. de concess. Præb. Regularis habent facultatem deputandi Oratoria privata in suis Monasteriis; quæ tamen deputatio fieri deberet à Generali, seu Provincia-*

li: *Dian. p. 9. tr. 1. resol. 32.* Item in suis Grangiis: *Rodrig. 1. 2. q. 9. Regul. q. 75. a. 1.*, *Lexan. Sum. 1. 1. c. 21. n. 15.*, ubi & posse Missam celebrare Sacerdotes Seculares, docet *Henriq. in q. præf. sect. 22. q. 26.* aliique; itemque posse ibi liberè seculares Missam audire, notat *Diana p. 9. tr. 2. resol. 33.*, & insuper posse Regulares designare Oratoria in villis, ubi recreationis causâ degunt. Aliud privilegium habetur pro Regularibus infirmis, nam in ipsorum cellis potest Missa super Altari portatili celebrari, ut illam audiant. Ita ex privilegio Pii IV. ut videre est apud *Diana p. 9. tr. 1. resol. 34.*, *Lezana 1. 3. v. altare n. 15. & 16.*, *Peirin. 1. 1. priv. Min. in Constit. Pyrri num. 34.* Præterea cum hoc privilegium sit personale, adeoque sequatur personam: *cap. privilegium de regul. jur. in 6.*, & l. privilegia quædam, l. in omnibus ff. de reg. jur. in domo seculari. Quod si alicui contingat dubitare de iis privilegiis, meminisse debet in dubio privilegia Regularium semper esse in favorem ipsorum interpretanda, ex *dis. tr. 3. q. ult. c. 3. q. 3.*

Q. III. Quæ notanda sint circa privilegia concedi solita celebrandi in Oratoriis domesticis.

R. Primò, eodem gaudere non potest qui non est de nobili genere procreatus, ut constat ex verbis privilegii. Putat tamen Pignatellus *1. 6. conf. 98.* sufficere nobilitatem ex parte Matris, vel etiam ex privilegio, dicendo, ly ex nobili genere procreato, poni demonstrativè, non taxativè. Dein debet prius visitari ab Ordinario, vel ab aliquo de ipsius mandato, ut videat si decenter extractum sit, & ornatum, & liberum ab omnibus usibus domesticis, ut præscribit Breve; neque etenim potest ad executionem demandari, ni prius Ordinarius illud approbet, & concedat licentiam celebrandi, eam tamen, si nil obstat, non potest denegare. Tunc autem sufficienter intelligitur ab usibus domesticis liberum, quando intra tres muros est clausum, & in pertinentiis ad ipsum cubiculum, seu Oratorium, nil domesticum exercetur. Convenit etiam ut supra ipsum Oratorium non reineatur lectum ad dormiendum, vel alia res prophana, quod putat Pignatellus absolutè non prohiberi, sed faciendum esse ob majorem decentiam.

Tertid, vi talis indulti unica tantum Missa in domesticis Oratoriis celebrari potest, ut etiam declarat Decretum supra cit. Clem. XI. Nec unica verò Missa potest ibidem celebrari in Festis Natalis Domini, Epiphaniæ, Paschatis, Pentecostes, Annunciationis, Assumptionis B. M. V., SS. Apostolorum Petri, & Pauli, & omnium SS., ut declarat S. Rituum Congregatio apud Barbosam *de jur. Eccl. l. 2. c. 8. num. 6.* Nomine tamen Natalis Domini, Paschæ, & Pentecostes, bene intelliguntur solùm primi dies hujusmodi Festivitatum: *Lezana in Sum. 1. 4. v. Oratorium n. 3.*

Quartò, notandum hujusmodi privilegia esse personalia, adeoque cessare morte personæ privilegiatæ: *cap. privilegium de reg. jur. in 6.* Quia tamen privilegium personale sequitur personam, ideo si mutet domicilium, transiendo etiam ad aliam Civitatem, potest ibi eo frui. Nec refert, si explicetur in Brevi concedi facultatem Missam celebrari in domo Civitatis Lucensis, nam ea verba demonstrativè tantum ponuntur, ad designandam scilicet habitationem, non verò taxativè, aut limitativè, cum privilegium consideret personam, non verò locum: *Tambur. in Opusc. de Sacrif. Miss. l. 1. c. 3. §. 4. num. 2.* Ex ea ratione quòd privilegium personale sequitur Personam, censet Pasqualis in *qq. canonice. cent. 1. q. 84. num. 3.*, privilegium habendi Oratorium privatum in Domicilio Civitatis, uti aliquem posse etiam dum rure est, & Pasqualis glo. consentit Pignatellus. Verùm cum in Brevi ex-

exprimi soleat Oratorium erigendum in domo habitationis, videtur hoc privilegium respicere personam non solitariè sumptam, sed ut habentem domicilium in loco, in quo contruendum est Oratorium; si ergo sit in aliquo loco per tranfitum, five per breve tempus, cum non dicatur esse in loco, five ibi domicilium habere, ut probat *Saneb. de Matr. l. 2. disp. 18.*, ibi illi præfatum privilegium non suffragari videtur.

Quintò, notandum concedi Missam celebrari in præsentia Domini, et familia, nec non Hospitum Nobilium. Ex hoc aliqui inferunt, non posse Missam celebrari, aliis præfatis adstantibus, nisi Dominus etiam interfit. At bene sustinetur, etiam absente Domino, celebrari posse Missam in præsentia familiæ, quia particula *et* ratione subiectæ materiæ explicari potest idem significare ac *vel*: *Barb. de Diction. diction. 110. num. 37.* Id igitur autem verificatur in præfatis, nam si particula *et* sumeretur copulativè, sequeretur non posse Missam celebrari nisi simul cum Domino etiam familia adesset, quod nemo dicit: intelligendum proinde est posse celebrari Missam, præsentem Domino, vel præsentem familia: *Palas 1. 4. tr. 25. disp. unic. p. 6. n. 9.*, *Pignat. 1. 6. conf. 98.*

Sextò, notandum nomine familiæ venire uxorem, Nurum & omnes Agnatos, sicut etiam Cognatos, dummodo habitent in domo Indultarii, atque ejus expensis vivant. Nec defunt qui extendunt privilegium audiendi Missam in Oratorio privato ad Fratrem, & uxorem ipsius, habitantes in eadem domo cum habeant tale privilegium; quamvis habeant propriam mensam, proprios redditus, & proprios famulos: *Castan. à S. Elia V. Oratorium num. 35.* Item nomine familiæ venire possunt omnes famuli in servitio Domini existentes, ac ejus expensis viventes: *Barbos. de Appell. appell. 95. n. 1.*, *Pignatell. 1. 6. conf. 98.* His tamen contradicit Monacellus in *Formul. tit. 13. a. n. 32.*, qui vult dictum privilegium non suffragari famulis, qui tempore Missæ non essent pro famulatu Domini necessarii, quia ita dicitur in hujusmodi privilegiis; unde ex eodem famuli, vel famulæ superflue alibi debent Missam audire. Concedit tamen *1. 4. Supplem. ad 2. tom. num. 480.*, quibuscumque famulis Domini privilegiati suffragari indultum, si dum rure sunt, Ecclesia distet ultra medium milliare: *n. 488.*

Septimò, cum dicatur in iisdem Oratoriis posse Missam audire etiam Hospites Domini Indultarii, aliqui censent nomine Hospitum non venire habitantes in eodem loco, si invitentur ad prandium, vel commorentur ad breve tempus cum Domino. Verùm cum commodè nomine hospitis intelligatur quicumque extraneus, qui ad alium divertit, ut cum eo cibumumat, non improprie dici potest etiam Hospites unius diei, dummodo sint nobiles, satisficere præcepto, si audiant Missam in Oratorio privatis domus, in qua sunt: *Tambur. Opusc. de Sacrif. Miss. l. 1. c. 4. §. 4. num. 33.*, *Pignatell. cit.*

Demum notare est personas non comprehensas in Brevi nullatenus satisficere præcepto de Missa die festo audieoda; nam ita exprimitur in consuetis facultatibus pro celebrandis Missis in Oratoriis privatis; & innuitur in citato Decreto Clem. XI, ubi declarat non satisficere præcepto interressentes Missæ in his Oratoriis, si jam alia ibi fuerat celebrata. Contrariam aliquorum opinionem non videtur in praxi tuta: *Ricc. in prax. 1. 1. resol. 467. num. 23.*, *Bonac. de Sacr. d. 4. q. ult. p. 12. n. 4.* Accedit Indultum audiendi Missam extra Ecclesiam, utpote juri communi præjudiciale, non admittere latam interpretationem: *Fagn. in cap. licet n. 13. & 14. de Præb.*

Q. IV. An liceat celebrare in Ecclesia violata,

seu polluta; & quando censetur polluta.

R. I. In Ecclesia polluta non licet Missæ Sacrificium, aut divina Officia celebrare, ut constat ex variis Canonibus, & ex *cap. fin. de consecr. Eccl. quapropter si contingat violari Ecclesiam ante Canonem, Missa est dimittenda, secus si post Canonem: Rubr. tit. de defect. in Ministr. occur.* Ubi obiter advertas, quòd licet polluto Cimiterio, non intelligatur polluta Ecclesia, bene tamen polluta Ecclesia, intelligitur pollutum Cimiterium, si ipsi contiguum sit: *cap. un. de consecr. Eccl. in 6.*, adeoque non possent in eo mortui sepeliri, ut ibidem dicitur.

R. II. Primò, violatur Ecclesia per sanguinis effusionem: *arg. c. proposuisti, & cap. fin. de consecr. Eccl. junct. cit. cap. unic. in 6.* Oportet tamen esse voluntariam; unde non violaretur per effusionem sanguinis casu factam, vel causatam ab Amente: *Gloss. in cit. cap. unic. V. sanguinis.* Deinde oportet esse injuriosam; unde non violaretur Ecclesia per effusionem sanguinis causatam ex inculpata defensione. Pariter causari debet per actionem graviter externè peccaminosam, qualis non reputatur percussio facta à Magistro, etsi leviter modum excederit; vel percussiones factæ inter pueros, quamvis è naribus, vel ex levi vulnere copiosè sanguis effundatur: *Barbos. de Off. & Pot. Episc. all. 28. n. 36.*, *Laym. de Sacrif. Miss. c. 5. num. 8.* Secus ex eodem Barbosam dicendum de copiosa sanguinis effusione è naribus, causata ex pugnis inter grandævos. Item ut polluat ex hoc capite Ecclesia, non sufficit percussio, & vulnus esse grave, sed necesse est sequi copiosam sanguinis effusionem: *Barbos. cit. num. 35.*, *Navar. in Man. c. 27. n. 256.*, *Laym. cit.* Debet pariter effusio sequi ex vulnere recepto in ipsa Ecclesia, non verò in atrio &c., unde posita quis effugiat in Ecclesiam, ibique copiosum sanguinem effundat. E contra ad violationem Ecclesiæ satis est, si quis recipiat tale vulnus in ea, ut vulneratus ex ea egrediens extra illam copiosum sanguinem effundat ex Glossa communiter recepta in *c. un. de consecr. Eccl. in 6. V. Sanguinis.* Sicut etiam violatur eadem Ecclesia, si vulnerans sit extra Ecclesiam, nam adhuc violat ipsius sanctitatem vulnerando existentem intra eam: *Laym. cit. num. 7.*

Secundò, polluitur Ecclesia ratione homicidii sui ipsius, vel alterius, quamvis sine Sanguinis effusione: *can. si motum 19. de Consec. dist. 1.*, & *cap. 4. de consecr. Eccl.* Oportet tamen homicidium esse voluntarium, quale non est homicidium factum ab amente, vel penitus ebrio: itemque injuriosum, quale non est homicidium factum in justam sui defensionem: *Barb. de Offic. & Potest. Episc. alleg. 28. n. 4. & 5.* Sufficit autem si sit injuriosum ipsi Ecclesie, ut si haberet homicidium ibi factum ex sententia Judicis: *cap. 2. de homic. in 6.* Ita se etiam habet homicidium factum in Ecclesia ob fidem, cum revera ipsa actio sit sacrilega, & homicidium sit injuriosum: *Glossa in cap. un. de conf. Eccl. in 6. v. sanguinis*, *Barbos. num. 29.*, *Azor. p. 2. l. 9. c. 5. q. 1.* Ut autem dixi supra de effusione sanguinis, ad polluemdam Ecclesiam satis est si ipsa causa mortis in ea ponatur, quamvis extra ipsam sequatur; sicut è contra non polluitur, si causa mortis ponatur extra, & mors deinde in Ecclesia sequatur: *Gloss. cit. Barb. num. 16. &c.*

Tertid, violatur Ecclesia per feminis effusionem: *cap. un. de conf. in 6.* quocumque modo contingat, nempe per pollutionem, fornicationem &c. ut ex jure ostendit Barbosam *alleg. 28. num. 42.* Oportet tamen esse voluntariam, qualis non est si contingat in somno: *Gloss. in can. 3. Eccl. 20. de consecr. d. 1. v. femine*, quamvis quis illi causam dederit, quia non est voluntaria in se, sed solùm in causa: *Barbos. n. 43.*

num. 43. Item oportet esse illicitam, nec sufficit, si quis invitum illam patiat. Reputatur tamen illicita copula conjugalis extra casum necessitatis, quatenus tunc est illicita respectu loci: *arg. c. 1. de Imm. Eccl. & c. 2. eod. tit. in 6.*, unde magis communiter docent DD. per eam Ecclesiam violari: *Barb. num. 47.*, *Navar. in Man. c. 17. n. 257.*, *Saneb. de Matr. l. 9. d. 15. num. 7.* Secus dicendum de copula conjugali habita in casu necessitatis, dum e. g. urget periculum incontinentiæ. Ita contingere solet, si Conjugati ex aliqua causa cogantur diu in Ecclesia permanere.

Quarto, violatur Ecclesia, si in ea sepeliatur excommunicatus vitandus: *cap. consulisti de consec. Eccl. sive infidelis, sive non baptizatus: can. Ecclesiam 1. & 2. de consec. d. 1.* Si tamen infans moriatur in utero Matris, simul cum ea potest sepeliri, nam usque dum est in ejus utero, censetur unum corpus cum illa: *l. 1. ff. de ventr. insp. Non verò polluitur Ecclesia per sepulturam cujuscumque alterius eam indigni, quia odiosa non sunt sine textu juris extendenda: arg. c. 1. qui 18. de sent. excom. in 6.*, adeoque non violaretur per sepulturam Hæretici nominatim non denunciati: *Layman de Sacr. Miss. c. 5. num. 8.* Advertere tamen est per sepulturam præfatorum violari Ecclesiam, etsi sine culpa in ea sepelirentur: *Laym. cit.*

Cæterum semper præ oculis habendum est in præfatis casibus Ecclesiam non violari, si non sint notorii notorietate facti, vel juris; nam usque dum sunt occulti, ultraquamquod Ecclesia, ut ita dicamus, retineat bonam famam, non videntur de eis SS. Canones sententiam protulisse: *arg. can. erubescunt 11. d. 32.*, *Azor. p. 2. l. 9. c. 5. q. 2.*, *Barb. de Offic. & pot. Ep. all. 28. n. 37.*, alique cum Glossa communiter recepta: *cap. un. de cons. Eccl. in 6.* Sat tamen est, ut Ecclesia dicatur polluta, si deinde prædicta fiant notoria: *Barb. n. 40.*

Q. V. In quibus casibus Ecclesia reâdificata indigeat nova benedictione, vel consecratione, ut possit in ea Missa celebrari.

R. Si Ecclesia de novo tota, vel majori ex parte simul construat, indiget nova benedictione, vel consecratione, nam non amplius est eadem Ecclesia. Quia tamen moraliter censetur eadem Ecclesia, si paulatim per partes reficiatur, & reparatur; sicut moraliter censetur eadem domus, quæ paulatim per partes reficitur: *l. quod in rerum 24. §. ff. de leg. 2. l. proponebatur 76. ff. de iudic. in 6.* ideo non indiget nova consecratione. Idem dicendum, si reficiatur totum templum, parietibus illis. Quod si etiam parietes interiores, parietibus illis renovanda consecratio, quia cum in illis Cruces fiant & inunctiones, ex earum decrustatione amittitur consecratio: *can. Ecclesia 20. de consec. d. 1.*, *Barb. de offic. Episc. alleg. 27. num. 18.*, *Azor. p. 2. l. 9. c. 4. q. 5.* Alii nihilominus putant non indigere nova consecratione, quia adhuc perseverat eadem Ecclesia, quæ fuit consecrata. Item nova facienda est benedictio, seu consecratio, si ita amplificetur Ecclesia, ut nova pars major sit veteri, quia major pars trahit ad se minorem: *arg. cap. quod in dubiis 3. de consec. & cap. un. eod. tit. in 6.* Secus si nova pars sit minor veteri remanente, & sufficit si aqua benedicta aspergatur: *Barb. cit.*, *Azor. quest. 6.*

Q. VI. Cui competat iterum consecrare Ecclesiam, quæ amittit consecrationem; vel benedicere, seu reconciliari, si fuit polluta.

R. I. Sicuti soli Episcopo licet consecrare Ecclesiam: *can. interdicimus 10. caus. 16. q. 1.*, *can. nemo 9.*, & *can. nullus 15. de consec. d. 1.*, ita volunt SS. Canones Ecclesiam consecratam à solo Episcopo posse reconciliari, si fuit polluta: *cap. aqua 9. de*

consecr. Eccl. Et quia, ut ibidem dicitur, non potest Episcopus demandare Clerico inferiori, quæ spectant ad Ordinem Episcopalem; ideo talis reconciliatio fieri solum debet vel ab Episcopo loci, cui de jure competet, vel ab altero Episcopo de ipsius commissione.

Quia tamen potestas reconciliandi Ecclesiam dumtaxat de jure humano annexa est Ordini Episcopali, Leo X. concessit Superioribus Ordinis S. Francisci, adeoque omnibus communicantibus ipsorum privilegiis, non solum benedicere solemniter proprias Ecclesias, Cameteria &c, sed etiam ipsas reconciliari, quomodocumque fuerint violatæ, aqua ab Episcopo benedicta, vel à seipsis, si distet Episcopus duabus dietis, vel etiam Sede vacante. Videantur *Barbosa de Offic. & pot. Episc. alleg. 27. & 28.*, *n. 64.*, *Rodrig. l. 1. q. 9. regul. q. 19. a. 6.*

R. II. Si polluat Ecclesia non consecrata, sed solum simpliciter benedicta, vel Episcopi auctoritate ad divinum cultum deputata, potest, & debet protinus à quocumque simplici Sacerdote, cui addita sit eadem Ecclesia, aqua benedicta reconciliari: *cap. fin. de consecr. Eccl.*

Q. VII. An Missa celebranda sit super altare; & quando intelligatur pollutum, aut execratum, itaut in ipso non possit Missa celebrari.

R. Missa celebranda est super altare, quod debet esse lapideum, sive sit fixum, sive portatile: *can. altaria 31. de consecr. d. 1.*, id tamen intelligendum quoad eam partem, super quam fit consecratio, & reponuntur Sanguis, & Corpus Domini: *Tambur. in Meth. celebr. Miss. l. 1. c. 5. §. 1. n. 4.* Item Altare debet esse ab Episcopo consecratum: *can. nullus Presbyter 2.*, & *can. concedimus de consecr. d. 1.* Ita autem dicendum est id ad Episcopum pertinere, ut à nullo alio ratione cujuscumque consuetudinis possit consecrari. Unde advertendum quod verè ex privilegio S. Pontificis id fieri possit ex dictis quæsito superiori de consecratione Ecclesiæ, quia, cum sit supra jus commune, potest concedere alteri ab Episcopo, quod jure tantum humano annexum est Ordini Episcopali. A consuetudo non potest conferre possessionem potestatis illi, qui illius est incapax; & taliter se habet Inferior Episcopo respectu illorum, quæ annexa sunt Ordini Episcopali: *cap. quanto 4. de consuet.*, sine possessione autem non currit præscriptio: *cap. 3. de reg. jur. in 6.*, *Barbosa de Offic. & pot. Episc. p. 2. alleg. 27. n. 23.*, *Azorius p. 1. l. 10. c. 27. q. 5.* & communiter, paucis exceptis. Privilegium consecrandi altaria, Altaria &c. competeat Abbatis, ut videri potest apud *Barbosam de pot. Episc. p. 2. alleg. 27. n. 36.*, sed dicitur revocatum ex Decreto S. Congregationis 13. Martii 1632.

R. II. Polluta Ecclesia ratione alicujus casus ex dictis quæsito superiori, censetur polluta etiam Altaria in ea fixa, nam pollutio totam Ecclesiam afficit, adeoque etiam Altaria. Hinc reconciliata Ecclesia, etiam Altaria reconciliata intelliguntur; & ita post talem reconciliationem potest in eis celebrari. Ita communiter DD.

R. III. Si consecrata fuerit tota mensa superior Altaris, affixa columnis, seu basi inferiori, execratur per hoc quod ab eis amoveatur; nam dum consecratur mensa fixa basi inferiori, consecratio afficit totum, unde per remotionem deperditur: *c. 1. & 2. & cap. ligneis 6. de consecr. Eccl.*, *Barb. cum communi de Off. & Pot. Episc. alleg. 27. n. 26.* Secus si superior tabula non sit immobiliter affixa inferiori structuræ, quia tunc inducit naturam Altaris portatilis.

Altare mobile, hoc est, ille lapis, qui continet sigillum, execratur, si ita frangatur, vel diminuat, ut non amplius Calix cum Patena possint in eo secundum majorem sui partem stare: *cap.*

cap. 1. de consecr. Eccl. Quod si possit Calicem cum patena sustinere, nil refert, si fracta sint cornua lapidis, quæ chrismate inunguntur, nam per talem inunctionem totus lapis remanet consecratus; unde sufficit, si pars prædicta perseveret: *Lugo de Euch. disp. 20. sect. 2. n. 75.*, *Tamb. in Meth. celebr. Miss. l. 1. c. 5. §. 1. n. 14.* Item non censetur execrari altare per remotionem, seu fractionem loculi, in quo reliquæ continentur; nullo etenim jure sufficienter probatur necessarias esse reliquias ad Altaris consecrationem: *Laym. de Sacrif. Miss. tr. 5. c. 6. n. 9.*, *Lex. in Sum. t. 3. v. Altare num. 20.* Porro observandum, execratur Ecclesia, non execrari Altare, quia consecratio utriusque est diversa.

Q. VIII. Quo tempore possit Missa celebrari; & an dentur aliqui dies, quibus non liceat celebrare.

R. I. Hora concessa pro celebrando, ordinariè loquendo, incipit ab Aurora, & extenditur usque ad meridiem. Tempus autem Auroræ intelligitur hora cum dimidio antequam corpus solare appareat: *Tambur. in Meth. celebr. Miss. l. 1. c. 6. §. 4. n. 1.* Puto autem contra aliquos tale tempus assignatum esse non pro terminanda, sed pro inchoanda Missa; nam dum in Rubricis assignatur tempus pro Missa celebranda ab Aurora usque ad meridiem, sicut assignatur merides pro tempore, quo debet terminare, ita aurora pro tempore, quo debet incipere. Hinc credo peccaturum mortaliter, qui per horam ante dictum tempus Missam anticiparet, quia esset anticipatio notabilis. Tempus meridei etiam sumi potest moraliter, itaut ad vitandam culpam satis sit inchoare Missam paulo ante meridiem, vel in ipso meride: *Tambur. in Meth. celebr. Miss. l. 1. c. 6. §. 4. num. 19.* Aliqui putant celebrare integram horam post meridiem non esse mortale, ut videre est apud *Salmo de Sacr. Miss. c. 4. p. 1. n. 34.* At cum judicare de notabili dilatione pertineat ad viros prudentes; & cum aliunde reperiam aliquos judicare esse gravem culpam sine causa celebrare post tertiam partem Horæ à meride: *Azor. Inst. moral. p. 1. l. 10. c. 25. q. 5.*, alios post mediam horam: *Laym. de Sacrif. Miss. c. 4. n. 4.*, mihi videtur dilatio unius horæ esse culpam gravem.

Dantur autem aliqui casus, quibus prædictum tempus licitè non observatur. Et primò, immediatè post mediam noctem celebratur Missa in die Natalis Domini. Hoc tamen intelligendum est de sola prima Missa, nam reliquas duas non posse celebrari, nec Fidelibus Communionem exhiberi declaravit S. Congregatio die 9. Augusti 1653, in una Pisaurina, & 20. April. 1664, & iterum 15. Novembris 1678. Secundo, potest statim post mediam noctem celebrari pro administrando Viatico, si non sint particule consecratæ: *Laym. de Sacrif. Miss. c. 4. n. 5.*, *Dian. p. 2. tr. 14. resol. 33.* Ex hoc motivo sunt quæ assentant apud *Tamburinum in Meth. celebr. Miss. l. 1. c. 6. §. 4. num. 21.* celebrari posse usque ad horam tertiam post meridiem. Tertio, potest postponi post meridiem celebratio Missæ, in magna solemnitate, & si Concio, vel suus Principis, vel Ordinatio &c. tardius absolvatur. Ita DD. apud *Tamburinum n. 20.*

R. II. Regulares possunt ex privilegio celebrare in Ecclesia duabus horis post mediam noctem, ut videre est apud *Lugo de Euch. disp. 20. sect. 1. n. 27.*, & quia nomine Ecclesiæ veniunt etiam Claustra Religiosorum: *can. Abbas 5. Hac autem dist. 54.*, *cap. Alma Mater de sent. excom. in 6.*, *Junck. Gloss. v. Monasterii*, ideo tali tempore poterunt celebrare etiam intra Claustra: *Peyrin. l. 1. Confit. Pyrrhi num. 31.* Item ex iusta causa, non quidem modica, sed quam tamen non est necesse esse satis gravem, poterunt celebrare usque ad

horam nonam inclusivè, nempe usque ad tres horas post meridiem: *Tambur. in Meth. celebr. Miss. l. 1. c. 6. §. 4. n. 25.*, *Dian. p. 10. tr. 15. Miscell. 1. resol. 27.* Scio à pluribus sustineri hujusmodi privilegia censenda esse à Tridentino revocata: *Barbosa de post. Episc. alleg. 23. num. 4.*, *Paster. l. 3. q. 189. ar. 10. n. 980. & alii.* At cum non desint, qui non improbabiler sustineant non esse revocata, ut videre est apud *Lugo, Dianam, Tamburinum* locis citatis, *Pasqual. q. 174. n. 6.*, & plures alios, ideo tunc possunt Regulares uti præfatis privilegiis, nam in dubio ipsorum privilegia semper sunt sustinenda ex dictis *tr. 3. q. ult. c. 3. quest. 3.*

R. III. Olim non improbabiler dicebatur quemlibet Sacerdotem Missam privatim celebrare potuisse etiam feriâ quintâ in Cæna Domini, & in die Sabbati Sancti. Verum celebrationem talis Missæ in Cæna Domini omnibus prohibuit S. Congregatio apud *la Croix l. 6. p. 2. n. 237.* in Catalogo Decretorum S. Congregationis.

Etiam in Sabbato Sancto Missam privatim celebrare prohibitum fuit ex Decreto S. Congregationis 11. Martii 1690. approbante Pontifice, ut videre est apud *Monacellum tit. 15. form. 3. n. 17.*

CAPUT V.

De Vestibus, aliisque requisitis ad celebrandum; & de ornamento Altaris.

Q. I. Quæ vestes requirantur ad celebrandum; & quando interveniat peccatum ratione talium vestium, vel ex omissione illarum.

R. I. Primò, requiruntur Amictus, & Alba, quæ vestes possunt fieri ex Gossipio, vulgò Bambace, lino, & canape, dummodo sint decentes. Præterea requiruntur Cingulum, manipulum, Stola, & Casula, quæ fieri possunt ex quacumque materia, dummodo adsit decencia: *Quart. p. 1. tit. 19. dub. 15.*

R. II. Potest peccari mortaliter, si adhibeantur vestes ita attritæ, & sordidæ, ut verè sint indecentes; nam tunc non adhiberentur sine gravi irreverentia. Item potest esse mortale non servare colorem, quando interveniret scandalum, quod facile interveniret, si Missa festiva nigris vestibus celebraretur. Cæterum variare colores, cessante scandalo, aliqui censent nullum esse peccatum, cum putent Rubricas quoad hoc esse tantum directivas: *Dian. p. 2. tr. 14. resol. 57.*, vel solummodo veniale, si circumstantia temporis non faceret judicare talem variationem esse gravem: ut si in die Paschatis paramentis nigris celebraretur: *Quart. p. 1. tit. 18. d. 1.*

R. III. Celebrare absque præfatis vestibus reputatur mortale, utpote quia violatur ritus Ecclesiæ in re gravi; & solummodo ab aliquibus à gravi culpa excusatur, qui sine cingulo celebraret, ob parvitatem materiæ: *Tambur. in Meth. celebr. Miss. l. 1. c. 5. §. 1. n. 3.* Neque puto celebrari posse sine aliqua saltem ex majoribus vestibus, ratione satisfaciendi præcepto de Missa audienda; vel pro populo die festo celebrandi; nam cessat tale præceptum; quando Missa celebrari non potest juxta præscriptos ritus: *Tambur. n. 5.* Si verò necesse esset celebrare ad vitandum damnum valde grave, puta si incutatur metus gravis damni Sacerdoti, si non celebret, ut aliqui Missam audiant, liceret quidem tunc celebrare sine aliqua ex facris vestibus, quia præceptum humanum eas adhibendi, non obligat cum gravi incommodo; at puto neutiquam licitum esse celebrare sine omnibus facris vestibus, nam cum id non fieri posset sine indecentia, subintrat præceptum naturale in quocumque casu obligans, non celebrandi cum gravi

irreverentia: *Tamb. n. 6.* Ceterum nec minimam ex sacris vestibus liceret omittere, si metus in contemptum Religionis incuteretur, ut de se patet.

Q. II. An supradictæ vestes debeant esse benedictæ, & à quo; & quando amittant benedictionem.

R. I. Certum est vestes præfatas debere esse benedictas, ita enim communiter docent DD. apud Barbofam de offic. Episc. alleg. 27. n. 42.; ac qualiter benedicantur videre est in Rituali Romano, Item certum est de jure ordinario solum competere Episcopis eas benedicere; neque ab eis esse simplici Sacerdoti talem facultatem delegabilem vult Tamburinus in Met. celebr. Miss. c. 3. §. 2. num. 4. ex declaratione S. Congregationis, cum talis benedictio ad potestatem Ordinis reducat. Ex privilegio pro usu suarum Ecclesiarum possunt quicumque Superiores Regulares, quocumque nomine appellentur, benedicere vestes Sacerdotales, Corporalia, & alia ornamenta Altaris, pro quibus sacra unctio non adhibetur; *Passer. t. 3. q. 189. a. 10. n. 926.* & communiter, quod tamen numero sequenti negat licere Subprioribus, Vicariis &c. in absentia Superioris Majoris; quia talis facultas videtur concessa Superioribus, quatenus Prælati sunt, quæ ratio non competit Subprioribus. Item censet *n. 928.* non eis licere præfata benedicere pro usu altarum Ecclesiarum; ac afferuntur quoad hoc etiam variæ declarationes S. Congregationis, ut videre est etiam apud Gavantum p. 4. tit. 19. n. 22. At multi putant superiores Regulares adhuc habere privilegium sacras vestes benedicendi pro usu altarum Ecclesiarum: *Tambur. de Jur. Abb. d. 22. q. 2. n. 1., Pasqual. de Sacrif. q. 803., Anton. à Sp. S. t. 3. de privil. Regul. tr. 2. d. 1. n. 133.*

Quamplures addunt remanere benedictas sacras vestes, per hoc solum, quod Sacerdos cum illis non benedictis celebret; sicut etiam remanere consecratum Calicem & Altare, si in eis non consecratis celebretur. Et ratio illorum est, tum quia per talem usum immediatè, vel mediatè tanguntur à Corpore Christi, qui est fons omnis consecrationis, & benedictionis: tum quia per talem usum hujusmodi cessant esse prophana, & intelliguntur deputata ad Sacras functiones: *Pasqual. de Sacrif. q. 776., Dian. t. 2. tr. 1. resol. 117.,* & complures alii. Verùm non desunt qui contradicant, quorum ratio est quia, cum consecratio, & benedictio sint de jure requisitæ, & fieri debeant iuxta præscriptum ritum, his non videtur satisfieri per hoc quod rebus præfatis non benedictis, vel consecratis, aliquis utatur ad Missam celebrandam: *Lugo de Euch. d. 20. n. 91., Fagund. l. 3. c. 21. n. 15. &c.*

R. II. Si vestes Sacræ, & alia ad divinum cultum destinata ita destruantur, vel mutantur, ut proprium usum deperdant, quia perdant figuram sub qua fuerunt benedictæ, amittunt benedictionem, & consecrationem. Ratio est quia, tunc non amplius est illa vestis quæ fuit benedicta, & ille calix, qui fuit consecratus. Hinc non amplius benedicta remanet Alba, à qua separatur manica illi affuta, quamvis iterum eadem assuatur. Secus esset si non esset affuta, sed funiculis illi annexa; nam tunc benedicitur sub illo modo partium separabilium, & iterum conjungibilium. Idem dicunt de Planeta, cujus pars anterior funiculis annecteretur cum posteriori: *Card. de Lugo de Euch. disp. 20. sect. 4. n. 93. & 99.* Amittit benedictionem Cingulum, si ita frangatur, ut neutra pars apta sit ad cingendum. Si verò saltem una pars apta remaneat ad cingendum, ea benedicta perseverat, eique annecti potest altera pars non apta, sicuti vestes atritæ aliqua parte non benedicta reparantur. Et ratio in utroque casu est quia, ac-

cessorium sequitur naturam principalis: *Dian. t. 2. tr. 1. resol. 167., Azor. p. 1. l. 10. c. 28. q. 10.* & communiter. Patitur non amitti benedictionem Planeta duplicata facili separabilis, si de facto separatur, quia adhuc utraque retinet suum usum: *Dian. resol. 165., Tamb. in Meth. celebr. Miss. l. 1. c. 3. §. 3. n. 5.*

Si de planeta fiat stola, iterum hæc est benedicenda, nam dum planeta mutat formam, desinit esse benedicta: *Luzan. v. Vest. Sacr. n. 6.* Secus si de manipulo fiat stola, & contra; nam non censentur diversæ vestes, solum etenim una brevior est, altera longior: *Fagund. in 1. præc. Eccl. l. 3. c. 23. n. 13.* Si tamen manipulum non ita sit oblongum, ut commodè vicem stolæ suppleri queat, hujus loco non est adhibendum.

Q. III. Quale peccatum sit celebrare vestibus non benedictis.

R. Celebrare absque vestibus non benedictis, quæ sola stola, vel manipulus non essent benedicti, magis communiter reputatur gravis culpa; quia adhibere aliquid non benedictum in ordine ad celebrationem, idem esset ac si amitteretur, adeoque variaretur ritus in re gravi. Adhibere verò cingulum non benedictum ex parvitate materiae potest reputari levis culpa, cum non sit indumentum, sed solum ligatura indumentorum: *Quart. p. 2. tit. 1. sect. 4. dub. 5. & plures alii.* Immo non desunt, qui putent cingulum non debere esse necessarium benedictum. Ubi etiam advertendum, quod si non adsint vestes benedictæ, non urget præceptum de celebranda Missa die festo, ut latius fiat obligationi illam audiendi, quia cessat obligatio celebrandi, quando non adsunt vestes præscriptæ ab Ecclesia. Ceterum si desit aliqua ex vestibus minoribus, putat *Tamburinus Meth. celebr. Miss. l. 1. c. 3. §. 1. n. 5.* non cessare talem obligationem, cum antea dixerit, stante aliqua necessitate celebrandi, qualis etiam esset necessitas elemosinæ respectu Sacerdotis pauperis, nullum esse peccatum sine cingulo celebrare &c.

Q. IV. Quæ requirantur pro ipso Missæ Sacrificio.

R. Requiritur calix cum patena, quæ non sint ex ære, hæc etenim materia solum pes calicis admittitur, sed vel auro, vel argento, vel stannum: *can. calix de consecr. d. 1.* Ut autem præscribitur Rubricæ cuppa calicis interior, & superior pars patenæ debent esse deauratæ, quod tamen non obligare sub mortali docent plures, si prædictæ sint ex argento. Ulterius debent esse consecratæ ab Episcopo, vel habente privilegium. Quia verò Pixis non deservit ad conficiendum, sed solum ad custodiendum Sacramentum, non oportet esse consecratam; immo, iuxta plurimorum sententiam neque benedictam: *Lugo disp. 20. num. 96., Azor. de Euch. q. 11. sect. 13., Dian. t. 2. tr. 1. resol. 180.*

Porro Calix deperdit consecrationem, si pes separatur à Cuppa, nisi sit tornabilis, ex dictis supra. Item si destratur figura, vel si fiat foramen quamvis minutissimum in tali loco, itaut non amplius continere possit species consecratas, secus si sit in loco, ut adhuc possit continere: *Dian. t. 2. tr. 5. resol. 176.* Sunt etiam qui putent calicem, & patenam amittere consecrationem per novam inaugurationem: *Cassan. v. calix n. 6.*

Insuper requiritur Corporale lineum saltem in ea parte, quæ hostiam, & calicem tangit. Item palla lineæ; & quamvis non desint qui dicant posse esse etiam alterius materiæ, nihilominus cum censetur esse pars corporalis, à quo prius erat indistincta, & retineat eundem usum Calicem cooperiendi, dicendum est debere esse ejusdem materiæ, ac Corporale: *Pasqual. de Sacrif. q. 786., Lugo de Euch. d. 20. sect. 2. num. 76.* Tam verò Corporale,

De Sacramento Eucharistiæ, & de Missæ Sacrificio. 59

ræ, quàm palla debent esse benedicta; quod non esse necessarium respectu Purificatorii, docet Gavantum. in Rubr. Missal. tr. 1. num. 1. l. 1. Ultra hæc requiritur Bursa, in qua servatur Corporale, Velum ad cooperiendum Calicem, & Manutergium, quæ omnia cum remotè se habeant ad sacras actiones, non est necesse esse benedicta: *Tamb. in Meth. celebr. Miss. l. 1. c. 5. §. 6. num. 3.*

Q. V. Quæ requirantur pro ornatu Altaris, ubi Missa est celebranda.

R. Primò, requiruntur tres mappæ, seu tobaleæ ex lino, vel simili materia; sufficit tamen si una sit duplicata. Celebrare autem sine ulla tobalea cum solo Corporali reputatur communiter gravis irreverentia, quamvis levis dici possit, si Missa celebratur cum una tobalea, & Corporale: *Pasqual. q. 712. num. 7.* aliique apud *Dianam 20. 2. tr. 1. resol. 172. num. 6.* Quamvis autem non pauci dicant non esse necessarium dictas tobaleas esse benedictas, alii nihilominus meritò contrarium affirmant, quia in Rubricis Missalis tit. de def. ex part. altar. num. 4., eodem modo ponitur pro defectu vestes Sacerdotales, ac mappas non esse benedictas: *Lugo de Euch. d. 20. num. 76., Gavant. p. 1. t. 20. l. 5.*

Deinde requiruntur super Altare duo candelabra cum duabus candelis cereis accensis. Omnes conveniunt esse peccatum mortale celebrare sine lumine, & colligitur ex cap. ult. de celebr. Miss. Celebrare autem cum unica candela, aliqui censent nullum esse peccatum, quia de jure solum requiritur lumen. Alii putant esse peccatum veniale, quia videtur eis transgredi consuetudo Ecclesiæ in re levi: *Quart. p. 1. tit. 20. dub. 11., & alii.* Alii putant hujusmodi transgressiones esse in re gravi contra universalem Ecclesiæ consuetudinem: *Fagund. in 1. præc. Eccl. l. 3. c. 23. num. 17.* aliique apud ipsum. Huic opinioni ego adhaerem, saltem dum quis extra casum necessitatis, cum sola candela celebraret, ratione gravi scandali. Hac ratione & peccaret mortaliter, qui sine necessitate cum lucerna ex oleo celebraret; & dici etiam potest, adhuc præciso scandalo, esse grave peccatum, quia non videtur fieri in re levi contra antiquissimam Ecclesiæ consuetudinem. Multò magis esset grave peccatum in lumine ex sebo, vel adipè celebrare extra casum necessitatis, tale etenim lumen nunquam adhibitum est ab Ecclesia. Quamvis autem non desint, qui dicant etiam in casu necessitatis, non licere cum tali lumine celebrare, quia hoc reputant non fieri posse sine gravi indecentia; nihilominus non desunt qui in tali casu id licitum affirmant, maximè pro Sacramento conficiendo, quod per modum Viatici si administrandum, & pro celebranda Missa, ut populus præcepto satisficiat: *Lugo de Euch. d. 20. num. 77., & alii apud Dianam p. 2. tr. 14. resol. 45. num. 67.* Idem dicendum si in casu necessitatis celebrandum sit cum unica candela. Ad removendum autem populi scandalum, admonendus est populus de licita causa ita faciendi.

Demum præscribunt Rubricæ, ut tempore consecrationis altera candela accendatur, quod tamen non cadere sub obligatione, quæ inducat peccatum, putat Tamburinus in Meth. Miss. celebr. l. 1. c. 5. §. 4. n. 3., & alii.

Item pro ornatu Altaris requiritur Crux, quamvis sine ea celebrare non reputetur nisi culpa levis: *Lugo disp. 20. num. 79., Fagund. in 1. Decal. præc. l. 3. c. 21. n. 32.* Immo sufficere esse in tabula, vel pariete depictam docet *Tambur. c. 3. §. 4. num. 1.* Non est autem in Altare apponenda, ubi est expositum SS. Sacramentum.

Requiritur etiam Pulvinar, Missale, & Pallium. Pulvinar super Altare requiritur non ex necessitate, sed ex decentia. Pallium non est necessarium,

si Altare in facie anteriori sit absque illo sufficienter ornatum. *Quart. p. 1. tit. 20. d. 9.* Quoad Missale dicendum non posse sine illo absque gravi culpa Missam celebrari: *Fagund. tr. 1. l. 3. c. 21. n. 23.* Et quamvis aliqui dicant non peccatum Sacerdotem celebrantem sine Missali, quoties etiam sine iplo putet posse se omnia dicere: *Laym. l. 4. tr. 5. c. 6. num. 27.* nihilominus id in praxi non est sine necessitate faciendum; nam etiam homines ingentis memoriæ solent aliquando ipsius lapsum experiri, & maximè dum aliquid recitatur, quod recitari non solet sine aliquo timore. An verò Sacerdos teneatur adhibere Missale Romanum, aliàs dixi.

Q. VI. An Missa celebrari possit sine Ministro; & qualis esse debeat.

R. Nullus potest celebrare sine Ministro: *cap. proposuit de Fil. Presb.*; atque omnes fatentur Ministrum sine gravi culpa omitti non posse. Et cum hoc sit ex jure, solus Pontifex potest dispensare; & de facto aliquando dispensavit cum Eremitis perpetuò inclusis, ut possent sine Ministro celebrare: *Bona l. 1. rer. Liturg. c. 13.* Non autem est necessarius Minister, ut Sacerdos dicere possit cum proprietate *Dominus vobiscum*; sicut etenim ea verba cum proprietate dicit, quando solus recitat Officium, quia Fideles putantur præsentés mediante Fide, & Charitate, ita ea cum proprietate diceret, si in Missa Minister non adesset. Videatur S. Petrus Damianus in Opusculo ad Leonem inclusum, cui titulus: *Dominus vobiscum*. In casu necessitatis potest Sacerdos sine Ministro celebrare, sibi que inservire, ut docet Glossa communiter recepta in cap. *quæsitio de V. signif. & in cap. hoc quoque de consec. d. 1.* Addunt ulterius DD., urgente necessitate, adhiberi posse pro Ministro excommunicatum non denunciatum: *Turrian. l. 2. de excom. disp. 11. d. 1.*

R. II. Minister respondens Celebranti debet esse vir, & non femina. Nec ego puto ex quacumque necessitate licitè adhiberi feminam ad proximè ministrandum Sacerdoti celebranti: *cap. inibendum de cobab. Cleric. & Mulier. can. Sacratas d. 13.* Addendum modò id non fieri posse sine gravi scandalo, cum nulli mulieri unquam concessum sit proximè ministrare. Neque tale scandalum removeri posset adducendo necessitatem, & defectum Ministri; nam deficiente Ministro, qualem Sacri Canonnes requirunt, licitè Sacerdos in casu necessitatis sine Ministro celebrat, ut dictum est.

Præterea curandum est ne Ministri tantj Sacrificij sint pueri immorigeri, incapaces, aut petulantés; qui suâ indevotione adstantes distrahant, vel ad risum moveant; sicut neque homines rudes, viles; aut fordidi, neque etenim hi Sacerdoti sine indecentia assistunt. Videatur *Van-Espen t. 1. p. 2. Jur. Eccl. Univ. tit. 5. c. 3. à n. 35.*

Regula in praxi observanda.

I. Notet Confessarius non leviter increpandos illos Sacerdotes, qui sine veste decenti ad celebrandum accedunt. Ordinaria ipsorum vestis debet esse talaris, non tamen adeo atrita, & fordida, ut indecens judicetur. Rure sine veste talari solent celebrare. Sed quid dicendum, si Sacerdos brevi veste, pene lacera, luto, aliisque sordibus deformis ad Altare accederet? Certè gravis irreverentia reputaretur, talibus vestibus virum nobilem invisere; & non erit irreverentia ita accedere ad conficiendum Corpus, & Sanguinem Christi Domini? Accedit non leve scandalum aspicientibus præberi.

II. Multò magis increpandi sunt illi Sacerdotes, qui tales tobaleas super Altare habent, super quas vir honestus non sine stomacho manducaret. Quid præ-

præterea dicendum de adhibente amictus sudore, & colli fordibus valde confpuratos; Albas & laceras & fordidas; Corporalia, & Purificatoria multis maculis deformia? Nonne omnes isti gravis irreverentia erga Divinum Sacrificium rei sunt? Quod si quis hujusmodi indecentia propriam, vel Ecclesie paupertatem causaret, audiat Bellarminum l. 2. de gemis. Colum. c. 3. ubi hæc habet: *Alicubi Vasa Sacra, & vestes, quibus mysteria celebrantur, vilia, & sordida inveniuntur, iniqua profus, qua ad tremenda mysteria adhibeantur. At forte, qui hæc adhibent, pauperes sunt? Id quidem fieri potest, sed si pretiosa non possunt, saltem munda, & nitida praevalent. Fontibus lacrymarum profsequendi sum, qui exteriori turpitudine, & sordibus animi sui impietatem, sordisque testantur.*

III. Quis non videat grave committi sacrilegium, dum ipse calix & patena fordescentes videntur, vel ob immunda labia, & digitos celebrantium, vel quia immunda redduntur, si interdum multa diligentia non purificentur. Calicem immundum ad bibendum nemo est qui non respuat; & immundus Calix ad divina peragenda sine gravi culpa adhibendus est? *Præcipimus*, ait Innocentius III. cap. relinqui de custod. Euch., ut Oratoria, Vasa, Corporalia, & Vestimenta, munda, & nitida conserventur. Nimis enim absurdum videtur in Sacris sordes negligere, quæ dedecere etiam in profanis.

VI. Accidere potest, ut dum Sacerdos celebrat in aliquo Oratorio rurali, longe ab Aedibus Parochi, & aliorum Incolarum, ex aliquo casu fortuito extinguantur candelæ, & non sit ulla commoditas illas accendendi: Si igitur extinguantur ante consecrationem, nullatenus est Missa profsequenda, quamvis urgeret preceptum audiendi Sacrum, vel Viaticum administrandi; neque etenim hujusmodi præcepta obligare possunt ad consecrationem cum indecentia. Cepta verò consecratione esset profsequendum; nam tunc major irreverentia est ceptum Sacrificium non profsequi, quam perficere sine lumine.

C A P U T VI.

De Stipendio Missæ, & de Obligationibus, quæ oriuntur ratione talis Stipendii.

Q. I. Quo titulo liceat accipere stipendium pro Missa celebranda; & quale sit justum stipendium.

R. I. De antiquissimo more aliquid subministrandi à Fidelibus Sacerdotibus celebrantibus; testantur plures Authores, quamvis ab initio consisteret in oblatione panis, & vini; at deinde, deservente devotione fidelium, Episcopi Missæ denarium taxarunt. Hujusmodi verò stipendium non dari posse ut pretium Missæ dixi Tr. 7. q. 3. c. 2. quasi. 2. Itemque nec pro labore necessario ad Missam celebrandam, dixi ibid. Item puto contra aliquos nec posse dari, & recipi pro obligatione, qua Sacerdos se obligat ad celebrandum; nam cum hæc obligatio de sua natura ordinetur ad Sacrificium, & sit cum illo connexa, consequens est esse invendibilem. Constat etiam hujusmodi stipendium non dari titulo elemosynæ; nam al. 3. restituendum non esset, si Missa non celebraretur. Remanet ergo dari titulo sustentationis, ut dixi loco citato quasi. 2. & docet S. Th. 2. 2. q. 100. a. 2. ad 3. *Lugo de Euch. dist. 2. sect. 2. num. 13. Eagnan. in cap. Significatum de Probem. n. 39.* Ultra titulum sustentationis dari possunt etiam alii tituli recipiendi stipendium, quales e. g. sunt labor extrinsecus; ut dum Sacerdos pro alterius commoditate deberet valde longe progredi ad Missam celebrandam; vel non posset cele-

brare nisi quadam hora determinata ad alterius instantiam, maxime si id non facere posset sine suo incommodo, vel cessando ab aliqua sibi utili operatione &c. *Passer. q. 187. ar. 4. n. 882.*

Quia stipendium præcipue datur ob Ministri sustentationem, magis communiter docent Theologi non solum posse Sacerdotem licite nolle dicere Missam, si prius non detur stipendium, in quo omnes Theologi conveniunt, ut observat *Passer. q. 187. num. 913.* sed ulterius posse licite patrici de stipendio, assumpta obligatione celebrandi. Ratio est quia, cum quod datur pro Missa celebranda, titulo sustentationis accipitur, & hic titulus sit merè temporalis, nil obstat quin in pactum possit deduci. Sicut igitur obligatio dantis respicit sustentationem Sacerdotis, ita obligatio, quam assumit Sacerdos de Missa celebranda, non est in ordine ad Sacrificium Missæ, quod tenetur solum ex liberalitate, & fidelitate celebrare, sed est obligatio iustitiæ, sive ex pacto, quæ ex parte Sacerdotis oritur ratione acceptæ sustentationis: *Passqual. de Sacrif. q. 903. Barbos. de potest. Episc. all. 24. n. 4. apud quem plures alii.* Ex hoc etiam inferitur implorari posse Judicis auctoritatem contra non solventem stipendium, nam quod debetur titulo sustentationis exigi potest ratione iustitiæ computativæ: *Passqual. cit. Bonac. de Sacr. Miss. d. 4. q. ult. punc. 8. num. 22.*

R. II. Ut stipendium Missarum justum sit, non opus est adquire integram sustentationem Sacerdotis pro ea die, qua celebrat. Cum igitur S. Canones noluerint aliquem ordinari, nisi ad titulum Beneficii, vel Patrimonii, & si Religiosi Mendicantes ordinentur, supponatur saltem pro majori parte elemosynis Fidelium sustentari, constat non esse mentem Ecclesie Sacerdotes integram sustentationem ex elemosynis Missarum recipere: *Gibal. de Simon. q. 18. consuet. 7. La Croix t. 2. p. 2. de Sacrif. Miss. num. 126. ac proinde Juenin de Sacr. dist. 5. q. 7. de Sacrif. Euch. a. 5. dicit non esse consonam rationi consuetudinem, quæ stipendium Missarum taxat ad rationem congruæ sustentationis ipsius Celebrantis. Adde unumquemque Sacerdotem posse per alia media honesta sibi viduum quærere.*

R. III. Justa taxa elemosynæ pro Missis celebrandis desumenda est à communi consuetudine, vel à lege synodali, si existat, ut communiter docent Theologi: *Bonac. de Sacr. Euch. dist. 4. q. ult. p. 8. n. 8. Tambur. de Sacrif. Miss. l. 3. c. 1. §. 1. n. 2.* atque ita decrevit S. Congregatio in una Aprutina die 15. Novemb. 1698. Oportet tamen taxam fieri, attento loco, & tempore, & signanter caritate, vel utilitate Annonæ; *Passqual. q. 925.* Taxatâ autem elemosynâ, vel per loci consuetudinem, vel per taxam synodalem, nihil supra taxam exigi potest ex pacto implicito, sive explicito, bene tamen si verè liberaliter aliquid de plus tribuatur: *Lugo in respons. Moral. l. 5. dub. 18. Bonac. de Euch. d. 4. q. ult. p. 8. à num. 9.* Et quidem si tunc plus accipitur ab eo, qui aliàs vult celebrare Missam, non ex pacto, & non ex sola liberalitate, non videtur quomodo abesse possit Simonia; nam supposito non adesse alios titulos, de quibus dictum est, jam illud de plus non potest deduci in pactum titulo sustentationis, cum quoad hoc qualis debeat esse elemosyna lege, vel consuetudine fuerit taxatum; unde remaneret de facto exigi titulo celebrationis ipsius Missæ, quod est manifestè simoniacum. Exemplum sit in eo, qui quamvis non habeat obligationem vendendi, velit nihilominus suas merces vendere, certè si adsit pretium legale, non potest sine iniustitia ultra illud vendere: ita dicas de Sacerdote, qui licet obligationem non habeat celebrandi, nihilominus se offerat ad celebrandum, sed exigendo ultra taxatam elemosynam: *Saneb. Consil. l. 2. c. 3. d. 3. in fin. Suar. de Relig. t. 1. l. 4. c. 59. n. 17. Bonac. n. 11.* Cæterum potest Episcopus taxare, ne quid minus ultra consuetam elemosynam Sacerdotes accipiant, ne Sacrificium vilescat, eò quod Sacerdotes crebro se offerant celebrare ob elemosynam manualemente valde tenuem. Ita decrevit S. Congregatio in una S. Severin. elemosyn. Miss. 16. Julii 1689. Quamvis ergo non pauci DD. sentent pro opinione contraria, ut videre est apud *Passer. t. 2. q. 187. n. 937.* nihilominus dicendum verè est Episcopum id justè decernere posse, dum ex contraria praxi Sacrificium parvipenderetur.

De Sacramento Eucharistiæ, & de Missæ Sacrificio. 61

Q. II. Quomodo taxandum sit stipendium Missarum, quas reliquit Testator; & à quibus sint celebrande.

R. Si Testator non taxaverit stipendium, tributum est juxta taxam. Si verò vel ex taxa, vel ex consuetudine stipendium non sit indivisibile, meo videri, considerandæ sunt vires hereditatis; & si tales sint, ut commode patiantur stipendiam pinguius, crederem istud esse tributandum, & ab Episcopo taxandum, si ad illum pro tali taxa fiat recursus, nam tunc præsumendum est ita voluisse Testatorem, cum Missa ex pinguiori stipendio celebrata, sit fructuosior, quia plus Deo offertur. Si verò hereditas non sine incommodo patiatur talem taxam, tunc bene præsumi potest mentem Testatoris fuisse de minori stipendio. Juxta hanc distinctionem variæ conciliari possunt opiniones, circa quas videndi sunt *Passqual. de Sacrif. q. 924. num. 8. & q. 932. Passer. t. 2. q. 187. n. 925. & 946.* Cæterum advertendum S. Congregationem in responsione ad quintum declarasse, quod si Testator nullum taxaverit stipendium, illud pertinet taxare ad Episcopum secundum morem Civitatis, vel Provincie.

Ex prædictis constat male se gerere illos hæredes, qui Missas à Testatore relictas alibi curant celebrari, ubi minus stipendium erogatur; nam & faciunt contra mentem Testatoris, & minus stipendium erogando, majori suffragio illius animam defraudant: *Amohtar. de Caus. p. 12. c. 3. n. 19.* Solummodo crederem id licite fieri, quando vires hereditatis non paterentur numerum Missarum à Testatore præscriptarum; nam bene tunc præsumitur voluisse ut potius omnes, quas præscripsit Missas, pro se celebrarentur, quam ut consuetum regionis stipendium tribuatur.

R. II. Si Testator non determinavit particulas Ecclesie Sacerdotes, à quibus Missæ ab eo præscriptæ celebrarentur, non potest prohiberi quin ab omnibus Sacerdotibus possint celebrari; cum de jure communi id omnibus competat, si vocentur ad celebrandum: *Barb. de potest. Ep. alleg. 24. n. 3. Passer. q. 187. n. 942.*

Q. III. An augeri possit stipendium pro Missa Cantata, vel pro celebrando die festivo, vel in Altari Privilegiato &c.

R. I. Consuetudo communis est ut pro Missa Cantata majus stipendium exigatur. Hujus rei aliam non habeo efficaciorē, rationem, nisi eam, qua dicitur debet sustentationem, quam exigere potest Sacerdos Missam celebrans, ex recepta consuetudine exposcere ut majus stipendium obtineat Missam cantando. Multo magis hoc verificabitur, si pro canenda Missa debeat insolitum iter facere, vel majores faciendæ sint expensæ. Cæterum ego non puto exigendum majus stipendium pro majori, seu longiori ministerio, nam cum hoc sit Missæ intrinsicum, dici debet invendibile, ex dictis Tr. 7. q. 3. a. 2. quasi. 2. Sacerdotes verò nō celebrantes, sed canentes, dici potest accipere stipendium ratione cantus, quamvis etenim sit spiritualis in ordine ad finem, non est spiritualis in se, adeoque ratione ipsius potest pretium sumi; ut de Musicis docet *Passerinus q. 187. n. 884.*

R. II. Præcisè pro celebrando die festivo, exigi non potest majus stipendium; etenim non adeest major labor extrinsecus, nec alia causa sufficiens illud exigendi: *Tambur. de Sacrif. Miss. l. 3. c. 1. §. 3. n. 35. Amohtar. de Caus. p. 12. c. 4. num. 23.* Forte id excusari posset ratione consuetudinis, ex dictis paulò ante. Cæterum si die festo, vel alia die detur stipendium pro officiatūra, seu, ut dici solet, pro sola præsentia, tunc accipi potest aliud stipendium pro applicatione Sacrificii; secus si requiratur præsentia, ut Sacrificium applicetur.

R. III. Cum stipendium dari non possit pro applicanda Indulgentia Defunctis, aliàs esset manifesta Simonia, hinc est nullatenus majus, vel novum stipendium exigi posse pro celebrando in Altari privilegiato: aliunde autem ex habito stipendio habuit Sacerdos quod sibi competit titulo sustentationis: *Ant. à Sp. S. tr. 7. d. 6. n. 257.*

Q. IV. Quomodo regulandus sit numerus Missarum ratione accepti stipendii; & quid si stipendia sint incongrua.

R. I. Tot applicandæ sunt Missæ, quot præscriptæ sunt ad rationem tributæ elemosynæ. Qui contra faceret primò peccaret contra fidelitatem, quia eò ipsò quod accipit stipendium, intelligitur se obligare juxta communem consuetudinem, quæ est, ut multiplicato stipendio, Missæ etiam multiplicentur; ni offerens intendat dare pinguius stipendium pro minori numero Missarum. Præterea notandum S. Congregationem auctoritate sibi tradita ab Urbano VIII., quæ omnia confirmavit Innoc. XII. in sua Const. incip. *Nuper à nobis*, revocasse omnia privilegia, quibus minori numero Missarum, vel alio modo satisfieri potuisset oneribus susceptis post privilegium: *Eagn. in cap. significatum de prob. n. 44. Dian. t. 2. r. 1. resol. 46. §. 6.* Secundò, peccat contra iustitiam, quia valde incertum est an actu fructus Sacrificii infinitus sit, & supra cap. 1. quasi. 7. dixi esse in actu secundo finitum; unde qui putaret unico e. g. Sacrificio pro pluribus acceptis stipendii satisficere, valde probabile est minus applicare de fructu Sacrificii. Ex hoc autem oritur manifesta iniustitia, nam sicut non satisfit debito certo, incerta solutione, ita obligationi plura celebrandi Sacrificia satisfieri non potest, per hoc quod putet Sacerdos ex infinitate fructus Sacrificii unicâ Missâ posse pro pluribus Sacrificiis satisficere; nam ut ita dicam, solveret debitum certum, incertâ solutione: Accedit dantem plura stipendia nolle subiacere incertitudini diversarum opinionum, sed velle esse certum, ut sibi applicentur plura Sacrificia. Contrariam opinionem jam reproberat Urbanus VIII. in Decreto de celebratione Missarum; ubi etiam dixerat ita agentem ad restitutionem teneri, & Alexander VII. n. 10. hanc damnat propositionem: *Non est contra iustitiam pro pluribus Sacrificiis stipendium accipere, & Sacrificium offerre. Neque etiam est contra fidelitatem, etiamsi promittam promissione etiam juramento firmata danti stipendium, quod pro nullo alio offeram.*

R. II. In eodem Decreto Urbani decernitur, non obstante incongruitate stipendii, tot Missas esse celebrandas, quot ad rationem tributæ elemosynæ præscriptæ sunt. Et S. Congregatio interrogata an in tali casu Sacerdotes teneantur celebrare Missas ab offerente præscriptas, absolute respondit teneri; ut patet ex responsione ad 2. & 3. dubium. Neque referret Sacerdotem non promississe celebrare tot Missas, quot præscriptæ fue-

fuerint ad rationem tributa elemosynæ; nam eod ipso quod acceptaverit, intelligitur se obligasse ad eas celebrandas: *Passer. q. 187. art. 4. n. 63. Laym. l. 4. tr. 5. c. n. 13. Barbos. de potest. Episc. alleg. 24. num. 5.* Ex hoc autem sequitur teneri applicari totum fructum Sacrificii juxta intentionem dantis exiguum stipendium, ut de se constat: *Pasqual. de Sacrif. q. 946. Dian. 1. 2. tr. 1. resol. 19.* Si vero qui tribuit elemosynam, Missas non præscripsit, tunc missæ celebrandæ sunt juxta stipendium ab Ordinario, vel consuetudine præscriptum, ut respondit S. Congregatio in Decreto de celebratione Missarum in respons. ad 2.

Q. V. Quomodo Sacerdos teneatur applicare Missam, pro qua stipendium recepit.

R. Sacerdos tenetur applicare totum fructum Sacrificii tam ex opere operato, quam ex opere operantis; siquidem intentio dantis stipendium est, ut sibi juxta suam intentionem applicetur totus fructus applicabilis. Hinc Sacerdos, qui accipit stipendium pro Missa Defunctis applicanda, non potest sibi, vel alteri applicare fructum impetrationis; nam quamvis dans stipendium principaliter intendat suffragium Defuncti, re vera tamen non solum vult partem, sed totum fructum Sacrificii, adeoque ut potius sibi fructus impetrationis, & propitiationis applicetur: *Passer. q. 187. num. 989. Pasqual. de Sacrif. q. 449.* Remaneret ut Sacerdos, posset alteri applicare fructum specialissimum sibi correspondentem, si forte sit alteri applicabilis; nam hunc non tenetur applicare pro offerente elemosynam. Caveat tamen pro hujus applicatione accipere stipendium; tum quia valde incertum est, an sit alteri applicabilis; tum quia cum jam habuerit ex elemosyna sibi convenientem sustentationem, non habet titulum novam recipiendi. Hinc Alexander VII. sub num. 8. hanc damnavit propositionem: *Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licite accipere, applicando partem fructum etiam specialissimam fructus ipsius celebranti correspondentem; idque post decretum Urbani VIII.*

Q. VI. An Sacerdos teneatur celebrare Missas determinatas ab offerente elemosynam.

R. Bene dici potest accipientem stipendium pro celebranda Missa votiva, vel de requiem, satisfacturæ; si celebret Missam diei currentis, quamvis celebrari possent Missæ determinatæ ab Offerente. Ratio est quia, si culpa aliqua adesset, interveniret quia Sacerdos non servaret promissum; at hæc ratio omnino corrumpitur, si observetur celebrando Missam currentem promissum observari ad abundantiam per equipollens. Et primo certum est fructum provenientem ex opere operato eundem esse, sive dicatur Missa de requiem, sive de Sancto & c. *D. Th. in 4. d. 45. q. 2. a. 3. ad 5.* Si vero consideretur fructus ex opere operantis proveniens quoad satisfactionem, major est, si celebretur Missa diei currentis, quam de requiem, nam cum Missa diei currentis sit longior, & laboriosior Missa de requiem, erit magis satisfactoria. Item Missa diei currentis potest esse ex opere operantis magis imperatoria; quamvis enim e. g. Missam de requiem mittendo, mittantur illæ orationes, in quibus expressius petitur liberatio Defuncti; vel mittendo e. g. Missam præscriptam B. Virginis, mittantur orationes, quibus specialiter invocatur, nihilominus dum recitatur Missa diei currentis ex intentione promovendi divinum cultum ab Ecclesia præscriptum in Rubricis, cum hic modus divinum cultum promovendi videatur Deo magis acceptus, videtur etiam aptior ad impetrandum quod optat offerens elemosynam. Ex hoc etiam sequitur in celebratio Missæ currentis non intervenire aliquod in convenientem, ex hoc quod destitueretur e. g.

B. Virgo, vel aliquis Sanctus eo cultu, quem habent, celebrando Missam præscriptam in ipsorum honorem; nam ipsis magis gratum est, ut promoveatur modo aptiori ipsius Dei cultus, quod, ut dixi, sequi videtur celebrando Missam currentem: *Barbos. de potest. Episc. alleg. 24. n. 32. Passer. t. 2. r. a. 4. q. 187. à n. 1200. contra Pasqual. de Sacrif. q. 962.* Bene tamen faciet Sacerdos, si dum id permittant Rubricæ, addat in Missa currentem orationem Sancti, vel Defunctorum, quorum Missas volebat celebrari dans elemosynam: *Passer. n. 1212. quavis ad id non teneri doceat Bonaccina disp. 4. q. ult. p. 7. §. 3. num. 5.*, quia potest aliis precibus omnium compensare.

Illud tamen observandum, quod si datum est pinguis stipendium pro Missa particulari celebranda, restituendus est excessus stipendii, si non celebratur; nam datum est intuitu illius particularis Missæ. Addit Passerinus num. 1215. non posse omitti sine gravi culpa Missam votivam cantatam, quia ratione ejusdem solemnitatis est quid notabile, & grave; & aliunde non esset contra Rubricas ultra Missam feralem cantatam, addere aliam votivam cantatam.

Q. VII. An Sacerdos accipiens stipendium pro celebrando in Altari privilegiato, teneatur in eodem celebrare; & ad quid teneatur, si id non præsterit.

R. I. Utique tenetur celebrare in Altari privilegiato, non solum ut stet promissis, sed multo magis quia non potest sine gravi culpa offerentem majori bono spirituali privare, nec Defunctos Indulgentiis. Bene etiam dicitur non satisfieri celebrando in alio Altari cum calculo, vel numismate benedicto, siquidem indulgentia certior est, dum celebratur in altari privilegiato: *Lugo de Eub. d. 21. num. 39. Tamb. de Sac. Miss. l. 3. c. 2. §. 1. num. 1. Passer. q. 187. num. 1170. & 1175.* Et hoc maxime advertendum, quando qui præscripsit Missas, habebat specialem affectum ad illud Altare.

R. II. Si pro celebrando in altari privilegiato datum est consuetum stipendium, id omittens non debet restituere. Ratio est quia, per hoc quod Defunctus Indulgentiâ defraudetur, non leditur Justitia; & aliunde consuetum stipendium correspondet celebrationi in quocumque Altari factæ. Si vero datum sit pinguis stipendium pro eo quod Sacerdos se obliget ad celebrandum in Altari privilegiato, cum tunc solummodo partem operis adimpleverit, tenetur restituere quod magis datum est pro celebrando in tali altari: *Amosaz. de Casu. p. 1. l. 2. c. 5. num. 24.* Cæterum semper suaderem Sacerdoti, qui etiam ex solito stipendio omisit in Altari privilegiato celebrare, ut aliis operibus satisfactoriis, & præcipue lucrando Indulgentiam Plenariam pro Defunctis, pro quibus debebat in Altari celebrare, compensaret damnum spirituale illis irrogatum, ad quod etiam teneri aliqui docent: *Passer. q. 187. num. 1300.*

Q. VIII. An Sacerdos, qui accepit stipendium, teneatur per seipsum Missas celebrare; & an celebrando per alium possit illi dare stipendium minus eo, quod accepit.

R. I. Si dans stipendium voluit ut Missæ celebrarentur ab eo, cui dedit, & iste ita acceptaverit, tenetur ex fidelitate stare promissis; quamvis virtus fidelitatis, præciso damno, non obliget ad culpam gravem. Si vero non se obligaverit per seipsum celebrare, bene potest id facere per alium, nam obligatio solummodo est de celebranda Missa pro dante stipendium.

R. II. Jam decreverat S. Congregatio autoritate Urbani VIII. alteri Sacerdoti dandum esse totum stipendium; sed quia nihilominus aliqui in contrarium opinabantur, Alexander VII. sub n. 4.

hanc

hanc damnavit propositionem: *Post Decretum Urbani potest Sacerdos, cui Missæ celebrandæ traduntur, per alium satisficere, collato illi minori stipendio, alia parte stipendii sibi retenta.* Et Sacra Congregatio in Decreto de celebrat. Missar. in resp. ad 7. declarat neque ipsos Sacerdotes posse aliquid retinere ratione expensarum, quas subeunt in Missarum celebratione, ni forte aliunde non habeant, unde supplere possint talibus expensis; & tunc adhuc celebrandas tot Missas, quot præscriptæ fuerint ab offerentibus elemosynas: Ratio autem cur non possint Missæ per alium celebrari, retenta parte elemosynæ, non solum defumitur ex fordidâ negotiatione, quæ ita agendo apparet, sed etiam quia id omnino videtur esse contra mentem dantis elemosynam; nam cum eam det intuitu Missæ celebrandæ, consequenter vult totam dari Sacerdoti, qui illam celebrat. Hinc retinentem partem stipendii puto omnino ad restitutionem teneri.

Hæc doctrina limitationem primo patitur, si Sacerdos celebrans omnino liberaliter alteri cedat partem, vel totum stipendium. Verum tamen est hanc liberalem remissionem non esse facile præsumendam, nam multoties fieret vel ex timore amittendæ stipis; vel quia celebrans sperat aliquid ab eo, cui partem elemosynæ relaxat & c. Stante vero relaxatione liberali, non adhæreo illis Theologis, qui adhuc putant non posse retineri, ea ducti ratione quod tota elemosyna datur intuitu ad Missam celebrandam, & quod intentio dantis est quod tota sit celebrantis. Contra etenim est quia, si iste, elemosynâ acceptâ, posset mihi statim liberaliter dare, cur & non liberaliter relaxare, antequam dem? Sicut autem, qui dedit stipem non potuit habere intentionem, ut postquam celebrans accipit, non mihi liberaliter daret, ita nec quod liberaliter relaxaret, antequam accipiat: *Viv. in prop. damnatam ab Alex. VII. n. 7.*

Secundò, favente etiam Passerino q. 187. art. 4. n. 1015. puto posse retineri excessum elemosynæ, collato solito stipendio Celebranti, si pinguis stipendium datur intuitu Personæ, non vero celebrationis. Exemplum sit in eo, qui daret Benefactori, Confessario, Amico & c. nummum aureum, ut pro eo unica Missa celebraret; tunc constat illum excessum dari ad gratificandum Confessario, Amico & c. adeoque non esse contra ejus intentionem, si il- lum pro se retineat: *Viv. num. 8.* Dum vero S. Congregatio declarat in responsione ad decimum dandum esse totum stipendium celebranti, id intelligendum est, dum totum intuitu Missæ tribuitur.

Tertiò, Beneficiarius, qui potest per alium celebrare, potest illi dare consuetum stipendium, quamvis ipsi pinguis competat ex fructibus Beneficii, nisi aliter in fundatione cautum sit. Ita declarat S. Congregatio in responsione ad 8. Quidam putant in fundatione Beneficii semper præsumendum cautum fuisse, ut à Beneficiario detur celebranti totum stipendium correspondens celebrationi, taxandum juxta quantitatem fructuum, aliaque onera Beneficiarii; cum ea pars intuitu Missæ relicta sit: *Genet. de Sac. Miss. d. 11. a. 4. r. 2.* Verum neutiquam puto hujusmodi credendam intentionem Fundatoris Beneficii; nam dum Beneficiarius celebrare potest per alium, putandum est consensisse id præstare posse juxta consuetam praxim, quæ est ut celebranti detur solummodo ordinarium stipendium. Quod dictum esse de Beneficiario extenditur ad Cappellanum, vel etiam ad celebrantem ex pingui legato sibi ad vitam relicto cum onere Missarum; nam Decreta videntur tantum loqui de elemosynis manualibus: *Passer. q. 187. n. 1004. Anton. à Sp. S. tr. 7. d. 6. num. 263.* alique.

Nullatenus autem hanc doctrinam extendendam

puto ad Executores Testamentarios, vel ad alios, quibus committitur ut faciant Missas celebrare. Si isti curent alibi celebrari minore stipendio, non possunt quod superest sibi retinere, Et tanquam id esset fructus suæ industriæ; tum quia facere materiam negotiationis elemosynas pro Missis collatas, sapit turpem quæstum; tum quia intentio dantis elemosynam est quod tota detur celebranti, ut ita faciat opus Deo magis gratum: *Passer. q. 187. num. 1015.* alique apud ipsum, *Viv. n. 10.* Unde in præsentibus non currit paritas de vendente alibi merces sibi traditas, quò casu excessus pretii reputatur fructus industriæ; nam in hoc casu excessus pretii, cum correspondeat solummodo industriæ vendentis, non poterat à Domino ad alium effectum destinari. Verum tota elemosyna destinata est ab illius Domino ad faciendum opus Deo gratum, unde non possunt prædicti sibi, vel suæ industriæ applicare. Accedit hic intervenire turpem quæstum, ut dictum est, adeoque illicitè fieret.

Q. IX. An Missæ omitti possint titulo compensationis; an differri, & quantum; an anticipatè celebrari.

R. I. Dicendum est titulo compensationis, quando e. g. dans elemosynam erat debitor Sacerdoti, non posse Missas omitti. Ratio est quia, si erant celebrandæ pro Defunctis, tunc ex Missæ omiffione alii sine sua culpa paterentur grave detrimentum, quod æquum non est. Vel Missæ erant applicandæ pro ipso offerente, & tunc iste privaretur bono spirituali, unde compensatio non esset æqualis. Accedit quod recipiendo stipendium saltem se obligat ex fidelitate ad Missas celebrandas; non servare autem fidelitatem, dum intervenit gravis indecentia, qualis esset compensatio ne tractare Missas, ac si essent permutabiles cum re temporali, non potest esse sine gravi culpa. His rationibus puto neque licitè omitti Missas titulo compensationis, in casu e. g. quo aliquis fecisset pro se celebrare centum Missas, quarum elemosynâ non perfoluta, daret tamen elemosynam pro aliis centum celebrandis; unde credo debere Sacerdotem accipientem elemosynam pro aliis centum celebrandis, eas de facto celebrare: *Passer. q. 187. num. 916. Donat. tr. 7. q. 58. num. 3. Dian. 1. 2. tr. 1. resol. 32.*

R. II. Certum est non posse differri Missas celebrandas pro urgenti necessitate, nam intentio offerentis est, quod celebraretur statim; & si hoc non fiat, fortasse postea non poterunt impetrare effectum desideratum, v. g. sanitatem infirmi: *Passer. q. 187. num. 1158.* Hinc quamvis possit sustineri Sacerdotem obligatum ad celebrandas decem Missas pro decem personis, posse decem Missas ipsis personis unitis applicare, tum quia singulis dat, quod debet, cum unicuique singulis diebus correspondeat decima pars Sacrificii; tum quia dilatio decem dierum ad integrè dandum fructum Sacrificii, non est culpabilis ex statim dicendis; nihilominus si aliquis ipsorum Beneficiarii, vel etiam ad celebrantem ex pingui legato sibi ad vitam relicto cum onere Missarum; nam Decreta videntur tantum loqui de elemosynis manualibus: *Passer. q. 187. n. 1004. Anton. à Sp. S. tr. 7. d. 6. num. 263.* alique.

Alii

rem non renuisse, ut semel & iterum ratione honeste recreationis, vel urgentis negotii &c. possit à celebratione cessare; *Amofaz. n. 10.* Cæterum, si in fundatione Cappellæ expressè cautum sit, ut Cappellanus per se ipsum, vel per alium quotidie celebret, non potest à celebratione cessare; unde S. Congregatio sub die 30. Maji 1699. interrogata ab Episcopo Collessi, an Cappellanus non obligatus celebrare per seipsum, possit aliquando vacare, respondit negativè. Item nec unquam vacandum est, si celebratio Missæ imposita sit ratione loci, ut e. g. in tali Ecclesiâ quotidie Missa celebretur, unde tunc Cappellanus vel per se, vel per alium deberet semper hujusmodi Missas celebrare: *Bonac. de Sac. disp. 4. q. ult. p. 7. §. 2. n. 16., Dian. p. 2. tr. 14. ref. 28.* Item nunquam cessare possunt à celebratione Monasteria &c., quæ habent onus Missas quotidianas celebrandi; scilicet si hujusmodi obligatio pertineret ad particularem Religiosum; nam tunc etiam pro eo militant quæ supra dicta sunt: *Lezan. v. Missa n. 41.*

Semper tamen præ oculis habeat Cappellanus ea die, qua potest Missam omittere, non posse stipendium sumere pro alia Missa celebranda; nam si celebret, signum est non habere rationem vacandi, aut nolle vacare, unde tenetur applicare pro Fundatore: *Amofaz. de caus. p. 1.3. c. 6. n. 16.* alique apud ipsum. Idem decrevit S. Congregatio paulò ante citata in resp. ad tertium dubium, à dicto Episcopo illi propositum. Solum id licitè faceret in die Natalis Domini; nam cum non teneatur nisi unam Missam pro Fundatore Cappellæ applicare: *Barbof. de pot. Episc. alleg. 24. n. 31., Passer. q. 187. n. 1109., Pasqual. de Sac. q. 1133.* poterit accipere stipendium pro aliis celebrandis.

R. II. Cappellanus obligatus quotidie celebrare, poterit quater, vel sexies in anno celebrare pro se, vel pro sibi conjuncto &c. Huic assertioni repugnat Passerinus q. 187. n. 1141., at videtur tutum fundamentum habere in præsumpta mente Testatoris; neque etenim credi rationabiliter potest id negavisse, si de hoc fuisset interrogatus: *Lezan. v. Missa num. 41., Tambur. de Sacrif. Miss. l. 3. c. 3. §. 1.* Id autem maximè credendum concessurum, si in reliquo anni cursu Cappellanus non omisisset celebrare, vel si urgens causa adesset; ut si Cappellanus celebrare vellet pro aliqua sua urgente necessitate, vel in morte Patris, seu alterius sibi proximè conjuncti. Ed ipsò autem, quòd rectè præsumatur Fundatorem concessurum, non sunt supplendæ Missæ, quæ his ex causis omittentur.

R. III. Cappellanus obligatus per seipsum celebrare, si infirmetur, potest non supplere Missas, quas spatio quindecim dierum cogitur omittere. Nec obstat etiam illius diebus recipere stipendium pro celebrando, qua ratione vult Passerinus q. 187. ar. 4. n. 1120.; & alii, debere Missas supplere, cum earum celebrationem principaliter intellexerit Fundator, & secundariò quòd per seipsum celebraret. Non, inquam, obstat quia, benè præsumitur Fundatorem pro tali tempore noluisse obligare, dum ratione infirmitatis impeditur à celebrando, si aliàs diligens fuerit in adimplenda sua obligatione: *Bonac. de Sac. disp. 4. q. ult. p. 7. num. 17., Lezan. v. Missa num. 40.* Ultra quindecim dies non extenderem hanc exemptionem, quia non potest prudenter præsumi majorem dilationem Fundatorem concessisse; quamvis Hurtadus de Sacram. disp. 4. de Sacrif. Miss. diff. 1., & alii putent non esse compendandas Missas pro uno mense ratione infirmitatis omittas. Hæc tamen dicta velim intelligenda, dum Cappellania sit pinguis, unde ipsius fructibus possit supplere Missas, quas omittit, ultra quindecim dies ratione longæ infirmitatis. Si verò Ca-

pellania sit tenuis, & Cappellanus ita pauper, ut necesse habeat fructibus ipsius ad se sustentandum, tunc non mihi apparet reicienda opinio, qua dicitur posse Cappellanus etiam perpetuo morbo laborantem, Missas quas omittit, neque per substitutum supplere. Ratio efficacissima est quia, in tali casu benè præsumitur Fundatorem voluisse fructus Cappellæ titulo elemosinæ concedi in necessariam sustentationem Cappellani; *Amofaz. de caus. p. 1.3. c. 6. à num. 31.*

Q. IV. An qui non celebravit per seipsum, dum tenebatur, peccet, & ad aliquam restitutionem teneatur.

R. Certum est peccare graviter, quia non satisfacit gravi obligationi sibi impositæ. Potest tamen excusari ex parvitate materiæ, puta, si semel in mense celebret per alium. Scio Pasqualium de Sacrif. q. 1127. censere posse Cappellanus celebrare per alium per tres menses, ea ductus ratione, quòd etiam Canonici, & Episcopis conceditur singulis annis vacantiæ trium mensium. At hæc opinio non mihi videtur habere fundamentum, nam cap. significatum de Præb. in 6. dicitur Cappellanos celebrare debere quàm frequentius possunt, salva honestate, & devotione Sacrificii; unde à jure non conceditur Cappellanis posse vacare, nisi prout habetur in dicto capite.

R. II. Cappellanus qui ratione Cappellaniam non habet nisi solum stipendium, non debet aliquid restituere, si celebret per alium; nam illud stipendium correspondet soli celebrationi, vel per se, vel per alium adimpletæ. Si verò habeat stipendium pinguis, tenetur restituere quod arbitrio prudentis correspondet obligationi celebrandi per se: *Passer. q. 187. n. 1190.*

Q. V. An Cappellanus possit Missas anticipatè celebrare, vel differre; & an differendo teneatur ad restitutionem.

R. Quæsitum non procedit de Cappellano, qui tantum per se debet singulis diebus celebrare, nam tunc mens Fundatoris est ut singulis diebus Missa celebretur. Si verò Cappellanus possit & per se, & per alium celebrare, vel solum teneatur ad aliquas Missas, v. g. ter, vel quater in singulis hebdomadibus, tunc distinguendum est. Si Missa fuit affixa diei determinato, v. g. diei Veneris in honorem Passionis, vel Sabbati in honorem Beatae Virginis; vel si affixa sit aliquibus diebus pro commoditate audientium, tunc non possunt anticipari, sed diebus determinatis sunt celebrandæ, quia tunc constat ita esse mentem Fundatoris: *Lugo de Euch. d. 21. num. 44., Passer. q. 187. ar. 4. n. 1167. Anton. à Sp. S. tr. 7. d. 7. n. 180.* Si verò nullatenus constat voluisse Fundatorem potius unam, quàm altera die celebrari, sed solum quæritur fructum Sacrificii, melius fit, si anticipentur, nam ita citius Fundator assequitur finem intentum, fructum nempe Sacrificii: *Passer. n. 1166. Barbof. de potest. Ep. alleg. 24. n. 14.* Hac ratione puto Cappellanus, qui potest per se, & per alium celebrare quotidie, posse anticipare Missas, quas debet in anni decursu celebrare, adhibendo Socium.

R. II. Cappellanus non potest differre Missas diei alligatas, ut de se constat, quamvis dubitaret se non recepturum stipendium; nam eas differendo, non amplius adimpleri posset mens Testatoris. Item differri non possunt Missæ ab eo, qui quotidie tenetur per se tantum celebrare, etiam tunc non accepturum stipendium; nam ex dilacione sequeretur non posse eas celebrare per se contra mentem Testatoris: *Passer. q. 187. n. 1245.* Idem dicendum de eo, qui debet vel per se, vel per alium quotidie celebrare, vel aliquoties in hebdomada; nam ex dilacione semper violatur mens Testatoris, quæ sub gravi obligat, si non excuset parvitas materiæ: *Pas-*

De Sacramento Eucharistiæ, & de Missæ Sacrificio. 67

Passer. num. 1167., Anton. à Sp. S. tr. 7. d. 7. num. 279. Dices cum Tamburino, & aliis Cappellanus non teneri subire onus certum celebrandi pro incerto stipendio. Sed contra est, quia si Cappellanus, dum acceptavit Cappellaniam sciebat non facillè obtenturum ipsius fructus ab eo, qui debebat solvere, tunc imputare sibi debet, si se exposuit tali periculo. Si verò difficultas exigendi stipendium posita superveniat, & adhuc retinere velit Cappellaniam, censetur simul se submittere oneribus illius, adeoque non debet ex alterius culpa Fundatorem defraudare. Defendat ergo sua jura, interponendo legitimam auctoritatem ad obtinendam solutionem.

Si verò Fundator Cappellaniam aliquas voluit Missas celebrari sine limitatione temporis, tunc possunt differri, ita tamen ut dilatio non reputetur contra mentem Testatoris. Ita sequeretur si valde differrentur, maximè dum Missæ celebrandæ sunt pro Defunctis, qua de re vide quæ dixi capite superiori quæst. 9. Atque hic notandum mihi displicere opinionem Tamburini, qui dicit, quòd si Missa quotidiana reductor e. g. ad Missas sexaginta, potest expectari finis anni ad illis satisfaciendum. Mihi, inquam, displicet, quia ratio dicitur jus Fundatoris minus quoad fieri potest esse lædendum; unde in singulis mensibus distribuendæ sunt sex Missæ celebrandæ, ista etenim distributio magis est juxta mentem Testatoris, qui volebat vel singulis diebus, vel aliquoties intra hebdomadam esse celebrandum: *Passer. quæst. 187. ar. 4. num. 1156.*

R. III. Cappellanus non celebrans tempore determinato, quando obligatio erat affixa diei, tenetur restituere, quoties stipendium tale est, ut non solum celebrationi respondeat, sed etiam obligationi hac, vel illa die celebrandi; nam censetur Fundatorem pro utraque obligatione stipendium determinasse, si majus sit consueto, ut magis explicabo in sequenti quæstio. Hic autem duxi advertendum, quòd si Cappellanus etiam ex justo impedimento, puta infirmitatis, omisit celebrare aliquas Missas affixas diebus e. g. Veneris, & Sabbati, ordinariè loquendo, tenetur Missas supplere, aliàs debet restituere totum stipendium. Ratio est quia, obligatio aliquid adimplendi intra certum tempus, adhuc illo transacto durat: *l. Cel. sus 23. ff. de recep. arbitr., & in dubio non præsumitur tempus appositum causâ limitandæ obligationis, sed ne ultra differatur: l. si mandato 59. §. 5. ff. mandati;* unde nisi clarè constat Fundatorem velle Missas aliis diebus non esse adimplendas, à Cappellano supplendæ sunt, aliàs & peccabit, & tenebitur ad restitutionem: *Amof. de caus. p. 1.3. c. 6. num. 37.*

Q. VI. An Cappellanus teneatur celebrare in Ecclesiâ, vel Altari determinato; quando possit id omittere; & an ad restitutionem teneatur ibi non celebrando.

R. Regulariter loquendo Cappellanus celebrando in alta Ecclesiâ, vel Altari, at non ubi determinavit Fundator, peccat mortaliter, quia dum determinavit aliquam Ecclesiam, vel Altare, semper præsumendum est ultra applicationem Sacrificii, intendisse vel majus servitium ipsius Ecclesiæ, vel populi commoditatem, vel familiæ splendorem, si ad illam spectet Cappella, seu Altare, vel majorem cultum Sancti, in cujus Altare voluit esse celebrandum: quapropter cum in his violare intentionem Testatoris sit quid grave, non potest esse sine culpa mortali: *Lugo disp. 21. num. 37., Passer. q. 187. ar. 4. n. 1172., Barb. de pot. Episc. alleg. 24. n. 33.* Neque excusari potest ille, qui alibi celebraret, quia putaret rem gratiore facere Testatori, celebrando e. g. in Altari privilegiato, dum Altare

ab ipso determinatum, tale non esset, quia ex designatione Altaris constat Fundatorem id noluisse, bene verò splendorem familiæ, cultum Altaris, vel Ecclesiæ &c. *Passer. num. 1171., Pasqual. de Sacrif. q. 1142.* Accedit Cappellanos ex fructibus Cappellæ quandoque habere stipendium multò majus consueto, quod proinde non solum correspondet celebrationi, sed etiam præsentia, qua tenentur celebrare in determinata Ecclesiâ, seu Altari; unde Cappellanus non satisfaciens utrique oneri, peccat etiam contra justitiam. Excusari posset, si dum ipse alibi celebraret pro Fundatore, mitteret alium Sacerdotem ad celebrandum, ubi debebat ipse celebrare, quia saltem per alium satisfacit etiam obligationi præsentia; quamvis & in hoc peccare possit, si tantum per seipsum debebat celebrare, ut supra dictum est. In casu autem quo pingue stipendium corresponderet etiam obligationi præsentia, non excusandus à gravi culpa, qui semel in mense alibi celebraret; nam quamvis hoc aliquibus videatur quid leve, potest nihilominus fieri grave, eò quòd retineantur in cursu anni duodecim partes stipendii correspondentes Officiaturæ. Excusari tunc solum potest, qui ter, vel quater in anno alibi celebraret, quamvis haberet pingue stipendium etiam pro præsentia, non quia tunc de se non posset esse quid grave, sed ex præsumpta voluntate Testatoris: Idem dici potest, si aliquando non sine gravi incommodo diu expectare deberet pro celebranda Missa in Altari designato: *Passer. q. 187. ar. 4. n. 1173., Lugo disp. 21. num. 40.,* vel etiam si aliquando ex justa causa abesse deberet: *Lezan. v. Missa n. 45.*

R. II. Si omnibus inspectis constat Fundatorem solummodo intendisse fructum Sacrificii, & ad abundantiam Ecclesiam, vel Altare designasse, tunc nullum esset peccatum in hoc, vel illo Altari celebrare; nam locus nec auget, nec minuit fructum: *Tambur. de Sacrif. l. 3. c. 2. §. 1., Gabr. à S. Vinc. de Euch. d. 3. q. 7.* Idem dicendum, si constat Fundatorem, designando aliquod Altare privilegiatum, id non fecisse ratione illius particularis Altaris, sed solum intendisse Altare, quæ privilegiatum; nam tunc licet in quocumque privilegiato Altare celebrare: *Lugo d. 21. n. 39.*

Secundò, posset alibi celebrare, si adæquatè cessaret causa, qua Testator voluit in aliquo loco esse celebrandum, sicuti cessante sine adæquato legis, cessat lex. Hac ratione, cum quidam vir nobilis in suo Oratorio Rurali voluerit ex Testamento celebrari Missas tempore Verno, & Autumni, ut ibi commodum esset suæ familiæ Missam audire, censui posse anticipari has Missas, dum tali tempore Familia rure non degebat. Hac eadem ratione, dum fundatio Cappellæ facta est intuitu Personarum, translatis Personis, transfertur celebratio Missarum: *Passer. q. 187. ar. 4. n. 1183., Ricc. in prax. t. 4. resol. 96. n. 4.* Et contra non transfertur, translatis Personis, v. g. Personis Collegii, vel Monasterii, si facta fuerit intuitu loci: *Passer. ar. 4. n. 1189., Fagn. in cap. ex tirpanda §. Qui verò de Præben. n. 61.*

Tertiò, potest alibi celebrare, si ex justa causa Episcopus aliò transferat obligationem celebrandi. Ubi observandum, quòd quamvis soli Summo Pontifici competat pias voluntates in alium usum convertere; nihilominus Episcopus, tanquam Sædis Apolliticæ Delegatus, potest ex justa causa dispensare, ut Missa alibi celebretur: sicut, eadem interveniente causa, potest commutare legata saltem in alios usus æquales pios. Non est autem necessè, ut impossibilitas celebrandi in loco destinato sit manifesta; nam tunc non requiritur dispensatio Episcopi pro alibi celebrando; unde fat est, si fuerit dubia: *Passer. q. 187. ar. 4. n. 1180., Barb. de pot. Ep. alleg. 29. n. 8., Ricc. in prax. t. 4. resol. 104. n. 2.*

Quartò, potest Cappellanus alibi celebrare, dum

Ecclesia, vel Altare designatum sunt impedita, v. g. quia fuerunt polluta, diruta &c. *Passer. ar. 4. n. 1173. Lugo disp. 21. n. 41.* Quod si omnino constaret Fundatorem non intendisse applicationem Missæ, sed solum celebrationem localem in aliqua Ecclesia, vel Altare ob commoditatem populi, splendorem familiæ, cultum alicujus Santi &c. tunc dum hæc loca essent impedita, Cappellanus neque teneretur alibi celebrare, quia cessaret finis adequatus Testatoris: *Lugo disp. 21. n. 41., Barbos. alleg. 24. num. 35.* Dum autem non solum respexit ad locum, in quo est celebrandum, sed simul voluit applicationem Sacrificii, tunc impedita celebratione in loco, alibi est celebrandum; nam adhuc adimpleri potest finis primario intentus à Fundatore, qualis semper reputanda est applicatio Sacrificii: *Lug. & Barbos. cit.* Semper enim advertendum, ut dixi supra, nunquam præsumendam solum celebrationem localem absque applicatione Sacrificii, si id non clarè probetur.

R. III. Si Cappellanus non celebret in loco destinato à Fundatore, qui unicè voluerit celebrationem localem, & non applicationem Sacrificii, totum stipendium tenetur restituere, in nihilo etenim adimplet voluntatem Testatoris. E contra nil tenetur restituere dum applicet, si constet voluisse tantum applicationem Sacrificii, & locum ad superabundantiam designasse. Si Fundator voluit applicationem Sacrificii, & simul celebrationem in tali loco, nihil tenetur restituere Cappellanus alibi celebrando, si ex Cappellania non habeat stipendium majus consueto: *Passer. q. 187. ar. 4. n. 1297.* Ratio est quia, tunc censendum ratione stipendii voluisse tantum applicationem Sacrificii, & solum ex fidelitate teneri Cappellanum in loco destinato celebrare, eò ipsò quòd acceptet Cappellaniam. Quòd si stipendium, quod habet Cappellanus ratione Cappellaniæ sit pingue; cum tunc aliquam ejus portionem obligationi in tali loco celebrandi dicendum sit correspondere, consequens est illi non satisfaciendum teneri aliquid restituere. Et quidem si æquè principaliter intendisset Fundator applicationem Sacrificii, & celebrationem in tali loco, tunc deberet dimidium stipendii restituere, maxime si stipendium sit duplex respectu stipendii ordinarii. Quia verò, ordinariè loquendo, præsumitur Testatorem principaliter voluisse applicationem Sacrificii, & de secundario celebrationem in loco determinatè, crederem restitutionem debere esse minorem ea parte, quam sibi retineret Cappellanus pro applicatione Sacrificii; sicut major esse deberet, quando Testator principaliter voluisset celebrationem in loco, & de secundario applicationem Sacrificii, etenim præsumitur Testatorem majus stipendium relinquere pro ea obligatione, quam principaliter intendit: *Passer. q. 187. ar. 4. n. 1295.* Semper tamen crederem saluum remanere debere consuetum stipendium pro applicatione, ex dictis in decursu hujus responsionis.

VII. An Cappellanus teneatur ad celebrandas Missas designatas à Testatore, v. g. votivas, vel de requiem.

R. Huic quæsito jam satisfactum est capite præcedenti. Solum hic addo, quòd si accipiens elemosynam manualement, vel obtinens Cappellaniam teneatur celebrare in Altari privilegiato, in quo privilegium aptatur solummodò Missis de Requiem, tales Missæ omnino dicendæ sunt; nam aliàs fraudaretur mens Testatoris, vel dantis elemosynam in re gravi. Jam verò aliàs innui Indulgentiam Altaris privilegiati habere suum effectum, dum celebranda est Missa de Festo duplici corrente.

Q. VIII. An Cappellanus reducere possit Missas præscriptas à Fundatore Cappellaniæ.

R. Regulariter loquendo Episcopis, & Summo

Pontifici competit reducere onera Missarum, Episcopi possunt reducere Missas perpetuas ex testamento, vel alio modo relictas ante Concilium Tridentinum, non autem impositas in limine foundationis; dummodo tantus sit numerus Missarum, ut nequeat eis satisfieri, & elemosyna ita tenuis, ut non facile reperire sit, qui velit eis satisfacere; *Trid. sess. 21. c. 4. de Reform., Barb. de pot. Epif. alleg. 29. n. 2., Passer. q. 187. ar. 4. n. 1053. & 1062.* Videtur autem Concilium velle id posse facere in Synodo Diocesana, quamvis & extra illam ex justa causa posse facere, quamplures doceant; *Barb. cit. n. 15., Pasqual. de Sacrif. q. 1175., Laym. de Sacrif. Miss. cap. 3.* Quod Episcopis, concessum pariter est à Tridentino Generalibus Ordinibus. Pontifici verò reservatur reducere Missas perpetuas ante Tridentinum in limine foundationis Cappellæ impositas, & omnia onera perpetua Missarum relicta post Tridentinum. Ita clarè decernit Decretum S. Congregationis jussu Urbani VIII, sub die 25 Junii 1625, & legendi sunt *Barb. & Passer. cit., Bonac. de Sacr. d. 4. q. ult. p. 7. §. 2. num. 12.*

Nihilominus primò certum est Cappellanum non teneri ad celebrandas Missas, si absque ipsius culpa in totum perierit fundus, ex cujus fructibus ipse Cappellanus sustentabatur; nam fundationi oneris Missarum, intimè inest hæc conditio, ut tandiu duret obligatio, quandiu durat ipsius fundamentum, quod est sustentatio Ministrum Celebrantis. Si verò fructus periere culpâ seu Recloris, seu Cappellani, sibi imputare debent, si teneantur sine stipendio celebrare: *Pasqual. de Sacrif. q. 1074. n. 1. 2., Passer. q. 187. ar. 4. n. 1037., Tamb. l. 3. c. 1. §. 2. n.* Ubi obiter advertas culpam Antecessoris nocere non debere Successoribus, vel Ecclesiæ; unde non tenentur celebrare Missas, si aliorum culpâ fructus pro eis relicti periere: *Passer. n. 1043.* Secundò, non pauci concedunt posse Cappellanum reducere onera Missarum, si indubitata sit causa reductionis, quia e. g. ex diminutione fructuum non remaneat consuetum stipendium. Ad Decreta verò S. Congregationis, quibus dicitur pro reducendis Missis, etiam quando legatum est tenue, recurrendum esse ad Sedem Apostolicam, respondent quòd ubi non amplius adest consuetum stipendium, non intervenit propriè deductio, quam Sedes Apostolica sibi reservat, sed de jure cessare obligationem in totum, aut pro parte, ut perpendit *Pasqual. q. 1076. n. 4.* Item hanc reductionem interpretativè fieri ab ipso Testatore; nam si ejus mens judicanda est rationabilis, dicendum est voluisse stipendium esse justum, nec voluisse Cappellanum gratis celebrare; aliàs reputandum esset iniquam fuisse ejus mentem, nam stipendium Cappellano debetur ex justitia, utpote correspondens salario debito pro sua sustentatione. Hinc dicunt, quòd si mens Testatoris recipit justam interpretationem à Charitate: *l. cum alimenta ff. de alim. legat., Mant. l. 6. de consuet. ult. vol. tit. 11. n. 5., multò magis ea recipere debet à Justitia; Bordon. de legat. c. 15. à n. 78., Annotaz. de caus. piii l. 2. c. 12. à num. 41., Azor. p. 2. l. 6. c. 24. q. 6.* Contrariam opinionem videre est apud *Fagnanum in cap. ex parte num. 29., & Passerin. q. 187. ar. 4. num. 1045.*

Q. IX. An acceptari possint onera Missarum; & quomodo implicanda pecunia pro satisfaciendo eisdem oneribus.

R. Sicut Regulares non possunt acceptare onera perpetua Missarum sine licentia Provincialis, sub poena ipso facto incurrenda privationis Officiorum, inhabilitatis in posterum ad illa, vocisque activæ, & passivæ, ita Rectores Ecclesiarum non possunt acceptare onera perpetua Missarum sine licentia Ordinarii in scriptis concedenda, sub poena interdicii ipso facto ab ingressu Ecclesiæ, quod tamen in-

interdictum nulli est reservatum. Si tamen acceptaverint sine licentia, vel eam in scriptis non obtinuerint, acceptatio erit valida, quia in prohibitionem nullum est decretum irritans acceptationem: *Passer. q. 187. ar. 4. n. 1227., & num. 1230.*

R. II. Rectores Ecclesiarum, qui recipiunt pecuniam, vel mobile quid pro Missa perpetua, statim deponere debent apud eundem Sacram, nimirum in loco sacro Monasterii, vel Ecclesiæ, ubi solent custodiri hujusmodi bona, vel apud personam idoneam. Illud autem, ordinariè loquendo, dicitur statim fieri, quod sit intra triduum: *l. fin. c. de err. Advoc. §. l. fin. c. de Judiciis.* Item sub eadem poena data opportunitate investire debent eandem pecuniam, vel mobile in aliquo bono immobili, ac fructifero. Porro bona immobilia fructifera non solum sunt prædia, molendina &c. sed etiam census, qui ex tali pecunia emerentur. Immo dici potest verificari investitam fuisse pecuniam in re immobili fructifera, si extingatur census, quo gravatur Ecclesia, quæ recipere debet onus Missarum; nam extingendo census, quem habet super sua bona, acquiri pro se illum annuum perpetuum redditum ad satisfaciendum oneri Missarum: *Tambur. l. 3. de Sacrif. Miss. c. 1. §. 6. num. 5. &c.* Item sub poena interdicii ab ingressu Ecclesiæ præcipitur, ut in investitura pecuniæ in bona stabilia fiat mentio oneris injuncti celebrationis Missarum. Denique si contingat aliqua ratione pecuniam restitui, iterum sub eadem poena eodem modo est investienda cum mentione ejusdem oneris. Hæc omnia constant ex sæpe memorato Decreto S. Congregationis, jussu & autoritate Urbani VIII edito.

Quòd si petas, quando incipiat obligatio celebrandi Missas; an scilicet à die acceptati legati, vel à die investituræ pecuniæ in bona fructifera, bene responderi potest incipere à die investituræ, quia cum tunc solum incipiat sustentamentum Ministrum, non antea incipere debet obligatio celebrandi, cum hæc obligatio correlativa videatur ad Ministrum sustentationem: *Passer. ar. 4. q. 187. n. 1244.* Si verò Rector, vel Cappellanus negligens fuerit in investienda pecunia, tunc ipse tenetur celebrare, neque etenim ipsius culpâ debet nocere Fundatori: *Pass. num. 1243.*

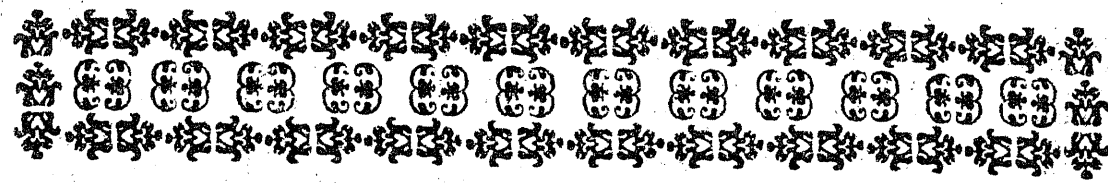
Regula in praxi observanda.

I. Cum vacatio à celebrando unâ vice in singulis hebdomadibus fundamentum in jure habeat, ideo non facile putet Confessarius in conscientia tutos illos Sacerdotes, qui talem vacationem usurpant in casibus à jure non comprehensis. Ultra easam infirmitatis, addit jus in cap. significatum de Præbend. posse omitti Sacrificium ob salvandam ipsius honestatem, & debitam devotionem, quod intelligi debet, vel quia celebrando committeretur peccatum; vel quia est in celebrante aliqua specialis indevotio, & evagatio mentis; vel quia ex con-

tinua celebratione reverentia erga Sacrificium valde minueretur. Nil aliud certè credo ex jure haberi posse, nisi improprie interpretationibus explicetur. Improbanda proinde omnino mihi videtur illorum Cappellanorum praxis, qui tanquam regulam sibi proponunt, posse etiam ad libitum vacare à celebratione semel in hebdomada, quamvis eandem devotionem, seu indevotionem habeant vel quotidie celebrent, vel aliquando intermittant: *Passerin. q. 187., ar. 4. n. 1113., Fagn. in c. significatum n. 8., Bonac. de Sacr. d. 4. q. ult. p. 7. §. 2. n. 17., Lezan. V. Missa n. 42.* Fortasse etiam ita se gerunt illi Cappellani, qui non habent obligationem tantum per seipos celebrandi, quibus certè non assistit voluntas præsumpta Testatoris. Admoneat ergo illos Confessarius de suo errore, tam Testatoribus pernicioso, & antequam aliquam vacationem concedat Cappellanis, bene perspicat an Cappellanus teneatur per seipsum tantum celebrare, quod ratio accidit; nam neque hoc colligitur sufficienter eò quòd voluerit Testator eligendum Cappellanum, qui & Missam celebret, ut dixi capite superiori *quæst. 2. in fin.; & jam dixeram tr. 5. q. 1. c. 2. q. 9. resp. 4.* Dum ergo clarè non constet Missas præscriptas à Fundatore esse à solo Cappellano celebrandas, cum possit eas etiam per alium celebrare, cessat ratio vacationis, ut dictum est.

II. Videat etiam Confessarius, ne Cappellani nimis sibi indulgeant, dum Missas tempore infirmitatis omittunt non suppleant. Quamvis, si tenues sint redditus Cappellæ; indulgentior esse possit Confessarius, & concedere Cappellano juxta benigniorem sententiam, ut non teneatur supplere Missas etiam per mensem, & fortè amplius omittas, maxime dum Cappellanus est pauper, nihilominus dum redditus Cappellæ essent pingues, nimis laxam putarem opinionem, qua concederetur non supplendas Missas saltem ultra quindecim dies omittas. Et quidem cum in hac materia non sit melior regula ratiocinandi, quam recurrere ad rationabilem præsumptam mentem Testatoris, rationabiliter præsumi non potest, ut dum pingues Cappellano redditus assignavit, longiorem, quam per quindecim dies, permittitur esset vacationem.

III. Non facilis sit Confessarius in admittenda ea opinione, qua conceditur Cappellano ex propria autoritate reducere Missas, quando fructus Cappellæ ita diminuti sunt, ut saltem non pertingant ad consuetum stipendium. Non nego hujus opinionis probabilitatem; at quia generaliter eam admittendo, facile intervenire possent errores, & fraudes, vel ex ignorantia, vel ex desiderio majoris lucri, hinc bene sanciri potuit, ut pro quovisque Missarum diminutione Sedes Apostolica consulatur. Saltem semper suadere debet Cappellano, ut statum Cappellæ Ordinario, vel docto, & pio viro exhibeat, ne Cappellanus in suæ, ac animæ Testatoris præjudicium decipiatur.

TRACTATUS XIX.

DE SACRAMENTO POENITENTIÆ.

Poenitentia nomen vitiosum etiam dolorem valet exprimere, atque ita videmus quandoque homines bonorum operum poenitere, largitæ e. g. eleemosynæ, voti emissi &c. Denotare item potest quandam commoti, & perturbati animi affectionem, qua alicui verè displiceat malum perpetrasse; quæ displicentia tamen non sit in ordine ad Deum, sed solum in ordine ad ipsum, quem patrati sceleris poenitet. Ita doluit Antiochus divinâ admonitus plagâ; ita Judas de Christi Domini prodicione; ita & dolebunt Impii in supremo Judicio, ut dicitur Sap. 5., dum videntes gloriam Justorum, quos habuerunt in derisum, se condemnandos conspiciunt. Demum Poenitentia significat internum animi dolorem, vel etiam externo signo manifestatum, quo peccatorem, habito respectu ad Deum, vel infinitè bonum, vel etiam ut peccatorem Vindicem, suorum scelerum poenitet. Hac Poenitentia, quæ tum ad Virtutem, tum ad Sacramentum pertinet, voluit *Deus benignus, & misericors, patiens, & multa misericordia, & præstabilis super malitia*, ut dicitur Joel. 2., lapsos post Baptismum posse sibi de remedio providere. Faxit interim Deus, ut de omnibus, qui suis peccatis hoc remedio providere volunt, verificentur quæ habet Apostolus 2. ad Cor. 7.: *Qua secundum Deum tristitia est, Poenitentiam in salutem stabilem operatur.*

Q U Æ T I O I.

De Poenitentia, & ut Virtus est, & ut Sacramentum.

C A P U T I.

De Poenitentia, quatenus Virtus est.

Q. I. Quid sit Virtus Poenitentia.
R. Virtus Poenitentia ex S. Th. 2. 2. q. 85. a. 1. ad 3. & ar. 3. ita definitur potest: *Virtus Poenitentia est detestatio, & dolor internus peccati, ut est offensa Dei, cum proposito emendationis, & satisfaciendi Deo pro injuria ipsi illata. Dicitur detestatio, nempe displicentia, & odium, quem enim poenitet mali patrati, cum velit ab eo recedere, erga illud concipit displicentiam, & odium. Ex displicentia verò, & odio confurgit dolor; sicut etenim ex amore boni præsentis oritur gaudium, ita ex displicentia reatus peccati adhuc gaudium, in anima confurgit dolor. Dicitur internus; cum etenim peccatum à voluntate committatur, hinc est ipsius displicentiam, & dolorem præcipue in interna animi commotione consistere debere. Per hoc autem distinguitur Poenitentia, ut Virtus est, à Poenitentia ut est Sacramentum, quia ratione virtutis Poenitentia sat est si sit internus, prout verò requiritur ad Sacramentum, oportet aliquo modo esse sensibilem. Dicitur dolor peccati, ut est offensa Dei, nam dolere de peccato, prout e. g. bonis moribus adversatur, pertinet ad generalem inclinationem, quam habemus ad moralem honestatem,*

sicut dolere de ipso ut oppositum humilitati, pertinet ad hanc virtutem; ejusdem etenim virtutis est prosequi bonum, & fugere malum ipsi oppositum. Remanet ergo ad virtutem Poenitentia pertinere de peccatis dolere, quatenus sunt offensa Dei. At quia etiam Charitas detestatur peccatum, quatenus est offensa Dei summè boni, additur in definitione eum proposito emendationis, & satisfaciendi Deo pro injuria ipsi illata, proprium est etenim solius Poenitentia detestari peccatum animo etiam injuriam compensandi. Hac ratione S. Thomas 2. 2. q. 85. a. 1. ad 3. reducit Poenitentiam ad Justitiam commutativam, qualis tamen esse potest inter Deum, & hominem. Sicut igitur Justitia commutativa vult quoddam lædens jus alterius læsionem irrogatam compenset, ita Poenitentia vult injuriam Deo per peccatum irrogatam à Peccatore detestatione, dolore &c. compensari. Non per hoc tamen intercedit inter Deum, & hominem rigorosa justitia commutativa; tum quia ipsa detestatio, dolor &c. quibus fit hæc compensatio, est donum ipsius Dei, tum quia ipsa conversio, aliaque omnia bona opera debentur Deo pluribus titulis, Creationis v. g. Redemptionis &c., tum quia pura creatura non potest satisfacere ad æqualitatem pro gravi injuria Deo irrogata.

Q. II. Quales sint actus virtutis Poenitentia.
R. Primum Poenitentia principium est Dei Miseri-

sericordia præveniens, & convertens ad se peccatorem. Accedit deinde actus Fidei, quo inter alia credimus à Deo impium justificari per gratiam nobis ex meritis Christi Domini collatam. Oritur tertio actus timoris servilis, quo ex timore suppliciorum à peccatis revocamur. Confurgit quarto motus Spei, quo quis sperando veniam consequuturum, assumit propositum emendationis, & retractandi peccata. Quinto, datur motus Charitatis, quo peccatori displicet peccatum propter seipsum, & quatenus est offensa Dei summè boni. Alter gradus est motus timoris filialis, quo poenitens propter Dei reverentiam sponte offert satisfactionem, & constituit vice Divinæ Justitiæ peccatum in se ipso punire: *Trident. sess. 6. c. 6., D. Th. 3. p. q. 85. art. 5.* Non semper tamen est necesse omnes hos actus explicitè fieri, sed satis est virtualiter esse in Poenitente, ex di-
ctis tr. 6. q. 1. c. 3. quæst. 4.

Propriè tamen Virtutis Poenitentia duo actus assignandi sunt, unus perfectus, alter imperfectus. Perfectus dicitur Contritio, qua poenitens dolet de peccato, quatenus repugnat Deo summè dilecto. Verum tamen est eandem contritionem, qua dolet de peccato, ut est contrarium Deo summè bono, cum oriatur ex motivo Charitatis, ab hac virtute derivare, & hic actus est prior; alter verò actus eo posterior, quo poenitens vult abolere peccatum, & satisfacere Deo offenso, procedit à Poenitentia. Sed quia non plenè satisficit Deo, nisi ultra reatum culpe æternæ, si culpa fuit mortalis, removeatur etiam reatus poenæ temporalis, hinc est Virtutem Poenitentia intendere etiam hunc reatum abolere, satisfaciendo Deo per opera bona poenalia: *D. Th. cit. a. 1. ad 3. & q. 85. a. 4.* Præterea hic actus contritionis semper includit propositum in posterum non peccandi; neque enim stat alicui verè displicere Deum offendisse, si simul voluntatem non habeat in posterum ab ipsius offensis cessandi. Demum quia actus contritionis Dei dilectionem includit, ideo in omni lege sufficiens fuit ad obtinendam remissionem peccatorum, & ad consequendam Dei gratiam, & jus ad Gloriam Cælestem propter merita Christi Domini: *Trid. sess. 6. c. 6.* Actus imperfectus Poenitentia dicitur Attritio, & est dolor, qui oritur ex gehennæ timore. Vide quæ dixi *tr. 6. q. 2. c. 2.*, ubi quod bonus sit, & supernaturalis, & quando malus sit, explicavi.

Q. III. An Poenitentia cadat sub præcepto; & quando obliget.

R. I. Obligatio poenitendi primò oritur ex jure naturali, si etenim ratio naturalis dicat satisfaciendum esse pro quacumque injuria homini illata, multò magis dicat compendendam injuriam Deo irrogatam per peccatum. Præterea eadem ratio dicat removendum quod excludit nos à Dei amicitia, quod expellit omne nostrum verum bonum, & ponit nos in periculo damnationis, adeoque & dicat abolendum peccatum per poenitentiam. Quod verò Poenitentia cadat sub divino præcepto constat ex multis S. Scripturæ testimoniis; unde Tertullianus *1. de Poenit. c. 4.* ait: *Bonum est poenitere, an non? Quia resolvit? Deus præcipit.*

R. II. Circa tempus, quo obligat Virtus Poenitentia, varæ fuerunt Theologorum opiniones. Quidam dixerunt obligare quando peccata occurrunt memoriæ: *S. Th. in 4. d. 17. q. 3. a. 1. q. 4., S. Anton. 3. p. tit. 14. c. 18. §. 2.* Item statim post commissum peccatum urgere præceptum poenitendi, docet S. Thomas 2. 2. q. 62. a. 8. Hæ opiniones magis communitè impugnantur à Theologis, eo nixi fundamentum quòd cum præceptum poenitendi sit affirmativum, nonnisi pro temporis opportunitate, ac necessitate, videtur obligare. Ut autem quid ego sentiam meliùs explicem, duo primùm

duxi esse consideranda. Primum est, præceptum poenitendi non esse solum affirmativum, sed exprimere etiam aliquid negativi, nempe non perseverandum in statu inimicitia Dei, juxta illud Eccl. 5. *Ne tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem.* Secundum est, quòd natura hujus præcepti taliter se habet, ut ex nimia dilatione illud adimplendi, semper grave malum consequatur. Si etenim consideretur dilatio poenitentia respectu Dei, est quidam contemptus interpretativus ipsius Dei, maximè dum interno instinctu excitat ad poenitentiam; unde *Prover. 1.* ait: *Quia vocavi, & renuistis; extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret; despexistis omne consilium meum, & increpationes meas negligistis; ego quoque in interitu vestro ridebo.* Si verò consideretur diuturna dilatio poenitentia ex parte peccatoris, non est sine gravi peccato contra Charitatem erga seipsum, privando se tot spiritualibus bonis, quorum est incapax in statu peccati; & ponendo se in gravi periculo prolapsi in miserum illum statum, qui dicitur *Cordis durities*, juxta illud Apostoli ad Rom. 8. *Ignoras, quoniam benignitas Dei ad Poenitentiam te adducit? Secundum autem duritiam tuam, & impnitens cor thesaurizas tibi iram in die ira.* Demum persistendo in peccato est in gravi periculo nova peccata committendi; nam homo sine gratia sanctificante non potest diu se à gravi culpa præservare, ut habetur ex Concilio Milevitano can. 3., & jam aliàs observavi.

Cum igitur præceptum poenitendi non sit simpliciter affirmativum, sed etiam habeat aliquid de negativo, si præcepta affirmativa Virtutum Theologiarum juxta veriore opinionem per se obligant pluriès in anno, nec patiuntur diu differre actus illarum virtutum, multò magis præceptum poenitendi obligabit, ne diu Poenitentia differatur. Deinde cum hoc præceptum obliget etiam ne privemus nos tot spiritualibus bonis, & ne in periculo iterum peccandi, sive damnationis incurramus, consequens est non esse ad multos dies differendum; nam grave videtur velle per multos dies carere tot spiritualibus bonis, quæ in statu gratia acquiruntur. Ulterius compertum est etiam experientia quòd perseverare per aliquos dies in gravi peccato, iterum trahit ad alta crimina, quod periculum constat unumquemque à se remove debere. Quòd si ex prædictis præceptum poenitendi obligat ad non differendam per multos dies poenitentiam, multò magis obligabit in articulo mortis, & in quovis gravi ipsius periculo; nam tunc multò magis constat de periculo damnationis.

Sæpius etiam obligare potest per accidens, tunc scilicet quando sine actibus Poenitentia satisfieri non posset alteri præcepto, cujus observantia urgeret. Hinc obligat præceptum poenitendi, quando recipienda sunt Sacramenta vivorum; quando administranda sunt ex officio; quando urget præceptum Confessionis; quando urgente aliqua tentatione veretur quis non posse resistere sine aliquo actu detestationis. Ita etiam obligat per accidens præceptum poenitentia, quando quis timeret ob sua gravissima scelera publicam calamitatem imminere; & id maximè verificatur de sceleribus Principum; & ita *Jos. 7.* habemus ob peccatum Acham universum populum fuisse flagellatum; & *2. Reg. 24.* ob peccatum David.

Q. IV. An satisfiat præcepto poenitendi in puncto mortis eliciendo actum imperfectum poenitentia.

R. Certum est quòd si Moribundus non potest confiteri sua peccata, tenetur elicere actum perfectum poenitentia, nempe Contritionis; tunc etc.

etenim per eam solum potest justificari, si sit in statu peccati. Supposito verò posse confiteri & omnino tutam esse eam sententiam, qua dicitur attributionem cum Confessione sufficientissimam esse ad justificationem, non video quare tunc ad satisfaciendum præcepto poenitendi sit necessaria contritio.

Regula in praxi observanda.

I. Confessarius vero ardens animarum zelo præ oculis habeat miserimum peccatorum statum, dum differunt penitere. Ultra iacturam tot spiritualium bonorum, qua ratione graviter peccare possunt contra Charitatem erga seipsum, continuò in nova peccata ruunt; & aliquando in talem cordis duritiam prolabantur, ut vel Dei bonitas, vel Deus peccati severissimus vindex, vel supplicia aeterna ipsis proponantur, tanquam insensati auscultant, & nullum peccati horrorem, doloremque demonstrant. Ostendat ergo ipsam diuturnam poenitendi dilationem esse novum grave peccatum contra præceptum poenitentiae. Ac tandem seridè moneat illos, qui fidunt verè in puncto mortis posse poenitere, quòd etiamsi nullo morbi incommodo mens occuparetur, rarè illa poenitentia est vera; nam, ut ait S. Augustinus serm. 393. *Si vis agere poenitentiam, quando jam peccare non potes, peccata te dimiserunt, non tu illa.*

II. Quamvis credam præceptum poenitentiae non obligare moribundum ad actum contritionis, quando potest confiteri, nihilominus notet Confessarius ex vi præcepti Charitatis teneri ad eliciendum actum amoris Dei: male proinde agat, si ea occasione etiam ex motivo amoris Dei summè dilecti non illum excitet ad dolendum de suis peccatis, ex hac etenim perfectiori poenitentis dispositione fructuosius redditur Sacramentum.

C A P U T II.

De Poenitentia ut est Sacramentum, ejusque necessitate, & effectibus.

Q. I. Quid sit Sacramentum Poenitentiae.

R. Supposito ex definitionibus Concilii Constantiensis sess. 15, Florentini in Decr. Eugenii, & Tridentini sess. 15. c. 1. Poenitentiam esse unum ex septem Ecclesiae Sacramentis, censo ita posse definiti: *Sacramentum Nova Legis à Christo Domino institutum, in quo per Sacerdotalem absolutionem peccata post Baptismum commissis, remittuntur dignè illud recipientibus.* Cum igitur ad rationem Sacramenti requiratur signum, seu caremonia sensibilis gratiae per ipsum collatae, videbimus id sufficienter haberi, statim explicando partes hujus Sacramenti, quod & exprimit ipsa actio Sacerdotalis absolutionis; nam ad eam consequi remissionem peccatorum, sive gratiam, clarè demonstravit Christus Dominus, dum illud instituendo Jo. 20. ait Apostolis: *Accipite Spiritum S. quorum remiseritis peccata remittuntur eis, quorum retinueritis retenta sunt.* Dicitur autem per hoc Sacramentum remitti peccata post Baptismum commissis, qua de re q. sequenti.

Q. II. Quae sit Materia Sacramenti Poenitentiae.

R. I. Duplex materia distinguitur in hoc Sacramentum. Prima, quae dicitur remota, sunt peccata commissis post Baptismum. Eatenus autem peccata dicuntur materia remota Poenitentiae, quatenus per eam destruantur; sicut lignum dicitur materia ignis, quia per illum consumitur, ait Catechismus p. 2. c. 5. Dixi autem hujusmodi materiam Sacramenti Poenitentiae esse peccata post Baptismum.

commissa, nam cum Ecclesia non exerceat jurisdictionem in eos, qui non sunt in ipsam ingressi per januam Baptismi, ut ait Trid. sess. 14. c. 2, sequitur Sacerdotem non judicare in hoc Sacramentum de peccatis ante Baptismum commissis. Si verò accidat aliquem cum fisione suscipere Sacramentum Baptismi, adeoque illi non remitti peccata ante ipsum perpetrata, advertere est, quòd dum postea verè dolet de suis peccatis, eaque confiteatur, non solum acquirit Gratiam correspondentem Sacramento Poenitentiae, sed etiam eam, quae Baptismo correspondet ratione Characteris, atque ita delentur peccata ante ipsum commissis.

Hujusmodi materia alia est necessaria, alia sufficiens. Peccata mortalia dicuntur materia necessaria, quia necesse est ea confiteri, si possibile sit; & ideo hoc Sacramentum dicitur à SS. PP. secunda tabula respectu illorum, qui post Baptismum graviter peccando fecerunt naufragium. Item peccata mortalia dubia sunt materia necessaria hujus Sacramenti, ut suo loco dicitur. Peccata mortalia, quae quis semel confessus fuit, & peccata venialia dicuntur materia sufficiens, quia potest cadere super illa absolutio; at non sunt materia necessaria, quia peccata gravia non est necesse confiteri, & peccata venialia aliis modis possunt deleri.

R. II. Ea quae tanquam materia proxima constituunt Sacramentum Poenitentiae sunt Contritio, Confessio, & Satisfactio. Ita Conc. Flor. in Decreto Eug. S. Quartum, Sacramentum & Trident. sess. 14. c. 5, & can. 4. Cum ergo absolutio proferatur à Sacerdote per modum sententiae judicialis, ut definit Trid. sess. 14. c. 5, & can. 9, essentialiter requirit accusationem Rei, quae in secreto Poenitentiae foro alia esse haud potest nisi ipsius Rei confessio; & cum hæc accusatio ad delenda peccata ordinetur, essentialiter importat ipsorum dolorem, neque etenim remittit Deus peccata, quae non fuerint dolore retractata. Sed quia etiam post delictum reatum culpæ mediante absolutione ritè suscepta, remanet reatus poenae, ideo ad plenè satisfaciendum pro peccatis, requiritur etiam satisfactio à Sacerdote judicialiter imposita.

Duo autem sunt advertenda. Primum est, quòd dum dicitur contritionem esse partem Sacramenti Poenitentiae, non sumitur præcisè prout in sola voluntate consistit; nam eò quòd sit pars Sacramenti, debet esse aliquo modo sensibilis, unde simul importat votum Poenitentiae exterioris, confessionis scilicet Sacramentalis, qua ratione redditur sensibilis: D. Th. in 4. dist. 22. q. 2. a. 1. q. 2. ad 3., & 3. p. q. 90. a. 2. ad 1. Secundum est, quòd satisfactio prout in executione non est pars essentialis Sacramenti Poenitentiae, non habet etenim hoc pacto conferre gratiam, quam supponit Poenitentem assequutum mediante absolutione; unde hoc modo solummodo est pars integralis, & perficiens Sacramentum, ut paulò ante dictum est. Solum ergo dici posset pars essentialis Sacramenti prout est in proposito, ut dicit S. Th. loc. cit. in resp. ad 2. 5 & dicitur esse in proposito, nam in ipso dolore aliqua satisfactio intenditur, & invenitur.

Q. III. Quae sit forma Sacramenti Poenitentiae.

R. Cum Sacramenta consistant verbis, tanquam formam, ut habet Florentinum in Decr. Eugenii, & Trid. sess. 14. c. 3, dicendum est cum iis Concilii Formam Sacramenti Poenitentiae consistere in illis verbis: *Ego te absolvo à peccatis tuis.* Pronomen ego non pertinet ad illius essentialiam, nam satis intelligitur per ly absolvo. Speculativè loquendo etiam illa verba à peccatis tuis, non videntur necessaria ad illius essentialiam, eò etenim ipsò quòd poenitens antea confessus fuerit sua pec-

ca-

cata, ea verba absolvo te, non nisi super peccata cadere intelliguntur. Ad eum modum quo, si alicui petenti remissionem illatae injuriae, offensus respondeat: *tibi parco*, hæc verba de injuria remissione statim intelliguntur. Nihilominus quia graves Theologi putant ea verba à peccatis tuis esse de essentia formae, ideo non possunt sine gravi culpa omitti; vel quia Sacramentum periculo frustrationis exponeretur, qua ratione in Sacramento conferendis omitti non potest quod magis tutum est, si opinio opposita sit solum probabilis; vel quia ea verba saltem pertinent ad formam integritatem. Hinc non puto illis adherendum qui dicunt talem omisionem solum esse peccatum veniale: Bonac. disp. 5. sec. 4. p. 2., Leand. de Poenit. d. 2. q. 8. Ea verò verba absolvo te, non pronuntianda sunt de precativè, dicendo e. g. absolvo te Christus, sed modo indicativo, & enunciativo, ut se habent. Id probat S. Thomas opus. 22. c. 2. observando quòd dum Christus dixit Apostolis, eorumque in Sacerdotio Successoribus: *Quicumque solveritis &c.* nullam fecit mentionem alicujus deprecationis, sed designavit pronuntiandum esse ab illis solvi commissis peccata, cum ideo dederit illis claves solvendi; ille verò non dicitur solvere, qui petit tantum aliquid solvendum, sed solum ille, qui de facto solvit. Secus, ait, dicendum de absolutione ab excommunicatione; nam cum eam non designaverit Christus, & insuper verba ab excommunicatione absolventis efficaciam habeant ab eisdem intentione, parum refert an modo deprecativo, vel indicativo absolvens demonstret intentionem, quam habet absolvendi. Verum cum formam absolutionis designaverit Christus, adhibenda sunt verba consonantia divinae institutioni; ac illis verbis *quicumque solveritis*, hæc correspondent absolvo te.

Cætera quae antecesserunt formam absolutionis, ut *Miserere tui &c. Indulgentiam, absolutionem &c.* & quae subsequuntur, ut *Passio Domini nostri &c.* utique non pertinent ad formam Sacramenti Poenitentiae. Cæterum non sine peccato omitteretur absolutio à Censuris ante absolutionem à peccatis, quamvis etenim illis solis verbis absolvo te, possit prius Sacerdos intendere absolvere à Censuris, & deinde à peccatis, quia potest ex sua intentione & ad Censuras, & ad peccata absolventem dirigere: Bonac. de Poenit. q. 4. p. 1. à n. 10., nihilominus non sine aliqua culpa extra gravem necessitatem ex proprio arbitrio variaretur Ecclesiae praxis in absolvendo. Hinc Rituale Romanum, dum concedit in Confessionibus frequentioribus posse præfata omitti, vult saltem incipiendum esse ab illis verbis: *Dominus noster Jesus Christus &c.* usque ad illa: *Passio Domini nostri Jesu Christi &c.*

Dum Theologi agunt de forma Sacramenti Poenitentiae, solent inquirere, an liceat eam variare; an sub conditione impertiri &c. Sed de his omnibus sat est videre, quae dixi Tr. 16. q. unic. c. 3. q. 3.

Q. IV. Quomodo verificentur verba absolutionis, dum cadunt super peccata, quae aliàs quis confessus fuit, & obtinuit absolutionem; vel si proferantur super indispositum.

R. I. Certum est verba absolutionis virtutem habere remittendi peccata; Sacramenta etenim Novae Legis non solum significant, sed etiam faciunt quod significant, ait S. Th. in præsentii materia 3. p. q. 84. a. 3. ad 5. Quapropter Tridentinum sess. 14. can. 9. anathema dicit asserenti verba absolutionis esse nudum misterium pronuntiandi, & declarandi remissa esse peccata confitenti. Nihilominus, dum absolutio cadit supra peccata jam remissa, cum tunc non habeat virtutem remittendi, quod jam remissum est, videtur esse mera declaratio remissionis jam obtentae peccatorum.

Nihilominus hæc non urgent quin propriè dici possit verificari sensum absolutionis. Unde nota, quòd licet actio physica, & externa solvendi exerceri non possit circa eum, qui jam est solutus, actio tamen moralis verè condonandi injuriam, propriè iterum exerceri potest circa eum, cui jam remissa est. Hinc si offensus, cui jam injuriam condonavi, dolens petat novam condonationem, verificatur propriè posse à me obtinere novam remissionem. En ergo quomodo verificetur sensus formae absolutionis, si proferatur vel super peccata jam per aliam absolutionem remissa, vel super peccata quorum absolutionem obtinuit poenitens per perfectam contritionem.

R. II. Dum Confessarius profert verba absolutionis supra indispositum, adhuc non omittunt veram significationem. Ratio est quia, ea verba absolvo te, juxta D. Th. 3. p. q. 84. a. 3. ad 5., reddunt hunc sensum: *impendo tibi Sacramentum absolutionis.* Hoc autem verificatur etiam respectu indispositi; nam de facto Sacerdos ex parte sua impendit illi Sacramentum absolutionis, quamvis poenitens ex sua indispositione illius impediatur effectus.

Q. V. Quomodo sit necessarium Sacramentum Poenitentiae.

R. Sacramentum Poenitentiae vel in re, vel saltem in voto necessarium est necessitate mediè lapsis post Baptismum. Ratio est quia, certum est lapsos post Baptismum nullatenus salvari posse nisi fecerint poenitentiam; unde dicitur Luc. 13.: *Nisi poenitentiam habueritis, omnes similiter peribitis:* compertum autem est poenitentiam faciendam post Baptismum fieri debere mediante Sacramento Poenitentiae; nam Apostolis, eorumque in Sacerdotio Successoribus collata fuit Jo. 20. potestas remittendi peccata, simulque retinendi; adeoque intelligi debebant remissa solummodo eis, quibus dedissent absolutionem, non remissa verò quibus absolutionem non dedissent. Hujusmodi sensum confirmat perpetua traditio Ecclesiae, ut observat etiam Tridentinum sess. 14. c. 5. Videatur etiam S. Th. in 4. d. 17. q. 3. a. 1., & in Suppl. q. 6. a. 1. Cæterum sicuti ad salutem sufficit votum Baptismi, dum alicui non haberet à quo baptizaretur, ita, deficiente Confessario, sufficit votum hujus Sacramenti, quod semper includitur in perfecta Contritione, per hoc quòd contineat voluntatem in omnibus Deo obediendi.

Q. VI. Quot sint effectus Sacramenti Poenitentiae.

R. Cum institutum fuerit hoc Sacramentum ad reconciliandum cum Deo hominem lapsum post Baptismum, consequens est virtute illius infundi Gratiam Sanctificantem, qua reatus culpæ mortalis deleatur, simulque reatus poenae aeternae. Reatus verò poenae temporalis plus minusve dimittitur vè Clavium secundum quod poenitens se ad Gratiam disponit: & potest esse tanta dispositio, quòd ex vi contritionis tota poena tollatur, ait S. Th. in 4. d. 18. q. 1. a. 3. q. 2. ad 4. Certum autem est ex Tridentino sess. 14. de poenit. c. 2. omnimodam hanc remissionem poenae, quae habetur per Baptismum, non obtineri per Sacramentum Poenitentiae sine magnis nostris stribus, & laboribus. Præterea, mediante Sacramento Poenitentiae, reviviscunt merita bonorum operum, quae facta fuerant in statu gratiae, & per peccatum fuerunt mortificata; cum etenim Deus Exech. 18. de vero poenitente dixerit: *Omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor, consequens est illi etiam restituere prædictum meritum, aliàs dici posset iniquitatum ejus adhuc recordari.* Quamvis autem magis communiter dicatur reviviscere præfata merita in eodem gradu, quo fuerant ante lapsum, nihilominus S. Th. 3. p. q. 89.

K

g. 89. ad 2. sentire videtur resurgere juxta intentionem poenitentiae, adeoque poenitentem resurgere posse & cum minori, & cum majori gratia, quam antea habuerit. S. Thomae consentit S. Bonaventura in 4. d. 14. p. 2. a. 2. q. 3. Item ratione Sacramenti Poenitentiae conferuntur auxilia, quibus à peccatis praeservamur; neque etenim institutum tantum est pro liberando homine à peccato, sed etiam ut ab eo praeservetur. Demum, ut innuit Tridentinum sess. 14. de poenit. c. 3., veri poenitentes ratione hujus Sacramenti consequi solent conscientiae pacem & serenitatem cum vehementi spiritus consolatione.

Difficultas in praesenti est in explicando, quomodo per hoc Sacramentum deleantur peccata venialia, neque enim habent talem oppositionem cum gratia sanctificante, ut non possint simul cum ea perseverare. Et quidem virtute hujus Sacramenti deleri etiam peccata venialia nullum dubium est, nam Christus Dominus dedit Apostolis potestatem quodcumque solvendi super terram. Dicendum proinde est quod licet Gratia Sanctificans de se stare simul possit cum peccatis venialibus, nihilominus quatenus virtute hujus Sacramenti producit intuitu doloris, quem quis habuit etiam de peccatis venialibus; specialem cum illis induat oppositionem; cum etenim tunc induat rationem gratiae reconciliationis ab ipsis, oportet cum illis habere formalem repugnantiam.

Regula in praxi observanda.

Cum sola peccata vel gravia, vel levia sint materia Sacramenti Poenitentiae, consequens est imperfectiones non esse illius materiam; nam cum solum opponantur consiliis, de sui natura non habent rationem peccati. Nihilominus in praxi non sunt removendae personae pietati addictae ab iis accusandis in Confessione, quamvis moneandae sint ne quoad haec scrupulosiores sint, & inquietae. Ideo autem dixi bene posse de iis se accusare, quia valde difficile est dari imperfectiones, quae ex aliquo capite annexum non habeant peccatum veniale. Demum e. g. aliquem se accusare non obsequium divinae inspirationi, valde remissè actus virtutum elicuisse &c. his imperfectionibus facile conjunctum erit peccatum veniale vel ratione ingratitude ad Divina beneficia, vel quia exercendo actus praeter, aut contra Inspirationes, non adhibitus est finis honestus; vel quia remissio actus boni orta est ex aliqua culpabili pigritia, seu negligentia.

QUAESTIO II.

De Contritione, sive de Dolore necessario pro Sacramento Confessionis.

CAPUT I.

De Necessitate doloris pro Sacramento Poenitentiae, & quas condiciones debeat habere.

Q. I. Quid, & quotuplex sit dolor ad Sacramentum Poenitentiae requisitus; & quae ejus necessitas.

R. I. Contritio generaliter sumpta, quatenus nempe abstrahit à suis speciebus, de quibus statim, ita definitur à Tridentino sess. 14. c. 4.: *Animi dolor, ac detestatio de peccato commisso cum proposito non peccandi de cetero.* Verus ergo dolor, necessarius ad Sacramentum Poenitentiae, non so-

lùm exposcit velle novam vitam inchoare, sed insimul odio habere, ac detestari peccata antea commissa.

R. II. Juxta Tridentinum citatum, & communem opinionem Theologorum praedictus dolor dividitur in Contritionem, & Attritionem. Ipsarum distinctio oritur ex diversis objectis, sive motivis, ex quibus oriuntur. Motivum, sive objectum Contritionis est peccatum; quatenus est offensa Dei finis ultimi super omnia dilecti, ex intentione satisfaciendi pro eadem offensa. Hinc vera contritio excludit omnem affectum peccati; & cadit super omnia peccata mortalia; nam cum habeat detestari peccatum, quatenus est offensa Dei super omnia dilecti, sequitur omnia peccata odio habere, & excludere, quia omnia conveniunt in hoc quod sint offensa Dei. Motivum, sive objectum attritionis, ut habet Tridentinum sess. 14. c. 4., est vel ipsa turpitudine peccati, vel metus gehennae, & poenarum, quibus obnoxius est peccator ratione peccati. Item dolor erit attritionis, si quis doleat de commissis peccatis ob amorem consequendi beatitudinem, vel timorem illam amittendi. Quia tamen, ut dixi, consurgit Attritio etiam dum quis dolet de peccatis ob eorum turpitudinem, consequens est posse dari attritionem non se extendentem ad omnia peccata: ita dum quis dolet de commisso adulterio ob ipsius specialem turpitudinem, non intelligitur dolere de furto, homicidio &c.

Q. II. An ad assequendam justificationem in Sacramento Poenitentiae necessarius sit dolor de commissis peccatis, simulque propositum ea in posterum praecavendi.

R. I. Cum Sacramentum Poenitentiae institutum sit ad reconciliandum hominem cum Deo offensa, consequens est exigere in eodem homine verum dolorem de commissis peccatis; neque etenim potest aliquis personam sibi iratam velle reconciliare, si ultra cessationem ab injuriis, non demonstrat de illatis injuriis displicentiam. Hinc Exech. 18. dicitur: *Projicite à vobis omnes pravitationes vestras, in quibus pravicati estis, & facite vobis cor novum, & spiritum novum.* Et Luc. 13. ait Christus: *Si poenitentiam non habueritis, omnes similiter peribitis.* Odium, & detestationem antea vitae demonstrant gemitus, & clamores Poenitentium, de quibus saepe mentionem facit Scriptura.

R. II. Dolorem pro confessione necessarium commitari debet sincerum propositum in posterum peccata praecavendi; neque etenim potest magnum dolorem habere de offensa Deo factis, quin simul non intendat non amplius velle peccare. Quamvis nihilominus in omni vero peccatorum dolore virtualiter hujusmodi propositum contineatur, puto, ordinariè loquendo, necesse esse quod sit explicitum, & formale; neque enim videtur dari posse efficacem peccatorum detestationem, quin simul voluntas proponat non amplius peccare. Quod si nihilominus detur casus, in quo quis tota mente occupatus in detestandis praeteritis peccatis, nil cogitaret de futura emendatione, atque ita sine proposito explicito reciperet Sacramentum Poenitentiae, putarem ipsius virtute justificari. Ratio est quia, verè doleret de peccatis, & in dolore virtualiter propositum continetur; aliunde autem omisso proposito explicito non esset ex defectu doloris, sed ex defectu advertentiae. Illud etiam hic notandum, non esse signum deficientiae propositi, si quis hic & nunc judicet, & timeat iterum in peccata ex sua fragilitate prolapsurum, dummodo sinceram habeat voluntatem eligendi media necessaria, ut se in posterum à peccatis praeservet.

Q. III. An dolor ad Sacramentum Poenitentiae

re-

requisitus debeat esse supernaturalis.

R. Utique oportet talem dolorem esse supernaturalem. Ratio est quia, ut etiam docet Tridentinum sess. 14. c. 4., dolor, quem prius dixerat esse partem Sacramenti, est etiam dispositio ad gratiam in Sacramento Poenitentiae impetrandam, dispositio autem ad formam supernaturalem debet necessariè esse in ordine supernaturali. Hinc idem Tridentinum dicit dolorem disponentem ad gratiam esse donum Dei, & Spiritus S. impulsus, quod jam docuerat Araucanum can. 4., consequens ergo est esse supernaturalem. Altera ratio id evincit; & ea est quia forma hujus Sacramenti est unquamque supernaturalis, nam absolutio importat potestatem dimittendi peccata in virtute Sanguinis Christi; debebat ergo & supernaturalis esse dolor, qui habet rationem materiae, unà cum forma constituens hoc Sacramentum, aliàs materia, & forma non fuissent proportionatae. Nec refert dicere alia Sacramenta habere materiam solummodo naturalem, & satis esse si ab extrinseco in finem supernaturalem ordinetur. Disparitas igitur est quia, materia aliorum Sacramentorum, utpote inanimata, puta panis, aqua, oleum &c. non est capax supernaturalitatis intrinsecae, sed solum extrinsecae ordinationis in finem supernaturalem. Materia verò Poenitentiae cum sint actus ipsius poenitentis, est capax intrinsecae supernaturalitatis, & talem esse convenit, cum ordinetur ad supernaturalem iudicium, & ad formam supernaturalem. Porro ipse dolor intrinsece supernaturalis facit ipsam externam confessionem peccatorum, quae incapax est supernaturalitatis, esse & ipsam supernaturalem in radice, quatenus semper aliquo modo oritur ab eodem dolore. Ex praedictis constat fundamentum, ex quibus Innocentius XI. sequentem damnaverit propositionem sub num. 57.: *Probabile est sufficere attritionem naturalem, modo honestam.*

Major difficultas est an necesse sit dolorem requisitum pro Sacramento Poenitentiae esse non solum supernaturalem quoad modum, sed an revera talis esse debeat entitativè. Tunc dolor est entitativè supernaturalis, quando habet objectum, seu motivum omnino supernaturalem, quod proinde Fidei lumine repraesentatur. Ut si quis dolet de peccato, quia Fides dicit moraliter animam inquinare, eamque Dei odio dignam reddere; vel quia eadem Fides docet gravem culpam in aeternum esse puniendam. Tunc dolor esset purè naturalis, quando eliceretur ex motivo, quod ratio naturalis didaret, nullo habito respectu ad lumen Fidei; sicut etenim operando propter honestatem naturalem, quam ratio naturalis dicit contineri in virtute e. g. Temperantiae, talis actio solummodo bona est bonitate entitativè naturali, ita si quis solum doleat de peccato inhonesto ex ea turpitudine, quam ratio naturalis dicit adversari tali virtuti, hujusmodi dolor erit entitativè naturalis. Si verò quis hujusmodi dolorem entitativè naturalem dirigat ex sua intentione in finem supernaturalem, tunc sit supernaturalis quoad modum; ad eum modum quo, si quis ex naturali compassione erga pauperem faciat illi elemosynam, potest ex sua voluntate addere huic actui naturali finem extrinsecum supernaturalem, ut esset velle per ipsum etiam satisfacere Deo pro peccatis; atque ita talis actus sit supernaturalis quoad modum.

Hunc dolorem solummodo supernaturalem quoad modum multi docent sufficere pro Sacramento Poenitentiae, & inter alios Salmant. Scholast. de Poenit. 11. 24. d. 7. dub. 1. §. 3. n. 22. At ego acquiescere non potui huic opinioni, quia enodare non potui sequens ratiocinium. Certum igitur est, ut clarè constat etiam ex Tridentino, contritionem genericè sumptam, necessariam ad Sacramentum Poeni-

tentiae, importare animi dolorem, ac detestationem de peccato commisso &c. Vel ergo excitantur iste dolor, ac detestatio à motivo supernaturali, proportionato ipsi dolori, & detestationi, & jam sunt actus supernaturales sufficientes ad Sacramentum. Vel è contra excitantur à motivo naturali; & jam, utpote actus entitativè naturales, sunt insufficientes. Nec refert hujusmodi actus ex intentione operantis referri in aliquem finem supernaturalem, e. g. ad satisfaciendum Deo, ad dandam illi gloriam, nam id solum probat secundum hanc rationem esse supernaturales, non verò secundum quod sunt dolor, & detestatio de peccato commisso; & aliunde secundum hanc rationem debent esse supernaturales, quia secundum hanc rationem sunt pars Sacramenti.

Q. IV. An dolor requisitus pro Sacramento Poenitentiae debeat esse efficax.

R. Sicut dolor dicitur inefficax, quando voluntatem peccati non excludit, ita efficax dicitur, quando excludit talem voluntatem. Quidquid ergo sit, an detur dolor supernaturalis inefficax, qui possit esse, pars Sacramenti, quia de re videndi sunt Salmanticenses citati §. 3., certum est ad consequendum fructum, & effectum Sacramenti Poenitentiae dolorem debere esse efficacem. Id constat ex Tridentino, nam sess. 14. de Poenit. c. 4. loquendo de attritione, dicit esse Dei donum, & disponere ad assequendam justificationem mediante Sacramento Poenitentiae, si voluntatem peccandi excludat cum spe veniae. Ratio autem est quia, cum Deus, ut ratiocinatur S. Th. 1. 2. q. 113. a. 3., unumquemque moveat secundum suam naturam, consequens est, movendo hominem ad justificationem sive intra, sive extra Sacramentum, velle & ipsum per liberum arbitrium operari; & sicut recessit à Deo liberè se ab illo avertendo, ita redeat ad Deum se ad illum convertendo, retractando, & omnino excludendo saltem perverfam priorem voluntatem peccandi. Et quidem, dum haec quoquo modo intelligitur perseverare, intelligitur unà perseverare affectus ad peccatum, adeoque adeat manifesta oppositio cum gratia.

Q. V. Quomodo debeat esse intensus dolor requisitus ad Sacramentum Poenitentiae.

R. Praemittendum est motum voluntatis, sive unum affectum dupliciter dici posse alio majorem. Primò objectivè, tunc nempe, quando alicui consideramus majus bonum, quidquid sit de quantitate affectus; & hoc modo major est affectus, quo Amico desidero bona aeterna, illo quo ipsi bona temporalia desidero. Secundo, unus affectus, sive motus voluntatis potest esse major alio *subjectivè*, hoc est, ex parte subjecti, & operationis. At & id potest dupliciter evenire. Primò, potest esse major alio *intensivè*, quando nempe unus motus, & affectus voluntatis alterum excedit in majori impetu, & conatu. Secundo potest esse major alio *appretiativè*, quando nempe rem, in quam fertur voluntas, plurimi existimat, aliisque praefert. Exemplum sit in muliere, quae *intensivè*, impetu nempe majori, & conatu voluntatis, diligit catellum, quam aurum; & nihilominus *appretiativè* magis diligit aurum, quia illud praefert catello. Ita etiam Mater amore intensivo magis multoties diligit filium, quam Deum, quem tamen magis diligit amore appetitativo, cum pluris aestimet Deum, & parata sit potius amittere filium, quam offendere Deum. His positis.

Quamvis aliqui ex Antiquis docuerint dolorem de peccatis debere esse intensivè majorem saltem omni dolore naturali, immo eò intensiorem, quò majora sunt peccata, quam opinionem renovavit Morinus l. 1. de administr. Sacr. Poenit. c. 12. §. 13. nihilominus omnino dicendum est intentionem do-

loris non cadere sub præcepto, sed sufficere, si adfit verus dolor contritionis, seu attritionis, Ratio autem est quia, intensio doloris pertinet ad perfectionem, non ad essentiam doloris, Concilia autem pro Sacramento Pœnitentiæ solummodo verum dolorem exigunt, nulla facta mentione intensio- nis. Præterea præceptum de diligendo Deo super omnia adimpletur per hoc quod diligatur super omnia appetitively; si etenim diligendus esset super omnia etiam intensivè, ferè nullus hoc maximum præceptum adimpleret. Ita mater intensiori amore in filium fertur, quàm in Deum, & nihilominus satisfacit dicto præcepto, quia ita saltem diligit Deum, ut præferat Filio. Idem dicas de Mercatore intensiore amore diligente suas merces, quàm Deum; atque ita communiter evenire solet in omnibus animabus justis, si magna virtute non sint præditæ. Cum etenim major, vel minor intensio, sive conatus actuum voluntatis oriri soleat ratione objecti magis, vel minus moventis; & cum, communiter loquendo, objecta sensibilia magis movere soleant, quàm spiritualia, hinc est in ordine ad illa affectum voluntatis solere esse intensivè majorem. Stet ergo præceptum de diligendo Deo super omnia, non obligare nisi ad amorem Dei objectivè, & appetitively majorem omni alio amore; idem ergo dicendum de obligatione dolendi de peccatis ex toto corde &c. Demum si ponatur gradus intensio- nis in dolore cadere sub præcepto, infinitis scrupulis conscientiæ torquerentur; unusquisque etenim posset justè timere, an satis cooperatus sit gratiæ sibi collatæ ad dolendum de suis peccatis, an suus dolor pervenerit ad illum gradum, quem exposceret numerus, & gravitas suorum peccatorum &c. Credere autem est noluisse Deum Pœnitentes, tot angustiis exponere.

Per hoc tamen nonnego ed majorem appetitively debere esse dolorem, quod majus est peccatum, de quo aliquis dolet; si etenim in uno peccato adest major ratio offensæ Dei, quàm in alio, hinc est dolorem de illo majorem debere esse appetitively saltem; & optimum esset si talis etiam esset intensivè, quamvis id non cadat sub præcepto. Ita quamvis peccator ita dolere debeat de furto, & de odio Dei, ut præferat Deum cuicumque voluntati, & complacentiæ committendi prædicta peccata; nihilominus ratio dicat magis æstimandum, & præferendum Deum in ordine ad vitandum ipsius odium, quàm ad vitandum furtum. Nec refert multoties non fieri istas comparationes, sed unico actu doloris omnia peccata detestari; nam sicuti quamvis unico actu amoris integra Communitas ametur, non intelliguntur singuli æqualiter amari, sed juxta eorum gradum &c., ita dicendum de præfato dolore: *D. Thom. in 4. d. 17. q. 3. a. 3. q. 3.*

Q. VI. An dolor requisitus ad Sacramentum Pœnitentiæ debeat versari circa omnia peccata in particulari.

R. Non pro quocumque particulari peccato eligendus est specialis dolor, semper cum etenim unico actu doloris potest quis detestari omnia sua peccata, jam sufficienter intelligitur dispositus, ut ei per Sacramentum Pœnitentiæ dimittantur. Nihilominus fatendum est ad Sacramentum Pœnitentiæ non sufficere dolorem de peccatis in generali, sed debere esse dolorem de peccatis in particulari. Ratio autem est quia, non datur Sacramentum Pœnitentiæ, nisi in particulari accusentur commissa peccata, itaut confessio aliquo modo dicatur eorumdem dolorosa accusatio; si proinde omne peccatum in particulari accusandum est, de omni pariter peccato in particulari dolendum est. Postquam igitur Pœnitens recogitavit in particulari sua peccata, debet elicere dolorem sub motivo adeo com-

muni, & universali, ut se extendat ad omnia peccata secundum particulares rationes ipsarum. Ita si quis doleat de peccatis, de quibus cogitavit, quatenus sunt offensa Dei summe dilecti, vel quatenus excludunt à Regno, merentur poenam æternam, inquinant animam &c. habet motivum quo doleat de quocumque gravi peccato in particulari, nam quocumque grave peccatum habet inducere prædictos effectus. Quoad peccata verò particularia, quorum aliquis post sufficiens examen non recordatur, dicitur dolore in particulari implicite, & in voto, quatenus si recordaretur, & de eis dolet in particulari, sicut in particulari confiteretur.

Regula in proximi observanda.

I. Quamvis dari possit dolor naturalis, qui vera sufficiens non est ad Sacramentum Pœnitentiæ, nihilominus dum in praxi concipitur dolor de peccatis, ex motivo quod non solum dicitur à ratione naturali, sed etiam à Fide, putandum dolorem esse supernaturalem. Ratio autem est quia, dum Christianus non velit ex industria excludere lumen Fidei, & sistere in solo ratiocinio naturali, non potest concipi quin magis se moveri sinat à Fidei, quàm à rationis dictamine. Ita si quis lumine rationis confideret turpitudinem peccati per oppositionem ad virtutes, magis nihilominus movebitur ad illud detestandum ed quod Fides edoceat animam per peccatum expoliari gratiâ, atque ita turpem fieri, ut Deus illum odio habeat. Solum ergo dolor ex motivo merè naturali ortus, non erit sufficiens ad Sacramentum Pœnitentiæ; ut si quis dolet de peccato propter exilium, seu mortem à Jure infligendam. Cæterum, quidquid aliàs dixerim in Quæstis Dogmaticis *Tr. 6. c. 6. num. 11.*, non nego posse esse dolorem supernaturalem illum, qui conciperetur ex timore poenarum temporalium, ut infligendarum à Deo Vindice peccati. Ratio est quia, cum S. Scriptura tam sæpe doceat multoties Deum etiam in hoc mundo poenire nostra crimina, jam timor talium poenarum regulari potest à lumine Fidei, adeoque esse supernaturalis. Hinc fortasse Tridentinum *sess. 14. de Pen. c. 4.* loquens de supernaturali attritione dixit oriri *ex gehenna, & poenarum metu.* Et Alexander VIII. sub num. 14. & 15. damnat propositiones afferentes non esse actum bonum, & supernaturalem dolorem conceptum *ex gehenna, & poenarum metu;* non ergo solum dolor conceptus ex metu poenæ æternæ, sed etiam temporalis, eo modo, quo dictum est, potest esse supernaturalis.

II. Communiter Theologi ut valde imprudentes habent illos Confessarios, qui ut experimentum faciant doloris, & propositi suorum Pœnitentium proponunt illis valde periculosas comparationes. Ut si viro nobili, quando id non exposceret accepta injuria, diceret potius debere promptum esse ad sustinendam ip publica platea alapam à vilissimo homuncione, quàm rependendo aliquam injuriam peccare. Si diceretur Matri, an potius prompta sit sub oculos suos pati crudelissimam amati Filii occisionem, quàm aliquo modo peccare sese de homicida ulciscendo. Hæ imprudentes comparationes de malis vehementibus tolerandis potius quàm peccare, pertinent ad genus tentationis, qua pœnitens facile à vero, quem hic, & nunc habet dolore, & proposito, exturbabitur. Sicut igitur potest quis habere sinceram voluntatem respuendi omnes illicitas delectationes, & tamen ab ea recedere, si vehemens delectabile illi proponatur, ita poterit quis appetitively Deum, ejusque amicitiam omnibus præponere, adeoque verè dolere, & velle vitare quodlibet peccatum; &

& nihilominus fortasse recedet à tali voluntate, si illi anteponatur, an potius velit horribilem aliquam poenam, seu infamiam subire, quàm peccare.

III. Notet Confessarius, quod licet peccatum sit appetitively super omnia detestabile, nihilominus animas etiam pias in quibusdam expressionibus posse errare: ut si dicerent: *Opto potius Infernum, quàm peccare.* Si hujusmodi dicantur, ut fecerunt Viri etiam Sancti, ad demonstrandum magis dignum odio esse peccatum, quàm Infernum; vel quod si per impossibile unum esset eligendum, potius Infernum, quàm peccatum foret eligendum, utique hic affectus non esset redarguendus. Quod si tali expressione designatur potius actualis electio Inferni, quàm peccati, ea non est laudabilis, quia juxta præsentem Providentiam electio Inferni non est medium ad evadendum peccatum; aliunde autem, si ratio dicat eligendam, & appetendam æternam beatitudinem, eadem ratio didabit disconvenientem esse electionem Inferni, utpote inducentem æternam miseriam æternæ felicitati contrariam.

IV. Cum dolor de peccatis debeat esse appetitively major quocumque dolore, & ed appetitively celsere debeat, quod gravius est peccatum, valde suspectus debet esse Confessario dolor pœnitentis, qui de quibusdam peccatis majorem demonstrat afflictionem, non quia graviora sunt, sed quia facta sunt publica, vel quia majus afferunt proprio nomini detrimentum. Demum e. g. aliquem secretò blasphemasse, vel adulterium commississe, & nihilominus magis dolere de furto, cum ex eo infametur &c. Certè hic non videtur levem deordinationem inducere; nam si divino honori, non proprio cofuleret, magis de graviori injuria Deo illata dolet, quàm de injuria minus gravi Deo illata, quamvis sibi nociva. Si nihilominus, non obstante dolore magis sensibili de minori injuria, adhuc appetitively major esset respectu gravioris peccati, itaut, si per impossibile aliquod esset eligendum, adhuc minus eligeretur, quamvis majorem afferret ignominiam, tunc certè dolor pœnitentis dici non posset insufficientis.

V. Moneat Confessarius suos Pœnitentes ne doleant de peccatis, quorum recordantur, ob specialem ipsorum malitiam, & deformitatem, sed ob generale motivum se extendens etiam ad peccata, quorum forte obliviscuntur, aliàs se exponet periculo faciendi Confessionem infructuosam. Demum e. g. aliquem post examen non recordari nisi peccati injustitiæ; si iste doleat de tali peccato ex speciali ipsius motivo, considerando e. g. quantum displiceat Deo damnus proximo illatus, en quod talis dolor non se extendit ad peccatum luxuriæ, cujus e. g. oblitus fuit in examine; & quia non remittitur hoc peccatum, utpote quia de eo non doluit, nec potest virtute Confessionis Gratiam adipisci.

C A P U T II.

De sufficientia Attritionis pro Sacramento Pœnitentiæ: & quid dicendum de Dolore Virtuali.

Q. I. AN dolor Attritionis sufficiat ad Sacramentum Pœnitentiæ, seu potius requiratur Contritio.

R. Dicendum ad valorem Sacramenti Pœnitentiæ sufficere dolorem attritionis. Hæc sententia valde communis est inter Theologos, qui putant se- re evidentem tradi à Concilio Tridentino. At mihi omnino persuasum est Concilium nil decrevisse vel de necessitate doloris includentis amorem, vel de sufficientia attritionis, ut ex professo demonstravi

in Quæstis Dogmaticis *Tr. 6. c. 8.*, adeoque abstinendo ad examinanda mente Concilii, aliâ viâ incedendum est.

Ne autem aliqua equivocatio in verbis confundat veritatem, advertendum hic pro dolore Attritionis intelligere quemcumque dolorem, qui oritur quidem ex motivo supernaturali, sed non imperetur à Charitate, sive eliciatur ex displicentia offensæ Deo super omnia dilecto irrogatæ. Illum verò dico dolorem Contritionis, qui imperatur à Charitate, itaut ob amorem Dei super omnia dilecti moveatur quis ad odium, & detestationem peccati. Vel ergo iste dolor præsupponat, sive includat amorem perfectum, & valde intentum, sive imperfectum, initialem, aut remissum, semper tamen verificari debet dari amorem Dei super omnia, quamvis magis, vel minus perfectè.

Ut modò probem non esse necessariam contritionem ad Sacramentum Pœnitentiæ, sed sufficere attritionem, ita insititio argumentum. Sacramentum Pœnitentiæ, cum sit Sacramentum novæ legis, debet posse conferre gratiam, quam significat, non ponentibus obicem, ut definit *Trid. sess. 7. can. 6.*, & cum significet virtute ipsius conferri primam gratiam justificantem, quapropter dicitur Sacramentum mortuorum, debet posse istam primam gratiam conferre. Item de natura hujus Sacramenti est ut verba absolutionis importent actum judiciale, quo peccata remittantur, non verò nudum ministerium, quo declarentur esse remissa, ut constat ex Tridentino *sess. 14. can. 3. & 9.* Si autem ad Sacramentum confessionis requireretur dolor includens amorem Dei, Sacramentum Confessionis non esset de sua natura conferens gratiam reconciliationis peccatoris cum Deo, nec deletivum peccati, quia semper supponeret in pœnitente gratiam reconciliationis, & remissionem peccatorum virtute talis doloris. Quod autem talis dolor importans amorem Dei super omnia, quamvis remissus, semper importet gratiam reconciliationis, multipliciter probatur. Primò, quia ex vi præsentis Providentiæ non datur vera conversio peccatoris ad Deum, quin Deus ad illum convertatur, h. est, ipsi reconcilietur, unde Zach. x. dicitur: *Convertimini ad me, & convertar ad vos:* quocumque autem modo homo diligit Deum super omnia, intelligitur plenè conversus ad Deum, si etenim Deum super omnia amet, si- gnium est & Deum omnibus verè præponere. Hinc cum amando Deum quocumque modo super omnia, ita etiam intelligatur ad Deum conversus, ut in illo rationem ultimi finis constituat, jam talis conversio est destructiva peccati, quod importat peccatorem in creatura velut in ultimo fine quiescere.

Secundò, S. Scriptura perpetuè docet non dari amorem Dei super omnia, quin statim ita amans non sit Filius Dei, illique non dimittantur peccata; unde Jo. 14. dicitur: *Qui diligit me, diligetur à Patre meo;* & 1. Jo. 4. *Qui manet in Charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Omnis qui diligit ex Deo natus est, & 1. Petr. 4. Charitas sperit multitudinem peccatorum.* Nec enervatur vis horum textuum si dicatur intelligendos esse de amore non initiali, & remisso, sed de amore perfectò; nam ista responsio nullatenus videtur sufficiens. Ratio est quia, semper cum datur verus amor Dei super omnia, in quocumque gradu sit, convincitur importare veram Dei dilectionem, veram Dei Charitatem; ex S. autem Scriptura sine ulla distinctione habemus verum Dei amorem super omnia, sive veram Charitatem peccatum excludere.

Hinc S. Th. in 4. d. 17. q. 2. a. 5. q. 3. docet dolorem, quamvis remissum, dummodo pertingat ad rationem contritionis, semper esse deletivum peccati. Et cum Michael Bajus diversis propositionibus affirmasset Charitatem posse cum peccato coe-

xistere, omnes istas propositiones damnavit Ecclesia. Neque dici potest Bajum loquutum de Charitate perfecta, & intensa, non verò de Charitate remissa; nam cum Bajus, ut constabit legenti ipsius propositiones, loqueretur de Charitate, quæ solet esse in Cathecumenis, & Pœnitentibus, malè diceretur loqui de Charitate perfecta & consummata, quæ, ordinariè loquendo, non solet in prædictis reperiri.

Dices, si non dari potest contritio, quantumvis remissa, quæ non sit deletiva peccati, sequitur contritionem nunquam posse esse partem Sacramenti Pœnitentiæ, nam semper impedit ejus effectum, qui est delere peccata. Contra tamen est quia, ut dixi, de essentia Sacramenti Pœnitentiæ est non actu reconciliare hominem cum Deo, sed dare gratiam de sui natura reconciliativam. Non intelligitur autem institutum ad dandam gratiam de sui natura reconciliativam, quoties supponatur ex Christi institutione debere præsupponere dolorem, qui ex sua natura Peccatorem reconciliat cum Deo, antequam suscipiat Sacramentum Pœnitentiæ. Ed ipsò autem quòd non exigit hujusmodi dolorem, sed sufficientem esse dolorem minus perfectum cum Deo non reconciliantem, jam verificatur hoc Sacramentum de sua natura conferre gratiam reconciliativam, cum non necessariò supponat peccatorem jam reconciliatum. Ad eum modum quo, quia in Cathecumeno non exigitur pro dispositione ad Baptismum dolor inducens justificationem, ideo dicitur de sua natura debere posse producere gratiam deletivam peccati originalis, & actualium ante ipsum commissorum, quamvis id actu non præstet in adulto, qui ante Baptismum eliciisset actum contritionis. Ad essentiam ergo horum Sacramentorum fat est habere posse conferre gratiam deletivam peccati, quamvis multoties id non faciant ratione præmissæ contritionis, adeoque tunc solummodo habeant gratiam augere; & quoad hunc effectum præstandum contritio est pars efficiens Sacramentum.

Solent etiam opponere opera facta sine Charitate nihili haberi apud Deum, unde dicebat Apostolus 1. ad Cor. 13. *Si Charitatem non habueris, nihil mihi prodest*; non dari veram conversionem sufficientem ad justificationem, nisi detur conversio cordis, quæ videtur dari non posse, nisi cor ab amore proprio se transferat ad amorem Dei ex Charitate; demum non habentem aliquem Dei amorem velut mortuum ante Deum reputari, unde 1. Jo. 3. dicitur: *Qui non diligit manet in morte*. Hæc omnia videntur probare dolorem non includentem aliquem Dei amorem, non posse esse sufficientem ad assequendam justificationem etiam mediante Sacramentum.

Ut plenè his omnibus satisfiat, recolenda sunt quæ dixi 17. 6. 9. 2. c. 2., nempe dolorem conceptum ex metu gehennæ esse actum bonum, excludentem voluntatem peccati &c. Præterea omnino falsum est dari non posse actum bonum sine Charitate; unde Tridentinum sess. 14. c. 4. docet actus Fidei, Spei, & Attritionis elicitos à peccatore, disponere ad justificationem. S. Pius V. damnavit in Michaele Bajo quasdam propositiones, ut videre est sub n. 37. & 38., quibus videbatur asserere omnes actus non relatos in Deum, ut ultimum finem super omnia dilectum esse peccata. Demum observare est duplicem dari conversionem in Deum, aliam perfectam, in Deum scilicet ex semetipso super omnia amabilem, aliam imperfectam in Deum scilicet, ut bonum nobis. Hæc imperfecta conversio reperitur semper etiam in eo, qui vult recipere Sacramentum cum solo dolore attritionis, semper etenim verificatur dolere ut justificetur, ut reconcilietur Deo, ut eruatur ab æterna damna-

tionem: quapropter verificatur in dolore attritionis semper contineri amorem, quo peccator convertitur in Deum ut sibi bonum. Cum autem hic amor non sinit in Deo ut bono sibi, quasi respiciat proprium interesse ut finem ultimum, dici non potest vitiosus, & malus, ut explicatum est loco supra citato. Porro præfata imperfecta conversio in Deum, quamvis non sufficiens sit ut pœnitens extra Sacramentum justificetur, sufficiens tamen est ad assequendam justificationem mediante Sacramentum, nam tunc non requiritur, ut dictum est, talis conversio ut de se valeat justificare. Ubi autem dicitur sine Charitate omnia nostra nihili haberi, esse velut mortua &c. non significatur omnia opera nostra sine actuali amore Charitatis, quo referantur in Deum super omnia dilectum, bona non esse, adeoque nihil prodesse, hanc etenim doctrinam damnavit Ecclesia. Solum ergo significatur sine charitate habituali nos nihil esse, & esse veluti mortuos, nam à Gratia Sanctificante, & habituali Charitate oritur vita spiritualis. In hoc sensu nec attritio cum Sacramento sine Charitate prodest; & ideo profect quia cum Sacramento ultimo disponit ad justificationem, & ut pars Sacramenti Gratiam Sanctificantem, & habitum Charitatis producit.

Alterum in quo valde fidunt argumentum est quia, ex prima propositione damnata ab Innocentio XI. constat in Sacramentis conficiendis interdici usum opinionis probabilis relicta tutiore; tutior autem omnino videtur esse sententia de necessitate contritionis ad justificationem assequendam in Sacramento Pœnitentiæ, nam hæc omnino remota videtur ab omnino periculo frustrationis Sacramenti, atque ita non se habet opinio de sufficientia attritionis.

Huic objectioni ut plurimum respondent verum esse in usu Sacramentorum non licere sequi opinionem probabilem in conspectu tutioris, bene verò certam, etiam in conspectu tutioris, & talem esse opinionem de sufficientia attritionis unà cum Sacramento: *Carden. in Cris. d. 2. c. 6. a. 1. 9. 1.* At Salmanticenses *tr. 24. disp. 7. dub. 1. a. n. 53.* alià viâ incedunt, & bene probant sententiam de sufficientia attritionis pro assequenda justificatione in Sacramento Pœnitentiæ tutiorem esse eâ, quæ expostit contritionem includentem amorem Dei super omnia dilecti. Illam ergo meritò dicunt opinionem tutiorem, quæ magis conformis est institutioni Sacramenti Pœnitentiæ, & doctrinæ Ecclesiæ circa illud, & talem esse jure dicunt opinionem de sufficientia attritionis. Et quidem si exigetur contritio includens amorem Dei super omnia dilecti, talis sententiæ Patroni vel debent dicere talem amorem coexistere posse cum peccato, vel non posse coexistere. Si primum dicant, coincidunt cum doctrina damnata in propositionibus Michaelis Baji, qui eam conjunctionem asseruit maximè propositione 31. 35. & 70; ac omnino sine fundamento diceretur, ut dixi supra, Bajum loquutum de amore in gradu perfecto. Præterea, clarissimè habetur ex S. Scriptura amorem Dei super omnia conjugere cum Deo, & excludere peccatum; quod & communiter probant Theologi asserentes juxta præsentem Providentiam non posse simul hominem esse aversum à Deo per peccatum, & simul in ipsum conversum per dilectionem super omnia.

Si verò dicant dilectionem Dei super omnia coexistere non posse cum peccato, illudque semper excludere saltem indirectè per modum contrariæ dispositionis, tunc exigendo talem amorem ad Sacramentum Pœnitentiæ, videntur omnino ipsum destruere. Si igitur ad Sacramentum semper necessariò præsupponatur actus deletivus peccati, Sa-

cramentum Pœnitentiæ non esset de sua natura Sacramentum mortuorum, nec productivum gratiæ, quam significat, cum semper eam supponeret in pœnitente. Item potestas concessa ad absolvendum non esset quoad remittenda, & retinenda peccata, sed solum ad pronuntiandum fuisse remissa; quæ omnia adversantur definitionibus Tridentini, ut supra dictum est. Item ministerio Sacerdotis absolvantis nunquam tolleretur macula peccati, sed reatus ad pœnam æternam ad summum auferretur, quæ est ipsissima doctrina Michaelis Baji damnata in prop. 57. & 58. Cum ergo sententia de necessitate contritionis difficiliter conciliari possit cum iis, quæ semper docuit Ecclesia; & è contra bene cum iis omnibus cohæreat sententia de sufficientia attritionis, cur non tutior omnino est appellanda? Accedit primam opinionem difficilior reddere usum hujus Sacramenti, adeoque, quamvis sit commendanda, non est tamen ipsius necessitas adstruenda. Hinc Salmanticenses citati dicunt opinionem de necessitate contritionis esse solummodo tutiorem ampliativè, & ex supererogatione, sicut quando ponitur actus perfectior eo, quem debebat quis præstare, ut si dum tenebatur tantummodo mutuo dare proximo indigentem, faciat actum præstantiorem liberaliter donando. Opinionem verò de sufficientia attritionis dicunt tutam, & tutissimam intentivè, & ex necessitate, quia Sacramentum mortuorum de sua natura, & Christi institutione non expostit dolorem præstantiorem, adeoque sufficientissimus est, & tutissimè adhibetur ad valorem hujus Sacramenti.

Q. II. An sufficiat dolor virtualis pro valore Sacramenti Pœnitentiæ.

R. Tunc daretur dolor virtualis, quando pœnitens eliceret aliquem alium actum, in quo virtualiter, & eminenter contineretur, & ita in actu amoris Dei super omnia includitur virtualis dolor de peccatis; neque etenim intelligi potest aliquem amare Deum super omnia, quin simul intelligatur virtualiter odio habere peccata, quæ ipsi amori adversantur. Hunc tamen dolorem de se non sufficere ad Sacramentum Pœnitentiæ exinde probatur quia, partes constitutivæ talis Sacramenti sunt contritio, confessio, & satisfactio, prædictus autem dolor virtualis re vera non est contritio, sed est formaliter actus amoris Dei. Accedit quòd si unquam urget præceptum formaliter detestandi peccata, tunc præcipue urget, quando quis recipere vult Sacramentum Pœnitentiæ; nam tunc actus Pœnitentiæ, & doloris sunt ipsius materia. Hinc communiter rejiciunt Theologi opinionem Tamburini l. 1. c. 3. §. 1. asserentis ad confessionem venialium non requiri formalem ipsorum dispendentiam, sed satis esse virtuales, consistentem in voluntate confitendi, & recipiendi fructum hujus Sacramenti. Utique ab hac opinione recedendum est, nam præfata voluntas verè non est dolor de peccatis, qui est pars essentialis hujus Sacramenti; & ulterius cum illa voluntate bene perseverare potest affectus ad eadem peccata, adeoque nullatenus recipi posset fructus Sacramenti. Hic etiam meritò urgetur esse doctrinam ab Innocentio XI. damnatam, licere in usu Sacramentorum eligere opinionem probabilem relicta tutiore; nam cum eam Ecclesia damnaverit non solum ad removendum damnus suscipientium Sacramenta, sed etiam ad consulendum ipsorum validitati, & reverentiæ, consequens est non tam Ministros Sacramentorum, quam suscipientes cavere omnino debere ab hujusmodi opinionibus.

Dices capite superiori concessum esse aliquando sufficere propositum virtuale contentum in dolore ad valorem Sacramenti Pœnitentiæ, adeoque & posse dici ad ipsius valorem sufficere dolorem vir-

tualem saltem contentum in amore. Sed contra est quia, verus dolor de peccato, & propositum de eo vitando, non sunt actus disparati, sed ita connexi, ut unus quodammodo formaliter includatur in alio; unde statim concipimus aliquem verè dolentem de suo peccato, inferimus nolle amplius illud committere. At amor, & dolor sunt actus disparati, itaut bene stet nos concipere aliquem amare Deum, absque eo quod concipiamus simul de peccatis dolere; cum autem aliunde dari non possit quidquid pertinet ad essentiam Sacramenti Pœnitentiæ sine dolere, bene dicitur non dari posse ratione actus solius amoris.

Regula in praxi observanda

Non desunt nostris hæc temporis libri, quibus additur necessitas contritionis, & attritionis sufficientia negatur ad valorem Sacramenti. Hanc utique opinionem pro praxi suadere debent Confessarii; non quia re vera contritio necessaria sit ad valorem Sacramenti Pœnitentiæ, sed quia ita redditur fructuosius, & magis deletur de pœna peccati. Cæterum non rarè in graves angustias se redigeret Confessarius exigendo à Pœnitentibus actum amoris Dei super omnia dilecti; nam multi rudes non tam facile ex consideratione Divinæ Bonitatis super omnia per se diligibilis moventur ad detestationem peccati, bene verò dum considerant se ratione peccati lethalis exclusos esse à Regno, & ad Inferni pœnas esse damnandos.

È contra verò non sint tam faciles Confessarii in judicando suos pœnitentes verè doluisse, eò quòd aliquem doloris actum in aliquo perlegerint libro, vel memoriter recitaverint. Instruant ferventi oratione exposcere à Deo auxilium ad verè dolendum de suis peccatis, cum sine Dei auxilio verè dolere non possint; & tale auxilium orantibus, & petentibus conceditur. Moneant non summis labiis dolendum, sed corde, & voluntate; si etenim hæc committit peccatum, ab ea utique dolendum est. De his quàm maximè monendi qui sunt in statu peccati mortalis; nam cum sint à Deo aversi, non facile credere est illis semper præsto esse auxilium ad verè dolendum, sed illud debere humilitate, & oratione impetrare.

C A P U T III.

Resolvuntur varia Quæstiones quoad dolorem, & propositum pro Sacramento Pœnitentiæ.

Q. I. Utrum dolor debeat aliquo modo præcedere Confessionem.

R. Dolor necessarius ad Sacramentum Confessionis debet aliquo modo eandem præcedere. Ratio est, tum quia cum dolor sit pars essentialis Sacramenti debet aliquo modo habere rationem signi sensibilis; at cum dolor non sit per se sensibilis, quia est internus in voluntate, oportet fieri sensibilem per confessionem, itaut non sit materialis tantum, & historica narratio peccatorum, sed dolorosa accusatio. Tum quia, cum Confessio habeat rationem iudicii reconciliativi cum Deo, oportet Pœnitentem in ipsa Confessione verè repræsentare Personam Rei se accusantis, quod nullatenus faceret, si purè historicè peccata narraret, non verò ex dolore se illa commisisse. Dices per intentionem suscipiendi Sacramenti Pœnitentiæ, demonstratam per confessionem peccatorum, fieri sensibilem etiam ipsum dolorem. Sed contra est quia, talis intentio ad summum demonstrare potest consistentem sua peccata, antequam elicerit actum doloris, habere intentionem talem dolorem eliciendi, intentio autem habendi dolorem non est ipse

ipse dolor, adeoque non potest reddere illum sensibilem.

Dixi dolorem aliquo modo precedere debere confessionem, ut innuerem non esse necesse, ut precedat ipsam confessionem, qua quis in particulari accusat sua peccata, bene tamen saltem illam confessionem, quae ante absolutionem iterum fit vel unico verbo iterum se accusando de peccatis antea confessis, vel iterum demonstrando se de illis accusare lacrymis, tunc tione peccatoris, instando pro absolutione &c. Hoc modo satis esse, si dolor precedat confessionem, communis fert opinio: Cand. disp. 24. a. 6. d. 2., Dian. 1.1. tr. 3. resol. 97., Salmant. Schol. tr. 24. de Pen. dis. 7. d. 7. num. 105. Quod autem ita saltem dolor sensibilis fieri debeat per confessionem, atque per hoc confessio debeat habere rationem iudicii reconciliativi, meritò inferunt etiam ex necessitate sectandi opiniones tutiores, relictis probabilibus, dum agitur de essentia Sacramentorum.

Q. II. An ad valorem Sacramenti Pœnitentiæ sufficiat dolor, qui quocumque modo illud præcesserit.

R. I. Si dolor ita præcesserit Confessionem, ut solummodo habitualiter intelligatur perseverare, utique non est sufficiens ad validitatem Sacramenti. Ut autem id bene percipiatur, breviter repetenda quæ aliàs dicta sunt. Tripliciter ergo intelligi potest perseverare dolorem antea præconceptum. Primò actualiter, dum scilicet adhuc actu perseverat dolor, quem aliquis concepit de suis peccatis, quem dolorem utique sufficere ad Sacramentum Pœnitentiæ nemo dubitat. Secundò, virtualiter, & hoc primò evenit quando licet non amplius dolor in se perseveret, perseverat tamen in aliquo suo effectu, sicut intentio audiendi Missam perseverat in progressionem ad Ecclesiam, quamvis aliquis non amplius cogitet de tali intentione. Item dicitur perseverare virtualiter, quando perseverat in quadam confusa voluntate, quamvis interrupta per somnum, vel alia negotia. Hujus virtualis perseverantiæ signum est quia, si quis habuit antea aliquam intentionem circa aliquam materiam, dum post somnum &c. interrogetur de sua voluntate circa illam, statim & absque ulla deliberatione respondet juxta præconceptam intentionem. Demum dolor intelligitur perseverare solummodo habitualiter, quando licet dolor olim habitus nunquam fuerit retractatus, nihilominus nec in se, nec in aliquo effectu, nec in aliqua confusa voluntate perseverat.

Quod autem hic dolor nullatenus sufficiens sit ad valorem Sacramenti probatur quia, Pœnitens in suscipiendo Sacramentum Pœnitentiæ se habet ut agens, apponendo illius materiam proximam per actus doloris, & confessionis; unde agere debet humano modo, eisdemque actus ex deliberata intentione elicere, quod non facit, qui tantummodo per intentionem habitualement operatur, ut aliàs dixi; de hoc etenim verificatur voluisse quidem agere, non verò velle modò agere. Ac proinde de 17. 16. q. unie. c. 4. ques. 3. dixi conficiendum Sacramenta, non validè conficere, si conficiat ex intentione tantum habituali. Accedit dolorem habitualement verè nec in se, nec in alia re perseverare, & solummodo de eo verificari non fuisse retractatum; si autem nullatenus perseverat, utique non potest constituere Sacramentum tanquam pars essentialis illius.

R. II. Ad valorem Sacramenti Pœnitentiæ sufficit si perseveret dolor virtualis. Ratio est quia, non minus ad conficiendum Sacramentum requiritur intentio, quam dolor ad conficiendum Sacramentum Pœnitentiæ; unde sicut omnes fatentur sufficientem esse ad conficienda Sacramenta inten-

tionem virtualement, effert etenim supra humanam fragilitatem exigere actualement intentionem, ita dicendum est sufficere dolorem virtualement; quod etenim virtualiter existit intelligitur sufficienter influere, & humano modo concurrere ad id, ad quod ordinatum est.

Ex his facile dignoscitur an dolor, qui e. g. per aliquos dies præcesserit confessionem, sufficiens sit ad illius valorem. Utique sufficiens dicendus est, si intelligatur virtualiter perseverare; & taliter perseverare intelligeretur, si pœnitens persistisset in aliquibus operibus ex vi concepti doloris, & intentione confitendi susceptis, v. g. in frequentiori oratione, in fuga occasione, in aliquibus macerationibus &c., nam tunc in his intelligeretur dolor præconceptus perseverare. Idem dicas, si intra tale tempus præconceptus dolor interdum venerit in memoriam, ibique in consilio saltem retineatur cum aliqua ratificatione, seu approbatione; nam tunc illa approbatio, & saltem confusa recogitatio, facit quòd voluntas præconceptum dolorem in se retineat, unde si talis pœnitens interrogaretur, an verè doleat de peccatis, statim responderet utique dolere. Si verò è contra pœnitens per aliquos dies ante confessionem doluerit de peccatis, & interim non amplius de ipso cogitaverit, neque aliqua exercuerit opera, in quibus intelligatur perseverare, jam ipse dolor in purè habitualement transit, adeoque insufficientis redditur ad valorem Sacramenti.

Q. III. An idem actus doloris deservire possit pluribus Confessionibus.

R. Frequenter evenit pœnitentes post Confessionem iterum accedere ad novam absolutionem obtinendam, ratione alicujus peccati in præcedenti confessione oblitii; quapropter videndum est an pro nova absolutione obtinenda sufficiat dolor habitus pro confessione jam facta. Dicendum ergo est dolorem antea habitum posse deservire novæ reconciliationi, sive Sacramento, si adhuc actualiter, vel virtualiter perseveret. Ratio est quia, quoties actualiter, vel virtualiter perseveret dolor antea habitus, nil obstat quin per novam confessionem fiat multiplex, induatque rationem novæ partis Sacramenti; cum etenim habeat rationem materiæ proximæ Sacramenti, quatenus sit sensibilis per confessionem, consequens est quòd si per novam confessionem iterum fiat sensibilis dolor, quem suppono vel actu, vel virtute perseverare, habeat etiam rationem novæ partis subsequentis Sacramenti. Male autem opponeretur, si diceretur quòd sicut novum dari non potest Sacramentum Pœnitentiæ sine nova confessione, ita nec dari potest sine novo dolore. Contra etenim est quia, cum Confessio sit actus exterior, statim transit, adeoque, si novum Sacramentum faciendum est, nova est confessio repetenda. At dolor cum sit actus internus, potest actu, vel virtute perseverare; unde si iterum fiat sensibilis per novam confessionem, non est quare non possit habere partem subsequentis Sacramenti.

Adde quòd semper cum præsupponatur antecedentem dolorem perseverare, nova confessio habet rationem veræ accusationis ex dolore ortæ, & pœnitens sinit se tanquam Reus coram Sacerdote, ut cum Deo reconcilietur, quia odium habet, & dolet de peccatis, quæ confitetur; unde non satis percipere est quomodo ista confessio non habeat veram rationem Sacramenti. Hæc fundamenta adeo tuta mihi apparent, ut hæc sententia nullatenus mihi videatur subjacere Censuræ illius damnatæ opinionis, qua dicebatur in Sacramentis conficiendis ferri licere opinionem probabilem, relictâ tutiore: Lugo de Pen. disp. 14. sect. 3., Gabr. à S. Vinc. de Pen. d. 4. q. 2., Salmant. Schol. tr. 24. disp. 7. dub. 4. n. 116. Q. V.

Q. IV. An dolor necessarius pro Sacramento Pœnitentiæ debeat ad Confessionem ordinari.

R. Certum est dolorem debere aliquo modo ad Confessionem ordinari, ed quòd pars semper ordinatur ad aliam partem; eum qua simul totum constituit; adeoque & dolor ordinari debet ad Confessionem, cum qua integrat materiam Sacramenti Pœnitentiæ constituit. Aliqui putant sufficere ordinationem in ipso dolore imbibitam, eum non sit verus dolor, nisi involvat propositum confitendi. At quoties elicitur dolor sine ulla intentione confitendi? Cum ergo dari possit dolor, absque eo quòd dolens voluntatem habeat confitendi, non videtur induere rationem partis Sacramenti, si aliquo modo ad ipsam non ordinemur ab eo; qui elicit actum doloris; S. Th. in 4. d. 15. q. 3. a. 5.; Bonac. disp. 5. q. 13. p. 2.

Q. V. An in Confessione peccatorum venialium dolor se extendere debeat ad omnia peccata, de quibus aliquis se accusat, & an possit esse dolor de uno peccato, quòd simul sit dolor de aliis peccatis ejusdem speciei.

R. I. Jam supra dixi ad confessionem peccatorum venialium necessarium esse verum, & explicitum ipsorum dolorem; & cum sola venialia confiteri absque verò dolore sit reddere irritum Sacramentum, consequens est id fieri non posse sine gravi culpa: Lugo de Pœnit. disp. 14. sect. 8. d. 2., Anton. à Sp. S. disp. 3. de Pen. sect. 14. conclus. 2. Difficultas ergo reducitur ad eum, qui non dolet de aliquibus peccatis venialibus, de quibus se accusat; quamvis de aliquibus aliis verè doleat. In hac autem hypothesi mihi certum est quòd, si aliquis intendet peccata venialia, de quibus non dolet, confitens materiam Sacramenti, graviter peccat; cum tamen tunc ex sua malitia redderet irrita verba absolutionis, adeoque graviter derogaret dignitati Sacramenti, & veritati formæ, non video quare non graviter peccaret. At, ordinariè loquendo, se accusantem de peccatis venialibus, de quibus cognoscit non dolere, non puto graviter peccare; vel etenim id faciet, ex inadvertentiâ, vel non habebit intentionem reddendi illa materiam Sacramenti, sed sicut posset illa post confessionem ob alios fines manifestare Confessario, v. g. ob sui humilitationem, confusionem, & ut pleniorum de ipso habeat notitiam; ita facere potest tempore Confessionis. Hæc ratio, in eadem Confessione manifestata, solent habitus pravi; & pervertæ inclinationes, tentationes, propositiones, &c. de quibus nequit esse dolor. Quamvis autem hæc doctrina extendi possit etiam ad peccata mortalia jam ritè confessa, cum non sint materia necessaria Confessionis; nihilominus in praxi periculosa est. Ratio autem est quia, quamvis pœnitens complacentiam haberet de peccatis venialibus de quibus non dolet, adhuc potest habere verum dolorem circa aliâ, quæ intelligit facere materiam Sacramenti. Verum complacentia peccati mortalis etiam jam confessa irritum indequaque redderet Sacramentum, & difficile est cogitare, & loqui de peccato mortali sine dolore & retractatione, quin sæpe non subintroducatur complacentia, vel grave periculum complacentiæ.

Quibusdam placuit, quòd si quis in confessione narret aliqua peccata venialia, vel mortalia jam confessa, absque eo quòd intendat ea facere materiam absolutionis, debeat id manifestare Confessario, ne quoad ea intendat absolutionem imperitari. Nihilominus, quamvis hæc praxis sit commendanda, alii putant non esse necessariam; nam dum sit confessio de solis venialibus, bene sciunt Confessarii à viris timoratis quædam accusari ad sui humilitationem, & non dari quoad omnia sufficientem dolorem; adeoque absolutionem dirigunt ad sola peccata venialia, de quibus pœnitens verè dolet.

Lugo de Pœnit. de Pœnitentiâ d. 126., Balas. tr. 3. disp. unie. p. 7. n. 14. d. 3.

R. II. Si in aliquo peccato veniali culpa individualis sit major, & ratione talis culpæ majoris quis doleat, bene potest dari dolor de tali culpa absque eo quòd se extendat ad alia peccata ejusdem speciei. Exemplum sit in eo, qui levissimè irridendo multoties proximum, plura valde levia peccata venialia commiserit, semel autem irridendo proximum pervenerit ad gravitatem peccati mortalis, certè si iste doleat de tali irriditione ob suam specialem gravitatem, ipse dolor non comprehendet leviores irriditiones: Lugo cit. num. 141. Ceterum si doleat ex motivo generali comprehendente omnes irriditiones, quia e. g. sunt offensæ Dei, vel quia omnes lædunt justitiam, talis dolor ad omnes se extendit. Ubi advertendum, quòd dum quis se accusat de pluribus peccatis venialibus, de quibus tamen ex motivo ad omnia se extendente verè dolet, ab omnibus remanet absolutus, quamvis nec ipse, nec Confessarius ipsorum numerum sciant. Ratio est quia, non est necesse ipsorum determinatum numerum accusare, & satis est si pœnitens de eis verè doleat, & Confessarius velit omnia absolvere; habendo confusam cognitionem numeri peccatorum ex circumstantia pœnitentis &c.

Q. VI. Quomodo dari possit propositum peccata venialia præcedendi.

R. Jam ex dictis supra cap. 17. non potest dari valida confessio etiam de solis peccatis venialibus, si non detur propositum ea in posterum vitandi. Hinc autem consistit difficultas quomodo dari possit hujusmodi propositum, cum certam sit, & constat ex definitione Tridentini sess. 6. can. 23., non posse hominem communibus gratiæ auxiliis omnia peccata venialia vitare. Dicendum est ergo quòd, licet vires non habeamus ad omnia peccata venialia collectivè sumpta vitanda, bene tamen habemus vires ad quocumque particulare veniale peccatum vitandum; & lex non est de vitandis omnibus venialibus collectivè, sed solum præcipitur ut quocumque particulare peccatum veniale vitemus. Cum igitur nullum particulare veniale peccatum detur quòd vitare non possimus, bene dari potest propositum de vitandis illis particularibus venialibus peccatis, quorum aliquis hic & nunc se accusat. Non nego tamen cum hoc proposito bene posse stare, quòd quis existimet in ea iterum faciliter relapsurum de nostram fragilitatem; & tam frequentes occasione iterum in ea labendi; sicut etiam quia non nisi Personis valde piis solent horrorem ingerere. Ita etiam, ut dixi capite primo, cum verò proposito vitandi mortalia potest stare timor reincidentiæ, maxime in homine ex pravis habitibus valde ad aliquod genus peccati propenso.

Q. VII. An dum aliquis doluit, & propositum concepit de peccatis vitandis, si iterum incidat in aliquod peccatum, debeat ante absolutionem novum actum doloris, & propositi elicere.

R. I. Certum est peccantem mortaliter, postquam doluit de commissis peccatis, debere de hoc peccato novum concipere dolorem, nam novum peccatum posuit obicem valori, & fructui Sacramenti. At ego puto omnino dicendum novum concipere debere dolorem, & propositum, etiam de peccatis gravibus, de quibus antea doluerat; cum credam per novum mortale peccatum, quamvis non tam grave fuisset, quàm præcedens, omnino destrui etiam præhabitum dolorem de gravioribus peccatis. Ponamus exemplum in eo, qui antea doluit de commissio adulterio, & postea incidit in levius peccatum, scilicet in fornicationem. Quamvis igitur iste doluerit de adulterio ob specialem sui deformitatem, certum est quòd si doluit in ordine ad confessionem, voluit suo dolore reconcilia-

ri cum Deo; cum proinde ex novo peccato mortali hoc motivum excluderet, & ostenderit de Dei amicitia non curare, consequens est destruxisse priorem dolorem, saltem ut relatum ad confessionem. Quod si doluerat de adulterio ob motivum perfectæ contritionis, quatenus nempe Deum super omnia diligibilem offenderat, multo magis constat destrui huiusmodi dolorem per novum grave peccatum; nam contritio essentialiter importat conversionem in Deum ultimum finem ex Charitate dilectum, quam conversionem certum est destrui per quodcumque peccatum mortale, cum dicat essentialiter aversionem à Deo. Demum non est semper verum committentem leviora à gravioribus esse alienum, ut infra explicabo; unde neque ex hoc capite convincitur perseverare in dolore quoad peccata graviora in eo, qui postquam de iis doluit, leviora commisit. Remanet ergo quod, dum quis doluit de peccatis mortalibus, ut ea confiteretur, si in novum quodcumque peccatum mortale labatur, debeat novum dolorem de omnibus concipere, si velit ritè confiteri.

R. II. Si quis doluerit de peccatis mortalibus, & venialibus ex motivo omnibus communi, quia e.g. sunt offensa Dei, si postea incidat in culpam venialem, non tenetur deinde dolere de peccatis mortalibus. Ratio est quia, nisi poenitens omnino desipiat, quamvis ex eodem motivo offensa Dei simul doleat de peccatis gravibus, & levibus, nihilominus multo magis appetitivè saltem dolebit de peccato gravi, cum sit offensa Dei infinita, quam de peccato levi, cum illud offendat secundum quid; sicut & firmiter propositum habebit vitandi mortalia, quam venialia, cum ob tantas in hoc prolubendi occasiones, & quia horrorem tam minorem ingerunt, valde difficilius sit ista evitare. Cum igitur dolor se extendens ex eodem motivo ad mortalia, & venialia, multo major, saltem appetitivè, sit de mortalibus, quam de venialibus, propter veluti infinitam eorum distantiam, consequens est non destrui per supervenientem culpam venialem, adeoque sufficere præhabitum dolorem Sacramenti.

R. III. Si quis postquam doluit de pluribus peccatis venialibus, quæ sola commiserit, ex motivo omnibus communi, quia e.g. sunt Dei offensa, incidat in novum peccatum veniale, quamvis levius prioribus, debet renovare dolorem etiam aliorum peccatorum. Ratio est quia, licet ob infinitam distantiam, & excessum in ratione offensa, & malitiam impossibile videatur non magis odio habere peccatum mortale, quam veniale, nihilominus non stat in praxi semper peccata graviora venialia magis odio haberi, quam leviora; cum sepe videamus ex diversis inclinationibus hominum magis vitare leviora, quam graviora. Ita aliquando videmus homines magis abhorre à mendacis officiosis, quam à levibus furtis, quamvis ista intra speciem peccati venialis sint graviora. Ita etiam videmus alios esse scrupulosiores in vitando quocumque levi peccato in jejunaudo, non verò cavere à levibus detractionibus &c. Cum igitur multoties dolor de peccatis venialibus gravioribus non sit major dolore leviorum peccatorum venialium, malè inferitur, eò quod per novam culpam leviorum venialem cessaverit dolor de similibus peccatis, non cessasse etiam de venialibus gravioribus, quorum quis doluit ex eodem motivo, ac de levioribus. Accedit, quod licet inter peccata venialia alia sint graviora, alia leviora, nihilominus, cum non detur inter ea maxima distantia, atque omnia convenient in hoc quod sint offensa Dei secundum quid, difficile est per novum peccatum veniale cessare dolorem, & propositum quoad aliqua, & non quoad omnia, dum poeni-

tens sub eodem motivo de omnibus doluit, Id ergo solum intervenire posset, dum aliquis de diversis peccatis venialibus ex specialibus eorum motivis doluisset; & ita qui de commissis levibus detractionibus dolet ob offensam proximo illatam, non intelligeret cessare ab hoc dolore quia postea mentiretur; nam eò quod quis voluerit violatè veracitatem, non proinde intelligitur non posse habere displicentiam de offensa proximo illata, cum etenim hæc sint disparata; unum aliud non excludit aliud.

Regule in praxi observandæ.

I. Verum est ad valorem confessionis sufficere dolorem, qui præcedat Confessionem saltem in communi repetitam ante absolutionem; at Confessarius debet omnino removere suam poenitentiam ab ita agendo, si non sciat post factam Confessionem tempus sibi concedendum à Confessario, ut doleat, sicut par est, de suis peccatis. Semper enim hi displicuit contraria praxis; nam si quis velit concipere dolorem post confessionem, iterum in communi peccata repetendo ante absolutionem, periculo se exponit non ex animo dolendi. Ratio est, tum quia valde distrahitur ab iis, quæ vel reprehendendo, vel suadendo illi dicit Confessarius; tum quia intellectus recogitabit in omnia peccata narraverit: tum demum quia, præcipue loquendo de eo, qui habet gravia peccata, videtur non sine temeritate credere sibi eo brevi tempore dandum à Deo auxilium ad verè dolendum, absque eo, quod antea se disposuerit illud à Deo petendo. &c. Secus esset, si sciret post peractam confessionem impertiendum sibi à Confessario tempus sufficiens, ut se Deo commenderet, & conciperet dolorem.

II. Dum Poenitens non renovaverit dolorem paulò ante confessionem, sed vult confiteri sua peccata ratione doloris die præcedente habiti, credo ex hoc capite bene posse in eo supponi perseverantiam doloris saltem virtualis, adeoque nil obesse valori Sacramenti. At Confessarius cautus esse debet ne ex alio capite fiat Sacramentum nullum, dum poenitens non habeat nisi sola peccata venialia; nam ordinariè loquendo, difficile est ut post dolorem die præcedenti habitum, nova venialia non commiserit, quibus præhabitum dolor non fuerit retractatus. Bene ergo faciet, si poenitentem semper iterum excitet ad novum dolorem.

III. Quamvis optimum sit ut iterum doleat Poenitens, qui post confessionem peractam iterum accedit ratione alicujus peccati obliiti ad absolutionem obtinendam, nihilominus bene poterit Confessarius illum absolvere etiam ratione præhabitæ doloris, quem difficile est saltem virtualiter non perseverare. Quantum Confessarius bene agat vitando opiniones nimis laxas, tantum longè abesse debet à tot opinionibus, quæ nimium rigorem præferunt, & poenitentes velut exterritos arcent à Sacramentis.

QUESTIO III.

De Confessione Sacramentali.

CAPUT I.

De Confessionis essentia; & quandonam cadat sub præcepto.

Q. I. Quid sit Confessio; & quales ejus effectus.

R. Confessio ita potest defini: Sacramentalis

accusatio peccatorum ad eorum remissionem obtinendam. Quoad ejusdem autem effectus vide quæ dixi q. 1. c. 2. ubi egi de poenitentia, quatenus est Sacramentum.

Q. II. An Confessio Sacramentalis cadat sub præcepto Ecclesiastico.

R. Jam supra cap. 2. q. 1. innui Sacramentalem Confessionem cadere sub divino præcepto. Et quidem meritò dicitur quod si eam non præcepisset Christus, neque præcipere potuisset Ecclesia; tum quia, secluso illius præcepto, Christus voluisset tantum cadere sub consilio, unde sicut nunquam Ecclesia suo præcepto obligavit ad ea, quæ ex Christi institutione cadunt tantum sub consilio, quia non valet alterare gubernationem, quam Christus posuit in Ecclesia, ita dicendum esset de Sacramentali Confessione. Tum quia Potestas, quam Christus tradidit Ecclesie, cum respiciat regimen Communitatis Fidelium, non poterat se extendere ad præcipiendum aliquid, quod quampluribus esset difficillimum; & certè respectu plurium ita se habet confessio, non solum ob molestiam recogitandi speciem, numerum, & circumstantias peccatorum, sed multo magis, quia necesse est etiam graviora delicta homini patefacere. Accedit quod Ecclesia rem adeo difficilem sine necessitate non imperasset, si de Confessione non extaret divinum præceptum; nam tunc ut dixi, de se fuisset tantum sub consilio, & aliunde ad justificationem assequendam satis fuisset recursum ad contritionem: *Can. in relat. de Pen. p. 5., Lugo disp. 15. de Penit. sect. 6. n. 91., Anton. à Sp. S. hic disp. 4. sect. 4.*

Supposito ergo divino præcepto de Confessione Sacramentali faciendâ, Concilium Lateranense sub Innoc. III. cap. 21., ut habetur *cap. omnis utriusque sexus de penit. & remiss.*, obligat omnes fideles, qui ad annos discretionis pervenerint, ut saltem semel in anno propria peccata confiteantur. De hoc præcepto loquens Tridentinum *sess. 14. c. 5.* ita habet: *Neque enim per Lateranense Concilium Ecclesia statuit, ut Christi fideles confiteantur, sed ut præceptum confessionis saltem semel in anno, ab omnibus, & singulis, cum ad annos discretionis pervenissent, impleverit.* Supposito igitur præcepto divino de obligatione confitendi, Ecclesia superaddidit præceptum humanum quoad tempus illud adimplendi. Neque hoc præceptum desineret esse humanum, et si supponatur etiam præceptum divinum obligare non solum in periculo mortis, sed etiam ne confessio ultra annum differatur, quæ de re vide quæ dixi de Præcepto suscipiendæ Eucharistiæ in Tractatu Superiori q. 1. cap. 6. quæst. 2. &c. Præceptum igitur non dicitur humanum, vel divinum præcisè ratione materiæ, cum ea possit sub utroque cadere præcepto, sed dicitur divinum, si immediatè sit à Deo, & humanum si immediatè ab homine; unde cum præceptum de annua Confessione editum in Concilio Lateranensi fuerit immediatè ab homine, ab ipso nempe Concilio, dici debet absolutè, & simpliciter humanum.

Q. III. Quos comprehendat præceptum Ecclesiasticum de annua confessione.

R. Comprehendit omnes baptizatos, qui pervenerint ad usum rationis, illumque adhuc retinent, ac habent conscientiam peccati gravis. Primò ergo præceptum Confessionis obligat solos baptizatos, nam materia hujus Sacramenti sunt peccata post Baptismum commissa. Quod verò etiam comprehendat hæreticos, patet ex dictis *Tr. 3. q. 3. c. 1. quæst. 2.* Quod præfatum præceptum obliget omnes, qui pervenerint ad usum rationis, constat unicuique legenti citatum Decretum Concilii Lateranensis. Item clarum est non dari talem obligationem, si usus rationis vel amentia, vel senectute fuerit deperditus. Quod verò non obliget nisi habentes con-

scientiam peccati mortalis, exinde probatur quia, Ecclesia determinavit tempus, quo faciendâ esset confessio à Christo Domino instituta; Christus verò non voluit eam cadere sub præcepto nisi quantum ad confessionem mortalium, quamquam rectè & utiliter, ut ait Tridentinum *sess. 14. c. 5.*, accusentur in confessione etiam peccata venialia: *Candid. disp. 24. art. 5. dub. 1., Lugo disp. 15. n. 132., & communiter.* Bene tamen faciet non habens conscientiam peccati mortalis, si se præsentet Confessario, ipsique manifestet confessionis non indigere: *D. Th. in 4. d. 17. q. 3. a. 1. q. 2. & melius, si eadem peccata venialia cum vero dolore confiteatur, eò maxime quia forte falsò sibi blanditur, putans nonnisi venialia commisisse.*

Sed quid agendum, si dubium sit de usu rationis? Ego censo quod si instet articulus mortis, vel quod si prædicti se accusent de materia gravi, aut prudenter timeri possit incidisse in gravem culpam, semper absolventi sint sub conditione, vel instet præceptum Confessionis, vel non. Ideo dico absolventos, ne in discrimen versetur ipsorum æterna salus, adeoque non puto Christum voluisse arcendos ab hoc Sacramento. Ex alia parte absolventi sunt sub conditione, ut consulari reverentia Sacramenti, si forte non habeant sufficientem usum rationis: *Laym. l. 5. tr. 6. c. 5. n. 7., Dian. t. 1. tr. 4. resol. 21., Lugo disp. 15. n. 160., & disp. 17. num. 22.*

Q. IV. Qua anni parte obliget præceptum Confessionis; & an dari possit obligatio plusquam semel confitendi ex vi Ecclesiastici Præcepti.

R. I. Communiter docent Theologi, & Canonistæ, quod sicut obligatio communicandi à Concilio Lateranensi alligata fuit temporari Paschali, ita satisfiat obligationi confitendi, si semel fiat intra decursum anni; nam obligat fideles omnia sua peccata semel saltem in anno confiteri. Cum nihilominus fideles adimplere debeant tempore Paschali præceptum communionis, hinc invaluit mos etiam eo tempore præceptum confessionis adimplendi, quem morem laudat Tridentinum *sess. 14. c. 3.* Porro, juxta communior sententiam omnino sequendam, annus, in quo satisfaciendum est præcepto confessionis, computandus est ab una quadragesima ad aliam, vel ab uno Paschate ad alterum; nam quoad hoc præceptum ita computatur annus communit gentium, & popularum consuetudine: *Trull. in Decal. l. 3. c. 4. dub. 2. n. 6., Anton. à Sp. S. disp. 4. sect. 5. n. 239.*

Quamvis ex dictis satisfiat præcepto confessionis, per hoc quod quis in qualibet anni parte confiteatur, nihilominus hæc doctrina aliquas patitur limitationes. Primâ, quæ fere communis est inter Theologos, est quod tenetur anticipare confessionem, qui habens conscientiam gravis culpæ, prævidet in posterum non habiturum copiam Confessarii. Id communiter probatur quia, cum jam inceperit præcepti obligatio, adeoque verè liget, & urgeat, consequens est esse adimplendam, si prævideatur superventurum impedimentum illius adimplendi. Hinc, quamvis magis communiter doceant Theologi prævidentem in anno sequenti non habiturum copiam Confessarii, non teneri hoc anno anticipare confessionem anni futuri, quia nondum illius obligatio incepit, ut videre est apud Leandrum hic *disp. 3. p. 46.*, è contra asserunt quod qui prævidet circa meridiem habiturum impedimentum pro Missa audienda, debet antea satisfacere huic obligationi, cum jam à summo mane urgeat præceptum Missam audiendi: *Candid. disp. 24. ar. 28. d. 33. alique apud Dian. t. 1. tr. 3. resol. 65.* Efficaciter etiam id videtur probari, si consideretur non potuisse esse mentem Ecclesie annuali confessionem præcipientis, ut non anticiparetur

ab iis, qui postea non habebunt copiam Confessarii. Si etenim noluit ultra annum differri, quia major dilatio non poterat esse sine ingenti animarum præjudicio, multò magis ejus mens erat, ut anticiparetur ab iis, qui in posterum non habituri essent copiam Confessarii, isti etenim necessarid confessionem ultra annum distulissent. Ex prædictis fundamentis convincitur etiam habentem reservata teneri anticipare confessionem, si prævideat in posterum non habiturum Confessarium, à quo à similibus peccatis absolvatur.

Secunda limitatio est, quòd debeat anticipare Confessionem, qui prævidet se exiturum in articulo mortis, & tunc non habiturum copiam Confessarii. Hæc autem obligatio non oritur ex vi præcepti Ecclesiastici, sed ex vi præcepti divini. Hoc igitur præceptum omnes obligat, ut confiteantur mortalia ante mortem; adeoque non restringitur ad tempus, quo præcisè urgeat periculum mortis, sed comprehendit omne tempus, & vult fideles ante mortem peccata gravia confiteri. Suppositio ergo aliquem prævidere sibi superventurum articulum mortis, & non habiturum tunc copiam Confessarii, tenebitur ex divino præcepto confessionem anticipare: *Anton à Sp. S. hic disp. 4. sect. 2. n. 214.* Aliqui addunt tertiam limitationem, dicendo debere anticipare confessionem illum, qui, si expectet ad finem anni, plurium culpæ non recordabitur. At hæc opinio aliis nimis videtur rigorosa: nam tunc peccatores labilis memoriæ non haberent obligationem semel in anno confitendi, sed pluries & pluries. Immo communiter esset obligatio pluries in anno confitendi; nam respectu cuiuscumque, si differat per annum confessionem, periculum erit alicujus gravis culpæ obliviscendi. Dicendum ergo est præceptum confessionis solummodo obligare ut unusquisque intra annum faciat sufficiens examen pro qualitate suæ conditionis, & pro statu suæ conscientiæ, ac deinde manifestet peccata, quorum fuit recordatus.

R. II. Mihi valde probabile est, quòd si quis incidat in novum peccatum mortale, postquam intra annum confessus est peccata mortalia, ex vi præcepti Ecclesiastici, teneatur iterum confiteri. Ratio mihi est quia, Concilium Lateranense in *cap. omnis utriusque sexus* præcipiendo confessionem semel in anno faciendam, vult quemlibet fidelem omnia sua peccata semel in anno fideliter confiteri; mens ergo Concilii est, ita semel in anno fideles peccata confiteri, ut omnium eo anno commissorum obtineant absolutionem. Dum igitur intra annum aliquis in novum grave incidat peccatum, iterum tenetur ad confessionem, et si semel alia gravia peccata fuerit confessus. Accedit quòd cum voluerit Ecclesia præcepto annuæ confessionis impedire, ne diu perseverarent fideles in peccato mortali, ejus pariter mens erit, ne eximantur à nova confessione, si iterum in gravem culpam labantur. Ratio est quia, si per confessionem semel factam peccati mortalis plene quis satisficeret præcepto annuæ confessionis, sequeretur quòd si quis talem confessionem fecerit post Pascha, non amplius teneretur eo anno confiteri in quocumque mortale labatur; aliunde autem posset confessionem sequentis anni usque ad ipsius finem differre, adeoque fieret ut, contra intentionem Ecclesiæ, per duos annos perseveraret in statu peccati mortalis; *Suar. de penit. disp. 36. sect. 3. n. 9.*, *Henriq. l. 4. c. 4. n. 2.* & *6.*, *Candid. disp. 24. ar. 28. d. 33.* Dices ex prædictis sequi teneri etiam ad novam confessionem, qui post eam rite peractam recordatur se oblitum fuisse alicujus peccati mortalis, nam de hoc pariter verificatur non omnia sua peccata confessum, adeoque ex præfata ratione debere novam confessionem instituire; quam

tamen obligationem ex hoc capite censent DD. non facile adstruendam. Sed contra est quia, qui recordatur post confessionem rite factam alicujus peccati mortalis oblitum, ex una parte assequutus fuit gratiam justificationis, & ex alia illud peccatum in confuso saltem confessus fuit, quatenus habuit intentionem omnia peccata mortalia confitendi, & dolorem concepit ex motivo universali; adeoque bene dici potest non esse intentionem Ecclesiæ ad novam confessionem illum obligandi. E contra verò cum, qui commisit novum peccatum mortale post confessionem intra annum peractam, exciderit à gratia, quam vult Ecclesia singulis annis in fidelibus reparare, & nullatenus verificetur omnia sua peccata illo anno commissa confessum esse, optimè dici potest ex intentione Ecclesiæ subjacere obligationi novæ confessionis.

Alter casus, quo adest obligatio iterum confitendi est, dum quis sola venialia confessus est, & ex aliqua rationabili causa omisit peccatum mortale. Ratio est quia, sola confessione venialium non satisficit præcepto Ecclesiæ, cujus materia est solummodo confessio peccati mortalis. Nec refert in supradicto casu illud peccatum mortale fuisse indirectè absolutum; nam præceptum Ecclesiæ urget quovis modo aliquem peccatum mortale non confessum fuisse peccata gravia, quæ sunt materia talis præcepti, in prædicto autem casu supponitur solummodo confessionem fuisse de peccatis venialibus. Observare hinc est quòd multi apud *Dian. t. 1. r. 3. resol. 62.* dicunt in tali casu talem confessionem esse necessariam; cum præceptum Ecclesiæ sit ut habens peccata mortalia reconcilietur Deo eo modo quo potest. Excusari è contra potest à nova confessione, qui dum confessus fuerit alia gravia peccata, aliquod ex justa causa tacuit, ut facile potest accidere in moribundo; vel si confessus sit mortale dubium, & postea cognoscat certè fuisse mortale. Hi excusari possunt à nova confessione, si iterum grave peccatum non committant; quia ex una parte constituti sunt in statu gratiæ, quod præcipue videtur intendere Ecclesia, & ex alia confessio fuit de materia, quam præcipit Ecclesia, quæ scilicet materia sunt non solum peccata mortalia certa, sed etiam dubia; *Lugo de Penit. disp. 15. n. 170.*

Q. V. An qui confessionem distulit ultra annum teneatur illa transacto statim confiteri; & an si confiteatur, ea confessione satisfacere possit etiam obligationi novi anni, in quo eam facit.

R. Mihi certum est quòd, qui omisit integro anno confessionem, tenetur, eo elapso, statim confiteri. Ratio est quia, cum Ecclesia noluerit confessionem ultra annum differri, ne fideles in gravi culpa perseverando in nova semper peccata prolaberentur cum periculo obdurationis in tali statu, signum est non designasse annum ad terminandam obligationem, sed ne ultra differretur; omnis enim dilatio semper adversatur fini ipsius Ecclesiæ. Sicut igitur, dum assignatum est tempus solutioni, eo elapso, urget tempus solvendi, quia non assignatur tempus ad finendam, sed ad non differendam solutionem, ita dicendum in casu nostro. Neque hic urget paritas de eo, qui die festo omittit Missam, vel aliqua die horas canonicas. Hic, elapso tempore, quo talibus præceptis erat satisfaciendum, non tenetur postea satisfacere, quia sensus est omnium fidelium Ecclesiam ultra tale tempus non obligare ad satisfaciendum talibus præceptis. At si confidetur finis, quem habuit Ecclesia in præcipiendo annuam confessionem, omnino dicendum est, velle etiam elapso anno suum præceptum urgere; *Leand. hic disp. 3. q. 41.* apud quem alii quamplures.

R. II. Per confessionem factam initio anni sub-

sequentis, quæ fieri debebat anno præcedenti, non potest simul satisfieri obligationi anni præcedentis, & subsequenti. Quamvis ergo verum sit multoties eodem actu satisfieri posse duplici præcepto, hoc tamen salum est, dum intentio Legislatoris est, ut unicuique præcepto corepondeat sua peculiaris satisfactio. Cum igitur Ecclesia voluerit singulis annis correspondere unicam saltem Sacramentalem confessionem, hinc est quòd cum confessio, quæ faciendâ erat anno præcedente, si fiat initio subsequenti, ex intentione Ecclesiæ deserviat ex dictis ad satisfaciendum confessioni anno præcedenti ommissæ, consequens est Ecclesiam velle pro novo anno novam fieri confessionem. Ad eum modum quo, si singulis annis solvendus sit nummus aureus, ed quòd solvatur initio sequentis, qui solvendus erat anno præcedenti, non cessat obligatio solvendi eodem anno alium aureum. Accedit quòd si novo anno post confessionem iterum peccet mortaliter, ex dictis quæ sit superiori, nova instituenda est confessio; si verò peccet solum venialiter, ex alio capite cessat obligatio confessionis.

Q. VI. Qualis debeat esse Confessio, ut per eam satisfiat præcepto Ecclesiæ.

R. Quidam putabant per confessionem voluntariè nullam satisfieri præcepto Ecclesiæ, sed hanc opinionem profecipit Alexander VII. damnando propositionem 14. Et ratio est quia, Ecclesia præcipit veram Sacramentalem confessionem à Christo Domino institutam; unde vel confessio sit nulla ed quòd non manifestentur aliqua peccata, vel ex defectu doloris, & propositi, non satisficit præcepto Ecclesiæ, cum non detur vera sacramentalis confessio. Fundamento autem illorum, qui asserunt per confessionem nullam satisfieri præcepto Ecclesiæ, quoties nulla esset ex defectu actus interni, quia tales actus cadere non possunt sub præcepto Ecclesiæ: huic inquam, fundamento sæpe satisfactum est, valet etenim Ecclesia præcipere indirectè actus internos, quoties necessarii sunt ad valorem actus externi, quem præcipit, ut dictum est *Tr. 3. q. 1. c. 5. q. 2.*

Remanet solum difficultas, an ex suppositione quòd dari possit confessio valida, sed informis, h. e., non inducens justificationem, per hujusmodi confessionem Ecclesiæ præcepto satisfiat. Pro quo supponendum est maximè ex duplici capite quamplures suscipere dari posse confessionem validam, sed informem. Primò, quando dolor, licet sit supernaturalis, est tamen inefficax, non excludens scilicet voluntatem peccandi, quamvis id non advertat qui confiteatur. Et quidem dari potest verus dolor de aliquo malo, quamvis non semper asserat voluntatem illud vitandi; ut constat in eo, cui valde displicet aliquod peccatum, maximè si infamiam asserat, & tamen ex pravo habitu, vel alia causa non habet veram voluntatem illud deferendi. Eo modo dicuntur de dolore confessionis, qui verè dari potest in aliquo, ed quòd consideret suis peccatis offendere Deum, qui tamen non pertingat ad excludendam voluntatem peccandi, quamvis id non advertat qui confiteatur. Ex hoc autem inferunt posse dari confessionem utique validam, quia datur confessio peccatorum, & verus dolor supernaturalis, at informem, quia cum non pertingat ad excludendam omnimodè voluntatem peccandi, non potest gratiam causare. Alter casus, in quo dicunt dari confessionem validam, sed informem, est quando quis doleret de aliquo peccato ex ipsius particulari motivo, ut dum quis doleret de adulterio, quatenus contra Dei præceptum turpiter lædit justitiam, quapropter talis dolor non se extenderet ad aliud peccatum, cujus peccatis oblitus est, e. g. ad perjurium. Et in hac hypothese volunt validam esse confessionem, quia adest confessio peccati, quod memoriæ occurrit, & ipsius dolor, at ef-

se informem, quia peccatum oblitum, cujus poenitens non doluit, excludit gratiam. Quidam etiam putant dari posse confessionem validam, sed informem, dum quis aliquam fecit diligentiam in examine peccatorum, sed nihilominus multorum oblitus, ed quòd ex ignorantia vincibili, sed non crassa, omisit debitum examen. Verum in hoc casu vel Sacramentum erit omnino nullum, vel erit omnino validum, & inducens justificationem. Erit omnino nullum, si quis doluit de peccatis ante tale culpabile examen, nam graviter peccando in examinanda sua conscientia, omnino retraxit præhabitum dolorem. Si verò doluit post tale examen, non advertendo ad obligationem supplendi negligentiam in examine commissam, talis dolor, si sit ex motivo universali, satis est ad delendum etiam peccatum commissum in examine, & ita Sacramentum erit validum, & inducens gratiam. Redeo modò ad difficultatem propositam.

Magis communiter docent Theologi quòd si detur confessio valida, sed informis, per eam fiat satis præcepto Ecclesiæ de annua confessione. Ratio illorum est quia, tunc poneretur actus, qui præcipitur, nempe Sacramentalis confessio. Nec obstat deesse finem præcepti, nempe gratiæ assequutionem; nam quod cadit sub præcepto non est finis præcepti, sed id quod præcipitur in ordine ad talem finem: *Suar. de Penit. disp. 35. sect. 4.*, & *disp. 36. sect. 7.*, *Gabr. à S. Vinc. disp. 5. q. 1. aliique.* Id tamen apud me satis validè probatum non apparuit. Ratio est quia, ex fine quem habuit Ecclesia præcipiendi quotannis fidelibus confessionem, apparet ipsius præceptum respexisse non confessionem utcumque, sed confessionem, quæ justificaret, & removeret homines à statu peccati, ut pluries supra dictum est. Justificatio ergo peccatoris non solum fuit finis Ecclesiæ præcipientis confessionem, sed materia etiam talis præcepti, quatenus intendit præcipere confessionem, quæ justificaret; unde si non ponatur hujusmodi confessio, neque Ecclesiæ præceptum adimpletur.

Q. VII. Quæ causæ excusent à præcepto annuæ confessionis; & quid si aliquis non potest confiteri nisi per Scripturam, aut per Interpretem.

R. I. Cum præceptum annuæ confessionis sit humanum, adeoque non obliget cum gravi detrimento, aut dispendio valetudinis, hinc est excusari ab hoc præcepto adimplendo omnes illos, qui non possunt illud adimplere sine incommodo valde gravi, vel sine detrimento, quod aliàs quis subire non teneatur ratione ipsius confessionis. Hinc excusaretur ab adimplendo hoc præcepto, qui deberet iter valde arduum suscipere, vel valetudinis periculo se exponere. Item, qui manifestando aliqua peccata Confessario, dum alter non esset, rationabiliter timeret vel sibi, aut aliis grave aliquid incommodum; quamvis, si alia haberet peccata, deberet ea confiteri, tacendo illa, ex quibus timeret propter malitiam Confessarii, sibi, vel aliis grave malum obventurum. Dixi tamen tale malum seu incommodum tale debere esse, ut subeundum non sit ratione ipsius confessionis; nam si e. g. quis ex confessione gravium peccatorum subire debeat magnam erubescientiam, & afflictionem, vel etiam pati grave detrimentum in fama apud Confessarium, non potest ab adimplendo præcepto confessionis excusari; cum etenim hæc annexa sint ipsi confessioni, consequens est esse subeunda, ut illius præcepto satisfiat.

R. II. Si Confessio faciendâ per Scripturam non subjaceat periculo manifestationis, hoc modo faciendâ est, quando aliâ viâ satisfieri non possit præcepto; nam dum cesset tale periculum, est medium ordinarium, & non valde difficile, adeoque adimplendum, ut præcepto satisfiat. Cæterum dice-

cere confessionem, quæ fiat per scripturam, semper obnoxium esse manifestationi, experientia constat esse falsum; nam sunt qui semper scribant propria peccata, absque eo quoddam talis scriptura unquam in aliorum manus devenit. Ita ergo mutum satisfacere debere præcepto annuæ confessionis, docent non pauci: *D. Tb. in 4. d. 17. q. 3. n. 4. q. 3. ad 1., Encycl. l. 2. c. 6. n. 10.*

R. III. Nemo tenetur confiteri per interpretrem, ut satisfaciatur præcepto annuæ confessionis; nam *cap. omnis utriusque sexus* præcipitur confessio *soli Sacerdoti* faciendâ. Præterea adhibere Interpretrem esset grave incommodum excusans à præcepto Ecclesiastico. Denique hujusmodi confessio non esset omnino secreta; unde si quis velit eam facere ad majorem sui humiliationem, qua ratione possit quis etiam publicè fateri sua peccata, poterit id facere, at non cadit sub præcepto: *Trid. sess. 14. c. 5.*

Quod si aliquis existens in peccato gravi deberet diu differre confessionem, & juxta meam opinionem ultra annum, & aliunde credere non posset se esse contritum, tunc puto debere etiam per Interpretrem confiteri. Ratio est quia, jure divino naturali se ponere debet in statu non reincedendi in nova peccata mortalia, in quo statu est quoties diu perseverat in aliquo peccato mortali, ut dixi *q. 1. c. 1. quæ 3.* Si verò aliquis sit in periculo mortis, puto deberi confiteri per Interpretrem, etsi credat se esse contritum; nam saltem ex præcepto charitatis erga seipsum, debet vitare periculum damnationis, quod non satis vitat, si omittat confiteri per interpretrem, eò quod se credat contritum, quia facile potest errare: *Lugo de peccat. disp. 16. num. 66.*

Regula in praxi observanda.

I. Valde cautus esse debet Confessarius in absolvendis iis, qui parvipendentes intra annum accedere ad Sacramenta Pœnitentiæ, & Eucharistiæ, peccatis onusti accedunt ad Confessarium tempore Paschali. Si Confessarius istorum dispositionem consideret, videbit quod si tempus Paschale per unum vel plures annos differri potuisset, ipsi certè distulissent confessionem. Prudenter ne ergo credi possit ex corde peccata detestari, & ad confessionem accedere animo verè cum Deo reconciliandi Bene se geret ille Confessarius, qui judicabit ultra Pascha differendum præceptum annuæ communionis, ut habetur ex Concilio Lateranensi *cap. omnis utriusque sexus*; atque ita differendo etiam annuam confessionem, poterit examinare voluntatem sui pœnitentis, sicuti aliquibus injunctis operibus experiri, an ex vero peccatorum dolore ad confessionem accedat. Fateor semper me pœnituisse hujusmodi peccatoribus non distulisse absolutionem, eosque nunquam adimpleisse promissa redeundi adveni.

II. Quamvis præceptum annuæ confessionis comprehendat etiam publicos peccatores, ut meretrices, usurarios &c., nihilominus quoad has personas magna necessaria est prudentia in Parocho, seu Confessario. Si hæc Personæ cogantur ad annuam Confessionem, & Communionem, comminando illis pœnas Ecclesiasticas, certè duplici sacrilegio propriam inquinabunt conscientiam. Videant ergo, si concedendo illis tempus, possint exhortationibus &c. ad bonam frugem reduci; & si hoc obtineri non possit, de consensu Ordinarii, melius est quoad hujusmodi Personas dissimulare.

III. Dum Confessarius audit Confessionem generalem alicujus, qui diu vixit in peccato, non obliviscatur illum interrogare de sacrilegis Confessionibus, & Communionibus factis in Paschate;

nam ultra peccatum sacrilegii; graviter etiam peccavit, si ad hoc advertit, contra præceptum Ecclesiæ de annua Confessione, & Communionem.

C A P U T II.

De Integritate Confessionis.

Q. I. Quotuplex sit integritas Confessionis; & quomodo sit necessaria.

R. I. Integritas confessionis duplex est, alia materialis, alia formalis. Prima consistit in eo, quod quis confiteatur omnia mortalia, quæ post Baptismum commisit, & nondum confessus fuit, ut magis explicabitur in sequentibus. Formalis consistit in eo, quod quis confiteatur peccata, quæ hic & nunc potest, & debet; unde examinanda erunt legitimæ excusationes, quarum ratione possint peccata taceri.

R. II. Ordinariè loquendo, ad validitatem confessionis necessaria est integritas materialis. Hanc veritatem explicat Tridentinum *sess. 14. c. 5.*, & diversimodè suadet. Cum igitur Confessarius ex institutione Christi gerat officium Judicis, & Medici, ex utroque capite sunt illi manifestanda omnia peccata mortalia; neque etenim judicare potest quæ ignorat, sicut nec applicare remedia morbis sibi ignotis. Præterea, ut expendit *S. Tb. q. 9. suppl. ar. 2.*, Sacerdos confessionem audiendo gerit Dei vicem; unde sicut dum fit Deo confessio mediante contritione, hæc debet esse de omnibus peccatis, ita Sacerdoti in confessione manifestanda sunt omnia peccata. Addi potest quod cum Christus in lege gratiæ præcepto contritionis substituerit præceptum confessionis, sicuti antea non debebantur peccata, nisi omnia per contritionem detestando, ita dici debet quod non deleantur per confessionem nisi omnia manifestando.

Dixi, ordinariè loquendo, necessariam esse integritatem materiale, per accidens etenim sufficit integritas formalis, dum nempe adest impotentia vel physica, vel moralis ad omnia peccata manifestanda. In his igitur circumstantiis satis est, si pœnitens explicet ea peccata, quæ potest, cum voto manifestandi quæ ex justa causa tacet, dum aderit commoditas. Ita sentiunt omnes Theologi, neque enim credere est Deum voluisse manifestari peccata, dum gravissima adsit causa ea tacendi.

Q. II. Quale debeat esse examen conscientia, ut servetur integritas confessionis.

R. Cum ex jure divino manifestanda sint in confessione omnia peccata mortalia commissa post Baptismum, clarè constat necessarium esse examen conscientia; neque etenim sine eo posset pœnitens sua peccata in confessione aperire, unde & ipsius necessitatem exponit Tridentinum *sess. 14. c. 5.*, & *can. 5.* Difficultas ergo reducitur ad determinandum quale examen sit necessarium. Hac autem in re non potest pro omnibus eadem regula assignari, sed juxta diversas conditiones, & statum pœnitentium diversimodè discurrendum est. Certum igitur primò est hoc examen faciendum non esse perfunctoriè, & superficialitè; sed sedulè, & diligenter, ut dicit Tridentinum loco citato. Communior verò Theologorum opinio non exposcit pro hoc examine summam diligentiam, sed gravem, qualem in aliis gravibus negotiis solent viri prudentes adhibere. Ratio est quia, putandum est non ita Christum confessionem instituisse, ut res esset fere semper multis scrupulis, & anxietatibus obnoxia, qualiter se haberet confessio, si summâ diligentia examen faciendum esset; & constar experientia, nam qui ita putant conscientiam examinandam, & se, & Confessarios quàm maximè torquent, immo & in amentiam vel desperationem incidunt: *Lugo de peccat. disp. 16. n. 59. Can. de peccat. p. 3. S. Tertii pro-*

positio, & quamplures, quos sequitur *Leand. disp. 7. q. 78.* Ex hac autem doctrina inferunt, quod licet qui adhibuit aliquam diligentiam, debeat ulterio-rem adhibere, si credat aliqua mortalia fore in memoriam revocanda; non tamen teneri ad novam ingentem diligentiam, etsi putaret hoc modo aliorum peccatorum recordaturum: *Bonac. de Pœnit. disp. 5. q. 5. p. 7.*

Verum tamen est eam, quæ in aliquo erit sufficiens diligentia pro conscientia examinanda, talem non futuram respectu alterius. Ita quæ sufficiens erit in rudi, & ignaro, talis non erit respectu viri docti. Quæ sufficiens est respectu hominis à negociis, & contractibus alieni, insufficientis est respectu illius, qui varia exercuit negocia. Quæ sufficiens est respectu illius, qui frequenter confitetur sua peccata, insufficientis est respectu illius, qui raro. Hinc, ut dixi, non potest respectu omnium eadem regula assignari, sed res est juxta prudentis Confessarii arbitrium regulanda.

Q. III. An ad integritatem Confessionis necesse sit confiteri speciem, circumstantias, & numerum peccatorum.

R. Concilium Lateranense *in cap. omnis utriusque sexus*, decrevit confitenda esse peccata *integrè, & fidelitè*, & Tridentinum *sess. 14. c. 5.*, & *cap. 7.* explicanda esse omnia peccata mortalia, & circumstantias mutantes speciem; unde constat in confessione explicandam esse speciem, circumstantias mutantes speciem, & numerum peccatorum. Neque refert Tridentinum non dixisse explicitè explicandas esse species peccatorum, nam eò ipso quod dixerit manifestanda omnia peccata, etiam species manifestandas asseruit; neque etenim per peccatum furti manifestatur odium, quod est diversæ speciei. Deinde si definiuit manifestandas circumstantias mutantes speciem, à fortiori manifestandas intellexit ipsas species substantiales peccatorum. Prædicta etiam ratione supra attackta demonstrantur; quæ etenim Confessarius potest gerere munus Judicis, nisi causâ plenè cognitâ, nec plenè eam cognoscere potest, nisi præfata omnia manifestentur. Item necesse est ea omnia manifestare, ut possit bene obire munus Medici, qui non valet, ut convenit, curare, nisi cognoscat & qualitatem morbi, simulque omnes morbos, quibus infirmus gravatur, ut observat etiam *S. Th. in suppl. q. 9. ar. 2.* Id etiam demonstrat (ut alias rationes omittam) eidem Sacerdoti omnia peccata, eorumque species manifestandas; si etenim uni aliqua, alteri alia peccata pœnitens aperiret, nemo illorum perfectè posset esse Judex, & Medicus illius, ut considerat idem *S. Doctor in resp. ad 2.* Cæterum quoad dignoscendas species, circumstantias mutantes speciem, & numerum peccatorum, vide quæ dixi *tr. 2. q. 2. c. 2.*

Q. IV. Quid agendum sit, dum pœnitens non potest assequi numerum certum peccatorum, vel ipsorum species.

R. Magis communiter asserunt Theologi, quod dum Pœnitens habere non potest numerum certum peccatorum, sufficit si dicat numerum probabilem, dicendo e. g. pejeravi decies plus, minusve. Quod si postea adveniat undecies, vel duodecies pejerasse, non tenetur undecimum, vel duodecimum peccatum confiteri de plus nam unum, aut duo peccata; sufficienter videntur significata ab eo, qui dicit pejerasse decies plus, minusve. Hic autem advertendum quod, quod major est numerus expressus, eò magis augetur numerus inclusus, & significatus illis vocibus, *circiter*, aut *plus minus*; adeoque qui dicit peccata triginta commisisse *circiter*, seu plus minusve, satis explicat triginta quatuor. Quæ solent contra hæc urgeri ex paritate obligationis iterum manifestandi peccata dubia, si ut certâ postea co-

gnoscantur; seu iterum confitendi invincibiliter oblita; expendimus infra quæstio octavo, & nono.

Casu autem quo pœnitens nec possit explicare numerum certum, aut probabilem, dicendo quoties circiter consueverit peccare singulis diebus, hebdomadibus, aut mensibus, explicet saltem tempus quo perseveravit in peccato, simulque species peccatorum; quibus consuevit peccare, ut si fuerint blasphemæ, perjuræ, adulteriæ, pollutiones &c. Ita pariter Meretrix explicet tempus, quo permanit in peccato, & simul particulares species peccatorum; ut si peccavit contra naturam, si admisit etiam Conjugatos, si obstrictos voto castitatis, si consanguineos intra gradus prohibitos; si personas inter se proximè conjunctas, ut Patrem, & filium, duos fratres &c.

Q. V. An in confessione aperiendum sit idem numero peccatum, quod patratum est; vel liceat unum objectum loco alterius substituere, quando sunt ejusdem rationis.

R. Quæsitum procedit in casu, quo species peccati plenè manifestatur, sed ejus objectum variatur. Ita qui occidit Petrum, si confiteatur occidisse Joannem, fateretur homicidium, at variat objectum homicidii. Qui fornicatus est cum Berta, plenè fateretur peccatum fornicationis, dicendo fornicatum esse cum Caja; at variat objectum sui peccati, quamvis sit ejusdem rationis cum eo, cum quo peccavit. Id autem puto omnino fieri non posse, quamvis etenim non variaretur iudicium Confessarii in ordine ad peccatum; attamen non servatur modus ritè confitendi. Ratio est quia, ita faciendâ est confessio, ut per eam fiat sensibilis dolor peccatorum, quia confessio debet esse dolorosa culparum accusatio. Id autem non verificatur, dum qui occidit Petrum, confitetur se occidisse Joannem; nam quomodo potest demonstrare dolorem de homicidio Joannis, cum illud non fecerit, & consequenter nec confessio talis homicidii potest aliquo pacto dici dolorosa: *Salmant. Schol. tr. 24. de Pœnit. disp. 3. dub. 4. n. 103.*

Q. VI. An circumstantiæ notabiliter aggravantes; dum speciem peccati non mutant, sint in confessione exprimendæ.

R. Quamvis olim opinioni affirmanti adhaerim, nihilominus modò puto in praxi non rejiciendam sententiam, qua affirmatur non esse necessariè exprimendas, ex eo præcisè quod sint notabiliter aggravantes; ut si e. g. peccatum commissum fuerit cum magna delectatione, si diu in eodem quis perduraverit &c. Ratio autem est quia, ubi innotescunt species peccatorum, & ipsorum numerus, constat satis Confessario gravitas culparum, & status pœnitentis, itaut judicare possit quam satisfactionem illi imponere debeat, hæc etenim præcipuè regulanda est juxta culpæ gravitatem, & numerum peccatorum. Quamvis autem perfectius innotesceret status pœnitentis, si etiam circumstantias notabiliter aggravantes aperiret, nihilominus non constat ex institutione Christi hujusmodi dari obligationem: tum quia, si omnimodè manifestandus esset status pœnitentis, teneretur etiam manifestare circumstantias notabiliter minuentes, quod tamen nemo dicit, nisi quando peccatum ita minuunt, ut ex mortali fiat veniale: tum quia, cum putandum sit Christum non ita instituisse Sacramentum pœnitentiæ, ut pœnitentes semper debeant esse inter scrupulos, & angustias, videtur dicendum non dari obligationem hujusmodi circumstantias notabiliter aggravantes manifestandi, nam semper irrequietus esset animus & fluctuaret in determinando, an hæc vel illa circumstantia esset notabiliter, vel mediocriter aggravans; cum maximè nulla certa regula pro ingeniorum varie-

tate in hac materia reperitur. Huic sententiæ magnam etiam roborem accedit ex multorum insignium DD. suffragio, quorum aliquos adnotabo: D. Th. in 4. d. 16. q. 3. a. 2. q. 5. S. Bonav. ibid. d. 17. q. 7. ult. D. Antonin. 3. p. 11. c. 14. c. 9. S. 7. Lug. de Penit. disp. 16. sect. 3. Avers. q. 10. sect. 8. Conin. ch. disp. 7. dub. 3. n. 13.

Dixi non dari obligationem eas manifestandi ex eo præcisè quòd sint notabiliter aggravantes, nam ex alijs capitibus oriri potest hujusmodi obligatio. Sunt igitur exprimendæ, quando ratione earum peccato annexa est censura, vel reservatio, ut de se constat. Ita ratione circumstantiæ notabiliter aggravantis percussio Clerici potest esse reservata soli summo Pontifici. Item sunt exprimendæ, quando ratione durationis multiplicatur numerus peccatorum. Cum igitur dixerim 2. q. 1. c. 2. quæ 2. peccata interna multiplicari etiam dum naturaliter interruptur actus pravus voluntatis, hinc est quòd si quis iterum eandem pravam voluntatem resumat, explicanda est in confessione circumstantia notabilis durationis in pravo actu interno; nam moraliter impossibile est non fuisse interruptum, adeoque non multiplicata fuisse peccata. Quòd si ignoretur numerus, explicandum est tempus, quo pravus affectus permansit. Exprimendæ sunt pariter circumstantiæ notabiliter aggravantes, quando id necessarium est, ut Confessarius occurrere possit necessitati penitentis; & ex hoc capite explicanda venit, ordinariè loquendo, consuetudo peccandi, & occasio an proxima, an remota, an domi, vel extra; his etenim ignoratis, vel Confessarius absolvet penitentem indispotum, vel non assignabit remedia necessaria ipsius necessitati. De obligatione verò respondendi Confessario de hujusmodi interrogant jam aliqua dicta sunt, & iterum infra dicetur. Denique aperiendæ sunt circumstantiæ notabiliter aggravantes in explicandis injurijs, & detractionibus, ut Confessarius dignoscere possit, quam satisfactionem imponere debeat; nam alio modo nobilis satisfacere debet alteri viro nobili, alio modo nobili plebejo, plebejo nobili, &c. Eadem ratione potest esse obligatio manifestandi quantitatem notabilem in furto, ut Confessarius imponere possit congruam satisfactionem, adigendo penitentem, ut per partes restituat, si non potest totum.

Q. VII. An necesse sit aperire in confessione peccata mortalia dubia; & quid dicendum de dubitante an aliquod mortale confessus fuerit.

R. I. Vel aliquis dubitet an peccatum mortale commiserit, vel aliquis sciat se peccasse, & dubitet an mortaliter, vel venialiter, tenetur hujusmodi peccata dubia in confessione manifestare. Ratio mihi est, non solum quia Tridentinum sess. 14. c. 5. & can. 7. excipit ab obligatione confitendi solum peccata venialia, sed etiam quia communis praxis fidelium, de qua non extat memoria, est hujusmodi peccata confiteri, eamque praxim communiter approbant DD. ut videre est apud Sanchez. l. 1. Sum. c. 10. n. 66. Dian. 4. p. 11. 3. resol. 31. & p. 6. 11. 6. resol. 32. Leand. de penit. disp. 5. q. 25. Immo adinvenire est asserentes contrariam nonnullorum opinionem esse improbabilem, nullo fundamento niti, nostram verò esse certissimam, & juxta communem sensum totius Ecclesiæ. Ex hoc autem hujusmodi formatur argumentum: Quoties obligatio legis est in possessione, lex est observanda, ut constat ex dictis 11. 3. q. 2. c. 5. quæ 2. ex communi autem praxi fidelium, & consensu DD. constat esse in possessione legem obligantem ad confitenda peccata mortalia dubia. Sive dicas ex praxi immemorabili, & consuetudine fidelium, & consensu DD. haberi non solum dari legem.

obligantem ad manifestanda peccata mortalia certa, sed etiam dubia; consuetudo etenim est etiam optima divini legis interpretis quoad ejus obligationem. Si ergo credere est Christum voluisse etiam peccata mortalia dubia esse confitenda, nemò potest refragari nostræ assertioni, præbique eo quòd ponat in magno discrimine suam salutem, ut observat etiam S. Th. in 4. d. 22. c. 13. ad 3. Ceterum advergendum nostram assertionem verificari de peccatis mortalibus propriè dubijs, dum scilicet aliquis non habeat talia fundamenta, ut prudenter deponere possit suum dubium, & credere verò non mortaliter peccasse, atque ita communiter docent DD.

R. II. Qui scit se graviter peccasse, & dubitat an illud peccatum confessus fuerit, debet illud confiteri, si non habeat motivum prudens deponendi tale dubium. Cum igitur ratione peccati mortalis certò commissi, confurgat certa obligatio illud confitendi, hinc certè obligationi satisfacere non potest per confessionem incertam, sicut debito certo non satisfacit per incertam solutionem. Si verò addit prudens motivum dubium deponendi, jam cessat obligatio confessionis; ut potè quia prudenter judicatur non adesse sufficiens motivum credendi tale peccatum non fuisse manifestatum. Lug. disp. 16. de penit. sect. 2. n. 53. c. 1.

Q. VIII. An quando quis confessus est peccatum mortale sub dubio, debeat iterum illud confiteri, si postea cognoscat certò fuisse mortale.

R. Quamvis non dubiet, qui negavit, adhaereant sententiæ, affirmativa omnino amplectenda est, quam aliqui certam, & indubitam esse asserunt. Ratio est quia, talis integritas necessaria est ad confessionem, ut iudicium hujus fori exerceri possit cognita causâ, atque ita injungi possint convenientes satisfactiones, ut habetur ex Tridentino sess. 14. c. 5. Cum igitur grave peccatum, quod dubium credebatur, si certum deinde appareat, variet gravissimè statum causæ, & iudicium Confessarii, consequens est iterum aperiendum in confessione, non quia absolute sit obligatio bis confitendi idem peccatum; sed quia idem peccatum secundum diversos status, variantes gravissimè iudicium Confessarii, est bis manifestandum. Ad eum modum quo, si aliquis confessus est aliquod peccatum ut veniale, quia tale esse putabat, debet iterum confiteri, dum postea fuisse mortale cognoscat, qua talis diversus status gravissimè variet iudicium Confessarii. Insuper, si necesse sit iterum confiteri hoc peccatum veniale, quia sub expressione peccati venialis mortale non continetur, idem dicendum in casu nostro, quia sub expressione peccati mortalis ut dubii, nullatenus continetur illud peccatum quatenus certum. Lug. de Penit. disp. 16. sect. 14. n. 583. Carden. in select. disp. 5. c. 2.

Authores negativæ sententiæ valde contra nos urgent paritatem de eo, qui confessus est decies pejerasse plus minusve, qui non tenetur iterum confiteri, si adinveniat certò pejerasse duodecies. Dicitur igitur, quòd scit penitentem non tenetur confiteri illa duo ulteriora peccata, quæ prius sub dubio confessus erat, quamvis postea ut certum cognoscat, ita nec tenetur iterum confiteri peccatum certum, si antea ut dubium confessus fuerat. Sed contra est quia, quando excessus in numero est modicus, non variatur notabiliter status causæ, & iudicium Confessarii; si excessus modicus, qui sub dubio expressus fuit, postea certus cognoscatur. Ita non notabiliter variatur iudicium Confessarii quoad statum penitentis, & quoad consulendum ipsius conscientiam, si certò postea cognoscat ipsum duodecies pejerasse, quando prius tantum cognoverat decies pejerasse plus minusve.

AE

At gravissimè variatur iudicium Confessarii, & diversimodè penitenti consulti, si quod accusavit tantum ut veniale, postea ut mortale manifestet; & si quod grave esse sub dubio confessus est, postea ut certò grave confiteatur. Ex hoc autem non incongruè reputatur ita institutum Sacramentum Penitentia, ut modicus excessus numeri sub dubio tantum manifestatus, non sit postea in confessione manifestandus ut certus; bene verò sit iterum manifestandum peccatum mortale certum, quod antea quis sub dubio, vel ut veniale confessus fuerat. Et quidem ita institutum fuisse Sacramentum Penitentia, non solum colligitur ex adducta congruentia, sed etiam ex communi fidelium praxi, & consuetudine, quæ habet vim traditionis; videmus autem communiter fideles non iterum manifestare modicum numerum, quem cum incertitudine exposuerunt illis verbis, circiter, plus minusve, bene verò iterum confiteri grave peccatum certum, quod antea sub dubio, vel ut veniale manifestarunt.

Q. IX. An ad integritatem Confessionis necesse sit in Confessione exprimere peccata omnia, seu obliata.

R. Negativam quorundam opinionem damnavit Alex. VII. sub n. 11. hanc proscribendo propositionem: Peccata in confessione omnia, seu obliata ob instans periculum vita, aut ob aliam causam, non tenentur in sequenti confessione exprimere. Optime autem proscriptam esse demonstratur, quia quamvis in præcedenti confessione ritè facta delicta remanserint etiam peccata inculpabiliter omisa, vel obliata; nihilominus nondum adimpletum est præceptum Christi Domini, qui, instituido Sacramentum Penitentia, voluit omnia peccata post Baptismum commissa directè subjici clavibus Ecclesiæ. Præterea si ut Confessarius ritè iudicet de statu Penitentis, ipsiusque consulat conscientiam, iterum aperienda sunt in confessione peccata mortalia certa, quæ tantum ut dubia fuerunt manifestata, multò magis explicanda sunt peccata obliata, quæ nullatenus fuerunt manifestata. Malè hic etiam adducitur paritas de eo, qui confessus est decies circiter peccasse, dicendo quòd quamvis undecim peccati oblitus fuerit, non tenetur postea illud confiteri. Malè, inquam, adducitur hæc paritas, nam dum confessus est decies circiter peccasse, etiam undecimum directè subjicit clavibus, quia in illo numero decies circiter, undecimum etiam continebatur, ut dixi supra quæsto 4.; peccatum autem omisum, vel oblitum nullatenus directè clavibus fuit subjectum. Videantur Scribentes in præfatam propositionem.

Q. X. An ad integritatem confessionis necesse sit exprimere aliqua gravia peccata nusquam fuisse explicata, si Confessarius credere possit penitentem de eis ut jam confessis iterum se accusare.

R. Quod propositum est in quæsto, accidere potest in generalibus Confessionibus, in quibus credere potest Confessarius peccata jam aliàs in confessione manifestata explicari; sicut etiam evenire potest in confessione illorum, qui solummodo solent venialia committere, & insuper ad majorem sui confusionem de præteritis gravibus se accusare. Si isti aliqua gravia peccata post ultimam confessionem commiserint, dum ea audiet Confessarius, fortasse credit esse mortalia jam confessa, non verò recentia patrata. In his igitur casibus puto explicandum esse hujusmodi peccata, nusquam fuisse confessa. Duplicem ergo obligationem agnosco in penitente quoad integritatem confessionis; & prima est in ordine ad ipsam materiam confessionis, scilicet ad ipsa peccata, atque ut satisfaciat huic obligationi necesse est exponere numerum, species, & circumstantias mutantes

species peccatorum. Alia est circa modum confitendi; & hæc exposcit ita exponi peccata, ut Confessarius bene possit exercere munus ipsi injunctum à Christo Domino, iudicis nempe & Medici; adeoque manifestanda sunt peccata cum dolore, & proposito; manifestandum est an penitens in occasione proxima versetur &c. Cum igitur si non manifestetur aliqua gravia peccata non esse confessa, dum Confessarius ut jam confessa potest apprehendere, omnino impediatur à suo munere iudicis, ac Animarum Medici ritè exercendo, consequens est penitentem manifestare debere se nunquam talia peccata confessum esse. Et quidem si in confessione generali inter alia admisceantur peccata, non confessa, quæ Confessarius putet confessa, aliter ac deberet iudicabit de statu penitentis; nullatenus item arguet quoad eadem peccata, ac levem imponet satisfactionem pro culpis forte gravissimis, quia putabit jam in confessione manifestas, & deletas; en quàm malè adimplebit munus iudicis, & Medici illi à Christo impositum. Pejus adimplebit ita se gerendo, si peccata nusquam confessa sint recentia; nam quoad hæc necessaria ordinariè est gravior reprehensio, & applicatio remedii; quæ certè omittet Confessarius, si putabit talia peccata jam fuisse confessa. Cum ergo non videatur ullo pacto negandum ita se gerere debere penitentem, ut non impediatur Confessarium ab adimplendo munere iudicis, & Medici eidem à Christo imposito, idque quàm maxime impediatur non manifestando non fuisse confessa quaedam gravia peccata, quæ Confessarius apprehendere potest ut confessa, dicendum est ad id omnino teneri. Hanc sententiam ultra alios, validissimè propugnant Salmanticenses Scholastici ut unicè in praxi sequendam tr. 24. de Penit. disp. 8. dub. 8.

Regula in praxi observanda.

I. Cautus esse debet Confessarius circa examen à Penitentibus institutum. Impii, qui rarò solent confiteri, facillimè in examine deficiunt; nam cum eos valde tedeat rerum spiritualium, quamcumque diligentiam, quam in examine adhibeant, sufficientem reputabunt, quamvis abut à mediocri. Hinc post peractam confessionem multorum peccatorum se oblitos animadvertunt; quamvis non infelicis sint memoriæ, ac facillimè omnium, quæ acciderunt in temporalibus negocijs, recorderentur. Hi ne ergo sufficiens instituunt peccatorum examen? Alii è contrà sunt, qui nusquam putantes satis conscientiam scrutatos esse, usque ad capitis dolorem, vel debilitatem in examine perseverant; & forte in eis nulla est examinis obligatio, cum sola habeant peccata venialia, quorum unum aut alterum sufficit explicare pro absolutione obtinenda. Hi ergo monendi sunt nullam esse necessitatem examinis, si non habeant conscientiam peccati mortalis; ac etiam in isto casu non esse necessarium diligentissimum examen, quamvis crederetur novum peccatum inveniendum. Denique monendi sunt illud examen, quod necessarium esset pro iis, qui rarò accedunt ad confessionem, vel multis implicati fuerunt peccatis, & negocijs, non esse communiter necessarium.

Majus forte faciet negocium Confessario examen, quod solent facere personæ valde rudes; quamvis etenim dimittantur, ut melius conscientiam examinent, nihilominus nova peccata nesciunt adinvenire, quamvis Confessarius agnoscat in multis deliquisse. Hæc igitur personæ propter ipsarum incapacitatem non tenentur ad aliud examen, quàm ad illud, quo peccata magis nota possunt accusare. Cætera supplere debet pius, & doctus Confessarius.

M

89

farius illas interrogando quoad ea, in quibus poterunt peccare, & meliori modo, quo potest, species, & numerum peccatorum investigare.

II. Observet Confessarius in investigando numero peccatorum, difficillimum esse illud adinvenire quoad actus internos, respectu illorum, qui diu in peccato perseverarunt; unde, ordinariè loquendo, satis est si de tempore perseverantiae in peccato interroget. Quomodo e, g. scire poterit numerum pravi desiderii optandi usuras quoad usurarium, qui in hoc pravo exercitio diu permanserit? Quis dinumerare poterit prava desideria Concupinarum, meretricis &c. Satis ergo est, quoad hæc peccata interna, si exprimant tempus, quo in peccato perseveraverunt. Facilius numerum saltem probabilem adinvenire poterit actuum externorum, si interroget quoties huiusmodi personæ consueta fuerint peccare singulis diebus, vel hebdomadibus. Si verò nimis scrupulosè interroget etiam quoad numerum actuum externorum, facile errabunt vel per excessum, vel per defectum; unde bene erit quoad dignoscendum statum poenitentis etiam quoad peccata externa, si Confessarius illum interroget etiam de tempore, & consuetudine peccandi. Illud semper animadvertat Confessarius in examinando poenitentem à multo tempore inhonestis peccatis inquinatum, & maxime mulieres, non debere scilicet investigare numerum, & species per prolixas interrogationes, si cavere velit & proprium, & alterius periculum.

III. Quamvis certum sit peccata dubia clavibus esse subicienda, sicuti & peccata, quæ quis dubitat an aliquando confessus fuerit, nihilominus Confessarius, ne ex hac doctrina poenitentes in angustias redigantur, moneat eam non attendendam, quoties adest motivum prudens talia dubia, deponendi. Hinc si poenitens audiat à docto, & pio Confessario sua dubia parvipendenda esse; si & ipse prudenter dijudicare possit peccato assensum non præbuisse, non tenetur talia peccata confiteri. Ita si solitus fuerit diligenter propriam conscientiam examinare; si peccatum, de quo dubitat an illud confessus fuerit, talis fuerit speciei, ut debuerit memoriam occurrere; si semel, aut iterum quis diligenter generaliter confessus fuerit, poterit deponere dubium, quo timet illud in confessione non manifestasse. Idem dicas, si à docto Confessario, omnibus inspectis, de tali dubio despicendo moneatur.

C A P U T III.

De Causis particularibus excusantibus ab integritate Confessionis; & specialiter agitur de confessione Moribundi.

Q. I. Quando impotentia physica, vel moralis excuset ab integritate Confessionis.

R. I. Impotentia physica tunc confurgit, dum poenitens vel ratione morbi, vel impotentia linguæ, sive idiomatis ignorantia non potest exprimere sua peccata. An verò mutus debeat manifestare sua peccata per scripturam, si potest, dixi capite primo *quas. 7.*; & videri potest *S. Th. in 4. dist. 17. q. 3. a. 4. q. 3. ad 2.* Item an ignorans idioma teneatur confiteri per Interpretem, dixi ibidem.

In casu autem, quo ex ibidem dictis confessio facienda esset per Interpretem, certè non teneretur poenitens omnia peccata mortalia manifestare, quia ad id tenemur solum, dum confessio est secreta inter Confessarium, & poenitentem, non verò dum prodigenda esset propria fama apud tertium, id etenim esset nimis difficile. Si nihilominus qui confitetur per Interpretem habens peccata mortalia,

vellet solum aliquod leve manifestare, valde timeari posset de ipsius contritione, quando aliunde posset manifestare aliquod grave peccatum, ex quo ipsius gravis infamia non confurgeret; vel si nollet saltem in genere dicere se graviter Deum offendisse.

Confurgit deinde impotentia physica manifestandi omnia peccata, quando multis instaret periculum mortis, & non esset, tempus singulos audienti; ut evenire potest in casu incendii, terremotus, naufragii, ingruentis prælii &c. In his igitur casibus sufficit omnes in confuso manifestare sua peccata ad obtinendam absolutionem, nam confitentur meliori modo, quo tunc possunt; & Confessarius poterit omnes eodem actu absolvere, dicendo: *Ego vos absolvo &c.* Ita communiter Theologi apud Dianam *par. 5. tr. 3. resol. 71.*

R. II. Impotentia moralis, quæ excusat ab integritate materiali confessionis, intervenit quando, si ea servanda esset, oriretur grave damnum, seu incommodum ipsius poenitentis, sive grave damnum alienum. Hoc autem modo credere est Christum instituisse confessionem; si etenim obligasset ad integritatem materialem cum gravi damno proprio, vel alieno, difficillima esset Confessio, quod iudicandum non est de suavi Dei Providentia, cui notissima est hominum imbecillitas. Hinc impotentiam moralem excusare ab integritate confessionis, habetur ex praxi Ecclesiæ, ex communi sensu fidelium, & Theologorum unanimi sententia. Ita tamen excusat ab integritate materiali, ut solum taceri possit id, ex quo confurgeret grave damnum proprium, vel alienum; unde si ad vitandum tale damnum satis esset solum peccati circumstantiam tacere, hæc sola, non ipsum peccatum occultandum esset, quoad hoc etenim urgeret præceptum divinum de materiali Confessionis integritate, ut de se patet.

Plura afferunt Theologi exempla hujus moralis impotentiae; ut si, cum poenitens non possit integrè confiteri Confessario præfenti, ad integrè confitendum aggredi debet longum, vel sibi valde laboriosum iter. Item si ut integrè confiteatur, deberet tempore valde longo alium Confessarium expectare, maxime si urgeat tempus paschale, vel occasio lucrandi Jubilæum: respectu autem Sacerdotis, qui consuetus sit quotidie celebrare, reputatur longa dilatio, si debeat ultra triduum alium Confessarium expectare: *Lugo de poenit. disp. 16. n. 416. Avers. q. 10. sect. 15. §. Secundò et potest.* Adest pariter moralis impotentia, si ex integra confessione immineret poenitenti grave famæ dispendium, vel quia e. g. sit in talibus circumstantiis, ut si integrè confiteatur, alii etiam audituri sint sua peccata; vel quia si integrè confiteri debeat, confessio futura sit valde prolixa cum gravi ipsius nota, quod accidere potest, si urgeat necessitas communicandi, vel celebrandi, atque adeo ex valde prolixa confessione necessarii poenitens infamiae notam incurreret. Satis ergo erit in tali casu, ita peccatorum facere confessionem, ut infamia evitetur. Eadem moralis impotentia confurgit, si ex integritate confessionis verè prudenter timere possit poenitens aliquod grave damnum vel corporale, vel spirituale; ut si, cum sit graviter agrotans, non possit sine gravi valetudinis damno omnia peccata exponere; vel si protrahendo confessionem timeat sibi contagiosum morbum, ut eveniret quando Confessarius esset leprâ, aut peste infectus; vel si manifestando aliquod peccatum timeat contra se excitare odium, & persecutionem Confessarii. A fortiori quis excusabitur ab integritate confessionis, si manifestando aliquod peccatum cum fundamento timeat se ad turpia inducendum. Hæc & similia exempla passim afferuntur à Theologis.

Cæterum semper præ oculis habendum quodcumque incommodum ipsi confessioni de sua natura annexum non excusare ab illius integritate; uti se habet tumor gravis reprehensionis, vel pati debere maximam confusionem in revelando aliquod peccatum, & amittere æstimationem apud Confessarium. Ratio est quia, cum Christus Dominus præceperit integritatem materialem confessionis, consequenter voluit toleranda omnia ea, quæ ad huiusmodi integritatem de se connexa sunt; nec puto aliquem ex Catholicis posse huic assertioni refragari. Quod si aliquis, ne amittat bonam æstimationem apud confesum Confessarium, alteri manifestet mortale in quod lapsus est, non ideo est statim damnandus, si ex hoc oriri non possit iusta suspicio, vel defectus doloris, vel renuendi remedia, ne iterum prolatur.

Exempla alieni damni excusantis ab integritate materiali confessionis sunt, si ipse Confessarius contagioni exponatur ratione morbi poenitentis, quando integram confessionem audire deberet; unde tunc satis est aliquod peccatum audire. Accedit Confessarium debere se conservare tempore contagii propter alios poenitentes. Item excusatur poenitens ab integritate materiali confessionis, quoties certè sciret, narrando aliquod peccatum, ut accidere potest respectu peccati inhonesti, ipsum Confessarium pravum consensum præbiturum, sollicitaturum &c., quamvis ipse poenitens nil pro se timeat. Idem dicendum, si ex manifestatione altius peccati excitandus sit Confessarius ad odio habendum aliquem tertium, vel ad illum persequendum. In his, & similibus casibus lex Charitatis videtur prævalere legi de integritate confessionis. Quid verò dicendum, si non manifestari possit peccatum, nisi unâ complex manifestetur, pauld post dicam.

Q. II. An qui ex iusta causa aliquod mortale subicit, teneatur illud confiteri, si quam primum cesset causa prædicta.

R. Præscindendo modò à Sacerdote, qui celebravit, tacendo in confessione ex iusta causa aliquod peccatum, de quo *tr. 18. q. 1. c. 5. quas. 5.*, alii non tenentur fateri peccatum, quod tacerunt, nisi in prima quam facient confessione, sive eam faciant ex propria devotione, sive ex Ecclesiæ præcepto. Ratio est quia, nullum extat præceptum de confitendo peccato, quod subitauerunt, statimac causa subitacendi cesset; unde satis est si manifestent in prima, quam facient, confessione, si tunc talis causa cessaverit: *Navar. in Sum. c. 2. n. 10., Lug. disp. 15. n. 165.*

Q. III. An poenitens possit tacere peccatum, vel circumstantiam illius, si ex huiusmodi manifestatione complicitus revelatio sequatur.

R. I. Casus iste potest e. g. occurrere in fratre, qui cum Sorore peccaverit, adeoque si circumstantiam incestum explicet, statim Confessario innotescet etiam peccatum Sororis, cum supponatur unica, & ipsi cognita. In suppositione autem quod non sit alter Confessarius, cui ignotus sit complex, puto poenitentem teneri ad integrè confitendum suum peccatum, nec excusari ex hoc præcisè quod complicitus manifestatio sit sequutura. Ratio est quia, in tantum possit excusari ab integritate manifestando suum peccatum, quia ius naturale dictans servandam esse famam proximi, videtur prævalere positivo de confessionis integritate; at hæc ratio non satis vincit. Observare igitur est omnino à peccato detractionis excusari illum, qui non manifestat alterius crimen animo illum infamandi, sed ex aliquo rationabili fine, puta ad recipiendum consilium, ad vitandum innocentis damnum, ad leniendum animi dolorem ob injuriam sibi occultè illatam; & hæc est communis DD. opinio,

ut videre est apud Salmanticenses *tr. 13. de resist. c. 4. p. 5. num. 48.* Si igitur non est contra jus naturale aperire ex aliquo iusto motivo homini prudenti delictum occultum proximi, à fortiori id dicendum est licere in confessione, si fiat ex iusto motivo integrè manifestandi proprium peccatum, subeundi condignam poenitentiam, & propriæ conscientiae medendi remediis, & consiliis pii, ac docti Confessarii: *D. Th. in 4. d. 16. q. 3. a. 2. q. 5. & opusc. 12. q. 6., S. Bonavent. in 4. d. 22. in 2. p. art. 1. q. 3., & opusc. de mod. confit. cap. 1., S. Anton. 3. p. tit. 14. c. 19. §. 11., & plures Theologi, quos congerit, & sequitur Leander de Poenit. disp. 5. q. 60.* Cæterum si peccatum esset veniale, vel mortale aliàs confessum, non posset manifestari cum notitia complicitus, qui graviter peccaverit, nam ut plurimum nulla necessitas, & convenientia est illud manifestandi. Secus si adest necessitas, vel convenientia; ut simulier ad capeendum consilium &c. se accuset de levi negligentia in resistendo Fratri illam ad turpia provocanti.

R. II. Fere communiter docent Theologi poenitentem teneri, si potest, querere Confessarium, cui ignotus sit complex. Item dicunt teneri illum expectare, ut servet præceptum de non infamando proximum. Concedunt tamen non esse expectandum quoties adest iusta causa non differendi confessionem; ut si Sacerdos quotidie solitus celebrare, nollet ultra biduum expectare; si ex expectatione diminutio famæ immineret; si qui est in miserrimo statu peccati mortalis deberet ultra triduum expectare &c. Denique quoties prudenter judicari potest complicitus juri suæ famæ cessisse, fatentur omnes non esse necessarium querere alium Confessarium, vel illum expectare. Id autem, salvo semper meliori iudicio, credo pluries occurrere posse: ut si e. g. frater peccaverit cum Sorore, quam scit non posse à Matre separari, ut alium Confessarium inveniat: si Maritus peccaverit cum uxore, quam reputare potest nolle consuetum Confessarium dimittere: quod idem videtur dicendum semper cum complex induxerit ad peccandum personam, quam scit non confiteri modò huic, modò alteri Confessario; nam cum possit credere consuetum Confessarium aditum, sive demonstrat non curare de sui revelatione. Immo puto quod, si quis difficiliter alteri, ac consueto Confessario aperiret suam conscientiam, possit ex hoc solum capite illi manifestare suum peccatum, quamvis exinde revelatio complicitus sequeretur. Si etenim, ut aliquis levamen, & solatium sibi quodammodo necessarium ob acceptam occultam injuriam assequatur, potest occultum alterius delictum manifestare, multò magis mihi videtur licitum in confessione, dum poenitens alteri ac Confessario, ordinario difficillimè statum suæ conscientiae manifestaret.

Q. IV. An habens peccata reservata, & non reservata, si necesse habeat confiteri inferiori non habenti facultatem in reservata, debeat etiam hæc manifestare.

R. Iste casus contingere e. g. potest, in puella, quæ commiserit incestum reservatum, adhuc tamen cogitur confiteri e. g. non habenti facultatem illam absolvendi, & hoc quia, si non accedat ad Communionem, non exiguam sui suspicionem ingeret Matri. Dicendum autem est non solum debere explicare peccata non reservata, sed etiam ipsum incestum reservatum; & ratio est quia, ut bene Confessarius possit satisfacere suo muneri, Judicis nempe & Medici, debet posse cognoscere statum poenitentis, quem certè necesse est ignorare, si ipsi celentur peccata reservata. Neque oblat peccata reservata non posse ab inferiori Confessario directè absolvi, nam adhuc nota ipsi esse debent peccata reservata, ut videat an poenitens sit satis dis-

positus, & quam poenitentiam, maximè medicinalem, ipsi imponere debeat; cum etiam in ordine ad hos fines datum fuerit præceptum de integritate materiali confessionis; *D. Th. in suppl. q. 9. a. 2. ad 4.* & quamplures apud Leandrum de *Pœnit. disp. 12. q. 33.* Qui contrariam tenent opinionem moventur quia, si vera esset nostra sententia, poenitens bis cogeretur confiteri eadem peccata, primò scilicet Confessario inferiori, ac deinde Superiori, ut ab eo directè à peccatis absolveretur. Sed contra est quia, poenitens eò ipsò quòd committit peccatum reservatum, subiicit se omnibus illis incommodis, quæ ex eo derivant, inter quæ illud est debere denuò manifestare reservatum Superiori, si primò tantùm absolutus fuit indirectè; neque etenim ex suo vitio violari debet lex de integritate Confessionis, volens poenitentem manifestare debere suum statum Confessario, atque omnia peccata directè subiicienda esse clavibus Ecclesiæ. Ex dictis facile est inferre, neque Superiorem posse sola reservata audire, ac remittere poenitentem pro aliorum absolutione ad Inferiorem; hoc etenim omnino est contra integritatem materialem confessionis, quæ est juris divini, & semper servanda est, ubi non obstat impotentia physica, vel moralis.

Q. V. An ratione magni poenitentium concursus in aliquo festo, seu Jubilæo, dimidiari possint confessiones.

R. Affirmativam opinionem damnavit Innocentius XI, nam inter proscriptas ab eo propositiones hæc etiam habetur sub n. 59. *Licet sacramentaliter absolvere dimidiatè tantùm confessos ratione magni concursus poenitentium, qualis v. g. potest contingere in die magna altissimi festivitatis, aut indulgentiæ.* Et quidem cum integritas confessionis sit de jure divino, non excusat ab adimplendo hoc præcepto magna festivitas, vel indulgentiæ; nam commodè alio tempore possunt poenitentes satisfacere suæ devotioni, & desiderio acquirendi Indulgentiæ. Præterea, omnibus pensatis, melius est pro anima poenitentis integrè exponere Confessario suum statum, quàm dimidiatè confiteri ob acquirendam Indulgentiam. Accedit non pauca inconvenientia ex contraria opinione oriri potuisse; nam multi ex industria expectassent accedere ad Sacramentum Poenitentiae occasione magna solemnitate, ne integrè propria confiteri peccata cogerentur.

Q. VI. Quæ observanda sint circa confessionem moribundi.

R. I. Nullum dubium est sufficienter Moribundum confiteri, si dum non potest omnia, aliqua peccata manifestet, ut constat ex supradictis. At dicendum etiam est sufficienter confiteri, si dum nec potest aliqua manifestare, dixit in genere se esse peccatorem in ordine ad absolutionem obtinendam. Plures negativam tuebantur opinionem, at affirmativa validissimè probatur quia, quamvis, ordinariè loquendo, Confessarius non debeat absolvere, nisi prius cognoscat statum sui poenitentis, nihilominus receptissima praxis Ecclesiæ est, ut imminente periculo mortis, absolvantur poenitentes, absque eo quòd Confessarius in particulari ipsorum statum agnoscat. Id patet, dum imminente prælio, vel naufragio, plures eodem tempore absolutione donantur, quorum certè statum in particulari nullatenus Confessarius agnoscat; quamvis etenim in illa confusione aliqua particularia manifestent peccata, certè non potest Sacerdos advertere quod particulare peccatum manifestet Titius, quod Joannes. Stat ergo Confessarium per accidens absolvere posse, quos scit se accusare ut peccatores in ordine ad obtinendam absolutionem. Nec refert dicere Confessarium de moribundo solum se accusante ut peccatore, non habere majorem notitiam,

quam antea haberet, cum omnes simus peccatores. Contra etenim est quia, ex illa confessione moribundi in genere, acquirit istam novam notitiam quòd ille se recognoscit peccatorem, & subiicit Ecclesiæ clavibus omnia sua peccata: *D. Antonin. 3. p. tit. 10. c. 6., Sylvest. v. confessio q. 3., Suar. de pœn. disp. 23. sect. 1., Lugo disp. 17. sect. 4., & ultra quamplures antiquos communiter moderni.* Cum autem & ex praxi, & ex ratione omnino tuta sit ista opinio, teneretur Confessarius absolvere istum moribundum, ne si solam attritionem habuisset, damnetur. Posset item absolvere absolutè, ni forte prudenter timeret defectum dispositionis in moribundo, qua ratione putaret sub conditione absolventum. Quod dictum est de moribundo, qui in genere factus est esse peccatorem, ut absolutionem obtineat, idem dicendum de eodem, si tunc dat peccus, vel exhibeat alia signa, quibus constat velle absolutionem; nam isdem signis satis exprimit se esse peccatorem in ordine ad obtinendam absolutionem.

R. II. Quamvis non certè constat eadem signa facere Moribundum in ordine ad absolutionem, nihilominus est absolvens sub conditione, maximè si eadem signa exhibeat coram Confessario. Ratio est quia, Confessarius prudenter judicare potest illam peccatoris conditionem &c. fieri à moribundo in ordine ad absolutionem obtinendam; communiter etenim Christiani in eo periculo optant sibi consulere sacramentali absolutione. Dum tamen non certè constat fieri in ordine ad eam obtinendam, ne exponatur Sacramentum periculo nullitatis, danda est absolutio sub conditione, si nempe ille moribundus sit dispositus. Absolutionem autem sub conditione non potest Sacerdos denegare, nisi graviter peccando contra Charitatem; nam cum habeat prudens fundamentum quoad illum absolventum, denegando absolutionem, irrationabiliter exponeret periculo damnationis. Ita quamplures Theologi, quos refert *Leander de Pœnit. disp. 5. q. 42.*

R. III. Si moribundus, Confessario absente, dederit signa doloris, & desiderandæ absolutionis, poterit à superveniente Confessario absolvi, quamvis illum reperiat sensibus destitutum, dum tamen aliqui præfata signa dedisse testificentur. Aliter ergo discurrendum est de confessione secundum quod per se exposcit, & aliter secundum quod exposcit per accidens; & ita per se exposcit integritatem materialem, quamvis per accidens in multis casibus sufficiat integritas formalis. Quamvis igitur, ut videbimus capite sequenti, Confessio per se facienda sit à poenitente physice præsentè, & per se Confessario peccata manifestante, nihilominus aliter per accidens fieri potest in casu supradicti moribundi; nam praxis, & traditio demonstrant esse absolventum, ut videre est ex Concilio Arausicano, relato *can. qui recedunt 26. q. 6.*, ex Carthaginensi, relato *can. is qui ibid.*, ex S. Leone Magno *ep. 92. ad Theodor. Episc. Forensiensem*, ac denique ex Rituali Romano, quod vult istos moribundos absolventes, dum ipsi Confessario per se, vel per alios desiderium consistendi ostenderit. Ex hac igitur continua Ecclesiæ praxi, & fere communi DD. consensu, bene licet inferre ita Christum Poenitentiae Sacramentum instituisse, ut respectu absolutionis moribundo tribuendæ, satis sit, si Confessario per alios innotescat desiderasse absolutionem: *Dian. 3. p. tr. 3. resol. 4., Leander disp. 5. q. 43.* & apud eos fere innumeri.

Contrarium opinantium sententia in eo præcipuè fundabatur, quòd Clemens VIII. an. 1602. 30. Jun. damnavit docentes validam esse confessionem factam Sacerdoti absenti, quod verificari videtur in casu nostro, utpote quia, dum moribundus ostendit velle confiteri, Sacerdos omnino aberat. At re ve-

ra casus præsens non comprehenditur in decreto Clementis, qui voluit non posse fieri Confessario ut absenti, & ab eo absente impertiri absolutionem. In nostro autem casu moribundus intellexit, & optavit sistere se præsentem Sacerdoti, eoque præsentè intelligitur moraliter perseverare desiderium, quod ostendit absolutionis, cum non possit præsumi retractatum; adeoque dici potest terminativè facere suam confessionem coram Sacerdote, cui per adstantes manifestatur, sicuti confessio fieri etiam potest per interpretem. Cum proinde hujusmodi confessio per accidens sit sufficiens ad obtinendam absolutionem, passim reperire est apud Auctores Clementem declarasse hujusmodi casum in suo decreto non comprehendit; adeoque Paulus V. postea approbavit Rituale Romanum, quo dicitur absolventum moribundum, de quo in casu præsentè.

Advertere etiam debet Confessarius absolventum esse moribundum, quamvis ipsi referat petiisse confessionem, non ab aliquo, qui id immediatè audierit ab ipso moribundo, sed à teste medio, ab aliquo nempe, cui id relatum sit ab iis, qui audierunt à Moribundo. Ita absolvere potest confessionem, cujus peccata non audiat ab Interprete Interpreti; ut si poenitens dicat sua peccata interpreti, qui gallicè loqui sciat, iste alteri, qui etiam sciat latinè, & ab hoc latinè manifestentur Sacerdoti. Item ad impediendam absolutionem moribundo fat est, si audiat petiisse ab uno solo teste, cui rationabiliter credendum sit, nam tunc prudenter agit absolvens. Demum saltem sub conditione impertiri debet absolutionem, quamvis dum vult absolvere, præsentis non sint testes, qui ipsi renunciarent dedisse signa optandæ absolutionis. Quòd debeat impertiri absolutionem probatur, tum quia Concilia, & Rituale solum exposcunt ut Confessarius saltem audierit ab aliis illum moribundum absolutionem petiisse; tum quia sicut illius confessio antea moraliter perseverabat penes illos, qui audierunt illum confessionem optasse, ita & moraliter perseverat apud Confessarium, qui id ab eis audivit; unde potest illum absolvere, dum physice coram eo adest. Absolvens nihilominus est tantum sub conditione, quia dum testes absunt, non desunt qui dubitent de illius valore, cum nullatenus ipsis videatur fieri confessio coram Sacerdote absolvente; quippe dum adest Sacerdos non adsunt testes, per quos solummodo confiteretur moribundus sensibus destitutus: *Dian. tr. de absol. morib. resol. 7.* & alii apud ipsum.

Q. VII. An absolvens sit Moribundus, qui nullum det signum doloris, & optandæ absolutionis; & de quo nemo testificari potest hujusmodi signum dedisse.

R. Talis moribundus nullatenus est absolvens. Prima ratio est quia, ex supradictis Concilia, Patres, & Rituale dicunt esse absolventum, dum saltem per alios constat signa doloris dedisse. Si ergo absolvens est, dum saltem adsint qui testificentur moribundum optasse absolutionem, consequens est non absolventum, si hi non adsint, exceptio etenim firmat regulam in contrarium. Præterea quis credere potest Concilia, Rituale &c. non expressisse etiam casum, de quo in quæstio? si etenim talis Moribundus absolvi potuisset, defecissent contra Charitatem, quæ tunc exercenda est erga moribundos, non assignando etiam hunc casum, dum agebant de absolutione moribundi impertienda.

Ratione etiam evidenter convincitur; nam ad licitè impertiendam absolutionem sacramentalem, non satis est si Confessarius credere possit moribundum habuisse intentionem recipiendi in eo casu

absolutionem, eò quòd e. g. christianè vixerit, sed ulterius debet illi aliquo modo constare adeste materiam necessariam ad conficiendum Sacramentum; qualis etenim Minister non graviter peccat contra reverentiam Sacramenti, si proferret formam, dum nullatenus sciret esse materiam, quamvis per accidens adestet? Cum autem in nostro casu materia Sacramenti sit ipsa sensibilis confessio, de ea potest constare per signa externa, quæ certè indicent dolorem moribundi, ut sunt tundere peccus, osculari Crucem, comprimere manum Sacerdotis interrogantis an velit absolutionem &c. & tunc absque dubio est absolvens. Si verò confessionis desiderium appareat tantum per signa dubia, uti esset edere suspiria, in caelum suspirare, quod potest fieri & ob molestiam morbi, & ob dolorem peccatorum; tunc sub conditione utique esset absolvens. At si alia signa appareant, quæ nonnisi naturalia prudenter judicari possint, qualia essent iactare se ab una in alteram cubilis partem &c., nescio videre quomodo licitè etiam sub conditione Confessarius impertiri possit absolutionem, dum prudenter motus moribundi nonnisi naturales, & ex molestia morbi provenire judicandum sit. Certè ubi nulla sensibilis confessio appareat, & quæ taliter innotescat Confessario, ut saltem sub dubio prudenti sit an sufficiat necne, nec absolutio sub conditione impertienda est, quia licitè nec sub conditione applicari potest, ubi saltem in casu necessitatis non adest materia dubia, ut constat etiam discurrenti circa alia Sacramenta: *Henric. l. 6. c. 10. numer. 9., Laym. l. 5. tr. 6. c. 8., numer. 4. Lugo disp. 17. sect. 3., Coninch. disp. 5. numer. 28., Trull. l. 4. c. 6. dub. 7.* & ultra quamplures modernos omnes antiqui. Nec satis est Theologis propositam stabilire sententiam, sed, ut videre est apud citatos Theologos, aliosque, contrariam variis censuris rejiciunt. Illam erroris, novitatis, nulliusque probabilitatis sive speculativæ, sive practicæ notant; eamque solum ad praxim deduci indiscretè, & ignoranter satis à rudioribus Sacerdotibus dicunt. Neque refert à multis doceri, & esse moribundis favorabilem, cum amplecti non debeamus opiniones, quæ non satis consulunt reverentiæ Sacramenti, et si sub conditione administraretur; atque, ut dicit Lugocitatus, non expedit in re tanti momenti sub pietatis specie sapere plusquam omnes SS. PP. docuerunt, sed observare terminos, quos apposuerunt nobis.

Regula in praxi observanda.

I. Dantur aliquando Confessarii, qui dum excipiunt confessionem moribundi, semper magis periclitantis, nimis scrupulosi sunt circa integritatem materialem confessionis, quamvis videant ipsum summpere defatigari, & in periculo usum rationis, instante morte, amittendi. Non bene se gerunt isti Confessarii ita agendo cum prædicto moribundo; cum etenim supra omnia necessarium sit illum excitare ad verum dolorem peccatorum, & ad propositum emendationis, postquam Confessarius unum, aut alterum peccatum audivit, debet totus incumbere, ut verè doleat de suis peccatis. Hinc fiet quòd si postea sensibus destituatur, poterit cum fructu absolvere, si verò melius se habeat, poterit tunc commodius & animo patientiore de aliis peccatis inquirere. Animadvertat etiam Confessarius, quòd etsi infirmus non tam proximus morti videatur, & nihilominus putet bene esse illius confessionem excipere, non teneri ad integritatem materialem confessionis, quoties non possit sine magno labore, & damno, vel plenè cogitare de suis peccatis, vel sermonem protrahere.

II. Non ægrè ferat Confessarius, si sciat aliquando suum Pœnitentem ad alium accedere, ne si semper ad alium accedere compellatur, ob verecundiam, vel timorem aliquod grave taceat peccatum. Nihilominus si sciat hoc sæpe à Pœnitente fieri, non amplius excipere debet ipsius Confessiones; nam ita agendo satis demonstrat ipsi non satis aperire statum conscientia suæ, quomodo ergo poterit ipsum spiritualiter gubernare? Accedit modò uni, modò alteri confiteri sua peccata, posse esse sufficiens indicium defectus doloris, & propositi; dum etenim verus adest dolor, gratum est pœnitenti Confessario innotescere totam vitam antea factam, ut ita efficaciora remedia possit illi præbere, ipsumque, si opus sit, removere ab occasione, & periculo peccandi. Quid ergo dicendum de mulierculis unum habentibus Confessarium indulgentem, cui omnia inhonesta detegant, aliorum severioris disciplinae, cui tantum levia? Hæc ratio agendi potest ne ullatenus in praxi à gravi hypochrisi excusari?

III. Cauti sint Confessarii in excipiendo confessiones Idiotarum, nam facillimè, & sine ulla necessitate manifestant complices peccati. Moneant ergo neque in confessione licere sine necessitate alterius famam denigrare.

IV. Satis explicavi quæ necessaria esse credidi pro absolutione moribundis impertienda. Monere tamen iterum volo Confessarium, ut dum scit solum per testes moribundum signa doloris, vel optandæ absolutionis dedisse, curet eosdem testes esse præsentem, dum moribundum absolvit, ut ita verificetur confessionem fieri in præsentia Confessarii mediis testibus, veluti si essent interpretes. Si verò non amplius sint præsentem, nec possint vocari, solum absolvat moribundum sub conditione, si ita nempe administrari possit hoc Sacramentum; sub conditione etenim tantum danda est in necessitate absolutione, ubi occurrit dubium rationale de valore Sacramenti, sicuti re vera occurrit, si testes abint.

V. Solent quidam Confessarii assistentes Moribundis sensibus destitutis sæpius iterare absolutionem sub conditione. Id maximè præstant ii, qui putantes quodcumque signum etiam naturale à moribundo exhibitum, interpretari posse cum aliqua probabilitate fieri etiam ad obtinendam absolutionem, & quamcumque vel tenuem probabilitatem in casu tantæ necessitatis sufficientem esse ut moribundus sub conditione absolvatur, quam opinionem mordicus tuetur etiam Viva in Appendice damnatarum propositionum §. 12. Hac igitur etiam opinione retenta, non mihi videtur approbanda praxis illa sæpe sæpius absolvendi moribundum; quamvis sub conditione. Ratio est quia, neque sub conditione iteranda est absolutio, quoties saltem aliquo modo præsumi non possit fieri novam confessionem à moribundo, eo modo, quo ab ipso fieri potest, aliàs irrationabiliter iteraretur etiam sub conditione absolutione: si autem ipsum anxie respirare infirmi, vel aliquis alter motus naturalis, reputandum esset signum novæ confessionis, oporteret posse aliquo pacto credi infirmum talibus actibus sine interruptione petere confessionem. Accedit quòd ideo dicunt huiusmodi infirmum posse sub conditione absolvi, quia licet ea signa fundent tenuem probabilitatem, adhuc tamen necessitas moribundi licitum reddit, quod aliàs esset illicitum; hæc autem necessitas videtur cessare, quoties bis, vel ter, cum proportionata aliquorum horarum distantia, Confessarius absolvit moribundum. Secus dicendum esset, si iste moribundus aliquod de novo det signum, quod non videatur merè naturale, sed posse aliqua prudenti ratione interpretari per illud petere absolutionem,

nam tunc certè iterum est absolvendus, quamvis antea etiam centies sub conditione fuerit absolutus, ut de se patet.

C A P U T IV.

De Confessione, & Absolutione in absentia, & de Confessione facta per Scripturam Sacerdoti præsentem.

Q. I. AN Confessio fieri, & absolutio dari possint in absentia.

R. Neque confessio fieri potest per literas, aut per internuncium Sacerdoti absentem; neque absolutio pœnitenti absentem tribui potest. Notandum igitur est Clementem VIII. in sua Constitutione 87. edita 20. Junij 1602. ad minus ut falsam, temerariam, aut scandalosam damnasse eam propositionem, qua dicebatur licere per literas, seu internuncium Confessario absentem peccata sacramentaliter confiteri, & ab eodem absente absolutionem obtinere. Quamvis autem huiusmodi propositio damnata videatur in sensu copulativo, verè falsa est etiam in sensu divisivo, ut declaravit Paulus V. die 14. Julii 1605. in Congregatione S. Officii.

Primò igitur non est valida confessio facta Confessario absentem per literas, seu Internuncium. Ratio est quia, quomodo Christus instituit hoc Sacramentum, adeoque quomodo à nobis si faciendum, non melius innotescit quam ex consuetudine, & perpetua praxi ipsius Ecclesie. Quamvis autem ex hac praxi habeamus mutum per nutus, & ignorantem linguam posse accusare sua peccata per Interpretem, nunquam tamen scimus fuisse in usu consuetudinem confitendi per epistolam, aut Internuncium. Nec refert posse dari casum, quo aliquis ita necessè habeat confiteri: sicut etenim Christus noluit providere Catechumeno in casu rarissimo, quo deficiat aqua, ut alio modo confiteri ipsi possit Baptismus, relinquendo ut sibi consulat per contritionem, ita dicendum est noluisse in casu raro absentia Confessarii confessionem fieri per epistolam &c., cum maximè ex hac praxi quamplurima inconvenientia oriri potuissent. Addendum ita Christum instituisse Sacramentum Confessionis, ut Confessarius debeat bene gerere officium Judicis, & pœnitens partem accusatoris, & testis: ad hæc autem ritè gerenda non raro necessè est Confessario facere plures interrogaciones, quibus pœnitens respondet, quæ omnia exigunt ipsius præsentiam. Quamvis ergo pœnitens sibi ferat præsentem Confessario ad absolutionem obtinendam, adhuc tamen ipsius confessio esset invalida, utpote facta contra institutionem Christi. Quare autem absolutio dari possit moribundo, qui in absentia Confessarii petiit confessionem, dixi capite præcedenti; ac demonstravi pro hoc casu aliam fuisse praxim Ecclesie, adeoque bene ex argumentum sumi ita Christum instituisse Pœnitentia Sacramentum.

Secundò, absolutio non potest dari absentem, quamvis antea coram Confessario confessus fuerit propria peccata. Ratio est quia, ex sæpe dictis praxi Ecclesie indicat institutionem Christi Domini in materia Sacramentorum: sicut ergo quia nunquam Ecclesia consuevit absolvere nutibus, si id fieret, reputaretur contra Christi institutionem, adeoque invalidè absolvi, ita dicendum est de absolutione data absentem. Præterea ipsa forma absolutionis denotat pœnitentem debere esse præsentem; tum quia cum voce proferenda sit, designat aliquem audientem; tum quia cum continet pronomen demonstrativum Te, non aptè dirigetur in absentem. Ita ergo præsentem debet esse pœnitens, ut Confessarium loquentem possit audire, cum

cum in ipsum dirigat formam absolutionis.

Ex dictis autem constat discrimen inter absolutionem Sacramentalem, & absolutionem à Censuris. Prima, quia regulanda est juxta Christi institutionem, ex dictis, non danda est absentem. Cum autem absolutio à censuris ab humana pendeat institutione, si Ecclesia potest à censuris etiam absolvere invitum, à fortiori etiam absentem.

Q. II. An extra casum necessitatis illicita sit confessio facta non voce, sed per Scripturam Sacerdoti præsentem.

R. Dubitari non potest Confessionem factam per scripturam in casu necessitatis Sacerdoti præsentem, esse omnino licitam, & validam; ut si mutus per Scripturam exponat sua peccata. Illam esse licitam, sicut etiam dum ab eo fit per nutus, aut alia signa, seu ab alio per interpretem, demonstrat praxis Ecclesie id admittentis, adeoque dicendum ita Christum instituisse Sacramentum Pœnitentiæ, ut in his casibus, qui frequenter possunt occurrere, sufficeret confessionem fieri per scripturam, nutus &c. At extra casum necessitatis illicitum videtur exponere peccata non voce, sed per scripturam, quamvis id non sit de necessitate Sacramenti, ut bene docet S. Thomas *Quodlib. 1. art. 10.* Verum igitur est non dari expressum præceptum, quod obliget manifestare peccata potius voce, quam scripturam; nihilominus hæc obligatio oritur ex continua praxi, & consuetudine fidelium; & cum introducta sit ad faciendum, & apertius manifestanda peccata, & ut pœnitens majori verecundia, & dolore eadem aperiat, hinc est hanc consuetudinem de re levi dici non posse: *Lugo disp. 15. de pœnit. num. 86.* aliique apud Dianam p. 3. tr. 4. resol. 127. Advertendum tamen quòd cessaret peccatum, dum quis confiteretur per scripturam non solum in casu physica impotentia, sed etiam impotentia moralis, quando nempe voce fieri non posset confessio sine magna difficultate: ut si æger non posset nisi ægrè verba proferre; si necessitas daretur confitendi Confessario Surdastro, cui manifestari non possent peccata, quin ab aliis audirentur; si puella præ maxima verecundia diffisteretur sua peccata voce confiteri &c. In his casibus sat esset peccata scribere, & pœnitentem dicere Confessario se accusare de omnibus, quæ in Charta exhibita continentur. Et quidem, si præcepta positiva divina non obligant, quando ratione magnæ difficultatis adest moralis impossibilitas, idem dicendum est de præfata consuetudine potius voce, quam scripto peccata manifestandi: *Laym. l. 5. tr. 6. c. 6.*

Item advertendum quòd si Confessarius prius dicit, aut audivit in alia Confessione, seu extra illam peccata pœnitentis, eorumque memoriam conservet, potest pœnitens se breviter expedire, dicendo accuso me de peccatis, quæ tu bene nosti, vel jam à me audisti: *Suar. disp. 22. de pœnit. sect. 6. num. 5.* Ratio est quia, cum hæc praxis non sit inducta ad vitandam confusionem, & ruborem, bene toleratur ab Ecclesia, sæus verò praxis tradendi chartam Confessario, & ad vitandam confusionem se breviter expedire dicendo: *De his omnibus me accuso.* Quòd si detur casus, in quo etiam licite confessio fiat per scripturam, observare oportet non satis esse, si antequam Confessarius legat scripturam, pœnitens dicat se accusare de omnibus peccatis, quæ continentur in scriptura, quam tradit Confessario. Ratio est quia, ita agendo non satis verbaliter accusaret sua peccata, quia dum se ita accusat, nondum Confessarius ipsum habet notitiam. Si verò vel annuat Confessario legenti sua peccata, vel postquam legit, dicat de omnibus illis se accusare, jam verba pœnitentis continent peccatorum accusationem; eò quòd enim jam innotescant Confessario, non completur accusatio per

scripturam postea legendam, sed completur per verba ipsius Pœnitentis: *Lugo à num. 82.*

Regula in praxi observanda.

Si Confessarius per oblivionem, seu inadvertentiam omiserit absolvere pœnitentem, quando non posset sine distantium admiratione illum revocare, poterit illum absolvere, si solummodo tantum distet, ut posset Confessarium communi voce, vel etiam aliquatenus altiore loquentem audire; tunc etenim intelligeretur adhuc moraliter præsentem, quæ præsentia moralis exposcitur ad administrandum hoc Sacramentum per modum iudicii institutum. Aliqui id extendunt ad assentiendum; qui etenim non possent audire Confessarium nisi voce valde alta loquentem, non illi præsentem, sed absentes dicuntur. Quòd si nihilominus absolvendus sit moribundus in aliqua distantia existens, & dubitetur an moraliter præsentem sit, necne; ut si Confessarius à fenestra aliquanto altiore absolvere deberet vulneratum in via, tunc absolvendus esset sub conditione.

C A P U T V.

De Confessione invalida: & quomodo repetenda.

Q. I. QUANDO Confessio sit invalida ex parte Confessarii.

R. Ex parte Confessarii redditur nulla confessio, primò si careat jurisdictione, vel e. g. quia non fuit approbatus, vel quia est excommunicatus vitandus, ut dixi *tr. 4. cap. un. quest. 8.* Quid verò dicendum, si adit error communis, vel titulus coloratus dixi *Tr. 15. q. 2. cap. 1. quest. 2. & 3.* & iterum explicabo, dum agam de Ministro Pœnitentiæ. Secundò, potest esse nulla defectu scientia, qua de re ubi sermo erit de scientia Confessarii. Tertio, potest esse nulla, si per surditatem, vel somnium peccata non audiverit. Quamvis autem & fieret invalida ex parte pœnitentis, si mala fide confiteretur Confessario semidormienti, vel distracto, nihilominus valida est, quando id faciat bona fide, & Confessarius aliqua peccata intellexerit; nam valida est etiam sine materiali integritate: *Laym. l. 5. tract. 6. c. 9. n. 5.* Si tamen pœnitens postea advertens Confessarium aliqua gravia peccata non intellexisse, nesciat quæ peccata particularia non intellexerit, puto contra aliquos, etsi confessio longa futura sit, omnia iterum confiteri deberi, nam de nullo in particulari certus est illud in confessione manifestasse. Demum ex parte Confessarii confessio potest esse nulla, vel quia non habuerit intentionem absolvendi, vel quia non pronuntiaverit debitam formam absolutionis.

Q. II. Ad quid teneatur Confessarius, ex cuius defectu Confessio fuit invalida.

R. Si Confessarius graviter deliquerit in suo munere, & exinde grave damnum imminet pœnitenti, teneatur illud cum suo gravi incommodo reparare, utpote quia fuit causa graviter culpabilis talis damni. Exemplum sit, si nulliter ex sua gravi culpa absolvit pœnitentem, qui confessus est peccata mortalia, & est in limine aggrediendi longum iter per regiones Infidelium, unde nescitur quandonam iterum poterit confiteri. Hic certè subit grave incommodum, si tanto tempore perseverare debeat in peccato; omnia etenim bona opera, quæ faciet, erunt sine merito, & satisfactio, & ulterius peccatum in anima perseverans ad alia trahit. Quamvis ergo non appareat mortis periculum, tanta sunt incommoda istius pœnitentis, ut videatur Confessarius, qui ipsum fuit causa

culpabilis, debere ei occurrere etiam cum suo gravi incommodo: *Bonac. de Sac. Penit. disp. 5. q. 7. p. 5. num. 4.* Si verò Confessarius inculpabiliter nulliter absolvit poenitentem, tunc obligandus est ad reparandum damnum exinde obventurum poenitenti juxta leges Charitatis. Hinc tenebitur semper reparare damnum poenitentis, si possit sine suo incommodo, vel valde levi; sicut etiam teneri potest cum gravissimo incommodo juxta diversas necessitates poenitentis, & juxta diversam conditionem Confessarii; nam alio modo tenetur Parochus, alio modo simplex Confessarius, de quibus omnibus egi *tr. 10. quæst. unic. cap. 5. quæst. 3.*

Q. III. Quando ex parte Poenitentis fit invalida Confessio ratione ipsius ignorantia; & quando ex hoc capite fit iteranda.

R. I. Si ignorantia fuerit quoad necessarium dolorem, & propositum, tunc certè ignorantia, etsi velimus eam supponere invincibilem, reddit nullam confessionem; nam sine materia proxima hujus Sacramenti nullatenus illud dari potest. Hinc certum est Confessiones factas sine dolore, & proposito omnino esse repetendas. Si verò sermo sit de ignorantia Mysteriorum Fidei, eaque graviter fuerit culpabilis, nullas pariter reddit Confessiones factas cum tali ignorantia, utpote factas in statu peccati mortalis, quapropter nemo repetendas negabit. Videatur propositio 64. ex damnatis ab Innoc. XI. Supposito autem ignorantiam non fuisse graviter culpabilem, vel quia poenitens ita rudis fuerit, ut ad suam ignorantiam non adverteret, vel de ea nunquam fuerit admonitus, tunc distinguendum est. Si inculpabiliter ignoraverit mysteria Fidei, quæ in omnium sententia sunt de necessitate medii, qualia sunt Deum esse, & esse Remuneratorem, tunc utique omnes præhabite Confessiones non potuerunt gratiam causare; neque etenim datur justificatio cum ignorantia mysteriorum, quæ omnes dicunt necessariò scienda necessitate medii. Si verò ignoraverit ignorantia inculpabili mysteria, quæ controvertitur an necesse sit ea scire necessitate medii, qualia sunt mysteria Trinitatis, & Incarnationis; tunc cum probabile sit illas confessiones potuisse justificare, non est necesse eas repetere, ut etiam dixi *tr. 6. q. 1. c. 2. reg. 3.*

Q. IV. Quando Confessiones sint invalidæ, quia poenitens non curat inquirere Confessarium doctum; seu etiam quia inquirat Confessarium nimis facilem.

R. I. Omnes conveniunt graviter peccare poenitentem, si Confessarium ignorantem adeat, non solum quia ipse est occasio peccati, quod committit talis Confessarius, dum administrat Sacramentum, sed etiam quia non curat de ritè conficiendo Sacramento, cum ad hoc necessarius sit Judex, qui capax sit de causa poenitentis sufficienter judicare. Porro qui dicendi sint Confessarii ignorantes, explicabo dum agam de scientia Confessarii. Solum hinc adverto, quòd licet aliquis Confessarius sufficiens dici possit respectu alicujus generis personarum, talis respectu aliarum non est. Hinc si poenitens multis implicetur negociis, & multa gerat, quæ bene fieri non possint sine cognitione Pontificalium Constitutionum, particularium Privilegiorum &c., non satisfacit suæ conscientia, si eligat Confessarium aliquo qualiter sufficientem; nam si negocia, si officia, si munera, quæ debet adimplere, Confessarium verè doctum exposcant, & ipse Confessarium verè doctum debet eligere, aliàs, ut de se patet, non satisfacit suæ conscientia. Patet etiam nullas esse, adeoque repetendas confessiones factas Confessario vel absolute, vel respectivè ignorante.

R. II. Quamvis culpandus non sit, qui nimis rigidum Confessarium vitat, certè omni reprehensione dignus est poenitens, qui Confessarium nimis facilem, seu laxum, & palponem eligit. Talis ju-

dicandus, qui opiniones non satis probabiles, quia faventes libertati poenitentium, amplectitur; qui parum interrogare solet poenitentes, maximè de consuetudine, de periculo, & occasione peccandi; qui valde cavet à reprehendendo suos poenitentes; qui incongruas poenitentias imponit &c. Utiq; qui hujusmodi Confessarium eligit, invalidè confitetur, & quia ipsius peccato communicat, & quia carere demonstrat vero dolore, & proposito emendationis; si etenim verè doleret, quæreret Confessarium, qui seridè illum de statu animæ suæ admoneret, & qui poenitentis, maximè medicamentibus, illum arceret à peccando. Confessiones igitur hujusmodi Confessario factæ, quia invalidæ, utique sunt repetendæ.

Q. V. An nulla sit Confessio, si in ea poenitens mentiatur.

R. I. Mentiri in confessione circa res non pertinentes ad confessionem, puta in narratione alicujus rei per accidens factæ in confessione, de se non reddit invalidam confessionem, utpote quia non est mendacium circa ipsius Confessionis materiam; adeoque si poenitens de peccatis, quæ narravit; verè doleat, poterit absolvi. Non est tamen negandum ipsius mendacium esse quidem veniale, sed quòd nihilominus sit magis grave ex hoc quòd fuerit prolatum in confessione, importat enim aliquam deordinationem contra reverentiam Sacramenti. Item non obstat validitati Confessionis peccatum veniale, utpote quia non cadit supra materiam necessariam; adeoque & quia non decipitur Confessarius in re necessaria, & quia cum hoc mendacio stare potest verus dolor de aliis peccatis, bene cum fructu, non obstante hoc levi mendacio, potest Poenitens recipere absolutionem. Idem dicendum contra aliquos, si mentiatur quis affirmando commississe peccatum veniale, quòd re vera non commiserit. Ratio est quia, tale mendacium, quamvis gravius, ut paulò ante dixi, quia prolatum in confessione, nihilominus attentis omnibus, de se cadit supra rem levem, neque reddit nullum Sacramentum, quoties poenitens habeat alia peccata, de quibus verè doleat, adeoque possit cum fructu recipere absolutionem. Solum ergo daretur peccatum grave, quando illud peccatum veniale, quòd falsò quis diceret commississe, esset materia totalis Sacramenti; nam tunc illius valorem impediret, cum sine vera materia subsistere nequeat: *Lugo de pen. disp. 16. num. 98.*

Dices quòd sicut mortale est inter hostias triticeas consecrandas unam non triticeam consecrare, ita mortale erit inter alia peccata, super quæ cadere debet absolutio, peccatum non commissum admiscere, quia super illud absolutio cadere non potest. Contra tamen est quia; qui admiscet ex industria hostiam non triticeam inter alias consecrandas, vincitur omnino velle super ipsam etiam profiteri verba consecrationis, adeoque decipit Sacerdotem in re gravi, sicut & communicantes in hostia non consecrata. At qui profert ex aliquo alio sine leve mendacium in confessione, accusando leve peccatum, quòd non fecit, puta si dicat aliquando irasci ob suam paupertatem, ut ipsis Confessarius misereatur, jam non intendit subjicere suum peccatum absolutioni. Cum igitur in primo casu admiscere ex industria hostiam non triticeam inter alias consecrandas, alio sine fieri non possit quàm ut subjiciatur verbis consecrationis, atque ulterius ex hoc sequatur gravis deceptio respectu Communicantium &c. id nunquam erit sine gravi culpa. Qui verò accusat leve mendacium, quòd non fecit, alium finem, ac illum, quòd ipsius obtineat absolutionem, habere potest; ac proinde immunis erit à gravi irreverentia respectu Sacramenti.

R. II. Si quis mentiatur in confessione, vel negan-

gando peccatum mortale quòd fecit, vel se accusando de culpa gravi, quam non fecit, peccat mortaliter. Et quidem dum neget peccatum mortale quòd fecit, clarum est, quia omittit in materia gravi, & necessaria, quòd pertinet ad integritatem confessionis. Dum verò accuset peccatum mortale quòd non fecit, exinde probatur quia, tale mendacium non est de re levi, sed de culpa gravi, quamvis re vera non commissa; mendacium autem de re gravi, utpote respiciens materiam gravem, grave erit. Præterea ex tali deceptione graviter decipitur Confessarius, qui in Sacramento Poenitentia gerit officium Judicis, præcipuè de rebus gravibus cognoscens; ac proinde non potest esse sine gravi culpa inducente nullitatem Sacramenti: *Navar. in Man. c. 21. num. 17., Suarez de Penit. disp. 22. sect. 10., Lugo disp. 16. sect. 2. num. 100.*

Q. VI. Quando Confessio reddatur invalida ratione excommunicationis, qua innodatur poenitens.

R. Certum est quòd si poenitens in excommunicatione recipiat absolutionem, peccat mortaliter, adeoque nulla est confessio. Si tamen ignoraverit invincibiliter excommunicationem, vel prius obtinendam esse absolutionem à Censuris, quàm à peccatis, & bona fide ad confessionem accesserit, confessio non erit nulla; excommunicatus etenim non est incapax absolutionis, sed solum illicitè absolvitur à peccatis; antequam à censuris absolva- tur: *Bonac. de penit. disp. 5. q. 5. sect. 2. p. 3. n. 5.* Idem dicendum, si Confessarius prius absolvat à peccatis, quàm à Censuris: *Navar. in Man. c. 9. num. 3., Laym. l. 5. tr. 6. c. 12. n. 12. Dian. t. 1. tr. 4. resol. 38.*

Ceterùm advertendum, quòd si poenitens per oblivionem, vel ignorantiam Censuras non manifestet, remanet absolutus ab iisdem Censuris per illam absolutionem generalem à censuris, quam impertitur Confessarius, antequam à peccatis absolva- tur; neque etenim intelligeretur rectè gerere officium suum, si antequam absolva- tur à peccatis, non intelligeretur velle absolvere à Censuris, quibus forte poenitens esset innodatus: *Dian. t. 5. tr. 1. resol. 188., Bonac. de Cens. disp. 1. q. 3. p. 6. n. 3.* Id tamen non est intelligendum quoad censuras reservatas, si Confessarius non habeat facultatem ab eis absolvendis; unde quoad has debet postea petere absolutionem. Idem dicendum de censuris, quas Confessarius non poterat absolvere, nisi prius satisfacta parte, vel aliqua adimpleta conditione; cum etenim illicitè absolveret, si nondum parti satisfactum esset &c., non potest præsumi habuisse intentionem absolvendis: *Bonac. n. 4., Tambur. l. 2. c. 10. §. 3. n. 56.* Non desunt tamen inclinantes in contrariam opinionem; sicut enim, dicunt, non illicitè in prædicto casu absolvit Confessarius à censuris, quando impossibilis est satisfactio partis, & conditionis adimpletio, ita licitè absolvit Confessarius ab iisdem censuris, quoties illarum poenitens omnino oblitus sit, vel eas omnino ignoret, nam tunc reddita est impossibilis partis satisfactio, & conditionis implementum: *Dian. t. 5. tr. 1. resol. 188.*

Quando nullæ sint Confessiones ratione defectus examinis, doloris, propositi, integritatis Confessionis, satis constat ex dictis, dum de iis omnibus adum est.

Q. VII. Quomodo Confessio invalida sit iteranda.

R. Primò, notet Confessarius, quòd si quis post confessionem nulliter factam, illius oblitus bona fide fecit alias confessiones, nil omittendo de iis, quæ necessaria sunt ad valorem Sacramenti, nullatenus necesse est istas repetere, ut de se patet, ac satis est repetere confessionem sacrilegam. In

iterandis autem confessionibus invalidis primò explicandi sunt defectus in hujusmodi confessionibus commissis. Deinde si iterentur confessiones cum altero Confessario, explicanda sunt omnia peccata in iis jam detecta quoad speciem, numerum, & circumstantias; nam ita se habent, ac si non factæ fuissent. Si verò confessiones cum eodem Confessario iterentur, non opus est iterum repetere peccata, sed satis est si poenitens iterum generaliter se accuset de peccatis jam confessis, quia jam videtur satisfecisse præcepto divino de exponendis singulis peccatis Sacerdoti. Oportet tamen Confessarium aliquo modo saltem in confuso recordari status illius poenitentis, aliàs non posset iudicium sufficiens de eo efformare. Illius autem status quamdam sufficientem notitiam retinebit, quoties recordetur in confuso peccatorum ipsius, vel saltem injunctæ poenitentia: *S. Antonin. 3. p. tit. 14. c. 19. §. 4., Bonac. disp. 5. q. 5. sect. 2. p. 3. n. 15.*

Regula in praxi observanda.

I. Dum Confessarius reperit personas rudes multa ignorare, quæ tenebantur scire, si velit dignoscere an ipsarum ignorantia fuerit graviter culpabilis, adeoque an ipsarum Confessiones fuerint semper nullæ, interroget an aliquando verè timuerint non satis scire. Si nunquam ipsarum reclamavit conscientia, nec crediderint se non fuisse sufficienter instructas, ipsarum ignorantia non censenda, graviter culpabilis, cum nunquam animadvertierint se habere obligationem magis addiscendi. Dum propterea sciverint quæ necessaria sunt ad valorem Sacramenti, & quæ in omnium sententia necessariò sunt credenda necessitate medii, ex hoc capite tales personæ non sunt cogendæ ad repetendas confessiones. Advertere tamen est non esse absolvendas, si prius saltem non instruantur de articulis Trinitatis, & Incarnationis, ut constat ex propositione 64. damnata ab Innoc. XI; ac insuper debent promittere se curaturas addiscere alia, quæ tenentur scire, dum ea ignorent. Quòd si justè dubitaverint plura nescire, ac sæpius audierint conscientiam reclamantem, quia e. g. Parochus, vel Confessarius ipsas admonuit à pluribus ignorari ea, quæ sub gravi tenentur scire, ut sunt articuli Symboli Apostolorum, Præcepta Decalogi &c., tunc si nullam fecerunt diligentiam ad expellendam suam ignorantiam, hæc graviter culpabilis reputari potest, utpote qui sufficientem cognitionem habuerunt de obligatione illam expellendi, & nullatenus curarunt illam expellere. Ex his videat Confessarius quòd iudicium facere debeat de confessionibus hujusmodi personarum. Ad occurrendum huic malo, quo tot, & tot laborant, optimum esset si Confessarii in sacramentalem satisfactionem sæpe injungerent pluries audire Doctrinam Christianam juxta cujuscumque indigentiam.

II. Ad dignoscendum an poenitens malitiosè Confessarium indoctum, vel nimis facilem elegerit, interrogandus est an ideo talem Confessarium adiverit, quia timebat à docto Confessario diligentius examinandam justitiam suorum negotiorum; adeoque sine absolutione dimittendum, si aliquos contractus non rescinderet, si aliquid lucrum non restitueret, si solveret mercibus, non verò pecuniâ numeratâ, & juxta pretium legale; vel ex aliquo alio capite, circa quòd illius conscientia non cesset reclamare. Item interrogandus, an talem adiverit Confessarium, quia non multum videtur curare de consuetudine peccandi, de frequentanda aliqua domo, de non removendo à nimia cum mulieribus familiaritate, de vestium nimio ornatu, & indecentia, de admittendis Cicibus

beis, ac de turpissima hac consuetudine eliminanda &c., adeoque fere nunquam ab ipso negari, vel differri absolutionem. Si ex his motivis electus sit Confessarius, quis non videat, non fuisse in poenitente necessariam dispositionem ad recipiendum cum fructum Poenitentiae Sacramentum? Neque credendum difficile venire ob aliquod ex his motivis Confessarium à pluribus eligi. Ego semper vidi ad hos Confessarios indoctos, & palpones catervatim confluere poenitentes, quos scitur non christianè vivere: qua ergo ratione ad illos tam libenter accedunt? Ad majorem autem animarum perniciem, curat aliquando Dæmon ut non solum sufficienter docti, sed etiam pii à non paucis habeantur.

III. Quamvis mentiri leviter in confessione de se non reddat illam invalidam; nihilominus potest id esse indicium defectus doloris, vel etiam doloris præhabiti retractatio, juxta ea, quæ dixi supra q. 2. c. 2. Spectat proinde ad prudentem Confessarium id examinare. Deinde animadvertat Confessarius quod licet mentiri in Confessione circa materiam gravem reddat illam invalidam, nihilominus aliqui excusari possunt ratione ignorantiae, & bonæ fidei, ut dum rusticus, & scrupulosi nimis augent numerum suorum peccatorum ex timore non satis illorum numerum explicandi. Oportet tamen à Confessario redigi ad dicendam, quantum fieri potest, veritatem.

IV. Cum Confessarius non rarè timeat de valore antea factarum Confessionum sui poenitentis, necesse est ipsum scire, quando debeat cogere poenitentem ad faciendam confessionem generalem; & quando solummodo id debeat suadere. Certum igitur est iterandas esse omnes confessiones, quas poenitens cognovit invalidè fecisse, vel quia tacuit aliquod grave peccatum; vel quia cognovit graviter defecisse in examine suæ conscientiae; vel quia nec dolorem, nec propositum habere emendationis non ignoravit. Item, cum ex dictis in hac quaestione c. 1. quas. 7. non detur confessio valida, & informis, dum graviter aliquis defecit in examine, cogendus est poenitens ad repetendas confessiones, quas Confessarius cognovit malè fecisse defectu examinis. Dum verò Confessiones fuerunt informes defectu doloris, ut dictum est loco citato, si poenitens bona fide confessus est, non est iterum cogendus ad repetendas tales confessiones, utpote quia probabile est fuisse validas, quamvis informes: *Sotus sect. 8. de Sacra. Poenit., Dian. r. 1. r. 3. resol. 112. &c.* Id notare debet prudens Confessarius, quia potest illi advenire casus, ut rationabiliter putet poenitentem in præteritis confessionibus dolorem sufficientem non habuisse, qui tamen, quamvis hic, & nunc dispositus, nolit, vel non possit facere Confessionem generalem.

V. Præfatio, qui ex defectu doloris fecit confessiones informes, optimum est suadere confessionem generalem. Quia pariter rectè, & justè timeatur verum dolorem, & propositum defecisse in iis, qui antea non christianè vixerunt, ideo communiter docent Sancti iis confessionem generalem suadendam; nam non solum utilis erit pro emendandis defectibus in præteritis confessionibus commissis, sed multum conducet ad vitam melius instituendam; *S. Carol. in Instruct. Confessar., S. Franc. Sales. in Instruct. ad vit. Devot. p. 1. c. 6.* Deinde suadenda est Confessio generalis optantibus alium statum assumere, e. g. Statum Ecclesiasticum, seu Regularem; sicut etiam matrimonium eligere. Scrupulosi generalis confessio rarè est proficua; quibus tamen permittenda est, si fuerint ex Scrupulosi Libertinis, de quibus *tr. 1. q. 1. c. 4. quas. 1.* Si qui valde inhonestè vixerunt, semel cum debita diligentia generaliter confessi sunt, non ipsi

permittatur nova generalis confessio, ne potius ipsi, vel etiam Confessario possit scandalo esse. Hac ratione suadendum etiam illis est, ut dum ex necessitate generalem faciunt confessionem, non nimis immorentur in iis peccatis examinandis, nec desinant tempore talis examinis sæpe Deum invocare. Demum iis, qui semel debita diligentia, & dolore generaliter confessi sunt, non facile acquiescendum, si petant novam generalem facere confessionem; nam non rarè id oritur ex ipsorum pusillanimitate, proprio amore, vel etiam ex defectu fidei in Divinam Misericordiam; *Medin. l. 1. Instruct. c. 12.* Optimum tamen erit volenti Christianè vivere, si singulis annis omnes illius anni repetat confessiones, ut etiam innuit S. Franciscus Salesius *Instruct. p. 5. c. 15.*

VI. Ut generalis confessio bene fiat, Confessarius assignet aliquos dies poenitenti pro bonè conscientia examinanda, & ut orationibus, aliisque bonis operibus valeat à Deo impetrare auxilium efficac ad verè dolendum de suis peccatis, Moneat de modo ritè examinandi conscientiam, ut scilicet non solum quoad peccata omnibus communia se examinet, sed videat in quibus defecerit quoad peculiaria sui status; ut si fuit Mercator, Causidicus, Pater-familias &c., addendo optimè facturum si ad memoriæ subsidium eadem defecerit. Moneat insuper ut specialiter se accuset de peccatis post ultimam confessionem commissis, & de iis, quæ nunquam confessus fuit, ne Confessarius putet talia peccata esse materiam solum sufficientem, non verò necessariam. Postea verò patienter audiat, interrogationibus adjuvet, nec tædium demonstrando curet illius accelerare confessionem. Postquam sufficienter audivit, non statim absolvat, sed injungat novas orationes & bona opera, non solum ut magis certioreretur de ipsius dolore, sed etiam ut ita cum majori dispositione, adeoque majori fructu, absolutionem recipiat. Illud etiam animadvertat, quod si alienæ rei vel famæ restitutionem facere tenetur; si aliquam occasionem dimittere; si cum inimico reconciliari, hæc omnia præstet ante absolutionem; quinimo, si experiri necesse sit, an ex animo dimiserit occasionem peccandi, absolutionem retardet. Experimenta compertum est non facile credendum etiam iis, qui videntur seridè polliceri, sed cogendus antea præstare, quod se præsturos asseruerat, ait S. Franciscus Xavierius apud Genet de Sacra. Poenit. c. 6. q. 13.

QUÆSTIO IV.

De Satisfactione Sacramentali.

CAPUT I.

De Natura Satisfactionis Sacramentalis: de obligatione illam imponendi, & qualis esse debeat.

Q. I. Quid sit Satisfactio Sacramentalis; & quos effectus producat.

R. I. Jam dictum est satisfactionem Sacramentalem in voto implicito, dum scilicet, qui constituitur voluntatem adimplendi omnia, ad quæ tenetur, sicut etiam satisfactionem in voto explicito esse partem essentialem, satisfactionem verò actualem esse partem integram Sacramenti. Explicando modò hujus satisfactionis naturam, ita potest definiri: *Voluntaria sui punctio ad compensandam penam temporalem debitam ob injuriam Deo illatam, juxta Sacerdotis sententiam in Sacramento Poenitentiae.* Sacramentalis ergo satisfactio non solum est actus virtutis, ut evenit quando assumitur ad arbitrium poenitentis extra Sacramentum Poenitentiae, sed fit etiam Sacramentalis per hoc quòd taxatur autoritate Sacerdotis, fungentis munere Judicis in foro Poenitentiae. Porro satisfactio Sacramentalis dicitur punitiva, seu satisfactoria prout ad reatum poenæ delendum ordinatur; prout verò ordinari potest à Confessario etiam ad passiones refranandas, & ad removendum poenitentem à peccandi occasione, dicitur medicinalis, ac ad utrumque finem obtinendum à Sacerdotibus ordinandum vult Tridentinum *sess. 14. c. 8.*

R. II. Satisfactio Sacramentalis, ultra remissionem poenæ, quam causat ex opere operantis, causat etiam remissionem poenæ ex opere operato. Ratio est quia, satisfactio Sacramentalis est pars saltem integralis Sacramenti, adeoque producere habet suum effectum, sicuti producantur Sacramenta, quæ ex opere operato causant suos effectus. Quia tamen est pars integralis, illi correspondet effectus minus principalis, nempe poenæ remissio. Hinc hunc effectum Sacramentali satisfactioni etiam per Christum Jesum, ex opere operato, tribuit Tridentinum *sess. 14. c. 8.*, & consequenter Theologi communiter. Alter effectus tribui potest satisfactioni Sacramentali ex opere operato, vim nempe impetrandi auxilia ad futura peccata præcavenda. Ratio est quia, Sacramenta, vel partes ipsorum efficere habent quod significant: cum ergo satisfactio sacramentalis non solum instituta sit ad significandam remissionem poenæ, sed etiam coercionem poenitentium, ne tam faciliter ruant in nova peccata, hac etenim ratione pro satisfactione opera poenalia injungi ait Tridentinum *sess. 14. c. 8.*, hinc est & hunc effectum causare debere: *Suar. de Poenit. disp. 38. sect. 2. num. 3., Coninch. disp. 10. dub. 10. num. 92., Palaus disp. unic. p. 21. n. 4.* Dicit autem potest satisfactionem hunc effectum producere, quatenus veluti determinet & extendat gratiam sanativam antea virtuti Sacramenti collatam, ad reddendum poenitentem magis fortem ad resistendum tentationibus, & ad perseverandum in gratia. Non desunt etiam qui dicant ratione satisfactionis sacramentalis gratiam habituales augeri. Verùm adhæreo contrariæ opinioni, tum quia satisfactio sacramentalis nec significat, nec instituta est ad gratiam causandam; tum quia Tridentinum recensens effectus satisfactionis nullam mentionem facit prædicti augmenti gratiæ sanctificantis: *Lugo de Poenit. disp. 25. n. 6.*

Q. II. An Confessarius teneatur satisfactionem imponere; & sub qua obligatione.

R. I. Cum potestas Sacerdotibus collata ordinata fuerit à Christo Domino non solum ad solvendum, sed etiam ad ligandum, ut constat ex S. Scriptura *Jo. 20. 22.*, & ex *Trid. sess. 14. c. 8.*, cumque potestas ligandi respiciat satisfactionem imponere, consequens est eà uti debere Sacerdotem in administrando Sacramentum Poenitentiae. Neque dicas liberum illi esse uti tali potestate; nam ut Minister Sacramenti tenetur facere ut integrè, & perfectè conficiatur, sic verò non injungeret satisfactionem, deesset Sacramento pars integralis. Deinde, ut gerit officium Judicis, debet Poenitentes, utpote reos, sacramentali satisfactione punire; & ut gerit officium Medici, debet per convenientem satisfactionem peccatis poenitentium remedia adhibere: *Lugo de Poenit. disp. 25. sect. 4. n. 49., Suar. disp. 38. sect. 3.*

R. II. Sacerdos habet obligationem ex genere suo gravem imponendi satisfactionem pro culpis mortalibus, levem verò pro culpis venialibus, seu mortalibus jam ritè confessis. Prima pars probatur quia, obligatio, quæ oritur ratione virtutis Religionis, justitiæ, aut Charitatis, ex genere suo gravis est, utpote quia hæc virtutes graviter conducunt ad bonum animarum; Confessarius autem

ut Minister Christi tenetur ex virtute Religionis consulere integritati Sacramenti imponendo satisfactionem; ut Judex ad id teneretur ratione Justitiæ vindicativæ; ut Medicus verò ratione Charitatis: *Lugo disp. 25. num. 49.* Secunda verò pars probatur quia, licet non imponendo satisfactionem pro peccatis venialibus privetur Sacramentum parte integrali, nihilominus cum hæc satisfactio debeat esse levis, non privatur Sacramentum parte integrali magni ponderis, adeoque illi non irrogatur gravis injuria; sicuti irrogaretur si non imponeretur satisfactio pro culpis gravibus, quia cum tunc debeat esse gravis, privaretur parte integrali magni ponderis. Fundatur hoc ratiocinium in eo principio, quòd licet aliqua lex obliget ex genere suo sub gravi, nihilominus non inducit gravem obligationem in materia levi. Hinc quamvis votum ex virtute Religionis ex genere suo gravem inducat obligationem, non tamen obligat sub gravi, si fuerit de re tenui, de recitanda e. g. Salutatione Angelica. Pari ratione, quamvis ex genere suo obligatio servandi integritatem Sacramenti gravis sit, non tamen est gravis, dum in re exigua talis integritas omittitur: *Averf. q. 13. de Poenit. sect. 2., Dian. p. 6. tr. 6. res. 44.*

Q. III. An aliquando excusetur Confessarius à satisfactione imponenda.

R. Unicum casum puto dari, in quo Sacerdos excusetur nullam imponendo satisfactionem, quando nempe poenitens ita sensibus sit destitutus, ut nullam valeat adimplere. Si verò vel levissimam saltem adimplere possit satisfactionem, ad consulendum integritati Sacramenti omnino imponenda est, uti esset recitare Salutationem Angelicam, vel saltem ore, seu corde dulcissimum Jesu nomen invocare. Quòd si gravitas criminum gravem exposcat poenitentiam, hæc etiam illi imponenda est, adimplenda tamen si convaluerit: *can. ab infirmis 29. q. 6.*

Aliquos alios casus advenire est apud Auctores, sed in nullo horum videtur excusandus Sacerdos, si aliquam non imponat satisfactionem. Primus est, si prudenter timeat poenitentem nullam satisfactionem adimpleturum. Sed contra est, tum quia hic difficillimè judicari potest sufficienter dispositus, adeoque nec absolvendus. Tum quia satisfactio ordinatur ad integritatem Sacramenti, ad puniendam commissa crimina, & ad futura præcavenda, cumque hi fines non cessent in casu prædicto, neque definit obligare lex de satisfactione imponenda. Tum quia nullam in prædicto casu imponere poenitentiam esset ansam tribuere ad nova, & graviora peccata committenda; adeoque nullatenus omittenda esset, quamvis accomodanda foret, quòd magis fieri posset, poenitentis imbecillitati, & fragilitati.

Alter casus est, dum credi potest poenitentem jam integrè satisfecisse, pro suis peccatis, vel modò habere contritionem valde intensam. Sed contra est quia, iste casus est metaphysicus, quomodo etenim Confessarius prudenter judicare potest de hujusmodi integra satisfactione? Præterea in suppositione quòd integrè satisfecerit, adhuc levis poenitentia esset imponenda pro integritate Sacramenti, cum adhuc perseveret alter finis imponendæ satisfactionis, ut nempe in posterum peccata vitentur.

Tertius casus est quoad Scrupulosum, qui semel absolutus, iterum iterumque absolvi petit. Contra tamen est quia, si novum afferat peccatum, utique nova est satisfactio imponenda. Si verò solum priora repeteret peccata, expedit ipsum sine absolutione dimittere. Quòd si Confessarius iterum absolvat, pro hoc novo Sacramento non satis est satisfactio jam imposita, quamvis supponatur non

adimpleta, quia una satisfactio non potest esse pars integralis duplicis Sacramenti. Præterea quamvis supponamus opus jam cadens sub præcepto posse in satisfactionem imponi, hoc tamen, ut videbimus, verum non est, quando est debitum ex eodem titulo; unde cum poenitentia jam imposita primò inuncta fuerit titulo satisfaciendi, non potest ex eodem titulo iterum præcipi.

Ultimò, dicant aliqui posse poenitentem sine satisfactione dimitti tempore Jubilæi, vel plenariæ Indulgentiæ. Id tamen omnino rejiciendum puto, tum quia lex divina de integritate Sacramenti semper perseverat; neque cessat, etsi supponamus per Indulgentiam totam temporalem poenam remittendam, quia adhuc, ut jam dixi, perseveraret alter finis satisfactionis injungendæ, remedium nempe futurorum peccatorum. Tum quia fortasse postea poenitens non accedet ad lucrandas Indulgentias; & si accedat, quis scit an sit lucraturus, an dispositus? Tum denique quia, non puto esse mentem Pontificis concedentis Indulgentias, ut Poenitentibus opera satisfactoria non injungantur.

Q. IV. An imponi possit poenitentia etiam exequenda in suffragium Defunctorum.

R. Utique effectus remissionis poenæ temporalis, qui correspondet poenitentis ex opere operato, applicari non potest Animabus Purgatorii, cum applicetur à Sacerdote in commodum Poenitentis. At cum effectus remissionis poenæ temporalis, qui correspondet poenitenti ex opere operantis, sit ad libitum aliis applicabilis, poterit iste applicari animabus Purgatorii; neque etenim hoc pacto satisfactio habet rationem partis Sacramenti poenitentis, quod solum prodest poenitenti; Lugo de pœn. d. 25. num. 62., Pal. tr. 23. disp. un. p. 21. §. 3. num. 3. Hanc praxim commendat etiam Catechismus tr. de Pœn. in fin.

Q. V. An satisfactio sit culpæ proportionanda.

R. Quoad satisfactionem imponendam hæc habet Trident. sess. 14. c. 8. *Debent Sacerdotes Domini, quantum spiritus, & prudentia suggererint, pro qualitate criminum, & poenitentium facultate salutare, & convenientes satisfactiones injungere; ne si forte peccatis conniveant, & indulgentias cum poenitentibus agant, levissima quadam opera pro gravissimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes fiant.* Præterea idem Concilium vult poenitentiam non solum esse ad præteritorum peccatorum vindictam & castigationem, sed etiam ad novam vitam custodiam, & infirmitatis medicamentum. Quapropter ut satisfactio sit revera culpæ proportionata, attendendum etiam est, ut deservire possit etiam ad præcavenda peccata in futurum, atque ita etiam fiat medicinalis. Hac ratione carnis vitio deditis imponenda etiam essent jejunia, aliæque, quantum prudentia dictabit, poenaltates. Avaris, præter necessarias restitutiones, imponendæ sunt elemosynæ, & ita de cæteris. Legatur S. Carol. in Instr. Conf. Juvabit etiam Confessarium, ut monet idem Sanctus, scire Canones poenitentiales; quamvis enim ipsorum rigor non amplius attendatur, vel nunquam in usu fuerit in foro Sacramenti Poenitentis, nihilominus bene erit ipsos sub oculos Poenitentium exponere, ut ita facilius satisfactionem longe minus molestam acceptent. Aliqui auri sunt dicere suspicari posse Regulares Mendicantes incongruas satisfactiones injungere; sed notandum Alexandrum VIII. sub n. 21. sequentem damnasse propositionem: *Parochianus potest suspicari de Mendicantibus, qui elemosynis communibus vivunt, de imponenda nimis levi, & incongrua poenitentia, seu satisfactione ob questum, seu lucrum subsidii temporalis.* Si quis verò optet scire à quo tempore antiquus rigor exoleverit, legat Morinum l. 10. c. 16. Fortasse ita judicaverunt, qui so-

lent indiscretas poenitentias imponere, quas, utpote impositas non secundum regulas Charitatis, & Prudentiæ, Poenitentes nec tenentur acceptare, nec exequi. Solent hi hujusmodi poenitentias ut justas tueri, quia poenitens gravia scelera confessus est. At animadvertere debent poenitentes multoties fragiles non esse nimis terrendos, adeoque juxta prudentiam esse acerbiteram satisfactionis temperare. Audiant quomodo loquatur D. Thomas 3. p. q. 18. a. 3. *Sicut Medicus aliquando prudenter non dat medicinam ita efficacem, qua ad morbi curationem sufficiat, ne propter debilitatem naturæ majus periculum oriatur; ita Sacerdos divino instinctu motus non semper totam poenam, qua uni peccato debetur, injungit, ne infirmus aliquis ex magnitudine poenæ desperet, & à poenitentia totaliter recedat.* Non per hoc tamen dico non esse summo per redarguendos illos Confessarios, qui etiam pro gravibus sceleribus poenitentias ita leves imponunt, ut poenitentes nullatenus à peccando coarceantur.

Q. VI. An in satisfactionem imponenda sint opera poenalia; & quid si ex alio capite cadant sub præcepto.

R. I. Opus in satisfactionem injungendum debet esse poenale. Id probat S. Th. 3. p. q. 55. a. 2. tum quia, qui alteri satisfaciit, debet aliquid à se ipso subtrahere, per hoc autem quod peccator opus bonum non poenale præstaret, nihil sibi subtraheret. Tum quia satisfactio ordinatur etiam ad præservandum à culpa futura, homo autem non facile retrahitur à peccato, si poenam non expertus sit. Hujusmodi autem opera ex Concilio Florentino reducuntur ad orationem, jejunium, & elemosynam. Id autem explicans S. Thomas in 4. d. 15. q. 1. a. 4. q. 3., dicit per elemosynam nobis aliquid subtrahi bonorum fortunæ; per jejunium aliaque poenaltates aliquid bonorum corporis; per orationem verò satis est, si submittamus Deo bonam animam, hæc etenim non debemus à nobis subtrahere. Non definit tamen ipsa poenitentia semper esse aliquo modo poenalis, quatenus, eam faciendo, subtrahimus nobis aliquam commoditatem, vel sustinemus aliquid incommodum in ea faciendi. Addit S. Doctor prædicta opera opponi causis peccatorum; nam poenaltates corporales opponantur concupiscentiæ carnis; elemosyna nimio desiderio rerum temporalium; & oratio superbiam, quæ est origo omnium peccatorum. Adit orationem facere ne peccemus in Deum; elemosynam ne in proximum; jejunium ne contra nos ipsos. Notat etiam idem S. Doctor quæst. 15. cit. a. 1. ad 2., & 1. 2. q. 114. a. 4. ad 2., quod si in exequendis operibus poenaltibus minuatur difficultas ex promptitudine voluntatis, sive ardore Charitatis, non proinde minuitur satisfactio. Cæterum difficile est advenire opus bonum, quin simul non sit poenale: ipsum etenim comedere, cum non sit opus bonum, nisi fiat juxta regulas temperantiæ, hac ratione semper affert aliquam difficultatem, adeoque poenaltatem.

R. II. Opera, quæ cadunt sub præcepto, possunt esse satisfactoria. Ratio autem est quia, actus cadens sub præcepto bene potest esse liber, bonus, poenalis, & ordinatus in debiti solutionem, adeoque nihil deest ut sit satisfactorius. Pro quo advertendum, quod ideo, dum aliquis debet decem ex duplici titulo, e. g. ex contractu, & furto, utriusque debito non satisfaciit semel decem exhibendo, quia non intelligitur Creditor velle illi Misericordiam exhibere, sed acceptare decem pro satisfactione unius solummodo debiti, non verò alterius. Deus autem misericors, & benignus acceptat unicam solutionem in solutionem ad æqualitatem duplicis debiti; vel dicendum unum gratiosè remittere, & pro alterius extinctione solutionem, seu

sa-

satisfactionem acceptare. Ita Martyrium in aliquibus circumstantiis cadit sub præcepto, & tamen nemo negabit esse opus satisfactorium pro poena temporali debita peccatis. Mors ipsa Christi Domini cadebat sub præcepto, & tamen fuit plenissime satisfactoria. Id etiam exemplificari potest in nostris operibus quoad rationem meriti; opera etenim nostra, quamvis debita Deo jure servitii, vel etiam alicujus divini præcepti, non proinde desunt esse meritoria. Ratio est quia, quamvis Deo aliis titulis debeantur, sub qua consideratione nullum fuisset illis præmium debitum, nihilominus Deus, quasi nullo alio titulo essent illi debita, acceptat in ordine ad præmium, & pro eis Gloriam promittit. Pari ergo ratione nostra bona opera Deo ex præcepto debita, ab illo in satisfactionem acceptantur: *Candid. disp. 24. art. 31. dub. 9., Coninch. disp. 10. dub. 8. n. 68., & magis communiter.* Quamvis autem Deus condonet debitum, quod oritur ratione præcepti, & ita opus imperatum possit esse satisfactorium, id puto, ut supra innui, non extendendum ad opus imperatum sub eodem titulo. Hinc satisfactionem impositam pro alia confessione, non puto posse imponi in satisfactionem subsequenti confessioni, etsi nondum fuerit adimpleta; quod enim jam debitum est titulo satisfactionis, non habemus fundamentum dicendi à Deo quatenus debitum primo titulo condonari, ut possit pro nova satisfactione deservire: *Palau tr. 23. d. unie. p. 21. §. 2. n. 10., Candid. disp. 24. ar. 31. dub. 3.*

Hic tamen advertenda aliqua sunt. Primum est, quod si Confessarius aliter non se explicet, intelligendum est opus in satisfactionem injunctum debere esse supererogationis; nam intelligitur velle imponere novum onus poenale in peccatorum satisfactionem, adeoque diversum ab eo, quod imponitur à præcepto. Tunc autem intelligitur in satisfactionem sacramentalem etiam opera aliàs imperata imposuisse, quando tempore, quo implenda essent, etiam caderent sub præcepto; maxime si eo tempore iterari non possint: ut si Confessarius imposuisset jejunare per integram hebdomadam, in qua jejunium aliquo die caderet sub præcepto. Si verò præcepisset pluribus diebus semel Missam in satisfactionem audire, si illis diebus incidat dies festa, putarem ultra Missam ratione diei festi, aliam debere audire, nam commodè fieri potest; & opus in satisfactionem injunctum, intelligi debet de opere supererogationis, ut dixi supra. Secundum est, conveniens esse Confessarium semper etiam opus supererogationis in satisfactionem injungere; nam opera, quæ ex communi præcepto fieri solent, communiter non habent retrahere poenitentes à peccatis, & ulterius conveniens est subire novum onus, ut pro iis satisfaciatis. Nihilominus si ratione debilitatis, ac fragilitatis poenitentis prudenter judicet Confessarius non posse imponere congruam satisfactionem ex solis operibus supererogationis, tunc ipsam addet alia opera, quæ cadant sub præcepto. Rarè autem evenire potest necesse esse sola hujusmodi opera imponere; & si poenitens valeat etiam aliquod opus supererogationis adimplere, & nolit, quomodo judicari potest satis dispositus?

Q. VII. An pro publicis peccatis imponenda sit publica satisfactio.

R. Juxta Tridentinum sess. 24. de reform. c. 8., ubi peccatum talis sit naturæ, quia e. g. non commissum fuerit sine aliorum scandalo, ut exposcat publicam poenitentiam compensari, utique talis poenitentia est imponenda, aliàs non esset peccatis proportionata; & Confessarius oniteret imponere poenitentem obligationem ad quam tenetur, refertendi scilicet scandalum aliis datum. Id autem,

ut advertit S. Th. in 4. d. 14. q. 1. a. 5. q. 5. ad 1., non est contra sigillum confessionis; nam potuit poenitens ultroneè publicam poenitentiam scandalum datum compensare. Ultraquamquod, esse possit quis suspicari à Confessario impositam fuisse, talis notitia oritur ab ipso poenitente consentiente in publicam poenitentiam, qui absolvendus non esset, si nollet acceptare, dum ad eam teneretur: sicuti absolvendus non esset qui nollet petere veniam, vel facere restitutionem, dum ad hæc teneretur.

Regula in praxi observanda.

I. Observet Confessarius, dum vult convenientem satisfactionem imponere poenitenti, duo respicere debere; nempe & quod possit convenientem satisfactionem dare pro poena temporali debita peccatis, unaque deservire ad retrahendum poenitentem à novis peccatis. Certè nunquam satis redargui possunt ignorantes illi, remissi, palponesque Confessarii, qui pro quibusvis peccatis leves imponunt satisfactiones, adeoque facillimè poenitentes ad nova scelera, & fortasse pejora patranda redeunt: quapropter alienorum peccatorum participes fieri, dicit Tridentinum sess. 14. c. 8. At valde criminandi etiam sunt illi Confessarii, qui licet satisfactiones non tam incongruas imponant, nihilominus non satis conducunt ad emendationem poenitentis. Viro e. g., vel mulieri quàm maxime peccatis carnis deditis, pluries recitare Rosarium, vel Psalmos poenitentiales injungunt. Hujusmodi satisfactio ab iis personis & facillimè omittitur, & facillimè adimpletur, & valde modicè ab ea ad respicientiam impelluntur. Sicut ergo contraria contrariis curantur, iis alique etiam poenaltates sunt injungendæ, si ab eis possint præstari; & si ab eis præstari non possint, alia remedia, de quibus infra, imponenda. Videnda etiam quæ dixi, dum Tractatu Secundo de peccatis capitalibus egi.

II. Notet Confessarius à rigidioribus poenitentibus bene esse abstinere, quoties ægrè acceptarentur à poenitente; & fortasse ab eo, quamvis hic & nunc dispositus, non adimplendæ prævideatur. Melius est tunc satisfactionem mitiorem imponere, vel ad eam sub gravi culpa non obligare, monendo tamen non ideo leviora ab eo judicanda sua peccata, sed mitius cum eo agi ob ipsius fragilitatem, ab eoque longe majores poenas in altera vita sustinendas, si in ista pro suis peccatis non satisfaciatis. Verùm hanc regulam non propono respectu poenitentium jam à longo tempore peccatis assuetorum. Istitis rigidior imponenda est satisfactio, nec ab ea abstinendum, eò quod timeatur non adimpleturos. Hoc minus malum est, quàm si ob leviores poenitentias prosequantur parvipendere peccata, & sine legitimo dolore confiteri, quod valde de iis timendum est: *Coninch. de Sacram. disp. 10. dub. 8. n. 73.*

III. Loquendo de particularibus poenitentibus, quæ cum fructu imponi possunt, primò credo necesse esse in satisfactionem etiam injungere ea, ad quæ aliàs poenitens tenetur, ut emendetur à peccatis. Ita se haberet poenitenti imponere in satisfactionem, ne amplius per talem viam pertranseat, vel aliquam domum ingrediatur, ubi habet occasionem peccandi; ne amplius ludat, si consuetus sit blasphemare, vel ludo grave incommodum afferre suæ familiæ; ut quamprimum solvat debitas mercedes, seu satisfaciatis Mercatoribus, aliisque Operariis. Bene etiam erit imponere novam poenam, si hæc non adimpleantur, faciendi v. g. opus poenale, vel dandi aliquam elemosynam &c. Addantur semper aliquæ orationes, nam oratio est medium obtinendi à Deo auxilia ad respiciendum. Optimum erit si peccatori injungantur istæ rationes

nes faciendæ ante Crucifixi Imaginem, vel ante Imaginem B. Virginis brachiis extensis, repetendo actum doloris, & propositi nunquam peccandi. Item, si poenitens capax sit, imponatur ipsi aliqua meditatio vel Passiois Christi, vel Novissimorum; experientiâ etenim constat hujusmodi mentalem orationem non parùm ad emendationem conducere. Orationi, si fieri potest, bene erit addere lectionem alicujus pii libri, faciendam coram universa familia, vel etiam audire Conciones. Valde pariter commendatur imponere in satisfactionem Sacramentorum frequentiam; ac ex fructu dignoscat Confessarius, si ad ea poenitentes accedant cum convenienti dispositione. Non exigua item erit utilitas Poenitentium, si illis, dum id facere possint, imponatur quotidie Missam audire. Eleemosyna etiam valde conducit ad gratiam impetrandam pro emendatione; adeoque non abstineat Confessarius ab ea in satisfactionem imponenda, si poenitens possit eam facere. Videat ergo Confessarius quæ aptiora remedia prodesse possint poenitenti, eaque eligat, ut consulat ipsius emendationi.

IV. Satisfactiones per aliquod tempus protrahendæ valde utiles sunt ad emendationem; nam ita non tam facile poenitens gravitatis suorum criminum obliviscitur, & coactus sæpe aliquod bonum opus facere, assuecit se Deo commendare, & Christianè vivere. Dum autem imponuntur in satisfactionem aliqua opera, vel orationes per aliquod tempus protrahendæ, ordinariè non expedit esse aliquid grave; tum ne poenitens tandem omitat; tum quia sæpe debere eandem repetere valde molestam reddit satisfactionem, si sæpe grave quid sit præstandum. Bene etiam faciet Confessarius, vel si non obliget ad hæc præstanda, dum poenitens ipsorum obliviscitur; vel si dicat satis esse, si postea præter, dum recordabitur. Consulere etiam assignare tempus hujusmodi adimplendi; dum v. g. mane surgit à cubile, ut in decursu diei recordetur ab ipso à peccatis abstinendum, deinde post prandium, ac tertio dum dormitum vadit, ut cautus sit in nocte ab iisdem cavendi.

V. Expedit etiam multoties in satisfactionem diversa opera imponere, ut toties frequentare Sacramenta, Imaginem B. Virginis invisere, quotidie recitare Rosarium &c. At Confessarius cavere debet, ne tot sint diversa opera, ut facile ipsorum poenitens obliviscatur, vel ut ita dicam, ab iisdem obruat. Videat ergo hæc incommoda cavere, & variorum multipliciter operum non sine necessitate imponere.

VI. Non potest negari aliquando necesse esse imponere publicam poenitentiam, quando nempe refarciendum est scandalum publicè datum. Exemplum sit in eo, qui publicè aliquem gravibus injuriis affecit, vel infamavit, huic certe imponendum est in satisfactionem, ut publicè restituat honorem, & famam. Dum verò necessaria non est publica poenitentia ad refarciendum scandalum, puto non debere Confessarios publicas poenitentias imponere ob varia inconvenientia, quæ possunt exinde derivare. Tunc verò non est necessaria publica poenitentia, quando ipsa vitæ emendatio sufficit ad scandalum datum removendum. Certè meretrix non peccat sine publico scandalo, at istud sufficienter compensat, si relicto statu peccati faciat se cognoscere emendatam: aliunde autem publicam injungendo poenitentiam, quot orientur irrisiones, quot detractioes &c. Hinc S. Congregatio, teste Fagnano in cap. manifesta de poenit. & remiss., noluit declarare, an in foro Sacramentali pro publicis peccatis imponendæ essent publicæ poenitentia, ut ita magis consulere quieti Confessariis, & Poenitentium.

C A P U T II.

De Obligatione quam habet poenitens acceptandi Poenitentiam; quando debeat illam adimplere; & quando ab ea exequenda excusetur.

Q. I. AN Poenitens teneatur acceptare injunctam satisfactionem.

R. Poenitens teneatur acceptare, & exequi satisfactionem præceptivè impostam. Ratio est quia, in Sacerdotibus est potestas præcipiendi implementum satisfactionis, nam est in eis potestas etiam ligandi, ut observat Tridentinum sess. 14. cap. 8. & can. 15.; potestati autem præcipiendi correspondet in Subdito obligatio exequendi. Confirmari id potest quia, ex potestate tradita Sacerdotibus solvendi teneatur poenitens, habens conscientiam peccati mortalis, accipere absolutionem, cum Christus Dominus noluerit lapsos post Baptismum independentes à Confessione justificari, ut docet etiam Tridentinum sess. 14. c. 5., adeoque ipsa contritio non justificat sine voto confessionis: sicut ergo ex potestate solvendi teneatur poenitens acceptare absolutionem Sacerdotis, ita ex potestate ligandi oritur in eo obligatio acceptandi satisfactionem. Quamquam autem verum sit non esse absolvendum nolentem absolutionem acceptare, hoc non probat poenitentem ad hoc non teneri ratione potestatis solvendi traditæ Sacerdotibus, sed ideo non est absolvendus, quia demonstrat esse indispositum; qua ratione nec est absolvendus nolens rationabilem acceptare poenitentiam. Præfata ratio adhuc roboratur quia, potestas ligandi data est Sacerdoti tanquam Judici, adeoque debet posse coercere reum, ut docet S. Th. in 4. d. 19. q. 1. a. 1. ad 3., & poenam imponere etiam ad præteritorum peccatorum vindictam, & castigationem, ut habet Tridentinum sess. 14. c. 8. Nulla autem esset illi potestas tradita coercendi reos, quales sunt poenitentes, & eorum peccata puniendi, quoties illis liberum esset injunctam satisfactionem reponere.

Denique cum Virtus Religionis obliget sub gravi ad non omittendam integritatem Sacramenti, non solum eidem consulere debet Confessarius, quia ejusdem Minister, satisfactionem imponendo, sed etiam poenitens, utpote exhibens materiam hujus Sacramenti, acceptando, ac exequendo satisfactionem. Quamvis ergo supponeretur liberum esse poenitenti velle in hac, vel altera vita satisfacere poenæ debitæ peccatis, eò ipsò nihilominus quòd accedat ad Sacramentum Poenitentia, tenebitur ratione virtutis poenitentia satisfactionem à legitima potestate injunctam adimplere; sicut etiam ratione virtutis religionis, ne mutilum reddat Sacramentum. Hinc omittendo satisfactionem dupliciter peccabit, contra virtutem nempe Poenitentia, & contra Religionem. Videantur S. Th. in 4. d. 18. q. 1. a. 3. q. 3., S. Antonin. 3. p. tit. 18. cap. & S. 19., Lugo de poenit. disp. 25. sect. 5. n. 68., Salmant. Schol. tr. 24. disp. 11. dub. 2. n. 21.

Dixi in responsione poenitentem teneri acceptare poenitentiam præceptivè impostam. Notandum ergo est nullatenus Confessarium posse totam poenitentiam permittere arbitrio Poenitentis, dicendo e. g. impono tibi in satisfactionem jejunium, si volueris jejunare. Ratio est quia, posset tunc poenitens non jejunare, & ita Sacramentum careret parte integrali; quod non potest sine gravi culpa permittere Sacerdos, maximè dum imponenda est satisfactio pro gravibus culpis, cum teneatur sub gravi consulere integritati Sacramenti. Semper ergo teneatur aliquam satisfactionem præceptivè imponere, quamvis possit sub disjunctione imponere, vel

vel audire e. g. tot Missas, vel talem facere elemosynam; quamcumque enim tunc eligat poenitens, verificatur impostam fuisse à Confessario. Si verò satisfactio, quam præceptivè injungit, non reputetur sufficiens juxta culpas poenitentis, & nihilominus, attenta conditione poenitentis, æquum non reputet graviosem imponere, poterit hoc, vel illud opus arbitrio poenitentis relinquere dicendo, quòd si illud faciet, intendit ab ipso fieri in satisfactionem: cum etenim ita intendatur applicatum in satisfactionem ab eodem Confessario, jam habet etiam vi clavium esse satisfactorium. Idem dicatur, si Confessarius diceret se applicare in satisfactionem poenitentis, quidquid boni faciet usque ad sequentem confessionem: S. Th. quoad 3. ar. 28., Candid. disquis. 24. a. 31. d. 14., Dian. p. 3. tr. 4. resol. 82.

Q. II. AN Poenitens teneatur sub gravi acceptare, & exequi satisfactionem injunctam pro peccatis venialibus, vel mortalibus jam confessis.

R. I. Si Poenitentia imposta sibi sit, poenitens non teneatur sub gravi eam acceptare, vel exequi. Ratio est quia, integritas Sacramenti, ob quam imponitur poenitentia, non consistit in indivisibili, aliàs satisfaciendo levissimæ poenitentia propter culpas gravissimas, ex vi integritatis Sacramenti ad nihil amplius, teneatur. Si ergo integritas Sacramenti admittit magis, & minus, gravis dicenda erit, si injuncta satisfactio erit gravis, & è contra levis, si satisfactio sit levis. Cum proinde privare integritate Sacramentum in omissione levis satisfactionis, vel levis partis satisfactionis gravis, sit illum privare integritate, quæ de se levis est, ut dixi etiam capite superiori, hinc est in tali omissione non nisi culpam levem intervenire: Palms tr. 23. disp. unic. p. 21. §. 4. n. 9., Laym. l. 5. tr. 6. c. 15. n. 7.

R. II. Si Poenitentia injuncta pro levibus peccatis sit gravis, & Confessarius non exprimat se velle tantum sub levi obligare, teneatur poenitens sub gravi illam acceptare, & exequi. Prima pars probatur observando obligationem satisfaciendi pro peccatis venialibus non commensurandam cum obligatione ea confitendi; aliàs sicut nulla est obligatio ea confitendi, neque esset levis obligatio injunctam pro eis satisfactionem adimplere. Item eadem satisfaciendi obligatio non commensuranda est obligationi peccata vitandi, aliàs sicut datur gravis obligatio vitandi mortalia, quæ jam quis confessus est, teneatur sub gravi exequi satisfactionem levem, quæ ipsi imponeretur, dum iterum clavibus subiceret. Obligatio igitur acceptandi, & exequendi poenitentiam, quæ ex genere suo gravis est, regulanda est juxta materiam, quæ præcipitur; & si hæc gravis erit, gravis etiam erit prædicta obligatio. Porro causa rationalis imponendi gravem satisfactionem pro levibus peccatis, dari potest tum quia tanta sint peccata venialia, ut magnus etiam sit reatus poenæ temporalis; adeoque bene possit illi correspondere gravis satisfactio, quæ, accedente præcepto Confessarii, fundat gravem obligationem. Tum quia, ratione peccatorum venialium potest Confessarius videre poenitentem valde dispositum ad peccandum mortaliter, adeoque necessarium judicare illum gravi poenitentia à talibus culpis venialibus removere. Idem dicas dum Confessarius videt Religiosum ob assidua peccata venialia non parum ab acquirenda perfectione retardari: Lugo disp. 25. sect. 5., Bonac. de Poenit. disp. 5. q. 5. sect. 3. p. 4. n. 4., Leander disp. 9. a. 60.

Dixi tamen poenitentem debere sub gravi præfata satisfactionem exequi, quoties Confessarius non se exprimat velle tantum sub levi obligare. Ratio est quia, sicut spectat ad Confessarium materiam determinare, ita & spectat ad ipsum.

obligationem taxare, quoties rationabiliter judicet non esse juxta materiam gravitatem regulandam: ut si v. g. judicet imponendam obligationem sub levi ad facilis inducendum poenitentem vel valde fragilem, vel scrupulosam ad acceptandam gravem satisfactionem: Suar. de Poenit. disp. 38. sect. 7. n. 5., Palms tr. 2. disp. 2. p. 8. n. 4., Dian. 3. p. tr. 6. resol. 91.

Q. III. AN liberum sit Poenitenti se eximere à gravi satisfactione, quam videt sibi à Confessario imponendam, relinquendo Sacramentum inchoatum, & ad alium Confessarium accedendo.

R. Si prædictus poenitens cognoscit poenitentiam sibi imponendam esse rationabilem, & necessariam ad sui emendationem, difficile erit non peccare mortaliter, relinquendo Sacramentum jam inchoatum; nam tunc accedendo ad Confessarium, quem putat satisfactionem valde mitiorem injuncturam, impossibile est non cognoscere se accedere ad Confessarium, quem sperat suo munere abuturum. Si verò putet benigniorem poenitentiam posse sibi licite imponi, quamvis neque judicet irrationabilem, quam vellet illi imponere præfatus Confessarius, tunc si accedat ad Confessarium prudentem, & pium, quamvis id faciat ex quadam ignavia, aut levitate animi, censent Theologi non nisi venialem irreverentiam committere relinquendo Sacramentum inchoatum. Accedit usum Sacramenti Poenitentia, ut non reddatur valde difficilis, exposcere ut poenitentes non expolientur sua libertate; quamvis in casu præfati aliqua adit culpa, cum poenitens post inchoatum Sacramentum, in præfatis circumstantiis non habeat causam omnino rationabilem à primo Confessario recedendi: Lugo disp. 25. sect. 5. n. 77., Palms tr. 23. disp. unic. p. 21. §. 4. n. 7., Avers. de Poenit. q. 13. sect. 5.

Q. IV. AN Poenitentia sit adimplenda ante absolutionem.

R. Ex vi Sacramenti poenitentia non est ante absolutionem adimplenda; cum etenim institutum sit per modum judicii, in quo pena post sententiam mandatur executioni, ita bene potest satisfactio post absolutionem adimpleri. Accedit quòd licet melius sit, si Sacerdos ante absolutionem satisfactionem imponat, tum quia ita omnes partes Sacramenti absolutioni tanquam parti formali subiciuntur, tum quia rectus ordo judicii aptius servatur, si ante absolutionem poenitens satisfactionem exequendam spondeat, cum maximè ex hoc melius Confessarius certioratur de ipsius dispositione, nihilominus satisfactio etiam post absolutionem imponi potest. Et ratio est quia, cum ea non sit pars materialis, supra quam cadere debeat absolutio, non est necesse ipsam imponere ante absolutionem; & aliunde cum sit pars merè integralis, sufficienter intelligitur unita cæteris partibus essentialibus, si immediatè post absolutionem imponatur poenitenti, quem aliàs Confessarius certus est acceptaturum: D. Antonin. 3. p. tit. 17. cap. 20. §. 1., Suar. disp. 38. sect. 3. n. 5., Navar. de Poenit. disp. 6. c. 1. n. 35. Si autem non est necesse Confessarium imponere satisfactionem ante absolutionem, utique nec est necesse ante eam adimplere. Hic autem adnotare oportet Alexandrum VIII. sequentes damnasse propositiones, videlicet n. 16. Ordinem præmittendi satisfactionem absolutioni induxit non politia, nec institutio Ecclesia, sed ipsa Christi lex, & præscriptio, naturæ rei id ipsum quodammodo dictante. Sub n. 17. Per illam præxim mox absolventi, ordo Poenitentia est inversus. Sub n. 18. Consuetudo moderna quoad administrationem Sacramenti Poenitentia, etiamsi eam plurimorum hominum subsistent auctoritas, & multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominus ab Ecclesia non habetur pro usu, sed pro abusu. Cæterum si Confessarius credat

dat necessarium experiri operibus satisfactoriis dispositionem penitentis, adeoque ea injungat ante absolutionem exequenda, utique ea præstare debet ante absolutionem.

Q. V. An Penitens teneatur adimplere satisfactionem eo tempore, quo est in statu Gratia?

R. Communiter docent Theologi adimplentem satisfactionem in statu peccati mortalis nullam consequi remissionem pena temporalis; quamvis etenim Deus concedat ex sua misericordia peccatoribus gratias actuales ad respiciendum, nihilominus cum sint ad gloriam indispositi, non conceditur ipsis quod præparat ad eam, nempe pena remissio. Præterea, quantumvis opera peccatoris proportionem haberent ad defendendam penam, nihilominus à Deo quoad hunc effectum non acceptantur, utpote sibi exhibitæ à suo inimico, ut observat S. Th. 3. p. q. 14. a. 1. & 2.; quapropter Ecclesiast. 34. dicitur: *Dona iniquorum non probat Altissimus*, & Prov. 15. *Vltima impiorum abominabiles Domino*. Quamvis tamen exequens penitentiam in statu peccati mortalis ipsius effectum non obtineat, nihilominus non tenetur postea eam iterum adimplere in statu gratia. Ratio est quia, ad adimplendum præceptum satis est ponere rem præceptam quoad substantiam, licet finis ob quem præcipitur non obtineatur; ut patet in eo, qui die festo audit Sacrum in statu peccati mortalis: *Dian. p. 4. tr. 4. resol. 24.*, & alii apud ipsam. Puto autem exequentem satisfactionem in statu peccati mortalis peccare venialiter, quia intercedit aliqua irreverentia ponendo partem Sacramenti in tali statu.

Q. VI. An differri possit exequutio satisfactoris: & quid si Confessarius designet tempus illius adimplenda.

R. I. Certum est diu differre gravem penitentiam absque iusta causa esse peccatum mortale; tum quia satisfactio, utpote pars Sacramenti, debet moraliter aliis partibus uniri, quod non facit qui sine iusta causa diu differt. Tum quia Confessarius intendit obligare penitentem ad satisfactionem adimplendam, dum potest eam exequi, quamvis cum aliquo incommodo; unde si valde differat, postquam potuit adimplere, in re gravi transgreditur præceptum Confessarii. Omnino ergo rejiciendam puto opinionem illorum, qui dixerunt posse sine gravi culpa per annum penitentiam differri, quoties Confessarius nullum tempus assignaverit; sicut nec è contra probanda opinio, qua universaliter dicebatur esse peccatum grave per tres, aut quatuor dies penitentiam differre, quamvis sit peccatum veniale, etsi non per longum tempus absque iusta causa differatur. Quando igitur dilatio penitentia, dum Confessarius tempus non assignaverit, sit culpa levis, vel gravis, potius pendet à prudenti iudicio Confessarii juxta diversas circumstantias regulando: *Palau. tr. 23. disp. unic. p. 21. §. 4. n. 12.*, *Hurtad. de penit. disp. 14. diff. 1.* Ego puto quòd si commodum sit penitenti statim exequi satisfactionem, & sine iusta causa differat per quindecim dies, talis dilatio sit gravis; cum etenim Confessarius intendat obligare penitentem ad ponendam satisfactionem, statimac commodè facere potest, iuste est graviter invitatus quoad dilationem per integros quindecim dies, quando statim commodum erat penitenti ipsam adimplere; ultraquamquod non videtur levis irreverentia hujusmodi tempore Sacramentum sine iusta causa parte illud perficiente privare. Quòd si penitentia injuncta executio valde sit necessaria ad futura peccata præcavenda, tunc minor dilatio potest esse peccatum grave, quia Confessarius intendit hujusmodi penitentias statim exequutioni mandandas.

R. II. Si Confessarius designet tempus satisfactionis adimplenda solummodo ad removendam negligentiam penitentis, non quilibet levis dilatio erit peccatum grave, quia transgredetur præceptum Confessarii per leviorem dilationem. Idem dicas de valde brevi dilatione penitentia medicinalis, nisi necesse sit nec per breve tempus differre ad peccata præcavenda. Si verò Confessarius designavit tempus pro satisfactione adimplenda, nec alio tempore potest finis à Confessario intentus obtineri, tunc grave peccatum est non adimplere penitentiam tempore designato; nam tali tempore, eam adimplere necessarium est ad consequendum finem intentum à Confessario. Exemplum sit, dum designata est aliqua dies ad adimplendam satisfactionem, ut penitens Indulgentiam lucratur; vel, ut plures addunt, ea die specialiter B. Virgo colatur &c. Et ratio est quia, tunc Confessarius non intendit solummodo imponere tale opus in satisfactionem specificativè sumptum, sed reduplicativè, ut conducens scilicet ad lucrandam Indulgentiam, & ad B. Virginem tali tempore colendam, qua ratione omnino adimplendum est tempore designato. Nihilominus, dum per unicam diem differretur opus impositum determinata die in cultum alicujus Sancti, volunt aliqui non esse nisi culpam levem ob levitatem materis, quia adhuc obtineretur finis præcipuus à Confessario intentus satisfaciendi, & præcavendi peccata; & solum penitens leviter deficeret in fine secundario, quatenus videtur nempe minorem cultum exhibere Sancto, si in ejus honorem alia die à præscripta fiat opus injunctum: *Palau. disp. unic. p. 21. §. 4. n. 13.*

Hic autem obiter advertas quòd, cum in imponenda satisfactione finis à Confessario præcipue intentus sit satisfacere, cultus verò B. Virginis &c. dum assignatur aliqua dies eidem dicata pro penitentia adimplenda, sit alter finis partialis, vel secundarius, sequitur vigere obligationem eidem satisfactioni implenda, etsi dies assignata transierit, cum perseveret finis principalis quare imposita est: *Suar. disp. 38. de penit. sect. 7. n. 6.*, *Coninck. disp. 10. dub. 9. à num. 84.* Et idem dicendum contra aliquos, si penitentia per longum tempus distribuatur, ut si Confessarius præcepisset per integrum annum singulis hebdomadibus feriâ sextâ jejunare. Et quidem, si tunc penitens non teneretur penitentiam adimplere, omnino irrationabiliter commodum ex suo delicto reportaret; cum maximè ex eo quod deberet omittas penitentias adimplere, non subiret majus gravamen eo, quod subire debebat, & noluit. Contraria aliquorum opinio, scilicet non esse obligationem adimplendi penitentiam, quando transierit dies assignata pro ea exequenda, falsa reputatur. Et quidem nullatenus urget, quam adducunt paritatem, dicendo discurrendum esse de penitentia adimplenda, sicut de opere ad quod quis aliqua determinata die tenetur ex voto; vel sicut de Missa, quam quisque die festo tenetur audire, quæ obligationes cessant, si tempus ipsarum adimplendarum transierit. Non, inquam, urget hæc paritas, quia vovens aliquod opus exequendum determinata die, & Legislator determinatis diebus aliquid præcipiens, potuerunt solummodo intendere cultum eo tempore præstandum Christo Domino, B. Virgini, vel alicui Sancto; unde, cessante ratione talis cultus pro eo tempore præstandi, cessat obligatio. At Confessarius independenter à tali cultu designato tempore præstando, primò & per se intendit ordinare opus injunctum in satisfactionem; & cum talis finis perseveret etiam post tempus designatum, nullatenus intelligi potest cessare obligationem injunctæ satisfactionis.

Q. VII.

Q. VII. Quando Impotentia physica, vel moralis excuset ab adimplenda poenitentia.

R. Cum nemo ad impossibile teneatur, utique poenitens non tenetur adimplere satisfactionem sibi redditam physicè impossibilem; ut si quis infirmitate impediretur ab invivenda aliqua Ecclesia, prout impositum fuerat in satisfactionem. Cessante verò impedimento exequenda est injuncta satisfactio. Cessat etiam obligatio satisfactionis adimplenda per impotentiam moralem, quæ primò tunc datur, quando adimpleri non potest nisi cum difficultate valde majori eâ, quæ ab initio fuerit prævisâ, quia tunc credi non potest intentionem fuisse Confessarii obligare in talibus circumstantiis ad illius executionem. Exemplum sit in eo, qui deberet magnam elemosynam in satisfactionem erogare, quam postea non posset sine gravi incommodo tribuere ratione infortunii, quod post Confessionem supervenit. Oritur etiam moralis impotentia, dum opus injunctum à legitima potestate prohibetur; ut si Religioso, Filio-familias, Servo, mulieri uxorata prohibeantur ab ipsorum respectu Superioribus frequentes Ecclesie visitationes, jejunia repetita &c. in satisfactionem injuncta. Si etenim accedat prohibitio Superioris legitime imperantis, jam hujusmodi illicita redderentur, adeoque nullatenus exequenda sunt: *Palau. tr. 23. disp. unic. p. 21. §. ult. n. 17.*, *Avers. de penit. q. 13. sect. 6.* Semper tamen poenitens præ oculis habeat, quòd si penitentia est divisibilis, adimplenda est aliqua illius pars, si hæc facta non sit physicè, vel moraliter impossibilis; ut si e. g. impositum esset in satisfactionem aliqua frequentia invivere Ecclesiam, & id non pro semper prohiberetur, sed solummodo prohiberetur frequentia, tunc adhuc invivenda esset Ecclesia, sed non frequenter. Dum ergo satisfactio est divisibilis, semper adimplenda saltem est illa pars, quæ non est impossibilis, quia talem esse credendum est intentionem Confessarii; & quia ratio dicitur, quòd qui non potest totum debitum extinguere, sed potest partem, ad id saltem teneatur: *Sanch. l. 1. in Decal. c. 19. num. 7.* & communiter.

Major difficultas est quoad eum, qui injunctæ satisfactionis oblitus est, nec, sicuti facere teneretur, adire potest Confessarium, à quo fuit imposita. Quamvis igitur huic ratione oblivionis impossibilis reddita sit satisfactio, nihilominus aliqui volunt, ad consulendum integritati Sacramenti, debere iterum saltem præcipua peccata alicui Sacerdoti manifestare, ut pro eis penitentia injungatur. Ego autem puto, quòd licet optimum consilium sit ita agere, & ad debitum extinguendum petere in sequenti confessione penitentiam, quæ pro gravibus imponi solet, nulla tamen sit obligatio iterum confitendi peccata jam confessa, ut nova imponatur pro eis satisfactio. Ratio est non solum quia, ordinariè loquendo, nulla est obligatio iterum confitendi peccata semel ritè confessa, sed etiam quia nova injuncta satisfactio ad integritatem prioris Sacramenti non deserviret. Et hoc probatur, tum quia prius Sacramentum non integratur nisi per satisfactionem vi ejusdem Sacramenti impositam; quod supponitur esse impossibile, vel quia poenitens non possit adire priorem Confessarium, vel etiam quia iste immemor sit injunctæ poenitentia. Tum quia satisfactio, quæ in alia confessione imponeretur, ad hujus integritatem pertineret, eadem autem satisfactio non potest esse pars integralis duplicis Sacramenti: *Lugo de penit. disp. 25. num. 87.*, *Leander de penit. disp. 9. q. 93.* aliique apud ipsos.

Q. VIII. An poenitens excusari possit ab adimplenda satisfactione, lucrando Indulgentias.

R. Non nego, speculativè loquendo, valde pro-

babilem esse opinionem multorum Theologorum, quibus favere videtur S. Th. in 4. d. 20. q. 1. a. 3. q. 1., & in suppl. q. 25. a. 1., dum asserunt ratione Indulgentia excusari posse poenitentem ab exequenda poenitentia, maximè quatenus punitiva est. Ratio ipsorum est quia, præceptum divinum, vi cuius imponitur poenitentia, habet pro fine satisfactionem poenitentia debita pro peccatis; si ergo iste reatus pena deleatur mediante Indulgentia, maximè si sit plenaria, cessabit finis talis præcepti, adeoque & ipsum cessabit obligare. In praxi nihilominus censo semper adimplendam esse injunctam satisfactionem. Ratio mihi est quia, ad hoc ut poenitens posset omittre injunctam poenitentiam ratione Indulgentia, deberet esse certus illam lucratum fuisse, aliàs cum obligatio adimplendi poenitentiam sit certa, non potest cessare per incertam satisfactionem; quis autem potest habere præfatam certitudinem, cum & ipse anima satis pia semper habeant aliquam anxietatem, an sint in statu gratia, sine quo nemo potest Indulgentiam lucrari? Præterea valde probabilis est opinio D. Bonaventura in 4. d. 20. q. 5., & aliorum, magis, & minus de Indulgentiis lucrari juxta majorem, vel minorem rationem debitorum, & juxta majorem, vel minorem fervorem poenitentis; qua ratione magis & minus participantur effectus Sacramentorum: nemo autem certè judicabit vel tam exiguum habere pena reatum, vel tantum fervorem in lucranda Indulgentia habuisse, ut plenè suis debitis satisfecerit. Sicut ergo nunquam excusatur ab exequenda poenitentia, qui aliàs eximia satisfactionis opera fecisset, quia nunquam potest esse certus totum reatum pena delevisse, ita dicendum est in casu nostro.

Multò minus adhæreo illi opinioni, quam propugnat Lugo disp. 27. de penit. sect. 2. num. 21., & alii, quæ dicit poenitentes ratione lucrata indulgentia liberari etiam ab obligatione satisfaciendi poenitentia, quatenus est medicinalis. Observo ergo Sacerdotem posse obligare ad satisfactionem medicinalem exequendam, quamvis consideretur eam præcisè imposuisse, quatenus Medicus est Animarum. Id autem probatur tum quia, etiam solum agendo, ut Medicus est Animarum, agit nomine Christi, qui ad eam potest obligare; tum quia imponere poenitentiam etiam ut medicinalem derivat à potestate ligandi, ex qua oritur obligatio satisfaciendi respectu poenitentis. E contra cum Indulgentia de se non conferant ad refranandas passiones, ad corporis mortificationem, & ad removendum poenitentem ab aliqua domo, aliisque occasionibus peccati, quibus rationibus poenitentia ut medicinales imponuntur, hinc est quòd cum, non obstante indulgentia, perseveret finis, quare imponitur poenitentia ut medicinalis, adhuc perseveret obligatio eam adimplendi.

Q. IX. An Poenitens excusetur ab exequenda Poenitentia, si illam adimpleat per alium.

R. Alexander VIII. sub num. 15. hanc damnavit propositionem: *Poenitens propria auctoritate substituere alium potest, qui loco ipsius poenitentiam adimpleat.* Et quidem poenitentia ut medicinalis nullatenus prodesse potest Poenitenti, si ab eodem non adimpleatur, ut de se patet. Item quatenus satisfactoria ita adimplenda est, ut sit pars integralis Sacramenti; talis autem non potest esse nisi quatenus virtute clavium imponitur à Sacerdote, hic autem non imponit poenitentiam substituto, sed ipsi poenitenti. Accedit Confessarium habere auctoritatem obligandi ipsum poenitentem, ipsumque intendere obligare, dum satisfactionem imponit. Quòd si Sacerdos contentus esset poenitentiam per alium adimpleri, quamvis id non expediat, tunc bene fieri posset; esset enim pars Sacramenti, quatenus ita

ita fieret ex voluntate Confessarii, & prodesset Penitenti, nam satisfactio ab uno exhibita potest alteri applicari: *D. Th. 3. p. 9. 13. suppl. a. 2., Suar. d. 38. de Penit. sect. 9. n. 2. & 3., Bon. d. 5. q. 5. sect. 3. p. 4. num. 11.*

Regula in praxi observanda.

I. Dum Confessarius videt penitentem recusare sibi inunctam satisfactionem, quamvis non nimis gravem, non statim illum dimittat. Videat an id oriatur defectu doloris suorum peccatorum, de quo valde timere potest, si ea, quamvis valde gravia, parvifaciat. Id ipsum timere potest, si recuset penitentiam medicinalem omnino necessariam ipsius emendationi; ut si nolle acceptare in satisfactionem dimittere proximas occasiones peccandi, aliquas facere orationes ad se preservandum, cum antea valde raro se Deo commendaret &c. Dum igitur Confessarius prudenter iudicet à penitente recusari iniunctam satisfactionem defectu doloris, & propositi, utique est sine absolutione dimittendus. Si verò videat recusare penitentiam, quia ex quadam ignavia, ac animi pusillanimitate nimis sibi gravem reputat, cupidus aliunde emendationis, tunc peramanter demonstret verè gravem non esse; illi gratum futurum potius in hac vita, quam in igne Purgatorii peccatorum. Penas luere; penitentiam non solum imponi ad penam satisfaciendum, sed etiam ad emendationem obtinendam, qua etiam ratione aliquid incommodi afferre debere. Quòd si adhuc difficilem videt ob sui pusillanimitatem in acceptanda penitentia, non recuset illam aliquantum moderari, ut ex S. Thoma innui capite 1. quæsto 5. At si adhuc, dum facilem reddidit, in ea recusanda perseveret, tunc crederem verè de suis peccatis non dolere, maximè si ipsi necessaria sit aliqua medicinalis satisfactio; ex verò etenim peccatorum dolore confurgeret aliqua animi promptitudo ad eam adimplendam, utpote qui scire debet teneri ad satisfactionem adimplendam, eamque aliquo pacto proportionatam debere esse peccatis.

II. Notet Confessarius aliquando expedire penitentiam gravem pro solis venialibus; & id non solum quando quis quamplura huiusmodi peccata, maximè plenè voluntaria habet, sed multò magis si videt facile penitentem in gravia peccata, ruiturum, quoties aliqua penitentia non illum refranet à committendis peccatis venialibus. Id facillimè evenit iis, qui non cavent à committendis cum plena advertentia peccatis venialibus in aliqua materia, quæ ex genere suo esset mortalis, quamvis peccatum leve sit ex parvitate materiæ. Exemplum sit in eo, qui non cavet à levibus furtis committendis. Idem dico de iis, qui, ut ita dicam, incipiunt à longe affuescere veneris; ut si quis liberos non tam pudicos libenter legat; si aliquas æquivocationes proferat; si cum mulieribus aliquantum familiariter agat. Quamvis hæc aliquando fieri possint cum sola culpa veniali, nihilominus experientia dicat valde ad mortalia disponere. Idem, experientia teste, iudicandum de iis, qui plenè advertentia ruunt in quodcumque peccatum veniale, non curantes de cavendis nisi mortalibus. Semper cum ergo isti admoniti non respiciant, aliqua non tam levi penitentia refræmandi sunt, ne postea Confessarius lugeat eos in gravia crimina prolapsos.

III. Dum Confessarius videt Penitentem valde frequenter sine iusta causa satisfactionis executionem differre, seridè perpendat an id evenire possit quia in iustis accedat ad Sacramentum. Dum vero peccatorum dolore, & emendationis proposito recipit aliquis huiusmodi Sacramentum, solet

in eo excitari quoddam desiderium cavendi à peccatis, & pro ipsis satisfaciendi, quod non apparet in eo, qui sine iusta causa differt satisfactionem adimplere, quamvis dilatio tanta non sit, ut intercedat culpa gravis. Quòd si talis dilatio ex quadam naturali ignavia, vel oblivione oriatur, pertinet ad Confessarium penitentem mone-re, ut statim post confessionem, si potest, penitentiam adimpleat, ne in culpabilem dilationem incurrat.

C A P U T III.

De Penitentia Commutatione.

Q. I. AN Penitens possit penitentiam sibi inunctam commutare.

R. Penitens non potest propria autoritate penitentiam sibi inunctam etiam in melius commutare. Ratio est quia, cum commutare penitentiam sit novam loco præcedentis imponere, consequens est quòd, sicut primò penitentiam imponere est actus iurisdictionis, & virtute clavium elevatur, & sit pars Sacramenti, ita dicendum est de eisdem commutatione. Cum ergo in Penitente non sit huiusmodi iurisdictionis, sequitur nec posse ex suo libito penitentiam sibi impositam commutare. Nec refert penitentiam, quam vellet eligere, magis conducere ad satisfaciendum pro pena peccatorum, quam penitentiam à Confessario inunctam. Contra etenim est quia, quamcumque ex se perfectiorem satisfactionem eligat, eò ipsò quòd eam sibi propria imponat autoritate, nunquam erit pars Sacramenti. Ulterius præceptum Confessarii non tantum respicit finem, sed primò, & per se medium præscriptum ad ipsius assequutionem; unde omnino ponendum est quòd præscripsit. Ad eum modum quo, dum Ecclesia præcipit jejunium propter carnis macerationem, nulli liberum est eligere aliud medium etiam perfectius ad hunc finem conducens; & ita nemo potest loco jejunii eligere se flagellis cruentare, asperum induere cilicium &c. Quòd si aliquis instaret *tr. 8. q. 2. c. 5. quæst. 2. resp. 3.* dictum esse voventem posse opus, ad quod voto se obligavit, propria autoritate, saltem in melius commutare, adeoque idem dicendum esse respectu penitentis, respondendum esset latam esse disparitatem. Ea autem est quia, opus ad quod quis tenetur ex voto, neque est pars Sacramenti, neque impositum est Superioris autoritate, quæ cum interveniant respectu satisfactionis, non remanet liberum penitenti eam commutare; sicut voventi liberum est commutare in melius opus, quod propria autoritate assumpsit: *Lugo de penit. disp. 25. numer. 95., Palau tr. 23. disp. unic. p. 21. §. ult. num. 10. & communitè.*

Q. II. AN Sacerdos, qui penitentiam inunxit, possit eam commutare extra Confessionem.

R. I. Supponitur in præfato Sacerdote esse facultatem penitentiam commutandi, nam cum id multoties necessarium sit, nullatenus dubitandum est Christum huiusmodi facultatem Confessariis tribuisse. At puto nullatenus illis competere hanc facultatem extra confessionem. Ratio est quia, cum commutatio penitentia sit idem ac novæ penitentia impositio, sicut Confessarius non potest primò imponere extra Sacramentum, tunc etenim non esset pars ipsius, ita nec commutare. Addatur penitentiam sacramentalem debere esse à Sacerdote ut ministro Sacramenti, ut nempe utente potestate clavium, & ut Iudice penitentis; & cum clarum sit hæc munera non exercere, nisi dum ministrat Sacramentum, consequens est tunc

solum posse commutare penitentiam, aliàs penitentiam, quam loco prioris subrogaret, non esset Sacramentalis.

Præfata opinio communior est inter Theologos, ac fundamenta, quibus innitur, suadent omnino esse amplectendam. At quia etiam conveniunt in hoc, posse nempe commutationem fieri modico tempore post absolutionem, quia videtur idem iudicium moraliter perseverare, valde dissident in assignando tempus, quo post confessionem fieri possit dicta commutatio. Aliqui illud extendunt ad hebdomadam, & ultra, si Confessarius saltem in confuso recorderet status penitentis. Alii ad duos, alii ad unum diem. Verum si verificari debet penitentiam debere esse Sacramentalem, adeoque commutandam esse saltem, dum intelligitur idem sacramentale iudicium perseverare, non video quomodo commutari possit postquam penitens à Confessarii præsentia discessit. Cum tunc plenè intelligatur completum iudicium Sacramentale & quoad essentialia, & quoad integralia; nec intelligatur moraliter perseverare, alioquin posset Sacerdos sine fractione sigilli cum penitente, qui jam discessit, de auditis in confessione loqui, non amplius locus esset commutationi penitentia. Remanet ergo, ut solummodo possit commutari, si nondum penitens à Confessario discesserit, quia moraliter perseverat idem iudicium Sacramentale; quæ etenim sunt incontinenti moraliter adesse censentur: *cap. præterea de testib. cogen., l. legem C. de peccat., Palau tr. 23. disp. unic. p. 21. §. ult. n. 14.*

Q. III. AN ad faciendam penitentia commutationem ab eodem Confessario, vel ab alio, opus sit repetere peccata, ob quæ fuit inuncta.

R. Non pauci respondent negativè, quibus tamen puto non adhaerendum. Observare igitur est in penitentia commutatione non solum iudicandum esse de iusta causa commutandi penitentiam, nec solum attendendum novam penitentiam proportionari debere peccatis, ad quod forte aliquando sufficeret notitiam habere primæ penitentia, sed ulterius verificandum esse commutationem penitentia esse actum iudiciale, & Sacramentalem: neutiquam autem talis erit, si Confessario non manifestentur saltem præcipua peccata, ob quæ alia penitentia fuit imposita, hoc etenim sacramentale iudicium prius exposcit manifestationem peccatorum, deinde satisfactionem imponere. Neque hæc locum habet illud principium, quo dicitur neminem obligari ad iterum consistenda peccata, quæ semel ritè confessus est; hoc etenim per accidens sequi potest, in casu scilicet, quo iterum non consistendo peccata Sacramentum deficeret, vel ejus corrueret integritas; & hæc dari in præfati casu non potest, nisi confessio peccatorum iteretur, aliàs penitentia commutata non esset Sacramentalis. Si vult ergo penitens penitentiam, quam reputat nimis acerbam, sibi commutari, oportet incommodum iterandi confessionem subire: *Lugo disp. 25. n. 107. Palau tr. 23. disp. unic. §. ult. n. 13.*

Q. IV. AN unus Confessarius possit penitentiam ab altero inunctam commutare; & quid si Penitentia inuncta sit à Superiore.

R. I. Omnes concedunt posse Superiorem commutare penitentiam ab inferiore inunctam, quia Iudex Superior cognoscere potest de sententiis ab Inferiore prolatis. Item apud omnes compertum est penitentiam ab initio impositam clave errantem, quæ nempe verè fuerit indifcreta, sive quæ postea facta fuerit impossibilis, posse ab alio Confessario commutari; cum etenim huiusmodi penitentia non ligetur penitens, convenit Confessario eas commutare. Difficultas ergo primò est, an Confessarius possit commutare penitentiam im-

positam juxta regulas prudentia ab altero Confessario sibi æquali.

Et quidem negativè respondendum esset, si commutando penitentiam intelligeretur in primum Confessarium iurisdictionem exercere, nam par in parem nullum habet imperium, ut habetur *ex can. placuit de Pgnit. d. 6.* Verùm commutando penitentiam ab altero impositam nullam in illum exercet iurisdictionem, sed solum in penitentem, cui cum liberum sit se iterum pro iisdem culpis alteri iudicandum, & puniendum præsentare, cumque non debeat pro iisdem culpis diversas subire penas, consequens est per impositionem novæ penitentia liberari ab onere primæ exequenda. Hinc considerare licet, quòd quamvis de sua natura penitens teneatur primo Confessario obedire quoad executionem penitentia, id tamen non verum est, dum, stante novo iudicio, se subicit sententia Confessarii commutantis: *Navar. in Man. c. 26. n. 21., Lugo disp. 25. n. 101., Bonac. disp. 5. q. 5. sect. 3. p. 3. n. 1.*

Dices ex hoc sequi primum Sacramentum non futurum integrum; nam penitentia in nova Confessione imposita integrabit secundum Sacramentum, nec unica penitentia videtur posse esse pars duplicis Sacramenti. Contra tamen est quia, cum Penitentia Sacramentum institutum sit ad modum iudicii, sed iterabilis, sicut in iudicio non iterabili tenetur reus ad illud integrandum exequendo penam pro suo delicto impositam, ita in iudicio iterabili habet optionem vel eligendi penam primò sibi impositam, vel secundam in secundo iudicio. Non exigit ergo primum iudicium executionem sententia in eo prolata, quando per aliud iudicium loco illius aliquid æquivalens subrogetur; atque ita non dici debet aliquid illi deficere, cum non exposcat executionem penitentia ad sui integritatem, nisi in suppositione quòd altera non subrogetur in novo iudicio.

R. II. Inferior Confessarius commutare potest penitentiam inunctam à Superiore pro reservatis. Non pauci refragantur, quia putant Confessarium inferiorem ita agendo exercere iurisdictionem in Superiorem, quod ipsi certè non competit. At re vera iurisdictionem in Superiorem non exercet, sed in penitentem, qui eò ipsò, quòd per confessionem factam Superiori immunis evaserit à reservatione, potest iterum peccata, quæ erant reservata, simpliciter Confessarii iurisdictioni subicere; & cum certum sit istum tunc habere potestatem ea absolvi, potestatem etiam habebit pro eis injungendi penitentiam, ex quo, ut dixi supra, cessabit obligatio exequendi penitentiam à Superiore inunctam, cum non teneatur duplicem penam pro eadem culpa subire. Cessat ergo sententia Superioris, non quatenus Inferior in illum exerceat iurisdictionem, sed quatenus assignando alteram penitentiam in satisfactionem, cessat indirectè obligatio primæ satisfaciendi: *Bonac. cit. n. 6., Palau de Penit. tr. 23. disp. unic. p. 21. §. ult. n. 7., Dian. 2. p. 11. r. 53.*

Neque dicas ex nostra sententia frustrari finem reservationis, qui est ut penitentes timore valde gravis penitentia à Superiore taxanda retrahantur à peccatis. Contra etenim est quia, principalis finis reservationis est removere homines à peccando, ex consideratione quòd sistere se debeant coram Superiore ad absolutionem obtinendam, à quo sicut non tam facile eam obtinebunt, ita recepturi erunt salubriora consilia, atque acriores reprehensiones. Et quidem, dum Tridentinum, *sess. 14. c. 7., & can. 11.* agit de casuum reservatione, non facit mentionem rigidioris penitentia à Superiore imponenda.

Quamvis Confessarius possit penitentiam ab alio injunctam commutare, imprudentissimè tamen se gereret, quoties commutaret, non aliam habendo causam commutationis, nisi quia ita exposcit penitens. Videat ergo primò Confessarius an verè penitentia nimis rigida dici possit vel ex se, vel attenda conditione penitentis; & si talis non sit, suadeat quantum potest ipsius executionem, representando penitentias debere peccatis proportionari, adeoque pro gravibus excessibus non esse injungendam penitentiam nullam, vel exiguam, afferentem molestiam. Quòd si his, aliisque motivis non videat penitentem omnino determinatum ad exequendam injunctam satisfactionem, timeatque ex ipsius fragilitate non adimpleturum, mitiorem reddere potest; & videat quantum potest ne tam tenuem imponat satisfactionem, ut penitens peccata parvi faciat, ac ad eadem redire non detrectet.

Animadvertat etiam Confessarius, antequam commutet penitentiam, an imposita fuerit pro necessaria penitentis præservatione: ut si illi in penitentiam impositum fuisset ne luderet, quia ludus non erat sine gravi familiarum detrimento, vel sine pluribus blasphemis. Eodem modo discurrendum, si in penitentiam impositum fuisset, ne accederet ad aliquam domum, ubi consuetus erat peccare: ut aliquoties in die quaedam breves faceret orationes ad extirpandam longam consuetudinem peccandi &c. Ego puto istas medicinales satisfactiones pessimè commutari, si non sint fere moraliter impossibiles. Penitens utique hujusmodi commutationem expostulando demonstrat verè de peccatis non dolere, cum respuat media sibi necessaria ad non peccandum. Hinc malè agit etiam Confessarius & illum absolvendo, & penitentiam commutando, quoties alia quæ utilia non darentur media, ut penitens à lapsu præservaretur. Cerè Confessarii nimis faciles in penitentiis commutandis, quod alii ædificaverunt destruant, ac verificatur quod dicitur Ecclesiast. 30.: *Unus ædificans, & unus destruens, quid prodest illis nisi labor?*

QUÆSTIO V.

De Ministro Sacramenti Pœnitentiæ.

CAPUT I.

De eo cui competit esse Ministrum Sacramenti Pœnitentiæ; & de Jurisdictione ad id necessaria.

Q. I. AN aliquis non Sacerdos possit esse Minister Sacramenti Pœnitentiæ.

R. Cum ex perpetua Ecclesiæ traditione constet solos Sacerdotes posse esse Sacramenti Pœnitentiæ Ministros, hinc est Tridentinum sess. 14. c. 6. ita loqui: *Circa Ministrum autem hujus Sacramenti declarat Sancta Synodus falsus esse, & à veritate Evangelii penitus alienas doctrinas, qua ad alios quosvis homines, præter Episcopos, & Sacerdotes, clavium ministerium perniciosè extendunt. Et can. 6. sub anathemate damnat, qui dixerit Modum secreti confitendi soli Sacerdoti, quom Ecclesia Catholica ab initio semper observavit, & observat, alienum esse ab institutione, & mandato Christi, & inventum esse humanum. Et quidem solis Apostolis jam in Sacerdotes ordinatis dictum est Jo. 20. Accipite Spiritum Sanctum, quorum remisistis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Item, cum potestas absolvendi sit supernaturalis, & sacra, non potest competere ni-*

si solis Sacerdotibus ex vi Ordinis ad hujusmodi munus consecratis, quibus primò confertur potestas super Corpus Christi mysticum, ut in ea fundetur potestas super Corpus Christi mysticum, sicut observat S. Thomas q. 8. sup. art. 8.

Sicut autem nulli nisi Sacerdoti competit absolvere à peccatis, ita voluit Ecclesia nulli non Sacerdoti competere in foro Sacramentali potestatem absolvendi à censuris. Quamvis autem aliqui putent in extrema necessitate, puta in articulo mortis, posse in absentia Sacerdotis, seu alterius habentis aliquem Ordinem, Laicum à censuris absolvere, ex præsumpta voluntate piæ Matris Ecclesiæ, ut videre est apud Sanchez l. 2. Sum. c. 13., Dian. p. 9. tr. 7. res. sol. 13. nihilominus hæc opinio, quam innuit tr. 4. q. 1. cap. 6. quæst. 6., acriter impugnat. *Lugo disp. 18. sect. 1. num. 10.* Non negando igitur Ecclesiæ præfatam facultatem dare potuisse, merito dicitur de facto non dedisse; dum etenim Tridentinum sess. 14. c. 7. commendat pietatem Ecclesiæ quoad constitutos in mortis articulo, solum dicit semper fuisse in ea custoditum, ut eo tempore quilibet Sacerdos possit quoscumque penitentes à quibusvis peccatis, & censuris absolvere.

Q. II. An Sacerdos, ut possit validè absolvere, ultra potestatem Ordinis necesse habeat potestatem jurisdictionis.

R. I. Nullus Sacerdos potest validè absolvere, nisi ultra potestatem Ordinis habeat etiam potestatem jurisdictionis. Ita habetur ex cap. *Omni utriusque sexus, ex Concilio Florentino in Decreto Eugenii, & ex Tridentino sess. 14. cap. 7., & sess. 23. c. 5.* Ratio autem sumitur ex natura ipsius Sacramenti Pœnitentiæ; nam cum absolutio sacramentalis sit actus Judicii, utique necessaria est in Jure jurisdictionis. Ulterius cum Minister hujus Sacramenti habeat potestatem penitentem ligandi, oportet habere jurisdictionem, qua ipsi fiat Subditus.

R. II. Sacerdos non habet jurisdictionem ad absolvendum peccata mortalia nunquam concessa præcisè ex vi Ordinis. Ratio est quia, præcisè ex vi Ordinis non habet potestatem ordinariam, quia hæc convenit ratione alicujus Officii Pastoralis, quod cerè non confertur Sacerdoti præcisè ex vi Ordinis. Item non habet Sacerdos ex vi Ordinis potestatem delegatam, nam hæc obtinetur ex commissione Ecclesiæ; nulli autem reperitur Ecclesiæ concedere Sacerdotibus jurisdictionem, ad solvendum, nisi in mortis articulo. Si verò ex vi Ordinis non habeat Sacerdos nec ordinariam, nec delegatam jurisdictionem, consequens est nullam habere, adeoque non solum illicitè, sed & invalidè absolveret, ut docet Tridentinum sess. 14. cap. 7. Observare igitur est quòd, cum absolutio non solum sit actus physicus, quo verè mediante gratiâ culpa dissolvitur, sed etiam sit actus jurisdictionis, quia Sacramentum Pœnitentiæ ad instar judicii institutum est, hinc est in absolvente non solum requiri potestatem physicam ad absolvendum, quam habet Sacerdos à Ordine, sed etiam moralem jurisdictionem, quam obtinet, dum à Superiore Subditi Sacerdoti consignatur; adeoque hæc deficientia nulla est absolutio. Ad eum modum quo, quamvis laureâ doctorali insignitus habeat potestatem physicè, & materialiter ferendi sententiam, nihilominus nulla est ex defectu jurisdictionis, quam solum obtinet, dum illi destinatur Tribunal, & Subditi assignantur.

Q. III. Quibus intelligatur Ecclesia concedere jurisdictionem ad absolvendum.

R. I. Hanc jurisdictionem, ut patet ex Tridentino sess. 14. cap. 7., concedit quicumque Sacerdoti quoad constitutum in articulo mortis, itaut nulla tunc sit reservatio; atque ideo quilibet Sacerdos possit absolvere quoslibet Penitentes à quibusvis pec-

peccatis, & censuris. Aliqui dicunt hujusmodi jurisdictionem non habere Sacerdotes excommunicatos, & hæreticos. At neutiquam potest illis assentendum, nam Tridentinum sine ulla exceptione dicit omnes Sacerdotes pro articulo mortis habere jurisdictionem. Præterea Concilium dicit id semper custoditum in Ecclesia, *ne de ipsa occasione aliquis pereat*: perire autem posset aliquis moribundus, si dum adesset solum Sacerdos hæreticus, Ecclesia illum jurisdictione absolvendi privasset, nam facilè intervenire posset non habere nisi attritionem supernaturalem. Finis ergo intentus à pia Matre Ecclesia, opitulandi nempe in articulo mortis constitutis, cogit nos credere neque Sacerdotes hæreticos pro eo articulo jurisdictione privare: *Sanct. l. 2. Sum. c. 13. num. 6., Lugo disp. 18. sect. 2. n. 18., & magis communiter Theologi apud Dianam 3. p. tr. 4. res. sol. 57., & Leand. de pœnit. disp. 11. q. 16.* Neque dicas moribundum nullum auxilium habere posse ab hujusmodi Sacerdotibus, quia petendo ab ipsis absolutionem peccaret, inducendo nempe ipsos ad peccatum, quatenus administrarent Sacramentum, dum non essent in statu Gratiæ. Contra etenim est quia, licet alteri præbere occasionem peccandi, quoties id, quod petitur, bonum est, & potest bene fieri, quamvis cognoscatur ex alterius malitia malè faciendum, & quoties petatur ex causa rationabili. Vide quæ dixi tr. 6. q. 3. c. 6. quæst. 4.

Quia tamen Ecclesia concessit pro illo articulo jurisdictionem cuilibet Sacerdoti, *ne de ipsa occasione aliquis pereat*, adhærendum puto iis, qui dicunt coram Sacerdote habente jurisdictionem, confessionem non posse fieri à moribundo simplici Sacerdoti, huic enim jurisdictioni tribuitur in casu necessitatis, quæ cessat, si adit Sacerdos habens jurisdictionem; atque ita omnino faciendum esse communis docent Doctores. Idem ex eadem ratione dicendum quoad moribundum habentem casus, seu censuras reservatas, qui absolvi non poterit à simplici Confessario, si adit habens facultatem in reservata: *Lugo disp. 18. de Pœnit. n. 24.* Multò minùs coram quocumque Sacerdote nullam habente impedimentum licitè, & validè absolvendi, posset à moribundo fieri confessio Sacerdoti excommunicato, degradato, hæretico &c., nam, utraque quod dicendum sit Ecclesiæ nullam in talibus circumstantiis præbere illi jurisdictionem, moribundum sine necessitate præberet illi occasionem peccandi, administrando Sacramentum in statu peccati: *Passer. q. 187. ar. 1. num. 502., Sanct. in Decal. l. 2. cap. 13. num. 6.* Si verò simplex Sacerdos confessionem inceperit, non puto teneri desistere, si superveniat Sacerdos approbatus, quia jura concedunt prosequi iudicium inceptum, quamvis, si non fuisset inceptum, desisset iudicium: *Salmanti. tr. 6. c. 11. n. 34.*

R. II. Quicumque simplici Sacerdoti concessum est ab Ecclesia posse absolvere à venialibus, vel à mortalibus ritè jam confessis. Ratio est quia, etiam confessio peccatorum venialium fit per modum judicii, adeoque exposcit in Ministro jurisdictionem; cumque simplex Sacerdos non habeat jurisdictionem ordinariam, nullum officium enim habet Pastoris, consequens est habere delegatam ab Ecclesia. Dixi habere delegatam ab Ecclesia, nam cum Doctores, & præsertim antiqui, testentur fuisse antiquam Ecclesiæ praxim, ut simplex Sacerdos posset absolvere à venialibus, & à mortalibus ritè confessis, necesse est dicere hæc jurisdictionem habere ab Ecclesia: *D. Tb. in 4. dist. 18. art. 3., Candid. disp. 24. ar. 55. d. 3., Lugo de Pœnit. disp. 18. sect. 3. num. 41.*

Hic tamen advertere est Innoc. XI. suo Decreto expedito die 12. Febr. 1679. voluisse ne permittere-

tur ab Ordinariis fieri confessionem venialium apud simplices Sacerdotes non approbatos ab Ordinario. Non dixit quidem Pontifex se auferre à simplici Sacerdote jurisdictionem, quæ illi ex jure communi, vel Ecclesiæ concessione in ordine ad venialia competit, adeoque valida esse posset confessio venialium facta simplici Confessario cum ignorantia hujus decreti; attamen cum S. Pontifex id prohibuerit, cerè non amplius licitè fieri potest, adeoque si fiat, non ignorando prohibitionem, confessio etiam erit invalida. Neque dicendum Decretum respicere tantum Episcopos, quibus præcipitur ne permittant hujusmodi confessiones; nam cum Episcopi voluerint illud esse etiam fidelibus intimatum, notumque ipsis fecerint, ut executioni mandetur, jam constat ab eodem ligari etiam fideles. Gravissima autem fuerunt motiva prohibendi confessiones venialium simplici Sacerdoti; tum quia exinde inferebant posse in quacumque occasione directè à venialibus absolvere, & indirectè à mortalibus; tum quia multi ex his Sacerdotibus nescientes satis discernere inter gravia, & levia, temerè non rarè absolvebant; tum quia ex illis confessionibus multi oriebantur scrupuli, & perplexitates in penitentibus.

R. III. Ecclesia dat jurisdictionem, dum adest error communis, & titulus coloratus, ut habetur ex l. *Barbarius ff. de offic. Prator. can. infamis Persona caus. 3. q. 7., & docent communiter DD. cum id exposcat bonum commune: multa etenim scandala, & perturbationes oriuntur apud Christianos, si invalidæ essent confessiones factæ apud illum, qui habet titulum jurisdictionis, quamvis ex occulto impedimento nullum, puta si aliquis occultè excommunicatus in Parochum eligatur, qui tamen communiter reputatur posse absolvere, quamvis pauci sciant ipsius impedimentum. Quia verò eadem omnino incommoda sequerentur, si invalidæ essent confessiones factæ apud illum, qui communiter legitimus Confessarius reputatur, ideo censetur Ecclesiæ supplere jurisdictionem, quamvis solum detur error communis, sine titulo colorato: *Dian. t. 1. tr. 3. res. sol. 19., Leander disp. 11. q. 102., Passer. q. 187. art. 1. num. 352.* Vide quæ dixi tr. 15. q. 2. c. 1. quæst. 3.*

Q. IV. An omnes Sacerdotes ad acquirendam jurisdictionem ad absolvendum indigeant Ordinarii approbatione.

R. Concilium Tridentinum sess. 23. cap. 5. de reformatione, decernit nullum Sacerdotem etiam Regularem posse Sæcularium confessiones audire, nisi aut habeat Beneficium Parochiale, vel obtinuerit jurisdictionem mediante Episcopi approbatione. At quia post Tridentinum aliqui Regulares quædam obtinuerant privilegia quoad confessiones Sæcularium audiendas, Urbanus VIII. in sua Constitutione 92. ea omnia revocavit, & annullavit; quapropter nulla subsistunt Regularium privilegia, quibus sine Episcopi approbatione possint Sæcularium audire confessiones. Neque ergo ipsi Prælati Regulares sine approbatione Episcopi possunt confessiones Sæcularium audire, quia propriè non sunt ipsorum Parochi, quos excipit Tridentinum loco citato: *Suar. de pœnit. disp. 28. sect. 4. num. 21., Lugo disp. 21. sect. 1. num. 9.* Idem dicendum de Doctoribus, Magistris, Licentiatibus &c. & constat ex Bulla S. Pii V. edita an. 1571. 6. Augusti. Videndus Barbosa 2. p. de potest. Episc. alleg. 25. num. 6. Hinc Alexander VII. sub num. 13. sequentem damnavit propositionem: *Satisfacit præcepto annua confessioni, qui constituitur Regulari Episcopo presentato, sed ab eo injustè reprobat*: Idem Pontifex sub num. 16. hanc etiam damnavit propositionem: *Qui Beneficium curatum habent, possunt sibi eligere Confessarium simplicem Sacerdotem non approbatum ab Ordinario*.

dinario. Et quidem, si neque amplius subsistit privilegium quondam concessum Episcopis sibi eligendi in Confessarium non subditum, à proprio Ordinario non approbatum, ut constat ex declaratione Greg. XIII. apud Suarez disp. 28. sect. 4. num. 8. & sect. 6. num. 6., utique præfatam potestatem non sibi poterant vindicare Parochi. Iis etiam remanet sublata quæcumque potestas delegandi suam jurisdictionem simpliciter Sacerdoti pro audiendis confessionibus suorum Parochianorum, ut etiam declaravit S. Congregatio: Lugo disp. 21. sect. 1. num. 6., Suar. sect. 4. cit. num. 12., Dian. t. 2. tr. 4. de Sacramen. resol. 46.

Q. V. An Sacerdotes Regulares pro excipiendis confessionibus Sæcularium indigeant licentiâ, & præsentatione suorum Prælatorum.

R. Sunt qui asserunt Regularem non præsentatum à suo Prælato, quamvis ab Episcopo approbatum, invalidè absolvere Sæculares, quia jura videntur velle nullam esse approbationem datam Regulari sine tacita, vel expressa præsentatione sui Prælati: Clementin. Dudum de supult., Extra. Super Cathedralium, quæ est Bonifacii VIII., nec dici potest Tridentinum hæc jura revocasse: Passer. de Stat. Homi. t. 2. ar. 1. q. 187. n. 221., Donat. t. 4. tr. 4. q. 13., Palau. tr. 23. disp. unic. p. 17. §. 1. num. 7., Bordon. & alii. Verùm ego puto esse distinguendum. Concedo igitur præfata jura non esse revocata quoad supradicta: at cum ibi sermo sit solummodo de facultate à Pontificibus concessa Regularibus, solum inferri potest Regularem non præsentatum, seu non habentem licentiam à proprio Prælato, omnino carere jurisdictione à Pontificibus concessa; adeoque nec posse uti privilegiis concessis in ordine ad Sæculares, cum Regulares eis uti non possint nisi de licentiâ, & cum subordinatione ad suum Prælatum, ut patet ex variis privilegiis relatis à Lezana t. 1. c. 18. n. 26. At si Episcopus intendat non nudè approbare, sed etiam dare jurisdictionem Regulari à suo Prælato non præsentato, cum nullum jus illi interdicit subdelegare ordinariam jurisdictionem, quam habet, poterit prædictus Regularis absolvere ob jurisdictionem sibi ab Episcopo concessam, sicut alii Sacerdotes Sæculares: Laym. l. 5. tr. 6. c. 10. n. 19., Canad. disp. 24. ar. 56. dub. 11., Delbene p. 1. c. 14. dub. 18. sect. 6. n. 10., Salman. tr. 18. c. 4. p. 2. n. 48. alique. Omnes tamen fatentur delinquere Regularem audientem confessiones Sæcularium absque sui Prælati licentiâ, idque vel graviter, vel leviter juxta legem interdientem.

Q. VI. Cujus Ordinarii approbatio necessaria sit ad audiendas confessiones.

R. In percelebri causa Angelopolitana decisum fuit nullum Confessarium etiam Regularem, etsi Societatis Jesu, non posse absque licentiâ Episcopi Diocesani Sæcularium confessiones audire, etiam si in alia Diœcesi fuerit approbatus. Hanc S. Congregationis declarationem robor majus habuit ex Brevis Innocentii X. quod videre est apud Lezana consult. 40. num. 110. At quia nondum videbantur penitus sublata diffidia, Clemens X. in Bulla incip. *Superna &c.* sancivit, & declaravit Religiosos ab Episcopo ad confessiones Sæcularium in sua Diœcesi audiendas approbatos, non posse in alia Diœcesi absque Episcopi Diocesani approbatione audire, quamvis penitentes subditi sint ejus Episcopi, à quo ipsi Religiosi jam fuerant approbati. Hoc iterum sancivit, ac confessiones factas Sacerdoti non approbato ab Episcopo Diocesano nullas esse declaravit Innoc. XII. in suo Decreto expedito Romæ die 19. April. 1700. Ex his constat neque ratione Bullæ Cruciatæ, cujus intuitu expeditum fuit Decretum Innocentii, neque ratione Jubilæi posse eligi Confessarium non approbatum ab Episcopo Diocesano; si etenim non datur hæc facultas ratione Bullæ Cru-

ciatæ, neque dabitur ratione Jubilæi, utrobique enim eodem modo datur hæc facultas. Jam autem etiam ante præfatam decretum plurimi Theologi ita docuerant apud Leandram de Penit. disp. 11. q. 70.

Observare autem hic est hucusque dicta procedere quoad Sacerdotes habentes ab Episcopo jurisdictionem delegatam, quam voluit Tridentinum, & decreta Pontificia non posse exercere nisi intra Diœcesim, in qua est approbatus. Verùm quoad Parochos adhuc communiter docetur posse extra Parochiam, immo extra Diœcesim, in qua est Parochus, confessionem sui subditi audire; nam nullo jure per recessum à Diœcesi amittunt jurisdictionem, quam in illum habent, nec constat Tridentinum, ac Constitutiones Pontificias aliquid circa Parochos innovasse. Non satis tamen est Parochos fuisse, sed oportet actu esse Parochos, ut non indigeant nova Episcopi approbatione: Lugo disp. 21. sect. 1. n. 8. alique apud Dianam p. p. tr. 11. resol. 8.

Q. VII. An Episcopus possit approbare Regulares cum limitatione quoad tempus, vel Personas; & an possit licentiam audiendi confessiones illis datam revocare: & quid de Parochis.

R. I. In suprascripta Bulla *Superna &c.* Summus Pontifex vult Religiosos generaliter repertos idoneos, generaliter quoque & indistinctè admittendos esse ab Episcopis absque ulla limitatione temporis, certorumque locorum, aut generis Personarum; eos verò, qui non adeo idonei reperti fuerint, posse arbitrio Ordinarii probari, & admitti cum limitata facultate. Notat tamen Passerinus de Stat. hom. t. 3. q. 187. ar. 2. n. 267. peccare mortaliter Episcopum non approbantem Regularem idoneum, à suis Superioribus præsentatum, quia in re gravi facit contra Regularium privilegia.

Item notandum ex eodem n. 288., & Roderie. q. 69. ar. 8., quòd licet Episcopus non deberet limitatione approbare, ut paulò ante dictum est, Regularem generaliter idoneum repertum, nihilominus, si limiter facultatem quoad tempus, vel personas, attendenda est præfata limitatio. Et ratio est quia, quamvis dicat Clemens in sua Bulla dictam limitationem non esse apponendam, nihilominus nullo jure invalidatur, si ab Episcopo apponatur. Contrarium sustinet Lezana t. 1. cap. 19. n. 8., & quidam alii. Puto tamen cum Passerino n. 283. & aliis, quòd limitatio quoad locum non intelligenda sit de jurisdictionis taxatione in illo solo loco, sed solum quoad convenientiam, & ad removendas diffisiones, maxime si Regulares audirent confessiones in Ecclesiis parochialibus sine Parochorum licentiâ.

R. II. Quoad licentiâ audiendi confessiones concessa Regularibus revocationem, decrevit Clemens Regularem ad confessiones audiendas prævio examine simpliciter, & absque temporis præfixione ab ipsomet Episcopo (secus si ab ejus Vicario, aut Antecessore) approbatum, non posse ab eodem, qui sic approbavit, examinari, aut ab eisdem confessionibus audiendis suspendi, seu licentiam jam concessam revocare, nisi superveniente nova causa, quæ ad ipsas confessiones pertineat. Decernit etiam Episcopum non posse, inconsulta Sede Apostolica, adimere facultatem audiendi confessiones omnibus Confessariis unius Conventus. Quanquam autem possit Episcopus ex nova causa suspendere Regulares à confessionibus, ut habetur in Bulla Clementis, dici tamen potest non competere id Capitulo, Sede vacante, quia quoad hæc non succedit Episcopo in facultate ipsi delegata: Passer. de Stat. homi. t. 2. q. 187. n. 316., & alii quos sequitur Dian. t. 3. tr. 5. resol. 33.

R. III. Quoad Parochos dicendum est denuò non esse examinandos ab Episcopo, à quo fuerunt

examinati, nisi propter infirmitatem, vel aliam causam sit probabilis suspicio non amplius esse idoneos. Approbati verò ab Antecessoribus possunt ab Episcopo iterum examinari tam in visitatione, quam extra. Ita S. Congregatio apud Nicolum in Flosculis v. examen n. 23.

Q. VIII. Cui competat approbare quoad audiendas Confessiones Regularium, & Monialium.

R. I. Pro audiendis confessionibus Religiosorum non sufficit Episcopi approbatio, sed necessaria est approbatio Prælati ipsorum. Quòd non sufficiat Episcopi approbatio probatur quia, cum Episcopi nullam habeant in Regularibus exemptos jurisdictionem, neque possunt eam Confessariis delegare ad illos absolvendos. Quòd verò necessaria sit approbatio Prælati patet quia, nullum extat privilegium, vi cuius possint Regulares sibi eligere Confessarium à suis Prælati non approbatum; quodcumque etenim privilegium illis concessum, intelligitur concessum quoad usum cum dependentia à suo Prælato, aliàs potius in dispensandum, quam in fomentum regularis observantiæ vergere possit. Hinc tenet communis sententia nullam esse confessionem, quam faciat Regularis Sacerdoti à suo Prælato non approbato: Lezana t. 1. c. 18. n. 26., Bordon. resol. 34. num. 42. Verum tamen est sufficere aliquando tacitam approbationem, ut evenire potest quoad Religiosos itinerantes, vel aliquo tempore extra Monasterium degentes, quibus intertempore concessa facultas consistendi quibuscumque idoneis Sacerdotibus, si proprii Ordinis Confessarium non habeant. Dixi, si proprii Ordinis Confessarium non habeant, nam ex pluribus Summorum Pontificum privilegiis, videndis apud Salmanticenses tr. 18. de Pœnit. cap. 4. p. 2. §. 6. num. 89. & 94., Religiosi non possunt eligere Confessarium contra Statuta sui Ordinis, quæ in multis Religionibus præscribunt, ut dum adest Sacerdos proprii Ordinis, non possint alterum Confessarium eligere; secus si non detur talis prohibitio: Bordon. t. 1. resol. 36. Anton. à Sp. S. in Direct. Regul. tr. 2. disp. 2. sect. 1. n. 23. Cæterum quicumque Superiores Regulares possunt sibi eligere Confessarium propriæ, vel alterius Religionis, sive etiam Sæcularum, & id vel intra, vel extra Monasterium ex privilegio, de quo cap. fin. de Pœnit. & remiss.

R. II. Si Regularis tempore Jubilæi velit eligere Confessarium extra suam Religionem, iste non solum debet esse ex approbatis ab Ordinario loci, sed etiam debet esse approbatus à Superiore ipsius Regularis. Ita habetur ex privilegio concesso à Gregorio XIII. Societati Jesu, quod commune est etiam aliis Religionibus. Ulterius cum cap. igitur de privilegiis prohibetur, ne quis absolvat Religiosos in vitis ipsorum Superioribus, dicendum est per Bullam Jubilæi non derogari huic prohibitioni; nam Bullæ, & novæ leges ita interpretandæ sunt, ut iuri communi non derogent. Hanc opinionem ut probabiliorē sustinet inter alios Viva de Jubil. q. 9. ar. 4. At quia contrariam appellat probabilem, ideo considerandum est ex sequenti quæsito, an tunc ad praxim possit reduci.

R. III. Quoad approbationem Confessarii pro Monialibus Episcopo subiectis attendenda sunt quæ habet Clemens X. in Bulla incip. *Superna*. Ibi decernit approbatos pro audiendis confessionibus Monialium unius Monasterii minime posse audire confessiones Monialium alterius Monasterii; itidemque Confessores approbatos ab Episcopo ad Monialium confessiones pro una vice audiendas, haud posse expleta deputatione in vi approbationis hujusmodi illarum confessiones audire, sed toties ab Episcopo esse approbandos, quoties casus deputationis conigerit. At non solum Episcopi approbatio necessaria est pro excipiendis Monialium confessio-

bus ipsi subiectarum, sed etiam Monialium subiectarum Regularibus, ita etenim sancivit Gregor. XV. in sua Constit. incip. *Inscrutabile &c.*, & patet etiam ex declaratione S. Congregationis, quæ habetur ad calcem ejusdem Constitutionis. Videatur Bossius de Jubil. sect. 3. cap. 2. §. 3. n. 75.

Ex his censeo neque tempore Jubilæi posse Moniales eligere Confessarium pro ipsis non approbatum, quamvis fuisset approbatus pro excipiendis confessionibus Regularium. Ratio est quia, dum Pontifex concedit Monialibus posse tempore Jubilæi eligere quemcumque Confessarium ex approbatis ab Ordinario, intelligendus est loqui de approbatis pro iisdem Monialibus; neque etenim credere debemus concedere facultatem eligendi Confessarium, quem Episcopus pro iisdem idoneum non judicaverit. Vidimus autem Pontifices velle non ideo censeri reputatum idoneum pro Monialium confessionibus audiendis, quia approbatus fuerit pro Sæcularium confessionibus, sed necessariam esse distinctam approbationem. Sicut igitur, si aliquis approbatus sit ad confessiones tantum pro viris, non potest ratione Jubilæi à mulieribus eligi: Lugo de Pœnit. disp. 21. sect. 1. n. 16., Boss. sect. 3. cap. 2., neque unquam contrariam opinionem ad praxim deducendam suadent Theologi: Trull. in Bull. l. 1. §. 7. c. 1. dub. 3. n. 7.; & sicut non est universaliter eligibilis vi Jubilæi, qui limitatè approbatus est ad certum locum, tempus, & personas: Boss. cap. 3. itaut dicatur non audiendi contrarium sententis; ita cum approbati pro Sæcularibus intelligantur limitatè quoad ipsos approbati, non sunt vi Jubilæi à Monialibus eligibiles pro ipsarum confessionibus audiendis.

Q. IX. An pro administrando Sacramento Pœnitentiæ sufficiat jurisdictio probabilis.

R. Licitum est administrare Sacramentum Pœnitentiæ cum jurisdictione innixa opinioni certò probabili. Ita magis communiter sentiunt Theologi, ut videre est apud Salmanticenses Scholasticos tr. 24. de Pœnit. disp. 12. dub. 7. Ratio est quia, jurisdictio innixa opinioni verè probabili est jurisdictio moraliter certa, ac proinde negandum non est esse sufficientem ad administrandum Pœnitentiæ Sacramentum. Quòd verò detur in tali casu jurisdictio moraliter certa, probatur tum quia, quòd opinio in qua fundatur esset falsa, adhuc confurgit communis error, quia suppono omnes talem opinionem ut probabilem reputare; ex tali autem errore, ut dixi supra, confurgit jurisdictio, eò maxime quia titulo colorato, quem aliqui volunt unendum errori communi, ut pariat jurisdictionem, prævalet opinio, quæ est fere communis, & innixa urgenti rationi. Tum quia, communis consuetudo est in Ecclesia administrandi Sacramentum Pœnitentiæ cum probabili jurisdictione, ut inter alios testatur Tamburinus t. 3. l. 5. c. 4. §. 8., ac proinde dicendum est Ecclesiam dare jurisdictionem. Neque potest dici Ecclesiam merè negativè se habere; valde etenim deficerent in suo munere Prælati Ecclesiæ, quibus non potest esse ignota talis consuetudo, de qua passim testantur Authores, si in grave præjudicium animarum vellet se habere negativè, & non positivè supplere jurisdictionem, si fortè desit. Accedit ex ipsa consuetudine certò acquiri jurisdictionem, ut expressè decisum habetur cap. cum contingat 3. de for. compet.

Oppones opinionem, qua dicitur licitum esse ministrare Sacramentum Pœnitentiæ cum jurisdictione probabili, non excedere lineam probabilitatis, adeoque illicitè ad praxim deduci, cum ex condemnatione primæ propositionis ex damnatis ab Innoc. XI., ne exponantur Sacramenta periculo frustrationis, tutiora, non verò probabilia sint

amplectenda. Contra tamen est quia, utique male operaretur qui extra casum necessitatis uteretur materia, formâ, seu intentione, quæ tantum probabiliter sufficerent ad valorem Sacramenti, nam exponeret Sacramentum periculo nullitatis; itemque esse posset cum damno animarum, quia si forte falsum sit prædicta esse sufficientia, ea supplere non potest Ecclesia. At dum quis utitur jurisdictione innixa opinioni verè probabili, si hæc forte falsa sit, certum est Ecclesiam ipsam supplere jurisdictionem, cum habeamus ex jure Ecclesiam supplere jurisdictionem, dum adest consuetudo eâ utendi, & dum adest error communis, maximè si adsit aliquid æquivalens titulo colorato. Addatur quodd, dum quis putat ratione opinionis, quam sequitur, habere privilegium, seu facultatem absolventi, ex hoc satis confurgit titulus coloratus, ut observat Passerinus q. 187. ar. 1. n. 354. Hujus certitudinis evidens etiam est argumentum, si observetur, quod si certum non esset in nostro casu Ecclesiam non supplere jurisdictionem, debuissent Pontifex, & Episcopi non tolerare nostram fere communem sententiam; nam ipsorum tolerantia non esset sine gravi damno animarum.

Regula in praxi observanda.

I. Quamvis validè absolvant Regulares, quibus Episcopus dedit jurisdictionem, etiam renuente proprio Superiore; nihilominus in praxi judicandum fere semper graviter peccaturos, si Pœnitentiæ Sacramentum administrent, ipso Superiore invito. Ratio est quia, si Superior renuat, id faciet quia agnoscat Subditum carere vel sufficienti scientia, vel probitate pro hoc Sacramento administrando; unde, ultraquamquod peccet mortaliter quicumque prædictis carens audire vult confessiones, ita etiam peccat quia in re gravissima transgreditur Superioris præceptum. Sed demum Regularem excipientem confessiones, invito Superiore, solummodo transgredi suam regulam, qua illi præcipitur obedire, adhuc potest graviter peccare. Ratio est quia, quamvis ipsius regula de sui natura non obliget nisi vel ad poenam, vel ad culpam levem, adhuc tamen quis non videat quæ oriri possint scandala, & præjudicia regulari observantiæ, si Religiosi velint, invititis etiam Superioribus, confessiones excipere? Graviter proinde peccarent ratione scandalii, & gravis perturbationis, quæ exinde oriretur.

II. Ex illa tam communi doctrina, qua dicitur validè, & licitè administrari Sacramentum Pœnitentiæ cum jurisdictione opinioni verè probabili innixa, plures casus resolvere potest Confessarius: semper scilicet posse excipere Confessiones, cum ex opinione verè, & certò probabili putat habere jurisdictionem. Ita se habet opinio, qua dicitur ad obtinendam jurisdictionem sufficere ratihibitionem Ordinarii de præsentibus, quia e. g. Sacerdos novit Superiorem esse contentum ab ipso hîc, & nunc audiri confessiones; vel quia dedit signa indicantia consentum: *Sot. in 4. dist. 18. q. 4. ar. 3., Donat. 2. 4. tr. 5. q. 14.* & plures alii. Communiter è contra docent non sufficere ratihibitionem de futuro, nam consensus futurus Superioris non dat de præsentibus jurisdictionem, quæ prærequiritur ad absolutionem. Item opinio verè probabilis est ea, qua dicitur obtineri jurisdictionem à Sacerdote, qui, licet ab Episcopo interiori judicio inhabilis judicetur, nihilominus externè approbatur. Ratio est quia, approbatio est veluti sententia lata ab Episcopo ut Judice, quæ valida est, quando profertur ab eo, qui habet auctoritatem, quamvis illicitè eam profert. Judicium proinde Episcopi necessarium ad Sacerdotis approbationem, regulandum est secundum

dum id quod externè profert, cum maximè Ecclesia de merè internis non judicet; & cum aliàs sæpe redderentur dubia quam plura Sacramenta, semper etenim timeri posset an Episcopus verè idoneos reputasset quosdam, qui non mediocriter indocti, & imprudentes apparent: *Lugo disp. 21. sect. 1. num. 25., Suar. disp. 28. sect. 5. n. 7., Avers. de pœnit. q. 16. sect. 6., & plures alii contra Barbof. 2. p. de potest. Episc. alleg. 25. num. 20., Bonac. &c.* Item reputanda opinio certò probabilis ea, qua dicitur non expirare facultatem audiendi confessiones mortuo concedente. Idem dicendum de opinione, qua asseritur simplicem Sacerdotem habere jurisdictionem absolventi moribundum, si Sacerdos approbatus superveniat incepta confessione: sicut etiam de opinione concedente Regulari post tempore Jubilæi eligere Confessarium ab Ordinario dumtaxat approbato, non verò à Superiore Regulari. Semper tamen à praxi proscribendæ opiniones non certò probabiles, quales essent concedentes illimitatam facultatem excipienti confessiones, quando facultas concessa fuisset limitatè vel quoad tempus, vel quoad locum, vel quoad Personas.

C A P U T II.

De Probitate, Scientia, & prudentia Confessarii: ubi de observandis circa confessiones mulierum, eorumque qui visiones, aliaque extraordinaria habere dicunt.

Q. I. Quæ probitas necessaria sit in Ministro Sacramenti Pœnitentiæ.

R. Postquam S. Carolus in *Instruct. Confessar.* dixit Confessarium liberum esse debere à gravi culpa, ne peccet mortaliter ita Sacramentum Pœnitentiæ administrando, hæc subdit: *Confessor animarum salutis cupidus, & earum in virtutibus instituendarum zelo flagrans, ut remedia assignet, quibus illa à peccato liberentur, & salutis nostre inimici fraudes detegant; hominem denique veterem quomodo exuendum, & novum è contra induendum sciant, in quo christiana perfectio consistit, non debet tantum sine peccato mortali hoc Sacramentum administrare, sed cum ad prædictos effectus promovendos multum juvet illud in se primum ostendere, quod in aliis positum desiderat (plus enim movent exempla, quam verba) nec aliis valeat edocere virtutem, quam non in se habet, ad propriam perfectionem maximè attendat, & ad eam sibi conciliandam se in virtutibus necessariis exerceat.* Addit autem in *Instruct. de Sacram. Pœnit.*, quod Confessarius quantum magis omni virtute, præcipueque charitate paterna, zeloque salutis animarum præcellentior erit, tantò aptius erit instrumentum Bonitatis Dei.

Ad Confessarii probitatem spectat patienter ferre rusticitatem, ignorantiam, aliosque defectus pœnitentium; peramanter suscipere, ac ostendere sibi gratum esse pro ipsorum salute laborare: *Confessiones*, ait S. Carol. in *Instruct. Confess.*, *æquo animo audiant, nec Pœnitentes inconfessos dimittant ex labore quem fugiunt, nec agrè eos audire quoquo modo significant, sed è contra efficiant, ut Pœnitentibus innotescat, sibi gratissimos esse pro eorum salute labores.* Non tamen ita mollis debet esse Confessarius, ut nimia benignitate vitia foveat; quod facillè evenire potest illis Confessariis, qui divitum, nobiliumque personarum concursum ad suam Confessionalem desiderant; eosque etiam objurgari dicendum est *Execb. 13. 18.*, dum redarguuntur ii, qui ponunt *pulvillis sub omni cubitu manus, & faciunt cervicalia sub capite universa ætatis ad capiendas animas.* Quantum igitur verus zelus longe est ab absterrendis pœnitentibus à confessione,

ne, tantum à nimia facilitate alienos vult Confessarios; unde juxta S. Gregorium *hom. 10. in Execb.* verus zelus exercetur *aliquando leniter, aliquando increpando, mulcendo, custodiendo, suadendo, etiam severius agendo.* Quamvis autem aspera futura sit pœnitenti Confessarii correctio, nihilominus ab ea non abstinere, dum benigniora fuerunt frustranea; quondam fortasse ipse pœnitens gratias agat; *Vociferetur, & clamet licet*, ajebat S. Cyprianus in *Tract. de laps.*, *& conquatur ager impatienti per dolorem, gratias agat postmodum, cum senserit sanitatem.*

Q. II. Quæ scientia necessaria sit in Confessario.

R. Quamvis communiter in Confessariis non scientia emineat, sed mediocri sufficiat: *cap. cum nisi de renunc. cap. cum nobis de elect.*, nihilominus omnes fateri debent unumquemque Confessarium, non solum iudicio Ordinarii, sed etiam juxta suam conscientiam tali scientia præditum esse debere, ut statim judicare possit de iis, quæ ordinariè accidunt, attento loco, & personis, quarum audit confessiones; quoad difficiliora verò saltem sciat dubitare, unde possit postea studio, vel aliorum consilio de eis convenienter judicare. Dixi non satis esse iudicium Ordinarii de idoneitate Confessarii ad licitè excipientes confessiones; nam quando ipse in sua conscientia, vel ob ingenii tarditatem, vel quia parum studuit Theologiæ, vel quia de sua insufficientia à viro docto monitus fuit, se judicare debet insufficientem, credere ipsi convenit casu in examine bene respondisse, adeoque approbatum fuisse ab Ordinario, quia ignoraverit suam insufficientiam. Et quidem non tam difficillè accidit Sacerdotem multà ignorantia laborantem approbari; & hoc quia Examinatores de facillimis interrogarunt, seu quia fortuitò casus quosdam propofuerunt non ignoratos ab Approbando, quamvis quoad alia necisset respondere.

Dum quidam imperiti Confessarii audiunt ad confessiones excipientes satis esse scientiam mediocrem, sibi blandiuntur quasi talem scientiam possideant, adeoque tutos esse in conscientia. Errant isti profectò, & ipsi etiam se errare cognoscerent, si animadvertent illum dici scientiam habere mediocrem, qui scit aliquo modo examinare negotia, quamvis ad omnia nesciat respondere: *Et qui in libris veritatem eorum, qua scire tenentur, scit quærere, est in promptu omnia non habeat: cap. cum in cunct. de elect.* Quot autem sunt Confessarii, qui nesciunt ullo pacto examinare casus sibi occurrentes? Quot audiuntur solemnissimè errasse, quando sibi persuadent optimè judicasse? Quot etiam sunt, quibus libri necessarii defunt; & quos habent non intelligunt; & forte neque perfectè legere sciunt? Hi ne scientiam sufficientem pro tam necessario Sacramento administrando habent? Heu quo: Confessarii, quot Parochi ratione ignorantie in continuo statu peccati mortalis vitam transigunt! Demum, ut sese sufficienter scire non tam facillè credant, sub illorum oculis pono quam doctrinam cuicumque Confessario necessariam reputet S. Carolus: *Sacramenti hujus, ait in Instruct. de Sacram. Pœnit., doctrinam omnem rectè nosse studebit; itaut quæ illius ratio, qui effectus, quæ illius partes, quæ illarum partium vis, & natura rectè intelligat. Quæ peccata mortalia, & quæ venialia cognoscat. Peccati circumstantias sciat, quæ præsertim mutant speciem peccati, & quæ in Confessione explicanda sunt, quæ restituendi onus inducant. Censurarum rationem, & vim rectè intelliget, & quibus criminibus annexa illa sint. Casus reservatos in promptu habebit; itaut rectè sciat qui jure canonum Summo Pontifici, qui rursus Episcopo, qui præterea in Bulla Cens. Domini, quique pro varietate*

temporum Episcopo reservati sint. Memoria tenebit casus quibus confessio sit iteranda. Cognitum etiam habere Confessarius omnis debet, ac præterea animadvertere, antequam ad audiendas confessiones accedat, quanta sit auctoritas, potestasque jurisdictionis sua: ita ut cum novit & quos, & à quibus peccatis, censurisque absolvere possit: tum etiam caveat ne facultatis suæ fines prætergrediatur. Videant ex his Confessarii, qui nimis sibi fidunt, quæ scientia sufficiens dicatur pro Sacramento Pœnitentiæ administrando.

Q. III. Quæ attendere debeat doctus Confessarius in delectu opinionum.

R. Juxta ea, quæ dixi *tr. 1. q. 1. c. 2.* Confessarius in eligendis opinionibus, solummodo eligere potest quas certò probabiles agnoscat; unde non quamcumque probabilitatem credere debet esse regulam rectè operationis. Addidi non conducere ad praxim diu disputare, an solummodo probabiliora sint amplectenda, nam tam latè patet Moralium Theologia, ut non putem sufficere vitam hominis ad examinandum quæ opinio validioribus, vel minùs validis innitatur fundamentis; & eò maximè quia, quæ ab aliquibus minus probabilis, ab aliis probabilior opinio judicatur. Addo sublite esse an magis benigniora, quam rigidiora ad animarum salutem conducant, qua de re Exparfa in *App. de opin. prob. ar. 213.* Credo ergo sufficere, si verè Confessarius nullam amplectatur opinionem, quam non satis firmo fundamento innixam credat, quod tamen assequi non potest nisi verè studio incumbat, cui conveniens est præcedere orationem pro impetranda scientia tam propriæ, quam aliorum salutis necessaria.

Modò addam, quod si Confessarius videat pœnitentem ex probabilibus opinionibus paulatim declinare in noxias libertates, nec satis pericula cavere, tunc necesse est strictioribus opinionibus illum refranare; quamvis etenim opinio magis benigna non esset respuenda, si tamen ex ea pœnitens anxiam sumat peccandi, noxia illi est in effectu, quem producit, ac proinde contraria est suadenda: *Bassus V. Conscientia n. 11.*

Addo pariter necessariam esse summam discretionem in Confessario in discernendis opinionibus, quæ licet speculativè, non tamen sunt practicè probabiles, adeoque à praxi excludendæ. Hinc agendo de Sexto Decalogi Præcepto, quamcumque habeant speculativam probabilitatem, dixi multas opiniones de osculis, tactibus &c. in praxi non esse sine gravi culpa. Idem dicendum est de pluribus Comœdiis, ac Choreis. Idem de speculativa opinione docente non esse necesse positivè reprimere motus sensuales, sed satis esse illis consentium non præstare. Et quidem in his, aliisque de quibus actum est loco citato, in praxi difficillimum erit non esse grave peccatum, nisi aliquis laterivius sit, vel saxeus; vel nisi de lapidibus, & Angelis sit controversia, ajebat *Veran. 1. 5. disp. 31. sect. 20. n. 5.* Adinveniet etiam Confessarius speculativam diversam esse à praxi in materia Simoniarum, & Usuræ, ubi plura ratione doni, seu liberalis gratitudinis excusari posse videntur, quando tamen in praxi latet vera Simonia, & Usura. Hoc idem cautè considerare debet Confessarius, quando agitur de concedenda compensatione; & de intentanda, seu proseguenda in iudicio accusatione contra offensorem &c. Semper ergo animadvertat Confessarius in eligendis opinionibus circumstantias, quæ in praxi occurrere possunt; nam ex his facillè quod speculativè licitum, practicè illicitum esse constabit.

Q. IV. An in Confessario necessaria sit prudentia.

R. Ex hoc solum quod consideretur Confessarium

se gerere debere, ut Judicem, Medicum, Magistrum, Patremque Spiritualem, statim apparet, quantumvis doctum, nullatenus hæc munera ritè adimpleturum, si non sit prudens. Prædicta Officia expostulant Confessarium discretum esse debere in opinionum delectu; cautum in interrogationibus, de qua obligatione capite sequenti; perspicacem in suggerendis consiliis; aptum in applicandis pro diversis spiritualibus morbis diversis remediis; non præcipientem in concedenda, seu neganda, aut differenda absolutione: constat autem impossibile esse hæc omnia præstari à Confessario, nisi prudens sit, eaque prudentiâ, non quæ carnis appellatur, & re vera astutia est, sed prudentiâ, quæ sit secundum Deum, & quam Confessarius jugi oratione à Patre luminum expostulaverit.

Q. V. Quomodo se gerere debeat Confessarius in audiendis mulieribus; & maxime si frequens sit ipsarum confessio.

R. I. Primum suadeo ne quis ex propria voluntate ad audiendas confessiones maxime mulierum se ingerat. Periculosum est hoc ministerium, adeoque est velut quædam temeritas velle ex proprio cerebro illud assumere. Quod si Regularis hoc suscipiet onus præcipiente Superiore, & Sacerdos secularis, vel coactus à proprio Officio, vel Episcopo, seu alio viro pio, & docto suadente, tunc sibi divinum auxilium adfuturum sperare possunt, ac de iis verificabitur, quod Prov. 21. 28. dicitur: *Vir obediens loquetur victorias*. Deinde sine gravi necessitate neque in Confessionario diu cum mulieribus colloquendum est, nam sæpe ibi moram trahunt ut proprio amori satisfaciant, seu ut proprias explicent passiones; unde hujusmodi diuturna cum eis colloquia fiunt quidem sine fructu, & forte non sine scandalo, ut habet S. Antoninus 3. p. tit. 17. c. 19. Hæc diuturna colloquia objurgat etiam S. Franciscus Xaverius l. 6. ep. 8. eod. quod *inconstantes in propositis, verbosa in congressibus ferre sunt femina, unde sequitur & temporis plurimum in iis alloquendis perdit, & certi, & securi fructus colligi perparum*. Non per hoc tamen nego multoties posse evenire, ut non tam citò possit se Confessarius à mulieribus audiendis expedire. Ita evenire potest respectu illarum, quæ non paucis agitantur scrupulis, seu gravibus premuntur angustiis, & afflictionibus; sicut etiam respectu illarum, quæ aliquando non nam citò se expediunt ratione detegendi omnes conscientie latebras, seu quid sub quibusdam rebus extraordinariis delitescat. Cæterum nec cum iis, pluraquam par est, videat Confessarius non immorari.

Item Confessarius absterneat, quantum fieri potest, à colloquendo in Confessionario cum foeminis de rebus vel ad confessionem, vel ad animæ profectum non pertinentibus; ut faciunt ii, qui inquirunt ab uxoribus, filiis-familias, ancillis, quæ domi sunt: *an dives sit panitens: an prolem habeat: an testamentum fecerit: an pia legata, & in cuius utilitatem; & maxime si addat commendationem pro se, aut aliis*, ait Bassæus v. Interrogator. in fin. Hujusmodi non necessaria colloquia paulatim minuunt æstimationem erga Confessarium, & familiaritatem inducunt, adeoque semper sunt periculosa: *Lubricum negotium*, ajebat idem Bassæus V. Confessar. 4. §. 9. *cum foeminis longiora miscere colloquia, cum ingenti periculo vix minimum lucri*. Ne fidat, ne fidat muliebri ingenio, cunctorum enim una malorum femina principium. Dum accidit cum eis colloqui extra Confessionarium, ultra sollicitudinem in expediendis qua tractat negotiis, cum eisdem colloquatur in loco patienti, nec unquam oculos in vultum ipsarum figat. Quod si eas invisat infirmas, vel alii etiam adsint, vel ostium cubiculi omnino sit apertum. Verba talia sint, qualia decent Patrem Spi-

ritualem, ut nempe nimis non absterveant, sed simul erga ipsum concilient reverentiam. Et quidem potius verbis rigidis cum eis utendum, suadet S. Antoninus 3. p. tit. 17. c. 18.; etenim, ut monet S. Augustinus, *sub prætextu blandi sermonis immiscet se visus impiissima libidinis*. Demum videat Confessarius, ne mulierum pietate abutatur ab ipsis postulando temporalia, vel etiam elemosinas Missarum, seu aliud quidpiam in propria Ecclesie utilitatem redundans. Optabat etiam S. Carolus Confessarios à faciendis restitutionibus abstinere; & si id necesse sit, ne debitor manifestetur, vult ab ipsis deinde exhiberi schedulam receptionis manu Creditoris exaratam. Quæ habet S. Carolus in Instructionibus Confessariorum quoad necessitatem, quam habent Confessarii se alienos ab omni lucro demonstrandi, docuere itidem nostri Præsules, nempe Cardinalis Hieronymus Bonvifius in sua Synodo cap. 4. n. 2., & Cardinalis Julius Spinula in sua Synodo de Pœnit. cap. 4. Et quidem si Confessarius à Pœnitentibus lucrum vel expectet, vel exposcat, carebit semper necessariali libertate in iis admonendis. De modo verò interrogandi foeminas quoad peccata carnis, agam capite sequenti.

R. II. Crebrior est mulierum, quam hominum confessio; at quamquam per se frequens confessio valde sit salutaris, nihilominus in hac re magna exigitur prudentia in Confessario. Animadvertat ergo aliquando mulieres accedere ad confessionem potius ex quadam consuetudine, quam cum debita dispositione; & fortasse etiam hujus Sacramenti frequentiam exposcunt ex quadam vitæ spiritualis affectatione, cujus re vera in illis nec minimum est vestigium. Cavendum quàm maxime etiam ne Confessionis frequentia oriatur ex quadam affectu erga Confessarium, quamvis non peccaminoso; unde Joannes Avila super versum *Audi Filia* cap. 8. vult, quod postquam devotæ foemine elegerunt Confessarium vitæ irreprehensibilis, & fame illibata, atque ætatis matura, deinde observent animi affectiones, ne circa hunc fere ea ratione occupentur, quæ animus matrum-familias circa maritum, prolesque suas, cogitando, amando, & satagendo occupatur. Cavendum item ne frequentia confessionis ex elemosynæ obtinendæ desiderio oriatur; ut enim ajebat S. Franciscus Xaverius ep. 9. *Acrior multò fortuna, quam conscientia vulnrum sensus est, nil nisi terrena sapunt: toti sunt in spe sibi oblata, quidquid illis ad animæ profectum differueris, surdis cecineris; te ipsum nisi excutis, implicent, & avocent à potioribus*.

Si velit ergo Confessarius, ut par est, confessionis frequentiam promovere, sedulus sit ne ad illam accedant nisi ex recto fine, & debita dispositione. Hanc timere est in multis mulieribus sæpe deesse, nam vel brevissimo tempore putant satis disponi ad Sacramentum Pœnitentiæ; vel ea animi tepiditate, quamvis non ignorent (multæ etiam ignorant) quæ debeat esse hujusmodi dispositio, se disponunt, ut antea ab illis videas omnem Ecclesie angulum curioso obtutu rimari, omnes introeantes circumspicere, cum vicinioribus longos protrahere sermones &c. Si convenienter se disponant, videbis eas non sine fructu frequenter ad hoc Sacramentum accedere; nempe expoliari affectu ad quodcumque peccatum, quamvis veniale, nec peccata venialia cum plena advertentia committere. Cæterum, si frequenter in confessione repetant eadem peccata venialia, quæ nec plenè advertentiâ, nec ex affectu ad ipsa, sed ex fragilitate à piis etiam personis committuntur, non ideo à scrupuliosiore Confessario sunt inquietandæ, quamvis curare debeat verè de ipsis dolere, & ad proximum remedia, quæ ipse suggeret, reducere.

Ne

Ne verò anxius sit de vero dolore quoad quotidiana peccata, curet ut hæc personæ semper se accuset, doleantque de aliquo graviore vitæ antea peccato.

Q. VI. Quomodo se gerere debeat Confessarius cum pœnitentibus asserentibus se habere revelationes, vel alios effectus supernaturales extraordinarios.

R. S. Philippus Neri; ut ex ejus vita l. 3. c. 20. num. 20. Confessarios monebat, de parùm curandis Pœnitentium revelationibus, & maxime mulierum, addens ex hoc capite multorum spirituale ruinam derivasse. Nihilominus quia in Ecclesia semper fuerunt, ac semper futuræ sunt animæ valde piæ; ideo expedit Confessarium scire regulas; quibus dignosci potest, quando isti supernaturales effectus à Deo sint, vel à natura, vel à Diabolo. Hæ regulæ latè patent apud Cardinalem Bona in suo Opere de Discretionem Spirituum, aliosque plures Mysticos. Quasdam ego recensam, ut Confessarius in hac materia non sit omnino jejunus. Primum ergo, dum audiuntur externæ, vel internæ loquutiones, animadvertere debet Confessarius an conformes sint S. Scripturæ, ac Sanctorum doctrinæ. Non assero tamen semper dicendum esse à Dæmone illam animam, quæ patitur visiones, ac revelationes, si aliquando errasse dprehendatur; cum dari possit casus non satis discernere, an quod audit sit ex divino instinctu, vel ex instinctu naturæ, dum diversos sentit instinctus: S. Gregor. hom. 2. in Exech. D. Tb. 2. 2. q. 17. ar. 5. Secundò, considerare est qualis sit Persona, cui hæc extraordinaria eveniunt; nam si in bonitate non emineat, sed potius in multis deficere cognoscatur, cum ea non solet Spiritus Dei extraordinaria operari. Præterea, etsi in ea quadam specialis bonitas eluceat, notare est quod si valde melancholica sit, seu phantasia valde vivax, ut facilius accedere potest in mulieribus, hæc omnia non raro in ipsius apprehensionem possunt refundi. Tertio, observare est, an in iis; quæ audiunt, vel ipsis representantur, vel experiuntur, aliquid sit non conveniens Divinæ Sapientiæ, Bonitati, & Majestati: Hinc non sine suspitione semper erunt quædam amatorie correspondentiæ, maxime valde sensibiles; quas aliquando anima dicit cum Deo habere; ut si dicat ab ipso fuisse coronatam, annulum accepisse, fuisse desponsatam &c. Non nego hujusmodi aliquando posse esse à Deo; at Deus hilariter non solet nisi animabus, quæ conitantur perfecti, & diu ipsi famulatæ sunt; & multas perpessæ sunt tribulationes, & angustias. Ulterius Deus non solet animam diu in spiritualibus deliciis retinere, sed ipsi tribuit cum alteratione gravium tribulationum &c. Demum supra cætera omnia motet pius Confessarius effectus, qui ex his rebus extraordinariis oriatur. Quæ sunt à Deo, quamvis ab initio anime nondum plenè purgatæ soleant asserere quadam perturbationem, & timorem, nihilominus semper postea asserunt pacem in anima; illamque magis humilem reddunt, cupidam semper magis Deo famulantem, & circa Divinam Magnitudinem, & suamque nihil magis illuminatam &c. E contra, quæ sunt à Dæmone, quamvis ab initio aliquid boni præferre videantur, in malum desinunt, & animam ad vitia, ac præcipue ad superbiam valde dispositam relinquunt.

Regula generalis sit, quod dum Confessarius hujusmodi audit, semper de iis debet ostendere se non curare; ac interim virtutum exercitum, maximeque humilitatis inculcare, ac pœnitentem in iis exercere. Si pœnitens in iis decipiatur, Absciscendo facile cognoscat; nam impatiens erit videndo hujusmodi divina non reputari, ac se despicere, quasi non sit persona verè devotioni, ac vi-

tæ spirituali supra cæteros incumbens. Si verò à Deo imitantur, videbit semper magis pœnitentem de virtute in virtutem progredi, semper magis de seipso humiliter sentire, adeoque non irasci, si, quæ patitur, videat divina non reputari.

C A P U T III.

De Obligatione quam habet Confessarius interrogandi, vel admonendi Pœnitentes.

Q. I. AN Confessarius habeat obligationem interrogandi Pœnitentes.

R. Cum Confessarius Judicis Officium in hoc Sacramento administret, tenetur curare; ut iudicium integrum sit, adeoque interrogare pœnitentem, quando ex ignorantia, vel à malitia prudenter timet aliquod grave peccatum non manifestare: *Lugo de Pœnit. disp. 22. n. 16.* aliique. Id autem prudenter suspicari potest, quando habet aliquam indicia pœnitentem valde pudere suorum peccatorum, maxime si sciat aliquod peccatum commississe, nec præsumere potest illud confessum esse; quando cognoscit non satis suam examinasse conscientiam, vel quantumvis examinaverit non posse ratione ignorantia, seu multitudinis peccatorum, seu temporis ab ultima confessione transacti sufficienter statum suæ conscientie cognoscere.

Q. II. Quomodo se gerere debeat Confessarius in interrogandis Pœnitentibus.

R. Primum, caveat ab interrogando de iis, quæ non pertinent ad confessionem, si forte id non putet necessarium, ut postea pœnitens fidentiùs explicet sua peccata. Secundò, caveat ab interrogando de iis, quæ prudenter credere non est à tali pœnitente commissa fuisse. Cum quidam specialis Confessarius interrogaverit nobilem, piamque foeminam, & ætatis jam provectæ, an se inebriasset, non potuit pia pœnitens se continere, quin postea ad quoddam piarum Sociarum oblectamentum, de ebrietate interrogatam fuisse diceret. Interrogationes ergo dirigendæ sunt juxta Personarum qualitatem; & si ex plebe, & rudes sint, optimum semper erit interrogare de Doctrina Christiana, maximeque de mysteriis necessitate mediè sciendis, ac deinde de iis quæ pertinent ad confessionem ritè faciendam; Neque his contentus sit Confessarius, nam adveniet multoties ad praxim non reduxisse, quæ sciunt, & de facto postquam pœnitentes dixerunt necessarium esse examen, dolorem &c. à me interrogati quid ergo præstiterint ut ad Sacramentum se disponerent? aliquando responderunt Sactum audisse, Rosarium recitasse, &c. in praxi agnovi, quod vis facti superficiali examine, parùm curarunt de dolore, & proposito, sine quibus tamen antea dixerant non posse bene fieri Sacramentum. Interrogat item pœnitentes de suo statu, ut possit cognoscere an satisfaciant propriis particularibus obligationibus, & an necesse sit circa eas interrogare. Adveniet, e. g. Patres, ac Matres-familias se accusare de actibus iracundiæ, aliqua dixisse contra proximi famam &c. at fortasse nec verbum facient, an satisfaciant obligationi sanctè educandi familiam; an filiabus permittant Amasios; an vigilent ne filii filiaque nimis familiariter simul commorentur; an vigilent pariter super famulos; famulasque &c. Certe ut plurimum valde desides sunt pœnitentes in considerandis particularibus suis obligationibus; & an illis verè satisfecerint &c. Semper tamen advertere debent quidam Confessarii subtilioris ingenii, non esse interrogandos Pœnitentes de peccatis juxta subtilitates, quas ipsi in mente habent, sed secundum quod cognoscitur ab illo genere Pœnitentium, quos interrogant.

P. 2

Q. III.

Q. III. Quomodo se gerere debeat Confessarius quoad interrogandum circa peccata carnis.

R. S. Philippus Neri, ut ex ejus vita l. 2. c. 13., monebat Confessarios, ut quam maximè sibi caveant, ne magis libenter de hujusmodi peccatis interrogarent, ac audirent, quam de aliis; ac ne quoad hæc scelera, nisi quod omnino necesse est, à Pœnitentibus exposcerent. At magis ad praxim descendendo, videat Confessarius ne de peccatis inhonestis interroget pueros, & puellas, nisi clarè videat malitiam ætatem supplere. Si aliter faciat, illos reddet curiosiores quoad hæc intra se ruminando, aliosque interrogando; atque ita fiet suâ imprudentiâ innocentes illos pueros, puellasque ad peccatum impulsisse. Quod si prudenter putet necesse esse de hujusmodi interrogare, non statim de ipso peccato interroget, sed ad illud gradatim descendat. Interroget e.g. an unquam quædam turpia audierit; an aliquam in iis audiendis perceperit delectationem; an aliquas turpes cogitationes in mente habuerit; an de eis voluntariè cogitaverit, postquam agnovit esse quid peccaminosum; an perpetrare desideraverit &c.; & juxta responsa pœnitentis dignoscere poterit, an ulterius progredi debeat in interrogationibus &c. Praxim ita interrogandi proponit S. Franciscus Salesius in suis admonitionibus ad Confessores. cap. 1. Aliquando nihilominus expedire potest statim proponere peccatum patratum, dum nempe prudens Confessarius videt illud commissum fuisse à Pœnitente, & quod magis variis circumlocutionibus interrogabit, eò majorem experturum difficultatem in explicando. Semper tamen ingeniosus sit in inquirendo de iis, qua majori potest modestiâ, unaque pœnitentem moneat de iis modestè explicandis, si verbis nimis claris peccata carnis proponat. Videat etiam Confessarius ne interroget, nec permittat pœnitenti ad quasdam particulares circumstantias horum peccatorum descendere, quod non fieri sine utriusque periculo omnes docent cum S. Th. in 4. dist. 19. in expl. text., & si fiat quantum debet, cognoscet non esse id necessarium. Demum advertat Confessarius, ne dum hæc obscena à Pœnitentibus audit, quoddam extraordinarium fastidium demonstrat; vel nimis expundo, vel se contorcendo &c. vel vocando Pœnitentem Bestiam, Dæmonem in carne &c., ita etenim agendo multoties eveniet pœnitentes non plenè propriam conscientiam manifestare. Sinat proinde pœnitentem plenè exonerare suam conscientiam; ac postea, quantum putat expediens esse, objurget, paternè quidem, sed ita ut cognoscat suorum criminum gravitatem. Et quidem nonnulli aliquando ita accedunt ad Sacramentum Pœnitentiæ, ut vel nullam ostendant commissorum scelerum sententiam, vel nullam emendationem; quapropter necesse videatur durè illos increpare, ut tandem respiciant.

Dantur equidem Confessarii, qui vel ex quadam nimia naturali lenitate, vel quia multos Pœnitentes circa proprium Confessionarium exoptant, omnibus compatiuntur, omnes mellifluis verbis alloquantur, maximè si nobiles sint, & divites; atque ita proprio satisfecisse munerè credunt. Hanc praxim certè Confessariis non proponit Ecclesia, unde in Rituali Romano sequentiâ leguntur: *Audita confessione perpendens Confessarius magnitudinem peccatorum, qua pœnitens admisit, ac multitudinem peccatorum gravitate, ac Pœnitentis conditione opportunas correptiones, ac monitiones, prout opus esse viderit, paterna cbaritate adhibebit.* Et de S. Philippo Neri tam pio, ac pudenti hujus Sacramenti ministro in ipsius vita l. 2. cap. 16. n. 13., hæc leguntur: *Filippo fu uomo di gran libertà in riprendere quello, che conosceva non esser ben fatto; massimamente ne' Prelati, e ne' Grandi; ma sempre però a luogo, e tempo.*

Q. IV. An Confessarius debeat monere pœnitentem, quem cognoscit errare.

R. I. In quatuor casibus certè tenetur Pœnitens monere Pœnitentem errantem. Primus est quando cognoscit ipsum errare ex ignorantia graviter peccaminosa; si etenim tunc non moneret, illum relinqueret in statu peccati mortalis. Secundus est, quando interrogatur à Pœnitente ut ipsum de aliqua re instruat; si etenim tunc non instrueret secundum veritatem, non satisfaceret munerè Doctoris, & Magistri. Moneat tamen Theologi satis esse respondere quoad interrogata, non verò quoad alia, in quibus pœnitens erret, si fructus non speretur; Laym. l. 5. tr. 6. c. 13. n. 5. & 6., Lugo de pœnit. disp. 22. n. 29. Hinc Conjugato petenti an liceat reddere debitum post incestum commissum cum consanguinea uxoris in primo, vel secundo gradu, responderi poterit affirmativè, tacendo quod petere non possit. Alii addunt Confessarium non teneri respondere ad interrogata, dum videat pœnitentem interrogare non ex vero dubio, sed ex mero scrupulo, & aliunde respondendo juxta veritatem videat potius nocumentum allaturum. Ratio horum est quia, dum pœnitens interrogat ex mero scrupulo non desinit esse in ignorantia invincibili, adeoque videtur attendenda doctrina infra subjungenda: *Sanch. de mar. l. 2. disp. 38. num. 14.* Tertius casus est, quando admonitio profutura est pœnitenti invincibiliter etiam ignoranti; nam tunc nil est quod retardare possit Confessarius ab eò admonendo; & removendo à materiali peccato; cum aliàs quatenus Doctor, & Magister teneatur admonere. Quartus casus est, quando ex ignorantia quamvis invincibili pœnitentis damnum publicum oriretur. Tunc est ex monitione fructus non speretur, pœnitens monendus est, & damnum publicum impediendum; hoc etenim privato est antependendum. Exemplum sit in eò, qui ex ignorantia invincibili falsas disseminaret doctrinas: in eò qui invincibiliter ignoraret nullitatem sui matrimonii, ex qua tamen, quia plurius nota est, permittuntur detractiones &c.; in eò, qui ex ignorantia invincibili graviter deficit in electionibus, collationibus Beneficiorum, elemosynis ex redditibus Ecclesiasticis, elargiendis &c. Lugo disp. 22. num. 37. Verum tamen est in Principibus, & Prælatibus difficile esse hanc ignorantiam esse invincibilem.

R. II. Si Pœnitens erret ex ignorantia invincibili, non redundante in publicum damnum, & aliunde cognoscatur monitionem non profuturam, omnino omittenda est; ut etiam dixi tr. 6. q. 3. c. 6. quæst. 2. Ratio est quia, quamvis Confessarius Doctor sit, & Magister, quia etiam est Medicus animarum, uti non debet suâ doctrinâ in ipsarum perniciem: ita autem sequeretur, si admoneret invincibiliter errantem, dum fructum non speraret, nam ex hoc fieret quod, ubi antea materialiter tantum peccabat, deinde peccet formaliter, & fiat reus gehennæ: *Suar. 3. p. disp. 32. sect. 4., Coninch. disp. 8. dub. 17. à num. 136.* Idem dicas, si quamvis monitio profutura esset pœnitenti, allatura tamen esset aliis plurimum peccatorum occasionem. Si proinde quis aliquem videat invincibiliter ignorare nullitatem sui matrimonii, obligationem aliquid restituendi &c., & prudenter putet admonitionem non profuturam, debet tacere. Sed in hoc elucere debet prudentia Confessarii, & non credere e. g. admonitionem non profuturam, quia iudicet pœnitentem ægrè laturum admonitionem, hoc etenim non obstante, fortasse admonitionem exequetur. Debet etiam elucere prudentia Confessarii in expectando tempus opportunum, quo monitio possit prodesset. Qui volunt pœnitentem, etiam invincibiliter ignorantem, semper esse monendum; eò nituntur.

tuntur fundamento, quod aliàs non potest judicari sufficienter dispositus, si paratus non sit ad dimittendum id, quod Confessarius diceret fieri non posse absque peccato. At id non semper verum est; nil etenim impedit quin aliquis hic & nunc possit habere generalem sinceram voluntatem abstinendo ab omni peccato, à qua tamen appareat recessurum, si proponatur illi fugere ab aliquo particulari peccato. Porro illa prima sincera voluntas reddit illum sufficienter dispositum ad absolutionem, ut etiam dixi alibi.

Cæterum remanet adnotare non tam facilè credere debere Confessarium ignorantiam Pœnitentis esse invincibilem. Ut de hoc certioreretur, interroget saltem, ut ita dicam, à longe, quare faciat illud, in quo videt ignoranter peccare; an aliquid faciat saltem cum dubio de illius honestate &c., eò enim ipsò quod cum dubio aliquid aliàs illicitum operetur, non amplius invincibiliter ignorat.

C A P U T IV.

De obligatione, quam habet Confessarius suspendendi, vel negandi absolutionem diversi generis Pœnitentibus: & primùm de occasione, & Periculo proximo.

Q. I. Quam sit occasio proxima peccandi: & quotuplex.

R. I. De occasione proxima peccandi doctè, & eruditè agit Joseph Maria Brocchi in suo Opere De Occasione, & Revid. ejusque doctrinæ, quam ex purioribus S. Theologiæ fontibus haurit, inharendo, eam ita puto definiendam: *Occasio proxima est res extrinseca conjuncta cum periculo intrinseco probabiliter peccandi.*

Eò quod dicitur *res extrinseca*, innuitur discrimen, quod est inter periculum, & occasionem; quamvis etenim dici possit etiam esse in periculo peccandi, qui à re externa valde ad peccandum inclinatur, nihilominus datur periculum proximum etiam sine externa occasione, & propriè dicitur ab intrinseco derivare: ut dum quis ex propria fragilitate est in gravi periculo se polluendi, vel ex pravo habitu est in gravi periculo blasphemandi. Additur *conjuncta cum periculo intrinseco* &c. nam res externa, si prudenter non timeatur ex ea orturum periculum aliquem inducendi ad peccatum, non sufficit ad constituendam occasionem proximam peccati. Ita non dicitur esse in occasione proxima peccandi, qui in eadem domo habitat cum aliqua muliere, si illa mulier illi occasio non sit, ut ex propria fragilitate peccet. Dicitur tandem *cum periculo intrinseco probabiliter peccandi*; nam ut confurgat occasio proxima, sive peccatum, non est necesse certè committendam esse illam pravam actionem, quæ timeatur ratione illius rei extrinsecæ, & propriæ debilitatis, sed satis est, si prudenter timeri possit. Quamvis ergo certè non futura sit illa prava actio, periculum tamen illam faciendū est certum, & hoc satis est ad hoc ut statim dicatur peccare, qui se tali exponit occasione. Dum preinde dicitur in occasione proxima includi periculum probabiliter peccandi, non significatur incertum esse peccatum, cum indubitatum sit ratione periculi certè, cui aliquis se exponit, sed non omnino certum esse ponendam illam pravam operationem, ad quam inducit ipsa occasio.

Ex his cum laudato Brocchi cap. 2. dicendum est non bene judicare de occasione proximam illos Confessarios, qui putant tunc solum dari occasionem proximam respectu alicujus, quando in ea sepe, vel ut plurimum peccat: quis etenim non comprehendat illum se ponere in proxima occasione peccandi, qui cum non sua, cum qua tamen nunquam

peccavit, in eodem lecto cubaret? Semper ergo datur occasio proxima, cum talis est res externa, ut, attempta nostra fragilitate, secum importet grave peccandi periculum. Hoc tamen non semper grave eodem modo est respectu cujuscumque; & ita respectu juvenis lascivi importare poterit grave periculum commorari cum foemina etiam honesta, quod tamen periculum non erit respectu juvenis probi. Solum ergo ad judicandum ex frequentia actuum de occasione proxima recurrere debet Confessarius, quando non satis apparet an res extrinseca, vel ex sui natura, vel attentata fragilitate illius, qui in ea se ponit, importet grave periculum peccandi; nam tunc dignosci potest ex frequentia peccatorum, quæ in ea committuntur. Si rarè tunc peccet, occasio dici potest remota, proxima verò, si sepe; ac de hujusmodi frequentia pertinet ad pium, & non laxum Confessarium judicare. Inter alia autem observet, quod si non tam frequenter invadat aliquam mulierem, & nihilominus cum ea ut plurimum peccet, hæc dicitur respectu illius occasio proxima, quamvis solum ter, aut quater in anno peccaret. Idem dicendum, si semel in anno visitaret, & semel etiam peccaret, quia peccando, semper cum ipsam inviseret, facit cognoscere occasione ipsius mulieris se ponere in gravi peccandi periculo, adeoque in occasione proxima.

R. II. Ultra distinctionem occasionis in proximam, & remotam, de qua paulò ante; quoad materiam præsentem attinget, celebris est distinctio occasionis proximæ in voluntariam, & necessariam. Occasio proxima voluntaria ea dicitur, in qua quis advertens grave periculum peccandi, nihilominus nullâ coactus necessitate, vel physica, vel morali, eam non removet, seu in ea moratur. Occasio proxima necessaria ea est, quam quis physicè, vel moraliter vitare non potest. Ita diceretur in occasione proxima physicè necessaria, qui coactè inclusus retineretur in aliquo cubiculo cum foemina à se vehementer adamata. Ille verò diceretur in occasione proxima moraliter necessaria, qui non posset eam sine magna difficultate relinquere; ut si eam relinquendo gravem pateretur infamiam, vel notabile detrimentum spirituale, aut temporale, vel magnum esset scandalum orturum. Ille dicitur necessariò permanere in hujusmodi occasione; cum etenim eam sine gravi difficultate relinquere non possit, dicitur moraliter non posse relinquere. Ita e. g. se habet puella, vel filius-familias, qui domi habent occasionem proximam peccandi, & non possunt domum propriam relinquere, quia non habent unde vivant. Ita etiam se habent illi Medici, & Chirurghi, qui ratione sui exercitii sunt in continua proxima occasione peccandi; neque etenim sine gravi incommodo suum dimitterent exercitium.

Advertere ergo debet Confessarius, quod verè gravis sit causa, qua quis in aliqua occasione detinetur; nam si ob levem causam occasio non removeatur, constat talem occasionem verè amari, & voluntariè non dimitti. Hinc Innoc. XI. condemnavit propositionem 62. quæ generaliter dicebat: *Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis, aut honesta non fugiendi occurrit.* Et Alexander VII. damnavit propositionem 41. quæ ita se habebat: *Non est obligandus Concubinarium ad ejiciendam Concubinam, si hac nimis utilis esset ad oblectamentum Concubinarij, vulgo regalo, dum deficiente illa, nimis ægrè ageret vitam, & alia epula radio magno afficerent Concubinarium, & alia famula nimis difficile inveniretur.* Innocentius pariter XI. sub n. 63. sequentem damnavit propositionem: *Licium est querere directè occasionem proximam peccandi pro bono spirituali, vel temporali nostro.* Hæc propositio ita gene-

ralis falsa est, quia ex ea sequitur licitum esse etiam pro exiguo bono spirituali querere directè occasionem proximam. Ex ea tamen non est reprobanda sententia, qua dicitur licere se exponere periculo propter salutem proximi valde periclitantis; nam tunc non esset directè querere talem occasionem, vel periculum, sed potius pati ob proximum adjuvandum. Semper tamen necesse est bonis actibus facere ut periculum sit materiale, non formale; nam ipsam se exponere periculo formali peccandi, peccatum est: *Broech. cap. 9.*

Q. II. An liceat absolvere constitutum in occasione proxima voluntaria peccandi.

R. II. Ordinariè loquendo, nec semel licet absolvere constitutum in occasione proxima voluntaria peccandi. Ratio est quia, qui retinet huiusmodi occasionem est in continuo actuali peccato, quia actualiter infringit præceptum negativum obligans pro semper, quo præcipitur remotio occasionis graviter inductivæ ad peccatum, dum id fieri possit; & in nostra hypothese certum est fieri posse, quia loquimur de occasione proxima voluntaria. Item actu peccare dicitur, qui versatur in gravi periculo peccandi; & talis est, ex dictis, qui retinet proximam occasionem peccandi, quam poterat dimittere. Præterea nulli concedenda est absolutio, nisi possit judicari sincerè velle dimittere peccatum; neminem autem dici potest hanc sinceram voluntatem habere, si dum possit dimittere media, vel ex sua natura, vel ex nostra fragilitate, graviter inductiva ad peccatum, de facto non distulerit; atque ita re vera facit qui non dimisit occasionem proximam voluntariam peccandi. Ita etiam sentit P. Cardenas scribendo in propositionem 61. ex damnatis ab Innocentio XI. quæ ita se habebat: *Potes aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest, & non vult omittere, quinimmo directè, & ex proposito quarit, aut ei se ingerit.*

Dices satis esse, ut qui est in occasione proxima possit absolvi, si absque eo quoddam dimittat occasionem externam, oratione, mortificatione &c. curet remove periculum intrinsecum in ea peccandi. Sed contra est quia, ut optimè etiam ex aliis perpendit Joseph Brocchi de Occ. prox. c. 2. n. 16. & c. 17. n. 6., velle se elongare à peccato non per remotionem occasionis; sed per præfatos actus, est prætermittere media certa, & incerta assumere; Deus etenim exaudire non solet, qui potest remove occasionem, & non remove: ac proinde ex S. Scriptura, & SS. PP. continud suadet fuga occasionis. Eo ipso autem quod quis nolit appohere media, quæ reputantur necessaria ad peccatum vitandum, convincitur peccatum amare. Hoc autem maximè necessarium putat Cardenas in sua Crisi p. 1. tr. 1. disp. 8. à n. 103. & 104. in materia luxuriæ, avaritiæ, aut magnæ iræ; hæc quoad hæc tanta est nostra fragilitas, ut experientia constat hominem ruere, semper cum, dum potest, externam occasionem non dimittit.

Putat idem Brocchi c. 8. n. 13. posse quandoque sacramentaliter absolvi illum, qui, quamvis sit in occasione proxima peccandi, eam tamen non dimiserit, antequam accederet ad Confessionem; tunc scilicet quando non advertit ad obligationem, actu eam dimittendi. Et ratio est quia, cum non advertit ad talem obligationem, non potest dici non dimisisse occasionem esse signum in poenitente deficere dolorem, & emendationis propositum. Quamvis autem hæc doctrina vera videatur, maximè in casu, quo poenitens ostenderet specialia signa doloris, ego nihilominus nunquam ad praxim reducerem, quando commodè differri posset absolutio; & interim obligarem poenitentem ad occasionem removendam. Nimis experientia do-

cet, quoddam quantumvis promittat, quantumvis in geat poenitens, nihilominus citò redit ad vomitum, non verò ad Confessionem, si post obtentam absolutionem, occasio illi proxima peccandi occurrat. Dixi, si commodè differri possit absolutio, quia hoc e.g. non intervenire, ut notat idem Brocchi n. 8., si non posset occasio removeri, & interim absolvendus esset in periculo mortis constitutus.

Q. III. Quando liceat absolvere constitutum in occasione proxima necessaria.

R. Cum persistere in occasione proxima peccatum sit quoties voluntariè eligitur, consequens est non esse de se peccatum permanere in occasione proxima necessaria; nam cum hæc non possit vel physicè, vel moraliter dimitti, non liberè eligit sed potius patitur ille, qui in eadem versatur, ut communiter docent Theologi. Quamvis autem non teneatur materialiter remove talem occasionem, elongando scilicet personam, seu aliam rem inducentem ad peccatum, debet tamen eam remove formaliter, oratione scilicet, mortificatione &c. minuire periculum intrinsecum; ita ut propter exercitia pietatis, quibus incumbit, illa externa occasio reputetur non tam facilè ad peccatum inductiva. Ratio autem huiusmodi obligationis de se patet, nam unusquisque tenetur adhibere media necessaria ad vitandum peccatum.

Si ergo accedat ad confessionem constitutus in occasione proxima necessaria, quamvis non dicatur esse in statu peccati, etiam ex hoc quod non dimiserit occasionem, nihilominus, etsi præterit fati dispositus posset judicari, ego semper differendam absolutionem crederem, quando aliter valde gravis necessitas non suaderet. Ratio est quia, experientia dicitur constitutus in huiusmodi proximis necessariis occasionibus difficillimè emendari; unde cum spectet ad Confessionem, ut Medicum animarum, omnia efficaciora remedia adhibere ad emendationem obtinendam, inter alia non inefficax multoties est dilatio absolutionis; si etenim poenitentem verè doleat de suis peccatis, & ipsorum cupiat absolutionem obtinere, ne eadem careat, diligentius curabit à peccatis abstinere. Interim etiam poterit Confessarius observare, an alia media ipsi præscripta, frequentioris nempe orationis, mortificationis, non degendi solitariè cum persona; cum quæ peccat &c. ad praxim reducat; & hæc ratione de ipsius dispositione magis certiorari.

At quid agere debet Confessarius, dum videat huiusmodi poenitentem in occasione proxima necessaria constitutum non emendari? Ego puto omnino emendandum, si curet suis bonis actibus, ac medis à Confessario præscriptis periculum intrinsecum diminueret, & abesse ab externa occasione, si vera necessitas cum ea esse non cogat. Quantum Deus solet detegat sua auxilia non dimittentibus occasionem voluntariam, quia convincitur amare ipsum peccatum; ita solet optulati iis, qui necessariè in occasione degentes se Deo non perfuntoriè commendant, ac habent animam sinceram eam dimittendi, si possent. At si supponamus frustraneè adhiberi omnia media ad non peccandum in proxima necessaria occasione, cum debeamus potius quodcumque temporale malum perire, quam Deum offendere, consequens est quod si omitti non posset peccatum occasione non dimissa, hæc dimittenda esset, non obstantè quocumque incommodo, sive temporali damno, quod ex tali dimissione posset evenire: *Sin autem*, ait S. Carolus loquens in Instruktionibus Confessorum, de puella, quæ domi haberet occasionem proximam necessariam, post similes præcautiones compertis Confessarius poenitentem in illud peccatum rel-

labi, deneganda prorsus est absolutio, donec deseru- vit proximam peccandi occasionem, quiddam tandem evenire debeat. Hinc etiam can. falsas de poenit. diff. 2., & can. Fratres de poenit. d. 5. dicuntur dimittere debere sua officia, puta Curialis, Negotiatoris, Medici, Chirurgi &c., qui experiuntur non posse ea sine peccato exercere.

Q. IV. An Concubinarius absolvi possit, antequam dimittat Concubinam.

R. Concubinatus in aliquibus differt à proxima peccandi occasione. In Concubinatu igitur circumstantia extrinseca impellens ad peccandum debet esse in libera potestate Concubinarii; hoc autem non requiritur ad occasionem proximam constituendam, sed ad hanc satis est, si homo ponatur in aliqua extrinseca circumstantia, quæ conjuncta sit cum periculo intrinseco in peccata probabiliter labendi. Præterea Concubinatus refertur ad sola peccata sexto Decalogi præcepto prohibita; occasio verò proxima divagatur per omne genus peccati.

Sed hæc discrimina non prohibent, quin Confessarius quoad absolvendum Concubinarium non debeat attendere ea omnia, quæ dixi quoad absolvendum constitutum in occasione proxima peccandi; nam re vera & ipse est in tali occasione. Immo rigidius cum eo agendum est, cum habeat in sua libera potestate foeminam, qua tanquam uxore abatur; adeoque majus est respectu ipsius periculum iterum peccandi. Scio aliquos permittere semel & iterum absolvere huiusmodi constitutos in proxima occasione, quamvis id permittant in casu raro; quando e.g. audita concione, vel suasionibus Confessarii, videantur hic, & nunc contempisse verum suorum peccatorum dolorem. Verum ego semper suadeo differre absolutionem, si necessitas ad aliter faciendum non cogat, utque scilicet ejiciatur Concubina, ut dixi etiam in superiori casu: ultraquamquod enim multoties talis dolor apparens magis sit, quam efficax, si domum redeundo Concubinam ibi reperierit, facillimè deficient à suo proposito, quamvis antea sincerum fuisse supponatur.

Q. V. Quomodo se gerere debeat Confessarius cum Consuetudinariis; & an hi teneantur consuetudinem fateri.

R. I. In præfenti sermo est de Consuetudinariis, qui non ex aliqua externa occasione, ut evenit in occasione proxima, sed ex intrinseca fragilitate, & malitia sæpe reincidunt in eadem peccata. Ita se habent illi, qui consuetudinem habent se polluenti, pravus cogitationibus assentiendi &c. Hos autem neutiquam licere semper absolvere, etsi dicant se dolere, & proponere emendationem, constat quia, Innoc. XI. sub n. 60. hanc damnavit propositionem: *Poenitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, Naturæ, aut Ecclesiæ, etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio, dummodo ore profert se dolere, & proponere emendationem.* Consuetudinarius ergo, in quo nulla sit emendatio, debet Confessarius denegare absolutionem, primò quatenus Jurex est, quia non potest satis judicare de vera poenitentis dispositione, quoties ob continuam reincidentiam in peccata satis cognoscere facit, vel dat motivum prudens suspicandi ipsius propositum verum non esse. Nec refert poenitentem dicere se dolere, & emendationem proponere; nam huiusmodi verba sunt contraria factis, quando nulla adest emendatio, adeoque non tenetur Confessarius illi credere. Præterea Confessarius quæ Medicus tenetur etiam futuros relapsus impedire, adeoque quæ talis debet differre absolutionem poenitenti etiam ritè disposito, quando judicet ita necessarium esse ad obtinendam.

emendationem. Quando ergo putet poenitenti utilem futuram, quamvis non necessariam, absolutionis dilationem, poterit illam quæ Medicus differre; atque utilis saltem non raro esse poterit Consuetudinarius, dum etenim à Sacramentis arceri videat, multoties magis pro emendatione laborabit. Neque dicas Poenitentem dispositum jus habere ad absolutionem obtinendam; responderetur etenim jus habere ad eam habendam, sed non statim, si scilicet Confessarius judicet necessariam, vel utilem esse Poenitenti illius dilationem: *Carden. dissert. 39. c. 3. n. 26.*

R. II. Innoc. XI. sub n. 58. sequentem damnavit propositionem: *Non tenemur Confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem.* Cum dixerimus non posse Confessarium rectè fungi munere Judicis, & Medici, nisi cognoscat an poenitens sit Consuetudinarius, statim apparet obligatio consuetudinem manifestandi; cum & poenitens debeat ex parte sua facere, ut Sacramentum ritè administretur. In hoc ergo casu adest per accidens obligatio eadem peccata iteratò clavibus subjicendi, non quidem ut de eis iterum judicetur, sed ut ritè judicari possit de præsentibus peccatis, ipsisque conveniens remedium applicari.

R. III. Poenitens, quamvis de consuetudine non interrogatus, ut plurimum tenetur ipsam fateri. Ratio mihi est quia, ex ipsa consuetudine, quàm maximè dignoscitur in dispositio poenitens; unde si poenitens de ea non interrogatus consuetudinem non manifestet, peccabit quia suo silentio causa erit, quod Confessarius non rectè judicet de ipsius dispositione. Neque, ordinariè loquendo, satis est si ipse poenitens se sufficienter judicet dispositum, nam sæpe videmus ipsos poenitentes decipi: & ita si ipsorum iudicio standum esset, non denegare deberemus absolutionem etiam iis, qui in proxima occasione peccandi jam à multo tempore versantur. Ulterius unusquisque tenetur adhibere media ad pravam consuetudinem extirpandam; & quamvis poenitens hoc sciat, & paratus sit ea adhibere, nihilominus facillimè à proprio amore decipietur, & quæ verè efficacia sunt omittet. Ex his ergo in praxi puto saltem ferè semper necessarium esse ut poenitens etiam non interrogatus consuetudinem peccandi fateatur.

Q. VI. An deneganda sit absolutio mulieribus incedentibus peccore indecenter detecto.

R. Ex dictis tr. 6. q. 3. c. 6. quæst. 5. itæ mulieres graves scandali culpabiles sunt, adeoque omnino deneganda est illis absolutio, si nolint emendari. Ibidem dictis addo omnes supponere dari posse in mulieribus ornatum notabiliter ad libidinem provocativum, à quo proinde sub lethali debeant abstinere: si autem talis non sit indecens nudatio peccoris, & mamillarum, nescio videre qualis ornatu talis possit judicari; eò maximè quia mulieres ita incedentes, nullum, quem possint, ornatum omittant, ut inuentium oculos ad se trahant. De huiusmodi ornatu inter alios agit eruditus Brocchi cap. 12.

Q. VII. An possint absolvi ii, qui vulgò Cicisbeji, sive Cicisbejæ appellantur.

R. Ut huiusmodi nocentissima pestis repellatur, non semel calamum sumpsi, ac pluribus demonstravi hunc conversandi modum semper peccatum mortale continere; adeoque à Sacramentis omnino arcendos dixi Cicisbejos, Cicisbejæque. Iterum an. 1720. integrum libellum scripsi contra hunc morem, quo tot animæ Diabolo mancipantur, ac publici juris feci. Unico innegabili principio rem totam confeci, & illud erat negari non posse graviter peccare, qui se gravi peccandi mortaliter periculo exponit, cum convincatur non curare de graviter Deo offendendo; immo ipsum pec-

peccatum amare, adeoque Eccl.3. dicitur: *Qui amat periculum, peribit in illo*. In hoc autem periculo semper degere Cicisbejos primò demonstravi, quia ratione peccati originalis & actualium magna est animæ nostræ debilitas; & è contra maxima etiam contra ipsos Sanctos libidinis vis, adeoque semper maximo periculo se exponere, qui hujus generis tentationes veluti quærit, Cicisbejorum more cum mulieribus degendo.

Secundò, tale periculum demonstravi, quia etiam si pares essent vires animæ in resistendo, & carnis in aggreddendo, nihilominus cum Cicisbeji carni vires addant, se à pietatis exercitiis elongando, molli ter suum corpus tradendo, ac denique ipsius genio indulgendo, quatenus ita conversantur, consequens est à carne animam subjiciendam. Tertio, demonstravi quia, amor ipse Sanctus, & laudabilis erga sexum diversum in turpem degenerat, nisi à virtute intra suos limites diligentissimè contineatur: degeneraturum proinde infallibiliter in vitiosum & turpem Cicisbejorum affectum, qui si ab initio inhonestus non sit, undequaque saltem terrenus, & sensibilibus dicendus est.

Quartò, quia ex Sacra Scriptura, Sanctorumque nitis unicum medium, quo etiam virtute præditi à lapsu se possint præservare, est se elongare à personis diversi sexus, maxime dum tener affectus ad conversandum impellit: cum ergo Cicisbeji Cicisbejæque omni virtute carentes, ac terrena sensibilibus affectione se proferentes, quam fieri potest, frequenter simul commorentur, dicendum est non esse in levi peccandi periculo. Quintò, quia experientia, & monita Sanctorum nimis instruant non esse sine gravi peccandi periculo diversi sexus conversationem, quando est solitaria; at non pauci ex Cicisbejis, remotis Arbitris, in cubicalis diu commorantur, nec sine magni affectus, & æstimationis mutua expressione, quid ergo timendum ni faxei sint? Quid timendum, si Cicisbejo liceret solitariè invisere Cicisbejam, dum adhuc in lecto commoratur? Sextò, quia non est sine gravi peccandi periculo, dum quis ex industria quærit, ac valde prosequitur, quod affert magnum ad libidinem incentivum: ita autem accidit Cicisbejis, eò quòd Cicisbejæ, nullo omisso vano ornato, soleant etiam deferre pectus indecenter detectum, quod nimis ad libidinem provocat, maxime eos qui erga ipsas magno amore affectiuntur. Septimò, quia ex S. Scriptura & SS. Patribus non est sine gravi periculo frequens & diuturnus obtutus inter Personas diversi sexus, maxime dum inter eas viget amor: id autem continuò intervenit inter Cicisbejos, & Cicisbejas. Demum ingens Cicisbejorum periculum demonstravi, quia justè timere debent divino auxilio destitutos, cum Deus opituletur non iis, qui periculosas peccandi occasiones quærunt, sed iis qui eas fugiunt.

Singula, quæ hucusque adnotavi, si considerentur ut vestita circumstantiis, quibus Cicisbeji insimul degunt, demonstrant hujusmodi conversationes non posse à gravi peccandi periculo separari, ut latè in præfato libro probavi: quidni ergo dicendum, si simul sumpta considerentur, cum ut plurimum omnia præfata concurrant ad constituendum gravissimum periculum in Cicisbejorum conversatione? Quòd si aliquis ita demens sit, ut hujusmodi periculum solùm speculativum putet, nimis in praxi intervenire ex testimonio Cicisbejorum probavi; si etenim aliquando datur eis ex Divina Misericordia hujusmodi Sathanæ laqueos disrumpere, gemebundi fatentur hujusmodi conversationes causas fuisse morosarum delectationum, laidorum desideriorum, aliarumque turpitudinum, quas commodum est patrare. Adest ergo in Cicisbejorum conversationibus maximam mortaliter pec-

candi periculum; ergo ex hoc solùm Cicisbeji, & Cicisbejæ sunt in continuo statu peccati mortalis; ergo nullatenus sunt absolventi usquedum emendatur.

Ut autem omnem se defendendi Cicisbejis in dicto libro præcluderem viam, facio primò falsam suppositionem, nempe ipsorum aliquem nullam libidinis pravam cogitationem, vel sensum experiri; at neque in hoc casu ipsi licitam talem dico conversationem. Ratio evidens est quia, semper prudenter timere debet non ita evenire in alia Persona inter tot sensualitatis illicia, & id satis est ut debeat ab ita conservando abstinere; neque enim potest sine peccato suum proximum in periculo peccandi constituere, cum nullum jus habeat ita conversandi.

Facio etiam aliam falsissimam hypothefim, neque Cicisbejum scilicet, nec Cicisbejam in gravi esse periculo peccandi; & nihilominus affert hujusmodi conversationes licitas non esse. Ratio item evidens est quia, unusquisque tenetur omittere quod saltem aliis plurimum peccatorum origo est; maxime si nullum jus detur ad illud non omittendum. Nullum verò dari jus ad non omittendas conversationes Cicisbejorum probatur quia, nulla est Personarum conditio, cui rationabiliter competat ita conversare; sicuti mulieri competat decens ornatus juxta suum statum, quamvis forte ex eo aliqui sumpturi sint peccandi occasio. Quòd verò conversationes Cicisbejorum origo sint plurimorum peccatorum, quamvis ipsi in nullo peccandi periculo se esse dicerent, probatur ea enumerando. Primò, ex eis oriuntur infinitæ famulorum, ac vicinorum graves detractiones; nam ex tali conversatione & animam & honorem gravissimè inquinari dicunt. Secundò, ex eis oritur non exiguum familiarum scandalum, quæ ex pravo exemplo talibus amoribus affuecens, facillimè domus libidinibus undequaque repletur. Tertio, tepescit ex hujusmodi conversandi more amor uxoris erga maritum, & è contra, sicut experientia ipsa demonstrat, ex quo nemo non scit quot peccata derivent. Quartò, Matres Cicisbejæ negligunt curam sanctæ educandi familiarum; & quando id verbis facerent, totum destruerent exemplo. Ulterius solent esse alienæ à concionibus audiendis, & ab aliis pietatis exercitiis: vitam devotam solent criminari, ac à laborando quantum possunt abstinere. Quintò, ex more moderno conversandi videmus Oratoria, & S. Functiones derelictas: videmus Cicisbejos, Cicisbejasque continuò extra domum vagari; videmus Juvenes, scientiarum studium abhorrentes, summam ignorantiam laborare, ac solùm ingeniosos in puellis, mulieribusque seducendis. Cum ergo hæc, & quamplurima alia damna tam spiritualia, quam temporalia ex Cicisbejorum conversationibus derivent, nonne ratio statim dicat unumquemque gravem habere obligationem eas eliminandi, quamvis sibi videretur in eis nullum ad peccandum incentivum experiri?

Ex his etiam inferas nullatenus esse absolventum Maritum permittentem uxori Cicisbejam; nam deficit in gravi obligatione removendi uxorem à gravi culpa. Nec suffragatur illi dicere habere uxorem rixosam, adeoque Cicisbejum permittere, ne in continuis jurgiis vivere cogatur. Hoc, inquam, non suffragatur; nam tanta sunt mala, quæ, ex dictis, ex permissioe Cicisbejorum oriuntur; ut ad ea, & tot scandala removenda, magis expedit non habere uxorem pacificam, quam eadem tolerare. Cæterum quando Maritus verè vult esse mulieris caput, scit & Cicisbejum, & jurgia remove: at infelicissimis hujus temporibus mulier, quæ creata fuit sociæ, facta est caput; & videntur Mariti cum infinito virilis sexus dedecore

re non præcipere, sed muliebri jussui submissè parere.

Q. VIII. An absolventi sint Juvenes, & puellæ mutuo amore se prosequentes.

R. Certè absolutio non est deneganda Juveni, qui puellam aliquo tempore invitat animo cum ea Matrimonium contrahendi; sicut nec puellæ ex tali sine Juvenem loco Amasti admittenti. Neuter tenetur ducere personam sibi ignotam; sed potest per aliquod tempus experiri quibus moribus alter sit præditus, & an etiam naturaliter pronus sit ad iram, ad avaritiam, ad prodigalitem &c. Oportet tamen solitariè non degere, & turpia colloquia non habere.

Si verò non animo matrimonium contrahendi juvenes, & puellæ amore mutuo se prosequantur, vel diu talem amorem protrahant sub matrimonii colore, credo omnino incapaces esse absolutionis. Frequentia se invicendi, mutua colloquia non rarè secreta, & non omnino honesta, solitaria conversatio, quam nec Parentes etiam vigilantissimi satis removeve possunt, maxime inter Amantes rusticos, frequentes & morosi obtutus, mutua magni amoris expressio &c. nonne, ut ita dicam, ipsam honestatem expugnant? Continua etiam experientia tot fuprorum, tot puellarum prægnantium, & non rarè etiam fetuum abortivorum satis manifestant in his verè dari grave peccandi periculum. Quantum id magis luce meridiana omnibus pateret, si manifesta forent peccata mortalia, quæ ratione saltem amorum ob morosas delectationes, prava desideria, ac inhonestæ colloquia parantur? Hi proinde Amantes & quia gravi periculo peccandi lethaliter se exponunt, & quia solent consuetudinem gignentem tot turpitudines, tot rixas, tot scandala, & detractiones, omnino indigni sunt absolutione, si non resipiscant.

Multò magis id dicendum est de frequenti, & solitaria Sponforum conversatione, quorum periculum augetur, quia futurum matrimonium illos reddit animosiores ad turpia perpetranda. Alia personarum genera, quibus differenda, vel neganda est absolutio recensentur breviter in regulis statim apponendis.

Regula in praxi observanda.

I. Non putet Sacerdos se verè esse bonum Confessarium eò quòd facillimè penitentes absolvat; cum id oriri possit vel ab ipsius ignorantia, vel ambitione, vel avaritia: *Illi*, ait Cardinalis Bellarminus conc. 8. s. 2. & 3. se *Ministros, & Dispensatores non agnoscent, qui quasi non essent Domino rationem reddituri, summam facilitate omnibus manus imponunt, & tam contritos quam non contritos, quasi propria potestate absolvunt. Isti suam imperitiâ, & superbiam corrumpunt populos, & eis vera penitentia viam præcludunt: NEC ENIM ESSET HODIE TANTA FACILITAS PECCANDI, SI NON ESSET TANTA FACILITAS ABSOLVENDI. Sed va Vobis cum Dominus rationem ponet cum servis suis. Illi ambitione, vel pecuniarum cupiditate, vel utraque stimulante, viris divitibus, & nobilibus, nec solùm viris, sed etiam feminis (quod nefas est, & horrendum) turpiter adulantur. Pudet professò hac vesere, sed quid agemus, cum multos non pudeat ista facere, & seipos, & eos quibus serviunt, in Gehennam perducere.* Recensentur modò particularia Personarum genera, quibus absolutio deneganda est, vel differenda.

Ultra eos, quos prudenter credere non est verè dolere de suis peccatis, deneganda, vel differenda est absolutio iis, qui sequuntur. Ignorantibus non solùm mysteria Fidei, quæ scire debent necessitate mediè, sed & quæ scire debent necessitate

præcepti, si negligentes sint in iis addiscendis. Ignorantibus ea, quæ scire debent pro conditione sui status, qualiter se habent indocti Confessarii, Judices, Advocati, Medici &c. Habentes inimicitias, qui tenentur restituere vel famam, vel res alienas, & qui amoribus implicantur, juxta monita S. Francisci Xaverii l. 5. ep. 9., ordinariè loquendo, non sunt absolventi, nisi prius adimpleant, quæ facere debent; nam post absolutionem multoties promissis non satisfaciunt. Multò magis id faciendum est, si aliàs promiserunt, & non adimpleverunt. Idem dicas respectu eorum, qui exercent professionem, vel artem, quam diu experti sunt ab ipsis sine gravi Dei offensa non exerceri; ut facillè evenire potest respectu Militum, Mercatorum, Advocatorum, Procuratorum, Chirurgorum &c. Isti, juxta monita S. Caroli in *Instruct. Confess.*, ex consilio pii, & docti Confessarii vel relinquere debent periculosum exercitium, vel illud non exercere absque ipsius licentia, remedia, quæ prescribet, adhibendo. Mariti, vel Uxores respectivè, si separatim vivant absque mutuo consensu, vel autoritate Judicis competentis, non sunt absolventi, si simul non habitent. Non sunt absolventi Parentes, qui non præstant, quæ necesse est ut filii addiscant Doctrinam Christianam, vel ut sanctè educantur; seu etiam necessaria alimenta familiarum non suppeditant. Qui solent se inebriare; qui operibus servilibus dies festos prophanare: qui pecuniam dare ad usuras: qui ex justa causa ab aliis Confessariis dimissi sunt sine absolutione, si aliud non suadeat emendatio, sine absolutione pariter dimittantur. Non sine scandalo absolventur publici peccatores, qui publicum scandalum dederunt, nisi prius cum emendatione vita malefacta publica beneficiis resarciant, ait S. Carolus in *Instruct. Confess.* Arceantur item à Sacramento Pœnitentiæ, nisi prius emendantur, præbentes aliis occasiones peccandi, quales sunt tenentes forum aleatorum, in quo multæ impietates, blasphemix &c. committuntur; excudentes, aut vendentes libros, vel scripta contra Fidem, aut bonos mores: facientes, aut vendentes Imagines, & picturas lascivas, vel eas in propria domo expositas retinentes: mulieres ære alieno nimis gravantes maritos, ne ullo ornato careant: mulieres incedentes pectore indecenter detecto: Versantes in proxima peccandi occasione: Cicisbeji, & Cicisbejæ: Juvenes, & puellæ, quæ amoribus implicantur: Sponsi, Sponseque solitariè, vel nimis familiariter degentes. Demum deneganda est absolutio quibuscumque Confessariis vel ex ignorantia, vel alia ex causa non denegantes, vel non differentes absolutionem, quando id præstare deberent.

II. Non tam facillè credere debet Confessarius verum adesse dolorem, ac sincerum adesse propositum in Consuetudinario. Prava voluntas ex longæ contracta consuetudine non facillè deponitur, ut de seipso testatur S. Augustinus l. 8. *Confess. c. 7.* Anteaquæ etiam confessiones sine ulla emendatione, in quibus Consuetudinarius etiam protestatus fuerat suorum peccatorum sincerè penitere, dant prædens fundamentum de sufficienti suspicandi dispositione; ex Sacramentis etenim ritè peractis aliqua videtur consurgere debere emendatio. Addendum repentinas magni peccatoris conversiones esse contra cursum ordinarium Providentiæ, ut notat S. Th. 2. q. 113. ar. 10., adeoque ordinariè loquendo, bene dicitur dimittendum esse Consuetudinarium, ut melius ad obtinendum auxilium efficax se disponat. Item, etsi putet verè dolere, videat Confessarius an adhuc conveniens sit differre absolutionem, ut ex dilata absolutionis memoria magis deinceps cautus sit in cavendo à relapsu: *Confessarius monitus volumus, ut donec emendationem perspexerint, absolutionem*

nem iis penitentibus procrastinant, quos verosimile est ad peccata iterum lapsuros, quantumvis pollicentur, ac spondeant ea se dimissuros ait S. Carolus.

III. Aliquando indocti Confessarii impertiuntur absolutionem verantibus in occasione proxima peccati, aut Consuetudinariis, quia timent illis infamiam imminere, si non accedant ad Eucharistiam. At unusquisque vel mediocriter sciens agnoscat hos Confessarios pessimè operari, cum nunquam liceat absolvere, quem prudenter credere est non esse sufficienter dispositum; nam tunc deest materia proxima Sacramenti. Potius ergo sinant hos sibi consulere per actum contritionis, si sint in necessitate Eucharistiam percipiendi. Neque dicendum esse capaces absolutionis, si supponatur posse verum actum contritionis elicere; nam ad concedendam absolutionem non satis est credere, absolute loquendo, posse actum contritionis elicere, sed ulterius debet Confessarius posse judicare hic, & nunc externa signa doloris verum, internum, ac supernaturalem dolorem indicare. Id autem ex dictis difficile est judicare de constitutis in occasione proxima voluntaria peccandi, ac ut plurimum etiam de Consuetudinariis; maximè dum accedunt ad confessionem ex timore infamiae &c. aliàs de ea non curaturi.

IV. Non raro Penitentes, dum sibi denegari audiant absolutionem, Confessario mortis periculum exponunt, adeoque agrè ferre sine absolutione dimitti. At hæc nullatenus movere debent Confessarium, quoties prudenter judicet vel negandam, vel differendam absolutionem. Consideret igitur tunc solum mortis timorem antepone, quando à tali timore non exterriti, fortasse jam à pluribus annis in gravia peccata prolabi consueverunt. Repraesentet deinde absolutionem nil fortè ipsis profuturam propter ipsorum indispositionem, seque suo muneri graviter defuturam concedendo absolutionem, vel dum credit indispositos, vel dum existimat differendam ad emendationem obtinendam. Suadeat exercitium actuum contritionis, fidendo Deum non permissurum in peccato mortali decessuros, quoties humiliter sibi negari, vel differri absolutionem patiantur; ac interim magis curent se disponere ad eam assequendam.

QUÆSTIO VI.

De Sigillo Confessionis.

CAPUT I.

De Sigillo Confessionis: ad quas Personas se extendat: & qua Penitentis licentia requiratur, ut cesset obligare.

Q. I. Quid sit Sigillum Confessionis.
R. Sigillum Confessionis ex S. Th. 3. p. suppl. a. 3. definitur: *Debitum confessionem celandi.*

Q. II. Ex quo jure confurgat obligatio ad servandum Sigillum confessionis; & ex qua confessione hæc obligatio oriatur.

R. I. Obligatio servandi secreti sacramentalis primò oritur à jure naturali. Observare igitur est, quòd licet jus naturale rigorosè sumptum, non respiciat id quod supernaturale est, sed solum quod continetur intra limites puræ rationis naturalis, nihilominus si sumatur minus rigorosè, prout distinguitur à jure positivo, quod non attendit solum exigentiam rei, hoc modo jus naturale divagatur etiam circa supernaturalia, quatenus ex ipsa natura rei supernaturalis infert, & dicitur aliquam obligationem. Hinc dupliciter dici potest sigillum confessionis ex jure naturæ servandum esse. Primò, non

quatenus Sacramentale est, sed quatenus consideratur materialiter; nam semper oritur obligatio secreti naturalis, quando vel ex modo aliquod revelandi, vel ex ratione rei revelatæ; constat de re revelata secretum committi: constat autem ex modo, quòd in confessione dicuntur, & audiuntur peccata, sicut & ratione ipsorum peccatorum, de eis committi maximum secretum, adeoque jure etiam naturali servandum. Secundò, sigillum confessionis sumptum formaliter, & quatenus dicitur rationem sigilli sacramentalis, dicitur pariter esse de jure naturæ; quatenus scilicet ipsamet natura Sacramenti exposcit penitentis peccata omnino reticere, ne confessio fiat odiosa.

Secundò, obligatio servandi sigillum confessionis oritur ex jure divino. Ratio est quia, dicendum est Christum præcepisse confessionem, quæ sine ingenti difficultate posset exerceri, non verò durissimam, & intollerabilem; ita autem se haberet, si Confessarius posset ob bonum publicum, vel ad servandam vitam Innocentis &c. peccata revelare; unusquisque etenim timeret Confessarium aliquam investigaturum ea revelandi rationem, & ita quamplurimi, ac maximè mulieres, à confessione abstererent.

Tertiò, etiam jus Ecclesiasticum præcipit non violari sigillum confessionis, injunctis gravibus penis Transgressoris, ut constat ex can. Sacerdos de Penit. dist. 6. & cap. Omnis utriusque sexus S. Caveat.

R. II. Certum est obligationem sigilli sacramentalis confurgere ex confessione, quæ verè sit Sacramentum; nam tale sigillum, ut dictum est, oritur ex ipsa Sacramenti natura; sicut etiam ex precepto à Christo Domino ipsi superadditum, ut ipsum Penitentiam Sacramentum conservetur, ac facilius ipsius usus reddatur: semper cum proinde confessio est Sacramentum, indubitanter adest obligatio sigilli servandi. Verum indubiatum est confurgere obligationem sigilli sacramentalis etiam ex confessione, quæ sit sacramentalis ex intentione penitentis, licet aliqua de causa non perficiatur Sacramentum. Ratio constat ex perpetua praxi, & consuetudine Ecclesiæ, qua reputatum est cadere sub sigillo omnia ea, quæ penitens manifestavit animo faciendi Confessionem sacramentalem, quamvis ex defectu doloris, vel alia ex causa non obtineat absolutionem; nemo autem negare poterit hujusmodi perpetuam Ecclesiæ consuetudinem: optimam esse divinæ legis interpretem. Præterea si non caderent sub sigillo sacramentali nisi peccata, quorum quis obtinuit absolutionem, frustraneus facillimè redderetur finis à Christo Domino intentus in impositione sigilli, reddere nempe suam, & faciliorem usum confessionis; multi etenim timere possent Confessarium, vel ex propria malitia, vel quia judicaret indispositos, absolutionem denegaturum, ac proinde peccata celarent, si tunc non caderent sub sigillo sacramentali. Hinc oritur obligatio Sigilli Sacramentalis etiam ratione confessionis factæ animo sese sacramentaliter accusandi, sicut Sacerdoti. Ratio est quia, cum penitens sua peccata in ordine ad claves manifestaverit, redditit confessionem saltem inchoativè sacramentalem; ac proinde revelari non possunt peccata in ea manifestata sine injuria Sacramenti; Lugo de penit. disp. 23. sect. 2. num. 40. Suar. disp. 33. sect. 2. num. 3. Ed quòd autem confurgat obligatio sigilli sacramentalis, dum, quamvis erret penitens circa ministrum, ex se tamen putat & intendit facere confessionem à Christo institutam, meritò dicitur confurgere obligationem Sigilli sacramentalis ex confessione facta Laico, in casu quo penitens putaret esse legitimum Penitentiam ministrum; ut evenire posset, si quis, absente Sacerdote, putaret in extrema necessitate

ipof.

De Sacramento Pœnitentiæ:

posse absolutionem à laico obtinere: Suar. cit., Navar. in Sum. cap. 8. n. 7., Dian. tom. 1. r. 8. resol. 34.

E' contra sigillum sacramentale non confurgit confessione, quæ nec inchoativè sit sacramentalis; ut si fiat nullatenus ex animo se coram Deo accusandi, sed ex solo fine se conquerendi de Confessario, illum injuriis laceffendi, ad malum pertrahendi, vel aliquod secretum committendi &c. Ratio est quia, sigillum sacramentale oritur ex confessione, quæ saltem sit sacramentalis ex intentione penitentis: D. Th. in 4. dist. 21. q. 3. a. 1. q. 2., Suar. disp. 33. sect. 2. n. 6., Lugo disp. 23. sect. 2. n. 43., Bonac. de penit. disp. 5. q. 6. sect. 5. p. 2. n. 5.

Q. II. Quot peccata committat, qui frangit sigillum Sacramentale; & quomodo peccet.

R. I. In violatione sigilli primò intervenit peccatum sacrilegii; sit etenim injuria Sacramento, dum per fractionem sigilli redditur perdifficile, & odiosum, quod remove voluit Christus Dominus sigillum præcipiendo. Secundò, committitur peccatum detraktionis infamando penitentem. Tertiò, peccatur contra fidelitatem, quatenus saltem implicite intervenit onerosa promissio inter Confessarium & Penitentem non manifestandi peccata. Ista autem duo ultima peccata non interveniunt, quoties penitens jus ad famam, vel ad secretum non haberet.

R. II. In fractione sigilli Sacramentalis intervenire non potest veniale peccatum ex parvitate materie. Ratio est quia, quæcumque fiat revelatio etiam peccati venialis, reddit valde difficile, & odiosum Sacramentum Pœnitentiæ; tum quia Penitentes semper timerent ex ignorantia Confessarii posse revelari quod in se grave est; tum quia non raro penitentes egerimè ferrent etiam leve peccatum revelari; tum quia si admittatur posse cum sola culpa veniali revelari quod leve est, inferri posset multoties solum leviter peccatum Confessario quædam gravia revelantem; nam aliqui minus egrè patiuntur aliqua gravia à se perpetrata revelari, quam alii suas culpas veniales. Cum ergo quælibet fractio sigilli valde odiosum reddere possit Sacramentum, sequitur semper esse peccatum mortale.

Q. III. Quæ Personæ sigilli Sacramentalis vinculo ligentur.

R. Omnes illi tenentur ad Sigillum Sacramentale, qui habent notitiam peccatorum immediatè, vel mediatè ex confessione. Ratio est quia, Christus Dominus imposuit arctissimum sigilli præceptum, quia ita conveniens erat ob reverentiam Sacramenti, & ne odiosum redderetur, dum ex ipsius revelatione infamiam, vel aliud damnum subiret penitens; id autem convincit hoc sigillum nedum obstringi Sacerdotem, sed quæcumque alium, qui peccatorum notitiam aliquo modo habuerit ex confessione. Non ergo sufficienter reverentiæ Sacramenti provisum esset, nec satis odium confessionis amotum fuisset, si dum deberet tacere Sacerdos ratione talis sigilli, non prohiberentur loqui, qui occasione confessionis peccatorum notitiam habuerunt. Hinc præter Confessarium, qui primò & principaliter Sacramentali sigillo obstringitur, eodem sigilli vinculo ligatur Interpres, quo mediante fit confessio: D. Th. in 4. d. 21. q. 3. ar. 1. q. 3. & ar. 2. ad 4., ubi idem docet de Confessario, cui Sacerdos gratiâ petendi consilii confessionem revelaverit. Quamvis autem aliqui dicant non ligari vinculo Sacramentalis sigilli Confessarium, si Confessarius ipsum consuluit de consensu penitentis, communior tamen opinio tali vinculo etiam tunc ligari dicit. Ratio est quia, consensus penitentis de tali consilio petendo, non facit quòd Confessarius non habeat talem notitiam ratione confessionis, & quodammodo participet

actum clavium, cognoscendo causam penitentis, & coadjuvando Sacerdotem in ordine ad consumptionem Sacramenti: cum proinde notitia, quam habet Confessarius, proveniat ratione Sacramenti jam inchoati, & ad illius complementum ordinatur, non potest non cadere sub sigillo Sacramentali: Suar. disp. 33. sect. 4. n. 6., Lugo disp. 23. sect. 2. n. 25., Laym. l. 5. tr. 6. c. 14. n. 18., Bonac. d. 5. q. 6. sect. 5. p. 3. n. 4. Quod dictum est de Confessario à fortiori verificatur de Prælato Superiore, cui Sacerdos inferior de consensu penitentis confessionem revelat ad facultatem obtinendam absolventi à reservatis. Immo non insequenter loquuntur illi, qui dicunt Superiorem teneri etiam sigillo Sacramentali, quando ipse penitens per se exposcit ab eo facultatem, ut à reservatis absolvatur. Ratio est quia, tunc manifestat sua peccata in ordine ad confessionem; & Prælatus gerit se ut Judicem Superiorem peccatorum, insinuatque in absolutionem delegando facultatem absolventi. Videtur ergo notitia, quam accipit Superior à penitente, esse quodammodo Sacramentalis, adeoque cadere sub sigillo: Navar. in cap. Sacerdos n. 42., Lugo sect. 2. à n. 34., Ledesm. c. 22. post concl. 7.

Tenetur pariter sigillo Sacramentali, qui casu, vel ex necessitate, vel malitiosè alicujus auctoris confessionem: itemque ille, cui Sacerdos vel ex inadvertentia, vel iniquè alicujus peccata revelasset. Cum in his casibus notitia peccati ex confessione oriatur, consequens est cadere sub sigillo: Lugo n. 39., Dian. t. 1. r. 8. resol. 37. & ferè communiter. Non pauci tenent haud ligari sigillo Sacramentali illum qui chartam invenit, in qua peccata alicujus scripta legit, cum talis Scriptura per accidens ad confessionem ordinetur; potest etenim quis sine scriptura peccata confiteri. Verum opinioni contrariæ adhæreo; sicut etenim ligatur sigillo Sacramentali, qui audit penitentem sua peccata Confessario manifestantem, ita & qui legit chartam, in qua sua peccata scripsit in ordine ad confessionem, re vera etenim eadem scripsit, ut ita Confessario manifestaret. Nec refert hujusmodi Scripturam non ita proximè referri ad confessionem, sicut ipsa actualis manifestatio; nam quamvis ita proximè non referatur, non tamen negari potest ex intentione scribentis Scripturam non assumi ut medium ad manifestanda peccata, in confessione, adeoque ad ipsam manifestationem relatè ad confessionem pertinere; & ita dicendum est hujusmodi notitiam habitam ex scriptura cadere sub sigillo: Anton. à Sp. S. p. 1. r. 5. disp. 19. sect. 3. numer. 1515. & plures alii quos sequitur Bassius v. Confessio n. 10. Quod dictum est multò magis verificatur, si peccata legantur in Scriptura in ipsa actuali Confessione; vel si Scriptura reperitur in Confessionario post confessionem; vel si scripta fuerit à muto, qui aliter non potest sua peccata manifestare; vel si Scriptura facta sit à Penitente, ut exposculet à Superiore facultatem pro reservatis.

Q. IV. An Confessarius de licentia Penitentis proderet quæ audivit in confessione; & quid si concedat licentiam etiam manifestandi peccatum complicit.

R. I. Confessarius de licentia penitentis loqui potest de auditis in Confessione. Ratio est quia, cum sigillum imposuit fuerit in favorem penitentis, juxta ipsius voluntatem servandum est. Id autem magis roboratur quia, dum penitens impertitur licentiam Confessario, intendit dare notitiam extrasacramentalem; sicuti si de talibus peccatis cum eo loquutus fuisset extra confessionem, adeoque Confessarius nullatenus fractor est sigilli eam revelando: D. Th. in 4. d. 21. q. 3. a. 2., quem communiter Theologi sequuntur. Quorundam

Q. 2

505

contraria opinio in eo fundatur, quod Sacerdos tenetur ad sigillum Sacramentale ex jure naturali, & divino, in quo jure non potest poenitens dispensare. At hoc fundamentum ruit, dum intelligitur poenitens, tribuendo licentiam Confessario de auditis in Confessione loquendi, dare illi etiam notitiam extrasacramentalem peccatorum; quæ proinde, cum ex hac ulteriori notitia extrahantur ab obligatione sigilli, liberum omnino erit ea propalare, si ita concedat poenitens; vel solum juxta licentiam poenitentis de iisdem limitatè loqui. Advertere tamen est, quod si poenitens concedat Confessario loqui de suis peccatis in ordine tamen ad confessionem; ut si concederet licentiam manifestandi Prælati suum peccatum ad obtinendam facultatem absolvendi à reservatis, vel viro prudenti ad accipiendum consilium, isti ex dictis supra sigilli vinculo obstringentur.

R. II. Non frangitur sigillum, si de licentia Poenitentis reveletur peccatum complicis, sive hoc fiat ob publicum bonum, sive ad ipsius correctionem. Ratio est quia, quamvis etiam peccatum complicis sub sigillo remaneat, non tamen cadit sub sigillo, quatenus est ipsius peccatum, sed quatenus spectat ad confessionem poenitentis, qui illud detegendum putavit, ut proprium confiteretur peccatum; unde sufficit sola licentia poenitentis ut possit revelari. Addatur complicem nec secretum commississe, nec illi odiosum reddi confessionem ex tali revelatione; nam non proinde evenit aliquando manifestanda peccata, quæ ipse in Confessione revelaverit: *D. Antonim. 3. p. tit. 14. c. 19. §. 11., Lugo disp. 23. sect. 5. num. 138., Suar. d. 34. sect. 3. & sect. 4. alique quos sequitur Diana p. 5. tr. 11. resol. 24.*

Q. V. Qualis licentia Poenitentis requiratur, ut Confessarius loqui possit de auditis in confessione.

R. Hujusmodi licentia debet esse expressa, libera, & non revocata: *D. Th. in 4. d. 21. q. 3. a. 2.* Et quidem, si sufficeret præsumpta, facile accedere posset Confessarius in pluribus casibus eam præsumere, & tacitè concessam credere, absque eo quod re vera ita esset; ac proinde poenitentes à confessione retraherentur ex timore quod Confessarius ipsorum peccata ob talem præsumptam licentiam revelaret. Idem sequeretur, si sufficeret licentia extorta per dolum, metum, & preces importunas; nam multi poenitentes, videndo saltem per metum reverentialem non negaturos petenti Confessario licentiam manifestandi peccata, vel confessionem omitterent, vel tacerent peccata, quæ crederent Confessarium petitarum, ut sibi concederetur posse manifestare. Oportet ergo hujusmodi licentiam non solum esse expressam, sed undequaque liberam.

Regula in praxi observanda.

I. Quædam reperiet Confessarius in antecedenti capite, quæ multi Theologi asserunt non inducere sigillum Sacramentale, quod nihilominus obligare ego affirmavi. At puto omnes debere meæ adhærere opinioni ex hac ratione reflexa: eò quod quod felicitet, cum sigillum Sacramentale inductum sit ad removendum odium à Sacramento, & ad allucandos homines ad manifestanda peccata, quod rationabiliter fieri potest, est extendendum. Cum ergo quæcumque asserui inducere sigillum Confessionis, & quæcumque sub eo cadere asseram, & validis rationibus & classicorum Doctorum suffragio ita esse comprobetur, hinc est non eximenda à vinculo sigilli Sacramentalis. Hac eadem ratione evidens sit cadere sub sigillo quæ Confessarius dubitat an sciverit notitiâ Sacramentali, vel aliâ

viâ, sicuti quæ dabitur an poenitens explicaverit ex intentione confitendi, vel alio fine; nam nisi etiam ad hos, & similes casus sigillum Sacramentale extendatur, odiosum, & difficilior reddi potest Sacramentum.

II. Certum omnino est non cadere sub sigillo Sacramentali, quæ Personæ indoctæ manifestant Sacerdoti, ut dicere solent, in Confessione, quamvis revera sine ullo ordine ad Sacramentum; cum neque sint in Confessionario, vel si ibi sint, voluntatem non habeant Sacramentaliter confitendi. Idem dicendum de iis, quæ dicuntur quandoque à Poenitentibus, maxime mulieribus, non intentione confitendi, sed potius vel redarguendi Confessarium, vel proprium animum alleviandi. At nihilominus cautus valde sit Confessarius in iis manifestandis, aliâs veluti sigilli transgressor traducetur. Quod si magna necessitas illum cogat uti tali notitia, ad removendum scandalum doceat hujusmodi non cadere sub sigillo confessionis, sed sub naturali secreto, quod in quibusdam casibus non solum possumus, sed & tenemur violare.

III. Quamvis tutam credam illam opinionem, qua dicitur de licentia poenitentis manifestari posse peccatum complicis, id tamen nullatenus faciendum est, nisi ita suadeat vel bonum ipsius poenitentis, vel complicis, vel necessitas gravi damni avertendi. Usus istius notitiæ rarè est sine scandalo, maxime apud rudes, passim dicentes Confessarium notitiâ habitâ in confessione abuti. Quando igitur ex gravi causa putet Confessarius uti debere præfatâ licentiâ, opportunum judicarem, ut induceret poenitentem ad illi manifestandum peccatum complicis peractâ confessione; ita enim facile remove posset omne scandalum, dicendo tale peccatum extra confessionem scivisse, ac proinde de eo loqui.

IV. Si Poenitens ex proprio instinctu non concedat Confessario licentiam loquendi de auditis in confessione, atque hanc licentiam ad ipsius instantiam concedat, advertere debet Confessarius, an omnino sponte concesserit, aliâs eâ uti non potest. Ut id dignoscat, consideret an poenitens ægrè tulerit hujusmodi licentiam exposulari; an concesserit ad repetitas Confessarii preces, & instantias; an talis conditionis sit, ut judicari debeat potius concessisse ex quadam pusillanimitate, metumque reverentialem, quam ex animo. Semper cum igitur aliquod motivum prudens suadeat non omnino liberè, & spontaneè concessisse, caveat omnino Confessarius ab usu talis licentiæ.

V. Dum Confessarius utitur licentiâ habitâ à poenitente loquendi de auditis in confessione, ita cautè utatur, ut solummodo quod necessarium est manifestet. Si e. g. monere debeat hæredes de aliquo restitutionis onere, quod habebat defunctus, illud ita manifestet, ut nullatenus ex ipsius verbis dignosci possit illud onus potius ex delicto contraxisse, quam ex alia causa.

C A P U T II.

De obligatione nec indirectè revelandi audita in Confessione.

Q. I. **Q**uæ sit indirecta confessionis revelatio; & an unquam licita.

R. I. Sicut dicitur directè revelari confessio, quando expressè manifestantur audita in confessione, ita datur ipsius indirecta revelatio, quando non explicitè, sed ratione alicujus actionis, aut signi peccatum, & poenitens manifestantur. Hoc autem nunquam esse licitum, non solum habetur ex cap. *Omnis utriusque sexus* §. *Caveat*, sed etiam ex ipsa ratione. Cum igitur Christus Sacramentale sigillum instituerit, ut praxis confessionis sua-

vis, ac tolerabilis redderetur, consequens est quamcumque etiam indirectam sigilli violationem prohibuisse; neque etenim minùs retraherentur poenitentes à confessione ex hoc quod uno, vel altero modo ipsorum peccata manifestarentur.

Q. II. An liceat dicere, vel facere aliquid, unde ipse poenitens dignoscat id fieri, vel dici ratione peccati auditi in Confessione.

R. Cum ratione sigilli sacramentalis astinere debet Confessarius ab omni eo, quod reddere potest odiosum, & difficilior Sacramentum, consequens est nil posse facere, vel dicere, unde extra confessionem dignoscat poenitens hæc præstare Confessarium ratione peccati, quod ipse confessus sit: constat etenim ex hoc gravius, & odiosum illi futurum Sacramentum. Hinc ob notitiâ peccati habitam in confessione, Confessarius non solum non potest exprubare poenitentem suum crimen, sed nec minùs gratè ei alloqui, nec vultum severiorem ostendere, aut quid simile facere; hæc etenim omnia indirectè revelant auditam confessionem, ac odiosam reddunt. Non poterit pariter etiam in occulto politicum denegare commercium excommunicato vitando, quem talem esse novit ex confessione; sicut neque illi, quantumvis indisposito, ex tali notitia etiam in occulto denegare Sacramenta: *Lugo disp. 23. sect. 5. §. 3. per tot., Suar. disp. 33. sect. 6. num. 4., Sanchez de Matr. l. 3. d. 16. n. 15., Laym. l. 5. tr. 6. c. 14. q. 2. num. 22.* Hæc autem magis roborantur ex iis, quæ infra dicam de prohibitione usus confessionis in ordine ad externam gubernationem.

Q. III. An Sacerdos extra, vel in confessione loqui possit cum poenitente de peccatis ab eo confessis; & maxime ad supplendum defectum commissum in alia confessione.

R. I. Certè non licet cum poenitente loqui extra confessionem de ipsius peccatis; nam id non esset sine ipsius molestia, & rubore. Solum licet cum eo agere de ipsius peccatis, quoties ipse primus inciperet de iis loqui; tunc etenim intelligeret expressam concedere licentiam secum de iisdem loquendi: *Lugo disp. 23. sect. 5. §. 4., Palau tr. 3. d. unic. p. 19. §. 3. n. 14.* Passim autem docent Theologi, quibusdam contradicentibus, ex rationabili causa posse Confessarium loqui in confessione de auditis in alia confessione; puta si id credat necessarium ad redarguendum poenitentem de frequentia talium peccatorum, ad demonstrandam illi sui propositi infirmitatem &c. Ratio autem est quia, eò ipsò quod poenitens accedat ad hanc Confessarium confetur consentire, ut in ipsa confessione utatur quacumque notitiâ necessariâ ad suam directionem; ut bene etenim dirigatur, & ipsius procuretur respicientia, ad Confessarium accedit: *Lugo num. 127., Avers. de Poenit. q. 18. sect. 6.* Ex hoc autem sequitur non posse sine rationabili causa Confessarium loqui in confessione cum poenitente de auditis in alia confessione, quia tunc non confetur poenitens consentire. Bene autem potest Confessarius incontinenti post datam absolutionem loqui cum poenitente de iis, quæ audivit in confessione; quamvis etenim physicè absolutum sit iudicium, intelligitur nihilominus moraliter perseverare: *Anton. à Sp. S. de Sac. Poenit. disp. 19. sect. 5. n. 1334.*

R. II. Dum agitur de supplendo defectu confessionis, vel de removendo gravi damno, quod imminet innocenti, putarunt non pauci apud *Avers. qual. 18. sect. 6.* licitum esse Confessario, petitiâ, & non obtentiâ licentiâ, loqui cum poenitente extra confessionem de auditis in confessione. Opinio tamen contraria communior, & vera est; tum quia quamvis ultro concederemus illam admonitionem esse complementum factæ confessionis, adhuc fieri non potest absque consensu poenitentis; con-

fessio etenim pendet ab ipsius voluntate quoad initium, progressum, & complementum. Tum quia, re vera iudicium Sacramentale absolutum est, quamvis cum aliquo defectu; unde si Confessarius loquatur cum poenitente de peccatis auditis ad illud supplendum, verè verificatur cum illo loqui de peccatis extra confessionem, & quodammodo ea exprobare. Demum ad quid necesse esset Confessarium debere petere licentiam loquendi cum ipso de peccatis auditis in confessione, si etiam licentiâ non obtentiâ, adhuc posset de iisdem loqui? *Lugo disp. 23. sect. 5. n. 140., Facund. l. 6. in 2. præc. c. 4. n. 33., Anton. à Sp. S. loc. cit. num. 1533.*

Q. IV. Quomodo se gerere debeat Confessarius cum poenitente, quem sine absolutione dimisit, si schedulam confessionis exposcit.

R. Quamvis non pauci, quos sequitur Antonius à Sp. S. num. 1542., putent Sacerdotem posse schedulam denegare, quia non dicitur revelare confessionem, quoties omittit quod facere non tenetur; nihilominus in praxi opinio contraria amplectenda est, quoties sciatur poenitentem ipsi confessum fuisse. Ratio est quia, denegatio hujus schedulæ ostendendæ Parocho, Patri, Hero &c., vehementem ingerit suspicionem vel casus reservati, vel indispositionis poenitentis; adeoque eam negare est indirectè revelare confessionem. Tenetur igitur iste Sacerdos dare schedulam, qua testetur poenitentem sibi confessum fuisse, quod verum est, nullum faciendo verbum de data, vel negata absolutione.

Q. V. An Sacerdos ad vitandum grave damnum uti possit notitiâ habitâ in confessione.

R. Casus iste solet exemplificari in Sacerdote, qui in confessione scivit venenum admixtum esse vino, quo debet celebrare; vel à Grassatoribus expectari in aliquo loco, quod pergit: & quarunt Theologi an tunc liceat illi omittere Missam, vel aliam arripere viam. Omnes autem fatentur licitè hæc ab ipso fieri, quoties exinde nullus cognoscere posset tale peccatum audivisse in confessione, & nullum gravamen poenitens subiret. Sunt etiam qui asserant in prædictis casibus licere Sacerdoti abstinere à celebrando, quamvis exinde colligi possit, quis fuerit ille, qui hujusmodi in confessione revelaverit, & etiam quamvis subire deberet grave damnum: *Coninb. disp. 9. d. 4. à num. 53., Leander q. 69.* Verùm hanc opinionem nunquam amplectendam suaderem; semper etenim crediderunt fideles tantam deberi à Confessario reverentiam Sacramento, ut potius eligere teneatur mortem, quam directè, vel indirectè revelare confessionem. Semper cum ergo Confessarius sit in talibus circumstantiis, ut omisso Missæ, vel aliam eligere viam indicent quæ audivit in confessione, non poterit sine fractione Sigilli hæc facere. Falsò autem putant Adversarii Confessarium ita agendo facere actionem indifferentem, vel solum indicare in genere poenitentem sibi confessum fuisse; nam suppono omittere Sacrum, vel aliam arripere viam in talibus circumstantiis, ut indicet peccatum auditum, immo ex eo quod indicet peccatum auditum, faciat cognoscere alicujus confessionem: quod ergo facit, quamvis de sua natura esset indifferens, tale non potest dici hæc, & nunc, sed indirectè manifestativum peccati auditi in confessione. Non debet ergo ita agere etiam ad salvandam vitam; & si forte esset in peccato mortali, speret Deum suo auxilio præstò futurum, ut perfectè coneretur. Multò autem magis puto rejiciendam contrariam opinionem, quoties ex omissione Missæ &c. sequeretur gravamen poenitentis, tunc etenim, ultraquamquod indirectè revelaretur ipsius peccatum, illi valde odiosum redderetur Sacramentum: *Suar. disp. 33. sect. 7. num. 6., Lugo d. 23. sect. 5. §. 2. à n. 110. alii.*

aliquos quos sequitur Anton. d. Sp. S. d. 19. sect. 6. num. 1567.

Ex hac autem doctrina non sequitur Sacerdotem non posse fugere à poenitente, quem scit sibi scandalum allaturum. Ratio est quia, si occasio peccandi oriatur ex fragilitate ipsius Confessarii, jam vitando poenitentem nullum ipsius manifestat peccatum. Si verò occasio oriatur ab ipso poenitente, qui in præterita confessione ad malum sollicitaverit, nulla est fractio sigilli, si poenitens cognoscat Confessarium fugere ob antecedentem sollicitationem; nam hæc fuit quidem peccatum commissum in confessione, non verò confessum in priori confessione, unde non cadit sub sigillo. Hac ratione potest Sacerdos fugere, & non redire, si poenitens indispositus illum minetur ob negatam absolutionem, quia minæ sunt peccatum commissum in confessione, non verò in ea manifestatum in ordine ad obtinendam absolutionem: *Lugo disp. 23. num. 116.*

Q. VI. An usus notitiæ habitæ in Confessione licitus sit ad externam gubernationem, si nullatenus reveletur peccatum.

R. Certum est nunquam licere uti notitiâ Confessionis, quoties poenitens cognoscere possit aliquid à Superioribus fieri ratione peccati ab ipsis in confessione auditi; id enim esset indirectè illud revelare, ipsumque poenitentem exprobrare. Difficultas ergo solùm potest esse, quando ita se gereret Superior, ut nec alii, nec poenitens cognoscere possent aliquid fieri ratione peccati auditi in confessione; ut dum externè appareret aliqua causa, quamvis non vera, alicui denegandi suffragium, amovendi illum ab officio &c., at re vera fieret ex notitia peccati habitæ in confessione. At neque in his circumstantiis licitus est usus notitiæ habitæ in confessione: *S. Th. quodl. 5. a. 13., Sancti de Matr. l. 3. d. 16., Avers. q. 18. sect. 8., Lugo d. 23. sect. 5. num. 93.* Ratio est quia, id omne sub sigillo cadere dicendum est, quod gravem, & odiosam reddere potest confessionem, ut apud omnes in confesso est: non solùm autem gravis, & odiosa redderetur per hoc quòd fieret aliquid, unde poenitens dignoscere possit fieri ratione peccati in confessione manifestati, sed per hoc solùm quòd generaliter sciret Confessarium, Superiorem &c. uti posse tali notitia ad illi denegandum suffragium, ad removendum ab officio, ad privandum honoribus, muneribus &c. Est igitur ex vi intrinseca sigilli uti non posse notitiâ confessionis in gravamen poenitentis; quamvis respectu Regularium id etiam postea lege pontificia sancitum fuerit. Clemens igitur VIII. in decreto de casibus reservatis pro Regularibus expedito anno 1594. cap. 4., hæc habet: *Tam Superiores pro tempore existentes, quam Confessarii, qui postea ad superioritatis gradum fuerint promoti, caveant diligentissimè, ne eâ notitiâ, quam de aliorum peccatis in confessione habuerunt, ad externam gubernationem utantur.*

Quidam putarunt licitum esse usum notitiæ confessionis, quoties nullatenus reveletur peccatum poenitentis; & ulterius ex tali casu majus sequeretur bonum poenitentis, quàm gravamen. Exemplum sit dum Episcopus, eò quòd aliquem ex confessione Beneficio indignum cognoscat, illud ipsi denegaret, absque eo quòd tamen cognosci possit illud denegare ex notitia habitæ in confessione. Certè ex usu notitiæ confessionis majus bonum consequitur poenitens, quàm gravamen; quamvis enim à beneficio arceatur, hoc inestimabile bonum consequitur, ut etiam arceatur à damnatione, quam vitare non posset, dum acciperet beneficium, cuius esset indignus. At neque in hoc casu licitus est usus notitiæ confessionis; unde *S. Inquis. Univers. Rom. de anno 1682. decrevit: Ne quis publicè, aut*

privatim doceat, aut defendat licere uti scientiâ ex confessione acquisitâ cum gravamine poenitentis, quamvis secluderetur quacunquæ ejus revelatio, & quamvis multò majus gravamen ejusdem poenitentis ex non usu sequeretur, mandans etiam universis Sacramenti Poenitentia Ministris, ut à tali doctrina in praxim deducenda prorsus abstineant. Et quidem etiam in præfatis circumstantiis difficultis, & odiosa redderetur confessio; unusquisque etenim timeret Confessarium vel ex nimio zelo, vel ex ignorantia posse illum gravare ratione peccati auditi in confessione, falsò sibi persuadendo majus futurum poenitentis gravamen, si tali notitia non utatur.

Remanet ergo Confessarium solùm uti posse notitiâ confessionis, quando nullatenus ex tali usu poenitentis peccatum innotescat, neque exinde aliquid poenitentis gravamen possit oriri. Et de factò sæpe Sacerdotes discunt in confessione qualiter extra eam se gerere debeant; quomodo agendum cum personis, à quibus poenitens damnatum acceperit; abstinendum à pluribus, quæ comperiuntur poenitenti nocuisse &c.

Regula in praxi observanda.

I. Cautus valde sit Confessarius in custodiendo confessionis sigillo, sciatque nunquam sibi molestum futurum tacuisse. Interea quedam notet pro praxi, quæ fortasse non omni, qua par est diligentia, à Confessariis observantur. Audierunt e. g. poenitentem, cujus confessionis valde ipsos tædet vel ob multitudinem peccatorum, vel ob ipsius indispositionem; unde si redire videant, vel iterum ab eo vocentur ad confessionem audiendam, se celant, aut aufugiunt, vel se excusant &c. Non nego posse se celare, aut fugere, quoties à nullo videantur, nam tunc nullam suspicionem ingerunt peccatorum poenitentis: at si videantur ab aliis se celare, & aufugere, talem ingerent, suspicionem, & multò magis poenitens id reputabit esse tacitam suorum peccatorum exprobrationem. Idem dicendum, si vocatus se excuset, quando patens non sit justa causa se excusandi. Ordinarie igitur loquendo audire ipsius confessionem debebunt; at bene poterant initio confessionis ipsius dispositionem examinare, & si videant nihil proficere, moneant ne amplius inutiliter eum vocent. Quòd si aliquis poenitens committere dignoscatur esse valde prolixum, inquietum &c. in aliquo exponendo, tunc quia clarè appareret Confessarium fugere ne ab ipsius naturali prolixitate, inquietudine &c. tædio afficiatur, in talibus circumstantiis fugere non esset fractio sigilli.

II. Potest accedere Confessarium scire pravam inclinationem poenitentis, & ex auditis in confessione, & ex iis quæ scit notitia extrasacramentali, ac interim titubare an aliquid facere debeat in gravamen poenitentis ex timore ita agendi ratione notitiæ Sacramentalis. Ut igitur possit operari sine hesitatione animadvertat quòd, si ea quæ scivit in confessione etiam noverat ante confessionem, & nihilominus nil decreverat facere in gravamen poenitentis, signum est moveri efficaciter ad illud faciendum ex notitia confessionis, adeoque si faciat, violat sigillum. Si verò jam decreverat facere ante confessionem, & solùm expectabat tempus opportunum; vel si pariter moveatur ex notitia habitâ post confessionem, tunc non facit contra sigillum. Cautè tamen semper hujusmodi præstet, ne poenitens, vel alii credere possint ad id moveri ex notitia habitâ in confessione.

III. Advertant Confessarii ne ex nimia curiositate aliquando peccent contra sigillum. Ita se habe-

berent illi, qui, audito alicujus peccato, inquirent personam complicitis; ut si e. g. dum audierunt famulum peccasse cum famula, simul in eadem domo commorantibus, inquirent, data occasione, quamvis mulier in illa domo famuletur. Utique sigillum confessionis obligat, ne extra illam inquiretur de complice, sicut nec intra illam, si aliqua necessitas non cogat; aliàs etenim valde odiosa redderetur. Idem dicendum de Confessario, qui dum audisset poenitentem se accusantem de judicio factò quòd aliqua foemina sit venefica, meretrix &c. inquireret extra confessionem quænam posset esse ista foemina; cum etenim talis mulier fuerit obiectum peccati poenitentis, pertinet ad ipsius peccatum, adeoque vetat sigillum ne de ea inquiretur.

IV. Advertere etiam debet Confessarius ne etiam intra confessionem ita utatur ipsius notitiâ, ut eam reddat odiosam, & difficiliorem; ut si, dum audit in confessione suam famulam inhonestè vivere, illam in eadem confessione cogeret ad alium herum inquirendum. Vel si dum audiret à suo famulo falsa clave sibi pecunias ab eodem furari, adigeret in eadem confessione ad clavem tradendam &c. Quamvis igitur hæc fiant materialiter in confessione, nihilominus re vera ad ipsam non pertinent; & Confessarius utitur notitiâ confessionis ad eam odiosam, & difficiliorem reddendam. Solùm expostit confessio, ut eos sine absolutione dimittat, si videat indispositos. Idem, ut aliàs innui, dico de Confessariis, qui gravibus conviciis, ac modis valde asperis redarguunt poenitentem; nam & hi utuntur notitiâ Confessionis ad eam difficiliorem, & odiosam reddendam. Non nego tamen posse durè increpare, quando id non faceret ex ira, sed quia necessarium putaret ad poenitentis emendationem; ad hanc tamen conducere non solent convicia, quæ adhiberi solent ad aliquem injurandum, ni eo solùm sine adhiberentur, ut poenitens scilicet lacrymabilem animæ suæ statum, ac emendationis necessitatem animadverteret. Universaliter verum est esse contra sigillum confessionis etiam intra confessionem uti illius notitiâ cum molestia poenitentis, quoties non sit illi necessarium, vel utile.

V. Bene etiam consideret Confessarius sola taciturnitate posse violare sigillum Confessionis. Poenitens e. g. casum, in quo valde laudetur ratione honestatis aliqua femina, quæ apud ipsum confessam est, atque interim, dum alii illam commendant, Confessarius obmutescat; nam facillimè tunc putabunt aliquid inhonestum ab eadem in confessione audisse, adeoque tacere. Debet ergo & ipse eam commendare, si certò non cognoscat suum silentium non daturum aliquam suspicionem de ipsius peccato. Et contra aliquando frangere posset sigillum, commendando aliquam particularem poenitentem; ut si de aliqua particulari poenitente diceret eam peccata carnis non committere, ex quo possent audientes percipere non ita se habere alias mulieres, quarum excipit Confessiones. Si verò ita commendaret poenitentem, ut solùm significare vellet in ea esse singulare probitatem, hoc non esset contra sigillum; ex hoc etenim non indicaret alias poenitentes peccare, sed non esse tam perfectas.

CAPUT III.

De iis, quæ cadunt sub sigillo Confessionis.

Q. I. Quomodo peccata cadunt sub sigillo confessionis; & quid de peccatis futuris, & publicis.

R. I. Dum ex revelatione peccati potest innotescere poenitens, tam peccata mortalia, quam-

venialia cadunt sub sigillo quoad numerum, species, & circumstantias; nam & in se, & quoad hæc omnia sunt materia confessionis, adeoque modo dictò cadunt sub sigillo. Quamvis autem peccata mortalia etiam in genere cadant sub sigillo, unde dicere nunquam potest Confessarius: *iste confessus est gravia peccata*; non tamen in genere cadunt sub sigillo peccata venialia, nam qui confitetur, necesse est saltem habere peccata venialia. Poterit ergo Confessarius sine fractione sigilli dicere de aliquo: *confessus est peccata venialia*, nunquam tamen licebit manifestare speciem peccati venialis, quod quis confessus est, neque peccata venialia fuisse plura, id enim esset prodere confessionem; cum ex eo quòd aliquis confessus fuerit, non possit innotescere de quo peccato veniali in specie se accusaverit, neque an unum, vel plura commiserit.

R. II. Etiam peccata futura cadunt sub sigillo confessionis, v. g. homicidium quod poenitens vult perpetrare. Ratio est quia, dum poenitens non hæc dicat ad illudendum Confessario, *sed animo se confitendi*, quamvis careat proposito abstinendi ab aliquo peccato, adeoque talis confessio non sit complete Sacramentum; est tamen initiativè Sacramentalis. Hinc ex dictis *cap. 1. quæst. 2.* ex ea oritur sigillum obligans ad non manifestandum quidquid peccatorum manifestatum fuit in confessione, & quidquid potest esse in poenitentis gravamen, adeoque & peccatum futurum in ea manifestatum. Accedit quòd, quamvis non manifestetur peccatum futurum, ut materia presentis confessionis, est tamen obiectum pravi propositi, quod manifestatur ut materia presentis confessionis, sigillum autem obligat ad non revelandum quidquid connexum est cum peccato, de quo aliquis se accusat, cum ad ipsum aliquo modo pertineat: immo in casu nostro manifestari non posset futurum peccatum, quin simul innueretur pravum propositum, de quo aliquis se accusavit, ut de se patet. Deum peccatum futurum pertinet necessarid ad iudicium Sacramentale, cum in eo Sacerdos debeat etiam cognoscere de impedimentis quoad denegandam absolutionem; ipsius ergo revelatio esset manifestare, quod omnino pertinet ad tale forum, adeoque non esset sine fractione sigilli: *D. Th. in 4. d. 21. q. 3. a. 1. q. 1., Lugo disp. 23. sect. 3. n. 53., Suar. disp. 33. sect. 3. n. 3. c. 6.*

R. III. Etiam peccata publica cadunt sub sigillo. Ratio est quia, omnia ea, quæ clavibus commissa sunt, cadunt sub sigillo, quamvis aliàs sint nota. Ita non potest Confessarius loqui cum complice, immo nec cum ipso poenitente de iis, quæ audivit in confessione, quamvis illis nil diceret ipsis ignotum. Nec refert posse talem manifestationem cedere in laudem poenitentis, dum dicatur ipsum confessum esse peccatum, quod aliàs publicum est, id enim est per accidens; & cum aliquando manifestatio confessionis publici peccati posset aperire viam ad violandum sigillum, itemque ordinariè non fieret sine scandalo, hinc est nunquam esse licitam: *D. Th. in 4. d. 21. q. 3. ar. 3. ad 2., Navar. in Man. c. 8. num. 11., Lugo cit. num. 61.*

Q. II. An cadant sub sigillo peccata commissa in tali Oppido, Civitate, aut Religione, si non manifestentur personæ.

R. Si de hominibus ampla Civitatis dicat Confessarius cognovisse ex confessione in ea usuras committi, peccata carnalia &c., nulla intercedit revelatio sigilli. Ratio est quia, supposito de nullo in particulari oriri posse suspicionem, certum est in ampla multitudine semper esse homines usurarios, lascivos &c.; unde nulla oritur Civitatis infamia, eò quòd ita dicatur à Confessario, nec aliquis à confessione

fessione retrahitur. Idem dicendum, si ex notitia Confessionis dicat Confessarius de Religiosis amplius Religionis, etiam inter eos esse Religiosos prave; compertum est etenim in magno Religiosorum numero semper aliquos adesse, qui à recta vivendi ratione discedunt. Oportet tamen ita loqui apud personas, quibus scandalum non sit afferendum; nam personarum rudes, quæ fortasse putabunt omnes illos Religiosos esse probatæ virtutis, ex tali loquutione non parùm scandalizabuntur. Et contra quamvis nulla designetur persona, non potest Confessarius dicere peccata, quæ committuntur in exiguo Oppido, Familia, seu Religiosorum Conventu. Ratio est quia, ita de quibusdam loqui redundat in infamiam totius exigui Oppidi, Communitatis &c., adeoque homines averti possent à confessione, & ita constat intervenire fractionem sigilli: *Lugo disp. 23. sect. 4. n. 64.*, *Bonac. de Pœnit. disp. 5. q. 6. sect. 5. p. 4. num. 3.*

Q. III. An absolutio denegata cadat sub sigillo.

R. Quamvis aliqui negativè respondeant, ed quoddam denegari potest absolutio non solum ex indispositione penitentis, sed etiam ex defectu materiæ, nihilominus, ordinariè loquendo, dicendum est cadere sub sigillo. Ratio est quia, denegatio absolutionis solet ordinariè indicare indispositionem penitentis. Solum proinde liceret Confessario dicere denegasse absolutionem, quando, ita loquendo, intelligerent audientes talem esse penitentis probitatem, ut in eo materiam absolutionis non adinvenerit: *Lugo n. 84.*, *Bonac. n. 6.*, *Laym. l. 5. tr. 6. c. 14. n. 8.*

Q. IV. An cadant sub sigillo defectus naturales, civiles, vel morales penitentis.

R. Omnes prædicti defectus cadunt sub sigillo, quoties manifestantur à penitente ad explicandum peccatum, quamvis talis manifestatio non esset necessaria ad illud explicandum. Ratio est quia, si possent manifestari prædicti defectus, quoties penitens illos necessariò explicandos putet ad integritatem confessionis, confessio redderetur valde odiosa, & ab ea homines retraherentur. Quis etenim non videat, quàm odiosa redderetur confessio, si manifestaretur e. g. defectus natalium, occulta paupertas, impotentia &c. dum penitens explicasset in ordine ad confitenda sua peccata? Porro certum est cadere sub sigillo quicquid explicatum est in ordine ad confessionem; eamque reddit odiosam: *Lugo disp. 23. sect. 3. n. 55.*, alique communiter, quos sequitur Diana *tr. 11. res. sol. 38.* Quoties verò explicentur defectus naturales, civiles &c. non ob manifestandum peccatum, sed incidenter, seu concomitanter ad confessionem, non cadunt sub sigillo, cum istud extendatur solum ad ea, quæ manifestantur propter integritatem confessionis, non verò ad defectus, qui licet dicantur in confessione, non tamen explicantur à penitente in ordine ad confessionem: *Suar. disp. 33. sect. 3. n. 10.* & communiter. Idem dicas de defectibus, de quibus penitens non se accusat, sed quos deprehendit Sacerdos ex actionibus penitentis; ut si cognoscat esse scrupulosum, tardiloquum, hebetem ingenii &c. Ratio est quia, sigillum cadit solum super ea, quæ dicuntur tanquam materia confessionis, vel tanquam quid pertinens ad materiam, non verò super defectus, de quibus penitens non se accusat, sed cognoscuntur à Confessario ex actionibus penitentis: *Lugo disp. 23. sect. 3. n. 60.*, *Avers. q. 18. sect. 4.*, *Fagnan. in 2. prae. l. 6. c. 5. n. 17.*

Q. V. An virtutes, alique dona supernaturalia cadant sub sigillo, si manifestentur in confessione.

R. Dicendum est prædicta cadere sub sigillo, quoties manifestentur in ordine ad declaranda peccata; ut si quis talia dona manifestaret ad propriam erga Deum ingratitude manifestandam. Cum tunc igitur sint materia confessionis saltem in obliquo, quia manifestantur ut connexa cum peccato, consequens est cadere sub sigillo: *Lugo disp. 23. sect. 3. n. 58.* Remanet ergo non cadere sub sigillo Sacramentali, quoties manifestentur non ut connexa cum peccatis, sed ad detegendum Patri Spirituali statum propriæ conscientiæ &c. & tunc cadunt solum sub sigillo naturali.

Regula in praxi observanda.

I. Quamvis non frangat sigillum confessionis Sacerdos, qui ita loquitur de auditis in confessione, ut non possit innotescere qui talia peccata commiserit, nihilominus Confessarius semper abstinere debet à narrando audita in confessione. Si id bene perpendat, videbit non raro aliter faciendo, rudium scandalum oriri, quamvis penitens non innotescat. Adde non semel accidisse ex quibusdam combinationibus vel tunc, vel postea factis ab audientibus, innotuisse eos, quorum peccatum Confessarius narravit. Putat Fagnanus in cap. Officii de Pœnit. & remiss. esse contra S. Canones narrare peccata audita in confessione, quamvis nullatenus exprimat Personam. Concludit demum, quoddam loqui de peccatis auditis in confessione, quamvis occultus omnino remaneat Penitens, raro faciendum est à viro gravissimo, rariùs à viro gravi, rarissimè à viro levi.

II. Quamvis non cadant sub sigillo defectus naturales, qui non fuerunt à penitente manifestati in ordine ad explicanda peccata, nihilominus suadeo Confessario nunquam etiam de iis loqui, præsertim coram rudioribus, & simplicioribus, qui scandalum acciperent, audiendo non tam sanctè occultari, quæ in confessione manifestantur. Caveat proinde à dicendo aliquem penitentem hebetem esse, scrupulosum &c.; ægerimè etenim, ferunt penitentes huiusmodi de se effari, ed quoddam tales illos cognoverit Confessarius occasione Confessionis. Præterea Confessarii, qui tam faciliter conqueruntur de scrupulositate suorum penitentium, advertere debent scrupulos, qui à penitente tanquam peccata manifestantur, vel in ordine ad declarandum peccatum, verò cadere sub sigillo; unde si alia ratione non innotescit scrupulositas penitentis, nullatenus est manifestanda. Quæ dixi de defectibus naturalibus applicanda sunt manifestationi virtutum &c. ipsius penitentis.

III. Non raro accidit Confessarium interrogari an aliquem confessus fuerit; unde in responsione cautus esse debet ne frangat sigillum. Quamvis igitur, per se loquendo, non sit violare sigillum dicere aliquem confessum esse; id tamen posset evenire, si darentur circumstantiæ; in quibus fateri aliquem confessum esse, ingereret suspitionem gravis peccati ipsius penitentis. Exemplum sit, dum aliquis, relicto proprio Confessario, furtivè alteri confiteatur; in hoc casu, si Confessarius dicat ipsius confessionem audisse, facillimè proprius Confessarius, Parentes, herus &c. de hoc interrogantes ipsum gravi culpâ inquinatum suspicabuntur. Nec interrogatus ergo, nec sponte manifestet illius confessionem audisse. Idem dicendum, dum ratione Confessarii, quem accersivit, suspicari posset penitentem casibus reservatis fuisse innodatum. Cautus pariter sit Confessarius in non manifestanda satisfactioe imposta penitenti, quoties ex ea suspicari posset vel de gravi culpa, vel de multiplicitate venialium.

IV. Forte Parochi Pagorum, seu Oppidorum non

non sufficienter cauti sunt in loquendo de iis, quæ audierunt in confessione. Dum igitur de huiusmodi loquantur, vel concionando reprehendant ut in tali loco perpetrata, ordinariè scandalum sequitur in audientibus; vel investigant de qua persona in parvo Oppido loquutus fuerit Parochus, seu Concionator, dum asseruit ab aliquibus ex incolis committi usuras, quosdam ex juventute inhonestè perpetrare &c. Accedit quoddam si præfens sit ille, qui talia peccata confessus est, rubore suffundetur, & sibi veluti exprobrari sua crimina iudicabit. Quondam ego ipse audivi duos incautos Parochos afferentes in suis Pagis paucas esse, quæ virginitatem usque ad Matrimonium fervarent. Ita dicendo, sacrum confessionis sigillum violari ab ipsis cognovi, imprudentissimos iudicavi, itemque lacrymabili ignorantia laborare, ac ex iis esse, qui zelo non ardent animarum; nam si suo exemplo, & efficacibus exhortationibus ad dirigendas in via Domini suas oves incubuissent, majori honestate Oppidi Juventus fuisset ornata.

V. Si Confessarius interrogetur an aliquem absolverit, ego suaderem illi respondere: *hujusmodi interrogaciones non esse faciendas Confessariis*, neque conveniens ipsis esse manifestare, quando aliquem absolverint, ne si aliquando dicere non possint aliquem absolvisse, ex hoc colligatur indispositio penitentis. Et quidem, si Confessarius, ut multi dicunt, respondeat: *Functus sum munere meo*, facillimè aliqui, maxime si rudes sint, suspicabuntur de indispositione penitentis. Idem iudicabunt, si respondeat: *Non absolvi, quia in eo non inveni materiam absolutionis*, intelligendo peccata non esse materiam absolutionis, dum penitens de iis verò non doleat. Quis etenim crederet non esse in penitente materiam absolutionis, nisi forte probatissima sit virtutis? Item facile audientes iudicabunt de indispositione penitentis, si Confessarius dicat: *Non absolvi, quia nimis adhaeret sua sententia, quam ego illicitam puero*. Videat etiam Confessarius, quoddam licet ipse penitens dicat non fuisse absolutum, non potest id ipsum dicere Confessarius, nec etiam addendo: *Ipsè dicit quoddam non absolvi*; nam ita loquendo videtur approbare veritatem denegatæ absolutionis.

QUÆSTIO VII.

De Casibus Reservatis.

CAPUT I.

De Reservatione, ejusque natura, & effectibus; si cut & de peccatis, super qua cadere solet reservatio.

Q. I. Quid sit reservatio; & an sit restringenda.

R. I. Reservatio ita potest definiri: *Prohibitio facta à legitimo Superiore aliquod peccatum absolviendi*. Poterit ergo Pontifex ita aliquos casus sibi reservare, ut non solum omnes Confessarii, sed nec ipsi Episcopi ab eis valeant absolvere; cum ipsi etenim sint inferiores, poterit illorum potestatem limitare. Hoc ipsum facere possunt Episcopi respectu omnium Confessariorum sibi subditorum. Ed quod verò ratione reservationis potestas absolvendi auferatur, sequitur simplicem Confessarium à reservatis absolventem nedum illicitè, sed invalidè etiam absolvere. Non peccaret autem, dum inculpabiliter ob ignoratam reservationem absolverit, sed nihilominus invalidè id faceret, quia revera caret jurisdictione in reservata.

R. II. Reservatio non est amplianda, sed restringenda. Ratio est quia, si consideretur quatenus saltem de secundario habet rationem poenæ respectu penitentis, utique odiosa est. Item est odiosa, si consideretur quatenus est limitativa auctoritatis, nam tollit quod est de jure communi, & quod limitat quod est de jure communi est, odiosum: porro ex notis regulis odia sunt restringenda: *Sanch. in Decal. l. 1. c. 10. n. 74.*, *Barbos. de Offic. & Potest. Episc. p. 3. alleg. 51. n. 3.* & ex communi Populi in *Corollar. de Sac. Pœnit. n. 702.*

Q. II. Quando cesset casuum reservatio.

R. Si reservatio lata fuit in Synodo per statum Synodale, non cessat morte Episcopi, quia tunc habet rationem legis, de cuius natura est esse perpetua: *Paff. ar. 1. q. 187. n. 590.*, & communiter. Si verò lata fuit per Edictum, non cessat morte Episcopi respectu illorum, qui fuerunt ab ipso approbati, cum approbati fuerint sine jurisdictione ad ea, quæ erant reservata. Confessarii verò approbati post ejus mortem, poterunt absolvere ab iis, quæ erant reservata, nam edicta Episcopi cum ipso expirant: *Quart. de cas. refer. sect. 2. c. 4. num. 4.*

Q. III. Quæ possit, & debeat Episcopus sibi reservare.

R. I. Suppono quoddam licet Pontifex peccaret, indiscretè, & irrationabiliter plura reservando, adhuc tamen valida esset reservatio, quia omnium inferiorum jurisdictione à Summo Pontifice dependet: *Suar. de Pœnit. disp. 2. sect. 4. num. 6.*, *Avers. q. 17. sect. 1.* Item suppono graviter peccare Superiorem indiscretè reservationem extendentem, quia potestate, quam habet, uti debet in ædificationem, & utilitatem subditorum, non verò in destructionem, & damnum, sicut eveniret ratione indiscretæ reservationis. Difficultas ergo reducitur ad hoc, an valida foret talis reservatio. Et inter diversas Theologorum opiniones ita puto respondendum. Indiscreta reservatio omnino valida est respectu Confessariorum, quibus voluntariè jurisdictione delegatur: hæc etenim undequaque pendet à voluntate Delegantis: *Bonac. de Sac. Pœnit. disp. 5. q. 7. p. 5. §. 2.*, alique quamplures, quos sequitur *Leander disp. 12. q. 19.* Si verò reservatio comprehendat etiam Parochos, & ita sit indiscreta, ut quasi exercere non possint suum officium, invalidam reputarem quoad eam partem, quæ illos nimis à suo officio exercendo prohiberet. Et ratio est quia, supradicta reservatio haberet rationem remotionis Parochi à suo officio, quod Episcopus facere non potest nisi ob suam ineptitudinem, vel in pœnam. Propter contrariam rationem valida esset etiam quoad Parochos reservatio, quæ solum aliquantum excederet: *Lugo de pœn. d. 20. sect. 3.*, *Avers. q. 17. sect. 1.*

R. II. Peccata, quæ Episcopi reservant, debent esse ex atrocibus, & gravioribus, ita etenim præscribit Tridentinum *sess. 14. de Pœnit. cap. 7.* Ubi tamen advertere est Concilium non coardasse Episcoporum potestatem; sed solum indicasse quid agere debeant.

Q. III. An cadant sub reservatione peccata, si defectu plenæ advertentiæ sint venialia; si sint dubia; vel si dici non possint atrocia, quamvis sint mortalia.

R. I. Quidquid sit an Episcopus reservare sibi possit peccata venialia, aliis affirmantibus, aliis verò negantibus, certum est peccata venialia non intelligi reservata; unde si in aliqua Diocesi homicidium e. g. sit reservatum, & in eo paratè aliquis solummodo leviter peccaverit vel defectu advertentiæ, vel quia solum leviter excessit defendendo, homicidium non erit reservatum, ut communiter docent DD.

R

R. II. Si

R. II. Si quis dubitet an peccaverit mortaliter nec ne, immunis est à reservatione. Item immunis est à reservatione, qui scit se peccasse mortaliter, sed dubius est an suum peccatum comprehendatur in lege reservante. Sive ergo dubium sit facti, vel juris, semper excludenda est reservatio, nisi in lege clarè comprehendatur etiam peccata dubia. Et ratio est quia, ut ab initio innuit, & docet etiam *Tambur. l. 5. de Panit. tr. de casib. reserv. c. 4. n. 1.* reservatio est strictè interpretationis, adeoque intelligenda est solum de peccatis certò reservatis, non verò de peccatis dubiè reservatis.

[Sunt qui asserant casus dubiè contentos in Bulla Cœnæ non posse à simplici Confessario absolvi, ex quodam Decreto autoritate Clementis VIII. emanato, ubi id expressè sancitur. Verùm cum idem Pontifex aliud postea emanaverit Decretum prioris moderatorium, quo explicando casus Papæ reservatos, non dicit etiam ei reservari casus dubiè contentos in Bulla Cœnæ, videtur horum casuum reservationem ad terminos juris communis reduxisse; & secundùm tale jus, ex dictis, affirmari potest non esse reservatos, dum sint dubii, vel dubium sit juris, an scilicet casus in Bulla contineatur, vel dubium sit facti, si dubitetur scilicet an delictum fuerit patratum: *Dian. Coord. t. 1. tr. 5. resol. 43.*, *Viva in 3. prop. ex damn. ab Alex. VII. n. 9.*

R. III. Si quis peccet mortaliter, & nihilominus ita peccet, ut ipsius peccatum recenseri non possit inter atrocita, & graviora, tale peccatum non erit reservatum. Ratio est quia, cum dicat Tridentinum *sess. 14. de Panit. c. 7.* sola peccata atrocita, & graviora esse reservanda, presumendum est Episcopos sese illi conformare voluisse. Notandum proinde quædam peccata atrocita & graviora semper dici debere, nisi obstat defectus plenæ advertentiæ, quia juxta suam speciem semper sunt talia; puta homicidium voluntarium, blasphemia, maleficium &c. Alia verò talia sunt ut dici non possint atrocita, & graviora, nisi intra suam speciem sint valde gravia. Ita non quodcumque furtum, quod sit peccatum mortale, dicitur peccatum gravius, & atrox, sed solum si sit in notabili quantitate; vel si fiat cum circumstantiis valde aggravantibus. Item non quæcumque retentio, pertingens ad peccatum mortale, quæ fiat ex iis, quæ debentur Ecclesiæ, est delictum gravius, & atrox, sed solum si gravitas sit valde considerabilis. Ex his constat, quando hujusmodi peccata caderent sub reservatione, si in aliqua Diocesi essent reservata: *Tambur. de Panit. tr. de Cas. reserv. l. 5. c. 6. §. 2. n. 3.*

Q. V. An qui absolutus fuit à simplici Confessario à casibus reservatis, quia dubii erant, debeat iterum absolvi ab habente jurisdictionem, si certò constet peccatum reservatum commissi esse.

R. Tutò dici potest, quòd licet iterum in confessione illud peccatum ut certum sit explicandum, ex dictis *q. 3. c. 2. quas. 8.* nihilominus non est necesse pro reservatis accedere ad habentem jurisdictionem circa eadem. Ratio est quia, quamvis deinde constet peccatum certò fuisse commissum, nihilominus peccatum per absolutionem jam obtentam fuit sublatum; reservatio autem est de peccato certo, & quod adhuc perseverat: *Lugo disp. 20. num. 22.*, *Avers. q. 17. sect. 2.*

Q. VI. An sola peccata externa cadant sub reservatione; & quomodo debeant se habere, ut sint reservata.

R. I. Ecclesia reservare potest etiam peccata merè interna; nam eò ipsò quòd ad illa absolvenda jurisdictione requiritur, potest eam non concedere Confessario: *Passer. 8. q. 1. a. 17. n. 575.* Nihilominus communiter asserunt Theologi non reservari nisi pec-

cata externa. Ratio est quia, reservatio ex sepe dictis strictè est interpretanda, adeoque tantùm intelligenda de peccatis externis. Tum quia, ut ratiocinantur Salmanticenses *tr. 6. de Sac. Panit. c. 12. p. 2. n. 11.*, alienum est à suavi Ecclesiæ gubernio merè interna reservare; adeoque dicendum est per reservationem solum punire velle culpam gravem perceptibilem, adeoque externam. Non effugiunt autem reservationem, si solum sint occulta, nam tunc re vera sunt perceptibilia, eò ipsò quòd sint externa, quamvis per accidens non innotescant; ut dixi *tr. 4. c. 3. quas. 1.*

R. II. Ut peccatum externum, quod reservatur, verè cadat sub reservatione, oportet primò ipsam actionem externam non solum esse gravem ratione pravi animi, sed etiam quòd ex se præferat gravitatem. Ratio est quia, cum reservatio ex dictis respiciat peccatum grave, & externum, oportet ipsam actionem externam præferre gravitatem, ut locum habeat reservatio. Hinc si e.g. reservatum esset peccatum circa castitatem, quamvis actio externa gravis denominaretur ex intentione graviter mala, non tamen caderet sub reservatione, si in se levis esset, atque externè talis reputaretur; ut si quis ex intentione graviter mala proferret verbum turpe ex se leve, vel leviter tangeret manum semina &c. *De Lugo disp. 20. de Panit. n. 15.*, *Palau de Penit. disp. univ. p. 15. §. 3. n. 4.* Secundò, oportet actionem internam concordare cum externa in ratione peccati reservati, aliàs non verificabitur commissum esse peccatum reservatum. Exemplum sit in eo, qui congregatur cum consanguinea, quam talem esse non cognoscit, vel si cognoscit, non credit esse peccatum diversum congruere cum consanguinea, ac cum alia foemina. Utique actio externa habet materialiter rationem incestus; at quia ad id, seu malitia interna est solum contra castitatem, nec peccaminosa est in ratione incestus, hinc est neque actionem externam, quæ ab interna delimit formalem malitiam, malam esse formaliter in ratione incestus, adeoque nec cadere sub reservatione, quando incestus sit reservatus: *Manfi de Casib. reserv. p. 1. q. 1. n. 9.* & communiter. Tertio, ad inducendam reservationem oportet actum esse completum, & consummatum in ea specie, in qua prohibetur, ut dixi etiam *tr. 4. q. 1. c. 3. quas. 1. resp. 3.*, semper etenim redit illa regula quòd odia sunt limitanda; adeoque reservatio restringenda venit ad peccata completa, & consummata in ea specie, in qua est reservatio, dummodo tamen Legislator non intenderit reservare etiam peccata attentata, & non completa.

Demum ut peccatum externum sit reservatum, non sat est si sit volitum in sua causa, sed debet esse volitum in se, dum actu committitur. Ita sequitur ex regula limitandi odia, ut scilicet non afficiant prohibita à Legislatore, nisi in se formaliter sint, qualiter prohibentur, non verò si talia tantùm sint in sua causa. Hinc non sunt reservata blasphemia, prolata ex ignorantia culpabili, nisi tales cognoscantur, dum proferuntur. Idem dicendum de blasphemis prolatis ex consuetudine, vel ebrietate, quamvis qui se inebriaverit, cognoverit eas prolaturum: *Graff. in prax. l. 1. c. 10. num. 52.*

Q. VII. An metus gravis excuset à reservatione. R. Theologi, paucis demptis, loquuntur de reservatione, sicut de Censuris, ut videre est apud *Mazuchel. disp. 1. c. 4. num. 66.* & 67.; cum proinde dixerim *tr. 4. q. 1. c. 5. quas. 2.* metum gravem excusare à Censuris, idem dico de reservatione. Et ratio utrobique est eadem, quia scilicet lex Ecclesiæ non intendit, ordinariè loquendo, cum gravi incommodo obligare; unde si quis ex metu gra-

gravis damni faciat quod ipsa prohibet, non violat legem Ecclesiæ, quamvis violare possit jus naturale, & divinum; adeoque non incurrit pœnam, sive odia, quæ Ecclesia imposuit suarum legum Transgressoribus. Accedit odia esse limitanda, adeoque reservationem afficere peccata plenè voluntaria, non verò commissa ex gravi metu: *Graff. de cas. reserv. l. 1. c. 13. n. 33.*, *Avers. de Panit. q. 17. sect. 1.*

Regula in praxi observanda.

Si Confessarius non satis sit versatus circa ea quæ pertinent ad casus reservatos, vel nimis facilis erit in concedenda, vel nimis difficilis in neganda absolutione. Videat ergo in primis an penitens peccaverit mortaliter; nam forte venialiter peccavit in subita ira blasphemando, in removendo infantulos à capsula, ut suo loco dictum est &c., & ita non haberet locum reservatio nostræ Diocesis in ordine ad hos casus. Videat si saltem dubitari possit an graviter peccaverit, nec ne; an detur aliqua circumstantia, ut dubitari possit, an incidit in reservationem; stantibus enim talibus dubiis semper removetur reservatio. Videat an talis sit ignorantia peccantis, ut non reputaverit suum peccatum gravius alio, quod sub eodem genere contineretur; ut si non reputaverit gravius peccatum congruere cum consanguinea, vel affine, quam cum alia foemina; quamvis etenim difficiliter dari posset talis ignorantia respectu primi, vel etiam secundi gradus consanguinitatis, non tam difficile est dari in rudibus respectu affinium, seu cognatorum, aut cognatarum spiritualium. Videat an peccatum sit tantùm voluntarium in sua causa; ut si quis blasphemet ex culpabili consuetudine, non advertentem tamen ad blasphemias dum profert; vel ratione ebrietatis, quamvis sciat se in ebrietate blasphemare. Videat an peccatum quod commisit pœnitens, sit plenè consummatum; nam non rarè in materia luxuriæ abstinere à consummando intra vas, ne foemina imprægnetur, vel etiam ad evadendam reservationem. Videat etiam an pœnitens excusari possit ratione gravis metus, quod venire e.g. posset respectu Homicidæ, qui homicidium perpetraverit ob graves minas Personæ potentis. Ex his omnibus facilè judicare poterit, quando in particularibus casibus intervenit reservatio.

C A P U T II.

De iis, qui incurrun reservationem.

Q. I. AN Peregrini, & Vagi subiecti sint reservationi; & quid dicendum de illis, qui cum incidit in casum reservatum in propria Diocesi, exeunt extra illam, ut absolvantur.

R. I. Vel Peregrini commiserint peccatum ex reservatis, dum erant intra Diocesim reservantis, vel illud commiserint in alia Diocesi, ubi non erat reservatum, adhuc reservatione ligantur, dum petunt absolutionem intra Diocesim, in qua est reservatum. Ratio est quia, Confessarii talis Diocesis non habent jurisdictionem quoad illud absolvendum; unde sicut peregrini absolvi non possunt à non habente jurisdictionem, ita nec à reservatis: *Salmant. tract. 6. c. 13. n. 26.*, *Bonac. de cens. q. 3. p. 5. §. 2. n. 11.*

R. II. Qui habet casum reservatum in propria Diocesi, & ad aliam accedit, ubi non est reservatus, potest ibidem absolvi, dummodo eò non processerit in fraudem reservationis. Ratio est quia, usus, & praxis invaluit in Ecclesia, ut pœnitentes etiam quoad peccata alibi commissa, ju-

dicentur juxta leges loci; ubi petunt absolvi: *Lugo disp. 20. num. 70.* Non poterunt verò absolvi, si eò processerint in fraudem reservationis, unde illos non posse absolvi declaravit Clemens X. in Bulla incip. *Superna &c. S. Regularis.* Quamvis autem ibi Pontifex de Confessariis Regularibus loquatur, nihilominus cum id prohibuerit quia nulli licet in fraudem legis operari, cum fraus, & dolus nemini debeant suffragari, consequens est nec posse absolvi à Confessariis Sæcularibus, ut patet etiam ex declaratione S. Congregationis apud *Dian. t. 1. tr. 5. resol. 49.* Tunc autem dicerem aliò progredi in fraudem reservationis, quando nullum aliud esset motivum, vel principale progrediendi motivum esset obtinere absolutionem à reservatis. Ratio est quia, fraus intervenire dicitur, ubi per indirectum, & cautelam lex redditur elusoria, ut ex Barb. *axiom. 102. num. 4.*, facillimè autem cautela esset pro illudenda lege reservante, si quis posset alibi absolvi, dum principale motivum eò progrediendi aliud non esset nisi petere absolutionem. Accedit in dubiis opinionibus illam esse amplectendam, per quam fraudes impediuntur: *Barb. ibid. n. 5.*

Solet autem esse lis inter DD. an aliquis extra Diocesim eundo possit ibi absolvi à censura in propria Diocesi reservata; si ibi non sit reservata. Quamvis autem Passerinus *t. 2. q. 187. n. 470.* & alii dicant posse validè absolvi, si non adfit fraus, respondendum tamen est negativè. Ratio est quia, tota facultas simplicis Confessarii à censuris absolvendi habetur ex cap. *nuper de sentent. excom.* ex eo autem habetur simplicem Confessarium absolvere non posse à censuris, quando sunt reservata: *Suar. de cens. disp. 7. sect. 2. num. 22.*, *Bonac. de cens. q. 3. p. 2. n. 6.*

Q. II. An habentes in aliena Diocesi facultatem absolvendi à reservatis, possint absolvere illos, qui, cum commiserint casum etiam in propria Diocesi reservatum, illuc procedunt in fraudem reservationis.

R. Casus exemplificari potest in eo, qui commisset in Diocesi Lucana e.g. homicidium voluntarium, & in fraudem reservationis accederet ad aliam Diocesim, ubi etiam esset reservatum, sed adiret pro absolutione habentem jurisdictionem in reservata. At dicendum est non posse ibi absolvi etiam ab habente jurisdictionem in reservata, si eò vadat in fraudem reservationis propriæ Diocesis. Et ratio est quia, potestas absolvendi à reservatis Subditos alterius Episcopi fundatur in tacito consensu Prælatorum scientium, & non improbantium praxim, ut proprii Subditi etiam extra Diocesim absolvantur; hæc autem praxis non toleratur semper cum pergant ad alienam Diocesim in fraudem reservationis propriæ Diocesis, ut constat ex Constitutione Clem. X. Secus esset, si transferrent domicilium extra Diocesim Episcopi reservantis.

Id ipsum docet P. Manfi *de cas. reserv. p. 1. q. 1. n. 19.* de eò, qui in fraudem reservationis exiret extra Diocesim ad committendum peccatum reservatum, & ad obtinendam postea ibi absolutionem; etenim eadem fraus committitur committendo peccatum intra Diocesim, & quærendo extra eam absolutionem, ac eo sine exire à Diocesi, ut alibi peccatum committatur, ibique absolutio obtineatur. Si proinde jura nolunt alicui suffragari fraudem, qua maxime directè, & ex industria lex proprii Superioris eludatur, nec suffragari videntur præfate ea intentione peccanti extra Diocesim, ut eludat legem Superioris.

Q. III. An proprius Parochus absolvere possit Parochianum in aliena Diocesi peregrinantem, si commiserit in propria Diocesi peccatum reservatum. R. 2. R. Quam-

R. Quamvis Parochus etiam extra Diocesim excipere possit confessionem proprii Parochiani, nihilominus non potest eum à casibus reservatis absolvere. Ratio est quia, Parochus extra Diocesim non aliam habet jurisdictionem, quam eam, quæ habet in propria Diocesi; cum ergo ibi absolvere non possit à reservatis, neque poterit extra eam absolvere.

Q. IV. An reservatio afficiat eam ignorantes.

R. Non desunt, qui asserant ignorantiam reservationis ab eadem excusare, quibus novissimè accessit Viva t. 3. p. 6. q. 9. a. 3. n. 3. Ibi considerant reservationem, quasi sit solum pœna; & sicuti quia censura est pœna non ligat ignorantes, idem dicendum putant de reservatione. Verùm communior sententia asserit ignorantiam reservationis nullum excusare ab ea incurrenda. Ratio est quia, reservatio quamvis de secundario sit pœna, primò tamen, & per se est limitatio jurisdictionis in Confessario; è contra verò censura primò, & per se est pœna, quamvis annexam habere possit privationem jurisdictionis ex parte Confessarii, quando est reservata. Quia Censura primò, & per se est pœna, ut suo loco dixi, non ligat inculpabiliter eam ignorantes, quia non possunt dici contumaces contra legem, quam ignorant; si verò non incurrat censura, cessat etiam reservatio, quæ est illi accessoria. Quia verò reservatio primò, & per se non est pœna, sed habet limitare jurisdictionem in Confessario, non cessat ratione ignorantie ipsius poenitentis; neque etenim ipsius ignorantia habet facere in Confessario esse jurisdictionem, quæ illi non fuit collata: Passer. t. 2. q. 127. ar. 1. n. 474. Tambur. de cas. reserv. c. 1. n. 2. Secus dicendum esset, si legislator intendisset aliquid reservare in solam pœnam; at observat Tamburinus citatus n. 4. semper credendum esse reservationem de se primò respicere limitationem jurisdictionis ob publicum bonum, nec credendam meram pœnam, si id expressè ex tenore legis non habeatur.

His tamen non obstantibus nescio videre quomodo saltem non dici debeat probabilis ea opinio, qua asserit reservationem non afficere ignorantes saltem inculpabiliter reservationem, quam opinionem, aliis citatis, propugnant Salmant. tr. 18. de priv. c. 4. à num. 9. Cum autem id magis communiter admitti videatur quoad reservationem, quam consistat solummodo habere rationem pœnæ, remanet id probare quoad reservationem, quæ per se primò respiciat limitationem jurisdictionis, ut ipsius timore homines retrahantur à committendis peccatis, qui Superiori reservantur. Id autem probatur quia, dum ignoratur quod, lex statuit ad retrahendum à peccato, ignorantia excusat à quacunque re imposita contra Transgressores talis legis. Et ratio est quia, tunc omnino cessat finis intentus à Legislatore, compescendi nempe peccantes, qui tamen nullatenus refrignantur, quoties ignorent talem legem, & in casu presentis legem reservationis; ubi autem omnino cessat finis intentus à Legislatore, etiam cessabit ipsius lex. Hinc quamvis censura non habeat solummodo rationem pœnæ, sed etiam rationem medicinæ, imponitur enim ab Ecclesia, ut ipsius timore homines à peccatis retrahantur, nihilominus non ligat ignorantes. Item si quis voveat velle subire aliquam pœnam, e. g. si ludat, non teneatur eam subire, quoties ludat oblitus talis voti, & id præcipue quia ex oblivione fit tale votum non posse illum retrahere à ludendo, adeoque in tali circumstantia, cum cesset omnino finis intentus à vovente, cessabit obligatio voti. Univerfaliter igitur verum videtur non obligare leges, quamvis non purè pœnales, sed etiam medicinales, quoties ces-

sant esse medicinæ, atque ita cessare videntur, quoties ex ignorantia, seu oblivione non habeant retrahere à peccatis, à quibus voluerunt tales leges omnes cohibere. Quamvis ergo reservatio ut pura pœna non consideretur, sed etiam ut medicina, qua Legislator intendat homines malos à quibusdam peccatis remove, scilicet cogantur accedere pro absolutione ad Superiorem dicendum videtur non se extendere ad illam ignorantes, cum respectu illorum omnino cesset esse medicinalis. Ex his rationibus hanc opinionem verè probabilem judicavi. Ex hoc etiam animadvertat Confessarius an hic locum habere possit ea doctrina, qua q. 5. c. 1. quas. 9. dixi pro administrando Sacramento Pœnitentiæ sufficere jurisdictionem probabilem. Ceterùm ex doctrina supra allata, ut notant iidem Salmant. sub n. 14. non licet inferre non remanere reservatum votum aliàs reservatum, puta si emittatur votum perpetuæ castitatis ab ignorante ipsius reservationem. Ista reservatio non imposita est ut retrahantur homines à vovendo, qua ratione dici potest non afficere eam ignorantes, sed quia æquum est res magni momenti supremo Principi reservare, simulque impedire ne ipsarum relaxatio facillè inducatur.

Q. V. An impuberes reservatione ligentur.

R. Quidam universaliter negant impuberes reservatione innodari, eâ ducti ratione, quòd sicut in foro exteriori minor ætas excusat à pœna ordinaria, ita & in iudicio animæ: Palud. in 4. d. 34. q. 2. art. 1. Caff. t. 1. conf. l. 1. de adult. conf. 3. num. 13. Belloch. de Cas. reserv. p. 2. q. 1. n. 203. Alii dicunt impuberes non innodari reservatione quoad peccata carnalia, si quæ sint reservata. Et ratio est quia, ex cap. pueri 1. de delict. puerorum bene dici potest Ecclesiam non imputare impuberibus peccata carnalia quoad pœnas ipsis correspondentes. Præterea pueri ante pubertatem ordinariè consumare non valent peccata carnalia, & si aliqui consumare valeant, non comprehenduntur à lege reservationis, quia leges respiciunt quæ communiter, non quæ rarè accidunt: leg. nam ad ea ff. de legat. Bassius V. Luxuria n. 1. Sanch. aliique quos sequitur P. Mansi de cas. reserv. p. 1. q. 1. num. 23. & 24. Alii demum dicunt quòd semper cum reservatio non habeat meram rationem pœnæ, sed lata sit ad absterrendos, adeoque præservandos peccatores, afficit etiam impuberes, tali etenim præservatio non solum puberes, sed etiam impuberes indigent: Anton. a Sp. S. in Divest. Confessar. p. 1. tr. 5. disp. 14. sect. 3. à num. 929. Ego autem considerans excludendam esse reservationem, semper cum est dubium vel juris, vel facti an ea sit attendenda, universaliter dicerem impuberes reservatione non ligari, eò quòd ex fundamento primæ opinionis confurgere videatur dubium prudens, an eos comprehendat. Saltem ex hoc motivo pro certo teneo non comprehendendi à reservatione quoad peccata carnalia.

Q. VI. An Novitii incident in reservationem Episcopalem.

R. Cum Novitii in favorabilibus veniant nomine Religiosorum, sequitur quòd sicut Religiosi Episcopali reservatione non innodantur, ita nec Novitii: Suar. de relig. t. 4. l. 2. c. 19. aliique quos sequuntur Salmant. tr. 18. c. 4. num. 57. Si ergo habeant licentiam à Prælate confutendi Confessario seculari, vel intelligantur habere, ut dum sunt in itinere, poterit iste eos absolvere à quibuscumque peccatis, aliàs etiam Episcopo reservatis. Idem dicendum ex iisdem Salmanticensibus de Familis commentariis Conventus.

Q. VII. An Moniales sub Episcopali reservatione comprehendantur.

R. Quæstio non potest esse de Monialibus Episcopali

copo subiectis, ut de se patet; unde solum difficultas est quoad Moniales ipsi non subditas, sed Regularibus. Non desunt autem qui asserunt comprehendendi sub Episcopali reservatione, & ratio ipsorum est quia, cum ex Constitutione Gregorii XV. Confessarii Monialium etiam Regularibus subiectarum sint ab Episcopo approbandi, intelliguntur ab eo approbari solum quoad peccata ab ipso non reservata, atque hanc doctrinam omnino sequendam edocet Tambur. l. 5. de Pœnit. tr. de cas. reserv. c. 3. à num. 3. Verùm allata ratio non satis convincit Moniales exemptas sub reservatione Episcopali comprehendendi; quamvis etenim Gregorius voluerit etiam Confessarios istarum Monialium approbandos esse ab Episcopis, non tamen habetur ab eis obtinere jurisdictionem, sed bene dici potest jurisdictionem habere à suo Prælate, cui ipsi, & Moniales subduntur, sub conditione tamen ut ab Episcopis approbentur. Ad eam modum quo, quamvis necesse sit Regulares pro audiendis Sæcularium confessionibus habere Episcopis approbationem, commodè tamen sustineri potest jurisdictionem immediatè habere à Papa: Bordon. Var. resol. p. 1. resol. 34. q. 4. & resol. 38. num. 6. Passerin. t. 2. q. 187. ar. 1. n. 862.

Regula in praxi observanda.

I. Bene animadvertat Confessarius non rarè evenire posse habentes peccata in nostra Diocesi reservata, ad vicinas Dioceses migrare, ut ibi absolvantur; atque id accidere facilius posse respectu Parochorum &c. qui habuerunt actus obscenos cum Parochiana, & Confessariorum, qui cum poenitentibus. At de istis facillimè verificatur aliò migrare in fraudem reservationis, adeoque invalidè ibi absolvi. Et quidem quis negabit in fraudem reservationis, etiam occasione alicujus solemnitatis, extra Diocesim querere absolutionem, qui commiserunt casum reservatum animo petendi absolutionem, ubi non est reservatus? In fraudem etiam reservationis extra Diocesim querit absolutionem, qui non alia ratione ad alteram transit Diocesim, nisi ut non petat absolutionem à suo Superiore, vel ab iis, qui sunt ad hoc deputati; vel saltem hoc est præcipuum, & principale motivum aliò migrandi. Videat ergo Confessarius quid credere debeat respectu præfatorum Parochorum, Confessariorum &c.

II. Quamvis toto conatu debeat Confessarius remove impuberes à quocumque peccato, & maximè ex reservatis, nihilominus non obliviscatur tutè dici posse sub reservatione non comprehendendi, & specialiter quoad peccata luxuriæ. Hinc absolvere poterit masculos impuberes sodomiticè agentes, vel patientes, quamvis hujusmodi peccatum in nostra Diocesi sit quoad masculos reservatum. Videat nihilominus ne ex nimia facilitate absolvendi animosiores fiant ad iterum peccandum; & fortasse multoties optimum erit absolutionem differre, ut magis commissi criminis gravitatem perpendant.

C A P U T III.

De Absolutione à reservatis; & de habentibus facultatem ad ea absolvenda.

Q. I. Quis possit absolvere à reservatis jure ordinario.

R. I. Is, qui peccatum reservavit, vel ipsi Superior in jurisdictione, vel ipsi Successor possunt absolvere à casibus reservatis. Ipse igitur Episcopus reservans potest à reservatis absolvere, ejustem etenim est solvere, cujus est ligare. Hoc ta-

men pati aliquando potest limitationem, maximè quando à jure cenuræ latæ ab Inferiore Superiori reservantur. Hinc qui non vult parere sententiæ definitivæ latæ à Delegato Papæ, & per annum in excommunicatione perseverat, à solo Papa potest absolvi: cap. quarenti de offic. deleg. Idem dicendum de Incendiariis ab Episcopo excommunicatis, & denunciatis: cap. Tua nos de sent. excom. Remanet pariter reservata Superiori censura lata ab Inferiore, quando Superior eam confirmando ex perfecta cognitione causæ, & certa scientia videtur eam sibi reservare: Comm. disp. 14. de excom. n. 656.

Dixi etiam absolvere posse à reservatis ab Episcopo Superiore ipsi Episcopo, pro quo intellexi Summum Pontificem, vel etiam Archiepiscopum, in solo tamen casu appellationis, vel in actu visitationis: cap. perpetuo de consub. in 6. & cap. pastoralis de offic. ordin. Potest etiam Successor absolvere reservata à suo Prædecessore, cum habeat eandem ac ille auctoritatem.

R. II. Intelligitur etiam quandoque Inferior posse jure ordinario absolvere à reservatis Superiori, tunc scilicet quando id perpetuò concessum est suæ Dignitati. Ita Episcopi jure ordinario poterunt absolvere à quibuscumque casibus Pontificiis occultis, quia id Episcopali Dignitati concessit Tridentinum: Avers. qu. 17. de Pœnit. sect. 4. excipiuntur tamen casus Bullæ Cœnæ, ut dixi tr. 4. q. 2. c. 6. quas. 4. Idem dicendum de concessione facta Prælati Regularibus absolventi à casibus Pontificiis: Passer. de Elect. c. 26. n. 128. dummodo tamen ista delegatio sit specialis, & expressa, ut dicam etiam infra. Canonici Pœnitentarii non absolvunt à casibus Episcopo reservatis de jure ordinario, sed solum ex Episcopi delegatione; neque enim competit illis facultas absolventi ex vi Officii uniti præbendæ, sed solum quia Episcopus prævio examine illos eligit pro absolventis à casibus reservatis: Barb. de Can. cap. 26. à num. 16. Quanquam autem n. 18. videatur dicere posse Canonicum Pœnitentiarium subdelegare in casu particulari suam auctoritatem, quia hoc de jure videtur ei convenire, utpote delegato ad universitatem causarum in foro conscientie; nihilominus consuetudo est in contrarium, innixa illi validæ rationi, quòd Episcopus, dum dat facultatem Pœnitentiariorum, intelligit eligere industriam Personæ, adeoque non remanet locus, ut alteri etiam pro casu particulari suam facultatem subdeleget. Ita etiam à S. Congreg. decisum fuisse refert P. Mansi de Cas. reserv. p. 1. n. 32.

Q. II. An habentes potestatem ordinariam teneantur aliquando eam delegare; quando id facere intelligantur; & quomodo talis concessio delegata sit interpretanda.

R. I. Certum est Superiorem non teneri concedere alteri licentiam absolventi à casibus sibi reservatis, quoties ex facilitate absolutionis creditur poenitens non emendandus, vel alii sumpturi occasionem facilius peccandi, vel Communitas occasionem sumptura legem reservationis non curandi. Si hæc non timeantur mala, debet Superior concedere Confessario facultatem à reservatis absolventi, quando eam exposcit, maximè si poenitens ex magno rubore impediatur per se ipsum ad Superiorem accedere. Ratio est quia, dum nulla timeantur mala, lex Charitatis obligat ad succurrendum poenitenti optanti se ponere in statu Gratiæ. Immo si aliquid ex prædictis malis timeatur, non esset deneganda licentia absolventi, sed concedenda, præscribendo simul aliquod remedium, ne facilitas obtinendæ absolutionis ad peccandum redderet animosiores. Advertendum tamen, quòd si Superior requisitus sine justa causa

nolit præfatam facultatem concedere, non proinde potest Confessarius à reservatis absolvere, quia negatio facultatis est certa, & valde incertum est an in tali casu detur in Confessario facultas absolvendi, quidquid aliqui dicant; nam nullo jure habetur concedi facultatem absolvendi à reservatis, quoties Episcopus sine justa causa denegat: *Aver. q. 17. q. 7.*, *Passer. t. 2. q. 187. ar. 1. n. 558.* Quid verò dicendum, si Prælatus Regularis denegat facultatem absolvendi à reservatis, videndum est capite sequenti.

R. II. Pro absolvendo à reservatis requiritur licentia expressa, cum ex praxi non præsumi possit concedi, nisi petatur, & nisi expressè concedatur, atque ita docent communiter Theologi, unde non sufficit tacita. Hinc non intelligitur concessa licentia obtinendæ absolutionis à reservatis ex hoc quòd alicui concessum fuerit sibi eligere quemlibet Confessarium: *Suar. de penit. d. 30. sect. 1. num. 6.* nec per hoc, quòd Superior dixerit Confessario: *Concedo tibi omnem meam auctoritatem*; nam in his formulis, si aliud non suadeant antecedentia, & frequentia, non venit expressè facultas absolvendi à reservatis, & aliunde quæ sunt speciali notâ digna, vel Superior non esset verosimiliter concessurus, non veniunt in generali concessione: *cap. 1. de penit. & remiss. in 6.* Item si concedatur ab Episcopo potestas absolvendi à casibus reservatis non intelligitur extendi ad censuras reservatas, & è contra, quia sunt potestates diversæ, ac una ab altera non dependet. Secus dicendum, dum concederetur potestas absolvendi à casibus. Papæ reservatis, ut explicabitur capite sequenti.

R. III. Primò, certum est quantitatem, & qualitatem licentiæ absolvendi à reservatis mensurandam esse juxta formam petitionis, & tenorem confessionis; ex his etenim constare potest de intentione concedentis. Si nihilominus ex his constare non possit quousque se extendat, tunc omnino largè interpretanda est, semper cum conceditur ob bonum publicum; ut evenit quando deputatur Confessarius ad absolvendum à casibus reservatis, sine respectu ad particulares Personas; vel dum conceditur ratione alicujus solemnitatis, vel Indulgentiæ. Quæ verò delegatur in gratiam particularium personarum, cum respiciat bonum particulare, & eximat ab obligatione legis, est strictè interpretanda: *Palauus de leg. disp. 4. p. 11. à num. 2.* Sunt qui putant esse distinguendum, & volunt facultatem absolvendi particulares personas à reservatis esse latè interpretationis, si concedatur Confessario in gratiam ipsius, strictè verò si concedatur in gratiam poenitentis: *Sanch. l. 1. Matr. disp. 2. num. 6.* Videantur quæ dixi de interpretatione legum, & privilegiorum.

Q. III. An aliqui intelligantur Delegati à jure pro absolvendis peccatis reservatis Superiori?

R. Quoad censuras reservatas vide quæ dixi *tr. 4. q. 1. c. 6. quasit. 4. & seq.* Hic solum moneo in jure bene fundatam eam sententiam, quæ asserit temporaliter impeditum adire Papam, posse à simplici Confessario absolvi, nec necesse habere Episcopum adire pro absolutione à casu Papæ reservato. Id primò constat ex *cap. quod de his de sent. excomm.* interrogatus etenim Pontifex an excommunicatus nolens pergere ad sedem Apostolicam pro absolutione, posset à simplici Presbytero absolvi, respondit negativè, nisi forte sit in mortis articulo, vel alio impedimento prohibeat. Romam adire. Impropria autem & valde diminuta fuisset Pontificis responsio, si dum fuit interrogatus an prædictus excommunicatus absolvi posset à simplici Presbytero, non declarasset recurrendum esse ad Episcopum, quando hic, & non simplex Confessarius haberet potestatem absolvendi ratione impedimenti

petendi Romam. Præterea *cap. quomodo eod. tit.* dicitur impeditos adire Papam posse absolvi ab aliis inferioribus, non determinando Episcopum, vel alium. Eodem modo dicitur *cap. eos qui 22. de sent. excomm. in 6.* Hinc hanc sententiam omnino tenendam esse docet *Passer. de elect. cap. 26. num. 149.* Quare autem in casu præfato concessa fuerit simplici Confessario facultas absolvendi à casu Papæ reservato ea videtur esse ratio, quia agitur de impedimento, quod non eximit absolutum ab obligatione se Papæ præsentandi; ac interim bene erat ut à nulla re retardaretur à Sacramentis recipiendis. Semper igitur meminisse debet Confessarius, ut dixi loco citato, & habetur ex præfatis textibus, in mortis articulo absolutos à censuris reservatis, vel absolutos ob aliud temporale impedimentum, cessante impedimento, onus habere accedendi ad sedem Apostolicam ad exhibendam Ecclesiæ satisfactionem, ad suscipiendam remedia &c. Hoc onus autem se præsentandi Superiori non habet qui in articulo mortis, vel impedimenti perpetui, fuit absolutus à casibus Episcopo reservatis; nam in prædictis circumstantiis simplex Confessarius habet potestatem ea directè absolvendi, & aliunde poenitens ratione casus reservati non debet Ecclesiæ, vel alteri satisfacere.

Hic etiam monitum velim Confessarium eam facultatem, quam cuicumque Confessario concedit Tridentinum *sess. 13. c. 7.* pro absolvendis constitutis in articulo mortis, iis nempe, quibus mors certò imminet, vel fere est inevitabilis, extendant communiter Theologi pro constitutis in periculo mortis, pro iis scilicet, qui habent mortis prudentem, & probabilem timorem. Reputantur autem verari in tali periculo mulieres primavice parientes, vel quæ aliàs expertæ sunt partus difficiles; inturi navigationem plenam discriminis, vel si imminet gravis tempestas; inturi confictum; probabiliter timentes in amentiam lapsuri &c. His Theologi accentent bannitos, qui ubique possunt impunè occidi; quod tamen puto verum esse, si in tali loco sint, ut prudenter mortem possint timere, non verò si sint in regione valde distante à Principe, qui eos proscripsit; maxime si tale non fuerit delictum, ut Principem valde illorum mortis intersit.

Q. IV. An habentes facultatem absolvendi ab omnibus casibus, & censuris Papæ reservatis, possint absolvere etiam ab Episcopaliibus.

R. Plura sunt decreta inhibentia Regularibus habentibus privilegium in reservata pontificia, absolvere à casibus reservatis Ordinariis locorum, ita nempe decrevit S. Congreg. 2. Januar. 1617. mandante Paulo V. quod deinde confirmavit Urbanus VIII., & Clem. X. Alexander verò VII. sub num. 12. hanc damnavit propositionem: *Mendicantes possunt absolvere à casibus Episcopis reservatis, non obtentâ ad id Episcoporum licentiâ.* Verum tamen est, quòd licet modò omnes concedant non vigere privilegia absolvendi à casibus, quos ipsi Episcopi sibi reservant, adhuc est dissidium inter Theologos, an sublata sit Regularibus facultas absolvendi à casibus, quos jus reservat Episcopi, qualis est levis Clerici percussio, excommunicatio procurantium abortum, casus papales occulti &c. In hac autem quæstione quamvis plures Theologi, quos sequitur Viva in propositionem supra citatam num. 14. velint sublata esse Regularibus facultatem in casus quocumque modo Episcopi reservatos, nihilominus alii apud ipsum volunt Decreta Pontificia respicere solummodo casus, quos Episcopi sibi specialiter reservant. Ratio ipsorum est quia, prima decreta auferentia talem potestatem respiciunt casus, quos Episcopi sibi specialiter reservant; & cum posteriora Pontificia

decreta sint antecedentium confirmatoria, videntur & ipsa continere solummodo eandem prohibitionem, absolvendi scilicet à casibus, quos ipsi Episcopi reservant. Hæc aliæque rationes saltem incertum reddunt, an sublata sint privilegia absolvendi à casibus à jure, vel consuetudine Episcopis reservatis; incerta autem ablato non tollit privilegium certum bullatum, concessum Regularibus quoad hæc à Paulo III. sicuti ratiocinatur P. Mansi de cas. reserv. p. 1. q. 1. num. 34. Ceterum moment. Theologi, quòd etiam in Bulla Juris præfati non exprimerentur reservata episcopalia, sed solum Papalia, esset facultas etiam ad priora absolvenda, cum intelligatur tunc Papa concedere quidquid potest, si non sit exceptum: *Viva de Jubil. q. 11. ar. 2.*

Q. V. Quid facere debeat simplex Confessarius dum ad illum accedit poenitens cum peccatis reservatis, & non potestmittere Communionem sine scandalo, aut infamia.

R. Si forte iste Poenitens labore impedimento perpetuo audeat Superiorem, potest directè absolvi à quocumque simplici Confessario, ut dixi *tr. 4. q. 1. c. 6. quasit. 4. resp. 3.* Si verò impedimento temporali labore, hujusmodi poenitens deberet aperire Confessario peccata tum reservata, tum non reservata, ut dixi *q. 3. c. 3. quasit. 4.* & deinde à simplici Confessario absolvi, si sit convenienter dispositus cum onere se præsentandi Superiori, ut ab eo directè absolvetur, vel obtineat facultatem, ut possit ab alio directè absolvi quoad reservata: *D. Th. in 4. d. 17. q. 3. a. 4. ad 3.* & magis communiter Theologi. Directè absolvendum esse, si sit dispositus; neque etenim credi potest, ut dum e. g. puella non posset sine scandalo à Communione abstinere, ut eveniret in circumstantiis, in quibus non leviter Mater de ea suspicaretur, non potest, inquam, credi Ecclesiam velle nullatenus absolvi, vel se committere periculo Eucharistiam suscipiendi sine debita dispositione, cum non tam facile sit elicere actum veræ contritionis. Ex alia verò parte cum impedimentum sit temporale, bene judicatur velle Ecclesiam vel per se, vel per Confessarium comparere coram Superiore, ut possit directè absolvi, & ita lex reservationis non infringatur cum præjudicio animarum. Ideo autem dicitur à simplici Confessario indirectè absolvi quoad reservata, quia non habet in ea jurisdictionem; at cum ex alia parte, quia supponitur disposita, ut recipiat virtute Sacramenti Gratiam iustificantem, consequenter deleta remanent etiam peccata reservata.

Idem onus se præsentandi Superiori, quod dixi habere absolutum in præfatis circumstantiis à reservatis, habet ille, qui postea novit ex ignorantia propria, vel Confessarii absolutum esse à reservatis à non habente facultatem: *Quarti sec. l. c. 1. q. 50.*

Q. VI. An Poenitens oblitus peccati reservati, dum confessus est habenti facultatem in reservata, possit deinde absolvi à quocumque simplici Confessario; & quid si habens reservata fecit confessionem invalidam.

R. Præfatus poenitens potest à quocumque Confessario absolvi à reservatis oblitus. Ratio est quia, non potest præsumi Superiorem vel per se, vel per suum Delegatum, nolle quoad hunc poenitentem ritè dispositum facere quantum potest; adeoque cum dicendum sit velle quoad eum facere quidquid potest, reservationem oblitorem auferet, & ita à quocumque Confessario poterit deinde absolvi: *Lugo disp. 20. sect. 7. num. 9.*, *Avers. de penit. q. 17. sect. 8.*, *Passer. t. 2. q. 187. ar. 1. n. 598.*

R. II. Qui oblitus est peccati reservati in confessione nulla propter gravem negligentiam in

procurando dolore, & proposito, adhuc dici potest immunis à reservatione, si bona fide accesserit ad confessionem. Ratio est quia, respectu hujus poenitentis, qui non accedit fraudulenter ad confessionem, bene dici potest Confessarium velle facere quantum potest, adeoque saltem tollere reservationem, si non potest peccata ob ipsius indispositionem; atque ita credi potest de benignitate Ecclesiæ respectu ipsius poenitentis: *Lugo disp. 20. n. 106.* aliique apud *Diam. t. 4. tr. 3. resol. 51.* Multò magis autem id verum est, si iste poenitens, qui modo dicto fecit confessionem nullam, peccata reservata manifestavit; nam verificatur se præsentasse Superiori, vel ipsius delegato, & ab ipsis poenitentiam; & remedia pro reservatis accepisse, atque ita obtentus est finis reservationis: *Tambur. lib. 5. de penit. c. 9. §. 5.* Notat autem *Lugo num. 102.* quæ fuerunt imposita à Superiore, vel ipsius Delegato in ista confessione invalida, esse omnino observanda, quia reservatio videtur ablata cum onere præstanti quæ imponuntur.

R. III. Dum Poenitens fecit confessionem omnino voluntariè nullam, vel quia de industria grave peccatum vel reservatum, vel non reservatum tacet, vel quia apertè cognoscit non habere dolorem, aut propositum, nullatenus immunis remanet à reservatione. Ratio est quia, præsumi non potest Superiorem vel per se, vel per delegatum velle hunc fraudulentum poenitentem à reservatione absolvere; cum nemo velit peccantem ex sua fraude, & dolo commodum reportare: *Lugo disp. 20. num. 106.*, *Salmant. tr. 6. cap. 53. num. 43.* atque hanc sententiam omnino veram credo.

Q. VII. An Poenitens absolvi possit à reservatis post facultatem obtentam commissis.

R. Si licentia ita à Superiore concessa intelligatur, ut pro illa vice concesserit facultatem Confessario absolvendi à quocumque reservato, vel poenitenti ut à quocumque pariter peccato absolvetur, tunc poterit absolvi ab omnibus reservatis commissis ante absolutionem, quamvis fuerint commissis post obtentam facultatem; quia tunc censetur concessa licentia absolvendi ab omnibus, quæ in confessione exponitur: *Passer. t. 2. q. 187. ar. 1. n. 542.*, *Gabr. à S. Vinc. disp. 9. q. 5. §. 2.* Ubi tamen observandum, quòd dum conceditur ista generalis licentia pro una vice absolvendi, intelligitur à Superiore limitari tempus ad hanc absolutionem obtinendam pro reservatis in posterum commissis; neque etenim credi potest velle Superiorem, ut possit poenitens per longum tempus nova reservata committere, ac deinde ex facultate obtenta ab iisdem absolvi. Quanto verò tempore perseverare præfatam licentiam dicendum sit, debet Confessarius colligere ex rationabili mente concedentis; adeoque si concederet intuitu alicujus festi, eo transacto, cessabit; si solum in favorem poenitentis, reputabitur durare aliquo tempore, ut commodè se possit ad confessionem disponere, & prorogatio ad menssem non erit diuturna, ut notat etiam P. Mansi de cas. reserv. p. 1. q. 1. n. 50.

Quòd si facultas absolvendi fuit petita pro aliquo determinato peccato, quòd aliquis commiserit, tunc non extenditur ad reservata commissis post obtentam facultatem. Ratio est quia, non reputatur Superior concedere nisi id, quòd petitur; unde si petatur licentia pro absolvendo particulari peccato, non intelligitur concessa pro aliis, quæ postea committuntur. Adde cum P. Mansi num. 48. facultatem quoad reservata postea commissis esse dubiam, & odiosam, utpote non concessam ob bonum communitatis, sed personæ privatæ, adeoque limitandam ad sola reservata commissis ante obtentam facultatem.

Q. VIII. An ipse Confessarius absolvi possit in

R. III. Generaliter dicendum est omnes Confessarios Regulares virtute suorum privilegiorum, exceptis casibus Bullæ Cœnæ, aliisque supra enumeratis, posse absolvi ab omnibus casibus Papæ reservatis: *Passer. q. cit. num. 440.* Nec refert Urbanum VIII. in suo Decret. sub die 25. Novembr. 1628. dixisse existentes extra Italiam posse absolvi à casibus Papæ reservatis, exceptis casibus Bullæ Cœnæ, ex hoc enim non inferitur derogasse privilegiis Regularium intra Italiam existentium. Et ratio est quia, privilegium idem est ac privata lex, legi autem non derogatur per tacitos intellectus, sed per expressos, ut docet Glossa in cap. *cupientes*. Solum limitatur quod dictum est, quoad Regulares Confessarios in Diocesi Neapolitana, quibus ex eodem *Passerino n. 464.* sublata fuit omnis potestas absolvi à quibuscumque casibus papalibus; at cum huiusmodi prohibitio novum jus condiderit quoad præfatos Confessarios, non obstat Regularibus alibi existentibus, quod etenim speciale est pro aliquibus non trahitur ad generale: *cap. sane de priviil.*

Q. III. Quos casus possint sibi reservare Prælati Regulares.

R. Ex Decreto Clementis VIII. die 26. Maji 1593. & ex Constitutione 28. Urbani VIII. eiusdem Decreti confirmatoria, Superiores Regulares solummodo possunt sibi sequentes casus reservare 1. Apostasia à Religione sive habitu dimisso, sive retento 2. Veneficia, incantationes, & fortilegia 3. Nocturna, ac furtiva à conventu egressio 4. Proprietates contra votum paupertatis, quæ sit peccatum mortale 5. Juramentum falsum in iudicio legitimo 6. Procuratio, auxilium, seu consilium ad abortum faciendum post animatum foetum, etiam non secuto effectu 7. Falsificatio manuum, aut sigilli conventus 8. Furtum de rebus Monasterii, quod sit mortale. 9. Lapsus carnis voluntarius opere consummatus 10. Occisio, seu vulneratio, seu gravis percussio cuiuscumque personæ 11. Maltiosum impedimentum, vel retardatio, vel aperitio literarum à Superioribus ad inferiores, vel ab Inferioribus ad Superiores. Nullum casum exceptis præfatis possunt sibi reservare Superiores Regulares; & quamvis aliqui dixerint posse ultra prædictos casus aliquid præcipere sub excommunicatione sibi reservata, id nihilominus quamplures negant. Ratio est quia, cum Pontifices apposerint prædictam limitationem auctoritati Superiorum Regularium, ne ipsorum Subditi ex nimia reservatione in periculum damnationis ducantur, consequens est voluisse nec per censuras aliquid sibi reservare; ita etenim contra mentem Summorum Pontificum possent ad sui libitum reservationem ampliare, quia absolutio censuræ ab homine lata, de iure Superiori, aut Judici ferenti reservatur: *cap. nuper de sent. excomm.* Adde causam finalem legis ampliare, vel restringere legem ad sui limites: *l. cum pater §. Dulcissimis ff. de legat. 3.* unde cum causa finalis Pontificum Decretorum fuerit ne quocumque modo à Superioribus Regularibus ampliatur reservatio ultra casus prædictos, sequitur nec ampliari posse mediante censura. Favet huic opinioni declaratio S. Congregationis apud Donat. *tom. 2. tr. 10. q. 24. & Tambur. l. 5. c. 7. §. 2. num. 11.* Verum tamen est quod si Regulares putent expedire alium casum reservare, possunt ex dictis decretis id facere in Capitulo generali pro toto Ordine, ac in provinciali pro tota Provincia. Quod si id faciant particulares Superiores, nulliter faciunt: *Passer. t. 2. q. 187. art. 1. n. 585.*

Q. IV. An Regulares possint aliquando absolvi à casibus Superiori reservatis ab inferioribus Confessariis; & quid dicendum de Novitiis.

R. I. Ex Decreto Clementis VIII. & Urbani

VIII. habetur à Superioribus Regularibus deputandos esse in quocumque monasterio duos, tres aut plures Confessarios doctos, prudentes, ac civitate præditos, qui absolvant à non reservatis, & quibus etiam reservationum absolutio committatur, quando casus occurrerit, in quo eam debere committi ipse in primis Confessarius iudicaverit. Item habetur, nolentibus Superioribus dare facultatem absolvi à reservatis, posse prædictos Confessarios illa vice penitentes Regulares etiam, non obtenta facultate, absolvi. Insuper modò duplex difficultas. Prima est an alius Confessarius, qui non sit ex prædictis duobus, vel tribus Deputatis, sed qui nihilominus habeat à Superiore facultatem excipiendi Confessiones aliquorum Regularium, possit eos absolvi à reservatis, petita, & non obtenta licentia. Secunda, an Confessarii, ut supra Deputati, possint absolvi, petita & non obtenta licentia, toties quoties, vel solum pro una vice.

Ad primam autem respondeo negativè, nam in Decretis Pontificis solum conceditur facultas absolvi Regulares à reservatis petita & non obtenta licentia, illis duobus, vel tribus Confessariis, qui designandi sunt à Superioribus pro audiendis confessionibus Religiosorum, & id si iudicaverint sibi esse concedendam; quia nempe non officiat proximo, bono publico Religionis, vel ipsi penitenti. Puto tamen præfatos Confessarios absolvi posse Regularem à reservatis petita & non obtenta licentia, quamvis ipsi non sint Deputati ad absolviendum à reservatis, sed solum ad absolviendos Religiosos Monasterii à non reservatis. Ratio est quia, huiusmodi facultas conceditur à Pontifice Confessariis à Superiore deputandis, quibus subdit committendam facultatem absolvi à reservatis. En ergo facultatem absolvi, petita & non obtenta licentia, dari Confessariis à Superiore deputatis, nec necesse esse fuisse deputatos ad casus reservatos: ita plures apud Dianam *t. 7. tr. 1. fol. 109.*

Quoad secundam difficultatem puto Confessarios deputatos, non obtenta facultate, non posse absolvi Regulares à reservatis toties quoties, sed una vice tantum. Ratio est quia, si in decreto non posita esset ea clausula *illa vice*, Confessarii prædicti, petita, & non obtenta licentia, absolvi potuissent toties quoties: dicendum proinde est illa verba apposita fuisse ad limitandam facultatem juxta sensum talium verborum, adeoque solummodo pro ea vice Confessarios pro Regularibus deputatos, habere facultatem absolvi à reservatis, eâ petita, & non obtenta. Et quidem frustranea esset reservatio apud Regulares, si toties quoties absolvi possent à suis Confessariis, etiam facultate à Superiore non obtenta: *Peyrin. t. 3. q. 1. cap. 21. in fine, Lezan. v. casus num. 13.* aliique contra *Tambur. l. 5. de cas. reserv. c. 7. §. 2. num. 34.*

R. II. Quamvis Novitii absolvi non possint à Confessariis Regularibus quoad reservata in religione, utpote quia quoad ea non habent jurisdictionem, bene tamen absolvi possunt à Confessariis Sæcularibus, si eadem peccata non sint etiam ab Episcopo reservata. Huic sententiæ refragatur *Passerinus t. 3. q. 189. num. 43.* aliique. Ratio horum potissima est quia, Novitii in ordine ad Sacramenta subduntur potestati Prælati Regularis, unde & casibus ab ipsis reservatis possunt ligari, adeoque ab ipso solum, ut proprio ipsorum Sacerdote, absolvi. Verum hæc ratio non satis convincit intentionem; etenim cum Novitii exempti sint à jurisdictione Episcopi propter Religionis privilegia, nil obstat ea posse acceptare pro ea parte, quæ sibi sunt favorabilia, & respuere quatenus ipsi no-

nocent; & ita dicitur in odiosis non venire nomine Religiosorum. Poterunt ergo velle absolvi ab Episcopo, vel Confessariis ab eo approbatis, quando sibi reputent odiosum non posse ab illis absolvi; & ita à quocumque Confessario ab Episcopo approbato absolvi à reservatis in Religione, si non desit illi facultas; quatenus etiam sint inter reservata episcopalia: *Tambur. de jur. Abb. t. 2. d. 12. q. 5. Avers. q. 16. sect. 7. Bossus de Jubil. sect. 3. c. 4. num. 13.*

Regula in praxi observanda.

I. Bene sciat Confessarius, ut alibi etiam notavi, ex praxi & consuetudine Ecclesiæ, non remanere reservatos casus Pontificios, quoties peccans excusari potest à censura, & tunc absolvi posse à quocumque simplici Confessario. Hinc potest accedere rudes aliquo peccato ex reservatis in Bulla Cœnæ innodari, & tamen absolvi posse à simplici Confessario, quia propter ignorantiam non incidit in censuram illi annexam. Ut tamen absolvi possit à simplici Confessario, oportet non esse etiam ab Episcopo reservatum, nam uno jure remisso, nempe Pontificis, aliud remissum non intelligitur; nempe Episcopi, ac uno impedimento sublato, non est necesse & aliud tolli: *cap. tuarum de auctor. & usu pallii, l. si domus ff. de servit.* Hinc in nostra Diocesi si quis propter ignorantiam non incurreret censuram annexam abortui, ut suo loco dictum est, non proinde absolvi potest à simplici Confessario propter specialem reservationem nostræ Diocesis.

II. Quamvis communis opinio, & consuetudo ferant, ut casus papales nullatenus reservati remaneant, si peccans immunis sit à censura, non tamen ita loquuntur Theologi de casibus, quibus Episcopi adæquant excommunicationem sibi reservatam. Magis communiter docent quod etsi peccantes ob ignorantiam &c. non incurrant censuram reservatam, remaneat Episcopis reservatus casus illi adnexus, cum non detur consuetudo, ut cessante censura non amplius reservatus reputetur. Præterea videntur Episcopi æquè immediatè sibi casum, & censuram reservare; unde una reservatio ablata, altera posset remanere: *Suar. de pœnit. d. 3. sect. 3. num. 11., Laym. l. 1. tr. 5. p. 2. c. 6. num. 10., Boss. de Jubil. sect. 1. cap. 28. num. 2.* Secus dicendum si ex litera reservationis appareret reservationem cadere tantum supra censuras.

QUÆSTIO VIII.

De Confessario Solicitante.

Contra immane sollicitationis flagitium plura SS. Pontifices ediderunt Decreta, at quia Gregorius XV. in sua Constit. *Universi Dominici gregis*, præcedentes confirmat, & ampliat, ideo juxta eam in hac materia est discurrendum.

CAPUT I.

Examinantur omnia ea, ex quibus oritur obligatio denunciandi.

Q. I. Quid sit sollicitatio; & qualis sollicitatio inducat obligationem denunciandi sollicitantes.

R. I. In præfenti sollicitare idem significat ac provocare ad actus illicitos, & inhonestos, quod cum fieri possit verbis, precibus, tactibus, nutibus amatoris &c. hinc est in præfenti significari provocationem ad inhonestam quocumque modo fiat:

Bordon. t. 1. c. 23. d. 12. & communiter.

R. II. Ut ex sollicitatione oriatur obligatio denunciandi, oportet eam intervenire in actu Sacramentalis confessionis, sive ante, vel post immediatè, sive occasione, vel prætextu confessionis, etiam ipsa non sequuta, vel etiam si fiat extra occasionem confessionis in confessionario, aut in loco quocumque, ubi confessiones sacramentales audiuntur, seu ad confessionem audientiam electo, simulantes ibidem confessiones audire. Ita ex Constitutione Gregorii. Hæc tamen omnia in sequentibus magis explicabuntur.

Q. II. An omnes sollicitantes sint denunciandi.

R. I. Certè verus Confessarius comprehenditur in Bullis editis contra sollicitantes, ut cuicumque ipsas legenti constare potest. Immo ipsi Episcopi (quod Deus semper avertat) si penitentes sollicitarent, dum commodè denunciari non possent summo Pontifici, ipsis Inquisitoribus essent denunciandi. Ratio est quia, quamvis Inquisitores non possint contra ipsos judicialiter procedere, ex cap. cum Mathias de hereticis, possunt tamen quoad hoc delictum excipere testimonia, ut moneant Summum Pontificem: *Hurtad. tr. 4. c. 7. resol. 18., Anton. à Sp. S. tr. 5. de pœnit. disp. 18. n. 1453.*

R. II. Etiam Sacerdotes non habentes jurisdictionem comprehenduntur in Constitutionibus editis contra sollicitantes. Ratio est quia, Gregorius vult quod denuntientur omnes, & singuli Sacerdotes tam sæculares, quam regulares cuicumque dignitatis, & præminentie &c. Cum igitur Pontifex utatur verbo *Sacerdos*, non *Confessarius*, dicendum est suam Constitutionem extendere voluisse etiam ad simplices Sacerdotes, qua ratione *Bordonius in Man. sect. 25. num. 5.* retractat contrariam, quam docuerat sententiam. Hic tamen obiter advertas quod dum Pontifex subdit Inquisitorum jurisdictioni Sacerdotes *cujuscumque dignitatis &c.* illis non subdit, ut paulò ante dixi, Episcopos, & notat etiam *Barbosa in cap. 5. sess. 24. Trident.*

R. III. Clerici non Sacerdotes, vel laici fingentes se Confessarios, & in Confessionario sollicitantes non sunt denunciandi ex vi Constitutionum contra sollicitantes. Ratio est quia, Bullæ animadvertere volunt contra Sacerdotes abutentes Sacramentali Confessione, ut patet ex verbis paulò ante relatis, præfati autem non sunt Sacerdotes; & ulterius non intervenit abusus Sacramentalis confessionis, quia tunc nulla intervenit Sacramentalis confessio: *Santa-vell. de heres. c. 46. n. 9., Bordon. in tribu. c. 23. q. 12. n. 63. & in Manual. sect. 25. n. 6., Boss. de confess. sollicit. dub. 10.* Nec refert quandoque leges in criminibus atrocibus velle puniendum ipsum conatum, quamvis effectu non obtento; nam quando id vult lex non definit exprimere, quod non facit in casu nostro. Cæterum quamvis præfati non essent denunciandi ex vi Constitutionum editarum contra Confessarios sollicitantes, essent tamen denunciandi ex vi Constitutionis 21. Gregorii XIII. subicientis Inquisitoribus eos, qui cum non sint Sacerdotes, Misas celebrant, aut confessiones sacramentaliter audiunt.

Q. III. An sint denunciandi Confessarii sollicitantes ad peccata, quæ non sint venerea; & an quocumque sollicitatio ad venerea importet obligationem denunciandi.

R. I. Cum in pœnalibus non sit facienda extensio de casu ad casum, & de delicto ad delictum, ut dixi *t. 3. q. 4. c. 2. quas. 5. respons. 3.*, hinc est quod Constitutiones Pontificiæ ex communi consensu de sollicitantibus ad venerea loquantur, non sunt extendendæ ad sollicitantes ad alia peccata: *Caven. de offic. Inquis. p. 2. tit. 6. §. 4. n. 19., Boss. in append. de Jubil. de confess. sollicit. dub. 2. n. 4. & alii quos sequitur Diana p. 1. tr. 4. resol. 20. & p. 4. tr. 9. resol. 72.* Nec dicas dari multa pec-

cata venereis atrociora, adeoque saltem subjiciendum iisdem poenis Confessarium ad ipsa sollicitantem. Contra etenim est quia, bene fiat aliquando poenam minori delicto imponi, & non graviori; tunc scilicet quando homines ad delictum minus grave sunt magis proni, ut evenit respectu venereorum, adeoque expedit poenam tale delictum coercere; ut etiam advertit S. Th. in 4. d. 37. q. 2. a. 2. ad 2.

R. II. Non melius explicari potest de qua sollicitatione loquantur Pontificiae Constitutiones, quam adducendo verba Gregorii XV. Dum ergo interveniat sollicitatio, de qua in secunda responsione primi quaesiti, vult denunciandos omnes, qui personas, quacumque illa sint, ad inhonestam, sive inter se, sive cum aliis quomodolibet patranda sollicitare, vel provocare tentaverint, aut cum eis illicitos, & inhonestos sermones, sive tractatus habuerint. Ex praedictis verbis primò habetur denunciandum Confessarium vel mulieres, vel masculos ad inhonestam sollicitantem; nam denunciandus est quascumque personas sollicitet; Del Bene p. 2. d. 237. sect. 2. n. 3.; Boss. de Confess. sollicit. dub. 1. & communiter. Secundò, est denunciandus Confessarius vel mulierem infliget, ut secum peccet, vel cum aliis, ut clarè habetur ex illis verbis sive inter se, sive cum aliis. Tertio, est denunciandus Confessarius habens cum poenitente inhonestos sermones, quamvis intendere non videatur sollicitationem. Quarto, est denunciandus habens cum poenitente inhonestos tractatus; ut si vellet ab ea sibi accommodari domum ut peccet cum sua concubina, vel ut induceret aliquam foeminam ad peccandum &c. Hac omnia constant ex verbis citatis.

Q. IV. An sit denunciandus Confessarius, quando dubium est an sollicitaverit.

R. Stando in terminis rigorosi dubii, quando nempe non sunt validiores rationes pro credenda sollicitatione, quam pro ea non credenda, censuram non esse obligationem denunciandi Confessarium. Ratio est quia, jura universaliter volunt dubia in meliorem partem esse interpretanda; cap. esse 2. de reg. jur., in eis benigniorem faciendam esse interpretationem; cap. fin. de transact., & id praesertim in poenalibus; reg. 49. jur. in 6.; & proinde dum jura partium sunt obscura, volunt potius favendum reo, quam Actori; reg. 2. jur. in 6. Cum autem ista jura sint etiam juxta lumen naturale, & bene dicatur non minus justius, quam tutius esse dubia in meliorem partem interpretari; leg. 153. de reg. jur. hinc est in casu veri dubii, an Confessarius sollicitaverit, putarem non esse denunciandum; Bordon. in Tribun. c. 23. q. 28., & in Man. q. 17. Accedit obligationem denunciandi aliquid crimen, non esse intelligendam de crimine, quod non minoribus rationibus credere possum non fuisse, quam fuisse patratum. Adhaerem verò contrariae opinioni, quam docent plures Theologi, quando licet sollicitatio non esset certa, nihilominus vehementia indicia suaderent adfuisse, si etenim tunc expectanda esset notitia, omnimodo certa hujus criminis, in grave praedictum boni communis, salutis animarum, reverentiae Sacramenti &c. posset in pluribus casibus eludi lex tam necessaria de denunciandis Confessariis sollicitantibus; Del Bene p. 2. dub. 237. sect. 3. n. 24. Hinc quamvis verba dubia in causa Fidei sint in sensu catholico interpretanda; Menoch. l. 2. conf. 82. n. 10.; Riminald. l. 4. conf. 686. n. 6., interpretantur nihilominus in sensu haeretico, dum valida occurrunt indicia per ea haesim fuisse explicatam; Pegna in Director. Comment. 3. vers. verumtamen.

Q. V. Quando intelligatur Confessarius sollicitare in actu sacramentalis confessionis.

R. Communiter docent DD. tunc dari sollicitationem in actu sacramentalis confessionis, quando Confessarius invidat ad turpia poenitentem, postquam accessit ad Confessarium paratum excipere ipsius confessionem, ac incepit sua peccata narrare; immo & si poenitens factio signo crucis ineeperit confiteri; Trull. l. 1. c. 3. dub. 18. n. 97., Fa-gund. l. 6. in Decal. c. 12. n. 16. Nec refert ex malitia Confessarii, vel ex indispositione poenitentis non impertitum esse absolutionem; nam utramquamquod in casibus praedictis intelligatur incepta Confessio sacramentalis, adeoque verificetur sollicitationem in actu sacramentalis confessionis intervenisse, Gregorius XV. vult denunciandum sollicitantem occasione confessionis, etiam ipsa non sequitur.

R. II. Intelligitur sollicitare in actuali confessione, qui ibi apponit media, quibus postea poenitentem ad inhonestam perducatur. Ratio est quia, quamvis post aliquod tempus velit inhonestam patrare, nihilominus verificatur causam apponuisse in actuali confessione, adeoque ibi re vera sollicitasse, quamvis postea ipsius prava intentio cognoscatur. Praeterea, dum in actu confessionis apponuntur media, quibus Confessarius utitur ad inhonestam pertrahendum, redditur valde odiosum Sacramentum, ac datur ipsius abusus in perniciem animarum, quae intenderunt removere Pontifices poenis indictis contra sollicitantes. Propter allatas rationes Alex. VII. sub num. 6. sequentem damnavit propositionem: Confessarius, qui in sacramentali confessione tribuit poenitenti chartam postea legendam, in qua ad venerem incitat, non censetur sollicitasse in confessione, ac proinde non est denunciandus.

Ex didis certè intelligitur in confessione sollicitasse, non solum qui in confessione aliquid facit, vel jubet, quod de sua natura sit ad venerem provocativum, sed etiam si in confessione apponat medium indifferens, quod postea cognoscatur appositum ad sollicitandum. Est e. g. quid de sui natura indifferens exposcere à poenitente ubi sit suae habitationis domus; illam monere ut domi illum expectet, quia vult illam de aliquo negotio alloqui; imponere ut sola domum adeat Confessarii &c. Nihilominus si postea ex effectibus cognoscatur haec in confessione dixisse, ut posset postea in propria, vel in poenitentis domo ad venerem provocare, verè reus est sollicitationis. Ratio autem est quia, verba indifferencia per actus subsequentes limitantur, & determinantur ad suam significationem, actus enim externus, cum fieri soleat in executionem interni, declarat quomodo, & intentione aliquid fuerit prolatum; Bordon. in Man. sect. 25. q. 11. num. 65. & q. 12. n. 83. & in Trib. cap. 23. q. 3. n. 13.

Quod dixi de alloquente mulierem in confessione per verba indifferencia, intelligendum est de Confessario donante in actu confessionis aliquid mulieri, si postea domi, vel alibi ad turpia sollicitet, ut ex didis paulò ante inferitur. Ceterum diversimodè loquantur DD. dum universaliter loquantur de Confessario donante aliquid in confessione mulieri poenitenti. Quidam universaliter asserunt Confessarios donantes in actu confessionis poenitentibus, nullatenus esse denunciandos, utpote quia dona, quamvis moveant ad amorem, non habent ad benevolentiam potius inhonestam, quam honestam movere; unde de sua natura non exprimentur sollicitationem. Bordon. in Manual. sect. 25. q. 14. & in Tribun. c. 23. q. 10. num. 61. Alii absolute sustinent quodcumque donum collatum in actu confessionis, sive magnum scilicet, sive parvum habere rationem sollicitationis, si non appareat causa honesta illud tradendi, qualis e. g. est paupertas poenitentis, quia dona magis sollicitant,

tant, quam verba: *Trimarc. de Confess. sollicit. disp. 2. sect. 4.* Alii quos sequitur Diana p. 5. tr. 9. resol. 50. num. 3., dicunt parva munuscula non habere rationem sollicitationis, bene verò magna, si non appareat honesta causa qua tribuantur, quia haec & non prima vim habent alliciendi, & provocandi ad malum. Ego verò, dum per se non appareat causa honesta donorum, puro considerandum ex circumstantiis quo sine dicendum sit Confessarium talia donasse. Si Confessarius alias habuerit sermones in honestos cum poenitente, vel eos deinde cum ea habeat, ac ad turpia sollicitet, potest omnino dici illa dona rationem sollicitationis habuisse, cum re vera allicitant; adeoque ex praecedentibus, vel subsequentibus dici potest data fuisse ex intentione prava, nempe ad turpia sollicitandi. Neque in tali casu putarem in meliorem partem interpretandam intentionem Confessarii, quamvis mulier sit pauper; nam ex una parte dantur vehementes praesumptiones contra collata fuisse animo sollicitandi, & ex alia credere non est hujusmodi inhonestos Confessarios ex motivo misericordiae dona elargiri. Si verò nec ex antecedentibus, nec ex subsequentibus constaret de prava intentione Confessarii, non facile illum judicarem reum sollicitationis; nam qui hoc ardentissimum igne non possunt omnino celare, quin aliquo pacto foris prodeat; & ulterius sunt aliqui adeo prodigi, ut sibi satisfaciant res suas elargiendo.

R. III. Incidit in poenas contra sollicitantes Confessarius, qui in confessione sollicitatus à poenitente ad copulam, divertit eam solummodo ad tactus, & amplexus. Et quidem haec opinio omnino est amplectenda; etenim quamvis daremus Confessarios non esse denunciandos ex eo praesicè quòd consentiant sollicitationi, omnino videntur denunciandi, dum ipsi evadunt sollicitantes; quod constat intervenire in casu nostro, dum ipsi sollicitant ad inhonestam, ad quae non sollicitavit mulier. Praeterea sunt denunciandi Confessarii, qui habent illicitos, & inhonestos sermones, sive tractatus cum poenitente; atque ita certè evenit in casu nostro, quia est sollicitator ad tactus & oscula; Bordon. in Man. sect. 25. q. 45. n. 172., Dian. p. 4. tr. 5. resol. 13. & apud ipsum alii.

Magis verò in controversia est apud Theologos, an sit denunciandus Confessarius, qui nihil aliud facit, quam consentire sollicitationi. Non pauci sustinent etiam in terminis Constitutionis Gregorii XV. hunc Confessarium non esse denuntiandum. Et ratio est quia, si esset denuntiandus, id faciendum esset, quia consentiendo verificaretur inhonestos tractatus cum muliere sollicitante habuisse, ut supra dictum est. Huic autem rationi videtur aliquibus posse responderi, quòd cum simus in poenalibus, & odiosis, verba Bullae sunt strictè interpretanda, adeoque intelligenda de illicitis sermonibus, & tractatibus, quorum sit Author Confessarius. Praeterea juxta communem intelligendi sensum, non videtur dici Author aliquid tractatus, qui solum tractatui ab altero exposto consentit; Bordon. in Tribunal. c. 23. q. 16. à n. 72., & in Man. sect. 25. q. 43. n. 169., Sancta-rel. de haeres. c. 46. n. 2. & alii relati à Diana p. 5. tr. 9. resol. 56., ubi hanc opinionem dicit tutam, & probabilem. Quamplures tamen huic opinioni refragantur, quos sequuntur Salmanticenses tr. 21. cap. 4. p. 3. n. 42. putantes tantum consentiendo verificari inhonestos tractatus & sermones cum Poenitente habuisse.

Hic autem obiter contra aliquos advertas non esse denunciandam mulierem sollicitantem, nam Constitutiones Pontificiae diriguntur contra Confessarios sollicitantes; & ulterius in poenalibus

rejecitur argumentum à pari, à simili, à contrario sensu &c. ut dixi tr. 3. q. 4. c. 2. quas. 5. & pluribus docet Diana p. 5. tr. 9. resol. 55. Item non est par ratio de muliere, ac de Confessario sollicitante, nam rarissime accidere potest sollicitatio ex parte mulieris; & minus etiam peccat, si sollicitet, quam Confessarius; Sancta-rel. de haeres. c. 46. n. 4., Graff. l. 2. cas. reserv. c. 12. n. 38.

Q. VI. Quando detur obligatio denunciandi ratione sollicitationis habitae sive ante, sive post immediatè.

R. I. Cum ex Constitutione Gregorii detur obligatio denunciandi Confessarium sollicitantem immediatè ante, vel immediatè post confessionem, dubium oritur quae sollicitatio dicenda sit ante, vel post confessionem immediatè, praescindendo modò ab obligatione denunciandi, quae oriri possit ex sollicitatione facta in Confessionario, vel occasione, aut praetextu confessionis. Dico ergo quòd si inter sollicitationem & confessionem nihil mediet, taliter quòd nec Confessarius, nec poenitens ad alia se divertant, verificari potest sollicitationem factam esse immediatè ante confessionem. Si igitur postquam aliquis petiit confiteri, à Confessario sollicitetur, intelligitur sollicitatio intervenire immediatè ante confessionem, quamvis postea nulla fiat confessio; Passer. in 6. Decret. l. 4. & 5. de haeres. cap. Ut Inquisitionis n. 94., Bordon. in Man. sect. 25. n. 31., Del Bene de Offic. Inquis. p. 2. dub. 237. sect. 9. à n. 4. Hinc omnino denunciandus Confessarius, qui mulieri petenti confessionem suadet in aliud tempus illam differre, ac interim provocat ad venerem; Boss. de Confess. sollicit. dub. 12., Dian. p. 5. tr. 9. resol. 43. alique quos sequuntur Salmanticenses tr. 21. cap. 4. p. 3. num. 49. Si verò mulier dixisset se velle in crastinum confiteri, ac interim ad venerem Confessarius eam sollicitaret, dicendum est esse denunciandum, si sollicitatio fiat in Confessionario, vel praetextu confessionis, de quibus postea, non verò quia verificetur sollicitationem factam esse immediatè ante confessionem, cum esset in diem crastinam facienda; Bordon. in Man. sect. 25. n. 33.

R. II. Nonnulli ly immediatè post confessionem sumunt physicè, itaut velint sollicitationem non dicendam factam immediatè post confessionem, si post absolutionem mulier, vel Confessarius ad alium actum extraneum se divertant, & sollicitatio eveniat, postquam ita ad actum extraneum factam aliquid ipsorum se diverterit; Passer. in cap. ut Inquis. cit. num. 93., del Bene de Offic. Inquis. p. 2. dub. 237. sect. 9. num. 2., Boss. de Confess. sollicit. dub. 15. n. 38. & alii. Et quidem cum simus in poenalibus ly immediatè sumendum videtur secundum propriam illius significationem, & ea est, quòd denotet id quod fit sine medio, rejiciendo omne intervallum; Barbof. de Diction. usufreq. dist. 150. Non pauci tamen affirmant ly immediatè in Constitutione Gregorii idem significare ac *incontinenti*, quae dictio non excludit aliquod intervallum inter unam, & aliam rem, quae dicitur *incontinenti* fieri post antecedentem, ut ex Barbof. dist. 155.; ac proinde censent intervenire sollicitationem prohibitam in Pontificiis Constitutionibus, quamvis sequatur post aliquod breve tempus post obtentam absolutionem; Lexan. in Sum. qq. Regul. c. 19. n. 34., Graff. de cas. reserv. l. 2. c. 12. & alii. Quam autem sequi debeamus explicationem illius dictionis *immediatè* in hac materia poenali, alii vident. Illud mihi dicendum videtur, quòd si e. g. Confessarius statim post confessionem ducat puerum in suum cubiculum, ibique sollicitet, omnino sit denunciandus, quia ex post facto dignoscitur statim post confessionem apponuisse medium ad puerum postea sollicitandum; adeoque sollicitatio est illi im-

imputabilis ab eo instanti, in quo posuit tale medium, ut in simili dixi supra, & docent in præfenti cum aliis Salmant. *tr. 21. c. 4. p. 3. n. 50.* An verò sollicitatio, quæ eveniat post aliquod intervallum à confessione, dicenda sit facta occasione confessionis, infra explicabo.

Q. VII. Quando detur obligatio denunciandi ratione sollicitationis factæ occasione, vel prætextu confessionis, etiam ipsa non sequitur, ut dicitur in Constit. Gregorii.

R. I. Dicitur occasione importat causam remotam & impulsivam, etiam non veram, & sine ratione; ac proinde dici solet occasionem querere, hoc est, non veram, qui vult discedere ab amico; *Barbaf. dist. 236.* Qui ergo ratione confessionis impulsus habuit ad foemina sollicitandam, dicens est sollicitasse occasione confessionis. Hinc dicitur sollicitare occasione confessionis, qui mulierem petentem confiteri ad alia divertit, & differendo in aliud tempus confessionem, interim sollicitat. *Salmant. tr. 21. c. 4. p. 3. num. 52.* Idem omnino puto dicendum de Confessario, qui cognoscens ex confessione aliquam mulierem esse levem, inde movetur ad eam postea in Ecclesia, vel alibi sollicitandam, sive id faciat per se ipsum, sive per literas, sive per lenonem. Et quidem in utroque casu ex confessione habet impulsivam ad sollicitandum, adeoque verificatur sollicitasse occasione confessionis: *Lezan. in sum. q. 9. regul. 1. c. 19. num. 34. Boss. de Confess. sollicit. dub. 15. numer. 40. Bordon. in man. sect. 25. num. 38.* Contrariam opinionem ut verior defendunt Salmant. *tr. 21. c. 4. p. 3. num. 51.* at, meo videri, non satis probant sollicitationem verè dici non posse habitam fuisse occasione confessionis.

Item credo denunciandum Confessarium, qui obtinuit à muliere assensum copulæ quam petebat, quia promisit se postea ipsius confessionem auditurum. Esto igitur incepisse sollicitationem sine ulla occasione, vel prætextu confessionis, nihilominus dum obtinuit consensum mulieris ex verecundia renuentis, quia promisit se illam auditurum in confessione, sollicitatio completa fuit occasione confessionis postea faciendæ, adeoque verificatur intervenisse occasione confessionis, & intercessit irreverentia Sacramenti. Bene tamen dici potest non esse denunciandum Confessarium, si extra omnem circumstantiam Bullæ sollicitet mulierem, qua renuente, audiat postea ipsius confessionem: *Boss. de Conf. sollicit. dub. 12. numer. 31. Del Bene de offic. inquis. part. 2. dub. 237. sect. 9. num. 6.*

R. II. Cum prætere nihil aliud sit quàm unum agere, & aliud omnino diversum exterius ostendere, ex leg. sub prætextu in cap. de transact. tunc interveniet sollicitatio prætextu confessionis, quando sub ipsius velamine Confessarius ad inhonestam sollicitaret. Hinc esset denunciandus Confessarius, qui extra Confessionarium existens, ut mulierem ad venerem pertraheret ipsam interrogaret, an vellet cum eo confiteri, ac deinde sollicitaret; hic etenim verè sub confessionis prætextu illam sollicitat: *Bordon. in Man. sect. 25. num. 39.* E contra non videtur denunciandus Confessarius, si sub prætextu confessionis non fuit ex parte Confessarii, quem principaliter prohibere voluerunt summi Pontifices: *Salmant. tr. 21. cap. 4. §. 4. num. 54.* & apud ipsos plures DD. Oportet tamen inceptam non fuisse confessionem, in quo casu aliqui excusant Confessarium sollicitationi consentientem, solummodo quando ex vi gravis metus consentiret; ut si foemina ipsi renuente diceret se exclamaturam, ac affirmaturam sibi ab ipso violentiam intentatam.

Et ratio ea esse videtur, quòd gravis metus excuset à poenis lege Ecclesiastica inductis: *Del Bene sect. 13. petit. 10.* Alii nihilominus omnino rejiciunt hanc opinionem: *Careri de offic. Inquis. p. 2. tit. 6. §. 9.*, ac judicatum fuisse improbabilem refert *Cozza de Confess. sollicitat. dub. 11. num. 70.*

Multò minùs sunt denunciandi illi Confessarii, qui conveniunt cum foemina de veneris domigenis; & ut facilius licentiam exeundi obtineant à suis Superioribus, vel ipsi petunt licentiam sub prætextu confessionis, vel foemina ipsam vocat sub eodem prætextu. Ratio est quia, obligatio denunciandi oritur ex sollicitatione facta sub colore, & prætextu confessionis cum ipsa poenitente, & idem dicendum de sollicitatione, quæ facta fuerit occasione confessionis: in casu autem prædicto prætextus confessionis est respectu tertie personæ, non verò respectu Poenitentis: *Bordon. in Tribum. q. 7. num. 58. Salmant. cit. n. 55.* Oportet tamen non simulare coram domesticis facere, seu audire confessionem ex statim dicendis.

Q. VIII. Quando oritur obligatio denunciandi propter ea verba Constitutionis Gregorii XV. Extra occasionem confessionis in Confessionario, aut in loco quocumque, ubi confessiones Sacramentales audiuntur, seu ad confessionem audendam electo, simulantes ibidem confessiones audire.

R. Prædicta verba tria loca, in quibus audiri possunt confessiones, designant. Primus est ordinarius Confessionalis. Secundus, alter quicumque locus, ubi audiuntur confessiones; & ita se habent quædam cellule in primis Monasteriorum claustris, ubi sunt genuflexoria cum Crucifixi imagine designata ad audiendas confessiones Sæcularium. Tertius est locus quicumque extra prædicta ad audiendas confessiones à Confessario electus; ita etenim designant illa verba, seu ad confessionem audendam electo, aliàs fuissent superflua, quòd dicendum non est ex dictis *tr. 3. q. 4. c. 2. quæ 3. resp. 3.* Porro omnes conveniunt adesse obligationem denunciandi Confessarium, si sollicitet in prædictis locis re vera confessionem simulando, ut clarè patet ex verbis in quæsto appositis. Simulatio verò intervenit, quando ita externè se gerit Confessarius, ut adstantes putent hic & nunc audire confessionem; ut si ita simularet se applicatum, sicut facere solet, quando audit confessionem; seu extenderet manum erga poenitentem, quasi vellet absolvere. Non puto tamen sufficienter simulari confessionem ex sola mulieris genuflexione in confessionario, cum plura ibidem soleant genuflexæ con Confessario pertractare, absque eoquòd constentur sua peccata. E contra dicendum est sufficere solam simulationem confessionis ex parte Confessarii, quia verba Bullæ ad Confessarios diriguntur: *Simulantes ibidem confessiones audire.* Ulterius non est necesse simulationem ex animo intervenire, sed fat est si factò ipso demonstretur: *Passerin. in 6. Decretal. cap. ut Inquis. in 6. num. 95.* & communiter.

Difficultas autem non levis, & discrepantia apud DD. est an sollicitans in Confessionario non simulando confessionem sit denunciandus. Et quidem ex Constitutione Gregorii solum denunciandus est sollicitans in prædictis locis, si simul simulat confessionem, ut constat ex verbis relatis; at non pauci volunt sollicitantem in Confessionario esse denunciandum, quamvis non simulat confessionem, ex quodam Decreto Pauli V., qui sollicitationem factam in Confessionario, nulla simulationis confessionis mentione facta, voluit esse denunciandam. Hunc proinde Confessarium esse denunciandum, docet *Bordon. in Man. sect. 25. num. 50.* & plures alii. Nihilominus cum non pauci DD. putent

CAPUT II.

De Causis, quibus aliquis excusari potest à denunciando Confessarium sollicitantem.

Q. I. AN teneatur denunciare Confessarium sollicitantem, qui timet grave damnum sibi, quia e. g. putat suam infamiam sequituram, maximè quia ipsa consenserit sollicitationi.

R. I. Si verè, & rationabiliter ex denunciatione grave timeatur damnum in vita, fama & rebus temporalibus, excusari posset poenitens à denunciando. Ratio est quia, datur jus naturale ad hæc damna præcavenda, contra quod jus non prævallet jus positivum Ecclesiæ, quæ ulterius non solet obligare cum gravi incommodo ad suarum legum observantiam: *D. Th. 2. 2. q. 147. a. 3. ad 4. Sanchez. de matr. l. 4. d. 4. num. 9. Farinac. de baref. q. 157. num. 53.* Accedit leges imponentes denunciationem de sua natura non obligare cum gravi incommodo, quia non habent illud de sua natura adnexum; uti se habent e. g. præcepta facta militi de non relinquenda statione, vel Parocho de assistendo infirmis peste laborantibus. Quando autem lex de sua natura non exposcit cum gravi incommodo adimpleri, cessat obligare, si illud grave incommodum superveniat, ut constat de lege imponente jejuniium, auditionem Sacri &c.

Bene autem Salmanticensis *tr. 21. c. 4. d. n. 89.* dicunt etiam cum quocumque damno faciendam denunciationem, quoties ex hoc crimine oritur defectus hujus Sacramenti, & animarum pernicietas. Hoc autem quamvis posset non intercedere, quando certò cognosceretur aliquem semel sollicitasse non ex despectu Sacramenti, sed amore hbidinis, utique eveniret quando sollicitatio oriretur ex parvipendia Sacramenti, vel si sollicitans esset vir potens, & frequenter sollicitaret. In his ergo casibus ratio boni communis, & præcavendi damnum Religionis, præponderat cuicumque privato damno, adeoque nunquam esset omittenda denunciatio.

R. II. Etsi foemina sollicitationi consenserit, non est excusanda à denunciatione, ut ex Decreto Congregationis S. Officii, quod legere est apud Genet. in calce Tomi 4. editionis Venetæ. Ratio est quia, in Tribunali Inquisitionis ipsa non consideratur ut complex, qui, regulariter loquendo, non tenetur manifestare alterius delictum, in quo fuit complex; & ideo non consideratur ut complex, quia Constitutiones Apostolicæ non sunt contra mulieres consentientes sollicitationi, sed contra Confessarios sollicitantes. Hinc non potest ab Inquisitoribus interrogari de suo consensu; & si ipsa ex simplicitate manifestet, non attenditur, ut ex eodem Decreto Supremæ Inquisitionis. Cum autem aliunde Confessarius contra Constitutiones Pontificias deliquerit, non est cur non sit denunciandus: *Santharel. de baref. c. 44. n. 12.* & alii quos sequitur *Diana p. 5. tr. 9. resol. 16. §. 54.* Propter easdem rationes mulier tenetur denunciare Confessarium, etsi ad invicem se sollicitaverint: *Salmant. tr. 21. c. 4. n. 67.* & alii apud ipsos.

Cæterùm si non induci possit mulier ad denunciandum, vel quia timet à Confessario suum peccatum manifestandum, vel ex verecundia &c. tunc, si id accidat in Urbe, consulenda est S. Officii Congregatio; si extra Urbem, consulendi Episcopi, vel Inquisitores, qui, si rationabile judicent, concedant Confessario facultatem absolvendi cum obligatione denunciandi, cessante impedimento; quam tamen facultatem absolvendi renuentes denunciare non de facili debeant tribuere. Si verò

tent Gregorium XV. reduxisse deinde Decretum Pauli V. ad terminos simulationis; & cum pariter verserem in poenalibus de sua natura restringendis, videtur dicendum non carere sua probabilitate ea opinio, quæ vult hujusmodi Confessarium non denunciandum, si sollicitet in Confessionario, non simulando confessionem. Et hoc etiam confirmari potest, quia tunc nulla intervenit injuria Sacramenti, quam voluerunt remove Summi Pontifices, unàque curare ne eo abuterentur Confessarii in perniciem animarum: *Lezan. in Sum. q. 9. regul. 1. c. 19. Palaus t. 1. r. 4. d. 9. p. 8. num. 4. Del Bene dub. 237. sect. 11. Salmant. tr. 21. c. 4. p. 4. num. 58. Passer. in 6. Decretal. cap. ut Inquisitionis num. 95.* & apud ipsos alii. Si proinde Confessarius de inhonestis ageret, vel perpetraret cum poenitente in Confessionario, non simulando ullo pacto confessionem, quia e. g. nullus esset præfens; vel si ita cum poenitente pertractaret de istem, ut omnes cognoscere possent nullam intervenire confessionem, puta quia Confessarius sedet in Confessionario, & mulier stat, vel sedet coram ipso &c. in istis, inquam, casibus juxta allatam opinionem, non esset obligatio denunciandi Confessarium.

Q. IX. An sit denunciandus Confessarius non præmissa fraterna correptione, vel si sit emendatus.

R. Prædictum Confessarium esse denunciandum, etiam non præmissa fraterna correptione, vel etiam si emendatus reputetur, constat ex dictis *tr. 6. c. 6. quæst. 2. §. 3.* eadem etenim rationes militent in casu præfenti. Et quidem cum quam maximè expedit atrox hoc delictum ab Ecclesia omnino proficere, non acquiescerem auctoritati aliter sentientium, cum validissima sint rationes pro adstruenda obligatione denunciandi, & non exiguus DD. numerus id asserentium, ut videre est apud Salmanticensis *tr. 21. c. 4. p. 4. §. 1. n. 78. §. 3. num. 99.*

Q. X. An sit denunciandus Confessarius sollicitans, si de tali crimine non fuerit diffamatus.

R. Non defunt DD. apud Salmanticensis *n. 80.* volentes non esse denunciandum Confessarium, qui de sollicitatione non fuerit diffamatus, quia Summi Pontifices Pius IV., Clemens VIII., & Paulus V. volunt Inquisitores procedere contra Confessarios de sollicitatione quomodolibet diffamatos. At hanc opinionem omnino rejiciendam puto, & ratio est quia, quamvis simus in poenalibus, nihilominus verba legis latè sunt interpretanda, quoties ex stricta interpretatione inutilis redderetur. Ita autem eveniret in casu nostro, si non esset denunciandus Confessarius nisi hujus criminis infamia laborans; secretissimè etenim committitur, & solum notum est mulieri sollicitatæ. Ulterius infamia oriri non posset, nisi ipsa sollicitata aliis sollicitationem manifestaret, ac proinde onus denunciandi fundatum esset a lege in alterius peccato, quod omnino dicendum non est: *Bordon. in Man. q. 33. sect. 25. n. 15. Del Bene de Offic. inquis. p. 2. dub. 237. sect. 13. n. 4.* Ne ergo lex imponens denunciationem inutilis reddatur, diffamatio in præfenti debet latissimè interpretari; atque ita innuere videntur ipsi Summi Pontifices, dum volunt procedendum contra Confessarios de hoc crimine quomodolibet diffamatos, hoc etenim adverbium designat infamiam, etiam apud solam personam sollicitatam, ut observat *Palaus tr. 4. d. 9. p. 10. n. 10. Santharel. de baref. c. 44. n. 8. Del bene loc. cit. num. 5.* Accedit ad adstruendam obligationem denunciandi Confessarium strictè non diffamatum, non teneri Denunciandam ad probandum delictum, ut dixi *tr. 6. q. 2. c. 6. quæst. 1. §. 1. & tr. 15. q. 2. c. 4. quæst. 1.*

& ipsi difficultatem habeant, consulant præfatam S. Congregationem. Ita ex ejusdem Decretis apud Cozzam de Confess. sollicit. dub. 42.

Q. II. An Pœnitens, qui non denunciavit, teneatur denunciare Confessarium jam punitum.

R. Utique est denunciandus Confessarius punitus propter aliam sollicitationem; etenim præceptum est de denuncianda quacumque sollicitatione, unde si punitus fuit pro sollicitatione Berta, adhuc urget præceptum denunciandi sollicitationem factam Cajæ. Nec refert præsumendum esse emendatum ratione sequatæ punitiois; etenim rarissime constare potest de hujusmodi emendatione, quia perverſi difficile corriguntur. Præterea præceptum denunciandi non minus respicit emendationem delinquentis, quam punitioem delicti, multiplicatæ autem sollicitationes gravioribus pœnis puniuntur: Del Bene p. 2. sect. 13. petit. 7. n. 5. Quod si aliquo modo certò constaret Confessarium punitum etiam fuisse pro sollicitatione, quam aliqua mulier non denunciaverit, sed quæ nihilominus iis, ad quos spectat, innotuerit, tunc excusari posset à denunciatione faciendâ, utpote quia videtur inutilis, cum idem delictum bis in judicio non revocetur: Salmanti. tr. 21. c. 4. n. 74. alique apud ipsos. Secus dicendum, si ex omnia denunciatione delictum non fuit plenè probatum; nam tunc Inquisitores jus habent ut fiat denunciatio pro plena delicti probatione: Del Bene loc. cit.

Hic etiam obiter advertas non excusari mulierem à denunciando, ed quod certò sciat Confessarium spontaneè denunciassè seipsum; nam obligatio denunciandi imponitur personis sollicitatis. Deinde si cessaret ex hoc capite obligatio denunciandi, eludi posset omnino lex; facillimè etenim Confessarii deciperent mulieres affirmando spontaneè seipſos denunciassè. Demum diminutè possent seipſos accusare, & deinde modo dicto impedire ne Tribunal plenam haberet cognitionem delicti: Cozza dub. 45.

Q. III. An dentur aliqui, qui excusentur ab onere denunciandi.

R. I. Cum Filii magis nascantur Patriæ, quam Parentibus, ut dicit Glossa in l. 1. S. Et generaliter ff. de Ventri. in possess. mitten. v. Republica, omnes fatentur nec ipsos filios excusari à denunciandis Parentibus, quoties periclitaretur publicum bonum, & maxime spirituale. Hinc omnes conveniunt teneri filios, maxime si non adiant, qui id faciunt, denunciare Parentes in crimine hæresis, læsæ Majestatis &c. quamvis, regulariter loquendo, Agnati, & Cognati non teneantur ad testificandum contra sibi affines, & Consanguineos intra quartum gradum, ut dixi tr. 15. q. 3. c. 1. quæ 5. Inſurgit modò non levis difficultas, an hujusmodi doctrina eximat à testificando in criminibus inducentibus suspitionem hæresis, inter quæ est sollicitatio. Ego autem inter opinionum diversitatem, loquerer in præſenti, sicuti dixi supra de obligatione denunciandi, etiam in casu timoris gravis damni. Si igitur ex pravitate vitæ, & communi estimatione credendum sit Confessarium sollicitare ob defectum Sacramenti, & non semel eodem abuti in perniciosam animarum, tunc ratione gravis, & communis damni spiritualis, dicerem à quocumque esse denunciandum: Si verò ipsius mores, & communis hominum æstimatio faciant dignoscere amore potius libidinis semel sollicitasse, tunc putarem prædictis non esse denunciandum; tum quia ex tali denunciatione facillimè orirentur inter Cognatos, & Agnatos gravissimæ rixæ, & discordiæ, quæ mala unusquisque jus habet præcavendi, si jus fortius non urgeat; tum quia jus naturale vult denunciatione non violandum mutuum amorem, seu reverentiam, quæ intercedere debent inter ta-

les personas, si aliud jus validius non cogat tale jus violare. Exceptis igitur formaliter hæreticis, quoad merè suspectos de hæresi non esse obligationem eos denunciandi, docent Bordon. in Tribun. cap. 31. quæ 10. & 11., Dian. Coordin. tom. 5. tr. 9. resol. 11. & plures alii.

R. II. Qui audit à levibus personis aliquem Confessarium sollicitasse, non teneatur illum denunciare. Quamvis igitur in favorem Religionis in Officio Inquisitionis admittantur ad testificandum etiam Personæ aliis inhables: cap. in fidei favorem de hæretic. in 6. nihilominus credi non potest velle Pontificias Constitutiones aliquem se exponere evidenti periculo proximum infamandi, quod certe eveniret, si denunciarem ex solo dicto levis personæ. Omnes verò conveniunt denunciandum Confessarium, quem personæ non leves dixerunt sollicitasse, quia Edicta Inquisitionis non solent solummodo obligare scientes, sed etiam audientes: Dian. p. 5. tr. 9. resol. 69. & alii apud ipsam.

R. III. Aliqui excusant à denunciando illum, qui sub secreto naturali commissio scit alicujus Confessarii sollicitationem, cum enim obligatio servandi secreti naturalis sit de jure naturæ, videtur prævalere obligationi iudicis jure positivo, qualis est obligatio denunciandi Confessarium sollicitantem: Fragos. de Rep. Christi. 1. 2. p. 2. l. 5. disp. 14. §. 1. num. 11. Verùm ex dictis tr. 13. q. 4. c. 4. quæ 3. constat infirmam esse hujusmodi rationem, quia ipsum jus naturæ dicitur secretum, etiam juramento firmatum, non esse debere in damnum tertiarum personarum, & multò magis in damnum commune; & cum hæc incommoda evenirent, si servandum esset secretum de commissa sollicitatione, hinc est in tali casu omnino cessare obligationem naturalem servandi secretum, & conſurgere obligationem præfatam damna removendi. Si verò sollicitatio esset manifestata causâ petendi consilii, tunc non crederem onus esse denunciandi; quam maxima etenim orirentur damna quoad bonum commune temporale, & spirituale, si timere possent homines violandum secretum rei manifestatæ causâ petendi consilii: Palau. tr. 4. disp. 9. p. 10. n. 5., Trull. l. 1. c. 3. dub. 18. n. 90., alique quos sequitur Leander de pœnit. tr. 5. d. 13. q. 45.

R. IV. Quidam putarunt modum evadendi obligationem denunciandæ sollicitationis esse, si persona sollicitata confiteatur cum sollicitante. At Alexander VII. sub n. 7. hanc damnavit opinionem; quamvis etenim iste Confessarius non teneretur monere mulierem de obligatione denunciandi adversus seipſum, certum est quod statim postea sciret hanc obligationem, deberet ipsi satisfacere. Cæterùm non desunt asserentes ab hoc Confessario monendam Pœnitentem de obligatione denunciandi, quia sibi imputare debet se in has angustias reduxisse: Anton. à Sp. S. in Direct. Conf. p. 1. tr. 5. disp. 18. §. 7. n. 1467.

Q. IV. An cesset obligatio denunciandi ex eo quod transactum sit longum tempus.

R. Quoad delictum hæresis nunquam præscriptio datur favore delinquentis contra Judicem: canon. sane 6. caus. 24. q. 2. unde etiam post mortem hæreticus est denunciandus: Bord. in Man. sect. 18. p. 31. n. 50. Caven. p. 2. tit. 19. In aliis verò delictis cessat obligatio denunciandi per mortem delinquentis, qui etiam tempore quinquennii præscribit adversus Judicem, ne procedere possit contra suum crimen: Bord. in Trib. c. 30. à n. 8. Hinc si persona sollicitata vel culpabiliter, vel inculpabiliter omisit per integrum quinquennium denunciare, excusari poterit à denunciatione, quando aliter non præscribant particularia Diocesana Edicta. Ex his etiam haberi potest, an teneatur denunciare femina, quæ ab initio non percepit verba

ba Confessarii inducere ad turpia, si post aliquod tempus fuisse sollicitatam cognoscat. Hæc excusari non potest à denunciando, ni integrum elapsum fuerit quinquennium.

Q. V. An Confessarii teneantur monere pœnitentes de obligatione denunciandi Confessarios sollicitantes; & quam pœnam incurrant pœnitentes huic obligationi non satisfaciendo.

R. I. Quoad obligationem quam habent Confessarii monendi pœnitentes de denunciandis Confessariis sollicitantibus, hæc leguntur in Bulla Gregorii: Mandantes omnibus Confessariis, ut suos pœnitentes, quos noverint fuisse ab aliis, ut supra sollicitatos, moncant de obligatione denunciandi sollicitantes, seu, ut præfertur, tractantes, Inquisitoribus, seu locorum Ordinariis prædictis; quod si hoc officium prætermiserint, vel pœnitentes docuerint non teneri ad denunciandum Confessarios sollicitantes, seu tractantes ut supra, iidem locorum Ordinarii, & Inquisitores illos pro modo culpa punire non negligent.

R. II. Ex Decreto S. Romanæ Universalis Inquisitionis Pœnitentes nolentes denunciare Confessarium sollicitantem, incurrunt ipſo facto excommunicationem Papæ, eidemque Tribunali reservatam. In nostra Diocesi Ordinarii sub pœna excommunicationis ipſo facto incurrendæ, ipsiſque reservatæ, præcipiunt denunciari intra quindecim dies hæc alique crimina in Edicto contenta.

An verò excusentur à denunciando, & consequenter à præfatis pœnis, si non possint personæ sollicitatæ per seipſas personaliter convenire Ordinarios, vel Inquisitores, disputat hinc inde Viva, explicando propositionem septimam inter damnatas ab Alex. VII. Inclinat autem ad asserendum denunciationem faciendam per epistolam, vel per interpositam personam, si non expediat, vel fieri non possit per seipſas à persona sollicitata. Ego etiam adhererem ipsius opinioni, non quia impeditus adire Superiorem teneatur ipſum adire pro absolutione à reservatis, & à censuris, eo tamen modo quo dixi tr. 4. q. 1. c. 6. quæ 4., & superiori questione, sed quia in præſenti materia specialis militat ratio. Ea autem est, quia agitur de denunciando crimine, quod sæpe ipſæ personæ sollicitatæ non possunt facere per seipſas; accidit enim ut plurimum in ordine ad mulieres, vel puellas, quæ si certè absint à loco, ubi sunt Ordinarii, & Inquisitores, difficillimè per seipſas poterunt denunciare. Non raro etiam difficillimè denunciare poterunt, quamvis morentur in talibus locis, & maxime puellæ, quæ sunt sub cura parentum. Cum igitur valde frequenter frustratæ redderentur Bullæ Pontificiæ, si cessaret obligatio denunciandi, quoties denunciatio fieri non posset immediatè ab ipsa persona sollicitata, hinc dicendum est mentem fuisse Pontificum, ut præfatæ personæ per alios saltem denunciarent. Accedit agi etiam de crimine, quod valde officit communi bono spirituali; unde Justitia Legalis, sive Charitas exposcunt ut eo modo, quo fieri potest, impediatur.

Regula in praxi observanda.

I. Bene sciat Confessarius casus, in quibus adest denunciandi obligatio, ut bene satisfacere possit suo muneri quoad hoc delictum eliminandum. Sciat igitur monendos pœnitentes de obligatione denunciandi Confessarios, si sollicitent in confessione; si immediatè ante, vel immediatè post confessionem; si occasione, vel prætextu confessionis; si sollicitent in Confessionario, aut in quocumque loco, ubi confessiones audiuntur, seu electo ad confessionem audiendam, simulando ibi confessionem.

Porro in prædictis casibus adest obligatio denunciandi, si sollicitatio sit ad venerea, vel perpetranda cum ipſo Confessario, vel cum aliis; aut si Confessarius habeat cum pœnitente sermones, aut tractatus inhonestos.

II. Quamvis Confessarius ex opinione verè probabili posset non monere pœnitentem de denunciatione faciendâ, quia scilicet detur opinio validis innixa rationibus, talem sollicitationem in Pontificiis Constitutionibus non comprehendit; nihilominus abhorreat à laxioribus opinionibus, cum curandum sit hoc crimen tam perniciosum ab Ecclesia eliminari. Id autem maxime observet quoad eas opiniones, quæ, quamvis speculativè loquendo verosimilitudinem præferre videantur, nihilominus in praxi advenitur sufficiens fundamentum non habere. Adveniet e. g. vigintifex DD. docentes apud Leandrum tr. 5. disp. 3., excepto hæretico dogmatizante, non esse denunciandos quoscumque alios criminosos, quos credere est emendatos. Adveniet legitimum esse signum emendationis per tres annos à crimine abstinuisse: Passer. in 6. Decretal. l. 5. c. 18. n. 123. At quomodo in praxi mulier e. g. sollicitata habere poterit istam prudentem credulitatem, Confessarium nempe per triennium à crimine sollicitationis abstinuisse? An fortasse quia Confessarius quamdam externam pietatem demonstrat? an quia ipſe affirmaverit mulieri, jam à pluribus annis ab hoc crimine abstinuisse &c.? Ob hæc fallacia signa ita credere emendatum, ut cesset obligatio denunciandi, esset siam aperire ad committenda impunè crimina atrociora; adeoque in praxi ex hoc capite non cessare obligationem denunciandi, melius docent alii Theologi, ut videre est apud Albritium de Inconf. in Fid. c. 35. n. 49., Bordon. in Tribunal. q. 26. n. 98.

Pariter speculativè verum est rationabiliter timentem damnum grave vel in persona propria, vel persona non sibi remotè conjuncta, excusari denunciando, nisi aliter exposcat bonum commune: Passer. cit. n. 130., Del Bene de Inquis. p. 1. dub. 20. Pariter verum est accidere posse ut hic & nunc rationabiliter, & prudenter tale grave damnum timeatur ratione denunciationis à muliere sollicitata in persona propria, seu Mariti, filiorum &c. At nihilominus quoties in praxi hæc gravis damna solummodo sunt in apprehensione personæ sollicitatæ; & fortasse hujusmodi vani timores repræsentantur Confessario, eo fine ut non adest obligatio denunciandi pronuncietur?

III. Veram pariter reputavi sententiam, quæ dicitur, quoddam quando dubium est, an facta, vel verba Confessarii importent sollicitationem, non sit obligatio illum denunciandi ex rationibus supra adductis: ultraquamquod Bullæ Pontificiæ emanatæ sunt contra sollicitantes, sollicitatio verò dubia non est dicenda sollicitatio; sicut delictum dubium non reputatur delictum, ut probat Sanchez l. 1. Sum. c. 10. num. 74. At in praxi ex circumstantiis, quod speculativè dubium est, indubium multoties apparebit. Lis e. g. est inter Autores an sit sollicitatio laudare pœnitentem à pulchritudine; at ni appareat finis honestus ita laudandi, ut si Confessarius diceret mulieri se prostituendo facere injuriam suæ pulchritudini, difficillimum erit excusare à denunciatione Confessarium ita laudantem. Et quidem de sua natura talis laus habet mulierem sollicitare; ad quid ergo sine fine honesto in Sacramento ita laudare? Ad quid laudare, fortasse etiam quemdam affectum, & propensionem erga mulierem demonstrando? Clarè etiam appareret esse denunciandum, si audiendo confessionem Ancille pulchritudinem Domine laudaret, mandaretque ipsi referre; ita etenim agendo habet cum illa inhonestos tractatus, ut de se patet.

Bordon. in Man. q. 119. num. 115. Idem dico si Confessarius dicat mulieri poenitenti: *Si non esset. Sacerdos, ducerem te in uxorem, &c.* hujusmodi etenim expressiones impertinentes sunt ad confessionem, & aliunde habent vim ad turpia alliciendi; idem etenim significant, ac si Confessarius diceret poenitenti: *te amo, mihi grata es &c.* Quid ergo in praxi sentiendum de his, & similibus expressionibus, quamvis aliqui contradicant. Idem sentio de illis verbis à Confessario dictis poenitenti: *Memento mei, quia te ex corde amo;* cum etenim non conveniat Confessario ita loqui, atque hujusmodi modi loquendi magis communiter pro alliciendo ad amorem lascivum usurpentur, non est sufficiens ratio in praxi credendi Confessarium exprimere voluisse amorem honestum, & spiritualem.

IV. Advertat etiam Confessarius quandoque dari veram sollicitationem, quam tamen subdolos Confessarius palliare procurat, ut si diceret mulieri volenti confiteri: *Nolo te in confessione audire, peccata etenim timeo, cum amore tui captus sim.* Hæc verba dicta immediatè ante confessionem, vel occasione confessionis, important sollicitationem prohibitam in Pontificiis Constitutionibus, quia verè vim habent sollicitandi, quamvis Confessarius id palliare curaverit: *Palais tr. 4. p. 7. num. 6.* Eodem modo credo omnino loquendum de sequentibus formulis prolatis à Confessario in circumstantiis à Bulla prohibitis: *Ex affectu, quo te prosequor, me totum commovere sentio. Audiendo tua venera peccata incidi in pollutionem involuntariam &c.* Utique hæc verba important obligationem denunciandi, non solum quia important sermones inhonestos, sed quia revera habent sollicitare & tentare mulierem ea audientem: *Bordon. in Tribun. q. 3. num. 54.* Ad eandem palliatam, sed veram sollicitationem pertinet, si Confessarius foeminae poenitenti ipsum sollicitanti respondeat: *Deest ne locus & tempus de hujusmodi loquendi? hæc etenim verba clarè significant optare cum ipsa peccare, ac nolle sibi exprimere suum animum timore poenarum.* Idem credo dicendum, si Confessarius poenitentem se accusantem de turpi tentatione, & asserentem ipsi assensum non præbuisse, interrogaret an peccatura fuisset, si aliquis ipsi pecuniam tradidisset? Si igitur foeminam affirmativè respondentem non objurget; vel etsi objurget, adeat postea ipsius domum, ac oblatà pecuniâ sollicitet, facit cognoscere sub talibus verbis sollicitationem celasse.

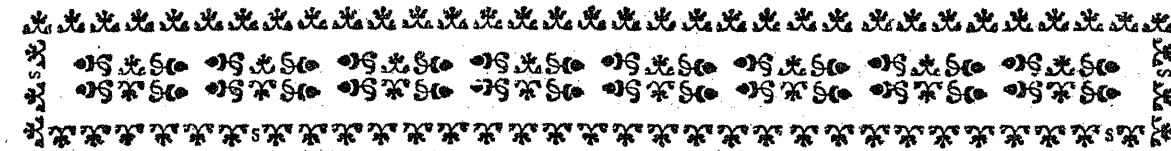
Puto pariter celari veram sollicitationem, si uxorem conquerentem de tepido viri amore, Confessarius doceat modos lascivos ad illum alliciendum;

isti etenim sermones valde habent ad venerem provocare. Præterea est denunciandus, quia habet sermones inhonestos cum poenitente: *Albit. de inconst. in Fid. cap. 3. 5. num. 5.* Cautus etiam sit Confessarius in faciendis interrogationibus quoad peccata inhonestà; si etenim superflue sint & indecentes, ut sollicitator facile denunciabitur. Multò magis sollicitator reputandus Confessarius, si in circumstantiis à Bullis Pontificiis prohibitis, poenitenti manum premat, pedem vellicet, digitos intorqueat &c. hæc etenim immunia esse non possunt saltem à gravi sollicitationis præsumptione: Videatur *Del Bene p. 2. dub. 237. sect. 3.*

V. Si Confessarius ex repugnantia, quam demonstrat mulier sollicitata, prudenter timeat non denunciaturam Confessarium sollicitantem, absolvere non debet, antequam denunciaret. Si verò elapsum sit tempus, intra quod denunciare debebat, tunc si excusari non possit ex ignorantia, vel aliqua alia causa, non potest illam absolovere ratione censurae reservatæ. Si nihilominus denunciaret etiam postquam incurrit censuram, ex aliquorum opinione absolvi posset à quocumque simplici Confessario; neque etenim excommunicatio reservata reputatur nisi durante contumacia: *Lupus ad Edict. S. Offic. l. 7. dist. 2. art. 1. diff. 1.* Vide quæ dixi *Tr. 4. q. 1. cap. 6. quæst. 3.*

VI. Occurrunt non rarò tales circumstantiæ, ut personæ ipsæ denunciatae non possint coram Ordinariis, vel Inquisitoribus se præsentare, ut evenire potest respectu conjugatæ, puellæ &c. maxime si distent à Civitate; & in his casibus solent Ordinarii concedere ipsis Confessariis facultatem excipiendi denunciationem. Ego autem semper suaderem Confessariis, si fieri possit, se ab hoc onere eximere; nam accidere potest ex loquacitate foeminarum deinde patefieri per ipsos Confessarios denunciassè; atque ita non paucis detractionibus exponuntur, sive etiam periculis.

VII. In hac materia etiam præ oculis habendum est Confessarium incidentem in quamcumque sollicitationem Pontificiis Constitutionibus prohibitam, incidere pariter in secundum casum in nostra Diocesi reservatum; in eo etenim reservatur sacramentorum abusus, ac ratione talis abusus Pontifices in sollicitantes tam graves poenas statuerunt. Addendum tamen, quòd licèt Bullæ Pontificiæ limitentur quoad sollicitantes ad venera in solo Sacramento Poenitentia, casus tamen reservatus extenditur ad quemcumque abusus cujuscumque Sacramenti, nec comprehendit solos Confessarios, sed quascumque Personas iisdem abutentes; unde & ipsa mulier sollicitans incidit in hunc casum. Videatur P. Manii in expositione ejusdem casus.

TRACTATUS XX. DE SACRAMENTIS EXTREMÆ UNCTIONIS, ET ORDINIS.

Ultima Sacrarum Unctionum, quas Dominus Jesus Ecclesie suæ commendavit, est Sacramentum Extremæ Unctionis, ut ipsum nomen demonstrat. Meritò autem ait Tridentina Synodus hoc Sacramentum non modò Poenitentia, sed & totius Christianæ vitæ, qua perpetua Poenitentia esse debet, consummativum existimatum esse à Patribus; quapropter etiam complementum, & consummatio Poenitentia appellatur. Per ipsum autem semper magis nobis innotescit Dei nostri Misericordia, cum hoc medio voluerit nobis exhibere medicinam pro anima, & corpore sanandò, sicuti etiam in extremo agone firmissimum præsidium habere.

Post explicationem autem earum eorum, quæ pertinent ad hoc Sacramentum, in alia quæstione de Sacramento Ordinis differendum. Eo mediante voluit Deus nos habere Pastores, à quibus Sacramenta reciperemus, ac documentis salutis pro Æterna Vita assequenda instrueremur.

Q U Æ S T I O I.

De Sacramento Extremæ Unctionis.

CAPUT UNICUM.

De Essentia, Effectibus, Ministro, & Subiecto Extremæ Unctionis.

Q. I. **Q**uid sit Sacramentum Extremæ Unctionis.

R. Hoc Sacramentum, ut advertit Catechismus Conc. Trident. p. 2., ideo Extrema Unctio appellatur, quia ultima est unctio, quas Christus Dominus Ecclesie suæ commendavit; post sacras etenim unctiones, quas recipimus in Baptismo, in Confirmatione, vel etiam in Ordine Sacro, instante morte hanc ultimam recipimus unctioem. Illud autem fuisse à Christo Domino institutum, à D. Marco insinuat, & à D. Jacobo commendatum, & promulgatum, docet Trident. sess. 14. de Sac. Extr. Unct. c. 1. Verba Apostoli, quæ habentur cap. 5. ipsius epistolæ, ita se habent: *Infirmatur quis in vobis? Inducat Presbyteros Ecclesie, & orent super eum ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio Fidei salvabit infirmum, & allevabit eum Dominus, & si in peccatis sit, remittentur eis.* Hoc autem Sacramentum potest ita definiti: *Extrema Unctio est Sacramentum à Christo Domino institutum ad conferendam infirmo de vi-*

ta periclitanti salutem animæ, vel etiam corporis.

Q. II. Quæ sit materia hujus Sacramenti.

R. I. Materia remota Extremæ Unctionis est oleum ex baccis olivarum educum; cum etenim ex perpetua Ecclesie traditione ipsius materia sit oleum, ut docet etiam Tridentinum sess. 14. c. 1., id intelligendum est de oleo olivarum, hoc etenim absolute intelligitur olei significatione. Quapropter S. Carolus Act. p. 4. Instr. Extrem. Unct. vult quòd si per errorem infirmus ungeretur oleo Catechumenorum, seu Chrismate, Sacramentum iteretur sub conditione oleo infirmorum, cum præfata olea ratione admixtionis aliarum rerum non dicantur simpliciter oleum. Præterea oleum, ut sit sufficiens materia hujus Sacramenti, debet esse benedictum, ut docet Tridentinum supra citatum; & antea docuerat Eugenius IV. in Instructione Armenorum. Adducit verò S. Th. in Supplem. 3. p. 9. 29. ar. 9. aliquas congruentias, cur voluerit Christus hoc oleum esse benedictum; quia nempe ipse nunquam suo contactu sanctificavit oleum, sicut in Jordane sanctificavit aquam, adeoque conveniens fuit benedictione sanctificari. Item eò ipsò quòd sit benedictum, melius designat effectus, quos producit hoc Sacramentum; sicut etiam ex hoc intelligitur sanationem corporis, si aliquando accidat, non esse tribuendam virtuti naturali materiz.

terix. Quamvis autem non pauci velint non esse idoneam materiam hujus Sacramenti oleum benedictum à simplici Presbytero, quamvis ex Papæ commissione, sed necessarîo debere esse benedictum ab Episcopo, hæc nihilominus opinio mihi satis non probatur. Ratio est quia, Græci in administrando hoc Sacramento utuntur oleo à simplici Presbytero benedicto, ut ex Arcudio l. 5. de Extrem. Unct. c. 2., quam praxim utique condemnare debuissent Romani Pontifices, dum græcos ritus examinarunt, si contraria esset validitati Sacramenti, quod tamen non fecerunt.

Duo alia remanet adnotare. Primum est in administratione hujus Sacramenti illicitum esse usum olei veteris, nam id prohibetur *can. literis de consecr. 3.* Excusaret tamen necessitas à quocumque peccato, dum nempe administrandum esset hoc Sacramentum, & non adesset nisi oleum vetus: *Dian. t. 2. tr. 4. resol. 8.* cum aliis. Usus verò talis olei extra casum necessitatis magis communiter reputatur peccatum grave, quamvis alii solummodo in hoc culpam venialem agnoscant, cum in præfato canone non videatur ipsis adesse rigorosa prohibitio: *Pasqual. in oper. post. q. 386., Leand. h. d. 1. q. 11.* Secundum est, quod si intra annum dubitetur oleum benedictum non futurum sufficiens, & non possit oleum benedictum haberi, debet superinfundit oleum non benedictum in minori quantitate: *can. quod in dubiis de consecr. Eccles. Ritual. Rom. de Sacram. Extr. Unct.* Immo communior opinio Theologorum censet oleum non desinere esse materiam sufficientem pro hoc Sacramento, si ex eo quod plures superinfusa fuerit modica olei quantitas, quamvis non benedicta superet totam quantitatem ab initio benedictam: *Pasqual. q. 136. n. 4.* alique apud *Dianam t. 2. tr. 4. resol. 3.* Ratio autem ea esse potest quia, prima minor quantitas superinfusa reputatur & ipsa benedicta, cum, ut habet *S. Th. in 4. d. 23. q. 1. a. 3.* & *opul. 65.* majus dignum trahat ad se minus dignum; unde eadem ratio probat censendum benedictum etiam sublequens oleum, quod in minori quantitate superinfundatur. Ego tamen nunquam judicarem fieri posse extra casum necessitatis, quia non desunt asserentes, quod si quantitas non benedicta, diversis vicibus infusa, superet quantitatem ab initio benedictam, tale oleum desinit esse materia sufficiens ad valorem hujus Sacramenti.

R. II. Materia proxima hujus Sacramenti est applicatio materiæ reinotæ, nempe unctio, quæ aptissime Spiritus S. gratiam, qua invisibiliter anima aegroti inungitur, representat, ait *Trident. sess. 14. de Sacram. Extr. Unct. c. 1.* In hac autem materia quedam sunt extra controversiam, non esse nempe de necessitate Sacramenti facere unctioem in modum Crucis, nec unctioem pedum, & renum; nec geminam unctioem in geminis partibus, v. g. in utroque oculo. Dissidium autem est, an sit de necessitate Sacramenti unctio quinque sensuum. Et quidem magis communiter affirmativè respondent; & ratio est quia, formæ partiales hujus Sacramenti exprimunt actualem unctioem quinque sensuum, qui sunt janua peccati: *S. Th. in 4. dist. 23. q. 2., & in supplem. q. 32. n. 6., Palaus tr. 29. p. 3. num. 6., Avers. h. d. sect. 4. §. Jam.* Hæc opinio omnino vera est reputanda extra casum necessitatis, nam in Sacramenti conferendis tutiorem partem debemus eligere. Extra casum etiam necessitatis illicitè omittetur gemina unctio, quia esset in re gravi variare usum, & ritus Ecclesiæ. Hæc autem gemina unctio incipienda est à parte dextera, & facienda in modum Crucis, simulque attendendum ne Sacramenti forma abolvatur, priusquam geminæ partes ungantur. Quod si ægrotus careat aliquo membro, in quo unctio facienda erat, ungen-

da est pars ei proximior; ut enim ait *S. Th. in 4. d. 23. q. 2. a. 3. q. 3.* Quamvis non habeat membra, habet tamen potentias animæ, quæ illis membris debentur, saltem in radice, & interiori peccare potest per ea, quæ ad partes illius pertinent, quamvis non exterioris. Quoad unctioem pedum, & renum attendenda cujuscumque Ecclesiæ consuetudo: *Barbof. de potest. Paroch. p. 2. c. 22. num. 29.* omittenda tamen est unctio renum in fœminis ratione honestatis, ut præscribit Rituale Romanum. Eandem consuetudinem num. 32. dicit attendendam quoad unctioem manuum Sacerdotis in exteriori, vel interiori parte, quamvis putem communiter externam ungi, utpote quia interior sacro oleo in ordinatione fuit inuncta, & ita præscribit Rituale Romanum.

In casu necessitatis licitè, & validè administratur Extrema Unctio unum tantum ex geminis sensibus inungendo, ac in unctioem in modum Crucis omittendo; in quo tamen casu, dum velociter unus oculus, una auris &c. inungitur, exprimendi sunt singuli sensus, dum verba formæ semel eo tempore proferuntur. Si verò periculum sit in morâ, unus tantum sensus inungi possit, vel potius caput, dicendo: *Per istam sanctam unctioem &c. indulgeat tibi Deus quicquid per visum, auditum, gustum, odoratum, & tactum deliquisti.* Ita validè conferri hoc Sacramentum docent Theologi, quos sequitur *Diana t. 2. tr. 4. resol. 10.* At quia communior opinio vult unctioem quinque sensuum esse de necessitate Sacramenti, ideo in tali casu Sacramentum solummodo sub conditione esset administrandum, si nempe ea ratione validè fieri possit. Item sub conditione, si vivat, administrandum illi esset, de quo dubitaretur an amplius viveret.

Q. III. Quæ sit Forma Sacramenti Extremæ Unctioem.

R. Forma hujus Sacramenti traditur in Decreto Eugenii, & est hujusmodi: *Per istam sanctam unctioem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Deus quicquid per visum deliquisti.* Illa verba: *per istam sanctam unctioem,* cum explicent actionem Ministræ, quæ omnino exprimenda est ad salvandam formam, necessaria sunt ex communiori sententia ad Sacramenti valorem. Quia tamen satis exprimitur, etsi omittetur *ly sanctam,* ideo hoc adjectivum non est necessarium ad essentialiam formæ: *Palaus tr. 26. p. 4. num. 3.* Quidam putant non esse de essentiali hujus formæ ea verba *& suam piissimam misericordiam,* cum satis Dei Misericordia, quæ operatur in hoc Sacramento, exprimitur per illud verbum: *indulgeat.* Ita Theologi, quos sequitur *Leander de Sacram. Extr. Unct. d. 1. q. 19.* At ultraquamquod si fieret extra necessitatem, variaretur in re non levi ritus Ecclesiæ, adhuc in omissione talium verborum daretur gravis culpa, quia exponeretur Sacramentum periculo nullitatis, cum tot Theologi velint esse de essentiali hujus formæ illam explicitam expressionem *D. Misericordiam.* Illud certum est *ly piissimam* non esse de essentiali formæ. Putant etiam aliqui probabile, non esse de essentiali formæ exprimere nomina sensuum, qui unguuntur, ut apud *Dianam t. 2. tr. 4. resol. 14.* at communior opinio est talem expressionem esse de essentiali formæ, quia per eam exprimens est effectus Sacramenti respectu sensuum inuncti: *Leand. disp. 1. q. 21., Avers. sect. 4. §. Jam.* Demum notandum formam hujus Sacramenti consistere debere in verbis deprecativis; nam S. Jacobus, qui promulgavit hoc Sacramentum ait: *Orent super eum, & oratio fidei &c.* Invalida igitur esset, si modo indicativo proferretur dicendo: *Per istam &c. indulget tibi Deus &c.* vel modo imperativo: *Per istam &c. remittatur tibi &c.*

Q. IV. Quis sit Minister hujus Sacramenti.

R. I.

R. I. Ordinarius Minister hujus Sacramenti est solus Parochus; & ne Regulares hoc ipsorum jus usurpare audeant, adest excommunicatio Papæ referata in *Clement. 1. de privil.* contra Religiosos præsumptuos ministrare hoc Sacramentum Sæcularibus. Ipse verò Parochus tenetur sub gravi administrare hoc Sacramentum; & quidem ex iustitia, cum ratione officii teneatur. Disputant autem Theologi, an teneatur illud in periculo vitæ administrare; quamvis omnes conveniant etiam cum tali periculo esse ab eo administrandum, quoties infirmus nullum aliud receperit Sacramentum; nam tunc Extrema Unctio, ordinariè loquendo, est si non extremè, saltem graviter necessaria; qui autem tenetur ex officio, debet etiam cum periculo vitæ opulari proximo, quoties est in gravi animæ necessitate, ex dicit *tr. 6. q. 3. c. 2. ques. 3. resp. 2.*

Dum verò Infirmus alia receperit Sacramenta, excusatur à pluribus Parochus, si illud cum periculo vitæ non administrat; cum tunc non videatur Extrema Unctio infirmo tam necessaria: *Palaus tr. 26. p. 8. num. 6., Gabr. à S. Vinc. q. 3. §. Ego,* alique quos sequitur *Barbofa de Offic. Paroch. p. 2. c. 22. à num. 16.* Ubi etiam notat, quod si alio modo vitare non possit periculum infectionis, maxime tempore contagii, uti posset virgâ argenteâ oblongâ ad unguendum à loco remotiori, quod ultra alios ab eo citatos; notat etiam *Lezana V. Extr. Unct. n. 5., Dian. tr. 2. t. 4. resol. 33.*

R. II. Si Parochus absit, vel per manifestam injuriam dare nolit hoc Sacramentum, nec adsit tempus Ordinarium audeundi, tunc quisvis Sacerdos Sæcularis vel Regularis administrare potest Extremam Unctioem; nam in tali casu vel Ordinarius, vel Summus Pontifex censentur licentiam impertiri, ne infirmus in extrema animæ lucta careat Sacramentum tam utili, & forte necessario: *Barbof. cit. num. 6.* Immo si ageretur de infirmo, qui nullum aliud receperit Sacramentum, & ex personis rudioribus esset, itaut non possit cum fundamento credi sibi providere posse per perfectam contritionem, tunc quisvis Sacerdos ex Charitate teneretur sub gravi etiam cum periculo vitæ hoc Sacramentum illi administrare; nam judicandum esset in extrema spirituali necessitate; cui solum mediante hoc Sacramento occurrere posset, ut ex attrito sicut contritus: *Laym. c. 7. n. 3., & dixi tr. 16. q. univ. cap. 2. ques. 3.*

Hic etiam adnotare volo S. Pium V. in sua Constitutione 31. Theatinis concessisse, absque petita, nec obtenta Parochorum licentia, posse administrare Extremam Unctioem mercenariis, famulis, operariis, servis, a hospitalibus etiam sæcularibus, quos contingeret intra ipsorum habitationem esse in mortis periculo, vel de illo dubium fuerit. Hoc privilegium ex communicatione privilegiorum gaudent etiam alii Regulares, ut ex *Passerin. t. 2. de Stat. q. 187. ar. 1. n. 994.*

Q. V. An hoc Sacramentum possit à pluribus Sacerdotibus administrari.

R. Certum est unicum Sacerdotem sufficere ad Extremam Unctioem administrandam, ut ex *cap. quæsitio de v. sign.* Item certum est extra casum necessitatis illicitè hoc Sacramentum à pluribus administrari, quia fieret in re gravi contra usum, & praxim Ecclesiæ. Verùm communiter docent Theologi, quos sequitur *Barbofa de Offic. Paroch. c. 22. n. 7.,* validè Extremam Unctioem à pluribus Sacerdotibus simul administrari, itaut unus sensum inungat, prolata ab eodem debita formâ, alter eodem modo alterum sensum. Ratio autem ea esse potest quia, cum forma hujus Sacramenti in orationibus deprecatoriis consistat, sicut oratio dividi potest, & à pluribus fieri, ut constat in Horis Canonicis, ita hoc Sacramentum poterit à pluribus ministrari:

Laym. c. 6. num. 3., Bonac. de Extr. Unct. p. 3. n. 7. Si tamen unus ungeret unum oculum, & alter alterum, in multorum opinione invalidum esset Sacramentum, quamvis etenim bene dividi possint unctioem, & à diversis proferri formæ diversorum sensuum, non tamen videtur dividi posse; adeoque à diversis proferri forma partialis super unum sensum proferenda, e. g. super oculos: *Diana t. 2. tr. 4. resol. 21.* alique apud ipsum. Eò quia validè plures Ministri administrare possunt hoc Sacramentum, sequitur quod si unus Minister perficere non possit omnes unctioem, alter ipsi succedere debeat; & quamvis aliqui dicant posse ipsum omnes unctioem repetere, nihilominus dicendum est nil repetere debere, sed solum adiciere quæ supererant: *D. Antonin. p. 3. tit. 14. c. 15. §. 5., Barb. de Offic. Paroch. p. 2. c. 22. à n. 8.* Ex eadem ratione si quia videatur infirmus jam moriturus, non possit unus Minister omnes unctioem perficere, poterunt id eodem tempore facere plures Sacerdotes, itaut unus ungat oculos proferendo formam eis correspondentem; alter aures &c. *Barbof. cit. n. 9.*

Superfedeo ab adnotandis iis, quæ à Ministro observanda sunt in hujus Sacramenti administratione, nam hæc unusquisque legere potest in Romano Rituali; & insinuat attendere debet usum, seu Constitutiones suæ Ecclesiæ. Solum adverte non deesse qui condemnent peccati mortalis Parochum crebrè, & sine necessitate retinentem domi Oleum S. cum concipiant in hoc gravem irreverentiam; si cum eadem gravem irreverentiam intervenire dicunt, si sine stola, & superpelliceo administraret, concedentes solum in casu necessitatis cum sola stola, vel solo superpelliceo administrare.

Q. VI. Quis sit Subiectum hujus Sacramenti.

R. Is qui recipere debet hoc Sacramentum, primò necesse est esse infirmum; quamvis etenim in Ecclesia Græca etiam sanis conferatur, talis mos nunquam viguit in Ecclesia Latina, cum solis infirmis esse ministrandum suadeant illa D. Jacobi verba: *Infirmatus quis ipse vobis, inducat Presbyteros &c.* Quamvis autem graviter peccaret Extremam Unctioem non infirmo administrans, utpote quia faceret in re gravi contra Ecclesiæ ritum, ego nihilominus non audeam asserere invalidè hoc Sacramentum administrari, quia nullibi vidi condemnatum contrarium Ecclesiæ Græcæ ritum. Cum subiectum Extremæ Unctioem sint solum infirmi, ideo hoc Sacramentum negatur inturris quàm primum prælium, suscepturis periculosam navigationem, ultimo supplicio mulcandis &c.

Secundò, suscepturi hoc Sacramentum debent esse ratione infirmitatis in gravi vitæ periculo. Ita fuit, & est praxis Ecclesiæ; unde fere ubique consuetudo viget, ut, dum fieri potest, Extrema Unctio ultimo loco inter Sacramenta morituro conferatur, vocaturque etiam Sacramentum executium. Hanc consuetudinem servandam esse notat *Barb. n. 36., & Laym. l. 5. tr. 8. c. 8. n. 4.,* eamque præscribit Romanum Rituale; quamquam nec improbanda, ubi vigeret, praxis ultimo loco conferendi Eucharistiam, utpote quæ est Viaticum animæ mox migraturæ, ac finis, & perfectio reliquorum Sacramentorum. Hic tamen advertas, quod dum dixi subiectum Extremæ Unctioem esse infirmos in periculo vitæ constitutos, non intellexi administrandum esse hoc Sacramentum, dum salus omnino sit desperata, & multò minus quando infirmus omnino sensibus sit destitutus; nam tunc minori certè fructu perciperet hoc Sacramentum, ac omnino impediretur à recuperanda salute, mediante hoc Sacramento, cum illam non conferat per modum miraculi, sed causas naturales coadjuvando: *Barb. de Off. Paroch. c. 22. v. 19.* Inter infirmos autem, quibus administranda est Extrema Unctio, præter eos, qui

testatem nullatenus reperire est in Tonfurato. Hinc Primam Tonfuram non esse Ordinem, docent communiter Theologi cum S. Th. & S. Bonaventura in 4. d. 24. q. un. in fin. & nonnulli etiam ex Canonistis, scilicet Cardinalis de Luca de Regalib. disc. 69. num. 12., Pignatell. t. 2. consult. 66. num. 11. & t. 8. consult. 146. num. 7. & apud ipsos alii. Neque refert quandoque Primam Tonfuram apud sacros Canones ordinem appellari, ita etenim in lata significatione appellari dicendum est, atque habemus fundamentum relinquendi rigorosam verborum significationem, cum primæ Tonfuræ strictè, & propriè Ordinis definitio non competat. Et de facto can. 1. d. 77., can. à Subdiacono dist. 93., can. serviatim d. 32., ubi ordines propriè dicti numerantur, nulla primæ Tonfuræ mentio fit.

R. III. Nullatenus dubitari potest Episcopatum esse Ordinem supremum, ut habet Tridentinum, sess. 23. de Ord. c. 4., unde solum difficultas est an sit Ordo distinctus à Presbyteratu. Ego autem dico quod si incompletè sumatur, dici potest diversus, quatenus Ordo Episcopalis importat potestatem ordinandi, & confirmandi, quam non importat Presbyteratus. Si verò completè sumatur, dici debet Episcopatum non esse distinctum à Presbyteratu, utpote quia hunc includit, ipsique addit præfatas potestates; adeoque dici potest per Ordinem Episcopalem quodammodo extendi, & perfici Ordinem Presbyteratus.

Q. III. An omnes Ordines sint Sacramenta.

R. Certum est Presbyteratum esse Sacramentum, nam primò est ex divina institutione, prout communiter docent SS. PP. ex illis verbis, quas Christus Dominus dixit Apostolis Luc. 22. *Hoc facite in meam commemorationem*; ac proinde esse ex divina institutione; tradit Tridentinum, sess. 23. c. 1. de Sacram. Ordin. Constat præterea aliquo signo sensibili, ut dicemus explicando materias & formas Sacramentorum; ac insuper per ipsum non solum conferri potestatem super Corpus Christi verum, & mysticum, sed & produci Gratiam, indicant quoque illa verba: *Accipe Spiritum S. &c.* Certum pariter est Episcopatum esse Sacramentum, quia Ecclesiastica Hierarchy, in qua, ut docet Tridentinum sess. 23. can. 6., primum locum obtinent Episcopi, est ex divina institutione. Uterius in Episcoporum ordinatione adest signum sensibile gratiæ, manuum nempe impositio, quod non pauci innuisse volunt Apostolum, dum ad Timoth. 4. ait: *Noli negligere gratiam, quæ in te est; quæ data est tibi cum impositione manuum.* Demonstratur etiam conferri gratiam in ordinatione Episcoporum illis verbis: *Accipe Spiritum S. &c.*

De Diaconatu item; uno aut altero excepto, communiter docent Theologi esse Sacramentum. Et quidem esse ex divina institutione dignosci potest, quia à Christo Domino est Ecclesiastica Hierarchy, quæ cum consistat Episcopis, Presbyteris, & Ministris, saltem horum nomine intelligi debent Diaconi. Præterea in ipsorum ordinatione datur signum sensibile gratiæ, impositio nempe manuum Episcopi dicentis: *Accipe Spiritum S. &c.* De Subdiaconatu verò non est ita certum esse Sacramentum; nam cap. à multis de stat. & qual. Presbyteri, dicitur esse Sacer ex Ecclesiastica institutione; ac insuper nullibi de eo fit mentio in Scriptura. Uterius jam conferri poterat etiam à Choro Episcopis, ut constat ex can. 10. Synod. Antiochenæ, & ex can. 23. Synodi Ancyranæ, quibus tamen fas non erat conferre Presbyteratum, & Diaconatum; ex quo videtur hos solos Ordines reputatos fuisse Sacramenta, adeoque solis Episcopis competere illos conferre. Ex his non desunt, qui denegant Subdiaconatum esse Sacramentum; & plures sunt, qui ita loquuntur de Ordinibus Minori-

bus. Verùm Theologi magis communiter non solum Subdiaconatum, sed etiam Ordines Minores, cum consent materia, & formâ, docent esse Sacramenta cum S. Th. in 4. d. 24. a. 2. q. 3., & 3. p. q. 37. a. 2. Cum igitur hæc res sit incerta, non est diutius in ea immorandum, ut ait Laym. de Ord. c. 4. assert. 4. Unum hæc advertendum Ordines specie ultima non idem, sed diversa esse Sacramenta, cum consent diversâ materiâ, & formâ; unde si omnes Ordines sint Sacramenta, qui omnes recipit, septem recipit diversâ specie ultima sacramenta, quamvis omnia sub eodem genere sint, eundemque suo modo finem respiciant, conficere scilicet Eucharistiam; prout igitur omnia sunt sub eodem genere, ac ad eundem finem ordinantur, quodammodo dici possunt esse unum Sacramentum.

Q. IV. An Christus Dominus materiam Sacramenti Ordinis instituerit.

R. Non potest in dubium revocari Christum aliquo modo materiam Ordinis instituisse, & determinasse; nam cum de fide sit omnia Sacramenta instituisse, consequens est etiam instituisse ipsorum materiam, utpote quæ est pars essentialis Sacramenti. Difficultas autem est, an eam in specie determinaverit, destinando Ordinibus suas particulares materias, vel solum in genere, præcipiendo nempe Ecclesiam uti debere in conferendo Sacramento Ordinis materiâ, & formâ, aptis ad designandos ejusdem effectus, & potestatem ex eis derivantem; ac deinde ipsi relinquendo determinare res aptiores pro eodem conferendo. Valde utriusque probabile est solummodo in genere determinasse; nam videmus Ecclesiam Latinam, & Græcam non esse semper conformes in ritibus essentialibus, quibus conferunt Ordines, & tamen certum est utramque validè conferre. Addit noster Campionius in Instru. Cleric. c. 26., non opus fuisse in Sacramento Ordinis materiam à Christo determinari. Et ratio ipsius est quia, ut docet etiam S. Th. in 4. d. 24. q. 1. ar. 1. q. 3. ad 1., potestas, quæ ab Ordine in Ordinatam derivat, non provenit ab ipsius materia, sed ab Ordinate, cum conveniens sit potestatem inferiori à superiore derivare; si proinde in aliis Sacramentis necesse sit materiam fuisse à Christo determinatam, quia instrumentaliter causat Sacramentorum effectus, id non erat necesse in Sacramento Ordinis, quia effectus Sacramenti ab ipsius materia non oritur. Verùm hæc ratio non satis mihi satisfacit; quamvis etenim verum sit potestatem spirituales, quæ est unus ex Ordinis effectibus, non à materia Sacramenti, sed ab Ordinate provenire, non tamen videtur negandum augmentum gratiæ sanctificantis æquè in hoc Sacramento, ac in aliis à materia derivare, unde si ex hac ratione necesse fuit materias aliorum Sacramentorum fuisse à Christo determinatas, ita dicendum necesse fuisse aliquo modo ab eodem determinatam fuisse Ordinis materiam.

Q. V. Quæ sit materia & forma Ordinis Episcopalis, & Presbyteratus; & an physicè tangenda sit.

R. I. Suppono hæc distinctionem materiæ in proximam, & remotam, de qua re tr. 16. q. un. c. 3. quas. 2., adeoque in præfati instrumentum dandum Ordinandi in signum spiritualis potestatis erit materia remota, proxima verò traditio illius; atque his suppositis, dico materiam Ordinis Episcopalis esse impositionem manuum Episcoporum, ejus verò formam illa verba: *Accipe Spiritum Sanctum &c.* Quamvis autem, ordinariè loquendo, Episcopus sit à tribus Episcopis ordinandus, ut ex cap. ne Episcopi de tempor. ordinat., nihilominus, dispensante Summo Pontifice, ab unico poterit ordinari: Laym. l. 5. tr. 9. c. 5. n. 2. & alii apud ipsum.

R. II. Ordo Presbyteratus duplicibus partialibus

bus materiis & formis perficitur. Prima est patena cum hostia, & calix cum vino, & aqua, suppositus patenæ, cui correspondet illa forma: *Accipe potestatem offerendi Sacrificium Deo &c.*; ut ex Florentino in Decreto Eugenii S. Sextum Sacramentum, & ex Ponticali. Altera partialis materia est impositio manuum Episcopi, cui correspondent pro forma illa verba: *Accipe Spiritum S., quorum remisit peccata &c.* Hanc manuum impositionem, ac verba eis correspondentia non pertinere ad essentiam Presbyteratus, sed esse cæremoniam accidentalem, docent non pauci Theologi cum S. Th. 3. p. q. 37. a. 5. Sed contra est, tum quia in Ecclesia Græca per solam manuum impositionem Presbyteri ordinantur, unde non videtur dicenda accidentaliter cæremonia in Ecclesia Latina. Tum quia, Ordo Sacerdotalis adæquatè sumptus non solum importat potestatem supra Corpus Christi verum, quæ designatur traditione prioris materiæ, ac verbis illi correspondentibus, sed etiam potestatem supra Corpus Christi Mysticum, hoc est, supra fideles; hæc autem videtur conferri per impositionem manuum, nam talis impositio per illa verba: *Accipe Spiritum Sanctum, quorum remisit &c.* determinatur non solum ad significandam gratiam Sacramenti, sed etiam potestatem supra Corpus Christi Mysticum. Aliunde etiam, verba in Sacramentis efficiunt id quod significant: Palas de Ord. p. 3. n. 7., Layman c. 5. n. 2. Coninch. disp. 20. d. 7. n. 70. &c. Ex hac autem duplici Sacerdotum potestate quale sit ipsorum officium dignoscitur, consecrare nempe Corpus, & Sanguinem Christi, & absolvere, & retinere peccata.

Quia tamen quod posterius est pendet à priori, non verò è contra; ideo cui traderetur secunda potestas sine priori, invalidè traderetur: cui verò prior sine posteriori, validè traderetur. Eset tamen omnino supplenda, aliàs talis Sacerdos illicitè consecraret; Christus etenim imposuit sacrificare Sacerdotibus utramque potestatem habentibus.

R. III. Jam probabilis videbatur opinio, qua dicebatur sufficere, si Ordinandus, non physicè, sed moraliter tangeret materiam, quia per ipsius exhibitionem factam ab Ordinate, & per signum acceptationis factam ab Ordinando, sufficienter demonstrari videbatur spiritualis potestas, quæ illi conferitur. Nihilominus omnino modò dicendum est intervenire debere physicum contactum materię, quia ex condemnatione primæ propositionis facta ab Inn. XI. habemus illicitè nos sequi in materia Sacramentorum opiniones probabiles relicta tutiore. Requiritur autem hunc physicum contactum docent plures Theologi cum S. Thoma in 4. d. 24. q. 1. ar. 1. q. 5. ad 3., eo innixi fundamento, quod non solum ita sęrat Ecclesiæ consuetudo, sed etiam quia dum Minister illis formæ verbis dicit: *Accipe &c.* præcipit Ordinando actu tangere externum symbolum, seu materiam, quæ illi porrigitur. Si proinde quis in sua ordinatione non tetigerit calicem, in quo sit vinum, unaque patenam, in qua sit hostia, cum dubium sit an validè collatus fuerit Ordo Presbyteratus, eò quia non intervenerit omnis contactus physicus, qui à sententia tutiore in ordinatione Presbyteri desideratur, esset hujusmodi Ordo sub conditione iterandum ad vitanda tot pericula, & mala quæ sequerentur, si non fuisset validè ordinatus: cum alius docet resol. 16. de eo, qui tetigisset, postquam fuit forma prolata; nam cum jam pertranterit, non potest certò affirmari formam cecidisse supra materiam, seu contactum. Hic etiam advertendum dubium esse an calix, in quo non esset vinum, sit materia sufficiens Presbyteratus, adeoque iterum sub conditione conferendus esset, quoties collatus esset cum calice vacuo.

Q. VI. Quæ sit materia, & forma Diaconatus.

R. Mihi aridet ea opinio qua dicitur impositio manus Episcopi cum traditione alicujus rei, quæ designet ejus potestatem, esse materiam Diaconatus, forma verò verba prolata ab Episcopo. Impositionem manus ad materiam Diaconatus pertinere probatur tum quia, dum Act. 6. Apostoli primos Diaconos consecraverunt, manus impositio recensetur; tum quia in Ecclesia Græca manus impositio ordinatur; tum quia colligitur esse sacramentalem, quia unà cum ea ab Episcopo illa verba pronunciantur: *Accipe Spiritum S. &c.*; tum denique quia, si esset cæremonia merè accidentaliter, non videretur necesse eam postea supplere, dum fuisset omisa, & supplendam esse definitum habemus cap. Presbyter de sacr. non ite r. Dicendum etiam est Librum Evangeliorum, qui traditur Ordinato esse hujus Ordinis materiam, eaque designatur ipsius potestas, & officium, quod est solemniter canere Evangelium in Missa, afferendo super Albam stolam decussatam positam super humerum sinistrum pendente sub latere dextro. Pertinet etiam ad ipsius officium immediatè intervenire Sacerdoti celebranti. An verò ipsi competat baptizare, & administrare Eucharistiam, dixi tr. 17. q. 1. c. 3. quas. 1. & tr. 18. q. 1. c. 4. quas. 2. Licet autem ei explanare Evangelium, non tamen è loco superiori, ut intelligatur hoc non esse proprium manus ejus, ait Catechismus.

Q. VII. Quæ sint materia, & forma Subdiaconatus, ac aliorum Minorum Ordinum.

R. I. Calix cum patena vacua est materia Subdiaconatus, ut habetur ex Concilio Florentino in Decreto Eugenii, & forma sunt verba tunc prolata ab Episcopo. Alii addunt librum Epistolarum, quem volunt esse aliam hujus Ordinis materiam, simulque aliam formam partialem verba, quæ in illius traditione profert Episcopus. Opinatur verò alii traditionem hujus libri dumtaxat pertinere ad complementum, & integritatem hujus Ordinis, ut videre est apud Salmanticenses tr. 8. c. 3. p. 3. Item lis est inter Theologos an calix, & patena debeant esse consecrata; & cum valde probabile sit tales esse debere, ut apud Salmant. cit. num. 22., quia Subdiaconus in sui ministerio calice utitur consecrato, hinc est sub conditione iterum ordinandum Subdiaconum, qui calice non consecrato fuisse ordinatus. Ex prædictis apparet etiam quale sit officium Subdiaconi, intervenire nempe Diacono in Missa solemniter, vasa Sacra præparando, atque in eadem Missa legere Epistolam. Hæc autem munera debet præstare, maximè habendo manipulum in brachio sinistro, nam hic est propria, & distinctiva Subdiaconi vestis.

R. II. Materia Ostiariatus, qui est primus inter Ordines Minores, sunt quæcumque claves aptæ aperire, nam si aptæ non essent aperire non possent designare potestatem, quam habet ex officio Ostiarius, claudendi nempe, & aperiendi Ecclesiam. Forma sunt verba prolata ab Episcopo in ipsarum traditione. Ratione prædictæ potestatis non solum erit officium Ostiarii aperire, & claudere portas Ecclesiæ, sed etiam dignos admittere, ac indignos, excommunicatos nempe vitandos excludere, & monere celebrantem, si nolint discedere.

Materia Lectoratus est liber, in quo continentur lectiones Veteris, & Novi Testamenti, & forma sunt verba prolata in ipsius traditione. Ex hoc constat Lectorum potestatem accipere legendi Lectiones Veteris Testamenti in Missis quatuor Temporum; & ubi in Missa sint plures Epistolæ, ad ipsum pertinet eas legere, exceptâ ultimâ, quæ pertinet ad Subdiaconum. Prædicta ergo præstare erit ipsius officium, sicut etiam legere in Choro lectiones primi Nocturni, ac fidei rudimenta docere. Materia Exorcistatus est liber continens Exorcismos.

cifmos, forma autem sunt verba prolata in ipsius traditione, quæ traditio materiæ est materia proxima cuiuscumque ordinis, ut aliàs dictum est. Cum Exorcista potestatem accipiat exorcizandi, ejus officium erit Energumenos exorcizare. Non potest tamen statim tale officium exercere, quia quamvis habeat potestatem Ordinis, illi deest potestas jurisdictionis, quia nempe nondum assignati sunt illi subditi, super quos exerceat suam potestatem.

Materia Acolytatus sunt urceoli vacui, & candelabrum cum cereo extincto; illius verò forma, verba prolata ab Episcopo in utriusque materiæ traditione. Dicit proinde potest hunc ordinem habere duplicem materiam, & formam partialem. Ipsi autem potestas, & officium erit preparare ex officio luminaria pro Sacrificio; deferre cereum accensum, dum canitur Evangelium in Missa; preparare ampullas vini, & aquæ pro Sacrificio Missæ, easque porrigere Subdiacono.

Q. VIII. Quos effectus producat in Ordinato Sacramentum Ordinis.

R. Supposito Ordinatam esse in gratia, hoc Sacramentum producit in eo augmentum ipsius Gratiæ Sanctificantis, quod commune est omnibus vivorum Sacramentis. Deinde dat gratiam Sacramentalem, quædam nempe auxilia, quæ tempore opportuno à Deo intuitu Sacramenti conferuntur ad ritè exercendas Ordinis functiones. Tertio, imprimatur character in anima, ut docuit Eugenius IV. in Decreto pro Instruct. Armenor.; & definiuit Tridentinum sess. 7. can. 9. & sess. 23. de ordin. can. 4. Hoc character ministri Christi, & Ecclesiæ designatur, atque ex eo oritur potestas faciendi, quæ ad quemcumque Ordinem spectant.

C A P U T II.

De Ministro Sacramenti Ordinis; ubi etiam quis sit proprius Episcopus quoad Ordines suscipiendos; & quo tempore possit Ordines conferre.

Q. I. Quis sit Minister Sacramenti Ordinis. R. Minister ordinarius Sacramenti Ordinis est solus Episcopus, ut patet ex perpetua Ecclesiæ traditione, & docet Eugenius IV. in Instruct. Armenorum. Hinc Trident. sess. 23. can. 7. anathema dicit asserentibus potestatem, quam habet Episcopus ordinandi, illi communem esse cum Presbyteris. Minister verò Extraordinarius ex privilegio summi Pontificis, respectu ad Ordines minores potest esse simplex Presbyter. Hanc facultatem concessam fuisse Abbatibus in ordine ad suos subditos regulares habetur ex can. quoniam d. 69. & cap. Cum contingant de etat. & qualitat. Ordinandor., & Trid. sess. 23. c. 10. de reform. Quoad Ordines verò Sacros censet S. Th. in 4. d. 25. q. 1. a. 1. cum majori Theologorum numero non posse nisi ab Episcopo conferri, putant etenim esse de jure divino ab ipso solùm conferri, utpote quia habent immediatam relationem ad Corpus Christi. Verùm habemus Innocentium VIII. concessisse Abbatibus Cisterciæ potestatem conferre suis subditis Ordines Diaconatus, & Subdiaconatus, adeoque dicendum est alios ab Episcopis capaces esse hujus potestatis, ut docet Antonius à Sp. S. tr. 9. d. 3. n. 46. Dian. t. 3. tr. 1. ref. 70. aliique.

Q. II. Quisnam dicatur proprius Episcopus in ordine ad Ordines conferendos.

R. I. Cum unusquisque à proprio Episcopo sit ordinandus, ut præcipit Tridentinum sess. 23. c. 8. de reform. hinc est videndum quis verè dicendus sit proprius Episcopus respectu Ordinum. Ex cap. autem cum nullus 3. de temp. ordin. in 6. ex triplici capite potest quis fieri subditus Episcopi quoad

Ordines recipiendos, ratione scilicet originis, domicilii, & beneficii. His addit Tridentinum sess. 23. c. 9. de reform. alium titulum, triennalem nempe cum Episcopo familiaritatem. De his ergo loquendo.

R. II. Ut Episcopus ordinare possit aliquem ipsi non subditum ratione domicilii, vel originis ad titulum Beneficii, necesse est jam actu & pacifice in ipsius Diocesi ab ordinando Beneficium possideri, ac insuper, detractis oneribus, sufficiens esse debere ad congruam vitæ sustentationem, vel juxta taxam synodalem, vel juxta morem regionis; & si ita sufficiens non sit, non potest suppleri, quod deest, adjectione pinguis patrimonii, in quacumque sit Diocesi. Insuper si præfatus, titulo beneficii ordinandus, jam promotus erat à proprio Episcopo ad primam Tonsuram, seu etiam Ordines Minores, non potest titulo beneficii ab altero Episcopo ordinari, nisi prius habeat literas testimoniales proprii Episcopi tam originis, quam domicilii, super suis natalibus, ætate, moribus, & vitâ, easque exhibuerit Episcopo ordinanti, conservandas in actis illius Curie. Ita, quidquid olim diversimodè fenserint DD., faciendum statuit Innoc. XII. in sua Constit. edita 4. Novemb. 1694. incip. Speculatores Domus Israel &c.

R. III. Ille dicendus est subditus ratione originis, adeoq. potest ab Episcopo ordinari, qui naturaliter natus est in ejus Diocesi, dummodo ibidem non natus sit ex accidenti, e. g. ratione itineris, officii, mercaturæ &c. Debet tamen afferre epistolas testimoniales Episcopi Diocesis, in quâ per accidens natus est, si ibidem tamdiu fuerit commoratus, ut potuerit canonicum impedimentum contrahere. Quod si Pater eo loco, ubi filius natus est, tamdiu, & eo animo permanerit, ut ibi verè de jure contraxerit domicilium, tunc quoad ordinationem Filii, non origo Patris, sed domicilium ab eo contractum attendendum est. Ita Innoc. XII. in cit. Const.

R. IV. Ut aliquis ratione domicilii intelligatur subditus alicujus Episcopi ad effectum Ordines suscipiendi, oportet demonstrasse animum perpetuò permanendi in Diocesi, in qua degit, vel quia jam ibi per decennium fuerit commoratus, vel quia eò transferit majorem partem rerum suarum, ac eades intraxerit; & insuper debet jurejurando affirmare se animum prædictum habere. Quod si ea ætate à loco originis discesserit, ut potuerit ibi contrahere canonicum impedimentum, debet exhibere literas testimoniales Ordinarii originis. Ita Innoc. XII.

R. V. Eadem Constitutione decernitur nullum Episcopum posse ordinare suam familiarem alieng Diocesis, vel ad primam Tonsuram, absque literis testimonialibus Episcopi originis, vel domicilii, & nisi ipsum per integrum triennium in suo actuali servitio retinuerit, ac propriis sumptibus aluerit, juxta Trident. sess. 23. de reform. c. 9. Insuper præscribitur ut intra mensem à die factæ ordinationis illum provideat de Beneficio sufficienti, eo modo quo in secunda responsione dictum est. In testimonio verò ordinationis mentio facienda est familiaritatis, ac prædicatorum literarum.

Addit Pontifex quemcumque Episcopum sive originis, sive domicilii, examinare posse quoad scientiam suam subditum ab alio Episcopo promotum, recognoscere item, gratis tamen, literas testimoniales ordinum ei collatorum, ad se certiorandum adimpleta fuisse, quæ ipse Innocentius in sua Constitutione præcepit; ac suspendere demum posse ab Ordinum collatorum exercitio, si intra terminum assignatum ea adimplet non demonstraverit. Vult demum Episcopum non serventem quæ in sua mandat Constitutione, eò ipso ab Or-

dinum collatione per annum esse suspensum, & ordinatum ab executione ordinum susceptorum ad arbitrium sui Ordinarii.

Q. III. Quisnam sit Episcopus, à quo Regulares sint ordinandi; & quæ requirantur ut ab Episcopo ad Ordines admittantur.

R. Cum ex Tridentino unusquisque à proprio Episcopo sit ordinandus, dicendum est proprium Regularium Episcopum illum esse, in cujus Diocesi habent Monasterium: arg. cap. cum nullus 8. fin. de temp. ordin. in 6. juncto Trident. sess. 23. c. 10. de reform. Hinc S. Concilii Congregatio 15. Martii 1596. edidit de mandato Clementis VIII. Decretum, quo sancitur Regulares ordinandos esse ab Episcopo Diocesano, nempe ab eo in cujus Diocesi est Monasterium. Si verò hic ordinationem non sit habiturus, promotus Superiores Regulares concedere literas dimissorias suis subditis ad quemcumque alium Episcopum. Præcipitur autem Regularibus ne de industria differant concessionem dimissoriarum in id tempus, quo Diocesanus vel abfuturus est, vel non habiturus ordinationem. Imponitur demum Regularibus transgressoribus hujus Decreti poena privationis officii, vocisque activæ & passivæ, & aliæ etiam poenæ ad arbitrium Summi Pontificis, ipsique reservatæ. Hoc Decretum legere est apud Barbofam p. 2. de offic. Episc. alleg. 7. num. 18. Quod si Monasterium sit in loco nullius Diocesis, tunc Religiosi in eo degentes dimittendi sunt ad Episcopum viciniorum pro ordinibus suscipiendis: Fagnan. in cap. cum olim n. 16. de Praferip. Passer. de Stat. hom. t. 3. q. 189. art. 10. num. 807.

R. II. Nullus Regularis est ordinandus sine literis dimissoriis sui Prælati, seu Superioris localis. Ratio est quia, ex Tridentino sess. 23. c. 8. de Reform. nullus est ordinandus, nisi ejus probitas, ac mores Ordinarii sui testimonio commendentur; Ordinarii verò Religiosorum sunt ipsorum Superiores, ut ex cap. Abbates 3. de privil. in 6. Verum tamen est, quod ex supradicto decreto, si Diocesanus abest, vel ordinationes non habeat, debent Superiores Regulares exprimere in literis dimissoriis vel absentium Episcopi, vel ab eo ordinationem non haberi.

Q. IV. Quo tempore Episcopus habere possit ordinationem.

R. I. Prima Tonsura dari potest quovis die, ut cum communi docet Barbofa de off. Episc. p. 2. alleg. 11. num. 23. Ordines Minores absque dubio conferri possunt non solùm iis temporibus, quibus de jure communi habentur ordinationes, sed etiam post vespas feræ antecedentis, nam ab eo tempore Sabbatum inceptum reputatur: Barbof. num. 21. Diebus verò festis posse conferri ordines Minores, uni, vel duabus tantùm personis, ex cap. de eo 3. de temp. ordin. docent plures DD. Fagn. in cap. cit., Passer. tom. 3. q. 189. art. 10. n. 830. aliique quos sequitur Leander disp. 11. q. 5. Aliis verò placet posse Episcopum plures diebus festis ad ordines promovere, dummodo tanti non sint, ut videatur ordinatio generalis: Sanchez. lib. 7. consil. c. 1. dub. 52. num. 8. Diana t. 2. tr. 5. resol. 98. & 99. Non adhæreo tamen eidem Dianæ aliique volentibus pro diebus festis, quibus licet Episcopo conferre ordines minores, intelligi etiam posse festum duplex juxta rubricas. Ratio est quia, dies festus, de quo in citato capite De eo, propriè intelligitur dies festus, quo ab operibus servilibus cessatur: Fagn. cit. num. 42., Barb. de pot. Episc. p. 2. alleg. 11. num. 22., Lugo in respons. moral. afferens Decretum Urb. VIII.

Pro conferendis Ordinibus Sacris omnino concessa tempora ordinationum servanda sunt. Item duo Ordines Sacri eadem die nulli sunt conferen-

di; & quoad hoc Tridentinum revocavit quæcumque privilegia: sess. 23. c. 13. de reform. Immo nec licet duos Ordines Sacros duobus diebus non interpolatis conferre, ut ex cap. literas de temp. ordin. Hinc & si quis obrinuerit à Sede Apostolica posse ordinari tribus diebus festis, id intelligendum est de diebus interpolatis: Gobat tr. 8. Theolog. Experiment. n. 464. Solummodo aliqui volunt apud eundem num. 465. ordinatum e. g. die Sabbati in Sacerdotem posse die sequenti in Episcopum ordinari, quod tamen negant plures Canonistæ incit cap. literas. Cæterum Ordo Episcopalis die tantum dominica est conferendus: can. 1. d. 75. Quæ autem Interstitia servanda sint, dicam capite sequenti.

R. II. Regulares ex vi suorum privilegiorum possunt extra tempora à jure statuta ordinari. Hoc Regularium privilegium constat etiam ex novissimo Concilio Romano celebrato sub regnante Pontifice Benedicto XIII. at etiam ante ipsum videbatur omnino admittendum. Et omittendo modò privilegia Regularibus quoad hoc concessa ante Tridentinum, quæ aliquibus placet ab hoc Concilio non fuisse revocata, certum est Gregor. XIII. in sua Bulla incipiente Pium, & utile &c. 21. Septemb. 1582. concessisse Regularibus Societatis Jesu posse extra tempora tribus diebus festis, sive continuis, sive interpolatis S. Ordines, & etiam Presbyteratum recipere. Addatur Gregor. XIV. in sua Bulla Illius qui pro gregis 1. octobr. 1591. concessisse Clericis Regularibus omnia alia privilegia etiam Societati Jesu concessa. Idem concessit Urban. VIII. Fratribus discalearum Ordinis SS. Trinitatis in sua Bulla Redemptoris nostri J. C. 38. Martii 1634. atque Ordini B. Mariæ de Mercede Clemens X. in sua Bulla Redemptori &c. 22. Octob. 1678. exprimentido se tali Ordini non solùm concedere privilegia Societati Jesu specialiter concessa, sed & omnia ea, quæ in generali concessione non veniunt, quibuscumque contrariis derogando. Quamvis ergo cæteri Religiosi ordinari non possent extra tempora in vi privilegii concessi à Gregorio XIII. Societati Jesu, ipse etenim voluit ab eodem cæteros Regulares exclusos, possent ordinari extra tempora ob communicationem in privilegiis aliorum Ordinum, quibus, ut dictum est, collata fueret etiam privilegia specialiter concessa eidem Societati. Neque obstat à Gregor. XIII. fuisse hoc privilegium limitatum ad solos Religiosos Societatis, nam non potuit ligare manus suis Successoribus, quin alios faceret talis privilegii participes: Barbof. p. 3. de potest. Episc. alleg. 17. num. 6., Passer. t. 3. q. 189. tr. 10. num. 831., Donat. t. 1. tr. 7. q. 8. & plures alii. Refragatur huic opinioni Monacellus erga privilegia Regularium non semper satis æquus, quia, inquit, non communicantur inter Regulares privilegia, quæ ledunt jus tertii, sed tu vide quæ dixi tr. 3. q. ult. c. 3. quas. 3. Adde ex ibidem dictis in dubio Regularium privilegia in ipsorum favorem esse interpretanda.

C A P U T III.

De Subjecto Ordinum; de Scientia, Probitate, & ætate, quæ in eo requiruntur; itemque de Interstitiis servandis; ac de non suscipiendo Ordine sine literis dimissoriis, vel per saltum.

Q. I. Quæ necesse sit esse in Subjecto Ordinum ad validè eos recipiendos.

R. Primò, necesse est esse Masculum; nam ordinandi sunt, qui in Ecclesia possunt habere eminentiam dignitatis, potestatis ac officii præ aliis

fideliſibus, præſertim in ordine ad Sacroſanctum Miſſæ Sacrificium, hæc autem competere non poſſunt mulieribus, quæ debent eſſe viris ſubditæ, & quibus proinde præcipitur ab Apoſtolo 1. ad Cor. 14. in Eccleſia tacere; nec eis ab eodem 1. ad Timoth. 2. permittitur docere, aut dominari in virum, ſed eſſe in ſilentio. Hinc communiter aſſeritur mulieres jure divino eſſe incapaces ſacræ ordinationis, cum Chriſtus ſolum viros ordinaverit, atque idem fecerint Apoſtoli à Chriſto Domino edocti: S. Th. in 4. d. 25. q. 2. a. 1. Addendum nec ex Summi Pontificis diſpenſatione mulieres capaces fieri poſſe Primæ Tonſuræ. Ratio eſt quia, cum Prima Tonſura aliud non ſit quàm deputatio Tonſurati ad ſtatum, ex quo ad Ordines poſſit aſcendere, ſequitur quòd qui incapax eſt jure divino Ordinum, nec poſſit deputari ad ſtatum, qui ſit via ad Ordines.

Deinde ad validè ſuſcipiendos Ordines oportet Ordinandum eſſe baptiſmum, quia Baptiſmus eſt janua Sacramentorum. Hinc ſi aliquis ſe non eſſe baptiſmum deprehenderet, & fuiſſet ordinatus, eſſet baptiſmandus; & iterum ordinandus: cap. ſi quis de preſbyt. non baptiz.

Q. II. An validè conferatur Ordo non habenti uſum rationis; vel Adulto, qui ſit invitus.

R. Utrique Amens, ſeu infans non habentes uſum rationis incapaces ſunt Sacramentorum Pœnitentiæ, & Matrimonii, quia hæc Sacramenta conſici non poſſunt ſine actibus ſuſcipientium, quorum prædicti ſunt incapaces. Item non poſſet puer nonduum ſeptenni adminiſtrari Sacramentum Extremæ Unctionis, ex dictis quæſtione præcedenti cap. unic. quaſ. 6. At aliorum Sacramentorum perpetuò amens, vel puer non habens uſum rationis ſunt capaces quia, dum non habeant uſum rationis, non exigitur in eis voluntas ea recipiendi; & aliunde ipſorum actus non requiruntur ad valorem Sacramenti. Hinc poſſunt recipere Baptiſmum, & validè etiam confirmarentur, ut ſit in Eccleſia Græca ſtatim poſt Baptiſmum. Validè ergo, quamvis illicitè, etiam ordinarentur: D. Th. in 4. q. 1. ar. 1. q. 2., S. Bonav. ibid. ar. 2. q. 2. Verum tamen eſt, quòd ſi puero collatus fuiſſet aliquis Ordo Sacer, non teneretur ad cælibatum; nemo enim tenetur ad ſervandas leges jure poſitivo annexas ſtatui, quem liberè non eſt amplexus, ſi aliunde & ipſum ſtatum, & ipſas leges amplecti non tenebatur. Hinc quamvis puer non liberè ſuſcipiat Baptiſmum, tenetur poſtea ſe ſubjicere legi Chriſtiane, quia obligat unumquemque ſtatim ac illi ſufficienter proponatur.

R. II. Adultus, qui penitus contradiceret, invalidè ordinaretur, & idem dicas de Baptiſmo &c. atque ita definitum ſuit cap. majores extr. de Baptiſm. Conveniens autem fuit voluiſſe Chriſtum Sacramenta non validè recipi ab Adultis, contradicente ipſorum voluntate, quia ſuſceptio Sacramentorum in adultis eſt actus moralis, adeoque debet aliquo modo oriri ab ipſorum voluntate. Validè autem ordinarentur aliquo pacto conſentientes, aliàs non conſentiri, ut qui minis in ſuſceptionem Ordinis conſentiret, aliàs non conſenturus. Ità eſt. cap. Majores.

Q. III. Quæ debeat eſſe ſcientia, & probitas in Ordinando; & an debuerit eſſe confirmatus.

R. I. Ex Tridentino ſeſſ. 23. c. 11. de reform. volentes ſuſcipere Primam Tonſuram, ſcire debent rudimenta Fidei, & legere, & ſcribere. Qui Ordines Minores, intelligere ulterius debent linguam latinam. Qui Subdiaconatum, & Diaconatum, & linguam latinam, & quæ pertinent ad ipſorum miniſterium ignorare non debent. Qui Ordinem Preſbyteratus, debent etiam ſcire docere populum neceſſaria ad ſalutem, nec non ſcire requiſita ad Sacramenta ritè adminiſtranda. De hac ſcientia con-

ſtare debet Epifcopo per examen; nec vult Tridentinum ſeſſ. 23. de reform. c. 5. & 8. à proprio Epifcopo ad alium dimittere ſuos ſubditos pro recipiendis Ordinibus, niſi ipſi per examen de ipſorum ſcientia conſtiterit. Hinc Epifcopi examini ſubjiciuntur etiam Regulares, ut habetur ex Lateranenſi ſub Leone X., ex Decreto Clem. VIII. capite ſuperiori citato, aliſque, quæ allegat Paſſerinus t. 3. q. 189. ar. 10. n. 280.

R. II. Talis primò debuit eſſe probitas Ordinandi, ut nullà cenſurà, vel irregularitate fuerit inodatus; advertendo quòd qui in excommunicatione ſuſcipitur Ordinem, ab eodem manet ſuſpenſus ex cap. cum illorum de ſent. excom. Cum autem lis ſit inter DD., ut videre eſt apud Layman de Ordin. c. 8. n. 13., an præſata ſuſpenſio, & etiam irregularitas aſſiciant ſolum ſuſcipientem in excommunicatione Ordinem Sacrum, vel etiam Ordines Minores, dicendum eſt non habere locum reſpectu ſuſcipientis hos Ordines, cum ex notis regulis pœne in dubio ſint excludendæ.

Secundò, probitas Ordinandi debet eluceſcere in hoc, quòd non ex fine humano, ſed ratione Deo ſamulandi, ſuam & proximorum ſalutem promovendi, curet ad Ordines promoveri. Hinc debuit à Deo vocari, magnæ etenim præſumptionis eſſet velle ex ſolo ductu propriæ voluntatis gravia Eccleſiaſticorum onera ſubire. Quòd autem à Spiritu S. ſit impuſus, quem aliquis ad ſtatum clericalem experitur, dignoſci poteſt ex conſcientiæ puritate, ex deſiderio non diſcedendi, ſed laboris eccleſiaſtici, maximeque propriam, & aliorum ſalutem promovendi. Debet tamen expectare vocationem Epifcopi, ad aſſumendum etiam ex hoc fine regimen animarum, præſumptuoſum enim videtur aliquem præſe appetere ad hoc quòd ſubditus proſit, niſi manifeſta neceſſitate imminente, ait S. Th. 2. 2. q. 185. a. 1.

Explorati etiam ita deberent eſſe mores Ordinandorum, ut caſtitate ſervandos eſſe ſperari poſſet; nemo etenim ignorat, quantum noſtrum vituperetur miniſterium, quantum Sæculi dicitur Eccleſiaſticorum ſtatus vilipendatur ex ipſorum conſortio cum mulieribus; & quid ſi nota ſit incontinentia? Diſtinet pleno ore Eccleſiaſtici ſe innocentem cum mulieribus degere; nam quamvis pleno ore non mentiri credere placeret, nonne ex ſola mulierum frequentatione continuò de Eccleſiaſticorum vita detrahitur? Noxia eſt innocentia, qua Sponſa Chriſti officiſ fama. Et cum Chriſtus Agnus innocens, immo ipſe caeſtus innocentia, totum ſe contempſerit pro Eccleſia, ut eam ſine macula ulla vel ruga redderet illibatam, qualis eſt Clericus, cui ad hoc Sponſa Chriſti committitur, ut pro unius ſæmina amore culpam totam Eccleſiam patiat? Audemus dicere, à Deo Patre miſſus eſt Filius de ſinu Patris, & Regno abſens eſſe duravit, ut Eccleſiam faceret innocentem, & Clericus mulieris latus deſerere non poteſt, ne Chriſti Eccleſiam reddat infamem? Ita Author de ſingularitate Clericorum inter Opera S. Cypriani. Cæterum quoad mores &c. Regularis ordinandi ſatis eſſe debet Epifcopo, ſi habeat ſuorum Superiorum atteſtationem, ut ex declaratione S. Congregationis Paſſerinus t. 3. de Stat. homin. q. 189. a. 10. n. 280.

R. III. Volens ſuſcipere Ordines, vel etiam Primam Tonſuram debuit eſſe Confirmatus; ita etenim præcipit Tridentinum ſeſſ. 23. c. 4. de reform. Validè nihilominus tribuerentur Ordines non confirmato; nam cætera Sacramenta de neceſſitate ſolummodo præſigunt Baptiſmum, utpote qui eſt janua Eccleſiæ: S. Th. in 4. d. 24. q. 1. a. 3. q. 4. Meritò autem ſancitum fuit ut nullus nec ad Primam Tonſuram aſſumeretur, niſi eſſet confirmatus; nam Status Clericalis perfectos ſolummodo admit-

tit Chriſtianus, & nemo perfectus cenſetur Chriſtianus ſine Confirmationis Sacramento. Quamvis autem non improbable ſit ſolummodo venialiter peccaturum, qui Tonſuram non confirmatus reciperet, non tamen deſunt qui id eſſe culpam gravem aſſerant; nam lex Eccleſiæ non videtur ipſis eſſe de re levi: Bonac. de Ord. diſp. 8. q. 5. p. 1. n. 10.

Q. IV. Quæ ætas requiratur in promovendi ad Ordines.

R. Certum eſt nullum ad primam Tonſuram promovendum, niſi habeat uſum rationis; unde ſi Epifcopus ante illum Tonſuram conferat, ab illius collatione per annum ſuſpenſus eſt; cap. nullus Epifcop. de tempor. ordinat. Quamvis autem Tridentini præſentandi primam Tonſuram, aut pro promovendi ad Ordines Minores nullam definiſſet ætatem, nihilominus vult ſeſſ. 23. c. 4. de reform. quòd nec ad primam Tonſuram ordinentur ii, de quibus probabilis conſectura non ſit, eos, ut Deo fidem cultum præſentent, hoc vita genus elegerit. Cum igitur difficillimum ſit hujus vitæ inſtituenda dari poſſe probabilem conſecturam, niſi ſaltem circa annum duodecimium, hinc eſt optimum eſſe conſilium talem ætatem expectare, etiam pro initiandis primam tonſuram. Nullus verò ad Subdiaconatum Ordinem ante 22., ad Diaconatum ante 23., ad Preſbyteratus ante 25. ætatis ſuæ annum eſt promovendus juxta Tridentinum ſeſſ. 23. c. 2. de reform., quos tamen annos ſufficit attingiſſe, ut probat Eccleſiæ uſus.

At quid dicendum, ſi aliqua horum deficiat ad ſupplendam legitimam ætatem, inchoata tamen ſit dies, in qua ordinandus legitimam complet ætatem? Quoad hunc caſum aliqui me conſulerunt aliquibus ab hinc annis; cum etenim habenda eſſet ordinatio die 17. Martii, quidam promovendus ad Preſbyteratum explebat annum 24. hora 23. illius diei. Ego autem putavi poſſe ab Ordinario ad Ordines promoveri; & mea opinio ſequenti innixa erat fundamento.

Habemus ex jure hanc regulam, diem inceptam habendam eſſe pro completa l. 2. ff. de manumiff.; & quamvis juxta varios caſus diverſimodè à DD. applicetur, nihilominus concurs videtur ſententia, ut notat Fagnan. in cap. ad noſtram de Regular. & in cap. Ego N., attendendam eſſe explicationem Gloſſæ in l. 3. S. Minor. ff. de Minor., & in cap. cum in cunctis de elect. v. exegerit, ſcilicet non habendam eſſe pro completa, ſi favor ſit tempus durare, & habendam pro completa, ſi favor ſit tempus eſſe finitum. Hinc quamvis jus velit ad valorem Teſtamenti annos ſubertatis debuiffe eſſe completos: leg. qua ætate 5. ff. qui teſtamentum facere, nihilominus, cum ſimul in materia favorabili, idem jus ſtatuit ſufficere ultimam diem eſſe inchoatam: leg. ſin. C. de Milit. Teſtam. Item eadem ætas completa ad valorem matrimonii requiritur cap. continebatur de deſponſ. impuber. cap. atteſtationes, cap. ex litteris ead. tit. & nihilominus ſatis eſt inceptam eſſe ultimam diem ultimi anni: Sanch. de Matr. l. 7. d. 104. n. 2. Quamvis autem aliquam difficultatem pati poſſet hæc doctrina, quando deſignatur tempus per dies, quia dies per horas numeratur, omnino attendenda eſt, quando deſignatur per annos, annus etenim per dies enumeratur; unde in favorabilibus ſatis eſt diem inceptam fuiſſe, ut annus omnino pro completo habeatur: Nald. in Summ. v. tempus, Stephan. Gratian. Diſcept. Forenſ. c. 413. His poſitis.

Cum in favorabilibus dies incepta pro completa habeatur, quando favor eſt tempus non durare, hinc eſt pro completa habendam fuiſſe diem 17. Martii, in qua N. N. expoſcebat ad Preſbyteratum promoveri; & ſi pro completa reputanda erat, verificabatur ſufficiente attingiſſe ætatem, in qua poterat promoveri. Ex hoc habetur reſponſio ad

contrariæ opinionis fundamentum, quo dicitur vitari factum, ubi à jure tempus præſinitur, ſi vel una hora deficiat, cum tunc tempus veluti pro forma actus habeatur. Patet, inquam, reſponſio, nam verè adeſt tempus à jure præſinitum, cum ex eodem jure dies incepta pro completa habenda ſit. Et quidem non minùs ex eodem jure requiritur ad valorem teſtamenti Teſtatores attingiſſe annos ſubertatis, ſicut & volentem contrahere matrimonium, quàm attingiſſe annum 25. Ordinandum ad Preſbyteratum; unde ſi in primis caſibus nil de tempore à jure requiſito deficere dicitur, quoties ultima dies ſit inchoata, idem dicendum in caſu noſtro: Menoch. de Arbitr. caſ. 427. n. 25., Salmant. tract. 8. de ordin. c. 5. n. 31., Anton. à Sp. S. de ordin. tr. 9. diſp. 4. ſeſſ. 3., Philibert. tr. 1. p. 5. c. 2. n. 7., Ledesm. t. 1. ſum. c. 7., Giribaldus &c. camque probabilior vocat Leand. tr. 9. diſp. 6. q. 8.

Hic autem eſt obſervandum Epifcopum, ſcienter ordinantem ante legitimam ætatem, eſſe ſuſpendendum à collatione omnium Ordinum, ut conſtat ex cap. vel non eſt compos de temp. ordinat. Quòd ſi de facto ſuſpendatur, non irregularis fiet Miſſam celebrando, quia eſſet ſuſpendendus à collatione Ordinum, non autem ab alio actu: Fagn. in d. cap. n. 45. Qui verò ſcienter ſuſciperet ordines Majores ante legitimam ætatem, eſſet ipſo jure ſuſpenſus, ex conſtitutione Pii II. Incip. Cum & ſacrorum. Non eſſet verò ſuſpenſus qui inculpabiliter Ordines ſuſcepiffet, neque irregularis ſi in eis miniſtraſſet; nam citata Conſtitutio loquitur de iis, qui ſcienter hoc fecerint, vel miniſtrare præſumpſerint: Barboſ. in cit. cap. non eſt compos; dum verò poſtea deprehendatur defectus ætatis abſtinendum eſt utque ad legitimam ætatem à miniſtrando in Ordine ſuſcepto.

Q. V. Quæ interſtitia obſervanda ſint ab Ordinandis; & quibus competat in eis diſpenſare.

R. Ex Tridentino ſeſſ. 23. de reform. c. 11. inter ipſos ordines Minores interſtitia temporum ſervanda ſunt, niſi aliud Epifcopo magis expedire videatur. Subdiaconatus non eſt conferendus niſi poſt annum à ſuſceptione ultimi Ordinis Minoris; Diaconatus poſt annum à Subdiaconatu; & ſaltem annus integer in Diaconatu debuit miniſtrare, qui vult ad Preſbyteratum promoveri. Ratio cur Ordines conferendi ſint, ſervatis temporum interſitiis, aſſignatur ab eodem Concilio; ut nempe ordinandi interim accuratiùs obſervent, ac edoceantur de obligatione, & dignitate cujuſcumque Ordinis, ſimulque ut in unoquoque exercentur, atque ita fiat ut cum ætate majorem probitatem, ac doctrinam aſſequantur.

Cæterum ſufficit ſi annus interſitorum fuerit Eccleſiaſticus, hoc eſt, ſi redierit idem tempus ordinationis, quo quis anno præcedenti fuit ordinatus. Hinc qui temporibus quadrageſimæ anno antecedenti promotus fuit e. g. ad Subdiaconatum, poteſt ſequenti iisdem temporibus ad Diaconatum promoveri, quamvis nondum expletus fuerit annus naturalis, qui continet trecentos ſexaginta quinque dies: Barboſ. p. 2. de poteſt. Epifc. alleg. 18. n. 2. Poteſt etiam ſufficere annus naturalis; unde qui anno antecedenti promotus eſt ad Ordinem S. Sabbato Sancto, poterit in ſequenti ad alterum Ordinem Sabbato ſcienter promoveri, ſi annus naturalis elapſus fuerit; nam re vera per annum verſatus eſt in Ordine antecedente, ut præſcribit Tridentinum.

R. II. Facultas diſpenſandi ab interſitiis competit Epifcopo reſpectu ſui Diaceſani, ſecus reſpectu non Diaceſani. Cum igitur ex Tridentino sæpe citato non ſint diſpenſanda interſitia, niſi Epifcopus judicet ita expedire ob neceſſitatem, vel utilitatem; & cum hæc ſatisperſpecta habere non poſſit.

possit Episcopus ordinans respectu Ecclesie alterius Diocesis, consequens est solum ad proprium Episcopum pertinere in Interstitiis dispensare: *Barbof. cit. n. 5. & 9.* ex declarat. S. Congregationis. Item eadem S. Congregatio declaravit apud Lauretum de Franchis in *controvers. inter Episc. & Regular. num. 256.* eandem facultatem, absente Episcopo, transire in Vicarium Generalem habentem generale mandatum, atque etiam ad Capitulum, sede vacante.

Competit etiam Episcopis, non verò Prælati Regularibus, dispensare quoad Interstitia Regulares ordinandos, quamvis judicare possit de causa, attentata sola Superiorum attestazione, qui eandem causam ponere debent in literis dimissorias: *Barbof. p. 2. de Offic. Episc. alleg. 18. n. 10., Passer. t. 3. q. 189. ar. 10. n. 834.*

R. III. Qui ordinatur non servatis Interstitiis, nullam poenam incurrit, siquidem nulla poena expressè habetur in iure contra ita ordinatos. Verum quidem est Sixtum V. in sua Bulla *Sanctum & salutare*, voluisse ita promotos incurrere suspensionem sibi reservatam: at Clemens VIII. in sua Bulla *Romanum* abtulit omnes poenas extra jus commune latas à Sixto, exceptis poenis contra simoniacè ordinantes, & ordinatos. Ulterius nec ista poena suspensionis, neque alia censura habetur in Bulla Pii II. *Cum ex Sacrorum &c.* *Barbof. cit. num. 14., Passer. cit. num. 840.* Dicendum tamen omnino est cum eodem *Barbof. num. 13.* aliisque, peccatur mortaliter, qui ordinaretur sine dispensatione interstitiorum, utpote quia faceret contra Canones in re gravi.

Q. VI. An Ordinandus ab alieno Episcopo debeat habere literas dimissorias; à quo sint concedendæ, & quæ poenæ statutæ sint contra ordinatos sine talibus literis.

R. I. Quamvis Episcopus debeat per seipsum suis subditis Ordines conferre, ut ex Trident. *sess. 23. c. 3. de reform.*, nihilominus si ex legitima causa fuerit impeditus, ipsius subditus, ut ex Tridentino ibidem, poterit de ejus consensu ab altero Ordinario Ordines suscipere. Illæ autem literæ, in quibus talis consensus, seu licentia exprimitur, dicuntur *dimissoria*, quia per eas unus Prælati dimittit ad alium; vel etiam *Reverenda*, ut ex Trident. *sess. 7. c. 10. de reform.*

Antequam hujusmodi literæ concedantur, Ordinandus est examinandus à proprio Ordinario ex Trident. *sess. 23. c. 3. de reform.*; & solum id posset relinquere Episcopo ordinanti, quando ex aliqua causa foret valde incommodum illud peragere. Verum tamen est Episcopum ordinantem posse, si velit, iterum examinare alienum subditum à proprio Ordinario examinatum: *Barbof. de potest. Episc. alleg. 7. n. 29.* Præterea, at concedantur hæc literæ dimissoriæ, necesse est rationabilem causam intervenire ex Trident. *sess. 7. c. 11. de reform.* Quorum verò Episcoporum literas dimissorias habere debeat Ordinandus, constat ex dictis capite superiori *quæst. 2.* Ibidem etiam dictum est Prælatos Regulares concedere posse suis subditis has literas, simulque explicatum ad quem Ordinarium dirigere debeant.

R. II. Capitulum, Sede Vacante, infra annum computandum à die vacationis, non potest has literas dimissorias concedere: *Trident. sess. 7. c. 10. de reform.* Excipit archatas ratione alicujus Beneficii recepti, vel recipiendi. Illi autem dicerentur archati ratione recepti Beneficii, qui ratione ipsius tenentur Ordines recipere; uti esset assumptus ad regimen Ecclesie parochialis; obtinentes Dignitatem, vel Canonicatum, quia habent Ordinem annexum; seu habentes Beneficium exigens servitium personale, cui non possit satisfieri, si aliquis

Ordo non recipiatur: *Barbof. de offic. Episc. alleg. 7. num. 11., Garzias p. 5. de benef. c. 7. n. 98.* Illi verò dicuntur archati ratione Beneficii recipiendi, qui habentes Primam Tonsuram per electionem, seu præsentationem acquisierunt jus ad aliquod Beneficium, quod tamen obtinere non possunt nisi habeant aliquem Ordinem Majorem: *Barbof. cit. Idem dicendum, si Collator velit conferre, vel Patronus præsentare Laicum Beneficii incapacem.* Hic, intelligitur archatus ratione Beneficii recipiendi, quapropter Capitulum, Sede Vacante, potest illi dare dimissorias ad Tonsuram recipiendam: *Garz. cit. p. 5. c. 7. n. 102., Card. de Luc. de Benefic. dist. 71. n. 7.*

R. III. Ordinati absque literis dimissoriis suspensionem incurunt ex Bulla Pii II. *Cum ex Sacrorum.*

Q. VII. An ordo servandus sit inter receptionem unius, vel alterius Ordinis; & quæ poena imposita sit Transgressoribus.

R. Cum Ecclesia instituerit ordinem, seu gradum, quibus ad Presbyteratum est ascendendum, utique sine gravi culpa non potest inverti talis ordo, utpote quia fieret in re gravi contra id quod instituit Ecclesia. Præterea, qui ita per saltum ordinaretur, suspensus remaneret ab Ordine per saltum suscepto, ut ex *cap. Tua Litera de Clerico per salt. promot.*

De Temporibus, quibus Ordines suscipiendi sunt, & de poenis contra Promoventes, seu promotos extra tempora à jure statuta, dictum est capite superiori.

Regulas pro praxi videas in fine capitis sequentis.

C A P U T IV.

De Titulis, ex quibus aliquis potest ad Ordines promoveri.

Q. I. EX Quibus titulis possit aliquis ad Ordines promoveri; & de poenis contra Promoventes, & Promotos sine titulo.

R. Cum non deceat Ecclesie Ministris mendicare, vel sordidum aliquem questum exercere; inde est decrevisse Tridentinum *sess. 21. cap. 2. de reform.* nullum promovendum ad Ordines Sacros, nisi pacificè obtineat Beneficium, quo honestè possit sustentari. Vult deinde tale Beneficium non posse resignari, nisi facta mentione ad illius titulum aliquem fuisse promotum; & resignationem nullam esse, nisi conflet aliunde habere, unde commodè vivere possit. Addit Concilium ordinari posse etiam obtinentes pensionem, vel patrimonium, quibus possint sustentari, si ita Ordinarius judicaverit pro necessitate, vel utilitate Ecclesiarum suarum; unde hunc titulum solum dispensativè fieri legitimum docet Fagnanus in *cap. Episcopus de Præbend. & Dignitat.*

Alter titulus est paupertatis, sive professionis Religiosæ pro Regularibus, qui tamen titulus solummodo veris Regularibus, prodest, ut ex Bulla S. Pii V. *Romanus Pontifex*; unde hic titulus non prodest non professis, vel etiam nulliter professis, ut ex Rotæ sententia docet *Garzias p. 2. de Benef. c. 5. num. 11., Barbof. de potest. Episc. p. 2. alleg. 19. n. 5.*

R. II. Episcopus ordinans aliquem sine titulo, si non habeat unde vivat, tenetur illi necessaria alimenta præstare: *cap. cum secundum 16. de præbend.* Quod si aliquis promotus fuerit ad Ordines Sacros sine titulo à pluribus Episcopis, ad Subdiaconatum v. g. ab Episcopo originis, & ad Diaconatum ab Episcopo domicili, uterque tenetur in solidum illi alimenta præstare: *Fagnan. in cap. cum secundum num. 24. de Præbend.* Idem dicendum de Episcopo concedente non habenti titulum literas dimissorias pro recipiendis Ordinibus ab alie-

nq

no Episcopo; nam non debet illas concedere, nisi prius inquireret de titulo, aliisque Ordinandi requisitis. Præfatam autem poenam non incurrit Episcopus sine sua culpa aliquem ordinans sine titulo, quia e. g. fuit deceptus; neque etenim in damnum revocanda est res, quæ culpâ vacat: *Fagn. cit. n. 62.*

Si verò Episcopus promovens aliquem sine titulo pacificè cum Ordinato de non exigendis ab ipso Ordinate alimentis, Episcopus per triennium suspensus remaneret ab Ordinum collatione, & Ordinatus perpetuò ab Ordine sic suscepto: *cap. si quis ordinaverit 45. de Simon.* Ultraquamquod videtur hic Simonia intercedere: si etenim remittatur jus ad exigenda alimenta, ut Ordo obtineatur, idem est ac dare illud temporale pro spirituali consequendo, quod importat manifestam Simoniam.

Item S. Pius V. in sua Bulla *75. Romanus Pontifex* decernit Episcopum ordinantem sine titulo Beneficii, vel Patrimonii Religiosum non professum, vel solum professum ad tempus, itaut possit ad sæculum redire, remanere ipso jure per annum suspensum à talium ordinum collatione, Ordinarium verò ab executione Ordinum, & fieri Irregularem, si in iisdem ministraverit.

R. III. Non desunt qui putant generaliter verum esse omnes ordinatos sine vero titulo suspensos remanere, & hanc suspensionem haberi *can. neminem, can. Sanctorum 70. dist.* Et quamvis revocata videatur *cap. cum secundum de præbend.*, ubi solum culpabiliter Ordinanti aliquem sine titulo gravamen imponitur illum alendi, nihilominus alii placet apud *Barbofam de offic. Episc. p. 2. alleg. 20. num. 25.*, in eo capite solummodo auferri suspensionem ordinati, quoties solus Ordinaris est in culpa; adeoque si etiam Ordinatus, fingendo titulum, fuerit in culpa, re vera antiquam suspensionem incurere. Insuper juxta hanc distinctionem volunt intelligendum Tridentinum, dum *sess. 21. c. 2. de reform.*, quoad hoc antiquorum Canonum rigorem innovavit. Favet declaratio S. Congregationis apud Fagnanum in *cap. cum secundum n. 69.*

Verum cum non pauci Theologi & Canonistæ apud *Barbofam n. 26.*, doceant Concilium non innovasse nisi poenam contra Ordinantem aliquem sine titulo, atque etiam ita declarasse S. Congregationem testetur *Fagnan. in prax. nov. Episc. p. 1. c. 1. num. 42.*; & cum pariter apud eundem *n. 33.* non pauci, quibus alii addi possent, sentiant non satis constare ex jure promotum ad Ordinem S. mentiondo, & fingendo titulum, puta patrimonium, suspensum remanere, hinc est saltem dubium esse an verè incurrat suspensionem: in dubio autem poenæ, & censuræ non sunt admittendæ. Limitanda tamen hæc doctrina quoad Ultramontanos, qui si ordinentur ab Episcopis Italiæ sine titulo, aut cum titulo ficto remanent suspensi ex Const. Urban. VIII. *Secretis aterna &c.* edita die 11. Decembris 1624.

Q. II. Quale debeat esse Beneficium, & Patrimonium, quorum titulo quis petat ordinari.

R. I. Beneficium ad cuius titulum aliquis vult ad Sacros Ordines promoveri, debet esse sufficiens ad honestè vivendum, ex Trident. *sess. 21. de reform.* nec potest suppleri adjectione etiam pinguis patrimonii, si hoc sit extra Diocesim, in qua quis possit ordinari ex dictis *cap. 2. quæst. 2. resp. 2.* Præfata autem sufficientia regulanda est vel arbitrio Ordinarii, vel juxta consuetudinem. Putarem autem quod si modicum quid Beneficio, aut Patrimonio deesset, puta unum, aut duo scuta, non proinde insufficientia essent judicanda; nam de modico non est curandum: *l. si oleum §. fin., & l. seq. ff. de dolo*, & docet in hac materia *Candid. ar. 21.*

n. 17., Dian. tom. 2. tr. 5. resol. 108. Oportet item ex Trident. cit. Beneficium pacificè possideri, hoc est, sine lite. Dicendum nihilominus esset pacificè possideri, quoties lis non esset quoad dominium Beneficii, sed solum quoad aliquid pertinens ad ipsum Beneficium, puta domum, prædium &c. *Barbof. de Offic. Episc. p. 2. alleg. 19.*

R. II. Item Patrimonium ad cuius titulum aliquis ad Sacros Ordines admittitur, oportet ex Tridentino sufficiens esse ad congruam sustentationem. Et cum debeat ad sustentationem Ordinati deservire, oportet esse constitutum super re immobili, nam res mobiles facillè pereunt; & super re immobili certa, ut satis constare possit de ipsius reddito. Quamvis autem census redimibiles inter immobilia computentur: *Clement. Exiit de v. f. §. Cumque &c.*, atque ideo non pauci, quos sequitur *Barbofa alleg. 19. n. 55.*, putent patrimonium constitui posse super censu redimibili, nihilominus cum hujusmodi capitalia non rarò pereant, optimum esset super iis patrimonia Ecclesiastico-rum non fundari.

Item notandum hujusmodi bona immobilia fructifera, non debuisse esse hypothecata pro debito, nam tunc ordinatus non posset ex ipsorum fructibus sustentari, ut vult Tridentinum. Si verò Ordinandus sit ære alieno gravatus, cui tamen non sint sua bona hypothecata, talia bona poterunt ipsi pro patrimonio deservire, quia verè habet dominium ipsorum, & habet jus ut fructibus sustentetur: *Barbof. cit. num. 55.* Non expedit tamen hos ad Sacros Ordines promovere; & intervenit culpa gravis, ut ex aliis notat idem *Barbofa*, si ex hoc grave damnum interveniat Creditoribus.

Q. III. An liceat Patrimonium alienare, vel restituere ei, qui donavit; & an valida foret illius alienatio.

R. Certum est, absolute loquendo, nec Beneficium, nec Patrimonium, quorum titulo aliquis Ordinem susceperit, posse resignari, & alienari, ita etenim decrevit Tridentinum *sess. 22. c. 2.* Solum posset restitui ei, qui tradidit, si de consensu Episcopi appositum fuisset pactum de eo restituendo, statimac Clericus ordinatus habuisset aliunde ex quo viveret. Ratio est quia, tunc restitutio non adversatur Tridentino, cui satis est, si Clericus possit honestè sustentari: *Barbof. p. 2. alleg. 19. num. 59., Diana t. 2. tr. 5. resol. 107.* Aliis placet restituendum patrimonium donanti, quando donatio facta est Clerico cum pacto de retrodonando, postquam Ordines susceperit. Id non placet *Barbofæ alleg. 20. num. 30.*, & quibusdam aliis, eo ductis fundamentis, quod hujusmodi pactum de retrodonando, utpote contrarium Tridentino, non teneat. At contraria opinio mihi magis arridet; nam donatio facta cum pacto præfato est donatio merè ficta, ex tali autem donatione non potuit transferri dominium in Clericum, vel ad summum ad tempus limitatum: unde, eo elapso, cum statim cesset dominium Clerici, necesse est patrimonium ita donatum primo domino restituere: *Sanch. de Matr. l. 6. disp. 32. n. 8.; Salmant. de Ordin. cap. 6. n. 82., Tambur. de Ord. c. 6. §. 4. n. 12.*

R. II. Alienatio patrimonii facta à Clerico non habente unde honestè sustentetur, irrita est, si fiat sine Episcopi consensu. Ratio est quia, Tridentinum dicit hujusmodi patrimonium sine licentia Episcopi nullatenus posse alienari; ea autem dictio nullatenus importat ipso jure nullitatem actus, ut docet *Barbofa de potest. Episcop. alleg. 19. n. 75., & diction. 226. n. 4.* Unde ruit fundamentum contrarium, quo dicitur talis alienatio valida, quamvis illicita, quia Tridentinum eam prohibet, non verò irritat. Ruit, inquam, quia cum Tridentinum dixerit nullatenus posse alienari, ex dictis non

non solum prohibuit, sed etiam irritavit alienationem. Eodem modo ac de alienatione discurrendum est de hypotheca, ut observat Barbosa *alleg. cit. n. 85.* est etenim quaedam alienatio.

Si verò Clericus habeat aliunde unde vivat, valida censenda esset talis alienatio, quia cessat ratio quare Concilium irritavit talem alienationem factam sine Episcopi consensu. Immo non pauci putant, eo etiam deficiente, licitam esse; siquidem Tridentinum *sess. 24. c. 2.* ponit particulam *donec*, quæ est restrictiva, & videtur significare huiusmodi alienationem sine Episcopi licentia fieri non posse, donec Clericus habeat, unde honestè sustentetur: *Azor. t. 2. l. 3. c. 4. q. 3. Palauz tr. 27. p. 11. n. 13. Barbosa. alleg. 19. n. 88.*

Regula in praxi observanda.

I. Non sinat Confessarius Adolescentulos, seu Juvenes, quorum saluti incumbit, Statum Ecclesiasticum assumere, nisi in eis Divinæ Vocatio- nis signa elucescant. Perversi Cleri mores totam inficiant Ecclesiam, cum cæteri, juxta Ecclesiasti- corum exempla vivendo, tunc salutem consequu- turos sibi blandiantur. Hanc Ecclesiæ ministrorum pravitatem esse veluti quoddam præambulum etiam ad novas hæreses, non pauci docuerunt. At qualis est fœculenta scaturigo illorum Ecclesiæ Mini- strorum, in quibus non aliud esse diceret veri Ec- clesiæ Ministri, nisi Ordinis characterem? Non alia utique est nisi quia non vocati fuerunt à Deo, sed Ecclesiasticum statum elegerunt e. g. ex amore sibi viduum & necessaria comparandi; unde spe- ctare videntur Ecclesiastica ministeria, sicut quæ- cumque alia fordida artificia, quæ ex solo sine sibi necessaria acquirendi exercentur. Alios ad Ec- clesiam vocavit amor divitiarum, seu ambitio di- gnitatum, unde postea, ita vitam instituunt, ut apud fidelem populum nil ipsis sit contemptius, & abjectius, ut Catechismus conqueritur. Jam autem antea suas querelas altè extulerat D. Bernardus, seu potius Gaufridus Abbas IV. Clarevallensis de- clamatione in Evangelium: *Ecce nos reliquimus omnia.* Postquam igitur observavit non paucos ex Ecclesiæ ministris non à Domino, sed ab amore ditescendi, & honorum, vel etiam voluntate Pa- rentum, aut Consanguineorum in Ecclesiam introi- se, ita subdit: *Honorati incedere volunt, placere student hominibus, delectari, & superbiere, & huic saeculo per omnia conformari. Audi querelas Do- mini quid super hac tanta hominum temeritate lo- quatur patiens redditor, penitentia potius cupiens quam vindictam: Ipsi (inquit Osea 8.) regnaverunt, & non ex me: Principes extiterunt, & non vocavi eos. Universi siquidem in ordinibus Ec- clesiasticis, caterisque ad Sanctuarium pertinentibus, honorem quærentes proprium, aut divitias, seu cor- poris voluptatem, possident qua sua sunt, non qua Jesu Christi, manifestè prorsus, & indubitanter, non ea, qua Deus est Charitas, sed aliena à Deo, & omnium radix malorum cupiditas introducit. Quid istud temeritatis, immo quid insaniam est? Ubi ti- mor Dei? Ubi mortis memoria? Ubi gehenna me- tus, & terribilis expectatio illa judicii? Sponsa nec cubiculum, nec cellam ingredi, nisi Rege in- trodente presumit: tu irreverenter irrui nec vo- catus, nec introductus: Trahe me post te, ait illa Cant. 1. in odorem unguentorum tuorum curremus. Nunc autem trahit sua quemque voluptas, & odo- rem turpis lucri sectantes, questum æstimant pieta- tem, horum certa est damnatio.*

II. Quamvis Tridentinum non explicet quos scientiæ gradus exposcat in Ordinando, solumque scientiam pro ratione Ordinum in eo exposcat, nihilominus dissuadeat Confessarius suo Pœniten- ti

inter Ecclesiæ ministros adnumerari; & maxime ad Sacerdotium ascendere, si studere nolit; vel si ita rudis sit ingenii, ut etiam studendo haud pos- sit scientiam saltem mediocrem acquirere. Quidam qui vel studium abhorrent, vel studendi sunt in- capaces, ea ratione etiam ad Presbyteratum ad- mittuntur, quia dicuntur non habere voluntatem alios regendi, sed solum sibi vacandi. At institu- ti sunt ne à Christo Sacerdotes, & ab Ecclesiæ or- dinati, ut sibi solis vacarent? Nonne ut dicitur *Malach. 1.*, lex ex ipsorum ore requirenda est, & scientia ex ipsorum labiis. Certè vetus Ecclesiæ disciplina otiosos Sacerdotes nunquam admittit, ac proinde nec ipse Catechismus vult Sacerdotio ini- tiandos, qui non possint populos instruere. Ra- tio adducta solum aptari posset iis Religiosis, qui nullatenus curæ Animarum incumbunt, quales sunt Carthusiani &c. quamvis & ii ex defectu scientiæ possint proprio, & aliorum Religiosorum progres- sui non mediocriter obesse.

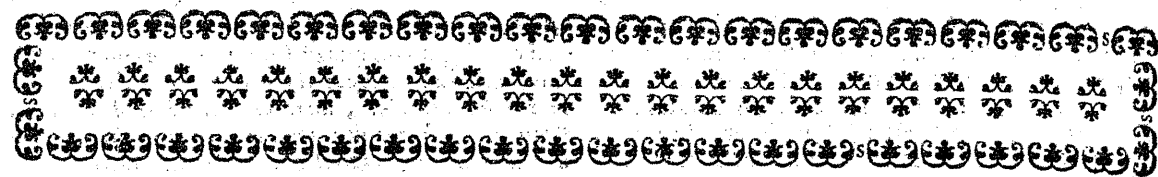
Uterius qui spondere poterit dicentem ante ordinationem velle sibi soli vacare, adimpleturum postea promissa? Ego nullos indoctos audaciores vidi; atque ut obtineant facultatem confessiones saltem audiendi, nullum non movent lapidem. Interim qualia futura sint ipsorum consilia, & res- ponsa in gravissimum animarum detrimentum ne- mo non videt. Quædam defumo ex D. Bernar- do, qui exponens illa verba: *Ecce nos reliquimus omnia*, ita insurgit in indoctos Sacerdotes: *Quo- modo excusare ignorantia possit hominem, qui se magistrum infantium, Doctorem incipientium pro- fitetur? Ignorans utique ignorabitur: immo & mul- tos ignorare faciet, & ignorari. Quid enim peri- culi sit, ubi non invenit Pastor pascua, ignorat Dux itinervis viam, Vicarius nescit Domini volun- tatem, Ecclesia quotidie multipliciter, & misera- biliter experitur... Itaque hac dote (scientiâ nempe) carens, frustra sibi, tanquam per Christum in- trojerit, blandiatur; siquidem dicitur ignorantis: Si cæcus cæco ducatum præstet, ambo in foveam ca- dunt.*

III. Pius, & Doctus Confessarius semper sua- deat Ecclesiæ Prælati, ne faciles sint in promo- vendo ad Ordines ob Ministrorum penuriam: ut enim scribit Gelasius Papa ad Episcopos Lu- caniæ, *Convenientia Ecclesiæ ministeria reparanda sunt, non inconvenientibus meritis ingerenda... Ne per occasionem supplenda penuria Clericalis, vi- tia potius Divinis cultibus intulisse, non legitima familia Domini putemur procurasse compendia.* Ita can. *Monachus dist. 77.* contrariam praxim deplora- ans S. Bernardus in Tractatu de *Convers.* ad Cle- ric. c. 20. hæc inter alia habet: *Ditata videtur Ec- clesia. Ipse etiam Cleri Sanctissimus Ordo, Fratrum numerus super numerum multiplicatus est. Verum est multiplicasti gentem, non multiplicasti latitiam, dum nihil minus apparet decessisse meriti, quam numeri accessisse. Curritur passim ad S. Ordines, & reveren- da ipsis quoque spiritibus Angelicis ministeria homines apprehendunt sine reverentia, sine consideratione.*

IV. Quamvis Ministrorum exiguus numerus, vel quia qui dantur Ministri minus sint idonei, inducere possint Ordinarium ad dispensandum in Interstitiis, id tamen non passim faciendum cre- derem, ut sufficienter vocatio, & mores Ordinandorum probari possint. Minor quidem requi- ritur causa pro dispensando in Interstitiis à Sub- diaconatu ad Diaconatum, quapropter Tridenti- num *sess. 23. cap. 11.* id arbitrio Episcopi relin- quit: major nihilominus requiritur pro dispensan- do ab Interstitiis inter Ordines Minores, & Sub- diaconatum; unde ad hanc dispensationem con- cedendam vult Concilium intervenire debere vel necessitatem, vel utilitatem Ecclesiæ. Et ratio est quia

quia, cum ascendendo à Minoribus Ordinibus ad Subdiaconatum, status mutetur, nec liceat amplius ad sæcularem vitam redire, conveniens est Subdiaconatum majori cum ponderatione suscipere. Pro dispensando verò ab Intersti- tiis à Diaconatu ad Sacerdotium exposcit Con- cillium conjunctivè necessitatem, & utilitatem Ecclesiæ; cum etenim Sacerdotium sit Ordo tan- tæ excellentiæ, & dignitatis, exposcit longio- ris temporis præparationem. Inter alias dispen- sandi Interstitia causas ponitur causa studiorum, quæ reducitur ad utilitatem Ecclesiæ. Conside- randum etiam ex Canonistis est, si ætas sit pro- vecta, quod tamen intelligendum est, si simul cum ætate creverit etiam probitas vitæ. Innoc. XII. postquam in sua Constitutione *Speculatores*, com-

mendavit in conferendis Ordinibus fervare Ec- clesiæ disciplinam quoad Interstitia, Tempora &c., inter alia hæc habet: *Ante meritum laboris, ante tempus examinis, ante experientiam disciplina, Sacerdotalis honor non probatis minimè tribuatur; nec unquam heri sacrilegi, hodie Sacerdotes, heri profani, hodie Sacrorum Antistites, veteres vitio, virtute rudes, & recentes, Discipuli simul, ac Magistri pietatis creentur; sed ita tantum, juxta constitutas à Majoribus leges, ab humili gradu fi- delis populi, ad sacrorum administrationum subli- mitatem promoveantur, qui post mutatum habitum sæcularem diuturna conversatione inter Clericos fue- rint comprobati, ac multo tempore didicerint, qua postmodum alios docere ceperint.*

TRACTATUS XXI. DE SACRAMENTO MATRIMONII.

Quanquam felicissimi jure illi dicantur, qui sectantes continentiae virtutem, nullisque mundi curis distracti, caelestium rerum cogitationi, ac asequutioni incumbunt; nihilominus quia, ut Apostolus 1. ad Cor. 7. dixit: *Unusquisque proprium donum habet à Deo, alius quidem sic, alius vero sic*, unde non omnibus datur carnis rebellionem cælibatu refranare, hinc fidelibus est etiam Matrimonii sanctitas exponenda, ut inviolatam servare satagant. De Matrimonio igitur, quod Christus presentia sua approbavit, quodque ad sublimem Sacramenti statum evexit, modò Tractatum instituo, ut Parochi valeant edocere populos quomodo sanctè illud sit contrahendum, & quomodo sanctè inter conjuges fides servanda; atque ita Apostoli effatum ad Hebr. 13. verificetur: *Honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus.*

Q U Æ S T I O I.

De Sponsalibus.

Cum Sponsalia sint quasi præambula ad Matrimonium, ideo antequam de eodem Matrimonio sermone instituantur, quæ pertinent ad Sponsalia veniunt explicanda.

C A P U T I.

De Essentia Sponsalium; & de requisitis ad ea.

Q. I. Quid sint Sponsalia; & cur Matrimonium præmittantur.

R. I. Sponsalia propriè dicta bene definiuntur, si dicantur esse *Mutua promissio futuri Matrimonii*. Similis definitio habetur *can. noster 30. q. 5. & leg. 1. ff. de sponsal.* Hæc autem definitio melius innoteat ex quæstis infra apponendis.

R. II. Matrimonio præmittuntur Sponsalia, ut interim Sponsus considerare possit statum, mores & conditionem Sponsæ, & e contra; atque ita non ex cæco amore, sed ex prudenti inquisitione inean postea indissolubilem contractum. Deinde hoc intervallo explorandum est an aliquod forte inter eos adit impedimentum. Tertio, ut eodem temporis intervallo Sponsi jugiter orationibus incumbant, ut nubere possint in Domino; atque ita deinde frui tranquilla pace, & patienter molestias ferre Matrimonii.

Q. II. Quæ intentio requiratur in contrahentibus ad valorem Sponsalium.

R. Qui promittit Sponsalia non solum tenetur habere animum promittendi, sed etiam debet habere animum se obligandi; nam promissio de sua

essentia importat obligationem, unde per hoc quod aliquis nolit se obligare, destruit essentiam ipsius promissionis. Præterea actus agentium non operantur ultra voluntatem eorum: *l. in agris 16. ff. de acquir. rer. domin. l. non omnis 19. ff. de reb. credit. si certum potatur, cap. fin. de preben.* unde si quis promittat sine intentione se obligandi, nulla ex hoc oriri potest obligatio: *Sanch. l. 1. disp. 9. num. 5., Bonac. de matr. q. 1. p. 2. num. 5.* Id etiam verum est, etsi talis promissio fuerit jurata, nam etsi jurandi intentio persistat, juramentum non obligat, quando deficit animus se obligandi: *D. Th. in 3. d. 39. q. 1. ar. 3. q. 3. & jam alibi dictum est.*

Q. II. An promissio ad Sponsalia requisita debeat esse mutua; & quam pariat obligationem, si mutua non sit.

R. I. Cum Sponsalia sint præambula ad matrimonium, in quo intervenit mutuus contrahentium consensus, consequens est ad sui valorem exposcere mutuam promissionem de matrimonio futuro; unde *l. 1. ff. de sponsal.* Sponsalia dicuntur repromissio, id est utriusque promissio. Præterea Sponsalia sunt contractus onerosus ultro citroque obligans, adeoque necessaria est utriusque promissio ad inducendum obligationem. Demum cum promissio ante acceptationem non inducat obligationem, ad valorem Sponsalium utriusque partis acceptationem intervenire necesse est: *Sanch. de matr. l. 1. disp. 5. & communiter.*

R. II. Si promissio non sit mutua, ordinariè loquendo, nullam inducit obligationem. Ratio est quia,

De Sacramento Matrimonii.

quia, dum aliquis e. g. promittit aliquam ducere, videtur ea intentione facere talem promissionem, quod simul sibi repromittat, ita etenim exposcit naturam Sponsalium, quæ intendit contrahere; & aliunde verba contrahentium accipienda sunt juxta naturam contractus: *l. ex conducto S. Papinianus ff. locati*, si proinde altera pars non repromittat, nulla confurget obligatio. Dixi, ordinariè loquendo, nam nil obstat aliquem voluisse facere promissionem omnino gratiosam de aliqua ducenda, absque onere ipsius repromissionis: ut si quis foemine ob insignem famulatum sibi præstitum in gravi infirmitate, gratiosè promitteret eam ducturum, absque eo quoddam intenderet obligare ad repromittendum. In tali igitur casu, si foemina acceptet promissionem, promittens tenebitur eam ducere non in vi Sponsalium, sed simplicis promissionis: *Sanch. l. 1. de matr. disp. 5. n. 12. & fere communiter.*

Q. III. An Sponsalia metu extorta valida sint.

R. I. Si Sponsalia inita sint ex gravi metu injustè incusso ipso facto sunt irrita. Ratio est quia, connexorum idem debet esse judicium: *arg. cap. Translato de Const.* unde cum matrimonium ex tali metu contractum sit ipso jure irritum, idem dicendum est de Sponsalibus: *Sanch. l. 4. disp. 19. num. 3.* Addendum quoddam licet alii contractus ex metu gravi, & injusto initi non essent ipso jure irriti, sed irritabiles, hoc tamen non valet de contractu, ex quo, si validus reputetur, sequitur damnum irreparabile, quod eveniret in præfenti; suppositio etenim sponsalia esse valida, statim confurgeret damnum irreparabile, impedimentum scilicet publicæ honestatis: *Reinff. in 1. Decretal. tit. 40. num. 45.* Nec refert tale impedimentum auferri posse papali dispensatione, nam, ultraquam quod damnum subortum ratione contractus ex præfato metu initi debeat posse de jure, seu per sententiam Judicis reparari, id quod fieri potest non de jure communi, sed solum ex Papæ dispensatione impossibile dicitur, ut probat *Fagnan. in cap. de illis n. 42. de despons. impub.* adeoque impedimentum per solam Papæ dispensationem auferribile, bene dici potest irreparabile.

Neque etiam valida forent talia Sponsalia, quamvis firmata fuissent juramento; nam ex dictis *tr. 8. q. 1. c. 3. quas 5. resp. 3.* juramentum firmare non potest contractus, quos jus vult irritos ob publicam utilitatem; & ex hac causa irritantur sponsalia ex metu gravi injusto inita, ut colligitur ex *cap. literis de despons. impub.* & tradunt DD. quos sequitur *Barbosa in collect. t. 2. l. 4. tit. 2. c. 11. n. 4.*

R. II. Etiam Sponsalia ex levi metu inita sunt invalida quoad forum conscientie. Ratio apud me validissima est quia, non dantur sponsalia valida nisi ex utraque parte oriatur obligatio contrahendi matrimonium, hæc autem obligatio non datur respectu illius, qui ex quocumque metu se obligavit; cum etenim passus fuerit injuriam, non tenetur in foro conscientie stare promissis, ut dixi etiam *tr. 14. q. 1. c. unic. quas 4.* & tradit quoad casum præfentem ex *Navar. Gabriel à S. Vincent. d. 4. q. 5. num. 49.* Totam ergo obligatio in Sponsalibus ex quocumque metu initis remanet penes illam partem, quæ sine metu fidem dedit, non quidem in vi Sponsalium, sed ratione liberæ promissionis ab alia parte acceptatæ.

Q. IV. Qui possint contrahere Sponsalia.

R. Ad validè contrahenda sponsalia requiritur contrahentes saltem septennium explevisse, ut ex *cap. literas, cap. accessit, cap. ad dissolvendum de despons. impub.* & *cap. unic. eod. tit. in 6.* Ratio autem est quia, non dantur vera sponsalia sine vera promissione, quæ fieri non potest nisi aditus usus rationis, qui non præsumitur adesse nisi post

septennium. Verum tamen est, quoddam si pauci desint dies ad septennium complendum, sponsalia forent validè reputanda, nisi manifestè constaret non adesse usum rationis, quia quando parum deest, quasi nihil desse videtur, ait *S. Th. 3. p. 9. 43. in addition. ar. 2. ad 7.* Item valida essent Sponsalia, si nondum expleto septennio, malitia suppleret ætatem. Ratio est, tum quia in tali casu etiam validum est Matrimonium contractum ante ætatem à jure requisitam, ut ex *cap. Juvenis de Sponsal.* & *ex cap. unic. de despons. impub. in 6.* idem ergo dicendum est de Sponsalibus. Tum quia ad valorem Sponsalium fat est contrahentes intelligere quod agunt: *l. in Sponsal. 14. ff. de despons.* Tum quia jus exigit septennium ad valorem Sponsalium, quia præsumit ante talem ætatem non adesse usum rationis, si ergo adfit, jus cessat obligare, quia corrumpit præsumptio, in qua fundatur: *Sanch. lib. 1. disp. 16. n. 9., Basili. l. 12. c. 5.*

Præterea in Contrahentibus Sponsalia nullum debet esse impedimentum sive impediens, sive dirimens Matrimonium, nam etsi impedimentum esset tantum impediens, illicitè matrimonium contraheretur, promissio autem de re illicita nunquam subsistit, etsi juramento firmetur, ut ex se constat.

Si verò hujusmodi impedimentum esset tantum ad tempus, ut si quis novisset castitatem tantum ad tempus, valida essent Sponsalia si promississet contrahere matrimonium pro tempore habili, nam tunc talis promissio nullam contineret peccatum. De consensu Parentum requisito ad contrahenda Sponsalia, dixi *tr. 10. q. un. c. 1. quas 3.*

Q. V. Quomodo exprimenda sit mutua promissio requisita ad Sponsalia.

R. I. Primò certum est talem promissionem externè esse manifestandam, nam aliàs acceptari non posset, adeoque nullam induceret obligationem: *S. Th. 2. 2. q. 88. art. 1.* Deinde cum Sponsalia importent mutuam contrahentium promissionem de matrimonio contrahendo, necesse est verba, quibus contrahuntur, juxta usitatum loquendi modum significare eandem promissionem: *Sanch. de matr. l. 1. disp. 18. num. 4.* Non essent proinde sufficientia ad contrahenda sponsalia ea verba, quæ nudum propositum, seu propensionem significarent. Verba proinde apta ad contrahenda sponsalia sunt hujusmodi: *Promitto tibi Matrimonium: ducam te: habebas me pro infami nisi ducam te: obligo me te ducere.* Idem puto dicendum de illis verbis: *promitto te non deserere*, si intercessit tractatus Matrimonii, nam tunc ea verba vel indicant, vel includunt Sponsalia; ex antecedentibus enim & subsequentibus desumunt interpretationem: *Sanch. l. 7. de Matr. disp. 18. num. 19., Gobat. tr. 10. cas. 1. n. 63.* Item puto verè contrahi Sponsalia per hæc verba: *Tu es mea uxor*; quamvis etenim talia verba potius videantur significare matrimonium de præfenti, cum nihilominus sciant contrahentes non posse contrahere matrimonium sine Parocho, & testibus, dicendum est per eadem voluisse solummodo contrahere Sponsalia.

Oportet tamen semper advertere, quoddam una pars aliquo ex modis præfatis promittit matrimonium, altera verè ac repromittat, nam non dantur Sponsalia sine mutua promissione. Hinc quamvis sustineatur matrimonium quando viro e. g. dicente *accipio te in uxorem* mulier responderet placet, quia matrimonium claudicare non potest, nec alia ratione acceptari, quàm ut matrimonium: *Sanch. l. 1. de matr. disp. 5. num. 6.* nihilominus non satis per *ly placet* exprimi mutuam consensum ad Sponsalia, docent non pauci DD. Ratio est quia, à muliere talia verba acceptari possunt in vi simplicis promissionis, quo pacto non repugnat claudicare. Tum quia in dubio magis præsumitur pro

libertate, quam pro obligatione: *l. Arianus 47. ff. de obligat. & action. & leg. quidquid ff. de v. 15. unde ex regul. 30. Jur. in 6. habemus In obscuris minimum esse sequendum. Nec refert ex cap. Abate de v. s. haberi, verba interpretanda esse ut res potius valeat, quam pereat; hoc etenim verum est quando certus est consensus in aliquam rem, & controversia solum est de aliqua verborum ambiguitate, non vero quando ex verbis non constat de consensu: *Sanch. cit. num. 5., Engel. de Sponsal. 5. 2. num. 8., Ledesm. de matr. q. 43. a. 1. dub. 2.**

Aliqui putant etiam verba, quibus duo clandestine matrimonium contraherent, quamvis non sufficiant ad valorem matrimonii, sufficere tamen ad valorem Sponsalium. Ego tamen omnino adhaereo contrariae opinioni, quia ille contractus omnino caret forma illi essentiali ex dispositione Tridentini *sess. 24. de refor. matr. cap. 1.* Praeterea Concilium illi resistit, & omnino annullat, quia est contra bonos mores: ubi autem contractui deest forma à jure requisita, ex omni parte irritus est: *arg. cap. quod in dubiis de remunerat. sicut nulla oritur obligatio ex contractu, quem irritat jus, quia est contra bonos mores: leg. non dubium C. de legib. Unde non attendenda hic ea ratio, quae habetur cap. unic. de despons. impuber. in 6. qua dicitur quod adus, qui non valet ut sit, valere intelligitur ut fieri potest; nam talis ratio solummodo attenditur quando defectus solum se habet ex parte contrahentium, non vero quando adus ius resistit illum annullando; vel quando ipsi deficit necessaria solemnitas, seu forma, hac etenim deficiente, deest ipsius essentia: *Sanch. l. 1. disp. 21. num. 3., Barbosa. de potest. Episc. p. 2. alleg. 32. n. 143.* Ex praefata igitur ratione solum dici potest matrimonium clandestinum inter impuberes, vel inter puberem, & impuberem habere vim sponsalium, ut ex cap. unic. cit. & ex cap. ult. de desponsal. impuber. nam jus illi non resistit, cum Tridentinum solummodo annullaverit matrimonium clandestinum, quod aliàs de jure erat validum; quin immo favet, & vult considerandum in ratione sponsalium, ut patet ex praedictis capitulis. Oportet tamen contrahentes talem non habuisse intentionem, ut si ipsorum matrimonium subsistere non posset ratione matrimonii, nollent alia ratione non valere: *Sanch. cit. n. 2., Palaus disp. 5. p. 4. num. 3.**

R. II. Mutua promissio Sponsalium exprimi potest etiam signis absque verbis. Dum igitur talia interveniant signa, ut juxta communem estimationem intelligantur significare mutuum consensum, per ea intelliguntur contrahi sponsalia; nisi etenim de mente constet, verba, & signa interpretantur juxta communem intelligentiam, ac loci consuetudinem: *arg. leg. habeo ff. de suppl. l. semper in stipulat. 34. ff. de reg. jur. c. ex literis il 1. de Sponsal.* Hinc si praecesserit tractatus de Sponsalibus, immisso, & acceptatio anuli praesumuntur indicare mutuum consensum in futurum matrimonium: *Mascard. de probat. conclus. 1024. à n. 2., Menoch. de praesumpt. l. 3. p. 2. à num. 1., Sanch. l. 1. de Sponsal. disp. 22. n. 3.* Idem quod de annuli traditione, si praecesserit tractatus de matrimonio, dici debet de missione, & acceptatione aliorum, quae inter Sponsos solent intervenire: *Sanch. n. 5., Gobat. tr. 10. cap. 2. num. 69.* Idem dicere solebant DD. si unus porrigat manum, & altera pars non retrahat, quando praecessit tractatus de Matrimonio, ut videre est apud eundem Gobat. n. 66. At cum infelicissimis his temporibus nimis frequens sit, & familiaris ista mutua manum porrectio, non putarem per eam praesumendam mutuum matrimonii promissionem, sed esse signum.

valde aequivocum; ut loquuntur DD. de immixtione annuli, aliorumque munerum, quando tractatus de matrimonio non intercessit.

Si vero sermo sit de silentio contrahentium, quando scilicet desumi debeat pro signo assensus, adverte *cap. unic. de despons. impuber.* fanciri silentium filiorum coram Parentibus pro ipsis contrahentibus pro consensu reputari. Si vero Filii absint, oportet ex eodem capite aliquo signo ab eis ratificari Sponsalia à Parentibus pro ipsis contracta. Verum tamen est, quod si per epistolam certiorentur à Parentibus de sponsalibus contractis, & ipsi non contradicant, taciturnitas haberi potest pro consensu. Ratio autem est quia, si filii verè non consentirent, ex honestate deberent illico contradicere: *arg. can. honorantur 13. caus. 32.* Oportet tamen advertere dispositionem dicti capituli solum valere pro foro externo; nam pro foro conscientiae standum est intentioni filiorum. Deinde quod dictum est, solum habet locum respectu filiorum tacentium coram Parentibus; ipsi etenim praesumuntur semper filiorum commoda, & utilitatem inquirere: *l. nec in ea 22. §. fin. ff. ad leg. Jul. de adulter.* unde silentium filiorum quoad ea, quae Parentes gesserant, bene usurpari potest pro consensu. Silentium verò filiorum coram Tutoribus &c. non interpretandum pro consensu, cum pro ipsis non militet eadem ratio, ac pro Parentibus, Patre scilicet, & Matre: *Sanch. l. 1. de Sponsal. disp. 23. n. 7. & 9., Barbosa. in cap. unic. de despons. impuber. n. fin.*

Univerfaliter etiam verum est, excepto silentio filiorum coram Parentibus contrahentibus, silentium unius partis coram alia parte promittente, non reputari consensum in sponsalia; quamvis etenim dicatur, quod qui tacet consensum videtur, id solum verum est, dum agitur de solo favore tacentis, vel in levissimum praedictum: *arg. l. qui patitur 28. ff. mandat. & l. si absenti 4. C. si certum petatur, non verò si agatur de ipsius praedictum, & diminutione libertatis: l. in eo 45. §. Dein ff. de rit. nupt. & in tali casu ad summum attendenda ea regula 44. Jur. in 6. Qui tacet non fatetur, sed nec utique negare videtur.*

Regula in praxi observanda.

I. Cum inter Sponsalia, & Matrimonium multum temporis aliquando intercedat, Confessarius, seu Parochus moneant Sponsos interim vacare debere orationi, aliisque pietatis operibus, ut ita dispositi accedant ad hoc Sacramentum recipiendum, ac Deum propitium habeant in oneribus matrimonii tolerandis: addendo insuper matrimonia, quibus via peccatis paratur, infelices exitus non raro habere. Id autem ed magis praestare debent, quò magis tempus contrahendi matrimonii approximatur; unde S. Carolus in Instructio-nibus de Matrimonio haec habet: *Parochus agat omni cohortatione cum Sponsis, ut ad Matrimonii celebrationem non accedant prius, quam peccata diligenter confessi, Sacram Communionem sumserint, saltem triduo ante Matrimonii consummationem; omnino autem & jejuniis, & aliis piis preparationibus ad hujusmodi Sacramentum pura mente accedant.*

II. Notet Confessarius, quòd si aliquis ex Sponsis sicte promissit, vel nescisset ex promissione Sponsalitia oriri gravem obligationem, vel noluisse se obligare sub gravi, sed tantum ex quadam honestate, seu decencia, si postea cogere-tur in-judicio stare sponsalibus, posset etiam juramento affirmare se sponsalia non contraxisse; nam quocumque ex praedictis modis intervenierit promissio, non est vera promissio, adeoque nec ex ea con-

confurgere potuerunt vera sponsalia. Inter signa quibus dignoscitur aliquem noluisse se sub gravi obligare, non solum est, si responderit negativè, interrogatus an vellet sub gravi obligari, sed etiam si renuerit promissione addere juramentum, putando ita eludere gravem obligationem.

III. Ut Sponsi removeantur ab infimul peccando, in nostra Dioecesi sub n. 10. sequens casus reservatur: *Copula carnalis actu consummato inter Sponsos de futuro.* Ad incurrendam autem istam reservationem necesse primò est copulam fuisse consummatam, hoc est, cum actuali pollutione intra vas Sponsae. Deinde necesse est intervenisse vera sponsalia; neque sat est talia solum fuisse reputata, nam ex sponsalibus solum putativè veris, non sequitur dari veros Sponsos. Demum oportet Sponsalia esse absoluta, non conditionata, nam non dantur veri sponsi nisi post adventum conditionis. Hinc non incurreret reservationem, qui cognosceret Bertam, quam promissit ducere sub conditione, quòd consentiat in copulam. Ratio est quia, ante copulam ex defectu conditionis non erant adhuc absolute Sponsi, & solum tales facti sunt post ipsam copulam.

Quoad Sponsalia conditionata, vide quae dicam quaestione sequenti cap. 2.

C A P U T II.

De Obligationibus, quae oriuntur ex Sponsalibus, sive veris, sive fictis, maxime si intervenit copula: ubi etiam de poena apposita resiliendi à Sponsalibus.

Q. I. Quomodo obligent vera Sponsalia.

R. Ex veris Sponsalibus oritur gravis obligatio eadem adimplendi; cum etenim Sponsalia importent promissionem onerosam, mutuum, ac de re gravi, omnino sub gravi est servanda. Hinc jus vult compellendum censuris ad standum Sponsalibus illum, qui vellet injustè ab eis resiliere: *cap. ex literis 10. de Sponsal.* sicut etiam vult censuris impediendum, ne quis contrahat cum aliqua alteri jam desponsata: *cap. praeterea 2. c. si inter 31. de Sponsal.* quae omnia supponunt gravem esse obligationem standi Sponsalibus contractis, nisi interveniat justa causa ab eis resiliendi, de qua re capite sequenti. Cum ergo ex jure supponatur vera Sponsalia obligationem gravem inducere, puto quòd si duo contrahentes vellent se tantum sub levi obligare, non confurgerent rigorosa sponsalia inducentia impedimentum publicae honestatis: *Salmant. tr. 9. c. 1. p. 7. n. 85.*

Q. II. Quo tempore contrahentes Sponsalia teneantur celebrare Matrimonium; & quibus poenis cogi possint.

R. I. Si in Sponsalibus determinatum est certum tempus pro contrahendo matrimonio, utique eo tempore est celebrandum; ita etenim sponsi se obligarunt, & pacta iuxta omnino servanda sunt: *l. penult. C. de pactis.* Nec refert partem alteram non urgere, nam dies statuta interpellat pro homine, ut dicitur *cap. fin. de Locat. & Conduct.* Secus dicendum, si ed quòd altera pars non urgeret, judicari posset remittere obligationem de contrahendo tali tempore.

R. II. Si certum tempus non sit praefixum ad matrimonium contrahendum, contrahi debet statimac datur opportunitas, etsi altera pars non compellat. Haec opinio verior omnino reputanda est, quamvis contradicant Sanchez, & alii. Ea autem primò colligitur ex jure, quo decernitur quòd ubi dies non est apposita pro adimplenda obligatione, statim est adimplenda, nempe statimac datur opportunitas: *leg. in omnib. obligat. ff. de re-*

gal. jur., leg. cum qui §. Quoties ff. de verb. obligat. Neque his clarissimis iuribus obstat quòd dicitur *l. Debitores praesentes C. de pignor.*, nempe quòd si non sit praefixa dies solutioni, debitor non debeat solvere antequam requiratur. Non, inquam, obstat quia in hac lege sermo solum est de debitoribus, qui pignora dederunt, & decernitur non distrahenda haec pignora, aut hypothecas à creditore, nisi prius moneat debitorem. Dispositio proinde hujus legis solum in hoc casu attendenda, aliàs in legibus manifesta esset contradictio. Favet etiam ratio, quia sicut vota adimplenda sunt statimac quis commodè potest, talis enim praesumitur esse rationalis voluntas voluntis, ita de Sponsalibus dicendum est: *Pontius l. 12. c. 6., Palaus disp. 1. de Sponsal. p. 6., Ledesm. de Matr. dub. 13., Coninch. disp. 22. numer. 2.* Nimia proinde dilatio tunc solum licita esset, quando daretur justa causa talis dilationis, ut etiam haberetur *l. saepe ff. de Sponsal.*, vel quando silentium partis non compellentis posset judicari pro spontaneo consensu in talem dilationem.

R. III. Si quis renuat tempore debito contrahere Matrimonium, & non proficiant monitiones, & adhortationes, carcere, aut aliis poenis compelli potest: *Fagnan. in cap. pervenit de adulter. à n. 10., Barbosa. in Trident. sess. 25. c. 3. de reform. num. 19.* atque iis etiam non proficientibus, compelli potest per censuras: *cap. ex literis 10. de Sponsal.* Ubi observandum ad licitè utendum in hoc casu censuris, oportet alia media fuisse inutilia; unde ex dispositione Tridentini hoc remedium modò solum est subsidiarium, dum scilicet alia non sint proficua: *Barbos. in Trident. l. cit. n. 157. & de potest. Episc. alleg. 96. n. 39.*

Hic tamen advertendum, quòd si ex futuro matrimonio praevideantur futura inimicitia, scandala &c. debet Judex sive Ecclesiasticus, sive secularis abstinere à coactione maxime ultima, & finali; nam ita agendo favet etiam Actori, quem postea valde poeniteret contracti matrimonii: *Sanch. l. 1. disp. 29. à n. 4., Covarr. de Sponsal. p. 1. c. 4. §. 1. num. 5.* Hinc quamvis Tridentinum *sess. 25. de Reform. c. 3.* velit contra permanentem obdurato animo in censuris per annum esse procedendum, tanquam in suspectum de haeresi, id tamen non vult attendendum quando agitur in praefatis circumstantiis de cogendo aliquo ad Matrimonium contrahendum; nam jura contraria sunt hujusmodi finali, & nimis coactioni, & potius volunt tunc consulendum libertati matrimonii, ut ex cap. requisivit 17. de Sponsal. Secus esset si ageretur de dotanda seducta, vel de compensando damno, quod pateretur pars, cui injustè negaretur matrimonium.

Q. III. An liceat apponere poenam resiliendi à Sponsalibus.

R. I. Utique non licet apponere talem poenam ex justa causa resiliendi à Sponsalibus. Ratio est quia, poena non debet habere locum, ubi culpa non intercessit. Praeterea talis poena contraria est libertati matrimonii, quandoque etenim habens justam causam recedendi à Sponsalibus, forte iniuret matrimonium, ne talem poenam solvere cogere-tur: eam autem libertatem fovere intendunt jura, ut statim videbimus. Hac ratione neque etiam amittit arrhas, quidquid scilicet datum est veluti in pignus servandi quod in Sponsalibus promittitur, qui ab iisdem justè resilit, quia cum amissio arrhae habeat locum poenae: ob fidem non servatam, ea habere locum non potest, ubi non est culpa: *Sanch. l. 1. disp. 36. n. 4., Laym. l. 5. tr. 10. p. 1. c. 1. n. 8.*

R. II. Justè, & validè apponitur poena solvenda ab eo, qui injustè resilit à Sponsalibus. Hanc

amplector sententiam, quia illi favet ratio, nec contradicit jus. Favet, inquam, ratio, quia sicut irrationabile esset apponere poenam, ubi culpa non interveniret, ut dicitur etiam *l. Sancimus 23. C. de penis*, ita dicitur ratio bene posse habere locum poenam, ubi adest culpa; & hæc utique adest, ubi non est iusta causa resiliendi à Sponsalibus. Deinde huic opinioni favet jus, quod licet velit in matrimonio contrahendo adesse contrahentium libertatem, nihilominus reprobatur libertatem irrationabilem, qua scilicet quis velit sine iusta causa resiliere à promissis. Ita vidimus paulò ante jus concedere etiam censuris compellendum ad matrimonium contrahendum Sponsum, qui non habet iustam causam non exequendi promissa. Deinde jus concedit Sponsalibus apponere arrham in quavis gravi quantitate, & convenire de triplo, vel quadruplo reddendo ab injustè resiliente: *l. arrhis 3. & l. mulier. 5. C. de Sponsal. Palau de Sponsal. disp. 1. p. 12. §. 1. à n. 5. Sanch. l. 1. de Spons. disp. 35. à n. 9. & communiter*. Si ergo jus, ut quancumque libertatem haberent, vellet contrahentes nullam debere subire poenam, et si injustè resiliat à Sponsalibus, non concessisset posse censuris puniri, nec gravissimam subire poenam in arrharum amissione, ac restitutione in duplum.

Is quæ dicta sunt videtur adversari id, quod dicitur *cap. Gemma 29.* ubi ne læderetur libertas matrimonii, improbat poena adjecta Sponsalibus. At ibi sermo est de Sponsalibus invalidis, utpote infra septennium celebratis, à quibus quia quivis justè poterat resiliere, Pontifex meritò improbat poenam iis sponsalibus appositam. Ceterum ridiculam esset credere Canones velle etiam censuris compescendam libertatem injustè resiliendum, & postea credere nolle refrègnari aliquà poenà pecuniarià.

Solent etiam in contrarium quædam leges civiles allegari, improbant poenam adjectam Sponsalibus. At advertendum tempore antiquo Romanorum non solum licuisse pro libito resiliere à Sponsalibus: *l. 1. Cod. de Sponsal.* sed etiam dissolvere matrimonium, dummodo resiliens amittere vellet arrham, dotem, & donationem propter nuptias, ut ex *tot tit. de Divort.* & *l. neque 14. C. de Nuptiis*. Demum hanc plenam libertatem resiliendi à Sponsalibus, & Matrimonio noluerunt aliquà alià poenà refrègnandam: *l. 2. C. de inutil. stipulat. & leg. stipulatio 19. de v. 5.* Cum igitur hæc plenissima libertas, quæ est ratio talium legum, non cohæreat cum lege Evangelica, & S. Canonibus, nullatenus permittentibus resiliere à Matrimonio, à Sponsalibus verò solum ex iusta causa, hinc est quòd cum cessaverit totalis ratio talium legum, & ipsæ leges corruerint, ut est omnium sententia. Accedit *Novellà 18. Leonis Imperatoris* clarè, & expressè concedi apponi poenam Sponsalibus; & cum hæc Novella clarè contineat dispositionem, attendenda est etiam in jure canonico. Quod, si nolimus dicere cum ea concordare, saltem non constat illi adversari; quòd autem casus in jure canonico est obcurus, bene attenditur civile, si in eo clarus sit, ut tradunt Canonistæ *arg. cap. de novi oper. nuntiat.* Quam huc usque propugnavi sententiam tradunt Pontius de matr. *l. 12. c. 19. num. 8.* Cominch. *disp. 22. dub. 5.* Salmant. *tr. 9. c. 1. p. 8. à n. 99. &c.* Nec refert contrariam opinionem esse magis communem, cum unius sententia sit multorum opinioni anteposenda, si validiori innitatur rationi: *arg. l. 1. §. 6. C. de Veter. Jur. enuncl.* & numerus parvi faciendus, ubi multi non alia ratione aliis subscribant, nisi quia ita isti dixerunt: *Mench. de de præs. l. 2. præsump. 71. num. 39. Navar. in sum. c. 27. n. 289.*

Q. IV. An pars innocens possit petere aliquam

pecuniariam compensationem à volente injustè resiliere à Sponsalibus.

R. Certè si pars innocens aliquod patiat damnum, eò quòd altera injustè à Sponsalibus resiliat, istud damnum, etiam non cogente Judice, est compensandum, ut de se patet, quando libèrè non dimitatur à parte læsa. Quamvis verò pars innocens nullum pateretur damnum, adhuc posset exigere aliquid à parte injustè resiliente. At advertendum talem compensationem pecuniariam exigere non posse pro matrimonio dimittendo, cum sit quid spirituale, sed vel pro injuria sibi illata, aut inferenda, seu pro cessione juris conveniendi coram Judice injustè resiliente. Ex his igitur titulis moderata poena à parte innocente exigere potest: *Cobath tr. 10. cas. 4. à num. 177.*

Q. V. Quæ obligatio confurgat ex fictis Sponsalibus, maximè si sub promissione matrimonii foemina ad copulam inducatur.

R. Jam in tractatu de Justitia & Jure *q. 3. cap. 2.* dictum est de obligatione, quam contrahit peccans cum foemina sine spe Matrimonii, modò ergo dicendum est de obligatione peccantis cum foemina sine Virgine, sive honestæ famæ, promissione matrimonii. Certè igitur is non tenetur eam ducere ex vi promissionis, quæ nulla supponitur. Primò ergo potest teneri ad eam ducendam ex vi damni illati, ut si non amplius nubere posset; unufquisque etenim, qui damnum intulit, tenetur ante quamcumque sententiam illud compensare, ut de se patet. Nec satisfaceret, si se offerret ad eam dotandam, ut ita compensaret damnum illatum, nam promissit, quamvis fictè, illud compensare matrimonio; unum autem pro alio, invito creditore, solvi non potest: *l. 2. §. Mutuum ff. de reb. credit.* Sanch. de Spons. *l. 1. disp. 10. n. 3.* Pontius de Matr. *l. 12. c. 3. §. Unio. n. 4.*

At etiam quamvis mulier nullum ex copula patiat damnum, adhuc qui ad eam induxit sub promissione matrimonii illam ducere tenetur; & hæc obligatio oritur ex vi illius contractus onerosi *facio ut facias*, qui etsi ab initio invalidè fuerit contractus ab uno ex contrahentibus, debet nihilominus postea ab eo executioni mandari, si altera pars, quod sibi sub aliqua conditione postulatum est, adimplevit. Ita si inducam Petrum ad veniendum mecum Romam sub ficta promissione illum postea comitandi Neapolim, dum ille mecum veniat Romam, à quocumque Judice ego cogar cum eo Neapolim ire, & id quamvis damnum non passus sit mecum veniendo Romam. Ratio est quia, cum ipsum induxerim ad onus subeundum in gratiam mei, sub promissione aliud subeundi in gratiam ipsius, viget semper obligatio ita faciendi, ne detur inæqualitas, quam abhorret Justitia, quamvis obligatio præcisè ex vi promissionis fictæ non oriatur. Ad eum modum quo, si quis permisisset sibi damnum inferri, eo quòd damnificator permisisset damnum refarcire, iste ad id tenetur non vi promissionis, si fuit ficta, sed quia Justitia vult ponendam æqualitatem, adeoque damnum refarciendum: *Laym. l. 5. tr. 10. p. 1. cap. 1. n. 11.* Cominch. *disp. 22. sect. 8. concl. 1. 1.* Lugo de Just. *disp. 12. sect. 2. num. 20.* Molin. *tr. 3. disp. 106. n. 3.*

Quod tamen huc usque dictum est aliquas admittit limitationes. Non tenetur ergo sic promittens matrimonium ducere puellam, sive aliam honestam foeminam, quoties valde ipsius conditionem excedebat, & hoc sciebat puella; nam tunc bene cognoscere potuit non ex animo eam ducendi, sed ex libidine factam fuisse promissionem matrimonii, unde bene dici potest ipsam foeminam decipi voluisse: *Sanch. de Spons. l. 1. disp. 10. n. 5. Less. l. 2. c. 10. dub. 3.* Idem dicendum, si ex verbis, aliisque conjecturis potuerit deceptionem cognoscere: *Sanch. n. 7.*

num. 7. *Layman cit. num. 11.* Item fictus promissor non tenetur ducere puellam, si & ipsa decipit jactando se Virginem, nam tunc, ultraquamquod intervenit causa dissolvendi sponsalia, datur etiam mutua injuriarum compensatio: *Sanch. num. 11. Less. l. 2. c. 10. d. 3. num. 29.* Item nec tenetur eam ducere, etsi non se jactaverit virginem, si ipsam Virginem putaverit, & postea talem non esse sciat, Ratio est quia, si id satis est ad dissolvenda vera sponsalia, ut dicam capite sequenti, sufficit etiam ad dissolvenda sponsalia ficta; regula etenim generalis est, ut quidquid valet dissolvendo sponsalia vera, etiam ficta dissolvere valeat, eò quòd si non sit major, eadem saltem videtur esse pro utriusque ratio: *Laym. l. 5. tr. 10. p. 1. c. 1. num. 11. §. fin. Sanch. l. 1. disp. 10. num. 13.* Docent verò non pauci DD. quòd si hæc puella aliàs honestæ famæ ex copula damnum patiat, deceptor eam dotare teneretur; tale etenim damnum oritur ratione doli, eò quòd scilicet ipsi promiserit matrimonium: *Less. l. 2. c. 10. dub. 3. n. 31.* Ad nihil verò tenetur, si damnum non patiat, ex dictis in Tractatu de Justitia loc. cit.

Q. VI. An quando mulier honesta seducta ficta promissione matrimonii cognoscere haud potuit deceptionem, Deceptor tenetur eam ducere, quamvis sit conditionis valde excedentis.

R. Iste casus accidere potest, si Deceptor, quia e. g. est Advena, occultet foemina honestæ suam conditionem, & se cum eadem ejusdem conditionis demonstrat. Item intervenire posset, si foemina suam viliozem conditionem exprimentem, adeoque afferente se judicare ab eo promitti matrimonium solum ad extorquendam copulam, ille jurjurando affirmaret se sincerè promittere, vel pauperem foeminam ob Dei amorem ducere, aliæque adderet ut quique prudens judicare posset ex animo matrimonium promittere. In his autem circumstantiis si supponamus non adesse iustam causam dissolvendi sponsalia, puto deceptorem debere eam ducere. Ratio est quia, obligatio ducendi foeminam ita deceptam, oritur ex ipsis contrariis ex contractu innominato *facio ut facias*, & quia justitia vult adimplendum istum contractum, non solum ratione sinceræ promissionis, aut damni, quod forte sequutum sit, sed etiam præcisè per hoc quòd una pars onus sibi injunctum subierit, nam statim confargit in altera obligatione suum onus subeundi, quamvis fictè promiserit. Cum igitur in casu nostro supponatur honestam foeminam non ex se voluisse seduci, sed verè seductam fuisse, matrimonii promissione à viro licet altioris ordinis, consequens est quòd si ipsa ex parte sua consensit in copulam, vir teneatur eam ducere. Addendum ex contraria doctrina latam viam aperiri deceptionibus, & fornicationibus; quot enim honestæ & pauperes mulieres nunquam in peccatum consentirent, nisi spe Matrimonii inducerentur: Convenit ne ergo, favere libidinosi; his promissionibus honestas mulieres ad copulam inducentibus: Ita contra Sanchez & alios *Laym. l. 5. tr. 10. p. 1. c. 1. num. 12. Less. l. 2. c. 10. dub. 3. Henric. de Matr. l. 11. c. 11. n. 2. &c.*

Regula in praxi observanda.

I. Si Parochus vel Confessarius sciat mulierem velle juris remediis, vel Potentum minis cogere Sponsum, etiam injustè volentem à sponsalibus resiliere, ad servandam promissionem, removeat quantum potest ab ita agendo. Non solum ex S. Canonibus, ut videre est *cap. requisivit 17. de Spons.* sed etiam à continua experientia edocemur hujusmodi coactiones difficiles, & lacrimabiles exitus habere. Videmus proinde Maritos ita coactos ad

aliquam ducendam citò uxoris tædere; ad alias se divertere; alimenta non sufficientia familiæ præbere; & non rarè uxorem ac filios dimittere, in alias regiones progrediendo. Ex hoc etiam sequi potest & ipsam mulierem vel odio Mariti alias amantis, vel libidine impellente, vel paupertate quasi cogente, aliis se prostituere. Dissuadenda proinde semper sunt matrimonia coacta.

II. Non minus infelicitosa solent esse matrimonia inter Personas valde inæquales. Cum ad hujusmodi matrimonia pars valde dignior non soleat impelli nisi à cæco amore, ac immodica libidine, evenire solet ut deservescente postea actu libidinis, digniorem pudeat valde sibi inæqualem duxisse; unde amor in odium degenerat, vilior vilipenditur &c. Quis proinde tunc enarrare potest lites, jurgia, & scandala, quæ interveniunt? Videat ergo pius Confessarius semper removeare nimis faciles puellas, & quæ de gradu altiori valde sibi complaceant, ab hujusmodi matrimoniis, à quibus abesse solet honor Dei, & animarum salus. De Matrimonii disparitate plura habet Tirraquellus *De leg. Connub. leg. 5.*

C A P U T III.

De Causis, quibus dissolvuntur Sponsalia.

Q. I. AN per mutuum consensum dissolvi possint Sponsalia; & quid de Sponsalibus impuberum.

R. I. Cum omnis res per easdem causas, quibus nascitur, dissolvatur, ut dicitur *cap. 1. de reg. jur. in 6.* & *l. nihil 25. de R. J.* consequens est quòd sicut Sponsalia ex mutuo consensu oriuntur, ex eadem ratione dissolvi possint. Accedit nullo jure prohiberi ipsorum dissolutionem mutuo consensu factam; ut tradunt communiter Canonistæ in *cap. 2. de Sponsal.* quamvis omnes velint in tali dissolutione intervenire non debere fraudem, dolum, aut metum gravem; cum etenim remissio proprii juris sit quædam species donationis, omnino libera esse debet: *Palau de Sponsal. disp. 1. p. 17. num. 2.* Sanch. de Matr. *l. 1. disp. 52. à n. 2.* Quòd si mutuo consensu sponsalia dissolvantur, cessant esse firma, etsi firmata fuerint juramento, sicut enim sponsalia corruunt, ita necesse est corruere juramentum, quibus est accessorium: *D. Th. 2. 2. q. 89. ar. 9. ad 2.* Ubi etiam obiter advertas, quòd si quis jurasset Deo foeminam ducere nullam, determinando, cum tale juramentum cum voto coincideret, nullatenus esset validum, quia non esset de meliori bono, melior est enim cõligatus, quàm matrimonium etiam cum paupere. Eò ipsò autem quòd tale juramentum non esset validum, nullam teneretur ducere; & si vellet nubere, non teneretur ducere pauperem: *Leand. hic d. q. 22. & 23.*

R. II. Quoad impuberes observandum non posse ante pubertatem à sponsalibus resiliere, quamvis quilibet eorum statim pubes factus resiliere possit, alterius non expectata pubertate: *cap. de illis, cap. à nobis de desp. impuber.* Oportet tamen reclamare statim, nempe saltem intra triduum: *leg. fin. C. de Judic.* aliàs præsumitur consentire in Sponsalia in impubertate contracta, quæ aliàs non opus est ratificare, cum fuerint, & permaneant valida: *Tambur. l. 3. c. 5. §. 1. num. 13.* Pubes verò non potest ex suo libito recedere à Sponsalibus factis cum impubere; & bene stat non esse paris conditionis, cum contractus possit in favorem minoris claudicare: *l. non quominus C. de Procurator. & tradunt in præsentem Sanch. l. 1. disp. 51. num. 10. Reginal. l. 31. num. 261.* Multi etiam docent non posse

posse impuberem sine consensu alterius dissolvere in puncto pubertatis sponsalia in impubertate contracta, si illa juramento firmaverit. Et quidem ita decimum videtur *cap. ex literis de sponsal.*, ubi dicitur duos impuberes jurantes Sponsalia compellendos esse ad ea adimplenda, utpote quia, quidquid sit de aliis contractibus, contractus Sponsalium inter ipsos validus est. Hinc non videtur hic habere locum illa ratio, qua dicitur juramentum habere easdem conditiones, quas habet contractus, cui adjicitur; quamvis etenim contractus Sponsalium habeat hanc conditionem, ut ab impubere, qui ad pubertatem pervenit, possit rescindi, non tamen habet hanc conditionem, ut decidatur *cap. citato*, quando firmatus fuit juramento: *Sanch. l. 1. disp. 51. num. 22., Bonac. de Matr. q. 1. p. 6. n. 4.*

Q. II. An per absentiam Sponsi Sponsalia dissolvantur.

R. Certum est Sponsalia dissolvi per discessum Sponsi in aliam terram sine licentia Sponsæ animo non redeundi, ut constat *ex cap. de illis de Sponsal.* ibique communiter DD. Et ratio est quia, ita dicens censetur renuntiare juri suo. Si verò discesserit animo redeundi, volunt plures à Sponsa expectandum Sponsum per biennium, si sit intra provinciam, *ex leg. 2. C. de Sponsal.* & per triennium, si extra provinciam, *ex l. 2. C. de repud.*, & donec causa cesserit, si causa moræ sit necessaria: *l. sape de Sponsal.* Verùm primæ leges non bene aptantur casui præfenti, nam illæ volebant expectandum illud tempus, ut Sponsa posset dissolvere Sponsalia, retinendo simul arrhas, & donationem propter nuptias. Illæ autem leges non cogunt Sponsam ad expectandum tale tempus, quoties velit præfata dimittere. Lex verò illa, qua dicebatur indeterminatè expectandum Sponsum, usque dum cesserit causa necessaria suæ absentiae, correctæ fuit *ex cap. cit. De illis*, ubi illimitatè conceditur Sponsæ ad alia vota transire, si Sponsus sine sua licentia aliò migret; lex autem universaliter loquens illimitatè est intelligenda: *arg. cap. quia circa 22. de privil.* Et quidem dum diuturna sit absentia, æquum non est cogi Sponsam diu expectare Sponsi reditum cum periculo incontinentiæ, & commodas nuptias amittendi. Confirmatur quia ex diuturna Sponsi absentia supervenit talis mutatio, quæ ex dicendis sufficiens est ad dissolvenda Sponsalia: *Sanch. l. 1. disp. 54. num. 6., Palau de Sponsal. disp. 1. p. 17.* Quia tamen non conveniens est statim ab absentia Sponsi velle Sponsam Sponsalia dissolvere, ideo arbitrio Judicis, seu viri prudentis quoad forum conscientiæ, determinandum est tempus, quo ab ea expectandum esset.

Hic autem universaliter attendendum, quòd dum una pars justè, vel injustè à Sponsalibus recedit, altera pars semper libera remanet, quia factò ipso intelligitur illi remittere obligationem cum ea nubendi. Ultraquamquod si injustè frangat fidem, & ipsi fides frangi potest: *arg. l. qui fidem 16. de transact.*, & id procedit etsi quis fidem suam juramento firmaverit: *Barbos. de axiom. jur. v. fides n. 10.* Quòd si aliquis injustè à Sponsalibus recedat, quamvis altera pars libera maneat, nihilominus injustè resiliens sine consensu partis innocentis à Sponsalibus non liberatur. Ratio est quia, nemo injusta actione liberari potest à sua obligatione, nec suo delicto meliorem facere suam conditionem: *l. non fraudantur ff. de reg. jur.*

Q. III. An Sponsalia per nimiam dilationem dissolvantur.

R. I. Si Sponsalia absque certi temporis determinatione contracta sint, intelliguntur dissolvi, dum una pars rationabiliter petit ipsorum adimplerem, altera verò irrationabiliter recusat. Ra-

tio est quia, si una parte rationabiliter petente, altera irrationabiliter renuat, ista videtur cedere juri suo, & compartis obligationem remittere: *Palau disp. 1. p. 24. num. 3., Averf. de matr. q. 8. sect. 11.* Tunc autem una pars rationabiliter peteret, ac altera irrationabiliter renueret, quando arbitrio viri prudentis conveniens esset contrahere matrimonium, & commodè contrahi posset. Ad idendum quòd etiam aliqua pars ex justa causa, puta propter infirmitatem, nimis protraheret matrimonium, adhuc sponsalia dissolverentur. Ratio est quia, contrahentes sponsalia, etiam addito juramento, non intelliguntur velle se obligare ad expectandum tempore valde longo, cum & possit imminere periculum incontinentiæ, vel alias commodas nuptias amittendi.

R. II. Si Sponsalia contracta sint cum determinatione certi temporis ad ea adimplenda, non dissolvuntur quoties tempus non appositum sit ad finiendam obligationem. Observant igitur DD. quòd dum alia ratione non constat, an tempus designatum sit ad finiendam, vel potius sollicitandam obligationem sequentia observanda sunt. Si tempus assignatum sit ante contractum, & deinde deductum in pactum in celebratione contractus, censetur assignatum ad finiendam obligationem, utpote quia tunc tempus est quid inrinescens contractui. Si verò designetur tempus post contractum completè initum, tunc reputatur quid extrinsecum contractui jam perfectè celebrato, ac proinde appositum ad obligationem sollicitandam. Volunt pariter Theologi judicari posse tempus fuisse appositum ad finiendam obligationem, si ab utraque parte fuerit præfixum, ad sollicitandam verò, si ab una tantum parte fuerit assignatum, altera circa hoc negativè se habente. His positus.

Sicut certum est non cessare Sponsalia, si tempus appositum fuerit solum ad sollicitandam obligationem, ita certum est elapso tempore dissolvi, si tempus appositum fuit ad finiendam obligationem; nam contractus ex conventionem contrahentium legem accipere dignoscuntur: *c. contractus 6. de reg. jur. in 6., & l. 23. ff. de reg. jur.* Aliqui putant non dissolvi hujusmodi Sponsalia ex parte illius, qui culpabiliter omisit ea contrahere tempore determinato, aliàs enim commodum reportaret ex suo delicto, contra id quod habetur *cap. Sedes, cap. plerumque de rescriptis.* Alii item putant non dissolvi sponsalia, si neutrius culpa intra tempus præfixum non contrahantur, utpote quia tempus non currit impedito: *arg. quia diversitatem 5. de concess. prob., & l. 1. §. fin. C. de Annal. Præscrip.* At his respondendum, quòd si ex natura alicujus particularis obligationis sit, quòd cesset elapso aliquo tempore, omnino dissoluta remanet, etsi per accidens aliquod commodum proveniat malitiosè impediendi aliquam obligationem. Ad eum modum quo, quia de natura obligationis recitandi Horas Canonicas est, quòd cesset elapso die, in quo erant recitandæ, hinc est culpabiliter ea die non recitantes, non teneri altera die, quamvis exinde proveniat per accidens commodum Officium non recitandi. Accedit quòd culpabiliter omittens celebrare matrimonium tempore determinato, tenetur compensare damnum alterius partis, si quod ipsa patiatur. Ad illud quod subditur, tempus non currere impedito, respondetur id verum esse, quando agitur de privando aliquem jure suo, vel de illo puniendo; id autem non verificatur respectu illius, qui sine sua culpa non potuit tempore determinato facere quod debebat: *Laym. l. 5. tr. 10. 1. p. c. 2. n. 17., Palau disp. 1. p. 24. n. 8.*

Q. IV. An dissolvantur Sponsalia per ingressum in Religionem; & an Sponsi liceat in Religionem ingredi.

R. Per

R. I. Per ingressum in religionem etiam ante professionem dissolvuntur Sponsalia respectu illius, qui remanet in seculo. Ratio est tum quia, ingrediens in religionem censetur juri suo renuntiare, & alterum in sua libertate relinquere; tum quia nulla pars censetur voluisse se obligare ad ducendum aliquem, qui fiat Monachus, vel Monialis, nam tunc talis supervenit mutatio, ut unumquemque pudeat similem personam ducere; tum quia nemo præsumitur se obligasse ad expectandum totum tempus Novitiatus. Ex parte verò ingredientis in Religionem non dissolvuntur Sponsalia nisi sequuta professione. Ratio est quia, ex parte ipsius non dissolvuntur Sponsalia ex natura sua, cum adhuc egredi possit à Religionem, & ducere uxorem. Item non dissolvuntur ex jure positivo, nam *cap. 2. & 7. de Sponsal.* aliaque jura loquuntur de sola professione; & hæc dispositio, utpote odiosa quia alteri præjudicat, non est extendenda ad solum ingressum in religionem: *Palau de Sponsal. disp. 1. p. 18. num. 3., Engel. de Sponsal. §. 3. n. 7., Pontius de Matr. lib. 11. cap. 10. n. 3.,* quamvis diversimodè alii opinentur.

R. II. Utique licet ingredi in religionem post contracta Sponsalia, quæ ita Sponsi permittitur à jure. Unde licet ingredi Religionem, etsi Sponsalia fuerint juramento firmata; nam juramentum sequitur conditiones contractus, cui adhæret. Neque contrarium fuit decimum *cap. commissum de Sponsal.*, ideo etenim dicendum est dixisse ibi Pontificem debuisse Sponsum prius adimplere juramentum de contrahendo matrimonio, ac deinde ad Religionem migrare, quia Sponsus non erat plenè determinatus ingredi Religionem, & aliunde instabat obligatio juramenti adimplendi. In his igitur circumstantiis juramentum erat adimplendum, & deinde deliberare poterat Sponsus per bimestre sibi concessum à jure de ingressu in Religionem: *Sanch. l. 1. disp. 43. num. 3., Palau disp. 1. p. 16. num. 5.*

¶ Limitanda præfata responsio in casu, quo tale damnum Sponsus intulerit Sponsæ illam violando, seu impragnando, ut non sit reparabile nisi per Matrimonium. Ratio est quia, cum tunc Sponsus teneatur ex justitia damnum reparare, non potest licitè ingredi Religionem. Præterea invalidè profiteretur, tum quia votum, & juramentum de re illicita nullum est: tum quia non intelligitur religio acceptare professionem, quæ illicitè ferret, & sine tali acceptatione professio est nulla: *Reinff. in l. 4. Decretal. tit. 1. §. 8. num. 224.* Si verò damnum alià vià quam per Matrimonium sit reparabile, puta quia non sit nota violatio Sponsæ, nec necesse sit cum ea contrahere Matrimonium ad filios legitimandos, tunc etsi Sponsus profiteretur Matrimonium, poterit in Religionem profiteri, quia jus illi remittit hanc specialem obligationem, si alio modo ipsi satisfaciatur: *cap. 2. & 7. de convers. conjug.*

Q. V. An validè, & licitè dissolvantur Sponsalia per susceptionem Ordinum; & quid dicendum de voto ingrediendi Religionem, suscipiendi Ordines, vel etiam simplicis Castitatis.

R. I. Nullum dubium est per susceptionem Ordinis Sacri dirimi Sponsalia. Item puto dirimi etiam per susceptionem Ordinum Minorum, ex parte tamen solius Sponsæ. Ratio est quia, suscipiens Ordines Minores factò ipso remittit Sponsæ suam obligationem, nam suscipit statum, qui ordinatur ad Ordines Majores incompossibiles cum Matrimonio. Præterea talis est mutatio Sponsi, dum Ordinis Minoribus initietur, ut meritò judicetur Sponsam noluisse se obligare ad illum ducendum, stante tali mutatione. Ex parte verò Sponsi adhuc viget obligatio, cum adhuc contrahere possit Ma-

trimonium, nec aliàs ullo jure liberatur à sua obligatione, si Sponsa noluit illam remittere: *Gobath tr. 10. cap. 8. n. 321.*

R. II. Sponsus illicitè post contracta Sponsalia suscipit Ordines. Ut igitur id ostendam, observo in votis quidem semper includi hanc tacitam conditionem: *nisi aliquid perfectius elegero.* Et ratio est quia, cum in votis Deus sit promissarius, censetur remittere minus perfectum, si perfectius subrogetur. At hæc conditio non intelligitur de sua natura imbibita in promissione facta homini, hic etenim intendit sibi servari jus quod acquisivit per acceptationem, & Deo gratum non est aliquid perfectius, dum alteri promissum non fervetur; atque ita invalidè, & illicitè ageretur, qui Deo, seu pia causa daret equum homini promissum. Remaneret ergo eam conditionem dici posse imbitam in Sponsalibus ex jure; at hoc omnino est falsum, nam jus solum facultatem dat dimittendæ Sponsam ob transeundum ad Statum religiosum: quæ facultas, ut dixi, utpote odiosa, præjudicat enim juri tertii, non est ad alium casum extendenda. Immo ipsum jus non vult aliquem ordinari in præjudicium alterius, ut constat *ex Tit. de Obligat. ad ratiocin. non ordinari.* unde hanc opinionem unicè veram judicarem: *Sanch. l. 1. disp. 47. num. 3., Palau de Sponsal. disp. 1. p. 19., Conink. disp. 23. sub. 3. num. 25., Engel. de Sponsal. n. 8.*

R. III. Certè qui contraxit Sponsalia, sicut potest ingredi in Religionem, ita potest hac de re votum emitte. Ratione hujus voti altera pars utique remanet libera à Sponsalibus; qui enim vivit assumere Statum religiosum incompossibilem cum Matrimonio, censetur relinquere in sua libertate alteram partem. Non puto verò ipsum votentem statim à sua obligatione per Sponsalia contracta liberari; nam ex jure solum per actualem professionem dissolvuntur Sponsalia ex parte utriusque, sicut & Matrimonium ratum. Aliunde autem potest accedere ita votentem Religionem nullibi acceptari, vel in Novitiatu non perseverare, in quibus casibus non apparet quare altera pars non possit prosequi jus in Sponsalibus acquisitum: *Palau de Sponsal. disp. 1. p. 20. n. 4., Tambur. de Matr. l. 8. c. 5. §. 2. n. 6.*

R. IV. Cum dixerim illicitè post Sponsalia Ordines suscipi, consequenter dico illicitum, & proinde invalidum esse votum de iis suscipiendis. Non obstante nihilominus talis voti invaliditate, dissolvuntur Sponsalia ex parte votentis. Ratio est quia, votens per tale votum demonstrat se intendere assumere statum incompossibilem cum Matrimonio, unde & dicendum est se intendere renuntiare Sponsalibus: *Sanch. l. 1. disp. 47. n. 4.*

R. V. Votum continentiæ factum post Sponsalia validum, & licitum est, qua parte potest observari: *cap. placet de convers. conjug.* unde plenè est adimplendum, si altera pars consentiat, vel si moriatur. Item ratione ejusdem voti votens non posset petere debitum, ut magis suo loco explicabitur. Item omnes fatentur per hujusmodi votum dissolvi Sponsalia ex parte non votentis, quia meritò judicatur votentem Sponsalibus renuntiare; unde *cap. Veniens qui Cleric. vel votens.* non reprehenditur Vir alteri nubens, postquam cognovit votum continentiæ ex parte Sponsæ. Ex parte verò votentis puto nullatenus dirimi Sponsalia, quia Deus non acceptat quod est in præjudicium tertii; sicut enim non acceptaret domum alteri promissam, & ab eo acceptatam, ita nec corpus quod quis vellet illi per continentiam exhibere, dum jam alteri fuit per Sponsalia promissum, & ab eo acceptatum. Vidimus autem supra de sua natura non imbibiti in Sponsalibus eam conditionem: *nisi statum meliorem elegero*, quod colli-

X

ga

go etiam ex citato capite *Veniens*, ubi Papa vult puniri voventem castitatem post Sponsalia. Item dum dicitur non infringere promissa, qui mutat in melius, ut habetur *cap. peruenit 3. de iurejur.* id verum est, si talis mutatio fiat de consensu Creditoris; dum verò Creditor est homo, non illi solet placere meliora fieri contra suum jus jam questum, sicut nec semper illi meliora placeant; *l. 1. Mutuum 2. §. 1. De reb. credit.* Hanc opinionem, communiter docent Canonistæ in citatum caput *Veniens*, *Sanch. l. 1. disp. 46. num. 9.*, *Laym. l. 5. tr. 10. p. 1. c. 2. n. 6.* Cæterum si votum præcessisset Sponsalia, apud omnes constat plenè esse observandum; nam posteriora Sponsalia, utpote continentia promissionem de re illicita, nulla essent.

Q. VI. An Sponsalia dirimantur per subsequens Matrimonium, vel per Sponsalia cum altera.

R. I. Qui post Sponsalia cum una contracta, cum altera init matrimonium, utique illicitè agit fidem datam violando, adeoque est puniendus: *cap. si inter 31. de Sponsal.*, & *cap. 1. de Sponsal. duor.*, at certum est valere matrimonium, & Sponsalia priora dissolvi. Quamvis autem indubitatum sit omnino dissolvi ex parte alterius, qui etenim contrahit matrimonium renuntiat omnino prioribus Sponsalibus, mihi tamen ea opinio arridet, qua dicitur ex parte Contrahentis Matrimonium Sponsalia non extinguere, sed suspendi; ac proinde si uxor moreretur, deberet novum matrimonium contrahere cum ea, cum qua Sponsalia contraxerat, si ita ipsa velit. Ratio est quia, nullus ex suo peccato debet commodum reportare, quod sequeretur, si omnino ratione matrimonii ab obligatione Sponsalium liberaretur. Ulterius, ut habetur *cap. quævis de his qua sunt à maj. par. Cap.*, peccata debent tenere solum suos Authores, quapropter peccatum contrahentis matrimonium post Sponsalia cum altera inita, non debet lædere jus, quod ratione Sponsalium pars innocens acquisivit. Sicut ergo, qui post emissum votum castitatis contraxit Matrimonium, mortua uxore debet integrè votum observare; & qui promissit equum Francisco, si tradat Paulo, debet postea Francisco tradere, supposito quod Paulus, qui illius acquisivit dominium, equum restituat, ita dicendum debere satisfacere obligationi per Sponsalia contracta, qui ex morte uxoris sit potens illi satisfacere. Neque dicas obligationem semel extinctam nunquam reviviscere; dico etenim obligationem per Sponsalia contracta non extinguere, sed suspendi, ut constat ex allatis exemplis; neque aliquo jure contrarium probatur, sed solum contrahentem Matrimonium non posse ab uxore separari, ut Sponsa restituitur.

R. II. Certum est secunda Sponsalia de se non dissolvere priora, cum invalide promittatur, quod jam de jure alteri debetur. Nec referret, si secundis Sponsalibus accessisset juramentum; nam nullam parit obligationem, quando est de re illicita; *c. 58. de reg. jur. in 6.* Nec pariter refert, si posterioribus Sponsalibus accedat copula, vel impregnatio; nam quod ab initio non subsistit tractu temporis non firmatur, *ex reg. nov. firmatur de reg. jur. in 6.*, & *reg. quod ab initio ff. eod. tit.* Et quidem id omnes concedunt, si secunda Sponsa sciverit Sponsam jam cum alia Sponsalia contraxisse; nam tunc, ultraquamquod particeps fuerit delicti iniquæ promissionis, adeoque non debeat commodum ex suo delicto reportare, non fuit decepta, sed voluit decipi. Multò magis id verum est, si etiam cum prima Sponsa copula intercesserit; quia tunc ipsius jus etiam ratione copulæ est prius, adeoque potius, *ex reg. 54. Jur. in 6.*, *Palauus de Sponsal. disp. 1. p. 22. n. 5.*, *Pontius*

de Sponsal. l. 12. c. 14. Non nego tamen primam Sponsam non cedere debere juri suo, quoties ipsa recedendo à Sponsalibus nullum, vel exiguum damnum pateretur; secunda verò Sponsa, inscia priorum Sponsalium, grave pateretur damnum, solummodo per Matrimonium reparabile. At id facere debet, non quia posterioribus irrita reddantur Sponsalia priora, sed quia ita exigit Charitas, ut dixi *Tr. 6. q. 3. cap. 2. quæst. 3. resp. 3.*

Q. VII. An ratione fornicationis Sponsalia dissolvantur; & quid si Sponsa solummodo patitur oscula, amplexus, aut tactus impudicos.

R. I. Si post Sponsalia contracta sciat Sponsus antea fuisse corruptam, non tenetur stare Sponsalibus, quia ex hoc Sponsa notabiliter vilior evadit, adeoque talis tunc cognoscitur causa, ut ex infra dicendis bene possint dissolvi Sponsalia. Præterea Sponsus eam ducendo notabile subiret incommodum, eò quod fieret bigamus. Quod si ante Sponsalia scivisset Sponsas se contrahere cum jam corrupta, non posset à Sponsalibus recedere, quia censetur in eam ut corruptam consentire; atque ita intelligendum *cap. quemadmodum 25. de iurejur.* Multò magis ex eodem capite dissolvi possunt Sponsalia, si postea Sponsa fornicetur; ex hoc enim & vilissima redditur, & violat fidem Sponsalium, adeoque & fides ei non est servanda. Neque refert, meo videri, Sponsam vel ante, vel post Sponsalia omnino vi oppressam fuisse, in quo casu, cum potius dignosci potuerit ipsius honestas, aliqui volunt non a desse causam dissolvendi Sponsalia cum ea contracta. At etiam admissio hujusmodi casu, qui rarissimè dari potest, scilicet opprimi mulierem nullatenus consentientem, adhuc puto dissolvi posse Sponsalia, quia quocumque modo corrumpatur femina, valde vilior apparet; unde supervenit sufficiens mutatio dissolvendi Sponsalia; *Salmant. tr. 9. c. 2. n. 81.* Idem dicas, si Sponsa ante Sponsalia, & multò magis si post Sponsalia passa fuerit oscula, vel tactus inhonestos, quia ex hoc vilissima redditur, & cederet in magnum viri dedecus illam ducere; *Laym. l. 5. tr. 10. p. 1. c. 2. n. 11.*

R. II. Si Sponsus fornicatus fuerit ante Sponsalia, non datur causa sufficiens ad ea dissolvenda, quia ex hoc Sponsus non redditur notabiliter vilior, sicut Sponsa; & proinde quoad hoc delictum non datur compensatio delicti pro delicto, cum fornicatio respectu feminae sit valde turpior; *arg. l. est crimine C. ad l. Juliam de adult. jun. Gloss.*, & *l. palam ff. de rit. nupt.*, *Pontius l. 12. c. 18.*, *Conink. d. 23. dub. 7. n. 62.* Id tamen limitandum in casu, quo post Sponsalia Sponsa innotescat ita Sponsam solum fuisse fornicari, ut ex hoc valde vitiosum esse dignoscatur; *Pontius n. 2.*, *Layman l. 5. tr. 10. p. 1. c. 2. n. 11.* Limitandum pariter, si vir ex precedenti fornicatione prolem haberet; nam exinde multè discordiæ solent postea inter Conjuges oriri, & non raro vir servat affectum erga foeminam, ex qua prolem suscepit; *Conink. n. 62.*, *Palauus de Sponsal. disp. 1. p. 29. n. 9.*

Si Sponsus fornicetur post Sponsalia, bene ex hoc dissolvi possunt à Sponsa, quia frangenti fidem fides servanda non est; eamque frangit Sponsus fornicando, nam per Sponsalia transfulerat in Sponsam jus ad rem in suum corpus. Si verò post Sponsalia habuerit osculum, vel tactum impudicum cum altera, non censetur dare causam sufficientem ad dissolvenda Sponsalia, utpote quia ex hoc vir valde vilior non redditur; *Sanch. l. 1. d. 55. n. 5.*, *Laym. cit.* Secus si tales actus habuisset frequenter, nam per eam frequentiam notabiliter violare fidem Sponsalium reputaretur; & ulterius ex valde vitiosum exhiberet, & justum horrorem in Sponsa causaret. Daretur ergo talis mutatio, ut

ex

ex statim dicendis, sufficiens sit ad Sponsalia dissolvenda.

Q. VIII. Quæ causæ advenientes post Sponsalia, vel post ea primùm cognita, sufficiant ad dissolvenda Sponsalia.

R. Ut bene percipiantur quæ statim dicam, necesse est observare, quod ea, quæ forte non sufficerent ad rescindendos alios contractus, bene sufficere possunt ad rescindenda Sponsalia. Ratio mihi est quia, Sponsalia ad mutuum amorem ordinantur, & ad vinculum indissolubile contrahendum; quapropter de natura hujus contractus est, ut contrahentes non intelligantur indissolubiliter obligari, quoties adveniat causa, quæ non parum opponatur præfato mutuo amori, vel reddere possit valde gravem statum indissolubilem, quem intendunt assumere. Juxta hanc explanationem mihi arridet ea doctrina, qua dicitur dissolvi posse Sponsalia, si ex parte unius superveniat causa, quam, si altera pars scivisset, vel prævidisset, non contraxisset; *Sanch. l. 1. disp. 62. num. 3.*, *Laym. l. 5. tr. 10. p. 1. c. 2. n. 18.*, *Engel. de Sponsal. num. 11.* Præterea parum refert, si hujusmodi causa superveniat Sponsalibus, vel antecesserit Sponsalia, dummodo fuerit ignorata: nam in jure æquiparantur supervenire, & præcedere ignoranter; unde dicitur res fieri quando innotescit; *cap. pastoral. de except.* Et sicut in jure parificatur non esse, & non apparere; *l. duo sunt ff. de Testam. Tut.*, & *l. in lege de contrah. empt.*, oportet de contra parificari esse, & apparere. Addatur quòd cum Sponsalia ex dictis imbitam habeant conditionem de eis indissolubiliter non contrahendis, si aliquid detur valde contrarium mutuo amori, vel reddat valde gravem Statum indissolubilem, semper verificatur posse dissolvi, si hujusmodi superveniat, vel adfuerit ante Sponsalia, sed fuerit ignoratum, eodem enim modo opponitur mutuo amori, & difficiliore reddit statum conjugalem; *Sanch. l. 1. de Matr. disp. 62. num. 2.*, *Laym. l. 5. tr. 10. p. 1. c. 2. num. 19.* Denique advertendum, quòd si aliquis dubitet an contraxisset Sponsalia, si causa superveniens, vel quæ tunc primò appareat, fuisset prævisa, vel non ignorata, judicandum est non fuisse contracturum, quoties illa talis sit, ut alii non contraherent; nam optima præsumptio desumitur ab ordinariè, & communiter contingentibus; *Rein. ff. in l. 4. Decretal. tit. 1. §. 8. num. 257.*

Ex dictis habetur dissolvi posse Sponsalia ex quocumque morbo superveniente Sponso, vel Sponsa, unde redderetur alteri valde grave cum Persona ita ægrotante contrahere. Tales sunt *ex cap. quemadmodum 25. de iurejur.* lepra, paralysis, amissio oculi, nasi &c., similesque alii morbi seu contagiosi, seu incurabiles, seu valde longi; nam de similibus idem debet esse judicium; *arg. cap. Translatio de Constit.* Eadem ratione dissolvi possunt ex notabili superveniente deformitate, præsertim Sponsæ; *Sanch. l. 1. d. 57. num. 4.* Item si Sponsa fiat sterilis, vel Sponsus inhabilis ad ritè congregiendum; *Menoch. conf. 786. num. 12.* Item dissolvi possunt Sponsalia, si ex parte utriusque paupertas superveniat. Quamvis igitur duæ Personæ, quæ jam erant pauperes, non possint à Sponsalibus contractis rescindi, quia nil eis supervenit, unde difficilius reddatur matrimonium, possunt tamen dissolvi, si uterque Sponsus pauper evadat, supervenit enim talis mutatio, ut contra ipsorum opinionem difficile valde eis reddatur sustinere onera matrimonii; non datur igitur in hoc casu compensatio paupertatis inius cum paupertate alterius; *Palauus de Sponsal. disp. 1. p. 28. n. 4.*, *Pontius l. 12. c. 17. num. 8.* Idem dicas si paupertas uni tantum superveniat. Et quidem si superveniat ex parte Sponsæ; unde dotem afferre non possit, ela-

rum est; nam promissio Matrimonii est sub conditione dotis consequendæ. Si verò ex quacumque causa paupertas superveniat Sponso diviti, præbet illi motivum dissolvendi Sponsalia, utpote quia, valde grave illi esset matrimonium, cum non posset ipsius onera sustinere; *Laym. l. 5. tr. 10. p. 1. c. 2. num. 18.*, *Sanch. l. 1. disp. 59.*, *Menoch. de Arbitrar. l. 2. centur. 5. cas. 455. n. 6.* Quæ dicta sunt de paupertate superveniente, extendantur ad paupertatem, quæ videtur superventura; nam prudens timor talis paupertatis causat talem mutationem, ut valde grave omnino censetur contrahere matrimonium; *Pontius l. 12. c. 17. num. 8.*, *Palauus de Sponsal. disp. 1. p. 28. num. 4.*

Aliqui putant posse dissolvi Sponsalia, si uni parti ex inopinato adveniat magnæ divitiæ. At contrarium omnino asserendum est; nam cum tunc non possit dici alteram partem factam fuisse detriorem, non est cur jure jam acquisito sit exponenda. Ulterius sicut quando celebratus fuit contractus emptionis, res empta tradenda est emptori, quamvis interim ipsius pretium creverit, idem dicendum, si post Sponsalia una pars ditior evadat; *Guttier. de Sponsal. & Matr. c. 33. num. 4.*, *Conink. d. 23. dub. 8. n. 29.*, *Sanch. cit. n. 6.*, *Palauus num. 5.*

Si mutatio ex parte bonorum fortunæ præbet justam causam dissolvendi Sponsalia, multò magis aderit, si superveniat, aut deprehendatur notabilis mutatio ex parte animi. Id accideret si aliquis ex Sponsis ob perpetratum delictum fieret infamis; si ebrietati, aut ludo valde addictus; si moribus asper, ac lævus &c. *Palauus p. 27.*, *Gobath. tr. 10. cas. 8.*, *Sanch. l. 1. disp. 57. & 58.*, *Guttier. c. 2.* Idem docent, si graves inimicitiae, & aversiones inter Sponso orientur; hujusmodi enim matrimonium infelicissima esse solent. Extendunt etiam ad graves inimicitias, & scandala, quæ prudenter timeantur oritura inter Parentes, seu Consanguineos Sponso.

Q. IX. Quando contradictio Parentum, vel Consanguineorum præbeat justam causam dissolvendi Sponsalia.

R. I. Quamvis ex dictis *tr. 10. q. uni c. 3. quæst. 3.* peccent graviter filii contrahendo Sponsalia, seu Matrimonium inconsultis Parentibus, nihilominus cum valida sint Sponsalia ipsis inconsultis contracta, ex sola ipsorum contradictione neutri parti liberum est dissolvere Sponsalia; *Laym. l. 5. tr. 10. p. 1. c. 1. n. 14.* Immo peccant Parentes, si velint sine justa causa talia Sponsalia dissolvi, quia exigerent à Filio ne propriæ satisfaceret obligationi; *Laym. num. 14.*, *Guttier. de Sponsal. & Matr. c. 32. num. 29.*

Sicut autem Parentes non peccant, si justè contradicant, ita tunc ipsorum contradictio est justa causa dissolvendi Sponsalia. Tunc autem justè contradicerent, quando futurum Matrimonium in dedecus Parentum, & familiæ vergeret, adeoque quia tunc matrimonium mediis Sponsalibus promissum esset contra pietatem, & charitatem debitam Parentibus, & consanguineis, immo etiam contra Justitiam, utpote vergens in aliorum præjudicium, talis promissio nullatenus est attendenda, cum ex notis regulis juris in malis promissis non expediat fidem servare; *cap. in malis de R. j. in 6.* & turpes stipulationes nullius sint momenti; *l. generaliter 26. ff. de v. s.* Immo quia promissio, quæ adimpleri non potest sine peccato, ipso facto nulla est, bene dicitur præfata Sponsalia ipso jure esse nulla, & invalida; *Guttier. l. 1. Can. q. c. 10.*, *Laym. l. 5. tr. 10. p. 1. c. 2. n. 14.*, *Menoch. conf. 69.*, *Gobath. tr. 10. cas. 3. à n. 105.* An verò possit dari casus, in quo contrahens Sponsalia cum puella valde disparis conditionis teneatur eam ducere, dixi supra.

Y 2

R. II.

R. II. Si contradictioni Parentum uniantur ferre, & iuxta minꝰ privandi filios quoad possunt hereditate, dant iustam causam dissolvendi Sponsalia. Ratio est quia, si possint privari hereditate non modica, valde difficiliter reddatur matrimonium ex huiusmodi privatione. Aliqui volunt Sponsum vel Sponsam exhæredandam à Parentibus, vel Consanguineis, non posse à Sponsalibus resiliere, si etiam sine tali hereditate habeant unde possint vivere iuxta suum statum. Verùm dum prudenter timeretur exhæredatio non modicæ hereditatis, non satis video qua ratione id timens resiliere non possit à Sponsalibus, cum videantur semper contrahi sub hac tacita conditione, si nempe non adveniat talis mutatio, unde grave sit contrahere matrimonium, ut ex SS. Can. & communi DD. dictum est: *De Luc. de matrim. dist. 8. numer. 10.* In duobus tantum casibus dicerem timorem prudentem pinguis amittendæ hereditatis non esse iustam causam resiliendi à Sponsalibus. Primò, si Sponsa ex propriis velit, & possit supplere, quæ amitteret Sponsus, & è contra; nam tunc timor exhæredationis ex alia parte compensaretur. Secundò, si exhæredatio prævisa fuerit ante Sponsalia, eamque timens illam spreverit, ut posset optata Sponsalia contrahere. Ratio est quia, ita contrahens intelligitur renuntiare juri ea dissolvendi ex titulo exhæredationis; unusquisque autem juri suo potest renuntiare: *cap. si de terra 6. de privil. nec amplius ad illud habet regressum: l. si Maritus 15. §. si negaverint ff. ad l. Jul. de adulter.*

Q. X. An dissolvantur Sponsalia per superveniens impedimentum; & an qui culpa sua impedimentum apposuit, teneatur querere dispensationem.

R. I. Quomodo ratione voti, quod potest esse impedimentum impediens matrimonium, dissolvi possint, vel dissoluta remaneant Sponsalia dixi supra. Certum autem est ob superveniens impedimentum dirimens ex utraque parte dissolvi Sponsalia, quia tunc nec licitè, nec validè contrahi potest matrimonium: *Gustier. de Matr. c. 32. n. 11, Sanchez. l. 1. disp. 56.*

R. II. Qui culpa sua apposuit impedimentum dirimens, peccando e. g. cum consanguinea Sponse, tenetur petere dispensationem. Ratio est quia, ita agendo culpabiliter laesit jus alterius, unde eo modo, quo potest, debet illud reparare: *Sanchez. num. 2., Ledesm. de matr. q. 43. a. 3.* Quòd si ex tali læsione grave damnum pars innocens patiat, in bonis famæ, aut fortunæ, omnes concedunt esse reparandum, etsi expensæ non ita modicæ necessariæ sint ad obtinendam dispensationem; utpote quia iniustus damnificator tenetur etiam cum suo gravi incommodo grave damnum alteri illatum reparare. Ego autem putarem impensas non exiguas ab eo faciendas esse etiam ex hoc solùm quòd culpabiliter læserit jus alterius; nam jus ad matrimonium in se est magnum, & magno pretio æstimabile, unde & gravi incommodo est reparandum: *Ledesm. loc. cit. Palau. de Sponsal. disp. 1. p. 28.* Cæterum omnes sciunt, quòd dum impedimentum ex copula occulta oriretur, nullis impensis obtineri potest dispensatio mediante S. Pœnitentiaria.

Q. XI. Quando Sponsi intelligantur renuntiare juri, quod haberent Sponsalia dissolvendi.

R. Cum ex supradictis unusquisque cedere posset juri suo, etiam sponsi cedere possunt juri, quod aliàs haberent dissolvendi Sponsalia, & subinde qui renuntiavit, cogi potest ad ea contrahenda. Primò igitur intelligitur renuntiare tali juri; qui ante Sponsalia, cognito defectu in altera comparte, adhuc cum ea contrahit, factio etenim ipsò demonstrat,

non obstante tali defectu, velle cum ea contrahere. Secundò, intelligitur renuntiare juri suo, si superveniente post Sponsalia causâ illa dissolvendi, adhuc nihilominus ratiſcentur ab eo, qui posset resiliere. Idem dicas, si ratiſciet, dum primùm post Sponsalia cognoscat ante ea fuisse causam ea dissolvendi. Tertio, censetur renuntiare juri dissolvendi Sponsalia, qui habet, vel patitur copulam ab alia comparte, nam id censetur fieri affectu Sponsalicio. Id tamen non valeret quoad forum internum, quoties copula haberetur non animo sponsalicio, sed fornicario. Et, quamvis conjuges, si habeant copulam carnalem, postquam cognoverunt adesse causam divortii, amittant jus etiam pro foro interno petendi divortium, id tamen non valet de Sponsis, quoties copulam habent animo fornicario. Disparitas est quia, jus manifestè interdicat coniugibus petere divortium, si habeant copulam post cognitam causam divortii; sed id non habetur respectu Sponsorum, & solùm dicitur post copulam non posse resiliere, quia præsumuntur illam habuisse animo sponsalicio, adeoque cessante tali præsumptione in foro interno poterunt à Sponsalibus resiliere: *Tambur. tr. 8. cap. 5. §. 9. num. 4.*

Q. XII. An laborans defectu occulto sufficiente ad dissolvenda Sponsalia, possit eadem contrahere; & postquam contraxit alteram partem ad executionem compellere.

R. Sicuti male agit & peccat contra Justitiam qui merces inutilis, & noxias vendit eas credentibus bonas & utiles, ita à fortiori male agit, si laborans defectu valde noxio, & valde grave reddente matrimonium, velit se tradere alteri mediantibus sponsalibus, & matrimonio. Dixi à fortiori, nam est gravissima deceptio velle cum gravi damno alterius contrahere statum indissolubilem, unde nullatenus sit reparabile damnum, & gravissimum incommodum quod alteri affertur. Neque dicas neminem tenere prodere seipsum, id enim verum est, adeoque nec ego dico laborantem tali defectu debere illum manifestare. At dico debere abstinere à sponsalibus, & multò magis à matrimonio; nam si verum est non teneri prodere suum defectum, & verissimum pariter est non debere alteri grave damnum inferre. Si verò defectus occultus non valde noceat, nec valde difficiliter reddat matrimonium, tunc eo laborans potest sponsalia contrahere, fert enim consuetudo, & communis rationabilis consensus, ut etiam cum his defectibus Sponsalia contrahantur. Ita etiam non manifestari oportet minorem perfectionem mercium, quæ venduntur; *Pontius l. 12. c. 18. num. 6. Conink. disp. 23. num. 10., Gobat. tr. 10. cap. 9. n. 367.* Ex his patet quando qui laborans aliquo defectu contraxit sponsalia, possit compellere aliam partem ad matrimonium contrahendum. Vide septimam regulam infra apponendam.

Regula in praxi observanda.

I. Observet Confessarius ideo quandoque Sponsum, vel Sponsam Sponsalibus contractis renuntiare, quia ad id adiguntur precibus non raro importunis, vel factis à Persona, quæ inducat timorem reverentialem. Si hac ratione una pars inducatur ad renunciandum juri in Sponsalibus acquisito, utique altera pars non potest in conscientia aliam, vel alium ducere, nam huiusmodi renunciatio non fuit sufficienter libera. Id non tam raro in praxi evenit, adeoque bene notandum est.

II. Solet etiam accidere Sponsum aliquando per seipsum Sponsæ ducendæ, vel in longinquis regionibus abire, ac reditum ex industria differre, vel irrationabiles dilationes apponere ad contrahendum

dum matrimonium. Ita agendo intendit inducere Sponsam ad renunciandum Sponsalibus, ut ita ipse in sua libertate permaneat. At id omnino illicitè fieri clarum est, neque re vera in foro conscientie Sponsum assequi propriam libertatem. Uterius tenetur ad quodcumque damnum, quod ex hac agenda ratione Sponsa pateretur.

III. Confessarius semper vigilet, ne diuturnum sit tempus sponsalium, & quòd citò matrimonium celebretur. Periculosissima est Sponsorum conversatio, ac sine peccato difficillimè erit, si fit diuturna. Hac ratione S. Carolus in *Conc. Med. 6. qua ad matr. pertinet.* voluit censuris compescendis Sponsos, ne ante matrimonium ullo quidem modo *mutua consuetudine, commercios utantur.* Alii item Praefules decrevere ne post contracta sponsalia Sponsus ad domum Sponsæ accedat. Alii concessere solummodo per tres vices tempore Sponsalium posse Sponsos se invisere & alloqui, & id per modicum tempus, parentibus tamen, seu consanguineis præsentibus. Alii voluerunt intra sex hebdomadas ad matrimonii celebrationem procedendum. Videatur Genet. de *Sacr. matr. c. 1. q. 9.*

IV. Quandoque etiam evenit in praxi sponsum cum altera fornicari, ipsique etiam matrimonium promittere. In hoc casu Confessarius semper suadet priori Sponsæ juri suo renuntiare, & permittere Sponsò, ducere eam, cum qua peccavit. Sponsus, qui ita se gerit, pessimum demonstrat inclinationem, pravosque mores, unde gratum debet esse Sponsæ illum in plena libertate dimittere. Quòd si gravis diffamatio foemina violata imminet, puta ob impregnationem, tunc ego sine absolutione dimitterem Sponsam, quæ sine gravi suo incommodo posset cedere juri suo, & nollet; ita etenim, ne mea me falleret opinio, certissimè obligant leges Charitatis.

V. Frequenter ob motivum dissolvendi contracta Sponsalia adducuntur graves, & capitales inimicitia & c. ortura inter Parentes, & Consanguineos Sponsorum, multa minitantes ob tale impedendum matrimonium. Si, omnibus pensatis, personæ prudentes iudicent verè magna odia, & gravia scandala posse oriri, certè talia Sponsalia essent dissolvenda. At bene advertendum in praxi ut plurimum gravia minitari, & scandala oritura magni fieri, ut sponsi desistant à matrimonio contrahendo; at videmus nil mali de factò oriri, si his non obstantibus matrimonium contrahatur. Ob hæc igitur pericula scandalorum, discordiarum, & c. non facile pars, quæ non contradicit, certo jure quod habet, privanda est.

VI. Sicut bene agunt Ordinarii dispensando à denunciacionibus, quando Parentes, vel Consanguinei injustè contradicunt, ne malitiosè impediatur matrimonium; ita male agerent ab eis dispensando, dum iuste contradicunt. Ratio est quia, cum in tali casu Parentes jus habeant impediendi tale matrimonium, & implorare etiam Judicis auctoritatem, iam dispensando à denunciacionibus, ut ita matrimonium occultè contrahatur, laedere jus eorundem Parentum.

VII. Cum pro certo teneam debere resiliere à Sponsalibus, qui habet occultum defectum, ex quo matrimonium reddendum sit valde difficiliter, debent ex hoc capite querere dissolutionem Sponsalium Sponsi laborantes leprâ, paralyſi, morbo gallico, vel alio contagioso; habentes perditos mores sine animo se corrigendi; laborantes ex aliquo delicto, vel alia ratione gravi infamia, quæ facile detegi possit; Sponsa sterilis, vel prægnans ex copula cum alio habita. Quòd si altera pars inflet pro Sponsalium executione, & quæ habet aliam ex his defectibus, aliâ viâ non posset à Sponsalibus resiliere, nisi illos manifestando, & aliunde

manifestare non possit sine gravissimo periculo, ut si sponsa sine periculo vitæ manifestare non posset se laborare morbo gallico, vel esse prægnantem, tunc ratione juris fortioris conservandi vitam videtur posse dissimulare, & contrahere matrimonium.

Cum è contra sponsi non teneantur resiliere à sponsalibus propter defectus non reddentes valde difficile matrimonium, neuter Sponsorum tenebitur manifestare morbum gallicum, si talis sit, ut possint perfectè sanari, antequam contrahant matrimonium; nec pravos mores, si animum sincere emendationis habeant; sicut ignobilitatem, seu infamiam leviter tantum deturpantes honestam familiam. Item sponsa non tenetur resiliere à Sponsalibus, quæ ab alio fuit corrupta, quod tamen limitarem in duplici casu, quando nempe iuste timeret post matrimonium detegendum suum vitium, & ex hoc gravia jurgia, & odia oritura; nam tunc ratione charitatis deberet querere rescissionem sponsalium. Item quando Sponsa se fingendo virginem induxisset sponsum ad fidem matrimonialem; si etenim tunc cogere vellet ad matrimonium, continuaret injuriam illi factam.

VIII. Inter excommunicationes, quæ in nostra Diocesi Archiepiscopo reservantur, hæc etiam habetur: *Sponsi de futuro, sub eodem lecto pernoctantes sine noſtra, vel Vicarii Generalis licentia.* Finis hujus excommunicationis est removeere quod de sua natura affert periculum peccandi; & quia de sua natura tale periculum est in pernoctatione hic prohibita, sequitur etsi per accidens respectu aliorum cesset, nihilominus adhuc vigere hanc prohibitionem, ut dicitur *tr. 3. q. 4. c. 1. quæ 1.* Ita inciderent in hanc censuram Sponsi, qui simul pernoctarent, sed cum assistentia domesticorum ad periculum removendum. Item incidunt in censuram Sponsi in tertia domo pernoctantes, quia semper verificatur fieri quod sub censura prohibetur. Idem dicas de Sponsò, qui incia sponsam in eadem domo pernoctat. Quòd si etiam sponsa sciat, & non possit sponsum ejicere, vel decenter, aut sine gravi incommodo ad aliam domum pergere; immunitis erit à censura, ut de se patet. Debet tamen facere quantum potest, ut removeat peccandi periculum.

Cæterum ille in præſenti pernoctare diceretur, qui in domo sponsæ veluti per totam noctem cohabitaret, non verò qui ibi degeret choreas ducendo, seu vacando ludis, aut confabulationibus; ita etenim pernoctare, ut sæpe etiam evenit inter non Sponsos ex consuetudine optima legum interpretæ, non censetur in præſenti prohibitum. Item pernoctare significat fere totam noctem in domo sponsæ cohabitare, unde non incideret in hanc reservationem, qui duobus, vel tribus horis in nocte cum sponsa cohabitasset, bene verò qui cum ea ita pernoctasset, ut solùm discessisset duabus, aut tribus horis ante auroram, nam iste pernoctasse moraliter diceretur. Addendum demum in litera textus sub censura prohiberi pernoctationem sub eodem lecto, pro quo intellige domum destinatam habitationi ejusdem familiæ, non verò si Sponsus e. g. pernoctaret in Superioribus ejusdem ædificii, & Sponsa in inferioribus, quando eò quòd diversæ familiæ in iis locis habitent; nulla est inter eas communicatio. Et ratio est quia, si nulla adfit inter huiusmodi habitationes communicatio, non adest illud periculum, quod præſenti censura intenditur prohiberi, adeoque dicendum est sub ea hunc casum non comprehendi. Demum advertendum hanc censuram non habere locum, quoties ex causa verè iusta Sponsus in domo sponsæ pernoctaret, & è contra; ut si ibi morbo torpenteretur, unde non posset sine gravi incom-

modo ad suam domum redire, vel si ingenti pluvia domum redire impediretur, quod accidere posset rursus, dum Sponsi domus non esset valde propinqua domui Sponsæ. Hæc omnia de se patent.

scilicet

Quia tamen in Synodo p. 2. c. 4. num. 16. conceditur Parochis Sponsi audientis ipsorum confessionem pridie, vel ipsa die, qua celebrandum est matrimonium, absolvere ab hac censura, hinc consurgere potest dubium an sub nomine Parochi veniat in præsentem rigorosus Parochus, cui nempe ex titulo beneficii competat habitus, & actu exercere curam animarum, an verò etiam Cappellanus curatus, cui etiam de licentia sui principalis competit generaliter administrare curam animarum. Ego autem omnino puto huiusmodi facultatem residere etiam apud Cappellanos curatos. Ratio mihi est quia, etiam isti in lata quadam significatione dicuntur Parochi; & cum Synodus præfatam licentiam concesserit in favorem Sponsorum, nesci licet cogentur cum censura contrahere matrimonium, talis dispositio venit latè interpretanda, adeoque intelligenda etiam de Parocho, qui minus propriè sit talis, ex dictis tr. 3. q. 4. c. 2. quæ 6. Præterea, dum constat de mente Legislatoris, recedendum est ab omnimoda rigorosa significatione verborum; atque de ejus mente hic potissimum constat ex motivo, seu ratione promulgandæ legis, quæ ipsius legis anima dicitur, ut constat ex dictis loco citato. Cum igitur ratio impediendi Parocho facultatem Sponsos à censura absolvendi, ea fuerit, ne deberent contrahere matrimonium cum tali censura, oportet dicere talem facultatem etiam Cappellano Curato competere; cum etenim & coram ipso frequenter contrahantur matrimonia, vel quia Parochus non vult interesse, vel quia abest, vel quia est infirmus, valde dimittit providissent Episcopi supradicta inconvenienti, nisi etiam Cappellano Curato intellexissent licentiam præfatam absolvendi concedere. Accedit quòd, dum conceditur Parocho præfata licentia, non conceditur aliquod, quod specialiter exigat industriam Personæ, qua ratione non nisi rigoroso Parocho possit competere; unde non habemus fundamentum dicendi eandem licentiam non extendi ad quemcumque curam animarum exercentem.

QUÆSTIO II.

De Matrimonio secundum suam essentiam considerato, ut est nempe Contractus, & ut est Sacramentum.

CAPUT I.

De essentia Matrimonii, ejusque honestate; & an, & quando sit Sacramentum; ubi & de Matrimonio per Procuratorem contracto.

Q. I. Quid sit Matrimonium, & quotuplex, R. I. Matrimonium prout præcendit ab esse Sacramenti, adeoque commune est fidelibus & infidelibus, ita definitur: *Conjunctio maritalis viri, & mulieris inter legitimas personas, inviduam vitam consuetudinem retinens.* Hæc definitio habetur ex utroque jure: cap. Illud quoque de presumpt. l. 1. ff. de rit. nupt. & Instit. de patr. potest. d. 1. traditurque etiam à S. Thoma in 4. d. 27. q. 1. art. 1. & in Addition. 3. p. 9. 44. art. 3. Dicitur *conjunctio maritalis*, quia ratio & vis matrimonii consistit in obligatione & vinculo, quo uniantur in matrimonio mas, & foemina. Dicitur *inter legitimas personas*; nam mas, & fo-

mina habiles esse debent ad illud contrahendum, adeoque nullum debent habere dirimens impedimentum. Illa verba *individuum vitam &c.* illius denotant indissolubilitatem.

R. II. Matrimonium dividitur in legitimum, seu validum, ratum, & consummatum, quæ divisio desumpta est ex capite *Quanto de Divort.* Matrimonium legitimum significat purum contractum validum matrimonii, non explicans rationem Sacramenti, quo pacto se habet matrimonium Infidelium. Matrimonium ratum significat matrimonium, quatenus contractui additur ratio Sacramenti; unde denotat Matrimonium Fidelium, quod ratione Sacramenti est indissolubile, eo tamen pacto, quo infra dicitur. Matrimonium consummatum significat copulam carnalem, ordinatam ad generationem, quæ tamen copula non est de essentia Matrimonii, quod perficitur mutuo contrahentium consensu; adeoque Matrimonium inter B. Virginem, & S. Joseph fuit verum Matrimonium, quamvis nunquam copula intercesserit.

Q. II. An Matrimonium bonum sit; & quo fine sit contrahendum, ut sine peccato contrahatur.

R. I. De Fide Catholica tenendum est Matrimonium esse rem bonam, & licitam; unde Apostolus 1. ad Cor. 7. ait: *Qui Matrimonio jungit virginem suam bene facit... Si nupserit virgo, non peccabit.* Et ad Heb. 13. *Honorabile Conjugium, & thorus immaculatus &c.* Hanc etiam veritatem pluries designavit Ecclesia, ut videre est apud DD. simulque etiam ratione confirmatur. Cum igitur non solum necessaria esset filiorum generatio, sed etiam illarum honesta educatio, atque hæc, ordinariè loquendo, dari non posset nisi vir, & mulier Matrimonio indissolubili copularentur, parum enim curare solent homines de filiis per vagum concubitu generatis; hinc est Matrimonium bonum, & honestum esse, utpote non solum ad generationem, sed etiam ad honestam educationem ordinatum. Merito proinde ipsi Deo tribuitur, dum Mat. 19. dicitur: *Quod Deus conjunxit, homo non separet.* Accedit ipsum Matrimonium non esse ex illis actionibus, quas necesse sit bonas fieri ex fine extrinseco, quia de se nullum dicant intrinsecum bonum. Ex triplici ergo intrinseco bono honestum redditur Matrimonium. Primum est bonum Sacramenti, quo Conjuges diligunt se, sicut Christus Ecclesiam; atque gratiam recipiunt, quæ facilius incommoda indissolubilis vinculi persistant. Secundum est bonum prolis; Matrimonium enim de sua natura ad procreandam sobolem ordinatur, ut Deo famuletur. Tertium est bonum Fidei, quo Conjuges sibi mutuo obligantur ad debitum reddendum, & alteri quicumque proprium corpus negando.

Quia tamen, quamvis Matrimonium sit bonum, nihilominus melior est cælibatus, ideo non datur præceptum singulis obligans ad Matrimonium contrahendum. Ut igitur observat S. T. 3. p. in add. q. 41. ar. 1., præceptum de Matrimonio contrahendo solum totam Rempublicam obligat; atque ad Principes pertinet aliquos ad illud contrahendum ordinare, quando ex defectu generationis Republicæ exitum immineret.

R. II. Ut Matrimonium omnino sit honestum, contrahens debet intendere vel aliquem finem substantialem intrinsecum, vel saltem aliquem ejus finem accidentalem intrinsecum. Finis intrinsecus substantialis est mutua traditio, & radicalis obligatio ad copulam, quamvis non sit necesse istam intendere, & inter fideles vinculum indissolubile ratione Sacramenti. Cum igitur in hoc consistat essentia Matrimonii, utique honestum erit ex his finibus illud contrahere; sicuti nullum esset Ma-

rimonium, si positivè excluderentur; constat enim quòd tunc destrueretur essentia Matrimonii, ut consideranti constabit: D. Tb. in 4. d. 31. q. 1. a. 3. Fines intrinseci accidentales sunt prolis procreatio, & remedium concupiscentiæ; & etiam honestum videtur ex his finibus Matrimonium contrahere, nam de se honesti sunt, unde bonitatem, & honestatem refundunt in intentionem contrahentium. Neque dicas intendendo huiusmodi fines accidentales, non verò primarios, semper intervenire aliquam deordinationem, utpote quia quod primum est excluditur. Contra etenim est quia, semper cum finis intrinsecus primarius non excludatur, de sua natura opus primum, & per se in illum tendit. Neque per hoc quòd operans primum, & per se illum non intendat, resultat actionem non esse honestam, nam necesse est esse honestam, quoties in finem honestum dirigitur, quamvis ab operante finis perfectior non intendatur. Quòd si dicitur hanc saltem intervenire deordinationem, ut quod primum, & perfectius est, ad secundarium finem dirigitur; respondendum est neque hanc deordinationem intervenire. Qui igitur duceret uxorem in remedium concupiscentiæ, ut suadet etiam Apostolus 1. ad Cor. 7. dicens: *Propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat*, non ordinat finem perfectiorem, qualis est procreatio prolis, ad finem minus perfectum, sed, eo non excluso, operatur propter finem minus perfectum, sed honestum, quod sufficit ad actionis honestatem.

Solum ergo remanet intervenire aliquam culpam, dum quis in contrahendo matrimonio intenderet finem de se non honestum, quamvis honestum non excluderet. Ratio est quia, bonitas operationis principaliter desumitur ex fine intento ab operante, ex dictis tr. 1. q. 3. c. 1. quæ 3. resp. 4., unde si hic de sua natura non dicat honestatem, necesse est in operatione aliquem esse defectum. Ita puto venialiter peccaturum, qui duceret uxorem ob ipsius pulchritudinem, & divitias, ob honorem & exaltationem familiæ, & multò magis si intenderet voluptatem; nam præfata bona vel sunt solum utilia, vel delectabilia, unde si non referantur aliquo pacto in finem honestum, non poterunt honestam reddere operationem. Magis etiam id constat, dum pro fine intenderetur delectatio, ex dictis tr. 1. q. 3. c. 1. quæ 6. Idem dicas de eo, qui duceret uxorem ad acquirendam sanitatem; nam hæc, si in ulteriorem honestum finem non referatur, de se non explicat honestatem, sed solum rationem boni utilis.

Q. III. An Matrimonium sit Sacramentum,

R. De Fide est Matrimonium esse unum ex Sacramentis Novæ Legis; & quando id non sufficienter constaret ex S. Scriptura, satis superque haberetur ex divina Traditione; unde hanc veritatem post Florentinum in Decreto Eugenii, definitum Tridentinum sess. 24. can. 1. Ratione etiam probatur quia, Matrimonium bene dicitur importare rationem signi, significantis gratiam, eò quòd ad Ephes. 5. dicitur significare unionem Christi cum Ecclesia illis verbis: *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & Ecclesia.* Quatenus igitur Matrimonium est contractus naturalis, celebratus sive à fidelibus, sive ab infidelibus, significat quidem solum physicam unionem Verbi cum humanitate, & consequenter cum tota Ecclesia, sive cum omni humano genere. At Matrimonium, ut Sacramentum est, cum significet unionem Christi cum Ecclesia per dilectionem, qua ipsam amat, ac sanctè gubernat, habet etiam significare unionem, quam hoc Sacramentum ponit inter Conjuges, mediante gratia, & dilectione, si obicem non ponant. Habet etiam conferre gratias æquales, ut superentur tot difficultates, quas tolerare debent Conja-

gati ratione mutua cohabitationis, ratione servandi fidem, maxime si una pars infirmetur; deformatur &c., sicuti & ratione educandæ prolis.

Non puto autem Matrimonium, ut Sacramentum est, consistere in illo vinculo, quod oritur ratione matrimonii, ac perpetuum est, & indissolubile, & bene designatur nomine Matrimonii, quamvis ab ipso etiam ut Sacramento deriveret, ut dicam agendo de Matrimonii indissolubilitate. Puto igitur ut Sacramentum consistere in ipso fieri contractus; nam cum Matrimonium, quatenus Sacramentum, gratiam causet, atque intelligatur Matrimonium dare gratiam contrahentibus, dum ipsum mutuo consensu perficiunt, hinc est tunc habere veram, & propriam rationem Sacramenti: *Coniug. disp. 24. d. 2. n. 11. Palus disp. 2. p. 2. n. 3.*

Quoad tempus verò institutionis hujus Sacramenti diffidium est apud Authores. Quamvis igitur in ratione contractus, ut habet Tridentinum sess. 24. c. 1., ab initio mundi existeret, ab eo scilicet tempore, quo, ut dicitur Gen. 1. Adam à somno excitatus dixit Evæ; *Hoc nunc os ex ossibus meis, nihilominus in ratione Sacramenti in Lege Gratiæ habuit initium.* Alii igitur volunt à Christo institutum fuisse, quando interfuit nuptiis Cænæ Galilææ; sed melius puto asseri, si dicitur institutum, quapòd Matth. 9. illius declaravit indissolubilitatem dicendo: *Quod Deus conjunxit, homo non separet.*

Q. IV. Quæ sint materia, & forma Sacramenti Matrimonii; & quis ipsius Minister.

R. Verba contrahentium habent rationem materiæ, & formæ, secundum tamen aliam, & aliam rationem. Prout significant traditionem, habent rationem materiæ, prout verò verba contrahentium habent rationem acceptionis, habent rationem formæ. Dum e. g. vir dicens mulieri: *volo te in conjugem habere* exprimit traditionem sui corporis foeminae, ipsius verba habent rationem materiæ, prout verò verba foemina intelliguntur acceptare talem traditionem, habent rationem formæ. Et contra & ipsa verba mulieris habent rationem materiæ, prout habent exprimere traditionem sui corporis, quibus pro forma accedit acceptatio ex parte viri, quatenus nempe ipsius verba rationem habent acceptionis. Hinc in hoc Sacramento reperire est duplicem materiam, & duplicem formam partialem, nam utriusque contrahentis verba secundum diversam rationem habent rationem materiæ, & formæ: D. Tb. in add. q. 42. art. 1. ad 1. & 2. Sanchez lib. 2. disp. 5. num. 6.

R. II. Ipsi contrahentes sunt ministri Sacramenti Matrimonii. Et quidem si, ut dictum est, verba contrahentium sunt forma hujus Sacramenti, consequens est ipsos esse ministros, nam ad ministrum spectat formam proferre. Præterea cum Christus elevaverit ad esse Sacramenti ipsum contractum matrimonii, dicendum est ipsos contrahentes esse ipsius ministros, cum ad ipsos contractum inire pertineat. Hinc autem patet qua ratione specialiter competat huic Sacramento habere Ministros laicos, quia nempe, cum ipse contractus elevatus fuerit ad rationem Sacramenti, exposcit Ministros laicos, cum ad ipsos tantum pertineat contrahere. Quòd si apud S. Canones aliquando Parochus dicitur hujus Sacramenti minister, advertere est ita appellari, quia coram ipso est Matrimonium contrahendum, & ipsi competit nuptias benedicere. Cæterum Tridentinum sess. 24. de matr. c. 1. supponit antea rata, & valida fuisse matrimonia absente Parocho contracta.

Q. V. An in Matrimonio sit separabilis ratio contractus à ratione Sacramenti.

R. Suppono Matrimonium contractum inter non baptizatos, nullatenus habere rationem Sacramenti; nam

nam Janua cæterorum Sacramentorum est Baptismus. Hinc si dispensante Pontifice contraheretur Matrimonium inter baptizatum & non baptizatum, esset solummodo Sacramentum ex parte baptizati; nam non baptizatus incapax est Sacramenti. Loquendo ergo de Matrimonio inito inter baptizatos, non video qua ratione non possit in eo separari ratio Sacramenti à ratione contractus. Ratio est quia, nullo jure probatur inseparabilis ratio contractus à ratione Sacramenti; & cum aliunde non recipiatur ab adulto Sacramentum, si nolit illud recipere, consequens est quòd, si aliquis vellet celebrare Matrimonium in ratione contractus, & non in ratione Sacramenti, nullatenus contraheret matrimonium prout habet rationem Sacramenti. Non est tamen negandum graviter peccatum illum, qui contraheret matrimonium absque intentione consociendi, & recipiendi Sacramentum, nam poneret materiam, & formam Sacramenti, & nollet Sacramentum consociere: *Cano de Loc. Theolog. lib. 3. c. 5.* & alii quos sequitur Bonac. *de matr. q. 2. p. 5. n. 4.*

Q. VI. An Matrimonium contractum per Procuratorem sit Sacramentum; & quæ conditiones requirantur ad ita contrahendum.

R. I. Quamvis non desint negantes Matrimonium per Procuratorem contractum esse Sacramentum, & dicant fieri Sacramentum, quando postea conjuges, dum sunt presentes, præstant signa novi consensus, nihilominus bene dici potest Matrimonium esse Sacramentum, quando per Procuratorem inter absentes contrahitur. Ratio est quia, certum est omnes contractus, qui consensu perficiuntur, posse inter absentes per Procuratorem contrahi: *l. 1. §. Est autem ff. de contrab. empt.* ac proinde Matrimonium tam Procuratorem contractum tam jure canonico, quam civili semper validum fuit reputatum: *cap. fin. de procurat. in 6.*, & *l. sufficit ff. de Sponsal.* Si ergo dubitari non potest de validitate matrimonii inter absentes per Procuratorem contracti, videtur omnino dicendum etiam habere rationem Sacramenti, nam Christus Dominus elevavit ad rationem Sacramenti contractum validum Matrimonium. Hinc observare est discrimen inter hoc, & cætera Sacramenta. In cæteris igitur Sacramentis actio consociendi eadem Sacramenta est personalis ipsius ministri, sicut est actio personalis operatio qua recipiuntur, ita etenim, exposcit natura ipsorum Sacramentorum, ut nec fiant, nec recipiantur mediante alio. At cum Matrimonium, eò quòd elevatum fuerit ad esse Sacramenti, non amiserit naturam contractus, poterit alio mediante fieri, & recipi. Advertere tamen est quòd, sicut tunc verba Procuratoris sunt materia, & forma hujus Sacramenti, quatenus referuntur ad consensum, & acceptationem mandantis, ita mandans est minister hujus Sacramenti, Procurator verò est ipsius instrumentum. Hinc Procurator non peccaret, si non esset in gratia, bene verò mandans, si non esset in gratia, dum putat verosimiliter Procuratorem matrimonium contrahiturum. Nec referret si tunc dormiret; sicut enim peccaret mortaliter, qui in somno aliquem occideret, si prævideret posse occidere, ratione pravæ voluntatis, ita dicendum in casu nostro. E contra sicut qui antea voluisset contrahere Baptismum, illius gratiam reciperet, si forte in amentia baptizaretur, ita potest recipere gratiam qui contrahere voluit Matrimonium per Procuratorem, si forte contrahatur dum dormiebat: *Sanch. lib. 2. disp. 11. c. 12.*; *Basil. l. 1. c. 10.*; *Avers. de matr. q. 1. sect. 4.*

R. II. Prima conditio necessaria ad contrahendum matrimonium per Procuratorem est, quòd Procurator habeat speciale mandatum de eo contrahendo; nam mandatum generale non extendi-

tur ad casus extraordinarios, & longe majores eis qui in ipso exprimuntur, inter quos certè est matrimonium: *Clem. non potest de procur.* Item mandatum esse debet de contrahendo cum persona determinata, ut intelligatur mandans in ipsam consentire: *l. general. 34. ff. de rit. nupt.* Demum, ni Procurator expressè habeat in mandato, ut possit alium substituere, debet per se matrimonium inire, censetur enim ad hoc electa industria Personæ. Hæc omnia habentur *cap. fin. de procur. in 6.*

Ibidem etiam requiruntur mandatum non esse revocatum. Quamvis ergo reliqui contractus subsistant, si revocatio mandati illos contrahendi non innotuerit mandatario, quia jus supplere potest consensus partis: *Clement. unic. de renuntiat.*, & *l. si mandassem ff. mandati*, id tamen non valet respectu matrimonii, nam expressit ad sui essentiam verum consensus ipsorum contrahentium, qui re vera non adest, si mandatum fuit revocatum. Semper cum igitur retractetur prima voluntas etiam mentaliter, & multò magis si retractatio innotescat etiam verbis, aut facta ipso, ut dum quis cum alia matrimonium tractaret, etiam enim factis voluntas demonstratur: *l. fin. §. Illud de divorc.*, matrimonium contractum per Procuratorem, quamvis ignorantem talem retractationem, nullum esset: *Sanch. lib. 2. disp. 11.*, *Basil. l. 2. c. 15.* E contra verò, si quis voluntatem non habuit contrahendi, cum dedit mandatum, si postea verè voluntatem habuit contrahendi, dum mandatarius contraxit, puto Matrimonium esse validum. Ratio est quia, verba procuratoris non significant consensus præteritum, nisi quatenus tunc censetur moraliter præsens, unde licet præteritus non adfuerit, fat est ad valorem matrimonii si sit, dum contrahitur: *Sanch. cit. n. 13.*, *Trull. l. 7. c. 3. d. 7. n. 12.*

Ultima conditio est ut mandatarius non excedat fines mandati: *l. diligenter ff. mandati.* Hinc si in mandatis habens ut contrahat cum tali dote, vel aliqua alia conditione, id non servet, nullum erit matrimonium: *Sanch. cit. à num. 3.*, *Coniub. disp. 24. d. 9. num. 67.* Observandum tamen est, quòd si in mandato præscribitur aliquid, quòd sit de jure, intelligendum est præscribi, prout præscribitur à jure, & solummodo certiore fieri mandatarius de illa re faciendâ. Si proinde quis in mandatis haberet de contrahendo matrimonio præmissis denunciationibus, adhuc illis ommissis matrimonium esset validum, quia denunciations præscribantur à jure, non ut matrimonium validè, sed solum ut licitè fiat: *Sanch. num. 18.*, *Trull. n. 14. Reginal. l. 31. num. 179.*

Aliqui addunt aliam conditionem, ut matrimonium per Procuratorem contractum sit validum, ut nempe qui dedit mandatum, postea non incidat in amentiam. His & ego assentior, sed propter sequentem rationem, quia nempe alter conjux nullo pacto intelligitur consentire, nisi in personam mente sanam, solum enim inter compotes rationis contrahitur matrimonium. Ratione ergo defectus consensus unius partis nullum erit illud Matrimonium.

Q. VII. Quomodo celebrandum esset Matrimonium per epistolam.

R. Sicut Matrimonium contrahi potest inter absentes per procuratorem, ita constat & per epistolam contrahi posse. Oportet igitur saltem unum ex contrahentibus, e. g. Virum scribere mulieri, se illi in conjugem tradere, & ex tunc acceptare consensus pro eo tempore, quo illum præstiterit. Fœmina verò, si non & ipsa eodem modo rescribat, fat est si coram Parocho, & testibus legat hanc epistolam, eamque acceptet, simulque & ipsa præbeat suum consensus ut sit scribentis conjux.

Est

Eadem ratione se debet gerere vir, si ad illum scribat mulier: *Dian. 3. p. tr. 4. resol. 250.* alique apud ipsum.

CAPUT II.

De Consensu ad Matrimonium necessario: ubi & de consensu conditionato.

Q. I. AN ad Matrimonium requiratur mutus consensus contrahentium; & quomodo sit exprimentus.

R. Matrimonium ut contractus utique exigit contrahentium consensus, quo expriment se de præsentis velle matrimonio copulari, nam omnis contractus contrahentium consensus perficitur: *l. labeo 2. ff. de verb. sign.* Hinc constat talem consensus exigi à Matrimonio, etiam ut Sacramentum est, tum quia habet pro materia ipsum contractum, tum quia ipsi contrahentes sunt Ministri hujus Sacramenti, quatenus suum expriment consensus. Præterea in matrimonio intervenit mutua corporis traditio, ita ut vir non amplius potestatem habeat sui corporis, sed mulier, & è contra; nemo autem potest expoliari re sua nisi consentiat, ut alteri tradatur. Hanc veritatem docuit etiam Concilium Florentinum in *Decr. de Sacram. Matrim. & Tridentinum sess. 24. c. 9.* Uterius hujusmodi consensus ita esse indispensabilem ad matrimonium, ut neque ab Ecclesia possit suppleri, docent communiter Theologi. Ratio est quia, matrimonium essentialiter importat vinculum mutui amoris, seu unionis amabilis, & affectivæ, quod vinculum constat oriri non posse nisi ab ipsa contrahentium voluntate: *Sanch. l. 2. disp. 27. à num. 2.*, *Avers. de Matrim. q. 3. sect. 1.*

R. II. Hujusmodi consensus debet externe manifestari, ut colligitur ex *cap. licet de Sponsal. duor.*, & *cap. cum apud de Sponsal.*, & declaratum fuit à Concilio Florentino in *Decreto Eugenii*. Ratione verò probatur quia, si Matrimonium consideretur ut humanus contractus, utique exigit mutuum consensus externè manifestatum; nam hominum operationes solum per externa signa innotescunt. Uterius cum in hoc contractu intercedat traditio unius, & acceptatio alterius, & è contra, certè necesse est hæc externè manifestari, acceptari etenim non potest nisi quod externè manifestatur. Item necesse est externè manifestari consensus, si Matrimonium consideretur in ratione Sacramenti; nam Sacramentum importat esse signum sensibile, adeoque aliquo pacto externus esse debet consensus, quo fit ipsum Sacramentum.

Non est tamen necesse consensus contrahentium verbis exprimi, sed fat est, si signis, vel nutibus sufficienter exprimatur. Ratio est quia, Christus elevavit ad esse Sacramenti ipsum contractum matrimonii, competit autem quicumque contractus non solum posse contrahi verbis, sed etiam signis, dummodo sufficienter expriment consensus contrahentium. Specialiter etiam sancitur de Sponsalibus *l. fin. ff. de Sponsal.* Habetur etiam *cap. is qui fidem de Sponsal.* quòd Sponsalia per copulam in matrimonium transibant, quod quamvis post Tridentinum non amplius verum sit, nihilominus manifestatur matrimonium per signa contrahi posse; nam ideo Sponsalia per copulam in matrimonium transibant, quia reputabatur signum consensus de præsentis. Eadem ratione *cap. unic. §. fin. de despons. impub. in 6.*, dicitur ad matrimonium illæ sufficere consensus Parentum, si ipsa taceat, nisi pro ea contrahentibus, quia ipsius silentium sufficiens consensus signum reputabatur. Aliqui nihilominus volunt peccatum mortaliter contrahen-

tes, si dum possint verbis, signis tantum velint exprimere suum consensus: *Avers. de Matr. q. 3. sect. 2.* Nihilominus id nimis rigidum videtur, quamvis etenim graviter peccaret, qui suum consensus nutibus ambiguis exprimeret, quia in re tanti momenti ipsa natura dicat rem gravem esse non exprimere clarè suum consensus; non tamen videtur gravis culpa intercedere, si signis indubitatis exprimatur, cum tunc parum referat an verbis, vel nutibus innotescat. Quòd si *cap. tua Fraternitati* dicitur necessaria esse quantum ad Ecclesiam verba consensus exprimentia, hoc est, ut adhibeantur non signa, sed verba, utpote quæ magis probare possunt consensus in foro Ecclesiæ, ut explicat Sanchez *l. 2. disp. 3. num. 5.*, nihilominus intercedere non dicendum est gravem transgressionem, quoties & ipsa signa sunt clara, nam tunc fere parificantur verbis.

Q. II. An Contrahentium consensus simul apponendus sit simultate physica.

R. Non est necesse consensus contrahentium simul simultate physica apponi, ut docet *D. Th. in 4. d. 29. q. unic. ar. 3.*; nam neque hæc simultas in reliquis contractibus requiritur: *l. 1. §. 1. ff. de v. o.* Sufficit ergo simultas moralis; at quamvis in hoc Sacramento, maxime per Procuratorem contracto, intercedere possit aliqua dilatio, nihilominus quam maxime variant Theologi in decernendo quanta esse possit. Alii admittunt dilationem unius diei, si contrahentes non dissent: *Dian. 1. 2. tr. 6. resol. 147.* alii integri septennii, si qui dedit consensus non retractavit: *Sotus in 4. d. 27. q. 1. tr. 3.* & alii dicunt sufficere, si ponatur quancumque, dummodo prior consensus non fuerit retractatus: *Navar. in Sum. c. 22. num. 80.*, *Gabr. à S. Vinc. de Matrim. d. 3. q. 2. n. 17.* Melius cum *Sanch. l. 5. disp. 23. n. 7. & 8.* relinquatur id arbitrio prudentum, qui ex particularibus circumstantiis dijudicent quæ mora officere possit validitati Matrimonii.

Q. III. An judicandum sit habere sufficientem consensus, qui ex errore credunt habere impedimentum dirimens Matrimonium.

R. Ordinariè loquendo puto præfatos invalide contrahere matrimonium. Ratio est quia, contrahentes debent habere voluntatem tradendi alteri potestatem sui corporis, quam voluntatem non videntur posse habere, quoties credant, licet falsò, non posse alteri tradere talem potestatem. Valide autem contraherent, si intenderent contrahere quantum possunt, hoc est, inire matrimonium, si inter ipsos sit possibile, vel si errent & c. *Sanch. l. 2. disp. 33. n. 2.*

Q. IV. Quid dicendum de consensu præfinito sub conditione de futuro necessaria, universali, sive intrinseca matrimonio.

R. I. Suppono conditionem de præterito, vel de præsentis non suspendere matrimonium; nam stante conditione stat matrimonium, & ea non stante non stat, ait *S. Th. in 4. d. 29. q. 2. a. 3.* Et quidem cum consensus non alligetur conditioni expectandæ, sed quæ jam fuit, vel est, consensus est statim subsistere matrimonium, si est, & non subsistere, si non est: *§. Conditiones 6. Instit. de v. o.* Hinc hujusmodi conditiones, utpote non suspendentes valorem actus, inter veras conditiones non reputantur, *l. institutio 10. ff. de condit. instit. Sermo* ergo reducitur ad conditiones de futuro.

Quoad igitur consensus præfinitum sub conditione de futuro necessario, dicendum de se non suspendere matrimonium, ut docet *S. Th. in 4. d. 29. q. 2. a. 3. q. 3.* Et ratio est quia, tales conditiones videntur potius appositæ ad demonstrandam certitudinem consensus, quam ad illum suspendendum *arg. leg. si pupillus 9. §. 1. ff. de Novat.*, & *l. bares meus 79. ff. de condit. & demonstr. Dixi de se*, nam

Z

nam si contrahentes expectare intellexerint tempus talis conditionis usque ad adventum illius, matrimonium non subsisteret, utpote quia usque ad illud tempus suspensus fuisset consensus. Ita si aliquis contraxisset cum Berta, si die sequenti Sol oriretur, intendendo expectare usque ad illud tempus ad dandum absolutum consensum, certe ante illud tempus Matrimonium non subsisteret. Ubi etiam advertendum quandoque aliquid apponi per modum temporis, & non per modum puræ necessariæ conditionis; & tunc ante tempus designatum matrimonium non subsisteret; ut si quis diceret: *modo contraho tecum, ut post decem dies sis mea uxor*. Vel si diceret, *contraho tecum, si Pater meus moriatur*, intendendo suspendere consensum usque ad mortem Patris. Tunc autem statim ac tempus designatum advenit, sine novo consensu perficitur matrimonium; *Sanch. l. 5. disp. 19. Palauz disp. 2. p. 11. §. 2. Avers. q. 5. sect. 9.*

R. II. Conditiones generales, quæ omnibus contractibus insunt, ut si *consenseris &c.* sicut & conditiones intrinsecæ contractui, ut *contrahote cum, si non sit impedimentum dirimens*, de se habentur pro non appositis. Ratio est quia, nil de novo addunt contractui, cum absque illis consistere nequeat, adeoque æquè se habent vel si expriman- tur, vel non exprimentur; *Sanch. l. 5. disp. 1. n. 6. & 13.* Aliter dicendum, si aliquid illis superadde- retur, unde non essent conditiones semper concomitantes contractum matrimonii: ut si aliquis con- traheret, si probetur alterum consensum præbuisse, vel inter eos non esse impedimentum dirimens; nam quod huiusmodi probentur, non est conditio generalis, vel intrinsecæ contractui matrimonii; *Avers. q. 5. sect. 6.*

Q. V. Quid dicendum de conditionibus impos- sibilibus, aut turpibus, seu contrariis substantiæ, vel bonis matrimonii.

R. I. Conditiones sive naturæ, sive jure impos- sibilis, dum à contrahentibus possibiles repu- tentur, reddunt matrimonium omnino nullum. Ratio est quia, sicut consensus alligari potest conditionibus verè possibilibus, ita dicendum est alligasse suum consensum conditionibus aliàs im- possibilibus, qui illas reputavit possibiles; cum autem re vera nunquam talis conditio in esse po- nenda sit, consequens est nunquam posse sub- sistere matrimonium. Hac ratione, quamvis, & conditiones impossibiles à jure habeantur pro non adjectis in Testamentis: *leg. obtinuit ff. de condit. & demonstrat. & in Instit. §. Impossibilis de hered. instituen. nihilominus attenditur conditio impos- sibilis, si pro possibili eam habuerit Testator; & quia nunquam potest verificari, Testamentum de- claratur nullum: l. servo manumisso ff. de condit. indeb. junct. Gloss. Sanch. l. 5. d. 3. n. 9. Trull. l. 7. c. 8. d. 2. num. 3.*

R. II. Si conditio, sub qua aliquis consensum præstat, sit impossibilis, & talis ab eo cognita, habenda est pro non adjecta, quoties adfuerint si- gna probabilia, aut indicia saltem dubia consen- sus absoluti in contrahente. Advertere igitur est conditiones impossibiles ita vitare cæteros contra- ctus, ut omnino nulli judicentur; *l. impossibilis de ff. de v. o. & in Instit. §. Si impossibilis de inutil. stipulat.* Et ratio est quia, contrahens sub condi- tione impossibili videtur clarè dicere se nolle con- trahere, & ita intelligeremus nolle contrahere qui diceret: *contraho tecum, si calum digito tangam, vel si volabo*. Idem etiam intelligeremus, si ap- poneret conditionem de jure impossibilem, dicendo e. g. *contraho cum mea nepte, si possim*. Cum igitur consensus sub conditione impossibili præsti- tus de sua natura dissensum significet, Ecclesia præsumere non potest assensum fuisse, & matri-

monium esse validum. Dum igitur Ecclesia voluit conditiones impossibiles habendas esse pro non adjectis Matrimonio, ut expressè habetur *cap. fin. de condit. appof.* dicendum est solum voluisse favere matrimonio, quoties saltem dentur signa probabilia consensus; nam tunc voluit non atten- dendas tales conditiones, adeoque Matrimonium, cujus dissolutio non est sine multis inconvenien- tiis, judicandum validum, quod non fit respec- tu aliorum contractuum. Ita puto interpre- tandum præfatam caput cum *Aversa q. 5. sect. 4. Ledesma 3. p. 9. 47. ar. 5. §. His ergo & aliis.*

Dices conditiones impossibiles reputandas pro non adjectis matrimonio, etsi non dentur signa probabilia consensus, quoties contrahentes non ignoraverint jus illas voluisse pro non adjectis, nam si hoc sciebant, videntur potius joco appo- fuisse. Sed contra est quia, neque in tali casu satis constat tales conditiones fuisse joco appositas, cum bene potuerint apponi ad dissensum demon- strandum; *Basil. l. 3. c. 4. num. 8.* Cæterum jus non potuit velle conditiones impossibiles habendas pro non adjectis, quando contrahentes scirent rejici à jure, nam voluit favere matrimonio in casibus qui communiter possent accidere; frustra autem favisset Matrimonio, si contrahentes debuissent scire hanc juris dispositionem, communiter etenim ignoratur, maxime à mulieribus; *Ledesm. cit.*

R. II. Idem quod de conditionibus impossibi- libus, disponit jus de conditionibus turpibus; *cap. fin. de condit. appof.* præscindendo modò ab iis, quæ sunt contrariæ substantiæ Matrimonii. Di- versimodè autem discurrendum de conditionibus turpibus de præfenti, & de futuro, ac de præterito. Conditiones turpes de præfenti, & præterito non re- jiciuntur, ut si quis diceret: *contraho tecum, si furtum fecerit, si Petro inimica erit, vel fuisset &c.* Et ratio est quia, cum hæc conditiones non incitent ad peccatum, sed solum illud supponant, non rejiciuntur à jure; *D. Th. in 4. d. 29. q. unic. ar. 3. q. 3. & 3. p. in suppl. q. 47. ar. 5.* Conditiones verò turpes de futuro ut *contrahote cum, si adulteraberis, si furaberis &c.* à jure rejiciuntur, quia ad peccatum incitant. Nihilominus & quia istæ conditiones ve- luti impossibiles reputantur, nam id possumus, quod jure possumus *l. nepos proculo ff. de v. o.*, & quia ita contrahentes videntur potius nolle contrahere, solum etenim esset perditio viri, vel mulieris seridè apponere tales conditiones, hinc est & tales condi- tiones tunc solum censendas non appositas, quando aliàs darentur signa probabilia consensus, ut dixi de conditionibus impossibilibus; neque etenim credi potest Ecclesiam velle reputandum Matri- monium validum, quando aliàs invalidum esset reputandum. Cæterum si quis seridè animum suum conditioni turpi alligasset, in foro conscientiæ suspenderetur matrimonium usque ad ad- ventum conditionis, sicut statim validum es- set, si solum joco apposisset. Remanet proinde reputandas ut non adjectas, quando interven- runt aliqua signa consensus, quamvis dubitetur quo animo fuerint appositæ; *Lugo de contr. disp. 22. sect. 13. num. 368. Sanch. l. 5. d. 15. n. 1. Avers. q. 5. sect. 5.*

Quæri hic solet, an quod disponit Jus de condi- tionibus impossibilibus, aut turpibus in ordine ad matrimonium, extendendum etiam sit ad spon- salia. At quamvis affirmativè respondendum vi- deretur, si attendenda esset auctoritas multorum, nihilominus puto omnino negativè respondendum. Ratio est quia, non videtur dispositum de spon- saliibus quod disponitur de matrimonio, si pro illis non militet eadem ratio; ac proinde quam- vis nullum sit matrimonium clandestinum, non tamen nulla sunt sponsalia clandestina. Cum igitur

tur jus voluerit conditiones impossibiles, aut tur- pes habendas pro non adjectis matrimonio, quia ex ejus dissolutione multa oriri possunt gravia in- convenientia, id de sponsaliibus dicendum non est, quia ipsorum dissolutio non importat talia incom- moda. Uterius quod exorbitat à jure communi non est in consequentiam trahendum; *cap. qua 20. de reg. jur. in 6.* vidimus autem exorbitans esse à jure conditiones turpes, aut impossibiles habendas esse pro non adjectis matrimonio; & testa- mentis. Demum si à communi juris dispositione excipiuntur matrimonium, & testamentum, conse- quens est cætera non excipi, nam exceptio firmat regulam in contrarium; *Rebell. t. 2. q. 10. sect. 5.*

R. III. Conditiones turpes contra substantiam Matrimonii, & bona illius reddunt matrimonium omnino nullum. Ratio est quia, nihil consistere potest sine propria substantia; & cum de substan- tia matrimonii sit societas conjugalis, quidquid contra illam erit, nullum reddet matrimonium. Cum igitur indissolubilitas pertineat ad societatem conjugalem, quatenus est Sacramentum, & ad eam- dem, pertineat fides, & procreatio prolis, conse- quens est nullum esse matrimonium contractum sub conditione, qua unus, velambo contrahentes se obligent ad aliquod contra prædicta; *cap. fin. de e condit. appof. can. solis 32. q. 2. D. Th. in 4. d. 29. q. unic. ar. 3. & in suppl. q. 47. ar. 5. Sanch. l. 5. d. 9. num. 3.* Dixi, si se obligent; quamvis enim non sit de substantia matrimonii, ut actu non com- mittatur adulterium, non suscipiatur proles &c. est tamen contra ejus substantiam obligatio ad adul- terandum, ad non suscipiendam prolem, ad eam- occidendam, mutilandam, & ad non educandam &c. *Sanch. à num. 9. Basil. l. 3. c. 9. à num. 11. & cap. 11. num. 3. Bonac. de Matr. q. 2. p. 10. à num. 8.* Advertendum etiam præfatas conditiones annullantes Matrimonium, annullare etiam Sponsalia, quæ sunt via ad illud, quoties apponantur adimplendæ post contractum matrimonium; *D. Th. in 4. d. 27. q. 2. ar. 1. & in suppl. q. 43. ar. 1. Sanch. disp. 24. n. 3.*

R. IV. Conditio etiam aliàs honesta, sed con- traria substantiæ, seu bonis matrimonii illud om- nino irritum reddit. Hinc responsio non pauci refragantur, volentes solum conditiones turpes, de quibus in præcedenti responsione, irritum redde- re matrimonium; quia ita jure disponitur. At nos- tra responsio efficaciter probatur, quia non stat dari matrimonium sine potestate ad copulam, unde conjuges ratione matrimonii sui corporis unde- statem amittunt, sed vicissim jus proprii corporis in alium transferunt; si autem in contractu Ma- trimonii apponeretur conditio, aliàs honesta, nun- quam se cognoscendi, emittendi votum castitatis, vel protestandi in religione, jam poneretur condi- tio destruens talem potestatem, immo obligatio vitandi prolem, adeoque & irritum redderetur ma- trimonium; *D. Th. in 4. d. 28. q. unic. a. 4. ad 3. & in suppl. q. 48. ar. 1. ad 3. Sanch. l. 5. disp. 10. num. 2. Laym. l. 5. tr. 10. p. 2. c. 7. n. 9.* Adverten- dum igitur non esse contra substantiam matrimo- nii, si conjuges ante ipsum mutuo se voto casti- tatis adstringerent, adeoque se privarent jure pe- tendi, & reddendi, bene verò esse contra matri- monii substantiam, si obligatio non petendi, nec reddendi deducatur in pactum in ipso matrimo- nii contractu. Est igitur essentiale matrimonio, quòd ex eo exurgat potestas petendi, & reddendi ex justitia, quam potestatem ex justitia non destruit votum castitatis factum ante matrimonium, vel post matrimonium, nam tunc solum ex religione confurgit obligatio votum servandi; at dum con- ditio faciendi tale votum, vel non petendi, aut reddendi addatur ipsi contractui matrimonii, &

in pactum talis contractus deducatur, tunc clarè op- poneretur obligationi ex justitia confurgenti ex tali contractu, ac proinde nullum redderet; sicut nul- lus est quicumque contractus initus sine animo se obligandi ad id, ad quod ex natura sua obligat ipse contractus. Quod si *cap. fin. de condit. appof.* dum sermo est de conditionibus irritantibus ma- trimonium, solum sermo est de conditionibus, quæ aliàs sunt turpes; non ideo dicuntur irritare ma- trimonium quia turpes, vel inhoneste sunt; adeo- que cum illud irritent quia ipsi contrariæ, eodem mo- do discurrendum est de turpibus, ac non turpibus, dummodo illi sint contrariæ.

Q. VI. Quid dicendum de Matrimonio con- tracto ab habentibus impedimentum dirimens sub illa conditione, si *Papa vel Episcopus, in casibus, scilicet quibus potest, dispensaverit.*

R. Non pauci putant nullum omnino esse tale ma- trimonium, quia jam de se nullum est ratione im- pedimenti dirimens, & aliunde conditio apposi- ta videtur habenda ac si non fuisset apposita; quæ etenim de jure fieri nequeunt, & si fieri possint Principis dispensatione, impossibilia reputantur; conditiones autem impossibiles à jure habentur pro non adjectis matrimonio; *De Luc. in annot. ad Trid. disp. 27. Dian. p. 11. tr. 2. resol. 70.*, ubi asserti plures Authores, & Decisiones. Verum tale matrimonium, adveniente conditione, validum omnino reputan- dum credo. Aliud est igitur apponere actu condi- tionem de jure prohibitam, quamvis in ea Papa, vel Princeps possint dispensare, aliud est actu de jure prohibito apponere conditionem non prohibi- tam sed licitam, & honestam. Prima quidem à jure habetur pro impossibili, adeoque reputanda pro non adjecta matrimonio, ut bene est jure probant Aversarii. At ista conditio si *Papa disp.* dispensaverit, intelligendo de casibus in quibus valide, & licitè potest dispensare, non est à jure prohibita, adeoque nec rejicienda ut impossibilis à Matrimonio. Unde nil obstat ipsius validitati, si sub tali conditione contrahatur, ac adveniente conditione in absolutum transibit; *Sanch. l. 5. disp. 5. à n. 12. Engelb. num. 16. Pontius l. 3. c. 15. n. 2.* ac ita in tribus instantiis decisum fuisse refert Gobat *tr. 10. de sponsal. n. 165.*

Quamvis autem non desint qui doceant nullum ex præfatis contrahentibus teneri ad dispensationem impetrandam, quia neuter videtur ita contrahen- do assumpsisse talem obligationem; nihilominus melius affirmatur utramque partem debere procu- rare dispensationem, & teneri ad expensas pro rata, quia agitur commune negotium, & creden- dum est utramque partem noluisse actum inutilem facere, quando contraxerunt Sponsalia, vel matri- monium sub conditione obtinendæ dispensationis, inutilem autem fecisset, si neuter voluisset assume- re obligationem eam impetrandi; *Sanch. l. 5. d. 5. num. 36.* Quòd si unus tantum ex contrahentibus tale matrimonium optaret, altero indifferenter se habente, tunc obligatio procurandi dispensationem penes illum tantum esset, ageretur etenim de negotio, quod fere totum ad ipsum pertinere ju- dicaretur. Alter nihilominus teneretur expectare tempus conveniens, quo possit obtineri dispen- satio; nam ita se obligasse judicatur, dum contra- xit cum conditione obtinendæ dispensationis; *Gobat tr. 10. cas. 4. n. 164.*

Q. VII. Quando intelligatur perfici Matrimo- nium contractum sub conditione honesta; & an adveniente conditione necessarius sit novus con- sensus.

R. I. Non loquor de conditione de præfenti, vel de præterito; nam hæc ex diâis non suspen- dit matrimonium, sed est, vel non est, si sit, vel non sit conditio, cui consensus contrahentium fuit

alligatus: D. Tb. in suppl. q. 47. ar. 5. ubi advertendum satis esse, si conditionem positam de præterito tandem verificatam fuisse cognoscatur; ita etenim præsumitur fuisse contrahentium voluntatem. Exemplificatur id in eo, qui diceret: *contrabo tecum, si Patri tuo placuit, & postea placuit*; hoc satis videtur ad valorem matrimonii; contrahens enim sub illa conditione, videtur solum intendere quod tandem ita fuerit, & nulla Patri molestia afferatur. Si verò conditio sit de præsentibus, videtur necessarium tunc verificari, nec satis est, si verificetur postea, nam consensus allegatus est illi conditioni, ut præsentibus. Exemplum sit in eo qui contraheret cum aliqua, *si pater ipse consentiat*. Si tunc pater non consentiat, vel saltem statimac fuit matrimonium contractum, nullum erit, etsi post dissensum postea consentiat; nam dum apponitur talis conditio de presenti, alligatur consensus contrahentium consensui patris, tunc ponendo, non verò ponendo postea: *Sanch. lib. 5. d. 7. n. 4. & 6.*

Loquendo autem de conditione honesta de futuro, huiusmodi conditio suspendit matrimonium usque ad adventum conditionis: *cap. de illis, cap. super eo de condit. appof.* atque ita suspendit omnem alium contractum: *l. si stipulatur ff. de v. o.* Oportet tamen istas conditiones apponi vel ante, vel in ipso contractu matrimonii. In aliis igitur contractibus etiam post illorum celebrationem possunt apponi, quia sicut contrahentes possunt illos rescindere, ita & apponere novas conditiones, à quibus valor ipsorum pendeat; at matrimonii valor post illius celebrationem nullatenus pendet à contrahentibus, unde non possunt tunc novam conditionem pro illius valore apponere. Verificata autem conditione apposta, vel ante, vel in ipso matrimonio, statim matrimonium perficitur, etsi contrahentes nescirent illam adimpletam fuisse; nam alligarunt suum consensum conditioni, non verò notitiæ adimpletionis conditionis: *Palanus disp. 2. p. 11. §. 1. num. 3. Sanch. l. 5. d. 7. n. 2.* adeoque & ceteri contractus perficiuntur per adventum conditionis, etsi contrahentes id ignorent: *Instit. §. Conditio de v. o. & l. cum ad præsens 30. ff. si certum petatur.* Duo tamen hic notare oportet. Primum est, quod si apponatur conditio de futuro exequenda ab agente, libero, non sat est, si eam apponat, postquam posuit contrarium. Unde si contractum est matrimonium sub conditione, si alicui placuerit, non sat est illi placere postquam primò displicuit; nam sermo prolatus de prima vice solet intelligi; *leg. bover §. Hoc sermone ff. de v. sign.* unde cum deficiat conditio matrimonii ratione displicentiæ primò appositæ, extincta remanet obligatio contrahentium, nec potest resurgere per hoc quod postea placeat, nam obligatio semel extincta non reviviscit: *l. cum ex causa C. de remis. Pign., Coninch. disp. 26. dub. 2.* Secundum est, quod licet conditiones appositæ in specifica forma sint adimplendæ: *l. qui heredi, & l. Mavius ff. de condit. & demonstr.* nihilominus attendendum est quid in intentione habuerint contrahentes. Hinc bene potest validum esse matrimonium celebratum sub hac conditione, *si Pater consentiat*, quamvis Pater nec consentiat, nec dissentiat, sed taceat; nam contrahentes per eam conditionem bene potuerunt intelligere, non si Pater positivè consentiret, sed si non egrè feret, vel ipsi non displiceret; bene autem demonstrat non egrè ferre, quoties potens sine incommodo dissentire, tacet: *Sanch. l. 5. disp. 7. num. 12., Bonac. q. 2. p. 10. num. 20.*

R. II. Purificata conditione, sub qua contractum est matrimonium, non est necessarius novus consensus. Et ratio est quia, contrahentes de præsentibus dependenter à futura conditione, verè habent consensum, & supposito quod in eo saltem

virtualiter perseverent, ac perficiatur conditio, verè datur consensus non amplius pendens à conditione, nam hæc fuit adimpleta; consensus autem de præsentibus non amplius conditionalis, & saltem virtualiter perseverans, omnino sufficiens est absque altero consensu ad valorem matrimonii. Hinc, adimpleta conditione, ceteri omnes contractus absque novo consensu perfecti reputantur: *leg. hæc venditio ff. de contrab. empt., l. potior 11. ff. qui potior., unde idem dicendum de contractu Matrimonii, quem Christus Dominus elevavit ad esse Sacramenti.* Ita etiam declarasse S. Pium V. refert Natalis Alexander de matr. reg. 16., sicut etiam S. Congregationem testatur Fagnanus in cap. super eo tit. de condit. in dispens. appof. in lib. 4. Decretal. Item Gobath tr. 10. de sponsal. num. 165. refert decisum fuisse, pro valore Matrimonii contracti sub conditione, *si Papa dispensaverit*, etsi probari non potuerit post dispensationem adhibitum fuisse novum consensum. An verò coram Parocho, & Testibus adimplenda sit conditio, dicam dum agam de impedimento clandestinitatis.

Q. VIII. An Contrahentes sub conditione, debeant expectare illius adventum; & quanto tempore.

R. I. Cum Matrimonium sub conditione contractum non perficiatur, nec transeat in absolutum nisi post adventum conditionis, utique si contrahens ante ipsius adventum retractet consensum, vel cum alia absolute contrahat, statim matrimonium conditionatum sit nullum. Nihilominus contrahentes sub conditione intelliguntur se obligare ad expectandum illius eventum, unde graviter peccabunt, si id non præstent: *Sanch. n. 8., Molin. de Just. disp. 285. concl. 4.* Id tamen verum esse iudicet, dum non adsit iusta causa consensum retractandi, de quibus causis loquutus sum, agendo de causis dissolvendi Sponsalia: *Avers. de Matr. q. 4. sect. 1. §. 3.*

R. II. Dum apposta sit conditio cum præfixione temporis, expectandum est usque ad illud tempus, si tempus designatum fuit ad finiendam obligationem, ut dixi quæstione superiori cap. 3. quæst. 3. Si verò nullum præfixum sit tempus, expectanda est temporis opportunitas ad eam adimplendam, & si tunc non adimpleatur ab eo, à quo est adimplenda, non amplius expectare necesse est: *leg. hæc conditio ff. de condit. & demonstr., Avers. q. 5. sect. 6. V. Quarto.* Hoc tamen intelligendum est de conditione positiva, ut si quis contraxisset cum Berta, si dotem solveret. Conditio verò negativa sine temporis præfixione vana reputatur, & non attendenda, ut si quis contraheret cum Berta, *si nunquam maniret*; nam si expectandæ essent huiusmodi conditiones, usque ad mortem forent expectandæ.

Q. IX. Quid juris de sponsalibus, vel matrimonio contractis sub modo, sub causa, & cum demonstratione.

R. I. Tunc contraherentur Sponsalia, seu Matrimonium sub modo, quando contraherentur imponendo aliquod onus contrahentibus. Modus autem in hoc differt à conditione, quod consensus intelligitur ab hac pendere, unde non habetur pro perfecto, nisi ante adventum conditionis. E contra ante modum datur perfectus consensus contrahentium, & proinde ante ipsum subsistit contractus, eique advenit: *leg. cum ab eo 41. ff. de contrab. empt.* Conditio explicari potest particulam *si*, ut *contraho tecum, si ioveris Romam*, modus vero particulam *ut*, si nempe dicitur: *contrabo tecum, ut eas Romam.* Hoc posito, dicendum est nullum modum suspendere Sponsalia, & Matrimonium, non solum si sit honestus, ut si quis contraheret cum aliqua obligatione afferendi dotem, sed etiam si sit impossibilis, vel turpis, seu etiam contra-

substantiam matrimonii, ut si quis contraheret cum aliqua cum onere impediendi generationem. Ratio est quia, jam ante modum datur contractus completus, & perfectus; unde nullus reddi potest per quod addatur onus contrarium substantiæ matrimonii; & quod dicitur de conditionibus contrariis substantiæ matrimonii, ad modum extendi non potest, cum ab illis pendeat consensus, non verò à modo: *Palanus de Sponsal. d. 2. p. 11. §. 5. num. 3., Ledesma de Matrim. q. 47. ar. 5. dub. 3.*

R. II. Sponsalia, & Matrimonium contracta sub causa, exprimendo nempe causam quare contrahantur, ut si quis diceret se contrahere cum Berta quia est nobilis, seu contracta cum demonstratione, designando e.g. qualitatem personæ, cum qua contrahitur, ut si quis diceret: *contrabo cum Berta, quia est nobilis*: Sponsalia, inquam, seu Matrimonium contracta cum causa, & cum demonstratione; etsi hæc sint impossibilia, turpia &c., non vitiantur, dum error non transeat in personam, ut dicam loquendo de impedimento erroris: *Sanch. l. 5. disp. 19. per tot., Palanus de Sponsal. d. 2. p. 11. §. 5. n. 2., & si falsa sint, à jure habentur pro non adjectis: arg. l. falsa 33., & l. Cum tale 72. §. 6. de condit. & demonstr. junct. §. Longe 31. Instit. de Legat.*

Regula in præxi observanda.

I. Advertat Parochus, quod etsi Matrimonium, nutibus clarè designantibus consensum contrahi posset, nihilominus à Rituali Romano præscribitur, ut si contrahentes mutinon sint, debeat ab ipsis exigere, ut verbis suum consensum manifestent: nimis etenim refert, ut clarissimè constet de ipsius validitate, & nil contra ipsum opponi valeat.

II. Nunquam Parochi admittent debent Matrimonia conditionalia propter quamplura inconvenientia, & difficultates, quæ circa huiusmodi Matrimonii validitatem possent oriri. Præterea cum Matrimonium ita contractum non transeat in absolutum, nisi purificata conditione, cur expectari prius non poterit adventus conditionis, & tunc illud absolute per verba de præsentibus celebrare? Non nego dari posse casum, in quo possit expedire huiusmodi Matrimonium conditionatum celebrare; ut si aliquis peccasset cum Consanguinea, & ad ipsius vitandam infamiam necesse esset, ut illam duceret: interim tamen timere esset, ne mutaret voluntatem eam ducendi, si protraheretur Matrimonii celebratio ad adventum conditionis. Tunc igitur videretur expedire, ut statim celebraretur Matrimonium sub conditione: *si nempe ii, ad quos pertinet, dispensabunt.* Dum tamen possit, Parochus in similibus casibus semper consulat Ordinarium.

Cæterum differunt de conditionibus, quæ apponi possunt consensui Contrahentium Matrimonium, de servare potest ad elucidanda quæ pertinent ad consensum conditionatum Sponsalium, facilius est etenim hæc contrahi sub conditione.

C A P U T III.

De Matrimonii Indissolubilitate.

Q. I. AN Matrimonium, quod inter Infideles contrahitur, sit indissolubile.

R. I. Matrimonio Infidelium, quod non habet rationem Sacramenti, competit de jure divino naturali aliqua indissolubilitas. Ratio est quia, in statu Innocentiæ Matrimonium erat indissolubile; unde Christus Matth. 19. loquens de libello repudii, qui in usu erat apud Hebræos, ait: *Ab ini-*

tio non fuit sic. Eandem indissolubilitatem, ut docet Tridentinum sess. 24. de Matr. in princ., etiam Adam Divini Spiritus instinctu pronunciauit, cum dixit: *Hoc nunc os ex ossibus meis.* Cum igitur in statu Innocentiæ nullum esset præceptum positivum divinum, nisi quoad abstinendum à fructu arboris vetitæ, consequens est indissolubilitatem Matrimonii provenisse ex præcepto divino naturali, ex institutione nempe divina, consona naturæ Matrimonii. Dixi consona naturæ Matrimonii, nam cum causa finalis Matrimonii sit non solum suscipere, sed etiam educare, & bene instruere filios; itemque illis bona procurare, certè matrimonium de sua natura petit indissolubilitatem; si etenim mutuo consensu, sicut alii contractus, dissolvi posset, jam vir aliam ducendo, & mulier alium virum, omnino negligetur prolis educatio, & cura illi bona comparandi, quibus rationibus sicut convincitur vagum concubitus esse contra jus naturæ, ita & Matrimonii indissolubilitatem: *S. Th. in suppl. q. 67. ar. 1.* Confirmatur quia, *cap. gaudemus de divort.* definitur infidelem habentem plures uxores, si ad fidem convertatur, primam uxorem debere habere pro legitima, etsi illam repudiasset, aliis retentis; si autem Matrimonium non esset de sua natura indissolubile, Ecclesia non curasset ab huiusmodi infideli ad fidem converso primam retineri, ut bene ratiocinatur *Avers. q. 2. de Matr. sect. 4., & sect. 6. v. in hac re.*

R. II. Matrimonium initum inter Infideles, etiam consummatum, dissolvi potest per hoc quod unus Conjugum ad fidem convertatur, & Baptismum recipiat. Si igitur alter renuat habitare cum eo, qui ad fidem conversus est; vel si quamvis velit habitare, nihilominus id faciat cum injuria Creatoris, sive scilicet Christum contemnendo, ejus cultum prohibendo, familiam impediendo ne convertatur, sive ad quodcumque aliud peccatum excitando, tale matrimonium dissolvi potest. Ita Christum disposuisse promulgavit S. Paulus 1. ad Cor. 7., ubi de Conjugibus loquens dicit: *Quod si infidelis discedit, discedat; non enim servituti (vinculo nempe conjugali) subiectus est frater, aut soror in huiusmodi.* Semper autem Ecclesia tenuit hæc verba continere sensum supra explicatum, & definit *cap. gaudemus, & cap. quanto de divort.* ubi & definit non dissolvi matrimonium per hoc quod unus Conjugum in hæresim incideret, vel fieret Gentilis. Et quidem si ex hoc solum fuisset vinculum Matrimonii, multi fortasse fidem deseruissent ad dissolvenda Matrimonia, quæ minus placerent.

Quamvis igitur Matrimonii indissolubilitas sit ex jure naturæ, & quamvis nec ipse Deus in jure naturæ propriè valeat dispensare, ex dictis tr. 3. q. 5. c. 1. quæst. 2., nihilominus facere potest ex ibidem dictis cessare obligationem legis naturalis, mutando materiam præcepti. Sicut igitur Deus, ut Supremus omnium Dominus, potest alteri tradere quod meum est, quo pacto tradidit Hebræis res Ægyptiorum, ita potest velle ut non amplius alicujus viri sit aliqua mulier, & de converso; & hac ratione dicendum est Christum voluisse privare Conjugem non conversum ad fidem jure quod habebat in conjugem convertum, stantibus circumstantiis, de quibus dictum est. Id autem dicendum est Christum fecisse, quia nimis onerosum fuisset iis, qui converterentur, vitam cælibem ducere debere, si altera pars nolisset cum eis permanere & atqui ita à suscipienda fide retrahi potuissent: *Avers. loc. cit.* Ex his autem patet quomodo suffragari possit licitè potuisse Hebræos uxores repudiare, ut docent multi SS. PP. & Theologi.

Hic tamen aliqua sunt notanda. Primum est matrimonium tunc de facto dissolvi, quando fidelis

baptizatus transit ad alias nuptias; unde si antequam transeat ad alias nuptias etiam altera pars convertatur, huic adherere debet: *cap. gaudemus 8. de divort. & ibi Glossa v. compellitur, Palauus de Sponsal. d.3. p.3. §. n.4., Engel de convers. Infidel. num.2.* Secundum est, quod quando non plene constet alterum conjugem nolle converti, monendus est ut intra terminum præfixum deliberet an velit converti; ita enim etiam pro foro externo intercluduntur omnes lites quoad validitatem futuri Matrimonii; *Sanch. de Matr. l.7. d.74. & 76.* Tertium est, magnum esse dissidium inter DD., an Coniux conversus possit aliud inire Matrimonium casu quo altera pars converti nolit, sed tamen velit pacifice habitare, & absque ullo perverſionis, & peccati periculo. Non pauci sufficient hac nostra ætate bene intelligi dissolvi matrimonium per hoc solum, quod alter nolit ad fidem converti, Ratio ipsorum est quia, modò illicitum est fidei habitare cum infideli; unde per hoc solum quod una pars velit in sua infidelitate persistere, intelligitur alteram saltem moraliter deserere, cum non conveniens sit illicitè cum infideli habitare; quod si intelligitur deserere, id satis est ut coniux conversus fruatur privilegio ipsi factò à Christo Domino, alterum in eundem conjugium: *Sanch. l.7. disp.74. n.9., Barbosa in 2. par. Decr. q.2. cau.28. c.1. n.2.* Quartum est, aliud esse sidium inter Theologos, an scilicet Matrimonium infidelium dissolvatur per hoc quod Coniux conversus suscipiat Ordinem Sacrum, vel profiteatur in aliqua Religione. Omnes quidem concedunt posse Coniugem conversum Ordines Sacros suscipere, ac vota solemnia in aliqua Religione emitte; nam id absque eo quod dissolvatur Matrimonium quoad vinculum, facere potest quicumque ex iusta causa fecit divortium; porro si alter converti nolit, coniux conversus habet iustam causam faciendi divortium, Non pauci autem putant per professionem religiosam dissolvi præfatum Matrimonium etiam quoad vinculum; sed mihi contraria aridet opinio. Quamvis igitur professio religiosa dissolvere habeat Matrimonium ratum fidelium, quod ratione Sacramenti novam addit indissolubilitatem, nihilominus id non convincit dissolvere Matrimonium contractum apud Infideles, dum unus convertatur, Et ratio est quia, huiusmodi dissolutio provenit ex privilegio factò à Christo Domino, at habemus ex S. Scriptura, permississe quidem Coniugi converso aliud inire matrimonium, quod proinde dissolvat primum, at nullibi habemus factum tale privilegium religiosæ professioni. Præterea dum fit aliquid ex privilegio, non est extendendum ad casus similes, & maximè dum non militet eadem ratio. Cum igitur voluerit Christus Coniugem conversum potuisse transire ad alias nuptias, & ita dissolvere primum Matrimonium, ne timore ducendi vitam cælibem à Fide retraheretur, hæc dissolutio non est extendenda ad Religiosam Professionem, cum ipsi eadem ratio non aptetur: *Palauus de Sponsal. d.3. p.3. §. n.12., Pontius, aliique apud ipsum.*

Q. II. An Matrimonium Fidelium ratum possit dissolvi à Summo Pontifice; vel dissolvatur per religiosam Professionem.

R. I. Gravissima est inter Theologos controversia quoad potestatem Summi Pontificis circa dissolutionem matrimonii fidelium rati. Opinio negativa eo innititur supradicto, quod matrimonium ratum est iure divino indissolubile; cum Christus Dominus *Matth. 19. 6.* dixerit; *Quod Deus coniunxit, homo non separet, adeoque hæc ex ipso divino iure indissolubilitatem Matrimonio adherere definitur cap. unic. de vot. in 6.* Non potest autem Summus Pontifex in ipso divi-

no iure dispensare. Idem pariter dicendum videtur, si consideretur, ex dictis supra, hæc indissolubilitatem ex ipso naturali iure oriri, Quod si dicatur credendum esse Deum concessisse hæc potestatem Summo Pontifici, immutandi materiam legis divinæ, & naturalis, ut supra quæsito primo de ipso Deo ratiocinabar, respondent id probare etiam talem potestatem concessam fuisse quoad dissolutionem matrimonii consummati, quod tamen nemo dicit. Et quidem, si ob bonum animarum, vel ob impedienda gravia fidelium incommoda, reputandum esset Christum tradidisse Summo Pontifici potestatem dissolvendi Matrimonium ratum, cur & propter easdem rationes, quæ tam sæpe accidunt, credendum non esset concessam fuisse eandem potestatem quoad dissolutionem Matrimonii consummati? *Pontius de Matr. l.9. c.3. num.3., Gutier. Can. qq. l.1. c.17. n.12., Ledesma de Matr. a.1. d.1.*

Opinio nihilominus concedens Pontifici potestatem dissolvendi Matrimonium ratum, potissimum nititur in ea ratione, quod hæc potestate non raro Summi Pontifices uti fuerunt, ut passim testantur Authores; & inter eos recentetur S. Pius V. sanctitate non solum, sed doctrinâ etiam præclarus. Porro Ecclesiæ praxis arguit potestatem à Christo Domino concessam. Hujus autem concessio nis hæc videtur adduci posse congruentia, quod scilicet, cum Matrimonium ratum denotet unionem Christi cum anima mediante gratia, quæ unio non raro dissolvitur, hinc videtur concessam facultatem dissolvendi ex causa valde gravi Matrimonium illam unionem significans; *Sanch. l.2. d.14. n.2. & communiter Canonistæ.*

R. II. Certissimum est Matrimonium ratum dissolvi quoad vinculum per Religiosam Professionem, atque id provenisse ex sacri eloquii interpretatione, ait Alexander III. *cap. ex publico de convers. Coniug.* Cum igitur id semper servatum sit in Ecclesia, ut patet ex *can. desponsatum 27. q.2. & ex can. decreta legalia ibid., & aliis ommissis, novissimè ex definitione Tridentini sess.24. de Matr. can.6.,* dicendum est posse dissolvi Matrimonium ratum ratione professionis Religiosæ, derivare ex privilegio ipsi factò à Christo Domino. Oportet tamen ad dissolvendum Matrimonium ratum emitti vota solemnia in Religione ab Ecclesia approbata, cuius status est incompossibilis cum Matrimonio; & ita etiam se habet Ordo Militaris Religiosorum S. Joannis; *Sperell. decis.21. n.44.* Et contra quia vota, quæ post probationem emittunt Religiosi Societatis Jesu, solemnia non reputantur, DD. ejusdem Societatis docent non dissolvere Matrimonium ratum; *Tambur. l.8. de Matr. tr.5. c.6. §.2. num.10.* Idem à fortiori dicendum de quocumque voto emisso extra professionem Religiosam, puta de Voto Castitatis imbibito in Ordine Sacro: *Extra. Antiqua de vot.*

Ut Coniuges autem uti possint præfato privilegio, concedit jus Sponsa bimestre, quo tempore non sibi mutuo teneantur debitum reddere. Puto etiam posse frui tali privilegio Sponsam tali tempore per vim cognitam à Sponso; quamvis etenim ratione consummationis indissolubile redderetur matrimonium, adeoque Sponsus post Sponsæ professionem non posset aliam ducere, nihilominus Sponsa non esset sine sua culpa privanda jure quod habet ingrediendi in Religionem: *cap. discret. de eo, qui cognov. consang.,* ed magis quia beneficium juris non est auferendum ab eo, qui dissentit; *cap. indultum de reg. jur. in 6.,* nec conveniat Sponsum ex suo delicto commodum reportare; *cap. ad nostram de empt. & vendit., cap. Sedes de Rescrip.*

Illud tamen advertendum, communiter loquendo, non licere contrahere Matrimonium animo ad

ad Religionem transeundi ante consummationem, quia id non esset sine alterius partis exiguo gravamine. Id autem constat, tum quia frustra fierent tot expensæ pro nuptiis; tum quia altera pars in nuptia deberet remanere usque dum Coniux ingreſsus in Religionem profiteretur; & si forte non profiteatur, cum multo dedecore ea pars, quæ in tæculo remansit, deberet habere Coniugem è Religione egressum. Excusari nihilominus posset qui contraheret Matrimonium animo non consummaturum, sed ingrediendæ Religionis, quoties quis ex gravi metu cogeret illud contrahere; vel si non contrahendo ingredi non posset in Religionem, puta quia detineretur in carcere, cum aliàs nullam haberet obligationem Matrimonium contrahendi. Non excusarem tamen qui contraheret Matrimonium animo ingrediendi in Religionem, quia emiserat votum castitatis; non proinde etenim debet afferre prædicta incommoda alteri comparti, & ulterius se exponeret periculo violandi votum Matrimonium consummando: *Sanch. l.1. Matr. disp.43., Averf. q.2. sect.6.*

Q. III. An Matrimonium Fidelium consummatum possit dissolvi.

R. Matrimonium fidelium consummatum in nullo casu dissolvi potest quoad vinculum. Ommissis aliis S. Scripturæ textibus, clarissimè habetur ex Apostolo *ad Rom. 7.* ubi ait: *Mulier vivente viro alligata est legi.* Et *1. ad Cor. 7.* dicit: *Hic qui Matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus uxorem à viro non discedere: quod si discesserit, manere in nuptiam, aut viro suo reconciliari.* Et Tridentinum *sess.24. can.5. & 7.* anathema dicit afferentibus Matrimonium dissolvi posse quoad vinculum ratione hæresis, molestæ cohabitationis, aut affectatæ absentia; sicut etiam dicentibus Ecclesiam errare, dum docet ratione adulterii Matrimonium quoad vinculum non dissolvi. Cum igitur ex S. Scriptura, & Traditione habeamus omnimodam indissolubilitatem Matrimonii consummatum, neque unquam Ecclesiam illud dissolvere posse crediderit, judicandum est suâ naturâ, ac divina institutione esse omnino indissolubile. Accedit etiam quædam congruentia, quia nempe Matrimonium consummatum significat indissolubilem unionem Verbi D. cum natura humana, sicut etiam indissolubilem unionem Christi cum Ecclesia.

Porro ad Matrimonii consummationem quibusdam fat est, si matrix attraheret semen, quamvis vas non penetraretur, quia ex hoc videtur Coniuges fieri una caro, & unum generationis principium: *Hurtad. de Matrim. d.8. diff.9. num.33.,* quod tamen aliis non satis probatur: *Pontius l.9. c.10.* Quibusdam etiam satis est ad Matrimonii consummationem, si vir vas penetret mulieris, ibique seminet; sed non defuit qui etiam exposcant seminationem ex parte mulieris, cum illius semen necessarium reputent ad generationem: *Averf. q.2. sect.4. de Matr.*

C A P U T IV.

De Unitate requisita ad Matrimonium.

Q. I. AN Virogamia, seu Bivina sit licita; & quid de Polygamia dicendum sit.

R. I. Dicendum est Virogamiam, seu Bivinam, conjugium nempe unius foeminae cum pluribus viris, esse omnino illicitum. Et quidem constat Virogamiam repugnare fini primario Matrimonii, quia mulieres admittentes diversos viros raro generant. Insuper id obstat educationi prolis; cum etenim incertum esset cujus viri esset filius, qui forte generaretur, nemo curaret de illo educando. Constat proinde Virogamiam esse contra jus naturæ,

utpote destruentem fines, quem natura intendit in Matrimonio contrahendo: *D. Tb in 4. d.33. q.1. ar.1., & in Suppl. q.65. ar.1. ad 6.* Est etiam contra jus divinum; nam si Apostolus *1. ad Cor. 7.* vult uxorem à viro separatam in nuptiam remanere, signum est illi non permitti conjugium cum alio inire.

R. II. Ita Polygamia, conjugium nempe cum duobus mulieribus, illicita est, ut secundum conjugium sit etiam invalidum. Primò ergo invalidum est jure divino, nam *Matth. 19.* Christus reducens matrimonium ad primum statum, in quo fuit institutum, ita ait: *Qui fecit hominem ab initio mascululum, & foeminam fecit eos, propter hoc relinquet homo Patrem, & matrem, & adhaerebit uxori, & erunt duo in carne una.* Item *Marc. 10., Luc. 16., & Matth. 19.* Christus docet non licere dimittere uxorem, & aliam ducere, & mechari qui sic duxerit, si cum illa commisceatur, unde signum est secundum conjugium irritum esse. Ecclesia etiam semper docuit polygamiam esse jure divino prohibitam, ut videre est *can.24. Conc. Nicen. ex cap. laudemus de divort., & ex Trident. sess.24. canon.2.*

Secundò, Polygamia est contra jus naturæ, nam cum Matrimonium ex primæva naturali sua institutione fuerit unius cum una, exposcit de sua natura ut homo integrè tradat suum corpus mulieri; unde est contra matrimonii naturam, si partialiter alteri mulieri reservetur. Deinde lex naturalis exposcit uxorem esse sociam, & non ancillam, itemque ut status conjugalis ad talem conditionem non reducatur, ut de sua natura fons sit rixarum, & dissensionum; ubi autem fuit multiplicitas uxorum, non ut sociæ, sed ut ancillæ plures habitæ fuerunt, ac zelotypia furente non exigua semper fuerunt discordia. Accedit quod licet unus vir sufficiat ad plures mulieres fecundandas, non tamen sufficere potest ad reddendum pluribus debitum, semper cum optarent; & id etiam videtur esse contra naturam Matrimonii. Remanet ergo solum licitam esse Monogamyam, conjugium nempe unius cum una.

Dices non posse dici polygamiam esse contra jus naturæ, aliàs nec ipse Deus potuisset in Veteri lege in eadem dispensare. Contra tamen est, quia licet Deus propriè dispensare non possit in jure naturæ, potest tamen multoties ita materias legis naturalis immutare, ut cesset obligare. Ita dicendum est evenire in præfenti, nam Deus, ut supremum omnium Dominus, potuit facere ut illud integrum jus, quod aliàs haberet uxor in corpus mariti, partialiter solummodo obtineret, atque ita remaneret locus, ut Maritus alias etiam uxores duceret. Hac ratione ex dispensatione Divina facta per internam inspirationem Primi Patriarchæ, ut docet S. Th. in *4. d.33. q.1. ar.2., & in suppl. q.65. ar.2.,* potuerunt plures ducere uxores. Accessit convenientia, quia nempe tunc solum ratione generationis populus fidelis multiplicabatur. Hanc eandem dispensationem plures cesant comprehendisse etiam gentiles, ut videre est apud Bellarminum *de matr. lib.16. c.11. prop.5.*

Q. II. An mortuâ primâ liceat secundam ducere uxorem, eaque mortuâ tertiam &c.

R. Utique non solum primæ, sed etiam secundæ, & ulteriores nuptiæ licitæ sunt. Id constat ex S. Scriptura, nam *1. ad Cor. 7.* aperte dicitur: *Si dormierit vir ejus, liberata est, cui vult nubat, tantùm in Domino.* Et *1. ad Timot. 5.* vult Apostolus viduas juniores nubere. Favent Sacri Canonnes, ut constat ex *Can. aperiant 11. caus.31. q.1. & seqq.* atque id supponitur in toto titulo de secundis Nuptiis. Ratione etiam probatur quia, cum ex morte unius ex conjugibus alter liber remaneat

near à vinculo matrimonii, liberum illi erit aliud inire conjugium, cum maximè possit illud expetere, vel quia caret filiis, vel in remedium concupiscentiæ.

Neque secundis nuptiis deest ratio Sacramenti, nam ibi interveniunt personæ habiles ad contrahendum, quæ sunt ipsius materia remota, & illarum mutus consensus, qui habet rationem materiam proximam, sicut etiam formam, ut suo loco dictum est. Advertit autem S. Th. in suppl. q. 63. art. 2. ad 2. quod licet secundum matrimonium sit perfectum Sacramentum, habet tamen aliquid de defectu, si in ordine ad primum consideretur. Habet igitur veram significationem Sacramenti matrimonii, etenim etiam secundum est unius cum una, unde valet significare unionem Christi cum una Ecclesia; nihilominus relatè ad primum deficit à perfecta significatione, quia unio Christi ita fuit cum una Ecclesia, ut antea non fuerit cum alia. Ratione talis defectus dicit S. Doctor non benedicendas, si virgo sit, que contrahit cum viro, qui aliam huberit uxorem.

Regula in praxi observanda.

Advertat Confessarius ita quædam Concilia graviter clamores fieri contra secundò nubentes, ut eos multet, & excommunicatione punitos voluerint, ut videre est apud Natalem Alexandrum in regula, que immediatè est ante caput 8. de Matrimonio. Hos igitur ululatus, & strepitus, removeat quantum potest Parochus, quia disconveniunt omnino secundis nuptiis, quæ sunt Sacramentum à Christo Domino institutum, & quas Christus ipse honoravit.

QUÆSTIO III.

De Impedimentis Matrimonii in communi; sicut de Impedimentis solum impedientibus in particulari; & de Denunciationibus ad matrimonium præmittendis ad impedimenta detegenda.

CAPUT I.

De Potestate inducendi impedimenta Matrimonii, vel sub pena prohibendi matrimonia inire: & an attendenda impedimenta, quando de iisdem dubitatur, vel fuerunt ignorata.

Q. I. AN Ecclesia potestatem habeat inducendi impedimenta matrimonii; & ad quem pertineat in Ecclesia.

R. I. Ecclesia ex iusta causa inducere potest impedimenta dirimentia, cum quibus nempe illicitè & invalidè contrahatur Matrimonium, sicut etiam impedimenta tantum impedientia, cum quibus nempe solum illicitè matrimonium contrahetur. Hanc potestatem esse in Ecclesia, ex eo apparet quia semper eadem usà fuit, adeoque hanc veritatem etiam Tridentinum definivit sess. 24. can. 4. Observare igitur est Matrimonium præsuppositivè ad esse Sacramenti habere esse contractum humanum validè initum; neque etenim datur Sacramentum matrimonii, si prius in ratione contractus non subsistat, cum Christus Dominus ipsum contractum ad esse Sacramenti elevaverit. Cum igitur, quatenus contractus humanus, pro diversitate

temporum diversas sanctiones expostulare poterit, ut conduceret ad bonum spirituale, ac pacem, & tranquillitatem animarum, hinc est potuisse, & debuisse Ecclesiam diversa statuire, ex quorum observantia, vel solum illicitè, vel etiam invalidè celebraretur; & tunc ex dictis nec haberet rationem Sacramenti: D. Th. in 4. d. 34. ar. 4. ad 4. & in suppl. q. 50. art. unic. ad 4. & 4. contr. Gent. cap. 70.

Dixi tamen talem potestatem inducendi impedimenta inesse Ecclesie, quoties adit iusta causa aliqua impedimenta decernendi; cum etenim matrimonium sit à natura, & à Deo concessum, nulla foret prohibitio etiam summi Pontificis, quando nulla esset causa matrimonii prohibendi: &c. Sanch. lib. 7. disp. 1. num. 6., Coninc. disp. 30. d. 1. num. 1.

R. II. Multi docent quod nisi ex universali, & longæva consuetudine spectaret ad S. Pontificem vel Concilium generale inducere impedimentum Matrimonii, id posset facere etiam Episcopus, cum id possit in sua Diocesi, quod Pontifex in tota Ecclesia. Nihilominus bene dici potest ad solum summum Pontificem spectare inducere impedimenta matrimonii; cum etenim hoc pertineat ad res maximè arduas, & difficiles in Christiana Republica, reservandum etiam videtur ad Principem supremum in eadem Republica, ut docent Theologi, quos sequitur Diana p. 8. tr. 1. res. 76.

Q. II. AN Princeps Christiani potestatem habeat instituti impedimenta dirimentia.

R. Nisi Ecclesia sibi reservasset statuere impedimenta ex causa rationabili potuissent Principes inducere. Ratio est quia, ut dictum est, matrimonium est, præsuppositivè ad Sacramentum, contractus civilis, & multum referre potest ad bonum politicum, & civile, si cum hac, vel illa conditione celebraretur. Sicut ergo possunt Principes decernere irritos alios contractus, si aliqua careant conditione, quia ita exposcat bonum civile, ita certè possent decernere quoad contractum matrimonii, quatenus respicere potest bonum politicum, & civile: S. Th. in 4. d. 34. ar. 1. ad 4., & 4. contra Gent. c. 78., Sanch. l. 7. disp. 3., Averf. q. 9. sect. 2., Petrus Soto sect. 4. de matr. & plures alii. Hinc Principes infideles, apud quos matrimonium est merus contractus civilis, cum non sint subditi jurisdictioni Ecclesie, possunt facere leges matrimonium irritantes, si non serventur: D. Th. contr. Gent. loc. cit. & in supplem. q. 59. ar. 2. ad 3. Et de facto per potestatem civilem aliquos inhabilitatos fuisse ad matrimonium contrahendum, constat ex l. semper per palam, leg. fin. ff. de rit. nuptiar. Et contra, cum infideles non sint Ecclesie subditi, poterunt validè contrahere matrimonium etiam cum impedimento dirimente ab Ecclesia indulto, & solum Pontificis legibus tenerentur, quando essent illi temporaliter subditi, sicut etenim tunc Pontificis legibus obstringerentur quoad alios contractus, ita etiam quoad matrimonium.

Dixi supra Ecclesiam sibi reservasse, privativè quoad omnes alios, potestatem decernendi impedimenta dirimentia matrimonii; quod non solum inferunt DD. ex immemorabili nunquam interrupta consuetudine, quæ habet vim legem quamcumque contrariam abrogandi, sed etiam ex can. Euphemium 2. q. 3., can. mulierum 35. ibid., ex cap. Ecclesia S. Maria Extr. de consit. & cap. Tuam de ordin. cognit. Et quidem cum matrimonium fidelium simul sit Sacramentum, adeoque spiritualibus adnexum, & ad spiritualia conducens, conveniens fuerat solummodo ad Ecclesiam pertinere de ipsius valore, & è contra, judicare: Salmant. tr. 9. cap. 11. p. 1.

p. 2. num. 15. Et si aliàs factum esset, quandoque viderentur in foro Ecclesie valida reputari Matrimonia, quæ invalida judicarentur in foro fori, & è contra; atque ita non rarè gravissima inconvenientia evenissent, ut consideranti constabit.

Q. III. AN consuetudine induci possint impedimenta dirimentia matrimonium.

R. V. VI. Consuetudinis induci possunt præfata impedimenta, quoties consuetudo habeat legitimas condiciones, de quibus dictum est in tractatu de Legibus; nam tunc consuetudo habet vim legis, & constat ex cap. fin. de consuet., docentque in præfatis Sanch. lib. 7. d. 4. n. 11. & 14., Suar. de l. 1. 7. c. 19. n. 4., Averf. q. 9. sect. 4. Ed quod ratione consuetudinis introduci possint nova impedimenta dirimentia, consequens est ratione ipsius consuetudinis posse eadem impedimenta abrogari, nam, ut dixi q. 6. de leg. c. 2., consuetudo non solum potest abrogare legem sibi contrariam, sed etiam legem abrogantem ipsam consuetudinem: Sanchez cit. num. 14., Coninc. disp. 30. d. 1. conclus. 6. num. 3., Bonac. de matr. q. 3. p. 1. num. 3. Verum tamen est quod cum gravissima incommoda oriri possent vel ex inductione novi impedimenti dirimentis, vel ex eo quod in aliqua particulari Ecclesia contraria consuetudine alicui impedimento dirimenti derogaretur, hinc est huiusmodi consuetudines potius considerandas ut impediens, quam ut dirimentes Matrimonium.

Q. IV. AN possint Principes sæculares sub pena prohibere, ne quædam matrimonia contrahantur, v. g. ne vir nobilis contrahat cum Persona conditionis valde disparis.

R. Certum est non posse sine iusta causa Principem impedire ne matrimonia inter aliquos contrahantur, nam lex quæ non sit rationabilis, nullius est valoris; & id maximè attendendum in præfati, nam cum matrimonium exposcat omnem rationabilem libertatem in contrahentibus, utpote quia importat statum indissolubilem, talis libertas non est sine iusta causa limitanda. Supposito autem adesse iustam causam, videtur frustra de hoc inquiriri, cum appareat ab omnibus in Principe sæculari admittendam hanc potestatem. Hinc Salmanticensis tr. 9. c. 11. dub. 1. num. 11. dedignantur in quæstionem revocare, an Principes sæculares possint præcipere ne matrimonia nisi hoc tempore, his conditionibus contrahantur, sed supponunt indubitatum esse apud Principes esse hanc potestatem; sicut etiam contravenientes puniendi, ut videre est apud Van Espen tit. 13. de Impedim. Matrim. c. 1. num. 10. Id etiam manifestè probat Principum praxis, contra quam nunquam reclamavit Ecclesia. Sed audiatur Cabassatus in Theoria Juris Canonici l. 3. c. 25. n. 2. Non controversatur, ait, an Principes, ac Republica sæcula res possint ex iusta, & rationabili causa conditiones prescribere, quæ Sacramenti formam non impediunt, sed quarum nihilominus infractio penis civilibus coercetur, adeo ut contractus talibus conditionibus destitutus suo præiudicio Sacramenti pro nullo civiliter, ac invalidè habendus sit, quatenus ex ipso non permittitur civilis actio, neque civiles nascantur obligationes, neque ulla civilia iura prætendi possint, quin potius graves pena in eos, qui ita contraxerunt, decernantur.

Porro unam ex iustis causis prohibendi contrahere matrimonium esse, si vir e. g. Nobilis velit contrahere cum foemina conditionis valde disparis, & è contra communiter docent DD., atque in universum dicunt verificari contra hi matrimonium cum indigna, quando aliquis, attenta sua progenie, divitiis, moribus, aliisque circumstantiis, ducit foeminam, vel è contra, cum qua absque decore non valet copulari: De Luc. de dot. disc. 142. n. 21. ex Sanch. Boss. &c.

Quod igitur possit Princeps Sæcularis huiusmodi matrimonia prohibere, atque poenis punire transgressores legis id prohibentis, probatur primò, quia Matrimonium, quatenus ante esse Sacramenti habet rationem contractus civilis & politici, subest jurisdictioni Principis Politici, ergo potest propter bonum publicum coercere abusus contrahentium. Quæcumque autem ex hoc oriretur limitatio libertatis, non contradiceret sancitis ab Ecclesia pro libertate matrimonii, nam tales leges Principum solum intendunt remove abusus, quos punire cadit sub potestate sæculari; & si aliquo pacto lederetur libertas Matrimonii, id esset valde remotè, & per consequentiam, quod non debet attendi: Boss. de Matr. c. 11. num. 211., Cajet. in Sum. v. excommunicatio cas. 31. & 37., Navar. in Sum. c. 27. num. 220., Eragos. p. 1. l. 2. d. 4. num. 282. Secundò, falsum est Tridentinum, exigens sess. 24. c. 9. omnimodam libertatem ad Matrimonium contrahendum, intelligendum esse de libertate etiam irrationabili, & foveite peccata, qualis est libertas indignum, vel indignam ducendi. Ultraquam quod id concipi non possit de SS. Concilio, videmus Ecclesiam passim permittere ut Parentes, implorato etiam auxilio Principis, curent ne filii indignum contrahant Matrimonium &c. Eadem ratione, quia nempe Ecclesia fovere non vult iniquam libertatem, etiam excommunicationis comminatione compellit Sponfos stare promissis, si non habeant iustam causam resiliendi à Sponsalibus; atque, ut observat Bossius l. c. n. 209., non improbat praxim, qua Principes cogunt stupratorem ad ducendam stupratam. Solet opponi cap. gemma de Sponsal. expressè prohiberi ne metu alicujus poenæ minuatur libertas contrahentium matrimonium. At bene observat Boss. n. 211. reprobata esse poenam conventionalem debitam ex partium consensu, ex quo, ait ille, non sequitur Ecclesiam correxisse, & irritas reddidisse leges sæculares statuentes poenas, ad impediendos abusus & peccata noxia ipsis contrahentibus, Sacramento, & sape Republica bono, qua causa cum sit honestissima, ut patet ad sensum, etiam poena, & leges erunt honestissima & iusta. Cæterum loquendo de præfato cap. gemma; dixi q. 1. c. 2. quæst. 3. ibi improbari poenam solvendam ab eo, qui posset iustè à Sponsalibus resiliere.

Cum hucusque breviter dicta satis superque demerent tutissimam esse eam sententiam, qua conceditur Principi sæculari præfata potestas, hinc est quod cum aliquibus ab hinc annis aliqui negarent in Principe tale jus, subentissimè & mea subscriptione approbandum duxi votum verè decisivum P. Hieronymi à Porticu nostræ Congregationis Theologi, quo in Principe adituendam esse potestatem prohibendi, & poenis etiam compescendi matrimonia cum persona indigna propugnavit.

Q. V. AN attendendum sit impedimentum, de quo dubium est an adsit.

R. Cum certissimum sit, etiam ex communi DD. sententia, Matrimonium esse maximè favorabile, ut ex cap. videtur quæ matr. accus. poss.; cap. ex liter. de probat., cap. licet ex quadam de test. & attest., & cap. fin. de sent. & re judic. communiter etiam inferunt DD. in dubio semper præsumendum, & iudicandum pro valore Sacramenti. Hinc S. Pontifex cap. duobus s. fin. de sent. & re jud. postquam definivit, quod stante diversitate sententiarum duorum Judicum, præferenda erat ea, quæ erat in favorem Rei, subdit hanc regulam fallere in causa favorabili, Matrimonii scilicet, libertatis, dotis, seu testamenti. Commune igitur est DD. effatum in dubio iudicandum esse pro matrimonio, ut latè videre est apud Barbosam in collect. ad cap. fin. de sent. & re judic.

Merito autem favor Matrimonii ita etiam à pluribus extenditur, ut iudicandum sit pro illius valore, quoties etiam contra fere communem opinionem illi assistat opinio alicujus Doctoris, qui ratione verè probabili suam teneatur sententiam. Et ratio est quia, quoties hujus opinio rationi verè probabili innaturatur, contraria etiam communis sententia remanet dubia & obscura: ubi autem agatur de re, quæ non solum jure humano positivo, sed etiam naturali sit favorabilis, constat satis esse quòd illi assistat ratio probabilis; si aliquid etenim ulterius requireretur, pro illa standum esset, quamvis non esset de sua natura favorabilis. Neque prædictis obstat communem opinionem facere jus clarum, id enim solum verum est, quando altera opinio, quamvis singularis, non sit probabilis. Hinc etiam Fagnanus in cap. ne in nitaris num. 190. quamvis tam mordicus velit probabiliora semper sectanda, nihilominus vult in dubio de valore Matrimonii semper præsumendum pro illius valore, illam adducens ex Glossa rationem, quòd scilicet nimis periculose esset iudicare non esse Matrimonium, ubi esse potest. Videantur Menoch. l. 2. præsumpt. 71. n. 30., Sanch. l. 1. disp. 18. n. 6., Barbof. in Collect. ad Decret. l. 2. tit. 20. cap. 47. n. 8., & tit. 27. cap. 26. à n. 2.

Hinc magis communiter rejicitur illa præfata doctrina limitatio, qua à nonnullis dicitur eam non subsistere in dubio de impotentia impedimento. Rejicitur, inquam, ista limitatio, quia in dubio præsumenda est potentia generandi, atque pertinet contrarium probare ad eum, qui allegat impotentiam: Barbof. tom. 2. Collect. in l. 4. Decret. tit. 15. c. 2. n. 3., Sanch. l. 7. disp. 103. n. 8.

Aliqui etiam limitant præfata doctrinam, quoties dubium oriatur circa Matrimonium contrahendum, vel contractum inter personas inæquales; nam non videtur præsumendum adesse Matrimonium inter personas conditionis valde disparis, cum maximè talia Matrimonia à legibus improventur. Verùm neque hæc limitatio attendenda est, tum quia jura universaliter favendum dicunt valori in matrimonii; tum quia Jus Canonicum non obstat talibus matrimoniis, secundum quod ratio ne ipsorum contrahentes à peccato recedere possunt; unde nil obstat quoad iudicandum de ipsorum valore, ipsis adversari Jus Civile: Guttier. Can. 99. l. 2. c. 3. n. 25., & alii quos sequitur Barbof. tom. 2. in Collect. ad Decret. l. 2. tit. 27. cap. 26. n. 3.

Cum igitur semper præsumendum sit, & iudicandum pro valore matrimonii, dum contingat de eodem valore dubitare, hinc infra agendo de impedimentis dirimentibus Matrimonium, duxi bonum esse adnotare ea, quæ sunt dubia, ut agnoscat Parochus ratione ipsorum non retardandum esse Matrimonium, si agatur de eo contrahendo, nec inquietandos qui contraxerunt, si dubium tantummodo sit aliquos eum impedimento dirimente contraxisse. Dixi etiam si agatur de Matrimonio contrahendo, nam si impedimentum, quod merè dubium sit, non dirimit Matrimonium contractum, neque impedire potest Matrimonium contractum, ut de se patet. Quòd si non agatur de mero dubio juris, sed de dubio facti, puta an aliquis sit affinis, vel consanguineus illi, quam vult ducere, non debet Parochus procedere ad celebrationem Matrimonii, usque dum non certioretur non adesse tale impedimentum, posset etenim successu temporis detegi, adeoque necesse foret devenire ad dissolutionem Matrimonii. Hoc periculum evitatur omnino, dum datur solum dubium juris, nam tunc semper iudicatur pro valore matrimonii. Ulterius ridiculum esset iudicare in facto esse de validitate matrimonii, ubi adesset tale dubium juris, & credere cum tali dubio non potuisse con-

trahi Matrimonium; iudicaretur etenim tunc in facto esse validum, quod invalidum in fieri reputaretur.

Q. VI. An ignorantia impedimenti excuset ab ipso incurrendo.

R. Impedimenta matrimonii efficiunt etiam ignorantes. Quidquid igitur sit, an ignorantia excuset ab incurrendo poena Ecclesiastica, qua de re dictum est alibi, illa doctrina in præsentem non militat. Ratio est quia, impedimenta primò & per se non habent rationem poenæ, sed inhabilitatis, qua Ecclesia voluit aliquos inhabiles ad contrahendum Matrimonium; ad incurrendam autem inhabilitatem ad aliquid obtinendum, vel faciendum, sufficit si subsistat causa talis inhabilitatis, absque eo quòd sciat eam ab ipsa oriri: Sanch. l. 7. d. 4. n. 7., Coninch. d. 27. n. 2. Hac ratione pro certo teneo impedimentum criminis incurri etiam ab ignorante: Gobat. tr. 9. n. 102. Accedit consuetudo, qua scitur etiam ab ignorantibus dispensationem postulari: Corrad. in prax. l. 8. c. 9. n. 7.

C A P U T II.

De Impedimentis Impedientibus Matrimonium.

Q. I. Quæ sint Impedimenta dumtaxat impedientia matrimonium.

R. Impedimenta, quæ non dirimunt, sed solum impediunt contrahere Matrimonium, sequenti- bus versiculis continebantur.

Ecclesia vetitum, nec non tempus feriatum, Atque Catechismus, Crimen, Sponsalia, Votum. Impediunt fieri, permittunt juncta teneri.

Pro Catechismo intelligitur illa instructio, seu professio Fidei, quæ fit ante fores Ecclesiæ à baptizando, vel nomine ipsius, de qua sermo est eam. ante Baptisimum de consecr. d. 4. At quia hoc impedimentum impediens consurgebat ex quadam imperfecta cognitione spiritali, ideo Theologi censent sublatum fuisse à Tridentino sess. 24. c. 2. ubi ratione cognitionis spiritalis non recensentur nisi impedimenta dirimentia Matrimonium, de quibus quæstione sequenti: Sanch. l. 7. d. 10. n. 12., Palauz disp. 4. p. 2. s. 2. n. 9.

Pariter ex longeva consuetudine non amplius considerantur ut impedientia Matrimonium quamplura crimina, de quibus passim apud Theologos, & quæ recenset Glossa in cap. 2. de panit. & remiss.

Q. II. Quando Ecclesia vetare, seu prohibere possit contrahere Matrimonium; & quale peccatum sit non parere.

R. I. Ecclesia ex justa causa prohibere potest ne contrahatur Matrimonium, quando e. g. esset prudens suspicio alicujus impedimenti vel dirimentis, vel impedientis, vel timeretur aliquod scandalum si Matrimonium contraheretur &c. arg. c. 1. 2. & 3. de matr. contract. cont. interd. Eccles. & cap. fin. de clandest. despons. Porro ex jure infertur non solum ad Episcopum, sed ad Parochum etiam pertinere Matrimonia vetare, quoties adit justa causa ea prohibendi; quamvis enim cognitio, & decisio causarum matrimonialium ad Episcopos, seu iudices Ecclesiasticos pertineat, nihilominus in præfato casu non agit ut iudex, sed suspendit ex justa causa Matrimonium, quoadusque Episcopus de causa iudicet suspensionis: Sanch. l. 7. d. 6. n. 6., Barbof. in cap. 1. de Matr. contract. cont. interd. Eccl. n. 2.

R. II. Omnino certum est Matrimonium contractum contra prohibitionem Ecclesiæ, ex hoc præcisè non esse irritum, cum simplex prohibitio non ir-

C A P U T III.

De Denunciationibus ad Matrimonium præmittendis; & de obligatione revelandi impedimenta.

Q. I. AN præmittendæ sint denunciationse matrimonii; & quo tempore, & loco faciendæ sint.

R. I. Denunciationse, seu publica notificatione de Matrimonio inter duos contrahendo, non sunt necessariae ad valorem matrimonii, nunquam etenim ab Ecclesia irritum fuit declaratum Matrimonium celebratum sine talibus denunciationsibus, quamvis prohibuerit ne sine ipsis celebraretur: Guttier. de Matr. c. 56. numer. 2., Pontius lib. 5. c. 30. numer. 2., Sanch. l. 3. d. 5. numer. 3. Remanet ergo hujusmodi denunciationse faciendæ esse, quia ita præcipit Ecclesia, ut constat ex Trid. sess. 24. de reform. Matr. c. 1. ubi renovat quod olim jussit Concilium Lateranense sub Innoc. III. Cum autem motivum præcipiendi has denunciationse fuerit gravissimum, impediendi nempe ne Matrimonia celebrarentur cum impedimentis impedientibus, aut dirimentibus, ex quo gravia mala surgere possent, hinc est hujusmodi præceptum de præmittendis denunciationsibus sub gravi obligare: Navar. in man. c. 16. numer. 36., Laym. l. 5. tr. 10. t. 2. c. 4. numer. 9. Quòd si moraliter certum esset impedimentum non adesse, volunt plures iudicandum esse materiam levem omissionem unius, aut alterius denunciationse, cum tunc graviter non fiat contra finem à lege intentum.

Ceterum etiam ex poenis adjunctis omissis denunciationse dignoscitur legem de denunciationsibus faciendis obligare sub gravi. Ex omissis igitur denunciationsibus sit reputari illegitimam prolem procreatam, quamvis contrahentes ignoraverint impedimentum dirimens: cap. fin. s. Si quis de clandest. desp. legitima autem habita fuisset, si denunciationse præmississet, dum ex ignorantia cum tali impedimento contraxissent: cap. ex tempore qui fil. sint legit. Dein ex Trid. sess. 24. c. 5. admittitur spes ita contrahentibus de imperranda dispensatione super tali impedimento; & vult puniendos qui etiam sine impedimento non præmissis denunciationsibus ineunt Matrimonium. Denique cap. 1. vult graviter puniri Sacerdotes, qui hujusmodi Matrimonia non prohibuerint, aut illis præsumperint intetere.

R. II. Faciendæ sunt Denunciationse inter Missarum solemnias tribus continuis diebus festivis, ut habet Tridentinum loco citato. Dicuntur faciendæ tribus continuis diebus festivis, quia non debet intermediare dies festiva, in qua non fiant denunciationse, & id ne eadem differantur, & donec secunda, & tertia fiant, populus primæ obliviscatur: Barbof. alleg. 32., Reginal. l. 31. numer. 215. Verum tamen est non peccatum graviter Parochum, qui die festa succedente omitteret denunciationse, nam levis esset materia, quoties ita non differet, ut populus facile priorum posset oblivisci: Barb. cit., Guttier. de matr. c. 56. numer. 4. Item dies festivi, in quibus faciendæ sunt denunciationse, non debent sibi immediatè succedere, sed debet inter eos saltem unus, aut alter dies mediare, ut ita adsit tempus detegendi, vel opponendi impedimenta, si quæ sint. Ita fert praxis, quamvis non desint qui velint fieri posse tribus diebus festivis, inter quos nulla dies mediet, cum non aliud exposcere videatur Tridentinum: Salmant. tr. 9. c. 8. p. 6. n. 75.

Quamvis autem dicantur à Tridentino denunciationse faciendæ die festivo, & inter Missarum solemnias, nihilominus fieri possunt etiam die non

irritet actum de sua natura validum: cap. ad Apostolicam 16. de Regular. Tunc solum esset irritum, quando prohiberetur à Papa sub decreto irritante, ad ipsum enim spectat impedimenta dirimentia decernere: Pont. lib. 6. c. 7. à num. 5., Paulus de Sponsal. d. 4. p. 2. s. 1. numer. 2. Quamvis autem irritum non sit Matrimonium contractum contra prohibitionem Ecclesiæ, nihilominus ita contrahentes solent graviter peccare, quia Ecclesia non sine gravi causa interdicat Matrimonii celebrationem. Hinc Ecclesia vult ita contrahentes graviter esse puniendos, etiam illos ad tempus separando, ut constat ex cap. 1. & 2. de Matr. contract. cont. Interd. Eccles. & ex Barbof. ibid. Solum posset esse peccatum veniale non parere, quando prohibitum fuisset Matrimonium ex levi causa; seu constaret non subsistere causam, ex qua fuerit prohibitum: Sanch. l. 7. disp. 17. numer. 1. Nihilominus & tunc intervenire posset gravis culpa, ratione nempe scandali, dum alii viderent contrahi Matrimonium contra Ecclesiæ prohibitionem.

Q. III. Quid intelligatur pro tempore feriato, quo nuptiæ sunt prohibita; & quid prohibitum intelligatur.

R. I. Quidquid sit de jure antiquo, modò tempus, quo solemnitates nuptiarum prohibentur, est ad Adventu Domini usque ad diem Epiphaniæ, & à feria quarta Cinerum usque ad octavam Pasche inclusive: Tridentinum sess. 24. de reform. matr. c. 10.

R. II. Cum Tridentinum loco citato intellexerit solum renovare antiquas solemnitates nuptiarum prohibitiones, dicendum est non voluisse eo tempore prohibere Matrimonii celebrationem, cum ex pluribus capitibus, sicut & ad removendum periculum incontinentiæ, sæpe possit esse necessarium, sed solummodo solemnitates nuptiarum, nempe nuptias cum conviviis, choreis, cantibus, aliisque publicis lætitiæ signis. Ratio est quia, hæc solummodo jure antiquo prohibebantur, ut constat ex Glossa communiter recepta in cap. Cappellanus 4. de Feriis, ubi etiam Canonice; & videri potest Sanchez lib. 7. c. 12. Hinc Rituale Romanum tit. de Sacram. Matr., postquam dixit præfato tempore non posse nuptias cum solemnitate celebrari, subdit: Matrimonium autem omni tempore celebrari potest. Quòd si apud aliquam Ecclesiam invaluit consuetudo, ut nec Matrimonium tali tempore sine Ordinarii licentia celebraretur, utique talis consuetudo observanda est.

Q. IV. Quid importet impedimentum Sponsalium, & Voti.

R. I. Cum quæstione prima cap. 1. dixerim sponsalia gravem inducere obligationem ea adimplendi, hinc est quòd qui contraxit sponsalia cum una impeditur ab altera ducenda, violat enim obligationem ratione sponsalium contractam. Cum autem, dissolutis ex justa causa sponsalibus, non amplius quis impeditur ab altera ducenda, hinc est tunc hujusmodi cessare impedimentum.

R. II. Votum impediens Sponsalia est simplex votum castitatis, votum non nubendi, suscipiendi Ordines Sacros, vel ingrediendi religionem: cap. unic. de vot. in 6., c. veniens, c. rursus qui cleric. vel vover. Ratio est quia, Matrimonium impedit illorum observantiam, adeoque utpote pugnantia cum Matrimonio illud impediunt. Quòd si talia vota fuerunt conditionata, seu ad tempus, expectandum est ad contrahendum Matrimonium usque dum cessent obligare.

festiva, & extra Missarum solemniam, si aliqua ex causa adit magnus populi concursus, ut contingit in concionibus, processionibus, & Litanis; nam tunc æquè adimpletur finis intentus à Tridentino, ut nempe ratione concursus populi facilius detegatur impedimentum, si quod subest; *Barbos. alleg. 32. à num. 15. Sanch. l. 3. d. 6. num. 9.* Et de facto qui satisfacit fini, & intentioni legis, ipsi legi satisfacit; *arg. can. humana aures 22. q. 5. & l. seire 16. ff. de leg.*

R. III. Cum Concilium Tridentinum velit denunciations faciendas à proprio contrahentium Parocho, & Parochus contrahentium verè ille sit, in quo habet domicilium, ut magis probabo agendo de matrimonio clandestino, hinc videtur sufficere, si denunciations ab utroque his Parochis fiant: *Pontius l. 5. c. 30. numer. 5.* alique. Nihilominus, si diutius versati sint in altera Parochia, quò ratione absentia non facillè pervenire posset rumor de Matrimonio ab ipsis contrahendo, tunc judicarem & in illa Parochia faciendas esse denunciations. Ratio est quia, finis legis præcipientis denunciations est detegere impedimenta, & ea non deteguntur, si & denunciations non fiant in Parochia, in qua contrahentes diu versati sunt, & impedimenta contrahere potuerunt, dum ut dixi ratione absentia, vel etiam accelerationis matrimonii, eò pervenire non potuerit rumor de Matrimonio contrahendo: *Guttier. de Matr. c. 76. num. 6. Barbos. de offic. Episc. alleg. 32. num. 11.* Dixi autem supra denunciations ab utroque Parocho faciendas esse, nam ita innunt verba Tridentini, & probatur etiam ex recepta consuetudine optima legum interprete, ex Rituali Romano sub titulo de Sacramento Matrimonii, & demum ex declaratione S. Congregationis apud Sanchez l. 3. d. 4. n. 4.

Q. II. Quid observare debeat Parochus in ordine ad Matrimonium contrahendum cum persona alterius Diocesis.

R. Parochi non debent facere denunciations de hujusmodi matrimoniis, nisi postquam persona externa Statum liberum coram Ordinario probaverit, & de hoc fidem authenticam reportaverit. Ab hac autem probatione facienda nec eximuntur illi, qui sunt ex Diocesis circumvicinis, quamvis etiam ob vicinitatem noti sint Rectoribus, in quorum Parochia contrahere volunt. Solummodo iste probationes non sunt servandæ in articulo mortis, quamvis, si infirmus convalescit, tunc fieri debeant. Addendum quòd quamvis persona externa per decem annos & ultra acquiserit domicilium in loco, ubi vult contrahere matrimonium, adhuc exhibere debet attestacionem proprii Ordinarii; ac idem requiritur, quamvis uxor, quam primò duxerat, mortua sit in loco, ubi iterum contrahere vult Matrimonium, & quamvis ab eodem loco post mortem uxoris non discesserit. Hæc omnia constant ex responsionibus S. Congregationis, quas legere est apud Genet ad calcem Tractatus de Sacramento Matrimonii pag. mihi 335. editionis Venetæ. Multò etiam majorem diligentiam servare debet Parochus in admittendo ad matrimonium vagos, quia difficilior est eorum statu libero certior, sed de hoc dum agam de impedimento clandestinitatis.

Q. III. Quibus competat dispensare in denunciationsibus.

R. I. Facultas in denunciationsibus dispensandi competit Ordinario, ut constat ex Trident. *sess. 24. de reform. matr. c. 1.* Porro nomine Ordinarii veniunt omnes Prælati Ecclesiæ jurisdictionem quasi episcopalem obtinentes in aliquo territorio, ita ut nulli Diocessano sint subjecti; *Barb. de offic. Episc. alleg. 32. num. 30.* Nominè Ordinarii intelligitur etiam

Vicarius generalis, utpote habens eandem jurisdictionem cum Episcopo: *arg. c. Romana §. 1. de appell. in 6. junct. Gloss. ibid. v. generaliter,* & probant Canonistæ sub titulo de offic. Vicarii. Neque refert in generali commissione Vicarius non venire potestatem dispensandi, ut docet *Gloss. in can. qua de causa 2. q. 5. & cum aliis Sanchez lib. 2. d. 40. num. 12.* etenim cum ex antiqua consuetudine ante Tridentinum, atque ex eadem postea continuata Vicarii Generales in denunciationsibus dispensaverint, saltem ex hoc capite poterunt dispensare, quia consuetudo dat jurisdictionem: *cap. duo simul de offic. Ordinar. & cap. cum contingat de for. compet., Guttier. de Matr. c. 56. num. 11., Spevell. decis. 97.* Hoc idem cum aliis docet *Barbos. de offic. Episc. alleg. 32.* addens posse Ordinarium quoad hoc dispensare cum Sponso alterius Diocesis, & è contra; sicut enim potest cum sibi subdita illum conjungere, ita & cum eo dispensare. Accedit consuetudo.

R. II. Cum Parochus nullo pacto veniat sub nomine Ordinarii non pertinet ad ipsum in denunciationsibus dispensare, ut contra alios docent *Guttier. de matr. c. 56. num. 12., & l. 1. can. 99. c. 16. n. 6. Laym. l. 5. r. 10. p. 2. c. 4. n. 11.* Nihilominus ex didis *tract. 3. de epikeja,* & de legum interpretatione, bene judicare potest non obligare legem de faciendis denunciationsibus, quoties urgeat necessitas eas dimittendi, & adire non possit Ordinarium pro dispensatione. Ista autem necessitas datur, quoties Ordinarium, si adiri posset, teneretur dispensare in denunciationsibus, de qua re statim; *Laym. cit., Sanch. l. 3. d. 10. à num. 15., Gobatb r. 10. à num. 493., Pont. l. 5. c. 32. n. 32.*

Q. IV. An Ordinarius teneatur in denunciationsibus dispensare; & quæ sint causæ eas dispensandi.

R. I. Cum officium sit maximè Prælati Ecclesiastici non solum providere bono communi, sed etiam particulari cuiuscumque subditorum, hinc est debere in denunciationsibus dispensare non solum, quando ita exposceret bonum commune, sed etiam si ita exigat notabile bonum privati, sive etiam necessitas ab eo avertendi grave damnum in bonis animæ, famæ, corporis, aut fortunæ: *Pontius l. 5. c. 31., Guttier. de matr. c. 57. num. 4., Palaus de Sponsal. d. 2. p. 13. §. 5. num. 1.* Verum tamen est, quòd prius investigare debet an verè ad sit iusta causa dispensandi, nè temerè dispense. Hanc tamen cognitionem requirere potest extrajudicialiter, nam Tridentinum *sess. 24. de reform. matr. c. 1.* totum remittit prudentiæ, ac iudicio Ordinarii; ubi autem aliquid relinquatur iudicio, ac arbitrio alterius non requiritur cognitio judicialis: *c. Statutum de rescrip. in 6. junct. Gloss. V. relinquitur, arg. cap. 2. de juram., & c. fin. de vot. junct. gloss. V. conscientia, Sanch. l. 3. d. 8. num. 4.* Eodem modo antea inquirere debet, an forte subit aliquod impedimentum; *Sanch. d. 9. num. 20.*

R. II. Causæ in quibus Ordinarii teneatur dispensare in denunciationsibus ad sequentes reducuntur. Prima est, dum adest probabilis timor, aut suspicio, nè, si denunciations fiant, matrimonium injustè & malitiosè impediatur. Secunda, si adit probabilis suspicio, ne aliquis ex contrahentibus voluntatem mutet, dum aliàs non parum interfit matrimonium contrahi. Tertia, si necesse sit dispensare in denunciationsibus ad contrahentium infamiam vitandam; ut si velint contrahere matrimonium Concubinarii communiter reputati conjuges, aut si matrimonium nulliter contractum sit in facie Ecclesiæ ob occultum impedimentum affinitatis. Quarta, si imminet tempus Adventus, & Quadragesimæ; & aliunde differri non possint nuptiæ sine gravi præjudicio, vel periculo in

incontinentiæ. Quinta, si adit periculum scandali, vel gravis damni in bonis animæ, famæ, corporis, & fortunæ. Sexta, quævis notabilis contrahentium commoditas, sive spiritualis, sive corporalis. Septima, quæcumque alia causa, quæ juxta prudens iudicium urgens videatur: *Sanch. l. 3. d. 8., Barb. de offic. Episc. alleg. 32.*

Aliquæ etiam assignantur causæ, ex quibus Ordinarius potest dispensare, sed non tenetur, quia non graviter urgent. Et de facto, si semper teneretur dispensare, ut aliqui volunt, quoties aliqua adit causa dispensandi, dispensatio nunquam dici posset gratia, & misericordia, quo nomine appellatur *can. didici 1. q. 7., cap. pastoralis de Cleric. excom. ministr., & cap. licet Canon. de elect. in 6., Guttier. l. 1. can. 99. c. 20. n. 33. Pontius l. 5. c. 31. n. 6. Palaus de sponsal. d. 2. p. 13. §. 5. num. 1.* Hujusmodi causæ sunt, si dispensandum sit cum Magnatibus, si cum sponsis valde senibus, aut valde disparibus ratione ætatis, aut qualitatis, unde contrahere optent sine denunciationsibus ad ruborem vitandum, si moraliter certum sit nullum adesse impedimentum; quamvis etenim non cesset lex, eo quòd cesset ejus finis pro aliquo casu particulari, nihilominus talis cessatio præbet sufficientem dispensandi causam.

Q. V. Quid agere debeat Parochus, si Ordinarius denegat dispensationem in casibus, in quibus concedere tenetur.

R. Ordinariè loquendo, abstinere debet ab assistendo tali Matrimonio, nam Tridentinum *sess. 24. de reform. matr.* relinquit iudicio Ordinarii decernere an verè adit causa dispensandi, quamvis non intelligi debeat reliquisse ejus arbitrio dispensare nec ne, quoties valde urgeat causa quæ dispensationem exposcat: *Palaus de sponsal. d. 2. p. 13. §. 5. n. 4.* Quòd si periculum esset in mora, ut si ageretur de assistendo matrimonio moribundi ob consulendum famæ puellæ impregnatæ, vel ad legitimandos filios, sicuti tunc posset ex se assistere Matrimonio, quando non posset adiri Ordinarius, quia judicare omnino deberet in talibus circumstantiis non obligare legem de faciendis denunciationsibus, idem iudicium potest facere, etsi Ordinarius quem adivit, denegaverit dispensationem denunciationsum. Idem dicendum in quocumque alio casu, dum evidentissima esset causa obligans ad concedendam dispensationem, & ex dilacione prudenter gravia mala timerentur: *Palaus citat. n. 4., Navar. in sum. c. 22. n. 70.* alique supra citati *quæst. 4. resp. 2.*

Q. VI. Quando iterum faciendæ sint denunciations.

R. Si post factas denunciations intra quatuor menses matrimonium non contrahatur, omnes afferunt de novo faciendas esse denunciations, quia tali tempore novum potuit impedimentum intervenire: *Barbos. de offic. Episc. alleg. 32. num. 55., Bonac. de matr. q. 4. p. 2. num. 1.* Verum puto à Parocho attendendum quòd præscribit Rituale Romanum, nempe repetendas denunciations, si non contrahatur matrimonium intra duos menses post factas denunciations.

Q. VII. Qualiter obligent denunciations ad impedimenta manifestanda; & quomodo se gerere debeat Parochus, cui aliquod impedimentum manifestatur.

R. Cum Ecclesia mediantibus denunciationsibus iustè præcipiat impedimentorum manifestationem, unufquisque sub gravi ea tenetur manifestare, ad impedienda nempe ea gravia inconvenientia, quæ oriuntur ex matrimonio contracto cum impedimento dirimente; itemque ad consulendum reverentiæ Sacramenti, si contraheretur cum impedimento impediendo. Hinc ad hæc inconvenien-

tia vitanda puto impedimenta etiam cum aliquo incommodo esse detegenda, licet non cum gravi incommodo, & præjudicio; nam charitas, ordinariè loquendo, non obligat ad avertendum alterius damnum cum gravi proprio præjudicio: *Guttier. de matr. c. 49. num. 4., Pontius lib. 5. c. 34. n. 2., Palaus de Sponsal. d. 2. §. 6. n. 5.*

Cæterum nullus se debet eximere à detegendis impedimentis, eò quòd illa noverit sub secreto naturali etiam juramento firmato, nam juxta doctrinam S. Thomæ 2. 2. q. 70. ar. 1. ad 2. quem omnes sequuntur, secretum non obligat cum præjudicio tertii; immo, ut suo loco dictum est, revelandum venit, quoties ex observantia secreti damnum publicum, seu præjudicium tertii oriatur. Item nullus excusatur à denuntiandis impedimentis, eò quòd solus ea noverit, quia unus testis sufficit ad impediendum ne contrahatur matrimonium: *c. præterea 12. de sponsal. & matr., & cap. super eo 22. de testib. & attest.* Verum tamen est unum testem debere esse juratum, nam nulli nisi jurato creditur, dum agitur de præjudicio tertii: *Sauv. disp. 71. num. 10., Palaus de Sponsal. disp. 1. p. 32. n. 4., Guttier. de matr. c. 36. num. 8.* Item deponere debet de certa scientia, aliàs esset tantum testis de auditu, qui non probat nisi deponat se audivisse, saltem à duobus suis Majoribus, ac distinguit gradus affinitatis, & consanguinitatis, juxta *cap. licet ex quadam de testib., Guttier. num. 9.* alique citati.

R. II. Parochus cui deferretur aliquod impedimentum, debet impedire matrimonium, & illi non assistere; sed interim deferre debet talem notitiam Ordinario, ad ipsum etenim solum spectat de Matrimonio impedimenti cognoscere: *cap. 1. de consang.* Eodem modo se gerere debet, si ipse extra confessionem aliquod occultum noscat impedimentum. Eò quòd autem ad Ordinarium spectet judicare quoad impedimenta, hinc puto, communiter loquendo, procedere non debere ad celebrationem Matrimonii, quamvis de jure denuntiatio impedimenti non esset attendenda: ut quando denunciator esset vilis persona, cujus testimonium non admittitur, nisi factum sit ita clandestinum, ut solum per talem personam possit probari: *cap. cum dilectus de elect., & cap. præterea de Testib., junct. Gloss., Sanch. l. 3. d. 71. n. 12., Palaus de Sponsal. d. 1. p. 32. n. 4.* Idem dicatur, si Denunciator audiverit impedimentum, maximè à persona non fide digna, vel non recordetur à quo audiverit. In hoc casu denunciator nihil probat: immo denuntiare non debet, quando impedimentum est infamatorium: *Sanch. n. 7.* Nihilominus, ut dixi, etiam in his, & similibus casibus Parochus procedere non debet ad celebrationem Matrimonii; nam spectat ad Ordinarium judicare an Denunciator sit persona vilis; an persona à qua audivit fuerit fide digna nec ne. Cæterum qui habuit notitiam à fide dignis debet denuntiare, nam ex tali denunciations procedere potest Ordinarius ad inquirendum de impedimento: *Salmant. tr. 9. c. 8. p. 8. n. 100.*

Regula in praxi observanda.

I. Antequam Parochus procedat ad denunciations faciendas, æquum esset multoties explorare, an uterque Sponsus verè liberè in matrimonio de futuro contrahendum consenserit, & id maximè si aliqua suspicio sit aliquam coactionem fuisse Sponsæ à Parentibus, vel aliis irrogatam. Item investigare à sponsis non rarè bene esset, an aliquod impedimentum habeant, & præcipuè si aliquo voto castitatis, vel religionis se obstrinxerint. Admonere præterea debet filios-familias, nempe rem tanti momenti faciant incisi, & multò magis invitatis Parentibus. Demum hortandi sunt, ut tali

tali tempore singulari animi pietate ac frequentiori oratione ad Deum confugiant: Ita S. Carolus in 6. Concil. Mediol. sub tit. qua ad matr. pertinet. Idem S. Carolus *Ath. p. 4. in sp. matr. tit. de Paroch. diligent. in denuntiat. &c.* monet ut absolutis denuntiationibus, matrimonium per duos, aut tres dies differatur, & interim sponsi frequentius orationi vacent, Missamque de Spiritu Sancto cum oratione de B. Virgine, aut alia, ut est in *Miss. pro faciendo matrimonio, pro se celebrari devotè current.* Meminerit etiam Parochus non solum ex monitis S. Caroli aliorumque Ecclesiæ Præfulum, sed & ex ipso Rituali Romano curare debere ne Sponsi mysteria fidei ignorent, necesse est enim, sicut ibidem dicitur, ut uterque sciat rudimenta fidei, cum ea deinde filios suos docere debeant.

II. Advertendum est scientem impedimentum, vel dirimens, vel impediens Matrimonium, si periculum non sit in mora, & non timeat grave damnum, non debere illud Parocho, vel Ordinario denuntiare, nisi prius secretò juxta leges fraternalis correctionis ipsos contrahentes monuerit; & id maximè habet locum, dum impedimentum esset infamatorum. Nec refert correctionem semel factam fuisse sine fructu, quoties ex repetita monitione, vel deferendo deinde rem secretò aliquibus probis confanguineis, fructum possit sperare. Eodem modo se gerere debet Parochus, cui denuntiat aliquod impedimentum, antequam illud deferat ad Ordinarium.

III. Si aliquis sciat adesse aliquod impedimentum inter volentes contrahere matrimonium, simulque obtinuisse pro foro conscientie dispensationem, non tenetur illud denuntiare, quoties sit occultum; nam tunc ex obtenta dispensatione satis removetur occultum impedimentum. At deberet denuntiare quoties impedimentum esset publicum; tunc etenim nihil suffragatur dispensatio obtenta pro solo foro conscientie.

QUÆSTIO IV.

De Impedimentis Dirimentibus in particulari.

CAPUT I.

De Impedimentis dirimentibus in generali; & de Impedimentis Erroris, & Conditionis in particulari.

Q. I. Quot sint Impedimenta dirimentia Matrimonium.

R. Hujusmodi impedimenta sequentibus verbis continetur:

Error, conditio, votum, cognatio, crimen, Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas.
Affinis, raptor, si clandestinus, & impos.
Hac facienda vetant connubia, facta retrahant.

Q. II. An error circa personam dirimat matrimonium.

R. Omnino dicendum est errorem circa personam matrimonium dirimere. Ratio est quia, cum matrimonium exposcat indissolubilem societatem cum persona, cum qua contrahitur, contrahentes non habent generalem intentionem contrahendi cum persona præfenti, quæcumque illa sit, sed solum si sit ea persona particularis, cujus amore, e. g. capti sunt, vel quæ illis fuit proposita, &c. Supposito ergo non esse illam particularem personam, cum qua intendunt contrahere, jam deest con-

sensus in illam, & dum deest consensus in contrahentibus, apparet nullum esse matrimonium. Idem dicitur etiam aliquis contraheret cum aliqua persona cum errore concomitante dum nempe de facto non habet e. g. intentionem contrahendi cum muliere præfente, quia habet intentionem contrahendi cum Joana, qualem esse putat mulierem præsentem, cum tamen vera sit Francisca, quamvis & contraxisset cum Francisca, si agnovisset. Et in hoc igitur casu matrimonium est nullum, quia de facto non adfuit consensus, & solum adfuisse, si Personam cognovisset: *cap. Tua nos de Sponsal. S. Th. in 4. d. 30. q. 1. art. 1. & in suppl. q. 61. art. 1.* Nec refert errorem, quo quis putavit cum aliqua contrahere, quæ tamen vera non erat, fuisse crassissimum, nam talis error fuit sufficiens ut non daretur consensus in talem personam, adeoque ut non subsisteret matrimonium: *Averf. de matr. q. 12. sect. 1.*

Q. II. An error circa qualitatem dirimat matrimonium.

R. Error circa qualitatem non dirimit matrimonium, si consensus non fuerit alligatus tali qualitati, vel si error qualitatis non transeat in errorem personæ. Quamvis igitur *tr. 14. q. 1. c. 1. quæst. 5.* dixerim errorem circa qualitatem valde gravem posse rescindere contractus, sicut etiam *tr. 8. q. 2. c. 2. quæst. 3.* votum factum cum tali errore non tenere, nihilominus aliter de Matrimonio discurrendum est. Cum igitur matrimonium statum fixum, & indissolubile importet, & cum illius dissolutio non esset sine gravissimis incommodis & publicis, & privatis, hinc est de natura illius non esse ipsius valore à quacumque qualitate, quæ multoties possit non adesse, pendere, ac proinde subsistere matrimonium, etiam contrahentes errent in hac vel illa qualitate: ut si putassent ducere nobilem, pulchram, virginem &c. & tamen nulla ex his qualitatibus adesset. Nec valet dicere non fuisse contracturos matrimonium, si scivissent non adesse hanc, vel illam qualitatem, nam hoc quidem probat, quod in tali casu non adfuisse necessariis consensus, non verò quod hic & nunc non adfuerit in talem personam, & hic sufficiens est ad matrimonium, cum ipsius objectum primum sint ipsæ Personæ contrahentes: *D. Th. in 4. d. 30. q. 1. art. 2. & in suppl. q. 51. art. 2.* Secus autem esset, si consensus alligatus fuisset alicui qualitati, puta si quis non intellexisset contrahere cum Titia, nisi esset, virgo; tunc enim, deficiente conditione, sub qua præfuit effectus consensus, & ipse consensus rueret, adeoque matrimonium non subsisteret: *Sanch. l. 7. d. 18. num. 21. & Averf. q. 12. sect. 1.*

Dixi etiam matrimonium nullum habiturum valorem, quoties error qualitatis transeat in errorem personæ, nam tunc, ex dictis, deficeret consensus necessarius ad matrimonium. Tunc autem error qualitatis transeat in errorem personæ, quando persona non est cognita nisi ratione talis qualitatis. Demus e. g. Cajam prius cognoscere Sempronium, ac deinde illum credere filium Pauli, certè validè cum ipso contrahit, etsi non sit filius Pauli, nam ipsi notus est independentè à tali qualitate, adeoque bene potest velle contrahere cum persona Sempronii, quamvis erret in præfata qualitate. Si autem Sempronius notus fuerit Cajæ ex hac qualitate personali, quia nempe reputabatur à Caja filius Pauli, & ex hac qualitate nota fuerit ad contrahendum cum illo, tunc error qualitatis redundat in personam, quia dum deest qualitas, deest etiam persona, quam contrahens sibi in mente proposuerat. Et ita in exemplo allato, cum Sempronius non esset notus Cajæ nisi sub hac qualitate, quod esset filius Pauli, in ejus mente erat contrahere cum filio Pauli; unde si deest hæc quali-

tas, deest etiam persona cum qua intendit contrahere. Et hoc verum est, etsi talis qualitas sit tantum uni personæ affixa, vel pluribus, ut si Paulus haberet multos filios; semper ac enim persona non est cognita nisi sub ratione qualitatis, vel ipsi soli, vel aliis etiam convenientis, necesse est errorem redundare in personam, si erretur in qualitate: *D. Th. in suppl. q. 51. art. 2. ad 5. & Averf. q. 12. sect. 1.*

Q. III. Quando error conditionis irritet matrimonium.

R. Impedimentum conditionis intervenit quando libera persona ex errore aut ignorantia contrahit cum persona servili, non servitute adscriptitia, quam subeunt famuli, sed servitute propriè tali. In prædicto igitur casu nullum est matrimonium, ut constat ex *cap. 2. & fin. de Conjug. servor. junct. can. si quis ingenuus 29. q. 2.* Verùm non est irritum matrimonium contractum inter servum, & ancillam, quamvis invito Domino; cum etenim matrimonium jure naturali, & divino institutum sit ad propagationem generis humani, & in concupiscentiæ remedium, hoc non potest dominus servis auferre: *D. Th. in 4. d. 39. q. 1. art. 2.* In tali autem statu non subtrahuntur ab exhibendo dominis consueta obsequia, ut habetur *cap. 1. de Conjug. servor.*, quæ cum non possent exhibere, si admitterentur ad professionem religiosam, & ad Sacram Ordinationem, ideo vetant S. Canones ad hujusmodi admitti.

Item validum est matrimonium quod persona libera contrahit cum persona servili, si eam talem esse cognoscit, nam tunc nullam patitur injuriam, & censetur remittere jus suum: *cap. 1. & fin. de Conjug. servor. junct. can. si quis ingenuus, & can. si femina q. 2.* Si aliter autem videantur decrevisse leges civiles, dicendum est correctas fuisse à jure canonico. Pariter validum est matrimonium, quod liber contraheret cum libera, putando esse servam; vel si servus contrahat cum libera, putans ancillam, dummodo ista sciat in sponso conditionem servitutis. Ratio est quia, neuter pejo rem facit suam conditionem, immo secundus facit meliorem: impedimentum autem conditionis inductum est ne contrahentes ex errore servilitatis incurrerent damnum irreparabile. Ita communiter DD.

Lis autem est inter eos an hoc impedimentum tantum inductum sit jure Ecclesiastico, vel etiam jure naturæ. Ego autem puto solo jure Ecclesiastico inductum esse; nam, ut dixi supra, error qualitatis, qualis est servilitas, non dirimit de jure naturæ matrimonium. Conforme autem fuit naturæ matrimonii ut conjugium Servorum ab Ecclesia irritaretur, nam possunt Servi impediri à Dominis ab invicem cohabitando, distrahi ab educandis filiis, sicut etiam ab alendis, quia servus pro Domino acquirit.

Q. IV. Quando impedimentum conditionis sit dubium, adeoque non valet dirimere Matrimonium.

R. Si persona libera ex errore crassissimo contraheret cum persona habente conditionem servilem, sub dubio esset hoc impedimentum. Quamvis igitur ad removendum hoc impedimentum videatur persona libera cedere debere juri suo, & hoc dicant non intervenire, quoties clarè non cognoscatur personam, cum qua contrahit, esse servam, nihilominus probabiliter contrarium dici potest. Ratio est quia, qui facillimè cognoscere potest personam cum qua contrahit esse servam, & negligit, vel levem diligentiam adhibet ad se certificandum, dum de hac re prudentem haberet suspicionem, convincitur factò ipso demonstrare non curare de suo præjudicio, adeoque illi renun-

tiare. Utramque sententiam refert Sanch. l. 7. d. 19. n. 20. & negativam dicit probabilem. Secundò, impedimentum esset dubium, quando persona libera contraheret cum ea, quam ignorat esse Servam, quæ tamen si tradatur à Domino in matrimonium personæ liberæ, secuto Matrimonio libera evadit: *Averf. Ad hoc C. de latin. libert. Hoc matrimonium validum esse dicit Sanchez l. 7. d. 20. n. 13.* nam persona serva fit libera eo instanti, quo matrimonium contrahitur, & ita cessat impedimentum; vel cum fiat libera statim præficto consensu, moraliter censetur libera eo tempore, quo contrahitur Matrimonium. Aliis placet non esse validum, nam putant ad ipsius valorem prius intelligi debere sublatam servitutem, ac deinde posse contrahi matrimonium: *Huriad. d. 14. diff. 4.* In hoc igitur casu impedimentum esset dubium, adeoque non attendendum.

CAPUT II.

De Impedimentis Voti, & Ordinis, eorumque dispensatione.

Q. I. IN quo consistat Votum dirimens Matrimonium.

R. Cum certum sit Votum simplex castitatis Matrimonium non dirimere, sed tantum impedire, oportet videre in quo consistat votum solemnè dirimens Matrimonium. Quidam inter hæc vota considerant hoc discrimen, quod in Voto solemnè interveniat traditio voventis, non verò in voto simplici: ad eum modum quo in Sponsalibus non intervenit mutua traditio inter Sponsos, sed solum ejusdem promissio, bene verò in ipso matrimonio Sponsi sibi ad invicem potestatem in suum corpus tradunt. Verùm hoc majori indiget explicatione; nam si consideremus traditionem voventium in ordine ad Deum, eadem, intervenire videtur in voto solemnè, & in voto simplici, cum per utrumque votum voventis intendat se tradere Deo ad abstinendum ab omni actu carnali, nec videtur dici posse Deum hanc traditionem diversimodè acceptare. Clariùs igitur solemnitas voti explicatur dicendo, quod faciens votum solemnè castitatis, ut sit in professione religiosa, & in susceptione Ordinis Sacri, irrevocabiliter se tradat Religioni, vel Ecclesiæ, & hæc vicissim ita illum acceptent, ut ex causis ordinariis, neque vinculum Voti, neque sequuta traditio unquam relaxetur. Hinc bene dicitur votorum solemnitatem ex sola Ecclesiæ institutione ortam esse: *cap. unic. de vot. in 6.* Ecclesia etenim voluit vota in professione religiosa, & susceptione Ordinis Sacri emissa, habere illam firmiorem traditionem, ratione cujus potuit dicere S. Thomas 2. 2. q. 88. ar. 7. ad 1. votum solemnè inducere majorem obligationem, ac votum simplex.

Porro votum solemnè castitatis dirimere matrimonium constat ex *cap. meminimus, cap. Innuantze Qui Cleric. vel vover. & ex Tridentino sess. 24. can. 9.* Ubi tamen observandum votum castitatis in professione religiosa emissum dirimere matrimonium ratum non consummatum, ut dixi supra q. 2. cap. 3. non verò votum castitatis emissum in susceptione Ordinis sacri: *Extr. antig. de vot. Quod præstat votum solemnè castitatis in aliis Religionibus emissum in ordine ad dirimendum matrimonium, idem facit votum simplex emissum in Societate Jesu ex Constitutione Greg. XIII. incip. Ascendente Domino &c.*

Q. II. An Ordo Sacer dirimat Matrimonium.

R. I. Inter impedimenta dirimentia matrimonium Ecclesia voluit esse etiam Sacros Ordines, ut constat ex *cap. Diacono, & ex cap. literarum Qui*

Qui Cleric. vel voven. ac ex Tridentino supra citato.

R. II. Ordo Sacer nec de sua natura, nec jure divino dirimit matrimonium. Non dirimit de sua natura, quia potest cum matrimonio coexistere: unde licet in Ecclesia Græca, qui susceperunt Ordinem Sacrum ad matrimonium non admittantur uxorati nihilominus ad Ordines sacros admittuntur. Item si quis ordinatus fuisset ante usum rationis, quamvis validè ordinatus, posset matrimonium contrahere, si post usum rationis ordinem, & votum non radificasset: *Barbos. in cap. un. de cleric. per salt. num. 7. Sanch. lib. 7. disp. 30. n. 5.* Item Sacrum Ordinem non dirimere matrimonium jure divino probatur quia, nullibi apparet de tali prohibitione; & cum etiam aliunde constet in hoc impedimento summum Pontificem dispensasse, consequens est nec jure divino dari talem prohibitionem. Remanet ergo ordinem Sacrum solo jure Ecclesiastico matrimonium dirimere, & id ob annexum votum castitatis: *D. Th. 2. 2. q. 84. art. 11. Sanch. lib. 7. d. 28. n. 11. Covar. de Matr. p. 2. c. 6. §. 3. num. 2.*

Q. III. Quando impedimentum Ordinis sit dubium.

R. In unico casu adinvenio dubium esse, an Ordo dirimeret matrimonium, nempe dum quis ante annos pubertatis Ordinem Sacrum suscepisset, nam tunc de voto Ordinibus annexo eodem modo discurrendum putant, ac de voto emisso in professione religiosa ante tempus legitimum, quod certè nullum est: *Barbos. de offic. & potest. Episc. al. leg. 15. num. 4. & alii apud ipsum.* Aliis verè de contra placet tale votum futurum validum, quia nullibi irritum declaratur; nec favor factus religionis professioni extendendus videtur ad Ordinem, cum status Religiosorum sit valde difficilior, adeoque bene potuit velle Ecclesia non esse valida vota Religiosorum facta ante legitimam ætatem: *Palau de Sac. Ord. disp. un. p. 17. num. 10. Bonac. de Matr. q. 3. p. 9. num. 16. aliiq. cum glossa in cap. pueri caus. 1. q. 3. v. ad sacros.*

Q. IV. An summus Pontifex dispensare possit in impedimento Ordinis, & Voti.

R. Stante Ecclesiæ necessitate, seu Regni, aut Provinciæ potest Summus Pontifex in solemni voto castitatis dispensare. Et quidem potest dispensare in tali voto, quatenus ordini Sacro annexo, exinde constat quia dumtaxat jure Ecclesiastico illi adnexum est, unde bene potest Pontifex illud ab Ordine separare, & simul velle aliquem in Ordine sibi collato perseverare. Quoad votum verò solemne castitatis conexum cum religiosa Professione probatur, quia, quamvis Pontifex non possit facere ut simul quis sit Religiosus, unaque non fervet castitatem, vel habeat rerum dominium, hæc etenim essentialia sunt statui Religioso, nihilominus Pontifex facere potest de Religioso non Religiosum, declarando vice Dei ipsi remittere obligationem quam contraxit, dum se dedit in professione religiosa Deo, & Religioni; hac autem obligatione remota potest illi concedere ut alteri se tradat mediante matrimonio. Nec refert dicere hominem per professionem Religiosam Deo consecratum semper talem debere perseverare; quidquid enim sit an Religiosus ratione professionis remaneat Deo propriè consecratus, certum est etiam res Deo sacras posse ex urgentissima causa ad usus profanos deservire; atque ita David panes propositionis manducavit. Præterea sicut calix, amissa formâ, consecrationem perdit, & potest in rem profanam converti, ita Religiosus dum sit ex Papæ dispensatione non Religiosus, amittit eam qualemcumque consecrationem, quam habuit in professione; neque enim fuit consecratio imprimens indelebilem

characterem. Hanc sententiam asserit Fagnanus in 2. p. 13. *Decretal. ad cap. cum ad Monasterium* esse communem Theologorum, & fere omnium Canonistarum, ac tacite ab Ecclesia approbatam, eod quod cum multis Religiosis dispensaverit. Eandem docuit S. Th. in 4. d. 38. q. 1. ar. 4., & quamvis eam retractasse videatur 2. 2. q. 88. ar. 11. nihilominus verè non retractasse asserunt Salmanticensis tr. 15. c. 1. p. 3. num. 45.

C A P U T III.

De Impedimentis Cognationis, & Affinitatis, eorumque Dispensatione.

Q. I. Quotplex sit Cognatio.

R. Cognatio triplex est. Alia dicitur naturalis, & appellatur *Consanguinitas*. Alia spiritualis, & appellatur *Compaternitas*. Alia legalis, quæ dicitur *Adoptio*.

Q. II. Quid sit Consanguinitas; & quæ in ea sint consideranda.

R. I. Consanguinitas ita communiter definitur: *Vinculum personarum ab eodem stipite descendenti, carnali propagatione contractum.* Dicitur *vinculum personarum*, cum etenim consanguinei ab eodem sanguine oriuntur, ununtur vinculo amoris, & familiaritatis. Dicitur *ab eodem stipite descendenti*, nempe ab eodem stipite proximo, si enim consanguinitas à stipite remoto esset sumenda, omnes essent consanguinei, quia omnes ab Adam descendimus. Additur *carnali propagatione contractum*, ex ea enim oritur consanguinitas, & sanguinis communicatio.

R. II. In Consanguinitate consideranda sunt stipites, linea, & gradus. Stipes est ea persona, à qua descendunt illæ, de quarum cognatione quaeritur. Linea est collectio Personarum, quæ ab eodem stipite descendunt, & distinguuntur in diversos gradus secundum majorem, & minorem distantiam personarum. Hæc autem linea triplex est. Prima Ascendentium, eorum nempe, qui habent erga nos rationem generantis, ut Pater, Avus, Proavus &c. Secunda est Descendentium, scilicet eorum, qui sunt geniti, ut filius, Nepos, Pronepos &c. Tertia est transversalis, seu collateralis, quæ continet eos, inter quos non est relatio nec generantis, nec geniti, sed conjuncti sunt ex latere, ut duo Fratres, Patruus, & Amita &c. Item hæc linea dividitur in æqualem, & inæqualem. Æqualis respicit eos, qui æqualiter distant à communi stipite, ut duo fratres. Inæqualis continet eos, qui inæqualiter distant à communi stipite, ut frater, & filius alterius fratris.

Q. III. Quæ regula attendenda sit ad cognoscendos gradus consanguinitatis; & in quibus gradibus consanguinitas dirimat Matrimonium.

R. I. In linea recta Ascendentium, & Descendentium tot sunt gradus, quot personæ, dempto stipite à quo initium sumit computatio. Si quaeras proinde in quo gradu Nepos distet ab Avo, apparet distare in secundo gradu, dempto enim Avo, qui se habet ut stipites, remanent duæ personæ, Nepos nempe, & ejus Pater. In linea collateralis æquali eodem gradu inter se distant personæ, quo distant à communi stipite. Hinc filii duorum fratrum distant inter se secundo gradu, quia duobus gradibus distant ab Avo, qui est communis stipites. In linea collateralis inæquali, eo gradu quo remotior distat à stipite, eo gradu distant inter se. Hinc Patruus, & Nepos sunt consanguinei in secundo gradu, quia licet Patruus uno tantum gradu distet à stipite, duobus tamen gradibus Nepos distat. Ad petendam verò dispensationem, ut infra dicam, similes inæquales cognationes exprimen-

mendæ sunt; unde inter prædictos diceretur intervenire cognatio de primo in secundo. Ratione præfata regulæ, si mulier in quinto gradu distet à stipite, ducere potest virum, qui ab eodem stipite solum distet in quarto gradu; eod quod enim conjux distet à stipite in quinto gradu, eodem gradu mulier à viro distare censetur: *cap. Vir qui de consang. & affin.* Præfata regulæ continentur etiam *can. parentela 35. q. 5., & can. ad Sedem ibid., & cap. final. de consang. & affin. ad Sedem ibid., & can. ad Sedem Apostolicam 35. q. 5.*

R. II. Quamvis probabile sit in linea recta consanguinitatem in quocumque gradu dirimere Matrimonium, atque eandem sententiam amplexus fuerit Nicolaus Papa, respondendo ad Consulta Bulgarorum *cap. 36.*, nihilominus bene dici potest non dirimere ultra quartum gradum, ut constabit ex dicendis infra. In linea verò collateralis, quidquid fuerit de jure antiquo, modò consanguinitas dirimit matrimonium solum usque ad quartum gradum inclusive: *cap. non debet de consang. & affin., & hoc five consanguinitas oriatur ex coitu uxorio, vel fornicario: cap. per tuas de probat.*

Q. III. Quo jure consanguinitas dirimat Matrimonium.

R. I. Loquendo de Matrimonio inter Ascendentes, & Descendentes, aliqui volunt consanguinitatem dirimere Matrimonium usque ad secundum, aliqui usque ad vigesimum, aliqui in infinitum, ut passim videre est apud Authores. At bene dici potest jure naturæ dirimere Matrimonium solum in primo gradu, itaut Pater non possit ducere filiam, nec Mater Filium. Ratio est quia, ideo consanguinitas dirimit Matrimonium, quia conjunctio carnalis ex naturali ratione repugnat cum iis, quibus summa reverentia debetur; hæc autem per se solum debetur inter conjunctos in primo gradu: ita videmus neptem multò minorem habere reverentiam erga Avum, quam erga Patrem. Hoc etiam jure canonico habetur, nam *cap. gaudemus de divorc.* decernitur non esse separandos infideles ad fidem conversos à suis conjugibus, si in secundo, aut tertio gradu contraxerint: *D. Th. 2. 2. q. 144. a. 9. ad 3. & in 4. d. 40. q. unic. ar. 3., Avers. q. 16. sect. 1., Sanch. l. 7. d. 51. n. 19., Fagnan. in cap. Vir qui de cons. & affin. n. 33.* Non nego tamen propter reverentiam, quæ inter eos esse debet, matrimonium esse prohibitum jure naturæ inter omnes Consanguineos lineæ rectæ, saltem usque ad quartum gradum. At aliud est esse prohibitum, aliud irritum; ita jure naturæ prohibitum est post Sponsalia cum una contracta cum alia inire Matrimonium, quod tamen non est nullum.

R. II. Neque jure Ecclesiastico irritum est Matrimonium inter consanguineos in linea recta ultra quartum gradum. Ratio est quia, lex canonica omnes gradus consanguinitatis intra quartum gradum conclusit, non distinguendo inter Ascendentes, & transversales: *cap. non debet de consang. & affin.* Opinio contraria fundatur in *leg. nuptia la 4. ff. de rit. nupt.*, quæ prohibet Matrimonium inter ascendentes, & descendentes in infinitum; & cum sufficienter correctâ non videatur à jure canonico per generalem contrariam dispositionem, attendenda videtur in utroque foro. Verùm leges civiles non sunt per se solæ sufficientes ad inducendum impedimentum dirimens, nisi jure canonico canonizentur. Hinc quamvis *leg. nuptia la 2. ff. de rit. nupt.* irritum matrimonium contracta à filiis-familias sine consensu Parentum, eaque indecentia, & honestate fundetur, nihilominus talia Matrimonia rata sunt: *Fagn. cit. n. 27., Sanch. l. 7. d. 51. n. 22. &c.*

R. III. Matrimonium non est irritum jure naturæ neque in primo gradu lineæ transversalis. Ratio est quia, cum inter fratrem, & sororem non detur ordo Ascendentis, & Descendentis, sed potius æqualitas, non intervenit jure naturæ talis reverentia, ratione cujus nullum sit inter eos Matrimonium: *D. Th. in 4. d. 40. q. unic. ar. 3., & 2. 2. q. 154. ar. 9. ad 3., Avers. sect. 2. §. Sed putandum, Palau de Matr. d. 4. p. 7. n. 11.* Solet opponi definitum fuisse *cap. gaudemus de divorc.* infideles conversos ad fidem non esse separandos à Conjugibus, si in secundo gradu contraxerint, ex quo videtur fuisse separandos, si in primo, adeoque nullum esse Matrimonium. At bene respondetur Pontificem voluisse præscindere à primo gradu propter sententiarum diversitatem. Præterea dici potest separandos fuisse, si contraxissent in primo gradu, non quia tale Matrimonium de jure naturæ sit irritum, sed quia difficile est tam barbaram gentem advenire, apud quam ex ipsorum legibus irritum non sit Matrimonium inter fratrem, & sororem.

Neque etiam refert Ecclesiam nunquam in tali gradu dispensasse; nam primò id falsum est, si credatur Sylvestro in *Sum. v. Papa q. 17.* Deinde dicitur non ideo Ecclesiam non dispensasse, quia tale Matrimonium sit jure naturæ irritum, sed quia valde indecens est, ac proinde tali jure prohibitum; adeoque difficile esse intervenire causam tam gravem, ut licitè concedi possit talis dispensatio.

Q. IV. Quid sit Cognatio spiritualis; quæ requirantur ad illam contrahendam; & inter quos dirimat matrimonium.

R. I. Cognatio spiritualis est proximitas, sive quadam necessitudo personarum, oriens ex statuto Ecclesiæ propter Baptismi & Confirmationis collationem, vel susceptionem recipientis hæc Sacramenta. Hanc autem spirituales cognationem dirimere subsequens Matrimonium habetur *cap. 1. de cognat. spirit. in 6., & cap. veniens, sicut ex Trid. sess. 24. c. 1.*

R. II. Ad contrahendam cognationem Spiritualem necesse est Baptisimum, & Confirmationem validè conferri, quod enim nullum est, nullum præstat effectum: *cap. illud 8. de jurepatron., & per consequens ex his Sacramentis nulliter collatis, nulla oritur spiritualis regeneratio, nulla paternitas, aut Compaternitas, & nulla spiritualis filiatio. Secundo, requiritur ut hæc Sacramenta conferantur, quando Patruus assistit; unde non confertur cognatio spiritualis, si postquam Baptisimus fuit privatum collatus, Patruus solummodo assistat in Ecclesia cæremoniis Ecclesiasticis, causa etenim hujus cognationis est ipsum Sacramentum: *Sanch. l. 7. d. 61. num. 5.,* atque ita judicatum fuisse à S. Congregatione, refert *Corrad. in prax. dispens. l. 8. c. 8. n. 6.* Tertio, oportet Patrum esse baptizatum, aliàs non afficeretur lege Ecclesiæ, ex qua provenit cognatio spiritualis: *Sanch. n. 7. & communiter.* Immo & debet esse confirmatus, ut dicitur *can. in Baptismate 102., & in Pontificali p. 1. tit. 1. de Confirm.;* & declaratum habes à S. Congregatione apud Pignatellum *t. 1. consul. 10.* Quarto, ad contrahendam cognationem spirituales Patruus designari debuerunt à Parentibus, vel ab iis ad quos spectat: *Trident. sess. 24. de Matr. c. 2.* In ipsorum defectu Patruus à Parocho est designandus; cum etenim debeat administrare Baptisimum cum cæremoniis ab Ecclesia institutis, debet etiam adhibere Patrum. Quinto, Patruus debet habere intentionem munus Patruus exercendi, aliàs materialiter solum se haberet, sicut si aliquis forte superveniens urbanitatis gratiâ puerum sustentaret. Demum Patruus tenere debet infansem dum baptizatur, vel statim de Sacro Fonte immediatè è manibus Sacerdotis, non obstrictis &c. recipere; nam Sacri Canonibus volunt Patrum debere tenere, tan-*

gere, levare, suscipere Baptizandum, vel Confirmandum: *Sanch. l. 7. d. 56.* cum communi.

R. III. Ex novo jure Tridentini *sess. 24. de Reform. Matr. c. 2.* cognatio spiritualis dirimit Matrimonium solum inter sequentes personas, solumque inter eas oritur cognatio spiritualis. Hæc igitur datur inter Baptizatum & Confirmatum ex una parte, & Baptizantem & Confirmantem, sicut & Patrinum & Matrinam ex altera; & hæc cognatio respectu istorum dicitur paternitas, & filiatio spiritualis respectu beptizati &c. Deinde hæc cognatio datur inter Patrem, & Matrem baptizati &c. ex una parte, & Baptizantem & Confirmantem, sicut & Patrinum, & Matrinam ex altera; atque hæc cognatio respectu istorum dicitur Comparentitas, quasi fiant simul Patres Baptizati aut Confirmati.

Q. V. Quando impedimentum cognationis spiritualis sit dubium, adeoque non attendendum. R. Olim dubium erat an cognatio spiritualis dirimens Matrimonium contraheretur à Mandante, vel ab ipsius Procuratore, suscipiente aliquem nomine ipsius in Baptismo. At dicendum est dubium cessasse, cum S. Congregatio judicaverit contrahi à mandante, non ab ipsius Procuratore, ut refert Fagnanus in *4. Decretal. ad cap. veniens de cogn. spiritual.* Certè autem impedimentum esset dubium, si aliqui non designati se ingererent ad exercendum munus Patrini. Neque satis aliquis intelligeretur designatus, ed quòd, dum se ingereret, Parentes, vel Parochus non rejicerent, sed tunc solum tacite admitti videretur, quando possent facile rejicere, & non rejiceretur: *Tambur. de Bapt. c. 4. §. 2. n. 15.* Item ex eodem dubium esset an contraheretur spiritualis cognatio, si simul plures Patrini, vel Matrinæ designentur; cum etenim finis Tridentini *sess. 24. de reform. matr. c. 2.* præcipiens ut unus tantum, sive vir, sive mulier, vel ad summum unus, & una designentur, fuerit spirituales cognationes limitare, videntur invalide plures simul designari. Verùm adeest declaratio S. Congregationis apud Fagnanum in *cap. ex literis de cognat. spirit.* qua dicitur, quòd si plures designati susceperint, & tetigerint, nec appareat quis prior sit designatus, contrahunt omnes cognationem spiritualem dirimentem Matrimonium. Si proinde appareat aliquem ante alios fuisse designatum, ille solum eandem cognationem contraheret, non verò qui postea fuissent designati, ut potè qui illegitimè designantur: *Tamb. n. 14.*

Q. VI. Quid sit adoptio; & quæ cognatio legalis ex ea proveniens dirimat Matrimonium. R. Adoptio dicitur *actus legitimus, per quem is, qui naturà filius non est, assumitur in filium, aut nepotem adoptantis*: *D. Th. in 4. d. 42. q. 2. ar. 1.* Adoptio perfecta dicitur *Arrogatio*, & intervenit quando persona extranea, sui juris existens, autoritate, seu rescripto Principis ita assumitur in filium, aut nepotem, ut transeat in potestatem, & familiam adoptantis, fiatque ipsius hæres necessarius: *arg. §. 1. Instit. de adopt., & l. 2. C. eod.* Adoptio verò imperfecta datur, quando persona extranea nondum sui juris, autoritate Judicis inferioris ita in filium, aut nepotem assumitur, ut non transeat in familiam, & potestatem adoptantis, sed adhuc maneat sub Patris, aut Avi potestate; & ulterius non sit hæres necessarius in testamento, licet succedat ab intestato: *cit. §. 1. & 2. Instit. de Adopt. Ut autem adoptio legitimè fiat, oportet Adoptantem esse masculum, nam femina non possunt adoptare nisi interveniente speciali Principis concessione: §. Famina 11. Instit. de adopt. Oporteret deinde adoptatum potentem esse ad generandum: §. 9. Instit. eod., quamvis adoptare possit qui per accidens non potest generare, ut sunt*

Sacerdotes: *Sanch. l. 7. d. 67.* Demum oportet adoptantem esse sui juris, & majorem 25. annis, sicut etiam præcedere adoptatum 18. annis in ætate: §. 6. *Instit. eod.* Ex parte verò adoptati necesse est esse præsentem, quippe absens nec adoptari, nec adoptare potest etiam per Procuratorem: *l. neque, & l. post mortem ff. de adopt.*

R. II. Ex adoptione oritur quædam propinquitas personarum, quæ dicitur cognatio legalis, & dirimit matrimonium inter sequentes personas. Primò, dirimit matrimonium inter adoptantem, & adoptatum, ejusque descendentes eo modo, quo infra dicam: & hæc cognatio dicitur paternitas legalis. Neque hoc impedimentum cessat soluta adoptione, sed perpetuò durat: *can. ita diligerè 30. q. 3., l. qui etiam ff. de rit. nupt., ac §. 1. Instit. de nup. Secundò, dirimit matrimonium inter filios adoptantis, & adoptatum, quæ cognatio dicitur fraternitas legalis, quod tamen impedimentum cessat soluta adoptione: §. Inter eas 2. Instit. de nup., & cap. unic. de cognat. legal. Advertere etiam est hoc impedimentum non dari, nisi inter filios legitimos adoptantis, & adoptatum, non autem inter ipsam, & filios illegitimos: *Sanch. l. 7. d. 67. n. 30.* Demum dirimit matrimonium inter adoptantem, & uxorem adoptati, & inter adoptatum, & uxorem adoptantis, quod impedimentum oriens ex hac legali affinitate nunquam cessat: *l. adoptivus 14. ff. de rit. nupt.* De hac ultima specie hujus impedimenti non habemus textum in jure canonico, sed tacite, & ex antiqua consuetudine approbatum est ab Ecclesia.*

Q. VII. Quando hoc impedimentum cognationis legalis sit dubium, adeoque non attendendum.

R. Dum cognatio legalis ex adoptione imperfecta deriveretur, valde dubium est an dirimat matrimonium, cum non desint qui asserant neque illud impedire. Non desunt è contra quamplures DD. pro parte affirmativa, dicentes ex jure oriri hoc impedimentum ex adoptione, & talem esse simplicem, quamvis imperfectam adoptionem: *Gutierrez de Matr. c. 102. num. 5., Barbosa de Offic. & potest. Episc. alleg. 51. num. 189., & alii apud ipsum.* At non minus probabilis est, meo videri, opinio contraria, tum quia adoptio imperfecta potius dici debet dispositio ad veram adoptionem, quam adoptio, ut docet S. Th. in *Supplem. q. 57. ar. 1. ad 1.*; tum quia, ut idem docet *art. 2.*, hoc impedimentum introductum est ad removendum periculum incontinentiæ inter ita cognatos, hoc autem periculum solum imminet quando adoptatus transit in potestatem, & familiam adoptantis, quod solum fit per arrogationem: *Sanch. l. 7. d. 63. numer. 9., Avers. q. 16. n. 3., Salmanticenses tr. 9. cap. 12. punct. 3. num. 41.* Secundò, dubium est hoc impedimentum, dum intercedit inter adoptantem, & descendentes adoptati, volentes aliqui universaliter dirimere matrimonium usque ad quartum gradum lineæ rectæ, sicut in cognatione carnali: *Bonac. de matr. q. 3. punct. 5. §. 3. n. 4.* alijsque. At bene alii dicunt non extendi talem cognationem ad alias personas, nisi ad eas, quæ tempore adoptionis sunt sub potestate adoptati. Ratio est quia, in jure solum extenditur ad eos, qui sunt sub potestate adoptati quia ex eodem jure, dum una persona adoptatur, censentur etiam adoptatæ omnes, quæ sunt sub ejus potestate: *leg. si paterfamilias ff. de adop., Avers. q. 16. sect. 3., Palau de matr. d. 4. p. 9. num. 14., Sanch. l. 7. d. 63. n. 34.* Juxta hanc opinionem validum est matrimonium inter adoptantem, & filiam adoptati, quæ nata sit post adoptionem; vel si tempore adoptionis non fuerit in ipsius potestate: sicut inter adoptantem, & filiam filiam adoptivæ, quia mulier non habet patriam potestatem: §. *Femina Instit. de adopt.*

Q. VIII.

Q. VIII. Quid sit Affinitas: inter quos dirimat matrimonium: & quo jure.

R. Juxta Glossam in arbore consanguinitatis *caus. 35. q. 5.* Affinitas est *proximitas personarum ex coitu proveniens, omni carens parentela.* Dicitur *ex coitu proveniens*, quamvis enim ex jure civili *ad text. in l. non facile ff. de gradib. & affin.*, affinitas solum ex coitu inter virum, & uxorem oritur, jure tamen canonico oritur ex quocumque coitu, quamvis illicito, dummodo naturali: *cap. 1. & 2. de eo qui cognov. consang. uxor.* Dixi tamen debere esse naturalem; nam non oritur ex congressu sodomitico, vel ex quacumque alia turpitudine, sed solum ex copula completa inter virum, & mulierem intra vas debitum: *can. extraordinaria 35. q. 3. junct. Gloss. v. sepius, & cap. 2. de convers. conjugat.* Ideo autem consanguinei uxoris evadunt proximi, seu affines marito, & è contra, quamvis nulla intercedat parentela, nempe consanguinitas, quia cum vir & mulier ratione copulæ quodammodo evadant una caro, ut dicitur *Genes. 2.*, consanguinei unius pertinent etiam ad alterum, nimirum per affinitatem.

Cum autem consanguinei uxoris evadant affines Marito, & è contra, statim dignoscitur unde desumendi sint gradus affinitatis. Mulier igitur, & vir, qui simul carnaliter commiscetur, reputantur stipes affinitatis, quo verò gradu consanguinitatis aliquis est consanguineus uxoris, sit affinis marito, & è contra. Hinc quia nepos ex fratre est in secundo gradu uxori consanguineus, in eodem gradu est affinis marito: *can. porò caus. 35. q. 5.* Consanguinei verò uxoris, & mariti non evadunt affines inter se: *cap. quod super his de consang. & affin.*, unde ortum habuit illud commune effatum: *Affinitas non parit affinitatem.* Hinc duo Fratres ducere possunt duas Sorores; Pater & Filius Matrem, & Filiam, quam habuit ex alio marito &c.

R. II. Si affinitas oritur ex copula licita dirimit matrimonium usque ad quartum gradum inclusivè: *cap. non debet de consang. & affin.* Si oritur ex copula illicita usque ad secundum inclusivè ex decreto Tridentini *sess. 24. de reform. matr. c. 4.*, ac in super declaravit S. Pius V. in sua Const. incip. *Ad Roman. Pontificem &c.*

R. III. Communiisimè dicitur ex copula fornicaria de jure naturæ nullum oriri impedimentum dirimens matrimonium, vel enim ex ea nulla jure naturæ oritur affinitas: *l. non facile ff. de gradib. affin.*, vel si oritur, est tam imperfecta, ut ex ea non oriatur reverentia incompatibilis cum statu matrimonii, vel amicitia ex qua oriri possit periculum incontinentiæ. Ita nemo movetur ad reverentiam, & amorem erga foeminam, quam Pater turpiter cognovit, & multò minus erga eam qui turpiter ipsius Matrem cognovisset: *Sanch. l. 7. d. 66. num. 3., Bonac. de Matrim. q. 3. p. 12. nu. 7.* Item certum est affinitatem ortam ex copula licita non dirimere jure naturæ matrimonium in primo gradu lineæ transversalis, adeoque Jacob duxit Liam, & Rachelem, quæ erant Sorores; & *Deuter. 27.* præcepit Deus ut frater duceret uxorem fratris sui, qui absque liberis decessisset. Hinc in hoc gradu multoties Summi Pontifices dispensarunt, concedendo fratri ducere uxorem fratris defuncti; vel defunctæ uxore ipsius sororem ducere: *Sanch. n. 11., Bonac. n. 7., Palau d. 4. p. 8. n. 11.*

At bene etiam dici potest non esse irritum jure naturæ matrimonium in primo gradu affinitatis in linea recta, ut inter privignum & novercam, inter privignam, & vitricum, inter Socerum, & nurum, socrum & generum. Huic opinioni multi refragantur, tum quia omnes gentes ab hujusmodi matrimoniis abstinuerunt, quapropter scripsit Apostolus *1. ad Cor. 5.* inter eos talem esse fornicatio-

nem, qualis nec inter gentes, itaut uxorem Patris sui aliquis haberet. Deinde Noverca est loco Matris respectu Privigni, & Vitricus loco Patris respectu Privignæ, unde talis intercedere debet reverentia, quæ jure naturæ dirimat matrimonium. Contrarium nihilominus probatur, quia *3. Reg. 2.* Adonias petiit in uxorem Abisag uxorem Patris sui defuncti; unde tale matrimonium non reputabatur juri naturæ adversum. Deinde certum est inter affines in primo gradu in linea recta longè minorem de jure naturæ intercedere debere reverentiam, quàm inter consanguineos in eodem gradu, nam inter istos superioritas, & reverentia fundatur in hoc, quòd unus esse suum ab alio recipiat; adeoque longè majorem reverentiam filia debet Patri, quàm privigna vitrico. Est ergo matrimonium jure naturæ sit illicitum inter affines in primo gradu lineæ rectæ, non satis constat esse irritum; adeoque si convertatur ad fidem infidelis, qui in eo gradu uxorem duxerit, non esset ab ea separandus: *D. Th. 2. 2. q. 54. ar. 9. ad 3., Sanch. l. 7. d. 66. num. 7., Palau d. 4. p. 18. n. 12.*

Cæterùm D. Paulus loquitur de fornicatione cum uxore Patris eo vivente. Item quæ dicta sunt de reverentia debita affinibus ascendentibus in linea recta probant solum cum ipsis conjugium esse jure naturæ illicitum, talibus enim Ascendentibus debetur quidem reverentia similis illi, quæ debetur Parentibus, sed non tanta.

Q. IX. Quando impedimentum affinitatis est dubium, & per consequens nullum.

R. Cum certum sit affinitatem oriri solummodo ratione copulæ generationi aptæ, sicut certum est non oriri ex penetratione vasis foeminei per virile instrumentum, si vir non feminet intra vas, ita valde incertum est an oriatur affinitas viro seminante, sed non muliere. Quamquam igitur multi affirmativam amplectantur sententiam, non pauci etiam negativæ adherent; & ratio illorum est, quia affinitas oritur ex eo quòd verificetur Conjuges fieri unam carnem, atque hoc verificari non videtur nisi ex commixtione utriusque feminis, ut expressè docet *S. Th. in 4. d. 41. q. 1. ar. 1.*, ibique etiam S. Bonaventura, quos sequuntur alii Theologi. Fateor hanc opinionem ad praxim deduxisse in casu sequenti. Quædam rudis foemina ante matrimonium cum fratre sui mariti peccaverat, nesciens ex hoc impedimentum oriri affinitatis. Cum autem postea audierit matrimonium ita contractum nullum esse, me quoad sui matrimonii validitatem interrogavit. Interim adveni non posse sine gravissimo incommodo à reddendo debito abstinere; neque posse sine periculo certiorare Conjugem de nullitate prioris consensus, ut præscribunt literæ S. Pœnitentiariæ, ipse etenim conjux non semel interrogaverat, an cum ipsius fratre peccasset. Stante ergo quòd ipsa mihi certè certius affirmasset nullatenus seminasse, dum cum Conjugis fratre ante matrimonium peccaverat, illam dimisi dicendo ipsius matrimonium validum fuisse.

Minor lis est inter DD. an contrahatur affinitas, adeoque matrimonium perfectè consummetur, si muliere seminante, vir vas non penetrando ita feminet, ut semen attrahatur à matrice, itaut fiat semen commixtio. Communior opinio est contrahi affinitatem, & perfectè matrimonium consummari: *Sanch. l. 2. disp. 21. num. 2.* Non nego tamen oppositum ab alijs asseri, requirentibus ad affinitatem, ultra perfectam consummationem, etiam completam conjunctionem corporum utriusque conjugis: *Basil. l. 9. c. 20. num. 9., & alii quos sequitur Diana 3. p. tr. 5. resol. 19.*

Q. X. In quibus gradibus consanguinitatis, & affinitatis possit Ecclesia dispensare; & quæ expremenda ad obtinendam dispensationem.

B b 2

R. I.

R. I. Ecclesia potest dispensare in omnibus illis gradibus, in quibus dixi de jure naturæ irritum non esse matrimonium; eo magis quia potestas dispensandi est latè interpretanda, ex dictis *tr. 3. q. 1. c. 1. quasi. 1.* Verum tamen est, quod dum agitur de gradu consanguinitatis, vel affinitatis, in quibus volunt multi Theologi impedimentum esse de jure naturæ, quamvis alii negent, causam dispensandi esse debere urgentissimam; quod enim fortius reputari potest impedimentum, eò urgentior causa ad dispensationem requiritur.

R. II. Dum postulatur dispensatio super impedimento consanguinitatis exprimi fideliter debet gradus, in quo conjuncti sunt Oratores; item an in linea recta, vel transversali, quia difficilior est dispensatio in una linea, quam in alia, sicut difficilior est in gradu propinquiori, quam in remotiori. Verum tamen est subsistere dispensationem, si loco remotioris propinquior exprimitur; nam in gradu propinquiori ejusdem speciei remotior etiam continetur: *Pont. l. 8. c. 17. §. 5. num. 31. De Justis l. 1. c. 4. num. 131.* Item exprimendum an consanguinitas ex duplici capite oriatur; & si Oratores inqualiter distent à communi stipite, ut si unus in secundo, alter in tertio distet; hoc item est exprimendum ad obtinendum speciale Breve, quo declaratur gradum proximior non obflare. Ita decrevit S. Pius V. in sua Constit. sub die 26. Augusti 1566. incip. *Sacrosanctissimus &c.* Non desunt quidem qui asserunt validè exequi literas dispensationis, etsi non expressus fuerit gradus proximior, dummodo non fuerit primus: *Sanch. l. 8. d. 24. à num. 29. Pontius de Matr. l. 8. c. 17. §. 5. à num. 26.* à contrarium dicendum videtur ex quodam Breve Urbani VIII. & Innoc. X. apud Reinss. *in append. de Dispens. à num. 173.* atque hujusmodi matrimonia nulla esse in Curia declarari asserunt *Corrad. in Prax. dispens. l. 7. c. 7. à num. 7. De Just. l. 2. c. 3. à num. 40.* Observare tamen est prædicta solum necessaria esse pro foro externo, in quo voluerunt Pius IV. & S. Pius V. gradum propinquior exprimi, & obtineri literas declaratorias illum non obflare ad evitanda scandala & ob alias causas, quæ locum non habent pro foro interno.

Item si pro consequenda dispensatione ab impedimento consanguinitatis &c. pro causa dispensandi etiam copula habita allegetur, exprimendum est an habita fuerit sub spe facilius obtinendæ dispensationis ex notorio stylo Curia, ne aliquis ex fraude, & dolo commodum reportet: *Guttier. l. 1. can. 99. c. 15. n. 20. De Just. de dispens. l. 1. c. 4. num. 266. Gobat in Theol. tr. 9. n. 626.* Non est tamen necesse exprimere quoties copula habita sit, neque enim numerus reddit difficilior dispensationem: *De Just. l. 1. c. 4. n. 162.* Item exprimenda est copula, si sit publica, quamvis pro causa obtinendæ dispensationis ab impedimento consanguinitatis &c. alia legitima dispensandi causa afferatur. Non pauci contrarium asserunt, quos sequitur *De Just. de dispens. l. 1. c. 4. à num. 229.* ac ita esse de stylo Curia, atque ita pluries declarasse S. Congregationem asserunt *Barbos. l. 2. Votor. vot. 17. à num. 57. Marc. Anton. Genuens. in Praet. Archiep. Neapol. c. 25. n. 4. Garzias de Benef. p. 8. c. 3. num. 70. Corrad. in Prax. Disp. l. 8. c. 71. num. 37. Guttier. l. 1. can. 99. c. 15. à num. 16.* Apud eosdem etiam reperire est, & maxime apud *Corradum*, S. Congregationem declarasse eandem copulam esse exprimendam, non solum si copula præcesserit supplicationem Papæ porrigendam, sed etiam si sequatur post exhibitam supplicationem, vel etiam post concessas literas dispensationis, si nondum fuerunt executioni mandata. Porro stylos Curia tot declarationibus confirmatus demonstrat talem esse mentem Papæ dispensantis; itemque id fieri voluisse ut consanguinei &

affines ab incestibus arceantur, tunc etenim dispensatio conceditur cum majori poenitentia, seu majori taxa pecuniaria. Ex quo etiam deducitur, tacitè copulâ, dispensationem obtentam dici debere subreptitiam, utpote quia tacetur verum, quo expresso, Papa alio modo, aliisque limitationibus concedit dispensationem.

Prædicta procedunt si copula sit publica, nam exprimenda non est, si sit occulta, neque enim Ecclesia velle potest gravissimam contrahentium, diffamationem: *Sanch. l. 8. disp. 25. nu. 10.* Et quamvis ipse velit copulam occultam esse manifestandam dum petitur dispensatio pro impedimento à S. Poenitentia, nihilominus id non esse necessarium, alii affirmant; sicut etenim *Dataria*, vel *Cancellaria* etiam pro foro interno dispensat, etsi occulta copula non exprimitur, ita & dicendum de Poenitentia, dum præter copulam adest alia legitima causa petendæ dispensationis, eo magis quia incestus cum consanguinea propria dispensatione non indiget: *Reinss. in append. Dispens. §. 4. num. 192.*

Dum pariter petitur dispensatio super impedimento affinitatis, exprimendus est gradus, & si inæqualiter Oratores distent, gradus propinquior, multiplicitas vinculi, si adsit, & copula præhabita juxta superius dicta de consanguinitate. Item quamvis non sit necesse explicare an affinitas ex copula licita, vel illicita oriatur, dum petitur dispensatio pro tertio, vel quarto gradu, nam hæc affinitas oriri non potest nisi ex copula licita, id tamen exprimendum est si dispensatio pro primo, vel secundo gradu petatur; tum quia dispensatio difficilior conceditur quoad affinitatem ortam ex copula licita, tum quia cum hac concurrere potest publica honestas, non verò dum oritur ex copula illicita: *Sanch. l. 8. disp. 24.* Demum quoad affinitatem ex copula licita exprimendum est an sit in linea recta, vel transversali, quia etsi daretur dispensatio in linea recta, v. g. ad ducendum nepotem mariti defuncti, multò certè difficilior concederetur, quam in linea transversali, ut e. g. ad ducendam neptem ex sorore uxoris defuncti: *De Just. de dispens. l. 1. c. 4. n. 152.* Non est tamen necesse id exprimere dum affinitas oriatur ex copula illicita, eo quod ex hæc non oriatur notabiliter major reverentia ex linea recta, quam ex transversali: *Sanch. l. 8. disp. 24. n. 14.*

Dum petitur dispensatio super impedimento cognationis spiritualis exprimendum est an intercedat filiatio vel paternitas, aut maternitas, seu potius compaternitas, aut commaternitas, quia in paternitate spirituali difficilior dispensaretur, ut nempe pater ducat filiam spirituales, non verò in compaternitate, quando nempe *Comptar* ducere vellet Matrem hujus filia: *De Just. num. 168.* Exprimi etiam debet an cognatio spiritualis sit duplex, ut si eandem prolem è fonte levaverit, & tenuerit in Confirmatione; vel si ejusdem unam prolem è fonte levaverit, alteram tenuerit in Confirmatione; vel si unus alterius liberos vicissim levaverit. Non multiplicatur autem spiritualis cognatio eo quod quis plures ejusdem filios è fonte levet, vel teneat in confirmatione: *De Just. à num. 169.* Cæterum exprimere non oportet an spiritualis cognatio è Baptismo, vel Confirmatione oriatur, quia nihil vel parum differunt: *Sanch. l. 8. disp. 24. n. 15.*

CAPUT IV.

De impedimento Criminis, ejusque Dispensatione.

Q. I. Quæ sint crimina dirimentia Matrimonium.

R. I. Hæc crimina oriuntur ex adulterio, & homicidio sub diversis circumstantiis. Primum crimen est adulterium cum promissione matrimonii, postquam alter conjux obierit: *can. relatum 31. q. 3. cap. propositum, cap. veniens, cap. super hoc, cap. significasti de eo, qui duxit in Matr. quam polluit per adulter.* Ita autem jura decreverunt, ne adulteri machinentur in mortem conjugis, ut possint inter se contrahere matrimonium. Ad hoc igitur impedimentum inducendum non est sufficiens sola promissio futuri matrimonii, quamvis reprobata per leges: *arg. cap. nulla Ecclesiastica de consec. præben.*, sed ulterius oportet verè adulterium intervenire. Hoc verò non intervenit, si matrimonium peccantis non erat validum; si copula inter adulteros non sit consummata; & si uterque, vel unus ex peccantibus nesciat se committere adulterium, nam qui ignorat alterius matrimonium, non committit formaliter adulterium, & ita non datur adulterium respectu utriusque, ut requirunt S. Canones: *cap. 1. & cap. penult. de eo qui duxit in uxore &c.* Notant verò DD. quod etsi nullum inducatur impedimentum, quoties adulterium sequatur ante scientiam matrimonii, quamvis postea, illo cognito, accedat promissio matrimonii, bene verò inducitur, si promissio interveniat, non cognito matrimonio, dum post illud cognitum sequatur adulterium; nam per subsequens adulterium eadem promissio veluti renovatur; & ita consurgit hoc impedimentum, quod datur dum simul interveniunt verum adulterium, & promissio matrimonii, ut dictum est: *Sanch. l. 7. disp. 79. num. 32. & 34. Coninc. disp. 31. d. 5. n. 61.*

Uterius ad hoc impedimentum inducendum, oportet simul dari adulterium, & promissionem, vivente eodem conjugate. Hinc si vivente eodem Conjuge interveniat adulterium & promissio, non cessat impedimentum per revocationem promissionis, cum jam fuerit contractum. Cessaret verò, si post revocationem promissionem interveniret adulterium, quia moraliter simul non conjungerentur. Item non daretur hoc impedimentum, si tam promissio, quam adulterium non interveniant, ut dixi, constante eodem matrimonio; ut si quis vivente sua conjugate adulteretur cum Berta, at non illi promittat matrimonium nisi post mortem conjugis. Idem dicendum, si quis constante primo matrimonio adulteretur cum Berta, & deinde illi promittat matrimonium, postquam secundam duxit uxorem: *Sanch. l. 7. d. 79. à num. 5. Bonac. de matrim. q. 3. p. 6. num. 12. Avers. q. 18. sect. 3.* Demum ad contrahendum hoc impedimentum necesse est promissionem fuisse externè sufficienter expressam, & saltem acceptatam, aliàs deficeret à ratione perfectæ pronuntiationis, & nullam pareret obligationem: *l. absenti ff. de pollicit.* Verum non necesse esse, quod sit mutua, fere communiter docent DD. *Sanch. l. 7. d. 79. num. 20. Pontius l. 7. c. 45. num. 2.*

R. II. Secundum crimen est adulterium, eo modo quo paulò ante dictum est, si unà matrimonium de præsentibus cum adultera contrahatur: *c. 1. cap. veniens 7. c. fin. de eo qui duxit in uxore &c.* Quamvis igitur postea ob mortem conjugum isti liberi remanerent, non possent validè inter se matrimonium contrahere. Sufficit autem præfatum matrimonium fuisse attentatum, quamvis non consummatum, & ex alio quocumque capite nullum;

nam jura solum intendunt punire matrimonii attentationem, cum sciant ipsum esse nullum. Ita DD. communiter.

R. III. Tertium crimen dirimens matrimonium est adulterium cum morte conjugis, sive ab adultero occidatur propria uxore, aut maritus adultera, sive adultera occidat suum virum, aut conjugem adulteri: *cap. super hoc, cap. significasti de eo, qui duxit in uxore &c.* Dum verò interveniat adulterium non est necesse utrumque adulterantem in occisionem conspirare, sed sat est si unus ex eis; jura enim solum occisionem, & adulterium ad hoc crimen inducendum requirunt: *Sanch. l. 7. d. 78. num. 9.* & communiter. Ad hoc autem impedimentum inducendum sequentes requiruntur conditiones. Primò, quod verè intercesserit adulterium, ut dixi in prima responsione. Quod fuerit consummatum; unde non sat est, si intercessissent sola oscula, & tactus obscæni: *Sanch. l. 7. disp. 79.* & communiter. Quod peccantes sciant se verè cum persona conjugata peccare; unde si mulier peccaret cum conjugato, quem putaret solum, posset cum eo validè contrahere matrimonium, quamvis iste suam uxorem occidisset, re vera etenim crimen non commisit contra conjugem occisam, cum putasset rem habere cum soluto: *Guttier. de Matr. cap. 105. à num. 14. Sanch. l. 7. disp. 78.* Insuper ad hoc impedimentum inducendum necesse est, unum ex conjugibus, sive per se, sive per alium, conjugem innocentem de facto occidere, ut communiter docent DD. cum Glossa in caput super hoc 3. de eo qui duxit &c. V. machinatio, *arg. can. si quis vivente 5. caus. 31. q. 1.* Item necesse est conjugem innocentem eo sine necari, ut cum adultero matrimonium contrahatur. Ratio est quia, ideo inducitur est ab Ecclesia hoc impedimentum, ne conjugum cupiditate cum alio contrahendi proprium conjugem occideret: *Guttier. cap. 105. num. 16. Pontius l. 7. cap. 45. num. 5. & communiter, arg. cap. 1. §. Ad hoc de convers. infidel. & can. si quis 31. q. 1.*

R. IV. Quartum crimen dirimens matrimonium datur, quando vir, & mulier, etsi non intercedat adulterium, communi consilio in mortem alterutrius conjugis machinantur. Ita DD. communiter *arg. c. 1. de convers. infidel.* Oportet tamen ex dictis de facto conjugem occidi; atque eo sine occidi, ut ad invicem contrahant matrimonium: *Pontius citat. Sanch. l. 7. d. 78. num. 3. Palaus disp. 2. de matr. p. 12. num. 5. Bonac. q. 3. p. 6. num. 5.* & fere communiter.

Q. II. Quando impedimentum criminis sit dubium, adeoque non attendendum.

R. I. Primò, est dubium, quando inter eos, inter quos sequitur est adulterium, intervenit non vera, sed ficta promissio futuri matrimonii. Ideo aliqui volunt etiam tunc consurgere hoc impedimentum, quia etsi promissio fuerit ficta, verè tamen movet conjugem fictionis incitium ad optandam, & forte ad inferendam mortem conjugis innocenti, quod voluerunt impedire S. Canones, inducendo hoc impedimentum: *Sanch. l. 7. d. 79. n. 10. De Just. l. 2. c. 15. num. 35.* At bene oppositum dicitur, ficta enim promissio non est vera promissio, de qua putandum est loqui Sacros Canones. Præterea pœnalitè sunt restringenda, dum præcipuè non intervenit ratio adequata, quam considerant leges, quæ sunt removere utrumque conjugem adulterum à machinanda morte conjugis; in casu autem fictæ promissionis hoc periculum solum esset respectu illius, qui eam veram esse judicaret: *Laym. tr. 10. p. 4. c. 10. num. 4. Palaus disp. 3. p. 12. n. 11. Bonac. q. 3. p. 6. num. 8.*

Item dubium esset hoc impedimentum ratione promissionis, quando uno ex adulteris matrimonium promittente, alter taceret. Aliqui volunt

talem taciturnitatem sumendam esse pro confensu, adeoque intervenire promissionem acceptatam, ut necesse est ad inducendum hoc impedimentum: *Coninch. disp. 31. dub. 5. n. 58.*, *De Just. l. 2. c. 15. n. 33.* Sed hujusmodi taciturnitatem non esse sumendam pro consensu alii dicunt; utpote quia tacens in odiosis non censetur consentire, hic autem consensus esset in præjudicium tacentis, utpote causans impedimentum: *Henriq. l. 12. de Matr. c. 14. num. 3.*, *Aton. à Sp. S. disp. 7. n. 492.* alique.

R. II. Ratione adulterii reddi videtur dubium hoc impedimentum, quando non est plene consummatum; ut si vir extra vas feminaret, quamvis illud penetrasset. Si attendatur finis legis, fateor hoc impedimentum videri locum habere quocumque modo adulterium sequatur, quia semper dat occasionem optandi mortem conjugis innocentis, vel ipsam machinandi, quod jura voluerunt impedire. Nihilominus cum finis in odiosis videtur verba legis in stricta significatione usurpanda, adeoque intelligenda de adulterio perfecte consummato ratione seminationis intra vas foeminae: *Sanct. l. 7. disp. 79.*, *Salmant. tr. 9. c. 12. p. 4. n. 50.*

Deinde ratione adulterii remanet dubium hoc impedimentum, quando unus ignoraret ignorantiam etiam crassa & supinam alterum esse conjugatum. Cum hæc ignorantia à peccato non excuset, sentiunt aliqui intervenire sufficienter adulterium ex utraque parte, sicut necesse est ad rationem hujus impedimenti: *Coninch. d. 31. d. 5. n. 61.*, *Hurtad. disp. 23. diff. 2. n. 7.* Alii verò dicunt talem ignorantiam, licet culpabilem, excusare ab hoc impedimento incurrendo. Ratio est quia, dum agitur de ignorantia non juris, sed facti quælibet excusat ignorantiam; ut ex regula ignorantia de reg. jur. Præterea crimen adulterii exposcit ut cum dolo committatur: *l. penult. ff. ad leg. Jul.*, quæcumque autem ignorantia, si non sit affectata, excludit dolum, juxta Glossam in *l. Magna ignorantia ff. de v. s.*, *Sanct. l. 7. d. 78. n. 38.*, *Avers. q. 18. sect. 3.*

R. III. Ratione homicidii dubium est impedimentum criminis, dum exterius aliquo pacto non manifestetur occisionem fieri animo ducendi complicem delicti, sive occisionis nempe, sive adulterii. Ratio est quia, cum hæc poena sit Ecclesiastica, oportet aliquo pacto fieri externam, neque etenim Ecclesia judicat quod est merè internum: *Hurtad. disp. 23. diff. 1. n. 3.*, *Pontius l. 7. c. 95. n. 4.*, *Dian. p. 9. tr. 7. resol. 25.* Alii verò negant necesse esse hanc intentionem esse externam, utpote quia jura solum exposcunt ut homicidium ea fiat intentione, ut cum complice matrimonium contrahatur. Verum tamen est eam intentionem ex parte utriusque non requiri: *Canad. disp. 26. ar. 6. dub. 4. conclus. 6.*, *Sanct. l. 7. d. 78. n. 13.*, quamvis ex dictis necesse sit utrumque concurrere ad homicidium, ut ratione ipsius, quando non intervenit adulterium, detur impedimentum dirimens.

Aliqui addunt quod dum impedimentum criminis oritur ex adulterio, & homicidio, adulterium præcedere debeat: *Coninch. disp. 31. n. 54.*, *Basil. l. 7. c. 45. n. 5.* Quamvis igitur dum impedimentum criminis confluit ex adulterio, & promissione futuri matrimonii, nil referat an adulterium, vel promissio præcedat, quia de hoc jus non curat: *arg. cap. fin. de eo, qui duxit uxorem quam poluit per adulter.*, & ex communi docet Sanchez *l. 8. disp. 79. n. 3.*, nihilominus aliud disponit, dum crimen oritur ex adulterio, & homicidio. Cum igitur jus nolit homicidium ab uno tantum commissum inducere impedimentum dirimens, ni unà cum eo interveniat adulterium, consequens est quod si non intercessit adulterium, dum ab uno tantum patratur homicidium, non intervenit quid-

quid jus exposcit ad hoc impedimentum inducendum. Si Cajus igitur occideret propriam uxorem animo ducendi Sejam post obitum Mariti ejusdem Seje, posset eo defuncto Sejam ducere, quamvis cum ea commississet adulterium, nil etenim influxisset adulterium in mortem uxoris Cajus, supposito quod adulteratus fuerit cum Seja post occisionem propriæ uxoris.

Q. IV. Quid exprimentum sit, dum petitur dispensatio quoad impedimentum criminis.

R. Cum impedimentum criminis solo jure Ecclesiastico dirimat Matrimonium, certum est Ecclesiam posse in eo dispensare. Exprimentum autem est, si hoc impedimentum ortum fuerit ex machinatione in mortem conjugis; an verò ex solo adulterio cum promissione futuri matrimonii. In hoc casu facilius dispensatur; at dum intervenit homicidium, maxime ex utriusque machinatione, Papa nunquam dispensat, præcipue pro foro externo; & dum dispensat pro foro interno quando homicidium est occultum, & unius tantum machinatione factum, requiritur urgentissima causa, & non dispensatur nisi injuncta gravi poenitentia: *De Just. de dispens. l. 2. c. 6. à n. 45.*

Si Infideles antequam converterentur contraxissent Matrimonium cum aliquo ex præfatis criminibus, non indigerent dispensatione, dum ad fidem converterentur, quia tunc non erant subiecti legibus Ecclesiæ. Secus est si unus tantum fuisset Christianus; nam sat est si impedimentum unum tantum ex contrahentibus afficiat, ut patet in impedimento Voti, Ordinis Sacri &c. *Sanct. l. 7. disp. 78. n. 3.*

C A P U T V.

De Impedimentis Disparitatis cultus, & violentiæ, sive metus.

Q. I. Inter quos dirimat matrimonium impedimentum disparitatis cultus.

R. Hoc impedimentum dirimit Matrimonium inter fidelem, & infidelem, sive inter Baptizatum, & non baptizatum. Fateor non facile invenire esse ubi hoc dirimens impedimentum decernatur, ut videre est apud Pontium *l. 7. c. 47.*; at sat est, si de eo adst receptissima in Ecclesia consuetudo, nam ipsa sufficienter habet vim legis.

R. II. Matrimonium inter Catholicum, & hæreticum, sive è contra, non est irritum; unde supponitur validum *cap. decrevit de Hæretic. in 6.*, & communiter docent DD. Quod si aliqui textus contrarium innuere videantur, saltem certum est per universalem contrariam consuetudinem fuisse abrogatos. E contra certum est huiusmodi matrimonia venita esse ab Ecclesia: *can. oportet, can. cave 28. q. 1.*, & id propter scandala, quæ exinde solent oriri, & propter periculum subversionis respectu conjugis catholici, vel saltem prolis nascituræ. Cum igitur ob causas tam graves Ecclesia huiusmodi Matrimonia prohibuerit, non contraheretur sine gravi culpa matrimonium inter personam hæreticam, & catholicam: *Guttier. de Matr. c. 104. n. 6.*, *Gobat tr. 9. cas. 6. n. 216.* & communiter. Multò magis illicitum esset hoc matrimonium, quando interveniret pactum, ut de facto solet intervenire, quod filii in religione Patris hæretici, & filia in religione matris catholice educarentur. Ratio est quia, quibus parentum tenetur ex pietate, & jure divino curare ut filii æternam salutem assequantur, contra quam obligationem expressè esset prædictum pactum. Accedit etiam jure Ecclesiastico vetitum esse: *cap. fin. de convers. Infidel.*, *Laym. l. 5. tr. 10. p. 4. c. 14. n. 3.*

Non defunt qui dicant licitum esse Matrimonium inter personam hæreticam, & catholicam in iis re-

regionibus, ubi catholici permixti vivunt cum hæreticis, si absit periculum subversionis, id enim licitum fecit recepta consuetudo. Verùm Theologi Germani, quibus quoad hoc omnino adnendum est, dicunt in praxi semper adesse periculum ex tali Matrimonio, quamplura oriri peccata vel contra legem Ecclesiæ, vel ob periculum fidem amittendi, vel ratione præve filiorum educationis, adeoque talia matrimonia semper esse illicita: *Laym. & Gobat loc. cit.*, *Sporer p. 4. c. 1. sect. 1. n. 118.* Quod si in aliquo casu particulari tale absit periculum, Pontifices concesserunt iniri posse matrimonium inter hæreticum, & catholicam. Cæterum jura à Doctrina generali supra tradita, eximunt casum, in quo hæreticus vellet fidem catholicam amplecti, nam tunc verè cessaret omne periculum subversionis: *can. non oportet 28. q. 1.* Solum nihilominus persona hæretica ad matrimonium cum catholica ante conversionem esset admitenda, quando haberet justam causam conversionis differendæ, aliàs spes conversionis inanis videretur: *Laym. l. 5. tr. 10. p. 4. c. 14.*

Q. II. Quo jure vis, sive metus dirimant Matrimonium; & an peccent contrahentes Matrimonium cum metu.

R. I. Non defunt Theologi affirmantes jure naturæ dirimi; at communis est solum dirimi jure Ecclesiastico. Ratio est, quia metus quantumvis gravis non tollit voluntarium, quamvis causet involuntarium secundum quid, ut dixi *tr. 1. q. 2. c. 2. quæ 3.*, ubi autem aliquis contractus est voluntarius, habetur quod de jure naturæ necessarium est ad ipsius valorem. Item est Matrimonium ex metu contrahatur, non deest libertas de jure naturæ necessaria, quamvis ratione metus diminuatur, absolute enim quis posset non contrahere. Ita non adesset perfecta libertas, dum quis timore mortis contraheret matrimonium, at nihilominus adesset libertas sufficiens. Hac ratione *cap. verum, & cap. si verò de jurejur.* dicitur validum juramentum metu gravi extortum, & tamen certum est ad juramentum libertatem requiri: *Bonac. de matr. q. 3. p. 8. num. 8.*, *Salmant. tr. 9. c. 9. n. 7.* Negari tamen non potest jure naturæ tale matrimonium prohiberi; cum etenim matrimonium importet vinculum indissolubile ordinatum ad mutuum amorem, & societatem & ad generationem, & educationem prolis, non est conveniens contrahi metu, & coactè, cum hæc amoris, & amicitia societati opponantur. Hinc etiam sequitur conveniens fuisse jure Ecclesiastico irritari, ut constat *ex cap. cum locum, cap. consultationi tue, cap. veniens il 2. de Sponsal.*, & *cap. significavit de eo, qui duxit &c.* Ubi advertas, quod licet *cap. cum locum cit.* dicatur irritari Matrimonium coactè, vel ex metu contractum, quia in eo deest consensus, id non significat deesse consensum jure naturæ necessarium, bene verò consensum, qui jam tunc ex traditione, & fortè jure etiam scripto requirebatur, quamvis de eo modò non constet: *Sanct. l. 4. disp. 14. n. 4.*

R. II. Certum est graviter peccare illum, qui incutit metum ad Matrimonium contrahendum, quia per injuriam extorquet ab alio rem gravem, & difficilem, quale est matrimonium. Hac ratione puto cogentem debere postea valide contrahere Matrimonium, si pars coacta exposceret; ratio etenim dicitur injuriam illatam in eadem specie esse resarciendam, semper cum fieri possit, ut probat etiam textus *cap. 1. de eo, qui duxit &c.*, *Coninch. disp. 28. d. 1. n. 7.*, *Bonac. de Matr. q. 3. p. 8. n. 33.* Illud verò, qui coactus iniri Matrimonium, puto saltem non graviter peccare, vel verum consensum apponat, vel non. Ratio est quia, in aliis Sacramentis grave quidem peccatum sacrilegii est adhi-

bere materiam, vel formam ineptam, sed hoc ideo, quia in iis ante esse Sacramenti nil præsupponitur, adeoque adhibendo formam, seu materiam ineptam, statim fit illis gravis injuria, eadem Sacramenta nulla reddendo. At in Matrimonio ante esse Sacramenti præsupponitur contractus, quo non subsistente, non confluit Sacramentum; ac proinde qui coactus inire matrimonium non apponit consensum, vel etiam apponit, cum non subsistat contractus quia a jure irritatus, non verificatur irreverenter se gerere contra Sacramentum, sed primò, & immediatè apponere materiam, & formam ineptam contractui. Verum tamen est mentiri illum, qui contrahit sine consensu: *Palau de Matr. disp. 2. p. 12. n. 3.*, *Sanct. l. 4. d. 16. n. 6.*

Q. III. Qualis metus dirimat Matrimonium.

R. I. Suppono in præfenti quidquid dixi de metu *tr. 14. q. 1. c. unic. quæ 4.* His suppositis, dicendum est primò metum levem, etsi injustè incussum, non dirimere matrimonium. Ratio est, tum quia levis metus à jure pro metu non reputatur: *l. nec timorem ff. de eo quod metus caus.*, & *l. vani ff. de r. g. jur.* Tum quia jus ad irritandum Matrimonium exposcit metum cadentem in virum constantem, adeoque gravem: *arg. cap. veniens, & cap. consultationi 28. de Sponsal.*, *Menoch. de præsumpt. l. 3. præsumpt. 4. n. 3.* *Sanct. l. 4. disp. 17. n. 3.* Hinc nec professio religiosa ex solo levi metu irritatur, *arg. c. 1. 2. & penult. de his, qua vi metusve causâ &c.*

R. II. Metus gravis non proveniens à causa libera, sed vel à causa intrinseca, ut si quis eligeret Matrimonium, timens mortem ob humorum abundantiam; vel à causa extrinseca, ut si eligeret matrimonium timore infamiae, jacturæ bonorum &c. iste, inquam, metus non irritat matrimonium. Ratio est quia, in his casibus contrahens Matrimonium impellitur à seipso, nemine enim urgente eligit matrimonium ad hujusmodi mala vitanda: *Sanct. l. 4. d. 12. n. 3.* Item metus gravis non irritat Matrimonium, quoties ad illud extorquendum non incutitur; ut si quis sua sponte eligeret ducere puellam, volens placare Patrem, cum quo gerebat inimicitiam. Ratio est, tum quia in jure non fit mentio nisi de metu incusso ad matrimonium, extorquendum: *arg. cap. cum locum, & cap. veniens de Sponsal.* Tum quia, cum in tali casu nemo ab illo Matrimonium extorqueat, jam ipsemet timens voluntariè illud exigit, ad malum quod timet, vitandum: *Sanct. l. 4. disp. 12. n. 3.*, ubi hanc opinionem dicit certissimam. Quando etiam adhuc dubia esset, certum esset valere matrimonium; cum ex alibi dictis in dubio pro illius valore semper standum sit. Demum ratione gravis timoris non irritatur Matrimonium, si sit justè incussum, nam jura irritantia ex hoc capite matrimonium, loquuntur de metu injustè incusso. Præterea jus non curat de diminutione libertatis, quoties justè diminuitur, adeoque quamvis & rescindi valeant ceteri contractus ex gravi metu iniiti, non tamen si metus justè incutitur, quamvis fiant cum minori libertate: *arg. l. continet, & l. mulier ff. Quod metus causa &c.* Si igitur aliquis contraheret matrimonium metu excommunicationis ferendæ à Judice legitime minitante, vel alterius supplicii legitime inferendi, matrimonium omnino esset validum: *Sanct. l. 4. d. 13. n. 3. & communiter.*

R. III. Metus irritans matrimonium debet esse metus gravis, sive cadens in virum constantem, injustus, & incussum in ordine ad matrimonium contrahendum. Id sequitur ex jam dictis; & constat *ex cap. cum locum, & cap. veniens, junct. Gloss. ibid. v. utr.*; nec est aliquis qui neget hujusmodi metum dirimere Matrimonium.

Q. IV.

Q. IV. An matrimonium ratione metus irritum, per copulam, vel cohabitationem rati- ficetur.

R. Ut modo dicto tale matrimonium fiat validum, necesse est conjugem, qui ex metu contra- xit, scire invaliditatem sui matrimonii, aliàs non consentiret in copulam, vel cohabitationem ani- mo matrimonium rati- ficandi, sed quia erroneè pu- taret suum matrimonium esse validum; atque ita non præfaret novum consensum, prout requiritur ad valorem matrimonii antea nulli: *Sanch. l. 2. disp. 34. n. 2. & d. 36. n. 2. Navar. in Man. 22. n. 76.* Deinde necesse est copulam, sive cohabitationem esse spontaneam, si enim ad valorem matrimonii non sufficit expressus consensus gravi metu extortus, multò minus tacitus per copulam, vel habitatio- nem pari metu extortam: *Majeard. de probat. con- clus. 157. n. 36. Barbos. in cap. ad id 21. de Sponsal.* Sed iterum suo loco de modo convalidandi matri- monium aliàs nullum.

Q. V. Quando hoc impedimentum sit dubium, adeoque non attendendum.

R. Tunc hoc impedimentum esset nullum, quan- do lis est inter DD. an metus verè dicendus sit gravis, & cadens in virum constantem. Ita du- bium erit hoc impedimentum, si ex importunis pre- cibus, & blanditiis matrimonium contrahatur; quamvis enim aliqui velint sufficere ad ingeren- dum gravem metum, propter gravem molestiam, quam animæ afferunt, aliis nihilominus placet affirmare se solis non inducere vim & gravem me- tum; semper cum enim non conjugantur cum timore alicujus mali, vel cum metu reverentiali, ut paulò post dicam, videtur non tam difficiliter posse illis resisti. Utramque opinionem examinat inter alios *Sanch. l. 4. l. 7.* & negativam judicat esse probabilior.

Idem estò iudicium de metu reverentiali, quem habere solet uxor respectu viri, filii respectu Pa- rentum, fratres vel sorores minores respectu Fratrum, vel Sororum, quæ sint multò majores, minor respectu Tutoris &c. Aliqui dicunt solum metum reverentialem inducere metum cadentem in virum constantem, utpote quia difficiliter negare aliquid solemus, si illud Superior exposcat: *Navar. in Man. cap. 22. n. 50.* & alii apud Donatum *tom. 2. tr. 11. q. 10.* At magis communiter dicitur solum metum reverentialem non causare metum ca- dentem in virum constantem, utpote quia non da- tur timor gravis mali, quoties solum vincenda sit repugnantia negandi aliquid Superiori, qui nihil, vel parum ex negatione offenderetur: *Sanchez l. 4. d. 6. n. 7. & 17. Less. de Just. l. 2. c. 17. n. 35. Laym. l. 4. tr. 5. c. 5. n. 6.* Si verò timori reveren- tiali, vel importunis precibus justus timor superad- datur, quòd ex negatione Patris, vel quivis alter Superior ad multum tempus erunt infensi, asperè loquuturi, superciliosi &c., quamvis nec ictus, nec verba injuriosa sint prolaturi, tunc respectu perso- næ timidæ, & rudis, puto consurgere timorem cadentem in virum constantem. Ratio est quia, quamvis hujusmodi in aliis parvipendantur, ac etiam parvipendi soleant in Superioribus à perso- nis animosioribus, non tamen parvipenduntur, nec leve malum reputantur respectu personæ timidæ, dum à Superiore proveniunt: *Sanch. l. 4. d. 6. n. 14. Less. cit. & alii apud Leandrum de matr. disp. 16. q. 14.* Ita etiam innui videtur *can. puella 20. q. 1. & reg. 4. ff. de regul. jur.*

Tertiò, puto dubium esse hoc impedimentum, quando quis ratione timoris eligit malum majus eo, quod timet; ut si quis ad vitandam mortem elige- ret matrimonium in peccato contrahere. In hoc casu matrimonium dicitur validum, quia peccans ob vitandam mortem non agit ex timore viri con-

stantis, ipsius etenim est semper potius quodcum- que malum subire, quam peccare: *D. Tb. in suppl. q. 47. art. 2. & in 4. d. 29. q. 1. art. 2.* Alique quos sequuntur Salmanticenses *tr. 9. c. 9. p. 1. n. 26.* Aliis verò apud eosdem Salmanticenses *n. 27.* placet di- cere illum verè operari ex timore cadente in vi- rum constantem in ordine ad contractum, & ma- trimonium, qui operatur eo quòd verè grave ma- lum illi imminet, quamvis minus sit comparati- vè ad illud, quod eligitur.

Quartò, dubium esset impedimentum, quando Judex secundùm allegata & probata grave malum minitendo justè aliquem cogeret ad matrimonium contrahendum, & aliunde de facto injustè cog- ret, quia à parte rei non daretur causa illum cogendi. Hoc matrimonium non esse irritum pluri- bus videtur; nam cum in tali casu velit jus præ- sumptum reum ad matrimonium compellendum esse, non est credendum velle tale matrimonium esse irritum: *Sanch. l. 4. d. 13. n. 8. Anton. à Sp. S. d. 5. n. 233.* Aliis placet tale matrimonium dicen- dum irritum, quia illa coactio de facto est injus- ta, & justa solummodo ex falsa præsumptione: *Pont. l. 4. c. 19. n. 11. & alii quos sequuntur Sal- mant. tr. 9. c. 9. n. 51.*

Q. V. Quid observare debeat Judex, vel Con- fessarius in judicando quale malum causet metus cadens in virum constantem.

R. Multoties spectat ad arbitrium Judicis decer- nere, quando tale sit malum quod timetur, ut dici debeat inducere timorem cadentem in constantem virum: *l. metus autem 3. ff. ex quibus caus. majores &c. & ex communi Sperellus decis. 5. for. eccles. à n. 72.* Id autem ipsius arbitrio relinquitur, quoties jus aliquod malum non judicaverit suf- ficiens, vel insufficiens pro timore præfato indu- cendo, arbitria enim dantur, ubi certa regula non datur: *Sanch. l. 4. d. 5. n. 2.* Porro ex jure con- stat causare timorem cadentem in virum constan- tem metum gravem mortis, mutilationis, crucia- tum corporis, servitutis, exilii, carceris diurni, amissionis status, stupri, aut vis inferendæ sive feminæ, sive viro. Quoad hæc omnia passim afferunt Auctores textus Legum. His addere de- bet Judex, sive Confessarius timorem gravis infamiae, cujus jactura jactura patrimonii, immo mortis æquiparatur: timorem excommunicationis injustè inferendæ, quia, ultra infamiam, quam solet asferre, gravissimum malum est ab Ecclesia etiam solum externè separari: timore amissionis notabilis partis bonorum, nam talis jactura jure optimo terret virum constantem. Ita communiter DD. apud Salmant. *tr. 9. c. 9. p. 1. à n. 21.*

Præterea Judex sive Confessarius in judicando de timore cadente in constantem virum, debet considerare malum, quod timetur, comparativè ad personas; malum enim quòd deterretur potest femi- nam constantem, potest nondeterretur constantem virum; & quod deterretur potest senem, pue- rum &c. poterit non deterretur juvenem fortem &c. *arg. l. 3. ff. quibus causis majores, arg. can. indi- gnantur 32. q. 6.* & notat Glossa in *cap. cum lo- cum v. metus de Sponsal.* *Sanch. l. 4. d. 3. n. 2. & 4. Avers. de Matr. q. 4. sect. 3.*

Regula in praxi observanda.

I. Non rarè accidit Amasium cum Amasia copulam habere; quod cum postea ex imprægnatio- ne, vel alia causa deprehendatur, Parentes, vel Consanguinei nullum non movent lapidem, ut eandem Amasiam ducat. Advertat ergo Parochus, quòd si Amasius cogatur à Parentibus, vel Con- sanguineis puellæ, illi mortem, vel aliud grave malum minitendo, matrimonium esset nullum quia

quia timor esset injustus, nempe incussus ab iis, qui non possunt hujusmodi mala legitime infer- re. Si verò inducatur ad matrimonium contra- hendum ob timorem legitime accusationis apud Judicem, tunc quia metus esset omnino justè in- cussus, nullatenus invalidaret matrimonium.

II. Facile etiam accidit Amasium damnari qui- dem secundùm allegata & probata ad ducendam Amasiam, quando re vera hujusmodi poena in fal- sa fundatur præsumptione. Id intervenit dum ista se ab ipso primò cognitam asserit, nec alios pos- tea admisit, quando re vera utrumque falsum est. Cum igitur hoc matrimonium initum Judice compellente, probabile sit esse validum, videat Pa- rochus ne post ipsum initum, assermet invalidè fuisse contractum, si mulier ipsi detegat suas frau- des; constat enim ex ipsius dissolutione quampluri- ma mala evenire.

CAPUT VI.

De Impedimentis Ligaminis, Publicæ Honestatis, & Impotentia.

Q. I. Quid sit impedimentum legaminis.

R. Consurgit hoc impedimentum ex eo quia persona aliqua jam contraxerit matrimo- nium; cum etenim ratione matrimonii alteri con- jugi dederit potestatem in suum corpus, non re- manet illi liberum alterum inire matrimonium, quo alteri potestatem in suum corpus tradat. Vi- de quæ dixi de polygamia; & cum ex ibidem dictis constat in lege gratiæ jure divino prohibi- tam esse pluralitatem uxorum, consequens est Sum- mum Pontificem non posse in hoc impedimento dispensare.

Q. II. Quid sit Impedimentum publicæ hone- statis; unde oriatur; & inter quos dirimat matri- monium.

R. I. Impedimentum publicæ honestatis jure Ecclesiastico dirimit matrimonium cum consanguineis Sponsæ, & Sponsi. Cum igitur indecens esset ut Sponsus, aut Sponsa matrimonialiter alicui conjungerentur, cujus consanguineo, seu consan- guineæ, si non carne, mente & animo ratione Sponsalium sive de presenti, sive de futuro, fue- rant conjuncti, hinc est decrevisse Ecclesiam Spon- sos non posse matrimonium contrahere cum alte- rutrius consanguineis: *cap. ad audientiam 4. c. Sponsam 8. de Sponsal. aliique canonibus.*

R. II. Certum est impedimentum publicæ hone- statis oriri ex Sponsalibus de futuro, ut constat ex juribus citatis. Item certum est oriri ex ma- trimonio rato & non consummato; si etenim rati- onis conjunctionis animorum, quæ datur in Spon- salibus de futuro, consurgit hoc impedimentum, multò magis ratione matrimonii rati, cum in eo fortior sit animorum conjunctio: *Sanch. l. 7. d. 70. n. 1. Fagnan. in cap. ad audientiam cit. & com- munit. Id etiam inferunt DD. ex can. si quis desponsaverit, & can. si quis uxorem 27. q. 2.* ut videtur est apud Pontium *l. 7. c. 35. n. 2.*

R. III. Ratione Sponsalium de futuro, si sint valida, hoc impedimentum ex jure novo Triden- tini *sess. 24. c. 3.* non excedit primum gradum con- sanguineorum Sponsi & Sponsæ. Dixi, si sint va- lida, nam idem Concilium decernit non oriri hoc impedimentum ex Sponsalibus *quacumque ratione fuerint invalida.* Scio non deesse DD. qui velint ex Sponsalibus solum invalidis ex defectu interni consensus oriri hoc impedimentum, utpote quia indecens videtur Sponsium contrahere cum Sorore Sponsæ, cum qua externè apparet Sponsalia vali- dè contraxisse: *Sanch. l. 7. d. 68. n. 14. Pontius l. 7. c. 36. n. 10.* Verùm dicendum est in hac mate-

ria non attendendum præcisè quid in foro externo appareat; aliàs ex Sponsalibus veris, sed occul- tis nullum oriretur impedimentum, tunc etenim nulla externa esset indecentia si Sponsus duceret sororem Sponsæ. Spectanda ergo est natura rerum; & cum Tridentinum dicat non oriri impedi- mentum publicæ honestatis ex sponsalibus *quacumque ratione invalidis*, ideo bene dicitur non oriri ex Sponsalibus nullis defectu interni consensus. Sal- tem autem, ex dictis, dubium remanet an hoc impedimentum sit inducendum ex sponsalibus so- lum ex defectu interni consensus invalidis, adeo- que non est attendendum. Idem dicas ex eadem ratione de matrimonio rato, quod vult Sanchez inducere impedimentum publicæ honestatis, si so- lum sit invalidum defectu interni consensus.

Dixi etiam impedimentum publicæ honestatis oriri ex Sponsalibus, si sint absoluta. Si igitur sint conditionata, non consurgit hoc impedi- mentum ante adventum conditionis, quia ante illam revera non subsistunt. Qui igitur talia contraxisset Sponsalia, posset validè, non tamen licitè, ante adventum conditionis ducere Sororem illius, cum qua hujusmodi sponsalia contraxerat: *Sanch. d. 69. num. 1.*

R. IV. Impedimentum publicæ honestatis oritur etiam ex matrimonio rato non consummato; & cum S. Pius V. in Constitutione 62. *Ad Romanum* hoc impedimentum, prout proveniens à matrimo- nio rato, perseverare velit in omnibus illis gra- dibus, & casibus, in quibus de jure veteri dabatur, ideo tria sunt affirmanda. Primum est hoc im- pedimentum extendi ad consanguineos utriusque Conjugis usque ad quartum gradum, quia ita erat de jure veteri: *cap. non debet de cons. & affinit.* Secundum, oriri etiam ex matrimonio rato inva- lido, dummodo non sit invalidum defectu consen- sus, juxta *cap. Sponsam de Spons.* & *cap. accessit de despons. impuber.*

Hinc dicendum est impedimentum publicæ hone- statis non oriri ex sponsalibus, aut matrimo- nio per errorem, sive per metum initis, sicut & ex matrimonio inito ab impuberibus, dum ma- litia non suppleat ætatem, quia jus in his casibus vult non adesse consensum sufficientem. Quia ta- men matrimonium impuberum, si ex aliis capiti- bus non fuerit nullum, habet vim Sponsalium, ut ex *cap. tua nobis de despons. impuber.* ideo inducet impedimentum publicæ honestatis, quale consurgit ex Sponsalibus. Aliqui asserunt nec consurgere im- pedimentum publicæ honestatis ex matrimonio clandestino, utpote quia putant nullum esse etiam ex defectu legitimi consensus: *Sanch. l. 7. d. 70. num. 13.* At non satis probabiliter crederem hanc opinionem; nam in omni matrimonio ex quocum- que capite nullo deest legitimus consensus. Sup-posito ergo clandestinè contrahentes verè consen- tire, ex hoc matrimonio ob defectum solemnita- tis nullo, orietur impedimentum publicæ hone- statis.

Tertium est, quòd matrimonium ratum invali- dum nullum inducit impedimentum in præjudicium priorum sponsalium, ex *cap. un. de Spons. in 6.* Si proinde post Sponsalia validè contracta cum Berta ducat Titius ejus Sororem, antequam cum ista rem habeat, potest cum Berta validè inire conjugium. Ratio est quia, matrimonium cum So- rore nullum est ob sponsalia prius inita cum Ber- ta; & aliunde jus, ut dixi, vult ex matrimonio nullo nullum consurgere impedimentum contra prio- ra Sponsalia. Quòd si sponsalia prius inita cum Berta fuerant antea mutuo consensu dissoluta, tunc matrimonium ratum postea contractum cum Sorore, quamvis invalidum, induceret impedimentum publicæ honestatis, quia tunc non esset in præju- di-

diciū priorum Sponsalium, qua ratione sancitum fuit non inducere tale impedimentum: *Salm. 11.9. cap. 12. n.90.*

Q. II. An impedimentum publicæ honestatis semper duret.

R. Indubitatum est impedimentum publicæ honestatis ortum ex matrimonio rato semper durare; atque idem communiter asseritur, si oriatur ex sponsalibus, & solummodo ob mortem sponsæ dissolvantur: *cap. spons. de Sponsal. can. si quis uxorem 27. q. 2., & can. fraternitatis 35. q. 10.* Magna autem erat controversia an cessaret impedimentum publicæ honestatis, quoties sponsalia dissolverentur ex mutuo consensu, vel ex aliqua iusta causa, de quibus dixi *q. 1. c. 3.* Et quidem cessare affirmabant Palauus, Pontius, Gutierrez, alique insignes Theologi, quos affert, & sequitur Barbosa *de Offic. & Potest. Episc. alleg. 51. num. 188.* Sed modò recedendum non est à contraria opinione, utpote quia eam amplexa est S. Congregatio, eamque Alexander VII. approbavit, ut referunt per extensum *Gobath 11.9. cas. 15. num. 358., & Fagnan. in cap. ad audientiam de Sponsal. num. 29.* Ratio opinionis adversæ ea erat, quòd impedimentum publicæ honestatis ex Tridentino non oritur ex sponsalibus in validis, adeoque nec ex Sponsalibus legitime dissolutis, utpote quæ sunt invalida. At hæc ratio non convincit, quia Tridentinum vult hoc impedimentum non oriri à Sponsalibus ab initio invalidis, non verò si postea invalidentur; unde si femel fuerit contractum, non est postea in libertate sponsoforum se ab eo liberare dissolvendo Sponsalia; sicut enim inductum est ab Ecclesia sine ipsorum voluntate, ita solum ab ea potest auferri.

Q. III. Quænam exprimenda sint, dum petitur dispensatio super impedimento publicæ honestatis.

R. Omnino constat Papam posse super hoc impedimento dispensare, cum solum iure ecclesiastico inductum fuerit. Dum verò petitur dispensatio super fecundo gradu &c. non opus est exprimere an hoc impedimentum ex matrimonio rato, vel solum ex sponsalibus oriatur, nam solum ratione matrimonii oriri potest. Remanet ergo ut solum exprimendum sit ex quo oriatur, dum petitur dispensatio super primo gradu; si etenim oriatur non ex sponsalibus, sed ex matrimonio rato, vinculum fortius continet: *De Just. l. 1. c. 4. num. 152.*

Q. IV. Quid sit impotentia, & quotuplex.

R. I. Impotentia quoad præsens est inhabilitas habendi copulam perfectam, nempe penetrandi vas foeminae, ibique seminandi: *Sanch. l. 7. d. 92. n. 7. & communiter.*

R. II. Hæc impotentia multipliciter dividitur. Primò, alia est naturalis & intrinseca, alia accidentalis & extrinseca. Naturalis oritur ab ipsa natura, vel dum nempe ob arctitudinem foemine ipsius vas non possit à viro penetrari; vel dum ex frigiditate viri non habet spiritus sufficientes ad vas penetrandum; seu si ex nimia caliditate ita præproperè semen emittat, ut illud in vas foemineum non possit inmittere: *D. Tb. in 4. d. 34. q. unic. ar. 2. ad 6.* Impotentia extrinseca non à natura, sed hominum operâ oritur, ut ex maleficio, & castratione.

Secundò, dividitur in perpetuam, & temporalem. Prima datur, quando removeri non potest sine periculo vitæ: *arg. c. fraternitatis de frigid.,* vel neque per exorcismos Ecclesiæ, si oriatur ex maleficio. Non cessat autem esse perpetuam, quia removeri posset miraculo, ut dicitur *cap. citat.,* vel etiam medio illicito, puta per contrarium maleficio, illud enim dicitur possibile, quod licitè fieri potest: *can. fraternitatis 22. q. 2., junct. Glos.*

V. quod potest. E contra temporalis dicitur, quando removeri potest per media naturalia, quamvis cum gravi incommodo, vel per Ecclesiæ exorcismos.

Tertiò, dividitur in absolutam, & respectivam. Absoluta datur, quando ita se habet respectu omnium alterius sexus, ut cum nulla illius sexus persona possit habere copulam perfectam. Respectiva datur, quando impotentia datur respectu unius, vel plurium personarum, sed non respectu omnium. Ita vir debilis coire poterit cum foeminis jam corruptis, non verò cum Virginibus. Item aliquis non poterit cum foemina, quæ respectu ipsius erit nimis arcta, & tamen coire poterit cum alia. Idem evenit quando quia ex maleficio non potest cum una, vel altera coire, bene tamen cum aliis.

Q. II. Quando impotentia dirimat matrimonium.

R. I. Dum impotentia est perpetua, statim dirimit matrimonium. Ratio est quia, de essentia matrimonii est obligatio ad reddendum debitum conjugale, & traditio corporis ad eundem finem; hæc autem obligatio, & traditio verificari non potest ex parte perpetuè impotentis, cum nemo det quod non habet, ut ex *r. q. 79. de reg. jur. in 6.,* & impossibilitatem nulla sit obligatio: *l. 185. ff. de reg. jur. in 6.* Sicut ergo impotentia perpetua respectu omnium reddit ita impotentem inhabilem ad quodcumque matrimonium, ut constat etiam ex toto titulo de frigidis, & Maleficiis; ita impotentia perpetua respectiva reddit irritum matrimonium respectu illius personæ in ordine ad quam datur talis impotentia: *Sanch. l. 7. d. 92. num. 5., Gutierrez de Matrim. c. 113. à num. 1.*

Oportet tamen hanc perpetuam impotentiam matrimonium antecedere, illud enim non dirimit, si subsequatur, cum sit de sua natura indissolubile, & constat *ex can. hi qui 32. q. 7.* Et cum etiam matrimonium ratum sit indissolubile, dicendum hanc impotentiam non dirime matrimonium, etsi antecedit matrimonium consummatum, si non antecedit etiam ratum. Ita communiter Canonistæ in *cap. ex literis de frigid. &c.,* ut ibidem apud *Barbosam num. 2.* Verum tamen est, quòd si dubium sit an perpetua impotentia præcesserit, vel supervenerit matrimonio jam contracto, judicandum est præcessisse. Et quidem quoad impotentiam naturalem concors est DD sententia, quæ enim à natura insunt semper inesse præsumuntur: *Menoch. de præsumpt. l. 1. p. 14. n. 3.* Idem etiam dicendum de impotentia accidentali, ex maleficio e. g. proveniente; quamvis enim dum matrimonium habere potest suum effectum, in dubio semper judicandum sit pro ipsius valore, ut communiter tradunt Canonistæ in *cap. licet ex quadam in fin. de test. & attest.,* non tamen ita judicandum, dum adest perpetua impotentia; nam tunc potius consulendum est bono proliis, & periculo incontinentiæ, adeoque judicandum impotentiam præcessisse, ita etenim conjux potens potest aliud matrimonium contrahendo, filios generare, & à se remove periculum incontinentiæ. Hinc *cap. fin. de frigid.,* ubi erat sermo de impotentia orta ex maleficio, nam vir potuit cum alia congressi, post triennem cohabitationem præcipitur matrimonium annullari, quod fieri non potuisset nisi præsumendum esset potentiam matrimonium præcessisse: *Sanch. l. 7. d. 103. à num. 5., Gutierrez de matr. c. 106. num. 2., Mascard. de probat. concl. 816. n. 19., & concl. 1027. n. 3.*

R. II. Impotentia temporalis non dirimit matrimonium, ut decisum habetur *cap. fraternitatis de frigid.* Constat etiam ratione, quia hæc non impedit ut conjuges non tradant sibi invicem suum

cor.

corpus ad filios procreandos, quamvis aliquo tempore differri possit ipsius executio. Limitatur hæc doctrina in matrimonio impuberum, quod à jure irritatur, quamvis ipsorum impotentia sit temporalis: *cap. 2. de frigid. & malef., cap. continebatur de despons. impuber.*

Q. III. An Conjuges teneantur remove impotentiam coeundi.

R. Casus evenire potest respectu mulieris nimis arctæ; ac proinde inquiri potest an teneatur pati incisionem, ut se reddat habilem ad copulam. Et quidem certum est non teneri pati incisionem cum mortis periculo; nam ultraquamquod præsumi haud possit voluisse se cum tanto periculo obligare, talis impotentia antecedens matrimonium, quæ non nisi hoc medio auferri possit, perpetua dicitur, adeoque matrimonium nullum est. Sed putare neque teneri pati incisionem cum gravissimâ infirmitatis periculo, cum credi non possit voluisse se ad hoc obligare. Præterea difficile est in praxi periculum gravis infirmitatis à periculo mortis separari: *Sanch. l. 7. disp. 93. n. 32.* E contra omnes docent teneri pati incisionem, etsi allaturam sit gravem dolorem & molestiam, semper cum fieri possit sine præfatis periculis. Ratio est quia, cum conjuges sibi invicem corpus traderint ad generationem, teneantur remove impedimenta ad hunc finem affequendum. Nec refert talem remotionem grave incommodum allaturam; nam confurgit obligatio illud patiendi, quoties non inducere possit periculum gravis infirmitatis, quia tunc incommodum tale non est, ut rationabiliter non sit tolerandum.

Hæc tamen doctrina limitanda est, quoties impotentia oriretur defectu viri, & non foemine; ut si vir ex sua debilitate cognoscere non posset Virginem. Ratio est, tum quia per ipsam non stat quin matrimonium consummetur; tum quia traditio corporis suum Viro ad aperendum claustrum virginali modo à natura destinato, adeoque non alio nisi instrumento virili: *Pont. c. 62., & alii, quos sequitur Diana 3. p. 114. resol. 101.* Poterit tamen alio instrumento aperitionem pati, si velit; & si nolit, adhuc matrimonium subsistit, quia impedimentum esset removibile.

Q. IV. Quid agendum quando dubitatur an verè adest impotentia; vel an sit perpetua.

R. Suppono quòd dum certò ab initio constaret de impotentia, eamque esse perpetuam, statim judicandum esset de nullitate matrimonii. Item suppono peccare mortaliter contrahentem matrimonium, si dubitet an labore perpetuam impotentiam coeundi, infert enim injuriam alteri parti, & Sacramento matrimonii, illud exponendo periculo irritationis: *Sanch. l. 7. d. 103. num. 10., Gutierrez de matr. c. 116. num. 3.* Dum nihilominus dubium est de eadem impotentia, vel an sit temporalis, vel perpetua, conceditur à jure integrum triennium ad explorandum an possit haberi copula perfecta: *arg. cap. laudabilem 5. de frigid. &c., & cap. final. ibid.* adeoque ita communiter docent DD. Tempus autem triennii computandum est à die copulæ attentatæ, ut cum *Glossa in cit. cap. laudabilem* communiter docent DD., conceditur etenim ad explorandum an impotentia sit perpetua, quæ exploratio solum attentatione copulæ inchoatur. Elapso verò triennio absque eo quòd potuerint habere copulam perfectam, non amplius illis licet eam attentare, nam tunc præsumitur perpetua.

Verum tamen est, quòd si matrimonium tunc dissolvatur, ut re vera dissolvendum est, & postea appareat impotentiam non fuisse perpetuam, quia vir factus est habilis ad copulam, tunc cum per errorem pronunciatum fuisset matrimonium esse nullum, iterum esset reintegrandum; & hoc quamvis, qui perpetuò inhabilis judicatus fuit, aliud

matrimonium contraxisset: *c. laudabilem, c. Fraternitatis de frigid.* Hoc tamen verum non est, si impotentia ablata fuerit per miraculum; si ope Dæmonis &c., nam id non prohibet quin talis impotentia bene judicata fuerit perpetua: *Sanch. l. 7. disp. 94.*

Q. V. An sterilitas inducat impedimentum impotentia.

R. Semper cum haberi possit copula perfecta cum effusione veri seminis intra vas muliebre, nullum adest impedimentum ratione sterilitatis. Ratio est quia, semper cum haberi possit copula perfecta, per accidens est si non sequatur generatio; de rebus autem judicandum est secundum quod sunt per se, non secundum quod sunt per accidens. Accedit sterilitatem in Juvenibus multoties progressu temporis corrigi. Quia sterilitas nullum inducit impedimentum, Ecclesia nunquam Semper reprobavit matrimonium, dummodo copulam perfectam valeant habere: *Sanch. l. 7. d. 92. num. 24., Gutierrez de matr. c. 112. num. 12., Barbosam in cap. 2. de frigid. &c.,* alique communiter apud ipsam. Multò minus declaravit irritum matrimonium illius, qui instante morte, ob salutem animæ, vel ad filios legitimandos duxit concubinam; omnes enim fatentur esse validum, teste *Barbosa in cap. tanta qui filii sint legitim. num. 8.* Solum invalidum esset, quando constaret vi morbi potentiam generandi penitus fuisse destructam, quamvis non obset hic, & nunc ægrotum, dum contrahit matrimonium, copulam habere non posse, nam solum per accidens esset impedita: *Palauus de Sponsal. d. 14. §. 2. num. 6.*

Dixi initio responsonis steriles non esse inhabiles ad matrimonium, dum verum semen emittere possint, nam sine ipso non intelligitur haberi posse copula perfecta, qualis requiritur ad matrimonium. Hinc nullum esset matrimonium Spadonum, & Castratorum utroque carentium testiculo, ut declaravit Sixtus V. rescribendo ad Legatum Hispaniarum, sicut passim testantur Authores. Ex prædictis autem omnino dicendum est contra *Sanch. l. 7. d. 102. num. 6.* virum, cui post matrimonium uterque testiculus amputetur, non posse cum conjugate copulam habere. Ratio est quia, uxoris solummodo licita est copula naturalis apta ad generationem, ad hanc etenim copulam exercendam sit mutua corporum traditio; talis autem non est copula, in qua vir non emittit verum semen; immo talis copula ita se habet, ac si sola mulier seminaret, quam copulam nemo dicit licitam. Nec refert talem copulam deservire posse ad sedandam carnis concupiscentiam, nam id non est licitum uxoris, nisi per copulam naturalem: *Rosignol. prænot. 6. n. 7., & alii apud Dian. r. 2. vr. 6. resol. 165.*

Q. VI. Quid dicendum de Matrimonio Hermaphroditum.

R. Cum Hermaphroditus juxta sexum, qui prævalet, vir aut foemina reputetur: *l. Quartus 10. de Stat. homin.,* in contrahendo matrimonio reputatur vir, si talis sexus prævaleat, & è contra: *Sanch. l. 7. disp. 106. nu. 4., Gutierrez de Matr. c. 119. num. 1.* Quòd si aliquis sexus ita prævalet, ut etiam secundum alium vel ut vir, vel ut foemina sit habilis ad matrimonium, potest licitè, & validè etiam secundum hunc sexum contrahere, nullo enim jure impeditur: *Pontius l. 7. c. 65. n. 8.* Debet tamen jurare coram Judice Ecclesiastico nunquam in posterum copulam usurum nisi secundum sexum semel electum. Idem Juramentum præstare debet Hermaphroditus, dum nullo prævalente sexu eligit vel ut vir, vel ut foemina nubere: *Sanch. l. 7. d. 106. n. 5., Gutierrez cap. 119.* Verum tamen est, quòd si conjugate defuncto, cui nupsit ut vir, contraheret novum matrimonium ut mulier, secundum quem sexum etiam

etiam esset habilis, tale matrimonium illicitum utique esset, sed validum, nullo enim jure irritaretur.

Hic autem obiter advertas quandoque foeminam in marem erupisse, qua de re vide Barbosam in *Votis decisivis l. 3. Vol. 100.*, unde disputant Theologi quid dicendum, si jam tanquam foemina contraxerit matrimonium? ~~Quod~~ autem extra questionem, si simul cum sexu virili foemineus perseveraret, nam tunc in usu matrimonii deberet perseverare se habendo tanquam foeminam. At si ita erumpat sexus virilis, ut foemineus non perseveret, vult Tamburinus *tr. 1. c. 13. §. 2. num. 34.* tale matrimonium ab initio fuisse invalidum, exposcit enim ad valorem matrimonii perpetuitatem juxta sexum, secundum quem contrahitur. At melius dicitur cum de *Lugo respons. moral. l. 1. d. 31.* tale matrimonium ab initio fuisse validum; supposito enim verè tunc adfuisse sexum foemineum, aderat quidquid pro tunc necesse erat ad validè contrahendum matrimonium. Invalidatur igitur matrimonium eo instanti, quo foemina erumpit in virum, nam matrimonium inter duos viros consistere non potest.

Q. VII. Quando impedimentum impotentiae reputandum sit dubium, adeoque nullum.

R. Impedimentum impotentiae dubium esset, quando removeri non posset sine gravi morbo, aut lesione magna, & diuturna. Quamvis igitur periculum vitae non immineret, multi tunc afferunt talem impotentiam reputandam perpetuam, quia durissimum esset velle conjugem arctam cum tanto incommodo aptam ad copulam reddere. Magis communiter nihilominus docent solam impotentiam, quae non possit removeri sine periculo vitae, seu sine miraculo, aut peccato, reputandam esse perpetuam: *Sanch. l. 7. d. 93. n. 17.*, alii quos sequitur Barbofa in *cap. fraternitatis §. per hac autem de frigid.* Item judicandum est adhuc dubium esse impedimentum, si post triennale experimentum haberi non possint signa certa impotentiae: & interim unus conjugum affirmet habitam fuisse copulam consummatam, alter verò neget. Ratio est, tum quia melior est conditio possidentis. Tum quia, si foemina affirmet, videtur illi credendum, cum verosimile non appareat velle habitare cum viro ad copulam impotentem. Tum quia, si affirmet vir, videtur illi credendum, potius quam mulieri: *Sanch. l. 7. d. 109. à n. 2.*, *Engel de Frigid. c. 6. n. 6.*

Regula in praxi observanda.

I. Si Confessarius advertat aliquod matrimonium nullum fuisse propter impotentiam, & certò non appareat esse perpetuam, moneat Conjuges per integrum triennium posse ad copulam conari, etsi seminent extra vas &c. fortasse enim, si non moneat, ex conscientia erronea se peccare putabunt. Si verò ab ipso initio constat de perpetua impotentia, vel de ea amplius dubitare non liceat post triennale experimentum, tunc prudens Confessarius videat an velint simul cohabitare tanquam frater, & soror longè ab omni periculo incontinentiae, & an talis bonitatis sint, ut credi possit ita cohabituros. In tali casu cohabitationem illis permittunt jura: *cap. consultationi de frigid. c. 1. & malif. cap. laudabilem ibid.*, *can. requisisti 33. q. 1.* Ceterum in praxi talem cohabitationem periculo non carere docent communiter, & inter alios *Guttier. l. 1. can. 99. c. 16. n. 18.* Et quidem, quamvis conjugibus, quibus impotentia supervenit post matrimonium legitime contractum, liceant oscula, amplexus, tactus etiam, ut aliqui afferunt, cum periculo pollutionis, dummodo sine consensu in illam, ut videre est apud *Sanch. l. 9. d. 45.*, *Spo-*

ver in Theol. Sacramental. p. 4. c. 3. §. 4. à num. 649., haec omnia illicita sunt iis, qui cum perpetua impotentia contraxerunt. Omnino proinde statim essent separandi, si vellent in eodem lecto cubare, vel aliqua ex praedictis habere; seu rationabiliter timeretur ab iis non esse cessaturos, qui timor, ut dixi, facillimè aderit.

II. Si unquam accidat Parochum assistere debere matrimonio Hermaphroditii, utique poterit assistere, quoties contrahere velit juxta sexum praevalem, & aliunde juxta alterum sexum habilis non sit ad matrimonium. Si verò juxta utrumque sexum sit habilis, non debet illius matrimonio assistere, si prius non compareat coram Judice Ecclesiastico, & juramento in perpetuum renunciet alteri sexui, juxta quem non contrahit.

C A P U T VII.

De impedimento Claudefinitatis.

Q. I. IN quo consistat impedimentum dirimens claudefinitatis; & de qualitatibus Parochi, siue alterius, qui assistere debeat matrimonio.

R. I. Hoc impedimentum explico verbis Tridentini *sess. 24. de reform. matrim. c. 1.*, ubi haec habet: *Qui aliter quam presente Parocho, vel alio Sacerdote, & ipsius Parochi, seu Ordinarii licentia, & duobus, vel tribus testibus, matrimonium contrahere attentabunt, eos S. Synodus ad se contrahendum omnino inhabiles reddat: & hujusmodi contractus irritos, & nullos esse decernit, prout eos presenti decreto irritos facit, & annullat.*

R. II. Ut matrimonium non sit irritum ratione claudefinitatis, oportet ex Tridentino citato ipsi assistere Parochum, quo nomine certè venit etiam Ordinarius, & Vicarius Generalis. Sufficit autem Parochus alterutrius Sponsi, ut communiter docent Theologi; cum etenim contractus matrimonii sit individuus, consequens est quòd qui potest assistere matrimonio unius, possit etiam assistere matrimonio alterius cum ipso contrahentis: *arg. l. si commune 10. ff. quemadmodum servit. amit.* Non oportet autem hujusmodi Parochum esse Sacerdotem, nam etiam non Sacerdos est verus Parochus, quoties sit assumptus ad Ecclesiam Parochialem: *cap. licet canon. cap. statutum de elect. in 6.*, *Sanch. l. 3. d. 20. à num. 3.*, *Guttier. de matr. c. 62. num. 16.*, & communiter. Item validè, quamvis illicitè, assistit matrimonio, etsi id illi prohibuerit Episcopus, quia, per hoc non cessat esse verus Parochus; & constat etiam ex declaratione S. Congregationis apud Fagnanum in *cap. littera quos de matr. cont. interd. Eccl. n. 5. c. seqq.* Item esset validum matrimonium celebratum coram Parocho suspensio, interdicto, vel etiam excommunicato vitando. Ratio est quia, usquedum beneficio non privetur, est verus Parochus. Ulterius quando verificetur assistendo exercere aliquam jurisdictionem, haec solummodo erit voluntaria, non contentiosa, nullibi autem reperitur à jure invalidari hunc actum jurisdictionis voluntariae, exercitae à Parocho, dum assistit matrimonio. Dicit etiam potest nullam exercere jurisdictionem, sed tantum assistere sicut testem, qualiscumque. Sicut igitur infames possunt esse testes matrimonio, ita & Parochus excommunicatus: *arg. cap. tanta de Simon. Sanch. l. 3. d. 20. n. 4.*, *Pontius l. 5. cap. 17. v. 6.* Adfunt etiam qui afferunt nullatenus peccatum hujusmodi Parochum, quia nec Ordinem exercet, nec Sacramentum administrat. Mihi autem videtur nedum venialiter, sed etiam mortaliter peccare, semper cum sine necessitate id faciat, quia in re gravi, & sacra, quamvis vitandus, communicat cum Fidelibus: *Pont. l. 5. c. 17. num. 1.*, *Coninib. d. 27. d. 2. num. 24.* Demum

ad valorem matrimonii sit est assistentia Parochi, qui talis reputetur ex errore communi, & titulo colorato, nam hic validè exercet quocumque actus ad tale officium pertinentes, ut dixi *tr. 15. q. 2. cap. 1. quaf. 2.*

R. III. Ut alter praeter Parochum validè assistat matrimonio, primò debet esse Sacerdos, & ab Ordinario, seu Parocho delegatus, ut constat ex verbis Tridentini supra citati. Quòd si Sacerdos sit, quamvis non sit Curatus, vel si sit excommunicatus, interdictus &c. validè assistit matrimonio, neque enim Concilium plus requirit ad delegationem, quam esse Sacerdotem: *Sanch. l. 3. d. 20. num. 10.*, *Layn. l. 5. tr. 10. p. 2. c. 4. num. 4.* Licentia verò assistendi matrimonio sit est, si quocumque modo tradatur, nempe vel voce, vel scripto, vel alio signo, vel concedendo facultatem ad omnia munera parochialia; Tridentinum etenim non aliud exposcit nisi ut adfuit de licentia Ordinarii, aut Parochi: *Sanch. d. 35. num. 5. c. seqq.* Idem communiter dicitur dum Cappellano generaliter conceditur à Parocho *Cura Animarum* in sua Parochia, nam sub tali generali concessione constat venire etiam posse assistere Matrimonio.

Q. II. An ad assistendum matrimonio requiratur Parochus domicilii, siue originis.

R. I. Non assistit validè matrimonio Parochus originis, sed id omnino pertinet ad Parochum domicilii, seu habitationis. Ratio hujus conclusiois desumitur ex dispositione Tridentini, quod vult matrimonio assistere debere proprium Parochum, hic autem est solus Parochus habitationis, tum quia unusquisque dicitur Parochianus à Parochia, in qua habitat: tum quia ille est proprius Parochus, qui debet ex officio administrare Sacramenta, & potest alii licentiam dare ut administrantur, & hoc solum pertinet ad Parochum habitationis: tum demum quia ille dicitur proprius Parochus, cui portio canonica est tribuenda, & haec solum Parocho habitationis tribuitur: *Sanch. l. 3. d. 23. num. 7.*, *Gobat. tr. 9. cap. 18. num. 486.*, & communiter. Accedunt declarationes S. Congregationis apud Reinffelt. in *l. 4. Decretal. t. 3. §. 2. num. 58. c. 60.*

Illud etiam observandum communiter docent Theologos proprium Parochum etiam quoad contrahendum matrimonium dici illum, in cujus Parochia quis habitat quasi domicilium; hoc est, ubi habitat per majorem partem anni, quamvis animus non habeat perpetuò ibi manendi, ut evenit in Scholaribus, famulis mercenariis &c. *Sanch. l. 3. disp. 23. num. 12.*, *Guttier. de matr. d. 63. n. 19.* Et re vera dum aliquis habeat in duplici loco habitationem, ibique aequaliter, vel fere aequaliter habitat, utrobique est Parochianus: *Barbos. de offic. c. potest. Episc. p. 2. alleg. 32. num. 69.* si autem utrobique sit Parochianus, non est major ratio cur possit conjungi in matrimonio potius ab uno, quam ab alio Parocho: *Sanch. d. 24. num. 5.*, & communiter. Accedit declaratio S. Congregationis apud Fagnanum in *cap. significavit sub tit. de Parochiis*, ubi declaravit validum matrimonium casusdam Scholaris tempore solum studiorum Patavii commorantis. Dum autem dixi acquiri quasi domicilium per quod aliquis animus habeat commorandi in uno loco aequaliter ac in alio, id intelligi volo non mathematicè, sed moraliter; unde bene dicitur habere utrobique quasi domicilium, qui hyeme in uno loco, astate verò alibi habitat: *Salmant. tr. 19. c. 8. p. 3. n. 32.*

Q. III. An dum filii contrahunt matrimonium, considerandum sit domicilium Parentum, an habitatio, quam ipsi filii elegerint.

R. Illorum verus Parochus est ille, in cujus Parochia habitant, etsi à parvo tempore, puta à so-

lo mense ibi habitent, adeoque ex Tridentino coram illo contrahere debeant matrimonium. Ita decisum habetur à S. Congregatione apud Fagnanum loc. cit., ibi enim declaratum fuit validum matrimonium contractum Romae à Nobili Senensi cum Meretrice, quò confugerat timore Parentum, & à parvo tempore habitabat. Alias similes declarationes referunt ibid. Fagnanus à n. 36.: & cum eodem teste, hujusmodi declarationes illi doctrinae innitantur, quòd proprius Parochus contrahentium sit ille, in cujus Parochia habitant contrahentes tempore quo matrimonium contrahunt; consequens est non reputasse proprium ipsorum Parochum illum, in cujus Parochia Parentes habent domicilium. Quapropter mihi non satis probatur doctrina Gobat *tr. 9. num. 533.*, quam non reprobata la Croix *l. 6. p. 3. num. 719.*, nimirum filium existentem sub patria potestate, adhuc posse contrahere matrimonium coram Parocho loci, ubi habitat Pater, quamvis aliò migrasset animo non amplius ad Patriam redeundi. Cum igitur toties decisum, & declaratum fuerit Parochum, coram quo contrahendum est matrimonium, esse Parochum habitationis, & aliunde nullo jure satis probetur filium retinere domicilium Patris, quando illud deseruit animo non redeundi, non video quomodo validè possit contrahere matrimonium coram Parocho loci, ubi Pater habitat.

Inmo contrarium verum est in suppositione, quòd filii recessissent à domo Parentum animo non amplius ad eam redeundi: sicut enim acquiritur domicilium, vel quasi domicilium ab eo momento in quo quis aliquis figit suam habitationem animo ibi perpetuò, vel per majorem anni partem commorandi, ita amittitur ab eo momento, in quo deseruit animo non amplius redeundi, ut dicam infra de matrimonio vagorum, qui reputantur sine domicilio, quamvis sciatur, ubi ipsorum Parentes habitent, & docet Sanchez *l. 3. d. 25. num. 1.*

Q. IV. Quis sit Parochus vagorum.

R. Suppono illos dici vagos, vel vagabundos, qui nullibi domicilium, vel quasi domicilium habent: *arg. l. ejus qui 27. §. Celsus 2. ff. ad municipalem c. c.*, adeoque hinc inde vagantur. Nec refert jam in animo destinasse ubi nam domicilium figere velint, nam domicilium non sola animi determinatione constituitur, sed re & facto: *l. domicilium ff. ad municipalem*, adeoque aliquis dicendus est vagus, quoadusque re, & facto aliud domicilium obtineat: *Sanch. cit. num. 3.*, *Guttier. de matr. c. 65. numer. 2.* Ex hoc infert idem Sanchez *n. 3. c. 4.*, illum etiam, qui relicto priori domicilio pergit ad locum, ubi habitare decrevit, dum est in via, vagum dici, quia primum verè deseruit, & secundum nondum acquisivit. Nec refert pariter hujusmodi vagos habere domicilium originis, sine Parentum; nam semper cum illud verè deseruerunt, verè vagi dicuntur, & non amplius Parochiam illius Parochiae, ubi est Parentum domicilium: *Sanch. l. 3. d. 25. n. 3.*, *Guttier. de matr. c. 65. n. 2.*, *Jul. Clar. in pract. crimin. l. 5. §. 5. q. 39. num. 8.*, & certum esse docet Bosco de matr. *d. 11. sect. 9. concl. 12. num. 432.* His positis.

Dicendum proprium vagorum Parochum in ordine ad matrimonium contrahendum esse Parochum loci, ubi actu versantur, nullus etenim alius Parochus potest pro illis designari. Sufficit autem unum ex contrahentibus esse vagum, ut matrimonium coram illo contractum sit validum; nam ad valorem matrimonii sufficit presentia Parochi unius ex Sponsis, ut etiam supra dictum est: *Sanch. l. 3. d. 25. num. 5. c. c.*, *Pontius l. 5. c. 14.*, & communiter. Observare tamen est Tridentinum *sess. 24. c. 7. de reform. matr.*, ad removenda plura inconvenien-

tia, & præcipue polygamiam, præcipere Parochis ne adstant vagorum matrimonio, nisi post factam diligentem inquisitionem; & nisi prius ad Ordinarium deferant, atque ab eo licentiam adstentendi obtinuerint. Hinc esset peccatum mortale in re tam gravi transgredi hoc præceptum, quamvis, eo non servato, matrimonium, cui Parochus assisteret, validum esset, quia Concilium clausulam irritantem non apposuit.

Q. V. An sponsi aliò procedentes, ut ibi citius, & facilius copulentur; seu ad hunc finem vagi redantur, possint in matrimonium conjugii à Parocho loci, ubi habitant.

R. Si verè, & ex animo primum deferant domicilium, possunt validè matrimonium coram Parocho loci contrahere; nam dum hanc qualemcumque fraudem committant, utuntur jure quod habent pro libito domicilium deferendi, adeoque non est talis fraus, cui jus resistat: *l. 55. ff. de reg. jur. l. 3. §. 2. ff. de homin. lib. exhib.*, atque ita in casu præsentis communitur docent DD. *Sanct. l. 3. d. 25. num. 3. Guttier. de matr. c. 65. n. 11. Card. de Luca de Matr. disc. 1. à num. 9.*, dicens ita sæpe declaratum fuisse à S. Congregatione, ut etiam videre est apud Fagnanum in *cap. significavit de Paroch. à num. 37.*

Oportet tamen ex animo prius domicilium reliquisse; nam si brevè sunt ad illud rediuri, adhuc sunt Parochiani loci, ubi retinent domicilium, adeoque non possunt à Parocho alterius loci in matrimonium copulari. Ita Parochus Pagi, ubi aliqui ratione rusticationis morantur, post unum aut duos menses ad Civitatis habitationem rediuri, non potest illorum assistere matrimonio: *De Luc. loc. cit. Sanct. l. 3. d. 23. n. 12.*

Q. VI. Quot, & quales testes ad matrimonii valorem requirantur; & quales.

R. I. Ultra Parochum saltem duo testes assistere debent matrimonio, aliàs nullum esset ex novo jure Tridentini *sess. 24. c. 1.*

R. II. Ad valorem matrimonii sufficit, si adhibeantur testes de jure naturæ habiles, qui nempe intelligere possint quid agatur, adeoque habiles sunt etiam qui jure positivo à testificando repelluntur; ut sunt excommunicati, infames, impubes, consanguinei, mulieres &c. Ratio est quia, Tridentinum duos, aut tres testes requirit, nulla facta mentione particularis qualitatis. Accedit testes, aliàs de jure positivo minus idoneos, fidem facere, quando concurrunt cum teste omnino exceptione majori, ut probat Mascardus *conclus. 137. num. 13.* Id autem evenit in casu nostro, nam cum aliis testibus semper intervenire debet Parochus, qui est testis omnino exceptione major. Præterea testes minus habiles reputantur habiles in causis favorabilibus, & ita se habet matrimonium, ut pluries dictum est: *Barbof. de Offic. & pot. Epif. alleg. 32. n. 138. Laym. l. 5. tr. 10. p. 2. c. 4. n. 6.*

Q. VII. Qualis præsentia Parochi, & testium requiratur ad valorem matrimonii.

R. I. Oportet ex Concilio matrimonium contrahi coram Parocho, & testibus, qui eodem tempore debent esse præsentibus; cum autem ex *l. coram Titio ff. de v. sign.*, non possit aliquid fieri coram Titio, nisi advertat, & intelligat quod fit; hinc est Parochum, & testes ita præsentibus esse debere, ut advertant, & intelligant fieri matrimonium. Uterius Concilium vult esse præsentibus, ut testimonium ferre possint de matrimonio contracto, adeoque intelligere debent quid agatur.

Quòd si intelligant quid agatur, parum refert fuisse invitos, per dolos, metum, aut vim adhibitos, &c., nam adhuc testificari possunt, ut exposcit Concilium; & ulterius dicitur fieri coram aliquo, quod fit coram ipso, quam-

vis invito, dummodo cognoscat quid agatur. Accedunt quamplures S. Congregationis declarationes apud Fagnanum in *cap. questum de penit. & remiss. n. 7.*, & *Pontium l. 5. c. 21. n. 5.*

R. II. Si Parochus affectaverit non audire consensum contrahentium, obturando aures, auferendo &c. tunc, quamvis non perceperit consensum contrahentium, matrimonium est validum. Ita non semel decidit S. Congregatio apud Fagnanum in *cap. questum de penit. & remiss.*, eandemque sententiam, reprobato Sanchez, aliisque cum ipso opinantibus, amplexa est Rota in Romana Matrimonii coram Reverendissimo P. D. Ursino Decano 4. Febr. 1697. Ratio autem quare sustinendum sit tale matrimonium est quia, qui affectat necesse, habetur pro sciente: *cap. cum inhibitis §. Si quis verè de clandest. despons.*; atque cum, teste Fagnano, huic fundamento innixa deciderit S. Congregatio, ruit interpretatio Sanchez & aliorum, qui asserunt S. Congregationem non loqui de conscientia affectata Parochi, qua re vera nihil perceperit. Deinde, ut ex Cardinali de Luca observat. Rota n. 34., exposcit quidem Concilium in celebratione matrimonii, ut Parochus consensum contrahentium percipiat; at dum transit ad inducendam ipsius irritationem, nequaquam exposcit Parochi intelligentiam, sed solum ipsius præsentiam, & testium; unde cum in secunda parte dispositionis, in qua loquitur de irritatione, nulla fiat mentio quòd Parochus intelligere debeat mutuum consensum, hinc est in casu, quo affectat necesse, nec audia, quia obturaverit aures &c., sat esse ad valorem matrimonii ipsius præsentiam materiam, & haberi pro sciente. Id autem dici non posset respectu Parochi amentis, vel naturaliter impotentis ad audiendum, ut bene advertunt inter alios De Luca, & Riccius infra citandi.

Observat insuper Rota nequaquam præsumendum voluisse Concilium ita coangulare libertatem, quæ semper necessaria reputata fuit ad matrimonium, ut in arbitrio esset Parochi ex industria nolentis intelligere, reddere irritum matrimonium. Demum eadem Rota optime item observat juxta theoreticam textus in *l. præcipimus C. de appellat.* quòd quidquid in nova lege non apparet specialiter expressum non est subintelligendum, sed judicandum sub regula veterum legum relicto: cum proinde Concilium in ea parte, qua loquitur de irritatione matrimonii, non expresse petat Parochum intelligere, sed tantum esse præsentem, solum defectus præsentia irritabit matrimonium. Ultra Fagnanum citatum, docent hanc sententiam *Ricc. in prax. resol. 213. n. 3.*, *Pont. de Matr. l. 1. c. 25. num. 12.*, *Boss. de Matr. c. 3. §. 12. n. 22.*, *Leand. t. 2. tr. 9. d. 5. q. 40.*, *Barbof. de pot. Epif. p. 2. alleg. 32. num. 83. & 85.*, & *de Offic. Paroch. p. 2. c. 21. n. 47. & 49.*, & *ad Conc. sess. 24. de Reform. Matr. c. 1. n. 73. & 75.*, *Cardin. de Luc. disc. 2. de Matr. n. 9. & in annot. ad Concil. disc. 26. n. 4. & segg. & n. 47.*, & alii qui de mente S. Congregationis passim testantur. Propter rationes igitur intrinsecas, & extrinsecas Tribunalium, & DD. autoritatem apud me certa omnino est ista sententia. Quòd si adhuc sub dubio aliquibus perseverare videretur, meminisse oportet in dubio semper standum esse pro valore matrimonii. Hinc cum accidisset hujusmodi casus paucis ab hinc annis etiam in Castro Novo Castellonia, ubi Curatus, sive Archipresbyter clamando, & auferendo, noluit consensum contrahentium audire, contra alios viros doctos, omnino credidi tale matrimonium validum esse reputandum.

Non nego tamen peccare mortaliter, qui sine justa causa induceret Parochum vi, metu, dolo, seu

seu etiam casualiter ad interessendum matrimonio, quia est id respectu testium gravis injuria non reputaretur, talis reputanda est respectu Ministræ Ecclesiæ: *Sanct. l. 3. d. 39. num. 12.* Justa autem causa ita agendi pro Parocho esset, si irrationabiliter recusaret assistere matrimonio: *Laym. l. 5. tr. 10. p. 2. c. 4. n. 6.*

Q. VIII. Quo in loco celebrandum sit matrimonium.

R. Non licet Parocho extra suam Parochiam celebrare matrimonium cum pompa, & publica benedictione, quia hæc importat aliquem quasi strepitum judicalem, qui extra proprium territorium exerceri non potest: *arg. cap. Ut animarum de Constit. in 6.*, & *can. 1. caus. 13. q. 1.*, & docet in præsentibus *Sanct. l. 3. d. 19. n. 19.* Non adhibita autem pompa, & solemnibus benedictione, ubi Parochus validè assistere potest matrimonio sui Parochiani; nam Concilium, nulla facta loci mentione, ad valorem matrimonii non exigit nisi præsentiam Parochi, & testium: aliunde autem, talis assistentia vel non est jurisdictionis exercitium, sed solus adus testis qualificati, vel est solum exercitium jurisdictionis voluntariæ, quæ etiam extra territorium potest exerceri: *arg. l. 2. ff. de Offic. Proconsul. & can. 1. caus. 13. Sanct. cit. n. 14.*, *Guttier. de Matr. c. 62. n. 5.*, *Palau de Spons. d. 2. p. 13. §. 9. n. 3.* & fere communiter. Nec refert ab Authoribus adversæ sententiæ quædam S. Congregationis declarationes afferri; nam vel dicendum est declarasse non licere Parocho extra suam Parochiam assistere matrimonio cum publica benedictione; vel dicendum est mutasse sententiam, & pro valore matrimonii respondisse, ut testatur Fagnanus in *cap. quod nobis de clandest. despons. n. 33.*, addendo Sanctissimum voluisse ita esse in posterum respondendum.

Quòd si omittatur benedictio, quia matrimonium in aliena Parochia celebratur, est postea supplenda, cum sit de præcepto saltem leviter obligante: *Sanct. l. 7. d. 82. n. 6.*, *Guttierrez c. 106. num. 106.* Immo Tridentinum *sess. 24. de reform. matr. cap. 1.* hortatur conjuges, ut non cohabitent in eadem domo ante Sacerdotalem benedictionem in Templo suscipiendam. Dum igitur Parochus assisteret matrimonio sui Parochiani in aliena Parochia, vel etiam Diocesi, debet solum proferre illa verba: *Ego vos conjungo in nomine Patris, Filii &c.* quamvis ipsorum omisso magis communiter levis culpa reputetur, utpote quæ non pertinet ad Sacramentum, sed solum ad declarandum contrahentes in facie Ecclesiæ esse conjunctos: *Sanct. l. 3. d. 38. n. 7.* alique apud Dianam *t. 2. tr. 6. resol. 99.* Inde abstinendo à publica benedictione, moneat, ut, si possibile est, ante benedictionem in propria Parochia suscipiendam separati vivant.

Q. IX. An validum sit matrimonium celebratum sine Parocho, & Testibus, ubi non fuit promulgatum, seu acceptatum Tridentinum; & quid dicendum de matrimonio illorum, qui ad ea loca pergunt animo ibi clandestinè contrahendi.

R. I. Cum Tridentinum *sess. 24. de reform. matr. c. 1.* voluerit suam decretum robur habere à die publicationis factæ in Parochia, S. Congregatio apud Fagnanum in *cap. quodam prædecessore de Schismaticis* declaravit non obligare decretum Concilii quoadusque etiam in Parochia fuerit publicatum, quamvis publicatum fuisset in Diocesi. Idem docet Barbofa *ad Conc. Trid. loc. cit. n. 169.* Ubi igitur nunquam fuit promulgatum Concilium, certè validum est matrimonium clandestinum, quia Decretum Concilii ibi robur non habet; sicut è contra nullum erit, si contrahatur ubi Concilium fuit promulgatum, et si contrahentes sint hæ-

retici, quia & ipsi lege Concilii, ubi fuit promulgatum, tenentur ex dictis *tr. 3. q. 3. cap. 1. quas. 2.* Sicut autem validum est matrimonium clandestinum, ubi non fuit Concilium promulgatum, ita & ubi non fuit acceptatum, ut ex dictis *loc. cit.*

Addendum nihilominus, quòd si Catholicus contrahat matrimonium in terris hæreticorum, ubi, antequam grassaretur hæresis, promulgatum fuit Tridentinum, validè contrahit absque Parocho, dummodo testes adhibeat, dum tamen Episcopus, vel Parochus, aut alter Sacerdos, qui ab his assistendi licentiam habeat, non adsint, neque detur tutus accessus ad aliquem eorum alibi existentem. Ita habetur ex declaratione S. Congregationis, quam refert Reinffestuel in *l. 4. Decretal. tit. 3. §. 3. n. 132.* Quamvis igitur Tridentinum exigat assistentiam Parochi, & testium tanquam formam substantialem actus, atque nullus sit actus, quamvis ob extremam necessitatem forma substantialis omittatur, ut bene probat Sanchez *l. 3. d. 17. n. 4.*, nihilominus in casu præfato aliter discurrendum est. Vel igitur dicendum S. Congregationem per episcopalem judicasse noluisse Concilium dictum casum comprehendere, adeoque non exegisse in talibus circumstantiis pro valore matrimonii Parochi assistentiam; vel dicendum S. Pontificem declarationem S. Congregationis approbando dispensasse, ne Parochi præsentia in talibus angustiis pro valore matrimonii exigeretur.

R. II. Si aliud non fuisset decum à S. Congregatione, aliquibus probabile esset eundem ad locum non recepti, vel non acceptati Concilii, ut ibi sine Parocho, & testibus contrahat matrimonium, validè contrahere, etsi brevè intenderet ad primum domicilium redire. Ratio est quia, ad conservandam libertatem matrimonii, ejusque validitatem, videtur non reprobanda illa qualiscumque fraus, qua quis jure suo utendo, aliò pergit ad illud contrahendum: *Sanct. l. 3. d. 18. num. 29.*, *Pont. l. 5. c. 9. n. 4.*, *Coninck. de Matr. q. 6. sess. 2. & alii.* Verùm S. Congregatio, approbante Urbano VIII., ut videre est apud Barbofam *de Offic. Paroch. p. 2. c. 21. n. 92.*, & *Lugo in respons. Moral. l. 1. d. 38.*, qui & testatur Authographum Brevis Urbani legisse, declaravit nullum esse matrimonium contractum sine Parocho, & testibus in loco non promulgati Concilii, ab iis, qui retinent domicilium in loco, ubi fuit promulgatum, & eò accesserunt animo ita contrahendi. Ratio etiam videtur suffragari, nam operanti ex directa intentione fraudandi legem, etsi incidenter alii respectus concurrant, ipsa lex resistit, cum nulli velit dolum, & fraudem patrocinari: *cap. Sedes 15.*, & *cap. ex tenore de Referip. sanct. leg. itaque 12. §. 1. ff. de furti.* Præterea idem reputatur agere contra legem, & in fraudem legis: *ar. leg. contr. leg. & seg. ff. de legib.*, unde hac ipso jure rescindi intelliguntur: *l. hoc modo 64. ff. de cond. & demonstr. & observat Barbofa loc. cit.*, *Engel de clandest. despons. n. 10.*, *Gobat tr. 9. cas. 18. num. 482.*

Hæc tamen intelligenda tantum sunt de iis, qui procedunt ad locum, ubi non est promulgatum, vel acceptatum Concilium, non mutando domicilium, sed illud retinendo in loco, ubi receptum est. Aliàs dicendum de eo, qui fieret vagus, vel relicto domicilio, illud transferret ubi contrahit matrimonium; nam quæcumque interveniret fraus ex animo ibi contrahendi sine Parocho &c., re, & effectu tolleretur, quia verè fieret incola talis loci. Hinc talem fraudem non obstat valori matrimonii declaravit eadem S. Congregatio ex dictis supra.

Q. X. Quando impedimentum clandestinitatis sit dubium, adeoque non attendendum.

R. Ali-

R. Aliqui putant dubium esse hoc impedimentum, si Parochus, & testes assistant matrimonio sub conditione contracto, quamvis postea coram ipsis non adimpleatur conditio, neque illis constet de illius adimpletione, saltem per testificationem contrahentium. Ratio horum est, quia sufficit ista assistentia ad obtinendum finem intentum à Tridentino: neque enim his, qui ita coram Ecclesia contraxerunt, permitteretur ad alias nuptias transire, vel ante eventum conditionis, vel antequam examinaretur an adimpleta fuerit conditio. Verum contraria sententia videtur omnino amplectenda; quamvis enim Concilium, inducendo impedimentum clandestinitatis, voluerit impedire, ne postquam quis cum una occultè contraxerit ad alias nuptias transeat, adhuc tamen verum est statuisse pro solemnitate necessaria ad valorem matrimonii, ut Parochus, & testes vero matrimonio assisterent: dum autem assistunt matrimonio conditionato, solum assistunt matrimonio inchoato, & dissolubili: *Salm. tr. 9. c. 7. d. 2. n. 81.*

Verè autem primò dubium esset hoc impedimentum, si matrimonio assisteret Parochus, qui talis putaretur ex solo errore communi, dum tamen careret titulo colorato. Quamvis igitur non pauci dicant non obtinere Parochi jurisdictionem, si simul cum errore communi non concurrat titulus coloratus, aliis tamen placet ex solo errore communi acquiri jurisdictionem, ut dixi *tr. 15. q. 2. c. 1. quest. 3.*, & latè probat Pontius *l. 5. c. 20. & seqq.*

Item dubium esset impedimentum, si Parochus assisteret matrimonio contra mandatam Episcopi non solum prohibentis talem assistentiam, sed etiam irritantis matrimonium, si assistat. Nullum esse matrimonium docet Sanchez *l. 3. d. 12. num. 11.* propter clausulam irritantem actum. At validum dicit de *Lugo l. 1. resp. moral. d. 45.* quia semper cum Parochus officium Parochi retineat, assistendo matrimonio cum testibus intervenit quicquid necessarium est ad valorem matrimonii ex præscripto Tridentini; Episcopus autem non habet auctoritatem nova inducendi impedimenta. Aliud esset si Parochus privaretur, vel suspenderetur ab officio; nam nulla sunt quæ fiunt per privatum, vel declaratum ab officio suspensum, ut inter alios probat Pontius *l. 5. c. 17. num. 7.*

Item dubium est hoc impedimentum, si Sacerdos assistat matrimonio de licentia tacita Parochi, volentibus multis debere esse in omni casu expressam, & formalem: *Fagnan. in cap. quod nobis n. 31. de clandest. despons. Bonac. de Matr. q. 2. p. 8. n. 13.* atque ita asserunt declarasse S. Congregationem. Alii verò id solum putant verum quoad licentiam tacitam ex rati habitatione de futuro, nam ad valorem actus necesse est præcedere licentiam. At putant sufficere licentiam tacitam ex rati habitatione de presenti; ut si Sacerdos sine alia expressa licentia assisteret matrimonio, dum videt hic & nunc Parochum non contradicere, seu contentum esse: *Casropalaus disp. 2. de Sponsal. p. 13. §. 12. n. 3.* & alii apud ipsum.

Item apud aliquos videretur dubium esse hoc impedimentum, dum assisteret matrimonio Sacerdos, cui vel ab Ordinario, vel à Parocho demandata esset in genere administratio Sacramentorum; nam assistens matrimonio non administrat Sacramentum; ac proinde hunc invalidè assistere docet Sanchez *l. 3. d. 35. num. 8.* Verùm ego nequidem dubitarem de valore hujus matrimonii, cui enim generaliter demandatur Sacramentorum administratio, intelligitur demandari cura animarum, quæ importat etiam facultatem assistendi matrimonio: *Pontius l. 5. c. 29. num. 2.*, *Palaut cit. num. 11.*

Item dubium est impedimentum clandestinitatis, si matrimonio assistant Parochus, seu testes, qui formaliter non sint adhibiti, hoc est, qui non fuerint requisiti, & rogati ad effectum assistendi matrimonio, sed solum assistant quia ibi sint casualiter, & incidenter. Certè non pauci hujusmodi assistentiam non sufficere dicunt, dum etenim præsentia alicujus requiritur pro forma, & substantia actus, requiri videtur juxta formam juris; in jure autem qui casualiter, & non requisitus adest, censetur non adeste: *arg. l. questum 78. §. fin. de legat. 3.*, neque attenditur quod casualiter, & incidenter fit, sed quod principaliter: *l. si quis nec causam ff. si certum petatur, Fagnan. in cap. quod nobis de clandest. despons. n. 54.*, *Gonzal. ad reg. 9. Cancellar. Gloss. 48. n. 32.*, *Pontius l. 5. c. 21. n. 4.* & alii, qui testantur ita S. Congregationem declarasse. Verùm non pauci affirmant sufficere præsentiam Parochi, & testium, etiam illic casualiter intervenientium, seu pertranseuntium, dummodo sufficienter percipiant quid agatur. Et ratio est quia, Tridentinum non alia ratione exposcit ipsorum præsentiam, nisi ut testes esse possint; & cum aliunde causa matrimonii sit favorabilis, non est necesse posse esse testes secundum omnem juris rigorem, atque ita pro testibus matrimonii admittuntur etiam qui ex jure sunt inhabiles: *Sanch. l. 3. d. 39. n. 9.*, *Gobath tr. 9. cas. 18. n. 292.*, *Barbof. de Offic. Paroch. p. 2. c. 21. num. 80.* Ita opinantes putant declarationes S. Congregationis ita esse intelligendas, ut velint Parochum &c. casualiter præsentem matrimonio, non assistere validè, quoties non sufficienter advertant quid agatur. Ad removendam autem omnem dubietatem, bene fiet, si dum Parochus, & testes sunt casualiter præsentem, vel ibi dolo, & fraude fuerint adducti, antequam contrahatur, moneantur, ut velint assistere matrimonio; quod satis esse, ut dicantur formaliter adhibiti, docet Pontius citatus, & alii.

Item dubium est impedimentum clandestinitatis, si Parochus, & testes percipiant consensum, per interpretem. Aliqui putant validum hoc matrimonium, quia interpretes perinde se habent, ac vox contrahentium, ipsorum consensum declarans: *Sanch. l. 3. d. 39. n. 14.*, *Dian. tr. 6. resol. 101.* Verùm in praxi Sanchez non adhaerentem, si Parochus &c. solum constaret de matrimonio ex dicto Interpretis, nam tunc certò testificari non posset de consensu contrahentium. Item testes validè testificari solum possunt de iis, quæ per proprium sensum percipiunt; nam testimonium de auditu alieno non admittitur: *cap. licet ex quadam.* Item Interpretes certè possent illos decipere. Solum admitterem ut validam præsentiam Parochi, & testium mediante interprete, quoties non solum ex dicto interpretis, sed ex aliis etiam signis matrimonium contrahi perciperent, ut immixtione annuli in digito Sponsæ &c. *Leand. disp. 9. matr. q. 36.*, *Pontius l. 5. c. 21. n. 10. & 11.*

Demum dubium esset impedimentum clandestinitatis, quoties assisteret matrimonio alter Sacerdos de licentia Parochi excommunicati vitandi, vel suspensi. Non validè assistere ex eo probatur, quia excommunicatus exercere non potest actum jurisdictionis, & dominii, ut eventum dum alteri conceditur licentia: *can. audivimus 24. q. 1.*, adeoque talis licentia invalidè videtur concessa. Alii verò negant talem concessionem esse actum jurisdictionis, sed solum esse veluti communicationem propriorum bonorum, quod certò fieri potest ab excommunicato; vel ad summum substitutionem testis qualificati, quod fieri non prohibetur excommunicato: *Guttier. de Matr. c. 62. n. 24.*, *Sanch. l. 3. d. 21. num. 8.*, *Bonac. de matr. q. 2. p. 8. p. 22.*

Rc.

Regula in praxi observanda.

Improbanda utique praxis illorum Parochorum, quibus dum inopinatò aliqui se præsentem sistant pro matrimonio contrahendo, vocem elevando, vel alio modo curant non audire. Ita agendo matrimonii valorem non impediunt, cum Ecclesiæ satis sit eos tunc testificari eo modo, quo possunt, de matrimonio, quod cognoverunt virum, & feminam contraxisse. Solum ergo ita agendo possunt occasionem præbere multis inconvenientibus. Et quidem si contrahentes dubitent an Parochus audiverit, fortasse & dubitabunt de valore sui matrimonii, & nihilominus cum tali dubio, libidine impellente, matrimonium consummabunt. Deinde exinde oriri possent lites circa talis matrimonii valorem; at dum à consanguineis fortasse ex industria ita longum protrahuntur, quis facillè credet hujusmodi conjuges separatos vivere? Adde dum quòd expleta libidine, forte & ipsos contrahentes tædebit contracti matrimonii, adeoque & anxia ipsis dabitur illius invaliditatem falsitatis profectui.

Suaderem ergo isti Parocho, ut patienter audito contrahentium consensu, illos seriò admoneret de sacrilegio patrato in contrahendo matrimonio sine denunciationibus: meritò timere posse ipsorum matrimonium infelicem exitum habiturum, si tanti sceleris poenitentiam non agant: separatos vivere debere usquedum fiant denunciations, vel usque dum Ordinarius ab eis non dispenset.

CAPUT VIII.

De Impedimento Raptus.

Q. I. Quando interveniat Impedimentum Raptus dirimens matrimonium; & an etiam dirimat Sponsalia.

R. Raptus prout dirimit matrimonium, ita definitur: *Violenta abductio femina ad contrahendum matrimonium.* Primò igitur ad raptum intervenire debet aliqua violentia: *arg. cap. cum causam 6. de Raptor. quæ violentia potest esse physica, ut per violentam manuum injectionem, & potest esse moralis, ut per preces importunas unitas metui reverentia, seu per metum cadentem in constantem virum: Sanch. l. 7. d. 12. num. 36.*, *Laym. l. 5. tr. 10. p. 4. c. 14. n. 2.* & communiter. Hæc autem violentia ita inferri debet, ut foemina à loco, in quo est, abducatur in alium, in quo sit sub viri potestate; neque enim violentiam pati diceretur, dum ita abduceretur, ut adhuc esset in sua libertate: *Salmant. tr. 9. c. 13. p. 13. n. 148.* Item violentia inferenda est ipsi foeminae, nam si solis Parentibus inferatur, non satis intelligitur lædi libertas matrimonii, dum aliàs foemina liberè consentiat. Præterea cum odia sint restringenda, hæc violentia intelligenda est inducere impedimentum, quando foeminae non verò viro inferatur: *Sanch. d. 13. num. 13.*, *Coninch. d. 41. n. 48.*, & magis communiter. Ratio est quia, Concilium voluit consulere imbecillitati foeminarum, quæ proinde sunt expositæ virorum violentiæ, non verò, ordinariè loquendo, viri sunt expositi violentiæ foeminarum. Adde dum hoc decretum Tridentini esse juris communis correctivum, adeoque strictè interpretandum, maxime quia non currit eadem ratio pro viris, ac pro foeminis. Dum igitur modo prædicto foemina rapiatur, nullum erit matrimonium, si contrahatur eo tempore, quo mulier est in potestate raptoris. Validum è contra erit, si postquam restituta fuerit in sua libertate, consentit habere in virum, qui illam raperat: *Trient. sess. 24. c. 6.*

R. II. Etiam Sponsalia inter Raptorem, & Raptam nulla erunt. Id autem probatur, quia eadem omnino ratio, libertas nempe contrahentium, militat pro matrimonio, ac pro Sponsalibus; unde in præsentem decretum irritans matrimonium, extendi etiam potest ad Sponsalia: *Sanch. l. 7. d. 12. n. 17.*, *Bonac. de Matr. q. 3. p. 14. n. 10.*

Q. II. Quando impedimentum raptus sit dubium, adeoque nullum.

R. Dubium est hoc impedimentum, quoties foemina raperetur ratione explendæ libidinis. Cum Concilium generaliter, & indistinctè loquatur de raptu, non pauci volunt habere locum hoc impedimentum, si mulier rapiatur ratione explendæ libidinis, si vero ratione contrahendi matrimonium; nam semper verificatur raptus intercedere. Alii verò opinantur non intercedere impedimentum raptus, nisi mulier rapiatur ad matrimonium cum ea contrahendum, finis etenim Tridentini fuit consulere matrimonii libertati: & ulterius cum sermo sit de decreto correctorio juris communis, restringendum videtur ad solum raptum ratione matrimonii contrahendi: *Sanch. l. 7. d. 12. n. 4.*, *Palaut disp. 4. p. 2. §. 2. n. 11.*, *Guttier. cap. 86. n. 8.*

Item dubium est impedimentum raptus, quando foemina quæ rapitur, antea desponsata fuerat raptori per verba de futuro. Cum etiam in isto raptu libertas lædatur matrimonii, multi volunt per illud induci impedimentum dirimens, sancitum à Tridentino: *Sanch. l. 7. d. 12. num. 13.*, *Palaut num. 14.*, *Guttier. num. 22.* At aliis placet verè in casu dicto non intervenire rigorosam raptum verè dirimens matrimonium; tum quia cum raptor ratione Sponsalium acquisierit jus inchoatum in illam foeminam, eaque teneatur illum ducere ratione Sponsalium, non videtur plene violari libertas, quam Tridentinum exposcit ad matrimonium. Tum quia in jure non dicitur intervenire crimen raptus, dum rapitur Sponsa de futuro, ut constat consideranti *can. lex illa 36. q. 1.*, & *cap. penult. de raptor.*; quæ ratione *D. Th. 2. q. 154. a. 7. ad 4.* excusat à crimine raptus sponsum abducentem Sponsam: *Less. l. 4. c. 3. num. 70.*, *Enriq. l. 12. c. 14. à num. 4.*

Q. III. Quæ sint poenæ stabilitæ à Tridentino contra Raptorem; & quando ab eis excusetur.

R. I. Hujusmodi poenæ ex textu Concilii innotesunt. Ultra igitur nullitatem matrimonii eo modo, quo dictum est, Raptor, en verba Concilii, & omnes illi consilium, auxilium, & favorem præbentes sint ipso jure excommunicati, ac perpetuò infames, omniumque Dignitatum incapaces; si Clerici fuerint de proprio gradu decedant. Teneatur præterea raptor mulierem raptam, si ve cam uxorem duxerit, si ve non duxerit, decenter arbitrio Judicis dotare. Observare tamen est, quòd licet excommunicatio ipso facto incuratur, ad alias verò poenæ bene expectari potest Judicis sententia. Ratio est quia, quamvis sint privativæ, cum nihilominus gravem contineant acerbiteratem ratione perpetuæ infamiae, hinc est ad eas subeundas bene expectari posse sententiam Judicis: *Sanch. l. 7. d. 13. num. 1.*, *Palaut disp. 4. p. 2. §. 2. num. 10.*

R. II. Cum sumus in odiosis, dicendum est præfatas poenæ non habere locum, ubi non interveniat rigorosus raptus, de quo loquitur Tridentinum. Non habent proinde locum, si mulier dolo, & fraude inducatur ad consentiendum in sui abductionem, quia ex hoc non verificatur intervenire violentiam, quæ requiritur ad raptum propriè dictum. Ad eum modum quo, non dicitur committere rapinam, qui dolo, & fraude rem alienam furripit, quia non fit violentia Domino videnti. & repugnanti, ut ad rapinam necesse est: *Sanch. d. 13. à num. 11.*, *Palaut disp. 4. p. 2. §. 2. num. 15.*

D d

Item

Item non habent locum poenae Tridentini, ubi violentia non fiat foemine, sed Parentibus, seu Tutoribus, quia tunc, ex dictis supra, non intervenit raptus, quem punire intendit Tridentinum. Idem dicendum, si ipsi foeminae inferatur violentia non ad contrahendum matrimonium, sed ad libidinem explendam. Quia verò in utroque casu verè raptus intercederet, quem intendit punire jus commune, ideo hoc delictum puniri posset illis poenis, quae sunt in jure communi contra raptos.

Demum si aliquis rapiat foeminam, et eam matrimonio conjungat cum suo Amico, non incurrit poenas Tridentini, loquentis de Raptore pro suo matrimonio. Si verò Amicus illum movisset ad rapiendum, jam idem Amicus utpote Raptor, mediante illo, non posset validè matrimonium contrahere cum foemina rapta; & ulterius incurreret poenas Tridentini. Idem dicendum de eo, qui ad Raptoris suasionem rapuisset, nam esset fautor Raptoris: *Tambur. in Decal. l. 7. c. 7. §. 1. n. 16.*

QUESTIO V.

De Dispensatione ab impedimentis Matrimonii; & de modo illud revalidandi.

CAPUT I.

De iis, qui possunt dispensare in impedimentis matrimonii: de causis requisitis ad validam, & licitam Dispensationem.

Q. I. Quis dispensare valeat in impedimentis dirimentibus matrimonium.

R. I. In omnibus impedimentis, quae dirimunt matrimonium jure ecclesiastico, Pontifex potest dispensare. Ratio est quia, in ipso, ut supremo Capite Ecclesiae, est plenissima potestas super ejusdem Ecclesiae leges. Quia è contra inferior est juri naturali, & divino, non potest dispensare in impedimentis tali jure dirimentibus; cum aliunde nulli appareat talem potestatem fuisse illi à Christo Domino concessam: *Sanch. l. 8. d. 6. n. 10.*

R. II. Episcopus, ordinariè loquendo, dispensare non potest in impedimentis dirimentibus, utpote quae inducta sunt vel lege Pontificia, seu Concilii Generalis, adeoque non subsunt ipsius dispensationi, quia inferior dispensare non potest in lege Superioris.

Dixi, ordinariè loquendo, nam quoad forum internum dispensare potest in impedimentis dirimentibus, si impedimentum sit occultum; si adit gravis causa ita urgens ut dilationem non patiat; si matrimonium jam sit contractum, vel non possit differri: de his autem conditionibus paulò post per aliqua quaesita agendum est. Omnes igitur asserunt difficiliter evenire posse, quòd Episcopus possit dispensare pro foro externo in impedimentis dirimentibus, semper cum enim impedimentum sit publicum, difficiliter potest dari casus, in quo non possit dispensatio expectari; & ulterius si Episcopus in publico impedimento dispense, potius scandala multiplicarentur: *Barbos. de Offic. & potest. Episc. alleg. 35.* Quòd si casus interveniat, ut pro concedenda dispensatione etiam quoad publicum impedimentum concurrant rationes statim adducendae pro dispensando in occulto impedimento, tunc non videtur talis facultas Epi-

scopo deneganda, ob observat Pignatellus *l. 3. cons. ult. 33. num. 8.*, *Tamburin. l. 8. de matrim. tr. 2. de Impedim. c. 4. §. 4. à num. 11.*

Si autem specialiter agatur de dispensando in gravi necessitate impedimento occulto pro solo foro interno, omnia concordant ad astringendam hanc Episcopo potestatem. Primò igitur, ut dixi *tr. 3. q. 5. c. 1. quas. 4. resp. 2.*, potest Episcopus in lege pontificia, vel Conciliari dispensare, quoties id necessè sit pro urgenti spirituali necessitate suarum ovium; unde in similibus circumstantiis poterit pro foro interno dispensare etiam quoad impedimenta dirimentia. Secundò, ex ibidem dictis *q. 4. c. 3.* ex epikeja bene judicatur Legislatorem noluisse suam lege comprehendere casum, in quo observatio legis esset damosa, seu saltem valde onerosa; observatio autem legis inducentis impedimentum in praefatis circumstantiis esset onerosissima, si Episcopus saltem non possit dispensare. Tertio, cum omnino tuta sit opinio adituens Episcopis talem facultatem, dicendum est apud ipsos vigere consuetudinem dispensandi, consuetudo autem contra legem Ecclesiasticam praescribit: *arg. cap. fin. de consuet. & ulterius dat jurisdictionem: cap. Duasimul de Offic. Ordinar. & cap. cum contingat de for. compet. Videantur Barbosa de Offic. Episc. alleg. 35., Guttier. qq. canon. l. 1. cap. 23., Engel. de matr. contrah. cont. interd. Eccles. Sanch. l. 2. de matrim. disp. 40.*

Q. II. Quid agere debeat Parochus, si imminet gravissima necessitas celebrandi matrimonium; & non possit dari recursus ad Episcopum pro dispensando impedimento dirimente.

R. Casus accidere potest e. g. in Parocho rurali, qui comperit aliquem ex contrahentibus laborare impedimento dirimente; quando e. g. jam sunt in Ecclesia una cum Consanguineis pro matrimonio celebrando. Certè si publicatio impedimenti graviter famae officiat, modò reputatur solum speculativum, & ideale, in praxi verò valde periculosum illud remedium, quod passim legitur apud Theologos, ut nempe contrahentes, vel aliquis illorum votum castitatis ad tempus emittat, ut interim dispensatio saltem ab Episcopo obtineatur. Fortasse Episcopus contrariam sequens opinionem illam denegabit. Item quis justè timere non potest contrahentes, & maxime foeminam interrogationibus consanguineorum fatigatam, saltem occasionem graviter suspicandi non praebituram de vero impedimento, quod sub ratione voti celatum est? Item, quod pejus est, omnes semidocti sciunt in praefato casu docere Castitas inducendos esse contrahentes ad dictum votum, ut occultetur turpe impedimentum; unde quando audierint proximè contracturos matrimonium ab illo abstinent, quia inventum est obstricto fuisse voto castitatis, statim judicabunt adfuisse turpe impedimentum. Demum potest dari casus, in quo adhiberi non possit praedictum remedium, quando nempe ageretur de contrahendo matrimonio inter aliquos laborantes impedimento dirimente, quorum aliquis esset morti proximus, & Episcopus absens; & interim vitari non posset insigne dedecus familiae, si cut etiam quòd filii remaneant illegitimi &c. vel aliquid aliud gravissimum scandalum, nisi per celebrationem matrimonii. Ita e. g. esset, si occidenda esset foemina, dum comprehenderetur fuisse concubinam, non verò uxorem, uti reputabatur, morituri.

In his igitur casibus, dum nec Episcopus possit adiri, nec contrahentes essent in bona fide, in qua si essent, in ea essent relinquendi, ut monet de *Lugo de poenit. disp. 22. sect. 22. & 24.* putarem, salvo semper meliori judicio, Parochum procedere posse ad matrimonium celebrandum. Ratio est quia, ideo dum adiri non potest Papa, tutissimè di-

De Sacramento Matrimonii.

dicatur dispensationem pertinere ad Episcopum, quia per epikejam optimè interpretatur non obligare, immo cessare obligationem legis quoad Papam adendum; at hæc ratio militat etiam in isto casu. Omnes igitur concedunt per epikejam bene affirmari cessare legem Ecclesiae, quoties in aliquo casu particulari ipsius observantia sit difficillima, & multò magis, si perniciofa; dum ita ergo evadat lex Ecclesiastica de aliquo impedimento, nec Episcopus adiri possit, poterit Parochus judicare pro tali casu cessare illius obligationem, quamvis etenim dicamus non posse in ea dispensare, potest tamen doctrinaliter interpretari, an obliget nec ne in aliquo casu particulari, ut dixi *tr. 3. q. 4. cap. 2. quas. 1.* Ulterius cum eadem debeat esse juris dispositio, ubi eadem est ratio, ex ibidem dictis *quas. 4.*, sequitur quòd si ad removendam graviam inconvenientiam consentiunt DD. cessare legem quoad obligationem Pontificem adendum, dum adiri non potest, idem dicendum sit quoad obligationem Episcopum adendum, dum non possit adiri. Unico verbo quidquid facit praesumere voluntatem esse S. Pontificis, ut Episcopus in quibusdem gravissimis casibus possit in impedimentis dirimentibus dispensare, dum non possit Pontifex adiri, & periculum sit in mora, idem probat, meo videri, quoad Parochum, dum non possit Episcopum adire. Vel si dicatur in casu, quo non possit adiri Pontifex pro dispensatione, cessare quoad hoc legis obligationem, idem dicendum videtur in casibus, quibus adendum esset Episcopus, si adiri non possit.

Hæc doctrina, quam semper in mente habui, in gravissima necessitate non videtur reprobanda, utpote conformis principiis, quae in Tractatu de Legibus communiter admittuntur. Ut tamen ex hoc non cesset, quae debetur reverentia legibus Ecclesiae, bene postea erit ad majorem firmitatem dispensationem à competente Superiore exposulare. Quae hucusque dixi innuunt etiam in quadam Instructione pro Novis Confessariis edita primò Papae, & postea Lucæ typis Leonardi Venturini *p. 2. cap. 1. numer. 32.*, ac eodem tempore iterum Romæ.

Q. III. Quando impedimentum dicatur occultum, ut super eo valeat Episcopus dispensare.

R. Ex dictis, regulariter loquendo, Episcopus non potest dispensare super tale impedimentum, nisi sit occultum, ut communiter docent DD. cum Fagnano in *cap. nimis de Filiis Presbyter.*, & aliis supra citatis. Illud autem dicitur occultum, quod omnino secretum existit, ut nulla ratione possit probari; vel si etiam à quatuor, vel quinque personis sciatur, ita sint taciturnæ, ut prudenter revelandum non credatur, ut ex *Glossa in can. manifesta 2. q. 1.*, & *can. non sunt hac de poenit. d. 1. v. secreta.* Si è contra sciatur à duobus, vel tribus garrulis, & maxime si inimici sint habitus impedimentum, tunc non satis occultum reputandum est. Cum igitur in tali casu periculum immineret revelationis, non esset ab Episcopo ad dispensationem procedendum, nisi cogat gravis necessitas, propter graviam inconvenientiam, quae oriri possunt, si detecto impedimento dissolvendum esset matrimonium initum cum dispensatione pro solo foro conscientiae: *Sanch. l. 2. d. 40. num. 11.*, *Barbos. de Offic. Episc. alleg. 35.*

Q. IV. Quando intelligatur adesse gravem, & urgentem necessitatem, qua stante Episcopus possit dispensare.

R. Certè Episcopus non potest super impedimento dirimente dispensare, nisi urgeat magna necessitas, ut latè probat *Fagnanus in cap. Nimis de Filiis Presbyter.*, cum revera Episcopi praecæteris ad Canonum observantiam teneantur. Si ta-

men dispensaret ex privilegio ipsi facto à Papa, omnes concedant sufficere ad dispensandum quamcumque ex infra adducendis causis, ex quibus solet Papa dispensare.

Loquendo autem de magna, & urgenti necessitate, in quo Episcopus sine privilegio possit super impedimento dirimente occulto dispensare, ea ex sequentibus causis potest oriri. Primò, si difficilis sit aditus ad Summum Pontificem, ut evenire posset tempore belli &c. Secundò, si laborans impedimento valde distet à Curia Romana. Tertio, si ex dilatione dispensationis verè grave damnum, & praedictum imminet; ut si unus Conjugum, qui invalidè contraxerunt, sit morti proximus, ac matrimonio nullo existente, illegitimi adituri sint hæreditatem &c. Item si putetur Conjuges vel ratione juventutis, vel amoris, quo se invicem prosequuntur, non posse se continere. Id autem maxime timendum, dum non possent separari, vel quia impedimentum non posset probari; vel quia ortum fuit ex copula fornicaria cum consanguinea uxoris, aut è contra; vel quia jam adfuit filii. Item grave praedictum immineret, ex quo Episcopus potest dispensare, si vel ex eoquòd separarentur conjuges, vel matrimonium statim non celebraretur, graves discordiae, vel fortasse etiam homicidia prudenter timerentur: *Barbos. de Offic. Episc. alleg. 35. num. 5.*, *Gobath in Theol. experimental. tr. 9. num. 578.*

Q. V. Quomodo debuerit esse contractum matrimonium, ut Episcopus, statibus supradictis, dispensare possit in impedimento illud dirimente; & quid si agatur de matrimonio contrahendo.

R. I. Ut Episcopus valeat dispensare super praefato impedimento, oportet matrimonium contractum fuisse cum ignorantia impedimenti, quia jus declarat indignos dispensatione, qui mala fide contrahunt: *arg. cap. fin. de immun. Eccles. & Trident. sess. 24. de reform. matr. c. 5.*, *Sanch. l. 2. d. 40. num. 4.*, *Engel. de matrim. contra interd. Eccles. contr. n. 11.* Quia tamen Tridentinum solum vult carere spe dispensationis, qui scienter contraxerint intra gradus prohibitos, hinc est excusare etiam ignorantiam crassam, ex dictis *tr. 4. q. 1. cap. 5. quas. 2. resp. 3.* Impertiri pariter poterit dispensationem, si saltem unus ex contrahentibus fuerit in bona fide; etenim incapacitas dispensationis inducta est à Concilio in poenam contrahentium mala fide, poene autem sunt restringendae; & ulterius non debet aliquis alterius onere praegravari, ut habetur *cap. non debet de reg. jur. in 6.*, *Sanchez, & Engel. loc. cit.* Item oportet matrimonium fuisse contractum in facie Ecclesiae praemissis denunciationibus, nisi ab eis praemittendis Episcopus dispensaverit, alias idem Tridentinum vult contrahentes spe dispensationis carere.

R. II. Si supradictae conditiones, ratione quarum Episcopus dispensare potest super impedimento dirimente matrimonii jam contracti, concurrant ad constituendam necessitatem dispensandi super eodem impedimento quoad matrimonium contrahendum, Episcopus pariter poterit dispensare. Id autem constat quia, eadem rationes, quae convincent habere Episcopum facultatem dispensandi quoad matrimonium jam contractum, convincunt pariter habere facultatem dispensandi quoad matrimonium contrahendum, ut constabit consideranti exempla, quae supra adduxi quaesito secundo: *Sanch. de Matr. l. 2. d. 40. n. 8.*, *Pont. de Matr. l. 8. c. 13. n. 6.*, *Barbos. de Offic. Episc. alleg. 35. num. 5.*, *Gobath in Theol. experimental. tr. 9. n. 581.*

Q. VI. An Regulares vi suorum privilegiorum possint in impedimentis dirimentibus dispensare.

R. Putat Reinssuel ex pluribus à se adductis *t. 4. in 4. Decretal. num. 542. in append. de dispens. d. d. 2.* §. 2.

§.2. probabilius esse Regulares habere privilegium concessum à Leone X., quo possint pro foro interno dispensare super occulto dirimente impedimento affinitatis, etiam in primo gradu, & prolem inde susceptam legitimam declarare. De hoc privilegio & Bulla, qua fuit concessum, mentionem facit celeberrimus Episcopus Rossensis in suo libro de *caus. matr. Reg. Angliæ*, & plures alii apud eundem Reinff. Quamvis autem iste Author postquam illud vindicavit, ejusque existentiam demonstravit, suadeat eo non utendum nisi in urgentissimis circumstantiis, utpote quia in his materiis via tutiore incedendum est; nihilominus ejus opinione supposita, usus privilegii omnino tutus esset, utpote quia etiam in dubio standum est pro privilegiis Regularium, ut dixi *tr.3. g.ult. c.3. quas.3.*

Q. VI. Quæ sint causæ justæ dispensationis.

R. Hujusmodi causæ ad sequentes reducuntur. Angustia loci, quia scilicet supplicanti juncta est ratio consanguinitatis, vel affinitatis major pars incolarum; unde extra eos fere nullus sit pariter secum conditionis, cui possit nubere: & maxime si valde incommodum illi sit extra ipsum locum alteri nubere. Paupertas supplicantis, vel si mulier sit indotata. Necessitas auxilii, ut si mulier defectu viri, qui illi assistat, gravibus litibus quoad bona, quæ possidet, exagitetur; vel si filiis gravata ope viri indigeat. Incompetentia dotis, quæ talis potest esse vel attentio statu mulieris, vel ipsius qualitibus, deformitate nempe, proveciore ætate, infamiâ &c. Sedatio litis, & discordiarum; ut si necessaria sit dispensatio ad finendam litem, ob quam mulier remanere possit indotata; vel ad sedandas graves inimicitias inter consanguineos, aut ad impediendas quæ prævidentur futuræ. Periculum infamiæ, dum nempe, non concessa dispensatione, infamanda esset mulier, quia e.g. pragnans est ex copula habita cum consanguineo. Scandalum grave, ut si ex dissolutione matrimonii jam contracti gravia scandala forent oritura, vel periculum esset ut, qui nulliter contraxerunt, in concubinato perseverarent. Ætas excedens; ut si mulier annum vigesimum quartum excedat, ac interim nulli nubere potuerit. Illustis familiæ conservatio, & merita excellentia erga Ecclesiam. Magna elemosyna, quæ de mandato Summi Pontificis in opera pia impendatur; & hæc stylo curiæ dicitur dispensatio sine causa, quia licet adfit causa extrinseca, nempe ipsa elemosyna, deest tamen intrinseca, quæ scilicet de sua natura respiciat matrimonium. De his causis plura videre est apud Canonistas.

Q. VII. An in dubio de impedimento dirimente contrahi possit matrimonium absque dispensatione.

R. Utique non est contrahendum matrimonium cum dubio de impedimento dirimente, nisi prius sufficiens adhibeatur diligentia ad illud vincendum; nam tunc dubitans exponeret matrimonium periculo nullitatis, & seipsum periculo fornicandi. Item contrahendum non est matrimonium sine dispensatione, quoties præsumptio stet pro impedimento; nam tunc judicandum est verè intervenire. Ita si quis dubitaret an sit affinis Bertæ, quam vellet ducere, ed quod dubitet an dum rem habuit cum ejus Sorore, intra vas seminaverit, judicare debet ita factum fuisse, cum ita eveniat ex communiter contingentibus; *Tamburin. in Decal. l.1. c.3. §.7. num.4.* Dum verò adhibita fuerit sufficiens diligentia ad dubium vincendum, vel præsumptio non stet pro existentia impedimenti, tunc, etsi dubium non vincatur, puto posse contrahi matrimonium absque dispensatione. Ratio est quia, unusquisque possidet jus certum ad contrahendum matrimonium, quod jus certum non eliditur

à dubio impedimento; sicut nemo est expoliandus certa possessione super aliqua bona propter dubium superveniens, quod ad alium pertineant. Hinc *cap. laudabili, & cap. final. de frigid. & malef. dubitanti de sua impotentia conceditur contrahere matrimonium, quod nequaquam concederetur, quoties dubium de impedimento superaret jus certum contrahendi matrimonium. Quoties autem, non obstante dubio, tale jus perleveret, nulla sit injuria Sacramento, neque imprudenter dici potest non vitari periculum fornicandi: Sanch. l.8. d.6. n.18., Dian. coord. t.2. tr.8. resol.132.*

Regula in praxi observanda.

I. Propter ignorantiam Parochorum confurgere possent gravissima inconvenientia, dum scilicet ignorant potestatem Episcopi quoad dispensandum ab impedimentis dirimentibus. Non tam difficiliter accidit post contractum matrimonium ab ipsis detegi similia impedimenta; & cum statim judicent non posse tale matrimonium convalidari absque Pontificia Dispensatione, sunt causa ut dum expectatur, putativi Conjuges pluribus fornicationibus inquinentur. In his aliisque casibus, si suos Præsules adirent, facilius tot inconvenientibus occurrerent; cum maxime non desint qui velint eodem teneri in similibus casibus dispensare: *Suar. de leg. c.18. n.22.* Cum autem in istis casibus potestas dispensandi sit Episcopo ordinaria, poterit etiam suo Vicario delegare; adeoque & ipsum adire poterunt Parochi, si illi ab Episcopo fuerit specialiter delegata, neque enim habet ex vi Vicariatus: *Sanch. l.2. de Matr. d.40. n.12., Palau. de Sponsal. d.4. p.ult. §.1. n.14.*

II. Alia in re solent in hac materia Parochi errare. Dum igitur ipsis refertur inter aliquos, qui jam matrimonium contraxerunt, esse impedimentum dirimens, statim publicè de illo inquirunt, & loquuntur; atque ita quod verè erat occultum, quia uni tantum, vel duobus aut tribus notum, publicum evadit. Hinc fit non amplius esse ab Episcopo dispensabile, quamvis aliàs esse posset justa causa, ut ab eo dispensaretur; sed neque à S. Penitentieria, quæ in occultis tantum impedimentis dispensat. Stansmac ergo Parocho aliquid deservit impedimentum, imponat silentium Delatori, atque interim videat quid agendum; cum fortasse etiam possit dari casus ita extraordinarius, ut præstet relinquere in bona fide, qui cum tali impedimento contraxerunt.

C A P U T II.

De Nullitate Dispensationis, vel quia subreptitia sit, vel obreptitia; & de ipsius Duratione.

Q. I. Quando nulla sit dispensatio ob non-existentiam causæ, ratione cujus expostulatur, vel quia aliquid non exprimitur, seu falsum exponatur.

R. I. Suppono hic dispensationem vel subreptitiam, vel obreptitiam nullam esse, eamque dici subreptitiam, in qua tacetur verum, quod erat explicandum, obreptitiam verò illam, in qua exprimitur falsum. Sed quia non semper ex taciturnitate veri, vel ex falsi expressione dispensatio redditur nulla, ideo ad particulares casus est descendendum.

Dicendum igitur est, dum non exprimitur vera causa motiva, intrinseca materiæ, in qua petitur dispensatio, nullam esse dispensationem, quia Superior intelligit dispensare, si verum sit motivum quod proponitur ad eam obtinendam. Substitit verò dispensatio, quamvis causa motiva extrinseca

ca falsa sit, vel quamvis falsa sit causa impulsiva, ut etiam dixi *tr.3. q.5. c.2. quas.5. resp.2.* Et ratio est quia, intelligitur Superior sufficienter consentire in dispensationem, quoties substitit motivum, quod illi proponitur ad obtinendam dispensationem.

R. II. In casu quo causa motiva extrinseca, seu impulsiva, vel quid aliud exprimentum sit ex jure, consuetudine, seu stylo curiæ, vitiat dispensatio si non exprimitur, vel quoad hæc aliquid falsum exponatur. Ratio est quia, tunc illorum expressio, ut re vera sunt, exigitur pro forma necessaria ad valorem actus. Desumunt id etiam DD. ex *cap. si motu proprio de Præben. in 6.*, ubi pronunciat subreptitia impetratio Beneficii, quia non manifestatum fuit supplicanti aliud exiguum beneficium obtinere. Certè si Pontifex scivisset beneficium incongruum obtinere, eadem facilitate, & ut ita dicam, majori, Beneficium concessisset; at nihilominus nulla fuit concessio, quia non fuit manifestatum quod ex jure &c. erat exprimentum: *Sanch. l.8. de Matr. d.21. n.13., Palau. t.1. tr.3. d.6. p.16. §.4. n.5. in fin., Fagn. in cap. super literis num.54. & seqq. de Rescrip., De Just. de disp. l.1. c.4. n.4. & 18.* Et hoc etiam verum est, nullam nempe reddi dispensationem, si quæ exprimentum sunt de jure, consuetudine, aut stylo Curiæ ex ignorantia omittantur, ut videre est apud citatos DD.

R. III. Si omittantur qualitates, aut circumstantiæ, quæ de jure, consuetudine, aut stylo Curiæ non sunt exprimentæ, aut per simplicitatem & ignorantiam aliquid falsum expressum fuerit, non vitiat dispensatio, quoties Papa adhuc cognita veritate illam fuisse concessurum: *Fagn. cit., Engel. de Rescrip. num.12.* Dixi, si per simplicitatem, aut ignorantiam aliquid falsum fuerit expressum; nam quæcumque falsitas dolose expressa vitiat rescriptum, ex *cap. super liter.20. de Rescrip.* Et quamvis ibi sermo sit de Rescriptis Justitiæ, seu ad lites, nihilominus quod ibi decernitur attendendum etiam in rescriptis gratiæ, tum quia etiam respectu talium rescriptorum æquum est dolosum Oratorem in sua perverstitatis panam nullam ex illis literis commodum consequi, ac mendax precator carere debet penitus impetrati, ut dicit Pontifex in capite citato: tum quia fraus, & dolus alicui patrocinari non debent, ex *cap. fides Apostolica 15. de Rescrip.*: tum quia rescripta Apostolica, & præcipue literæ gratiæ, ad instantiam partis emanatæ, continent saltem tacite illam clausulam: *Si preces veritate nitantur*, ut constat ex *cap.2. de Rescrip.*

Q. II. An substitat dispensatio quando inter plures causas motivas, quæ proponuntur, aliqua falsa est.

R. I. Si pro unica obtinenda dispensatione expressæ fuerint plures causæ, quarum quælibet solet movere ad dispensandum, valet dispensatio, si ex illis aliqua vera sit. Ratio est quia, dum una vera sit, jam intelligitur Papa habere sufficiens motivum verum ad concedendam dispensationem, adeoque sufficienter est illi voluntaria. Accedit quod dum exprimentur plura non necessaria, propositio copulativa resolvitur in disjunctivam: *arg. cap. cum jam dudum de Præben. in 6.*, & ad veritatem propositionis disjunctivæ sat est unam partem esse veram: *Sanch. l.8. d.21. n.42. & 44., Sperell. decis.30. n.39., de Just. de dispens. l.3. c.1. num.59.* Juxta dicta autem superius non sustinenda esset dispensatio, si causa falsa fuisset dolose adducta.

R. II. Si duæ simul petantur dispensationes, & pro una ipsarum causa falsa dolose allegetur, neutra substitit, si una in ordine ad alteram exposcatur. Exemplum sit in eo, qui petit dispensa-

ri à voto castitatis, allegando non posse se continere; simulque petat ducere posse consanguineam, falsò allegando hanc esse indotatam. In prædicto igitur casu nulla reputanda est utraque dispensatio, quia cum una ad aliam ordinetur, non præsumitur velle Pontificem, Oratorem ad illud matrimonium habitare, quoties dolosè se gesserit. Si verò ex ignorantia, & simplicitate falsum expressit quoad unam obtinendam, non reputandum est alteram esse nullam, quia bene creditur voluisse Pontificem suam dispensationem valere quoad fieri potest cum Oratore non doloso; & juxta *cap. utile de reg. jur. in 6.*, utile per inutile non vitari: *Palau. t.1. tr.3. disp.6. p.16. §.5. à num.5.* Qui bene addit *num.7.* quod si plures dispensationes simul expostulatæ, sint disparatæ, ut si petatur dispensatio voti, & irregularitatis, ed quod una non substitit, quia dolo falsum expressum sit, bene substitit altera. Ratio est quia, cum una non concedatur in ordine ad aliam, idem est ac si in diversis supplicationibus diversæ expostulatæ essent dispensationes; unde sicut tunc, quamvis una non substiteret ex dolosa expressione falsi, altera omnino valida esset, idem dicendum, etsi eadem supplicatione diversæ disparatæ dispensationes fuerint expostulatæ.

Q. III. An error in nomine & cognomine Oratorum, vel in Diocesi & Patria vitiet dispensationem.

R. I. Ex jure error in nomine & cognomine non vitiat rescriptum, semper cum aliàs constet de quo sermo sit: *l. si in nomine C. de Testam.* unde multi volunt nec vitare dispensationem matrimoniale: *De Just. de dispens. l.1. c.4. n.54.* Verùm aliud servandum in præsentia materia ex indubitato stylo Curiæ vult Corradus de *dispens. l.7. c.5. à num.3.* quem dicit habere vim legis: *arg. cap. ex litter. de Constit. & cap. quam grave de rescript.*, & meritiò introducendum asserit ad vitandas plures fraudes. Solùm concedit hunc errorem non obitare, quoties error esset solùm in aliqua syllaba; ut si loco *Antonii* scriberetur *Antonini*; vel si tantum exprimeretur unum nomen illius, cui duo nomina in Baptismo fuissent imposita.

R. II. Error in nomine Diocesis vitiat dispensationem, neque enim tunc eam exequi potest Ordinarius Oratorum, cum illi non fuerit demandata, neque ille, cui per errorem data est, quia dans intelligit committere Ordinario Oratorum, ut ex Tridentino *sess.22. cap.5.*, seu Oratrici, si fit diversæ Diocesis Accedit notorius stylus Curiæ: *De Just. l.1. c.44. à n.66., Corrad. l.7. c.5. n.29.* Error autem circa locum Oratorum vitiat dispensationem, quoties petatur dispensatio ob angustiam loci, vel ob locum ad littus maris; tunc etenim locus determinatus est causa motiva, seu finalis concedendæ dispensationis; unde error loci redundat in causam, qua Pontifex movetur ad dispensandum. Extra prædictos casus error loci, quia de materiali se habet ad dispensationem, illam non vitiat: *De Just. n.59., Corrad. n.30.*

Q. IV. Quo tempore debeant verificari causæ allegatæ pro dispensatione obtinenda.

R. I. Quamvis fere omnes concordent non esse necesse præfatas causas veras esse tempore, quo supplicatio mittitur & traditur Pontifici, ut videre est apud *Sanch. l.8. d.30. n.2.*, nihilominus non pauci volunt veras esse debere eo tempore, quo literæ dispensationis Romæ expediuntur: *Sanch. n.4., Guittier. Can. 99. l.2. c.15. n.131.*, aliique plures. Verùm bene sustineri potest sufficere, si veræ sint eo tempore, quo Ordinarius, vel alius Papa Delegatus actu dispensat; Observandum igitur est tempore antiquo non fuisse validas dispensationes, nisi causæ, quarum ratione petebantur, veræ essent, dum

dum literæ dispensationis Romæ expediebantur, & hoc quia tunc ipsæ Papa dispensabat, nec id alteri committebat. Hinc gratias dispensationis tunc nullas fuisse, si tunc non verificabantur ipsius causæ, habetur *cap. quia circa de cons. & affm., & cap. si eo tempore de rescript.* At cum modò Papa ipse non dispenseret, sed committat Delegato dispensare sub conditione, si preces veritati nitantur, nil obstat quin Delegatus possit dispensare, si causæ allegatæ pro dispensatione veræ sint, dum Delegatus actu dispensat, cum Papa non aliud requirat nisi ut preces veritati nitantur, antequam dispenseretur. Si proinde Oratores, prævidentes adfuturam causam petendæ dispensationis, eam proinde anticipatò petant, ut citius contrahere possint matrimonium, non est necesse ab iis allegatam fuisse causam, quæ fuerit vera, dum dispensatio Romæ sollicitabatur, vel ibi expediatæ fuerunt literæ dispensationis, sed fat est si causa verificetur antequam Delegatus actu dispensat: *Pyrb. Corrad. in. prax. dispens. l. 7. c. 6. n. 24., Garz. de Benef. p. 6. c. 2. n. 283.,* alique plures. Cæterùm etiam illi, qui volunt causam veram esse debere tempore sollicitationis, & gratiæ à Papa concessæ, concedunt verum pariter esse debere verificari dum Delegatus dispensat; cum etenim etiam per ipsos ultimò tunc perficiatur dispensatio, oportet verificari conditionem, sub qua conceditur: si nempe preces veritati nitantur: *Sanct. num. 12., Pontius l. 8. c. 20., De Just. de disp. l. 1. c. 6. num. 285.*

R. II. Non est necesse causas pro dispensatione allegatas veras esse, dum contrahitur matrimonium, si jam exequuta sit dispensatio, ipsis veris existentibus. Huic responsioni refragatur *Sanct. l. 8. d. 30. num. 14.,* alique illi principio innixi, quòd cessante causa cessat effectus, ut habetur *cap. cum cessante de appell. Hoc autem principium verum est, quoties cesset causa quoadusque effectus non sit plenè perfectus, & consummatus; nam tunc adhuc intelligitur à causa pendere, adeoque si cesset, & cessabit effectus. In casu autem nostro statimac à Delegato exequuta est dispensatio, statim etiam sublatum est perfectè impedimentum, & impedimentum semel ablatum nunquam reviviscit: *argum. cap. ex tua de fil. presbyt.,* unde habetur illa regula 73. juris in 6. *Factum legitime retractari non debet, licet casus veniat, in quò non potuit inchoari.* Cum autem fateantur DD. hanc regulam habere locum, quoties actus fuit perfectus & consummatus, consequens est etiam non retractari dispensationem semel completam, adeoque non redire vinculum semel ablatum. Quòd si *l. 1. ff. de conditione sine causa* videntur æquiparari ab initio causam non fuisse, ac postea desisse, dicendum est id verificari, quoties intentio est concedentis, ut causa cessante cesset effectus. At in casu nostro non habemus fundamentum id dicendi, cum Papæ deleganti dispensationem, simulque Delegato eam exequenti satis sit verificari causam tempore actualis dispensationis: *Pontius de matr. l. 8. d. 22. num. 4., Guttier. de matr. c. 126. num. 2., De Just. l. 3. c. 1. num. 82.**

Q. V. An ad valorem dispensationis exprimentanda sit repulsà aliàs data, si vè dispensatio aliàs concessa.

R. I. Neque ex jure, neque ex stylo Curie constat necesse esse repulsam aliàs datam exprimerè. Uterius repulsà aliàs data non probat negandam gratiam, si Superior repulsæ datæ recordaretur; sæpe enim accidit ex multiplicatione precum Superiorem magis percipere necessitatem supplicantis, illique concedere quòd aliàs negavit: *Suar. de leg. l. 2. c. 22., Sanct. l. 8. matr. d. 22. n. 14.*

Ubi obiter advertas, quòd si Superior gratiam petitam negaverit, integrum adhuc est eam exposulare ab altero Superiore ipsi inferiore, dum

aliàs ipsi competat illam concedere. Ratio est quia, eò quòd denegata fuerit à Superiore Majori, non per hoc intelligitur auferre auctoritatem, quæ competit inferiori: *Suar. cit., Palaus t. 1. tr. 3. d. 6. p. 16. §. 4. num. 1.*

R. II. Regula generalis est mentionem facientem esse jam aliàs obtentæ dispensationis, quoties concessio primæ secundam concedere impediret. Ratio est quia, ut concedens gratiam voluntariè concedere intelligatur, debet cognoscere quanta sit gratia quam concedit, neque enim voluntas fertur in incognitum; dum autem ratione jam concessæ dispensationis secunda non concederetur, constat quòd si prima dispensatio non exprimat, Superior non cognoscit quantitatem gratiæ, quam facit, secundò dispensando, unde convincitur non habere voluntatem talem gratiam concedendi: *Palaus cit. n. 5.* Hinc si qui e. g. semel impetravit dispensationem ob crimem uxoricidii, iterum petat dispensationem ob novum uxoricidium, nulla erit hæc secunda dispensatio, si Orator primæ non meminerit; nam hujusmodi secunda dispensatio non videtur concedenda etiam ex textu *l. 3. C. de Episc. audiend., Sanct. l. 8. d. 21. n. 2.* Item si quis obtinuerit dispensationem ad ducendam Bertam suam consanguineam, ac interim dum eà uti posset, mutato animo, velit ducere Cajam pariter consanguineam, non esset valida dispensatio obtenta quoad hanc ducendam, dum prioris mentio non fieret. Ratio est quia, non solet Pontifex gratiam tam exorbitantem concedere, hanc nempe, vel illam consanguineam ducendi. Ubi notandum in hoc casu nullam esse secundam, & subsistere priorem dispensationem, quia Pontifex non intelligit concedere posteriorem, dum prior existit: *Pont. l. 8. c. 17., Palaus t. 1. tr. 3. d. 6. punct. 26. §. 4. num. 9.* Neque videtur assentiendum *Sanct. l. 8. d. 22. numer. 19.* qui vult cessare priorem, & subsistere posteriorem, quia dum Pontifex hanc concedit, primam excludere censetur. Non, inquam, illi assentiendum, quia non satis comprehenditur Pontificem excludere velle priorem, cujus non recordatur, vel habere generalem voluntatem illam excludendi.

Cum è contra non sit necesse exprimere priorem dispensationem, si ipsius expressio non impediret secundam, hinc benè dicitur quòd si antea obtenta sit alia dispensatio disparata, v. g. quoad votum Religionis ingrediendæ, non est necesse eam exprimere; dum expostularetur dispensatio quoad illegitimitatem Natalium pro beneficio obtinendo: *Suar. de leg. l. 6. c. 23., Sanct. l. 8. d. 22. num. 5.* Item si prior dispensatio fuit ex aliquo capite nulla, non est necesse illam exprimere, dum denuò exposcitur, quia si nulla sit, ut non obtenta habetur; cum ex *reg. non præstat de reg. jur. in 6.* nullum præstet impedimentum, quòd de jure non sortitur effectum: *Sanct. n. 21.* Idem dici potest, si dispensatio jam obtenta cessaverit, quia e. g. aliquis jam duxerit consanguineam, pro qua ducenda dispensationem petiit, & hæc mortua sit. In hoc casu, si petat novam dispensationem pro alia consanguineâ ducenda, non est necesse prioris mentionem facere, utpote quia, si adit causa novum cum consanguineâ ineundi matrimonium, non videtur Pontifex retardandus à nova dispensatione concedenda, eò quòd ex dispensatione simile antea ininitum sit conjugium: *Sanct. n. 13., Palaus t. 1. tr. 3. d. 6. §. 16. §. 4. num. 7.* Addit Palaus idem dicendum de eo, qui obtinuit dispensationem à voto castitatis ad matrimonium contrahendum, si mortua uxore iterum petat dispensationem ab eodem voto ad aliud ineundum conjugium.

Q. VI. An ad validam dispensationem necesse sit exprimere in eadem supplicatione omnia impedimenta, quibus Orator laborat.

R. In

R. In eadem supplicatione exponenda sunt omnia impedimenta Oratoris. Ratio est quia, si singillatim petatur dispensatio super quocumque impedimento, Papa non cognoscit quantitatem gratiæ, quam concedit; cum valde amplior si gratia, dum cognoscit dispensare unam eandemque personam pluribus laborantem impedimentis, quàm si super uno tantum eandem dispensare credat; ut evenit quando impedimenta singillatim proponuntur. Tum quia Papa concedens dispensationem intelligitur dispensare sub tacita conditione, si aliud non obstat: *arg. cit. de atat. & qualitat. Ordinand. in 6.;* dum vero simul non exprimerentur, obfisterent ea, quorum mentio facta non esset. Accedit stylus Curie, qui maximè in hac materia est omnino obscurus: *De Just. de Dispens. l. 1. c. 4. n. 87., Pontius de Matr. l. 8. c. 17. §. 5. num. 25.*

Id tamen limitandum primò, si plura habens impedimenta, velit aliquod ex ipsis aliâ viâ ac per pontificiam dispensationem removere. Exemplum sit in eo, qui obstrictus voto castitatis emissio ante pubertatem, & post pubertatem non ratificato, ducere vellet consanguineam. Si iste velit removere impedimentum voti per irritationem factam à Patre, non est necesse quòd exprimat Patrem nisi consanguinitatem, hanc enim solam exprimens, & postea totam gratiam, quam ab ipso exposcit.

Item limitandum, dum exposcens dispensationem habeat duplex impedimentum, unum occultum, e. g. affinitatis ex copula fornicaria, aliud publicum, nempe consanguinitatis. In hoc casu non est necesse exponere in Dataria utrumque impedimentum ad vitandam infamiam, sed fat est si occultum exponat Penitentiarie. At in supplicatione, qua in S. Penitentiarie petitur dispensatio pro occulto impedimento, publicum etiam est exponendum, non ut super hoc dispenseret, sed quia tunc major est difficultas dispensandi super occulto impedimento: *De Just. de dispens. l. 1. c. 4. à num. 103., Sanct. l. 8. d. 23. num. 7.*

Q. VII. An ad valorem dispensationis explicandum sit jam matrimonium fuisse contractum; & quæ insuper quoad hoc sint exprimentanda.

R. Si Matrimonium fuit bona fide contractum, non est necesse hoc exprimere ad valorem dispensationis, quia hoc non retardat ipsam dispensationem, sed potius illam reddit faciliorem; unde male facerent Oratores id non exprimendo. Si verò contractum fuit matrimonium mala fide etiam ex parte unius tantum, id est exprimentum: *De Just. l. 3. c. 16. num. 15., Genuens. in prax. c. 20. n. 7., Corrad. in prax. l. 1. c. 8. num. 9.* Idem dicas, si matrimonium contractum fuerit sub spe facilius obtinendæ dispensationis: *Guttier. l. 2. canon. 99. c. 15., Sanct. l. 8. d. 25. num. 12.* Item si consummarunt matrimonium mala fide contractum: *Corrad. l. 8. c. 3. num. 4.,* seu si clandestinè contraxerunt, vel omiserunt denunciations, quamvis inculpabiliter ignorarent impedimentum. Ratio horum omnium est quia, quæ dixi esse exprimentanda, impedire possunt dispensationem si exprimentur, ut patet ex Trident. *sess. 24. de reform. matr. c. 5.,* adeoque iis non expressis nulla esset dispensatio. Accedit etiam ex stylo Curie esse exprimentanda, ut passim notant DD. citati.

Quando explicanda sit copula, quam habuerunt Oratores, dixi agendo de impedimento consanguinitatis, & affinitatis; sicut etiam agendo de aliis impedimentis, explicavi quæ narranda sint dum ipsorum petitur dispensatio.

Q. VIII. An dispensatio intelligatur concessa ad unicum tantum actum.

R. Jam Tractatu tertio q. 5. c. 3. explicavi quan-

do Dispensatio cessare intelligatur. Superest hic videre, an dispensatio à voto castitatis, religionis &c. ad effectum nubendi, intelligatur solum pro una vice concessa, ita ut, dissoluto per mortem alterius matrimonio, secundum non liceat iniire. Dicendum ergo est, quòd si dispensatio non restringatur ad unicum tantum matrimonium contrahendum, vel non respiciat particularem personam, ratione cujus dispenseretur, extendi potest ad aliud matrimonium contrahendum, dummodo tamen perseveret causa dispensationis. Exemplum sit in eo, qui stimulis carnis non resistat, & exposceret dispensationem à voto castitatis, ut iniire possit matrimonium. Si in isto, mortua conjugè, perseveret eadem causa, poterit aliam ducere; tum quia dum dispensatio ad unicum tantum restringitur matrimonium, solet id in eadem exprimi; unde non dum exprimitur, reputandum est non limitari. Tum quia, dum quis absolutè dispensatur ad matrimonium contrahendum, tollitur absolutè impedimentum respectu illius; unde dispensatus novum poterit conjugium iniire. Tum quia eum Dispensans consulere voluerit periculo æternæ salutis dispensati, credendum est voluisse uti posse dispensatione, quoadusque periculum perseverat. Solum igitur dispensatio intelligenda est ad unicum actum limitata, quoties ita in ea exprimitur; vel etiam quoties concessa fuerit in ordine ad particularem personam; ut si peteretur ab aliquo dispensatio à voto ad ducendam aliquam ab eo dehoratam, vel cum qua vivit in concubinato, vel ob hoc sit diffamata: *Sanct. de matr. l. 8. d. 32.*

Regula in praxi observanda.

I. Advertat Confessarius dispensationem impetratam pro eam ignorante, si vè etiam pro invito, validam esse, nullo enim jure reprobat: *Sanct. l. 8. d. 26. n. 4., Bonac. de privil. p. 3. num. 1.* Et hoc verum est etiam quoad dispensationes S. Penitentiarie, quamvis aliqui contradicant; neque enim illud præcipuè considerat qualis sit Orator, sed intendit præbere remedium casui, qui illi proponitur, quicumque sit Orator: *Dian. l. 3. tr. 2. res. sol. 83.,* & alii apud ipsum. Si igitur Confessarius agnoscat aliquos matrimonium contraxisse cum impedimento dirimente, & simul videat quòd si tale impedimentum illis aperiat, occasionem præbet pluribus peccatis, maximè si putet à copula non cessaturos, ipse petat dispensationem quoad illud impedimentum, & post ejus adventum, detecto impedimento, re validet matrimonium, ut dicitur capite sequenti.

II. Notet Confessarius quòd dum dubium est an dispensatio sit ad aliquod extendendum, nec ne, est potius limitanda, reputatur etenim, odiosa, cum sit vulnus legis: *Sanct. de matr. l. 8. d. 2. n. 9.* Si proinde aliquis e. g. dispensatus fuerit à voto castitatis, dubiumque oriatur an totaliter fuerit dispensatus, vel solum ad contrahendum hæc, & nunc matrimonium, solum ad hunc effectum judicandum est fuisse dispensatum. E contra si dubium emergat de valore ipsius dispensationis, dispensatio sustinenda est, utpote quia jura judicant pro valore actus: *leg. quoties ff. de reb. dubiis, cap. Abbas de v. f., Sanct. l. 8. d. 21. num. 20. & 25., Palaus de privil. d. 6. p. 16. §. 4. num. 3., Pontius l. 8. c. 17. n. 2.*

Videat proinde Confessarius, seu Pa. ochus, quòd si post adventum dispensationis infurgat lis an sit exequenda, quia reperitur e. g. expressam fuisse aliquam causam falsam, & dubitatur an fuerit motiva, vel impulsiva, vel quia dubitatur an sit factis expressa veritas narratorum &c., standum est pro validitate ipsius dispensationis. Idem dicendum si expressa fuerint duæ causæ motivæ, quarum

utra-

utraq; sit sufficiens ad dispensationem, quidquid enim aliquid contrarium suadeant, dum una falsa sit, standum est pro valore dispensationis; cum etenim, ut supra dictum est, tunc copulativa resolvatur in disjunctivam, fat est unam fuisse veram: & ulterius si ordinariè ex quacumque illarum causarum concedatur dispensatio, bene præsumi potest quamlibet etiam solitariè sumptam sufficienter movisse ad eam concedendam. Cum igitur ad summum in tali casu dubius si valor dispensationis, ab illius Exeutore pro valida habenda est.

Idem dicendum quoties probabiliter ex utraque parte disputant DD. de valore dispensationis. Aliqui e. g. dicunt dispensationem obtentam ab eo, qui emisit votum Religionis, & in ea perseverandi, nullam esse, si ad eam obtinendam expositum solum fuerit votum Religionis, non verò votum in ea perseverandi: *Sanch. l. 8. d. 21. num. 23.* Alii verò placet validam esse, quia votum Religionis non videtur diversum à voto profitendi: *Dian. 2. 2. 6. resol. 68.*, & alii apud ipsum. In hoc igitur casu, cum dubia sit dispensatio, valida censenda est, & idem, ut dixi, judicandum de quacumque dispensatione concessa in casibus, in quibus utrinque verè probabiliter de ea disputatur. Solum crederem non attendendam dispensationem in casibus, in quibus non fuerit expressum quod ex consuetudine, vel stylo Curie erat exprimendum, quamvis non desint qui pro illius valore judicent. Ratio est quia, Pontifex nunquam intelligit recedere in dispensando ab eadem consuetudine, seu stylo. Hac ratione quamvis speculativè vera videatur opinio, qua dicitur non exprimendam esse copulam habitam à consanguineis, qui petunt dispensationem ad matrimonium contrahendum, ut pluribus citatis docent Salmanticenses *tr. 9. c. 14. n. 40.*, nihilominus ab ea recessi, quia etiam moderni Scriptores testantur illi stylo Curie adverteri.

III. Pro praxi exequendi literas dispensationis emanatas à Sacra Pœnitentiaria, explicabo quæ solent contineri in literis dispensationis super impedimento occulto affinitatis post contractum matrimonium, nam continent omnes clausulas principales literarum, quibus datur facultas dispensandi etiam super aliis impedimentis, additis eis, quæ præcisè requiruntur pro hujus impedimenti dispensatione.

Primo igitur si hujusmodi literæ ita habeant inscriptionem: *Discreto viro, Confessario ex approbato ab Ordinario*, possunt exequi à quocumque, qui etiam non sit Doctor in S. Theologia &c., dummodo tamen vel sit approbatus ab Ordinario, in cuius Diocesi exequuntur, quamvis non sit Ordinarius ipsius Pœnitentis, vel sit approbatus ab Ordinario pœnitentis. A quocumque alio istæ literæ invalidè exequerentur: *De Just. l. 1. c. 8. numer. 99.* Si verò hujusmodi literæ hanc habeant inscriptionem: *Discreto viro Confessori, Magistro in Theologia, vel Decretorum Doctori &c.* validè eas exequi non possunt, nisi ii, qui verè in publica Universitate, sive Academia insigniti sint laureâ Doctoratus in Theologia, sive Jure Canonico. Ratio est quia, carentes hac prærogativa verè non sunt Delegati à S. Pœnitentiaria ad suas literas exequendas; præcipuè cum illis delegentur ratione dignitatis: *arg. cap. statutum de rescript. in 6. adeoque invalidè exequerentur à quocumque non Doctore, quamvis doctissimo: Sanch. l. 8. d. 34. n. 5.*, Pontius de Matr. l. 8. c. 21. §. 1. num. 13, De Just. l. 1. c. 8. à num. 95. Oportet insuper hujusmodi Doctores esse Confessarios approbatos ab Ordinario, eo modo quo supra dictum est, ut patet ex ipso rescripto S. Pœnitentiariæ. Ex privilegio autem concessio à Gregorio XIII. Societati Jesu possunt ipsius Confessarii specialiter ad hoc delegati à Præpo-

sito generali, vel de ejus licentia ab aliis Superioribus Societatis, exequi literas S. Pœnitentiariæ. Extenditur eadem facultas ad alios Mendicantes habentes communicationem cum privilegiis Societatis: *Sanch. l. 8. d. 34. n. 11.*, *Roderiq. t. 1. 99. Regular. q. 63. à num. 8.*, *De Just. l. 1. c. 8. num. 10.* Idem possunt facere Lectores Jubilati Ordinis Seraphici ex privilegio Innocentii XI. ut constat ex illius Bulla *Exponi nobis &c.* emanata 27. Novemb. 1679.

Vult deinde S. Pœnitentiaria, ut constat ex ejus literis, ut Confessarius, qui debet eas exequi, sit electus ab eo, pro quo fuerunt expeditæ; unde non electus ab eodem non intelligitur esse Delegatus ipsius S. Pœnitentiariæ. Quod si electus id facerè recuset, vel ob nimium rigorem displiceat pœnitenti, poterit alium eligere; nam ita fieri potest in foro conscientie pro quo dumtaxat tales literæ conceduntur: *Sanch. l. 8. d. 27. num. 40.*, *Corrad. l. 7. c. 4. n. 72.*, *De Just. l. 1. c. 8. n. 122.*

Debet tercio Confessarius executor examinare, an verum sit quod fuit expositum S. Pœnitentiariæ, nulla enim esset dispensatio, si id verum non esset, utpote quia deficeret conditio, sine qua non conceditur facultas ad dispensandum: *arg. cap. cum lecta de rescript.* Quia tamen in foro conscientie pœnitenti etiam non juranti creditur, ideo satis est, si Confessarius ex testimonio ipsius pœnitentis adveniat veras fuisse preces expositas: *Sanch. l. 8. d. 34. n. 21.*, *De Just. l. 1. c. 8. num. 127.* Non validè autem dispensaret quoties aliàs sciret salum esse, quod pœnitens exposuit, nam re vera deficeret conditio, sub qua concessa est facultas dispensandi: *De Just. num. 129.* Ulterius advertendum, quod si concessa est dicta facultas cum ista clausula: *quatenus si ita esse per diligentem Oratoris examen inveneris &c.*, omisso examinis nullam reddidit dispensationem; nam tunc examen pœnitentis habet rationem conditionis, & non servata conditione, seu forma præscripta, semper corrumpit actus, ut dixi supra, & tradunt in præsentem etiam Gutierrez *can. 99. l. 2. c. 15. numer. 12.*, *Garc. de benef. p. 6. c. 2. num. 265.* Si verò concedatur dicta facultas cum ista clausula: *si ita est: si preces veritate nitantur*, tunc peccabit quidem Confessarius omitendo examen veritatis; at non obstante tali omissione, valida erit dispensatio, si verum fuerit expositum, utpote quia dictæ clausulæ de jure insunt omni dispensationi, quamvis non exprimentur: *cap. 2. de rescript.*, expressio autem illius quod de jure tacitè ineat, nec formam, nec conditionem importat: *Sanch. l. 3. d. 33. n. 3.*

Quarto, cum modò, quidquid fuerit de antiquo stylo, apponatur in literis S. Pœnitentiariæ illa clausula, *audita prius sacramentali confessione*, oportet ad valorem dispensationis dispensandum sacramentaliter confiteri Confessario electo pro dispensatione. Et ratio est quia, clausula in ablativo posita conditionem importat: *l. à restatore ff. de condit. & demonstr.*, & cum conditio rationem formæ importet: *l. qui heredi, l. Mævius ff. eod.*, consequens est indispensabiliter necessariam esse ad valorem actus: *cap. cum dilecta 22. de rescript.*, & *l. diligenter 5. ff. mandati.* Accedit ad demonstrandam necessitatem sacramentaliter confitendi prædicto Confessario, non concedi ipsi facultatem dispensandi nisi in actu confessionis, ut constat ex illa clausula: *in foro conscientie, & in ipso actu sacramentalis confessionis tantum, & non aliter, nec alio modo.* Certè ex prædictis verbis clara est necessitas dispensandi in actuali confessione, nam illa particula *tantum*, solum includit expressum, & cætera excludit: *Barbos. de diffion. dist. 403. num. 2.*, & illæ particulæ *non aliter, nec alio modo* important præcisam necessitatem, & excludunt omnem modificationem, & interpretationem: *Barbos. de clausul. clausul. 28.*

Quin-

Quinto, si talis naturæ sit dispensatio, ut præscribatur in ea removeri occasionem, puta si quis petat dispensationem affinitatis, quia ante contractum matrimonium vir peccaverit cum Sorore illius quam duxit, vel vellet ducere, id intelligendum est de occasione proxima; unde non esset necessesse removere illam à domo Oratoris, si non amplius peccent. Quia tamen ita præscribitur per clausulam in ablativo positam, videlicet: *sublata occasione, si qua adhuc extat*, hinc est, ex dictis supra, hanc clausulam induere rationem conditionis, qua non adimpleta, invalida esset dispensatio.

Item quia eodem modo mandatur impositio pœnitentiæ: *injunctâ ei pœnitentiâ salvari*, hinc est ad valorem dispensationis prærequiri, ut imponatur pœnitentiæ, si quæ specificetur in ipsis literis dispensationis; nam hæc, vel illa particularis pœnitentiæ non est conditio, quæ de jure insit, & à qua proinde non pendeat valor actus, ut supra dictum est. Quod si præcipitur injungendam confessionem sacramentalem *singulis mensibus ut minimum semel &c.* hodie non est in arbitrio Confessarii id variare, eo quod ad *minimum semel*, idem est ac *saltem*, quæ dictio est *implicativa non limitativa*: *Barbos. diffion. 355. n. 6.*, *Gobat. in Quinar. c. 37. à n. 113.*, qui bene asserit peccare mortaliter pœnitentem, quoties semel in mense omittat confessionem, utpote quia tale præceptum non est de re levi.

Sextò, conceditur Executori facultas ad absolvendum à quibusvis sententiis, & censuris, juxta formam scilicet qua hæc absolutio conceditur in foro sacramentali.

Septimò, imponitur Executori negare dispensationem, si putativi conjuges separari possint sine scandalo; vel si induci possint ad habitandum tanquam frater, & Soror. Facile possent separari sine scandalo putativi conjuges, quando essent vagi, & non habiti essent ut conjuges in loco in quo executioni mandat dispensatio. Cæterum difficile est talem separationem fieri posse sine scandalo, in loco ubi ut conjuges habiti sunt, sicut etiam illos inducere ad cohabitandum sine periculo incontinentiæ. Quoties igitur Confessarius, consideratis considerandis, prudenter judicet nullum ex prædictis posse obtineri, deveniendum est ad dispensationem, nec debet velle de iisdem per experientiam certiorari: *Sanch. l. 8. d. 34. n. 60.*, *De Just. l. 1. c. 8. n. 178.*

Additur non debere dispensare Confessarium, si pœnitens alio impedimento præter expresso in literis supplicationis laboret; ex communi enim sententia dispensatio non tollit nisi id quod expressum est: *arg. cap. Inter dilectos 6. §. Ceterum de fid. instrum.*

Octavo, præcipitur iterum secretò celebrari matrimonium, certiorata parte innocente de nullitate prioris consensus. Sed de his cap. sequenti.

Nonò, vult Pontifex pro foro tantum conscientie declarari legitimam prolem, si quæ sit. Ubi advertas prolem susceptam ex matrimonio nullo, sed bona fide, saltem ex parte unius, contracto, præmissis denunciationibus, de jure esse legitimam: *arg. l. filium 6. ff. de his qui sui, vel alieni, & prin. instit. de patr. potest.*, & *cap. 2. qui filii sunt legitimi, cap. cum inhibito 3. de clandest. despons. junct. Gloss. v. ambo parentes.* Videndus etiam inter alios *Barbosa in cap. ex tenore 14. qui filii sunt legitimi num. 2.* Dum ergo vult Pontifex decernendam esse legitimam pro foro conscientie prolem, loquitur de prole nata à conjugibus, quorum uterque mala fide matrimonium contraxerit. Ubi tamen notandum quod proles nata ante tale matrimonium solum legitimitur quoad effectus spirituales, seu ecclesiasticos, puta quoad beneficia,

Ordines, & Dignitates Ecclesiasticas, de his enim Papa valet disponere, non verò quoad effectus temporales, puta quoad successionem in hæreditatem. Ratio autem est, quia dum jus civile non foveat peccatum &c. non lubet jurisdictioni Papæ, quapropter illud abrogare non potest quatenus excludit illegitimos à successionem &c. *Covar. de Matr. p. 2. c. 8. §. 8. à n. 43.*, *Sanch. l. 8. d. 7. num. 1.*, *Pontius l. 1. c. 5. n. 6.*, *Corrad. l. 8. c. 3. num. 50.*, & *De Just. l. 1. c. 7. n. 270.* & magis communiter contra Lotharium de re Benef. l. 2. q. 8. n. 109., & *Barbos. in cap. per venerabilem qui filii sunt legitimi &c. n. 3.* Verum si filii ita nati essent subditi Papæ, intelligerentur dispensati, & facti legitimi etiam quoad effectus temporales; nam ex una parte certum est Papam id posse facere respectu suorum subditorum, & ulterius sine limitatione, vult decernendos legitimos.

Neque hic hallucineris putando præfatos filios fieri plenè legitimos per subsequens matrimonium, vi dispensationis contractum; nam hoc pacto non legitimitur filii spurii, si nempe, qui nati sunt à parentibus, inter quos nec tempore conceptionis, nec nativitatis poterat esse matrimonium ratione impedimenti dirimentis: *arg. cap. tanta qui fil. sine legit.*, *Barb. ibid. num. 30.* communiterque DD. Quod si nihilominus post ipsorum nativitatem Parentes bona fide contraxerunt matrimonium, utpote quia ignorabant esse inter eos impedimentum dirimens, tunc dici potest ex tali matrimonio putativo fieri legitimos, ut videre est Consilio 11.

Quoad filios verò natos tempore matrimonii, quamvis nulliter, & male fide contracti, dicendum est decerni legitimos & quoad effectus Ecclesiasticos, & quoad effectus civiles. Ratio est quia, Papa mediante sua dispensatione facit, ut tale matrimonium habeatur veluti si ab initio fuisset validè contractum, & consequenter ejus validitas retrotrahitur ad sui initium; unde filii ex eo nati, cum considerentur veluti si semper fuisset legitimi, habilitantur ad omnes effectus tum ecclesiasticos, tum civiles: *Barbos. cit. num. 4.*, *Pontius num. 4.*, *Corrad. num. 46.*, *De Just. num. 269.* & fere communiter. Hæc autem legitimatio, ut valida sit, fieri debet in actu sacramentalis confessionis, & solum attenditur pro foro conscientie; pro foro enim externo perinde se habet, ac si non fuisset obtenta. Hæc omnia constant ex ipsis literis.

Decimò, quia istæ literæ S. Pœnitentiariæ nullatenus suffragari possunt pro foro externo, præcipitur etiam in eis, ut nullus super his testis adhibeatur: *ut Confessarius nullas det literas testimoniales de facta dispensatione: ut litera dispensationis dilanientur sub pœna excommunicationis lata sententia*, per quam tamen dilanationem intelligitur ita esse corrumpeudas, quod nullatenus deservire possint pro foro externo: *ut nullum ipsarum extet exemplum, intellige tamen authenticum: ut post ipsarum executionem lateri non restituantur.*

Undecimò, cum literæ S. Pœnitentiariæ contineant hanc clausulam: *Gratis ubique*, neque Officiales Pœnitentiariæ, neque Executores ipsarum possunt aliquid exigere, vel sponte oblatum acceptare, etiam sub prætextu laboris: *Lexan. v. litera Apostolica num. 34.*, *Gobat. in Quinar. tr. 5. c. 37. n. 279.* Post factam verò dispensationem, cum tunc non amplius sit locus quod Judex muneribus excogatus iniquè dispense, poterit sponte oblatum acceptare: *De Just. l. 1. c. 6. n. 245.*, *Sanc. l. 8. d. 35. num. 14.*

IV. Quia multoties occurrere possunt Parochis diversi casus, pro quibus necesse sit ad S. Pœnitentiariam recurrere, hic ponitur pro ipsis Parochis sequens instructio. Ne igitur post adventum literarum eas obreptitias, vel subreptitias inveniant,

Ee

an-

antequam literas conscribant, examinent qualitatem casuum, ac eorundem circumstantias, & videant bene exprimere quæ de jure, consuetudine, vel stylo Curia sunt exprimenda. Id autem possunt facere sive idiomate latino, sive quocumque alio propriae regionis; nam S. Pœnitentiaria habet Officiales in omni idiomate peritos. Exprimant item post casus expositionem, nomen & cognomen illius, cui à S. Pœnitentiaria sit rescribendum; nec referat talem nomen, & cognomen esse fictitium. Denique exprimant vulgari nomine Civitatem, vel Oppidum, quod dirigendæ sunt literæ S. Pœnitentiariae, additâ datâ mensis, & anni. En exemplar quod communiter circumfertur.

Eminentissime & Reverendissime Domine

N. Mulier emisit votum castitatis, manet in periculo incontinentia nisi nubat: supplicat sibi votum commutari ad effectum contrahendi Matrimonium.

Terminet Epistolam &c. dignetur Eminentia. Vestra rescribere ad N.N., & exprimant nomen, & cognomen cui est rescribendum: Ad Civitatem N., exprimendo nomen Civitatis. Per Oppidum N., exprimendo vulgari nomine nomen Oppidi. Et dirigere Breve, seu Gratiam simpliciter Confessario, sive Magistro in Theologia, sive Decretorum Doctore, sive Parocho &c.

Extra

Eminentissimo & Reverendissimo Domino, Domino Cardinali Majori Pœnitentiario.

Romam

Si responsio tardaverit, iterum scribant Confessarii, ne forte sit deperdita, & nunquam Pœnitentes desperent.

C A P U T III.

De Revalidatione Matrimonii invalidè contracti.

Q. I. AN obtenta Dispensatione, ad revalidandum Matrimonium requiratur novus consensus utriusque conjugis.

R. Omnino requiritur novus consensus ex parte utriusque. Ratio est quia, ad essentiam matrimonii requiritur validus consensus ex parte utriusque contrahentis; cum igitur in matrimonio jam contracto non solum nullus fuerit consensus præstitus ab eo, qui impedimentum ignorabat, sed etiam consensus præstitus à non ignorante impedimentum, quia nempe erat inhabilis ad contrahendum illud matrimonium, consequens est novum utriusque consensus externè aliquo modo expressum, requiri. Accedit nulliter, & invalidè factum, ut non factum & invalidum reputari: *l. quoties 6. ff. qui satisfare cog. s. ille ergo consensus primò invalidè præstitus ab ignorante impedimentum, tanquam non præstitus reputabitur, adeoque erit omnino de novo ponendus: D. Th. in 4. d. 40. q. un. ar. 4. ad 6., Guttier. de Matr. c. 47. à n. 3., Sanchez. l. 2. d. 35. n. 2., Pontius l. 4. cap. 24. n. 2., & fere communiter.*

Q. II. AN ad revalidandum matrimonium post obtentam dispensationem quoad impedimentum dirimens, necesse sit certiorare de nullitate prioris matrimonii conjugem ignarum impedimenti; & quomodo.

R. I. Utique dicendum necesse esse certiorare conjugem ignarum de nullitate prioris matrimonii, ita enim apertis verbis in literis dispensationis præcipitur. Ratione etiam apertè convincitur, quia

non potest dari novum matrimonium, nisi in illud consentiat conjux impedimenti ignarus; nunquam autem potest intelligi in novum matrimonium consentire, nisi sciat primum fuisse nullum; semper cum enim credat validum, scit non posse aliud matrimonium inire. Quicumque ergo novus consensus sive verbis, sive factis præstitus ab ignorante nullitatem sui matrimonii, nihil aliud erit nisi confirmatio prioris; & per consequens si prior nullus fuit, & veluti si non fuisset emissus, ita & ejus confirmatio: *Guttier. de Matr. c. 47. à n. 4., Pontius de Matr. l. 4. c. 25. à n. 2., Tambur. tr. 4. c. 7. §. 4., & magis communiter.*

R. II. Certum est ita novum consensus exigendum à parte ignorante impedimentum, & alterius delictum, ut nullatenus istud detegatur; & ita etiam præcipitur in literis S. Pœnitentiariae. Primus igitur modus novum consensus obtinendi à parte inscia impedimenti est, si alter conjux, tempore opportuno expectato, quo videat ignorantem impedimentum ipsum amare, petat ut pro securitate suæ conscientie de novo apponat consensus, ac si nunquam inisset matrimonium; asserendo se putare verè tunc non consensisse, adeoque pro sua quiete optare mutuum novum consensus apponi. Ubi notandum bene dicere posse sine mendacio se ab initio non consensisse, consensus enim invalidus perinde se habet ac si non fuisset appositus.

Secundus modus revalidandi matrimonium est, si expectatis oportunitatibus in quibus conjux impedimenti ignarus alterum ferventi amore prosequi demonstrat, tunc iste inducat ad novum matrimonium conditionatè contrahendum; ut si diceret: ed quod me diligere demonstras, dic quæso, si nullum esset nostrum matrimonium, iterum ne me accipere intendis? Quod si ille respondeat *intendo*, simulque qui interrogavit addat *& ego*, jam novum matrimonium inatum est. Nec refert expressè nullitatem prioris matrimonii non fuisse declaratam, nam æquivalenter fuit declarata, facta mentione conditionata illius nullitatis; hoc etenim satis fuit ut novus consensus ad antiquum matrimonium non referretur, sed verè daretur ad novum contrahendum, stante conditione nullitatis: *Sanchez. l. 2. d. 36. num. 5., Gobat in Quinar. tr. 5. c. 37. à n. 132. & magis communiter contra Pontium.*

Maxima autem difficultas est in præsentia materia, an si omnibus prudenter consideratis, v. g. exiguo amore, immo contrarietate, quæ inter putativos conjuges intercedit; vel etiam suspicione, quam semper una pars habuerit, alteram nempe secum cum impedimento affinitatis ob illicitam copulam contraxisse, appareat esse rem plenam periculi & scandalorum, vel etiam à longe nullitatis contracti matrimonii mentionem facere. In hoc casu non desunt qui velint sufficere, si sola pars impedimenti conscia novum apponat consensus. At ego nescio videre quomodo tuta sit hujusmodi opinio; essentia etenim matrimonii importat mutuum contrahentium consensus, nunquam autem verificatur intervenisse consensus partis ignorantis impedimentum, utpote quia consensus jam præstitus, nullus fuit, & quod ab initio fuit nullum, idem est ac si factum non fuisset. Item nec satis intelligo quomodo revalidari possit novum matrimonium, si conjux impedimenti ignarus, novum apponat consensus cum ignorantia nullitatis prioris matrimonii; nam tunc novus consensus necessariò refertur ad consensus primò præstitum; ut supra probatum est.

Q. III. AN requiratur novus utriusque contrahentis consensus, si matrimonium fuit nullum, quia una pars scitè consentit, vel per metum cadentem in constantem virum.

R. Ad

R. Ad valorem hujus matrimonii satis est, si iterum consentiat qui scitè, vel per metum consentit. Ratio est quia, si non fuit revocatus, moraliter censetur perseverare consensus ab altero conjuge præstitus, unde ad valorem matrimonii non requiritur nisi accessio consensus illius, qui non consentit. Quod verò alterius consensus perseveret, probatur tum quia, quamvis consensus unus imbitam habeat conditionem quod alter etiam consentiat, non tamen actu intelligit cessare à consensu, si altera pars non consentiat, adeoque perseverat consensus præstitus, si non revocetur. Tum quia, quamvis consensus contrahentis matrimonium, importet traditionem proprii corporis, & acceptationem alterius, quod non verificari videtur dum alter non consentiendo non tradit proprium, neque acceptat corpus alterius, nihilominus, ut dixi, consentiens non intendit revocaret actum suæ traditionis, vel acceptationis, dum alter non consentiat; perseverante proinde virtualiter ipsius traditione, & acceptatione, completur matrimonium dum accedit verus alterius consensus. Neque dicendum re vera non sufficere consensus ab uno præstitum, quia nempe processit ex errore personæ, quam putabat habilem ad matrimonium, cum verè defectu consensus non esset talis, adeoque novum consensus esse præstandum: sicuti si quis contrahere putasset cum Titia, dum esset Caja, vel cum serva, quæ libera putaretur. Non, inquam, hoc dicendum; nam non intercessit error personæ, cum de facto quæ non consentit, habilis, & legitima fuerit pro matrimonio contrahendo, utpote nullo laborans impedimento; & aliunde defectus consensus non reddit inhabilem ad Matrimonium, sed solum impedit ne hic, & nunc verus matrimonii contractus resultet. Eo igitur accedente statim verum consurgit matrimonium: *D. Th. in 4. d. 29. q. 2. ar. 3. ad 2., S. Antonin. 3. p. tit. 1. cap. 7., Laym. l. 5. tr. 10. p. 2. c. 6. n. 2., Boss. de Matr. c. 2. n. 38. & alii apud ipsum.*

Præfatæ opinioni videntur etiam S. Canones suffragari; nam *cap. ad id de Sponsal. & Matr. dicitur*, stante cohabitatione mulieris, quæ per vim contraxerat, intelligi convalidatum ipsius matrimonium, quia cohabitando *consensisse videtur*. Item *cap. significavit de eo, qui duxit in matr. quam polluit per adulter.*, & *cap. proposuit de conjug. serv.*, dicitur convalidatum matrimonium per vim à viro contractum ratione copulæ subsecutæ, quia hæc libero equivalet consensui. Dum igitur S. Canones possunt præsumere verè postea consensisse illum, qui ab initio nulliter consenserat, nil aliud exposcunt ad pronuntiandum pro validitate matrimonii. Solet pro contraria sententia afferri declaratio Clementis VIII., at respondetur vel de ea non satis constare, vel suam opinionem ut Doctorem privatum exposuisse.

Melius autem faceret qui non præstitit consensus, si non solum iterum internè consentiat, sed etiam si consensus externè manifestet. Ratio est quia, ad valorem matrimonii requiritur ex parte utriusque contrahentis consensus externè manifestatus; cum autem prima externa manifestatio facti consensus omnino fuerit falsa, adeoque verè dici non possit per eam fuisse consensus manifestatum, necessaria videtur nova externa veri consensus manifestatio: *Pontius l. 4. c. 25. n. 2. & plures alii, contradicente Bossio num. 42. & non pauci apud ipsum.*

Q. IV. AN ad revalidandum matrimonium publice in facie Ecclesie contractum, quod tamen fuit nullum ob occultum impedimentum, necessarium sit ut contrahentes illud revalident coram Parocho, & Testibus.

R. Satis est si soli secretò iterum consentiant,

ita enim declarasse S. Pium V. testatur Navarrus, in *Manual. c. 22. n. 70. & de Sponsal. cons. 14.* Id ipsum eundem Pontificem, & S. Congregationem declarasse, asserit Fagnanus in *cap. is quis fidem de Sponsal.* Addendum in literis dispensationis nullum fieri verbum de præsentia Parochi, & testium, sicuti præcipitur in dispensatione quoad publicum impedimentum; immò præscribitur ut putativi conjuges ad vitanda scandala de novo inter se secretò contrahant.

Ratione etiam præstat quia, dum Tridentinum exigit ad valorem matrimonii præsentiam Parochi, & testium, non potuit hunc casum comprehendere. Cum igitur ideo præsentiam præfatorum decreverit, quia voluit impedire, ut qui secretò unam duxerat, cum altera publicè non contraheret, ejus dispositio in casu nostro non militat; illi etenim qui jam publicè unum matrimonium contraxit, quamvis nullum ex occulto impedimento, alteri nubere non permittitur. Porro ubi ratio, & finis legis aliquem casum nullatenus continet, neque ad illum lex extenditur: *Sanchez. l. 2. d. 37. n. 3., Navarr. cit., Gobat in Quinar. c. 37. n. 137. & magis communiter.*

Regula in praxi observanda.

Facilè variis difficultatibus, ac timoribus implicatum se videbit Confessarius, seu Parochus, si agatur de revalidando matrimonio nulliter contracto ob occultum impedimentum, dum ex diversis circumstantiis videat rem esse periculosam vel conditionatè talis nullitatis meminisse. Consideret igitur Parochus, seu Confessarius, si tunc expediat ut Confessarius ignorantis imdedimentum proponat pœnitenti matrimonii revalidationem. Prudenter igitur occasionem loquendi assumendo, posset illi repræsentare non posse non esse Deo gratum, si iterum ita cum Coniuge matrimonium contraheret, ut jam contractum nullum reputetur. Ita autem agendi hanc potest reddere rationem, quia expedit esse tutos de validitate matrimonii, si etenim ex aliquo ignorato impedimento nullum fuisset, tunc quia nec fuisset Sacramentum, nulla ex eo derivasset gratia, aliis tam necessaria ad sanctè mutuum fidelitatem servandam, ad alia matrimonii onera sustinenda, & ad prolem piè educandam. Hinc ad rem Deo gratam faciendam, consulat ut sub conditione proponat alteri iterum contrahere, si nempe defectu consensus &c. matrimonium inter eos fuisset nullum. Interim interim admoneatur conjux impedimento obstrictus, quid respondere debeat, si illi matrimonii revalidatio proponatur; & quod semper uterque cavere debet à consensu de futuro, dicendo e. g. *vellem iterum contrahere, si matrimonium nullum esset*: cum necessarius sit novus præsens consensus, ut etiam explicavi capite superiore.

QUÆSTIO VI.

De Divortio.

CAPUT UNICUM.

De Divortio.

Q. I. Quid sit Divortium, & quibus ex causis fieri possit.

R. I. In præsentia pro divortio intelligitur legitima viri & uxoris separatio, manente vinculo matrimonii validè contracti. Quamvis autem hujusmodi separatio facta sine legitimis causis, sit illicita, quia matrimonium importat individuum vitæ

E c a

10.

focietatem, licita tamen est si legitime fiat, ut conitit ex Rescriptis Alexandri III. *de divort.*, & ex definitione Tridentini *sess. 24. can. 8.* Ita autem separatio potest dupliciter fieri, nempe quoad thorum tantum, & quoad thorum & cohabitationem simul.

R. II. Causæ legitimi divortii sunt sequentes. Mutuus consensus. Lapsus unius conjugis in hæresim, vel in infidelitatem. Periculum salutis spiritualis. Sævitia. Morbus contagiosus. Adultærium.

Q. II. An ex mutuo consensu possit fieri divortium.

R. Hoc utique licitum est, cum unusquisque possit cedere juri suo; & Christus Dominus centuplum promiserit, & vitam æternam iis, qui ob ipsius amorem uxores dimiserint. Possunt igitur conjuges mutuo consensu separari, si uterque ingredi velit in Religionem: *can. scripsit 27. q. 3.*, *cap. veniam de Regular.* Item solus vir, consentiente uxore, ingredi potest Religionem, dummodo uxor remanens in sæculo propter ætatem non veniat in suspicionem incontinentiæ, & emittat votum perpetuum castitatis: *cap. uxoras de convers. conjug.*, *cap. cum sis ibid.*, & simul additur intelligi etiam debere de muliere, quod dicitur de viro. Idem dicendum si vir, consentiente uxore, suscipiat Sacros Ordines, dum ipsa voveat perpetuam castitatem sive in sæculo, sive in Monasterio: *cap. conjugatus de convers. conjug.* Demum possunt separari, vel si uterque emittat votum castitatis perpetuæ: *can. quod Deo 33. q. 5.*, *can. sunt qui dicunt 27. q. 2.*, vel si absque voto mutuo consensu velint esse continentes, cum unusquisque ad renunciandum juri suo liberam habeat facultatem: *cap. ex consensu de crimin. fals.*

Q. III. An fieri possit divortium propter hæresim, vel apostasiam à fide.

R. Id omnino licitum est parti innocenti, ut patet ex *cap. fin. de convers. conjug.*, & ex aliis capitibus statim citandis. Quia tamen in hoc casu conceditur divortium ratione periculi peccandi respectu illius, qui cum conjugate hæretico, vel infideli cohabitaret, hinc est quod si iste respiciat, teneat innocens illum admittere: *cap. 2. de divort.*, & *can. non solum num. 28. q. 1.* Solum non teneretur illum admittere, si respiceret post iudicium Ecclesiæ, & ipsa pars innocens ingredi vellet Religionem: *cap. fin. de convers. conjug.*, & *cap. de illa de divort.* Cum autem in isto capite absolute dicatur conjugem innocentem non esse cogendum post iudicium Ecclesiæ, ut ad conversum redeat, hinc aliqui putant id esse universaliter verum, etsi conjugis innocens nolit ingredi Religionem: *Sanch. l. 10. d. 15. c. 19.* Verum hoc caput *De illa concordandum est cum cap. fin. de convers. conjug.*, & *cap. quanto de divort.*, ubi innocenti conceditur non redire ad conjugem, qui respicit, solum dum velit ingredi in Religionem. Vel dicendum cum Glossa in dictum caput *De illa*, fuisse hoc caput correctum per sequens caput *Quanto &c.* Et quidem Christus Dominus *Matth. 19.* pro causa perpetui divortii solum assignat adulterium. Videatur Barbosa in *cap. quanto*, ibique alii Canonistæ.

Q. IV. An ob periculum animæ, seu incitationem ad peccatum divortium fieri possit.

R. Quamvis *cap. 2. de Divort.* solum allegetur incitatio ad deferendam fidem pro causa, qua conjugis innocens possit facere divortium, id tamen merito extenditur ad quamcumque incitationem ad grave peccatum. Ratio est quia, cuius licet jure divino anime periculum vitare, juxta illud *Matth. 5.*: *Si manus tua, vel pes tuus scandalizat te, abscinde eum, & projice abs te.* Ideo autem à S. Canonibus non fit mentio de incitatione ad alia

crimina, quia vir his inquinatus, e. g. si sit fur &c., non tolet ad ea mulierem incitare. Porro tam in hoc, quam in superiori casu potest mulier propria auctoritate à viro discedere, ad id enim quod jure divino conceditur, non indigemus pro foro interno Judicis auctoritate. Hinc *can. idololatria 5. caus. 28. q. 1.*, permittitur mulieri in similibus casibus omnino posse discedere, quæ dictio importat absque alia dispositione fieri posse: *Sanch. l. 10. d. 15. num. 6.*, & in presenti casu *l. 10. d. 17. num. 5.*, & communiter DD. apud Barbosa in *cap. 2. de divort. num. 4.* Quod si mulier ad peccatum incitata non possit in foro externo incitationem probare, adeoque cogatur etiam per centenas cum conjugate habitare, vel ad eum redire, parere non debet, si prudenter timeat in peccatum lapsuram; & ob peccatum vitandum etiam centenas patienter tolerare: *arg. cap. inquisit. de sent. excom.*, & *cap. literas de resist. Spoliat.*

Q. V. An sævitia viri præbeat causam sufficientem divortii; & an volens discedere id facere possit propria auctoritate.

R. I. Hujusmodi sævitia clarè recensetur inter legitimas causas divortii: *cap. ex transmissa 8.*, & *cap. literas 13. de resist. Spoliat.*, Et quidem iam jus naturale, quàm divinum concedunt facultatem se tuendi adversus imminens periculum vitæ, aut gravis damni. Datur igitur iusta causa divortii non solum si prudenter timeatur periculum vitæ: *arg. l. consensu C. de repud.*, sed etiam gravis verberationis, vel crudelis tractationis, hæc enim omnia causant metum cadentem in constantem virum: *Sanch. l. 10. d. 18. n. 16.*, *Pontius l. 9. c. 23. n. 5.* & communiter, *arg. dicta legis consensu 8. 2.*, & *Novell. 22. c. 15.* Nec refert uxorem commisisse culpam dignam gravis verberationis &c., nam quamvis Maritus possit uxorem correctionis causâ leviter verberare, non tamen graviter punire, quamvis culpabilem, ut docent communiter Canonistæ in *cap. Quemadmodum 25. de iurjur.*, & in presenti Sanchez *l. 10. d. 18. num. 16.*, *Pontius l. 9. c. 23. num. 5. in fin.* Et ratio est quia, gravior punire ad publicam pertinet Judicis auctoritatem, ut docet etiam *tr. 10. q. univ. cap. 3. quæst. 1.*

Constat ex dictis levia verbera non dare iustam causam divortii, & docent communiter DD. cum Glossa in *can. sicut 39. caus. 7. q. 7. v. judicari.* At neque gravis verberatio præterita iustam præbet causam divortii, quando prudenter non timeatur iterum à conjugate ad eadem verbera redeundum; si etenim conjugis, quæ gravia verbera passa est, deberet post discessum iterum redire ad suum virum, quoties iudicari posset emendatus, multo magis deberet non discedere, quando posset iudicare iterum ad sæva verbera non rediturum: *Sanch. l. 10. d. 18. num. 16.*, *Guttier. l. 1. can. 99. c. 24. num. 9.*, *Laym. l. 5. tr. 10. p. 3. c. 7. num. 17.* Tunc autem iudicari posset ad verbera non rediturum, quando aliàs pacifice habitare solet cum uxore, & solum graviter illam læsit ob insolitam iram, perturbationem &c. Item non resultaret causa timendi iterum eandem læsionem, etsi de novo minaretur eadem gravia verbera, quoties constaret non solere minas exequi: *Sanch. num. 13.*, *Mascard. de probat. concl. 1379. à num. 2.*, *Menoch. de Arbitr. centu. 2. cas. 140. n. 2.*

R. II. Si re vera adsit periculum gravis læsionis, & periculum sit in mora, ut ordinariè evenire solet, potest uxor propria auctoritate à viro discedere, habet etenim hoc ab ipsa natura, unicuique concedens jus defensionis, quæ in presenti consistit in fuga: *Guttier. l. 1. can. 99. c. 28. num. 8.*, *Laym. l. 5. tr. 10. p. 3. c. 7. num. 18.* Quamvis autem, petente viro uxorem, innuant canones supra citati post sufficientem cautionem esse illi reddendam,

id

id tamen puto esse verum solum, dum plenè probata non sit sævitia viri; nam si de ea plenè constiterit, videretur imprudenter fides præstari ipsius cautioni: & aliunde *cap. ex transmissa 8. de resist. Spoliat.* dicitur omnino removendum uxorem, cujus securitati non possit sufficienter provideri: *Pontius l. 9. c. 23. n. 6.*, & alii apud ipsum.

Demum notandum, quod sicut sævitia viri legitimum præbet causam divortii, ita dicendum de sævitia uxoris insidians vitæ mariti &c., non minus etenim jus naturale dat facultatem mulieri se defendendi per separationem à Marito, quàm Marito per separationem ab uxore: *Sanch. l. 10. d. 18. num. 8.*, *Palas de Sponsal. d. 7. p. 6. §. 9. num. 6.*, & communiter. In Sacris autem Canonibus solum mentio fit de sævitia viri, quia in viris frequentior est; id autem non limitat ipsorum dispositionem, quoties eadem ratio militet respectu sævitie mulieris.

Q. VI. Quando ratione morbi celebrari possit divortium.

R. Si Conjugis sanus sciverit ante matrimonium alterum laborare morbo contagioso, & nihilominus illi nupserit, nec potest velle separationem, quoad habitationem, nec debitum negare, quia convincitur scienter acceptasse periculum infectionis. Item si ex alterius morbo contagioso conjugis sanus non subiaceat iudicio Medicorum periculo gravis infectionis, irrationabiliter vellet vel negare debitum, vel ab habitatione separari: *cap. 1. c. 2. de Conjug. Lepros.* Potest verò non solum negare debitum, sed etiam velle ad habitationem separari, quoties ex sola cohabitatione illi imminet grave infectionis periculum. Ratio est quia, non potest iudicari conjuges, ante matrimonium ignaros alterius infectionis, voluisse se obligare ad cohabitandum cum tanto periculo, quia jus naturale dicit prius consulendum proprio individuo: *Navar. in Man. c. 16. n. 25.*, *Sanch. l. 9. d. 24. n. 17.*, *Barbos. in cap. 2. de Conjug. Lepros.*

Q. VII. An ratione adulterii divortium fieri possit; & quam certitudinem habere debeat de eo, qui vult divortium instituire.

R. I. Constat de jure divino fieri posse divortium ratione adulterii; nam *Matth. 19.* dicitur: *Quicumque dimiserit uxorem, nisi propter fornicationem, & nubet, ex quo patet propter fornicationem, quæ in conjugibus semper est adulterium, licet uxorem dimittit: Id etiam concedit jus Ecclesiasticum: cap. significasti 4. c. 1. ex literis 5.*, *cap. gaudemus 8. de divort.* Par autem est quoad hoc jus viri, & mulieri: *arg. can. fin. caus. 32. q. 5.*, *can. si quis uxorem ibi q. 1.*, & *can. placuit q. 7.*, & communiter DD. Ratio autem est, quia fides conjugalis non minus exposcit maritum non dividere cum alia carne suam, quàm uxorem cum alio; unde si potest maritus facere divortium propter adulterium uxoris, idem jus competit uxori propter adulterium mariti.

R. II. Ratione cujuscumque copulæ sive naturalis, sive innaturalis, quæ intercedit in sodomia, & bestialitate, sive sit activa, sive passiva, institui potest divortium: *arg. can. meretrices 32. q. 4.*, & *can. Dixit Dominus 16. q. 1.* & communiter. Ratio est quia, in omnibus dictis casibus dividitur caro contra fidem matrimonii, quæ est ratio instituendi divortium. Hinc non datur sufficiens divortii causa, si mulier patiatur oscula, & etiam tactus impudicos cum proprio & alieni corporis pollutione; quamvis enim hoc sit contra fidem matrimonii, non tamen importat divisionem carnis. Accedit materiæ divortii, utpote odiosam, esse limitandam. Neque quoad hoc attendendum jus civile ob præfatos tactus concedens divortium, nam cause matrimoniales secundum canones regulan-

dæ sunt: *Sanch. l. 10. d. 4. à num. 9.*, *Laym. l. 5. tr. 10. p. 3. c. 7. num. 7.*

R. III. Cum in dubio semper melior sit conditio possidentis, sequitur quod cum conjugis, de qua est suspicio adulterii, sit in possessione matrimonii, non sit eâ expoliandus propter merum dubium, seu suspicionem adulterii. Quod si *can. dixit Dominus 2. caus. 32. q. 1.* videretur admitti divortium propter solam adulterii suspicionem, dicendum est ibi fermonem esse de suspicionem violenta, ex qua etiam in foro externo conjugis, de quo suspicatur, condemnaretur: puta si repertus fuerit exutis vestibus cum persona diverli sexus; si in eodem lecto; si in loca tam secreto, ut concurrentibus aliis circumstantiis, bene præsumi posset tale crimen intervenisse: *arg. cap. literis 12. de præsumpt.*

Q. VIII. An detur iusta causa divortii ratione copulæ, quam uxor per vim, seu metum passiva est.

R. I. Si verè, muliere omnino reluctante, per vim oppressa sit, non intervenit iusta causa divortii; nam subire non debet poenam ratione adulterii materialis, sive inculpabilis, quale est dum vi opprimitur, ut cum Glossa communiter recepta in *can. ita ne 3. caus. 32. q. 5.* communiter docent DD. Nec obstat mulierem vi oppressam fuisse, quia noluit obedire Marito fugam suadenti. Non, inquam, hoc obstat, quia id non tollit re vera vi oppressam fuisse, adeoque adulterium non esse illi voluntarium: *Sanch. l. 10. d. 5. n. 14.* Eo quod autem solum adulterium voluntarium, seu graviter culpabile præbeat iustam causam divortii, hinc non potest vir discedere ab uxore, si alter illam fraudulenter sub specie mariti cognovisset: *can. in lectum 6. caus. 34. q. 1. c. 2.* Idem dicendum, si alteri nupserit, quia putabat Maritum esse defunctum, dummodo statimac vivum cognoverit, à secundo discesserit: *Sanch. l. 10. d. 5. n. 11.*

R. II. Si mulier patiatur copulam non ex violentia, sed ex metu, potest vir contra eam divortium instituire. Ratio est quia, quamvis adulteretur ex metu cadente in constantem virum, non definit adulterium esse illi voluntarium, & culpabile, adeoque præbet causam sufficientem divortio, ut communissimè docent DD. cum Sanchez *n. 16.* Merito autem dicitur in tali casu virum debere ex charitate injuriam remittere, si alias non habeat causas ab uxore discedendi.

Q. IX. Quando non liceat facere divortium ratione adulterii, quamvis graviter culpabilis.

R. Vir non potest facere divortium, si adulterium suadeat, vel in ipsum consentiat, ut docent communiter DD. cum Glossa in *cap. discretione 6. de eo qui cognov. consang. uxor.* Et ratio est quia, ut dicitur in citato capite *discretionem: adulterium non potest objicere, qui uxorem adulterandam tradidit.* Nec opus est virum expresse consentire, sed satis est si tacite; nam taciti & expressi idem est iudicium: *l. Com quid ff. si certum petat.* Tunc autem tacite consentire intelligeretur, quando posset facile prohibere, & non prohiberet, juxta *reg. 43. de reg. jur. in 6.* Quod puto verificari etiam de uxore, quando re vera posset commodè contradicere: *Pirhing. de Divort. n. 11. cum Aversa &c.* Nihilominus difficultas silentium uxoris sumitur pro consensu, cum tacere soleat ob timorem viri. Ita etiam silentium viri non sumitur pro consensu, quoties tacet ob metum gravis mali, quia e. g. timet grave damnum sibi inferendum à viro potente cum sua uxore peccante: *Sanch. l. 10. d. 5.* Non censetur pariter consentire, quoties tacet, ut adhibitis testibus, probare possit adulterium; hoc enim non est illud velle, sed solum uti mediis ad illud in iudicio probandum, ut possit uxorem adulteram repellere: *Pirching. numer. 12. Pu.*

citabilis odii inter ipsos conjuges, gravium rixarum inter utriusque consanguineos, detractio- num &c. Insuper si filii adsint, ex divortio Pa- trum ipsorum educationi quam maximum præ- judicium inferitur. Disponunt quidem leges in ta- li casu filios sive masculos, sive foeminas edu- candos apud Patrem, si non sit minus idoneus, Ma- tris expensis, si locuples sit, quando hæc dederit causam divortii, sive apud Matrem, Patris expen- sis, si ipse, & non uxor, fuerit culpabilis: *Auth. si Pa- ter C. divort. fact., Novell. 117. c. 7., Gultier. can. 99. l. 1. c. 24. numer. 19., Laym. l. 5. tr. 10. p. 3. c. 7. numer. 19.* At si educentur filii apud Patrem, quantumvis idoneum, nunquam satis providebitur ipsorum educationi: & maximè foeminarum, quia suis distractus negociis, nunquam satis pote- rit vigilare. Si verò apud Matrem educentur, hæc non poterit satis illos cohibere, à vitii im- munes fervare, maximè masculos, qui facti gran- diusculi non solent Matrem timere, neque hæc potest satis scire quò pergant, ubi & cum quibus morentur &c. Demum notet Confessarius non so- lum dissuadendum, sed omnino impediendum, di- vortium, quoties conjux innocens nocentem ex- pellendo esset in periculo incontinentiæ, tenetur etenim adhibere media ad se præservandum à pec- cato; quapropter si non potest se continere, te- neretur etiam post expulsiōem revocare conjugem ejectionem, quamvis ratione adulterii ab eo perpe- tuum divortium fecisset.

QUESTIO ULTIMA.

De Debito Conjugali.

CAPUT UNICUM.

De debito Conjugali; & de dispensatione super impedimento ipsum debitum petendi.

Q. AN actus conjugalitatis sit actus bonus; & an fiat culpabilis, si exerceatur ratione vitandæ fornicationis, seu causâ sanitatis, aut voluptatis.

R. I. Cum Apostolus ad Hebr. 13. hæc habeat: *Honorabile connubium in omnibus, & iborum immaculatus*, consequens est bonum per se esse actum conjugalem, adeoque & meritorium. Constat autem bonum esse, & meritorium quoties impere- tur à Religione, dum nempe exerceatur ad pro- creandam sobolem, quæ Deum colat; vel à Vir- tute Justitiæ, dum scilicet ad reddendum debi- tum exerceatur.

R. II. Si exerceatur ratione vitandæ fornicationis, putat *S. Th. in 4. d. 31. art. 2. ad 2.*, esse peccatum veniale, quia præmittitur finis ob quem institutum est matrimonium; neque enim institutum est ob finem vitandæ fornicationis, nisi secundum indulgentiam, ut habet Apostolus *1. ad Cor. 7.* Cum *S. Thoma* sentit *S. Augustinus in Enchir. c. 78.*, & *de bon. conjug. c. 6. & 10.*, *S. Gregor. 3. p. Pastoral. admonit. 28.* Non paucis verò Theologis, quos sequitur *Leander disp. 25. q. 15.* placet in hoc nullum intervenire peccatum, ut- pote quia finis est bonus, quamvis sit in tali actu aliqua imperfectio, eò quòd præmittatur finis principalis, ad quem de sua natura tendit matri- monium. Eadem ratione quia scilicet finis sani- tatis honestus est, plures, quos sequitur *Sanct. l. 9. disp. 10.*, putant vacare omni culpa actum conjugalem ob eundem finem exercitum. Illis tamen refutatur *S. Thomas loc. cit. in respons. ad 4.*, *D. Antonin. 2. p. tit. 1. c. 20. §. 11.*, & non pauci Theologi, cum intervenire videatur culpabilis

deordinatio, dum usus matrimonii ordinatur ad finem nullatenus à natura intentum, quantum- vis honestum.

R. III. Non vacat culpâ veniali exercere actum conjugalem causâ delectationis. Ratio est tum quia, tunc non ordinatur in finem honestum, unde non potest dici omnino licitus: tum quia in- tervenit hæc deordinatio, scilicet intendi ut finem, quod institutum est à natura tanquam medium; delectatio etenim posita est in actu conjugalitatis ut medium ad faciendum illum exercendum. Hinc *Innocentius XI.* sub num. 9. sequentem damnavit propositionem: *Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum penitus caret culpâ, ac defectu veniali.*

Q. II. An obligatio reddendi debitum Conju- gi petenti sit sub gravi præcepto; & an apponi possint impedimenta ad illud reddendum.

R. I. Cum ratione matrimonii vir acquirat do- minium corporis uxoris, & è contra, consequens est dari obligationem reddendi debitum Conju- gi petenti; unde ait *Apostolus 1. ad Cor. 7.*: *Uxori vir debitum reddat: similiter autem & uxor viro.* Omnes autem concordant hanc obligationem esse ex genere suo gravem, tum ratione sui, quia est de re gravi; tum ratione inconvenientium, quæ ex ip- sius negatione possunt oriri, odii nempe, inconti- nentiæ &c., quamvis aliz causæ ob verecundiam prætaxantur. Potest autem denegatio debiti nul- lum esse peccatum, vel solum veniale in sequen- tibus casibus. Primò, si conjux solum blanditiis peteret, nisi ita ob verecundiam petat; dum enim petit solis precibus, & blanditiis non videtur vel- le saltem plene uti jure suo. Idem dicendum, si qui petit, rogatus facilè desistat, nam tunc cedit juri suo. Secundò, si ad breve tempus redditio debiti differatur, puta si usque ad noctem, dum tamen non sit in petente periculum incontinentiæ. Tertio, si dum absit tale periculum, raro negetur, quod considerandum est juxta majorem, vel minorem frequentiam, qua ab altero petitur. Aliqui volunt non esse obligationem saltem sub gravi reddendi, ne multiplicentur filii, dum Parentes non possunt illos alere. At huic opinioni non adhaereo; nam nolle unquam reddere, redderetur nimis grave petenti: si verò aliquando reddendum est, tunc ex rariore usu matrimonii facilè foemina concipiet, utpote quia magis appetet venere: *Sanct. l. 9. d. 25. a. n. 1.*, *Bonac. de matr. q. 4. p. 1. n. 12.*, *Laym. tr. 10. part. 3. c. 1. num. 16.* Quando autem ex aliis capitibus liceat debitum denegare, in sequentibus explicabitur.

Cum autem non adfit obligatio reddendi debi- tum, nisi aliquis conjugum petat, observandum cum *S. Th. in 4. d. 31. q. 2. ar. 2. & d. 32. q. un. a. 2. q. 1. ad 1.* tripliciter intelligi debitum peti. Primò, dum petitur verbis expressis. Secundò, dum pe- titur signis, quamvis ob verecundiam expressè non petatur. Tertio, dum petitur interpretativè, quando nempe aliquis conjugum obtendit se ver- sare in periculo incontinentiæ; nam tunc inter- pretandum est debitum exigere, illique est suc- currendum ab altero conjugum tum ratione fide- litatis, qua debent à se invicem removere omnem pravam libidinem; tum ratione charitatis, qua- opitulandum est proximo, maximè in gravi spiri- tuali periculo constituto.

Quæ dixi de obligatione reddendi debitum, in- telligenda sunt post elapsam primum bimestre; nam intra illum jus dat facultatem non reddendi debitum, ut conjuges deliberare possint an ingre- di velint Religionem: *cap. ex publico de convers. conjug.*

R. II. Omnino certum est non licere conjugi liberè ponere impedimenta proximè impediencia redditionem debiti, qualia sunt simul non habita- re,

re, vel si vir crebrè se polluat, seu alias cog- noscat, unde fiat impotens ad reddendum debi- tum conjugale. Et ratio est quia, lex imponens aliquam obligationem imponit etiam apponere me- dia ad eam adimplendam, adeoque & ad ea non impedienda. Hinc reddens se impotentem ad red- dendum debitum conjugale, cum aliis peccando &c. dupliciter peccat, quatenus nempe facit actum pravum, & quatenus violat legem justitiæ illi præ- cipientem, ne se reddat talis mediis impotentem.

Quòd si sermo sit de mediis ex se licitis, pu- ta jejuniis, aliisque penitentiis, quibus caro mace- ratur, puto esse distinguendum. Si hæc sub nul- lo cadant præcepto, puto omnino ab eis abstinere debere illum, qui ratione vapandum est reddi im- potentem; neque enim vacandum est operibus consilii, quando impediunt satisfacere operibus justitiæ. Si verò talia opera cadant sub præcepto, puta servare jejunia Ecclesiæ &c., tunc videndum est an finis in circumstantiis, quibus præceptum fortius obliget ad opus incompossibile cum jeju- nio. Hoc utique præceptum daretur, quando dum vir jejuniis se redderet impotentem, uxor esset in periculo incontinentiæ; nam tunc non solum ur- get præceptum justitiæ reddendi debitum, cum tunc certè uxor habeat jus ut sibi reddatur quod petit, sed etiam charitatis, quæ vult subvenien- dum proximo existenti in gravi periculo peccan- di: hæc autem præcepta absque dubio strictius obligant, quam præceptum positivum jejunii. Ul- terius non potuit esse mens *S. Matris Ecclesiæ* in talibus circumstantiis obligare ad jejunium. Dum verò uxor non esset in periculo incontinentiæ, crederem vigere obligationem jejunii, quamvis ex eo vir ad tempus redderetur impotens ad reddendum debitum, nam non videtur uxor habere jus petendi, quoties hoc impediatur observantiam legis Ecclesiæ; atque cum hoc onere dicendum est ma- trimonium contraxisse, ut scilicet Ecclesiæ præcepta servarentur: Dixi, si ad tempus impotens reddatur; si etenim observando longum jejunium, pu- ta quadragesimale, vel omnino, vel valde impo- tens ad debitum reddendum redderetur, rariùs, seu mitius deberet illud jejunium observare. Ratio est quia, saltem lex Charitatis obli- gat ne alteri matrimonium reddatur valde grave, quòd sequeretur si vir jejunando non posset nisi raro reddere debitum, eaque lex prævalet præcep- to Ecclesiæ. Præterea facilè accedere potest periculum incontinentiæ respectu illius, cui ra- rò redditur debitum. Quod autem dixi de vi- ro sunt etiam de uxore intelligenda. Pariter ju- xta præfatas distinctiones volo intelligenda, quæ exemplificando dixi *Tr. 9. q. 2. c. 2. reg. 1.*

Q. III. Quando non liceat petere ratione tem- poris; quamvis liceat reddere.

R. Primò, videtur non licere petere in præcipuis anni Solemnitatibus, & esse peccatum veniale tunc petere debitum, quia valde distrahit ab oratione, aliisque operibus spiritualibus, quibus Conjuges tunc insistere debent: *can. proposuisti 2. d. 82.*, *can. si caus. 33. q. 4.*, *c. quotiescumque ibid.*, *Nicolaus Papa ad Conf. Bulgar. c. 39.*, *D. Th. in suppl. q. 64. a. 5.*, *D. Bonac. in 4. d. 32. a. 3. q. 2.*, *D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 20. §. 11.* Hæc autem rationes etiam probant non licere sine levi culpa petere, quando recipienda est, vel paulò ante recepta fuit Eucharistia; nam usus conjugii nimis divertere habet ab actuali devotione, tunc temporis necessariò exercenda. Verùm aliis placet per se nullum esse peccatum usum conjugii in præcipuis anni Solemnitatibus; nam non constat aliquo jure prohiberi, & solum importare quandam indecentiam, si eo tempore exerceatur. Idem dicendum videtur, si exercea- tur ea die, qua recipienda est *S. Eucharistia*,

dummodo non causet talem mentis evagationem, ut irreverenter foret accipienda. Ego autem ne- scio concipere quomodo excusari posset à veniali irreverentia illum, qui paulò ante, vel paulò post susceptam Eucharistiam copulam cum uxore ha- beret.

R. II. Non pauci dicunt continere culpam ve- nialem usum conjugii quo tempore uxor gravida est: *can. si causa 33. q. 4.*, *can. origo ibid.*, *can. non solum 9. 7.* Et ratio est quia, tunc intendi non potest fi- nis principalis matrimonii, qui est prolis procrea- tio. Cessante verò periculo abortus, non esse ni- si culpam venialem, docet *D. Th. in 4. d. 31. in ex- post. text.*, & *D. Antonin. 3. p. tit. 1. c. 20. §. 4.* Huic verò opinioni necessariò refragari debent ii, qui affirmant exerceri posse absque omni peccato, etiam prolis procreatio non intendatur, dummodo alter honestus finis, qualis e. g. est vitare fornicatio- nem, intendatur: *Salman. tr. 9. c. 16. p. 5. num. 78.* & alii apud ipsos.

R. III. Actus conjugii tempore menstrui, vel puerperii exercitus, ratione immunditiæ, & in- decentiæ non videtur culpâ vacare: *Salman. nu- mer. 76.*, *Leander disp. 25. q. 22.* aliique apud ipsos. Quidam autem docuerunt esse peccatum mortale, propter grave damnum lepræ, quam patitur pro- les, si mulier eo tempore concipiat. At commu- niter hæc opinio rejicitur, quia difficile est eo tem- pore mulierem concipere, vel si concipiat, prolem leprâ infectam orituram. Solum apparet peccatum mortale in actu conjugalitatis exercito paulò post par- tum ob grave periculum sanitatis uxoris. Seclu- so præfato periculo, aliqui volunt neque interce- dere culpam venialem, si conjugium in casibus præfatis exerceatur; neque etenim illis satis probari videtur eam materialem immunditiam esse contra Dei legem: *Anton. à Sp. S. tr. 1. disp. 9. sect. 2. n. 602.*

In præfatis autem causis saltem ut plurimum li- cebit alteri conjugi reddere, ut magis explicabo quaesito sequenti, & docent *S. Th. in 4. d. 31. q. 1. ar. 2. q. 2. & 3.*, *D. Antonin. 3. p. tit. 1. c. 20. §. 5.*

Q. IV. Quando non liceat petere ratione mo- di innaturalis, quamvis alteri reddere liceat.

R. Certè non licet petere sine gravi culpa exer- cendo copulam cum periculo effundendi semen extra vas, nam tunc impediretur generatio, seu exerceretur actus contra naturam. Item certum est non posse absque gravi culpa etiam solum in- choatè exerceri actum conjugalem extra vasa nat- uralia, ut dixi *tr. 12. cap. ult. quas. 3.* Quæstium ergo præfens est de petitione debiti exercendi quidem in vase naturali, sed modo innaturali, v. g. stans &c., cum modus naturalis exerceendi actum conjugalem sit, quòd vir sit incubus, & mulier succuba. Utrique igitur conjuges nullate- nus peccarent, quando, interveniente justâ cau- sâ, modo præfato actum conjugii exercerent, pu- ta ob cavendum periculum abortus, vel ob corpo- ris dispositionem, qua minus sint apti ad exercen- dam copulam. Dum verò nulla intercedat causa, exercendi actum conjugalem modo innaturali, semper adert aliqua culpa, intervenit enim mor- talis difformitas non observando modum à natura institutum. Quia tamen hoc leve est, ideo com- munitè dicitur non excedere culpam venialem: *S. Antonin. 3. p. tit. 1. c. 20. §. 3.* Monet autem hic Sanctus uxores, ut quantum fieri potest, viros ab ita congregiando divertant; & si hoc fieri non- possit, & timeant verbera, vel aliud malum, tan- dem consentiant.

Q. V. Quando non liceat copulam Conjugatis ratione affinitatis, seu cognationis spiritualis.

R. I. Si Vir peccet cum Consanguinea Uxoris in primo, vel secundo gradu, eò quòd fiat suæ Uxori affinis, non potest amplius petere debitum:

cap. de eo qui cogn. conf. uxor. sua; unde si petat, quia petit copulam incestuosam, graviter peccat: D. Th. in 4. d. 34. ar. 5. Debet tamen reddere, quia ipse delictum officere non debet Conjugi innocenti; cap. discretionem ibid.

Quod si uterque Conjug ex copulis habitis cum consanguineis alterius, facti sint ad invicem affines, neutri licet aut petere, aut reddere, quia uterque in poenam delicti privatur jure suo; cap. discretionem de eo qui cogn. &c. Idem aliqui dicunt, dum Conjug commisit incestum cum consanguineo alterius, sed de consensu illius; cum etenim tunc uterque conjug sit culpabilis, videtur in nullo ipsorum remanere jus petendi, adeoque nec reddendi copulam, quæ esset incestuosa. Id tamen ab aliis non admittitur, quia cum simus in odiosis, non est sine textu expresso adstruenda hæc privatio juris petendi respectu consentientis; Salm. tr. 9. c. 15. n. 25. Item si conjuges facti sint affines malitiosè, animo scilicet se defraudandi debito conjugali, tunc non cessat in illis obligatio reddendi; arg. cap. si vir de cogn. Spir., ubi asseritur fraudem & malitiam nulli patrocinari debere.

Cæterum non privaretur jure petendi Vir, si peccaret cum consanguinea uxoris in tertio, vel quarto gradu, nam tunc non evaderet affinis suæ uxoris, utpote quia affinitas, quæ oritur ex copula illicita, de jure Tridentini secundum gradum non excedit, ut suo loco dictum est. Quæ dicta sunt de viro peccante cum consanguinea uxoris, eodem modo valent, si uxor peccet cum consanguineo marito.

Ut autem ex hoc incestu oriatur privatio petendi debitum, sequentia debent verificari. Primum, quod copula cum consanguinea conjugis adeo fuerit perfecta, ut ex ea oriri poterit affinitas, eo modo quo dixi supra q. 4. cap. 3. quæst. 9. Aliquibus nihilominus videtur ad incurrendam poenam privationis petendi fat esse, si sequatur incestus per solam penetrationem vas muliebris, quamvis ibi vir semen non effundat, nam dicunt tunc sufficienter dari incestum, cujus ratione hæc poena inducta est. Nihilominus quia versamur in poenalibus, adeoque strictior facienda sit interpretatio, bene sustineri potest prima sententia; Sanch. l. 7. d. 15. num. 10. Deinde Incestus debuit esse culpabilis, unde non privaretur jure petendi uxor vi oppressa, ubi etenim culpa non est, neque locus habet poena; arg. cap. discretionem cit. & communiter DD.

Tertio, ad hanc poenam inducendam oportet incestum fuisse scienter commissum; cap. 1. De eo qui cognovit consang. uxor.: ubi autem non inducitur poena nisi ex crimine scienter commissio, sufficit etiam ignorantia crassa, & supina ad excusandum à tali poena, ex dictis tr. 4. q. 1. c. 5. quæst. 1. resp. 4. unde non privaretur jure petendi vir, qui ex ignorantia etiam crassa, & supina, adeoque graviter culpabili, nesciret se cum consanguinea uxoris peccare; Sanch. l. 9. d. 32. num. 47. & communiter. Iste autem Doctor sub num. 50. vult solam ignorantiam non excusare à poena privationis juris petendi debitum. Verum juxta dicta tr. 1. q. 2. c. 3. quæst. 3. resp. 2. putarem ignorantiam talis poenæ ab eadem incurrenda excusare, extraordinarium enim est hanc poenam annexam esse tali delicto, adeoque rationi consonum videtur ab ea eximi illam ignorantem. Accedit omnes fateri hanc opinionem esse probabilem, & proinde tunc in praxi tuto amplecti posse; nam omnes dicunt in poenalibus benigniora esse sequenda, & in odiosis strictiorem faciendam interpretationem.

Quarto, contra eundem Sanchez & alios, puto non privari jure petendi debitum uxorem, quæ ex metu cadente in constantem virum consentit

in copulam cum consanguineo Mariti. Quamvis igitur hæc peccet violando legem Dei, & naturæ, non est dicendum peccare contra legem Ecclesiæ, quæ non solet velle suas leges obligare cum gravi incommodo, quod de se annexum non sit illarum observantiæ: dum autem non violat legem inducentem talem poenam, nec dicendum est eadem poenâ obstringi. Immo quamvis peccaverit peccato fornicationis, non peccavit peccato incestus, utpote quia extra gradum jure naturæ prohibitos, hoc confurgit, eò quod violetur Ecclesiæ lex interdicens copulam cum talibus consanguineis; unde si in talibus circumstantiis eadem lex non violetur, nec interveniet peccatum incestus; Pontius l. 10. c. 17. n. 6., Bonac. q. 4. p. 2. n. 5.

R. II. Ratione cognationis spiritualis non oritur privatio juris petendi debitum; quapropter eo non privaretur Pater, qui extra casum necessitatis proprium filium baptizaret. Quidquid igitur in appositum statutum videatur can. 1. can. si quis 2., can. 3. caus. 30. q. 1., certum est cap. si vir 2. de cognat. spiritual. aperte sanciri non esse separandos conjuges, sive ex ignorantia, sive ex malitia, factos spiritualiter affines, itemque subditur: nec alter alteri debet debitum subtrahere; & cum indifferenter de utroque dicatur debitum reddere debere, consequens est in utroque supponi jus petendi. Addenda illa ratio reflexa, qua dicitur odia esse restringenda, adeoque in hoc casu non inducendam talem poenam, cum de ea ex jure sufficienter non constat; Coninch. d. 34. dub. 8. num. 69., & alii, quos sequuntur Salmanticenses tr. 9. cap. 15. p. 3. n. 24.

Q. VI. Quid agendum quoad petitionem, vel redditionem debiti, dum constat de nullitate matrimonii, vel dubium adest de illius validitate; & an inducatur tale dubium, si unus testificatur de nullitate contracti matrimonii.

R. I. Si constat de matrimonii nullitate, non licet petere, vel reddere. Ratio est quia, qui redderet alteri conjugi, cui ignota esset hæc nullitas, dum ipsi constat de matrimonii nullitate, sciret se accedere ad non suam, adeoque habere copulam fornicariam, quæ nunquam licita est; D. Th. in 4. d. 27. q. 1. ar. 2. q. 4. in fin. Hinc cap. Inquisit. de sent. excomm. dicitur de tali conjuge, debere potius excommunicationis sententiam humiliter sustinere, quam per carnale commercium peccatum operari mortale.

R. II. Quoad dubitantem de valore matrimonii, diversimodè discurrendum est. Si unus tantum Conjugum dubitet de valore matrimonii bona fide contracti, ante adhibitas sufficientes diligentias, si ex eis fructus speretur, non potest petere, sed tantum reddere debitum. Non potest, inquam, petere quia, sicut nemo jus habet utendi aliqua re tanquam sua, si dubium illi superveniat an verè illa res sua sit, antequam faciat sufficientes diligentias ad dubium superandum, ita dubitans de valore matrimonii non poterit petendo velle uti altero conjugate tanquam suo. Bene tamen reddere poterit alteri non dubitanti, hoc etenim non est velle uti eodem conjugate tanquam suo, sed obedire alteri habenti jus certum ad petendum, quo expoliari non potest propter suas rationes incertas de nullitate matrimonii hæc etenim cedere debent juri certo; cap. Dominus de secund. nupt. & cap. Inquisitionis §. fin. de sent. excomm. Si verò uterque conjug dubitet de valore matrimonii, neutri, antequam adhibeant sufficientem diligentiam ad deponendum dubium, licebit petere, aut reddere. Non utique petere ex dictis immediatè ante; sed neque reddere, quia cum uterque dubitet, nemo habet jus certum petendi, adeoque non potest se exponere periculo fornicandi.

Post.

Postquam verò adhibite sunt sufficientes diligentias, observandum quòd si dubitans adveniat rationem probabilem, qua assentiatur nullitati, non verò rationem probabilem, qua assentiri possit valori matrimonii, tunc petere non potest; nam habet quidem rationem qua nullitati sui matrimonii assentiatur, non autem qua validitati assentiatur. Bene autem, ex dictis paulò ante, potest reddere alteri conjugi non dubitanti; S. Th. in 4. d. 41. q. unic. ar. 5. q. 1. ad 3., Sanch. de Matr. l. 2. d. 43. num. 3., Bonac. q. 4. p. 4. à num. 4. Si verò post adhibitam sufficientem diligentiam pro neutra parte videat habere rationes probabiles, vel pro utraque parte habere rationes probabiles, pro validitate nempe & invaliditate, tunc qui remanet in tali dubio potest petere, & reddere, illud deponendo, ea ratione quòd melior sit conditio possidentis. Item ipsius ignorantia reputanda est invincibilis, utpote quæ adhibitis diligentias vinci non potest; Sanch. d. 41. num. 45., Bonac. num. 5., Anton. a Sp. S. disp. 9. num. 634.

Si verò Matrimonium ab initio mala fide, cum dubio nempe impedimenti, ab utroque contractum sit, poterunt reddere, & petere, quoties adhibent diligentiam adinventam rationem verè probabilem pro tali dubio deponendo; Enrig. l. 11. cap. 11. num. 5. At supposito talem rationem non advenire, neuter potest petere, quia neutri favoret possessio, utpote qui inceperunt mala fide possidere; sicut & neuter potest reddere, in tantum enim reddere possent, in quantum redderent habenti jus petendi. Ex hoc autem sequitur eum, qui mala fide contraxit, nempe cum dubio, reddere debere alteri, si absque dubio contraxerit; quia iste habet jus certum ad usum matrimonii, quamdiu de ipsius nullitate non constat; cap. Dominus de secund. nupt., Sanch. cit. n. 2., Bonac. cit. num. 10.

R. III. Ad dubitandum de nullitate matrimonii, non satis est, si unus conjugum dicat ab initio non consentisse, cum verosimilius sit modò mentiri, quàm dum contraxit matrimonium; cap. per tuas de probat. Secus esset, si aliud suaderent circumstantiæ; ut si id assereret in periculo mortis; si ex conscientia angustis, maxime si adderet juramentum, & paratus esset iterum matrimonium revalidare &c. Sanch. l. 2. d. 45. n. 3., Bonac. q. 4. p. 4. num. 19. Item non habetur prudens ratio dubitandi; ex dicto personarum, quæ fidem non mereantur, vel ex fama proveniente ab incerto Authore, iis enim imprudenter crederetur; Sanch. l. 2. d. 45. num. 29., Bonac. num. 20. Demum dictum unius etiam fide digni, & jurantis, non inducit necessitatem, ut post contractum matrimonium illi credatur, maxime in proprium præjudicium; cap. à nobis de test. & attestat., & idem dicas de fama publica ab uno Authore derivante; Sanch. num. 25., Bonac. cit. Dum verò agitur de matrimonio contrahendo, dictum unius fide digni dat motivum prudens ultra non procedendi, antequam fiat sufficientis diligentia ad veritatem investigandam.

Q. VII. Quid agendum quoad redditionem, & petitionem debiti, si Conjuges habeant votum castitatis, vel ingrediendi Religionem.

R. Si aliquis emisit votum castitatis vel ante matrimonium, vel post contractum matrimonium, antequam obtineat dispensationem nullatenus potest petere, quia juxta hanc partem potest votum observare. Ubi etiam observandum ante consummationem Matrimonii non teneri ingredi Religionem, ut ibi plenè possit votum observare; nam ultraquamquod ejus votum non fuerit de ingrediendo Religionem, neque censetur se voluisse obligare ad illud plenè servandum medio magis

arduo, quàm sit observantia castitatis; Extra. Anriqua Jo. 22. Sat proinde est, si non petat, & peccati commissi poeniteat, si post votum contraxit matrimonium. Cæterum reddere tenetur conjugi petenti, quoties is jus habeat petendi; nam tunc obligationem habet reddendi. Ratio autem est quia, obligatio reddendi debitum est rigorosè justitiæ, cum oriatur ex mutua corporum traditione, unde vincit obligationem voti, quæ oritur ex simplici promissione; atque ita qui vovit, reddere tenetur; cap. quidem, cap. placet de convers. conjug. Dixi tamen, si petens jus habeat petendi, quod jus non habet in primo bimestri, vel si factus fuerit alteri affinis &c.; unde tunc qui vovit non teneretur reddere, quia nihil esset quod illum cogeret ad non observandum perfectè suum votum. Adde quòd si uxor, quæ vovit castitatem, non possit petere dispensationem, & interim non reddendo intra primum bimestre se exponeret gravi odio Mariti &c., tunc reddere possit, nam rebus valde notabiliter variatur obligatio voti non subsistit.

Si verò unus conjugum post contractum matrimonium emisit votum de consensu alterius, & iste consentiendo voluerit cedere juri suo, tunc qui vovit non possit petere, ut patet; sed nec etiam reddere, quia alter renuntiaverit juri petendi. Si autem huic juri non intellexerit renuntiare, sed solum permittere alteri ut faciat quod voluerit, tunc huic petenti reddendum est, jus enim habet petendi. Eodem modo discurrendum, si ambo conjuges mutuo consensu voverint castitatem; si etenim intellexerunt sibi ad invicem remittere obligationem reddendi, neutri licet vel petere, vel reddere. Dum verò non intellexerint etiam juri petendi renunciare, reddendum esset petenti, dum ab hoc diverti non posset, quia jus petendi non amisit. Ad eum modum quo, teneor reddere suam pecuniam Domino, quamvis iste vovisset nunquam à me petere; Salmant. tr. 9. c. 15. p. 2. n. 19. Si verò contrarium non constat, puto conjuges mutuo consensu voventes sibi ad invicem remittere obligationem reddendi, & colliguntur ex can. manifestum, & can. de eo 33. q. 5.

R. II. Qui emisit votum Religionis, ultraquamquod contrahere non possit matrimonium, peccat etiam illud consummando ad instantiam alterius petentis. Ratio est quia, iste ratione emissi voti tenetur se non reddere impotentem ad ingrediendam Religionem, impotens autem ad id se redderet, quoties etiam solum reddendo matrimonium consummaret. Consummato autem matrimonio possit petere & reddere, quia iis de se non obstat votum religionis; Sanch. l. 9. de Matr. d. 33. à n. 14., Pellizar. tr. 8. c. 3. sect. 2. n. 267.

Q. VIII. Quæ obligatio sit reddendi debitum conjugale, dum petens illicitè petit ex parte personæ.

R. Tunc dicitur debitum conjugale solum illicitè peti ex parte personæ, quando actus de se nil continet pravum, sed solum fit illicitus ex circumstantia personæ, puta quia habet votum castitatis, vel quia ex copula habita cum consanguinea Conjugis facta est illi affinis &c. In hoc igitur casu distinguendum est; & dicendum primum, quòd si illicitè petens habeat jus petendi, aliter tenetur reddere. Exemplificatur in eo, qui peteret debitum conjugale post emissum votum castitatis. Hic utique illicitè petit, at quia per votum solum respectu Dei obligatur ad continentiam, consequens est non amisisse jus petendi ex matrimonio acquisitum. Huic igitur petenti alter conjug, si fraterna correptione non possit illum divertere, debet reddere; nam ex una parte exercet actum licitum, & ex alia, dum in uno pete-

severet jus petendi, correspondet tali juri obligatio reddendi respectu alterius conjugis: *Bonac. q.4. de Matr. p.3. n.3.*

Si verò petens non habeat jus petendi, vel quia adulteratus est, vel quia factus est affinis ex copula cum consanguinea alterius conjugis, tunc certum est alterum non habere obligationem reddendi, immo nec deberet, si & ipse factus esset affinis, vel haberet votum castitatis, ex dictis quarto septimo. Supposito autem non habere ista impedimenta quoad reddendum, difficultas est an possit reddere non habenti jus petendi, dum illi citè petit. Cum igitur *cap. discretionem de eo qui cognov. consang. ux. sua* innocens jure petendi non privetur, videtur à fortiori dicendum posse reddere. Hæc opinio utique est communior, at non puto contrariam sua probabilitate carere, accedere etenim e.g. animo reddendi ad conjugem incestuosum videtur esse quamdam cooperationem ipsius iniquæ actioni. Nec fatis, meo videri, id excusatur, dicendo posse permitti alterius peccatum, ne conjux reddens habeat gravamen se privandi jure reddendi. Ratio est quia, semper cum iste habeat jus petendi, nullum vel fere nullum gravamen est se privare jure reddendi, quando etenim conjux incestuosus petit, poterit & ipse petere, & ita ad ipsum accedere non animo reddendi, sed utendi petitione debiti.

Illud autem certum est posse accedere ad conjugem animo reddendi, quoties iste non illicitè peteret, quamvis non haberet jus petendi, adeoque non corresponderet in altero obligatio reddendi. Ita potest conjux reddere adultero petenti, quamvis non teneatur. Quòd si & ipsa adulterata esset, teneretur etiam reddere, nam tunc delicta compensantur: *cap. penult. & fin. de adulter.*, adeoque uterque conjux idem jus habent, ac si non peccassent. Item quamvis nulla sit obligatio, reddi potest viro petenti in amentia, & in ebrietate; immo daretur obligatio reddendi, quoties periculum esset vel quòd ad alteram accederet, vel quòd semen effunderet.

Q. IX. Quid dicendum de obligatione reddendi, quando petens illicitè petit ex parte actus.

R. Tunc illicitè petitur ex parte actus, quando ipse actus conjugalis esset peccaminosus; ut si quis peteret cum periculo abortus &c. In hoc igitur casu non licet petere, nec reddere: & ratio est quia, cum actus ab utroque exercetur, uterque facit actum de se graviter culpabilem, quod nunquam licitum est. Si verò intercederet solum culpa venialis videtur aliquibus excusanda e.g. uxor, si ad vitandum aliquod incommodum reddat; adeoque, ut dixi supra *quæst. 4.*, vult S. Antoninus uxorem tandem reddere debere marito petenti modo innaturali, dum tamen solum venialiter peccet: *Salmant. tr.9. c.15. p.3. n.20., Sanch. &c.*

Ego autem puto neque reddere debere, quamvis solum adsit copula venialis ex parte actus. Et ratio est quia, actus est venialiter malus prout ab utroque conjugum exercetur, ut si sine justa causa mōre peccudum congregiantur; nemo autem in nullo casu tenetur ad faciendum actum, quamvis de sua natura solum venialiter malum. Præterea excusatur quis à cooperando alterius peccato, dum id faciat ad vitandum suum damnum, sive ad utendum jure suo, dum tamen ipsius actio de sua natura mala non sit. In præsentibus autem suppono actum ex parte utriusque esse saltem venialiter malum: *Bonac. hic q.4. p.3. n.9.*

Ex dictis supra sequitur non licere petere, aut reddere cum periculo abortus. Item si ex modo congregiendi sit periculum seminandi extra vas. Item si copula habeatur cum gravi detrimento salutis, nam nemo est Dominus suæ vitæ. Immo

nec reddi potest cum gravi præjudicio valetudinis petentis; nam unusquisque etiam cum suo incommodo tenetur impedire, ne alter se ponat in grave vitæ discrimen. Quòd si hoc discrimen esset ex parte reddentis, solum posset reddere ex motivo virtutis, e.g. ut impediret pollutionem in petente, vel ut non accederet ad non suam. Vide quæ dixi: *Tr.11. q.un. c.1. quæst.3. & 4.* Hinc excusatur à peccato uxor, si petat vel reddat, quando experta est non posse parere sine gravi vitæ periculo; id enim potest facere ad vitandum periculum incontinentiæ vel in se, vel in Coniuge: *Sanch. l.7. d.102. num.9.* Ex dictis nunquam etiam licitum erit vel reddere, vel petere in loco publico.

Quoad copulam verò habendam in loco sacro primò observandum est solum excusandam esse ratione necessitatis, omnes enim gravem apprehendunt irreverentiam in hoc quòd conjuges sine necessitate in Ecclesia copulentur. Insuper jura sine ulla distinctione inter copulam conjugalem, aut fornicariam afferunt violari Ecclesiam per humani seminis effusionem: *cap. unic. de consecr. Eccl. in 6., can. Ecclesiis de consecr. d.1.* Ubi autem necessitas adsit, nec apprehenditur intervenire loci Sacri irreverentia, nec vigere prohibitionem Ecclesiæ: ultraquamquod enim ipsius præcepta non obligent cum gravi incommodo, non potest præsumi potius velle e.g. conjugum incontinentiam, quam in Ecclesia copulari. Semper cum igitur urgeat grave incontinentiæ periculum, licitum erit conjugibus in Ecclesia copulari, dummodo occultè fiat, & non possint extra ipsam exire. Deinde si conjuges diu manere debeant in Ecclesia, puta per viginti dies, aut mensem, ab aliquibus ab ipso initio reputantur non ligari prohibitione coeundi, quia non videtur Ecclesia velle ad hoc obligare Conjuges diu mansuros in loco sacro: *Sanch. l.9. d.15. n.12., Lese. de specieb. luxur. l.4. c.3. d.12. n.85.*

Porro pro loco sacro, in quo de se non liceat Conjugibus petere, aut reddere, intelligitur solum Ecclesia consecrata, aut benedicta, quidquid nempe intra hæc loca continetur, non verò quòd extra ipsa est. Pariter ad hunc effectum intelligitur facer ille locus, qui auctoritate Episcopi est deputatus ad Divina Officia persolvenda, vel ad sepulturam fidelium. Horum solummodo reverentia locorum adverteratur humani sanguinis, seu seminis effusio, ut dixi *tr.18. quæst.2. c.4. quæst.4.*, unde in his solummodo non licet actum conjugalem exercere: *Sanch. cit., Pontius l.10. c.10.*

Q. X. An opus conjugii dicendum sit culpabile ex parte actus, si Maritus nolit seminare, vel si se polluat extra vas, adeoque non liceat uxori reddere.

R. I. Certum est per se nunquam licere à copula incepta desistere, quoties periculum esset effundendi semen extra vas, ut de se pater. Item dicendum videtur, uno conjugum dissentiente, non licere alteri post inceptam copulam desistere à seminando, tum quia unusquisque conjux jus habet ut copula perficiatur; tum ne desistendo ponatur in periculo incontinentiæ. An nihilominus reddendum sit volenti desistere, conjugum repugnante, patet ex sequenti responsione. Item non potest vir desistere à seminando postquam uxor seminavit, quia tunc frustraretur semen semineum. Illi etiam qui putant semen semineum necessarium esse ad generationem, consequenter asserunt non posse desistere à seminando postquam vir seminavit, ne generatio impediatur. Sed & quia non desunt asserentes semen semineum ad generationem non necessarium, ideò saltem à mortali excusant foeminam non seminantem, etsi vir seminaverit: *Sanch. l.9. d.17.*

De-

Demum dum conjuges absque seminando mutuo consensu desistant à copula incepta absque periculo pollutionis, videtur contra aliquos dicendum saltem non peccare mortaliter. Ratio est quia, reducti potest ad tactum impudicum, qui, remoto periculo pollutionis, inter conjuges non pertingit ad peccatum mortale. Vel dicendum quòd sicut Coniugibus licita est copula perfecta, ita ejus tantummodo inchoatio: *D. Antonin. 3. p. tit.1. cap.20. §.6., Pontius l.10. c.11. num.9., Sanch. l.9. disp.19. num.3.*

R. II. Si vir post inceptam copulam se retrahat, & seminet extra vas, non proinde impeditur foemina à petendo, vel reddendo, quoties illi grave sit se continere. Ratio est quia, ex dictis in Tractatu de Charitate *q.3. c.6. quæst.4.*, nemo tenetur cum suo gravi incommodo abstinere ab actione per se licita, & ad quam jus habet, quamvis alter in ea ex propria malitia peccet; tunc etenim peccatum non intelligitur volitum, sed permissum: *Pont. l.10. c.11. num.8., Tambur. l.7. in Decal. c.3. §.5. num.4.*

Hic autem obiter advertas per accidens permitti aliquando posse seminis effusionem extra vas desistendo ab incepta copula, puta si superveniret hostis, si adverteretur periculum gravis morbi antea non prævisum &c. Ratio est quia, in simili-bus casibus non esset volita effusio seminis extra vas, sed solum ex rationabili causa permissa. Idem puto contra aliquos dicendum, si aliquis superveniret, qui deberet videre conjuges actu copulam exercentes, nam ad removendum alterius periculum, licitè permitti videtur seminis effusio: *Sanch. l.9. d.20. n.6., Anton. à Sp. S. disp.9. sect.4. num.610.*

Alia vide *tr.14. q.un. c.7. quæst.9.*
Q. XI. Quis possit dispensare super impedimento debitum petendi.

R. I. Certum est Episcopum posse dispensare super dicto impedimento, quoties removere possit votum, à quo oritur. Insuper videtur habere talem facultatem, etsi proveniat à voto perpetuæ, & perfectæ castitatis emisso ante matrimonium; quamvis enim de hac facultate ex jure non constat, dicendum est eam obtineri ab Episcopis ratione consuetudinis. Præterea ut plurimum illam habent ratione urgentis necessitatis: *Sanch. l.8. de matr. d.12. num.4.*, & alii apud ipsum. Si verò votum castitatis emissum sit post contractum matrimonium, cum tunc non possit dici perfectæ castitatis, quia vovens saltem reddere tenetur, certè Episcopus poterit dispensare super impedimento petendi, quod ex eo oritur: *Gobath in Theol. experim. tr.10. num.630.* Excipit nisi unus Coniugum ante consummatum matrimonium unà cum voto castitatis votum Religionis emisisset, nam tunc tale votum omne robur habet, & potest exactè observari. Item excipiendus casus, quo uterque conjux per modum mutui contractus, aut reciproce conventionis votum castitatis emisissent, nam tunc ut dixi *quæst.7.* reputantur se invicem liberare ab obligatione reddendi; unde nil desit tali voto, ut sit perfectum, & absolutum, à quo proinde Episcopus non valeat dispensare: *Sanch. l.9. d.37. num.10., arg. can. quod Deo 33. q.5.* Eò ipsò autem quòd non possit à voto dispensare, nec potest vel ipse non obligare quoad aliquem partialem effectum, & proinde removere impedimentum petendi debitum conjugale: *Sanch. l.8. d.11. nu.10.* Accedit nullam dari in hoc casu consuetudinem, qua Episcopus possit dispensare, sicut datur quoad dispensandum super impedimento petendi debitum respectu illius, qui ante matrimonium emisit votum perpetuæ castitatis.

R. II. Sicut ratione consuetudinis potest Episcopus dispensare super impedimento petendi de-

bitum respectu illius, qui ratione voti castitatis impeditur, eadem ratione potest dispensare cum eo, qui impeditur ob affinitatem, de quo impedimento dictum est supra *quæst.5.*: *Sanch. l.8. d.12. n.13.* & communiter.

R. III. Regulares dispensare possunt super impedimento debitum petendi. Et quidem si impedimentum ratione voti castitatis oriatur, poterunt super eo Regulares dispensare, utpote qui habent eandem potestatem ac Episcopi quoad vota dispensanda; ut ex variis privilegiis passim docent DD. & inter illos *Sanch. l.4. Moral. c.43. num.2.* Cum ergo Episcopus possit aliquando totaliter, aliquando partialiter tollere obligationem voti castitatis impediens petitionem debiti, prout supra dictum est, idem facere poterunt Regulares. Item possunt dispensare super eodem impedimento, quantum oritur ex incestu cum consanguinea conjugis; & id tum ratione consuetudinis, quæ dat jurisdictionem: *cap. Duo simul de Offic. Ordin.*, tum ratione diversorum privilegiorum, de quibus passim apud Authores. Immo non desunt Authores, qui doceant non esse necessarium pro usu talis facultatis, ut Confessarii Regulares sint ad hoc specialiter à suis Superioribus deputati: *Anton. à Sp. S. in Direct. Regul. p.1. tr.2. d.1. sect.2. §.3. n.112., Dian. p.5. tr.13. resol.46.*

Regula in praxi observanda.

I. Meminisse debet Confessarius illius doctrinæ, qua dicitur quòd dum monitio non est profutura, vel quòd dum ex ea gravia scandala sint oriutura, & aliunde pœnitens non habeat ignorantiam graviter culpabilem, idem Confessarius desistere debet à monitione facienda. Hinc meritò inferunt Theologi non esse in talibus circumstantiis detegendam nullitatem matrimonii, seu conjuges non posse nec reddere, nec petere. Idem dicas, si Confessarius videat Coniugem privatum esse jure petendi, & tamen prudenter timeat non cessaturum à petitione, etsi de tali privatione moneatur.

Idem observare debet, dum exercere actum conjugalem est venialiter malum, vel ratione finis, vel ratione temporis, vel ratione modi illum exercendi. In praxi videmus difficillimè regulas perfectæ honestatis, & temperantiæ à Coniugatis servari, vel quia æstus libidinis ad omnes veneræ delectationis modos impellat; vel quia ille, qui intra omnes modestiæ limites se contineret, ab altero conjugum ibi sistere non permittitur. Dum ergo bona fides excuset, non facilis sit Confessarius in detegenda malitia actus, maxime si venialis sit; & multò magis si non desint Authores, qui omni vacare culpa asserunt.

II. Advertat Confessarius ne uxores sub specie pietatis, vel alio motivo, alienas se ostendant à reddendo debito Maritis, ex hoc etenim non rarè illis permolestæ redduntur, ac occasionem præbent ad alias divertendi. Quòd debitum est, etiam libenter est persolvendum; nec tristi vultu cum socio comedendum, ajebat in præsentibus materia S. Franciscus Salesius in *Introductione Vita Devota 3. p. c.39.* E contra monendi sunt Mariti, ne proprias uxores fastidire demonstrent, & veluti coactè cum illis conjugium exercere. Id præbet etiam ipsis non levem occasionem alios amore impudico prosequendi. Accedit Coniugatos reddere debere, quoties unus ex eis virtualiter petit, & cum hoc pacto petere intelligatur, dum potest esse in periculo incontinentiæ, consequens est Maritum posse, non rarè teneri ad reddendum suæ uxori, quamvis non petenti. Certum est quòd si illam fastidire de-

demonstret, & fere nunquam petendo ad ipsam accedat, non facile ab eo uxor debitum exposcet conjugale; at interim, maxime si juvenis sit, & non valde pietatis exercitiis addicta, prudenter timendum saepe in periculo incontinentiae ver-
faturam.

III. Non facilis sit Confessarius in suadendo votum castitatis conjugatis; nam id gravissimum erit uxori, si ipsa semper petere debeat, dum id facere non possit Maritus. Maritus etiam aegre feret nunquam ab uxore debitum expostulari. Quod si ambo mutuo consensu velint vivere castitatem, & sibi invicem etiam obligationem reddendi remittere, nec in hoc concedendo facilis debet esse Confessarius, nisi utriusque conjugis jam à mul-

to tempore virtutem probaverit; & ex profectu de virtute in virtutem prudenter judicare possit emittendum votum fideliter servaturos. Non ergo adnuere debet statim tale desiderium ipsi proponunt; & quamvis initio conversionis, vel susceptae vitae spiritualis videantur omnia propter Deum supergressuri. Heu quam facile tepescere, vel etiam frigescere non raro apparet, quae magna videbatur Charitas; & qui excellentiorem perfectionem videbantur appetere, ad dimissa vitia redire! Cautus proinde semper sit Confessarius, & à Patre luminum semper novam lucem enixè exposulet, qua pro se, ac Animabus, quarum ductor est, qualis sit vera Aeternae Salutis via possit dignoscere.

CONSTANTINI RONCAGLIA

CONGREGATIONIS MATRIS DEI
CONSILIORUM MORALIUM

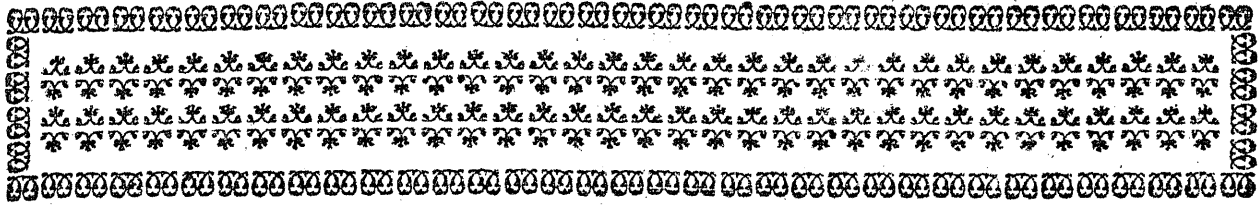
Liber Singularis.

L U C Æ MDCCXXIX.

Typis LEONARDI VENTURINI

DE SUPERIORUM LICENTIA.

CONSILIA MORALIA.

CONSILIUM I. ARGUMENTUM.

Consideratur quale dominium competere possit Usurario accessionis usurariae, maxime si quae habuit à Mutuatariis cum propriis miscuerit rebus; ac proinde an possit pro libito accessione usuraria suis Creditoribus solvere. Insuper ad examen revocatur quam obligationem habeant restituendi ii, qui habuerunt ab Usurario, quae ipse obtinuit à Mutuatariis.

SUMMARIUM.

- 1 Facti Series.
- 2 Exponuntur diversa difficultates examinanda.
- 3 Usurarius non fit Dominus accessionis usurariae.
- 4 Non potest presumere sibi esse donata, quae habuit à Mutuatariis.
- 5 Per mixtionem rei habita à Mutuatario cum propriis non acquirit illius dominium privatum à Mutuatario.
- 6 Saltem ex toto cumulo ipsi ante alios satisfaciendum est.
- 7 Quae sint res, quae functionem accipiunt, & quae non.
- 8 Qui habuit ab Usurario res, quae functionem non accipiunt, tenetur eas restituere Mutuatario.
- 9 Res habita ab Usurario, si functionem accipiant, non est necesse restituere Mutuatario, qui eas tradidit.
- 10 Illi essent restituenda si extarent, quoties Usurarius eas distrahendo solutus esset impotens ad restitutionem.

Quidam Usurarius plura injuste acquisivit; ex his autem aliqua adhuc extabant apud eundem, aliqua apud alias personas, quibus tradidit ipse Usurarius. Quia demum ex iusto Dei iudicio, post plurima injuste acquisita, pecuniam injuste partam deperdidit, & propria etiam bona se in totum coactus est ad solvendum aes alienum distrahere, inquisivit à me quid demum facere deberet ut propriae consulere conscientiae.

Ego autem primò gratias egi Misericordi Deo, qui Usurarium ad inopiam reducendo, ipsum veluti coegit propria peccata deslere: atque utinam dixi, aliquando saperent & intelligerent perditissimi hi homines, & agnoscerent injuste aliena acquirendo, ultra aeternae poenae reatum, in poenam tanti sceleris etiam propriarum rerum iacturam subituros. Nihilominus ne hominem ad desperationem adigerem, sequentia ab ipso praestanda dixi, si volebat propriae consulere conscientiae.

Descendendo igitur ad elucidanda ea, quae necesse erat ad examen revocare, ut fieret satis petitionibus Usurarii, resolvenda erant sequentes difficultates. Primò, an factus esset Dominus lucri usurarii, qua ratione aliqui dicebant posse ante alios Mutuatarios solvere Viro potenti minis instante pro solutione sui crediti. Secundò, an saltem factus esset Dominus alicujus quantitatis frumenti, ex vi puri mutui (quamvis usuram titulo fictae emptionis boum palliasset,) habiti à Rusticis, eò quòd cum proprio miscuerat; adeoque an saltem ex hoc capite potuisset ante Rusticos Mutuatarios praefato solvere. Tertio, an Nurus Usurarii acquisierit dominium cujusdam torquis aurei, & panni serici, quae Usurarius habuerat à Mutuatariis; & an Filius Usurarii potuerit retinere quandam quantitatem frumenti & olei, quam pariter Usurarius habuerat à Mutuatariis, & dederat suo filio divisim à Patre cum Coniuge habitante.

Ad primam autem difficultatem respondendum, judicavi ex communiori & vera sententia Usurarium non acquirere dominium usurariae accessionis. Id autem manifestissime constat ex jure, quo sancitur ex nuda traditione rerum dominium non transferri, nisi ipsam traditionem comitetur justus titulus, puta venditionis, donationis &c. quo rei dominium transferatur: *l. nunquam 31. ff. de acquir. rer. domin., leg. tradition. ibid. §. Per traditionem Instit. de ver. divis.* Deinde si dominium transferretur, id fieret vel ex vi ipsius contractus mutui, vel ex contractu liberali, puta donatione. Utique verò non transferretur vi ipsius contractus mutui, cum omnes leges repugnent cuicumque traditioni factae ex vi mutui. Praeterea ut confurgat verus titulus transferendi rei traditae dominium, necesse est confurgere ex vi justis contractus, injustissime autem ex vi mutui aliquid supra sortem exigitur, cum hoc jure naturali, divino, & humano vetitum sit.

Praeterea non transferretur dominium usurarum in Usurarium ratione liberalis donationis factae à mutuatario; nam, ultraquamquod haec non praesumatur, constat usuras solvi ex necessitate, ut nempe mutuum obtineatur, vel ne deinde mutuatarius videatur non stare promissis, aut ne à potente Usurario iniquis litibus, aliisque vexationibus torqueatur. Deinde quis non videat quòd si in his

contractibus præsumenda esset liberalis donatio, non confugeret in Usurario obligatio restitutionis, nisi forte Judex donationem infringeret? Quis autem hoc dicit? Quæ Jura volunt expectandam à Judice donationis rescissionem, antequam Usurarius obligationem habeat restituendi? Accedit omnes concedere, quod si mutuarius det Usurario rem, quæ functionem non accipiat, iste debet illam in individuo restituere, non ergo Mutuarius se privavit talium rerum dominio. Demum si Mutuarius dedit Usurario agrum, iste tenetur & agrum & fructus ex eo perceptos restituere, & hoc non alia ratione, nisi quia, ut ait D. Th. 2. 2. q. 78. ar. 3. res Domino fructificat, adeoque mutuatio, & non usuratio, qui agri dominium non acquisivit: *Sot. de just. q. 2. ar. 4., Rebell. l. 8. q. 14., Azor. 3. p. l. 5. cap. 11., Bonaci de contr. d. 39. p. 14. n. 1.* Alique quos dedi *tratt. 14. quest. 3. cap. 6. quest. 1.* Remanet ergo, generaliter loquendo, Usurarium ex rebus vi mutui acceptis, non posse ante mutuarios solvere. Viro potenti instanti pro solutione, cum constet neminem posse ex rebus alienis solvere, quæ ipse aliis dare tenetur.

5 Quoad secundam difficultatem, an nempe dici possit translatum dominium frumenti, quod accepit Usurarius à Mutuariis, eò quod ipsum cum proprio miscuerit, videtur fortasse affirmativè respondendum; per mixtionem etenim cum rebus Usurarii accessio usuraria, maxime si minor sit, fieri ipsius Usurarii videtur: *S. Quod si frumentum Instit. de rer. divisi. §. 1.2. ff. si certum petat., l. si alieni numeri ff. de solut., leg. nam & si fur ff. & si certum petat., l. si frumentum ff. de rei vindicat.*

His tamen non obstantibus, mihi considerandum videbatur, quod licet jus videatur concedere Usurario dominium totius cumuli tritici, nihilominus non habet facultatem illud distrahendi cum præjudicio mutuarii. Observare igitur est, quod etsi tunc solum videatur transferri dominium rei, cuius facta est mixtio, quando hæc facta fuerit de communi utriusque consensu: *S. 28. Instit. de rer. divisi.,* nihilominus etiam si mixtio non fiat ex communi consensu, adhuc dici potest in Domino rei mixtæ perseverare ejusdem rei dominium. Dum igitur mixtio fiat communi duorum consensu, dominium erit apud utramque ratione voluntatis ambobus consentientium in mixtionem. Dum verò mixtio fiat ab uno sine consensu alterius, iste cumulativè cum altero retinebit dominium totius acervi tritici, eò quod in eo etiam res sua continetur. Hinc jus concedit domino rei mixtæ, ut ex acervo detrahatur, quantum rei propria mixtum fuit: *l. idem Pomponius §. ff. de re judic.,* sicut etiam nemo dicit quod si Usurarius distraxisset quantum proprii frumenti erat in illo acervo, non posset dominus mixti frumenti propria autoritate sumere tanquam proprium quod superesset. Ex his autem dignoscitur adhuc cumulativè cum altero dominium totius acervi possidere: *Passer. in cap. quamquam 2. de usur. in 6. 6. num. 23.* Illud saltem videtur esse extra controversiam, quod dominus rei mixtæ, etsi mixtio facta fuerit absque ipsius consensu, jus habeat ut ante alios sibi ex illo cumulo restituatur frumentum, quod suum erat, utpote qui præ aliis habet jus, ut ex illo acervo vel propria autoritate, vel implorato Judicis Officio suum extrahat frumentum. Videtur quæ dixi *tratt. 14. quest. 3. cap. 6.*

Ex prædictis autem fundamentis respondendum duxi, quod si frumentum Usurarii non sufficiens erat ad solvendum Viro potenti pro solutione etiam minis instanti, non poterat Usurarius solvere cum frumento, quod miscuit Mutuariis,

Quidquid ergo foret, an iste Vir potens esset pro suo credito alius preferendis, vel an talem prælationem obtinuerit pro diligentia in exigendo suum creditum, qua de re *leg. qui autem §. Scien. dum ff. qua in fraud. Creditor., & l. inter eos ff. de re judic.,* in casu nostro non erat certè illi satisfaciendum ex frumento à Rusticis tradito Usurario, nam ipsius, quamvis mixti cum frumento Usurarii, vel cumulativè cum eo retinebant dominium, vel jus habebant, ut ex eo ante alios illis satisfaceret.

Ut cognosceretur demum quæ obligatio esset restituendi ea, quæ Nurus & Filius acceperant ab Usurario, distinguendum fuit inter ea, quæ functionem accipiunt, & inter ea, quæ non accipiunt functionem. Illæ res dicuntur functionem accipere, ita ut nempe una vicem alterius fungantur, quæ usu consumuntur, ut sunt pecunia, frumentum, oleum &c. & ratio est quia, cum soleant esse ejusdem bonitatis, qualitatis, & valoris in ordine ad communem usum, bene potest una loco alterius substitui. E contra res mobiles, quæ usu non consumuntur, functionem non accipiunt; res etenim mobiles usu non consumptibiles disparates esse solent in valore: *l. 2. §. Mutui ff. si certum petat. & suffragatur S. Thomas 2. 2. q. 78. a. 3.*

Quoad istas res, quæ functionem non accipiunt, cum constet Usurarium non posse illas nec titulo lucrativo, nec oneroso validè distrahere, sed semper remanere mutuarii, consequens est, quod sicut iste habet adionem, ut a quocumque eas sibi vendicat, ita restituendæ sint ab iis, qui habuerunt ab Usurario, utpote quia nemo potest sine iniuria retinere quod alienum esse cognoscit. Et hoc etiam verum putarem, etsi Usurarius posset alteram rem ejusdem speciei & bonitatis loco illius, quam distrahit, subrogare, quotiescumque Mutuarius vel ex peculiari affectu ad rem propriam, vel ex aliquo motivo esset rationabiliter invitatus, nec vellet loco rei suæ alienam recipere.

Ex his comperitur omnino est torquem aureum, & pannum sericum fuisse omnino restituenda Mutuatio à Nuru, quæ ea ab Usurario acceperat.

Quoad verò res, quæ functionem accipiunt, frumentum nempe & oleum, quorum pars adhuc exatabat apud illos, qui acceperunt ab Usurario, ita judicandum duxi. Si dum Usurarius hujusmodi à Mutuariis accepta alius tradidit, non se reddidit impotentem ad restituendum Mutuatio frumentum & oleum ejusdem valoris & bonitatis, tunc cum validè, & licitè in alios distraxerit quæ accepit à Mutuariis, hi, qui hujusmodi acceperunt, non tenentur restituere. Dixi validè & licitè hæc ab Usurario fuisse distracta; cum etenim jura concedant, in iis quæ functionem accipiunt non esse obligationem reddendi eandem numero rem, quam quis à Domino accepit, sed satis esse aliam ejusdem bonitatis & valoris restituere, consequens est nullam injuriam fecisse Usurarium Mutuatio, quoties distrahendo frumentum ab eo habitum, adhuc potens erat aliud ejusdem bonitatis restituere. Hinc autem constat eos, qui ab eo frumentum acceperunt, dominium ejusdem acquisivisse, & per consequens respectu illorum cessat omnis restituendi obligatio. Ita communis Theologorum sententia.

Si verò Usurarius jam ita vergerat ad inopiam, ut distrahendo frumentum &c. habitum à mutuatiis, impotens factus fuerit ad aliud ejusdem valoris & bonitatis restituendum, jam invalidè & illicitè illud distraxit. Et ratio est quia, tunc jura quoad res, quæ functionem accipiunt, permittunt rem, quæ alterius erat, alienare, quando altera ejusdem speciei & bonitatis potest loco illius ab

Ali-

Alienante subrogari. Hinc *l. rogasti §. ult. ff. de reb. credit., l. nam & si, l. si & me & Titium eod. tit.* habetur hujusmodi res distrahas à Servo remanere sub dominio illius cuius erant, utpote quia servus, fures & alii hujusmodi farinæ homines non solent habere, quomodo Domino satisfaciunt aliis rebus ejusdem valoris, & bonitatis. In hoc igitur casu dixi eos, qui habuerunt ab Usurario frumentum, oleum &c. debuisse illud restituere mutuatiis, quia ipsorum dominium nec habuit Usurarius, nec potuit validè distrahere. Quoad partem verò, quæ consumperant, dixi restituere debere prout facti fuissent ditiores, ex notis regulis de Possessore bonæ fidei &c.

CONSILIUM II.

ARGUMENTUM.

Agitur de Præscriptione, vi cujus aliquis possit se eximere ab obligatione majorem Missarum numerum celebrandi, vel qua inducatur obligatio celebrandi plures Missas, quam præscripserit Testator.

SUMMARIUM.

- 1 Facti series.
- 2 Dum à tempore immemorabili major, vel minor Missarum numerus celebratur, ita præscribendum est.
- 3 Potest vi præscriptionis minor Missarum numerus celebrari.
- 4 Hujusmodi præscriptio debuit esse saltem quadragenaria.
- 5 Hæres possessoris malæ fidei non potest præscribere.
- 6 Id tamen intelligendum quoad præscriptionem ordinariam, non verò quoad præscriptionem longissimi temporis, dum sit in bonâ fide.
- 7 Per lapsum temporis immemorabilis eximitur hæres ab obligatione faciendi celebrare omnes Missas, quas videtur præscripsisse Testator.
- 8 Pro præscribendis iis, qua præstanda sunt singulis annis, tot requiruntur præscriptiones, quot anni.
- 9 Pro præscribendis iis, qua præstanda sunt singulis annis, observandum est quot transferunt præscriptiones.
- 10 Videtur posse præscribi adversus Cappellanum obligatio celebrandi majorem numerum Missarum, quam præscripserit Testator.
- 11 Opinio negativa sustinetur à pluribus DD.
- 12 Sed alia & alia ratione.
- 13 Successor in Cappellania obligari non potest ad majorem numerum Missarum, quam Testator præscripserit, quamvis talis numerus præscriptus fuisset adversus Antecessorem.

1 Titius credens suam Antecessorem solummodo reliquisse obligationem faciendi Missas ter in hebdomada celebrare, ita per multos annos continuavit; at cum postea casu ipsius legisset Testamentum, invenit quater singulis hebdomadibus ex ipsius præscripto fuisse celebrandum. Quæsit proinde ad quid teneretur respectu Missarum ommissarum, & quid in posterum præstandum esset.

E contra sui quandoque à Cajò interrogatus an Hæres posset obligare Cappellanum, cui ipse contulit Cappellaniam, ad celebrandum quotidie, ut ab Antecessore factum fuerat, cum postea mo-

dernus Cappellanus reperisset ipsius Fundatorem solum obligasse ad quater celebrandum in singulis hebdomadibus; ac in Festis BB. Virginis.

Ut satisfacerem primæ parti casus propositi, plura erant explicanda ut ad ipsius resolutionem breviori manu descenderem; at quia in ipsius expositione ommissa fuerè, oportuit multa distinguere. Primò ergo dicebam, quod si transferat tempus immemorabile, quo ante modernum Cappellanum, solummodo ter in hebdomada fuerat celebratum, tunc extra controversiam judicari potuisset plenè satisfactum esse oneribus Cappellanæ. Quamvis igitur admittatur contra tempus immemorabile prævalere posse probationem vitiosi initii, qua de re *Engel. in Man. Paroch. p. 3. c. 1. §. 2. à num. 7.,* nihilominus ubi concludenter non appareat vel defectu privilegii, vel alia ratione initium vitiosum fuisse, ex tempore immemorabili nascitur præsumptio juris, quod ex justo titulo fiat aliquid, vel omittatur: *leg. hoc jure §. Ductus aqua ff. de ac. quotid., Laym. l. 3. tr. 1. c. 8. à num. 14., Mol. disp. 75. n. 8., Pirh. l. 3. tit. 4. num. 4., & dixi tr. 13. q. 1. c. 4. quest. 5.* Hinc in præsentis casu ratione temporis immemorabilis dici posset celebratum fuisse ex justa causa minorem numerum Missarum ac præscripserit Testator; vel qua e.g. legitima auctoritate ad talem numerum fuerint reducta, vel qua ita reduxerit Testator in aliquo Codicillo, vel privata Scriptura, quamvis hujus reductionis modò non extet memoria.

Secundò, dicebam quòd etsi non transisset tempus 3 immemorabile, poterat, generaliter loquendo, præscribi numerus Missarum sive ex parte Cappellani, qui eas debebat celebrare, sive ex parte illius ad quem pertinebat eas facere celebrare. Id autem probatur quia, obligatio ad aliquid agendum pro alio, & libertas ab obligatione, sunt ex iis, quæ præscriptione inducuntur, vel extinguuntur; unde si omnia, quæ necessaria sunt ad legitimam præscriptionem ex parte præfororum, subsisterent, potuerunt præscribere contra obligationem celebrandi, vel faciendi celebrare majorem numerum Missarum. Supposità autem bonâ fide, cum qua debuit incipere possessio non celebrandi, difficultas solum est quoad tempus necessarium ad hujusmodi præscriptionem.

In hoc verò omnino adharendum videtur iis, 4 qui volunt hujusmodi præscriptionem regulandam esse secundum leges præscriptionis contra Ecclesiam, quæ tam de Jure Civili: *Aub. quas rationes C. de SS. Ecc. quàm Canonico: cap. de quarta, cap. ad aures, cap. illud de præscript., & cap. de præscrip. in 6.,* quadraginta annorum spatium requirit. Ratio est quia, qui agit ad minuendum numerum Missarum agit ad minuendum cultum Divinum & Ecclesiarum, quem constat ex majori Missarum numero derivare; cum autem Ecclesiæ sit sustinere, quæ ad Divinum cultum, & particularium Ecclesiarum pertinet, consequens est contra Ecclesiæ jus procedere, qui ad numerum Missarum minuendum agit, adeoque tale jus non nisi quadragenaria præscriptione infringi, vel minui: *Passer. de Stat. Hom. q. 187. n. 1102.*

Opponebatur quòd si ageretur de obligatione 5 quam hæres haberet ob dispositionem testamentariam sui Avi, non valeret contra ipsam præscribere, utpote quia supponi non potest Patrem ommississe bona fide facere celebrare Missas præscriptas, cum supponi non possit ignorasse quæ suus respectivè Pater in Testamento disposuerat. Stante autem mala fide Authoris, eadem transire videtur in hæredem tam primum, quàm ulteriorem, ut communiter docent Canonistæ *in cap. si diligenti de præscript.,* atque ipsorum opinionem, ut viderem, firmat *Rota decr. 373. à num. 12. p. 9. recent.*

Supposito autem vel de facto heredem esse in mala fide, vel in eadem fictione juris reputandum, semper verum est non posse contra suam obligationem præscribere, utpote quia præscriptio cum mala fide non currit.

6 Verum, ut bene discurretur Card. de Luc. de Cred. disc. 131. à num. 16., præfata doctrina non est sine distinctione admittenda. Si igitur agatur de hærede, qui velit præscribere ex solo jure sui Authoris, qui erat in mala fide, vel de hærede, qui & ipse sit in mala fide, tunc utique verum est non illi suffragari præscriptionem vel etiam longissimi temporis, quia ubi supponatur mala fides, omnino corrumpitur præscriptio, juxta cap. fin. de præscr. Dum verò agatur de hærede, sive primo, sive ulteriore, qui bona fide possederit, vel egerit ad extinguendam aliquam obligationem, atque, ut ita dicam, jure proprio tendat ad aliquid præscribendum, tunc omnino dicendum illi suffragari præscriptionem longissimi temporis, juxta textum in l. omnes, & l. sicut Cod. de præscr. 30. vel 40. annor. Neque huic juris civilis dispositioni obstat jus Canonicum, ex quo in præscriptione longissimi temporis obstat mala fides veram, non verò tantum præsumptam, probat de Luca loco citato num. 22., etiam ex traditis ab ipsa Rota decis. 280. num. 10. part. 6. recent. & alibi. Et ratio est quia, Jus Canonicum omnino removere intendit præscriptionem in peccato fundatam, non verò præscriptionem, in qua verò non sit, sed solum mala fides præsumatur. Vide quæ dixi Tr. 13. q. 1. cap. 4. quæst. 6. resp. 4. Verum tamen est non posse heredem pro præscribendo computare tempus sui Authoris, utpote qui supponitur fuisse in mala fide, sed illi solum suffragatur tempus, quo ipse bona fide cessavit à faciendis celebrare Missas à Testatore præscriptas.

Ut verò explicem ad quid modò teneatur hæres, qui bona fide lapsu plurium annorum, non quater, sed ter in hebdomada fecit celebrare, procedendum est cum distinctione. Si hæres, de quo agitur, non fuerit vel primus, vel secundus, sed ulterior, adeo tempus immemorabile 100. e. g. annorum transferit, absque eo quod celebratum fuerit quater in hebdomada, tunc ita prosequi potest; lapsus etenim hujusmodi temporis facit præsumere justum titulum, ut ita fieri potuerit, ac possit, & proinde quòd ex justo extincta fuerit obligatio Missas in tali numero celebrandi.

Dum verò e. g. transferint quadraginta quinque anni, in quibus hæres bona fide non fecerit celebrare quater in hebdomada, tunc in posterum debet curare, ut hujusmodi Missarum numerus celebraretur, & iterum Missam semel in hebdomada relinquit, exceptis quinque primis annis. Ratio est quia, hoc est discrimen inter illud, quòd semel præstandum est, & illud, quòd singulis annis, quòd primum totaliter extinguitur lapsu tempore ad præscriptionem requisito: quoad ea verò, quæ singulis annis præstanda sunt, non sufficit unica præscriptio, sed tot requiruntur anni, quot sunt præscriptiones: Bordon. de legat. c. 16. num. 67., De Luca de Cred. disc. 3. num. 8., disc. 131. num. 14., & de Hæred. disc. 33. num. 13. ex firmatis etiam à Rota decis. 373. p. 9. recent.

Supposito ergo singulis annis requiri singulas præscriptiones, ac insuper in præfati casu ad præscribendum exigi annos quadraginta, non cessabit obligatio solvendi quoad illud, quòd de minus solutum est spatio quadraginta annorum pro celebratione Missarum; quoad hæc enim non datur præscriptio, cum non elapsi fuerint quadraginta anni sine solutione. Anno verò quadagesimo primo præscribitur quòd primo anno de minus solutum est, cum quoad hoc elapsi fuerint quadragin-

ta anni à cessatione solutionis, & ita successive prosequendo singulis annis post tempus lapsum, acquiritur una præscriptio non facta tempore anteriori. Concludendum proinde est Hæredem, de quo in præfati casu, debere curare ut celebrentur Missæ per integros 40. annos omnia, atque in posterum quotannis facere eas celebrare juxta numerum à Testatore præscriptum; cum etenim, ut dictum est, quæ debentur singulis annis præstationes, non præscribantur nisi illis singulis correspondeant præscriptiones, consequens est respectu subsequentiæ annorum, in quibus ex cessatione bonæ fidei currere non possunt novæ præscriptiones, vigere obligationem quoad numerum Missarum à Testatore præscriptarum. Quòd dictum est de hærede applica Cappellano, qui bona fide singulis annis miserit aliquas Missas, quas celebrare tenebatur.

Descendendo modò ad alteram partem casus, quoad eam divisos Authores reperio. Aliqui igitur volunt esse contra Cappellanum majorem Missarum numerum præscribi, ita ut teneatur in majori numero celebrare, quam præscripserit Fundator, ea scilicet ratione, quòd si sentire potest commodum præscribendi, ut in minori numero celebret, debet & sentire incommodum, ut vi præscriptionis teneatur in majori numero celebrare. Alii verò omnino negant, quia ex jure actus gestus per errorem non nocet erranti: leg. si per errorem ff. de jurisd. omn. Judic., itemque consuetudo à particulari inducta persona nullam inducit obligationem, sed solum si à majori, vel saniori Communitatis parte inducatur: Bordon. de legat. c. 16. num. 82. Addit Tamburinus l. 3. c. 7. §. 1. num. 6. in præfati casu non habere locum præscriptionem, quia servitus, quæ debetur à persona, non cadit sub præscriptione, ex leg. fin. C. de long. temp. præscrip. Hanc verò rationem non probat Pasqualigus q. 1195., sed incedendo alià vià dicit ideo non dari præscriptionem, qua Cappellanus teneatur celebrare majorem Missarum numerum, quia non datur præscriptio in incorporalibus, nisi aliquis sit, qui quasi possideat. Nemo autem videtur esse qui quasi possideat Cappellanus debere plures Missas celebrare, quam ex vi foundationis teneretur; neque enim quali possident Hæredes Fundatoris, cum nesciant an celebratæ fuerint plures Missæ, quam esset obligatio, neque videtur quasi possidere ipsa Ecclesia, in qua fuerunt celebratæ; si etenim ipsi Ecclesiæ addicta est celebratio, ipsa sustinet onus faciendi eas celebrare per suos Ministros, & tunc non potest contra seipsam possidere. Si verò celebratio alicui Ecclesiæ non erat addicta, jam erat in mera facultate celebrantis ibi vel alibi celebrandi; unde Ecclesia, in qua Missæ fuerunt celebratæ, non quasi possedit Sacerdotem eas debuisse celebrare; neque enim currit præscriptio contra actus facultativos.

At Pasqualigo non consentit Passerinus de Stat. Hom. q. 187. n. 4. num. 1106., & putat Fundatorem, seu hæredem quasi possidere majorem numerum Missarum, quem ex errore Ecclesiæ vel Cappellanus celebravit, cum etiam errans & nesciens quasi possideat, si de facto possideat, & habeat aliquod bonum. Item putat Ecclesiam, Congregationem nempe Fidelium, quasi possidere illum majorem numerum Missarum, ex qua resultat major Dei cultus, & commoditas Missas audiendi. At quamvis ego inter hæc DD. diffidia primæ adhæxissimè opinioni, propter rationem à Tamburino adductam, nihilominus relinquendo legenti libertatem eligendi quam opinionem maluerit, alià vià me expedire ab hac decisione arbitratus sum.

Cum igitur ageretur de moderno Cappellano, qui

13 qui statim obtinuit Cappellaniam, advenit non teneri ad celebrationem Missarum in tanto numero ac Antecessor celebraverit, omnino credo non posse ab Hærede obligari ad celebrandum præfatum numerum Missarum. Ratio est quia, quamvis præscriptio potuerit habere locum contra Antecessorem, hæc tamen non præjudicat Successori; nam in annis præstationibus tot præscriptiones requiruntur, quot sunt personæ, quæ debent subire annuam obligationem: Mansi conf. 391. n. 31.

Dum igitur agatur de eo, qui aliquid possidet non ex proprio jure, & ex propria persona, sed ratione juris obtenti à suo Antecessore, utique ad præscribendum contra eum computari potest tempus decursum contra suum Antecessorem, utpote quia non habet diversum jus, ac Antecessor haberet. At dum quis aliquid obtinet ex jure proprio ac propria persona, nemo potest contra illum aliquid præscribere ratione temporis contra Antecessorem decursi, sed oportet contra novum ipsius jus novam currere legitimam temporis præscriptionem: Rota p. 15. recent. decis. 183. à num. 13. Cum igitur in casu nostro agatur de novo Cappellano, qui supposita hæredis præsentatione, & Ordinarii Institutione jure proprio, & ex propria persona obtinet Cappellaniam, non valet contra eum præscriptio, quæ currere potuerit contra Antecessorem, adeoque injustissime adigeretur ad celebrandas omnes Missas, quas Antecessor celebravit. Addendum quòd dum aliqui vocati fuerunt ad aliquid possidendum solum post mortem Antecessoris, sicut non valet agere ante ipsius mortem, ita nec contra eos currit præscriptio, nisi à tempore, quo fuerunt ad aliquid possidendum vocati, utpote quia tempore Antecessoris nulla est Successori negligentia imputabilis: Rota p. 5. recent. dec. 558. Hinc &c.

CONSILIUM III.

ARGUMENTUM.

Examinatur obligatio Cappellani non valentis ob suam pauperatatem facere celebrare Missas præscriptas à Fundatore Cappellanix canonicè erectæ.

SUMMARIUM.

- 1 Facti Series.
- 2 Habens aliquam obligationem potest saltem differre illius adimplementum, quoties illi satisfaciendo non habeat unde vivat, vel debeat contra decentiam sui status mendicare &c.
- 3 Cappellanus facit suos fructus Cappellania ratione tituli canonicè obtenti.
- 4 Sacerdos, qui ex elemosyna manuali tenetur celebrare, non facit eandem suam, si non celebret, secus qui obtinet Beneficium respectu fructuum ipsius.
- 5 Beneficiatus habens ex Beneficio fructus correspondentes celebrationi Missarum, non potest agere ad ipsius reductionem, bene verò vel differre, vel omittere ratione necessitatis.
- 6 Ratione ejusdem necessitatis potest omittere ob præsumptam licentiam Fundatoris.
- 7 In quibusdam circumstantiis relicta pro Missis celebrandis converti possunt in pauperum elemosynam.
- 8 Aliquando elemosyna magis Deo grata est, quam celebratio Missarum.
- 9 Non potest præsumi Fundatorem voluisse obliga-

re Cappellanum Consanguineum ad mendicandum, ut satisfaciatur oneribus ab ipso in-junctis.

10 Bene satisfiit voluntati Testatorum per media aquipollentia, imò necedi ab ipsa potest, dum eligitur medium magis conducens ad finem ab ipso intentum.

N. in suo Testamento voluit fundandam Cappellam in sua Paræcia, quam Cappellam instituit hæredem universalem, concedendo tamen sua bona in perpetuam emphyteusim quibusdam de sua cognatione. Item voluit in electione Cappellani cæteris semper præferendum, si qui esset de eadem cognatione, concedendo ipsi & non aliis, qui non essent de tali cognatione, ut posset super fructus Cappellanix ad titulum patrimonii ordinari. Imposita autem Cappellano obligatione unius Missæ in singulis hebdomadibus, & alterius in quacunque die festa, voluit taxari ab Ordinario quid Cappellano tribuendum sit ab Emphyteutis: Ordinarius autem solum assignavit scuta circiter 30. eidem Cappellano.

Cum autem hujusmodi taxa non sufficiens sit pro sustentatione moderni Cappellani, ab aliquo tempore habitualiter infirmi, & ex bonis paternis parum vel nihil recipere valentis, quæsit an possit differre, vel etiam omittere Missarum celebrationem, usque dum, si Deus valetudinem restituit, possit per seipsum celebrare, cum modò sit Clericus viginti annorum.

Si bene perpendantur causæ, ex quibus potest quis cessare ab aliqua re solvenda, vel adimplenda, utique constabit talem Cappellanum non habere obligationem faciendi celebrare Missas injunctas à Testatore. Et quidem omnes conveniunt hæredem, cui imposita sit à Testatore obligatio alicujus oneris adimplendi, v. g. faciendi celebrare tot Missas, excusari ab adimplenda simili obligatione, quoties eam satisfaciendo non haberet unde viveret. Et ratio primò est quia, tunc qui imposuit obligationem, non censetur voluisse in talibus circumstantiis ad executionem mandari; & quando alia fuisset illius mens, utique irrationaliter satisfactionem injuncti oneris exegisset. Præterea de jure natura est, ut quisque ex rebus propriis prius se sustentet, & deinde, si potest, oneribus sibi injunctis satisfaciatur. Permittunt etiam Theologi isti hæredi non solvere, quoties ob solvendum teneretur artem sibi indecentem exercere, ut esset ars manualis respectu Viri Nobilis; adeoque multò magis eximunt illum à mendicando, ut ita ex his, quæ habuit à Testatore, injuncta opera adimpleat. Ita DD. communiter, dum agunt de causis excusantibus à restitutione.

Quòd autem dictum est de præfato hærede, omnino militat in casu nostro. Cum igitur Cappellania, quam possidet Cappellanus, de quo in casu, habeat veram rationem simplicis Beneficii, utpote fundata Episcopi autoritate, neque Cappellanus sit amovibilis, competit eidem Cappellano, non minus quam hæredi, percipere fructus ad ipsam pertinentes, eò quòd quodcumque Beneficium necessariò importet perpetuum jus fructus exigendi ex bonis Ecclesiasticis. Supposito autem istos fructus ob titulum Cappellanix ad Cappellanum pertinere, cessabit obligatio satisfaciendi obligationi Missarum impositæ à Testatore, quoties adfit causa rationabilis vel non satisfaciendi, vel differendi satisfactionem, inter quas causas certè recensenda paupertas Cappellani, qui non habeat unde se alat, ut de se patet. Præterea non tenetur, imò non debet mendicare, ut ita ex fructibus Cappellanix possit facere Missas celebrare; ad hoc

hoc enim removendum vult Tridentinum *sess. 21. cap. 2. de reform.* ut unusquisque Ordinandus habeat vel ex Beneficio, vel ex pensione, vel ex patrimonio, unde sufficienter valeat sustentari.

Non militat igitur in casu nostro illa paritas, qua dicitur accipientem stipendium pro Missa celebranda, illud non facere suum, nisi Missam celebrat. Hoc utique verum est, quia dans stipendium non intelligit fieri Sacerdotis, nisi adimpleta conditione celebrationis. At Cappellanus in casu nostro facit suos fructus Cappellaniae ex vi tituli ejusdem Cappellaniae legitime obtenti; & solum vult se eximere ab onere sibi imposto faciendi Missas celebrare, ex ea justa causa, quod ita infumendo fructus Cappellaniae, non habet aliunde unde possit etiam miserrime se sustentare.

Neque etiam in casu nostro urget quod aliqui dixerunt, non esse locum ad minuendas, vel omitendas Missas à Testatore injunctas, quia ex fructibus Cappellae abundanter percipit Cappellanus duos julios pro qualibet Missa, imposita à Testatore. Hæc igitur transmittendo, dico non esse in presenti sub lite an detur locus reductioni, vel omissioni Missarum, quia non adint fructus sufficientes correspondentes Missis præscriptis Cappellano à Testatore. Sed questio est, an cum Cappellanus non adhuc possit celebrare per seipsum, possit differre, vel omittere celebrationem Missarum, quia faciendos illas celebrare, non habet quomodo etiam ægrè se sustentet; & juxta hanc considerationem neminem credo futurum, qui non concederet Cappellano posse celebrationem Missarum vel differre, vel omittere.

At etiam absolute concedenda videtur Cappellano Missarum omisso. Ratio est quia, dum probabiliter præsumi potest Testatorem remissurum esse à se impositam obligationem, potest ille, cui imposita est, ab ea cessare, cum in talibus circumstantiis non intelligatur illi fieri injuria; & ita rationabilis præsumptio remissio Creditoris liberat debitorem à solutione: *Pal. de Just. disp. 1. p. 16. §. 5. num. 5., Less. l. 2. c. 10. num. 48., Bon. d. 1. q. ult. p. 2. num. 3.* In casu autem nostro talis rationabilis præsumptio sufficienter daretur ex sola paupertate Cappellani, non valentis per se celebrare, & non habentis quomodo se sustentet, si per alios faciat celebrare; neque etenim credere tunc est Fundatorem voluisse in tali casu cogere Cappellanium ad mendicandum, ut ipsius satisfaceret voluntati: *Laym. l. 5. tr. 5. c. 3. num. 7., Amosaz. de caus. p. 13. c. 6. num. 31.* Quod si sola paupertas dat sufficiens fundamentum Theologis credendi nullam injuriam fieri Fundatori, si Cappellanus infumat redditus Cappellaniae pro sua necessaria sustentatione, omissa Missarum celebratione, id multò magis verificabitur in casu præsentis, in quo, ultra paupertatem Cappellani, habemus Testatorem voluisse Cappellanos de Familia à se designata potuisse ordinari supra redditus Cappellaniae ad titulum patrimonii, adeoque ex eis percipere suam sustentationem. Præterea tales Cappellani pertinent ad suam cognationem, ratione cujus bene præsumi possit condonationem alicujus obligationis, quando motivum urgentius aliud non suadeat, communiter docent DD.

Demum cum Cappellanus in tali necessitate suscipere debeat fructus Cappellaniae veluti elemosynas sibi tributas à Fundatore in suffragium animæ suæ, ut notat Amosazus loco citato, non videtur incongruum hoc opus celebrationi Missarum subrogare. Verum igitur est per se & communiter loquendo, celebrationem Missarum esse quid præstantius ipsâ elemosynâ, at stante gravi proximi necessitate, & maximè consanguineorum, quibus præ aliis vult Charitas esse succurrendum, bene

elemosyna potest reddi opus Deo magis gratum. Audiatur Soto in 4. dist. 45. q. 2. ar. 2., ubi hæc habet: *Quoniam dictum est Sacrificium Missæ omnium suffragiorum esse potissimum, admonito hic opus est: quod quanquam id verissimum sit ex objecto ex genere suo, quia Christus illis offertur; nihilominus ratione necessitatis pauperum, quos nobis Christus tantopere commendavit; pauperes semper habebitis vobiscum: potest elemosyna quandoque esse Deo gratior, & acceptior in satisfactionem pro Defunctis, quam longa Missarum celebratio. Absit ut quis negaverit Missas in primis esse pro Defunctis offerendas. Verum tamen postquam aliquo numero pro ratione qualitatis persona offeruntur, melius est largissimas elemosynas in pauperes profunderere, quam centenariæ & millenas Missas accumulare. Necessitas etenim pauperum, etiam corporalis, efficere potest ut verum sit tunc etiam verbum Christi: Misericordiam volo, non Sacrificium. Et divites jussit ut de mammona iniquitatis amicos pauperes sibi conciliarent, qui eos recipere in aterna Tabernacula. At in die Judicii non aliam rationem mittendi alios in vitam æternam, atque alios excludendi commemorat, quam quia esurivi, & destitisti mihi manducare. Nam, quod uni, inquit, ex minimis meis fecistis, mihi fecistis: Consonat Raynaud Heterocol. Spir. scilicet. 3. part. 3. quæst. 2.*

Stante ergo gravi Cappellani necessitate, additaque qualitate consanguinitatis Cappellani respectu Fundatoris Cappellae, nullatenus judicandum fieri contra ipsius voluntatem, omissa celebratione Missarum, substituere elemosynam, quæ ex dictis, in presentibus circumstantiis esset Deo gratior, quam Missarum celebratio; unde bene dici potest hic voluntatem Testatoris per media æquivalentia adimpleri, ut concedunt leges: *l. certum ff. si certum petatur, l. servus ff. de v. obl.* cum etiam laudabile sit media à Testatore præscripta omittere, quoties aliud magis conducens ad finem ab ipso intentum, nempe ad præstandam rem Deo gratam, eligatur: *Rota coram Seraph. decis. 589. num. 9. & 11.* Ed maximè quia, subrogando elemosynam loco Sacrificii, adhuc suffragatur anima Testatoris. Quapropter &c.

CONSILIUM IV.

ARGUMENTUM.

Sermo est de quadam obligatione, qua quis promiferat in suo Testamento hæredem obligare, ad relevandum indemnem solventem quandam pecuniam summam; & demonstratur hujusmodi qualemcumque obligationem semper fuisse revocabilem.

SUMMARIUM.

- 1 Facti Series.
- 2 Quacumque dispositio testamentaria de sua natura semper est revocabilis.
- 3 Obligatio de sua natura revocabilis semper licet revocari potest, etsi exinde alicui damnum sequatur.
- 4 Ad revocandam donationem sufficit illius paritatis.
- 5 Vir, qui unâ cum uxore faceret testamentum in communem utriusque utilitatem, eâ defunctâ, potest illud revocare.
- 6 Promissio respicit rem faciendam, non verbis factam.

Ex eo quod fecit vir doctus, interpretari potest quando voluerit se obligare.

Cajus putans non esse extra questionem an ipse quendam pecuniam summam teneretur, solvere Sempronio, qui eam exposulabat, inquit à Titio utriusque Consanguineo, an si solvisset talem summam Sempronio, ipse postea restituisset eidem Cajo. Titius autem respondit Cajo prout sequitur: *Nolens ego ullam ex hac ratione inter vos litem iriri, jam cogitavi quomodo hanc possem impedire. Poteris igitur pecuniam, à Sempronio exposulatam, solvere, eam quippe à meo habere omnino recipies.* Et revera Titius in Testamento, quod jam fecerat, Hæredem ad eam summam Cajo erogandam gravaverat. At quia voluntas hominis est ambulatoria, post aliquod tempus, priore revocato Testamento, novum condidit, ac in eo disposuit, quod si Hæres ab eo institutus aliunde jure non tenebatur ad solvendam pecuniam, quam Cajus erogaverat Sempronio, non amplius haberet locum quod in priori disposuerat Testamento. Hoc stante.

Cajus post mortem Titii intendit obtinere ab ipso Hærede pecuniam ab ipso traditam Sempronio; dicebat etenim ratione responsionis sibi traditæ, Titium contraxisse realem obligationem eandem pecuniam solvendi. Interrogatus proinde sui, an Hæres, in quem transeunt omnes reales obligationes Testatoris, teneretur revera solvere Cajo, quam ab eo exigebat pecuniam.

Omnino autem negativè respondendum credidi, ea ductus ratione quod Hæres majorem non potuit habere obligationem, quam habuerit Testator; hunc autem nullam contraxisse obligationem, restituit Cajo, quod solverat Sempronio, credendum fuit. Ratio est quia, dum dixit se jam cogitasse quomodo impedire deberet lites suborituræ, ac Cajum accepturum à suo Hærede quod solvisset Sempronio, idem fuit ac dicere se in suo Testamento gravasse hæredem (uti de facto fecerat) ad eandem pecuniam solvendam Cajo. Quod autem vi Testamenti dispositum est, semper est non solum validè, sed etiam licitè, dum non adit juramentum de eo non revocando, revocabile, semper enim testamentum posse revocari voluit Jura: *cap. cum Martia de celebr. Missar., can. ultima voluntas 15. q. 2. l. 4. ff. de alim. legat.*, illudque nulla ratione reddi debere irrevocabile: *leg. non duobus §. Idem respondit ff. pro socio, & communiter Canonice, & Theologi.* Si ergo Titius Testator potuit validè & licitè revocare quod in favorem Caji in suo primo Testamento disposuerat, consequens est nullam obligationem in suum Hæredem transmissam fuisse.

Conquerebatur Cajus ex vi responsionis habitæ à Titio, damnus passum fuisse, quia nempe non solvisset eam pecuniam summam, quam exposulabat Sempronius, nisi à Titio restituentem creditisset: qui autem alterum damnificavit, tenetur damnus causatum compensare.

Verum observare est quancumque obligationem, quam potuerit contrahere Titius, semper intelligendam juxta naturam actus, & secundum quod de tali actu jura disponunt; si proinde ipse quancumque fuerit obligatio, erat de sua natura, & ex legum dispositione revocabilis, sicuti licitè potuit ipsam revocare, ita frustra conquerebatur, qui nimis fidens similibus obligationibus aliquid fecit, quod non fecisset, adeoque passus est damnus: neque enim debuit facile credere suum damnus compensandum ex vi obligationis validè & licitè rescindibilis. Hinc damnus, quod passus est, debet imputare suæ nimie credulitati, vel quia non consuluit Viros Doctos, si ipse igno-

rabat naturam talis obligationis. Ita frustra Donatarius conquerebatur de Donante, si nimis fidens donationi sibi factæ causâ mortis, aliquas fecerit expensas, quas non fecisset, adeoque damnus passus esset, nimis enim fiduciam habuisset in obligatione semper revocabili: *§. ut ex 1. Inst. de donat., l. 1. ff. de mort. caus. Don., & ad quam revocandam fat est Donantem donationis penitere: l. mort. caus., l. si mort. caus. C. de donat. caus. mort.* atque id etiam donatio fuerit acceptata: *Less. l. 2. c. 18. num. 116., Pal. tr. 32. d. 2. p. 14. num. 5.* Ita pariter frustra quis conquerebatur de damno sibi illato à Filio-familias, qui promississet restituere quod mutuo acceperat, si postea posset denegare restitutionem ex vi privilegii Macedoniani, ut ex *l. 1. & per tot. tit. Cod. ad Sen. Conf. Maced.*, nam fidere non debet promissioni favore legum revocabili. Præterea vel Cajus debebat solvere Sempronio pecuniam quam exposulabat, vel non. Si primum, nullum damnus passus est, sed præstitit id ad quod tenebatur. Si secundum, repetat quod solvit, & ita reparat damnus, quod passus est.

Semper igitur est verum, quemcumque nimis fidens super obligationem revocabilem, sibi imputare debere, si exinde damnus patitur. Hinc Molina, loquens de Viro, qui postquam unâ cum Uxore fecerat Testamentum, quo in communem utilitatem uterque de rebus propriis disposuerat, post mortem Uxoris revocavit factum Testamentum in præjudicium Animæ ejusdem Uxoris, hæc habet disp. 152. *Cum Testamentum, & quacumque alia prædictarum dispositionum (donationis nempe causâ mortis, institutionis Majoratus &c.) revocabilia sint ad nutum ea constituentium, utique etiam si communi consensu, & de utriusque bonis aliqui simile, quidpiam statuunt, disponere consentur juxta naturam actus, quem efficiunt, & juxta jura qua eadem de re sunt; atque ideo, itaui semper integrum sit cuique illorum ab ea dispositione discedere, etiam si alius mortuus fuerit, neque quod ad se attinet, possit ab ea discedere. Qui autem id ignorat sibi imputet, eaque de re interroget, neque enim id juri alterius præjudicare debet.*

Scribentes pro Cajo rem totam paucis verbis confecerunt. Titius, ajebant, promissit Cajo solvere eam pecuniam, quam ipse solvisset Sempronio; & cum ex promissione acceptata oriatur obligatio realis adimplendi rem promissam, hinc sicut hanc realem obligationem contraxit Titius Testator, ita & eam transire potuit ad hæredem.

Verum ex parte Titii Testatoris nullam intercessisse veram promissionem solvendæ pecuniæ, quam Cajus Sempronio solvisset, omnino comperit est. Promissio igitur ex D. Thoma 2. 2. q. 88. ar. 11. est voluntatis propositum, quo aliquis se obligat ad aliquid faciendum, vel non faciendum, unde respicit aliquid in futurum præstandum, vel non præstandum; at verba Titii fuerunt de re quam jam fecerat, nempe se jam cogitasse, quomodo dirimerentur lites, & quomodo reciperet à suo Hærede quod tradidisset Sempronio. Accedit quod cum esset Titius Vir Doctus, maximè in moralibus facultate, non revocasset in alio Testamento jam factam dispositionem, si intellexisset verè promittere, sciebat etenim acceptatam promissionem non posse nec validè, nec licitè revocari. Porro dispositioni Viri docti acquiescendum notat inter alios *Ursaja discept. Eccles. t. 6. p. 2. dis. 50. n. 121., & Rot. cor. Cels. decis. 145. n. 26.*

Sed demus, aliquam intercessisse promissionem; hæc non alia fuit nisi disponendi in Testamento, quod Cajus obtineret à suo Hærede quod tradidisset Sempronio, ita etenim ex facto ipso, & verbis Titii inferebatur; unde remanet semper potuisse revocare, quod ita disposuisset, cum ad summam talis

talis promissio irrevocabilis reddatur, si promissioni accedat juramentum, ut sentiunt Theologi apud Dianam Coordinatum tr. 8. de Test. resol. 102. Hinc &c.

CONSILIUM V.

ARGUMENTUM.

Obligatio imposita à Testatoribus non est adimplenda nisi juxta vires legati pro eadem relicta, etsi aliter disposuisse videantur. Insuper demonstratur nomine Orphanorum venire etiam filios habentes Parentes inutiles.

SUMMARIUM.

- 1 *Facti Series.*
- 2 *Semper reputandum est Testatores exequi voluisse, quod in suo Testamento prescripserunt.*
- 3 *Non est adimplenda obligatio imposita per errorem.*
- 4 *Non est presumendum Testatorem voluisse Executores, sive Legatarios adimplere ex propriis quod ipse disposuit.*
- 5 *Voluntas Testatoris bene interpretatur juxta regulas Charitatis, & Justitiæ.*
- 6 *Voluntas Testatorum loco legis habenda est.*
- 7 *Quomodo non orta fuerit ex errore.*
- 8 *Legatarius potest velle reductionem legati, si onus superet ipsius vires, etsi alter substitutus offerret se integrè adimplere.*
- 9 *Injuncta à Testatore possunt adimpleri per media acquiescentia, vel qua magis conducant ad finem à Testatore intentum.*
- 10 *Legata adimplenda sunt juxta presumptam mentem Testatoris.*
- 11 *Orphani videntur solum ii, qui orbat sunt utroque Parente, vel saltem carent Patre.*
- 12 *Multoties male judicant, qui ex solo cortice littera mentem Testatorum interpretantur.*
- 13 *Habentes Parentes inutiles consequi possunt legata relicta pro Orphanis.*
- 14 *Mulieres habentes Maritos inutiles gaudent privilegii Viduarum.*
- 15 *In distribuendis Legatis relictis pro Orphanis non semper necesse est preferre Orbatos Parentibus, habentibus Parentes inutiles.*

N N. legavit aureos quingentos solvendo singulis annis à suo Hærede cuidam Loco Pio, si in eo recipere omnes pauperes Orphani, & Orphanæ Oppidi, disponendo insuper quod renuente Loco Pio omnes hujusmodi personas acceptare, distribuere prædictum annuum legatum eidem pauperibus orphanis in suis domibus degentibus. Ex hoc autem duplex ortum est quæsitum, unum scilicet ex parte Administratorum prædicti Loci Pii, alterum verò ex parte Hæredis. Primi igitur inquirebant an acceptare possent tale legatum, & deinde solummodo recipere intra locum ipsum Orphanos, non quidem omnes, sed juxta vires legati. Hæres verò inquirebat, an supposito legatum non acceptari à Loco Pio, utpote non sufficiens pro recipiendis omnibus pauperibus orphanis, posset indifferenter inter orphanos distribuere, nulla habita respectu aliquorum majori consideratione; & an etiam filii filiarum habentes parentes inutiles sub nomine Orphanorum possent intelligi.

Respondendo igitur primo quæsitò, ego omnino credidi potuisse Administratores Loci Pii acceptare legatum, ac deinde Orphanos intra illud recipere solummodo juxta vires legati. Ratio est quia, nunquam præsumitur Testatorem, si fatuus non sit, ea intentione aliquid legare, ut non fortiaur effectum; immo evidens omnino est verba Testatoris cum effectu esse accipienda, ut ex communi notat Fagnanus in cap. relatum de Cler. non resid., & eisdem verba etiam esse impropianda, ut effectum fortiantur, sicuti observat idem Fagnanus in cap. Pastoralis n. 13. de appellat. Cum igitur semper ita accipienda sint verba Testatoris, ut intelligatur voluisse, quod disposuit, ad executionem mandari, supponi debet in casu præsentis Testatorem legando quingentos aureos Loco Pio pro recipiendis omnibus Orphanis, pro omnibus talis loci orphanis alendis sufficientes reputasse; credere etenim omnino debebat locum pium non acceptaturum legatum, quod futurum esset in suum gravamen. Clarè proinde constat obligationem impositam à Testatore Loco Pio omnes alendi, omnino ex errore ortam esse; quod autem gestum est per errorem, utpote involuntarium non attenditur: leg. si per errorem ff. de jurisd. omn. Judic.

Hinc rectè dicitur semper ita esse interpretandam mentem Testatoris, ut nemo ex proprio, quod ille disposuerit, adimpleri voluerit: Bordon. de cessat. legat. Immo etsi aliquis promississet Defuncto, omnia quæ disposuerit adimpleretur, nisi aliter se exprimat, intelligitur adimpleretur non ex proprio, sed si ita patitur hæreditas: Pasqual. q. 183. n. 3. Ita pariter interpretanda est voluntas Testatoris, ut non habens aliquam commoditatem ex dispositione ab ipso facta, neque incommodum ex eadem proveniens recipere debeat, adeoque onus injunctum juxta commodum ex legato derivans esse mensurandum: Rota cor. Merl. decis. 54. Et quidem si mens Testatorum justam interpretationem recipit ex regulis Charitatis: Mantie. de Conject. ult. volunt. tit. 11. n. 5. multò magis ex regulis justitiæ, quæ non patitur legatarium gravari ultra commodum ex legato sibi proveniens.

Ex duplici fundamento in contrarium Scribentes putabant nequaquam concedendum legatum Loco Pio, quoties omnes Orphanos recipere renuere. Primò, quia voluntas Testatorum loco legis consideranda est: cap. nos quidem 3. de Testam. can. 4. caus. 13. q. 2. adeoque si in casu præsentis non adimplebatur in receptione omnium Orphanorum, dicendum erat esse contra voluntatem Testatoris, si Administratores Loci Pii admisissent legatum, absque eo quod omnes Orphanos alerent. Secundò, dicebant Testatorem considerasse non afferre aliquod emolumentum Loco Pio, sed suffragari Orphanis in propriis domibus degentibus, si Locus Pius omnes alere renuisset, adeoque renuente Loco Pio omnes alere, dari locum ut legatum Orphanis in propriis domibus degentibus distribuere. At neutra ex his rationibus ab antedictis discedere cogit.

Verum igitur est voluntatem Testatoris tanquam Legem esse considerandam, quoties ipsius dispositio in errore non fundetur, non verò si ex errore orta sit, ut in casu præsentis omnino credi debet. Ita Hæres non tenetur integrè solvere legata relicta à Testatore, quoties superent vires hæreditatis, quia præsumitur Testatorem ita ex errore legasse: Monacell. t. 2. Formular. tit. 14. n. 33. & apud ipsum Rota. Ita etiam communiter docent DD. Legatarium ad nihil teneri ultra vires legati, quamvis non integrè adimpleatur quod disposuerat Testator, vel quia nempe, ut dixi, ex errore ita dispositum judicatur, vel quia si forte alia fuisset mens.

mens Testatoris, id non paterentur regulæ justitiæ: De Luc. de Pens. disc. 33. n. 15.

Semper igitur verum est posse Legatarium velle reductionem onerum injunctorum à Testatore, quando ita non patitur legatum. Immo id verum est, etsi alter substitutus primo legatario se proprium offerret ad adimplenda quæcumque præscripserit Testator. Et ratio est quia, dum primus Legatarius non plenè adimpleat mentem Testatoris, quia tenuitas legati ita exposcat, jam credere est vel non facere contra mentem Testatoris, vel solum illam infringere, quatenus est injusta, unde non datur locus substitutioni: Pasqual. de Sac. cr. q. 131.

Ex prædictis corrui quod secundo loco dicebatur pro removendo legato à Loco Pio. Non erat igitur locus tali remotioni, quia non potest præsumi Testatorem voluisse omnes Orphanos recipi à Loco Pio, eos de proprio alendo, ut abunde dictum est; eò maxime quia sciebat redditus talis Loci ad alia opera pia fuisse destinata. Neque refert Testatorem primò & principaliter Orphanos contemplantur. Sicut etenim quamvis Testator primò & per se in dispositione pii legati respiciat favorem Animæ suæ, potest ille, cui legatum relictum est, ipsius velle diminutionem, quoties onus superet vires legati; ita dicendum in casu præsentis, quamvis Testator primò & per se contemplantur fuerit Orphanos, & voluerit à Pio Loco exequi quod pro ipsis reliquerat.

Accedit quòd si tale legatum insufficientis est pro alendis omnibus Orphanis in Loco Pio, multò magis insufficientis erit pro omnibus alendis in propriis domibus; nam quod ipsis tribueretur, deberet etiam deferri pro solvenda pensione domus, quam conducunt, sicut etiam necesse foret, quòd & alii cum Orphanis commorantes, de eo quod Orphanis tribueretur participarent: hujusmodi enim personæ simul commorantes solent esse pauperissimæ, adeoque & volunt participare de eo, quod alteri cum eo commorante traditur, & maxime si sint Conanguinei &c. Eò ipsò igitur quòd fatendum sit mentem Testatoris præcipuè fuisse Orphanis opitulari, cum ex legato minus subsidii accipere possint in propriis domibus, quàm si in pio loco recipiantur, consequens est ita fieri posse: ultraquamquod enim quæcumque dispositio possit per medium æquipollens eo, quod aliquis præscripserit, ad executionem mandari: l. certum ff. si cert. petat., l. servus ff. de verb. oblig., etiam laudabile est medium à Testatore relictum omittere, quoties aliud magis conducens ad finem ab ipso intentum eligatur: Rot. cor. Seraphin. decis. 489. n. 9. & 11.

Quòd si nihilominus ob aliquam aliam causam non detur locus, ut Administratores Pii Loci admittant legatum, exequendum tamen juxta eius vires, adeoque incumbat Hæredi, vel Testamentariis Executoribus illud distribuere Orphanis, in propriis domibus degentibus, advertere debent non posse illud distribuere habendo solum pro ratione propriam voluntatem, sed juxta præsumptam mentem Testatoris Semper autem reputandum est præ aliis, cæteris paribus, respexisse orphanos consanguineos, inde orphanos magis pauperes, magis pios &c., & potius Orphanos loci, ubi obiit Testator, quàm extraneos. Videantur quæ dixi tr. 14. q. 14. cap. 7. quæsi. 6. Semper autem moneo omnino abstinendum à tribuendis hujusmodi legatis illis Orphanis, qui ex ignavia, vel alio vitio nolunt sibi victum honestè comparare.

Ad ultimum verò quæsitum, si hæreamus in pura littera, videretur respondendum vel non esse distribuendum legatum nisi orbatis utroque Parente, vel saltem Patre. Orphanos ergo solum dici

eos, qui utroque carent Parente, videtur asseri à jure, nempe leg. Orphanotrophos C. de Episc. & Cler. Alii adnumerant inter Orphanos solo Patre orbatos, quia carens Patre destitutus auxilio dicitur, non verò si sola Matre, mulieres enim ob defectum consilii parum vel nihil considerantur: Covar. pract. c. 6. num. 2., Gratian. discept. Forens. cap. 666., Alciat. l. 1. Pratermissor. v. Orphanotrophos. Hinc habentes Patrem, etsi inutiles, volunt non pauci exclusos à consequendis legatis pro Orphanis, quia in ipsis non videtur verificari voluntas Testatoris, quæ propriè & meliori modo est adimplenda: Mantie. de conject. l. 3. tit. 4. n. 15., Menoch. de presumpt. l. 6. pres. 76. n. 8., Sanchez. conf. l. 4. c. 2. dub. 13., Lugo de just. disp. 24. sect. 13. num. 303.

Verum nunquam acquiescere potui hujusmodi opinioni; & loquendo de habentibus Parentes omnino inutiles, omnino credo capaces consequendi legatum pro Orphanis relictum. Considero ergo in quibuscumque humanis actibus, & maxime factis per ultimam voluntatem, insipientiam esse hærentem in cortice verborum, cum regula rectè agendi sit considerare voluntatem Testatoris, quamvis sonus verborum repugnaret, ut de se constat, & expressè habetur in l. non aliter 67. §. 1. ff. de legat. 3., & ex aliis juribus post alios deductis per Mantie. de conject. l. 3. tit. 3. num. 9., & Peregr. de fideicom. ar. 11. n. 6. Sæpe etiam ita respondit Rota, præsertim dec. 93. p. 7. recent. & apud Dunozet dec. 477., & apud Ottobon. dec. 254. in fin. Hinc sæpe Card. de Luca ridet eos, qui sistendo in puro cortice verborum, non attendunt quid præcipuè intenderit qui aliquid disposuit, cum hoc facere debeant omnes Judicantes juxta veritatem. De hac re pluribus in locis agit, ut videre est de Feud. disc. 44. n. 17., de Camb. disc. 24., de Dot. disc. 89. n. 10., de Alienat. disc. 11. n. 5. & alibi.

Si autem consideremus quid per se & præcipuè intenderint Testatores, qui aliqua legata fecerunt in favorem Orphanorum, nil aliud fuit quàm opitulari filiis & filiabus, quæ non possunt habere alimenta, vel dotem à Patre; & maxime removere hujusmodi legatis filias à periculo prostitutionis. Cum igitur quod per se & principaliter contemplati sunt hujusmodi Testatores, plenè & admissim verificetur in habentibus Parentes inutiles, nescio videre quare excludendi sint à consecutione legatorum pro Orphanis relictorum. Hinc quæ Viduis ex jure conceduntur privilegia, extenduntur ad habentes Maritos inutiles, quia in ipsis verificatur motivum, unde aliqua privilegia facta sint Viduis: Covar. pract. cap. 7. n. 2., Scacc. de appellat. q. 7. num. 116. Ita jura, relicta rigorosa ratione grammaticali, putantur dicenda viduam eam Ecclesiam, quæ habet Prælatum inutilem: cap. inter corporalia 2. de translat. Episc. sicut etiam carere Syndico eam Universitatem, quæ inutilem habet.

Bene ergo & Orphani dici possunt illi Filii, qui parentes omnino inutiles habent, idem enim est ac si non haberent. Immo pejus non rarè est ipsos habere, quàm non habere; necessitas enim alendi parentes inutiles non solum reddit majorem filiorum & filiarum paupertatem, sed potest esse causa, ut ex turpi lucro vivant; non rarè ipsis inutilibus, sed iniquissimis Parentibus ad id impellentibus. Hujusmodi ergo Filios & Filias non excludendas à legatis relictis pro Orphanis, inter alios docent Diana p. 2. tr. 2. resol. 52., Jo. M. Novari de elect. For. sect. 2. q. 7. n. 3., Lava &c.

Immo bene docetur, quòd dum major sit ipsorum paupertas, anteponi possunt Orphanis verò Parentibus orbatis, cum tunc in ipsis magis vigeat ratio, quam habuerunt Testatores aliqua Orphanis

nis legandi; & eò opus Deo sit gratius, quò pauperiores inter contemplatos à Testatore eliguntur: *Amoſta. de cauſ. p. 1. l. 1. cap. 6. n. 47.* Hac eadem ratione in diſtributione legati pro Conſanguineis relictis, dum Teſtator præcipue indigentiam, non conſanguinitatem reſpexerit, conſanguineis proximioribus præferendi ſunt remotiores, ſi pauperiores; *Guttier. conſ. 26. n. 11.* Ex his igitur &c.

CONSILIUM VI.

ARGUMENTUM.

Quæ ſit Obligatio Parochorum quoad opitulandum pauperibus, vel habeant ſuperflua ex fructibus Beneficii, ſive ex aliis bonis, vel non habeant.

SUMMARIUM.

- 1 *Facti Series.*
- 2 *Parochi magis ſtriſtè quàm alii Eccleſiaſtici, & Laici tenentur ad eleemoſynam.*
- 3 *Et id eſt nil habeant ſuperflui ex redditibus beneficii.*
- 4 *Tenentur ad eleemoſynam elargiendam etiam ne Parochiani ratione paupertatis ruant in peccata.*
- 5 *Poſſunt aliis pauperibus præferre conſanguineos verè pauperes.*
- 6 *Ex aſſumptione alicujus ad Beneficium Parochiale ipſius Conſanguinei non acquirunt ſtatum altiorem, unde neceſſe habeant majoribus ſumptibus ad ſe decenter ſuſtentandum.*
- 7 *Parochus in valde gravi Parochiani neceſſitate debet aliquando ſuperflua natura ſibi ſubtrahere ad illi ſuccurrendum.*
- 8 *Dum nil ſuperflui habeat ex propriis bonis debet aliquando ab aliis inquirere, ut opituletur pauperibus Parochianis.*
- 9 *Debet Parochus aliquando ſuadere Parochianis, ut omittendo dare eleemoſynam pro Miſſis celebrandis, illam diſtribuant pauperibus.*
- 10 *Male agit ſi dum aliud expoſcunt pauperum neceſſitates, quod ſibi quacumque ratione ſuperfluum expendit in ornatum Eccleſie, vel in ſupelleſtilem Eccleſie non neceſſariam.*

Quidam Parochus non exiguam obmurmurandi ſuis Parochianis occaſionem præbebat, quia cum jam à pluribus annis curam Animarum exerceret, exiguas in pauperes eleemoſynas erogaret. Iſte autem multipliciter ſe excuſabat. Primò, quia quibuſdam annis ſi quid ſuperflui illi erat, hoc non erat ex fructibus Beneficii, ſed vel ex fructibus bonorum patrimonialium, vel parimonialium, quorum partem etiam quibuſdam ſuis Conſanguineis pauperibus ſubmiſtrabat. Secundò, quia aliquibus annis ob ſterilitatem nil ſuperflui etiam ex bonis patrimonialibus illi remanſit ad ſui decentem ſuſtentationem. Tertio, quia ſi annis uberioribus aliquid ſuperflui ex Beneficio obtinuerat, illud in Eccleſiæ ornatum inſumpſerat. Quærebatur proinde an ex his rationibus ſufficienter excuſari poſſet coram Deo, & coram hominibus, eò quòd exiguas feciſſet eleemoſynas.

Ut ſatisfacerem primo quæſito, obſervabam Paſtores Animarum magis ſtriſtè quàm Laicos teneri ad opera Miſericordiæ. Primò igitur tenentur ex ea ratione quod debent eſſe forma gregis, eique ſe exemplar omnium virtutum exhibere; unde tenentur ad erogandas eleemoſynas, non ſolum

ex lege generali Charitatis, ſed etiam ex vi proprii Status perfectioris, & excellentioris: *Sotus l. 10. de juſt. q. 4. c. 3. & 4. Ledefm. de Statib. c. 3. concl. 23. diſt. 1.* Secundò, quia Paſtores Animarum ſunt Patres pauperum; unde Sacerdotes non opitulantes neceſſitatem patientibus, dicuntur vacuum nomen portare, ut habetur etiam *cap. fratrem noſtrum diſt. 86.*; non ergo ſolum tenentur alere pauperes, quia habeant ſuperflua ex redditibus Eccleſiaſticiſ, qui vocantur patrimonium pauperum: *can. decima 36. q. 1. & can. quidquid 16. q. 1.* ſed etiam quia id expoſtulat officium Paſtoris, & Patris Pauperum, quod de ſua natura exigat, ut oves non ſolum ſpiritualiter, ſed etiam temporaliter alantur, dum ſint pauperes, ut bene ratiocinatur *Bannes in 2. 2. q. 32. ar. 6. dub. ult.* Inutilis eſt ergo Parochi excuſatio, dum dicit ex vi ſui ſtatus ſolum teneri ad eleemoſynas, quoties habeat ſuperflua ex redditibus Eccleſiaſticiſ; hæc etenim ratio, præſcindendo à valde gravi pauperum neceſſitate, ſuffragari poteſt aliis Eccleſiaſticiſ, qui non ſint Parochi. At cum Parochi ex vi ſui ſtatus teneantur ad eleemoſynas elargiendas, quia debent præbere ſuis Ovis exemplum Virtutum omnium, maximeque eleemoſynæ, & quia ratione Curæ animarum aſſumpſerunt officium Paſtoris, & Patris pauperum, hinc eſt nullatenus excuſari poſſe ab elargiendis eleemoſynis, quia nihil ſuperflui habeant bonorum Eccleſiaſticiſ, ſed debere multò magis quàm Laicos eleemoſynas facere ex quacumque ratione habeat ſuperflua.

Addendum non raro occaſione paupertatis pauperes ſuæ Parociæ in vitia præcipitanter prolabi; unde videntur filii pauperum facillimè ſe prohibere, ac filii latrociniiſ incumbere; ut omittam modò imprecaſiones & blaſphemias, quæ occaſione paupertatis audiuntur: quapropter etiam paupertas dicitur à DD. Lupus, qui rapit & diſpergit Oves. Si ergo, ut dicitur *Jo. 10.*, bonus Paſtor, qui non ſit mercenarius, videndo lupum venientem non fugit, ſed, ſi neceſſe ſit, etiam animam ſuam ponit, multò magis debet ponere propriam ſuperfluum ſubſtantiam, ne oves ſuæ tam facile ruant in peccata.

Non per hoc tamen nego non licere Parochiſ ſive ex ſuperfluis fructibus Beneficii, ſive ex ſuperfluis bonorum patrimonialium Conſanguineis opitulari, ſi ſint pauperes. Imò, cæteris paribus, pauperes conſanguinei ſunt aliis pauperibus antepoſendi, cum ex titulo conſanguinitatis urgentior ſit obligatio quoad eoſdem in ſuis neceſſitatibus adjuvandos. Verùm obſervare eſt Parochum non ideo debere elargiri ſuis Conſanguineis, quia ex ipſius aſſumptione ad officium Parochi quaſi altiorem ſtatum obtinuerint, adeoque eis conveniat aliquid de plus habere, quàm habuerint juxta antecedentem ſtatum. Hujusmodi ratiocinium tam falſum eſt, ut quibuſdam videatur nec ex aſſumptione alicujus ad Episcopatum illius Conſanguineos mutare ſtatum; adeoque nec poſſe eis opitulari, ſi attentio ſtatu, in quo antea erant, habeant unde in eo decenter vivant. Id tamen mihi non placet, ſed fatendum credo ratione aſſumptionis alicujus ad Episcopatum ipſius ſaltem proximiores Conſanguineos mutare ſtatum ſecundùm quid, ut cum aliis docet *Laym. l. 4. tr. 2. cap. 3. n. 3.*, adeoque, ſi non habeant ex ſemetipſis, poſſe eis aliqua ſuppeditare unde decentius vivant. At nemo dicit ex aſſumptione alicujus ad Curam Animarum, ipſius Conſanguineos ita mutare ſtatum, ut Parochus poſſit illiſ, maxime ex fructibus Beneficii, opitulari, dum ex agricultura, vel alia arte quam exercent, poſſint juxta ſtatum, in quo erant, decenter vivere.

Præterea præ oculis habere debet Parochus, quòd

quòd eſſi ipſius conſanguinei aliquali premerentur paupertate, non poteſt eos antepoſere, ſi inter ſuos Perochianos addit, qui neceſſitatibus longè gravioribus aſſignantur; nam juxta regulas Charitatis tunc iſ ſuccurrendum eſt, adeoque in talibus circumſtantiis, ut noiat *Laym. loc. cit.*, nec licet Episcopis adjuvare ſuos conſanguineos, qui ex ſe non habeant unde decenter vivant juxta aliqualem altiorem ſtatum, quem ex ipſius aſſumptione ad Episcopatum acquiſerunt.

Quòd ſi, ut ſecundo loco dicebatur à Parocho, quibuſdam annis, etiam computatis redditibus bonorum patrimonialium, nihil illi ſuperſuit ad ſui decentem ſuſtentationem, non proinde potet Parochus omnino vacuum eſſe ab obligatione pauperibus ſuæ Parociæ opitulandi. Primò igitur ſi ratione ſterilitatis, vel alia de cauſa videat aliquos ex ſuis Parochianis in valde gravi eſſe neceſſitate, debet ſaltem aliquando ex ſuperfluis naturæ illos adjuvare. Si igitur unuſquiſque ſecularis in extrema proximi neceſſitate debet eſſe contentus iſ, quæ ſunt neceſſaria naturæ, ut ex his, quæ aliunde ſuo ſtatu convenirent proximo in præſata neceſſitate conſtituto poſſit opitulari, non debet Parochus, qui urgentiori titulo tenetur occurrere neceſſitatibus ſuarum ovium, expectare tantam neceſſitatem, ut ſaltem aliquando ſibi ſubtrahat ſuperflua naturæ, quamvis non ſuperflua ſtatu, ad eaſdem ſublevandas. Vide quæ dixi *tr. 6. quaſt. 3. cap. 2. quaſt. 3.*

Secundò, ſi Parochus nullatenus habeat ſuperflua vel ex bonis Eccleſiaſticiſ, vel ex propriis, debet ab aliis inquirere quomodo ſubveniat communibus ſuorum pauperum neceſſitatibus, qui non poſſint per ſe ipſos queſtando ſibi providere. Ratio eſt quia, ex vi officii ſui eſt Pater pauperum, huic autem oneri clarum eſt non ſatiſfaciſ, quoties dum ipſe non habeat, ſinat ſuos Parochianos in miſeriſ languere, nec indidendo collectas, vel petendo à divitibus, curet eos ſublevare: *Paſter. de ſtat. q. 185. art. 7. n. 52.* Imò, ſi alià viâ Parochi occurrere non poſſint pauperum neceſſitatibus, bene erit ſuadere populo quòd loco Miſſarum, quas faciunt pro Animabus Purgatorii celebrare, melius erit ſi dent eleemoſynas pro pauperibus ſublevandis. Et ratio eſt quia, illiſ Animabus ſuffragari poſſumus non ſolum jejuniiſ, orationibus, aliisque piis operibus, ſed etiam quamplurimum in ipſarum ſuffragium pauperibus eleemoſynas elargiri. E' contra pauperes ſolummodo eleemoſynâ poſſunt ſublevari. Adde Parochus in multis circumſtantiis eleemoſynam cadere ſub præcepto, unde tunc perperam omittetur, ut Miſſæ celebratio pro Animabus Purgatorii demandaretur. Dum videat ergo Parochus ſuos Parochianos paupertate premi, expoliet ſe omni proprio lucro, & libenter patiatur eleemoſynis pro Miſſis celebrandis carere; & loco collectarum, quæ in Ruralibus Parochiis fieri ſolent diebus feſtis pro celebrandis Miſſis pro Animabus Purgatorii, indicentur Collectæ pro pauperibus ſublevandis. O quàm bene his aliisque mediis Parochus, qui tenuis habet redditus, & coram Deo, & coram hominibus Patris pauperum officium adimplebit!

Demum ut plenè conſtaret an noſter Parochus ſe excuſari poſſet, & parvipendere obmurmurantes contra ipſum, eò quòd quando ſuperflua Beneficii habeat, pro majori parte vel in ſupelleſtile Eccleſiæ, vel in ipſius ornatum erogabat, ſequentia erant conſideranda. Primò igitur verum eſt, ſi aliud pauperum neceſſitas non ſuadeat, non eſt neceſſe quòd, Parochus omnia ſuperflua Beneficia pauperibus largiatur, ſed ſatis eſſe ſi impendat in uſus pios, inter quos certè poteſt eſſe

ſupelleſtilem Eccleſiæ augere, ipſamque ornare; cum id enim imperari poſſit à virtute Religionis, jam neceſſe eſt de ſua natura eſſe pium. Nihilominus ſi iſte Parochus omnino poſtpoſuit pauperes, credidi non potuiſſe excuſari à peccato. Primò ergo, ex dictis *Tr. 6. q. 3. cap. 3.*, quicumque habens ſuperflua proprio ſtatu, tenetur ex vi præcepti de eleemoſyna elargienda, aliquam ipſorum partem tribuere pauperibus; unde ſi iſte Parochus quibuſdam annis ſuperflua habuit ſug decenti ſuſtentationi, ex vi talis præcepti ſaltem partem ipſorum debebat pauperibus elargiri. Secundò, potuit peccare, ſi urgentibus gravibus Parochianorum neceſſitatibus impenderit ſuperflua in ſupelleſtilem, & ornatum non omnino neceſſarium; nam tunc quomodo veriſicari poteſt officium Patris pauperum adimpleviſſe? imo quomodo dici non poteſt in tali officio graviter non deliquiſſe? Quomodo dici poteſt graviter non peccaſſe ornando Eccleſiam, tabeſcentibus interim pauperibus, vel etiam areſcentibus, & tot pauperes puellas, tot pauperes Cives, pupillos, orphanos, viduasque poſthabendo? ut cum Cajetano loquar *in 2. 2. q. 185. ar. 7. ad 4.* Certè officium quòd habent Paſtores, ut nempe ſe tanquam patres pauperum gerant, potiùs expoſcit, ut in gravibus ſuarum Ovium neceſſitatibus ſacra etiam Eccleſiarum vaſa impendantur, ut habeatur ex pluribus Canonibus *cauſ. 12. q. 2.*, & maxime *can. 13. 14. & 15. 3* atque ita etiam dicitur Paſtorum gloriam non eſſe Templorum parietes ornare, ſed pauperum indigentis providere: *can. gloria Epifc. 12. q. 2.* Pari-ter permiſſitur in quibuſdam pauperum neceſſitatibus & ipſa bona Eccleſiæ alienare, ut videre eſt apud Petram *tom. 1. pag. 210.* Ex his &c.

CONSILIUM VII.

ARGUMENTUM.

Concurrentes ad Beneficia maxime curata, & omnibus mediis curantes ſibi conferri, ordinariè loquentes, ſunt in ſtatu peccati mortalis.

SUMMARIUM.

- 1 *Facti Series.*
- 2 *Eſt gravis culpa appetere beneficia propter lucrum temporale, ſive propter excellentiam gradus.*
- 3 *Proventus temporales beneficii ſolum de ſecundario ſunt conſiderandi.*
- 4 *Procurantes omnibus mediis beneficia maxime curata, difficile eſt non habere pro ſine aſſe- cutionem proventuum temporalium, vel temporalium honorificentiam.*
- 5 *Valde appetentes, & procurantes beneficia maxime curata ſolent ad minus eſſe parum digni, quia præſumptuoſi.*
- 6 *Non eſt impoſſibile, etiam ſine præjudicio humilitatis, ut aliquis ſe aliis dignorem judicet.*
- 7 *At in proprio factu eſt hoc valde difficile.*
- 8 *Nemo poteſt ſe dignum judicare beneficio curato, niſi videat habere, qua neceſſaria ſunt ad regendas animas; & in quo conſiſtere debeat.*
- 9 *Item niſi cognoſcat ſe morum integritate dotatum eſſe; & in quo conſiſtere debeat.*
- 10 *Non poteſt abſolutè velle, & ſibi procurare omnibus mediis beneficium, quoties circa paſſionem non cognoſcat præſata præ aliis poſſidere.*

- 11 Sed & hoc non sufficit multoties, ut se iudicet digniorem.
- 12 In praxi fere semper peccant, qui omnibus mediis beneficia curant obtinere.
- 13 Qui non se cognoscit indignum, potest appetere beneficium, sub conditione, si neque dignior reputetur ab Ordinario.

Cum quidam Sacerdos quàm maximè optaret ad Parochialem Ecclesiam promoveri, atque ob eam obtinendam etiam importunas Potentium preces apud Episcopum interposuisset, valde dixi timendum de illius damnatione. Responsio mea cum risu excepta fuit, ac fere omnes ad Parochiales Ecclesias concurrentes in periculum aeternae damnationis incurrere dicendum esse, cachinnantes subiunxerunt, cum fere nemo sit, qui non curet omnibus quibus potest mediis obtinere à Collatore Ecclesiam, ad quam concurrat. Ut ergo demonstrarem non sine fundamento dixisse valde timendum de damnatione tam inhiantium ad acquisitionem Ecclesiarum, maximè Curatarum, hoc pro Sacerdotibus ad Ecclesias concurrentibus consilium hinc duxi apponendum.

Primo igitur observabam ita appetentes Beneficia, vel Ecclesias Curatas posse suam inquinare conscientiam ratione finis, quem sibi proponunt in iis adipiscendis. Ut huiusmodi sine omniculpa appetantur, oportet appetentem post Dei Gloriam habere pro fine principali Proximi Spiritualem utilitatem; ad eam enim promovendam dantur Ecclesiastica Parochialia Beneficia, non ad promovendam propriam utilitatem temporalem, sive celsitudinem gradus. Quod si finis principalis appetentis esset vel utilitas temporalis, vel celsitudo gradus, certè id non esset sine peccato, & quidem gravi; nam non est levis deordinatio & vilipendium, si ut par est consideretur, assumere officium spirituale ut medium ad consequendum aliquid temporale, quando spirituale non medium, sed unicè finis esse deberet. Non nego utique appetentem Beneficium Curatum non posse etiam appetere proventus temporales exinde provenientes; imò illi multoties potest esse necessarium, si ipsi necessarii sint ad propriam sustentationem. At quod primo & per se inquirendum est ab appetente Beneficium Curatum, est spirituale proximi promovere utilitatem, & res temporales, sive celsitudinem gradus ad summum solummodo de secundario inquirere & appetere.

An autem meritò in praxi timendum sit Sacerdotem nullum non lapidem moventem, ut obtineat Beneficium Curatum, primo & per se inquirere temporalia, & gradum in Ecclesia, unusquisque etiam tardioris ingenii conspiciere potest. Ardens desiderium promovendi spiritualem Proximi utilitatem excitari non solet nisi in personis valde pietati addictis, imò in præsumptionem esse putant, nisi manifesta necessitate imminente, velle præesse, ut aliis proficiat, juxta S. Th. 2. 2. q. 185. ar. 1. Dum ergo qui tam appetit Beneficium Curatum non sit Sacerdos valde pietati addictus, & aliàs quantum potest omnibus mediis præesse curet, non labores, & angustias officii Pastoralis querere demonstrat, pro quibus obtinendis certè non tam anxius esset, sed quod in eo temporale est & honorificum. In hoc autem ultra culpam avaritiæ, & ambitionis intervenit etiam peccatum sacrilegii; dum nempe non sine gravi Religionis injuria, Beneficium Curatum per se primo appetibile ratione promovendi spiritualem proximi utilitatem, ordinatur tanquam ad finem ad consequendum bonum temporale. Non mirum ergo si talis Parochus non Pastor postea, sed Mercenarius evadat, qui de arcendo Lupo, peccato nempe, à

suo grege non curet; qui pastoralium laborum per tactus difficilem se præbeat in pascendis ovibus Sacramentorum frequentia, verbo Dei, ac Cathéchismo, dum aliàs non parum sedulus est in opibus coacervandis; & multoties usque ad nauseam revereri, aliisque anteferri exoptat.

De iis Ecclesiasticis, omnibus mediis Beneficii assequutionem inquirentibus, ut mediante Beneficio temporalia assequantur, hæc habet S. Bernardus, seu potius Gaufridus Abbas IV. Claravallensis declam. in Evang. Ecce nos reliquimus omnia & 13. Alius undique circuit sedulus explorator, blanditur, obsequitur, simulat, dissimulat, miserique sibi suffragia mendicare non erubescit, manibus & pedibus repens, si quo modo tandem aliquando sese ingerere queat in patrimonium Crucifixi, & bona Domini; qua sola ex omnibus hodie inveniuntur exposita. Quis ea intentione gradus Ecclesiasticos, & ministeria Sanctuarii quarit, imò quaritur (quaritur nempe, quam querere ipse debuerat) ut sine curis sæculi in sanctimonia cordis & corporis illuminandus accedat ad Dominum, & suam pariter ac proximorum operetur salutem, orationis studio deditus, & verbo prædicationis? Nam si eo quarit & tenet animo, eoque intuitu, ut huic vita habeat necessaria; evangelizat ut manducet, & perverso nimis ordine calefibus terrena mercatur. Quàm certè dignius ampliusque consentaneum rationi, ut pro carnali vitæ carnalia magis opera, & negocia exerceat, nec foret invasor rerum, aut inhonoraret ministerium spirituale! Nunc autem trahit sua quemque voluptas, & odorem turpis lucri festinans, questum astimant pietatem, quorum certa est damnatio.

At videamus an immunis reputandus si à peccato, eo quod interposuerit Virorum Nobilitatem ac Potentium importunas preces ad Beneficium assequendum. Et quidem si aliquis talis esset, ut verè posset iudicare sibi præ aliis Beneficium deberi, excusari fortasse posset à peccato Beneficium ita appetendo & procurando, quamvis id semper redoleat præsumptionem, ut ait S. Th. loc. cit. & opusc. 58. cap. 19. circ. med. Certè cum bene à communiter contingentibus valida juris sumatur præsumptio, & argumentum: leg. certi conditio & Si nummos ff. si cert. petat, & cap. 1. de Cler. non resid., cumque communiter valde appetentes, & procurantes Beneficia maximè curata ex præsumptione appetant, iusti etenim & perfecti valde sibi metuunt, ac exhorescentes obligationem reddendi rationem Animarum, quas pereunt, potius Beneficia etiam oblata recusant; hinc est bene timeri appetentes & procurantes Beneficia maximè Curata, utpote saltem minus dignos esse iudicandos, ex eo quod sint præsumptuosi. Solum ergo immunis esset à culpa, qui verè & citra cæcitatem, quam causare solet proprius amor, cognoscens se aliis digniorem, absolutè ex recto sine appetere Beneficia. Neque hoc, absolutè loquendo, est impossibile; nam humilitas non fundatur in ignorantia propriæ habilitatis, sed humilis, ut docet S. Th. 2. 2. q. 161. ar. 3., bene cognoscere potest quæ dona in se habeat, ac talia habere, quæ aliis non fuerint collata; & in hoc non deficit humilis, si interim quæ habet dona non propriæ virtuti, sed Dei Gratia tribuat. Dixi, ex hoc capite non esse impossibile, ut quis aliis se iudicet digniorem, quamvis valde difficile esse credam, tum quia in proprio facto difficile est aliquem adinvenire, qui sit iustus Iudex; tum quia ut aliquis se digniorem cæteris reputet, ad tria ex Cajetano in Summ. V. Beneficium, se debet comparare.

Primo igitur oportet ipsum discernere an verè idoneus sit in arte artium, qualis est regimen Animarum. Oportet igitur dignoscere, an totius erit

in considerandis necessitatibus & spiritualibus, & temporalibus singularum suarum ovium, ut præsto sit in omnibus eisdem ovibus optulari. An promptus futurus sit, ad assistendum die noctuque Infirmis, cum verus Pastor nesciat illos deserere post collata Sacramenta, sed omnia incommoda libenter patiat, ut in ultimo agone luctantes adjuvet. An rusticitatem, ac indocilitatem plurimum libenter sit toleraturus. An malignantium calumnias forti animo superaturus. An in omnium excipiendis confessionibus indefessus. An scientiam sufficientem habeat pro Animabus regendis. An prudentiam habeat in discernendo, in dissimulando, in removendo, quæcumque jurgia & lites, maximè quoad res temporales, & quoad nimis operatas honorificentias. An eam habeat animi fortitudinem, ut dum inutiliter per alia media peccata, maximè publica, impedire haud potuerit, validiora sit experturus, quamvis potentium, aliorumque indignationem videat sibi imminere. An habilis sit in exponendo clarè & distinctè tam quæ necesse est ad emendationem morum concionando, quam quæ necessaria sunt, ut rudis Populus christianam Doctrinam percipiat. An æquè omnes, ut sibi à Jesu C. commissos, sit inspecturus &c. Hic est primus gradus artis artium, regiminis scilicet Animarum.

Debet secundò inspicere an tanta polleat morum integritate & sanctitate, ut ad alios sanctificandos sit idoneus; ita etenim Pastor debet gregem antecellere, ut possit ipsi esse forma, & exemplar omnium virtutum. Non solum ergo gravibus culpis debet carere, sed etiam gravis peccati suspicione; id enim satis esset ut deficeret in eo, quod necesse est non deficere in Pastore. Sed quia nulla morum integritas potest in aliquo esse sine exercitio orationis, ideo nullus qui orationi non sit additus, potest Beneficium Curatum appetere. Præterea interna Parochi sanctitas in omnibus suis operationibus debet elucere, nimirum in vestibus, nec vel nimis sordidæ sint, vel nimis ad inanem pompam tendant; in vitanda quacumque mulierum non necessaria consuetudine; in abstinentia à crapulâ, & nimia computatione; in vitando cauponas, ni id sit causâ itineris; in abhorrendo choreas, & salutationes, ita ut nec ut spectator illis assistat; in abstinentia à ludis alearum; in vitando quacumque exhibere possunt nimiam aviditatem lucri temporalis; ac in se exhibendo in elemosynis elargiendis profusissimo. Hæc omnia debere esse in Parocho latè ex SS. Canonibus demonstrat Barbosa de offic. Par. p. 1. cap. 7. Et quidem, ut bene idem animadvertit, si hæc omnia Populus in Parocho, tanquam in Exemplari non videat, frustra eadem aliis suadebit.

Tertio, quamvis appetens Beneficium Curatum hæc omnia verè in se esse dignosceret, nondum potest illud absolutè appetere, & omnibus, quibus potest, mediis procurare, si simul verè non cognoscit ita hæc in eo esse, ut non sint in cæteris concurrentibus ad Beneficium in eodem gradu, ac in ipso sunt, adeoque sit aliis dignior. Sed neque hoc se aliis digniorem posset multoties sine errore iudicare; nam ad constituendum Digniorem concurrunt etiam ætas magis matura, nobilitas, vel etiam ratio subveniendi alicujus paupertati, dum in aliis Pastor dotibus aliis saltem sit æqualis; ut pluries dixit Rota, maximè in una Caliguriana Benef. 10. Apr. 1652. cor. Papiens.

Refumendo modò quæ antea dicebam, ita ratio cinandum est. Certum est peccare graviter qui non habens certitudinem se esse aliis digniorem, absolutè appetit, & omnino procurat Beneficium Curatum, quia vult consequi quod sibi non debetur, & vult exclusos ab eo consequendo eos, quibus

debetur: cum ergo difficillimum sit aliquem posse se aliis digniorem iudicare, tum respiciendo curam Animarum, tum ad oves quibus pascendis vacaturus est, tum se comparando ad alios, qui interfuerunt concursui ejusdem Beneficii, hinc est meritò dici posse, ita appetentes Beneficia Curata, ut omnibus, quibus possunt, mediis curent sibi conferri, esse in statu damnationis. Scias, ait Cajetanus cit., quod à DD. petere regimen Animarum ideo damnatur, quia vix possibile est, ut homo integri sensus, & recta mentis reputet se ipsum habere supradictos tres respectus personales, sine quibus petere simpliciter, & absolutè est præsumptuosum, ac per hoc indignum reddit presentem.

Non per hoc tamen dico peccare qui appetit Beneficium Curatum, si ab Episcopo post habitum concursum aliis dignior iudicetur, dummodo tamen ipse in sua conscientia, & maximè ob aliqua occulta, quæ ignoret Collator, indignum, vel minus dignum non se clarè videat. Dum igitur aliquis non cognoscens aliis se esse minus dignum ad Beneficium Curatum concurrat, expectans ab Episcopo iudicium de sua idoneitate, ex hoc non potest dici peccare, illud enim solum appetit, si dignior à Collatore iudicetur. At qui absolutè appetit Beneficium, & curat precibus etiam importunis sibi conferri, jam iste non expectat iudicium Episcopi, qui ipsum reputet digniorem, quamvis sine tali iudicio Episcopi non possit Beneficium obtinere, sed ipse se reputat digniorem, aliàs enim non absolutè appeteret & procuraret, quia in re est communiter gravis præsumptio, cum ex dictis difficillimum sit sine errore se digniorem reputare. Vel ergo absolutè quis appetat, & enixè querat, & petat quia digniorem se reputet, & in hoc clarum est, ordinariè loquendo, esse peccatum: vel enixè quis absolutè appetat & procuret, quamvis iudicare se non possit digniorem, & in hoc etiam clarum est grave peccatum, quia iste vult sibi dandum, quod solum digniori dandum est.

Quæ dicta sunt cum proportione applicanda absolutè appetentibus, & omnibus mediis quaritantibus alia Beneficia non Curata.

CONSILIUM VIII.

ARGUMENTUM.

Quando competat Ecclesiæ restitutio in integrum, ed quod fuerit læsa in contractu emphyteutico: & an restitendum sit laudemium collatum ab Emphyteutis, & à quo; ac idem queritur de expensis factis ab eisdem in re emphyteutica.

SUMMARIUM.

- 1 Facti Series.
- 2 Ex gravi læsione debetur Ecclesiæ restitutio in integrum, etsi alienatio facta fuerit cum debitis solemnitatibus.
- 3 Non bene probatur hæc gravis læsio, ed quod Emphyteuta postea magnam fructuum copiam ex re emphyteutica collegerint.
- 4 Alienatio facta favore Consanguineorum facit suspicari non fuisse cum Ecclesiæ utilitate.
- 5 Quando cesset talis suspicio.
- 6 Dum in alienatione servata sint debite solemnitates, pertinet ad Ecclesiam probare graviter fuisse læsam.

- 7 Modica læsio non sufficit ad rescindendam alienationem.
- 8 In rescissione contractus emphyteutici restituendum est laudemium.
- 9 Ad hanc restitutionem non tenetur Successor in beneficio, si laudemium non conversum fuerit in ipsius beneficii utilitatem.
- 10 Est restituendum ab Hæredibus Antecessoris.
- 11 Et id est Emphyteuta mala fide processissent.
- 12 Non verò possunt agere ad restitutionem damnorum &c.
- 13 Modernus Rector tenebatur refundere Emphyteutis expensas factas pro melioramentis necessariis.
- 14 Possunt nolle dare rem emphyteuticam usque dum restituantur illis tales expensæ, si sint liquida.
- 15 Pro illiquidis possunt velle fideiussorem.
- 16 Quomodo liquidanda sint expensæ facta pro talibus melioramentis.
- 17 Non integrè solvenda sunt expensæ, si melioramenta minoris æstimantur.
- 18 Restituendus est Emphyteutis valor melioramentorum utilium, si non possint separari; & id est Emphyteuta mala fide processissent.
- 19 Nil est restituendum pro melioramentis voluptuosis, si non possint separari.

N N. Successor in quodam Beneficio Curato præcedens Antecessorem læsisse Ecclesiam dando in emphyteusum quibusdam suis Consanguineis quædam bona stabilia non exigui valoris, ad eandem Ecclesiam pertinentia, ab eisdem Consanguineis repetere volebat sine strepitu judiciali. Tam Rector igitur, quam Emphyteuta amicabiliter consuluerunt, ut quid juris esset exponerem. Instante igitur Rectore pro restitutione, Emphyteuta assererebant ad eandem non teneri, primò quia; dicebant, non adfuisse læsionem; vel casu quo aliqua intercesserit læsio, hanc non nisi levem iudicandam. Secundo, quia supposito quoddam restituere deberent, volebant pariter sibi restitui laudemium 100. aureorum, ab ipsis erogatum tempore, quo facta fuit emphyteusis, quod tamen Ecclesie Rector restituere omnino renuebat. Tertio, quia non solum laudemium sibi restituendum putabant, sed valorem etiam melioramentorum, quæ fecerant in bonis emphyteuticis, quem pariter non solvendum dicebat Rector. Cum igitur vidissem utramque partem strepitum judicialem abhorrere, ego assumpsi onus illis exponendi, quid quoad supradicta in diversis circumstantiis præstandum foret, ipsis relinquendo ut citra passionem quid juris erat factu aptarent.

Et primò non posse controverti dicebam Ecclesie competere restitutionem in integrum, etiam dum alienatio facta fuerit cum debitis solemnitatibus, dummodo tamen gravis læsio appareret, nam talis restitutio in integrum ipsi à jure conceditur, ut patet ex cap. ad nostram de reb. Eccles. non alien., atque vi ipsius habet posse alienationem rescindere, suæque consulere indemnitati. Insuper Ecclesia gaudet jure Minoris, ut habetur ex cap. de in integr. restit. adeoque sicut Minori debetur restitutio in integrum, si à Curatore præjudicium in suis bonis passus sit, ita & Ecclesie, si à suo Rectore fuerit damnificata.

Nihilominus considerabam, quod à moderno Rectore male probabatur læsam fuisse Ecclesiam, ex hoc solum quod comparative ad fructus, quos ex vineis & olivæ Emphyteuta percipiebant, canon valde exiguus ab eis solvebatur. Id, inquam, non satis probabat Ecclesie læsionem; non enim iudicandum erat de læsione Ecclesie respectu fructuum, quos postea collegerunt, sed solum respectu ipso-

rum, qui ex bonis emphyteuticis tempore celebrati contracti percipiebantur. Cum igitur Emphyteuta assererent tempore contractus vineas & olivæ defectu plantarum & defectu culturæ parum utilitatis Ecclesie attulisse, dicebam perperam allegari læsionem Ecclesie ex sola copia fructuum, collectorum tempore successivo, nisi & æquè abundantes fuisse tempore contractus Rector demonstrasset, ut docent Glossa in cap. ad aures v. nisi forte de reb. Eccl. non alien., Rot. decis. 18. num. 4. p. 2. Diversi, Boff. de alien. tit. 18. n. 530. Et quidem si parum utilitatis eadem bona tempore contractus assererebant Ecclesie, verificabatur tunc fuisse alienata cum ipsius utilitate, unde ex hoc capite rescindibilis non reddebatur.

Replicabat Rector valde præsumendum non ita fuisse, ut assererebant Emphyteuta, quia alienatio, facta in favorem consanguineorum, dat fundamentum præsumendi non fieri cum Ecclesie utilitate. Verum quamvis non negarem sæpè non despiciendam huiusmodi præsumptionem, ut ex Aut. quibuscumque modis C. de SS. Eccles., Rota decis. 18. n. 4. & decis. 244. n. 3. p. 2. Diversi, nihilominus ex hac sola præsumptione nullatenus rescindendam alienationem dicebam; tum quia non minus valet alienatio facta in Consanguineos, quam in Extraneos, ut de se constat; tum quia cessat omnis suspicio fraudis & doli, non solum si in contractu facta sit mentio Consanguineorum, ut habet Rota dec. 125. cor. Seraph. num. 11., sed etiam si iidem Consanguinei erant bonæ conditionis & famæ: Rota dec. 18. num. 6. p. 2. Diversi. Parum ergo in sui favore adducebat Rector, nisi aliis momentis probasset ab initio celebrati contractus Ecclesiam fuisse læsam. Accedebat quod dum in alienatione servatæ fuerant juris solemnitates, cum præsumatur adfuisse Ecclesie utilitatem, pertinet ad Ecclesiam probare fuisse læsam, ut in integrum restituatur, ut ex cap. de in integr. restit., & ex cap. ad nostram de reb. Eccles. non alien., tradit ibid. Barbosa alius citatis, & docet Bossius de alien. tit. 18. num. 532. Ita etiam Minori petenti restitutionem in integrum competit probare læsionem, læsio enim non præsumitur, nisi probetur: l. verum S. Sciendum ff. de Minor.

Illud etiam considerandum dicebam, an scilicet, ut assererebant Emphyteuta, si quæ forte fuisset læsio, modica tantum esset; neque enim ex modica læsione competit vel Ecclesie, vel Minori restitutio in integrum, ut ex textu in cap. de in integr. restit., Glossa v. detrimendum & ex textu in cap. ad nostram de reb. Eccles. non alien. junctâ Glossâ v. enorme pendendum. & cum aliis docet Barbosa in d. cap. de in integr. restit., Boff. tit. 18. num. 533. Verum tamen est, quod ad iudicandum an læsio modica sit, debet in se & absolute considerari, non comparative ad majorem, quam pati Ecclesia potuisset; & si læsio in se & absolute magna sit & gravis, competit Ecclesie restitutio in integrum, & ille, à quo fuit læsa, debet ipsius damnum compensare: Covarr. l. 1. var. c. 3. n. 11. Panorm. in cap. cum dilecti de emptio.

Supposito autem tam gravem apparere læsionem, ut detur locus rescissioni contractus, consurgebat tunc difficultas quoad restitutionem laudemii, quam sibi faciendam dicebant Emphyteuta. Et quidem cum laudemium non fuerit exiguum, sed pro eodem 100. aureos erogaverint, ac eodem intellexerint Emphyteuta partem domini utilitatem emergere, restituendum videbatur; nam restitutione facta rei alienatæ, æquitas vult etiam restituendum pretium ei, qui cum Ecclesia contraxit, ut per text. in l. un. C. de reput. & l. quod si S. Restitutio ff. de Min. resolvunt DD. quos sequitur Barb. in cap. de in integr. restit. n. 11. Et quidem iustitia non patitur Ec-

Ecclesiam cum aliena jactura locupletari, ut ex cap. locupletari 48. de reg. jur. in 6. Verum opponerebat modernus Rector nullatenus ipsum ad refundendum laudemium cogendum esse, cum ex nullo capite constaret conversum esse in ipsius, vel Ecclesie utilitatem; atque ex hac ratione illi acquiescendum erat, nisi Emphyteuta probassent laudemium in Ecclesie utilitatem fuisse conversum, ut monet Barbosa loc. cit. Et quidem æquum non est Ecclesiam, vel Successorem restituere debere id, ex quo nullam perceperunt utilitatem.

Quia tamen nimis durum videbatur Emphyteutis amittere laudemium, casu quo rescindendus esset contractus emphyteuticus, Ego quoad hoc observabam, quod si forte Emphyteuta mala fide processissent, recipiendo in emphyteusum bona Ecclesie cum gravi ipsius læsione, irrationabiliter conquirerentur de damno, quod modò subire debuissent; cum etenim Ecclesia cogi non possit ad restituendum pretium nisi pro ea parte, pro qua facta esset locupletior, sibi imputare debuissent damnum, quod modò ab ipsis esset subeundum, non enim debebant mala fide cum ipsa contrahere, quæ cogi non poterat ad restituendum laudemium, & quæ aliunde procedere poterat ad contractus rescissionem.

Sed adhuc etsi bona fide processissent, & Ecclesia ex laudemio non facta fuisset locupletior, ista nil illis restituere tenetur; neque enim obligatio restitutionis confurgere hinc potest ratione injustæ acceptationis, aut rei acceptæ; cum supponatur ipsam nil habere ex pecunia tradita ab Emphyteutis, sicut etiam nil habere in æquivalenti, cum in nullo facta sit ditor; & aliunde nullum damnum injustè inferat, dum juris remedio agit ad rem suam recuperandam.

Remanebat ergo Emphyteutis agere contra Hæredes Rectoris, qui malè alienavit, utpote qui subire debent omnem ipsius obligationem, cum ipsum repræsentent; & docent in præfenti materia Riccius p. p. prax. dec. 17., Navar. de alien. n. 24., Boff. tit. 18. n. 519. Cumque Rector, qui malè alienaverat, ultra restitutionem laudemii teneretur ad damna & interesse: Boff. cit., Barb. in cap. si quis presbyter de reb. Eccl. non alien. eodem modo ex citatis DD. & communiter dicendum erat hæredes obligari. Quod si loquendum esset de Emphyteutis, qui mala fide processissent, sicut non defunt qui volunt non potuisse agere ad recuperandum pretium contra malè Alienantem, ut videre est apud Panorm. in cap. si quis presbyter n. 13., & in cap. ad audientiam n. 5. de reb. Eccles. non alien., & docet Glossa in cap. Vallerana 12. q. 2., ita juxta eosdem dicendum esset nec habere actionem contra hæredes illius, qui malè alienavit.

Verum ego puto Emphyteutas, etiam si forte malè alienantem, potuisse agere ad recuperandum pretium contra Rectorem malè alienantem, & hoc etsi nil superstit de pretio, seu laudemio tradito ab Emphyteutis; hoc etenim specialiter in jure decernitur contra malè alienantes ad eos cohercendos, ut ex S. si quis igitur Autb. de non alien. Et ratio etiam clara est, quia cum malè alienans non potuerit illud recipere, constat ad restitutionem teneri; & si consumpsit, debet sibi imputare: Boff. tit. 18. n. 520. Quod si malè alienans restituendi laudemium realem obligationem contraxit, eandem etiam subire debent ipsius hæredes, ut satis de se constat. Immunes autem essent hæredes à restituendis damnis & interesse Emphyteutis, si isti mala fide processissent, utpote quia nec ipsi male alienans tale onus non habebat; cum Emphyteuta mala fide procedendo non debuissent recipere quod sine damno habere non poterat, adeoque convincuntur huiusmodi damnum voluisse, ut

docent DD. cum Glossa in cap. ad audientiam in fin. de reb. Eccles. non alien.

Ad dirimendam demum quancumque controversiam, quæ oriri posset inter modernum Rectorem, & Emphyteutas ratione melioramentorum, dicebam extra controversiam esse expensas factas in melioramentis necessariis esse refundendas tam possessori bonæ, quam malæ fidei, ut habetur leg. domum ff. de petit. heredit., & docet Rota decis. 1490. cor. Seraphin., Boff. tit. 18. num. 525. Et quidem cum utrique possessori imputanda forent damna sequuta, si non fecissent expensas necessarias, ne res rueret, aut deterior fieret, iustitia exigit, ut eadem expensæ ipsis restituantur. Præterea si æquum non est aliquem cum aliena jactura locupletari, ut ex cap. locupletari de reg. jur., multò magis id attendendum ab Ecclesia, quæ dicitur iustitiæ cultrix, adeoque ipsam præ aliis dedecet aliquem præjudicare: cap. per tuas de donat.

Illud tamen advertere debebant Emphyteuta, quod quamvis ante restitutionem stabiliam, quæ ab Ecclesia accepterunt, possent velle sibi tradi expensas necessarias ab ipsis factas, dum forent liquidæ, hoc ipsis non competeat dum ageretur de expensis illiquidis, quia e. g. vel non constaret de melioramentis, vel de eorum valore, seu necessitate, aut utilitate. In hoc igitur casu retardari non potest restitutio, dum enim certum esset bona emphyteutica Ecclesie esse restituenda, non esset ratio retardandi restitutionem, bene tamen competeret Emphyteutis exigere cautionem de solvendis melioramentis, dum fuerint liquidata; unicuique etenim competit suo periculo per fideiussionem providere: Rota l. 2. decis. 461. cor. Puteo, & decis. 1490. cor. Seraph. Id autem multò magis verificaretur de possessore malæ fidei, cui ex multorum sententia non competit repetere expensas jure exceptionis, aut retentionis, sed officium Judicis implorando, ut videre est apud Boff. tit. 18. n. 525.

Animadvertere item debebant Emphyteuta in liquidandis expensis, quas volebant repetere pro necessariis melioramentis, non attendendum qualis hic & nunc sit valor dictorum melioramentorum, sed solum considerandas expensas, quæ factæ fuerunt in re emphyteutica melioranda, ut clare constat ex leg. in fundo ff. de rei vindic., & l. sumptus eod. tit. Immo si emphyteuta ex fructibus rei malè alienatæ, & ab ipso melioratæ, tantum perceperit, ut compensatæ fuerint expensæ ab ipso factæ, nil potest petere ratione talium expensarum, cum satis se compensaverit. Quod si melioramenta ob aliquam causam tempore restitutionis minoris sint valoris, quam expensæ factæ ratione eorundem, Ecclesia non tenetur refundere nisi pretium valoris, quo tunc æstimantur talia melioramenta, nam solum sibi sunt utilia juxta valorem, quem tunc habent: Boff. tit. 18. n. 523.

Quæ dicta sunt de melioramentis necessariis respectu possessoris bonæ fidei, omnino aptantur etiam melioramentis utilibus: l. in fundo, l. sumptus ff. de rei vindic. Quoad possessorem autem malæ fidei, communiter dicitur ea tollere posse, si sint separabilia, si Dominus velit retinere, solvendo tamen solum quantum æstimarentur ablata: Boff. tit. 18. n. 526. Dum verò non sint separabilia, ipsi permittitur solum ea deducere per modum æstimationis, si fuissent ablata. Hinc si talis possessor adificasset de novo domum in bonis Emphyteuticis Ecclesie, dicant illi non restituendum valorem domus, sed ruderum in casu quo domus destrueretur. Ego autem considerans, quod si æquum non est aliquem ex alterius rebus locupletari, id quam maxime competit Ecclesie, ut etiam dixi supra; illa autem locupletaretur ex expensis utilibus factis à Possessore malæ fidei, quoties non restitueret ta-

les expensas, juxta regulas paulò ante traditas quoad melioramenta necessaria. Vide quæ dixi *tr. 13. q. 2. c. 2. quæst. 5.* Superfedeo ab agendo de melioramentis merè voluptuosis, pro quibus præcisè ut talibus, nil est restituendum, sed solum potest secum asportare qui ea fecit, si sint separabilia.

Hæc omnia proposui consideranda, ad dirimendam omnem controversiam inter Rectorem, qui ut omnino convenit Officio Pastoris, & Patris, lites abhorrebat, & Emphyteutas, qui prompti erant amicabiliter præstare omnia ea, ad quæ de jure tenebantur.

CONSILIIUM IX.

ARGUMENTUM.

Non semper dicendum est rigorosè pium aliquod legatum, quamvis pium dicatur in Testamento; sed considerandum est an Testator in eo institutuendo contemplatus fuerit causam rigorosè piam.

SUMMARIUM.

- 1 *Facti Series.*
- 2 *Legatum non est rigorosè pium, quoties Testator in eo institutuendo non contemplatus fuerit motivum Spirituales pietatis.*
- 3 *Legatum non est verè pium, quamvis consequi possint Puella pauperes, quoties non contemplata fuerit paupertas.*
- 4 *Ad constituenda Legata verè pia, non sat est si dicantur relicta pro amore Dei, pro elemosyna, titulo pii legati.*
- 5 *Aliquando hujusmodi verba apponuntur ex sola cautela Notariorum, vel solum designant quamdam legalem pietatem.*
- 6 *In dubio præsumendum est legatum esse verè pium, non verò si cesset dubium rationale.*
- 7 *Ad constituendum legatum rigorosè pium, non satis est Testatorem intendere facere opus Deo gratum.*
- 8 *Exceptio firmat regulam in contrarium.*
- 9 *Non est recedendum à verbis claris Testatoris, ni clarè constet aliud intendisse, vel ni sequatur aliquid absurdum, si adimpleantur.*
- 10 *Non est attendendum quòd fecisset Testator, sed quid fecerit.*

N N. in suo Testamento disposuit, quòd de finente sua Descendentia masculina, ex sua hereditate quotannis 100. aurei pro dote solverentur quinque puellis, quorum nomina ex urina extraherentur. Voluit autem has puellas filias esse Parentum, quorum Antecessores ante annum 1600. habitarent in Oppido, ubi ipse Testator obiit. Addidit tamen à suo legato excludendas omnes illas, quæ natæ essent ex parentibus, quorum Antecessores solum post annum præfatum facti fuissent incolæ ejusdem Oppidi. Cum autem aliquibus ab hinc annis descendencia masculina Testatoris defecisset, adeoque exequendum foret, quòd ut supra disposuerat, ortum est dubium an supradictum legatum verè ut pium esset considerandum, adeoque solum foret subiectum Ecclesiasticæ Jurisdictioni privativè ad laicam; an verò declarandum profanum, & per consequens laicæ subiectum Jurisdictioni. Ego autem omnino certum credidi profanum esse judicandum.

Ut autem id demonstrarem, considerandum di-

xi legatum non esse pium judicandum, quoties est in persona legataria fuerit verum motivum spiritualis pietatis, illud tamen non fuerit contemplatum à Testatore, sed solum motivum profanum præ oculis habuerit, ut de se constat, & tradunt *Mantic. de con. ult. vol. 1.3. tit. 3. num. 21., Menoch. l. 4. præsumpt. 115. num. 2., Sanch. de Matr. l. 1. d. 4. numer. 9., Barb. Jur. Eccl. univ. l. 3. c. 27.* Ita non dicitur rigorosè pium legatum factum personæ Religiosæ, vel pauperi puellæ, si motivum faciendæ legatum non fuerit status Religiosus, vel paupertas, sed consanguinitas, vel amicitia.

At in casu nostro constat Testatorem non paupertatem puellarum, sed antiquitatem incolatus familiarum Oppidi contemplatum esse. Id autem demonstratur quia, cum nullas ex puellis exceperit, quæ ortæ essent ex familiis ante annum 1600. ibi habitantibus, & cum certum esset plures ex eis inter pauperes non esse accensendas, hinc clarè constat non fuisse ab ipso contemplatum motivum verè pium, assignandi nempe dotem pauperibus puellis. Id autem magis innoscit, si consideretur quibusdam annis bene potuisse extrahi ex urna quinque puellas, quarum nulla pauper esset, sed ex familiis ditioribus Oppidi, non ergo Testator paupertatem consideravit. Accedit quòd cum jam alii Testatores fecissent aliqua legata, eaque consequi voluerint solum puellas, quæ essent ex antiquioribus Loci familiis, eodem pacto noster Testator præscripsit regulandum suum legatum; unde & ipsum eadem ratione familiis antiquioribus favere voluisse dicendum est, quòd motivum cum vere profanum sit, etiam constat legatum profanum instituisse.

Quidam, quibus mea opinio non arrisit, ex triplici capite hoc legatum verè pium judicandum arbitrabantur. Primò, quia in Testamento dicebatur Testatorem intendisse instituire pium legatum, vel etiam assignare illud titulo elemosynæ. Secundò, quia in dubio legatum interpretandum est esse pium; atque dari locum saltem dubitandi esse pium asserbant, quia credere est Testatorem institutione legati voluisse suffragari animæ suæ. Tertid, quia est ex cortice literæ videtur non voluisse exclusas à consequutione legati puellas quamvis divites, nihilominus præsumendum erat aliam verè fuisse ipsius voluntatem; & solum non exclusisse tales puellas, ne jurgia inter familias orirentur.

At si verum fateri debeo, infirmissima hæc motiva credidi pro adstruenda spirituali pietate in hoc legato. Ad primum ergo, quòd pro adversa opinione adductum fuit, respondebam exploratum esse apud Theologos, & Juristas hos dicendos modos, *pro amore Dei -- pro elemosyna -- ut orent pro me -- titulo pii legati &c.* non satis probare legatum verè esse pium, dum spirituale motivum non consideratus fuerit Testator; nam quæcumque fuerint ipsius verba, cessat tunc ratio veræ pietatis. Et ratio etiam est quia, talia verba potuerunt apponi ex superabundanti Notariorum cautela, absque eo quòd ea expresserit Testator; vel ad designandam quamdam latam, seu legalem pietatem, quæ designat causam publicam & favorabilem; quamvis ut dixi *tr. 14. q. 14. cap. 2. quæst. 1.* hæc verè non constituat legatum pium: *De Lucæ de testam. disc. 19., Barbos. de Jur. Eccl. univ. l. 3. cap. 27., & apud ipsum alii.* In nostro autem casu clarissimè constabat Testatorem, quæcumque fuerint ipsius verba, non contemplatum fuisse motivum spirituale, dum promiscuè ad consequutionem legati tam divites, quam pauperes puellas vocaverit, dummodo essent ex familiis à se designatis. Præterea legendum ejusdem Testamentum adinventi nomine *dotis & elemosyna* designatum etiam fuit.

fuisse quoddam legatum ab ipso factum duabus puellis de sua cognatione, quas non constat pauperes fuisse.

Quoad id, quòd secundo loco opponebatur, considerabam optimè dici in dubio præsumendum esse Testatorem instituisse legatum pium, & docui loco supra citato. At omnino negabam in præfenti locum esse rationabili dubio ad excludendam profanitatem legati; quamvis etenim verum sit ut plurimum Testatores intendere instituire legata rigorosè pia, ac animæ suæ suffragari, quis dubitare potest multoties etiam fieri legata verè profana, ut dum sunt intuitu amicitie, gratitudinis, amore patriæ &c. Ita autem se habuit noster Testator, nam in puellis ad legatum vocatis expressè consideravit antiquitatem familiarum; ac proinde solum ab eo excludit puellas prognatas ex modernioribus familiis. Insuper non semper habuisse in animo instituire legata rigorosè pia, clarè demonstrabant alia legata ab ipso facta pro Juvenibus, qui incumbere studiis. Cum etenim ad ea legata vocaverit etiam Juvenes addictos studiis Philosophiæ, Medicinæ, Juris Civilis &c., constat in his studiis promovendis legatum rigorosè pium non contemplasse, quia de sua natura non important pietatem spirituales: *Barb. Jur. Eccl. l. 3. cap. 27. num. 19., Amosiaz.*

Nullius denique roboris credidi judicandum, quòd ultimo loco adductum est. Esto igitur voluntatem Testatoris fuisse rigorosè piam, nempe faciendi opus Deo gratum &c., at id quamvis probet legatum esse verè pium in solo Divino Tribunali, ut animadvertit *Barbosa num. 5.*, non tamen vetat quin non esse rigorosè pium judicemus in eo sensu, quo de legatis rigorosè piis agunt Canonistæ & Theologi, quæ proinde volunt subiecta solummodo Ecclesiasticæ Jurisdictioni: & hæc, ut sepe dixi, ea sunt, quæ habent motivum verè spirituale in personis legataris, quòd non intervenit in casu nostro.

Uterius neque dicendum Testatorem voluisse, vel etiam in sola sua mente, excludere puellas divites; nam exceptio firmat regulam in contrarium, ut ex *leg. questum 9. Denique ff. de fundo instr.*, cum proinde excluderit solum puellas prognatas ex familiis, quæ solum post annum 1600. factæ fuerunt incolæ Oppidi, sequitur cæteras omnes etiam in suo animo inclusisse, si illum interpretari volumus ex sensu obvio verborum, adeoque omnes puellas sive divites, sive pauperes.

Et quidem, dum verba sint clara, communiter DD. docent non esse ab eis recedendum, ut videre est apud *Barbosam axiom. 222.*, ni clarissimum esset aliter intendere voluisse Testatorem, ac ipsa verba sonant, ut ex *cap. ad audientiam de Decim. junct. leg. non aliter ff. de legat.*, non verò quando solum dubium esset, an Testator aliter intelligere voluerit ac verba significant, sicut observat *Glossa in cap. cum Dilectus v. jure communi de consuet.* Et quidem, si ex quocumque dubio, quòd in alicuius oriatur mente, licet non esset recedere à verbis claris Testatoris, quando eadem adimplendo nullum sequitur absurdum, nil esset firmum in Testatorum dispositionibus, atque ab eis facillimum esset recedere.

Demum neque etiam divinando dicendum mihi videbatur non exclusisse divites, ut removeret jurgia inter familias. Si igitur habuisset in intentione jurgia remove, potius non debuisset excludere puellas natas ex familiis modernioribus, has etenim ægerimè laturas talem exclusionem clarissimum erat; & cerè minorem materiam invidiæ subministrasset, si solum puellas pauperes ad suum legatum vocasset, quàm antiquas præ modernis eligendo. Considerare etiam est ad abundantiam,

quòd si non exclusit puellas divites ad removendam dissidia & æmulationes, verificatur solum quòd exclusisset, si non adfuisset hoc motivum, non verò quòd exclusisset; semper cum autem ad consequutionem legati etiam divites vocatæ sunt, necesse est affirmare esse profanum, unde &c.

CONSILIIUM X.

ARGUMENTUM.

Dignitas eligendorum ad Beneficia parochialia à tot pendet capitibus, ut saltem fere semper inutiliter non Electus appellet à judicio Ordinarii, tanquam irrationabili.

SUMMARIUM.

- 1 *Facti Series.*
- 2 *Ad constituendum Dignorem non sufficit sola major scientia.*
- 3 *Examinatores in dando suffragio non debent solum scientiam considerare.*
- 4 *Non satis probatur defectus scientia ex eo quòd aliquis semel, vel iterum non bene responderit.*
- 5 *In Parochia requiritur aliqualis scientia SS. Canonum.*
- 6 *Sed magis necesse est doctum esse in S. Theologia; unde doctus Theologus præferendus est docto Canonista non Theologo in collatione Beneficii parochialis.*
- 7 *Parochus juvenis non raro est minus idoneus ad regendas animas.*
- 8 *Nomen Senioris potius quàm ab ætate à prudentia, probitate &c. desumendum est.*
- 9 *In Parochia Rurali non semper eligendus Sacerdos præceterioris ætatis.*
- 10 *Si aliquis sit dignus, & sperandum sit valde bonum Pastorem evasurum, Dignior potest judicari.*
- 11 *Facile dimittens unum Beneficium pro alio est criminabilis non solum ratione volubilitatis, sed etiam ex aliis titulis.*
- 12 *Cæteris paribus non provisus præferendus est provisio.*
- 13 *Item pauper habenti unde ex alio beneficio vivat, si non timendum sit nimis in accumulandis divitiis additum futurum, & pro paucis obulis rixosum.*
- 14 *Aliquando expedit Nobiles, & Potentes præligere.*
- 15 *Faciliter excitans jurgia cum suo populo, vel cum aliis Parochis omnino indignus est beneficio parochiali.*
- 16 *Ad illum non eligendum sufficit si fuerit de hoc vitio diffamatus.*
- 17 *Valde exoptantes, & expostulantes beneficium parochiale sunt eodem saltem minus digni.*
- 18 *Ex majori numero suffragiorum non semper bene judicatur major Dignitas.*
- 19 *Ultimum judicium de Dignitate Concurrentium pertinet ad solum Episcopum.*
- 20 *Semper præsumptio est pro judicio Ordinarii, ni ab illo appellans clarè doceat de dolo, & irrationabilitate.*

N N. in concursu habito pro conferendo quodam Beneficio Parochiali obtinuit omnium Examinatorum vota, quo tamen non obstante, eodem prætermissio, Ordinarius alteri, qui licet approbatus, non tamen omnium Examinatorum

vota obtinuerat, præfatum contulit Beneficium. Hinc qui ab omnibus fuerat approbatus, cogitabat appellare à iudicio Ordinarii, tanquam irrationabili, in vi Constitutionis S. Pii V. *In conferendis*, edita anno 1566. 13. Kil. Apr., ibi enim expresse cavetur, quòd si Episcopus minus habilem, posthabito magis idoneo, elegerit, hic ab Ordinarii iudicio possit appellare, etque conferendum Beneficium Parochiale, postquam consiterit de ipsius majori idoneitate.

2 At quia ipsi notum erat ad constituendum digniorem non satis esse habere majorem scientiam, sed insimul perspicendam gravitatem morum; ac ætatis maturitatem &c. juxta textum *in cap. cum in cunctis 7. §. 1. de elect. Et elect. potest.*, & in his prælectum ab Ordinario antecellere arbitratur. Et quidem quòd ætatis maturitatem videbatur non esse in dubium revocandum, cum ipse esset fere quinquagenarius, quando electus ad Beneficium vix annum trigésimum attigerat. Loquendo verò de morum probitate, dicebat jam aliàs curam Animarum exercuisse, ac verbo Dei & exemplo ita curasse ovis sibi creditis pascua salutaria præbere, ut nunquam aliquis conquestus fuerit de ipso apud Superiorem. Addebat, ut decet bonum Parochum, nunquam ludis fuisse addictum, numquam computationibus, nunquam Sæcularium adès introisse, nisi quia ita exposceret vel conveniens urbanitas, vel salus Animarum. Demum & quoad hæc antecellere illum, quem elegerat Ordinarius, etiam ex votis Examinatorum constare dicebat; neque enim in approbando debent solam scientiam Examinati inspicere, sed etiam ætatem, mores, prudentiam &c. ut habet Trident. *sess. 24. cap. 18. de reform.* His tamen non obstantibus, dixi perperam facturum, si à iudicio Ordinarii tanquam irrationabili appellasset.

3 Et primò, loquendo etiam de sola scientia, quam majorem in se esse prælecto constare dicebat, eò quòd omnia vota obtinisset, respondebam hoc esse argumentum nimis fallax ad probandum excessum etiam solius scientiæ præ aliis concurrentibus. Et quidem primò per text. *in proem. Inst. §. cum hoc*, habemus non posse deduci sufficiens argumentum scientiæ ex uno, aut altero experimento, adeoque non erat necesse dicere satis constare de majori scientia N.N., eò quòd semel & iterum fuerit ab omnibus approbatus. Et contra prælectum ab Ordinario, quamvis modò non ab omnibus approbatus, jam aliàs quampluribus concurrente omnium approbationem fere semper obtinuerat; unde in eo etiam majorem præ aliis scientiam bene potuit Ordinarius judicare. Deinde quis nesciat etiam doctissimos quandoque ex mentis perturbatione inopinata non bene respondisse? Ita, etiam evenit, ni fallor, Bartolo, dum primò Pisis Doctoratus lauream poposcit, adeoque tunc eam non potuit obtinere. Non ergo ex eo quòd aliquis semel male responderit, prudenter judicare est esse indoctum, & tunc maximè quando aliunde de propria scientia non pauca exhibuerit experimenta.

4 Addebam Prælectum ab Ordinario solummodo errasse in aliqua re, cujus resolutio omnino à scientia Canonica pendebat. Utique negandum non est Parochum debere esse saltem aliqualem Canoniam, ut ex *can. nulli 4.*, & *can. omnes 6. d. 38.* & pluries *d. 23.* & *24.*, si etenim ipsi sufficienter perspecta non sint Decreta Ecclesiæ, facillè errabit, & alios in errorem inducet. Nihilominus fateri debemus ad regimen Animarum aptiorem esse doctum Theologum, quamvis non sit doctus Canonista, quam doctus Canonista, qui non sit doctus Theologus. Et ratio est quia, lex Canonica, quæ accessoria est legi naturali & divini, versatur cir-

ca legem positivam, unde minus mali est circa illam errare, & multùm excusare potest ignorantia, sicut etiam potest prævalere contra illam consuetudo. At cum Theologia tendat ad explicanda quæ ad fidem pertinent; & ad dirigendas conscientias quoad observantiam legis naturalis & divini, multò gravius est in his errare, sicut etiam rarius excusat ignorantia, nec unquam contraria consuetudo, nam prævalere non potest contra dictas leges. Hinc qui ex sola juris scientia obtinet Beneficium annexam habens curam Animarum, experimento suo dicit imparè esse ad eam adimplendam, & cogitur studio Theologicæ Disciplinæ incumbere. Cum igitur, cæteris paribus, ad regendas animas aptior sit doctus Theologus, quam doctus Canonista, ut videre est apud Lugo *de just. d. 35. num. 4.*, *Sot. l. 3. q. 6. ar. 2. conclus. 10.* alioque apud Barbosam *in cap. cum in cunctis 7. de elect. num. 21.*, bene potuit Ordinarius, etiam attendendo ad solam scientiam, NN. postponere, cujus responsa solum ad summum probabant aliquid de plus in scientia Canonica scire, non verò doctiorem esse Electo in S. Theologia, cum sæpe hic in morali disciplina satis doctum sese ostenderit.

5 At quamvis NN. magis doctus Prælecto supponeretur, tamen omnino competens esse majorem scientiam non sufficere, ut aliquis Dignior iudicandus sit, cum ex pluribus aliis capitibus dignitas sit pensanda quoad obtinenda Beneficia, ut de se constat, & sæpe respondit S. Congregatio, & Rota apud *De Luc. disc. 1. de Paroch. d. num. 17.* Hinc est alia fuisse adhuc examinanda ad demonstrandum male & inutiliter ab ipso interponendam appellationem tanquam à iudicio irrationabili.

6 Descendendo igitur ad examen maturitatis ætatis, hanc comparativè ad Prælectum NN. in sui favorem magnificabat, dicendo prælectum esse Juvenem triginta annorum; ac nimis experientiam edocere non paucos ex his Juvenibus, quamvis Sacris Ecclesiæ ministeriis mancipatos, in ludis occupari; mulieres frequenter invivere, ac diu cum iisdem degere; impatientes esse in perferendis laboribus indivisibilibus à cura Animarum: ac denique saltem experientià carere, sine qua difficile est esse prudentem. Ex his autem inferrebat extraneam quæstionem esse saltem quoad hoc caput maturitatis ætatis, quam considerandam volunt SS. Canones & Tridentinum, indubitante in justè ipsum postpositum fuisse.

7 His tamen ego respondebam in favorem Ordinarii, quòd quamvis senior, regulariter loquendo, aptior sit Juvene ad animas regendas, quòd sæpe etiam dixit Rota, ut videre est etiam apud *Ottob. decis. 264. num. 4.*, & inter alios jam docuerat Lambertinus *de jur. patr. p. 2. l. 1. q. 2. ar. 26. n. 4.* nihilominus vocabulum Senioris potius quam ab ætate, à Sapientia & moribus esse desumendum ut observavit etiam *Valenz. cons. 34. n. 59. Scoppa ad Decis. Grat. observ. 189. a numer. 25.* Quapropter credidi nihil magnificare NN., dum solam ætatem magnificaret, quòd Ordinarius assererebat elegisse Sacerdotem triginta annorum, sed qui semper mores tales exhibuerat, ut prudenter verendum non esset juvenutis vitiis minus aptum se redditurum ad regendas animas, quas ipsi commendaverat. Considerandum insuper erat, quòd agebatur de Plebania Rurali, in qua Incolæ erant valde distantes ab Ecclesiâ, & quandoque etiam in locis asperis; unde pro iis regendis, maximè in ipsorum infirmitatibus, non semper aptior est Plebanus, cujus ætas vergat ad senectutem, ut in simili observat Card. de Luca *de Paroch. disc. 7. n. 12.*

8 Illud etiam erat considerandum, quòd licet nemo eligi possit, nisi sit habilis tempore electionis & promotionis, ut de se patet, & dixit sæpe Ro-

12,

ta, præcipuè in *Calaguritana Beneficii 26. Maji 1648. cor. Bichio*, nihilominus supposita in aliquo sufficienti habilitate, bene potest judicari alio dignior, eò quòd talis sit probitatis & ingenii, ut sperare sit brevè in eo videndum magnum profectum tum respectu probitatis & prudentiæ, tum respectu doctrinæ. Hinc si agatur utrùm dignior æstimandus sit vir provectus ætatis, qui licet probus sit & doctus, non tamen sperare est ab eo ultiores progressus, vel potius dignior æstimandus sit vir juvenilis adhuc ætatis, qui licet nondum sit tam doctus, bonus & prudens, quàm alter, præbet tamen magnum fundamentum credendi Ecclesiasticum verè insignem evasurum, hic verè dignior æstimari potest propter tantam spem, quam exhibent ipsius qualitates: *Peir. Ledesm. tr. 7. c. 2. conclus. 7. dub. 18.* Applicando igitur doctrinam ad casum, credidi etiam ex hoc capite injustè conquiri NN. in electione postpositum, utpote quia ipsius ætati bene potuit anteponi Sacerdos Juvenis, qui cum aliàs immunis esset à vitiis, quæ comitari solent juvenili ætate, non exiguum præbet spem, inter bonos Parochos optimum futurum.

9 Ex his constat responso etiam iis, quæ NN. addebat quoad excellentiam morum, qua ratione se nunquam reprehensione dignum iudicatum esse à Superioribus dicebat, neque unquam de ipso aliquem conquestum fuisse. Quæ igitur pro se ipse firmabat, & affirmare poterat in sui favorem Prælectus ab Ordinario; nec parum pro ipsius probitate commendanda dicebatur, dum omnibus respectum erat in juvenili ætate cor gessisse senile, nam ex his initiis maxima incrementa poterant sperari.

10 Illud autem quod NN. sibi favere credebat, quòd nempe jam aliàs beneficium obtinuerit Curatum, adeoque præsumendum esse valde veratum in populis spiritualiter regendis, poterat adversus illum retorqueri. Ultraquamquod igitur argumentum est criminabilis volubilitatis nunquam quiescere, atque uno Beneficio obtento, citò ipsius tædere, & alterum quærere, id etiam ex aliis capitibus reddit novo Beneficio indignum. Cum igitur NN. Beneficium Curatum dimiserit pro alio simplici Beneficio, vel convinceret quandam speciem mercaturæ de suo Beneficio fecisse, si illud dimisit ob diutius Beneficium obtinendum; vel convinceret otium appetere, si Beneficium Curatum dimisit ob tædium laborum Parochialium. Hinc non concedendam prælationem iis, qui dimittunt suum Beneficium, ut cum alio permutent, ex Rota docet Card. de Luca *de Paroch. disc. 6. n. 13.*

11 Ex hoc autem etiam novum argumentum favore electi ab Ordinario oriebatur; nam cæteris paribus, provisos non proviso præferendus est, ut pluries decisum videre est apud Barbosam *in cap. 18. sess. 24. Conc. Trid. de reform. num. 134.*, & pauper diviti, ut ibidem Barbofa, & docuit Rota *cor. Ottobon. decis. 248. n. 8.*; conveniens etenim est ut postposito habente unde commodè vivere possit, cæteris saltem paribus, provideatur ille, qui id non habet. Postponendus ergo erat NN. qui ex simplici Beneficio habebat unde viveret, & assumendus ad Beneficium alter, qui cum non esset ex aliis capitibus ipso minus dignus, necesse habebat de Beneficio provideri. Id autem in præfati assero, quia timendum non videbatur, assumendo ad Beneficium Sacerdotem pauperem, assumi Ministrum rapacem, & qui plusquam par esset, ex redditibus Ecclesiæ propriæ & consanguineorum indigentia vellet providere. Dum etenim ita timere esset, & prævideretur assumendum in Parochum etiam semper querulum futurum, & pro-

paucis obulis, & parvo cereo à jurgiis non recessurum, certè omnino removendum à Beneficio maxime Curato omnes cognoscunt; hic etenim non Pastor, sed Mercenarii spiritu superabundat, & sub specie tuendi sua jura, vult lucrifacere etiam pacis dispendio. Hinc hujusmodi pauperibus, sed avaris Sacerdotibus, divites sunt anteponendi, si aliàs sint prudentia & moribus commendabiles; sicut etiam, cæteris paribus, sunt prælegendi potentes & Nobiles, cum magis idonei sint ad promovenda & tuenda jura Ecclesiarum; *Barb. cit. num. 135.*, & videnda quæ dixi *tr. 5. quest. 1. cap. 5. quasi.*

12 Demum ne NN. appellationem intentaret à iudicio Ordinarii, tanquam irrationabili, illi ingenue fatendum duxi, quòd etsi fuisset in eo omnes illæ, quas magnificabat, prærogativæ, nihilominus omnino minus dignus erat reputandus, quia erat diffamatus tanquam vir, qui ubique diffensiones disseminaret, semper irrequietus in excitando modò unam, modò alteram causam jurgiorum, dividendo etiam in partes ipsum Clerum. Non diffiteor utique esse ordinem conservandum, & unumquemque in jure proprio manutenendum, aliàs etiam in ministeriis Ecclesiasticis induceretur confusio semper vitanda, & dum inter Ecclesiæ Ministros concordia proficitur, Superiores continuis recuribus fatigantur, & populi ex non interruptis Sacrorum Ministrorum discordiis scandalizantur. At è contra quis non videat nil scedius, nil arrogantius, nil à Sapientis ratione remotius, quàm videre Virum Ecclesiasticum, maximè vili loco natum, semper esse sollicitum de quadam majori honorificentia obtinenda, ægerime ferre si præ aliis non æstimetur, & velle sua dicta tanquam Oracula auscultari? Iste Animarum Redor utique non considerat, quòd qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur, ut ait Christus Dominus *Luc. 14.*; & qui assidue has irrequietas de fumo excitat quæstiones, non attendit quæ ait Apostolus ad Philipp. 2. *Nihil per contentionem, neque per inanem gloriam, sed in humilitate Superiores sibi invicem arbitantes.*

13 Addebam non cessare motivum NN. alteri postponendi, eò quòd ipse mihi certo certius affirmasset à se non promoveri diffidia ex inanibus & irrationabilibus titulis, vulgo *puntigli*. Respondebam etenim quòd ad illum excludendum satis erat, quòd ut talis communiter æstimaretur; sufficit enim diffamatio alicujus notabilis defectus, ut generetur in populis, aliisque Ecclesiasticis sinistra opinio de persona eligenda, qua stante benominus idonea ad regendos spiritualiter populos judicari potest, ut ex Rota observat de Luca *de Paroch. disc. 3. num. 11*. Sola ergo diffamatio, quòd NN. esset irrequietus & rixosus, sufficiens erat ad illum excludendum à Beneficio, quoties alter aderat, nec isto nec altero notabili defectu laborans; multò magis proinde excludendus erat ab Ordinario, dum etiam consideravit ipsum criminabilem, ob continuam volubilitatem in dimittendis Beneficiis jam enixè concupitis, & expostulatis.

14 Ex alio etiam capite dixi bene potuisse ab Ordinario N.N. saltem minus dignum judicari, ex eo quòd nempe tantam demonstraverit, ac habuerit stimulum obtinendi Beneficium. Ratio mihi erat, quia cum regimen Animarum junctum habeat onus ipsi Angelicis humeris formidandum, ut habet *Trid. sess. 6. in Decret. de reform.* consequens est habentem veram pietatem & scientiam, quæ non inflet, potius ab eo assumendo recedere debere. Hinc Beneficia, maximè Curata, aucupantes, cum necesse sit vera pietate carere, immo saltem ut plurimum non mediocrem habere ambitionem, seu desiderium ditescendi, & plusquam par est sese æstimare,

Ii 2

be.

bene possunt ab Ordinario minus idonei, ni velimus dicere absolute non idonei, quin immo indigni reputari.

Tandem perperam assererat N.N. ex majori, vel minori numero suffragiorum judicandum esse de majori, vel minori dignitate illorum, qui approbati fuerunt in concursu. Admisso igitur Examinatores in dando suffragio non solum scientiam attendere debere, sed etiam probitatem, prudentiam &c. Examinati, nihilominus constat ut plurimum Examinatorum suffragia juxta solam scientiam regulari, cum ipsis ignoti, vel saltem non satis noti sint mores Concurrentium. Hinc bene saepe decisum habemus non pertinere ad Examinatores praeligere, & declarare qui sint magis vel minus idonei, sed solum approbare, vel reprobare, seu referre qui magis reputati sint idonei. Verum ultimum judicium quoad majorem, vel minorem dignitatem pertinet ad solum Ordinarium; cum etenim non pendeat à sola scientia, sed multo magis à probitate morum, prudentia in regendis populis, populi amore &c., & hæc saltem magis nota sint Episcopis, consequens est, postposito judicio Examinatorum, optime ab eis judicari posse magis dignum, qui ob minorem scientiam non omnia Examinatorum vota obtinuerit: *De Luc. de Paroch. d.1. n.18. d.3. n.9. & alibi d.6. n.3. & 4.* Hinc ibidem bene animadvertit præsumptionem semper esse pro judicio Ordinarii; & tam vehementis est talis præsumptio, ut appellans ab ipso tanquam irrationabili debeat clarè docere de dolo & irrationabilitate ipsius, juxta Rotam dec. 537. p.1. recent. De primo ergo ad ultimum pessimè mihi videbatur agendum ab N.N., si appellasset, quasi Ordinarius irrationabiliter judicasset.

CONSILIUM XI.

ARGUMENTUM.

Filii in Hospitali expositi non sunt pro illegitimis habendi. Item Filiorum illegitimitas non satis probatur ex dicto Matris, vel publica fama, sive quia nati sint pauld post sextum mensem, vel decimo expleto. Demum examinatur an habendi sint pro legitimis filii nati ante matrimonium putativum.

SUMMARIUM.

- 1 Facti Series.
- 2 Expositi in Hospitali non sunt habendi pro illegitimis.
- 3 In dubio excludendum est delictum, & potius relinquendus nocens impunitus, quam innocens condemnatus.
- 4 In obscuris attendendum quod verisimilius est, & magis communiter accidit, dum non agitur de alterius præjudicio.
- 5 Peregrini, & Incogniti sunt ab Ordinatione repellendi.
- 6 Non verò expositi.
- 7 Ut admittantur sat est, si potuerint esse legitimi.
- 8 Ex publica fama non satis probatur illegitimitas.
- 9 Nec ex dicto Matris.
- 10 Filius, ordinariè loquendo, non tenetur eidem credere.
- 11 Filius natus expleto sexto mense, vel à paucis

diebus expleto decimo habendus est pro legitimo.

- 12 Item aliquando si nati sint, expleto mense duodecimo, vel decimo tertio.
- 13 Id tamen non admitterem nisi in casu valde extraordinario.
- 14 Legitimitas Filiorum est materia valde favorabilis.
- 15 Sufficit pro ea stare opinionem etiam singularem alicujus Doctoris.
- 16 Magis communiter docent DD. non legitimari filios natos ante putativum matrimonium.
- 17 Non desunt qui contrariam sequantur opinionem.
- 18 Hoc satis est ut dicantur filii legitimi per subsequens putativum matrimonium.
- 19 Illegitimi solent incontinentiam Patris imitari.
- 20 Illegitimi non sunt spernendi, cum inter illegitimos fuerint Viri præstantissimi.

N. N. cum peteret ad Ordines promoveri, renebat Episcopus illum inter Ordinandos admittere, quia tempore suæ Nativitatis expositus fuerat alendus in Hospitali. Cum autem ipse ex hoc ab Ordinibus & Beneficiis se non excludendum assereret, addebat ulterius constare quales fuerint ipsius Pater & Mater, inter quos cum post ipsius nativitatem intercesserit matrimonium, consequens videbatur & ipsum legitimum censendum. At hoc non obstante, adhuc Episcopus in eo ab Ordinibus excludendo perseverabat, & id etiam ex duplici alio capite. Primò, quia reputabatur à Matre conceptum fuisse ex alio viro, & non ex eo, cujus postea ex concubina facta fuit Uxor, atque hoc ipsa mulier confidenter aliquibus mulieribus facta erat. Et quidem, ut de eo concepisset, necesse erat ex eo generasse, vel ante expletum decimum mensem vel ante expletum sextum, cum alio tempore abfuerit. Secundò, quia etiam supposito de ipsius Patre & Matre constare, solummodo dici potuisset legitimitas per subsequens matrimonium, quod tamen videbatur fallum; nam cum propter defectum impedimentum iterum contractum fuisset Pontificia dispensatione, non satis apparebat vi ejusdem fuisse legitimum, immo magis communiter contrarium dicebatur. Cum igitur ex his omnibus ab Ordinibus excluderetur, petebat proinde, an adhuc posset prosequi suas instantias, ut ab Ordinibus non rejiceretur.

Respondendo igitur ad singula supra exposita, dicebam primò N.N. non fuisse ab Ordinibus tanquam Irregularem ex defectu Natalium rejiciendum; eò quòd fuerit expositus in Hospitali alendus. Supposito igitur nullatenus etiam de legitimis Parentibus constare, hujusmodi expositi non sunt ex defectu natalium tanquam irregulares habendi, quamvis non desint tam Jurisperiti, quam Theologi, qui contradicant, vel in contrariam opinionem magis inclinent: *Barbos. in Rubr. ff. de solut. matr. p.1. Garz. de Benef. p.1. c.2. n.9. Covar. l. si furiosus p.1. n.1. Rebell. de oblig. just. p.2. l.1. sect.2. num.15. Reginald. in prax. l.30. v.77.* Verum nullatenus ex jure constat de irregularitate hujusmodi filiorum expositorum. Primò igitur nemo in dubio habendus est ut illegitimus, si ille, qui hoc asserit, concludenter non probet, ut ex cap. lator, & ex cap. pervenit qui fil. sint legitimi, quòd autem possit dubitari, an expositi in hospitali sint legitimi nec ne, exinde constat quia non pauci ex legitimo matrimonio procreati in hospitali exponuntur vel ratione paupertatis Parentum, vel quia nati sunt antequam legitimum contraherent matrimonium &c. Secundò, ex jure habemus in dubio desumendam esse conjecturam pro delicto excludendo; unde ni constat de illegitimitate, non est reputandum delictum in Parentibus. Tertio, potius relinquendus est nocens impunitus, quam innocens

CON-

condemnatus, ut ex leg. absentem §. Sed neque ff. de penis, quapropter, dum clarum non est, Expositus non est tanquam illegitimus condemnandus, illum ex capite illegitimitatis ab Ordine excludendo: *Menoch. de præsumpt. l.6. c.54. num.10. & de arbitrar. cas.396. Mascard. de probat. concl.799. Pontias de matr. l.1. cap.9. Palau tom.2. tr.13. disp.4. §.1. num.9.*, aliique quos sequitur *Barbosa de offic. Episc. alleg.51. num.150.*

Ex jure igitur ac interpretatione DD. potius probatur expositos tanquam legitimos habendos, nec ex illo aliquid adversus ipsos, quod clarè convincat de illegitimitate, affertur, ut putabant Adversarii. Dicebant igitur haberi ex regulis juris, in obscuris inspicendum quod est verosimilius, & frequentius accidit; adeoque expositos pro illegitimis habendos, utpote quia ita verosimilius est, & frequentius non legitimi, sed illegitimi exponuntur. Verum hæc regula in dubio attendenda solum, quando non agitur de aliquo bonis suis privando, aut de gravando illum, qui potest esse innocens, ut ex jure supra dictum est, & probatur etiam ex regula 30. juris in 6., qua dicitur in obscuris minimum esse sequendum. Quamvis igitur negari non possit verosimilius esse expositos non esse legitimos, & ita frequentius accidere, non tamen est attendendum, quia posset legitimus injustè gravari. Non est igitur in hac materia attendendum quod communiter contingit, sed quod potest contingere, ut firmant inter alios *Card. Paleot. de Notb. & Spur. cap.63. n.3. Menoch. de præf. l.6. præf. 54. n.20. & de arbit. judic. cas.399. n.16. Mascard. de probat. concl.796.*, & alii quos sequitur *Barbosa de offic. Episc. alleg.51. num.50.* & cum possit esse quòd expositi ex legitimo matrimonio sint procreati, tanquam legitimi sunt reputandi.

Quòd si Peregrini & Incogniti, ut ex cap.2. de Cler. repellendi sunt ab Ordinatione, id non probat repellendos etiam expositos, ut secundo loco dicebant Adversarii, cum lata assignari possit disparitas. Aliis igitur prætermisissis, dicendum est rationem præcipuam vetandæ ne ordinentur Peregrini, antequam de ipsorum persona satis constet Episcopo Ordinanti, eam fuisse, quia Peregrinorum & vagantium nedum probitas morum, sed neque ipsa Fides, & Baptismus, ordinariè loquendo, innotescit Ordinario; quapropter Tridentinum sess.14. c.2. & 3., & sess.23. c.8. noluit ab alieno Episcopo quemquam ordinari, ni de ipsius probitate & moribus constiterit ex literis dimissoriis proprii Episcopi. His alia addidit Innoc. XII. in sua Constitutione *Speculatores &c.* Constat igitur eam rationem, qua excludi debent saltem per aliquod tempus Peregrini petentes ad Ordines promoveri, non habere locum respectu illius, qui fuerit expositus, maxime si semper moratus fuerit in Diaecesi, ubi petit ad Ordines promoveri.

Sed quando ex dictis non satis constaret expositos absolute pro legitimis esse habendos, nemo dicit saltem incertum esse an sint habendi pro illegitimis, cum pro legitimis habendos esse velint tot DD.: in dubio autem illegitimitatis omnino removenda est irregularitas, quia non est inducenda nisi in casibus clarè in jure expressis: *cap. si quis de sent. excom.*, & id in dubio sive juris, sive facti, ut dix. *Tr.4. q.7. cap.2.*

Hinc absque eo quod conderet novum Jus, potuit Gregorius XIV. declarare non esse habendos ut irregulares expositos, sicut videre est apud *Peyrin. in Pralat. Regul. q.2. cap.5. n.136.*

Cæterum in casu nostro quoad hoc caput videbatur omnino verari extra questionem; nam quamvis N.N. fuerit expositus, nihilominus aderant qui dicebantur esse illius Parentes, & solum illam exposuisse, quia de tempore Nativitatis nondum contraxerat matrimonium.

Quoad secundum verò caput, quo dicebatur habendum pro illegitimo, adeoque ab Ordinibus excludendum, quia scilicet reputabatur genitus ex alio, & non ex eo, cum quo mulier contraxit postea matrimonium, plura erant consideranda. Primum fundamentum ita credendi videbatur esse quia erat rumor & infamia publica, quòd ejus Mater, quamvis Concubina diceretur illius, quem postea in Maritum duxit, adhuc tamen etiam aliis occultè se prostituisset, adeoque hujusmodi filium ex aliis genuisse dicebatur. Verum id nullatenus excluderat illius legitimitatem, quæ oriri potest ex subsequenti matrimonio; nemo etenim ex sola fama & publico rumore tenetur se expoliare certa possessione sui juris, cum hujusmodi rumores soleant esse multoties fallaces, & ex dictis muliercularum oriri: *Peyrin. in Pralat. q.2. cap.5. n.119.*

Quapropter nec aliquis credere deberet suam legitimitatem, quamvis publicæ famæ unus testis accessisset, ut tenuit *Rota cor. Puteo decis.77. n.8. l.2.* Nullum etiam facebat negotium, quòd Mater tunc temporis Concubina, confidenter aliquibus mulieribus dixerit non genuisse ex illo, cujus erat Concubina, sed ex alio, quem, absente eo, quem duxit postea in Maritum, clam admiserat.

Si igitur solum consideretur dictum Matris, quæ assererat filium non ex Marito, sed alio genuisse, nihil attendendum dicebam, quia ultraquamquod esset testis unicus, magnam exceptionem patiebatur, non solum quia esset mulier, sed etiam quia infamis, utpote non solum concubina, sed & meretrix, si pluribus se prostituisset. Hinc communiter dicitur neque ipsum filium teneri fidem præstare Matri asserenti se illum ex alio, & non ex eo, qui Pater reputabatur, genuisse; si enim ipsius singulare testimonium nil probaret in præjudicium aliorum, nec dicendum est probare in præjudicium filii, ut etiam dixi *Tr.13. quest.3. cap.2. quest.4.* & revera dictum Matris in præjudicium filii non esse attendendum, bene etiam habetur ex jure, ut ex leg. penult. ff. de probat. junct. Gloss. animadvertunt DD., & solummodo attendendum, quando probari posset tempore conceptionis à viro non potuisse cognosci: *Card. Paleot. de Notb. & Spur. cap.24. Menoch. de arbit. cas.89. n.27. & de præsumpt. l.6. præf.53. à n.6. Rota decis.363. n.3. p.5. recent.* Vel saltem ut dictum Matris adversus filium probaret, oporteret illud talibus esse vestitum circumstantiis, ut reddat moraliter certam illegitimitatem filii: *Suar. de cens. disp.50. sect.4. Covar. reg. peccatum 1. p. num.10.*

At utique id non satis probatur, etsi ille, qui antea fuerat ipsius Concubinarius, fateretur non habuisse rem cum illa, nisi ante decimum mensem à nativitate illius, de quo agitur, cum ab eo tempore discesserit, & deinde solum ante sextum, cum ab eo tempore redierit. Primò igitur si verificetur mulierem peperisse exactis sex mensibus & aliquibus diebus, ex quo rem habuerit cum eo, qui tunc erat ipsius Concubinarius, cum jam careret septimus mensis, quamvis non expletus à conceptione, potuit ex eodem filium habere, qui superstes esset, adeoque qui præsumatur legitimus, si postea interveniret legitimum matrimonium. Ita ex Hypocrate & aliis docet *Menoch. de Arbitrar. cas.89. à num.34.*, cum etiam ex l. intestato 3. §. ff. de suis & legit. dicatur justo tempore natus, qui natus est die 182., adeoque solum septimo mense inchoato.

Sed & filius Concubinarii præsumi potest & debet, quamvis ortus fuerit expleto per paucos dies decimo mense, à quo rem habuerit cum ea, quæ antequam esset Uxor illius fuit Concubina; nam per integros decem menses quandoque foeminas partum gestare, ex plurimum auctoritate docet

Pey-

Peyrus de Pralato tom. 2. q. 2. cap. 5. §. 9. num. 130., quapropter standum esse pro legitimitate talis filii, habetur *ex l. gallus 29. in princ. ff. de libervis & posthum. junct. gloss. 2. ac insuper tradit glossa in Auth. de restit. §. unum siquidem v. undecimo mense*, & ex aliis asserit *Menoch. de arbitr. cas. 89. num. 40. Gamma decis. 325. per tot. Engel tit. qui fil. sint legit. num. 7.*; unde hujusmodi filios ut legitimos non esse excludendos ac hereditate, passim testantur Authores decisum fuisse. Imò filios ut legitimos habitos fuisse, & admissos ad hereditatem Patris, quamvis natos mense duodecimo, vel decimotertio, ex quo vir habuerit rem cum uxore, nonnulli asserunt, ut videre est apud *Majol. de Irregul. l. 1. c. 7. in fin.*; quamvis id non facile admittendum crederem, maximè dum ageretur de hereditate aliis præripienda, quia puto natum fere expleto duodecimo mense, vel decimotertio habere præsumptionem juris contra suam legitimitatem, ut facile videre est apud scribentes in *Novell. 39. c. 2.*, ubi non extenditur tempus gestationis fetus ultra decimum mensem, quod tamen intelligendum, eo modo, quo paulò ante dixi. Quòd si daretur casus adeo extraordinarius, ut attenda dispositione & qualitate mulieris iudicet Medici etiam ultra duodecimum mensem potuisse foetum gestare, maximè si ipsorum iudicium ex honestate mulieris convalidetur, tunc etiam posset judicari pro filii legitimitate, ut ex *Godofredo in Novell. 39. cit. cap. 2. lit. c. docet Reinf. in l. 4. Decretal. tit. 17. num. 23.*, ubi & dicit Senatam Parisiensem legitimum judicasse partum 14. mensium, & inter alia ad ita iudicandum impulisse honestissimos Matris mores.

Demum standum esse pro legitimitate NN. exposcentis ad Ordines promovendi, apud me certum erat etiam ex ratione reflexa. Ea autem erat, quia legitimitas est materia valde favorabilis, unde Canonones & Jura, quantum possibile est, favent legitimitati filiorum, ut observat *Rota decis. 201. n. 41. p. 5. recent. Decius consil. 153. num. 1. &c.* Et de facto jus vult legitimos reputandos, qui nati sint ex matrimonio putativo, quod postea detegatur nullum: *cap. iis qui fidem de sponsal. cap. per lacum 8. qui fil. sint legitimi*, & id quamvis unus ex contrahentibus fuerit in mala fide, dummodo alter bona fide contraxerit: *cap. 2. & cap. ex tenore 14. qui fil. sint legit.* Cum igitur dum agitur de legitimitate filiorum, agatur de re, cui Jura valde favent, consequens est, quoad fieri potest, esse ampliandam. Hinc dum pro alicujus legitimitate fiat opinio singularis non irrationabilis alicujus Doctoris, ratione favoris eidem à lege tributi, videtur sequenda etiam contra communem DD: *arg. cap. fin. de sent. & re judic. Host. in c. si vir de cogn. spir.*, & tradit *Rota penes Cass. decis. un. de sponsal.*

Ex hoc autem ita discurrendum est. Quòd NN. habeatur pro legitimo, adeoque immunis ab irregularitate, pendet ab hoc quod potuerit nasci & supervenire esse, expleto à paucis diebus mense sexto à conceptione, vel potuerit generari expleto jam decimo mense & aliquibus diebus. Dum proinde jam demonstratum sit ex plurium opinione, ita posse evenire, nullatenus patitur favor legitimitatis, ut contrarium evenisse judicetur. Accedit ad probandam filiationem satis esse, si quis probet potuisse concipi ex eo, quem dicit suum patrem: *Menoch. conf. 687. n. 22. Mascard. de prob. concl. 789. num. 36. l. 2. Rota dec. 409. num. 30. & 34. p. 5. rec.*

Remanebat considerandum an petenti ad Ordines promovendi deesset legitimitas, quia nato ex parentibus, inter quos erat impedimentum dirimens matrimonium; quo in casu filios non legitimum perhibere matrimonium de jure nullum, docent communiter DD. *arg. cap. tanta qui fil. sint legit.*

mi, ubi Barbofa n. 30. non paucos congerit DD., & ex iisdem docet num. 31. impedimentum dirimens saltem debuisse esse sublatum tempore natiuitatis, ut filius per matrimonium subsequens ipsius conceptionem, legitimus esse intelligatur. Nil autem ex his evenit in casu nostro, nam longe post natiuitatem filii pontificia dispensatione sublatum fuit impedimentum tunc detectum.

At nihilominus ego putavi Episcopum, etiam hoc non obstante, potuisse NN. legitimum reputare, & id eò quòd Parentes post longum concubinum bona fide contraxerunt matrimonium, cum omnino ignorarent esse inter eos impedimentum dirimens. Ego quidem non disiteor communiorum esse opinionem per subsequens matrimonium putativum, invalidè nempe, sed bona fide contractum post natiuitatem filiorum, non legitimum filios antea susceptos, cum jus hoc tribuere videatur solummodo matrimonio propriè tali, si velimus verba in proprio sensu usurpare. Ulterius quod est de jure nullum, nullum producit effectum: *l. 4. §. Condemnatum ff. de re judic.*, ac proinde ex matrimonio verè nullo haud oriri poterit præcedentium filiorum legitimitas: *Covar. de Matr. p. 2. c. 8. §. 2. n. 20. Fachin. l. 3. contrav. c. 55. Zoelius in tit. qui fil. sint legit. n. 13. Engel. ibid. n. 9. Mol. de just. & jur. disp. 172. num. 11.* Sed quidquid sit de ratione directa, puto saltem ex ratione reflexa tutissimè dici posse per subsequens matrimonium putativum filios antea susceptos legitimum. Si igitur certum est filios procreatos ex matrimonio nullo, sed bona fide contracto, à jure legitimos declarari, ut *ex cap. 2. qui fil. sint legit.*, immo ad legitimitatem sufficere, si saltem unus ex contrahentibus bona fide contraxerit, ut docet Glossa communiter recepta in *cap. cum inhibito v. ambo Parentes*, & videre est apud *Barb. in cap. ex tenore 14. n. 2.*, etiam saltem probabile erit tale matrimonium habere vim legitimum filios ante ipsum generatos, unde etiam per tale subsequens putativum matrimonium legitimum filios, inter alios docuerunt Pontius *l. 7. c. 1. §. 2. n. 13. Gonzal. in c. cum inter qui fil. sint legit. n. 6. Pirhing. ibid. n. 36. &c.*

Addendum quòd si SS. Canonones voluerunt natos ex matrimonio putativo, quamvis ex parte unius tantum ex contrahentibus, esse legitimos, quia putaverunt expedire Republicæ favere legitimitati filiorum, idem favor propter identitatem rationis extendi potest ad matrimonium putativum quoad filios ante ipsum natos. Cum autem ex his rationibus saltem probabile sit vi talis matrimonii legitimum filios antea natos, dicendum absolutè est verè legitimum, cum commune sit apud DD. favorabilem interpretationem omnino sequendam esse favore legitimitatis filiorum, ita ut velint pro ea judicandum, etsi pro ea stet opinio singularis alicujus Doctoris, ut jam supra visum est. De primo ergo ad ultimum satis constat NN. petentem ad Ordines promovendi, non debuisset tanquam irregularem ex defectu natalium repellere.

Spectabat tamen ad Ordinarium bene examinare quales essent ipsius mores, nam lex præsumit filios esse paternæ incontinentiæ imitatores, adeoque timet natos ex culpabili coitu castos non esse: *cap. literas de fil. Presbyt.*, vel non omnino innocuos: *can. conjunctiones 35. q. 2.* Non per hoc tamen intelligo spernendos, & contemnendos eos, à quibus nullà ratione illegitimitatis nota excludi potest; nam ultraquamquod tales sint non propriè culpà, sed aliorum vitiò, etiam multi illegitimi fuerunt insignes, præclari, ac præstantissimi Viri, ut videre est apud *Paleottum, de Notb. & Spur. c. 55. n. 10. & cap. 66. in fin. Azor. Instit. Moral. p. 2. l. 11. cap. 2.*

CON-

CONSILIUM XII.

ARGUMENTUM.

Simoniacum est dare Collatori Beneficii munera, etsi videantur data ad removendam ipsius pravam voluntatem. Item Simoniacum est ea intentione dare aliquid temporale, ut quis desinat à concurrendo, ut sibi facilius reddatur assequutio Beneficii; & maximè si adfuerit mutuum pactum de non concurrendo. Nihilominus non est dimittendum Beneficium assequutum, dum Simonia non transit in realem.

SUMMARIUM.

- 1 Facti Series.
- 2 Non desunt qui asserant non adesse Simoniam, etsi detur temporale ei, qui potest prodesse in assequutione beneficii, si detur ad removendam pravam voluntatem.
- 3 Non est Simonia dare pecuniam injustè deneganti Sacramenta.
- 4 Sicut injustè impediendi ne quis accedat ad concursum.
- 5 In praxi semper Simoniacum est dare temporale Collatori Beneficii, etsi videatur intendi sola remotio pravæ voluntatis.
- 6 Non convincitur contrarium eò quòd licitum sit dare pecuniam injustè deneganti Sacramenta.
- 7 Sicut quia licitè datur pecunia injustè impediendi ne quis accedat ad concursum.
- 8 Simoniacum est dare pecuniam, ne aliquis accedat ad concursum, quando hoc medio facilius redditur assequutio beneficii.
- 9 Simoniacum est pactum initum inter duos de non concurrendo, si ex hoc aliquis ipsorum faciliorem sibi reddit assequutionem beneficii.
- 10 Non potest dari pecunia pro removendo indigno, quoties dans pecuniam parat hoc pacto sibi viam ad beneficium.
- 11 Electio Simoniacè facta nulla est.
- 12 Non tamen, si intercesserit Simonia purè mentalis.

Um quoddam pingue vacasset Beneficium, NN. cupiens illud obtinere, duo ad illud obtinendum sibi obtare reputabat. Primum, quia Collatorem Beneficii nunquam erga se benevolam cognoverat, quamquam id non nisi vel ex naturali antipatia, vel ex Calumniatorum mendaciis potuisse oriri assereret, cum vitam, secundum quod ipse saltem opinabatur, prout decebat Ecclesiasticum, duxisset, nec unquam de Collatore male fuisset loquutus. Secundum, quia inter concurrentes ad Beneficium unus futurus erat, qui quamvis revera indignus, talis à Collatore non reputabatur, imò erga ipsum semper valde benevolam se exhibuerat: quapropter primum vacaturum Beneficium se illi lubenter collaturum sepe Anicis expresserat. Ad hæc removenda obstacula, NN. primò, aliam prætexendo causam, non exiguis muneribus sibi conciliare studuit Collatorem, nil aliud intendendo nisi ex non benevolo sibi reddere benevolam. Deinde aliis collatis muneribus sub titulo amicitia &

confanguinitatis illi, cui timebat conferendum beneficium, post aliquod tempus eundem rogavit, ut à concurrendo abstineret, quòd & obtinuit; cum maximè addidisset pactum, quòd etsi pro hac vice non obtinisset Beneficium, abstineret ab altero concursu proximè instituendo, ut ipse posset sine impedimento alterum Beneficium obtinere. His mediis assequutus est Beneficium, quòd summopere operabatur; at postea conscientia stimulis agitatus, interrogabat an verè esset Simoniacus, & subinde an perseverare posset in possessione adepti Beneficii.

Respondendo igitur ad casum, dicebam quòd si quorundam opiniones tantum speculative ad examen revocarentur, fortasse præfatus omnino immunis à simonia pronunciaretur, quando revera ex pluribus capitibus Simoniacus erat iudicandus.

Non nego igitur non deesse DD. qui asserant posse pecunià redimi vexationem injustam etiam ab eo, qui potest prodesse in ordines ad Beneficium assequendum, dummodo eà pecunià intendatur emi quod solum temporale est: ita evenire dicunt, si quis vellet pecunià removere inimicitiam, odium, persequutionem &c. Ratio autem est, quia ex una parte, etsi pecunia detur ad hæc removenda ab Electore, seu Collatore, non proinde emitur electio, hæc etenim non necessarè sequitur ex horum cessatione, seu remotione. Ex alia verò parte præfata non excedunt rationem rei temporalis. Supposito ergo Collatorem nulla ratione debuisset esse male affectum erga illum, qui optabat Beneficium, non male esse videbatur pecunià illum à mala inclinatione removere: *Bonac. de Sim. q. 6. p. 5. num. 4. limit. 3. Pal. tom. 3. tr. ult. d. 3. p. 2. num. 4. Sanchez. l. 2. opusc. c. 3. dub. 30. num. 5. Pasqual. decis. 230. & 231. Gibul. de Simon. q. 18. conclus. 5. num. 18. &c.*

Aptari igitur videtur huic opinioni ea communior sententia, qua dicitur non esse simoniam dare pecuniam injustè deneganti Sacramenta; si etenim iste licitè operatur, quia intendit redimere injustam vexationem, cum aliàs habeat jus ad Sacramenta, ita videtur dicendum de intendente removere pecunià malam voluntatem à Collatore; nam ita intendens jus in re habet ne injustè impediatur à consecutione Beneficii. Item exemplificari potest in eo, qui pecunià curat liberari à manibus illius, qui ipsum impedit ne accedat ad concursum.

Verùm, quidquid sit de speculativa probabilitate hujus & similium opinionum, absque limitatione admittenda videtur regula, quam tradit *D. Th. 2. 2. q. 100. art. 2. ad 5.* quòd nempe antequam jus alicui acquisitum sit in Beneficium, *simoniacum sit ad-versantium obstacula pecunià redimere*. Non nego igitur temporale quid esse illam pravam voluntatem, quam habet Collator erga illum, qui Beneficium optabat; at videndum in praxi an revera ematur sola remotio illius pravæ voluntatis ut sic & absolutè, vel an verè ematur ad parandam sibi viam ad Beneficium, adeoque quatenus illa remotio habet annexam spirituales utilitatem, & conducere potest ad Beneficii consecutionem. Utique non datur de facto pecunia ad removendam pravam Collatoris voluntatem per se, & secundum substantiam consideratam, nam de ea non curasset, qui dedit pecuniam, si ad Beneficium concurrere non intendisset: unde revera datur, quatenus consideratur ut impedimentum exercitiæ assequutionis Beneficii, & ita intendendo eam removere mediante pecunià, intenditur vitaliter procurare Beneficium, adeoque assequutionem rei spiritualis. Hoc autem certè est simonia saltem ex parte dantis, cum convincatur dare temporale pro spirituali assequendo, quamvis ab eo assequendo injustè impediatur: *D. Anton. p. 2. cap. 3. §. 13. Rebuff. in prax. tit. de Simon. in 72.*

renunciatur, *Suar. t. 1. de relig. l. 4. cap. 50. n. 28. Lese. l. 2. c. 35. d. 14. n. 106. Laym. l. 4. tr. 10. cap. ult. n. 22.* Hinc quia in praxi, quando datur pecunia pro re temporali, quæ conducatur ad assequendum spirituale, non dantur hujusmodi præcisiones, nec re vera separatur à dante pecuniam temporale à spirituali, à jure reprobantur in his materiis quæcumque pacta, quamvis respicere videantur quid temporale: *cap. pactiones fin. de pact. ubi Barb. n. 2. cap. super eo de transact. cap. querelam, & cap. tua nos de Simon. & cap. un. ut Eccles. Benef. & caus. 1. q. 3. fere per tot.*

Male autem aptatur præsentis casu illa doctrina, qua magis communiter dicitur licitum esse dare pecuniam injuste deneganti Sacramenta, habendo pro fine redemptionem injustæ vexationis, adeoque eodem fine licere dare pecuniam Collatori Beneficii, ex sola intentione removendi malam affectionem. Male, inquam, aptatur hæc paritas, si sequentia considerentur. Cum igitur temporale, quod datur, reddatur pretium simoniacum, dum ex intentione vel formali, vel virtuali offerentis, detur ut pretium ad consequendam rem spiritualem, sicut expressè habetur *cap. tua nos 34. de Simon.*, id non verificatur de dante pecuniam injustè sibi deneganti Sacramenta. Ratio est quia, nemo intelligitur dare pecuniam pro eo quod sibi omni jure debetur, adeoque veluti suum considerat; & proinde si gratis det deneganti quod sibi omnino debetur, bene intelligitur non dare ut pretium rei jam debitæ, sed ad removendum injustum impedimentum. Ad eum modum quo, qui certè sciret Judicem debere in sui favorem gratis sententiam pronuntiare, idque nolle, tunc dando pecuniam non intelligeretur emere favorabilem sententiam, cum nemo intelligatur velle emere quod sibi gratis debitum est, adeoque veluti suum est, sed solum ad flectendam perversam Judicis voluntatem. Ita igitur & in præsentis, cum quicumque Christianus habeat jus indubitatum ut sibi irrationabiliter sacramenta non denegentur, & maximè in gravi necessitate; dum dat pecuniam Ministro eadem injustè deneganti, non dat ut veluti emat id, quod sibi debetur, & quod gratis est sibi exhibendum, sed unice intendit flectere mediante pecunia iniquam Ministri voluntatem. Ita etiam S. Th. loc. supra cit. dicit, habentem jus acquisitum in Beneficium licere per pecuniam injusta impedimenta removere. Hæc autem nullatenus militat in casu nostro, nam dans munera Collatori ut ex non benevolo sibi benevolam reddat, nullum jus habet ad Beneficium, quod optat; unde convincitur pecuniâ non solum quærere benevolentiam Collatoris, sed sibi insimul parare viam ad Beneficium, quod certè simoniacum est.

Male etiam aptatur paritas de illo, qui dat pecuniam injustè illum detinenti, ut ita ipsi liberum sit accedere ad concursum; nam utique iste pecuniâ redimit temporale impedimentum, neque intelligitur eadem pecuniâ sibi parare viam ad Beneficium, cum non sit conferendum ab eo, qui injustè illud detinebat.

Ex prædictis autem constat etiam intervenire labem simoniacam, dum quis tradit pecuniam alicui ut desistat à concursu, atque ita sibi facilius reddatur assequutio Beneficii. Putat utique Pasqualigus in hoc nullum malum esse, ut habet *dec. 243.*, quia ipsi videtur pecuniâ solummodo emi cessio nem libertatis naturalis, quæ cum sit quid temporale, non videtur malum aliquod importare. At nullatenus est audiendus; nam quamvis cessio ut sic naturalis libertatis sit aliquid merè temporale, quod proinde vendi potest & emi, nihilominus hæc & nunc verificatur emi jus spirituale alterius; nam ut spirituale ex objecto considerandum est,

quoties respicit officium spirituale obtinendum. Insuper non datur pecunia pro cessione talis juris ut sic, sed ut asserti spiritualement utilitatem, seu ut parat viam ad obtinendum Beneficium per remotionem impedimentorum. Ad eum modum quo verificatur velle ignem accendere, qui totus est in removendis contrariis dispositionibus à ligno, ut postea facilius incendatur: *Barb. de offi. Episc. alleg. 60. num. 54. Sancb. l. 2. cons. c. 3. d. 30. n. 13. Pal. d. 3. de Simon. p. 20. n. 2. Pont. l. 5. de Matr. c. 13. §. 6. n. 40.*

Ex his etiam constat adesse simoniam, dum inter duos adest pactum, quod uno non concurrente cum alio ad hanc electionem, alter non concurreret cum ipso in ordine ad futuram. Quamvis igitur suo more contradicat Pasqualigus *dec. 249.*, nihilominus contrarium omnino asserendum est, cum hujusmodi pacta fiant ut pareatur via ad Beneficium, adeoque, quamvis non ita proximè respiciant electionem, quia fortasse aliquis non eligeretur, re vera tamen fiunt respiciendo utilitatem spiritualement, assequutionem nempe Beneficii facilius obtinendi, per hoc quod juxta pacta abstineant à concurrando: *Sancb. loc. cit.*

Nec referret NN., de quo in casu, velle se excusare, dicendo omnia hæc fecisse ut removeretur indignus, quem Collator ob ignorantiam volebat eligere. Eto igitur potuisse dari pecuniam Collatori, vel facere aliquod aliud pactum, ut dignum non eligeret, id tamen non habet locum, quoties dans pecuniam cognoscit sibi parare viam ad Beneficium, quod optat; nam tunc pecuniâ, vel alio pacto pretio æstimabili velle removere indignum, est velle illum removere ratione utilitatis spiritualement, seu assequutionis Beneficii, sibi facilius obtenturi, quod certè est simoniacum. Cæterum qui dicebat præfata omnia præstitisse zelo indignum à Beneficio removendi, factò ipso cum verbis non concordare demonstravit; si etenim volebat indignum removere, cur pactum cum ipso inuit abstinenti à subsequenti concursu, ut qui indignus pleno ore ab ipso dicebatur, posset alterum Beneficium obtinere?

Mentiebatur ergo iste Parochus ex tot titulis Simoniacus, quapropter dignis poenitentia fructibus nisi suum crimen expiasset, assequutione Beneficii latissimam sibi ad damnationem viam paraverat. Hinc summopere mihi displicuit non potuisse affirmare ex hoc capite debere omnino dimittere Beneficium, cum reputare indignorem eo, quem dicebat voluisse excludere. Quamvis igitur provisio, electio & collatio simoniacè facta nulla omnino sit, ut ex *Extra. Detestabile de Simon.* & ex *Consi. S. P. V. incip. Cum medium*, aliisque juribus, id tamen verificatur solum, dum intercedit simonia realis, quam tam ratione munerum datorum Collatori, quam alteri, quem postea rogavit, ut à concursu abstineret, intervenisse non apparebat. Semper cum igitur NN. dederit munera Collatori, & alteri qui poterat concurrere ad Beneficium, nullo intercedente vel implicito pacto ut primus conferret Beneficium, vel ut secundus desisteret à concursu, quamvis in mente habuerit ita sibi faciliorem reddere assequutionem Beneficii, intercessit solummodo simonia mentalis ex parte ejusdem, que nullis subjacet Ecclesiæ poenis, ut ex *cap. fin. de Simon.* Poterat quidem ex tertio capite consurgere simonia realis nullam reddens collationem Beneficii, si utrinque pactum non concurrerit fuisse adimpletum; at de facto qui obtinuit Beneficium ex parte sua non adimplevit pactum simoniacum non concurrerit; hujusmodi etenim erat de non concurrando, etsi non obtinisset Beneficium; unde cum revera obtinuerit, non fuit locus ut ipse ex parte sua adimpleret pactum secundum ra-

tionem qua illud fecerant, & erat pretio æstimabile, non concurrerit scilicet ad alterum Beneficium, supposito quod primum non obtinisset. Hinc cum ita simonia non transferit in realem, poterat ex hoc capite Beneficium retinere: *Sancb. &c. Ita &c.*

CONSILIUM XIII.

ARGUMENTUM.

Quando competat Parocho denegare Sacramenta ratione diffamationis, seu notorietatis alicujus gravis peccati; vel ratione non exhibitæ schedulæ peractæ confessionis.

SUMMARIUM.

- 1 Facti Series.
- 2 Publico peccatori sunt deneganda Sacramenta quomodocumque illa petat.
- 3 Fama multoties est fallax.
- 4 Sola fama nunquam satis probat.
- 5 Etsi orta fuerit à Personis honestis.
- 6 Non attendenda, si oriatur à personis malevolis, & fide non dignis.
- 7 Non satis est oriri à personis honestis, si non afferant causam, & rationem sui dicti.
- 8 Inanis Populi vox floccipendenda.
- 9 Ad deneganda Sacramenta non satis est diffamatio, qua inducat probabilem suspicionem delicti, quamvis vehementem.
- 10 Ad aliquem condemnandum oportet probationes esse luce clariores.
- 11 Ad deneganda Sacramenta satis est publica violenta presumptio alicujus gravis peccati non emendati.
- 12 Non satis est si fuerit publicum alicujus peccatum, si non sit notoria perseverantia in eodem.
- 13 Illud non debet dici notorium, quod non constat decem saltem personis probis, & honestis.
- 14 Item debuit ipsi innoscere peccatum, dum erant simul, non verò singillatim.
- 15 Debuit item delictum esse notum in se, vel in suis effectibus, ex quibus certè moraliter de eodem constat.
- 16 Dum aliquod est notorium decem honestis personis potest dici absolutè notorium, quamvis factum sit in numerosa Civitate.
- 17 In praxi difficillimum est esse sufficienter notoria crimina, qua in occulto committuntur.
- 18 Publicus peccator non est admittendus ad Communionem, nisi exhibeat schedulam Confessionis.
- 19 Neque tunc statim est admittendus.
- 20 Parochus potest exigere schedulam Confessionis etiam ab asserente se confessum fuisse, si fidem non mereatur.
- 21 Si non adsit lex id præcipiens, non est ab honesto Parochiano exigenda schedula confessionis.
- 22 Unusquisque Christianus jus habet ad exigenda Sacramenta, nisi constet à tali jure excidisse.
- 23 Schedula peracta confessionis sunt subiecta multis falsitatibus.
- 24 Lex de petenda schedula peracta confessionis interpretanda est quod obliget solum respectu personæ, qua fidem non mereatur.
- 25 Potest Medicus assistere Infirmo, qui ex fide probati Viri confessus sit sua peccata.
- 26 Non expectandum est ad exigendam schedulam

confessionis, dum Parochianus est in numero Communicantium.

Dum NN. Parochus publicè dispensaret in Festo Paschatis SS. Eucharistiæ Sacramentum, accessit unà cum aliis ad illud recipiendum quidam juvenis, intendens satisfacere præcepto annuæ Communionis. At Parochus illi eam denegavit, & palam protestatus est se nunquam ad Communionem admitturum, nisi prius fidem exhiberet, quod Sacramentaliter confessus fuisset sua peccata. Ex hac Parochi agendi ratione vix dicere est quot fuerint obmurmurantium linguæ tam in illa Parochia, quam in vicinis Pagis, aliis Parochum & imprudentiæ & ignorantia accusantibus, addentibus graviter, & sine fundamento famam juvenis summpere denigrasse; quibusdam verò Parochum tuentibus, ac religioso zelo exarisse affirmantibus. Interim verò Parochus se tuebatur dicendo juvenem à S. Synapsi rejecisse, tum quia ex publica fama ab omnibus dicebatur vitam inhonestam cum Amasia ducere; tum quia id aliquibus ex Parochia erat notorium; tum demum quia affirmabat ad jus Parochi pertinere non admittere in Paschate ad S. Communionem, nisi prius, si ita velit, ipsi exhibeat schedula peractæ Sacramentalis Confessionis. Ortum proinde est dubium, an iste Parochus sese sufficienter tueatur.

Respondendo igitur ad expositum casum, dicebam multa fuisse verificanda, ut satis constaret Parochum prudenter & christianè se gessisse. Repulsa igitur ab ipso data juveni SS. Eucharistiæ expositione, posset ratione infamiae, seu notorietatis vitæ inhonestæ tueri, quoties ex duplici isto capite verificaretur juvenem fuisse publicum peccatorem. In hoc quidem casu, juxta doctrinam S. Thomæ 3. p. q. 81. art. 6. ab omnibus receptam, tali peccatori vel publicè, vel privatim petenti, Eucharistiæ est deneganda, cum Sanctum dandum non sit canibus, qui nullum jus habent ad illud. At difficultas non exigua est in verificando talem diffamationem, adeo ut ex ea aliquis verè dici possit publicus peccator. Primò ergo omnino advertere debebat Parochus famam ut plurimum esse fallacem, ut ex *cap. cum in juvent. de purgat. can.*, ac plerumque ortum habuisse ex dicto alicujus nulla fide digni, quod postea invaluerit penes multitudinem; atque ita non rarè ex publica fama etiam Sanctissimi Viri, ac honestissima feminae velut gravibus criminibus inquinatæ apud vulgum semper garrulum traducuntur. Hinc nuda fama nec in civilibus, nec in criminalibus sufficienter probat: *can. si testis §. Sape etiam 4. q. 3. cap. illud de Clero. excom. junct. Gloss. l. 3. §. Eiusdem ff. de testib. Fagn. in cap. qualiter & quando il 2. de accusat. num. 58. & communiter.* Immo hoc verum est, etsi fama originem habuerit ex personis honestis, quamvis tunc faciat adminiculum, & coadjuvare possit alias probationes, ut ex *Fagn. cit. n. 88.* & docent communiter DD. apud Farinac. q. 47. n. 58. Ex his ergo inferre est, quòd si Parochus ex solis communibus Populi dictis percipienda repulisset, non solum sese imprudentem, sed simul multà ignorantia laborantem demonstrasset.

Ut igitur ratione diffamationis potuisset Parochus NN. Eucharistiâ privare, primò necesse erat constare eam ortum habuisse non à personis malevolis seu inimicis, sed à personis honestis & fide dignis: *cap. qualiter & quando il 2. de accusat.* Quamquam autem olim aliqui putarent id sufficere ut fama esset attendenda: *Felin. in cap. veniens n. 17. ac testib.*, nihilominus id multi nullatenus admittendum censent; nam etiam Viri in communi Hominum æstimatione probi, honesti & pru-

dentis, ex propria, seu bona, aut mala erga aliquem affectione, vel etiam nimio zelo non raro nimis faciles sunt ad opinandum vel bonum, vel malum. Hinc etiam testes volentes probare famam, non fat est si dicant ita à pluribus audisse, sed insuper debent assignare causam dicti sui: *Sperell. de eis. 173. n. 79.*, & apud ipsum Rota, *Mascard. de probat. concl. 750. à n. 12. aliique*. Et quidem si dum agitur de admittenda, vel excludenda fama, sufficeret solum ita aliquos, quamvis probos, & prudentes dixisse, & non considerarentur causæ & rationes, ex quibus traxit originem, multoties non esset nisi inanis Populi vox, omnino hoc-
cipienda, ut ex *leg. Decurionis C. de pan., leg. diva Mater C. qui manumitt. non poss., leg. miles S. penult. ff. de adult., cap. Osius*.

Præterea non fat est ad denegandam Eucharistiam, quod causæ, quibus innuitur alicujus diffamatio, tales sint, ut solum inducant probabilem suspicionem, quamvis vehementem. Ratio est quia licet conjecturæ inducentes probabilem, licet vehementem suspicionem, dent prudens fundamentum judicandi frequenter evenire, sicut indicant tales causæ & indicia, nihilominus non afferunt omnimodam certitudinem, quod de facto ita sit. Hinc talis licet vehemens suspicio, non sufficit ad condemnandum aliquem in pœnam ordinariam, quia nemo in ea potest condemnari, ni clarissime esse reum probetur; ac proinde dicitur quod dum agitur de aliquo condemnando, probationes debent esse luce clariiores: *leg. sciatis C. de probat.*, & quod in obscuris reo potius favendum est, juxta *reg. 11. de reg. jur. in 6.*, sicut etiam semper cum pro reo adest aliqua opinio probabilis: *Clav. Reg. l. 1. cap. 11. n. 15.*, *Bassus v. conferentia n. 17. Gr.* Si proinde adversus aliquem sit suspicio solum vehemens, adeoque aliter judicari possit re vera fuisse, ac fama vulgaverit, non est ab Eucharistia repellendus, quia non clarè constat de delicto, ratione cujus fuit diffamatus.

Quod si diffamatio orta fuerit ex violenta præsumptione, ex talibus nempe conjecturis & causis ut credi debeat delictum, quod fama vulgavit, quia is tantibus semper verificatur delictum, & certum omnino moraliter est fuisse patratum; cum tunc illud evenisse à quocumque prudente judicandum sit, & ad summum solum remanere possit locus alicui dubio speculativo, in praxi contemnendo, excusarem Parochum ex tali violenta præsumptione aliquem excludentem ab Eucharistia veluti publicum peccatorem, non verò si fama, ut dixi, innitatur soli vehementi præsumptioni: *Corrad. 2. p. resp. moral. q. 210.*, *Fagund. in 3. præcept. Eccles. l. 3. c. 10. n. 10.*, *Leand. tr. 7. de Euch. d. 7. q. 58.*

Ex his conjiciet fortasse Parochus nimis præcipitanter se gessisse, dum Parochiano ex præsumpta diffamatione Eucharistiam denegavit; nam difficile est verificari talem fuisse, ut ex ea credi omnino deberet ipsius delictum, adeoque à Sacramento esse repellendum.

Quoad aliud caput, quo Parochus asserbat potuisse Parochiano Eucharistiam denegare, quia nempe notorium aliquibus erat cum Amafia impudicè vivere, jam suppono quod non solum debuit esse notorium impudicè vixisse, sed etiam eo tempore perseverasse in impudicitia; nam peccatum præteritum non dat causam sufficientem denegandi Sacramenta, cum potuerit confessione expiari. Hoc autem supposito, dicebam non sufficienter se excusasse Parochum, primò si vita inhonesta Parochiani non erat nota saltem decem personis. Ratio est quia, illud dici non debet notorium populo, quod saltem non innotescit tot personis, quot sufficienti ad constituendum populum; ad consti-

tuendum autem populum simpliciter & absolute ad

minus requiruntur decem personæ, ut ex *can. Unio nostr. 10. q. 3.*, *Sanch. l. 6. Conf. c. 3. dub. 3.* & multi Jurisperiti apud Farinac. in p. p. prax. Crim. in. 11. de delict. & pœnis. q. 21. n. 47. Item oportet illis decem personis non innotuisse delictum separatim, adeo ut sint testes singulares, aliàs exceptionem paterentur, nec ex ipsorum testimonio redderetur evidens delictum; sicut etiam necesse est fuisse personas graves & honestas, aliàs major numerus ad notorium requireretur, & tunc potius ad judicium ferendum de notorio attendendum, esset Judicis arbitrium, ut vult Sotus in 4. dist. 12. q. 1. art. 6. §. Rem hanc arbitrio Græ. Insuper oportet ita delictum fuisse manifestum præfatis personis, ut nulla potuerit tergiversatione celari: *cap. tua nos de cobabit. Cler. & mulier*. Quia tamen hic agitur de delictis inhonestis, quæ non solent esse nota in se, cum committi soleant clam, & remotis arbitris, hinc est, ad hoc ut dicantur hujusmodi delicta eidem personis notoria, non esse necesse fuisse nota in se, sed fat esse, si fuerint nota in alio, seu in suis effectibus, ita ut reddant delictum omnino moraliter certum. Ita evenisset in præfati casu, si decem personæ, quæ licet non vidissent actualem commixtionem Amafia cum Amafia, nihilominus vidissent in loco abdito sine vestibus, & tempore apto ad commixtionem: *Sylvest. v. notorium n. 1.*, *Sanch. Conf. l. 6. c. 3. d. 3. n. 4.* Verum tamen est, quod si solis præfatis personis delictum innotuisset, & simul Amafias perseverare in inhonesta vita consuetudine, mihi certum est hoc sufficere, ut delictum absolute notorium dicatur, etsi in numerosa Communitate fuisset commissum; nam semper cum modo præfato decem innotescit, bene ex jure potest dici innotescere populo, adeoque sufficienter sit notorium. Et quidem si solum dicendum esset notorium, quod majori Incolarum parti innotescit, consequens esset nullum, aut fere nullum delictum posse dici notorium notorietate facti, de qua hic sermo est, in aliqua numerosa Civitate; cum difficile sit majori illius parti innotescere quod fit in loco remotiori, quamvis in loco publico. Ita argumentatur Raymondus apud Sylvestr. loc. cit.

Ex his videre poterit Parochus, an in rigore debuerit credere notorium delictum sui Parochiani. Si igitur bene considerasset, advenisset non fuisse decem personas illas, quibus clarè & indubitante perspicuum fuerit delictum, quod dicitur notorium. Item facile reperiet non illis innotuisse, dum simul essent. Item facillimè tales personæ dici non poterant probæ & honestæ, nam hujusmodi personæ non solent aliis insidiari, ut de ipsorum turpi consuetudine cum aliqua muliere certiores fuerint; unde et, quibus innotuit delictum, fortasse fuerunt aliqui ex Juvenibus magis procacibus & inhonestis Pagi. Si diligenter pariter fuissent examinati, adinventum esset turpem commixtionem non solum non vidisse in se, sed nec in talibus circumstantiis & effectibus, ut inducerent moralem certitudinem peccati. Demum quam difficile erat judicare de perseverantia in peccato? De primo ergo ad ultimum verendum erat istum Parochum vel ex indiscreto nimis zelo, vel ex nimia ignorantia peccasse.

Considerandum restabat, an negare potuisset Eucharistiam, quia Parochianus non poterat exhibere schedulam peractæ confessionis. Et quidem si Parochianus talis fuisset quod fuerit publicus peccator, ut itam dicam, ex professione, quales sunt meretrices, publici Usurarii, versantes in occasione proxima peccati &c., nullatenus ad Communionem erat admittendus, nisi per Schedulam Confessionis innotuisset ipsius penitentia. Et ratio est quia, ubi notorius fuerit malus ipsius status, præ-

su-

sumitur perseverantia in eodem, quæ enim sunt facti non præsumuntur nisi probentur; unde pertinet ad notorium peccatorem, exhibendo Schedulam confessionis probare pravum suum statum reliquisse: quamvis nec Parochus debuisset statim illud ad Sacramenta admittere, sed experimentum sumere sinceritatis conversionis ipsius, ac insimul eo medio tempore curare, ut bonis operibus scandala, quæ suâ malâ vitâ præbuit, resarciret. Item certum est Parochum posse denegare in Paschate Communionem non exhibenti schedulam Confessionis, quoties prudenter credi non possit alicui afferenti se confessum esse; nam tunc cum Parochianus fidem non mereatur, bene Parochus abstinere ab administranda eidem Communione. Ita in Sacramento Pœnitentiæ bene denegat absolutionem, quoties prudenter credere non possit pœnitenti attestanti de sua dispositione.

Verum dum non agamus de aliquo, qui fuerit publicus peccator, eo modo quo dictum est, vel de aliquo, qui fide dignus non sit, puto nullum esse à Communionem rejiciendum, eo quod in Paschate non exhibeat schedulam peractæ confessionis, etsi adesset in aliqua Diocesi lex de ea exigenda.

Si ergo non adsit hujusmodi lex, ordinariè loquendo, non debet Parochus hujusmodi schedulam exigere. Ratio est quia, ut observat *S. Th. quodlibet. art. 12.*, & in 4. dist. 17. q. 3. a. 3. q. 5. ad 2., quamvis pertineat ad Parochum de suis ovibus cognoscere, quapropter super externam Parochianorum conversationem debeat invigilare, nihilominus quoad ea, quæ pertinent ad forum animæ, debet ordinariè credere suo Parochiano testificantem vel pro se, vel contra se; adeoque, ut dicit S. Doctor, debet credere ipsi afferenti confessum esse sua peccata.

Dein animadvertere debet Parochus apud quem cumque Christianum jus esse petendi Sacramenta, ni constet à tali jure ex aliquo peccato excidisse; & insuper non esse in libertate Parochi Sacramenta denegare, quoties non constet peti ab indigno, ipse enim Parochus est ipsorum dispensator ex officio. Insuper advertat Parochus hujusmodi attestations peractæ confessionis ut plurimum parum deservire; cum etenim veritas ipsatum in judicio non probetur, nec juramento testium, seu plus probant, quam dictum illorum, qui eas exhibent; unde præcisè vi earundem nemo videtur excludendus, vel admittendus ad Communionem. Ad idendum Parochum jus non habere petendi fidem obtemperantem absolutionis, aliàs multoties sigillum frangendum esset; unde ex prædicta fide inferri non potest petentem Communionem non esse indignum, adeoque constat parum, vel nil conducere ad hoc, ut Parochus sanctè regat animas sibi commissas.

Quod autem non sit necesse quod Parochus exigat à Parochiano probatæ fidei schedulam Confessionis, quamvis id præscribat lex Diocesis, ut apparet in nostra Diocesi ex regulis pro Sacerdotibus, emanatis ab Eminentissimo Spinula cap. 17. pluribus suaderi potest. Primò, quia lex Ecclesie ita intelligenda est, ut conferat ad bonum publicum spirituale; dum autem à persona probatæ vitæ exigeretur schedula peractæ confessionis, potius indignaretur, & secum injuriosè agi diceret; unde dicendum est talem legem potius respicere personas non honestas, & probas, ut Parochus possit postea adire Confessarium, qui subscripsit schedulam, & videre si verè ipsius sit. Deinde eò quod persona probatæ vitæ schedulam non afferat, non ideo peccavit, & excidit à jure petendæ Communionis, non enim ipsi sub peccato præcipitur schedulam exhibere, sed solum Parochus, ut eam exi-

gat; si autem pleno jure postulat Eucharistiam, qua ratione est illi deneganda? Tertio, ex consuetudine optima legum interprete habemus, eam legem nec vigere, nec vigiisse quoad personas vitæ probatæ. Ita quamvis S. Pius V. in sua Bulla *super Gregem*, voluerit Medicos post tertium diem non amplius invisere ægros, nisi ipsi exhiberetur schedula, qua Confessarius testetur iisdem ægrotis Sacramentum Pœnitentiæ administrasse, nihilominus ex consuetudine introductum est, ut loco schedulæ sufficiat testimonium alicujus probatæ vitæ, vel etiam Ægroti, si sit fidei non suspectus: *Filiucc. tr. 7. c. 1. n. 34.*, *Dian. p. 3. tr. 4. resol. 93.* In casu pariter nostro posse Parochum credere viro fide digno, dicenti confessum esse sua peccata, quamvis non afferat schedulam confessionis, ut fert lex Diocessana, cum aliis docet Bonaccina *disp. 5. de Sacr. d. 5. sect. 2. p. 4. n. 36.*, *Sanch. de matr. l. 3. disp. 37. num. 1.*

Præcipuè verò abstinere debet Parochus à schedula exigenda, dum petens Communionem est jam ante Altare in numero Communicantium; nam tunc non rejiceretur sine gravibus Adstantium obmurmurationibus & scandalo, nec sine gravi infamia illius, qui rejiceretur. Aliunde, ni constet gravi culpa esse inquinatum, jus habet petendi, simulque ut ipsi credatur, si dicat jam confessione sua peccata expiasset, contra quæ jura facit Sacerdos illum rejiciendo: *Passerin. de Euchar. q. 80. ar. 6. comm. 54. cap. 2. n. 75.*

Videat ex his NN. Parochus, an prudenter se gesserit in deneganda Parochiano Eucharistia; ac universaliter Parochi discant abstinere ab injuriosè agendo, petendo fidem Sacramentorum à viris honestis & probis, idque non alio jure, nisi quia, ignorantè putant hoc jus sibi competere.

CONSILIUM XIV.

ARGUMENTUM.

Obligatio inserviendi Choro respectu Canonici &c. non oritur præcisè ratione distributionum, sed præcipuè ratione beneficii. Hæc autem obligatio importat inservire per se, & psallere, nec cessare potuit ratione cujuscumque consuetudinis in contrarium. Item talis est naturæ, ut non concedat abesse à Choro ratione utilitatis Ecclesie, si extra tempus Chori commodè possint adimpleri injuncta negocia.

SUMMARIUM.

- 1 Facti Series.
- 2 Adest præceptum, quo Præbendati &c. debent assistere Choro.
- 3 Hæc obligatio non oritur præcisè ratione percipiendarum distributionum, sed præcipuè ex vi & natura Beneficii.
- 4 Ex Jure scripto Canonici &c. tenentur per se Choro inservire, neque sufficere per substitutum, simulque psallere.
- 5 Ipsum officium Canonici &c. demonstrat obligationem psallendi.
- 6 Potuerunt institui Canonicatus sine obligatione psallendi, sed hoc non est presumendum, nisi clarè probetur.
- 7 Hæc obligatio de se gravis est.

K k 2

8 Ex

- 8 Ex vi contrarie consuetudinis nemo potest percipere distributiones, nisi serviat Choro per seipsum, & psallat.
- 9 Quod lucrandum est, posita aliqua conditione, ea non posita, amittitur.
- 10 Contraria consuetudo non potuit legitime prescribi.
- 11 Ubi ius alicui repugnat, & favet alteri, non potest dari prescriptio respectu primi, nisi iustum titulum assignet.
- 12 Consuetudo inducta per ignorantiam nunquam prescribit adversus legem.
- 13 Neque consuetudo inducta ex causa irrationabili habet inducere prescriptionem.
- 14 Non obstante quacumque consuetudine Canonicos &c. debere per se infervere & psallere, declaravit S. Congregatio, & Rota.
- 15 Non potest presumi S. Pontificem in talem consuetudinem consensisse.
- 16 Ubi ex vi consuetudinis sufficit sola interessentia personalis, presumendum est ita factum esse vel ratione foundationis, vel ex consensu Papa.
- 17 Non potest percipere distributiones qui expectat tempus Chori ad peragenda negotia sibi commissa, si commodè alio tempore potuerit expedire.

Quidam Sacerdos, qui ratione sui Beneficii tenebatur Choro interesse, cum iam senio timebat ante Tribunal Christi aliter iudicandum de quibusdam omissionibus quoad interessendum in Choro, ac ipse etiam ex aliorum opinione usque ad eam aetatem iudicaverat. Cogitabat igitur multoties non interfuisse Choro dum poterat, & tenebatur, & putasse nullam adfuturam culpam, quoties intendisset amittere distributiones pro rata absentiae. Item dicebat multoties interfuisse Choro per alios, dum potuisset per se; & etiam omisisse non raro canere, dum alii Horas Canonicas psallebant. Denique conscientiae stimulis angebatur, quia dum aliquando necesse fuit occupari in utilitatem suae Ecclesiae, ad hęc peragenda negotia expectabat tempus, quo debuisset Choro interesse, cum commodè alio tempore potuisset adimplere. Quamvis igitur hęc omnia praestaverit, quia etiam videbat veluti communi consuetudine tueri, nihilominus inquirebat modò, an revera tutus esset in conscientia.

Ut quae sentiebam ingenue isti Sacerdoti aperirem, primò non refragabar non deesse Theologos, qui excusant saltem à gravi culpa non interessentes Choro, etiam dum possint, si animum habeant non recipiendi distributiones. Ipsorum potissima ratio est, quia non videtur ipsis dari textus in iure, quo cogantur Canonici, & Præbendati adesse Choro nisi post correctionem, seu mandatum Episcopi; & aliam videtur ipsis obligatio Choro interessendi oriri ex acceptis distributionibus, adeoque cessare, dum distributiones dimittantur: Reginald. l. 118. num. 176., Tambur. l. 2. in Decal. c. 5. §. 4. num. 7., aliique. Verùm ego cerè in praxi non adhaesivem huiusmodi sententiae, re vera etenim convincitur ex iure & ratione adesse in Præbendatis & Canonicis obligationem interessendi Choro, nec sufficienter se excusare quia intendunt dimittere distributiones. Primò ergo præceptum interessendi Choro non obscure habetur, can. si quis Presbyter dist. 92., & cap. dolentes de celebr. Missar. At quis non videat aperte supponi tale præceptum Clem. 1. eod. tit.? Cum igitur ibi excommunicandus dicatur, & suspendendus Clericus, publicè non recitans in Choro, & deponendus, si ab sit Officiis celebratis in Ecclesia, in qua residet; imò & graviter reprehendantur tardè ad Chorum acceden-

tes, consequens est supponi tanquam indubitatum obligationem Choro interessendi; neque etenim præfata pœnè possunt habere locum nisi contra transgressores gravis obligationis.

Sed & ex ipsa intrinseca ratione dignoscitur obligatio interessendi Choro respectu Præbendati. Vel ergo in sua origine Beneficia, quæ obtinent Canonici & Præbendati, ipsis ex dispositione Testatorum assignata fuerint, vel talia Beneficia constituta sint à S. Pontifice ex aliis Beneficiis jam fundatis, semper repetere erit Testatorem, vel S. Pontificem fundasse tales præbendas, ut publicè Divina Officia celebrarentur ad publicum Dei cultum, & ad excitandam Fidelium devotionem. Non ergo oritur obligatio interessendi Choro primò & principaliter ratione distributionum, sed primò & principaliter vi Beneficii Præbendati collati, quamvis postea ad magis eos sollicitandos ad adimplendam obligationem Choro interessendi, eis etiam assignata fuerint distributiones. Cum igitur obligatio interessendi Choro præcipue fundetur in ipso Beneficio, nemo potest ab eo se eximere, eò quòd velit amittere distributiones; & cum aliunde hæc obligatio sit de re gravi, ipsius transgressio inducet peccatum mortale, nisi excuset levitas materiae, ut si quater vel sexies in anno Præbendatus à Choro abesset: Garz. de Benef. p. 2. c. 2. n. 322., Pal. d. 3. p. 2. n. 3., Suar. de Relig. l. 4. c. 10. n. 17. & cap. 13. à n. 5., Bonac. disp. 2. §. 1. p. 2. num. 1. aliique plures. Hinc huiusmodi Beneficiario cerè nunquam abesse à Choro concessivem ex ea solùm ratione, quòd plenè consentiret in amissionem distributionum; neque aliquorum contraria agendi ratio attendenda erat, utpote omnino opposita obligationi, quæ intrinseca est Beneficio ea ratione fundato, ut Beneficiarius Choro interserviat.

Quoad illud autem, quo magis ipsis cruciabantur conscientia, quia nempe perceperat distributiones, quamvis multoties non per se, sed per substitutum Ecclesiae interservisset, & quamvis non raro tempore Divinorum Officiorum canere omisisset, dicebam non frustra ipsius conscientiam torqueri. Et quidem attento iure scripto omnino constabat male egisse, nam servitium præstandum per alios ab obtinentibus Dignitates, Personatus &c., & alia Beneficia in Ecclesiis Cathedralibus & Collegiatis, omnino improbat Concilium Trid. sess. 22. c. 4., & sess. 24. cap. 12. Immo ibidem clarè non solùm adstruitur obligatio non tantùm per se interserviendi, sed insimul canendi. En verba Concilii: Omnes verò Divina per se, & non per substitutos, compellantur obire officia; & Episcopo celebranti, at alia Pontificalia exercenti assistere & infervere; atque in Choro ad psallendum instituto hymnis & canticis Dei nomen reverenter, distictè, devotèque laudare. Verùm etiam ante Tridentinum ex iure scripto habebatur Canonicos destinatos servitio Chori debuisset interservire per se ipsos & psallere; cum etenim omnes Beneficiarii addicti Ecclesiis Cathedralibus & Collegiatis teneantur residere, ut ex cap. conquerente 6. aliiquo de Cler. non resid., consequens est debuisset per se interservire, quia residere idem est ac servire Ecclesiae per seipsum, ut ex cap. 3. & 4. ibid., & hoc servitium non nisi psallendo præstatur. Et quidem ad psallendum teneri supponitur Clem. 1. de celebr. Missar., & cap. fin. dist. 92., & gravibus pœnis ad id cogi posse affirmatur. His iuribus insistendo, sepe S. Congregatio declaravit Canonicos non satisfacere suæ obligationi nisi etiam per se interserviant & psallant, cæteraque officia iuxta consuetam alternationem adimpleant, ut videre est apud Barbosa de Canon. cap. 31. & 34., Fagnan. in cap. licet num. 89. de prob., Garz. p. 3. de Benef. c. 2. à num. 324. num. 500.

Et quidem sicut nemo dicit vocatum ad labo-

IAR-

randum in aliqua vinea satisfacere suæ obligationi, per hoc quòd ibi adesset solà præsentia corporali, abstinendo interim à laborando, quia eò advocatus fuit ad laborem; ita pariter nemo dicit Canonicum &c. satisfacere suæ obligationi, eò quòd in Choro solà præsentia corporali adsit, cum obligatio illi imposita de assistentia personali ad hunc finem fuerit imposita, ut nempe publica reddatur psalmodia, adeoque ita alternatim psallatur, ut unus Chorus ab altero Choro audiatur, atque ita omnes communicent in Dei laude.

Hinc quamvis non obstat ita potuisse institui aliquam Collegiatam, ut Horæ Canonicae dumtaxat per Mansionarios, aut Portionarios, seu iustinos Clericos performerentur, & Canonici &c. dumtaxat assisterent solà præsentia corporali, religiosè tamen, qua præsentia nobilitatem & auctoritatem Choro præberent, nihilominus nisi hoc clarè probetur, omnes fatentur præsumendum esse semper cum præsentia conjugere debuisset psalmodiam, quia ita expressit ratio Chori, & jus pluribus in locis. Præterea omnes fatentur hanc obligationem ad interessendum per se ipsum, & ad psallendum esse per se gravem, cum importet obligationem ad exhibendum cultum publicum in Ecclesia, quæ cerè de sua natura levis non est: Navar. de Orat. c. 10. numer. 41., & cap. 11. in fin., Petr. Navar. de restit. l. 2. c. 2. num. 219., Suar. de Relig. tom. 2. tr. 4. l. 4. c. 12. à num. 8., Less. l. 2. c. 54. dub. 33. num. 184. Sol. l. 10. de iust. q. 5. num. 4. &c. Igitur vel per se non interessentes, vel non psallentes de iure scripto non lucrari distributiones clarum est, quia ex eodem iure assignatae sunt Assistenti per seipsum, & non per substitutum, simulque psallenti, ut magis statim declarabitur.

Quia nihilominus aliquibus placet nec interservientes per substitutum, nec omittentem psallere, dummodo assistat in Choro, non amittere distributiones, si ipsis faveat contraria consuetudo, ut videre est apud Gavanti. tom. 2. de Rubr. Missal. se. 1. cap. 5. tit. 5. n. 4., Less. l. 2. de iust. cap. 34. dub. 33. num. 185, &c., hinc est remanere vires hujus consuetudinis examinare.

Primò igitur ratione puræ consuetudinis non posse à præfatis distributiones obtineri, exinde evidens fit, quia contra iustitiam est, ut quod aliquibus tantùm debetur ratione alicujus operis præstandi, vi alicujus consuetudinis concedatur iis, qui tale opus non præstant. Ita si aliquid relictum sit celebrantibus alicujus numerum Missarum, perperam vi consuetudinis daretur illas non celebrantibus. Porro distributiones dandas esse solùm interservientibus per seipsum, & in Choro psallentibus, exinde fit evidens, quia ut dixi vel consideretur voluntas Testatorum, qui eas reliquerunt, vel applicatio facta à S. Pontifice quorundam Beneficiorum Ecclesiis Cathedralibus & Collegiatis, ut exinde ipsis interservientes recipiant distributiones, omnino dicendum est assignatas fuisse iisdem Ecclesiis ea conditione, ut distribuerebantur secundum jus, adeoque sub conditione interserviendi per seipsum & psallendi. Si ergo hæc non adimpleatur conditio, ratione cuiuscumque consuetudinis lucrari nemo potest distributiones; sicut nemo potest acquirere quod conceptum est sub modo & conditione operis, non adimpleta eadem conditione.

Cum autem vi solius consuetudinis non interessentes per se Choro, nec psallentes possint distributiones acquirere, videndum est an lucrari possint vi consuetudinis legitime præscriptæ; si etenim ad sit præscriptio, jam acquiri potest rerum dominium sub alio titulo, quam sub convento. Verùm in præfatis nunquam dari posse legitimam præscriptionem, apud me certum est. Et hoc primò probatur, quia dum possessori repugnat jus, &

faveat alteri, non datur vera præscriptio, nisi probetur iustus titulus, ut ex cap. si diligenti, notant communiter DD., & videri possunt Covarr. in reg. 11. possessor. p. 2. §. 5. num. 2. & l. 1. var. cap. 17., Mascard. de probat. conclus. 1377. à num. 108., Mol. de iust. l. 2. d. sp. 75. Cum igitur in casu nostro jus nolit non interessentem per seipsum, & non psallentem recipere distributiones, & faveat interessentibus, quibus deberent accrescere distributiones, quas de jure amitteret, qui non assistit per seipsum, aut non psallit, hinc est illum non posse facere suas distributiones, ni reddat legitimam suam præscriptionem, iustum titulum adducendo. Verùm cum talis non possit esse solus titulus Canonicatus &c. utpote à jure reprobatus, dum non intervenit cum tali titulo personale servitium Chori, nescio videre qualis iustus titulus retinendi distributiones possit afferri à non interserviente per seipsum, & à non psallente.

Secundò, consuetudo, quæ ex ignorantia est, vel errore, nunquam abrogat legem, ut observat Glossa in cap. fin. de consuet., Sylvest. v. consuetudo n. 7., Suar. l. 7. de leg. cap. 12. num. 2., Pal. tr. 3. disput. 3. punct. 2. §. 3. num. 11. Et ratio est quia, dum consuetudo introducitur, quia putatur non adesse legem prohibentem, non adesse voluntas legem abrogandi; unde tunc neque per annos etiam innumerabiles lex abrogatur. Consuetudo ergo sibi retinendi distributiones ex eo quòd reputatum fuerit à non assistente per se ipsum, & à non psallente non esse prohibitum, nunquam abrogare potuit legem contrariam; adeoque cum dicendum sit nunquam cessasse legem de non concedendis distributionibus nisi per se interessentibus & psallentibus, consequens est per se non interessentes, vel non psallentes iustè eas percipere non potuisse.

Tertio, consuetudo inducta ex causa à jure reprobata, utpote quia reputanda sit irrationabilis, nunquam prescribere potest contra legem, ut est communis DD. sententia, & dixi tr. 3. q. 6. c. 1. Ut vidimus autem interservire sine iusta causa per substitutum, & non psallente in Choro, quamvis religiosè ibi Beneficiarius assistat, multoties fuit à jure reprobatum; unde consuetudo tali causæ innixa nullatenus est attendenda. Et quidem optimè reprobari potuisse tanquam irrationales huiusmodi consuetudines exinde constat, quia consuetudo interveniendi sine iusta causa Choro per substitutum, facillimè inducit quandam speciem turpis lucri quoad Ecclesiasticas distributiones; nam nullatenus interserviens, ipsarum parte sibi retenta, quamvis de sua natura solùm sit pretium laboris Choro deferrentis, alteram partem, & fortasse minorem dabit substituto, quamvis Ecclesia labori interservientis integras distributiones assignaverit. Nulla etiam afferri potest iusta excusatio non psallendi; nam difficillimum est Canonicum &c. non posse saltem alternatim psalmodiam versiculos canere: quòd si putaret id suam dignitatem dedecere, legat Ugolinum apud Barbosa de Canonicis cap. 34. num. 9., Garz. de Benef. 3. p. cap. 2. n. 500.

Hinc non obitante quacumque consuetudine, sepe declaravit S. Congregatio, simulque pronuncia- vit S. Rota Canonicos debere per seipsum interservire, nec id posse præstare per substitutum, sicut etiam debere in Choro psallere. Ita videre est apud Garz. de Benef. 3. p. cap. 2. num. 495., & n. 501. & 502., apud Fagnan. in cap. cum omnes à num. 21. de Constit. & in cap. cum licet à num. 82. de prob., apud Barbosa de offi. & potest. Episc. p. 3. alleg. 53. num. 131. 135. &c., & de Canonic. cap. 10. num. 13. cap. 31. & cap. 34., apud Pignatelli. tom. 9. consulti. 105.

Ex hoc autem confurgit alia ratio adversus talem consuetudinem, eaque est, quòd cum nunquam prævalere possit consuetudo contra legem nisi in

can-

35) eandem consuetudinem consentiat Princeps saltem consensu legali, ut dixi *tr. 3. q. 6. c. 1.* necesse est dicere, nullatenus attendendam consuetudinem inductam de inserviando per substitutum, vel de non psallendo. Et quidem quis putare potest Pontificem aperte non contradicere tali consuetudini, dum non solum S. Rota, sed multoties S. Congregatio, quæ mediante intelligitur quodammodo loqui ipse Papa, reprobavit præfatam consuetudinem; eaque non obstant multoties Canonicos &c. non posse per substitutum sine iusta causa inservire, neque à cantu cessare, pronunciauerit?

Quod si ab aliquibus non condemmandi videantur Canonici &c., qui ex longæva consuetudine non canunt, dummodo non confabulentur, sed religiose assistant, ut videre est apud Barbofam *de Canon. cap. 34. num. 12.*, id intelligendum est de consuetudine legitima; vel quia nempe ab initio alteram non habuerint obligationem nisi religiose interessendi: vel quia præsumi possit ex aliqua iusta causa eandem consuetudinem fuisse à Papa approbatam, & hoc modo intelligenda volo, quæ dixi *tr. 5. q. 2. cap. 1. quæst. 6. resp. 2.* Si huiusmodi legitimam non reddant talem consuetudinem, floccifacienda omnino videtur, utpote quia ex dictis nunquam potuit contrariam iustam legem abrogare.

Demum nunquam adnuere potui opinioni illorum Authorum, qui affirmarunt intelligi absentem pro utilitate Ecclesiæ illum Beneficiatum, qui expedit expedire negotia sibi pro utilitate Ecclesiæ commissa eo tempore, quo deberet Choro interesse, cum alio tempore potuisset eadem negotia commode expedire. Si nolimus ludere verbis, iste non abest ratione utilitatis Ecclesiæ, cum posset alio tempore æque bene ipsius utilitatem promovere, sed revera abest causa suæ commoditatis. Imò ex ipsius absentia non Ecclesiæ utilitas, sed damnum resultat; absque ulla etenim necessitate diminuitur divinus cultus, cum aliis sine ipsius diminutione commode consuli potuisset Ecclesiæ utilitati: *Monet. de distrib. t. 2. q. 5. n. 43. &c.*

Ex his revera putavi Beneficiarium, de quo in casu, iuste timuisse apud Christi Tribunal videre reprobam eam praxim agendi, qua aliqui sine necessitate abfunt à Choro, patentes id licite fieri semper cum dimittantur distributiones; sicut etiam praxim inserviendi sine necessitate per substitutos, & multoties in Choro non psallendi.

CONSILIUM XV.

ARGUMENTUM.

Consuetudo aliquid faciendi non probat fieri ex aliqua obligatione, quoties agitur de actibus facultativis; vel saltem incumbit probare titulum obligationis eandem obligationem alleganti.

SUMMARIUM.

- 1 *Falsi Series.*
- 2 *Dum aliquid fit eò quòd ex errore creditur adesse obligationem illud faciendi, nulla inducitur obligatio.*
- 3 *In dubio iudicandum est pro ea parte, pro qua fiat presumptio.*
- 4 *Ex actibus facultativis, quamvis per longissimum tempus continuatis, nulla consurgit obligatio.*
- 5 *Non sunt facultativi actus facti ex alterius præcepto, si interveniat facientis acquiescentia.*
- 6 *Dum aliquid fieri non potest sine aliquo titulo*

ex lapsu temporis præsumitur illum titulum adfuisse.

- 7 *Dum aliquid fieri potest sine titulo inducente obligationem, hæc ex lapsu cuiuscumque temporis non præsumitur.*
- 8 *Si aliquis titulus afferatur, lapsus longi temporis facit præsumere fuisse legitimum.*
- 9 *Præstationes continuatae per plures annos non sunt omittenda, quoties quis non excepit contra titulum, unde orta sunt, quoties potuerat excipere.*
- 10 *Consuetæ elemosynæ sunt continuanda, quoties titulus præcessit.*
- 11 *Non verò si fuerint liberales.*
- 12 *Neque est obligatio continuandi actus, qui solent esse pura devotionis.*
- 13 *Quod factum est favore causæ piæ, non est credendum fuisse purè facultativum, quoties adsint valida conjectura pro obligatione adstruenda.*
- 14 *In casu puri dubii bene dici potest aliquid factum fuisse ex devotione, non verò ex obligatione.*
- 15 *Quoties non constat de titulo, difficile est non posse esse rationabile dubium quoad obligationem inducendam.*
- 16 *Dum adsunt valida argumenta pro obligatione removenda, pertinet eam probare ad illum, qui asserit adesse talem obligationem.*

Cum Antenati cuiusdam Rustici quotannis celebrare fecissent Anniversarium pro Animabus Purgatorii in Ecclesia Parochiali proprii Pagi, ita etiam continuavit per aliquos annos ipsorum Successor, putans id factum fuisse ex obligatione à suis Majoribus inducta. At modò partim ratione paupertatis, partim ex desiderio se eximendi ab obligatione illud faciendi celebrare, cum id solum à sua libertate pendere desideraret, omisit præfati Anniversarii celebrationem. Hinc ortum fuit in Parocho dubium, an teneretur instare ut illud celebrare faceret, fatendo eodem tempore & à se, & à Rustico factam fuisse omnem diligentiam, ut scire possent unde ortum habuerit initium celebrationis talis Anniversarii, & nullatenus adinvenire potuisset.

Ut præfato casui responderem, primò dicebam, nullam inductam dici posse obligationem quoad faciendum celebrare Anniversarium, eo quòd Rustici ita etiam per multos annos fecissent, putantes ad id teneri, si revera faciendi illud celebrare, nullam habebant obligationem. Illi ergo soli actus valent inducere obligationem, qui imperantur à voluntate operantis ex intentione eam inducendi; neque enim nova ab aliquo induci potest contra se obligatio sine consensu in talem obligationem. Porro dici non potest verè consensisse in obligationem eos, qui aliquid fecerunt, quia putabant eam adesse, & verè non aderat, nam consenserunt ex errore; & nil magis contrarium consensui quàm error, adeoque per actus factos ex errore non induci legitimam consuetudinem, observat *Glossa in cap. fin. de consuetud. Suar. de leg. l. 7. cap. 12. n. 2. Formosin. ad Rubr. de consuet. q. 2. n. 3. Pal. tr. 3. disp. 3. p. 2. §. 3. n. 11. &c.*

Considerabam deinde quòd, cum ex nullo documento apparere potuisset Rusticos re vera habuisse obligationem faciendi Anniversarium celebrare, in præfati casu iuxta rationabilem præsumptionem erat iudicandum; nam in dubiis illi parti ad hærendum est, pro qua fiat præsumptio, ut de se patet. At nullatenus præsumendam obligationem faciendi celebrare Anniversarium apud me certum erat, quia dum agitur de actibus facultativis, nempe factis ex propria voluntate & beneplacito, est continuati fuerint per longissimum tempus, nulla consurgit obli-

gatio, ut dixi *tr. 13. q. 1. cap. 4. q. 8.*, & docent *Menoch. de Arbitr. cas. 160. n. 6.*, *Surd. conf. 127. à n. 81.*, *Rota decif. 136. num. 4. p. 2. recent.*, & pluries alibi. Cum proinde facere celebrare Anniversarium de sua natura sit actus merè facultatis, ex hoc quòd Rustici fecerint illud celebrare, nulla respectu eorundem confurgere poterat obligatio. Remanet ergo videre an ex aliquo capite præsumi possit non fuisse facultativus.

Et quidem actus non præsumuntur facultativi, quoties apparet ita factos fuisse ex alicujus præcepto, maxime si ille, cui aliquid præcipitur, acquiescat, & pluries faciat, quòd illi præscriptum fuerit; nam tunc credi potest præipientem ex legitimo titulo præcepisse, maxime si alterius sequatur acquiescentia: *Panorm. in cap. Abbate num. 10. de v. sign.*, alique quos asserit *Ant. Piaggius de consuet. q. 3. num. 57.* At in casu præfati nemo dicere poterat celebrationem Missarum vel initium habuisse ab alterius præcepto, vel decursu temporis aliquando coactos fuisse Rusticos ad faciendum celebrare Anniversarium, unde ex nulla re constat non fecisse illud celebrare nisi ex solo beneplacito.

Neque ullum apud me oriebatur rationabile dubium, quòd aliter factum fuisset, quia jam à pluribus & pluribus annis fecissent celebrare, ut centies repecebat Parochus. Verum igitur est, quòd dum aliquid non potest legitime fieri, possideri, omitti &c. absque iusto titulo ex lapsu temporis bene præsumitur adfuisse, quia præsumitur legitime factum, omisum &c. Dum autem ad aliquid faciendum non est necesse habere titulum obligationis, ex eo quòd factum sit per longum tempus non rectè insertur ex aliqua obligatione factum fuisse, cum bene potuerit ex solo beneplacito fieri; atque ita non raro Familiæ ditiores in Oppidis Ruralibus ex mero beneplacito & sola devotione Anniversaria, vel quid simile in propriis Ecclesiis peragi curant. Lapsus ergo longi temporis quoad ea, quæ non supponunt titulum obligationis, solum habet præstare, quòd si aliquis titulus, seu causa ita agendi allegetur, præsumendum sit esse legitimum: *Covarruv. in cap. Raynuitus §. 11. n. 3.*

Et revera adhæsissem Parocho, qui volebat instare pro manutenzione suæ Ecclesiæ in possessione celebrandi tale Anniversarium, quoties docere potuisset de titulo, quo celebrandum fuisset; nam tunc, ut dixi, actus præsumuntur facti in vi talis tituli, & non factos fuisse ex sola libera aliquorum voluntate: *Menoch. l. 6. præf. 67.* At Parochus, simulque Rustici postquam diligenter libros Ecclesiæ examinarunt, sicut etiam antiquas Sacristie tabellas, in quibus Anniversaria Ecclesiæ erant adnotata, & omnes Chartas, quæ penes Rusticos erant, ac demum plures Libros Archivii Episcopalis, ubi consuetum erat legata pia adnotare, vel minimum quid potuerunt invenire, ex quo constaret de tali obligatione.

Neque prædictis obstat si dicatur *ex l. i. C. de Fideicom. præstationes aliquorum annorum obligare in futurum; & elemosynas consuetas dari pauperibus, perpetuò dandas esse, ut ex aliis docet Menoch. de Arbitr. l. 2. cent. 2. cas. 160. n. 17.* Non inquam, hæc obstant, nam primò in præfata lege sermo est de alimentis præstandis ex testamento, quamvis minus solemniter, adeoque ex titulo; & cum illa hæres per aliquod tempus præstaverit absque eo quòd exciperet contra dictum Testamentum, dictum est debuisset adhuc illa præstare, quia non excipiendo videbatur in talem titulum consensisse; & ita Legatarius alimentorum jus acquisivit ad ipsorum præstationem. Ita quoque consuegere elemosynæ sunt continuandæ, quando titulus præcedit, nam tunc per ipsarum præstationem confirmatur.

Et quidem dum sint omnino liberales, & abs-

que titulo, nullam inferunt necessitatem illas continuandi, cum actus non extendantur ultra id quòd exposcit ipsorum natura: *l. Lucius §. Testator ff. de legat. 2. l. Tutori C. de neglig. gestor. l. voluntaria C. de excusat. Tutor. & l. 2. C. de his, que sponte mun. sub.* Quapropter ex facultativis nunquam nasci jus coactivum ad ipsorum præstationem, habetur *ex l. i. inst. ff. uti possidetis*, & sæpe dixit Rota, nempe *decif. 112. in fin. p. 4. recent.*, & *decif. 29. num. 6. p. 5. recent.*, & *cor. Merlin. decif. 817. n. 6. &c.*, atque inter alios adnotavit *Garzia de Benef. p. 7. cap. 1. num. 88.* Hinc neque actus devotionis unquam inducere obligationem, observavit eadem S. Rota, n. mpe *decif. 443. num. 8. p. 5.*, & *decif. 124. n. 7. p. 6. recent.*, & sæpe alià; sicut etiam *Piaggius de consuet. q. 3. num. 4.*, *Dynatus p. 1. tr. 1. q. 22. n. 5.*

Subjungebat Rector non esse præsumendum merè facultativum quòd factum est favore causæ piæ & divini cultus; atque ita tradere videtur Rota *decif. 470. num. 7. recent.* At revera hæc regula de se non convincit, quot enim ex pura devotione dantur Ecclesiis, vel alteri Causæ piæ, quæ proinde nullam inducunt obligationem? Hanc igitur regulam solum attendendam crederem, quoties adessent argumenta & valida conjectura pro obligatione adstruenda, nam tunc favore causæ piæ vel divini cultus subintenda videtur: *Rota dec. 135. cor. Pegna n. 9.*

Item observabam, quòd quando etiam ex variis conjecturis hinc inde adductis locus fuisset dubitandi, an aliquid factum fuerit animo se obligandi, vel non, bene posse inclinari in eam partem, quòd factum fuerit ratione devotionis & honestatis, & ad melius esse, non animo se obligandi. Hinc etiam in materia voti dicitur in dubio non præsumendam esse obligationem; & ulterius non adstruendum præceptum, ubi moraliter certum non sit, cum ita expediat pro salute animarum: *Suar. de leg. l. 7. cap. 15. n. 13.*, *Pal. tr. 3. d. 3. p. 1. §. 3. num. 3.*, *Bon. de leg. d. 2. q. 1. p. ult. §. 3. num. 21.*, *Donat. p. 1. tr. 1. q. 22. num. 7.*, *Formosin. in Rubr. de consuet. q. 2. num. 13.*, *Bassus v. consuetudo n. 7.* Quòd si poitica consideretur, quæ afferri à pluribus solent conjecturæ pro adstruenda obligatione, ab aliis non futiliter impugnari; & ita quas quoad hoc asserit conjecturas *Suarez loc. cit.*, late impugnat Pasqualigus *decif. 487. 488. 489. & 490.*, semper dicere est valde grave remanere dubium an detur obligatio, quoties de ipsius titulo non constat; sicut event in casu præfati, in quo nullatenus constat de titulo obligationis, & aliunde actus de sua natura est merè facultativus.

Tandem dicebam, quòd cum sint tot favorabilia argumenta, quæ faciant præsumere nullam fuisse obligationem respectu Rusticorum continuandi in faciendum celebrare Anniversarium, saltem id resultabat quòd transferebatur in Parochum onus probandi obligationem, ut ex *Mascardo de probat. conclus. 1227.*, unde quoadusque Parochus non probaverit adesse in Rusticis talem obligationem, poterunt ab Anniversario cessare. Ex his suadebam Parocho ne litem intentaret in iudicio contra Rusticum pro manutenenda sua Ecclesia in possessione Anniversarii. Mihi videbatur saltem contra charitatem peccaturus, quoties litibus gravem molestiam intulisset, & ad non leves expensas coegisset pauperem Rusticum, cui negandum non erat assistere rationes valde graves, dum volebat continuare ex obligatione in faciendum celebrare Anniversarium. Deinde dicebam à litibus non omnino necessariis Parochos semper abstinere debuisse, nam ab ipsis non sine Animarum damno Parochianos avertunt. Tandem considerabam non paucos ex illo Pago affirmaturos Parochum ex avaritia litem movisse; atque huiusmodi obmurmurationes non leviter Parochis in promovendo Dei famulatu officere.

CONSILIUM XVI.

ARGUMENTUM.

Difficillimum est in praxi Judices munera accipere sine peccato, & non teneri ad restitutionem. Non raro peccant etiam ipsi dantes, & maxime si dent Judicis Concubinæ, vel Amasiæ.

SUMMARIUM.

- 1 Fæsti Series.
- 2 Tam Leges Civiles, quam Canonica prohibent Judicibus munera accipere.
- 3 Hujusmodi Leges nulla contraria consuetudine potuerunt abrogari.
- 4 Permittunt Leges ut Judices possint parva munuscula recipere.
- 5 Si tamen gratis tribuantur.
- 6 Ista munera debent esse parva etiam respectu dantis.
- 7 Nec debent esse frequentia.
- 8 Judex abstinere debet etiam à parvis muneribus, dum videt etiam ab his valde allieci.
- 9 Munera exponunt Judicem etiam Sapientem periculo ladendi justitiam.
- 10 Judices accipientes munera comparantur furibus.
- 11 In largiendo munera Judicibus potest intervenire peccatum, quia dantur ad justitiam obtinendam, quod Judex debet facere gratis.
- 12 Item intervenit peccatum, quia dari solent ab iis, quibus ratio vel non assistit, vel minus assistit.
- 13 Dari possunt munera Judicibus ad redimendam injustam vexationem.
- 14 Hujusmodi injusta vexatio non raro abest, adeoque peccat danti munera, dum hac ratione munera dat.
- 15 Quando presumi possit munera liberaliter dari.
- 16 Hujusmodi presumptio liberalis donationis non datur respectu munerum Judicibus datorum.
- 17 Judex tenetur ad restituenda munera sibi collata, tum quia dantur involuntariè, tum quia non habet justum titulum ea retinendi.
- 18 Idem dicendum de muneribus ipsi collatis mediante suo famulo.
- 19 Non licet dare munera Judicibus Amasia, cum qua impudicè vivit, ut apud ipsum intercedat.
- 20 Solam liceret, quando necesse esset ad removendam gravem injustitiam.
- 21 Peccat Judex permittendo sua Amasia, vel Cicisbeja recipere munera, ut apud ipsum intercedat, quia se exponit periculo injustè judicandi.
- 22 Item peccant dantes talia munera.
- 23 Quamvis sola blanditia non sufficerent ad inducendam coactionem, sufficiunt tamen, si uniantur preces importuna.

N N. Judex aliquando Ordinarius, aliquando Delegatus in diversis causis non raro munera accipiebat. Cum autem quidam Theologus illum monuisset nequaquam licitè id facere potuisse, iste contempsit monitionem, & mihi ex pluribus conabatur probare id licitè ab ipso fieri. Primum, quia eadem munera nec directè exposcebat. Secundò, quia sibi liberaliter & omnino sponte dare affirmabat. Tertio, quia aliquando non ipsi dabantur munera, sed suis famulis, quamvis non

negaret majorem ipsorum partem in suas manus devenire. Aliquando etiam dicebat, ipso incio, suæ Amasiæ, seu Cicisbeja munera fuisse collata, ut ipsi aliquam causam efficaciter commendaret, ut re vera faciebat. At ego nequaquam huic Judicis acquiescendum putavi, ac versari in statu peccati mortalis credidi, unàque ad restitutionem acceptorum teneri, si volebat se ab aeterna damnatione liberare.

Et quidem primò hunc Judicem dicebam graviter peccare, quia in re gravi leges communiter receptas non observabat. Vel ergo erat Judex secularis, & prohibetur ipsi expressè recipere munera leg. Plebi scito de offic. Praesid. & l. solent ff. de offic. Proconsul. Auth. ut litigantes §. 1. & 2. Auth. de Judic. §. Nullo quoque & seqq. Auth. ut unius C. ad leg. Jul. repetund. Auth. ut Judex suo quoque suffrag. §. 1. collat. 2. tit. 2. & ibid. Auth. scriptum est Exemplar. Judicibus verò Ecclesiasticis recipere munera expressè vetitum est cap. cum ab omni de vit. & honest. Cler. cap. statutum §. Insuper de rescript. in 6. cap. Romana §. Procuraciones, & cap. exigit de censib. in 6.

Neque, quaso, sit Judex tantà ignorantia, vel tantà malitià excæcatus, ut vel submissa voce audeat dicere hujusmodi leges fuisse contraria consuetudine abrogatas; nam scire debet nunquam attendendas consuetudines peccati nutritivas, quamvis à multis seculis vigentes, ut ipsum lumen rationis demonstrat, & habetur cap. cum tanto de Consuet. Nemo autem negabit consuetudinem munera Judicibus tribuendi fovere quamplures & quamplures injustitias, & quamplurimum peccatorum esse pessimam scaturiginem; adeoque vi talis consuetudinis nunquam potuisse leges abrogari.

Non per hoc tamen nego posse Judices [si non obstat Statutum municipale] xeniola, sive munera in parva quantitate recipere; nam hoc conceditur Judicibus Ecclesiasticis cap. statutum cit. §. Insuper, & Judicibus seculari leg. plebis scito cit., quam per alias leges posteriores non fuisse quoad hoc abrogatam, docent Menoch. de arbitr. par. 2. cas. 2. cas. 517. numer. 19. Bon. in Decal. disp. 10. q. 2. p. 8. numer. 5. alique apud ipsum. Cavendum tamen semper esset hujusmodi munuscula recipere, si omnino sponte non tribuerentur, quia aliàs involuntariè darentur, ut evenit quando Judex indirectè petit, vel affectat. Item solummodo ex allegatis juribus recipi possunt in parva quantitate; & ita moderata exculenta dici possunt, quæ paucis diebus à paucis personis consumuntur, si tamen dantur à viro divite, cui non incommodum sit ea dare, ut ex textu in cap. statutum §. Insuper de rescript. in 6. Oporteret tamen non esse frequentia hæc munuscula, nam simul sumpta magnum quid efficere possunt, & valde conferre ad corrumpendum animam Judicis. Hinc leg. solent §. Non verò de off. Proconsul., dicitur non omnia hæc munera, neque ab omnibus, neque quovis tempore recipienda; & quod sicut inhumanum est omnia respicere munuscula, ita vilissimum est frequenter recipere, & avarissimum recipere omnia. Cæterum si Judex sit animi venalis, nil interest an multum, vel parum detur, semper enim etiam ab exiguis muneribus flecti cognoscit, omnino debet ab iis abstinere, ut de se patet, & observat in præsentibus Butr. n. 5.

At non solum peccat Judex in recipiendo munera, quia transgreditur legem positivam id prohibentem, sed quia gravi se exponit periculo ladendi justitiam in judicando. Facillimè ergo Judicem excipientem munera excæcari, & injustè judicare, habetur pluribus in locis S. Scripturæ. Ita Exod. 23. dicitur: *Munera excæcant prudentes, & subvertunt verba justorum, & Deuter. 16. Non accipies per-*

personam, nec munera, quia munera excæcant oculos sapientum, & Eccl. 10. Xenia & munera excæcant oculos Judicum. Hinc 1. Reg. 12. Samuel ad demonstrandum Populo nunquam læsisse justitiam, ait: *Si de manu cujuscumque munus accipi.* E contra accipientes munera veluti fures reputantur Isa. 1. ubi dicitur: *Principes tui insideles, socii furum, omnes diligunt munera, sequuntur retributionem.* Ex his S. Scripturæ oraculis constat etiam Judicem, cui videatur constanter amare justitiam, & ab eadem in judicando non recessurus, perperam sibi blandiri, si putet non se ponere in periculo errandi, quoties munera, quamvis sponte oblata videantur, acceptet; nam ex dictis Oraculis habemus ratione munerum excæcari etiam prudentes, Sapientes, & Justos. Et quidem cum munera de sua natura excitent amorem erga donantem, & desiderium gratitudinis erga ipsum, habent facere quod Judex ex benevola motione voluntatis examinet subtilissimè omnes rationes donantis ex desiderio illas validas inveniendi; & cum è contra non optet partis adversæ rationes validas invenire, omnia quæ contra ipsas militent diligenter scrutatur. Ita ratione munerum paulatim fit, ut rationes donantis validissimè reputentur, quamvis antea tales non apparerent, & infirmæ partis adversæ rationes æstimentur.

Quod si munera habent ita mutare animum Judicis, qui aliàs videtur Sapiens, & justitiæ amator, quid verendum de Judice & magna & exigua munera semper optante, & nunquam respuente? Certè aliquando sola profundior inclinatio, vel repetitio alicujus honorifici tituli respectu Judicis ambitiosi: e. g. Praefantissimi - doctissimi - Illustrissimi &c., sufficiens fuit ad illum benevolum reddendum erga ipsius Adulatorum; quid ergo verendum, si profundissimis inclinationibus, & magnificentissimis titulis munera etiam addantur?

Tertio, Judex non potest recipere munera, quia in praxi in his tribuendis, vel recipiendis semper est peccatum; & ita nunquam sit sine peccato saltem ex parte Judicis, & etiam convincitur alterius peccato cooperari. Et quidem in praxi primò hæc munera dari aliquando solent ad excitandum Judicem, ut faciat quod justum est, cum videatur non bene affectus erga illam partem, cui assistit justitia. At re vera qui dat sine necessitate talia munera non posset esse immunis à peccato, nam inducit Judicem ad recipiendum aliquid sine justo titulo, adeoque ad peccatum. Dixi inducere Judicem ad recipiendum aliquid sine justo titulo; nam dare Judicibus ut justè judicet, vel non sit nimis tardus ad justè judicandum, non importat titulum sufficiens ad aliquid recipiendum, quia Judex ex vi sui officii tenetur non solum justè judicare, sed nec nimium differre prolationem justæ sententiæ. Pro eo autem quod debet facere ratione sui officii, nihil potest recipere; vel etenim pro hoc exercendo habet justum stipendium, vel recipit sporulas, & ita illud præstare tenetur sine alia mercede.

Secundò, in praxi non dantur Judicibus munera nisi à cognoscenae suas rationes vel esse invalidas, vel minus validas; adeoque cum timeat contra se sententiam pronuntiandam, vult muneribus inducere Judicem, ut sibi sit favorabilis in proferenda sententia. Hoc autem fieri utique non potest sine injustitia, non solum quando ratio munera danti non assistit, sed etiam si ipsius rationes sint minus validæ, cum Judex debeat juxta probabiliorem opinionem judicare, & contrariam opinionem damnavit Innocentius XI. sub n. 2. Recipiendo igitur munera & ipse peccat, cum se obliget ad injustitiam committendam, & alterius peccato cooperatur.

Tertio, in praxi dantur munera, quia aliquis rationabiliter timet Judicem vel ex malitia, vel ex ignorantia contra se injustè judicaturum. Scio non deesse affirmantes non posse id fieri, rectè tamen sustinetur opinio contraria, qua dicitur dari posse pecuniam Judicibus ad redimendam injustam vexationem. Primò igitur hoc non est vetitum jure naturæ, nam eodem jure conceditur unicuique se tueri adversus injustum invasorem; & aliunde, propter urgentem necessitatem licet facere id, ex quo alterius peccatum sequatur, ut patet de eo, qui ex necessitate petit mutuum ab Usurario non gratis mutuato; vel in eo, qui solvit usuras necessitate juramenti, quo se adstrinxit ad illas solvendas: cap. Debitorum de juram. Item hanc injustam vexationem redimere dicendum est non prohibere jus positivum, nam leges prohibentes munera dari Judicibus, fundantur in præsumptione quod dantur ad eos corrumpendos; unde semper cum cesset talis præsumptio, & non dantur ut Judex injustè judicet, sed ut justè, cessabunt pariter tales leges: Gloss. in cap. fin. v. ille 14. q. 5., Sanchez. l. 3. Conf. cap. un. dub. 3. n. 3., Lugo de just. disp. 37. num. 136. Quamvis autem in hoc casu nullum esset peccatum ex parte dantis, clarè constat adesse ex parte Judicis recipientis, utpote qui munera extorsit iniqua vexatione. Verùm in praxi puto non raro adesse peccatum etiam ex parte dantis, quia revera non dabitur iniusta vexatio, cujus ratione illi liceat Judicibus munera tribuere. Ita forte aliquis putabit iniuste vexari, quia ipse, vel suus Advocatus putabit Judicem in judicando sequi velle opinionem improbabilem, quando revera aliis citra passionem eam examinantibus verè probabilis apparet. Item forte credit opinionem, cui additus est Judex, esse minus probabilem, quando alii revera esse probabiliorem judicabunt. Preterea mora à Judice inducta in causæ expeditione non erit tanta, ut ex ea dici possit gravem inferre vexationem. Secus esset, si Judex vellet judicare secundum opinionem saltem fere communiter ob debilitatem rationis, cui innititur, judicatam vel improbabilem, vel minus probabilem. Ita etiam injustè vexare diceretur, quoties passim viderentur expediri negotia illorum, à quibus accipit munera, valde verò in longum protrahi sententiam illorum, qui à muneribus abstinunt. Ex his constat in collatione horum munerum in praxi semper esse peccatum, cum dantur, vel recipiantur ex motivo, quod juxta leges justitiæ injustissimum est. Perperam autem sibi blanditur Judex, dicendo nullum intervenire peccatum, quia dantes asserunt sponte & liberaliter dare. Id fortasse presumi posset, quando munera darentur post latam sententiam, & non esset nova causa, qua necesse esset ad Judicem recurrere. Item si quæ darentur ante sententiam, essent valde exigua etiam respectu dantis, qui dives esset & liberalis. Item presumi ita posset, si verè constaret munera data fuisse ratione amicitiae, vel consanguinitatis. Cæterum nemo præsumitur liberaliter dare; & in casu nostro evidens redditur, si observetur tunc veram donationem intercedere, quando ex nulla alia causa aliquis dat, quam ut liberalitatem, & munificentiam exerceat, ut dicitur l. 1. in princip. ff. de donat.; quis autem est ex litigantibus, qui cogitaret de exercenda liberalitate, & munificentia cum Judice, ut Judice? Si proinde dat, verificatur dare vel ad emendam justitiam, vel ad redimendam quam putat injustam vexationem, vel ad emendam injustitiam; unde de muneribus Judicibus collatis, ordinariè loquendo, & in praxi discurrendum est sicut paulò ante dictum est.

Ex his autem planè constat Judicem debere restituere munera sibi ut Judicibus collata, nec tutum esse

esse in conscientia, si retineat. Quidquid ergo sit, an vi legum receptionem munerum prohibentium, Judices, etiam ante sententiam criminis declaratoriam, teneantur ad restitutionem acceptorum munerum, qua de re Bannes in 2. 2. q. 71. ar. 4., *Rebell. l. cit. de donat. quasi. ult., Lugo de just. d. 37. num. 134.* certum est in praxi teneri ad restitutionem de jure naturæ. Et ratio generalis est, quia hujusmodi munera, ut dixi, non dantur liberè, sed coactè, nemo enim aliquid daret Judici ut Judici, nisi intenderet ita obtinere sententiam favorabilem, aliter enim certè non daret; quæ verò non dantur liberè, sed veluti coactè & ex necessitate, utpote quia involuntariè data sunt, veniunt etiam restituenda: *Bannes 2. 2. q. 71. ar. 4. dub. 4. conclus. 3.* Demonstratur verò in particulari hujusmodi restituendi obligatio, quia in praxi munerum vel dantur ad obtinendam justam sententiam, aut removendam injustam vexationem; cumque hæc Judex teneatur omnino facere gratis, jam ex hoc titulo non potest retinere. Remaneret posse retinere, si data fuerint ad obtinendam injustam sententiam, ut dixi *tr. 13. q. 2. cap. 6. quasi. 1.*, at tunc tenetur compensare omnia damna irrogata illi, contra quem injustam protulit sententiam.

Ridendus autem mihi visus fuit iste Judex, dum in sui excusationem dixit munera conferri suis famulis, quamvis ipsorum major pars ad suas manus perveniret. Ridendus, inquam, mihi visus fuit, quia valde insipiens fuisse judicandus, dum de facto non cognovisset munera non famulis, sed ipsi dari, mediantribus famulis. Quis enim & qua ratione daret aliquod famulis mercenariis, quibus nihil debet, & à quibus nihil expectat? Quod datur ergo famulis, intelligitur dari Judici, quia scitur transire in manus ipsius Judicis, & solum datur famulis, ne iniquissimus Judex rubore suffundatur, immediatè per seipsum munera recipiendo: atqui ita verificatur ipsum munera recipere, quamvis mediante famulo, juxta regulam juris qui per alium facit &c.

Multò magis increpandus, dum Judex permitteret litigantibus dare munera suæ Amasiæ. Et quidem primò si Judex cum ea impudicè vivat, vel esset veluti loco Concubine, ordinariè loquendo, graviter peccarent litigantes utendo hoc medio ad reddendum Judicem sibi favorabilem. Ultraquam quod enim uterentur turpi amore, & ex eo patrocinium quærent, ex hoc necesse haberet Amasia cum Judice alloqui; & ita dantes munera causa essent, ut illa & Judex novum committendi peccatum periculo evidentissimo exponerentur: *Sanch. l. 3. cons. cap. un. dub. 23., & l. 1. in Decal. cap. 7. num. 38., Lugo de just. disp. 37. n. 136.* Ad summum liceret dare munera tali mulieri, quando id fieret ad removendam manifestissimam gravem injustitiam; nam tunc ea mediante quod licitum esset peterent, & aliunde ad vitandum grave nocendum licet petere quod de sua natura malum non est, quamvis tale futurum sit ex alterius malitia: *Dian. p. 4. tr. 4. resol. 138.*

Quòd si dentur munera Amasiæ, sive Cicisbejæ Judicis, cum qua turpiter non vivat, ad eum sibi favorabilem obtinendum, & id puto esse omnino illicitum, dum non ageretur de re, quæ ab arbitrio Judicis penderet, vel verè non esset ex justitia concedenda. Ratio est quia, ex una parte, mulieres valde propensæ ad hæc munera accipienda, ut illa obtineant, nullum non movebunt lapidem ad flectendum animum Judicis. Ex alia verò parte valde timendum est ne Judex ex precibus Amasiæ in eam partem flectatur, contra quam alias pronuntiasset sententiam. Et quidem, si culpabiles sunt potentes, interponendo preces maximè importunas apud Judicem, quia ex hoc timeri potest

non justè judicaturum; multò magis peccat, qui collatis muneribus interponit preces Cicisbejæ, & Judex qui hoc permittit; nam dantes munera exponunt Judicem periculo contra justitiam judicandi, & Judex convincitur amare tale periculum, quoties non prohibeat Amasiæ suas preces interponere.

Addatur, quòd quamvis dici possit solas Amasiæ blanditias non inferre coactionem, quamvis aliter aliqui opinentur, quia revera amor non minus excæcat, quàm ebrietas; nihilominus cum Amasiæ, maximè muneribus illectæ, soleant addere blanditiis preces importunas, instantissimas nempe, & sæpius repetitas, minitendo etiam indignationem, bene potest dici utendo unà cum blanditiis &c. his mediis veluti moraliter cogere Judicem, cum ad moralem coactionem non paucis sufficiant solæ tales preces, ut apud *Sanch. de Matr. l. 4. dis. 8. n. 4.*, adeoque exponere periculo injustè judicandi, si justitia non sit manifesta ex parte dantis munera. Hinc & munera dantes Amasiæ, & Judex, ut sibi ipsis magis conciliet amorem, permittens, semper graviter peccabunt.

CONSILIUM XVII.

ARGUMENTUM.

Votum ingrediendi in Religionem non obligat filios, quousque gravis necessitas Parentum Avi, vel Avix, Fratrum aut Sororum postulat ipsum in sæculo remanere.

SUMMARIUM.

- 1 *Facti Series.*
- 2 *Filius non tenetur remanere in sæculo ob levem necessitatem Parentum.*
- 3 *Bene verò tenetur non ingredi Religionem quoad usque perseverat gravis Parentum, Avix &c. necessitas.*
- 4 *Si ingressus fuisset Religionem, superveniente gravi necessitate Parentum, deberet ante professionem ex illa egredi.*
- 5 *Ut non tenetur adimplere votum ingrediendi in Religionem, satis est prævidere periculum proximum quòd parentes passuri sint gravem necessitatem.*
- 6 *Nec tenetur tale votum adimplere, quoad usque dubitat de gravi necessitate Parentum, cui ipse solus potest providere.*
- 7 *Debet etiam differre adimplerem votum ingrediendi in Religionem ob gravem necessitatem Avorum.*
- 8 *Avus etiam in rigorosa significatione venit nomine Parentum.*
- 9 *Avus in defectu Parentum tenetur alere nepotes etiam spurios.*
- 10 *Nepotes etiam spurii tenentur de jure naturæ alere Avum.*
- 11 *Gravis necessitas fratrum vel Sororum existentium sub cura & potestate parentum reputatur gravis necessitas ipsorum parentum.*
- 12 *Votum emissum sine determinatione temporis est adimplendum, quando fieri potest sine gravi incommodo votantis.*
- 13 *Hujusmodi grave incommodum pateretur frater, si ingrederetur Religionem, relinquendo fratres & sorores in gravi necessitate.*
- 14 *Frater tenetur differre ingressum Religionis, si sorores essent in periculo impudicitia, quamvis votando determinasset tempus ingrediendi Religionem.*

25 *Universaliter loquendo frater debet de jure natura differre ingressum Religionis, dum necessaria sit ipsius permanentia in sæculo ob removendam gravem necessitatem fratrum vel Sororum.*

26 *Frater tenetur ex jure natura alere alios fratres & sorores, si ex se non habeant unde alantur.*

27 *Paterius debet alere ex jure natura sobrinum, seu neptem ex fratre.*

1 **Q**uidam Filius voto Religionis emisso, omnino volebat ingredi Religionem. At Pater renuebat, quia affirmabat sibi esse necessarium ad sui sustentationem, sicut etiam Avi, aliorumque Fratrum & Sororum, ex quibus aliqui in tenella adhuc erant ætate. At filius reputabat tutum non esse, in conscientia, quia sibi non videbatur esse Patri omnino necessarius, quamvis fortasse magis necessarius posset esse respectu Avi, & Fratrum & Sororum. Quærebatur ergo quid ab ipso præstandum esset.

2 **U**t igitur huic filio satisfacerem, & quid facere deberet demonstrarem, supponebam certè ipsum non debere remanere in sæculo ob levem Parentum &c. necessitatem, quando nempe sine ipso deberent aliquantum proprium statum minuire, non tamen ab eo decedendo, & aliquando etiam congruis carere. Et ratio est quia, cum tunc subvenire deberet parentibus &c. cum suo gravi dispendio spirituali, non ingrediendo scilicet in Religionem, hoc magis considerandum erat, maximè adjuncto voto Religionem ingrediendi, quàm levis necessitas temporalis Parentum &c. quæ parvipendenda videtur comparativè ad tale spirituale dispendium.

Sicut dictum est levem Parentum &c. necessitatem non cogere filium ad remanendum in sæculo, ut ipsis opituletur, ita dicendum est ad id cogi ex gravi ipsorum necessitate, quando nempe non possunt sustentari nisi à suo statu notabiliter cadendo; vel exercendo opus suæ conditioni indecorum; vel nonnisi cum gravi difficultate sibi providere de absolutè necessariis. In hoc igitur casu Filium debere abstinere ab ingressu in Religionem exinde patet, quia lex naturæ obligat ad succurrendum necessitati Parentum &c., pertinet enim ad honorem & amorem ipsis debitum eorum grave dedecus & detrimentum non permittere, atque impedire ne gravi necessitate opprimantur. Velle autem relinquere in tali statu Parentes Divinæ Providentiæ, uti dicebat iste Filius, esset tentare Deum: *S. Th. 2. 2. q. 129. ar. 6.* Hinc aperte asserit, Parentibus &c. in necessitate existentibus, ita quòd eis commode aliter quàm per obsequium filiorum subveniri non possit, non licere filiis, prætermisso Parentum &c. obsequio, Religionem intrare. *S. Thomam sequuntur Theologi: D. Anton. 3. p. 11. 16. cap. 2. §. 1., Bordan. de profess. q. 51. cap. 1., Suar. t. 3. de Relig. l. 5. cap. 5. n. 11., Palaus tr. 16. d. 1. punct. 7. §. 5.*

Ed autem quòd jure naturæ teneatur Filius succurrere Parentibus &c. in gravi necessitate, bene inferitur, quòd quamvis jam ingressus fuisset Religionem, si superveniret Parentibus gravis necessitas, ex ea egredi deberet, non obstante voto Religionis, quia ipsi prævalet obligatio per legem naturalem inducta: *Sanch. l. 4. Moral. cap. 20. n. 9., Suar. t. 4. de Relig. l. 4. cap. 6. à n. 12., & tom. 3. l. 5. cap. 5. n. 11.*

Quia verò Filius anxius videbatur, ed quòd dubitabat an necessitas Parentum &c. esset ita gravis, ut illum impediret ad adimplendo voto, duo illi observanda dicebam. Primum erat, quòd ut impediretur à sui voti adimplerem, non erat necesse, quòd tunc Parentes essent in gravi necessi-

tate, sed satis erat prævidere grave periculum in eandem lapsuros, quoties filius ipis non assisteret. Ut si Parentes vivebant ex arte laboriosa, ac interim quia proximi erant senectuti, vel habitualibus morbis subjecti, prævidebatur futurum non posse per se sibi providere necessarium victum; & ed maximè si ipsos dedecet mendicare. Idem dicebam, si quamvis Parentes potuissent sibi necessarium victum comparare, attamen non potuissent satisfacere suis creditoribus; unde prævidebatur valde ab ipsis creditoribus affligendi, vel etiam carceri mancipandi. Stante gravi periculo gravium incommodorum, quamvis hic & nunc Parentes eadem non paterentur, dicebam filium debuisse abstinere ab ingressu in Religionem, bene enim in moralibus equivalent malum præfens, & malum quod de proximo timetur; unde filium non posse deferere Parentes, quoties proximè probabiliter gravis necessitas imminet, docuerunt *Suar. de Relig. l. 5. c. 5. n. 3., Sanch. l. 4. Moral. cap. 20. num. 5.*

Secundò, dicebam, quòd ut non teneretur suum votum adimplere, satis erat prudenter dubitare de gravi necessitate Parentum, quamvis modò non esset certa. Ad hoc autem probandum considerabam votum non posse licitè observari, quoties certum non esset ejus adimplerem non infringi legem naturalem ratione reverentiæ & amoris, quæ Parentibus debentur, inducentem gravem obligationem illis subveniendi. Ratio est quia, dum non est certum non infringi talem obligationem, excusatio eam non observandi dubia est, & ex alia parte ubi constet de necessitate, quamvis non constet esse gravem, possessio fiat pro legis obligatione. Præterea dum constat de lege, & non constat de sufficienti exemptione ab ea non observanda, pertinet exemptionem plenè probare ad eum, qui vult se eximere ab illius obligatione; unde quoad usque filius dubitet an sit exemptus à lege obligante subveniendi Parentibus, cum non satis probet suam exemptionem, tenetur eam observare. Lex igitur naturalis de subveniendis Parentibus, aperte obligat filium ad non negandam subventionem, quoad usque constet Parentes non indigere; & hanc sententiam puto omnino veram, quamvis aliqui in contrarium opinentur.

At non solum ex gravi Parentum necessitate dicebam filium debuisse saltem differre voti adimplerem, sed etiam ex gravi Avi, Avixque &c. necessitate: *D. Th. 2. 2. q. 101. ar. 1., Sanch. l. 4. Moral. cap. 20. num. 28., Pal. tr. 16. disp. 1. p. 7. §. 5. num. 4.*, atque huic opinioni omnino contrariam præferendam censeo. Si igitur ex communi DD. filius licitè differt adimplere votum ingrediendi Religionem ex gravi Parentum necessitate, id etiam poterit præstare ratione gravis necessitatis Ascendentium, & maximè Avi & Avix, nam verè loco parentum considerantur: *leg. appellatio ne parentis §. 1. ff. de Verb. sign., & leg. justa interpret. 20. ibid., & hoc verificatur attenda propria vocis significatiõne, ut cum aliis docet Eagnan. in cap. ad extirpandas num. 46. de fil. Presbyt.* Quapropter in quibuscumque statutis & dispositionibus, etiam adhibita stricta interpretatione, nomine parentum venire Avum & Aviam, docet *Gratian. discip. forens. cap. 977. à n. 3.* Hinc puto ab ipso Mundi exordio factum esse, ut in defectu Parentum Caput familiæ, veluti loco Patris habeat totius familiæ gubernium; & Nepotes, ni fuerint emancipati, de jure naturali sunt sub ipsius potestate, adeoque hi naturali lege & ex virtute pietatis tenentur Ascendentes honorare, ut primos Patres aut Matres.

At strictius probatur teneri Nepotem ob gravem necessitatem Avi, Avixque non ingredi Religionem, quia sicut Avus in defectu Parentum,

vel ipsis impotentibus tenentur alere Nepotes etiam spurios, quia loco filiorum considerantur, ut docent DD. apud Barbofam in l. 4. Decret. tit. 15., cap. cum haberet 5. num. 8., Molin. disp. 168., Azor. tom. 2. l. 2. cap. 12. q. 6., ita nepos, quamvis spurius, tenetur alere Avum, quia ipsum loco Patris debet considerare, ut multi docent apud eundem Barbofam n. 9., Azor. l. 2. l. 2. c. 3., Sayr. in Clav. Reg. l. 7. cap. 5. n. 15. Sicut ergo ne violetur jus naturale de alimentis præstandis Parentibus, magis obligans quam votum, non potest filius ingredi Religionem in gravi ipsorum necessitate; ita ex paritate rationis non poterit Nepos ingredi Religionem in gravi necessitate Avi, Avæque.

Merito etiam Pater urgebat saltem differendum à Filio ingressum in Religionem, ut interim providere posset aliis fratribus & sororibus, quibus cum ipse Pater jam proximus senectuti, ac habitualibus infirmitatibus vexatus providere non posset, manifestè dignoscebatur in graves angustias reducendos, & præcipuè eos, qui in tenella adhuc erant ætate. Quidquid ergo sit, an Frater possit differre adimpletionem voti ingrediendi Religionem, dum necessarium esset permanere in sæculo ob subveniendum gravi necessitati fratrum, aut Sororum, quam obligationem habere negat Suarez de Relig. l. 5. cap. 6. à num. 3., Sanchez l. 4. Moral. cap. 20. num. 30., Palau tr. 16. disp. 1. p. 7. §. 5. n. 12. aliique plures, in præfenti manifestum erat debuisset in sæculo permanere. Ratio est quia, cum ageatur de fratribus & sororibus, quæ adhuc erant sub cura & potestate Parentum, jam necessitas fratrum & sororum simul erat necessitas Parentum. Cum igitur Parentes teneantur filios alere, jam si quæ ex propria arte lucrantur non sufficiunt ad eos alendos, ipsi Parentes sunt in gravi necessitate, cum non possint propriis oneribus satisfacere; adeoque si gravis necessitas Parentum suspendit obligationem voti ingrediendi in Religionem usque dum transeat, idem dicendum in casu præfenti, cum necessitas fratrum &c., in eisdem parentibus redundet, atque ita hanc limitationem bene admittunt DD.

Considerabam deinde quoddam agebatur de voto, emisso sine determinatione temporis, unde ex dictis tr. 9. cap. quæf. venit adimplendum, quando sine gravi aliquo incommodo fieri potest, quia communiter reputatur talem esse intentionem voventis. Nemo autem dicit non redundare in grave incommodum voventis relinquere fratres & sorores gravi necessitate opressos, & maximè si Sorores in periculo essent impudicitæ; horum enim malorum reminiscencia valde affligeret, qui ingressus fuisset in Religionem, dum recordaretur potuisse illis occurrere, & omisisse. Hinc bene judicarem cum Palau tr. 16. disp. 1. p. 7. §. 5. num. 13. in tali casu remittendum esse arbitrio boni & docti viri, quoadusque differendus sit ingressus in Religionem; nam si ex permanentia Fratris in sæculo judicaret non posse removeri gravem fratrum necessitatem, statim votum esset adimplendum; secus si videret ipsius permanentiam ad id esse necessariam.

Addebam quoddam etsi vovendo determinasset tempus ingrediendi in Religionem, adhuc debuisset differere illius ingressum, si differendo posset opitulari Sororibus, aliàs in periculo se prostituendi. Et ratio mihi est, quia usquedum detur periculum impudicitæ sororum, quibus multò magis quam cæteris strictissimo vinculo, saltem Charitatis, tenetur frater opitulari, maximè quoad removendas illas à peccato, non potest esse opus redundans in majus Dei obsequium illas in tali periculo relinquere ob ingrediendum in Religionem; cum maximè possit hujusmodi Frater, si velit, præstantissima pietatis

opera etiam in sæculo exercere; & quod de ipsis facere posset in Religionem, compensaretur exercendo opus tam Deo gratum, assistendi nempe Sororibus, ne in impudicitiam prolabantur. Hoc autem non esset rigorosè commutare votum in aliud opus, quia commutatio habet præcedens votum extinguere, sed solum illius executionem differre, usque dum possit esse Deo magis gratum, quam non derelinquere Sorores in tanto periculo: Sanchez l. 4. Moral. cap. 20. n. 31. Addendum obligationem Fratrum assistendi sororibus non solum esse ex strictissimo vinculo Charitatis, sed etiam Pietatis, ut docet S. Th. 2. 2. q. 101. ar. 1. & art. 2. ad 3.

At etiam universaliter dici potest Fratrem teneri differre ingressum in Religionem, usque dum ipse indigeat alii Fratres & Sorores ad sui necessariam sustentationem. Ratio est quia, non est adimplendum tale votum, semper cum ipsis adimpletionem violatur præceptum legis naturæ; nam hoc strictius obligat, ut sæpe dictum est. Quod autem Frater teneatur ex juræ naturæ alere alios fratres & sorores, quæ non possint sibi providere, exinde probatur, quia quamvis inter eos non sit ille strictissimus nexus, qui est inter Parentes & filios, nihilominus si propter vinculum sanguinis bene dicitur ex jure naturæ præfatos habere inter se mutuam obligationem sibi præstandi alimenta, bene dici potest eodem jure Fratres & sorores sibi ad invicem debere alimenta necessaria præstare, dum unus alterius indigeat; nam quamvis vinculum sanguinis non sit strictissimum quale inter parentes & filios, negari non potest valde strictum esse, à quo proinde de jure naturæ oriri possit prædicta obligatio: Boss. de alim. oblig. cap. 8. à num. 105. Et quidem si bene sustineri potest de jure naturæ Patrum debere alere sobrinum, seu neptem ex fratre pauperem, & contra, ut apud eundem Bossium num. 580. & 581., multò magis verificari oportet eandem obligationem jure naturali confurgere inter fratres, & sorores. Ex hoc autem confurgit necessitas differendi ingressum in Religionem, usquedum Fratres & Sororibus provideatur, ut bene animadvertit Bossius cit. cap. 13. num. 1330.

Denique advertere debebat iste Filius, quod quamvis alii fuissent, qui potuissent, immo & jam tenerentur suæ domui, parentibus nempe, Avò ac Fratribus & Sororibus opitulari, nihilominus illi hoc non suffragabatur, si nollet; respectu etenim patientis necessitatem, qui revera non sunt subveniendi, perinde se habent, ac si in Mundo non essent; unde ipse filius non potest se eximere à subveniendi iisdem, quoties vel non sint, vel si sint, nolint subvenire.

CONSILIUM XVIII.

ARGUMENTUM.

Impressio Librorum nullatenus pertinet ad negotiationem Clericis prohibitam. Quod si ex falsa hypothese pertineret ad talem negotiationem, bene exerceri posset totaliter per Typographum & maximè à Clerico non Beneficiato, in minoribus constituto. Secus tamen, quoad utrumque dicendum esset, si attenderetur strictè vigor SS. Canonum, non verò introducta consuetudo.

SUM.

SUMMARIUM.

1. Fasti Series.
2. Impressio Librorum, eorumque venditio non continent negotiationem Clericis prohibitam.
3. Nec colere proprios agros ad colligendos fructus, quamvis ex intentione ex eis lucrum captandi.
4. In impressione proprium Librorum emptio & venditio per accidens interveniunt.
5. Intentio vendendi justo pretio proprios fructus non importat negotiationem.
6. Negociari per proprium famulum, & ministrum est idem ac negociari per seipsum.
7. Quampluribus placet nec licere Ecclesiastico negociari per alium, quamvis constituatur totalis patronus negotiationis.
8. Negociari per alium, quamvis patronus negotiationis, est verè negociari.
9. Negociari saltem moderatè non interdicitur Ecclesiastico jure naturali & divino.
10. Vi contraria consuetudinis potest Ecclesiasticus negociari per alium, quando huic totaliter incumbat cura negotiationis.
11. Ita negociari non importat eam difformitatem, qua inest negotiationi per se exercita.
12. Attento vigore SS. Canonum nec Clericis in Minoribus constitutis, quamvis non Beneficiatis, licet negociari.
13. Etiam de his Clericis verificatur suo modo esse Altaris Ministris.
14. Clericis in minoribus constitutos dedecet negociari.
15. Excusari possunt vi contraria consuetudinis, cum ipsos minus dedecet negociari, quam dedecet constitutos in Sacris, vel habentes Beneficium.
16. Peccare possunt ratione scandali, si valde incumbant negotiationi, maximè si sint illiberales erga pauperes.

Quidam Ecclesiasticus non parum utilitatis ex impressione suorum librorum percipiens, accusatus est quasi intenderet negotiationi, per Canones Ecclesiasticis prohibita. Insuper hac occasione quaesitum fuit, an supposito impressionem librorum esse negotiationem illicitam, & prohibitam Ecclesiasticis, posset iste Ecclesiasticus excusari, eò quod universum negotium vendendi & distrahendi libros relinqueret Typographo. Addebatur nequaquam ipsi posse dici vitiam quocumque modo negotiationem, cum non esset in Sacris constitutus, nec haberet Ecclesiasticum Beneficium. Videndum ergo erat, an iste verè contra Canonicas Sanctiones negociari dicendus esset.

Respondendo igitur ad primum quaesitum, dicebam, quod quamvis aliqui velint imprimentem suis sumptibus per Typographum libros à se compositos, eosque vendentes exercere negotiationem Clericis prohibitam, ut videre est apud Dianam p. 11. tr. 6. resol. 11., simulque non desint qui saltem velint hoc habere quandam affinitatem ad negotiationem, sive speciem negotiationis præferre, ut ait de Lugo de just. disp. 26. n. 35., nihilominus revera dicendum erat hujusmodi impressionem & venditionem nihil habere negotiationis, Clericis à SS. Canonibus prohibita. Hoc autem probatur, quia non potest dici importare negotiationem illud opus, quod de sua natura non tendit ad lucrum captandum, sed ad finem omnino diversum, quamvis intentio illud opus facientis sit etiam lucrifacere. Ratio est quia, opus non desumit suam speciem à fine operantis, sed ab objecto, in quod de sua natura tendit, ut dixi tr. 2. q. 3. cap. 1. quæf.

3. Cum igitur impressio librorum ab aliquo compositorum tendat de sua natura ad doctrinam communicandam, non verò ad lucrum, immo illud excludat, cum fructus doctrinæ de se sint supra omne pretium, juxta illud Sap. cap. 7. 13. Quam sine fictione didici, & sine invidia communico; hinc est de sua natura nullam præferre negotiationem, nec talem dici posse, quamvis author libri lucrum reportare ex impressione intenderet. Ita quia colere proprios agros, ut fructificent, de sua natura est quid indifferens ad lucrum, cum potius assignati sint Ecclesiasticis, ut eos colant pro sui sustentatione, hinc est tale opus nequaquam dicendum esse negotiationem, quamvis Ecclesiasticus eos coleret ad vendendum pretio currenti fructus ex eo collectos, quia, ut dixi, ex fine operantis species & natura operis non designatur.

Aliquibus quadam negotiatio intercedere videtur, quia venditur, quod nullatenus ab Ecclesiastico immutatur, neque enim chartam, vel scripturam libri, quem vendit, immutat, atque in hoc casu intercedere negotiationem, videtur dictum tr. 14. q. 2. cap. 2. quæf. 1. Sed contra est primò, quia in præfenti per accidens interveniunt emptio & venditio, quia nempe communicari non potest doctrina, ad quem finem ordinatur impressio librorum, sine emptione Chartæ, & sine librorum venditione. Sicut igitur emi potest absque ulla negotiatione, & vendi quod necessarium est ad colligendos fructus agri, illosque postea vendendos, ita dici debet in casu nostro. Deinde intentio vendendi propria bona pretio currenti, non est intentio negociandi, seu lucrifaciendi, sed solum utendi re sua, seu ipsius pretio ad propriam utilitatem & commodum; quod si sufficeret ad inducendam mercaturam, seu negotiationem, unusquisque vendens rem suam dicendus esset negociator.

Falsa autem falsa suppositione, quod impressio propriorum librorum sit negotiatio, suboriebatur dubium, an hæc negotiatio foret viro Ecclesiastico prohibita, eò quod libri mediante Typographo venderentur &c. Et quidem hic non aptatur ea communis doctrina, quod non liceat Viro Ecclesiastico negociari per aliquem, qui sit suus famulus vel minister, in quo casu ipsum Ecclesiasticum apparet negociari; non, inquam, aptatur ea doctrina, nam distrahens & vendens libros median- te Typographo, qui nomine proprio gerit negotium, non videtur ullo pacto negociari per seipsum, dummodo omnem sollicitudinem negotii & venditionis illi relinquat, & solum partem lucri sibi obvenientem recipiat. Verum nec hanc negotiationem Viro Ecclesiastico licere non pauci affirmant; cum regulariter non possit quis per alium facere, quod personaliter facere prohibetur: Glossa in Clem. 1. v. publicè de vit. & honest. Cleric., Covarr. in cap. quamvis pactum p. 1. §. 5. numer. 8. Addendum adhuc hoc pacto verè exerceri negotiationem, in qua cum solum lucrum intendatur, habet quandam speciem mali, ut docet S. Th. 1. 2. q. 77. ar. 4., qua ratione est Clericis prohibita; atque ita hanc etiam negotiationem Clericis interdici, docuerunt quamplures DD., quos sequitur Barbofa l. 1. de jur. Eccles. cap. 39. §. 5. n. 68., Bonac. de contr. disp. 3. q. ult. p. 2. §. 2. num. 14., Bordon. tit. 2. resol. 53. n. 98.

Ut autem ego quid sentiam exponam, primò præsuppono verè dici negociari, qui dat suam pecuniam, vel materiam mercatori, ut ipsam tanquam patronus negotiationi exponat, ac deinde pro rata distribuat lucrum Ecclesiastico, qui contulit pecuniam &c. Et ratio est evidens, quia qui ita dat pecuniam, vel materiam patrono negotii, non transfert in illum dominium talis pecuniæ, vel materiæ; si etenim tale dominium transferret,

ret, utique non posset pro rata lucrum prætere. Vel enim transfuisset per contractum mutui, aut liberalis donationis, & nihil tunc posset exigere; vel transfuisset dando materiam titulo venditionis, & tunc solum pretium ejusdem posset obtinere. Ut igitur possit pro rata habere lucrum negociationis, quamvis ab alio tanquam patrono negotii exercita, oportet pecuniam vel materiam tradidisse contractu societatis, atque ita verificaretur in proprio sensu esse socium negotii: qui autem socius est in aliqua negociatione verè & propriè dicitur negociari, atque ita de isto Ecclesiastico verificaretur negociationem exercere. Remanet ergo videre, an ista negociatio sit Viro Ecclesiastico prohibita.

Et quidem cum SS. Canones sine ulla distinctione prohibeant Clericis negociationem, etiam hanc prohibuisse dicendum videtur; ubi enim lex non distinguit, nec nos distinguere debemus. Nihilominus cum non sit prohibitum Ecclesiasticis saltem moderatè negociari jure naturali vel divino, sed solum jure positivo, potuit contra tale jus saltem pro aliqua parte prævalere consuetudo, vel eadem consuetudine interpretari possumus quo modo intelligendæ sint leges prohibentes Viro Ecclesiastico negociationem. Cum igitur ubique invaluerit consuetudo, ut Ecclesiastici dent alteri suam pecuniam &c. contractu societatis, ita tamen ut ille tanquam patronus negotii eam pro suo libito negocietur, & Ecclesiasticus nullam habendo partem & sollicitudinem negociationis, quæ ille facit, obtineat pro rata majus vel minus lucrum, si nempe contractui societatis alii contractus affectionis Capitalis & lucri accesserint, hinc est quod non putato esse prohibitum ita negociari per alios, dummodo tamen semper verificetur Ecclesiasticum nullam partem habere in sollicitudine negociandi.

Et quidem potuit bene invalescere ista consuetudo, atque ipsi Prælatos Ecclesiasticos tacitè consentire; nam ita negociari non importat distractionem ad secularia negotia, quam certè dedecet Virum Ecclesiasticum, cum spiritualibus debeat vacare. Ita etiam cessat ratio scandali respectu secularium, dum non vident Ecclesiasticos secularibus negociationibus occupari; unde ex his rationibus licere potuit Ecclesiastico facere per alium, quod suo nomine facere nequiret. Solum remanet illa aliquis mali species, quæ est in cupiditate lucri, si Ecclesiasticus ex alio iusto titulo non exponat suam pecuniam negociationi; sed contra eam potuit, ut dixi, prævalere consuetudo, eò maximè quia velle lucrari non est actus talis naturæ, ut non possit à Viro Ecclesiastico ad bonum finem ordinari: Lugo disp. 26. num. 36., Graff. esset. Cleric. 6. n. 23., Molin. disp. 342. num. 10., Bellet. disquisit. Cler. §. 21. n. 17.

Sicuti dixi attentà dispositione SS. Canonum non futuram licitum Ecclesiastico etiam per alium negociari, ita attentò eorum SS. Canonum rigore nulli Clerico, quamvis non constituto in Sacris, nec Beneficium habenti, liceret negociationem absque necessitate exercere. Cum igitur negari non possit Clericis etiam in Sacris non constitutos, vel Beneficium non obtinentes obstringi legibus universaliter latis pro Clericis, consequens est quoscumque Clericos ex vi illarum debere abstinere à negociatione. Et quidem universaliter omnibus Clericis interdicti negotia secularia, habetur can. 1. dist. 88., & ibidem can. 2. prohibent generaliter Clericis negociationes, & confirmatur ibid. can. negotiatorem. Item ibid. can. fornicari dicitur licere Ecclesiastico, antequam talis sit, negociari, non verò postquam factus est Ecclesiasticus. Demum universaliter quibuscumque Ecclesiasticis interdicuntur negociatio cap. secunda

ne Cler. vel. Monach., & cap. fin. de vit. & honest. Cler. Hos Canones expendit Fagnanus in cap. multa sunt ne Cler. vel Monach. num. 83., & bene resolvit nullatenus dici posse à SS. Canonibus prohibitionem negociandi solum limitari ad Clericos in Sacris constitutos, vel Beneficium obtinentes. Deinde omnino constat negociationem generaliter interdictam esse Ministris Altaris: cap. 1. ne Cler. vel Monach., unde necesse est dicere omnibus Clericis prohibitam fuisse. Ratio est tum quia de omnibus Clericis verificatur esse Altaris Ministros; tum quia etiam Ordines Minores sunt propter altaris Sacrificium, in quo totus Divinus cultus consummatur; tum quia omnis Ordo, prout est Sacramentum, ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ: can. perlectis 25. dist., Trid. sess. 23. cap. 2. de Sacr. Ord., D. Th. in 4. dist. 24. q. 3. ar. 2. q. 2.

Demum etiam ratio, qua Ecclesiasticis prohibita est negociatio, aptatur Clericis in Minoribus constitutis, quamvis non habentibus Beneficium. Si ergo vetita est Clericis negociatio, quia ipsos dedecet esse occupatos in negotiis secularibus, & à spiritualibus distractos, certè hæc indecentia, quamvis minor, dignoscitur etiam in Clerico negociatore, quamvis in Minoribus tantum constituto; eò enim ipsò quod sit Clericus, debet specialiter ad Dominum pertinere, & spiritualibus exercitiis vacare, ut passim videre est apud SS. Canones, & præcipuè can. 1. dist. 1., can. duo genera 12. q. 1. Nec refert Clericum in Minoribus constitutum posse Clericatum relinquere; nam usquequid in Clericatu persistat, tenetur ratione sui status à negotiis secularibus cessare, cum ad statum secularem ipse non pertineat.

Quomodocumque ergo considerentur SS. Canones interdicentes negociationem, verificatur comprehendere etiam Clericos in Minoribus constitutos, & quamvis non beneficiatos. Solum ergo excusari poterunt vi contrariæ consuetudinis, ut paulò ante dicebam; eò maximè quia non scitur Ecclesiæ Prælatos animadvertere in hos Clericos negociatores; atque ex hoc capite admittit plurimorum Theologorum sententiam, qui considerantes negociationem multò minus dedecere Clericum in Minoribus constitutum, quam Clericum in Sacris constitutum, sive Clericum ratione Beneficii strictius additum servitio Ecclesiæ, bene inferunt modò ad præfatum Clericum non extendi prohibitionem negociandi: Lugo disp. 26. n. 26., Bellet. disquisit. Cler. tit. de disciplin. Eccles. §. 1. n. 19.

Sed ultimò animadvertendum est hoc quidem procedere de jure positivo; nam quamvis cesset respectu prælatorum Clericorum negociandi prohibitio, jure positivo inducta, bene tamen potuit illi esse illicita, quia jure naturali prohibita. Id autem tunc maximè verificaretur, quando ex negociatione Clerici nullatenus indigentis, immo divitis scandalum oriretur, & non leves secularium detractiones. Et quidem necesse est multoties scandalum oriri, quoties videtur Clericus dives semper intentus lucro acquirendo, & nullam omittere occasionem vel etiam vilissimam negociationis, ut suas augeat divitias. Majus etiam esset scandalum, & majores detractiones, quoties viderent hunc Clericum animum obduratum habere erga pauperem, ac semper vel fere semper dimittere illis verbis *Vade in pacem*, ni forte etiam verbis asperis à se removeat.

CONSILIUM XIX.

ARGUMENTUM.

Jura nolunt Religiosos occupari in negotiis forensibus, & in executione ultimarum voluntatum. Examinatur autem quid sentiendum de actis gestis à Religioso se gerente ut Judice, Arbitro, Arbitratore, & Executori, maximè dum non interverit licentia Superioris, vel adfuerit ipsius prohibitio.

SUMMARIUM.

- 1 Facti Series.
- 2 Quid significet nomen Judicis & Arbitri.
- 3 In quo differat Arbitrator ab Arbitratore.
- 4 Religiosus interdicuntur se immiscere negotiis forensibus & secularibus, & id etiam ratione sui status, si non sit valde rarè.
- 5 Etiam jure positivo prohibentur Regulares ab hujusmodi negotiis exercendis.
- 6 Hac prohibitio comprehendit omnes Religiosos.
- 7 Permittitur Religiosis se immiscere negotiis forensibus, dum copulativè adfuerit licentia Superioris, & utilitas Monasterii.
- 8 Solà licentia Superioris potest Religiosus gerere munus Arbitratoris.
- 9 Deficiente licentia Superioris non pauci volunt invalida esse, quæ gessit Religiosus ut Judex & Arbitrator.
- 10 Eò quod Servus non possit esse Judex & Arbitrator, non bene argumentatur idem dicendum de Religioso.
- 11 Religiosus non est jure naturali & divino incapax facultatis se gerendi ut Judicem & Arbitrum.
- 12 Licentia Superioris videtur necessaria solum ut licitè sit Judex &c., non verò ut validè.
- 13 Simplex prohibitio actum non irritat.
- 14 Ad invaliditatem actuum gestorum à Religioso ut Judice & Arbitro, ultra prohibitionem Superioris, necesse erat voluisse illos irritos reddere.
- 15 Actus sustinendus est quoad fieri potest.
- 16 Parte opponente defectum licentiæ, rescindenda essent facta à Religioso ut Judice & Arbitro.
- 17 Licentia Superioris necessaria non est ut Religiosus validè gerat munus Arbitratoris.
- 18 Religiosus interdicuntur à jure esse executores ultimarum voluntatum.
- 19 Illis solum hoc licet de licentia Superioris.
- 20 Sufficit tamen fuisse præsumptam, hoc est, Superiorum ratum habere quod facit Religiosus.
- 21 Ex multorum opinione executio Religiosi invalida est, si non adfuerit Superioris licentia.
- 22 Nihilominus ut valida sustinenda est.
- 23 Dum dicitur aliquid non posse fieri, intelligi potest de licito, non de valido.
- 24 Religiosus dicitur non habere velle & nolle, quia non potest plurima licitè facere sine consensu Superioris.
- 25 Sine licentia Superioris validè, quamvis illicitè, excipit confessiones.
- 26 Superiore irritante executionem, vel parte opponente defectum licentiæ, executio esset irritanda.
- 27 Non expedit Religiosos apparere suis Monaste-

riis vel sibi, distribuenda pauperibus, quando gravi non premantur ægestate.

- 28 Religiosi non habentes unde decenter vivant juxta suum statum possunt venire nomine pauperum.
- 29 Non videtur contra justitiam applicare Monasteriis egentibus vel ipsi Religioso executori, si ageat, distribuenda pauperibus.
- 30 Eleemosyna applicanda pauperibus non videtur ex præsumpta mente Testatoris applicanda Monasteriis non valde indigentibus.
- 31 Nomine pauperum magis propriè veniunt pauperes seculares, non verò Monasteria Religiosa, si graviter non indigeant.

NA. morti proximus, cum sciret aliqua bona ab ipso possessa prætendi à suo Confanguineo, voluit quoad hoc à suo hærede constitui debere Judicem, Arbitrum, aut Arbitratorem quendam Religiosum suum Confessarium, quem etiam constituit Executorem Testamentarium, & Dispensatorem plurium eleemosynarum. Hinc varias suborta sunt dubia, an nempe talis Religiosus potuerit esse Judex, Arbitrator, aut Arbitrator; & an attendendum suum judicium, arbitrium, seu arbitramentum, ex suppositione, quod jam ita se gesserit, sicut revera fecerat. Item subortum est dubium, an licitè & validè exercisset munus Executoris; & an criminandus esset, quia majorem partem eleemosynarum suo Monasterio applicaverat.

Ut responderem igitur singulis supra expositis, primò necesse fuit distinguere inter officium Judicis, Arbitri, & Arbitratoris. Judex ergo denotat illam personam, quæ habet publicam judicandi, & cognoscendi auctoritatem & potestatem, sive sit ordinaria, sive delegata, sive ad causas, sive ad exequendam gratiam &c. Hinc ut bene observat Barbosa appellat. 122. num. 1., hoc verbum Judex in jure generale est, & comprehendit quoscumque habentes publicam potestatem judicandi & cognoscendi. Arbitrator item est verè Judex, quatenus tenetur judicare, & sententiare ex rigore justitiæ, adeoque prout juris est, & servato ordine juris, unde non potest tradere uni, quod alteri parti debetur. Et contra Arbitrator potius quam Judex, est amicus partium Compositor. Hinc non tenetur viam juris rigorosè servare, sed pro bono pacis potest aliquid demere uni, quamvis ipsi ex jure debitum, & alteri tradere. Hac est principalis differentia inter Arbitrum & Arbitratorem, qua de re videndi DD. in cap. quintavallis de jure jur., & cap. nisi essent de prob. His suppositis.

Dicendum est hunc Religiosum male se gessisse in acceptando, & exequendo officium Judicis, seu Arbitri, nam Religiosus interdicuntur se immiscere negotiis forensibus & secularibus. Et quidem quatenus hoc non faceret ex Charitate, vel valde rarè, sed immoderatè & ex cupiditate, bene dicitur etiam jure divino hæc Religiosis prohiberi; nam Religiosi ex vi sui Status Deo vacare debent, & cum ab hoc valde distrahant immoderata negotia secularia & forensia, consequens est ea ipsis non esse licita: D. Th. 1. 2. q. 187. ar. 2. Oritur secundò hæc prohibitio ex jure positivo, quo negotia forensia omnino Regularibus interdicuntur, ut ex cap. Monachi il. 2. 16. q. 1., quam prohibitionem, quæ primò videbatur respicere Monachos, ad Canonicos etiam Regulares extendit Innoc. III., ut ex cap. etiam il. 2. de postulando. Quod si ita non extendisset Innocentius in cit. cap. etiam, prohibitio, exceptis Monachis, non afficeret alios Regulares, nam in odiosis non veniunt sub nomine Mo-

Monachi, ut observat Barbosa in appellat. v. Monachus num. 5. Ed ipsò autem quòd extenderit ad Canonicos Regulares, virtualiter ad omnes Religiosos talis prohibitio extensa intelligitur; ideo enim non expressit Mendicantes, aliasque moderniores Religiones, quia tunc adhuc non erant: Sanchez l. 6. in Decal. cap. 13. num. 1. Sayr. in Clav. Reg. l. 12. cap. 22. n. 3. Lexan. p. p. cap. 9. n. 14.

Solum ergo permittuntur Religiosis forensia negotia, quatenus copulativè concurrant duæ conditiones, licentia nempe Superioris, & utilitas Monasterii; nec sufficit harum alteram adesse, quia utraque conjunctim exigitur per text. in cap. Monach. & cap. etiam cit. ubi Glossa v. imperante, Sanchez cit. num. 3. Sayr. num. 5.

Cum igitur etiam intercessisset Superioris licentia, Religiosus, de quo in casu, se immiscuisset in negotiis forensibus, agendo munus Judicis & Arbitri, atque id non ex utilitate Monasterii, consequens erat SS. Canones transgressum esse, adeoque male se gessisse.

Solum interveniente licentia Superioris, licitè exercere potest munus Arbitratoris; si etenim gerendo ut Arbitratorem, non propriè tractat negotia forensia, sed facit opus pietatis, dum dissidentes ad pacem inducit: Sanchez l. 6. in Decal. cap. 13. num. 61. Laym. l. 4. tr. 5. cap. 11. num. 6. Palauz tr. 16. disp. 4. p. 12. §. 1. num. 6.

Supposito autem non adfuisse licentiam Superioris, ut Religiosus, de quo in casu, gereret officium Judicis, Arbitri, aut Arbitratoris, uti de facto non adfuit, confurgebat dubium, an validum judicandum foret iudicium istius Religiosi. Certè opinio magis communis stat pro ipsius invaliditate, maxime quantum ad ea, quæ gesserit ut Judex & Arbitrator: Glossa in l. 7. §. in servum ff. de arbitris, Decius conf. 894. à n. 9. & conf. 499. num. 5. Sanchez l. 6. in Decal. cap. 13. n. 71. Laym. l. 4. tr. 5. cap. 11. n. 6. in fin. alique plures. Id autem putant probari etiam ex leg. Padius §. In servum ff. de arbitris; nam cum ibidem asseratur Servi arbitrium nullum esse, idem dicunt dicendum de arbitrio Religiosi, qui Servo assimilatur. Verum paritas non currit, quia jus bene potuit velle nullum arbitrium Servi ob ipsius vilitatem, quæ ratio Religioso non aptatur. Immo retorqueri posset argumentum; Religiosus etenim etiam Filio-familias assimilatur, cujus iudicium validum est. Ego igitur stare pro validitate gestorum ab hoc Religioso, etiam ut Judice & Arbitro, idque non solum si non intercesserit licentia sui Superioris, sed etiam si prohibuerit, dummodo non intenderit illum inhabilitare ad recipiendam jurisdictionem pro exercendo munere Judicis, & Arbitri, quod eventret quando fuisset invitus quoad substantiam receptionis.

Ad id autem probandum animadverto Religiosum non esse jure naturali & divino incapacem obtinendæ facultatis necessariæ, ut exerceat munus Judicis & Arbitri, ut de se constat. Deinde observo, quòd etiam jure positivo non possit exercere negotia forensia sine licentia Superioris, nihilominus ista licentia requiri videtur, ut licitè exerceat jurisdictionem, non verò ut validè; est etenim quid extrinsecum iudicio & facultati judicandi, ac proinde licentia solum necessaria est ex virtute Religionis. Facultas igitur judicandi cum oriatur ex virtute Justitiæ, ex ea enim Judicis substantia dependet, & cum ad eam validè obtinendam sufficiat partes Religioso facultatem judicandi concessisse, & ipsum consentire in talem facultatem recipiendam, non video quo modo, his stantibus, talem facultatem validè non recipiat. Tertiò, observo, quòd simplex prohibitio non irritat actum contra talem prohibitionem factum, sed validus est, adeoque dicitur ex jure, quòd multa fie-

ri prohibentur, quæ tamen facta tenent. Ad irrationem proinde facultatis, ultra prohibitionem requireretur clausula irritativa; nam tunc prohibens non solum intelligitur invitus quoad modum facultatem recipiendi, sed etiam quoad substantiam receptionis, adeoque illicitè & invalidè recipitur. Cum igitur nullo jure Religiosus incapax sit ad exercendam validè facultatem Judicis & Arbitri, nec talis invaliditas oriatur ex simplici prohibitione sui Superioris, omnino videtur dicendum validè judicasse Religiosum, de quo in casu: Pal. tr. 16. disp. 14. p. 12. §. 4. num. 3. Anton. à Spir. S. tr. 3. disp. 6. n. 1441.

Accedit ratio reflexa, quod nempe ex regula juris valor actus sustinendus est quantum fieri potest, atque ita convenit bono communi; nam si judicandum esset de illius invaliditate, quoties illicitè facultas recipitur, contra bonum commune, multi actus essent invalidi, & ita lites quamplurimæ oriuntur. Non per hoc tamen dico partem non posse opponere defectum licentiæ Superioris, & multò magis ipsius prohibitionem; & id etiam post litem contestatam, si pars non consensisset in illum Religiosum, aut usquedum ignorasset defectum licentiæ, aut Superioris prohibitionem. Ita autem opponente parte, & excipiente, acta per talem Religiosum essent cassanda, & rescindenda à Superiore, ad quem pertinet cognoscere de appellatione à tali iudicio, juxta regulam 6. 4. de reg. jur. in 6.

Quod dictum est multò magis verificaretur, si Religiosus non propriè ut Judex & Arbitrator, sed se gessisset ut Arbitrator, amabiliter enim componere partes est potius quid facti, quod bene cadit etiam in servum: §. Sed cum factum in substantia de stipul. servor., unde multò magis in Religiosum. Præterea eundem servum posse dare arbitrium, docet Glossa in leg. Padius cit. adeoque & id competere potest Religioso, qui id habet de plus, ut possit esse Judex de licentia sui Superioris; servus verò id præstare non potest etiam de licentia sui Domini.

Transcundo modò ad illum articulum, quo quærebatur an Religiosus verè potuerit esse Executor Testamentarius, certum est speciali lege prohiberi Religiosis esse Executores ultimarum voluntatum, ut ex cap. 2. de Testam. & ex Clem. un. de Testam., unde non possunt esse Executores Testamentorum, Codicillorum, donationis causâ mortis, & quarumcunque aliarum dispositionum per ultimam voluntatem. Solum id conceditur, si adsit licentia Superioris, quæ tamen in præsentem non adfuit, eaque sola sufficit, etiam non adsit utilitas Monasterii, nam hæc requiritur à jure, dum Religiosus tractare debeat negotia forensia: & aliunde lex positiva prohibens non est extendenda de casu ad casum, maxime ubi diversa ratio possit intervenire: Sanchez l. 6. in Decal. cap. 11. num. 9. Pal. tr. 16. disp. 4. p. 13. §. 1. num. 2. Verum tamen est, quòd sufficiens fuisset licentia tacita, seu præsumpta; nam nullo jure probatur; quòd ubi exigitur à lege licentia, hæc debeat esse expressa, & tacita non sufficiat. Non intelligo tamen hic pro licentia tacita seu præsumpta eam licentiam, quam Superior concederet, si peteretur; sed hanc licentiam intelligo intervenire, quando probabiliter judicari potest Superiorem ratum habere, & habiturum, quòd subditus in eo casu operetur sine licentia expressè petita & obtenta; nam tunc bene judicatur hujusmodi licentiam obtentam fuisse: Sanchez cit. n. 11. Anton. à Spir. S. tr. 3. disp. 4. num. 1472.

Quia tamen nulla intervenerat licentia, imò Superior egerrime tolerat Subditum acceptatissimè, & deinde exercere munus Executoris, quærebatur an executio facta ab hoc Religioso fuerit valida, nam

multi invalida reputant, quoties licentia Superioris abfuerit: Covarr. cap. tua nos n. 2. de Test., Rodriq. p. 3. q. 70. art. 1. & p. 1. q. 65. ar. 3. Sylvest. v. Testament. 2. q. 2. d. 3. sed talem executionem, quamvis illicitam, validam esse melius videtur. Ratio est quia, cum omnia jura velint actum sustinendum esse, ni clarè constet de ipsius nullitate, hinc est hanc Religiosi executionem validam fore reputandam, dum nullam esse ex jure clarè non probetur. Hoc autem manifestè non probatur; quamvis enim cap. Religiosus de Test. in 6. dicatur, quòd Religiosus sine sui Superioris licentia non potest esse ultimarum voluntatum executor, id commodè intelligi potest, quòd non possit licitè, non autem quòd non possit validè; aliunde autem nullum apponitur verbum clarè irritans talem actum, vel quo probetur licentiam Superioris esse de substantia, & valore executionis. Aliquibus videtur id probari ex ratione, qua in textu citato dicitur Religiosus non posse esse Testamentarium Executorem sine licentia Superioris, & ea est, quia Religiosus non habet velle & nolle; si autem ex se non habet velle, non videtur posse propria autoritate Executoris officium acceptare, & sine tali acceptatione certè invalidè exercetur. Verum hæc ratio non satis probat intentum, quia ideo dicitur Religiosum non habere nec velle nec nolle, quia licitè non potest operari sine licentia sui Superioris, ubi ea ex vi suarum Constitutionum, vel juris communis exigitur. Cæterum cum habeat consensum, & dissentium naturalem, quibus validè potest operari, ubi licentia Superioris non est de substantia actus, hinc est validè potuisse acceptare munus Executoris. Ita quamvis illicitè excuspiat confessiones Religiosus, qui eas excipit sine scientia sui Superioris, etiam approbatus fuerit ab Ordinario, cum ex jure debeat habere excipere cum tali licentia, nihilominus sine tali licentia validè absolvit, ut dixi tr. 19. quæst. 5. cap. 1. quæst. 5. Deum competentem est simplicem prohibitionem sine clausula irritante non derogare valori actus, ut dixi tr. 3. q. 2. cap. 4. quæst. 2.; & ita quamvis à jure prohibitum sit militi esse Procuratorem, ni tamen à iudicio repellatur, per illum gesta sustinentur: l. filius fam. §. Veterani ff. de procurat.

Solum ergo irrita esset Religiosi executio, quoties Superior non solum contradicere, sed insimul irritaret actum, ex dictis paulò ante de Religioso, tractante negotia forensia. Item parte opponente defectum licentiæ, executio Religiosi esset irritanda. Ita pluribus citatis Sanchez l. 6. in Decal. cap. 11. num. 44. De Lugo de just. disp. 24. n. 327. Lezan. in Sum. v. clausula n. 47. & v. Testamentum n. 4.

Quoad illud autem quod dicebatur istum Religiosum non exiguam occasionem obmurmurandi tradidisse, quia magnam partem elemosynarum pauperibus distribuendam suo Monasterio applicatus fuerat, dicebam aliud faciendum fuisse ex regulis prudentiæ, aliud de rigore justitiæ. Nisi igitur valde gravis Monasterii indigentia aliud suavisset, videbatur imprudenter se gessisse hic Religiosus, tantam partem elemosynarum suo Monasterio applicando; nam certè non cessassent Sæculares à de tractionibus, dicendo, ut mortis est, Ecclesiasticos, & præcipuè Regulares, semper magis ad bona secularia occupanda inhære; sibi ultra necessitatem & decentiam sui status velle providere; quamvis interim tot Orphani, tot senes, tot agroti, quos etiam dedecet mendicare, infinitis miseris tabescant, & tot puellæ, ægestate impellente, & improborum lænociniis, se prostituunt, quando elemosynis & à peccato, & ab infamia potuissent præservari. Ut ergo tot obmurmurationes impediuntur, & nota non esset gravis sui Monasterii inopia, certè semper fuisset Religioso nec obulum ex elemosynis pauperibus distribuendis, suo Monasterio applicare.

Quoad id autem, quòd ex justitia faciendum est, poterat se tueri iste Religiosus, dicendo nomine pauperum etiam venire Monasteria, dum verè indigeant; neque enim est major ratio cur dicendus sit pauper secularis, qui non habeat unde vivat juxta suum statum, non verò Religiosus, qui non habeat unde, attenda etiam paupertate quam vovent, decenter se sustentent: Sanchez l. 6. in Decal. cap. 11. num. 59., atque suam opinionem etiam ex sententia Jurisperitorum confirmat. Id etiam extendit numer. 61. ad ipsum Religiosum executorem, cui concedit aliquid posse sibi applicare, si verè indigeat, cum tunc vera in numero pauperum se possit collocare, atque id quod Sanchez, tenet etiam Palauz tr. 16. disp. 4. p. 13. §. 1. n. 15.

Quòd si ego quid sentiam fateri debeam, omnino credo, quòd si Testator non expressè reliquerit arbitrio Religiosi distributionem elemosynarum, & Monasterium, seu ipse Religiosus non valde indigeant, non fuissent eidem Monasterio, vel Religioso applicandæ elemosynæ, de quibus in casu. Ratio mihi est, quia elemosynæ à Testatoribus pauperibus relicte, juxta rationabiliter præsumptam eorum mentem sunt applicandæ, cum regula Executoris Testamentarii sit ipsa voluntas Testatoris vel expressa, vel si non sit expressa, præsumpta. Ubi autem Monasterium & Religiosus non valde indigeant, non præsumi potest illos respexisse Testatorem, dum fecit legatum de elemosynis distribuendis, cum videamus Testatores clarè exprimere, quoties volunt aliquid relinquere Religiosis, seu Monasteriis. Deinde nomine pauperum magis obvii & juxta usitatum modum loquendi intelliguntur pauperes sæculares Civitatis, vel Oppidi, unde præsumendum est hoc Testatorem respexisse, dum voluit elemosynas pauperibus esse distribuendas, cum præsumendum sit nomen pauperum in magis communi & vulgari significatione accepisse. Addendum pauperes sæculares longe majori premi solere ægestate, quam Religiosos & Monasteria, adeoque præsumendum est Testatorem præfatos his omnino prætulisse. Videnda etiam quæ dixi tr. 14. q. 14. cap. 7. quæst. 6.

CONSILIUM XX.
ARGUMENTUM.

Multiplicitas Beneficiorum ex hoc solum quòd unum sufficiat ad decentem Beneficiati sustentationem, jure naturali & positivo est prohibita; nec tutus est in conscientia Beneficiatus ob obtentam dispensationem, vel ob vigentem consuetudinem.

SUMMARIUM.

- 1 Facti Series.
- 2 Multiplicitas Beneficiorum non habet malitiam, ita inseparabilem, ut non possit quandoque cobonificari.
- 3 Enumerantur plures casus, in quibus licita reddatur multiplicitas Beneficiorum.
- 4 Extra tales casus talis multiplicitas est jure naturali prohibita.
- 5 Oriri solet ex astu ambitionis, desiderio discedendi, & præbet causam dissolutionis.
- 6 Pluralitas Beneficiorum est Beneficiatio occasio vagandi.
- 7 Ratione ejusdem pluralitatis defraudatur mens Mm Testa-

multi invalida reputant, quoties licentia Superioris abfuerit: Covarr. cap. tua nos n. 2. de Test., Rodriq. p. 3. q. 70. art. 1. & p. 1. q. 65. ar. 3. Sylvest. v. Testament. 2. q. 2. d. 3. sed talem executionem, quamvis illicitam, validam esse melius videtur. Ratio est quia, cum omnia jura velint actum sustinendum esse, ni clarè constet de ipsius nullitate, hinc est hanc Religiosi executionem validam fore reputandam, dum nullam esse ex jure clarè non probetur. Hoc autem manifestè non probatur; quamvis enim cap. Religiosus de Test. in 6. dicatur, quòd Religiosus sine sui Superioris licentia non potest esse ultimarum voluntatum executor, id commodè intelligi potest, quòd non possit licitè, non autem quòd non possit validè; aliunde autem nullum apponitur verbum clarè irritans talem actum, vel quo probetur licentiam Superioris esse de substantia, & valore executionis. Aliquibus videtur id probari ex ratione, qua in textu citato dicitur Religiosus non posse esse Testamentarium Executorem sine licentia Superioris, & ea est, quia Religiosus non habet velle & nolle; si autem ex se non habet velle, non videtur posse propria autoritate Executoris officium acceptare, & sine tali acceptatione certè invalidè exercetur. Verum hæc ratio non satis probat intentum, quia ideo dicitur Religiosum non habere nec velle nec nolle, quia licitè non potest operari sine licentia sui Superioris, ubi ea ex vi suarum Constitutionum, vel juris communis exigitur. Cæterum cum habeat consensum, & dissentium naturalem, quibus validè potest operari, ubi licentia Superioris non est de substantia actus, hinc est validè potuisse acceptare munus Executoris. Ita quamvis illicitè excuspiat confessiones Religiosus, qui eas excipit sine scientia sui Superioris, etiam approbatus fuerit ab Ordinario, cum ex jure debeat habere excipere cum tali licentia, nihilominus sine tali licentia validè absolvit, ut dixi tr. 19. quæst. 5. cap. 1. quæst. 5. Deum competentem est simplicem prohibitionem sine clausula irritante non derogare valori actus, ut dixi tr. 3. q. 2. cap. 4. quæst. 2.; & ita quamvis à jure prohibitum sit militi esse Procuratorem, ni tamen à iudicio repellatur, per illum gesta sustinentur: l. filius fam. §. Veterani ff. de procurat.

Solum ergo irrita esset Religiosi executio, quoties Superior non solum contradicere, sed insimul irritaret actum, ex dictis paulò ante de Religioso, tractante negotia forensia. Item parte opponente defectum licentiæ, executio Religiosi esset irritanda. Ita pluribus citatis Sanchez l. 6. in Decal. cap. 11. num. 44. De Lugo de just. disp. 24. n. 327. Lezan. in Sum. v. clausula n. 47. & v. Testamentum n. 4.

Quoad illud autem quod dicebatur istum Religiosum non exiguam occasionem obmurmurandi tradidisse, quia magnam partem elemosynarum pauperibus distribuendam suo Monasterio applicatus fuerat, dicebam aliud faciendum fuisse ex regulis prudentiæ, aliud de rigore justitiæ. Nisi igitur valde gravis Monasterii indigentia aliud suavisset, videbatur imprudenter se gessisse hic Religiosus, tantam partem elemosynarum suo Monasterio applicando; nam certè non cessassent Sæculares à de tractionibus, dicendo, ut mortis est, Ecclesiasticos, & præcipuè Regulares, semper magis ad bona secularia occupanda inhære; sibi ultra necessitatem & decentiam sui status velle providere; quamvis interim tot Orphani, tot senes, tot agroti, quos etiam dedecet mendicare, infinitis miseris tabescant, & tot puellæ, ægestate impellente, & improborum lænociniis, se prostituunt, quando elemosynis & à peccato, & ab infamia potuissent præservari. Ut ergo tot obmurmurationes impediuntur, & nota non esset gravis sui Monasterii inopia, certè semper fuisset Religioso nec obulum ex elemosynis pauperibus distribuendis, suo Monasterio applicare.

Quoad id autem, quòd ex justitia faciendum est, poterat se tueri iste Religiosus, dicendo nomine pauperum etiam venire Monasteria, dum verè indigeant; neque enim est major ratio cur dicendus sit pauper secularis, qui non habeat unde vivat juxta suum statum, non verò Religiosus, qui non habeat unde, attenda etiam paupertate quam vovent, decenter se sustentent: Sanchez l. 6. in Decal. cap. 11. num. 59., atque suam opinionem etiam ex sententia Jurisperitorum confirmat. Id etiam extendit numer. 61. ad ipsum Religiosum executorem, cui concedit aliquid posse sibi applicare, si verè indigeat, cum tunc vera in numero pauperum se possit collocare, atque id quod Sanchez, tenet etiam Palauz tr. 16. disp. 4. p. 13. §. 1. n. 15.

Quòd si ego quid sentiam fateri debeam, omnino credo, quòd si Testator non expressè reliquerit arbitrio Religiosi distributionem elemosynarum, & Monasterium, seu ipse Religiosus non valde indigeant, non fuissent eidem Monasterio, vel Religioso applicandæ elemosynæ, de quibus in casu. Ratio mihi est, quia elemosynæ à Testatoribus pauperibus relicte, juxta rationabiliter præsumptam eorum mentem sunt applicandæ, cum regula Executoris Testamentarii sit ipsa voluntas Testatoris vel expressa, vel si non sit expressa, præsumpta. Ubi autem Monasterium & Religiosus non valde indigeant, non præsumi potest illos respexisse Testatorem, dum fecit legatum de elemosynis distribuendis, cum videamus Testatores clarè exprimere, quoties volunt aliquid relinquere Religiosis, seu Monasteriis. Deinde nomine pauperum magis obvii & juxta usitatum modum loquendi intelliguntur pauperes sæculares Civitatis, vel Oppidi, unde præsumendum est hoc Testatorem respexisse, dum voluit elemosynas pauperibus esse distribuendas, cum præsumendum sit nomen pauperum in magis communi & vulgari significatione accepisse. Addendum pauperes sæculares longe majori premi solere ægestate, quam Religiosos & Monasteria, adeoque præsumendum est Testatorem præfatos his omnino prætulisse. Videnda etiam quæ dixi tr. 14. q. 14. cap. 7. quæst. 6.

CONSILIUM XX.
ARGUMENTUM.

Multiplicitas Beneficiorum ex hoc solum quòd unum sufficiat ad decentem Beneficiati sustentationem, jure naturali & positivo est prohibita; nec tutus est in conscientia Beneficiatus ob obtentam dispensationem, vel ob vigentem consuetudinem.

SUMMARIUM.

- 1 Facti Series.
- 2 Multiplicitas Beneficiorum non habet malitiam, ita inseparabilem, ut non possit quandoque cobonificari.
- 3 Enumerantur plures casus, in quibus licita reddatur multiplicitas Beneficiorum.
- 4 Extra tales casus talis multiplicitas est jure naturali prohibita.
- 5 Oriri solet ex astu ambitionis, desiderio discedendi, & præbet causam dissolutionis.
- 6 Pluralitas Beneficiorum est Beneficiatio occasio vagandi.
- 7 Ratione ejusdem pluralitatis defraudatur mens Mm Testa-

- Testatorum, & divinus cultus minuitur.*
- 8 Item ex pluralitate Beneficiorum Clerici aliam piam & de Ecclesia benemerentes, privantur Beneficiis, qua illis danda essent.
 - 9 Multa inconvenientia oriri solita ex pluralitate Beneficiorum enumerat Joannes XXII.
 - 10 SS. Canonem perpetuo improbarunt pluralitatem Beneficiorum.
 - 11 Idem confirmavit Tridentinum, dum unum Beneficium sufficit ad Beneficiati decentem sustentationem.
 - 12 Dicitur Papa habere plenariam dispositionem de Beneficiis, sicut etiam posse dispensare, habendo pro ratione propriam voluntatem.
 - 13 Dum Papa dispensat, presumendum est dispensare ex justa causa.
 - 14 Papa dicitur plenarius Dominus Beneficiorum respectu Ecclesie militantis.
 - 15 Dum dicitur habere posse pro ratione propriam voluntatem, intelligitur de voluntate ratione regulata.
 - 16 Dum dispensat ex motu proprio intelligitur habere justam causam dispensandi.
 - 17 Si dispensat ad alterius preces intelligitur dispensare, si preces veritate nitantur.
 - 18 Dum constat nullam adesse justam causam dispensandi, Pontificia dispensatio non suffragatur dispensato in foro animae.
 - 19 Nulla valet Pontificia dispensatio contra jus divinum & naturale.
 - 20 Dum Papa dispensat in pluralitate Beneficiorum, relinquit Beneficiati conscientiam examinare, an novum Beneficium sit necessarium ad decentem sustentationem.
 - 21 Nil valet consuetudo nutritiva peccatorum, & inducitur in Ecclesia multiplicis deordinationis.
 - 22 Ita se habet consuetudo obtinendi plura Beneficia, adeoque bene dicitur corruptela, irrationabilis, impraescriptibilis.
 - 23 Nulla est consuetudo, qua juri naturali adversatur.
 - 24 Congrua sustentatio juxta diversos status & personas diversimodè est regulanda.

Cum quidam Clericus, jam ex alio Beneficio sufficienter provivus, nil non intentaret ut novum Beneficium acquireret, valde sibi cavere debere dixi ab aeterna damnatione; nam apud me certum erat, exceptis casibus de jure permisis, nullatenus fore licitam pluralitatem Beneficiorum respectu illius, qui jam ex alio Beneficio est sufficienter provivus. Responso mea cum risu excepta fuit, & rigidiorum opinionum semper assentatorem dixerunt [quando illis expedit dicere meas opiniones nimis laxas esse, quia non habendo aliam rationem ab eis discedendi volunt ex hoc capite ab illis discedere, non amplius rigidiorum opinionum sum assentator] cumque nil adversum me tunc opponere seirent, curarunt se tueri ratione Pontificiae dispensationis, & consuetudinis. Ne igitur apud eos viderer rigidiora sectari, sed quae unicè amplectenda videntur, sequentia sub ipsorum oculis exponenda judicavi.

Primo ergo multoties plura Beneficia obtineri posse non negavi; cum etenim, ut ratiocinatur S. Th. *quodl. 9. a. 15.*, pluralitas Beneficiorum non habeat difformitatem inseparabiliter annexam, sicut inseparabilis est à fornicatione, adulterio, & mendacio, hinc est posse in quibusdam circumstantiis honestari. Certum ergo est posse plura Beneficia obtineri ab eo, qui unum habet Beneficium non sufficiens ad sui sustentationem, ut bene colligitur ex Trid. *sess. 24. cap. 17. de ref.* Item potest unus plures Ecclesias obtinere, quando plures Ecclesiae sunt subordinatae, & una dependet ab alia;

nam quod uni tanquam principali accessorium est, non videtur diversum ab illo: *cap. eam se de atat.*, & *qualit.* Hujusmodi casui similis est alter, quando nempe unus obtinet plura Beneficia ex legitima potestate unita: *cap. dudum il. 2. de elect.*, *cap. extirpan. de prebend.*, & *cap. super eo eod. tit.*, nam tunc ut unicum Beneficium consideratur: *Carz. de Ben. p. 12. cap. 2. num. 14.*; & ita Beneficium unitum consideratur veluti praedium illius, cui unitum fuit: *Fag. in cap. dudum il. 2. num. 31. de electionibus*, & *in cap. novit 3. ne sede vacante, Seraph. dec. 1078. num. 6. &c.* Item plura Beneficia obtinere licet ex inopia Clericorum, nam tunc potest unus in pluribus Ecclesiis institui, ut si non omne, & aliquale saltem servitium obtineant: *can. Clericus 21. quæst. 1.* Olim etiam unus poterat habere duplicem Ecclesiam, unam intitulatam, alteram commendatam: *can. qui plures 2. q. 1.* At advertit Barbosa *in cap. quartum sess. 7. Conc. Trid. num. 19.*, hujusmodi commendas post Concilium locum non habere. Item necessitas Ecclesiae, ut si non dentur alii Sacerdotes, cui conferatur, sicut & ipsius utilitas, ut si conveniat v. g. dare Beneficium uni, qui sua autoritate, & potentia ipsius jura tueatur; ac demum excellentia meritorum, ut si aliquis esset de Ecclesia valde benemeritus, reddunt licitam pluralitatem Beneficiorum: *avg. can. tali conjugio 1. q. 7.*, & *dixi tr. 5. quæst. 1. cap. 8. quæst. 2. resp. 3.*

Extra hos casus puto non licere plura Beneficia obtinere etiam ex hoc solo capite, quod unum sufficiens sit ad honestam sustentationem, atque hujusmodi pluralitatem esse jure naturali divino prohibitam, simulque jure positivo.

Jure igitur naturali prohibitam esse talem multiplicitatem ideo probatur, quia multiplicitas Beneficiorum, quando unum sufficit ad honestam sustentationem, inducit quampures criminales deordinationes; constat autem jus ipsum naturale adversari iis, quibus positus, quamplurima oriuntur inconvenientia. Primo igitur multiplicitas Beneficiorum fovet Ecclesiasticorum ambitionem, sicuti ex eadem ambitione oriri solet, ut plura quarantur Beneficia ab eo, qui unum sibi sufficiens obtinet, ut dicitur *cap. Jam dudum*, & *cap. Quia in tantum de prebend.* Secundo, multiplicitas Beneficiorum fovet cupiditatem descendendi; sicut etiam ex ea oriri solet desiderium eadem Beneficia obtinendi: *cap. Clericus 21. q. 1.*, & *cap. de multa de prebend.* Tertio, multiplicitas Beneficiorum praebet causam dissolutionis, ut observat Concilium Lateranense *in cap. quia in tantum de preb.*, & hoc in vestibus, & in moribus, ut observant ibidem Canonistae, & signanter Fagnanus *n. 4.* Et re vera ex adipe prodit iniquitas, juxta illud psal. 72. *Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum*, & *Deuter. 32. Incrassatus est dilectus, & recalcitavit, impinguatus, incrassatus, dilatatus.* Quarto, dum Clericus abundat ex pluralitate Beneficiorum proventibus Ecclesiasticis, ex hoc sumit materiam vagandi, ut observat Fagnanus *loc. cit.*, & habetur *cap. 2. de offic. Ordinari.* Quinto, ex pluralitate Beneficiorum oritur, quod, ordinariè loquendo, defraudetur mens Testatorum, qui plura instituerunt Beneficia, ut Ecclesiae plures haberent ministros, qui illis inservirent. Sexto, diminuitur divinus cultus, plures enim essent, qui saltem perfolverent Horas Canonicas, si pluribus Beneficia conferrentur. Septimo, inducitur inaequalitas inter Ecclesiasticos, dum etenim unus ex pluralitate Beneficiorum abundat, alter meritis non impar, immo facillimè meritis illum superans, non habet unde etiam miserè sustentetur. Videantur etiam quae dixi *tr. 5. quæst. 1. cap. 8. quæst. 1.*

Multa ex his inconvenientibus, quae oriri solent ex multiplicitate Beneficiorum (omittit inconvenientia, quae oriuntur, si in eadem persona unirentur plura Beneficia ex aliis capitibus

tibus incompatibilia] enumerat Joannes XXIII. in Extravaganti *Execrabilis de Preb.*, cujus verba placet hic adnotare: *Inter cetera inconvenientia, subscripta nascuntur, quod videlicet interdum unus, qui unum quavis modicum vix officium implere sufficeret, plurimorum sibi vindicet stipendia, quae multis literatis viris vita puritate, ac testimonio bona fama pollentibus, qui mendicant, possent abundè sufficere aqua distributione collata. Habentibus ipsa, paratur vagandi materia, divinus cultus minuitur, hospitalitas in ipsis Beneficiis debita non servatur; & dum non sunt sui in unaquaque regione Rectores, Ecclesiarum detrahitur commodis, & honoris, quae carentes defensorum auxilio, in jure suis & libertatibus multipliciter collabuntur, & raris patent aedificia nobilia, quae magnificentia extruxerat Decefforum; & (quod amarum est dolendum) animarum cura negligitur; & vitiorum sentibus fomentum periculoid praebetur.*

Cum igitur ex pluralitate Beneficiorum tanta deordinatio, & tanta inconvenientia nascantur, quorum aliqua sint ab ipsa physice inseparabilia, alia non merè contingenter se habeant, sed sint ejusdem pluralitatis veluti passiones morales, quae saltem, ordinariè loquendo, ex ea derivent, evidens fit, pluralitatem Beneficiorum in casibus non exceptis adversari legi naturali, quae omnino prohibet id, ex quo gravia inconvenientia necessariò oriuntur vel saltem attenta communi ratione agendi, solent oriri. Hinc pluralitatem Beneficiorum in casibus non exceptis esse contra jus naturale, & divinum, docent communiter Canonistae *in cap. quia in tantum de preb.*, & signanter Fagn. *n. 14.*, S. Th. *quodl. 9. art. 15.*, Azor. *p. 2. l. 6. cap. 10. q. 2. & 7.*, Laym. *l. 4. tr. 2. cap. 8. n. 2.* alique plures.

Perpetuo etiam jus positivum abhorruit pluralitatem Beneficiorum, ut constat ex *can. Sanctorum. d. 70.*, & *can. singula d. 89.*, ubi specialiter dicitur: *singula Ecclesiastici juris officia singulis quibusque personis singillatim committi jubemus; atque assertur exemplum corporis humani, in quo indecorum esset alterum membrum alterius officio fungi, cum non omnia eundem actum habeant.* Concordat *can. Clericus cum seqq. 21. q. 1.*, & *cap. quia in tantum de preb.*, ubi assertur pluralitatem Ecclesiarum certum continere periculum Animarum. At pluribus aliis ommissis juribus, quae latè congerunt Canonistae, & inter illos Fagn. *cap. quia in tantum de preb.*, afferam quae sancit Trid. *sess. 24. cap. 17.* En ejus verba: *Præsenti decreto, quod in quibuscumque personis quocumque titulo, etiam si Cardinalatus honore fulgeant, mandat observari, statuit ut in posterum unum tantum Beneficium Ecclesiasticum singulis conferatur, quod quidem si ad vitam ejus, cui confertur, honestè sustentandam non sufficiat, liceat nihilominus aliud simplex sufficiens, dummodo utrumque personalem residentiam non requirat, eidem conferri. Haecque non modò ad Cathedralis Ecclesias, sed etiam ad alia omnia Beneficia tam secularia, quam Regularia quacumque etiam commendata pertineant, cujuscumque tituli, ac qualitatis existant.* Cum ergo omnia jura clament adversus pluralitatem Beneficiorum in casibus non exceptis, videant obtinentes pinguem Canonicatum, pingue Beneficium Curatum, pingue simplex Beneficium, unaque alia simplicia Beneficia, quam bene potuerit dicere S. Bernardus *cit. à D. Th. Qui non unus, sed plures est in Beneficiis, non unus, sed plures erit in suppliciis.*

Quia tamen obtinentes plura Beneficia, quamvis unum sufficientissimum fuisset ad congruam sustentationem, solet se tueri allegando Pontificiam dispensationem, & communem receptam consuetudinem, remanet videre an ex utroque hoc capite sufficienter se tueantur. Ideo ergo se tueri posse

existimant ratione obtentæ Pontificiae dispensationis, quia Papa plenariam habet dispositionem de Beneficiis, ut ex *cap. licet 2. de preb. in 6.*, itemque in aliqua dispensatione concedenda potest habere pro ratione propriam voluntatem, quia ad validè dispensandum in lege respectu Papæ non est necessaria cautela, sicut nec respectu Principis non habentis Superiorem, ut ex Glossa & DD. *in cap. 2. de Scrip. Panorm. in cap. diversis de Cler. Conjug.*, Felin. *in cap. si quando de rescript.*, & *in cap. præterea de rescrib.* Ulterius semper praesumendum videtur Papam ex justa causa dispensare, cum semper pro ipsius factio praesumendum sit: *cap. proposuit de concess. preb.*, *cap. in praesentia de renunciat.*, *can. si quid culpatur 23. q. 1.*, *Rota cor. Merlin. decis. 278.* Hinc dum Papa dispensat in pluralitate Beneficiorum praesumendum esse ex justa causa moveri, latè tradidit Hojeda *p. 1. cap. 19. n. 18.*, *Elam. lib. 5. q. 6. n. 130.*

Verum singula perpendendo, primò dicendum est, quod dum Papa dicitur plenarius Dominus Beneficiorum, id solum verificatur respectu Ecclesiae militantis, eò quod nulli liceat de factis Papæ judicare, non verò in ordine ad Deum, ut ex Abbate & aliis docet Fagnan. *in cap. quia in tantum num. 16. de preb.*, in ordine enim ad Deum, debet ex justa causa dispensare. Item dum dicitur in dispensando posse habere pro ratione suam voluntatem, id intelligendum est de rationabili voluntate, quia non potest saltem licitè sine causa relaxare jus commune; unde S. Bernardus *l. 3. de consider. paulò ante finem*, dispensationem in hoc jure sine causa concessam appellat *dispensationem*. Item quamvis verum sit, quod cum Papa ex motu proprio dispensat, praesumpto oporteat justam causam dispensandi adfuisse, adeoque legitimam fuisse dispensationem: *can. si Papa dist. 50.*; & notat Abbas *cap. in causis num. 2. de Sent. & re judic.*, *Pascecius in prax. Episcop. cap. 5. ar. 3. n. 79.* & alii, nihilominus dum Papa ad instantiam partis dispensat, intelligitur dispensare, sub illa conditione, si preces veritate nitantur, juxta textum expressum *in cap. ex parte 2. de rescript.* Si ergo qui novum petit Beneficium post obtentum alterum Beneficium ad sui decentem sustentationem, non adduxit causam coram Deo veram, ut justè novum Beneficium obtineret, nihil ipsi obtenta dispensatio suffragatur, sed vel ut subreptitia, aut obreptitia habenda est, adeoque nulla: *cap. Sede 15.*, & *cap. super literis 20. de rescript.*

Sed demus clarum esse nullam adfuisse justam causam dispensandi in pluralitate Beneficiorum, quia nullatenus ita exposceret Ecclesiae necessitas, vel utilitas &c. seu evidens praerogativa meritorum illius, qui obtinuit dispensationem, ut supra dictum est, potest ne obtinens plura Beneficia quiescere super obtenta quomodocumque dispensatione? Certè non potest, quamvis ex obtenta dispensatione possit esse immunis in foro externo, & in foro conscientiae quoad peccatum, quod confurgit ex transgressione juris positivi, & etiam quoad poenas ab ipso indictas. At cum Papa non possit dispensare in jure divino & naturali, ex dictis *tr. 3. quæst. 5. cap. 1. quæst. 1. & 3.* hinc est quod cum supra demonstratum sit pluralitatem Beneficiorum esse contra jus naturale, hoc infringeret possidens plura Beneficia, non obstante quacumque Pontificia dispensatione, adeoque esset in statu damnationis. Videndi sunt Hojeda *de incompatib. Benef. p. 2. cap. 12. num. 45.*, *Rebuff. in prax. tit. de dispens. super plural. Benef. n. 54.*, *Rubeus ad decis. 254. n. 152.* & *307. p. 9. Recensit.*, *Petr. de Ledesma. p. 2. cap. 8. post 12. conclus. diff. 2.*, *Sot. l. 1. de just. d. 7. art. 1.*

Neque aliquis mirari debet, quod etiam pluralitas Beneficiorum, prout in casu, fit etiam contra jus

47. naturæ, nihilominus passim quoad hoc dispenset Pontifex &c. Id ergo fieri dicendum est, quia Superiores relinquunt conscientiam cuiusque examinare, an novum Beneficium sit necessarium ad suam decentem sustentationem, cum pro varietate statuum, & qualitate personarum varia esse debeat, ut dixi tr. 13 q. 1. cap. 5. quæst. 4. Ita ratiocinatur Garzia de Benef. p. 11. cap. 5. num. 330., allegans Zechium de Republ. Eccles. cap. de Benef. n. 4.

Ex prædictis etiam satis constaret, quid iudicandum de consuetudine tam latè vigente quoad obtinenda plura Beneficia, dum unum sufficiens ad honestam sustentationem obtinetur; nihilominus cum ab indoctis magnifiat, breviter est examinanda. Et primò præcendendo an pluralitas Beneficiorum iure etiam naturali prohibeatur, certum est nunquam adversus jus prævalere consuetudinem, quæ est nutritiva peccatorum, & inducens in Ecclesiam quamplurima inconvenientia & deordinationem; ita autem se habet consuetudo quoad plura Beneficia obtinenda, cum inducat ambitionem, cupiditatem, avaritiam, vagationem in Clero &c. ut supra demonstratum est, adeoque habere ad junctum periculum Animarum, habetur cap. quia in tantum de præb. Hinc habemus huiusmodi consuetudinem ut corruptelam reprobam cap. 1. de consuet. in 6., quæ proinde nullo unquam tempore potest induci, ut ex cap. cum venerabilis 7., cap. ult. de cons. Meritò proinde passim Authores corruptelam, irrationabilem, impræscriptibilem appellant: Abbas in cap. extirpanda in repetit. §. Qui verò num. 36., Hojeda p. 1. de incom. Benef. cap. 19. n. 9. Flam. Parvius l. 5. de resign. Benef. q. 6. n. 115. Praefectus in Prax. Episc. p. 2. cap. 5. ar. 3. n. 83.

Quamvis ergo ex solo iure positivo habens unum sufficiens Beneficium non possit alterum obtinere, non possit se tueri ratione contrariæ consuetudinis, utpote quæ est irrationabilis corruptela, nutritiva peccatorum &c. Addat modò ita possidens plura Beneficia consuetudinem nunquam posse prævalere contra jus naturale, atque pluralitatem Beneficiorum huiusmodi juri adversari, ut jam satis probatum est; & insuper videndi quoad hoc Fagn. in cap. quia in tantum de præb. à n. 13., Barb. p. 3. de offic. & pot. Episc. alleg. 62. n. 9., Pirhing. de præb. num. 27., Garz. de Benef. p. 11. cap. 5. n. 270. Si præfata omnia citra passionem consideret, qui habens unum sibi sufficientissimum Beneficium, aliud simplex obtinet, fortasse non sine fundamentum dictum fuisse dignoscet versari in periculo æternæ damnationis illum, qui ita plura possidet Beneficia. Non nego tamen diversimodè sumendam esse congruam sustentationem, & quod uni sufficiens, immo superfluum est, alteri potest non sufficere, ut supra dictum est.

CONSILIUM XXI.

ARGUMENTUM.

Agitur de potestate Episcopi quoad commutationem obligationis celebrandi in designata Ecclesia vel Altare, & de qualitate talis obligationis. Examinatur insuper ex quibus motivis cessare possit talis obligatio, & quando præsumendum sit Testatorem, qui designavit Ecclesiam, non intendisse imponere obligationem ibidem celebrandi, vel vo-

luisse cessare obligationem celebrandi, quoties fieri non possit in designata Ecclesia, vel Altare.

SUMMARIUM.

- 1 Facti Series.
- 2 Episcopus non potest, ordinariè loquendo, commutare Ecclesiam, vel Altare, dum hac loca designata sint à Testatore.
- 3 Potest id facere, quando non potest, vel indecens est celebrare in loco designato, immo tunc ipse Cappellanus non debet ibidem celebrare.
- 4 Episcopus potest variare locum, quando quoad hoc præsumendum esset Testatorem non fuisse invitum.
- 5 Id tamen non potest facere, quando Ecclesia haberet jus quæsitum ad talem celebrationem.
- 6 Non expedit facere huiusmodi variationem loci sine consensu Hæredum.
- 7 Obligatio celebrandi in Ecclesia, vel Altare designato de sua natura est gravis.
- 8 Potest etiam intercedere culpa gravis alibi celebrando ob præjudicium illatum juri quæsitum alicujus Ecclesie.
- 9 Gravis obligatio in loco designato celebrandi regulanda est juxta motivum habitum à Testatore in tali designatione.
- 10 Etiam levitas materia potest à tali culpa excusare.
- 11 Nulla esset culpa alibi celebrando, quando Testator designasset locum, non habendo speciale motivum ut ibidem celebraretur.
- 12 Tunc Ecclesia designata nullum acquirit jus ad talem celebrationem.
- 13 Dum celebratio in aliquo loco sine speciali motivo imposita est, potest alibi adimpleri, si Religiosi, quibus imposita est, alio transeant.
- 14 Dum nullatenus consistit de speciali motivo imponendi obligationem localem, non tenetur Cappellanus celebrare in loco designato.
- 15 Si dentur rationes pro, & contra talem obligationem, cogendus est Cappellanus ad celebrandum in Ecclesia designata.
- 16 Grave incommodum subeundum pro celebrando in Ecclesia designata excusare potest Cappellanus, dum ibidem non celebrat.
- 17 Id tamen verificatur dum tale incommodum oriatur ex culpa alterius, non verò ex culpa Cappellani, tribuentis Sacrificia occasione vixandi.
- 18 Dum pro celebratione designatum est aliquod particulare Altare privilegiatum, potest Cappellanus in altero altare privilegiato celebrare, si Testator non designaverit Altare ex aliquo speciali motivo.
- 19 Ita reputandum est factum fuisse à Testatore, si contrarium non constet.
- 20 Habentes obligationem celebrandi in Altare privilegiato non satisfaciunt celebrando extra tale Altare, quamvis cum calculo, vel imagine benedicta cum Indulgentia &c.
- 21 Dum ex parte loci esset impedimentum ad ibi celebrandum, non esset obligatio alibi celebrandi, si causa celebrationis fuit purè localis.
- 22 Id non est præsumendum, si manifestè non constet.
- 23 Tunc constaret, quando expressum esset ratione loci desumptam esse adequatam causam finalem ad ibi imponendam talem obligationem.
- 24 Non est dicendum restrictam esse obligationem celebrandi solummodo ad locum, nisi verba Te-

- Testatoris restricta sint ad solam celebrationem.
- 25 Dum in imponenda quotidiana celebratione in aliquo loco Testator respexerit personam Cappellani, iste potest aliquando à celebratione vacare.
 - 26 Alter dicendum, dum per se & principaliter respexit obligationem quotidianam.

Cum cuidam Cappellano non ita commodum esset celebrare in Ecclesia, sicut etiam aliquando in Altare à Testatore præscripto; atque ulterius non raro rixatus fuerit cum Sacrificia Ecclesie, in qua debebat celebrare, quia id facere non poterat ad suum beneplacitum, recursum habuit ad Ordinarium, ut aliò transferret eandem obligationem. Cum autem Ordinarius se non habere talem facultatem respondisset, ipse non raro alibi celebravit, ut præfatum incommodum & rixas evitaret. Id autem putavit sibi licitum esse, tum quia credit Testatorem putandum esse irrationabiliter invitum, quoties in Ecclesia præscripta non poterat sine incommodo non ita levi celebrare. Tum maxime quia, cum ibi deberet celebrare in Altare privilegiato pro Anima Testatoris, sibi videbatur satis adimplere ipsius mentem, quoties etiam celebrasset in alia Ecclesia, celebraverat tamen in Altare Privilegiato. Ex his autem plura orta sunt dubia. Primò, an potuerit Ordinarius transferre de uno loco ad alium obligationem impositam à Testatore celebrandi in loco determinato. Secundo, an obligatio celebrandi in loco determinato intelligatur obligare sub gravi Cappellanus, & quibus ex causis potuerit non satisfacere tali obligationi. Tertiò, an verè satisfaciatur Cappellanus celebrando in quocumque Altare privilegiato, quoties Testator designaverit Altare privilegiatum particularis Ecclesie; & quid si etiam aliquoties omiserit omnino celebrare, dum non potuit celebrare in Ecclesia, vel Altare designatis.

Quoad primum igitur dicendum erat, generaliter loquendo, non potuisse Episcopum transferre de una Ecclesia ad aliam, vel de uno Altare ad aliud obligationem Missarum relictam à Testatore cum designatione Ecclesie, & Altaris. Ratio est, tum quia voluntas Testatoris pro lege habenda est: leg. verbis 120. ff. de verb. sign. Tum quia omnibus modis, quibus fieri potest, observanda est, ut habetur cap. nos quidem 3. de testam., & can. 4. caus. 13. q. 2. Tum quia hoc solum Authoritati Sedis Apostolicæ reservatur: Clem. quia contingit de relig. domib., Barb. de offic. & potest. Episc. p. 2. alleg. 24. n. 35., Pasqualig. de Sacrific. q. 114. n. 1., Seraphin. decis. 1149. n. 2. Sed vide etiam dicta tr. 18. q. 2. c. 7. quæst. 6.

In duplici autem casu permittitur Episcopo variare Testatorum voluntatem. Primò, quando non potest adimpleri, prout conveniret; ut si Ecclesia esset interdicta, si Altare sit disecratum, si sit reparandum, si careant in ea necessaria ornamenta, vel alia ratione sit indecens in eo celebrare. Et multò magis, si sit omnino impossibile in præscripta Ecclesia vel Altare celebrare; ut si Cappellanus impediretur ab aquarum diluvio, vel inundatione, ut ad Ecclesiam accederet. Et quidem, dum sit impossibilis celebratio, vel non conveniens in Altare, seu Ecclesia à Testatore designata, etiam ipse Cappellanus absque alia dispensatione non deberet ibi celebrare, tum quia tunc non potest præsumi Testatorem intendisse celebrationem præscribere in tali loco; tum quia talis præsumitur esse mens Testatoris, qualis de jure esse debet. Pertineret verò tunc ad Episcopum aliam Ecclesiam, vel Altare designare, ut colligitur ex Trident. sess. 22. c. 6., maxime quando futurum esset diuturnum impedimentum celebrandi in Ecclesia, vel Altare à Testatore designatis: Barbos. p. 2. alleg. 24. n. 36., Pasqualig. de Sacrific. q. 114. n. 4.

Alter casus, in quo Episcopus potest commutare quod præscriptum Testator, est quando rationaliter interpretari potest non adversari menti Testatoris talem commutationem, sed quòd potius ratam haberet si viveret, ita disposuisset si scivisset, seu prævidisset causam talis commutationis. In tali autem casu propriè Episcopus non dispensat, sed secundum Episcopi aliter disponit, interpretando nempe mentem Testatoris. Si ergo dum Cappellanus habuit recursum ad Episcopum pro commutatione Ecclesie, vel Altaris, talem adduxisset causam, ut potuisset judicare eam non adversari menti Testatoris, potuisset talem commutationem concedere: Laym. l. 3. tr. 5. cap. 11. n. 11., Covarr. in cap. 17. de Testam. n. 12.

Solum considerabam non potuisse id facere, si Religiosi, in quorum Ecclesia fuerat erecta Cappellania, jus in eandem acquisivissent; nam tunc, ipsi legitime non consentientibus, Episcopus aliò transferre non possit Cappellanium, cum non valeat ipsorum juribus præjudicare: Pasqual. de Sacrific. q. 114. n. 5. Immo ipse Pontifex, si agatur de commutatione præ voluntatis cum laicis tertii (dum non fit de re aliis ipsius jurisdictioni subiecta, ut sunt quæ pertinent ad Religiosos,) non procedit ad commutationem, nisi ex publica causa; nam de juræ naturæ est jus tertii non lædere, si aliud non exposcat publicum bonum; ita verò exigente publica causa propriè non intervenit commutatio, sed fit quod est de jure naturæ: Monet. de Commut. cap. 11. n. 39. & quæst. 6. & 7., Peregrin. de Fidei commiss. art. 52. n. 125. An verò etiam requiratur consensus hæredum Testatorum, dum Episcopus vellet, & possit aliò celebrationem Missarum transferre, variant DD. Non pauci etiam, ipsi infans, & non consentientibus posse id fieri ab Episcopo asserunt. At notat Abbas in cap. 3. de Testam. istam mutationem fieri non posse absque consensu Hæredis, vel Exequutorum, ni forte absque justa causa consentire recuset: arg. cit. cap. 3. Et quidem cum Hæredes Testatorem repræsentent, videtur dicendum quòd sicut sine istius consensu nulla facienda esset variatio, ita neque sine consensu Hæredum.

Stante autem quòd Ordinarius non judicaverit sibi competere variare Ecclesiam, & Altare, non bene se excusabat Cappellanus asserendo multoties variasse, quia hanc obligationem levem putavit. Eam igitur esse ex genere suo gravem, videntur communiter docere DD., cum ordinariè loquendo, ex gravi motivo Testatores imponant obligationem celebrandi in determinata Ecclesia, vel determinato Altare; atque ita possunt esse rationabiliter graviter invitati, si ipsorum voluntas non adimpleatur: Barbos. de offic. & potest. Episc. p. 2. alleg. 24. n. 35., Pasqualig. de Sacrific. q. 1139., Bonac. disp. 4. de Sacram. q. fin. §. 4. num. 2., Navar. cap. 25. n. 135. Præterea in variatione Ecclesie etiam ex alio capite potuit gravis culpa derivare, nempe quia alibi sæpe celebrando potuit in materia gravi præjudicare juri prioris Ecclesie, in qua ex præscripto fundata fuit Cappella: Leander tract. 8. disp. 49.

Quamvis autem hæc vera ut plurimum sint, nihilominus ad videndum quam obligationem habeat Cappellanus celebrandi in designata Ecclesia, vel Altare, considerandum est quale motivum habuerit, vel potuerit habere Testator in iis designandis. Si habuerit motivum grave, quale esset commoditas Populi, ut posset audire Missam, peculiaris cultus loci, memoria familie ad quam Altare pertineat, particularis devotio, quam Testator habuerit erga Sanctum, qui veneratur in illo Altare, cum tunc constet ex gravi motivo præscriptis se obligationem, non licet sine gravi culpa infringere ipsius voluntatem; & solum daretur culpa

pa levis, si dum deberet ibi quotidie celebrare, solum per viginti vices extra Ecclesiam, seu Altare designatum celebrasset; nam talis numerus relatiue ad totum annum parua materia reputatur: *Pasq. de Sacr. q. 1139. num. 5.* Dum vero Testator nullum particulare motivum consideraverit, ex quo Missa celebranda sit in loco à se designato, vel tale motivum omnino cessaverit, tunc celebrare in alia Ecclesia, vel Altare nullum etiam foret peccatum; nam Testator tunc solum intendisset Missæ celebrationem, adeoque designando Ecclesiam non intellexisset quoad hoc ullam imponere obligationem, cum solum curasset de obligatione Sacrificii. Hinc neque Ecclesia designata acquisivisset jus ut ibi celebraretur, cum quoad hoc non intellexisset Testator obligationem imponere: *De Lugo de Sacr. Euch. disp. 21. num. 31., Grat. discept. forens. cap. 73. n. 4. & seqq.*

Ex his etiam bene deducunt DD. quod dum non appareat aliquid speciale contemplatum fuisse Testatorem, dum designavit Ecclesiam pro celebratione Missarum, si aliud transferantur Religiosi, ad quos pertinet dicta Ecclesia, alibi etiam poterunt celebrare, cum ex nullo capite constet Testatorem imposuisse obligationem in tali loco celebrandi: *Bord. de leg. Miss. cap. 6. à num. 88., Rosa coram Seraph. 9. Octobr. 1594. in Berg. legat.*

At in præsentis major difficultas confurgebat ex hoc, quod celebratio Missæ non erat necessaria in tali Ecclesia, quia multi aderant Religiosi celebrantes, nec ibi erat Altare, vel Sepulchrum familiarum, sicut etiam non constabat Testatorem speciali devotione prosequutum fuisse illam Ecclesiam, vel Altare &c. adeoque quærebatur quid juris quoad obligationem Sacerdotis ibidem celebrandi. Ego autem his stantibus, putavi Cappellanum nullam obligationem habuisse ibidem celebrandi, quia, dum aliud non constet, legatum interpretari potest ut factum sit favore Sacerdotis: *Mantic. de conjest. ultim. volun. l. 11. tit. 17. num. 30.* Et quidem si dari potest casus, in quo rationabiliter præsumi posset designationem loci non cadere sub obligatione, nescio videre quomodo non verificetur in præfatis circumstantiis. Quod si dentur hinc inderationes pro adstruenda, vel neganda obligatione in determinato loco celebrandi, tunc pro obligatione standum esse arbitraretur, quia non reputandum est otiosè Testatorem designasse locum, quoties sint rationes pro sustentanda præfata obligatione.

Supposito autem Sacerdotem, de quo in casu, non potuisse in alia Ecclesia, vel Altare celebrare, videre remanebat an ratione incommodi poterit locum mutare. Et quidem cum excusabilis non esset ratio levis incommodi, solum ex præsumpta mente Testatoris excusari posset ratione gravis incommoditatis, quam deberet ipse pati vel ob virium debilitatem, vel quia ratione pluvix &c. difficile fuisset ad designatam Ecclesiam accedere: *Pasqualig. de Sacrif. quest. 1139. n. 6.* Tale etiam reputaretur incommodum, dum Sacerdos sine iusta causa debuisset per notabile tempus expectare, vel expectando non potuisset exequi grave urgens negotium &c. *Lugo de Euch. disp. 21. num. 38.* An vero reputandum fuerit grave ipsius incommodum frequens occasio rixandi cum Sacrificia, accedendo ad designatam Ecclesiam, pendebat à videndo, quis nam occasione præberet rixandi. Certè aliquando sunt Sacerdotes, qui quasi propriis stipendiis Sacrificia sustentarent, & veluti si esset ipsorum vilissimus famulus, vix pedem ponunt in Sacrificia, quod sibi incunctanter celebrandi commoditatem dari volunt, aliàs secum irreverenter agi palam dicunt, & submurmurantes discedunt. Si erga hos Sacerdotes Sacrificia aliquando impatien-

ter se gerat, non ipsius vitio, sed superbiæ, seu impatientiæ talium Sacerdotum tribuendum est; unde non interveniret ex parte eorumdem iusta causa alibi celebrandi. Si vero dum Sacerdotes non egrè ferunt per aliquod tempus expectare, & si ita exposcat necessitas, aliquando etiam per tempus notabile, & hoc non obstante Sacrificia, etiam dum aliud non exposcit necessitas, cogat illos sine causa expectare, asperè, vel etiam irreverenter cum ipsis se gerat, atque ideo frequentes causæ rixandi suboriantur, tunc crederem Sacerdotem habere iustam causam alibi celebrandi; si etenim non præsumitur Testatorem voluisse imponere obligationem celebrandi in aliqua Ecclesia, dum præter illum, quod necesse est subire ad ibi celebrandum, aliud grave incommodum Sacerdos pati deberet, ita & dicendum est noluisse illum sine sua culpa exponere continuas occasiones rixandi, quod non est sine gravi incommodo & spirituali & corporali Cappellani, neque sine scandalo Fidelium. Debebat ergo considerare huiusmodi Cappellanus ex cuius culpa rixæ orirentur.

Dum vero ipse causas rixandi præbuisset, adeoque non habuisset iustam causam in Altare, quamvis privilegiato, alterius Ecclesiæ celebrandi, remanebat videre an ita satisfecisset propriæ obligationi. Hæc autem resolutio satis etiam constat ex supradictis; si etenim Testator nil aliud intendisset, quam obtinere Indulgentiam ratione celebrationis in Altari privilegiato, tunc aequè satisfecisset ipsius voluntati, in quocumque Altare privilegiato Cappellanus celebrasset, eum in utroque celebrando, eodem modo applicetur Indulgentia. Secus dum Testator designasset Altare non solum ut privilegiatum, sed etiam ex aliquo alio iusto motivo ipsum Altare concernente, ut supra dictum est de designatione Ecclesiæ: *Lugo de Euch. disp. 21. à num. 38.* Et hæc etiam advertendum, quod dum adstant rationes probabiles indicantes Testatorem habuisse speciale motivum illud Altare designandi, standum est pro tali obligatione, quamvis etiam adessent rationes in contrarium.

Adnotare etiam obiter duxi male se gerere illos Cappellanos, qui habentes obligationem celebrandi in Altare privilegiato, solum ut privilegiato, putant, dum sunt Rure &c. satisfacere propriæ obligationi, si celebrent in Altare non privilegiato, cum calculo tamen, seu imagine benedicta cum Indulgentia ad liberandam Animam purgatorii. Hanc agendi praxim non reprobant Pasqualig. de Sacrif. q. 127. Verùm saltem ex ratione restat dicendum est non satisfacere propriæ obligationi. Ratio est quia, cum in quæstione sit apud DD., ut apud eundem Pasqualigum videre est, & apud Dianam p. 9. tr. 2. resol. 12., an aequè profit Animabus Purgatorii Missa celebrata in Altare Privilegiato, ac, ut dictum est, cum calculo benedictio, consequens est remanere sub dubio, an cum eodem calculo celebrans satisfaciat obligationi, quam habebat, celebrandi scilicet in Altare Privilegiato; obligationi autem certè non satisficit per incertam solutionem; & optimè hic aptatur ea regula, qua dicitur, quod qui debet solvere in una specie debitum suum, non satisfacit solvendo in alia specie: *L. 2. §. 1. ff. si certum petat., l. cum à quo C. de solut.* Si vero expositaretur in quibus casibus præfatus Cappellanus restituere teneretur, videndum esset ex dictis tr. 18. q. 2. cap. 7. quest. 6.

Remanebat modò videre an Capellanus potuerit omittere celebrare pro Cappella, quando non fuit illi possibile ibidem celebrare. Et quidem concedo, quod si unica causa celebrandi in Ecclesia designata fuisset localis, tunc quando impedimentum esset ex parte loci, cessaret obligatio ibidem celebrandi, quia cessaret unica, & adæquata causa, ra-

SUMMARIUM.

- 1 Facti Series.
- 2 Licita est incisio etiam arborum non caduarum, quotiescumque ita expediat ad reddendum fundum magis fructiferum.
- 3 Parificantiur simplex fructuarius & Rector Ecclesie.
- 4 Licitum est Rectori Ecclesie facere in ipsius prædiis quidquid conducit ad ea ut convenit colenda.
- 5 Dum inciduntur arbores, qua reddunt fundum minus fructiferum, cessat adæquate ratio, cur prohibita est earum incisio.
- 6 Licite cadunt arbores vetulæ & infructifera.
- 7 Si non expediebat eas cadere pro utilitate fructuum, loco ipsarum novæ sunt substituenda.
- 8 Non convenit Rectori Ecclesie arbores incidere sub spe, quod arbores plantata loco incisarum eundem fructum reddent Successori.
- 9 Non licet cadere arbores, qua aliàs essent cadua, si plantata sint ad loci ornatum.
- 10 Arbores, qua non renascuntur ex trunco, vel ex radice, non dicuntur cadua.
- 11 Cedi nihilominus possunt, quoties plantata fuerint ad hunc finem, ut postea cadantur.
- 12 Unde hoc colligatur.
- 13 Rector Ecclesie potest cadere arbores aliàs non caduas, si necessarium sit ad reparandam domum Ecclesie, nec eam reparare possit ex fructibus Beneficii.
- 14 Deberet propriis expensis reparare, si domus ipsius culpa fuisset deteriorata.
- 15 Licitum est Rectori Ecclesie variare formam accidentalem alicujus prædii.
- 16 Multi id negant de forma substantiali, & volunt intervenire prohibitam alienationem, si ex vinea, quamvis infructifera, fiat olivetum.
- 17 Probabile est non intervenire in tali casu alienationem à jure prohibitam.
- 18 Fructuarius habens usum rei determinatam non potest formam substantialem ipsius variare.
- 19 Probabile est fructuarium habentem usum omnium bonorum posse formam substantialem ipsorum variare.
- 20 Rector varians formam substantialem prædii non incurrit pœnas contra alienantes bona Ecclesie.
- 21 Neque etiam incurrit tales pœnas quascumque arbores cadat.
- 22 Alienatio propriè importat translationem domini, vel juris alicujus rei in alium.
- 23 Emphyteuta cadens arbores non caduas amittit bona emphyteutica, non quia alienat, sed quia valdè deteriorem reddit fundum.
- 24 Non intervenit propriè alienatio, etsi arbores non cadua caderentur ad vendendum.
- 25 Excusari potest Rector Ecclesie cadens arbores non caduas etiam ex parvitate materia.
- 26 Unde desumenda sit hæc parvitas materia.
- 27 Rectori Ecclesie licet per seipsum colere agros ejusdem.
- 28 Quando Rector Ecclesie dignus sit reprehensione ratione agricultura.

ratione ejus Testator imposuit obligationem celebrandi. At considerare debebat Cappellanus nullatenus esse hoc presumendum, si id manifestè non constet; nam ratio dicitur reputandum esse unumquemque velle consequi ex suo opere omnem fructum, quem potest, adeoque dicere est Fundatorem Cappellæ non unice celebrationem voluisse in loco designato, sed fructum etiam Sacrificii; ac proinde impedita celebratione in loco, non cessat obligatio celebrandi, utpote quia dum aliquid inducitur ex pluribus causis finalibus, non cessat, licet aliqua ex illis cesset: *§. Affinitatis Instit. de Nupt.* Hinc ex solo impedimento celebrandi in loco, non cessat respectu Cappellani obligatio celebrandi. Facit ad hoc, quod cap. nos quidem de Testam. decernitur, quod si Monasterium fundari non potest in uno loco, in alio erigatur: *Lugo de Euch. disp. 21. numer. 45., Lezana. &c.*

Solum ergo cessaret obligatio celebrandi, quoties ex fine expresso à Testatore non aliud colligi posset intendisse, nisi solum cultum localem; nam quando constat de causa finali expressa, dispositio non est ad aliam causam trahenda; & quando causa finalis exprimitur, cessat alia causa præsumpta & tacita: *leg. cum ex filio ff. de vulgar. substit., Pasqual. de Sacrif. q. 1146. num. 6.* Meo tamen videtur non est eidem Pasqualiguo assentiendum, dum numero præcedenti dixerat colligi posse Fundatorem solummodo celebrationem in loco intendisse, quoties ipsius verba ad solam celebrationem sint restricta. Non mihi videtur, inquam, illi assentiendum, nam sub nomine celebrationis potest etiam venire applicatio Sacrificii, nisi excludatur.

Dixi supra, si impedimentum se teneat ex parte loci; nam si impedimentum se tenuit ex parte Cappellani, alià vi procedendum est. Si ergo Fundator in instituenda quotidiana Cappella respexit personam Cappellani, ipsique postea imposuit celebrationem in tali loco, tunc iste Cappellanus celebrare impeditus, potest aliquando excusari ab iterum supplendis Missis, quas omisit, juxta tamen ea, quæ dixi tr. 18. q. 2. cap. 7. quest. 3. Si vero Fundator præcipuè & principaliter respexerit obligationem quotidianam, dicendo e. g. *volo ut in tali loco quotidie celebretur*, tunc Cappellanus postea electus pro tali celebratione, dum erat personaliter impeditus, tenebatur per alium supplere; nam tunc in acceptanda Cappella acceptavit etiam onera injuncta à Testatore, qui præcipuè & principaliter voluit nunquam omitti celebrationem: *Sylvest. V. Missa. l. n. 7. in fin., Bon. de Sacram. disp. 4. quest. ult. p. 7. §. 5., Barbof. de potest. Episc. p. 2. alleg. 24. n. 31.*

CONSILIUM XXII.

ARGUMENTUM.

Explicantur plures casus, in quibus Rectori Ecclesiæ licet cadere arbores quamvis fructiferas, in fundis ipsius Ecclesiæ, ac non incidere in pœnas latas contra alienantes bona Ecclesiæ demonstratur, etsi absque jure titulo arbores non caduas incidisset. Item asseritur potuisse substantialiter variare aliquem fundum Ecclesiæ ad illum uberiorem reddendum. Examinatur tandem si Rectori Ecclesiæ licita sit agricultura.

Quidam Parochus Ruralis non parum agriculturæ addictus, sicut etiam reficiendæ Domui Canonicali, non paucas arbores in prædiis suæ Ecclesiæ exciderat, itemque quasdam arbores ad horti ornatam deservientes, ut ibidem posset alias arbores fructiferas plantare. Item quandam vineam in Olivetum commutavit. Hæc considerantes alii vicini Parochi contra jus egisse inter se mustabant; ac difficiliter judicare posse immunem esse à pœnis contra Alienantes bona Ecclesiarum sine debitis

tis solemnitatibus. Addebant non sine dedecore status Ecclesiastici, & Rectoris Ecclesie Parochialis, nimis indulgere iis etiam, quae viliora sunt in agricultura. Interim ille ridebat haec dicta, quae tandem ad ipsius aures pervenerant, & potius laudandum esse asserbat, cum sibi videretur non parum suae Ecclesiae utilitatem promovisse. In hac igitur opinionum discrepantia, quid ego sentirem fuit aperiendum.

Et quidem generaliter loquendo de incisione arborum vel fructiferarum, vel infructiferarum, dum ex incisione earum praedia Ecclesiae meliora reddebantur, ego nesciebam condemnare istum Rectorem. Quidquid ergo sit, an incisio arborum non ceduarum, veniat sub nomine alienationis, & comprehendatur in celebri Constitutione Pauli II. incip. *Ambitiosa*, certum est quod si Usufructuarius & Beneficiarius non assimilantur in omnibus, quamvis in omnibus assimulentur dicant *Quaranta v. alienatio num. 33.*, *Ricc. p. p. prax. resol. 50.*, *Boss. de alien. tit. 18. num. 423.*, *Barb. t. 6. l. 3. tit. 4. de reb. Eccles. non alien. num. 8.*; ex praxi & consuetudine saltem quoad incisionem arborum Usufructuarius, & Beneficiarius aequiparantur; Usufructuario autem certe licet quascumque arbores caedere, semper cum fundus melioratur; ita enim agendo utiliter gerit negotium Proprietarii: *Boss. cit. num. 444.*, *Tambur. de jur. Abbat. tom. 3. disp. 13. q. 3. num. 2.*, *Bonac. de alien. p. 2. num. 8.*

Et quidem si concedatur, ut omnino concedi debet Rectori, posse facere in praediis Ecclesiae, quidquid ad ipsorum pertinet culturam, necesse est etiam posse caedere arbores de sua natura non caeduas, si praedia exinde sterilefiant, vel minus fructifera reddantur; tunc etenim pertinet ad bonum Colonum eas removere. Neque hoc raro accidit, nam arbores, quamvis alias fructiferae, ut sunt arbores producentes glandes, mala, pyra &c. umbram suam impediant Solis influxum, ac grandibus radicibus terram alimentum attrahendo, non parum terram vicinam insecundam reddunt, & impediunt vites, seu etiam oleas ab uberi fructu producendo.

Demum in incisione talium arborum quamvis frugiferarum, cessat adaequata ratio, unde potuerit esse prohibitum Rectori Ecclesiae eas caedere. Ea autem alia non potuit esse nisi quia per incisionem talium arborum deteriorantur praedia Ecclesiae, eas enim incidendo removentur ipsorum fructus: *Gratian. tom. 1. discept. 21. n. 9.*, *Barb. in Extrav. Ambitiosa n. 33.*, *Ricc. p. p. prax. resol. 50.*, *Boss. de alien. tit. 18. n. 431.* Semper cum ergo ex incisione fundus non reddatur deterior, sed potius melioratur, cessat omnino prohibitio quascumque arbores caedendi.

Multò minus obmurmurare debuissent adversus Rectorem, de quo in casu, si incidisset arbores, quamvis de sua natura fructiferas, nihilominus vetustas, seu steriles, aut corruptioni proximas, itaut vel nullos, aut paucos fructus producant. Si tamen non fuerint in loco, ubi eas incidere expedisset ad reddendam terram frugiferam, seu ad non impediendos fructus Vitium, Olearum &c. debebat alias arbores substituere in eadem, vel majori quantitate, & meliori qualitate: *Quaranta v. alienatio n. 33.*, *Redoanus in Rubr. de caduc. ob rei deterior.*, *§. Et ut discurratur n. 13.*, *Tambur. de jur. Abbat. tom. 3. disp. 13. q. 3. num. 4.*, *Boss. de alien. tit. 18. num. 443.* Idem Bossius concedit posse incidere etiam arbores frugiferas non vetustas, & non infructiferas, quoties id fieret sine praedicio Successoris; & tunc id posse evenire dicit, si novae arbores substitutae loco incisarum, tempore illius qui incideret, possent pervenire ad debitam perfectionem, atque ita successor nullum damnum patiretur. At quis Rector potest esse certus tandiu

se vidurum, ut novae arbores possint ad praefatam perfectionem pervenire? Quoties autem ad eandem non pervenirent, Rector tales arbores incidens; utpote qui fundum deteriorasset, teneretur refundere Successori illatum praedictum, adeoque tale onus ad suos Haereditas transfret.

Quoad incisionem vero Arborum, quae serviebant ad Horti ornatum, nesciebam laudare Rectorem, quoties talis ornatum non fuerit ita modicus, ut pro nihilo potuisset haberi, vel quoties ex tali incisione non reddidisset hortum notabiliter magis fructiferum. Arbores igitur plantatas ad loci amenitatem, vel ad vias opacas reddendas, vel ad alium rationabilem finem non nisi ex arboribus non incisis provenientem, caedi non posse, habetur ex *leg. equissimum §. fructuarius ff. de usufr.* Debebat ergo iste Rector considerare falsum esse omnes arbores infructiferas posse dici caeduas, cum etiam caeduae non sint arbores, quae plantatae sunt ut non caedantur, nec confluverunt caedi, quales sunt arbores plantatae ad ornatum, vel ut sua opacitate aetivum moderentur calorem.

Alterum caput, unde reprehendebatur iste Rector, erat quia ad reficiendam Domum Canonicaem, aliamque Domum ad Ecclesiam pertinentem, incidere cupressus & pinos, ut ex his arboribus trabes haberet, & tabulas necessarias pro praefatis domibus reficiendis. Videbatur autem quibusdam male egisse, quia Cupressus, & Pini non videntur pertinere ad Sylvam caeduum, illae etenim propriae dicuntur arbores caeduae, quae incise vel ex trunco, vel ex radice renascuntur; atque ita non se habent Cupressus, & pini, ut inter alios observant *Barb. tit. 6. tr. 4. In Extrav. ambitiosa num. 6.*, *Quaranta v. Alienatio num. 33.* Verum ego putavi ex duplici capite potuisse se defendere Rectorem. Primum, quia quamvis tales arbores vera de sua natura non sint caeduae, nihilominus ubi plantatae sint ad hunc finem habendi trabes, & ligna pro aedificiis, consuetudo fert ut tamquam caeduae habeantur; adeoque possunt incidi, semper cum necessariae sint pro fine, ob quem plantatae fuerunt. Porro tunc iuste reputari potest ob praefatum finem fuisse plantatas, quando nullatenus plantatae fuerunt ad loci ornatum, vel quando, attento loco in quo sunt, non potest praesumi ad alium finem fuisse plantatas, nisi ut postea cederentur ad habendos trabes, & tabulas.

Secundò quia, si Beneficiarius ex fructibus receptis ex bonis Ecclesiae non potest integrè domus ad eandem Ecclesiam pertinentes reparare, ad id praestandum potest caedere arbores, licet alias non caeduas, necessarias tamen ad talem reparationem. Ratio est quia, pertinet ad Rectorem huiusmodi domus reparare, adeoque si id praestare non possit ex fructibus ex fundo receptis, poterit ex fundi arboribus succidere materiam necessariam, substituendo interim novas arbores loco incisarum: *Bonac. de alien. p. 2. num. 8. cas. 3.*, *Boss. tit. 18. n. 472.*

Iis tamen addenda est sequens limitatio. Si igitur Rector totus intentus agriculturae, non curasset de reparandis domibus ad Ecclesiam pertinentibus, tunc non posset uti pro iis reparandis arboribus fundi Ecclesiae non caeduas. Et ratio est quia, cum tunc adificia fuissent collapsa, vel deteriorata culpa Rectoris, pertinebat ad ipsum propriis expensis damnum suam culpam illatum reparare; adeoque non poterat reparare cum damno Ecclesiae, deteriorando praedia ex incisione arborum non caeduarum.

Ad examen postea revocandum fuit quid iudicandum esset de ipso Rectore, qui valde culturae intentus unam vetustam vineam transmutaverat in olivetum, & alteram in locum, ubi quamplures

mo-

Moros pro alendis Bombycibus plantaverat. Quamvis ergo DD. tam Fructuarius, quam Beneficiarius concedant posse variare formam accidentalem praedii, qualis est ea, quam induxit negligentia Cultoris; ut si fundus qui debeatur esse de sua natura fructiferus, occupatus videatur ob negligentiam Coloni herbis inutilibus, fruticibus, dumis, aut aliis inutilibus strpibus. Hanc utique formam licet variare, immo varianda est, hoc etenim non est tollere, & destruere fundum, sed illi reddere suam formam, ac fertilem reddere. Verum dum agitur de mutanda forma substantiali fundi, quamvis in melius, est tollere, & substantialiter destruere fundum, neque etenim amplius dici poterit vinea, ut prius dicebatur sed dicendus erit Olivetum &c., adeoque fundus antecessus intelligitur omnino diversus. Id autem omnino illicitè fieri à fructuario, quamplurimi docent, quia illius jus solum est colligere fructus, non vero fundum substantialiter variare, quod ad solum Proprietarium spectat: *Barb. t. 6. in jus Canon. in Addition. tit. 4. de reb. Eccles. non alien. num. 9.*, *Boss. tit. 18. num. 456.* Atque observat *Bonaccina de alien. p. 2. n. 8.* Rectori non suffragari, si adducat utilitatem Ecclesiae ex tali variatione derivantem; nam etiam stante tali utilitate non potest fieri alienatio sine Apostolico Beneplacito. In praefato autem casu prohibita alienationem intervenire arbitrat; si etenim eò quod prohibeantur alienari bona Ecclesiae, intelligitur prohibita permutatio, multò magis ipsi videtur prohibitum de vinea esse vetusta, & parum frugifera, facere Olivetum.

Ego autem omnino excusarem huiusmodi Parochum, quia probabile est hic non intervenire speciem alienationis à jure prohibitam; utpote quia, si probabile est res Ecclesiae omnino inutiles posse alienari, multò magis probabile est posse reddi fructiferas, quamvis ipsarum forma substantialis mutetur: *Ricc. p. p. prax. resol. 130.*, *Boss. tit. 18. num. 458. & 473.* Item mutatio arborum, seu plantarum in aliquo fundo, semper cum in Ecclesiae utilitatem redundet, de materiali se habere videtur, nam revera est idem, quamvis plantis alterius speciei refertus; & quod consideratur, est utilitas inde derivans, vel ea ex una specie plantarum, vel ex altera redundet. Hoc tamen non admitterem respectu simplicis fructuarii, maxime si habeat usum rei determinatam, quando sciret Proprietarium non curare de majori utilitate, sed quòd in fundo sint tales plantae, quamvis minus utiles.

Præterea favore Rectoris considerabam probabile esse simplicem fructuarium, cui non concessus est usus rei determinatæ, sed omnium bonorum, posse fundi substantiam variare; nam concessus usi omnium bonorum, videtur ipsi concessus, ut ex iisdem bonis recipiat fructus eo meliori modo, quo potest, adeoque eadem mutare, quoties ita reddantur magis fructuosa: *Charl. tom. 1. Controvers. cap. 51. num. 4.* & apud ipsos alii. Si autem hoc concedatur simplici Fructuario, probabile multò magis erit pertinere ad Rectorem Ecclesiae, cum habeat usufructum omnium bonum, ad eam pertinentium, adeoque poterit ea reddere magis frugifera cum variatione praediorum de uno statu ad alium. Puto etiam favere consuetudinem, quam communiter Rectores Ecclesiarum curent bona Ecclesiae reddere magis frugifera; atque id vel fundos renovando juxta statum, in quo sunt, vel substituendo plantas magis fructuosas, quamvis alterius speciei: consuetudo autem est optima legum interpres. Cum ergo ex tot capitibus probabile saltem

reddatur potuisse Rectorem loco vetustae, & infructiferae vineae facere Olivetum, vel loco inutilium vitium Moros substituere, non est dicendum violasse jura prohibentia alienationem bonorum Ecclesiasticorum, neque ullam poenam incurrisse; cum poena non habeat locum, ubi ratio probabilis dicit non adesse jus prohibens, ut dixi etiam tr. *quæst. cap. quæst.*

Sicut nullatenus dici debebat ex praefata causa Rectorem violasse jura prohibentia alienationem bonorum Ecclesiae, ita & dicendum erat non incurrisse poenas à jure inflatas contra Alienantes bona Ecclesiarum, quamvis, ut aliqui dicebant, quaedam arbores non caeduas, extra casus permixtos, incidisset. Non nego quamplures asserere huiusmodi incisionem continere alienationem à jure prohibitam, quia huiusmodi incisione Ecclesia amittit dominium re immobilis, quales reputantur arbores terrae adherentes, qui incisione videntur alienari; atque ita inter alios docent *Quaranta v. alienatio num. 13.*, *Ricc. p. p. prax. resol. 50. n. 1.*, *Tambur. de Jur. Abbat. tom. 3. disp. 13. q. 3.*, *Barb. ad Extrav. Ambitiosa num. 30.*, *Donat. in prax. p. 2. tra. 14. quæst. 69.* Hanc & ego communiorum sententiam sequutus sum tr. *quæst. cap. quæst.* at loquendo praecise quoad incurrendas poenas à jure inflatas contra alienantes bona Ecclesiae, bene saltem ex ratione reflexa dicitur eas non incurtere incidens arbores, etsi alias non caeduas, ut erant arbores ad Horti ornatum plantatae Ratio est quia, probabile est Rectorem incidentem tales arbores sub huiusmodi non comprehendi prohibitione, & si probabile est, ex paulò antedictis, hoc sufficit ad illum immunem reddendum à poena incurrenda; atque supra dictis addi potest, quòd si probabile est non comprehendi sub tali prohibitione, jam incertum est an contra eadem jura peccaverit, ubi autem delictum est incertum, seu incertum est an adfuerit transgressio legis, non potest habere locum poena certa inflata à lege. Quòd autem sit probabile Rectorem incidere arborum non caeduarum, non violasse leges prohibentes alienationem bonorum Ecclesiasticorum ideo probatur, quia non datur proprie alienatio, nisi vel transferratur in alterum rei dominium, vel saltem aliquod jus, juxta *leg. 1. C. de Fundo dotali*, ac demonstrat verbum *alienare*, nam idem significat ac alienum facere. In casu autem praesenti Rector non alienavit in alium arbores caeduas, sed eis ad reparandas Ecclesiae domos usus est, vel ad proprium usum. Præterea, si ex sola incisione daretur alienatio, ad probandum Emphyteutam Ecclesiasticam ex incisione arborum cadere in commissum, juxta *Authent. Qui rem C. de Sacros. Eccles.* non uterentur DD. ea ratione, quòd fundum emphyteuticum deterioraverit, sed eo validiori argumento, quòd partem fundi alienasset & tamen hac ratione non utuntur. Demum si incisio arborum esset proprie alienatio, incidi non possent propria autoritate à Rectore Ecclesiae, etiam dum earum incisio necessaria foret ad reddendum fundum fructiferum, quia etiam dum alienatio est utilis Ecclesiae, fieri nihilominus non potest sine Apostolico Beneplacito.

Addendum valde probabile esse nec esse proprie alienationem prohibitam incisionem arborum, etsi ad vendendum incidantur. Ratio est quia, ut dictum est, ipsa incisio de se non est alienatio: ubi verò arbores incise sint, sunt mobile quod servando servari non potest, adeoque sine solemnitate potest alienari. Hanc opinionem insinuat *Navar. conf. 6. de reb. Eccl. non alien.*, & probabilium dicunt *Bonac. de alien. pun. 2. num. 7.*, *Boss. tit. 18. num. 477.*

Ex alio etiam capite poterat iste Rector immunis pronunciari à poenis latis contra Alienantes, quam-

N a

quamvis non fuisset tota necessitas incidendi aliquas arbores, quas inciderat pro domo reficienda, ex parvitate nempe materiae. Verum tamen est ad iudicandum de parvitate materiae non attendendum esse praecise ad numerum arborum, sed detrimentum quod ex incisione patitur praedium, adeoque incisio unius arboris valde singularis, non poterit reduci ad parvitate materiae, cum ex ipsius incisione praedium, vel hortus redatur notabiliter deterior; & contra erit materia parva incisio quinque, vel sex arborum non caeduarum, quoties ex tali incisione non sequatur grave nocuum. Hinc neque fructuaris ex tali incisione caderet in commissum, quia ad parvitate materiae reducitur: *Rot. dec. 553. p. 2. Recent. Ciardin. Controvers. tom. 1. cap. 2. n. 52. Peyrin. t. 1. ad Constit. 9. Julii II. num. 23. Lexan. v. alienatio num. 16.* Bene ergo ex tali incisione quamvis illicita, immunitas esset Rectori a poenis latis contra male alienantes, ut innuit etiam Bonacc. de Alien. p. 1. n. 4. ea ratione, quod lex de modicis iudicare non confidevit. Ceterum quoad iudicandum de gravitate peccati, recurrendum est ad gravitatem materiae in se spectatae, non vero solum ad gravem Fundi deteriorationem, ut etiam colligitur ex *Rot. dec. 553. p. 2. Recent.*

Ed quod demum iste Rector agriculturam exerceret in propriis Ecclesiae praediis, non erat culpandus, quasi Ecclesiae legum transgressor, quia haec non est negotiatio Clericis prohibita: *Grass. de off. Cleric. eff. 6. a. n. 28.* immo agricultura proprie non est negotiatio, sed ars; neque enim in colendo aliquid emitur, ut immutatum cum lucro vendatur, in quo proprie consistit negotiatio. Quidquid ergo sit an Clericis liceat conducere alienos agros ad illos colendos, quod respectu ad agros saecularium ipsis prohibetur *sub tit. ne Cleric. vel Monach. in 6.* certum est ipsis in propriis praediis permitti ferere humum, areolas aequo limite dividere, ac educere aquas irriguas ut olearum semina nascantur, vel plantae irrigentur, inferere infructuosas arbores, proprias vineas putare, fodere, proprias domos reficere &c. *can. presbyter, can. Clericus vltim, can. Clericus 91. dist. 1. can. nunquam de consecr. dist. 5. can. 1. de celebr. Miss.*

Non erat ergo reprehensione dignus iste Rector ed quod in praediis Ecclesiae exerceret agriculturam, dum tamen illam, ut ita dicam, cum grano salis exerceret. Ita factum esset, quoties non fuisset nimis illi addictus, adeo ut populus, quem regebat, iudicare posset ratione vitandi otium agriculturam exercere, vel alia honesta ratione, non amore lucri. Facilitate autem iudicabit cupiditate lucri rusticum agere, quoties ex proventibus Ecclesiae habeat unde honeste sustentetur, & possit conducere operarios ad praedia colenda, & hoc non obitante, per maximam diem partem per seipsum eadem colat praedia. Deinde debet ita exercere agriculturam, ut non vilis, & despicibilis suo populo appareat. Ita eveniret si per seipsum terram stercoret coram populo, & non in suo horto privato, si absque necessitate ligone diu terram publice foderet; si terra, aliisque immunditiis sordidatus coram populo se staret; vel etiam si ita in Ecclesia appareret, maxime ad Ecclesiasticas functiones exercendas. Cum igitur iure naturali, & divino ita se gerere teneatur, ut inepius non sit ad animas regendas, cavere debet eodem iure ab ita exercenda agricultura, ut hac ratione a populo vilipendatur.

CONSILIUM XXIII.

ARGUMENTUM.

Votum paupertatis non violatur, quoties adest saltem licentia tacita Superioris; & examinatur quid sentiendum de licentia praesumpta, & quam adeste licentiam iudicari possit ratione alicujus consuetudinis, & taciturnitatis Superioris. Si vero iste denegat licentiam, quamvis injuste, Religiosus transgreditur votum paupertatis aliter faciendo, quoties aliter non faciat ratione legis magis obligantis.

SUMMARIUM.

- 1 Facti Series.
- 2 Quoad votum paupertatis non potest haberi locum Epikēja, quia nunquam verificatur posse Religiosum accipere, vel distrahere absque aliqua licentia, dum tale votum obliget.
- 3 Conveniens est nunquam Religiosum aliquid accipere, vel distrahere absque expressa Superioris licentia.
- 4 Quoties haberi non possit expressa Superioris licentia, sufficit praesumpta ad aliquid accipiendum, vel distrahendum, si adsit conveniens necessitas.
- 5 Id verum est, etsi in aliqua Religione esset praecipuum obligans in Virtute S. Obedientia, ne aliquid acciperetur, distraberetur &c. absque expressa licentia.
- 6 Dum Subditus non potest adire Superiorem sine gravi incommodo, intelligitur non posse obtinere expressam licentiam.
- 7 Quandoque necessitas datur respectu unius actionis, v.g. ad recipiendum, non vero respectu alterius, v.g. ad distrahendum.
- 8 Ut Religiosus non sit transgressor voti paupertatis, sufficit habere licentiam tacitam Superioris.
- 9 Hae licentia tacita, quamvis non sit expressa, actu tamen continetur in aliqua re, quae fuit concessa.
- 10 Tacitum aequivalere expresso.
- 11 Intelligitur tacite habere licentiam comparandi nummos, & illos expendendi Religiosus, qui habet expressam licentiam itineraendi.
- 12 Idem dicendum, si illi commissum sit officium, quod exerceri non possit absque eo quod accipiantur & distrabantur pecunia.
- 13 Licentia praesumpta non est licentia, qua actu sit, sed qua speratur futura.
- 14 Non pauci volunt hanc licentiam sufficere, ne Religiosus sit transgressor voti paupertatis.
- 15 Religiosus ratione voti paupertatis non se exponit usu facti, sed solum illum subordinat voluntati Superioris.
- 16 Quampluribus etiam videtur sufficere licentia, non certis, sed probabiliter praesumpta, ut Religiosus ex ea operans non sit transgressor voti paupertatis.
- 17 Probabilis praesumptus consensus Domini in materia iustitia excusat a delicto furti.
- 18 Religiosus operans ex sola praesumpta licentia est transgressor voti paupertatis, quoties Superior

vior talis sit, ut desideret impedire relaxationem.

- 19 Non datur licentia praesumpta ex hoc praecise quod credatur Superior eam concessurus, sed ulterius requiritur ratihabitorum actionem factam sine expressa licentia.
- 20 Non potest rationabiliter credi Superior in cupidum impediendi relaxationem ratihabitorum quod Subditus operetur sine expressa licentia.
- 21 Usus operandi ex licentia praesumpta aperit viam relaxationibus, ac multis inconvenientibus.
- 22 Effet solum culpa venialis, si solum displiceret Superiori usus clandestinus rerum, non vero absolute ipse usus.
- 23 Respectu Superioris non curantis de impedienda relaxatione facilius credi potest dari consensum in id, quod sit sine expressa licentia, & maxime si molestum illi sit Subditos frequenter illum adire.
- 24 Licite operatur Religiosus, quando taciturnitas Superioris indicat tacitam licentiam & approbationem, non vero si solum involuntariam permissionem.
- 25 Superior tacens non potest credi approbare, si optet impedire inconvenientia, unde credendum est tacere, ne sequantur majora mala.
- 26 Taciturnitas non potest interpretari pro consensu, etsi oriatur ex levi metu.
- 27 Peccat multoties graviter Superior tacens ex nimio amore sui, vel in inutili timore.
- 28 Taciturnitas Superioris parum curantis de impedienda relaxatione, potest interpretari pro approbatione, maxime si gratum sibi esse demonstret Religiosus velle ad ipsum accedere.
- 29 Consuetudo aliquid faciens aliquando potest continere tacitam licentiam Superioris.
- 30 Huiusmodi non contineret licentiam, si Superior solummodo illam toleraret.
- 31 Consuetudo de accipiendis, vel distrahendis rebus in magna quantitate sine expressa licentia, ordinari loquendo, non approbatur, sed solummodo toleratur a Superiore.
- 32 Secus dici potest de consuetudine accipiendi, vel expendendi quadam locutura.
- 33 Ubi non viget stricta paupertas, nec regularis observantia, fortasse approbatur consuetudo accipiendi etiam in non modica quantitate sine expressa licentia, quoties accipiantur necessaria ad vitam sustentationem.
- 34 Si Superior constatur removere introductam consuetudinem, non intelligitur illam approbare, sed solum tolerare.
- 35 Integrum est Superiori removere etiam praescriptam consuetudinem.
- 36 Non potest presumi Superiorem approbare consuetudinem, quae continet abusum.
- 37 Etsi Superior approbaret talem consuetudinem, peccarent Religiosi in vi ejusdem operando, ob grave detrimentum, quod pateretur Religio, & quia adhuc essent transgressores Constitutionum.
- 38 Etsi Superior injuste denegat licentiam, non potest Subditus aliquid accipere, vel distrahere, quoties honestum est attendere denegatam licentiam.
- 39 Si Religiosus debeat aliquid accipere vel distrahere in vi legis magis obligantis, non debet attendere denegatam licentiam, immo ad hoc non extenditur votum paupertatis.

N N. Religiosus plura ad suum usum ipsi concessa, distrahebat donando, vendendo &c. absque licentia expressa sui Superioris, atque etiam non raro absque huiusmodi licentia pecuniam ad

suum usum destinatum erogabat. Cum autem huiusmodi agendi rationi paupertatis votum obstat aliqui dixerint, ipse ex triplici capite omnem depoluisse scrupulum affirmabat. Ita igitur licite agere sustinebat ratione epikēja, ratione tacite vel praesumptae licentiae, quam etiam argui posse ex taciturnitate Superioris affirmabat, & ratione consuetudinis. Addebat aliquando Superiorem injuste licentiam petitam erogandi aliquam pecuniam denegasse; & tunc reputasse non esse contra votum paupertatis non attendere injustam prohibitionem Superioris. Cum autem non pauci Ecclesiastici his Religiosi rationibus non acquiescerent, quid ego sentire libenter audire dixerunt.

Ego autem in primis iudicavi hunc Religiosum non plene scivisse quid sub nomine Epikēja comprehendatur, dum aliquando ratione Epikēja dicebat pecuniam expendisse, vel aliqua donasse, absque eo quod curasset de licentia huiusmodi praestandi. Per Epikėjam igitur interpretatur cessare legem in aliquo casu particulari, cum bene in quibusdam extraordinariis circumstantiis iudicemus noluisse Legislatorem suam legem obligare: *D. Th. a. 2. q. 120. ar. 1. & dixi tr. 3. q. 4. cap. 3. quest. 1.* Non poterat ergo hic habere locum Epikēja, cum nullus sit dabilis casus, in quo liceat Religioso uti temporalibus, vel illa distrahere absque aliqua licentia; sicut de contra nullus dabilis est casus, in quo Religiosus non possit ratione voti paupertatis uti, vel distrahere temporalia, si habeat legitimam licentiam. Cum igitur lex prohibens Religioso, ratione voti paupertatis, uti vel distrahere temporalia absque aliqua licentia, universalissima sit, & nullus sit dabilis casus, qui in ea non comprehendatur; non est locus, ut dici posset ratione Epikēja posse Religiosum in aliquo casu temporalibus uti, seu distrahere absque aliqua licentia.

Descendendo modo ad examen eorum, quae in casu continentur ut incerta à certis separantur, nulli dubium esse potest conveniens esse Religiosum non uti rebus temporalibus sine expressa licentia, verbis nempe, vel scripto tradita, quoties id facere possit. Ita agendo securè incedit, & sincerè iuxta regulas Ordinis operatur, itemque non est causa iustae tristitia respectu suorum Superiorum, si etenim vero zelo observantiae votorum & impediendi relaxationem ardeant, valde tristantur, semper cum non expressè exposcatur licentia, dum à Religioso potest exposculari: *Suar. de Relig. tom. 3. l. 8. cap. 11.*

Item dicendum omnino est sufficere licentiam praesumptam aliquid recipiendi, retinendi, vel expendendi, quoties Religiosus non possit petere, & expetere licentiam expressam Superioris, & adest aliqua necessitas recipiendi, seu expendendi. Et ratio est, quia dum Religiosus non potest petere licentiam, & urget aliqua necessitas, moraliter reputatur Superiorem illam concedere. Bene atiam extenditur haec doctrina, etsi in aliqua Religione esset praecipuum in virtute S. Obedientiae nil recipiendi, vel expendendi sine licentia Superioris. Ratio est quia, praecipua debent esse rationalia, irrationabile autem omnino foret nolle non sufficere licentiam praesumptam, quoties urgeat necessitas aliquid agendi, & non possit Subditus Superiorem adire; quia autem id esset irrationabile, non esset dicendum comprehendendi sub praefato praecipuo: *Rodrig. t. 2. Sum. cap. 31. Sanchez. l. 7. moral. cap. 10. num. 4.*

Hic autem duo remanent adnotare, & primum est non solum reputari non posse Religiosum adire Superiorem, quando distat, vel quando ita est occupatus, ut non facile sit illum alloqui, sed etiam quando non potest adire Superiorem sine gravi incommodo, nam tunc confurgit quadam moralis

lis impossibilitas: *Suar. tom. 3. de Relig. l. 8. cap. 11.* Secundum est quandoque contingere dari necessitatem quoad unam actionem agendi, non verò quoad aliam; & ita potest dari necessitas aliquid recipiendi, absque eo quod simul interveniat necessitas alienandi: adeoque licitum erit primum, facere absque licentia expressa Superioris, non verò rem acceptam alienare. Ubi etiam advertendum, cæteris paribus, majorem requiri necessitatem pro re alienanda absque Superioris licentia, ac pro ea recipienda. His præsuppositis.

Omnino dicendum est sufficere licentiam tacitam Superioris de aliqua re expendenda, donanda, accipienda &c. ut Religiosus nec venialiter peccet contra votum paupertatis. Id autem omnino constabit, si consideretur pro licentia tacita me intelligere illam licentiam, quæ in aliquo actu expresso Superioris continetur, unde de facto data censetur, licet non expressè, sed quia continetur in actu expresso Superioris. Hinc in jure tacitum dicitur, quod actu, vel virtute continetur in aliquo expresso; & ita in rescripto favorabili Pontificis tacitè hæc conditio continetur: *Si preces veritate utantur: cap. 2. de Rescript.* Quamvis etenim hæc conditio expressè non apponatur, actu tamen adesse subintelligitur secundum rectam rationem, quia secundum eandem rectam rationem non est conveniens falsas preces exaudire. Hæc igitur tacita licentia, non est licentia, quæ non sit, & quæ solum daretur, si postularetur, sed est licentia, quæ actu est, quamvis non data sit expressè in se, sed in alio.

Hæc igitur explicatione præsupposita certum omnino est nullatenus violari votum paupertatis, quoties ad sit licentia tacita aliquid distrahendi, vel accipiendi, nam re vera distrahitur, vel accipitur ex licentia actu, licet non expressè concessa; & ita verificatur nil fieri, quod sit vetitum ratione voti paupertatis sine actuali licentia Superioris. Hinc habemus ex regula juris quod tacitum equivalet expresso, ac idem operatur ac si effet expressum, adeoque hæc sufficere licentiam tacitam, ne violetur vel leviter votum paupertatis, extra controversiam esse notat inter alios *Suarez tom. 3. de Relig. l. 8. cap. 11. n. 4.*

Et quidem eeriè nec venialiter peccabit Subditus, si postquam commissum est illi aggredi longum iter absque expressa licentia accipiendi, vel expendendi nummos ad hunc effectum necessarios, illos postea accipiat, & expendat; eò ipsò etenim quod debuerit ex præcepto Superioris facere iter, intelligitur tacitè concessum accipere, & expendere quicquid pro tali itinere est necessarium: *Suarez cit. num. 7., Lugo de Just. disp. 3. num. 123., Palaus tr. 16. p. 23. num. 7.* Item si Religioso committatur officium, quod exerceri non possit sine retinendo & expendendo pecunias, intelligitur illi tacitè concessum illas retinere, vel expendere.

Major difficultas est quoad licentiam præsumptam, an nempe hæc sufficiat, ut nullatenus violetur votum paupertatis, ex eadem sola præsumpta licentia aliquid recipiendo, donando, expendendo &c. Difficultas autem ex eo confurgit, quod licentia præsumpta non est licentia actu vel expressè vel tacitè data, sed solum est licentia, quæ daretur, si peteretur; ac proinde Religiosus ex tali licentia aliquid accipiens, vel expendens accipit rem vera sine licentia, quamvis habiturus effet, si expostularet.

Verùm negari non potest non paucos Theologos docere, sufficere ne Religiosus dicatur paupertatis voti transgressor, si accipiat, donet, vel expendat ex sola præsumpta licentia Superioris. Et ratio potissima istorum est, quia quamvis Religiosus ratione voti paupertatis abdicat à se rerum do-

minium, adhuc tamen retinet jus ad usum facti, quo se privare universaliter non potest, cum sit necessarius ad vitæ conservationem, & solum hunc usum ratione voti subordinat voluntati Superioris. Hæc autem subordinatio sufficienter intelligi videtur per hoc quod Religiosus nihil agere possit, ni saltem præsumat adfuturam licentiam Superioris quoad rem, quam accipit, consumit, vel distrahit; nam tunc revera non operatur ex solo proprio judicio, libertate, aut voluntate. Hanc opinionem inter alios docent *D. Th. 2. q. 32. ar. 8. ad 1., Suar. tom. 3. de Relig. l. 8. c. 11. num. 10., Rodriq. qq. regular. tom. 3. q. 29. ar. 10., Less. l. 1. c. 41. dub. 9. num. 80., Pal. tr. 16. dub. 3. p. 23. n. 8., Lezan. p. p. cap. 6. à. num. 55.,* atque eidem adsupulatur *Fagnanus in cap. Monac. num. 32. de Stat. Monach.,* ubi ex *D. Thoma* docet simplicem Monachum posse aliquid accipere de rebus Monasterii, seu aliquid dare in eleemosynam de licentia Abbatis vel expressa, vel præsumpta.

Addendum ibidem significare Fagnanum sufficere, si sit probabiliter præsumpta, adeoque non est necesse, quod sit certa. Et ratio ea potest esse, quia in moralibus quod verè probabile est, quasi certum reputatur; nec videtur alia adesse obligatio nisi operandi ex certa probabilitate. Ita etiam in materia justitiæ, quæ magis rigorosa est, ad evitandum culpam furti, satis est si accipiat alienum ex præsumpto consensu Domini, ut expressè habetur *leg. inter omnes 47. §. Relict. ff. de furtis;* atque ibidem Glossa plura congerit jura ad id pertinentia. Multò magis igitur ut Religiosus culpam vitet proprietatis, sufficit si aliquid accipiat, vel distrahat ex probabilis præsumpta licentia Superioris; nam hæc probabilis præsumpta licentia etiam minus rigorosè exigitur in materia Religionis, cum Subditus se subdidit ex propria voluntate Superiori, non præcisè ut Domino, sed ut Magistro, & Directori: *D. Anton. 2. p. tit. 1. cap. 15., Suar. cit. Sanchez. l. 7. Moral. cap. 19. n. 13., Palaus tr. 16. disp. 3. punct. 23. num. 56.*

His nihilominus non obstantibus, apud me certum est Religiosum operantem ex sola sibi præsumpta licentia Superioris, transgressorem esse voti paupertatis, quoties Superior ardeat justo zelo relaxationem impediendi. Quidquid ergo sit an sola præsumpta licentia sufficiens sit, ut Religiosus non dicatur Transgressor voti paupertatis, quod certè sustinent gravissimi DD., dico respectu Superioris optantis impedire inquam relaxationem, & quamplurima inconvenientia, talem licentiam non posse præsumi. Tunc igitur verè datur licentia præsumpta, quando non solum credi potest Superiorem concessurum licentiam, si peteretur, sed etiam rati habiturum actionem habitam sine licentia, adeoque ratum haberet usum habitum sine licentia, si sciret: *D. Th. in 4. dist. 15. q. 2. ar. 5. q. 4.* Hinc debet de præsentibus posse credi talem esse voluntatem, & dispositionem in Superiore, quod non solum concederet licentiam, si peteretur, sed quod etiam non sit invitatus quoad substantiam facti, dum Religiosus operatur ex præsumpta licentia. Quod idem est ac dicere, quod Superior ita actu debet esse dispositus, ut ratum haberet factum Religiosi, si sciret, quamvis ipsi displicere potuisset modus, quo Religiosus operatus est: *Lugo disp. 3. de Just. sect. 7. n. 125.*

Si igitur ad completam rationem præsumptæ licentiæ, necesse est non solum quod Superior concessisset licentiam, si peteretur, sed etiam quod ratum haberet quoad substantiam factam Religiosi ita operantis, si sciret, quis judicate potest adesse talem præsumptam licentiam, dum Superior habitu, & unà operibus sit Religiosus? Omnes concedunt tolerare usum hujusmodi licentiæ præsumptæ

ptæ esse causam efficacissimam relaxationum Religionum; cum & in pluribus causis falsò, ac proprio amore decepti talem licentiam præsumerent, & quamplura ex eadem ratione de rebus Monasterii distrahere posse crederent; unde nec per somnium credi potest Superiorem verè Religiosum ratum habiturum quod fieret ex hac præsumpta licentia, cum ipse ex officio, & sub gravi teneatur relaxationes impedire. Ubi autem Superior ita ægrè ferat ex sola præsumpta licentia aliquid accipi, vel retineri, ut non solum ipsi displiceat modus clandestinè operandi, in quo tamen casu saltem adest culpa venialis, sed etiam usus rerum, & actio, Theologi concedunt non sufficere solam præsumptam licentiam, ut quis non sit transgressor voti paupertatis: *Suarez, Sanchez, Lessius, Palaus loc. cit.*

Remaneret ergo solum credi posse dari sufficientem præsumptam licentiam, quoad accipiendum, vel distrahendum sine expressa licentia, quoties Superiori satis effet dominari in Clero; & non solum non curaret de removendis relaxationibus Religionis, sed etiam demonstraret ipsi molestum esse, si sæpe Religiosi illum adirent pro obtinenda licentia accipiendi, donandi, emendi, &c. Sed vix vix isti Superiori.

Ex dictis facile deducere est, an taciturnitas Superioris sufficiat ad excusandum Religiosum, qui sine licentia expressa aliquid accipit, distrahit &c. Omnes quidem concedunt non violari votum paupertatis, quoties taciturnitas Superioris contineat tacitam licentiam, & approbationem actionis Religiosi, ita operantis. E contra certum est taciturnitatem Superioris non excusare Religiosum à transgressione voti paupertatis, quoties non effet approbatio, sed sola permissio involuntaria, quæ proinde non reddat tutum in conscientia Religiosum ex taciturnitate Superioris operantem. Generaliter autem loquendo puto quod si Superior sit regularis observantiæ sapiens zelator, & cupidus impediendi relaxationes, non possit interpretari ipsius taciturnitatem continere sufficientem licentiam, & approbationem; nam bene scit quod si admittat operari, vel dare, ut accipere absque expressa licentia, inducet paulatim gravissimam relaxationem, maxime quoad votum paupertatis. Si tacebit ergo, ideo tacebit, quia videt subditos austeros, inquietos, melancholicos, rixosos; atque ideo tacere dicendum est, quia timet majora mala. Quod si taciturnitas non potest interpretari pro consensu, etiam dum quis tacet ex verecundia, vel levi timore, ut probat *Sanch. l. 4. de Matrim. disp. 9. num. 4.,* multò minus dici potest consentire, & approbare Superiorem, quoties taceat ex timore præfatorum Religiosorum. Cæterum peccaret Superior, quoties taceret ex inordinato amore sui, vel ex inutili timore; ut eveniret respectu Superioris, qui ne se, ut ita dicam, discomponeret, vel ne Subditi irreligiosi animum contra se excitaret, ad omnia taceret cum gravi Religiosis damno. Sicut taciturnitas Superioris verè Religiosi interpretari haud potest in præsentibus materia pro consensu, & approbatione, ita talis potest reputari taciturnitas Superioris parum curantis de impedienda relaxatione, & gratum sibi esse demonstrantis, si Subditi raro ad ipsum pro licentia obtinendis accedant. Sed iterum vix isti Superiori.

Illud etiam observandum, quod ubi dubium sit an Superior tacendo det, vel non det licentiam tacitam, non potest Subditus ratione talis taciturnitatis aliquid accipere, vel dare. Ratio est, tum quia in dubio possessio stat pro voto; tum quia in dubio Superior præsumitur invitatus: *l. qui vas 49. ff. de furt.*

Considerando deinde an Religiosi aliquid accipientes, vel distrahentes vi introductæ consuetudinis, satis se teneant à transgressione voti paupertatis, dicebam multoties ex consuetudine introducta argui posse licentiam tacitam Superioris, quæ bene excusat ex supradictis à transgressione voti paupertatis: *Suar. tom. 3. de Relig. l. 8. cap. 11. num. 7., Sanchez. l. 7. Moral. cap. 19. num. 7., Laym. l. 4. tract. 5. cap. 7. num. 4., Lezan. p. p. cap. 6. num. 56.* Loquendo igitur de consuetudine, non ut est consuetudo juris, de qua *cap. ult. de consuet.,* sed prout est consuetudo facti, quæ importat frequentem usum aliquid agendi, de qua *cap. 1. de Constit. in 6.* bene dici potest eam continere tacitam licentiam aliquid agendi; si etenim talis usus agendi absque expressa Superioris licentia videatur à Superioribus, illumque, cum possint, non improbant, convincuntur actu consentire, seu ratum habere, ut Religiosi juxta talem usum operentur.

Semper autem considerandum est, an verè Superior consentiat in talem consuetudinem, illamque approbet, an solum permittat; nam tunc cum potius in suo corde contradiceret, non potest dici tacitè licentiam concedere: *Suar. tom. 3. de Relig. l. 8. c. 11. num. 7., Sanchez. l. 7. Moral. cap. 19. num. 7.* Primò autem reputandum esset non approbare talem consuetudinem, maxime si Superior sit Vir pius, quoties consuetudo esset de accipiendis, vel distrahendis sine expressa licentia rebus in magna quantitate. Ratio est quia, hoc modo aperitur via ad maximam Religionum relaxationem, quod nullatenus velle Superiorem pium præsumendum est. Solum ergo præsumi posset non solum permittere, sed etiam positivè approbare consuetudinem de accipiendis, vel expendendis rebus levioris momenti, & crebrò occurrentibus, ut bene consideravit *Lessius l. 2. cap. 41. de just. num. 79.* Posset etiam hujusmodi consuetudo accipiendi dici non solum permissa, sed etiam approbata respectu majoris quantitatis quoad materiam necessariam ad vitæ sustentationem, maxime ubi non viget tam stricta paupertas, nec regularis observantia.

Secundò, cognosceretur Superiorem solum permittere, & non approbare introductam consuetudinem, quoties voluisset illam tollere, & conatus esset illam revocare. Hic igitur advertendum quamcumque consuetudinem legitimam, & per quodcumque tempus præscriptam, semper debere esse amovibilem ad nutum Superioris, cum non possit irrevocabiliter concedi licentia utendi rebus temporalibus: *Donat. l. 3. tr. 15. q. 2.* Si igitur Superior conetur removere consuetudinem de usu rerum sine expressa licentia, utetur jure suo; & cum aliunde ipsius conatus demonstraret in eam non consentire, non potest dici in eadem consuetudine contineri tacita licentia Superioris. Tertio, non intelligitur approbari à Superiore consuetudo, quoties ex timore Religiosorum vel majorum malorum ablineat ab ea improbanda, ut ex supradictis patet. Atque id maxime clarum est, dum consuetudo manifestè effet abusus; nam tunc teneatur illam omnino tollere, ut docet *Donat. cit., Mirand. in Man. q. 26. ar. 10.,* Hinc pessimè agerent Religiosi in vi talis consuetudinis operantes; tum quia in eadem consuetudine non contineretur tacita licentia Superioris; tum quia cooperarentur gravi detrimento Religionis; tum quia et si in talem abusum consentiret Superior, & fortè berarentur à transgressione voti paupertatis, ut docet cum aliis *Suarez* sæpe citatus; non tamen immunes essent à peccato inobedientiæ contra regulas, quia consuetudo irrationalis non valet contra eas præscribere.

Remanet demum videre, an poterit sine transgressione voti paupertatis aliquid accipere, vel expendere.

pendere Religiosus, dum Superior irrationabiliter petitam licentiam denegasset. Universaliter autem asserendum est, quod si actus, ad quem petitur licentia, ex aliqua superiori lege non sit debitus, & quam non possit Superior impedire, debet Subditus abstinere ab his, quæ ipsi denegavit, licet injustè, Superior. Ratio est manifesta, quia dicendum est votum paupertatis se extendere ad omnem paupertatem honestam, & rationabilem, & talis est quando abstinere ex quacumque denegata licentia ab usu rei temporalis absque eo quod infringat aliquam aliam superiorem legem. Confirmatur, quia cum tunc possit absque ulla culpa à re denegata abstinere, jam si eadem uteretur, hoc faceret nomine proprio, & independenter à voluntate Superioris, adeoque ageret contra votum paupertatis: *Suar. de relig. tom. 3. l. 8. c. 11. n. 19.*

Dixi, si actus ad quem petitur licentia, ex aliqua superiori lege non sit debitus; nam si debitus sit ratione legis superioris, uti esset habere necessaria ad vitam sustentationem, vel posse subvenire parentes in gravi necessitate constitutos, tunc non obstanter licentia denegata, possit Subditus hujusmodi facere, quia haberet licentiam saltem à Superiore mediato, vel etiam ab ipsa lege; imò dicendum ad hujusmodi non se extendere votum paupertatis, quia de sua natura respicit bonum supererogationis, seu usum liberum, quo homo potest se honestè privare, non verò usum rerum debitum, quem aliqua lex superior præcipit.

CONSILIUM XXIV.

ARGUMENTUM.

Non licet Ecclesiæ, vel Monasterio mutuum accipere cum obligatione solvendi lucrum cessans, vel damnum emergens; sicut neque iidem in praxi licet subijcere propria bona hypothecæ generali, quamvis si subijciant, nullas pœnas incurrant. Regulariter etiam non tenentur restituere mutuum, si non probetur conversum fuisse in Ecclesiæ utilitatem, quamvis hæc regula exceptionem in pluribus casibus patiatur. Demonstratur demum non semper cessare obligationem restituendi mutuum, eò quod ex eo de facto nulla resultaverit Monasterii utilitas; sicut etiam competere Ecclesiæ, vel Monasteriis petere restitutionem in integrum, quoties non constet mutuum conversum fuisse in ipsorum utilitatem.

SUMMARIUM.

- 1 Facti Series.
- 2 Non potest Superior Monasterii mutuum accipere cum obligatione solvendi lucrum cessans, vel damnum emergens.
- 3 Potest Superior solvere lucrum cessans &c. si non faciat vi mutui accepti, sed solum ratione liberalitatis, aut gratitudinis.

- 4 Non potest Superior subijcere bona Monasterii hypothecæ generali, nisi sub conditione, si placuerit legitimo Superiori concedere alienationem in defectu solutionis pecuniæ numeratæ.
- 5 In praxi nunquam licet subijci bona Monasterii hypothecæ generali, si mutuans non haberet animum etiam absque tali hypothecæ mutuandi.
- 6 Non pauci volunt à jure prohibitum esse etiam subijcere bona Ecclesiæ hypothecæ generali.
- 7 Vi legum prohibentium alienationem non intelligitur prohibita hypothecæ generalis.
- 8 Pœna lata contra delictum non est extendenda ad se preparantem ad committendum delictum.
- 9 Jura prohibentia hypothecare bona Ecclesiæ, commode intelligi possunt de hypothecæ speciali.
- 10 Non derogatur antiquo juri, nisi derogatio sit expressa; atque oportet jura iuribus concordare.
- 11 In hypothecæ generali solum conceditur jus ad rem, & potius remanet obligata persona, quam res.
- 12 Superior subijcens hypothecæ generali bona Ecclesiæ nullam pœnam incurrit.
- 13 Ecclesiæ non tenetur restituere mutuum, ni probetur conversum fuisse in ipsius utilitatem.
- 14 Dum Superior mutuum accepit de consensu Capituli, & solvi possit alienatione fructuum, tunc est restituendum, etsi Creditor non probet fuisse conversum in Ecclesiæ utilitatem.
- 15 Ubi pro restitutione mutui alienandum sit aliud immobile vel mobile pretiosum, & creditor non probet fuisse conversum in utilitatem Ecclesiæ, non est mutuum restituendum, nisi acceptum sit servatis juris solemnitatibus.
- 16 Ex vi juri contractus mutui accepti sine solemnitatibus juris, non potest Ecclesiæ se obligare ad distrabendum immobile vel mobile pretiosum.
- 17 Quod mutuum datum est Civitati restituendum est, etsi Creditor non probet conversum fuisse in ipsius utilitatem.
- 18 Etsi mutuum acceptum fuerit de consensu Capituli, unquam non fuerit fœderatum, sed liberale, non est restituendum alienatione rei immobilis &c. si non probetur ipsius conversio in utilitatem Ecclesiæ.
- 19 Dum tale oriretur dubium, ut iudex non posset prudenter credere mutuum utile fuisse Ecclesiæ, non est restituendum alienatione rei immobilis &c. dum Creditor non probet talem utilitatem.
- 20 Ecclesiæ neque per indirectum potest obligari vi mutui ad alienationem rei immobilis &c.
- 21 Ubi in contractu mutui non adfuerint solemnitates juris, Ecclesiæ non obligatur ad restitutionem mutui nisi actione de in rem verso.
- 22 Mutuum acceptum à Superiore sine consensu Capituli non est restituendum alienatione immobilium &c. dum Creditor non probet vi mutui resultasse Monasterii utilitatem.
- 23 Restituendum est ex fructibus Monasterii, si vivat Superior, qui mutuum accepit.
- 24 Eodem Superiore mortuo restituendum est, si Creditor saltem probet tum temporis Monasterium necessitatem habuisse pecuniæ mutuatæ, & non ad sint præsumptiones pro eadem necessitate non expensam fuisse.
- 25 Dum particularis Religiosus accepit mutuum pecuniæ de mandato Superioris, hæc restituenda est ex fructibus Monasterii, etsi Creditor non probet conversum in utilitatem Monasterii, hæc verò non probatæ, non esset mutuum restituendum alienatione immobilium.
- 26 Dum mutuum datum & receptum fuerit ad certam

tam & determinatam causam approbatam à Superiore, de cujus mandato traditur pecunia, non est necesse probare conversam fuisse in Ecclesiæ utilitatem.

- 27 Habens mandatum ab eo, qui est 25. annorum recipiendi mutuum pro determinata causa, debet restituere, etsi forte pro eadem causa non fuerit erogatum.
- 28 Si alicui Religioso data fuerit pecunia plusquam habuerit in mandatis, non est restituendus excessus, si mutuans non probet conversum fuisse in utilitatem Monasterii.
- 29 Idem dicendum, si quis mutuum dederit Religioso habenti administrationem alicujus villa.
- 30 Dum Antecessor expendit imprudenter, & irrationabiliter pecuniæ mutuum acceptam, non est à Successore restituenda, nisi tantundem expendisset pecuniæ Monasterii.
- 31 Etsi ex pecuniæ mutuo accepta nil utilitatis perceperit Monasterium, restituenda est, si rationabiliter consumpta est.
- 32 Sufficit ad obligationem mutuum restituendi utilitatem adfuisse tempore contractus.
- 33 Quod consumitur pro necessitate Ministrorum Ecclesiæ intelligitur in ipsius Ecclesiæ utilitate consumptum.
- 34 Ubi Ecclesiæ fuerit laesa ratione mutui, potest petere restitutionem in integrum, ipsique non est deneganda, si Creditor non probet adfuisse utilitatem Monasterii.
- 35 Dum Ecclesiæ conceditur restitutio in integrum, pertinet ad illam probare mutuum non conversum fuisse in ipsius utilitatem.

N N. Superior cujusdam Monasterii ter centum nummos aureos partim per seipsum, partim per particularem Religiosum mutuum accepit, obligando per hypothecam generalem bona Monasterii, cum pacto insuper solvendi quot annis titulo lucris cessantis ter nummos aureos in singulos centenarios usque ad mutui restitutionem. Cum autem non potuerit eadem restituere eo tempore, quo fuit Superior, ipse Successor recusavit solvere interesse conventum, & insuper etiam mutuum restituere. Hinc sequentia in quaestione venerunt. Primum, an Superior potuerit mutuum accipere cum obligatione solvendi interesse. Secundò, an potuerit hypothecam generali obligare bona Monasterii. Tertio, an supposito illicitè subijcisse bona Monasterii eidem hypothecæ, incidit in aliquas pœnas. Quarto, an justè Successor voluerit se eximere à restituenda pecuniæ mutuo accepta ab Antecessore; maxime dum ex ea nullam Monasterio utilitatem diceret provenisse.

Quoad primum negari non potest Superiorem, de quo in casu, perperam se gessisse accipiendo mutuum cum obligatione solvendi lucrum cessans; nam hoc prohibitum fuit speciali Decreto Urbani VIII. atque etiam fieri non posse, declaravit S. Congregatio, ut videre est apud Birbosam in *Summ. v. alienatio num. 9.*, *Donat. p. 2. prax. tr. 14. q. 68.*, *L. Zan. tom. 3. v. alienatio num. 5.* Verum tamen est, in præfato Decreto solum prohiberi, ne Superiores solvant lucrum cessans ex vi contractus, non verò si hoc præstare velint ex gratitudine, quamvis aliqui neque ex gratitudine Superiorem potuisse solvere interesse ratione ejusdem Decreti affirmaverint. Cum igitur voluerit Pontifex, & S. Congregatio impedire periculum depauperationis Monasteriorum, quod facile posset accidere, semper cum possent Superiores se obligare ad solvendum lucrum cessans, hæc est talia Decreta non extendi ad interesse solvendum ex gratitudine, utpote quia ex hoc titulo valde rarè aliquid solvitur, & maxime dum esse deberet cum incommodo Monasterii.

Quantum ad secundum dubium de validitate hypothecæ generalis, cui Superior mutuum accipendo subijci bona Monasterii, certum omnino est non potuisse Superiorem ita obligare bona Monasterii, nisi sub conditione, si nempe placuerit legitimo Superiori concedere alienationem talium bonorum, quoties necesse foret pro mutuo restituendo. Ratio autem per se clara est, quia subijcere hypothecæ, quamvis generali, bona Monasterii, est idem ac contrahere obligationem ea distrahendi, seu alienandi in Mutuatarium, quoties id sit necessarium pro mutuo restituendo; cum proinde ex notis iuribus non possit Superior quocumque modo alienare bona Monasterii, nisi accedente legitimo Superiorum consensu, neque potest se obligare ad talem alienationem nisi sub eadem conditione.

In praxi igitur Superiores Regulares semper illicitè subijcunt bona Monasterii etiam soli hypothecæ generali; nam si deducatur in pactum cum Mutuante quod in defectu solutionis mutui pecuniæ numeratæ, possit mutuans solum sibi solvere ex bonis hypothecatis, sub hac conditione, si Pontifex scilicet consenserit, ordinariè loquendo, sub hac conditione nunquam mutuabit, dum animum non habeat absque hypothecæ mutuandi. Si verò non exprimat Mutuatario, nolenti sine hypothecæ mutuari talis conditio, decipietur in re gravi, quia ratione hypothecæ generalis sibi putabit absolute obligata bona Mutuatarii, adeoque posse sine ullo impedimento ipsorum possessionem adire, dum mutuum non restitueret, quod tamen falsum esset; sicut enim sine præfata conditione non potest Superior alienare, ita nulla erit obligatio ad bona alienanda, nisi fiat sub eadem conditione.

Nihilominus loquendo de pœnis à jure inflictis contra male alienantes, ut tertio loco quaerebatur, bene potest dici prædictum Superiorem eadem non incurrisse, eò quod subijcerit bona Monasterii hypothecæ generali, dum mutuum accepit. Non nego quamplures contrariæ opinioni assentiri, idque ex pluribus utique non spernendis fundamentis. Primum est, quia ubi res prohibetur alienari, prohibitum etiam censetur eandem rem oppignerare, seu hypothecare; qui etenim non potest alienare, neque potest facere id, ad quod sequitur alienatio, ut ex *leg. ult. C. de reb. alien. non alien.* tradunt Quaranta *v. alienatio n. 17.*, *Barbosa de Offic. Episc. p. 1. alleg. 19. n. 86.*, & *ad cap. nulli de reb. Eccles. non alien. num. 6.* Porro supposita hypothecæ generali, cum transferatur jus & actio contra bona Ecclesiæ, necessitari posset in defectu solutionis ad ipsorum bonorum alienationem. Secundum est, quia in jure qui habet actionem in rem, videtur in rem ipsam habere; *leg. quia actio ff. de reg. jur.*; unde dare Mutuatario actionem in bona Ecclesiæ ratione hypothecæ generalis, idem reputandum videtur ac ipsa alienare, quod omnino illicitum est. Tertium est, quia in *Extr. Ambrosio, in Consil. 78. Clem. VIII.*, & in *Decret. cit. Urbani*, absolute & simpliciter prohibetur oppignerare, vel hypothecare bona Ecclesiæ sine juris solemnitatibus; adeoque videtur etiam prohibita hypothecæ generalis sub pœnis in eisdem Constitutionibus, & Decretis contentis; *Barbosa. d. alleg. 19. num. 85.*, & *de Jur. Eccles. cap. 30. n. 29.*, *Bosch. tit. 18. num. 4.*, *Donat. p. 2. tr. 14. q. 67.*, *Peyrin. t. 1. Consil. 9. Juli II. n. 13.*

Quamvis autem validæ sint adductæ rationes, non adeo tamen sunt efficaces, ut convincant opinionem contrariam non esse probabilem, quam proinde, si sequutus fuit Superior Regularis, certè immunis à quacumque pœna est pronunciandus. Quod autem probabile sit non esse vitiam hypothecam generalem in bona Ecclesiæ, probatur primo, quia ipsa vetita non est in vi legum prohibentium alienationem; nam jura distinguunt inter alie.

alienationem & hypothecam. Hoc manifestum fit, si consideretur *cap. nulli de reb. Eccl. non alien. primò* prohiberi alienationem, deinde hypothecam illis verbis: *nulli liceat alienare etc. neque specialis hypotheca titulo obligare*; cum autem dictio *neque* distinctiva sit, & diversitatem importet, demonstrat in iure aliud esse alienationem, aliud hypothecam. Id etiam constat, quia alienatio importat translationem domini in alium, quod tamen de se non dicit hypotheca, cum solùm sit via ad alienationem, quia ratione hypothecæ remanent obligata bona in defectu solutionis. Ex dictis igitur constat Superiorem hypothecantem bona Ecclesiæ, non posse dici incurrisse penas latas contra prohibitam alienationem; nam poena lata contra delictum non se extendit ad illum, qui se præparat ad delictum, qualiter se habet respectu alienationis hypothecans bona Ecclesiæ sine debitis solemnitatibus: *Covarr. l. 2. var. cap. 16. n. 7.*

Deinde bene potest dici iura prohibentia hypothecæ bona Ecclesiæ sine debitis solemnitatibus loqui de hypotheca speciali, non verò de hypotheca generali. Id probatur *ex cit. cap. nulli de reb. Eccl. non alien.*, ubi expressè prohibetur hypotheca specialis; unde à contrario sensu potest dici non esse prohibitam hypothecam generalem. Nec refert in Extr. *Ambrosio*, aliique Constitutionibus prohiberi generaliter hypothecæ bona Ecclesiæ sine debitis solemnitatibus; nam, ut dixi *tr. 14. q. 15. cap. 1. quæst. 5.*, cum non sit inducenda derogatio antiquioris iuris, nisi sit expressa, & oporteat iura iuribus concordare, dicendum est in præfatis Constitutionibus non aliam prohiberi hypothecam, nisi specialem, jam in præfato *cap. nulli* prohibitam. Et quidem cum in hypotheca generali solùm detur jus ad rem, & id non in aliqua re determinata; & potius obligata sit persona, quam res, adeoque debitor vendere potest validè rem hypothecæ generali obligatam, bene potuerunt iura nihil disponere de hac hypotheca generali, quamvis specialem prohibuerint: *Covarr. cit., Lezan. tom. 2. cap. 19. n. 55., Laym. l. 2. tr. 4. cap. 10. n. 2., Ciarrlin. controv. p. 2. cap. 183. à num. 107., Bordon. resol. 27. num. 13.* Cum igitur & ratione & autoritate probabile sit potuisse Superiorem subijcere bona Monasterii hypothecæ generali, omnino certum remanet nullas penas incurrisse.

Majus faciebat negotium videre, an Successor debuisset restituere pecuniam, quam mutuo accepit Antecessor, eò quòd regula generalis sit Ecclesiæ ad mutuum solvendum obligari non posse, nisi creditor probet in Ecclesiæ utilitatem conversam fuisse: *Auth. hoc jus porrectum C. de SS. Eccl. & cap. penult. de fidejuss.*, ubi communiter DD. Nihilominus primò videndum erat, an pro satisfactione mutui alienanda forent bona immobilia Ecclesiæ, seu mobilia pretiosa, vel satisfieri posset Creditori sola fructuum alienatione. Deinde considerandum erat, an Superior mutuam accepisset de consensu Capituli. Stantibus his duabus conditionibus mutuam esset omnino solvendum, et si creditor non probaret pecuniam conversam esse in utilitatem Ecclesiæ; nam ita præsumitur factum, eò quòd mutuam acceptam sit de consensu Capituli; & cum aliunde Capitulum habeat liberam fructuum administrationem, debet ex istis fructibus satisfacere: *cap. penult. de fidejuss.*, ubi Barbosa *n. 9., Boff. tit. 18. n. 13.* Ubi verò alienanda esset res immobilis, vel mobile pretiosum, non posset Creditor mutui restitutionem præterdere, non probando illud conversum fuisse in utilitatem Monasterii, nisi in casu, quo mutuam fuisset receptum servatis iuris solemnitatibus; nam ex hoc satis præsumeretur mutuam fuisse in Ecclesiæ utilitatem conversam.

Scio non deesse, qui velint Ecclesiam obligari ad solvendum mutuum, quamvis receptum sine aliqua ex solemnitatibus, & quamvis pro eo solvendo alienandum sit aliquod immobile, seu mobile pretiosum, semper cum acceptum fuerit à Prælato, seu Superiore de consensu Capituli; et si Creditor non probet conversum fuisse in Ecclesiæ utilitatem: *Covarr. l. 2. Variar. cap. 17. n. 3., Bellet. disquis. Clerical. tit. de Cleric. Debit. §. 3. num. 44., & alii apud ipsum.* Verùm contrarium omnino affirmandum videtur; Ecclesia etenim non potest validè se obligare ad alienationem immobilium, sive mobilium pretiosorum absque solemnitatibus à jure requisitis, adeoque quamcumque contraxerit obligationem, dum mutuam accepit, dici non potest eandem obligationem potuisse extendi ad prædictam alienationem, ut mutuam restituatur. Quòd si DD. *in leg. Civitas ff. si certum petat.* docent quòd mutuam acceptam à Civitate restituendum est, et si creditor non probet in ipsius utilitatem fuisse conversum; id meritò verificari dicitur, quia Civitas potest alienare, 17 quod non potest facere Ecclesia sine iuris solemnitatibus: *Panorm. in cap. penult. de fidejuss. n. 4 & 5., Barbosa. ibid. num. 9. & 17.,* aliique plures apud eundem.

Præfata ratio probat etiam non esse restituendum mutuam acceptam de consensu Capituli, et si mutuam non fuerit foeneratum, sed liberale, semper cum non possit restitui ex fructibus, sed ad illud restituendum alienandum esset immobile, vel mobile pretiosum. Contrarium docet *Mascardo. de probat. conclus. 1165. num. 8., & 1167. num. 11., & ex eo Boffius tit. 18. num. 17.,* atque id probant, quia in mutuo liberali fraus non potest præsumi. At considerandum erat quòd non solùm ex hoc capite conceditur Ecclesiæ non restituere mutuam, si Creditor non probet non fuisse conversam in utilitatem Ecclesiæ, sed etiam quia sine solemnitatibus non potest se obligare ad alienationem rei immobilis, vel mobilis pretiosæ, quæ ratio eodem modo militat in mutuo foeneratio, ac in mutuo liberali.

Ex eadem ratione non adhaerem eidem *Mascardo conclus. 1165. cit. num. 23. & 24.,* sicut & *Boffio n. 18.,* dicentibus in dubio de conversione mutui in utilitatem Ecclesiæ non teneri Creditorem probare idem mutuam conversum fuisse in Ecclesiæ utilitatem, adeoque esse eidem restituendum absque hujusmodi probatione. Verùm dum non possit Iudex credere mutuam ob talem causam acceptam, fuisse conversam in utilitatem Ecclesiæ, jam obligatio restituendi mutuam oritur ex vi contractus mutui, ex quo contractu sine solemnitatibus iuris celebrato, jam sæpe dictum est, non posse obligari ad alienationem rei immobilis, vel mobilis pretiosæ; unde ex his rebus non esset obligatio restituendi mutuam, cum nec per indirectum possit Ecclesia vi mutui ad talem alienationem obligari: *Panorm. in cap. penult. de fid. & in cap. 1. de despos.*, ubi communiter DD. De primo ergo ad ultimum, ubi non intervenerint in contractu mutui solemnitates iuris, Ecclesia solùm obligari potest ad illud reddendum ex actione de in rem verso, adeoque tenetur Creditor probare pecuniam numeratam conversam fuisse in Ecclesiæ utilitatem.

Considerandum modò est quid dicendum sit, si mutuam acceptam fuerit à Superiore sine consensu Capituli, sicut etiam si aliqua ipsius pars accepta fuerat à particulari Religioso, (de facto in casu præfati utrumque evenerat) de mandato ipsius Superioris. Juxta doctrinam igitur supra traditam, semper cum ad restituendum mutuam alienanda forent immobilia, vel mobilia pretiosa, nulla est obligatio mutui à Superiore accepti restituendi, si Creditor non probet pecuniam mutuatam

tam conversam esse in utilitatem Monasterii, nam tunc solvere deberet pro quanto factum esset locupletius. Dum verò vivat adhuc Superior, qui mutuam accepit, & simul restitui possit ex fructibus, restituendum est absque eo quòd Creditor probet pecuniam in Monasterii utilitatem conversam fuisse: eo autem mortuo, vel probare debet mutuam conversam fuisse in utilitatem Monasterii, vel tunc temporis Monasterium pecuniæ mutuo acceptæ necessitatem habuisse: *Panorm. in cap. penult. de fidejuss. num. 7.* Non est tamen negandum & hic iudicis arbitrium locum habere posse; nam etiam siante necessitate Monasterii, poterat Superior pecuniam mutuam in propriam privatam necessitatem infumere, quapropter si de hoc adessent conjecturæ, & præsumptiones, ut mutuam esset restituendum, non sufficeret Creditori probasse necessitatem Monasterii: *Mascardo. de probat. conclus. 1165. n. 35., Boff. tit. 18. n. 20.*

Eodem modo ac de mutuo, accepto à Superiore sine consensu Capituli, loquendum est de mutuo accepto à particulari Religioso de mandato Superioris, nam tunc ipse Superior, vel Ecclesia mutuam accepisse dicuntur; quapropter ubi de fructibus, seu mobilibus alienabilibus solvi possit, ita est solvendum absque eo quòd Creditor probet pecuniam conversam fuisse in utilitatem Ecclesiæ, eo tamen modo, quo supra dictum est: *cap. penult. de fidejuss., ubi Barbosa. n. 12., Mascardo. de probat. conclus. 1165. n. 29., Boff. tit. 18. n. 21.* Quòd si alienanda essent immobilia, vel mobilia pretiosa, tenendum quod supra dictum est, quamvis Boffius contrarium docuerit.

Præterea etiam observandum, quòd si aliquis dedit mutuam præfato Religioso, vel Superiore ad certam causam, quæ exprimitur in traditione, & receptione pecuniæ, tunc non tenetur Creditor probare in utilitatem Ecclesiæ fuisse conversam, cum id satis præsumatur, cum tradita, & recepta sit pro aliqua determinata necessitate Monasterii: *Genues. q. 139. n. 2., Boff. num. 22.* Et quidem hæc opinio, utpote æquior, contrariæ præferenda videtur; nam onus nimis grave esset Creditori, qui tradidisset suam pecuniam pro particulari utilitate seu necessitate, ab eadem Ecclesia approbata, debere insuper probare suam pecuniam in Ecclesiæ utilitatem fuisse conversam. Ita qui habet mandatum ab eo, qui est viginti quinque annorum, recipiendi mutuam pro certa & determinata causa, tenetur idem mutuam restituere, si pro eadem causa pecuniam recepit, quamvis fortasse ob eandem causam non expenderit: *Mascardo. de probat. conclus. 1166. num. 8., Boff. tit. 18. num. 22.*

Maximè autem in duplici casu non posset Creditor se eximere à probando pecuniam datam particulari Religioso conversam fuisse in Monasterii utilitatem. Primus est, quando Religiosus habens legitimam facultatem aliquid mutuo recipiendi, sed in certa quantitate, maiorem recepisset pecuniam, nam tunc Creditor saltem probare tenetur illum excessum fuisse conversum in utilitatem Ecclesiæ: *Barbosa. in cap. penult. de fidejuss. num. 8., Boff. tit. 18. num. 23.* Secundus casus est, dum Religiosus, non habens à Superiore sufficientem facultatem, mutuam recepit; nam tunc Creditor omnino tenetur probare pecuniam consumptam fuisse in utilitatem Ecclesiæ, si vellet sibi restitui, atque sibi imputare debet si pecuniam dederit non habenti facultatem illam recipiendi: *Boff. loc. cit. Menoch. de arbit. cas. 432. num. 32.* Idem dicendum, si quis dederit mutuam Religioso habenti administrationem alicujus Villæ, seu prædii Monasterii; nam per hoc non censetur habere facultatem mutuam accipiendi: *Menoch. v. 27., Boff. num. 24.*

Remanet modò videre, an Successor illius, qui recepit mutuam, sufficienter se excusasset, eò quòd præterderet pecuniam mutuo acceptam non fuisse conversam in utilitatem Monasterii. Id autem probabat, quia pecunia ab Antecessore desumpta, consumpta fuit in meliorandis quibusdam prædiis, ex quo postea re vera Monasterium fere nullam percepit utilitatem, cum illa melioramenta non facta fuissent juxta regulas agriculturæ. Deinde dicebat alteram partem pecuniæ mutuæ consumptam fuisse in quadam domo rure ædificanda, quæ etiam postea inutilis omnino reddita fuit Monasterio, immo novarum expensarum causa.

Ego quidem non dico pecuniam, mutuam, irrationabiliter & imprudenter consumptam, esse à Successore restituendam, nisi forte talem pecuniam in Monasterii utilitatem redundasse aperte probaretur; ex eo scilicet, quòd constaret, quòd si in talibus rebus inutilibus Antecessor non expendisset pecuniam mutuam, tantundem expendisset ex pecuniis Monasterii, tunc enim ex hoc constaret conversam fuisse in Monasterii utilitatem, quia propria pecuniæ peperisset: *Menoch. de Arbitr. cas. 432. in fin., Mascardo. de probat. 1166. n. 3., Rebell. de obl. iust. p. 2. l. 8. q. 1. sect. 3. n. 28., Boff. tit. 18. n. 29.* Sed dato etiam, quòd pecunia mutuo accepta inutiliter fuerit erogata, sicut etiam quòd nil propria pecuniæ Monasterium expendisset, non statim cessat ratio mutui restituendi. Videndum igitur erat, an Antecessor rationabiliter & prudenter pecuniam mutuo acceptam expendisset, adeoque utiliter opera, in quæ insumpsit, aggredi capisset; tunc enim si ex inopinata circumstantia, aut eventu, ex culpa e. g. non prævisi illius, qui assistebat agriculturæ, nulla utilitas Ecclesiæ ex insumptione pecuniæ mutuæ resultaverit, non proinde Monasterium potest se eximere à restituendo mutuo, cum Superior habeat facultatem expendendi pecuniam in omne id, quod prudenter fieri posse creditur: *Rebell. loc. cit., Boff. n. 30., Menoch. de arbit. cas. 432. n. 41.,* ac deducitur *ex leg. quod si ultro §. Is autem ff. de negot. gestis.*

Uterius animadvertendum, quòd dum Ecclesiæ iudicatur expedire aliquid facere, sufficit si rationabilis utilitas adsit tempore mutui, etiam si postea ex aliquo casu vel pecunia accepta perierit, vel ædificium ceptum non potuerit perfici, aut factum sit inutile, vel prædium, ad quod meliorandum infumpta fuit pecunia, factum fuerit infructuosum: *Menoch. cit. n. 41., Mascardo. conclus. 1166. n. 37. & seqq., Boff. à n. 34.,* adeoque quòd ad obligationem restituendi mutuam sufficiat utilitatem adfuisse tempore contractus, habetur *leg. si voluntate C. de rescind. vendit., & decif. 366. n. 1. cor. Seraph., & docet Riccius p. p. prax. resol. 1.*

Multò magis à Successore restituendum fuisset mutuam ab Antecessore acceptam, quando verum fuisset id quod affirmabat Creditor, nempe saltem pro medietate consumptum fuisse pro victu, vel vestitu, vel infirmitate Religiosorum; nam tunc satis constabat verum fuisse in utilitatem Monasterii, cum hujusmodi facere debuisset Monasterium ex propria pecunia. Hinc etiam quod consumptum est pro necessitate Superioris, seu Capituli Ecclesiæ intelligitur pro utilitate Ecclesiæ consumptum, cum Prælati sit in Ecclesia, & Ecclesia in Prælato; quapropter quod Antecessor mutuo accepit pro sua indispensabili necessitate, solvendum est à Successore: *cap. scire debes 7. q. 1., cap. requisivisti de testam., Mascardo. de probat. conclus. 1166. n. 28., Boff. tit. 18. n. 36.* Ubi autem constet Ecclesiam ratione mutui saltem aliquam utilitatem consumptam esse, juxta eandem utilitatem mutuam, si non in totum, saltem in partem est restituendum.

Tandem nolui in favorem Successoris omittere anotare, quod in casibus supra expressis, ubi non tenetur Creditor probare pecuniam mutuam veram fuisse in utilitatem Monasterii, potest Successor, qui restitutionem mutui denegabat, petere restitutionem in integrum, dum Monasterium ratione mutui fuisset laesum. Hæc autem non potest denegari, quoties tunc Creditor non probet non adfuisse utilitatem Ecclesiæ. Ad eum modum quo, quamvis Minor cum autoritate Tutoris mutuam acceperit, potest petere restitutionem in integrum, si se putet læsum, atque eidem concedenda est, quoties creditor non probet mutuam veram fuisse in ipsius emolumentum: leg. r. & 2. C. si adversus Credit.: & quod Minor & Ecclesia non debeant pati læsionem, habetur ex cap. r. de integr. restit., simulque tradunt Barbof. ad cap. penult. de fidejuss. n. 14., Boff. tit. 18. n. 26. Verum quidem est, quod ubi Ecclesia petat restitutionem in integrum, illi concedenda est ex eo quod non constat de non conversione mutui in sui utilitatem, ut tradit Boff. loc. cit. Spectabit autem ad Ecclesiam, seu Monasterium probare talem conversionem non intercessisse.

CONSILIUM XXV.

ARGUMENTUM.

Licentia concessa Religioso expendendi pecuniam etiam in usus illicitos, ultraquamquod contineat plura peccata tum ex parte Superioris, tum ex parte Subditi, non suffragatur Religioso ut non dicatur transgressor etiam voti paupertatis. Insuper examinatur an Religioso de licentia Superioris liceat retinere superflua, vel etiam uti tempore Successoris licentiâ habitâ ab Antecessore. Sustinetur demum licentiam generalem, concessam à Superiore suo Subdito, nunquam posse extendi etiam ad usus illicitos.

SUMMARIUM.

- 1 Facti Series.
- 2 Multipliciter peccat Superior Religiosus concedens suo Subdito posse etiam in usus illicitos pecuniam sibi concessam expendere.
- 3 Subditus petens talem licentiam, quamvis non peccaret contra votum paupertatis, multis aliis peccatis se inquinare.
- 4 Superior concedens licentiam Religioso distrahendi temporalia etiam ad usus illicitos, invalidè concedit.
- 5 Prælati Ecclesia quia non Dominus, sed Administrator, invalidè distrabit res ad eam pertinentes.
- 6 Non pauci dicunt Religiosum ratione voti paupertatis solum se obligare ad non utendum temporalibus sine licentia Superioris, non verò sine licentia licita.
- 7 Ex vi voti paupertatis Religiosus se obligat ad non utendum & distrahendum temporalia sine licentia valida.
- 8 Item ex vi voti paupertatis dici debet se obligasse ad non distrahenda temporalia sine licentia licita & iusta.

- 9 Religiosus expendens temporalia in usus illicitos, quamvis de licentia Superioris, tanquam proprietarius sepeliri possit in sterquilino, dum impænitens moreretur.
- 10 Religiosus comparans sibi superflua, quamvis de licentia Superioris, violat votum paupertatis.
- 11 Ex vi voti paupertatis Religiosus tenetur taliter eam servare, ut Deo sit grata, adeoque non potest vi ipsius voti aliquid expendere vel retinere absque licentia iusta & licita.
- 12 Religiosi non debent habere suppellectilem superflua, nec vestes pretiosas & vanas.
- 13 Huiusmodi habere omnes concedunt esse contra statum paupertatis, sed non omnes contra votum, quando habeantur cum licentia Superioris.
- 14 At revera dicendum est esse etiam contra votum.
- 15 Si supellex non superflua concordat cum voto paupertatis, cum eodem discordare dicendum est si sit superflua.
- 16 Etsi retinere superfluum non esset contra votum paupertatis, semper tamen est illicitum ex vi status Religiosi, unde non suffragatur Religioso huiusmodi retinere cum licentia Superioris.
- 17 Non est superfluum quod cum licentia Superioris retinetur ob aliquem finem honestum.
- 18 Quamvis superfluum latitudinem admittat iuxta magis vel minus strictam Religionum paupertatem, nihilominus illicitum est curcumque Religioso ita habere mobilia superflua, ut nullatenus appareat paupertas sui status.
- 19 Licentia Antecessoris sufficit ut Subditus possit ex eadem operari tempore Successoris, si non fuit revocata.
- 20 Ad id non obstat Successorem revocaturum eandem licentiam, si sciret.
- 21 Religiosus transiens ad aliud Monasterium, non potest aliquid accipere, vel distrabere in vi licentia habitâ à Superiore Monasterii, ubi debebat.
- 22 Secus dicendum esset, si in altero Monasterio esset tantum tanquam hospes.
- 23 Male agunt ordinarij loquendo, Superiores Religionum concedendo generaliter licentiam expendendi pecuniam ad suum libitum.
- 24 Huiusmodi generalis licentia ex aliquorum opinione extenditur etiam ad usus illicitos.
- 25 Revera tamen ad eosdem usus non se extendit tum attentâ naturâ talis licentia, tum intentione Superioris, si non sit pessimus.
- 26 Religiosi non in omnibus assimilantur filiis familiaribus.

Franciscus Religiosus habuit à quodam suo Superiore multâ ignorantia laborante, & nullum regularis observantia desiderium habente, licentiam impendendo pecuniam generaliter in quocumque usus, vel etiam ipsi Religioso non convenientes, & illicitos, puta in quacumque exorbitanti summa ludendo, in superflua valde pretiosa, sibi comparandi &c., vel etiam meretricando, quapropter ita agendo non exiguas pecunias summas distraxit. At quia post illum Superiorem alter non ita ignarus, nec tam regularis disciplina pertaxus in illius locum successus fuit, ipse absque eo quod à novo Superiore peteret licentiam, continuavit in quocumque, quamvis illicitos usus, erogare pecuniam, putans ad id sibi sufficere licentiam habitam ab Antecessore, qua licentia etiam usus fuit, dum ad alterum Monasterium pertransit. Cum verò tandem antea vite Dei Misericordis singulari auxilio poenitisset, ac generali confessione commissâ non exigua peccata expiare curasset, inquirebat, an satis suæ consulisset conscientia; nam

in præfata confessione non se accusavit pluries transgressum fuisse votum Paupertatis, eò quod putasset à tali transgressione ex præfata licentia immunem fuisse; vel etiam quia aliquando dum in usus illicitos pecuniam expendere, habebat generalem licentiam ad suum beneplacitum pecuniam expendendi.

Antequam descendam ad resolvenda plura quæ sita, quæ continentur in casu præfato, suppono tam Superiorem concedentem licentiam expendendi pecuniam in usus illicitos, quam Subditum talem licentiam petentem multipliciter peccare. Peccat igitur Superior dans licentiam ad illicita & vana contra Officij fidelitatem, vi cuius debet omnino eadem remove, ut observat Suar. t. 3. de Relig. l. 8. c. 11. num. 7. Secundo, peccat contra Religionem, & ut ita dicam, iustitiam Christi, permittendo expendi in usus vanos & turpes Christi patrimonium, cum non nisi in usus honestos esset convertendum. Tertio, potest peccare contra aliquam specialem legem id prohibentem; ut si concederet licentiam ad emenda superflua, cum eadem superflua retinere prohibuerit Tridentinum sess. 25. cap. 2. de Regular., & Clemens VIII. in Constit. edita pro reformatione Regularium, quæ est 60. huius Pontificis §. 7. Quarto, peccare potest contra iustitiam commutativam, vel etiam distributivam, permittendo quòd ita dissipentur res Monasterii; quidquid enim habet Monachus ad Monasterium pertinet. Demum, omitto alia peccata, quæ oriri possunt ex diversis circumstantiis, peccare potest peccato scandalis, dum nempe tribuendo licentiam etiam ad usus illicitos, cooperatur peccato Religiosi, dum tamen, non obtenta tali licentia, à peccando abstinisset.

Multipliciter etiam peccat Subditus in petendo huiusmodi licentiam etiam ad usus illicitos, quamvis Religiosus, de quo in casu, quamplurimum adductus otio, & in mulierum catibus saepe degens, adeoque maximâ laborans ignorantia, non omnia peccata à se commissâ consideraverit, nec illorum in confessione generali se accusaverit. Dum ergo petiit præfata licentiam ad usum illicitum, saltem peccavit peccato contra votum castitatis, si petiit ex intentione fornicandi; peccavit contra Religionem, & Christi iustitiam, convertendo in usus turpes bona Deo consecrata; peccavit contra iustitiam, dum bona Monasterii eo invito distraxerit; peccavit peccato scandalis, dum induxit Superiorem ad talem licentiam concedendam. Potuit etiam peccare peccato ambitionis, superflua sibi comparando, vel etiam avaritiæ, dum pecuniam multam sibi superflua ex tali retinebat licentia.

Verum mihi certum est huiusmodi Religiosum etiam graviter peccasse contra votum paupertatis. Ratio est quia, negari non potest illum Religiosum graviter peccare contra votum paupertatis, qui pecuniam sibi concessam expendit sine valida licentia. Cum ergo Superior, quia non est Dominus, sed simplex talis pecuniarum Administrator, non possit validè concedere licentiam ad eandem pecuniam in pravos usus distrahendam, consequens est Religiosum in usus illicitos consumendo, graviter peccare contra votum castitatis. Hinc etiam quia Prælati Ecclesiæ non est Dominus, sed procurator, seu administrator rerum Ecclesiasticarum, non potest validè easdem res distrabere, ut habetur cap. 2. de donatione.

Neque adducta ratio ullo pacto, meo videri, infringitur, eò quod passim dicant plures Theologi, quòd vovens paupertatem solum intendit se obligare ad non utendum temporalibus sine Superioris licentia substantialiter sumpta, præscindendo, vel non intendendo se obligare ad qualitatem talis licentiæ, sive nempe iusta sit, sive iniusta.

Id autem probare contendunt, quia cum ex vi voti paupertatis solum velit subijcere suam libertatem voluntati Superioris quoad temporalia expendenda, id sufficienter verificatur dum nihil intendat expendere absque licentia eiusdem Superioris, quacumque illa sit.

Sed contra est, quia saltem verificandum est ex vi voti paupertatis se obligasse ad nihil expendendum sine licentia valida, quæ enim invalida est perinde se habet ac si non daretur; cum ergo indubitatum sit Superiorem non posse validè concedere licentiam Religioso ad expendendam pecuniam in usus turpes & illicitos, neque poterit iste Religiosus excusari in vi talis licentiæ à transgressione voti paupertatis. Adde bene dici posse Religiosum voventem paupertatem etiam intendere se ex vi voti obligare ad nihil expendendum de rebus sibi concessis sine licentia Superioris, quæ non fuerit licita & iusta. Ratio est quia, dum professus fuit paupertatem, intellexit facere non solum id, quod Deo gratum est, sed etiam id, quod est perfectius, adeoque dicendum est saltem implicitè se obligasse nil expendere sine licentia iusta & licita, aliàs ipsius votum non solum non fuisset quid perfectius, sed neque etiam opus Deo gratum: Navar. comment. 2. de regular. n. 21., Sancti. l. 7. Moral. cap. 19. n. 21., Molin. t. 2. disp. 276., Pal. tr. 16. disp. 3. p. 23. n. 4., Ledesm. de statib. pag. 52., Bassus v. paupertas n. 11., Donat. t. 3. tr. 15. q. 16., ac opinionem hanc esse certam docet Layman l. 4. tr. 5. cap. 7. n. 14.

Cum igitur apud me omnino sit evidens huiusmodi opinio, nullam putarem facere injuriam illi Religioso, qui de pessimi Superioris licentia, pecuniam sibi concessam in usus illicitos expendit, illum subijciendo poenis, à jure latis contra Proprietarios, qui moriuntur impoentes; dum enim in ea expendenda verificetur propriè violasse votum paupertatis, verè est proprietas. Inter has poenas ea est, ut talis Religiosus in sterquilino sepeliatur, ut ex cap. super, & cap. cum ad Monasterium de Stat. Monachor.

Ex dictis ego puto etiam peccare contra paupertatis votum Religiosum sibi comparantem mobilia pretiosa, quamvis de Superioris licentia, sicut etiam dum eadem retinet. Eò ipsò igitur quòd valida non possit esse licentia Superioris, dum concedit pecuniam ad usus illicitos, cumque negari non possit illicitum esse Religioso comparare sibi superflua, eaque retinere, consequens est violare votum paupertatis, dum in huiusmodi comparanda pecuniam expendit, & dum postea retinet. Mihi igitur semper imperceptibile erit non violari votum paupertatis per hoc solum quòd aliquid impendatur, vel retineatur cum Superioris licentia, vel valida, vel invalida, vel licita, vel illicita; si enim invalida est, perinde se habet, ac si non esset; & si illicita, non facit aliquid expendi & retineri posse sine peccato: dum autem Religiosus emittit votum paupertatis, intellexit ex vi voti ita eam servare, ut gratior foret Deo, adeoque nil expendendi, vel retinendi absque licentia iusta, & licita.

Hoc idem insinuare videtur Tridentinum, dum sess. 25. de Regular. cap. 2. hæc habet: *Mobilia verò usum ita Superiores permittant, ut eorum supellex statui paupertatis, quam professi sunt, conveniat, nihilque superfluum in ea sit.* Et jam in Clement. 1. de Stat. Monachor., imperatum fuerat, ne Religiosi haberent vestes pretiosas, & superfluas. Scio non paucos distinguere, & aliud esse dicunt habere superflua, quæ non conveniant statui paupertatis, aliud quòd habere superflua sit contra votum paupertatis. Primum admittitur ab omnibus, nam etiam abundare in usu facti, est quid inconveniens statui paupertatis; pauperis enim est etiam deficere.

re in necessariis, non verò abundare in superfluis. Secundum non admittunt, & dicunt superfluitatem non contrariari voto paupertatis, nisi in quantum retinerentur superflua absque licentia Superioris. At ego iterum repeto percipere non posse, quomodo talis superfluitas non sit per se, & directe contra votum paupertatis. Ratio mihi est, quia vovens paupertatem, vovit paupertatem, quæ Deo grata est; ita autem non se habet retinere superflua, quamvis de consensu Superioris, quia enim illicita est hujusmodi licentia, illicitè etiam superflua retinentur, atque ita non amplius Religiosus servat paupertatem, quam professus est, eo nempe modo, ut Deo grata sit. Id autem confirmo, quia vovere paupertatem in idem coincidit ac vovere de non retinendis superfluis, superfluitas etenim, & paupertas directè contrariantur; sicut ergo in nullo casu ratione emissi voti licet Religioso, quod destruit materiam ipsius voti, paupertatem nempe Deo gratam, ita neque licebit ex quacumque licentia, quia semper illicitam est superflua retinere. Demum si supplex non superflua concordat cum voto paupertatis, necesse est cum eo necessariò, & essentialiter non concordare, dum est superflua; adeoque nec Superior potest facere ex sua licentia, quòd cum ea concordet: *De Lugo de just. disp. 3. num. 131., Lezan. p. p. cap. 6. n. 13., Donat. tom. 3. tr. 15. quaest. 19., Sanchez. &c.*

Alia tria remanent modò observare. Primum est, quòd etiam velimus dicere cum contraria sententia non esse præcisè contra votum paupertatis retinere superflua de consensu Superioris, adhuc tamen omnes concedunt peccare hujusmodi Religiosum ita retinentem superflua. Ratio est quia, superfluum de jure naturæ, & ex vi status Religiosi semper illicitum est Religioso; cum etenim ex vi sui status teneatur divitias abdicare, immo & contemnere, & esse in via perfectionis, consequens est nunquam licitè superflua retinere, utpotè omnino suo statui indecentia. Hinc ex quacumque licentia nunquam introduci potest, ut Religiosus habeat superfluum, utpotè quia hoc est contra jus naturale & substantiam Status Religiosi.

Secundum est, quòd non est superfluum id, quod cum debita licentia retinetur ad aliquem finem honestum acquirendum. Hinc si Religiosus cum debita licentia habeat notabilem summam pecuniæ, eamque de licentia Superioris retineat ad imprimendos e. g. libros à se compositos, vel ad subveniendum alicui necessitati Monasterii &c. dum sufficiens erit, non dicitur habere superfluum; cui etenim licitus est finis, licita etiam sunt media necessaria ad illum finem obtinendum.

Tertium est, quòd licet superfluum respectu Religiosorum aliquam admittat latitudinem juxta magis, & minus strictam paupertatem, quam profitentur, nihilominus nulli Religioso ita licet habere superflua, ut nullatenus in eo appareat Status paupertatis, quem professus est; de jure etenim naturæ, & divino, supposito voto paupertatis, Status Religiosus non potest destrui, quòd eveniret, si ita haberet superflua, ut nil paupertatis in ipsius mobilibus appareret. Et advertendum, quòd bene generaliter dicitur facilius peccare Religiosos habentes superflua, quam Seculares, necdum quia Religiosis plura numeranda sunt inter superflua, sed quia quicumque excessus in superfluo est respectu ipsorum gravior, & indecentior. Item superfluum considerandum est non solum respectu quantitatis, sed etiam qualitatis; superfluum est enim quicumque Religioso, etiam in quacumque Religione Superiori velle habere mobilia, qualia habet dives, & Nobilis Secularis; semper etenim necesse est dignoscere aliquem statum paupertatis profiteri, quamvis minus strictæ. Hinc dum

audiuntur Religiosi, quamvis Superiores, plura cubricula habere mobilibus, ac tabulis pictis omnino paupertatem excludentibus ornata, cubilia ex sericis aliisque ornamentis splendentia, nescio videre quomodo ante Christi Tribunal se saltem aliquis paupertatis statum professos fuisse dicere poterunt. Certè si talia ornamenta bene etiam convenirent Superioribus Ecclesiæ Præsulibus, conveniens est dicere Religiosos, quicumque sint, dedecere.

Faciendo modò falsam suppositionem, quòd Superior, de quo in casu actum est, potuerit validè concedere licentiam ad aliquod etiam in usus illicitos expendendum, remanet videlicet, an Religioso suffragetur talis licentia, dum succedit novus Superior, vel dum transit ad aliud Monasterium. Loquendo igitur de subdito, qui utitur præfata licentiâ Antecessoris temporis Successoris, aliqui distinguunt, & dicunt quòd si pecunia expendenda à Religioso proveniat ex unico legato, sufficit ad totam vitam licentia Antecessoris, non verò si proveniat ex pluribus legatis per singulos annos recipiendis. Ratio ipsorum est, quia legatum singulis annis obtinendum cedit, & acquiritur initio cujuslibet anni, ut *ex leg. in singulos s. ff. de ann. legat.*; & sicut ex hac ratione potest concedere Religioso illam expendere, quia est Superior initio ipsius anni, ita non videtur posse concedere talem licentiam, qui ante illum annum non amplius erat Superior, cum nondum acquisitum fuerit tale legatum: *Sanchez. l. 7. Moral. cap. 22. num. 25., Rodrig. 99. Regul. tom. 2. q. 125. ar. 5. in fin.* E contra aliqui censent licentiam generalem datam ad aliquid sine limitatione temporis recipiendum, vel expendendum, per totam vitam durare, quia licentia semel data non cessat nisi à superiore, vel aequali potestate revocetur; & gratia facta non expirat mortuo vel amoto concedente: *Lezan. p. p. c. 6. n. 17., Donat. l. 3. tr. 15. q. 18., Pelizar. tr. de Monial. cap. 4. num. 49. Anton. à Spir. S. in Direct. Regul. p. 2. disp. 4. n. 360., qui etiam num. 356. dicit eum qui pro una die est superior, posse sibi concedere omnem illam licentiam, quam alius pro futuro tempore posset concedere. Nec referret Successorem revocaturam licentiam habitam ab Antecessore, si illam habere suum Substitutum sciret, quia talis dispositio Superioris intente tenetur a nihil operatur. Ut ergo Successor paupertati consulat, abusus impediatur, & subditos intra terminos contineat, convenit omnes Antecessoris licentias revocare.*

Si verò Religiosus transeat non præcisè ad hospes, ad aliud Monasterium, sed ut ibi commoretur tanquam subditus Superioris ejusdem Monasterii, non potest uti ibidem licentiâ, quam habuit à Superiore alterius Monasterii. Ratio discriminis à superiori casu hæc est, quòd cum quidquid habet Religiosus ad Monasterium, in quo est, pertineat, & Monasterium intelligatur concedere licentiam talia bona expendendi mediante Superiore, qui ipsius bona administrat, bene eadem licentia perseverare intelligitur etiam tempore Successoris ejusdem Monasterii, quia respiciebat bona Monasterii expendere. Cum è contra eò ipsò quòd Religiosus ad aliud transeat Monasterium, quòd cumque habeat ad ipsum Monasterium pertineat, jam in vi habitæ licentiæ à Superiore alterius Monasterii non potest expendere pecuniam, quam secum attulit in novo Monasterio; nam licentia habitata solum respiciebat posse expendere quæ ad alterum, in quo erat, non verò quæ ad novum Monasterium pertinent. Dixi tamen, si non maneat in novo Monasterio tanquam hospes; tunc etenim cum adhuc pertineat ad Monasterium, in quo obtinuit licentiam, eadem licentiâ uti potest, si falsò supponatur validè potuisse dari etiam ad usus illicitos.

Ulti-

CONSILIUM XXVI.

ARGUMENTUM.

Locatio fructuum bonorum Ecclesiæ ultra triennium quandoque licita est, quandoque reprobanda; sicut etiam semper improbanda est locatio bonorum Ecclesiæ, facta anticipata solutione. Sermo etiam est de emphyteusi rerum incultarum, renovata absque solemnitate; & quando intelligendum sit bona devoluta Ecclesiæ esse eidem incorporata, eo quòd per aliquod tempus non concessa iterum fuerint in emphyteusim. Tandem esse contra jus demonstratur renovatio emphyteusis, non adhuc finita prima investitura, sicut etiam cum solutione minoris canonis, quamvis id patiatur aliquam limitationem.

SUMMARIUM.

- 1 Facti Series.
- 2 Non licet locare bona Ecclesiæ, si id fiat anticipatis solutionibus.
- 3 Qui ita locasset bona Ecclesiæ teneretur refundere locatori id, quod accepit, si amitteret Beneficium, seu id teneretur facere hæres, dum Beneficium per mortem vacaret.
- 4 In gravi Ecclesiæ necessitate licita est locatio bonorum ipsius anticipatis solutionibus.
- 5 Non licet Regularibus ad longum tempus locare fructus suorum pradiorum.
- 6 Neque etiam Rectoribus Ecclesiarum licet ultra triennium locare jus colligendi fructus in pradiis Ecclesiæ.
- 7 Non est condemnanda locatio ultra triennium, si solum respiciat fructus tradendos ex obligatione personali ab ipso Rectore.
- 8 Etiam si locet jus colligendi fructus ultra triennium nullam incurrit penam latam contra alienantes bona Ecclesiæ, quia probabile est id fieri posse.
- 9 In Extr. Ambitiosæ videtur solum improbanda alienatio, qua potest fieri in præjudicium Ecclesiæ, & in qua faciendâ attendenda est Ecclesiæ utilitas.
- 10 Si aliquis Rector distrabat fructus ultra triennium, hujusmodi contractus non ligat Successorem.
- 11 Locatio fructuum ultra triennium videbatur de jure antiquo permissa, adeoque nec prohibita in Extr. Ambitiosæ.
- 12 Dum concessum est in emphyteusim pradium Ecclesiæ, eò quòd de inculto ad culturam reducatur, non potest iterum in emphyteusim concedi sine juris solemnitatibus.
- 13 In hoc casu utilitas, qua adfuit in prima concessione, cessavit dum pradium rediit ad Ecclesiam ad culturam reducendum.
- 14 Ratione longi temporis, & maximè si transierint 100. anni, præsumitur aliquid secundum jus factum esse.

25 Bo-

- 15 Bona Ecclesia incorporata, quamvis antea concessa fuerint in emphyteusim, non possunt sine juris solemnitatibus iterum in emphyteusim tradi.
- 16 Deherent dici incorporata, si ita expresse, vel tacite Rector Ecclesie declaraverit.
- 17 Ex modo colligendi fructus difficile est cognoscere an bona fuerint incorporata Ecclesie, nec ne.
- 18 Neque etiam apparet fuisse incorporata per hoc quod per annum retenta fuerint, absque eo quod iterum in emphyteusim concederentur.
- 19 Ex eo quod adfuerit occasio iterum concedendi in emphyteusim Ecclesie bona cum magna utilitate, & id factum non sit, efficax consurgit presumpcio, quod fuerint incorporata.
- 20 Idem iudicandum, si per aliquod tempus iterum non sint concessa in emphyteusim bona, qua convenit Ecclesie pro se retinere.
- 21 Nullatenus licet Rectori Ecclesie renovare emphyteusim, nondum finita prima investitura.
- 22 Dum iterum conceduntur in emphyteusim bona solita in emphyteusim tradi, non licet substantialiter variare modum & formam primae concessionis.
- 23 Si variantur substantialiter, non possunt iterum tradi in emphyteusim sine juris solemnitatibus.
- 24 Non licet Rectori Ecclesie facere novam emphyteusim, diminuendo sine iusta causa canonicis.
- 25 Si res rediit ad Ecclesiam meliorata, in nova investitura augendus est canon.
- 26 Item augendus est canon, si alter esset qui auisset.
- 27 Emphyteusis concessa à Rectore Ecclesie suis sanguineis, semper est suspecta, ac facta fratri presumitur facta in fraudem Ecclesie.
- 28 Dum bona emphyteutica redierint ad Ecclesiam valde deteriorata, possunt iterum concedi in emphyteusim cum diminutione canonis.
- 29 Rector iterum concedens in emphyteusim sine solemnitatibus juris bona jam incorporata, vel cum diminutione canonis, incidit in penas latas contra alienantes bona Ecclesie.

¶ Quidam Ecclesie Rector nihil versatus in studio Sacrorum Canonum, quamvis juxta iura quadam Ecclesie bona ultra triennium non locasset, nihilominus locatio anticipata solutione facta fuit. Ultra triennium vero locaverat redditus, & fructus bonorum Ecclesie, quamvis cum expresso pacto quod locabat solum nudam commoditatem percipiendi fructus, nullatenus vero utile rei dominium. Cum autem hæc ad Superiorum aures pervenerint, alios hujus Rectoris contractus factos quoad bona Ecclesie voluerunt examinare; & invenerunt concessisse in emphyteusim quadam bona, quæ licet antea tradita fuissent in emphyteusim, tempore tamen sui Antecessoris redierant ad Ecclesiam. Quod autem gravius crimen videbatur, erat quod alteram emphyteusim renovaverat, dum non adhuc ad Ecclesiam redire debuisset, atque id fecerat cum obligatione solutionis minoris canonis eo, quem prius emphyteuta solvebant. Quærebatur proinde, an ex omnibus his capitibus hujusmodi Rector foret culpabilis; & an declarandum esset incidisse in excommunicationem, latam contra Alienantes bona Ecclesie.

Quod primò fecit præfatus Rector manifestè reprobatur Tridentinum, quamvis nullam poenam locanti anticipata solutione, sed non ultra triennium, bona Ecclesie imponat *sess. 25. cap. 11. de reform.* ubi hæc habet: *Magnam Ecclesie perniciem afferre solet, cum, earum bona repræsentat à periculis, in successorum præjudicium aliis locantur. Omnes igitur hæc locaciones,*

*si anticipatis solutionibus fiant, nullatenus in præjudicium Successorum valde intelligantur. Quamvis tamen hujusmodi locaciones præjudicare non habeant Successoribus, afficiunt tamen Locatorem; quapropter si beneficium per resignationem vacaret, refundere teneretur id quod accepit, & si vacaret per mortem, ad id teneretur illius hæres, neque enim ex aliena iactura debet lucupletari: *Quarantia 3 v. alienatio n. 19., Boss. tit. 18. n. 355., Ricc. in prax. p. p. resol. 119.* Praefata nihilominus doctrina aliquam patitur limitationem, quod nempe non sit attendenda in casu necessitatis Ecclesie, ut si Ecclesia rueret, ni ipsius ruinæ comparatæ de præsentis pœcuniâ obviaretur; & in tali casu Succesor teneretur stare hujusmodi locacioni factæ ab Antecessore: *Boss. loc. cit., Barbos. p. 3. de Jur. Eccles. cap. 30. num. 31., & in dictum caput Concil. Trident. n. 3.**

Quoad locationem factam fructuum bonorum Ecclesie ultra triennium, ad videndum an verè iura & Sacros Canones non observaverit, non erat præcisè attendendum, quod *Clem. 1. de reb. Eccles. non alien.* prohibitum sit locare iura, & redditus bonorum Ecclesiasticorum; nam re vera illa Clementina, ultraquamquod solum prohibeat concessionem ad longum tempus, solum afficit Regulares, non verò Beneficiatos Sæculares. Ad videndum igitur an iste Rector operatus fuerit contra ius, tales fructus ultra triennium locando, examinandum erat an in contractu locacionis datum fuerit jus colligendi fructus ex bonis Ecclesie, vel solum ipse Rector se obligaverit ultra triennium obligatione personali ad dandum fructus ex suis prædiis collectos. Si primo modo factus fuit contractus locacionis fructuum, re vera concessum fuit dominium utile bonorum Ecclesie; neque etenim in rei veritate dominium utile est quid diversum à jure fructus colligendi. Hinc *tr. 14. quæst. 15. cap. 1. quæst. 3.* dixi hujusmodi locationem continere fraudem ad palliendam transgressionem legum prohibentium ultra triennium locationem rerum Ecclesiasticarum. Si verò locatio respexit fructus tradendos ex obligatione personali ab ipso Rectore, tunc non intervenisset alienatio aliquo iure prohibita, quia solum esset alienatio ipsorum fructuum tradendorum ab ipso Rectore, adeoque esset concedere nudum usum fructus, & insimul tradere id, cujus Rector est Dominus. Juxta hanc distinctionem procedit Redoanus *rubr. de usus fruct. alien. num. 11., & juxta eam concedenda vel neganda fructuum locatio, quamvis absolute, & sine distinctione negandam dixerint: Ricc. in prax. resolut. 110., Garz. de Benef. part. 2. cap. 2. à numer. 32., Bonac. disp. 3. de contr. q. 8. part. 4. n. 25. Barbos. de offic. & potest. Episc. alleg. 95. n. 20., & ad cap. fin. n. 7., & ad ca. qui relam n. 2. S. Ne Prælati vices, aliique non pauci.*

Loquendo verò de poena, quam incurrere poterit iste Rector, dicebam omnino immunem iudicandum à quacumque poena, nisi ita præcipue in *Extr. Ambitiosa*, in alienantes bona Ecclesiarum, sive quoad dominium directum, sive quoad dominium utile. Quamvis igitur iste Rector concesserit ultra triennium jus colligendi fructus ex prædiis suæ Ecclesie, quod ex dictis paulò ante est à jure veritum, utpote interdicens etiam alienationem domini utilis; nihilominus cum non possit negari opinionem contrariam esse probabilem, quia non erat certum istum Rectorem præfata iura violasse, non erat subiciendus poenis in iisdem iuribus contentis. Quod verò talis opinio sit probabilis, ex eo satis probari videtur, quod in *Extr. Ambitiosa* sermo est de bonis, quorum alienatione potest fieri præjudicium Ecclesie, & in quorum distractione attendenda est ipsius utilitas. In quacumque verò distractione fructuum non da-

datur præjudicium Ecclesie, utpote quia Rector est ipsorum Dominus; neque ipsius consideratur utilitas, cum assignati sint ad sustentationem ipsius Rectoris. Neque potest esse præjudicium Ecclesie per hoc quod Rector anticipata solutione fructus distraheret ad plures annos; eò enim ipsò quod Rector amitteret ex quacumque ratione Beneficium, fructus ad Successorem pertinerent. Quod si conditor non curaverit se indemnem reddere, in casu quo Rector moreretur, vel amitteret Beneficium, antequam potuisset colligere fructus per totum tempus, quo convenerant, deberet suæ negligentie imputare. Accedit quod in *Extr. Ambitiosa*, permittitur locatio fructuum ultra triennium in casibus à jure permisis; & non pauci de jure antiquo non fuisse prohibentem locare fructus ultra triennium affirmant: *Covarr. l. 2. Var. c. 16. num. 6., Rebuff. in Comment. cap. sine exceptione 12. q. 2. numer. 26., Molin. disp. 366. num. 5., Quarta v. alienatio num. 18., Azor. p. 2. l. 9. cap. 2. q. 7.*

Cum Rector, de quo in casu, nullam incurreret poenam ex præfatis locacionibus, modò videndum est, an contra iura egerit, concedendo in emphyteusim quoddam Ecclesie prædium, quod tempore Antecessoris ex linea finita ad Ecclesiam redierat. Et quidem, si, ut non pauci dicebant, solum pro unica vice illud prædium antea concessum fuerat in emphyteusim, eò quod cum fuisset res inculta ad culturam reduceretur, iterum non poterat dari in emphyteusim sine solemnitatibus; & licentia: Ita tradit communis sententia, ut videtur est apud *Barbosam de Jur. Eccles. l. 3. cap. 30. numer. 20., & alleg. 95. n. 33., Ricc. p. p. prax. resol. 112., Boss. tit. 18. num. 297., eamque complexa est Rota decis. 1490. num. 7. cor. Seraphin., & dec. 360. num. 7. p. 1. Diversor., & decis. 243. n. 17. part. 7. recent.* Et ratio est quia, diverso modo consideratur res inculta, si redeat ad Ecclesiam, postquam ad culturam reducta est; atque utilitas, quæ erat, dum data fuit in emphyteusim, quando erat inculta, cessavit dum ad culturam reducta est; adeoque cum non amplius adit causa, ex qua primò data fuit in emphyteusim, in nova emphyteusi verificanda erat nova causa, & utilitas, quod fieri necessè erat cum licentia, & præscriptis solemnitatibus.

Hinc quod in nova concessionem ad emphyteusim non sufficiat quod fuerit utilitas in antiquis, sed requiri adesse tempore ultimæ concessionis, tradunt communiter Canonistæ; *Rota decis. 243. n. 17. p. 7. recentior., & sæpe alibi, Barbos. de Jur. Eccles. l. 3. cap. 30. num. 34., & alii apud ipsum, Gratian. discept. forens. cap. 813. num. 17. & 41., Palaus tom. 2. tr. 11. p. 15. §. 4. num. 4.*

Ubi verò non verificaretur, prædium, quod tempore Antecessoris ex linea finita redierat ad Ecclesiam, non traditum fuisse primò in emphyteusim, ut reduceretur ad culturam, cum antea foret incultum, non erat attendendum, quod ab aliis dicebatur, nempe nullatenus constare concessum primò vice fuisse in emphyteusim cum debitis solemnitatibus; hæc etenim omnino præsumi debebant, cum primò emphyteuta per tres integras generationes, adeoque per longissimum tempus, nullo contradicente, titulo emphyteutis retinuerint. Videnda etiam quæ dixi *tr. 14. quæst. 15. cap. 3. quæst. 3.*

Potius ergo ad videndum, an Rector, de quo in casu, contra ius iterum in emphyteusim bona tradiderit Ecclesie, considerandum erat an tempore Antecessoris, qui non multo tempore post finitam primam emphyteusim obiit, fuissent Ecclesie incorporata; nam tunc non posse sine nova licentia, & juris solemnitatibus in emphyteusim concedi, omnino est extra questionem: *Rota decis. 243. num. 18. p. 7. recent., Barbos. de offic. & potest. Episc. alleg. 95. num. 29., Bonac. de alien. p. 2. num. 20.,*

Bossus tit. 18. num. 306. Certum autem est bona dici incorporata mensæ, vel Ecclesie, si hujus incorporationis detur expressa declaratio Prælati, vel Rectoris; vel etiam tacita, ut si talia bona fecerit describere inter bona non emphyteutica Ecclesie. Item hoc apparet, si Prælati vel Rector, vel bonorum Ecclesie Administrator habuerint occasionem iterum eadem bona cum non exigua Ecclesie utilitate in emphyteusim tradendi, & nihilominus renuissent.

Aliqui dicunt tunc etiam iudicandum bona fuisse Ecclesie incorporata, si Prælati, seu Rector collegerint fructus omnium bonorum, sicut colliguntur fructus bonorum incorporatorum: *Riccus in prax. p. p. resol. 76., Donat. p. 2. tr. 14. q. 46. n. 4.* Verùm hic modus dicendi mihi valde obscurus est, nam nescio percipere quæ diversitas consideranda sit circa modum colligendi fructus bonorum, quæ sunt mensæ incorporata, à modo colligendi fructus bonorum, quæ per lineam finitam devoluta sunt ad Ecclesiam, & non sunt adhuc ipsi incorporata. Certè Rector omnium horum fructuum est Dominus, & administrator, & omnes colligit, & recondit ut dominus & administrator; quapropter si nil aliud addatur, meo videri, ex hoc non potest sumi sufficiens argumentum incorporationis bonorum.

Alii addunt tunc intelligi incorporata, quando Rector per annum ea tenuerit, absque eo quod iterum in emphyteusim concesserit. Sed & ex hac ratione nudè sumpta non satis probari incorporationem bonorum mihi certum est. Quis igitur negare potest fortasse intra annum nullum comparuisse, qui eadem bona in emphyteusim peteret, & Prælatum sibi expedire judicasse non querere qui in emphyteusim vellet accipere, quamvis animus non haberit aliqua bona Ecclesie incorporandi? Præterea bene potuit velle etiam ultra annum expectare ad novam emphyteusim faciendam, quamvis antea aliquis comparuerit, quia ita speraverit posse tradere in emphyteusim cum majori utilitate. Quamvis ergo Antecessor retinuerit fere per annum bona per ad Ecclesiam devoluta, atque ipsorum fructus perceperit, non est sufficiens ratio dicendi ex hac præcisè ea voluisse Ecclesie incorporare.

Stante autem quod ex nullo capite sufficienter constaret an voluisset ea incorporare, vel non, Rector, qui successit in Beneficio, debebat bene examinare, an Prædecessor habuerit commodam occasionem cum tali utilitate bona devoluta iterum in emphyteusim tradendi, ut rationabiliter majorem non potuerit sperare; & tunc, si non constet de non incorporatione, bene præsumere debet voluisse ea incorporare, eò quod omiserit occasionem iterum in emphyteusim tradendi cum tanta utilitate. Item puto debuisset præsumere incorporationem ex hoc quod iterum in emphyteusim non tradiderit, si valde commodum, vel utile, fuerit Ecclesie iterum in emphyteusim non tradere, puta quia e.g. essent fere contentina ipsi Ecclesie, seu Domui Rectoris; unde expediret eadem in emphyteusim non tradere. Etiam in hoc casu ex hoc quod Rector præcedens abstinuisset à tradendo iterum in emphyteusim, puto bona devoluta censenda esse incorporata; eò maximè quod in dubio de mensa sunt reputanda: *Redoan. rubr. de casib. in quibus fit alienatio §. Item alio casu n. 13.*

Si igitur, omnibus attentis, Rector iterum concessisset in emphyteusim bona, quæ ab Antecessore præsumi debebant incorporata, & hoc sine juris solemnitatibus fecisset, utique transgressor fuit legum prohibentium alienationem bonorum Ecclesiasticorum sine solemnitatibus. Non tamen culpandus erat tanquam ipsarum transgressor ex hoc præcisè, quod iterum concesserit in emphyteusim bo-

na, quæ integro fere anno ante obitum Antecessoris ad Ecclesiam redierant.

Nullatenus autem dubitandum erat male egisse, quoties, nondum finita primâ investiturâ, renovaverit emphyteusim, quamvis rei solitæ in emphyteusim dari. Ita reconcedendo bona in Emphyteusim supplantatur S. Pontifex, si forte voluisset prævenire in investiendo, vel etiam Successor, ut ex pluribus probat Rota *decis. 39. n. 35. & 36. p. 8. Recent.*

Item, generaliter loquendo, male agunt Rectores, dum in nova concessione rei dari solitæ in emphyteusim, ita discedunt à prima emphyteusi, ut novam faciant; ita nempe alterando pacta, conditiones, & investituram, ut non servent in substantialibus eundem modum, & formam, & qualitatem primæ concessionis. Si igitur in præjudicium Ecclesiæ ita alterentur præfatæ conditiones & pacta, ut non sit continuatio antiquæ concessionis, jam erit nova concessio & alienatio, quæ proinde fieri non potest sine juris solemnitatibus: Rota *decis. 39. num. 49. p. 8. & decis. 155. ibid. n. 4. Recent., Quaranta v. alienatio n. 40., Barbos. de Jur. Eccles. p. 3. cap. 3. num. 20., & de off. & pot. Episc. alleg. 95. n. 32., Bossius tit. 18. num. 19.* Si ergo bona devoluta ad Ecclesiam sine iusta causa Rector cum minori canone iterum in emphyteusim tradiderit, cum tunc verificetur in substantialibus variasse emphyteusim, neque attendisse utilitatem Ecclesiæ, quam semper ex jure attendere debet, constat male novam emphyteusim fecisse. Immo advertere debebat quod cum in renovatione emphyteusim debeat adesse evidens utilitas Ecclesiæ, pro eo tempore, quo iterum res Ecclesiæ traditur in emphyteusim, consequens est quod si res redierit ad Ecclesiam adeo meliorata, ut potuerit canon augeri, omnino erat augendus, aliàs nova investitura non facta fuisset cum evidenti Ecclesiæ utilitate: Rota *decis. 243. num. 15. & 16. p. 7. Recent.* Item ex eadem ratione non erat concedenda nova emphyteusim non aucto canone, quoties alter erat, qui auxisset, si aliàs fuisset solvendo, vel spes erat ut habita sufficienter inquisitione, inveniretur qui canonem augeret: *Quaranta v. alienatio n. 40.*

De facto autem erat locus suspitioni ut novus Rector parum curasset de utilitate Ecclesiæ, quia novam emphyteusim fecerat bonorum Ecclesiæ cum suo fratre; nam alienatio rerum Ecclesiæ in Consanguineos semper est suspecta, ut habet Rota *p. 7. decis. 252. n. 20., & p. 8. decis. 73. n. 8. recent.* & si concessio facta sit fratri à fratre, potius præsumitur facta in fraudem, quàm in utilitatem Ecclesiæ: Rota *dec. 340. n. 7. p. 1. recent.*

Dixi, si sine iusta causa Rector in emphyteusim cum minori canone tradidisset; si etenim bona redierint ad Ecclesiam inundatione aquarum, vel alterâ causâ ita deteriorata, ut utile sit Ecclesiæ eadem etiam cum minori canone in emphyteusim tradere, tunc certè nullo jure prohibetur canonem diminuere.

Ex dictis constat quando Rector dicendus sit incurrisse in pœnas latas contra alienantes bona Ecclesiæ. Dicendum ergo erat utique eas incurrisse, quoties fecerit novam emphyteusim, dum præsumendum erat ab Antecessore bona ad Ecclesiam devoluta fuisse eidem Ecclesiæ incorporata. Item eisdem pœnas incurrisse dicendum est, quoties cum minori canone sine iusta causa novam fecerit emphyteusim. Ratio est quia, cum in utroque casu novam fecerit emphyteusim, quæ non poterat dici antecedentis continuatio, necesse erat in utroque casu iterum adhibere juris solemnitates, ut de se constat. Unde &c.

Ex dictis constat quando Rector dicendus sit incurrisse in pœnas latas contra alienantes bona Ecclesiæ. Dicendum ergo erat utique eas incurrisse, quoties fecerit novam emphyteusim, dum præsumendum erat ab Antecessore bona ad Ecclesiam devoluta fuisse eidem Ecclesiæ incorporata. Item eisdem pœnas incurrisse dicendum est, quoties cum minori canone sine iusta causa novam fecerit emphyteusim. Ratio est quia, cum in utroque casu novam fecerit emphyteusim, quæ non poterat dici antecedentis continuatio, necesse erat in utroque casu iterum adhibere juris solemnitates, ut de se constat. Unde &c.

Ex dictis constat quando Rector dicendus sit incurrisse in pœnas latas contra alienantes bona Ecclesiæ. Dicendum ergo erat utique eas incurrisse, quoties fecerit novam emphyteusim, dum præsumendum erat ab Antecessore bona ad Ecclesiam devoluta fuisse eidem Ecclesiæ incorporata. Item eisdem pœnas incurrisse dicendum est, quoties cum minori canone sine iusta causa novam fecerit emphyteusim. Ratio est quia, cum in utroque casu novam fecerit emphyteusim, quæ non poterat dici antecedentis continuatio, necesse erat in utroque casu iterum adhibere juris solemnitates, ut de se constat. Unde &c.

Ex dictis constat quando Rector dicendus sit incurrisse in pœnas latas contra alienantes bona Ecclesiæ. Dicendum ergo erat utique eas incurrisse, quoties fecerit novam emphyteusim, dum præsumendum erat ab Antecessore bona ad Ecclesiam devoluta fuisse eidem Ecclesiæ incorporata. Item eisdem pœnas incurrisse dicendum est, quoties cum minori canone sine iusta causa novam fecerit emphyteusim. Ratio est quia, cum in utroque casu novam fecerit emphyteusim, quæ non poterat dici antecedentis continuatio, necesse erat in utroque casu iterum adhibere juris solemnitates, ut de se constat. Unde &c.

Ex dictis constat quando Rector dicendus sit incurrisse in pœnas latas contra alienantes bona Ecclesiæ. Dicendum ergo erat utique eas incurrisse, quoties fecerit novam emphyteusim, dum præsumendum erat ab Antecessore bona ad Ecclesiam devoluta fuisse eidem Ecclesiæ incorporata. Item eisdem pœnas incurrisse dicendum est, quoties cum minori canone sine iusta causa novam fecerit emphyteusim. Ratio est quia, cum in utroque casu novam fecerit emphyteusim, quæ non poterat dici antecedentis continuatio, necesse erat in utroque casu iterum adhibere juris solemnitates, ut de se constat. Unde &c.

CONSILIUM XXVII.

ARGUMENTUM.

Latè agitur de peccato simoniæ, quod intervenire potest dando temporalia pro ingressu in Religionem, & dicitur hujusmodi peccatum intervenire, quoties Monasteria opulenta aliquid temporale, vel dotem recipiant ab ingressuris, non sponte & ex pura liberalitate datam. Dicitur etiam consuetudinem ita faciendi, utpote reprobam à jure, nullatenus attendendam, & eò maxime, quia præfata Monasteria recipiendo ex pacto aliquod temporale, simoniam juris divini committunt.

SUMMARIUM.

- 1 Facti Series.
- 2 Monasterium quamvis opulentum potest ex pacto aliquid recipere ab ingressuro in Religionem, si allaturus sit extraordinarium incommodum.
- 3 Ita eveniret, si recipere deberet personam habitualibus infirmitatibus laborantem, vel si aliqua ratione minus nobile reddat Monasterium.
- 4 In recipiendo petentes habitum Religiosum potius quàm nobilitas, virtus, indoles, ingenium, & honestas essent attendenda.
- 5 Ratione incommodi, quod afferri solet à tertia Sorore, solent Moniales majorem dotem pro ea recipienda exigere.
- 6 Non deberent eam recipere cum quantavis dote, si hoc facere deberent cum dispendio pacis; & si aliunde tertia Soror talibus prædita sit qualitatibus, ut valde proficua futura sit, cessat ratio majoris dotis exigenda.
- 7 Monasterium inops jure exigit à persona ingressura temporale titulo sustentationis, vel consuetæ elemosynæ.
- 8 Monasteria opulenta recipere possunt ab ingressuris temporalia, si tamen sponte & ex pura liberalitate dentur.
- 9 Item possunt recipere quod necessarium est pro victu & vestitu tempore probationis.
- 10 Quamplures SS. Canones prohibent aliquid recipere pro ingressu in Religionem.
- 11 Hujusmodi prohibitio extenditur etiam ad prandia, canas, jocalia &c.
- 12 Non pauci interpretantur prohiberi Monasterio opulento aliquid recipere ratione ingressus in Religionem, non verò titulo sustentationis.
- 13 At dicendum est id solum concedi à SS. Canonibus Monasteriis pauperibus, & interdicti Monasteriis divitibus.
- 14 Si SS. Canones non intellexissent prohibere Monasteriis divitibus recipere temporalia titulo sustentationis, facillimè eluderentur, nec locus fuisset conquæri simoniacam labem Religiosæ infestis.
- 15 Communiter etiam Antiqui DD. peccatum simoniæ intervenire dicebant, dum Monasterium opulentum temporalia exigebat ab ingressuris in Religionem.

16 Per-

26 Perperam interpretantur loquutos fuisse de simonia presumptiva, non de Simonia vera.

27 Constat illos movisse questionem de vera & rigorosa simonia, dum postea resolvunt ab ea immune non esse Monasterium dives, si recipiat temporale ab ingressuro in Religionem.

28 Unusquisque Religiosus post professionem plenam jus habet ut sustentetur ex bonis Monasterii, unde Monasterium opulentum non potest aliquid exigere titulo sustentationis.

29 Uxor jus non habet ut alatur ex bonis Mariti, quamvis divitis.

30 Ecclesiasticus, quamvis dives, jus habet ut ab Ecclesia alatur juxta servitium, quod illi præstat.

31 Consuetudo, qua etiam Monasteria opulenta temporalia recipiunt ab ingressuris, utpote corruptela & abusus, nullius est roboris.

32 Recipere aliquid pro ipso ingressu in Religionem est simonia jure divino prohibita.

33 Convincuntur Monasteria opulenta recipere temporale pro ipso ingressu in Religionem, adeoque peccare simoniâ, jure divino prohibita, contra quam nulla potest prævalere consuetudo.

34 Licet Monasterio recipere temporalia, vel dotem, quoties prudenter timeat hac non recipiendo, ad inopiam esse redigendum.

35 Id tamen non concedendum Monasterio, quoties ab eo longe absit tale periculum.

36 Pontificia Concessiones, qua possent in contrarium adduci, solum valent excimere ab incurrendis pœnis latis in hac materia à jure positivo.

37 Bene timevi potest Monasteria Monialium opulenta posse esse Simoniacæ labe infestâ, eò quod accipiunt temporalia & dotem ab ingressuris.

38 Dari possunt Monasteria ita opulenta, qua non indigeant temporalia recipere pro novis Monialibus sustentandis.

Cum ageretur de quadam puella in Monasterium admittenda, quasi tractatus esset de contractu emptionis & venditionis, Moniales integrum centenarium, nescio quo titulo, ultra consuetam dotem exigebant, & consanguinei illud persolvere denegabant; ita tamen ut paulatim ex parte Monialium modò quinque, modò decem scuta minuerentur, & è contra iidem Consanguinei eodem modo nunc unam parvam, deinde aliquam majorem summam se persoluros dicerent. Ultraquamquod ista agendi ratio mihi usque ad nauseam displiceret; indecentissimum enim mihi videbatur ingressum in Religionem quasi merces effect, modò aucto, modò diminuto pretio, veluti negotiationi exponere, addidi quàm maxime optasse aliquem agnoscere, qui mihi satis demonstraret qua ratione Monasteria opulenta (tale reputabatur illud Monialium Monasterium) possent vel ipsam dotem recipere. Hinc orta fuit occasio probandi nullatenus id esse licitum, & mihi manifestum esse videtur, si citra passionem ad examen revocentur, quæ pro hoc probando adducuntur.

In primis autem extra dubium esse dicebam potuisse Monasterium etiam opulentum, aliquid temporale exigere ab ingressuris in Religionem, quoties ex ipsorum receptione aliquod temporale subeat incommodum præter illud, quod est illos sustentare. Ratio est quia, cum Monasterium non teneatur illud extraordinarium incommodum subire, bene potest veltra, ut sibi compensetur, aliquod temporale tribuendo. Hinc bene Monasterium, quamvis opulentum, potest temporale ex-

gere à personâ, quæ habitualibus infirmitatibus laborans, extraordinarium latura sit gravamen. Monasterio. Idem dicendum, si Persona ingressura in Monasterium ratione originis, vel ob aliquam infamiam familiæ, habeat ipsum Monasterium ignobilius reddere, eo quod non soleat tales personas admittere; hæc etenim damna temporalia temporalibus emolumentis compensantur. Ita mulier ignobilis pingui dote compensat disparitatem conditionis, dum vult Viro Nobili nubere. Ista tamen dicta sint de rigore justitiæ; nam ex mea opinione quoad ingressuros in Religionem non est attendenda origo, quoties ita turpis non esset, ut verè indecens esset illos recipere, sed indoles, virtus, ingenium, honestas, quæ si adsint, etiam pauperimos, & nullam habentes pecuniam in Religionem admitterem: qui etenim virtute & bonis moribus sunt præditi, regularem observantiam, & proximorum salutem promovent, non verò ii, qui cum nobilitate originis non uniant, ut par esset, nobilitatem morum, & capitis docilitatem.

Ex ratione supra allata excusantur Monasteria Monialium etiam opulenta, quæ pro tertia Sorore majorem dotem exposcunt; ea scilicet ratione, quod ex receptione plurium sanguine conjunctarum gravia incommoda pati solent Monasteria. Verùm optandum, quod potius has non recipere, quàm ratione majoris dotis cum dispendio pacis &c. tertiam Sororem recipere. Quod si illam recipiant, quia talibus qualitatibus prædita sit, ut videatur valde proficua futura Monasterio, tunc cessaret ratio augmenti dotis, quia spe utilitatis vel spiritualis, vel temporalis, ab ipsâ Monasterio afferendæ, compensaretur incommodum, quod timeri solet ex plurium Sororum receptione. Super omnes autem alios titulos ille legitimus est, quo Monasterium inops exigit ab ingressuro in Religionem aliquod temporale titulo sustentationis, vel consuetæ elemosynæ. Cum etenim novum subeat onus temporale pro illo sustentando, quod de se non potest subire, jam constat temporale accipi pro onere temporali, adeoque nulla intercedit simonia. Ita Glossa in *cap. quoniam 40. de Simon. v. paupertatis*, ibique communiter Canonistæ; *D. Th. 2. 2. q. 100. ar. 3. ad 4., S. Anton. 2. p. cap. 5. §. 18. & communiter Theologi.*

Deinde Monasteria, quamvis opulenta recipere possunt ab ingressuris, quæ sponte tribuerent, juxta *cap. Dilectus 30. de Simon.* ubi dicitur: *Illud tamen gratanter recipi poterit, quod fuerit sine taxatione gratis oblatum.* Et *Extra. Sane de Simonia hæc habentur; Illa dumtaxat, quæ persona ipsa ingredienti, purè, sponte, & plena liberalitate, omnique passione cessante dare, vel offerre &c. voluerint, cum gratiarum actione licitè accepturi.* Porro non purè, sponte, & plena liberalitate daretur, si ab ingressuro tribuerentur munera Superiori &c. irrationabiles interponenti difficultates in illius acceptatione; nam tunc clarè constaret dari ad removendum injustum impedimentum.

Tertiò, Monasteria quantumvis opulenta, possunt aliquid recipere pro victu & vestitu Novitiorum, & Novitiarum pro toto tempore probationis. Hinc Concilium Trid. *sess. 25.* hæc habet: *Sed neque ante probationem excepto victu & vestitu Novitii, vel Novitiæ illius temporis, quo in probatione est, quocumque pretextu à Parentibus, vel Propinquis, aut Curatoribus ejus Monasterio aliquid ex bonis ejusdem tribuatur &c.* Et ratio ea potest esse, quod cum Novitii non sint membra Religiosæ Societatis, qualia solum sunt ratione professionis, non habent jus ut ex communibus bonis alantur. His exceptis casibus, nullatenus puto licere opulento Monasterio aliquid recipere ab ingressuris in Religionem.

P p

Pri.

Primò igitur credo omnino id vetitum fuisse à SS. Canonibus, si in sensum omnino ab ipsis alienum nolimus eos detorqueere. Accipere igitur temporale ab ingressuris in Religionem esse manifestam Simoniam, habetur *cap. non satis 8. de Simon. cap. veniens 19. ibid.*, ubi etiam reprobat contraria consuetudo, & *cap. dilectus 30.*, ubi etiam imponitur Episcopis contra Simoniacè recipientes & ingredienti Religionem poenis Canonicis animadvertere, & *cap. quoniam 40.* Hæc omnia confirmantur ex *Extr. Sane de Simon.*, ubi executione Simoniacæ præmissa, non solum declarantur Simoniaci, qui dant vel recipiunt pro ingressu in Religionem, sed etiam illi, qui in personarum ad Religionem receptione ante vel post illam quoscumque passus, prandia, cenæ, pecunias, jocalia, aut res alias, etiam ad usum Ecclesiasticum, sive quemvis pium usum alium deputata, vel deputanda, directè, vel indirectè petere, vel exigere quovis modo præsumunt.

Solent respondere præfatos textus indiscriminatim loqui de Monasteriis tam divitibus, quam non divitibus, atque omnibus interdici recipere aliquod temporale quocumque titulo, & quocumque prætextu pro ingressu in Religionem. Sicut igitur, subdunt, præfata generalis prohibitio non aptatur Monasteriis pauperibus; & nemo est qui neget posse à Monasterio paupere aliquid exigi ab ingressuro in Religionem titulo necessarii sustentationis, vel consuetæ elemosynæ, ita dicunt quòd, quamvis Monasteria opulenta nil accipere possint titulo ingressus in Religionem, bene possunt accipere titulo sustentationis illius, qui vult ingredi in Religionem.

Verùm hujusmodi interpretatio omnino adversatur menti, seu sensui obvio SS. Canonum. Primò igitur *cap. quoniam 40. de Simon.* dicitur de Monialibus, fuisse labe Simoniacæ infectas, eò quòd pretium reciperent ab ingressuris in Monasterium paupertatis prætextu, volentes vitium palliare. Quòd autem sit prætextu, vel colore paupertatis, revera non sit ex vera paupertate; unde, ut bene advertunt Glossa & DD. in *cit. cap.*, non prohibetur aliquid recipere ab ingressuris in Monasterium ex titulo veræ paupertatis; adeoque dicendum jura solum loqui de Monasteriis divitibus.

Præterea *Extr. Sane de Sim.* postquam damnantur tanquam Simoniacæ illæ personæ Religiosæ, quæ aliquid accipiunt ab ingressuris in Religionem, additur quòd nulla recepta re temporali, eas potius cum omnimoda pietate suscipiant, ac in vestitu & vestitu sicut alias personas suarum Ecclesiarum, Monasteriorum &c. sincera charitate pertractent. Cum igitur sermo sit de Monasteriis, quæ possint personas ingressuras eodem modo ac alias in vestitu & vestitu pertractare, signum est sermonem esse de Monasteriis opulentis.

Demum *cap. quoniam Innocentius III.* conqueritur Simoniacam labe pleraque Moniales infectasse, quia vix aliquas sine pretio reciperent in Sorores; difficile autem fuisset hujusmodi labem tam latè grassatam esse, si etiam Monasteriis divitibus liceret titulo sustentationis aliquid recipere ab ingressuris in Religionem, unumquodque enim Monasterium faciliter se excusare potuisset, dicendo temporalia accepisse titulo sustentationis: & dum hic titulus sufficiens fuisset ad justam excusationem, extraordinariâ nimis ignorantia laborassent Episcopi, & Directores Monasteriorum, dum permisissent aliquid temporale accipere ex titulo ingressus in Religionem. De primo ergo ad ultimum nimis clarum est SS. Canones interdici Monasteriis opulentis etiam titulo sustentationis aliquod temporale recinere, unde in recipiendis rebus temporalibus, ratione etiam tituli præfati, ad

minus interveniret simonia juris Ecclesiastici.

Sacris Canonibus communiter ad stipulabantur Antiqui omnes DD., à quibus proinde nullatenus discendum videtur. Primò igitur *S. Tb. in 4. dist. 23. q. 3. ar. 3. quæst. 2. ad 7.* hæc habet: Cum possessiones alicujus loci Religiosi non sufficiunt ad sustentandum plures, tunc potest exigi ab eo, qui in loco illo vult Deo servire, non quasi pretium Religionis, sed ut habeat Monasterium unde ei possit providere, & ideo non committitur Simonia; si autem sine gravamine Ecclesia potest recipi, Simoniacum est aliquid pro receptione exigere. Similia habet *2. 2. q. 100. ar. 3. ad 4.* S. Thomæ concordat S. Bonaventura in *Apolog. advers. illos, qui Ordini Fratrum Min. adversantur, q. 18.* Eandem regulam, quòd scilicet solum Monasterio inopi liceat aliquid recipere ab ingressuris in Religionem, confirmat S. Raym. *l. 1. tit. 1. §. 22.*, itemque S. Anton. *2. p. cap. 5. §. 18.*, ubi inter alia hæc habet: Si Monasterium sit abundans, nullus debet esse ibi tractatus de temporalibus in receptione. Et hoc est contra communem abusum, quia quanto Monasterium est abundantius, tanto volunt majores dotes. Hos Magistros sequutus est *Suar. l. 4. de sim. cap. 16. per tot.*, & *cap. 17. n. 10.*, *Less. l. 2. cap. 35. dub. 12. n. 68.*, *Laym. de sim. tr. 10. cap. ult. §. 4. num. 39.* aliique plures.

Præfatorum Sanctorum DD. Autoritates, & præcipue S. Thomæ, conantur eludere, dicendo quòd dum asserunt intervenire simoniam, dum Monasterium dives accipit aliquid ab ingressuris in Religionem, loquuntur de Simonia præsumptiva, non autem de simonia, quæ revera detur. At hujusmodi interpretationes ipsorum menti omnino contrarias esse non paucis demonstratur. Primò ergo in præfatis locis tam S. Thomæ, quam S. Raymundus, & S. Antonius, sermonem habent de Simonia propriè dicta, quando inquirunt an ea committatur, dando temporalia pro ingressu in Religionem; cumque dicant eam non committi à solo Monasterio inope, consequens est censere Simoniacam labe, propriè dictâ, inquirari Monasteria opulenta, nam exceptio firmat regulam in contrarium. Et quidem, cum evidens sit præfatos Sanctos quæstionem movere, ut dixi, de Simonia propriè dictâ, si passent Monasteria opulenta re vera eam non incurrere, sed tantum præsumptivè, coherentem ad quæstionem, quam movent, debebant generaliter dicere à nullo Monasterio Simoniam committi, & solum respectu Monasterii opulenti præsumi. Secundo, ideo dicunt Monasterium inops non committere Simoniam recipiendo temporale, pro ingressu in Religionem, quia Monasterium inops temporale quod recipit, recipit pro sustentatione novi Religiosi, quem non valet sustentare; si ergo ex hac sola ratione excusatur Monasterium inops à vera Simonia, consequens est ex ipsorum mente Monasterium opulentum, quod habet unde sustentet novum Religiosum, sive Religiosam, recipiendo ab ingressura temporalia, committere veram, non tantum præsumptivam Simoniam. Tertio, dum præfati Sancti DD. movent quæstionem de Simonia, quæ committi potest pro ingressu in Religionem, loquuntur ad mentem Sacrorum Canonum, cum eos ibidem adducant, ut legenti constare potest; porro apud Sacros Canones sermo est de Simonia, quæ talis re vera sit, non verò quæ talis præsumatur. Et quidem fateor non sine admiratione legisse apud Theologos, etiam insignes, ita interpretari S. Thomam, ut dum dicit Monasteria opulenta non posse sine Simonia aliquid temporale accipere pro ingressu in Religionem, solum loquutus sit de Simonia non vera, sed præsumptiva, cum hujus interpretationis fundamentum certè ex ipsius textu non habeatur.

Sed etiam ratione omnino convincitur Simoniam

committi, dum Monasterium opulentum aliquid temporale non sponte, & liberaliter datum recipit ab ingressuro in Religionem. Id autem probatur, demonstrando non posse dici illud recipere titulo sustentationis, qua ratione illud excusant à peccato Simoniacæ. Quòd igitur clarum sit Monasterium opulentum non recipere posse temporale titulo sustentationis, exinde probatur quia, quamvis ingressurus in Religionem, antequam ingrediatur, nullum jus habeat, ut ex illius bonis sustentetur, tale certè jus habet, postquam emisit professionem; si proinde Monasterium sufficienter habeat, unde illum sustentet, non potest verificari temporale, quod exigit, exigere titulo sustentationis, cum hæc ex bonis Monasterii illi debita sit; adeoque convincitur propriè temporalia exigere ratione ingressus in Religionem, quod manifestissimè Simoniacum est.

Neque hic aptari potest paritas de Sponso prædite, qui adhuc potest velle dotem ab uxore titulo ipsius sustentandæ. Hoc igitur verum est, quia uxor nullum jus habet, ut ex bonis Mariti sustentetur; at Religiosa, vel Religiosa eò ipsò quòd professionem emisit in aliquo Monasterio, plenum jus habet, ut ex bonis ipsius sustentetur, cum deputata omnino sint ad sustentationem omnium, qui in Monasterio recipiuntur.

Incongruenter etiam asseritur exemplum de Ecclesiastico, qui quamvis ex aliis bonis dives sit, nihilominus bene potest recipere titulo sustentationis elemosynam pro Missæ celebratione, vel alia, quæ solent dari pro Ecclesiasticis ministeriis. Ideo talis Ecclesiasticus, quamvis dives, potest ab Ecclesia recipere quod sibi necessarium est ad sustentationem, quia convenit Ecclesie sustentare eos, qui ipsi interserviunt. At Monasterium opulentum nullum habet jus petendi aliquid pro sustentatione ab eo, qui vult in ipso profiteri; supposito etenim quòd ad professionem admittatur, plenum habet jus ut ab eodem Monasterio sustentetur, si hoc possit præstare.

His etiam, quæ hucusque dicta sunt, non valet opponi contraria consuetudo, qua videntur Monasteria præcipue Monialium, quamvis verè opulenta, recipere dotem à puellis in ipsum ingressuris. Ultraquamquod videtur & id approbatum fuisse à S. Congregatione apud Fagnanum in *cap. non amplius de Inffit.*

Quoad consuetudinem igitur generaliter dico, nullatenus attendendam, quia in supracitatis SS. Canonibus appellatur corruptela & abusus; atque hujusmodi consuetudinem nullatenus attendendam omnino velunt jura, ut videre est *cap. cum Venerabilis 7.*, & *cap. ult. de consuet.* Deinde observare est, quòd dum Monasterium opulentum temporale accipit ab iis, qui volunt in eo profiteri, intervenit simonia juris Divini, ut præsupponitur etiam *cap. quoniam 40.*, & *Extr. Sane de Simon.* Id etiam probavi *tr. 7. q. 3. cap. 2. quæst. 6.*, ubi dixi intervenire simoniam jure Divino prohibitam, quoties aliquid temporale sumatur pro ingressu in Religionem; talis etenim ingressus undequaque sacra res est, si ve consideretur ex parte principii, quod debet esse inspiratio Spiritus S.; si ve ex parte actionis, quæ persona se obligat ad famulandum Deo mediante observantia Religiosa; si ve ex parte finis, ingressus enim in Religionem de sua natura tendit ad amandum Deum, & ad æternam salutem consequendam. Cum igitur, ex dictis supra, Monasteria opulenta recipere non possint temporalia à persona ingressura titulo sustentationis, & consequenter convincantur recipere ratione ingressus in Religionem, in tali receptione semper intervenit simonia jure Divino prohibita, contra quam proinde nulla potest prævalere consuetudo, & constat etiam ex *cap. fin. de consuet.*

Ad illud quod asseritur ex Declaratione S. Congregationis apud Fagnanum, dicendum est ibi primò declaratum inveniri, quòd si Monasterium habeat redditus sufficientes pro sustentando aliquo determinato numero Monialium, non liceat temporale, si ve dotem exigere, quoadvisque Moniales sint juxta numerum determinatum, & solum licere, si numerus augeatur; atque id etiam S. Pontificem approbasse. Additur deinde licentia recipiendi dotem à Monialibus numerariis, quoties propter ingruentes necessitates & casus inopinatos, non recepta dote timeri possit Monasterium, quamvis hic & nunc non indigeat, nihilominus sit ad inopiam redigendum. En ergo quòd S. Congregatio non loquitur de Monasterio verè opulento, sed de illo, quod etsi hic & nunc non indigeat, possit nihilominus ex non recepta dote facilè redigi ad inopiam, in quo casu utique licitè ex receptione dotis impedit ad talem statum se reducere, in quo non possit Moniales decenter sustentare.

Nunquam autem credere est S. Congregationem loqui de Monasterio prædite, de quo non facile prudenter timeri possit etiam per longum tempus ad inopiam reducendum; nam S. Congregatio non potuit ignorare tot SS. Canones, prohibentes talibus Monasteriis aliquid ab ingressuris recipere, ac posse tunc intervenire simoniam jure divino prohibitam, contra quam nulla valet licentia, vel dispensatio. Accedit quòd cum abesse cognoscatur periculum proximum, ut Monasterium prædives ad inopiam reducatur, si deinde id eventurum prudenter timeatur, poterit tunc à puellis ingressuris dotem exigere.

Solent etiam adduci aliquæ concessiones S. Pontificum, quibus indiscriminatim permissum videtur Monialibus dotem accipere à puellis ingressuris in Monasterium. At advertere est similes concessiones vel non esse authenticas, vel intelligentes juxta SS. Canones, id solum permittentes Monasteriis pauperibus; vel dicendum per easdem solum concedi ne Moniales divites, dotes exigendo, juris poenas incurrant. Et quidem quicquid sit de talibus concessionibus, certè nullius essent efficacis, semper cum in exigenda dote à puellis ingressuris in Monasterium, simonia juris Divini committeretur, ad eam etenim auferendam nihil valent Pontificiæ concessiones.

Quòd si tandem dicatur valde durum esse credere quamplura opulenta Monasteria, quæ à puellis novas dotes recipiunt, esse peccato Simoniacæ infecta; respondendum est primò, jam aliàs SS. Canones deplorasse hoc vitium plures Moniales infectasse, ut videre est *cap. quoniam de Simon.* Secundo, dicendum est multitudinem, & universalem consuetudinem non esse sufficientem rationem ad excusandas prædictas Moniales à Simonia, ut habetur ex *cap. dilectus 30. de Simon.*, ibique additur ratio, quòd tantò graviora sunt peccata, quòd diutius infelicem animam tenuerunt alligatam. Tertio, dicitur multoties Moniales excusari ratione bonæ fidei, & invincibilis ignorantia; atque ubi non adsint hujusmodi causæ ad eas excusandas, ultro concedit esse Simoniacas *Reiff. in 5. Decret. tit. 3. de Simon §. 9. num. 178.*

Demum inutilis esset excusatio, si diceretur de facto nulla dari Monasteria ita opulenta, ut saltem ad impediendum periculum prudenter prævisum se redigendi ad inopiam, necesse non habeant novas dotes recipere. Certè imprudenter timent hujusmodi periculum illa Monialium Monasteria, quæ non paucam habent recollectam pecuniam, quapropter continuo nova emunt prædia, novos constituunt census, ac insignibus ornamentis, auro ac argento fulgentibus, & etiam multa arte elaboratis, ornant Ecclesiam, & sacram augment suppellectilis.

lem. Certè non faciendæ sunt mala, ut eveniant bona, adeoque nec licitè ob superflua faciendæ dotes à puellis ingressuris recipiunt.

CONSILIUM XXVIII.

ARGUMENTUM.

Pater, quamvis in Sacris constitutus, debet dare ex quocumque jure convenientia alimenta filiis spurii, ac filiabus convenientem dotem; nil autem potest illis dare titulo donationis inter vivos, vel etiam ita instituire hæredes, ut saltem per interpositam personam possint vel in totum, vel in partem ipsius consecrari hæreditatem.

SUMMARIUM.

- 1 Facti Series.
- 2 Ex jure Civili videtur prohibitum dare spurii etiam ipsa alimenta.
- 3 Jus Civile solum loquitur de filiis, qui nati sunt ex coitu damnato, & jure Civili punibili.
- 4 Aliqui volebant ratione juris Civili non danda esse à Patre alimenta necessaria spurii, ut puniretur Pater in filiis.
- 5 De jure natura est ut filii sive naturales, sive spurii, alantur à parentibus.
- 6 Neque etiam leges Civiles interdicere potuerunt Parentibus quoscumque filios alere.
- 7 Quando aliàs jure Civili sancitum esset, correctum fuisse à jure Canonico.
- 8 Filii spurii quocumque jure sunt detestabiles, & odiosi.
- 9 Constitutio S. Pii V. nullatenus intelligenda est de denegandis alimentis filiis spurii à Patre Ecclesiastico.
- 10 Materia alimentorum est favorabilis, unde parvus excessus non est damnandus.
- 11 Alimenta subministranda spurii, non solum secundum necessitatem naturæ, sed etiam secundum convenientiam ipsorum status.
- 12 Alenda etiam sunt persona, quæ ad ipsos filios spurios pertinent, si ipsi facere non possint.
- 13 Dum verè datur excessus in alimentis, quæ dantur filiis spurii, omnino illicitus est.
- 14 Filia etiam spuria danda est dos proportionata alimentis, quæ ipsi essent tribuenda.
- 15 Magis urgere potest obligatio dandi dotem, quam obligatio dandi alimenta.
- 16 Id non prohibetur Constitutione S. Pii V.
- 17 Non potest constitui dos excedens filia spuria.
- 18 Non interdicatur Patri donare filiis spurii donatione remuneratoria.
- 19 Pater nil potest dare filiis spurii vel ex donatione, vel ex testamento, vel ex quocumque alio titulo.
- 20 Ecclesiastici id facere non possunt etiam ex ipsis bonis patrimonialibus.
- 21 Quicquid ex præfatis titulis accipiant à Patre filii spurii, est ab ipsis restituendum.
- 22 Si Ecclesiastici contra Constitutionem S. Pii V. aliquid disponant, ipsorum dispositio nulla est, etiam respectu illorum, qui possunt ab ipsis Ecclesiasticis aliquid habere.
- 23 Solum filii naturales possunt succedere in hereditate patris, si desint filii legitimi &c.

- 24 De jure communi non videtur reprobatum, si Pater instituat hæredes aliquos, pertinetates ad eosdem filios spurios.
- 25 Idem dicendum, si instituat hæredem illum, qui instituit universalem societatem cum suo filio spurio.
- 26 Id tamen omnino prohibitum est personis Ecclesiasticis ex Constit. S. Pii V.
- 27 Licet à Patre institueret hæredem illum, quem fiduciam haberet traditurum hæreditatem suo filio spurio, dummodo hic non præstet fidem de ita faciendò.
- 28 Quod discrimen intercedat inter conditionem, & modum.
- 29 Si quis instituat amicum hæredem cum gravamine restituendi hæreditatem spurio, Amicus sit verus hæres & dominus hæreditatis.
- 30 Ex non adimpleto gravamine actus non redditur nullus.
- 31 Qui institutus est hæres cum tali gravamine, potest dare spurio hæreditatem, eamque ipse potest recipere.
- 32 Hac tamen illicita sunt respectu Patris Ecclesiastici, relinquendis hæreditatem spurii per interpositam personam.

Cum quidam Ecclesiasticus in Sacris constitutus (heu quanta est hominum infirmitas, maxime voluntariè inter pericula degentium) filium, unaque filiam ex soluta procreasset, non solum ipsi tribuit alimenta, sed etiam plura alia titulo donationis, ac assignata filia dote in matrimonio collocavit. Cum interim adhuc hujusmodi filios maximo amore prosequeretur, cogitabat quomodo posset illos hæredes instituire. Volebat igitur in ea parte, quam relinquere volebat filia, ipsius Maritum hæredem instituire, & in ea parte, quam filio relinquere cogitabat, anceps erat an institueret hæredem ejusdem filii uxorem, vel potius Amicum, habita ab ipso promissione, quod eam spurio tradidisset. Cum autem etiam forte optaret quid in conscientia facere posset, cogitabat tandem respiceret) & modò facere posset, inquirebat an potuisset spuris dare alimenta, eò maxime quia non tam exigua tradiderat, an filia dote; an validè plura tribuisset titulo donationis, an demum modo præfata hæredes instituire potuisset.

Quoad alimenta spurii præstanda, si attendetur rigor juris civilis, forte nulla, vel exigua essent præstanda, nam in Authent. ex complexu C. de Incestis nuptiis, hæc verba continentur: Ex complexu nefario, aut incestu, seu damnato liberi, nec naturales sunt nominandi, omnis paternæ substantiæ indigni beneficio, ut non alantur à Patre. Hanc Constantini legem approbavit Justinianus in Auth. quibus modis naturales efficiantur sui & fin. Quamvis plures velint in dicta Authentica Ex complexu comprehendere omnes, & quoscumque filios, qui extra legitimum matrimonium, at concubinatum à jure civili permissum nascuntur, qui omnes juxta jus civile spurii dicendi sunt; nihilominus benedicuntur dispositionem Imperatoris in dicta Authentica Ex complexu, solum procedere respectu filiorum, qui nati sunt ex coitu damnato, & jure civili punibili; ut si nati sint ex adulterio, incestu, concubitu, sacrilegio, habito nempe cum Moniali, cum Religioso professo, cum Persona constituta in Sacris &c. Covarr. de Sponsal. p. 2. cap. 8. §. 6. num. 6., Paleotus de Notis cap. 40., Peregrin. de jur. Eisc. lib. 3. tit. 18. num. 57. Quoad eos ergo tantum intelligendam legem Constantini videntur designare etiam illa verba ex complexu nefario, aut incestu, seu damnato &c. eò maxime quia in penalibus, & odiosis nulla admittitur extensio; & ulterius bene potuerunt leges velle esse punibilem coitu

tum damnatum, non verò coitum, qui talis non sit.

Ita etiam aliqui voluerunt spurii, sive ex damnato coitu nati, deneganda ex jure civili alimenta, ut etiam non essent suppeditanda alimenta, simpliciter necessaria ad vitam sustentandam. Ratio inter Jurisperitos, qui hanc tuerentur sententiam, ea est, quia leges in odium coitus detestabilis, in pœnam filiorum ita genitorum, cum eam in ipsos Patres redundet, ita disponere potuerunt, ut ipsos à damnato coitu revocarent. Hinc non referre dicunt ita nasci vitium esse Patris, non filiorum: can. nasci dist. 56., cum etenim Pater in filio puniatur: leg. isti quidem ff. quod met. caus., idcirco à removendis Parentibus ab hujusmodi turpissimis congressibus, putant potuisse ipsos in filiis punire. Ita ratiocinantur apud Sardon de alim. tit. 1. q. 10. num. 2. eademque sententiam sequitur Petrus Barbosa ad l. 1. p. 4. ff. solut. matrim., Jo. Garzias de expensis cap. 11. n. 25. &c.

At hujusmodi Jurisperitos longe verius esse nullatenus attendendos arbitror. Ad hoc autem probandum supponendum est de jure naturæ esse, ut filii alantur à Parentibus, & è contra. In procreacione ergo filiorum duo à natura considerantur. Primò, ipsa procreatio. Secundò, filiorum educatio, quæ, ordinariè loquendo, ut convenit, dari non potest, si filii extra matrimonium procrearentur. Quamvis igitur secundum rationem, educationis alienum sit à natura rationali, ut filii extra matrimonium generentur, non tamen est contra naturæ ordinem ipsa procreatio filiorum extra matrimonium, quapropter ita procreati verè sunt filii, & solum ex jure positivo diversimodè considerantur filii ex matrimonio, ac extra matrimonium procreati, maxime quoad successione. Si proinde attenda generatione omnes eodem modo sunt filii, consequens est quòd si Parentes, quia sunt principium generationis, causa, & authores filiorum, debent ex jure naturæ filiis legitimis alimenta, eodem pariter jure, eademque ratione eadem subministrare debent quibuscumque illegitimis, respectu quorum habent eandem rationem principii, & sanguinis conjunctionem. Ita omnes Theologi, & Canonistæ, quorum plures allegat, & sequitur Sanchez in Consil. l. 4. cap. 3. dub. 27., nec refragantur multi ex Jurisperitis, quos sequitur Rota dec. 747. num. 7. p. 4. Diversi, Gratian. cap. 567. num. 25. Surd. de alim. tit. 1. q. 10. n. 6.

Cum omnino constet de jure naturæ tribuenda esse alimenta à Patre etiam filiis spurii, dum ex se non habeant quomodo sustententur, hinc persuadere mihi non possum Leges Civiles etiam in tali casu voluisse interdicere Patribus illos alere; nam aliàs inique essent judicandæ, quod faciendum non est, dum juxta jus naturale possunt interpretari. Immo non desunt Jurisperiti, qui ex ipso jure civili probent posse Patrem cogi ad præstanda filio spurio alimenta, si Mater non habeat unde alat, cui ex dicto jure præcipuè incumbit spurios alere, ut constat ex leg. si quis à liberis §. Ergo & Matrem ff. de liber. agnos. Inter præfatos Jurisperitos præcipuè legendus Hotomanus in disp. de spurii §. Ut in pauca congeram.

Quidquid autem ultro concederetur dispositum fuisse à jure civili de denegandis spurii alimentis, dicendum est correctum fuisse à jure canonico in cap. cum haberet in fin. de eo qui duxit in Matr. &c. Cum igitur ibi dicantur alendi decem filii, quos Nobilis quidam Pessulanus habuerat ex sua Pellice, cum qua ipsi exprobratur diu cohabitasse etiam vivente Uxore, adeoque credibile est saltem aliquos tum temporis ex ea generasse, constat voluisse ibi Pontificem decernere etiam spurii subministranda esse alimenta; cum maxime Decretum Pontificis fundetur in pietate, æquitate, & jure natura-

li, quibus titulis Parentes debent alere filios. Neque his obstat cap. per venerabilem qui filii sint legitimi, dici ab Innoc. III. Spurios non solum à successione paterna, sed etiam ab alimentis legibus secularibus repelli. Non, inquam, hoc obstat, quia S. Pontifex non hæc dixit ad approbandum jus Civile in quantum potuerit decernere spurii deneganda esse alimenta, sed solum ad ostendendum spurios detestabiles esse & odiosos, non solum legibus Divinis, ut demonstrant auctoritates S. Scripturæ, quas ibi adducit, sed etiam legibus Humanis. Communiter proinde docent Theologi & Canonistæ de jure Canonico spurios omnino à Patre præstanda esse necessaria alimenta, ut videre est apud Barbosam in Collectan. in d. cap. per venerabilem n. 51., & in collect. in dict. Auth. ex complexu n. 26. C. de incert. nupt., & apud Ricc. in Collect. decis. collect. 97. p. 10. cap. 1099. & 1212.

Item præfatis non obstat Constitutio S. Pii V. incip. Quæ Ordini, quæ est 117. hujus Pontificis, qua revocantur omnes facultates testandi & disponendi de bonis Ecclesiasticis, & etiam quoad Clericos de bonis patrimonialibus in favorem quorumcumque illegitimos. Dicendum etenim est tantum Pontificem solum intellexisse remove quascumque speciales facultates, non verò quòd ex pietate, lege naturali, & jure Canonico illegitimis debetur, adeoque noluisse interdicere illis dare alimenta; contrarium etenim cogitare de illo Pontifice non est, ait Rota dec. 747. n. 12. p. 4. Diversi.

Quoad excessum autem alimentorum, quem Ecclesiasticus, de quo in casu, tribuit filiis spurii, ego in primis observabam materiam alimentorum esse favorabilem, quapropter aliquem moderatum excessum in subministrandis alimentis non fuisse damnatum; unde in materia alimentorum ampliationem admittit Rota, quamvis aliqua intercederet superfluitas, ut videre est apud Rubeum dec. 194. à v. 24. Secundò, dicebam alimenta spurii esse subministranda juxta ipsorum statum, adeoque non esse necesse ut spurii solum secundum naturæ necessitatem concedantur: Sanchez in consil. l. 4. c. 3. dub. 34. Ex hoc autem inferitur, quòd si filius ratione patris in dignitate constituti, non sit adnumerandus inter viliores personas, neque etiam ipsi omnino vilia sint suppeditanda alimenta. Item alenda est ipsius Uxor, quamvis Patre reluctante, eam duxerit; alendi sunt ipsius filii, & Famili, quoties has habere personas conveniat statui ejusdem spurii, itemque non habeat quomodo illas alat. Dum verò ex quacumque ratione magnus fuisset excessus in alimentis præstandis spurii, puto à Patre illicitè factum esse, dum id ex aliqua alia ratione non potuerit cohonestari; nam leges etiam Canonice interdicunt Ecclesiasticis quocumque dare filiis spurii, & solum id permittunt quoad necessitatem alimentorum.

Sicuti dictum est Patrem non solum posse, sed etiam debere alimenta spurii præstare, dum per se facere non potest; ita etiam dicendum Patrem debuisset constituere dotem filia spuria, quamvis id neget Fagund. in Decal. l. 4. cap. 1. v. 7. & cap. 17. n. 9. At contrarium omnino est affirmandum, nam cap. cum haberet de eo qui in Matr. &c. non solum dicitur providendum filiis spurii de alimentis, sed etiam subministranda omnia necessaria pro modo facultatum; inter necessaria autem respectu filia computatur dos, ut ex leg. 1. ff. Sol. Matr., & ex Auth. res qua communia de legat. neque enim eà carens potest nubere, & non nubendo, forte turpiter viveret. Ex hac ratione dicendum etiam est majorem necessitatem esse de constituenda dote filia spuria, quàm de præstandis alimentis, propter periculum nempe incontinentiæ, quod imminere potest, si manere debet inupta; adeoque

si Pater filii spurie præstare debet alimenta, multo magis debet præstare dotem. Ita magis communiter DD. videndi in *Collect. ad cap. cum habet cit. n. 10.* Et præcisè quoddam etiam post Constitutionem S. Pii V. Clerici teneantur alimenta filiis spuris præstare, & in eorum favorem ex causa alimentorum & dotis disponere possint de bonis patrimonialibus, & in subsidium etiam de ipsis fructibus & redditibus Ecclesiasticis, tradidit *Rota. decis. 747. à n. 12. p. 4. Diversif. Sard. de alim. tit. 1. q. 10. n. 29.* alique quos refert & sequitur *Barbosa loc. supra cit. n. 6.* Quod si Pater tradiderit spurie dotem excedentem, seu inofficiosam, tunc certè illicitè operatur, utpote operans in fraudem legis, quæ solum concedit dare spuris alimenta, & filiabus dotem loco alimentorum. Dum proinde ita excedit in assignanda dote, ut quod tribuit, notabiliter supergreditur quæ danda erant loco alimentorum, utique illicitè dat, utpote quia operatur contra Leges. An verò à filia vel ipsius Marito restituendus sit excessus dotis, videri potest apud *Sanch. in Consil. l. 4. cap. 3. dub. 39.*, & apud *Boss. de aliment. oblig. cap. 6. §. 8.*

Descendendo modò ad loquendum de his, quæ Pater donavit spuris, non fuisset ex hoc redarguendus, quando donatio fuisset remuneratoria. Etiam igitur admisso prohibito esse à jure Patri, ne etiam titulo donationis aliquid spuris impertiat, id intelligendum non esset de donatione remuneratoria; nam hæc non est rigorosa donatio, sed remuneratio. Ita quamvis ex jure nulla sit donatio, quæ intervenit inter virum & uxorem; nihilominus valida dicitur quæcumque donatio remuneratoria fiat inter eos: *Sanch. de Matr. l. 6. disp. 6.* Verum tamen est, quòd ut donatio sit remuneratoria, debuit fieri ex talibus meritis, seu famulatu, ad quæ Donatarius non teneretur; neque enim remuneratio propriè cadit super id, quod aliàs debitum est.

Ubi verò donatio non fuerit remuneratoria, neque Pater potuit donare, neque filius spuris recipere, aut retinere donatum; nam leges expressè prohibent aliquid dare spuris, sive ab intestato, sive ex testamento, sive ex donatione, ut clarè constat ex leg. *si quis incesti C. de incest. nupt. & ex leg. 1. C. de natural. liber.*, & specialiter quoad Clericos, quòd Clerici nihil tribuere possint hujusmodi filiis vel etiam ex ipsis bonis patrimonialibus, expressè sancivit S. Pius V. in *Consil. supra cit.* Hinc spurios spuriaque restituere, debere quod habuerint à Patre titulo donationis communis tenet sententia, utpote quia leges non solum id in poenam ipsorum sanciverint, sed etiam illos voluerint incapaces ita tradita possidendi. Ita communiter DD. apud *Sanchez in Conf. l. 4. c. 3. dub. 19.* Ubi etiam reprobat opinio illorum, qui dicebant, quòd quamvis spurii Clericorum, vel Religiosorum sint incapaces aliquid recipiendi ex bonis paternis ultra alimenta sive ex testamento, sive ab intestato, sive donatione inter vivos, permittebant tamen spuris Sæcularium aliquid recipere donatione inter vivos à Patre. Improbabilis ergo dicitur, & falsa ista sententia, cum adsint Leges, quæ nulla facta distinctione omnibus spuris has donationes fieri nolint. Insuper advertendum, quòd ubi Ecclesiasticus habens filios aliquam faciat dispositionem de suis bonis, contra id quod disponitur in *Consil. S. Pii V.*, vult quòd neque ipsi qui aliàs essent capaces obtinendi quæ ipsis donat &c. possint facere sua etiam titulo præscriptionis &c.

Solum ergo posse habere aliquid à Patre etiam ex testamento, permittitur filiis naturalibus, pro quibus intelligo omnes illos, qui procreati sunt ab iis, inter quos tempore conceptionis, aut na-

tivitatibus poterat esse legitimum matrimonium, ut ex cap. *ex tanto qui fil. sint leg.* Si desint ergo filii legitimi & Uxor, hos posse succedere Patri ex testamento, tradit *Boss. de alim. cap. 6. n. 157. & n. 178. in fin. ex Paleot. de Notb. cap. 46.*

Videamus modò an iste Pater potuerit Spurium, & Spuriam suis bonis, indirectè adjuvare, instituen- do suos hæredes uxorem spurii, & Maritum spurii. In hac igitur quæstione, præscindendo à Constitutione S. Pii V., non improbabiler sustineri posset id licitum fore, quamvis multi relati à *Sanchez in Conf. l. 4. cap. 3. dub. 42. n. 2.* illicitum dicant, cum intervenire videatur fraus in legem, eò quòd idem videatur esse, ac si Pater per interpositam personam propria bona filio, filiaque tribueret. Contrarium nihilominus etiam ut probabilis sustinet *Sanch. loc. citato*, quem sequitur *Bossius de alimentis cap. 6. n. 216.*, & id probant arg. l. ult. ff. de his, quibus, vel indignis; & etiam quia leges odiosæ, & pœnales non sunt extendendæ, sed strictè restringendæ ad simplicem casum, quem expriment; & cum id ex jure faciendum sit, non videtur fraus committi in legem, ubi non attendatur extra casum strictè, & limitatè sumptum, qui in lege continetur. Hac ratione idem *Bossius* paulò ante n. 113, & 114. dixerat posse Patrem hæredem instituire illam personam, cum qua ipsius Spurium contraxerat Societatem, ut ita saltem dimidia hæreditatis pars ad Spurium perveniat.

Quæ tamen supra dicta sunt de Patre instituen- te suos hæredes uxorem sui spurii, ac suæ filia Maritum, ad summum admitti possunt respectu Patris Sæcularis, qui ex damnato coitu ipsos filios habuerit. Ubi verò recepta sunt citata Constitutio S. Pii V. omnino id illicitum est respectu Personæ Ecclesiasticæ, nam huic omnino interdicit aliquid etiam de bonis patrimonialibus modo præfato favore spuriorum disponere. En ipsius verba, quæ habentur §. 4. *Dehinc verò districtè prohibemus, ne talia sive in prædictis illegitimis utriuslibet sexus, sive in illorum conjuges, sive ipsorum Parentes, filios, descendentes, ascendentes, vel alios cognatos, sive defunctis, sive viventibus illegitimis, etiam pauperatis, dotis, aut alterius cuiuscumque pii operis intuitu fiant, neve ipsi unquam in rebus, bonis, pecuniis, juribus, jurisdictionibus, & actionibus prædictis, sive totis, sive in parte succedant, aut illa ad ipsos, quavis dispensatione suffultos, etiam per prædictum circuitum deveniant, neve de eis ullum alium, seu alios concessio, donatio, translatio, alia- ve dispositio fiat, ut alia bona similia, vel dissimilia, illegitimis, aut aliis supradictis concedantur.*

Ultimò, examinandum erat, an iste Ecclesiasticus ita potuerit aliquem hæredem instituire, ut ipsum gravaret ad dandam suam hæreditatem spuris, & an hæres ita gravatus verè dare teneretur. Nil autem illicitum certè intervenire dicendum esset, quoties non ea lege hæredem instituis- set Amicum, ut spurio suam restitueret hæreditatem, neque hic fidem præstitisset de ita faci- endo, sed solum hæredem instituisset Amicum, eò quòd fiduciam haberet ab ipso, suo filio spurio hæreditatem esse restituendam. Sicut autem in tali casu dubitari non potest Amicum verè fieri Dominum hæreditatis, ita certum esset integrum illi esse eam spurio dare, eamque spurium posse recipere, quia solum recipere non potest à Patre, non verò ab alio vero Domino.

At supposito etiam Patrem Ecclesiasticum instituisse Amicum hæredem cum explicito gravamine, ut postea hæreditatem filio spurio daret, mihi saltem quoad aliqua valde probabilis opinio *Sanchez in Consil. l. 4. cap. 3. dub. 20.* videbatur, qui asserit quòd hæres ita institutus potest habere hæreditatem,

&

& quòd possit recipi ac retineri à spurio, si ipsi tribuatur. Pro hoc probando, recolenda sunt quæ dixi *tr. 21. q. 2. cap. 2.*, de differentia, quæ intercedit inter conditionem & modum. Condicio itaque taliter se habet in quocumque contractu, ut pendeat ab adventu ipsius consensus contrahentium, adeoque non est perfectus contractus, quoadusque adveniat conditio. E contra ante modum datur perfectus consensus contrahentium, & proinde ante ipsum substituitur contractus, cui advenit modus, exequendo nempe gravamen in contractu impositum. Dum igitur Ecclesiasticus, de quo sermo est, instituit hæredem Amicum, in juncio ipsi gravamine, ut hæreditatem deti spurio, jam intelligo ipsum Amicum esse verum hæredem, quamvis cum præfato gravamine. Et quamvis gravamen ad executionem non demandetur, non desinit actus esse validus; & ita, ut observat *Sanch. cit.*, non amittit civilitatem ille, qui factus est Civis, dummodo aliquid solvat, si postea non solvit; nec nulla dicitur collatio alterius Beneficii, facta cum obligatione ponendi in primo substitutum, si id non adimpleatur. Eò ipsò autem quòd sit verus hæres, cum sit verus Dominus illius hæreditatis, quis impedit ut non possit spurio dare, vel spurium recipere? Certè tunc non accipit hanc hæreditatem à Patre, vel à voluntate efficaci Patris, sed ab Hærede ab ipso instituto, & ab ipsius voluntate, cum liberè consenserit in danda eidem hæreditate.

Præfata dicta sint attendenda legum dispositione. Cæterum attendenda Constitutio S. Pii V. nullatenus præfata licitè & validè fieri possunt, cum de- creverit, quòd illegitimi nullatenus in bonis Patris Ecclesiastici, sive proximi, sive per interpositas personas, atque quomodocumque succedere, aut illa aliàs ad eos etiam per quemcumque circuitum multiplicatarum in alios capaces Successorum, ullo modo possint devenire.

CONSILIUM XXIX.

ARGUMENTUM.

Non aliis, sed solis Doctoribus in Sacra Theologia, vel Jure Canonico licet aperire &c. literas Sacre Pœnitentiariæ, si habeant hanc clausulam *Magistro in Theologia, vel Decretorum Doctori.* Nihilominus ex privilegio competit cuicumque Religioso.

SUMMARIUM.

- 1 Facti Series.
- 2 Nullus quantumvis doctissimus potest aperire, & exequi literas S. Pœnitentiariæ, si non obtinuerit lauream Doctoratus vel in S. Theologia, vel in jure Canonico.
- 3 Neque etiam aperire possunt Licentiatii in S. Theologia.
- 4 Facultas aperiendi &c. literas Pœnitentiariæ conceditur Doctori in S. Theologia &c. ratione Dignitatis.
- 5 Magistri in S. Theologia, si non sint Doctores, non possunt præfatas literas aperire.
- 6 Id concessum fuit Confessoribus Societatis Jesu de licentia Generalis, vel alterius Superioris ab eodestignatis.
- 7 Gregorius XIII. concessit Societati Jesu quadam privilegia privative ad alias Religiones.

8 Alii Pontifices privilegia Societati concessa ad alias Religiones extenderunt.

9 Quod Antecessores prohibuerunt, pœsumt Successores concedere.

10 Quando adest eadem ratio, qua primò concessum est privilegium, idem ratione communicationis conceditur privilegium, quodcumque illud sit.

11 Quacumque privilegia Regularibus concessa, sunt favorabilia, & latè interpretanda.

12 Conveniebat Confessoribus Societatis non posse aperire literas Pœnitentiariæ sine Generalis licentia.

13 Id non attendendum à cæteris Religiosis.

Cum juxta stylum ordinarium S. Pœnitentiariæ, ipsius literæ aperiendæ sint à Discreto Viro Confessori Magistro in Theologia, vel Decretorum Doctori ex approbatione ab Ordinario, specialiter ab ipsarum latore eligendo, ortum fuit dubium an simplex Religiosus electus ab ipsarum latore, verè doctus, tam in Theologia, quàm in Sacris Canonibus, potuerit easdem literas exequi.

Certè quicumque Religiosus, quantumvis doctissimus, non poterit exequi literas S. Pœnitentiariæ, si præcisè attendatur quid in rigore significet prædicta clausula in iisdem literis apposta. In vi ergo præfata clausula Executor literarum S. Pœnitentiariæ debet esse Magister, & Doctor in S. Theologia, quales sunt, qui tales creantur in aliqua Universitate; & aliquibus in locis vocantur Magistri, in aliis verò Doctores S. Theologiæ, adeo in præfata materia Magister, & Doctor in Theologia sint Synonyma; *Sanch. l. 8. de Matr. disp. 34. num. 5.* *Gobath. in Quinar. tract. 5. cap. 37. numer. 155.* Quòd si non sit in S. Theologia Magister, aut Doctor, debet saltem esse Doctor Decretorum, nempe Juris Canonici.

Hinc bene deducitur, quòd, attendè præfata clausula, qui reipsa non est insignitus in publica aliqua Universitate, vel Academia lauream doctorali, non potest, nec validè exequi literas S. Pœnitentiariæ, adeoque si dispensaret in aliquo impedimento dirimente, Matrimonium in vi talis dispensationis contractum, omnino nullum esset: *De Just. l. 1. cap. 8. à num. 95.*, *Sanch. l. 8. disp. 34. à num. 5.*, *Gobath. cit. à num. 156.*, *Pontius de Matr. l. 1. cap. 21. §. 1. n. 13.*, *Lezan. V. Litera Apostolica.* Ratio autem de se clara est, quia Delegatus debet esse effectivè Magister, seu Doctor in S. Theologia, vel Doctor in jure Canonico; qui ergo effectivè talis non est, verè non est ad dispensandum Delegatus, & ita invalidè dispensaret.

Hinc communiter reprobat *Engel in Manual. Paroch. p. 3. cap. 2. §. 1. n. 16.*, qui vult Licentiatos, eos nempe, qui sunt examinati, & approbati, sed Doctoratus insignia non receperunt, posse aperire, & exequi literas S. Pœnitentiariæ. Quamvis igitur Licentiatii in doctrina pares Doctoribus habeantur, & etiam in favorabilibus nomine veniant Doctorum; nihilominus id intelligitur quoad ea, quæ competunt Doctoribus ratione exercitii, non ratione dignitatis: potestas autem dispensandi non competit illis nisi ratione dignitatis: *arg. cap. Statutum de rescrip. in 6.*, *Sanch. cit. n. 8.* Addendum quòd cum agatur de valore Sacramenti, nullatenus est discendum à communi opinione.

Ex præfata communi doctrina communiter etiam inferunt Theologi supra citati, attendè clausulam ab initio allegatam, nullatenus Professores, & Rectores Regulares, qui juxta Religionis Statuta vocantur Magistri, vel Doctores in S. Theologia, posse exequi literas S. Pœnitentiariæ, quia revera non obtinuerunt lauream Doctoratus in aliqua Universitate, ut ex vi ejusdem clausulae obtinere debuissent.

sent. Remanet modò videre, an simplices Religiosi aperire possint, & exequi literas S. Pœnitentiariæ in vi alicujus privilegii.

Sciendum igitur est Gregorium XIII. 3. Aprilis 1581. quibuscumque Confessariis Societatis Jesu privilegium tenoris sequentis concessisse: *Posunt Sacerdotes Societatis Jesu designati per Prapostum Generalem, aut de ejus licentia per alios Superiores Societatis, & à locorum Ordinariis approbati, etiam si nullo gradu sint insigniti, aperire literas Sacrae Pœnitentiariæ destinatas Magistris in Theologia, vel in jure canonico Doctoribus, & auditis confessionibus recurrentium ad ipsos, impostâ illis pœnitentiâ in literis expressâ, vel de jure infligendâ, eos absolovere, ac in foro conscientie quascumque sibi verba, vel scripto commissas absolutiones, dispensationes, & pœnitentiarum insunctiones excipere, & exequi.* Dubitari autem aliquibus posse videbitur, an alii Regulares fruuntur tali privilegio, quia Societas Jesu quædam habet privilegia cum clausula, ne illis per communicationem alii Mendicantes fruuntur.

Verùm quamvis concessum fuisset dictum privilegium cum clausula præfata, quod non credo, omnino apud me certum est posse quemcumque Religiosum quæ ac Confessarium approbatum Societatis Jesu, maxime de sui Generalis licentia, vel alterius Superioris, cui Generalis concesserit facultatem talem impetrandi licentiam, posse aperire, & exequi literas S. Pœnitentiariæ, directas Magistris in Theologia, vel Doctoribus in jure Canonico. Ratio est quia, quamvis Gregorius XIII. & quidam alii Pontifices concessissent privilegia, quæ soli Societati Jesu convenirent privativè ad alias Religiones; nihilominus alii posteriores Pontifices amplissimam omnium privilegiorum etiam Societatis Jesu communicationem concesserunt; ita etenim concessit Gregorius XIV. Cisterciensibus, & Cruciferis, ut patet ex ipsius *Constit. incip. Illius qui &c.*, quæ est 17. hujus Pontificis. Item Clemens VIII. in sua *Constit. incip. Ratio Pastoralis &c.* edita an. 1597. & quæ est 51. hujus Pontificis, concedit Ordini Seraphico omnia, & singula privilegia quibuscumque, & quomodocumque concessa, non obstantibus quibusvis clausulis, quibus privilegia incommunicabilia redderentur, sicut legere est in dicta Constitutione, adeo ut nullum sit privilegium etiam Societati Jesu specialiter concessum, quo Ordo Seraphicus non fruatur. Nemo autem dubitare potest potuisse posterior es Pontifices incommunicabilia velle privilegia, quæ Antecessores incommunicabilia deolvere; cum etenim par in parem non habeat imperium, ut etiam dicitur *cap. exiit S. Ceterùm de verbor. Signif.*, non potuerunt Antecessores manus Successorum ligare, quin aliter facerent ac sui Prædecessores.

Cum ergo etiam privilegia concessa Societati Jesu privativè quoad alias Religiones, voluerint Summi Pontifices comuniâ esse Cruciferis, Cisterciensibus, Ordini Seraphico &c. erunt etiam communia quibuscumque Religionibus participantibus privilegia horum Ordinum, atque hanc communicationem puto nulli, vel paucis ex approbatis Religionibus deesse.

Neque dicendum, concessa communicatione aliquorum privilegiorum, non intelligi concessam communicationem privilegii specialis, maxime si alicui tertio sit præjudiciale, cum etenim hoc valde sit exorbitans, non videtur comprehendi in generalibus concessionibus. Contra igitur primò est, quia in præfatis non agimus de privilegio, quod juri alicujus tertii præjudicet. Deinde vera regula ad videndum, quando ex vi communicationis aliquod privilegium communicatum intelligatur, ea est, quod consideretur an pro concedendâ, communicatione eadem

militet ratio, qua primò concessum est tale privilegium; si etenim concessum sit intuitu Religionis, laboris, doctrinæ &c., hæc ratio verificatur in Ordine ad quoscumque Religiosos; unde bene ad eos extenduntur talia privilegia, quamvis singularia videantur. Porro si Pontificum concessiones attentè perlegantur, saltem ut plurimum ex præfatis generalibus causis concessæ videbuntur.

Addendum ex dictis *tr. 3. quest. ult. cap. 3. quas. 3.* privilegia Regularibus concessa, etsi videantur esse contra jus commune, & contra jus tertii, verè non esse odiosa, sed favorabilia, adeoque admittere latam interpretationem. Hinc quodcumque privilegium quoad communicationem in privilegiis aliis concessis, nullum excludere dicendum est, quoties ratio illud concedendi, non adeo fuerit specialis, ut non aptetur nisi ipsi, cui concessum est.

Remanet autem observare quòd quamvis Religiosi Societatis Jesu uti non possint supradicto privilegio, nisi cum dependentia à Superiore Generali, vel altero Superiore ab ipso designato, id tamen non est necesse attendere alios Religiosos, qui participant Societatis privilegia. Ratio est quia, peculiare est Societatis Jesu, in qua regimen est veluti monarchicum, ut saltem res præcipuæ à Superiore Generali pendeant; atque ita privilegia non Societati, sed immediate ipsi Generali conceduntur, simulque participat privilegia aliis Religionibus concessa cum dependentia ab eodem Generali. Cum autem nil ex his in aliis Religionibus eveniat, respectu ipsarum quoad hoc non est attendendum quòd decernitur pro Religiosis Societatis. Insuper in communicatione privilegiorum non onera, sed privilegia communicantur; unde non est necesse alios Religiosos uti privilegio concesso Societati &c. cum dependentia à Generali &c. Ita pluribus citatis Salmaticensibus *tr. 18. c. 1. num. 105.*

CONSILIUM XXX.

ARGUMENTUM.

Quando licitum sit Judicibus augere pœnas, vel easdem minuere; & an semper mitiora debeant eligere, quando in ipsorum arbitrio est unam, vel alteram pœnam imponere. Examinatur etiam an liceat pecuniâ corrumpere Judices, à quibus immineret injusta sententia; sicut etiam an liceat illos Potentium precibus fatigare.

SUMMARIUM.

- 1 *Facti Series.*
- 2 *Princeps Supremus potest augere, vel etiam minuere pœnas, non attendendo id, quod leges statuerunt.*
- 3 *Etiam arbitrium Principis Supremi est à jure naturæ regulandum.*
- 4 *Judex Delegatus potest ex justa causa pœnam augere.*
- 5 *Arbitrium, Judicis Delegati non solum debet esse regulatum à jure naturali, divino, & jure Gentium; sed etiam à jure positivo.*
- 6 *Delictum, quod juxta leges, omnibus attentis, non sit pœnâ mortis puniendum, nullatenus à Judice Delegato potest tali pœna puniri.*
- 7 *Si ex aliqua circumstantia aggravetur, augeri potest*

potest pœna à lege statuta, non verò dixerit pœnâ puniri.

- 8 *Dum ratione alicujus circumstantia delictum, fiat alterius speciei, imponenda est pœna novo delicto correspondens.*
- 9 *Sicut ex justa causa potest Judex augere pœnam, ita & potest minuere, dum ita jura patiuntur.*
- 10 *Impuberes, & Committentes delicta ex magna ira, ex magno dolore, vel impetu amoris mitius puniendi sunt.*
- 11 *Alia dantur causa, ex quibus delicta mitius puniendi sunt.*
- 12 *Dum homicidium commissum sit cum talibus circumstantiis, ut juxta leges morte plectendum sit, ita à Judice inferiore puniendum est.*
- 13 *Nec ipse Princeps Supremus potest rigorem legum relaxare, quoties ex hoc præviderentur crimina multiplicanda, & facinorosi animosiores evajuri.*
- 14 *Dum est in arbitrio Judicis unam, vel alteram pœnam eligere, ordinariè loquendo, debet pœnâ mitiore punire.*
- 15 *Ab hac regula discedere debet, quoties ratio boni publici exposcat, ut puniat juxta pœnam graviores.*
- 16 *Si verè injusta imminet sententia, non est illicitum pecuniâ inducere Judicem ad justam pœnam decernendam.*
- 17 *Dum quis habet jus ad aliquod agendum, vel omittendum, potest permittere alterius peccatum, ut suum jus prosequatur, maxime si non prosequendo grave damnum pateretur.*
- 18 *In circumstantiis, in quibus Judex potest pœnam minuere, vel pœna ab ipsis pendeat arbitrio, licitè Potentes apud Judicem intercedunt.*
- 19 *Non licet petere à Judice subalterno ut puniat infra pœnas mitiores, quas leges de creverint.*
- 20 *Nec etiam licet intercedere apud Judicem ut mitioribus pœnis puniat Reum delicti scandolosi.*
- 21 *Nec pariter ut minuat pœnam pecuniariam, qua alicui ex jure sit applicanda.*
- 22 *Omnino abstinendum à precibus importunis cum Judice, qui facilè flectitur, seu muneribus corrumpitur.*

Cum Titius quendam occidisset, & deinde in manus Justitiæ incidisset, pœnâ capitali se damnandum timebat, eò quòd Judices se clarè expresserant, velle in eo puniendo augere pœnas quoad fieri posset. Stante igitur timore quòd Titius ad minus esset capite plectendus, ipsius Advocatus suadebat Consanguineis Titii, ut curarent pecuniâ remove Judices à rigidiorè pœna, qua Titium puniunt volebant. Nec in hoc aliquod adesse peccatum affirmabat, quia Judices criminales semper mitiora debent amplecti, & favere reis quantum patitur ipsorum arbitrium: quapropter cum injustè agerent volendo gravioribus pœnis Titium puniri, ajebat dare ipsis pecuniam ad eos removendos à voluntate augendi pœnas, quoad possent in punitione Titii, esse idem ac dare pecuniam pro impedienda injusta vexatione, quòd indubitanter licitum esse affirmabat. Cum nihilominus Consanguinei Titii nollent statim id facere, & scire vellent, quid sine peccato facere possent, sequentia fuerunt examinanda. Primò an Judices Criminales augere, vel minuere possint pœnas statutas contra Malefactores. Secundò, an in punitione criminum semper mitiora eligere debeant. Tertio, an supposito injustè velle aliquos damnare, possint pecuniâ removeri à proferenda injusta sententia; vel an demum saltem intercessionibus, & precibus Personarum potentium illos fatigare liceat, ut in mitiorem eligendam pœnam descendant.

Ut præfatis plenè responderem, distinguendum primò fuit inter Principem Supremum, & Judicem ab eodem Principe delegatum. Certè Princeps Supremus, qui vel novas leges condere, vel antiquas mutare potest, vel præter, aut supra pœnas impositas à lege novas addere, poterit etiam pœnis majoribus Reos punire, nec cogitur sistere intra limites pœnarum, quas jura antea lata statuerunt; ita etenim fert ipsius suprema potestas. Verum tamen est in augendis pœnis, vel etiam minuendis non posse habere pro ratione propriam voluntatem; quamvis etenim necesse non sit, quòd sibi proponat jura positiva pro regula sui arbitrii, nihilominus etiam arbitrium Principis Supremi regulandum est à jure naturali: & ita graviora delicta non potest velle puniri mitissimis pœnis, id etenim esset contra publicum bonum, quòd jus naturale vult neque à Supremo Principe lædi posse. Nec pariter velle potest delicta, quæ omnibus attentis, sunt levibus pœnis puniendi, gravioribus pœnis plectere, lex etenim naturalis dicitur iniquum esse crimina ex omni parte leviora gravibus pœnis punire. Si igitur Judex, qui pœnâ mortis voluisset plectendum homicidam, esset ipse, Supremus Princeps, poterat utique id facere, quamvis attento jure positivo, mitiori etiam pœnâ plecti potuisset, adeoque non fuisset locus inquirendi an pecuniâ redimi potuisset injusta vexatio.

Verùm cum quæstio, ut puto, esset non de Supremo Principe, sed de Judice ab eodem delegato cum plena potestate ad reos puniendos, adhuc dicendum erat fuisse in ipsius arbitrio ex justa causa, & à jure approbata pœnas à jure latas augere: *leg. & si severius, l. ex quibus caus. infer. err.* *leg. homicid. ff. de pœn., l. quid ergo S. Pœna gravior ff. de his, qui not. infam., l. quoniam frequenter, leg. fin. ff. ut lit. non contest., cap. 3. de Offic. Deleg., cap. fin. de transact., cap. si Clerici S. De adulter. de Judic. Et quidem cum delicta ex circumstantiis ipsorum delictorum, delinquentium, & locorum graviora, & atrociora fieri possint, *cap. sicut dignum de homic.*, cumque Legislatores non potuerint omnes has circumstantias vel prævidere, vel juxta eas pœnas statuere; ne leges in infinitum fere crescerent, necesse fuit omnes pœnas juxta facti, & personarum qualitates esse in arbitrio Judicis quoad eas augendas, vel minuendas: *leg. aut facta S. fin., leg. quid ergo S. Pœna gravior ff. de his, qui notant infam., Menoch. de arbitr. l. 1. q. 26. Farinacc. q. 17. n. 7.* Verum tamen est arbitrium Judicis delegati non solum debere esse regulatum à lege naturali, divina, & jure gentium, quibus jurebus etiam Princeps Supremus subditur, sed etiam à jure positivo: *Menoch. cas. 6. 7. 8 & 13.*, & maxime in criminalibus intelligitur concessum arbitrium non liberum, sed regulatum à lege; *cas. 77. num. 1. & 5.**

Cum hæc generaliter dicta extra controversiam sint, videndum modò est an sit in arbitrio Judicis ita pœnam augere, ut etiam ad inferendam mortem perveniat. In hoc igitur casu primò dicendum est, quòd si delictum per se non fuisset pœnâ mortis puniendum, & ratione alicujus circumstantiæ solum fuisset aggravatum, tunc non posset Judex Delegatus ex proprio arbitrio illud pœnâ mortis punire. Id bene deducitur ex paulo ante didis, quia nempe Judicis delegati arbitrium debet esse etiam à jure positivo regulatum; unde si ex tali jure vel communi, vel statuario, talis delicti species non est pœnâ mortis plectenda, nec mereri potest talem pœnam eò quòd adfuerit aliqua circumstantia aggravans delictum, sed solum pœna à jure imposita posset augeri: *Menoch. de Arbitr. l. 1. q. 26. num. 20. Farinacc. q. 17. n. 53.*, & alii apud ipsum. Hinc univèrsaliter dicitur Judi-

eam an arbitrandis poenis sequi debere quod solitum est, & ab eo non discedere: *leg. si quis verum ff. de custod. Reor., & l. i. C. de pet., l. 10. & Auth. subemus Cod. de Judic. §. 1.*, aliisque juribus citatis docet Panormit. in *cap. inter Ceteras de rescript. Menoch. de arbitr. l. 1. q. 14., Farinac. q. 17. num. 45.*

Ponamus exemplum in eo, qui commiserit in rixa homicidium, pro quo puniendo lex statutaria e. g. præscripserit exilium; certe Judex delegatus non potest hoc crimen penam mortis punire eò quòd in homicidio perpetrando aliqua circumstantia merè aggravans adfuerit; ut si e. g. homicida post primum lethale vulnus, aliud etiam in eodem rixæ calore inflixerit. Cum etiam stante hac circumstantia, verificetur homicidium fuisse in rixa commissum, non potest alià penam, quàm à lege contra tale delictum statutam puniri, quia non variatur species delicti. Solum ratione talis circumstantiæ poterit Judex exilium ad maius tempus prorogare, dum ex tali circumstantia delictum, seu homicidium fuerit intra eandem speciem gravius. At verò si circumstantia non solum aggravet delictum, sed talis sit, ut homicida ratione ejusdem aliud delictum specie diversum commiserit, tunc agenda est poena, pro ratione novi delicti, ut de se patet. Ita si quis in rixa occiderit Fratrem, non solum puniendus foret poenâ, quæ correspondet homicidio in rixa commissio, sed etiam poenâ, quæ correspondet novo qualificato delicto, consurgente ratione circumstantiæ personæ.

Quæ dicta sunt de augmento poenæ applicanda sunt ipsius diminutioni, quòd nempe eam Judex minuere potest, si minuatur ex justa causa à jure approbata; & si id non faciat, sed iusta causa peccat, & infamis evadit: *Jul. Clar. q. 85., Farinac. q. 17. numer. 6.* Hinc impuberes mitiori poena puniuntur, quia præsumitur non esse omnino doli capaces: *Menoch. de arbitr. cap. 319. numer. 1.* Mitius etiam punitur delictum in magna ira commissum, quòd enim sit calore iracundiæ, minori saltem dolo perpetratur: *leg. 2. C. de Dolo, & leg. Aut. factus §. Causa ff. de poen., leg. 2. §. Quar. ff. ad Turpil., can. si quis iratus 2. q. 3.* Hac ratione mitius etiam punitur, qui delinquit iusto dolore permotus, cum tunc non habeat plenam cognitionem, & difficile sit magum dolorem temperare: *leg. adulterium §. Imperatores ff. de adulter., leg. Gracchus C. eod.* Hucusque dicta applicanda sunt peccanti ex inordinata amoris passione, nam impetu amoris captus agit velut ebrius. Aliæ dantur causæ ad mitius puniendum delictum, quamvis eandem ratione delictum hand dici possit minus grave. Tales sunt lapsus longi temporis, consuetudo legitime introducta, spontanea criminis confessio, nobilitas, excellentia in arte, meritum in Republicam &c. de quibus omnibus diffusè agit Farinaccius in *Prax. Criminal. p. 3. tot. lib. 3. de poenis temperandis.*

Ex prædictis facile est respondere ad id quod principaliter inquiritur in casu; & dicendum quòd si homicidium à Titio perpetratum fuerit cum aliquibus circumstantiis, quæ potius agravarent delictum, atque si tales intercedant circumstantiæ bene poterit Judex juxta municipalia Statuta usque ad mortem inclusivè ipsum condemnare, nullam illi facit injuriam, nam tunc plenum jus habet poenas augendi; immo & ita facere debet, nam Judex inferior, cum careat potestate in legibus dispensandi, debet juxta eas judicare, & poenas ab ipsis latas applicare, nisi adsit iusta causa eisdem minuendi, ut jam dictum est: *D. Th. 2. q. 67. art. 4* quem sequuntur Salmanticenses *tr. 29. cap. 1. punct. 3. num. 30.* & communiter Theologi. Quòd verò nulla esset causa minuendi poenam ex eo constabat,

quòd opponebatur Titium homicidium commississe non in rixa, sed animo pacato, & cum plena advertentia, adeoque fuerit ex omni parte voluntarium.

Immo putarem nec ipsum Principem Supremum multoties posse in similibus casibus poenam à lege infligam auferre. Non nego igitur non posse Principem Supremum, utpote qui est supra legem, poenam à lege taxatam minuere, vel auferre; & id etiam ad exercendam clementiam erga Subditos. At cum etiam ipsius arbitrum juxta jus naturale necesse sit regulari, statim constat non posse indulgentiam erga Subditos exercere, quoties nocere possit bono communi, eò quòd nempe maleficia erunt frequentiora, ac homines scelesti fient insolentiores. Hinc si eò quòd parceret furibus, homicidis, aliisque malefactoribus, appareat homines scelestos non deterrendos, & crimina multiplicanda, non potest Princeps Supremus clementer cum Scelestis agere; *Princeps*, ait S. Thomas loco supra citato, *qui habet plenariam potestatem in Republica, si ille qui passus est injuriam, velit eam remittere, poterit eum licitè absolvere, si hoc publica utilitati viderit non esse nocivum.*

Exinde autem major consurgere poterat difficultas, quia nempe Rei Advocatus affirmabat potuisse Judicem absque læsione legum, poenam mortis relicta, mitiorem eligere, cum videretur Statutum loci alternativam in poenarum electione eidem Judici concedere. Hoc stante affirmabat saltem ex hoc capite injustè acturum cum Reo, quoties relicta mitiore, capitalem poenam elegerit. Et quidem, quamvis Menochius *de Arbitrar. q. 85. n. 3.* putet quòd quando sunt duæ poenæ alternativæ à lege taxatæ, Judex non de præcepto, sed solum de consilio debeat mitiorem eligere, nihilominus magis communiter docent Theologi mitiorem esse de præcepto eligendam; quapropter S. Thomas *2. q. 68. art. 4. ad 2.* ait: *Miseriordia Judicis habet locum in iis, quæ arbitrio Judicis relinquuntur, in quibus boni viri est, ut sit diminutivus poenarum &c.* Ita etiam ex eodem jure faciendum manifestè colligitur; nam juxta regulam *49. Jur. in 6.* habetur quòd *In Penis benignior interpretatio facienda est, & leg. factum ff. de reg. jur. dicitur: Factum in penalibus causis benignius interpretandum est.* Et ratio ea esse videtur, tum quia decet hominem imitari Deum Misericordem, qui punit citra condignum: tum quia cum etiam Malefactores, tanquam nostri proximi sint amandi, convenit in Judice Misericordiam apparere, etiam quando necessariò debet illos punire.

At etiam hanc fere communem doctrinam dicendum est eam pati limitationem, quam supra innui, nempe nec posse, nec debere Judicem mitiorem poenam eligere, quoties ita necesse foret ad compescendos Malefactores; nam tunc ratio publici boni, cui potissimum Judex attendere debet, aliud exposcit. Atque ita omnino dicendum videtur; nam si semper in poenis alternativis Judex deberet mitiora eligere, frustra diceretur unam, vel alteram eligere ab ipsius arbitrio pendere. Ita etiam *Exod. 22.* dicitur non permittendum Malefactores vivere; *Maleficus non patieris vivere;* eo quòd si aliquando, omiſsa indulgentiâ, rigorosè non puniantur, sensum multiplicentur, ac nova graviora perpetratur delicta. Ita etiam *leg. respiciendum ff. de poen.*, ubi hæc habentur: *Respiciendum est Judicanti, ne quid aut durius, aut remissius constituat, quàm causa deposcit: nec enim aut severitatis, aut clementia gloria affectanda est, sed perpenſo judicio, prout quæquæ res exposulat, statuendum est. Plane in levioribus causis proniores ad lenitatem Judices esse debent, in gravioribus, tamen severitatem legum cum aliquo tempe-*

vamento benignitatis subsequi. Ex hoc autem constat, quòd si agebatur de homicidio plene voluntario, quòd delictum, ut severè puniatur, valdè expedit publico bono, non sufficienter probabat Rei Advocatus cum eodem Reo injustè agi, quamvis Judex mitiorem nollet poenam eligere.

Supposito autem plene constare, quòd Judex rigidiorem poenam eligendo injustè ageret cum Reo, tunc puto consanguineos ipsius experiri potuisse, an sibi daretur pecuniâ ipsius animum in mitiora flectere, quamvis, de hoc obtinendo ob ipsius integritatem penè desperarent. Ratio est quia, ex jure redimendi periculum vitæ concedi tunc etiam justè ad mortem damnato corrumpere Custodem, ut possit à carcere fugere, ut dixi *tr. 13. q. 3. cap. 2. quas. 8.* multò ergo magis poterit quis pecuniâ corrumpere iniquum Judicem, à quo quis est injustè graviter puniendus, nam tunc non solum operatur ex jure quod habet avertendi à se grave malum, sed etiam ad redimendam injustam vexationem. Nec refert dicere oblatione pecuniæ allici Judicem ad aliquid, quòd non potest facere sine peccato; neque etenim potest acceptare pecuniam, ut desistat à sententia, à qua sine pecunia deberet ex vi sui officii desistere. Contra etenim est quia, dum quis solum intendit prosequi proprium jus, à quo prosequendo non potest sine gravi incommodo cessare, licet offerre alteri occasionem faciendi aliquid, quòd non potest facere sine peccato. Ita licitè, maxime in urgenti necessitate, offertur pecunia iniquo Ministro injustè deneganti Sacramenta; offerens enim pecuniam, cum solum intendat promovere suum jus, intelligitur dumtaxat permittere peccatum, quòd Minister in acceptatione pecuniæ non potest non committere. Universaliter verum esse videtur, quòd dum aliquis jus habet ad aliquid faciendum, vel omittendum, maxime si deberet ab his cessare cum gravi incommodo, possit ab altero exposcere, quòd aliàs de sua natura esset indifferens, quamvis hic, & nunc ab eo fieri non possit sine peccato. Cum etenim ex una parte exposcatur, quòd de se non esset malum, & ex alia jus habeatur ad illud præstandum, jam non adest obligatio alterius peccatum impediendi. Hinc quamvis non fieri possit Usurario solutio usurarum sine ipsius peccato, nihilominus supposito me jurasse soluturum, debeo solvere, atque ipsius peccatum permittere, quia tunc ex alio jure facienda est talis solutio. Id patet *ex cap. Debitores de jurejur.*, ubi hæc habentur: *Debitores ad solvendas usuras, in quibus se obligaverant, cogi*

non debent. Si verò de illarum solutione juraverint cogendi sunt Domino reddere juramentum. Et loquendo de pecunia danda Judici, à quo imminet injusta sententia, quamvis iste accipere non possit sine peccato, magis communiter licitum esse affirmant Theologi: *Molin. de Just. tom. 1. tr. 2. disp. 88. num. 3., Sanchez. l. 3. Consil. cap. unic. dub. 3. num. 3., Lugo de Just. disp. 33. num. 136.* ac pluribus citatis Farinaccius in *Prax. Crimin. part. 3. q. 111., ar. 7. à num. 119.*

Quòd si dum timetur aliquem injustè graviore poena damnandam, licitè inducitur Judex mediante pecuniâ ad mitiorem poenam decernendam, multò magis licitum erit mediante intercessionibus Virorum Potentium curare, ut Judex ab injusto rigore discedat. Si verò non constat de injustitia Judicis, dum in puniendo Reo vult gravio rem poenam eligere, non semper licitum est Potentium intercessionibus adhibere. Utique licitum erit, si delictum sit dubium; vel si non sit dubium, nihilominus tales sint circumstantiæ delicti, ut bene possit Judex illius poenam minuere. Idem dicendum, si verò poena sit arbitraria. In his casibus nemo negabit licitum esse quacumque intercessionibus curare, ut mitiora Judex amplectatur; nam verè debet in his casibus mitiora amplecti. Dum verò constat de delicto, quæcumque ratio adsit pro poena minuenda, nemo potest intercedere apud Judicem, ut puniat etiam infra poenas magis mites, quas leges decreverunt; solius etenim Principis Supremi est in legibus dispensare. Item pessimè agunt Potentes, dum intercedunt apud Judicem, ut mitius agat cum Reo delicti scandalosi, & atrocioris, quòd proinde expedit bono publico, ut graviter puniatur; sicut enim non possunt tunc Judices à gravioribus poenis discedere, etsi de poena mortis infligenda agatur, ita exorari non possunt, ut cessent à morte Reo infligenda. Nec pariter licet intercedere pro Reo poenâ pecuniariâ damnando, quæ sit applicanda particulari personæ; nam tunc intercessio esset contra justitiam, & cederet in damnum tertii. Demum, si Judex facile flectitur, vel muneribus corrumpitur, Intercessor omnino abstinere debet à precibus importunis, & candidè se exprimere, quòd nil aliud, nisi justum, & quòd fieri potest sine peccato, exposcit. Qui alta ratione cum his Judicibus se gerat, videbit facillimè Reos absolvi, adeoque & in dies crescere Malefactores; sicut etiam justitiam facillimè nudinari &c.

F I N I S.

I N D E X

T O M I P R I M I

TRACTATUUM, QUÆSTIONUM, ET CAPITUM.

TRACTATUS I.

DE ACTIBUS HUMANIS.

QUÆSTIO I.

De Conscientia.

- CAP. I. Quid sit Conscientia; & qualem inducat obligationem. pag.1.
- CAP. II. De Conscientia Opinativa; five de opinione probabil. pag.2.
- CAP. III. De Conscientia dubia. pag.5.
- CAP. IV. De Conscientia Scrupulosa. pag.6.

QUÆSTIO II.

De Voluntario & Involuntario.

- CAP. I. Quid, & quotuplex sit voluntarium; & quando effectus pravus censetur nobis voluntarius, seu imputabilis. pag.8.
- CAP. II. De vi, concupiscentia, & metu, quatenus opponuntur Voluntario. pag.10.
- CAP. III. De Ignorantia; & quatenus opponatur voluntario. pag.11.

QUÆSTIO III.

De Bonitate, & Malitia Actus Humani.

- CAP. I. Quis sit Actus Humanus; que ejus bonitas, & malitia; & unde desumenda. pag.12.
- CAP. II. De Bonitate, & Malitia Actus externi. pag.14.

TRACTATUS II.

DE PECCATIS.

QUÆSTIO I.

De Peccatis in communi.

- CAP. I. Quid sit Peccatum; & quotuplex. pag.16.
- CAP. II. De Distinctione specifica, & numerica peccatorum. pag.20.
- CAP. III. De Delectatione Morosa. pag.22.

QUÆSTIO II.

De Vitiis Capitalibus.

- CAP. I. De Superbia, ejusque Filiabus. pag.25.
- CAP. II. De Avaritia, & Luxuria, ejusque Filiabus. pag.27.

- CAP. III. De Ira, ejusque Filiabus. pag.28.
- CAP. IV. De Gula, ejusque Filiabus; & Ebrietate. pag.29.
- CAP. V. De Invidia; & Acedia. pag.31.

TRACTATUS III.

DE LEGIBUS.

QUÆSTIO I.

De Lege in Communi.

- CAP. I. Quid sit Lex; & que ejus Conditiones. pag.34.
- CAP. II. De multiplici Divisione Legis. pag.35.
- CAP. III. De Potestate Legislativa. pag.40.
- CAP. IV. De Promulgatione, & Acceptatione Legum. pag.43.
- CAP. V. De Materia Legis Humanæ; & quomodo adimplendum sit quod præcipit. pag.44.

QUÆSTIO II.

De Obligatione Legis Humanæ.

- CAP. I. Quam obligationem inducat Lex Humana. pag.46.
- CAP. II. De Lege poenali, ejusque obligatione. pag.48.
- CAP. III. De Legibus fundatis in præsumptione, & fitione Juris, earumque obligatione. pag.51.
- CAP. IV. De Lege irritante, ejusque obligatione. pag.52.
- CAP. V. De Lege Dubia, ejusque obligatione. pag.54.
- CAP. VI. De Apponente impedimentum Legi adimplenda. pag.55.

QUÆSTIO III.

De Subjecto Legum Humanarum.

- CAP. I. Quinam teneantur ad observantiam Legum, & præcipue Ecclesiasticarum. pag.56.
- CAP. II. De Obligatione Legum Sæcularium, quoad Clericos. pag.58.

QUÆSTIO IV.

De Cessatione, Revocatione, Interpretatione Legum, & Epikeja.

- CAP. I. De Cessatione, & revocatione Legum. p.60.
- CAP. II. De Legum Interpretatione, & regulis in eadem observandis. pag.62.
- CAP. III. De Epikeja, & Præsumptione Licentia. pag.66.

QUÆ.

QUÆSTIO V.

De Legum Dispensatione.

- CAP. I. De Natura Dispensationis; quibus competat dispensare; & respectu quorum illam valeant exercere. pag.67.
 CAP. II. De Causis, quæ requiruntur ad impediendam dispensationem. pag.70.
 CAP. III. De Causis, quibus cessat obtenantia dispensatio. pag.72.

QUÆSTIO VI.

De Legē nōn scripta, sive de Consuetudine.

- CAP. I. De Consuetudine; & de conditionibus ad eam requisitis. pag.74.
 CAP. II. De effectibus consuetudinis, ejusque cessatione. pag.77.

QUÆSTIO ULTIMA.

De Privilegiis.

- CAP. I. De Natura Privilegii, ejusque conditionibus, & proprietatibus; & de obligatione eo utendi. pag.78.
 CAP. II. De Cessatione, & amissione Privilegiorum; & de ipsorum cessatione per mortem concedentis, & privilegiati. pag.81.
 CAP. III. De Interpretatione Privilegiorum. p.86.
 CAP. IV. Explicantur quedam clausulæ, quæ in privilegiis apponuntur. pag.87.

TRACTATUS IV.

DE CENSURIS.

QUÆSTIO I.

De Censuris in Comuni.

- CAP. I. Quid sit Censura; qualis Censurarum numerus; & de potestate eas ferendi. pag.90.
 CAP. II. De Forma, & Solemnitate, quibus ferendæ sunt Censuræ; & de monitionibus, quæ eas præcedere debent. pag.93.
 CAP. III. De Causis, ob quas ferri possunt Censuræ; & quid agere debeat subditus, si causa à parte rei sit injusta; vel saltem dubitet an sit iusta. pag.95.
 CAP. IV. De iis, qui ligari possunt Censuris; & de censura laica contra facientes, mandantes, & consulentes. pag.97.
 CAP. V. De Causis excusantibus ab incurrendis Censuris, & à denunciando aliquem in censuram incidisse. pag.100.
 CAP. VI. De Censurarum Absolutione. pag.102.

QUÆSTIO II.

De Excommunicatione in Generali.

- CAP. UNIC. De Excommunicatione, ejusque effectibus. pag.107.

QUÆSTIO III.

De Excommunicationibus in Bullæ Cœnæ.

- CAP. I. De Prima, Secunda, Tertia, Quarta, & Quinta Excommunicatione Bullæ Cœnæ. pag.114.
 CAP. II. De Sexta, Septima, Octava, Nona, & Decima Excommunicatione Bullæ Cœnæ. pag.117.
 CAP. III. De Undecima, Duodecima, Decimatercia, Decimaquarta, & Decimaquinta Excommunicatione Bullæ Cœnæ. pag.121.
 CAP. IV. De Decimafexta, Decimaseptima, Decimaoctava, Decimanona, & Vigesima Excommunicatione Bullæ Cœnæ. pag.125.

QUÆSTIO IV.

De Excommunicatione Canonis, quæ contrahitur ob Clerici percussionem.

- CAP. I. Explicatur Excommunicatio Canonis, ac differitur de personis, quibus favet; sicut & de iis, qui eam ligantur. pag.130.
 CAP. II. De Absolutione à Censurâ lata ob Clerici percussionem. pag.132.

QUÆSTIO V.

De Suspensione, Depositione, & Degradatione.

- CAP. I. De Suspensione, ejusque effectibus, & causis. pag.133.
 CAP. II. De simplici Depositione, & de Degradatione tam reali, quàm verbali. pag.136.

QUÆSTIO VI.

De Interdicto, & Cessatione à Divinis.

- CAP. I. De Interdicto, ejusque effectibus, ac penis illud violantium. pag.137.
 CAP. II. De Cessatione à Divinis. pag.142.

QUÆSTIO VII.

De Irregularitate.

- CAP. I. De Irregularitate in communi, ejusque effectibus. pag.143.
 CAP. II. Quæ excusant ab incurrenda Irregularitate; & quibus modis tollatur. pag.145.
 CAP. III. De Irregularitate proveniente ex homicidio injusto, vel mutilatione. pag.146.
 CAP. IV. De Irregularitate ex aliis delictis proveniente, nempe ex reiteratione Baptismi, violatione Censurarum, illegitima Ordinum susceptione, & infamia. pag.149.
 CAP. ULT. De Irregularitate proveniente ex defectu. pag.151.

TRACTATUS V.

DE BENEFICIIS, ET HORIS CANONICIS.

QUÆSTIO I.

DE Ecclesiasticis Beneficiis.

- CAP. I. De Natura Beneficii Ecclesiastici, ejusque multiplici divisione. pag.158.
 CAP. II. De Obligationibus Beneficiariorum. p.161.
 CAP. III. De Qualitatibus, quæ requiruntur in iis, quibus Beneficia conferuntur. pag.165.
 CAP. IV. De modis, quibus Beneficia acquiruntur. pag.169.
 CAP. V. De Obligatione eligendi Digniores ad Beneficia; & de concursu faciendi in collatione Parochialium Ecclesiarum. p.173.
 CAP. VI. De diversis modis, quibus vacant Beneficia. pag.176.
 CAP. VII. Quo jure prohibita sit pluralitas Beneficiorum; quibus ex causis possit cohonestari: ad quos pertineat circa eandem dispensare. pag.181.

QUÆSTIO II.

De Horis Canonicis.

- CAP. I. De Obligatione publicè recitandi Officium Canonicum; qui ad illud teneantur; & quomodo hujusmodi obligationi satisfaciendum. pag.183.
 CAP. II. De Causis, quæ excusant absentes à Choro, ne distributiones amittant. pag.185.
 CAP. III. De Distributionibus. pag.188.
 CAP. IV. De iis, qui tenentur in particulari recitare horas Canonicas; & de obligatione restituendi, quam habent Beneficarii eas omitteutes. pag.190.
 CAP. V. De his, quæ servanda sunt ut D. Officium rectè persolvatur. pag.194.
 CAP. VI. De Causis excusantibus ab Officii recitatione. pag.198.
 CAP. ULT. De Privilegiis Regularium circa D. Officii recitationem. pag.200.

TRACTATUS VI.

DE FIDE, SPE, ET CHARITATE.

QUÆSTIO I.

De Necessitate Fidei.

- CAP. I. De Fide, & ejus Objecto. pag.202.
 CAP. II. De Necessitate Fidei ad salutem; & de Mysteriis explicitè credendis. pag.205.
 CAP. III. De præcepto credendi, & quando præceptum affirmativum Fidei obliget tum ad actus internos, tum externos. pag.209.
 CAP. IV. De Præcepto non negandi externè Fidem. pag.212.
 CAP. V. De Peccatis Fidei oppositis, & præcipuè de Hæresi, ejusque penis. pag.214.
 CAP. VI. De Obligatione Hæreticos denunciandi. pag.216.

QUÆSTIO II.

De Spe.

- CAP. I. De Spe, & Præcepto illius. pag.218.
 CAP. II. De Timore. pag.219.
 CAP. III. De Peccatis Spei oppositis. pag.220.

QUÆSTIO III.

De Charitate.

- CAP. I. De Essentia, & Objecto Charitatis; & de præcepto diligendi Deum. pag.222.
 CAP. II. De Præcepto diligendi Proximum. p.223.
 CAP. III. De Eleemofyna Corporali. pag.226.
 CAP. IV. De Eleemofyna Spirituali, hoc est, de præcepto correctionis fraternæ. pag.228.
 CAP. V. De Vitiis oppositis Charitati. pag.231.
 CAP. VI. De Scandalo, & de Operationibus, quæ hoc peccatum continent. pag.232.

TRACTATUS VII.

DE PRIMO DECALOGI PRÆCEPTO.

QUÆSTIO I.

De Religione, ejusque Actibus.

- CAP. I. De Religione, ejusque actibus internis, Devotione scilicet, & Oratione; ubi de iis, quos possumus orare, & pro quibus possumus orare; sicut & de effectibus Orationis. pag.238.
 CAP. II. De Adoratione, & Cultu debitum tam Deo, quàm Sanctis, eorumque Imaginibus, & Reliquiis. pag.242.

QUÆSTIO II.

De Superstitione, ejusque Speciebus.

- CAP. I. De Superstitione. pag.246.
 CAP. II. De Idololatria, & Divinatione. p.247.
 CAP. III. De Vana Observantia, & Magia. p.253.
 CAP. IV. De Tentatione Dei, Blasphemia, & Sacrilegio. pag.256.

QUÆSTIO III.

De Simonia.

- CAP. I. De Essentia, & Natura Simoniæ. p.261.
 CAP. II. De Materia Simoniæ; sive de rebus, quæ si vendantur, faciunt Simoniam. pag.265.
 CAP. III. De Simonia, quæ committi potest ratione Beneficiorum. pag.269.
 CAP. IV. De Penæ contra Simoniacos. pag.275.

TRACTATUS VIII.

DE SECUNDO DECALOGI PRÆCEPTO.

QUÆSTIO I.

De Juramento.

- CAP. I. De Effentia, & Multiplicitate Juramenti. pag.279.
 CAP. II. De Conditionibus Juramenti. pag.281.
 CAP. III. De Obligatione Juramenti; ubi etiam examinantur diverforum juramentorum obligationes. pag.284.
 CAP. IV. De Juramento dolofo, amphybologico, fervandique Statuta; & de Regulis juramentum interpretandi. pag.287.

QUÆSTIO II.

De Voto.

- CAP. I. De Effentia Voti, ejusque materia. p.292.
 CAP. II. De Voti Obligatione. pag.296.
 CAP. III. De tempore, quo vota funt adimplenda, & à quibus perfonis. pag.300.
 CAP. IV. De Relaxatione Juramentorum, & Votorum in generali. pag.303.
 CAP. V. De Irritatione, & Dispensatione Votorum. pag.305.
 CAP. VI. De Votorum Commutatione, & de Votis S. Pontifici fervatis. pag.309.
 Appendix de Adiuratione. pag.314.

TRACTATUS IX.

DE TERTIO PRÆCEPTO DECALOGI.

QUÆSTIO I.

De Feforum Sanctificatione.

- CAP. I. De iis, quibus competit inflituere dies feftos; de obligatione illos fanctificandi; & de iis qui tenentur ad illos fanctificandos. pag.322.
 CAP. II. De præcepto audiendi Sacrum die fefto; & quomodo fit adimplendum; & de caufis quæ excufant ab obfervando hoc præcepto. p.325.
 CAP. III. De Opere fervili prohibito die fefto; & de caufis excufantibus à præcepto abftinendi ab operibus fervilibus. pag.329.
 CAP. IV. De mercatu, & judicio forenfi prohibito ab Ecclefia die fefto; & de caufis, ob quæ hæ actiones licite poffunt exerceri. pag.333.

QUÆSTIO II.

De Jejunio.

- CAP. I. De Effentia Jejunii, ejusque divifione. pag.335.
 CAP. II. De Præcepto Jejunii; & de caufis à tali præcepto excufantibus. pag.339.

TRACTATUS X.

DE QUARTO DECALOGI PRÆCEPTO.

QUÆSTIO UNICA.

De Obligationibus Parentum erga Filios; & Filiorum erga Parentes.

- CAP. I. De Obligationibus Filiorum erga Parentes. pag.343.
 CAP. II. De Obligationibus Parentum erga Filios. pag.346.
 CAP. III. De Obligationibus Mariti erga Uxorem, & Uxoris erga Maritum. pag.351.
 CAP. IV. De mutuis Obligationibus Fratrum, & Sororum, Superiorum, & Subditorum. p.355.
 CAP. V. De Obligationibus Parochorum erga fuos Parochianos. pag.357.

TRACTATUS XI.

DE QUINTO DECALOGI PRÆCEPTO.

QUÆSTIO UNICA.

De Homicidio.

- CAP. I. De Homicidio, ejusque divifione; & de homicidio, & mutilatione fui ipfius; ficut etiam de homicidio Malefactoris. pag.361.
 CAP. II. De Occifione Innocentis, ubi etiam de Abortu. pag.366.
 CAP. III. De Homicidio ob confervandam vitam, honorem, vel divitias. pag.369.
 CAP. IV. De Duello. pag.372.

TRACTATUS XII.

DE SEXTO DECALOGI PRÆCEPTO.

QUÆSTIO UNICA.

De Speciebus Luxuriæ.

- CAP. I. De Impudicitia in afpectu, locutione, tactibus, oculis. pag.375.
 CAP. II. De Simplici fornicatione, concubinato, & meretricibus. pag.381.
 CAP. III. De Stupro, & Raptu. pag.383.
 CAP. IV. De Adulterio. pag.384.
 CAP. V. De Inceftu. pag.386.
 CAP. VI. De Sacrilegio, prout est fpecies Luxuriæ. pag.388.
 CAP. VII. De Vitiis contra Naturam; & fpecialiter de mollitie. pag.391.
 CAP. ULT. De Sodomia, & Befialitate. p.396.

TRACTATUS XIII.

DE SEPTIMO DECALOGI PRÆCEPTO.

QUÆSTIO I.

De Juffitia, & Jure in communi, & de Dominio.

- CAP. I. De Juffitia, & Jure. pag.399.
 CAP. II. De Dominio, & Poffeffione. pag.402.
 CAP. III. De iis, qui funt capaces Domini; & de modo acquirendi dominium animalium, fylvarum, rerum inventarum, & deperditarum. p.404.
 CAP. IV. De modo acquirendi dominium per præfcriptionem. pag.408.
 CAP. V. De Dominio filiorum-familias, qui funt fub patria poteftate. pag.412.
 CAP. VI. De Dominio bonorum Ecclefiafticorum; & quomodo funt impendenda. pag.413.

QUÆSTIO II.

De Reftitutione.

- CAP. I. De Reftitutionis natura, ejusque Radicibus. pag.416.
 CAP. II. De obligatione reftituendi, quam habet poffeffor bonæ, malæ, vel dubiæ fidei. p.418.
 CAP. III. De obligatione reftituendi ob injuftum impedimentum alteri illatum, ne aliquid bonum confequatur. pag.423.
 CAP. IV. De caufis, quæ funt obnoxie reftitutioni. pag.425.
 CAP. V. De Ordine, quem fervare debent cooperantes ad injuftitiam, dum debent reftituere; & quando teneantur in folidum. pag.429.
 CAP. VI. De Reftitutione facienda ex acceptis ob turpem caufam; ex donatione illicita, & reprobata à legibus, vel ex receptis pro actu malo, qui debebat omitti, aut pro actu bono, qui fieri debebat. pag.431.
 CAP. VII. De loco, quo facienda eft reftitutio, & quibus perfonis. pag.434.
 CAP. VIII. De Ordine fervando in reftitutione. pag.436.
 CAP. IX. Quo tempore facienda fit reftitutio; & de caufis ab eadem excufantibus. pag.439.
 CAP. X. De Gabellis, & de obligatione reftituendi, fi fraudentur. pag.444.

QUÆSTIO III.

De Reftitutione faciendâ ratione homicidii, vel ratione Stupri, aut Adulterii.

- CAP. I. De obligatione reftituendi ratione homicidii. pag.446.
 CAP. II. De Reftitutione ratione Stupri, feu Adulterii. pag.448.

QUÆSTIO IV.

De Reftitutione ob injurias contra honorem, & famam.

- CAP. I. De Contumelia, Safferratione, Derifione, & Maledictione. pag.450.

- CAP. II. De Detractione. pag.452.
 CAP. III. De Reftitutione famæ ablatæ per detractionem; & de caufis excufantibus à tali reftitutione. pag.457.
 CAP. IV. De Secreto, Judicio Temerario, Dubio, Opinione, & Saffpicionem. pag.459.

QUÆSTIO V.

De Furto.

- CAP. UNIC. De Furto, & Rapina. pag.463.

TRACTATUS XIV.

DE CONTRACTIBUS.

QUÆSTIO I.

De Contractibus in Genere.

- CAP. UN. De Contractibus in genere; de iis qui poffunt, vel non poffunt contrahere; & de reftitutione in integrum. pag.468.

QUÆSTIO II.

De Contractu Emptionis, & Venditionis.

- CAP. I. De Natura Emptionis, & Venditionis; de iis qui vendere & emere poffunt; & de rebus, quæ emi & vendi poffunt. pag.473.
 CAP. II. De iis, qui prohibentur negotiari per emptionem, & venditionem. pag.474.
 CAP. III. De pretio rerum venalium; & ex quibus caufis augeri, vel minui poffit. pag.476.
 CAP. IV. De quibusdam particularibus venditionibus, videlicet Officiorum, Nominum, Hæreditatis, & rei alienæ. pag.479.
 CAP. V. De venditione rerum vitio laborantium; & de aliis fraudibus, & dolis, quæ committuntur in emptione, & venditione. p.481.
 CAP. VI. De periculo, commodo, & fructibus rei venditæ. pag.484.
 CAP. VII. De pluribus pañis, quæ emptioni & venditioni apponuntur; & in fpecie de pacto legis commifforia; de pacto additionis in diem; de pacto retrovendendi; ubi & de contractu Mohatra; ac denique de Arrhis. p.486.
 CAP. VIII. De Monopoliis. pag.489.
 CAP. IX. De Proxenetis. pag.490.
 CAP. X. De Evictione. pag.491.

QUÆSTIO III.

De Mutuo, & Ufura.

- CAP. I. Quid fit Mutuum; qui poffint mutuare; & qui eximatur ab obligatione reftituendi mutuum. pag.492.
 CAP. II. Quid & quotuplex fit Ufura; & quo jure prohibita. pag.494.
 CAP. III. De diverfis Pañis mutuo adjectis. p.495.
 CAP. IV. De Titulis, quibus licite exigitur aliquid ultra fortem in contractu mutui. pag.497.
 CAP. V. Ad quid teneatur Mutuatarius in ordine ad folvendum mutuum; & an poffit petere mutuum ab Ufurario. pag.500.
 CAP. VI. De Dominio, quod acquirit Ufurarius; &

& de obligatione, quam ipse ejusque cooperatores habent ad restituendum. pag. 502.
Appendix de Montibus Pietatis. pag. 504.

QUÆSTIO IV.

De Contractu Cambii.

CAP. I. Quid & quotuplex sit Cambium: & quo titulo ex eodem possit lucrum reportari. p. 505.
CAP. II. De Cambio ad Nundinas; de cambio cum recambio, seu cum recurfa: & de conditionibus, quæ solent apponi in cambiis. p. 506.

QUÆSTIO V.

De Censibus.

CAP. I. Quid & quotuplex sit Censu: & de conditionibus pro his instituendis. pag. 508.
CAP. II. De Censu Vitalitio. pag. 513.

QUÆSTIO VI.

De Locato, & Conducto.

CAP. I. De Natura Conductionis, & Locationis: de iis, qui locare, & conducere: & de rebus, quæ locari, & conducti possunt. pag. 513.
CAP. II. De Obligationibus, & Juribus Locatoris: & de obligationibus, & juribus Conductoris rerum. pag. 514.
CAP. III. De Obligationibus, & juribus Conductoris Operarum. pag. 518.

QUÆSTIO VII.

De Emphyteusi.

CAP. I. De Natura, & Divisione Emphyteusis: de iis, qui possint in emphyteusim dare, & accipere: & de rebus, quæ possunt esse materia hujus contractus. pag. 519.
CAP. II. De Obligationibus, & Juribus Emphyteutæ. pag. 521.
CAP. III. De Obligationibus, & juribus Domini directi: & quando valeat expellere Emphyteutam. pag. 523.
CAP. IV. De Successione in Emphyteusi: & specialiter de Emphyteusi Ecclesiastica. pag. 525.

QUÆSTIO VIII.

De Precario, Commodato, & Deposito.

CAP. I. De Precario, & Commodato. pag. 526.
CAP. II. De Deposito. pag. 528.

QUÆSTIO IX.

De Pignore, & Hypotheca.

CAP. I. Quid & quotuplex sit Pignus & Hypotheca. pag. 530.
CAP. II. De his, quæ possunt oppignorari, & hypothecari: de fructibus pignoris; & de ejusdem venditione. pag. 531.

QUÆSTIO X.

De Fidejussione, & Affecuratione.

CAP. I. De Fidejussione, ejusque effectibus. p. 532.
CAP. II. De iis, qui possunt fidejuberere. pag. 534.
CAP. III. De Affecuratione. pag. 535.

QUÆSTIO XI.

De Ludo, & Sponsionibus.

CAP. I. Quid sit Ludus: quibus prohibitus: & de conditionibus ludi. pag. 536.
CAP. II. De ludo lege humana vetito. pag. 538.
CAP. III. De Sponsione, & Sortibus. pag. 539.

QUÆSTIO XII.

De Contractu Societatis.

CAP. I. Quid & quotuplex sit Societas: & qui possint contrahere societatem. pag. 541.
CAP. II. Quomodo dividenda sint damna, & expensæ societatis, vel lucrum finita societate. pag. 542.
CAP. III. De Contractu societatis, cui additur alter contractus affecurationis Capitalis, & alter affecurationis lucri; ubi & de societate circa animalia. pag. 543.
CAP. IV. De Societate inter Fratres. pag. 545.

QUÆSTIO XIII.

De Mandato, Compromisso, Arbitris, & Transfatione.

CAP. I. De Mandato, Compromisso, Arbitris, & Transfatione. pag. 547.

QUÆSTIO XIV.

De Promissione, & Donatione.

CAP. I. Quid sit Promissio; & qualem inducat obligationem. pag. 548.
CAP. II. De Donatione; & de requisitis ad eam. pag. 550.
CAP. III. De quibusdam donationibus à jure reprobatas, & causis revocandi donationem. p. 551.

QUÆSTIO XV.

De Testamentis, & Ultimis Voluntatibus.

CAP. I. Quid sit Testamentum: & de Solemnitatibus ad eum requisitis. pag. 554.
CAP. II. De Testamento, seu Legato ad Causas Pias, aliisque Testamentis privilegiatis. pag. 556.
CAP. III. De iis qui possunt, vel non possunt facere Testamentum. pag. 559.
CAP. IV. De Hæredibus, eorumque institutione, & obligationibus; & de Legitima, Falcidia, & Trebellianica. pag. 562.
CAP. V. De Substitutionibus. pag. 566.
CAP. VI. De Legatis, & Legatariis. pag. 567.
CAP. VII. De quibusdam particularibus Legatis. pag. 571.

CAP. VIII. De Donatione causâ mortis: de Codicillis: & Revocatione Testamenti. pag. 574.
CAP. IX. De Executoribus Testamentorum. p. 576.

QUÆSTIO XVI.

De Rebus Ecclesiæ non alienandis.

CAP. I. Quo jure prohibeatur alienatio rerum Ecclesiæ: & quæ alienatio sit prohibita. pag. 577.
CAP. II. Quæ bona prohibita sint alienari sine juris solemnitatibus. pag. 579.
CAP. III. De Causis, & solemnitatibus requisitis ad licitam, & validam alienationem. pag. 582.
CAP. IV. De nullitate alienationis factæ sine solemnitatibus, ejusque revocatione & poenis contra ita alienantes. pag. 583.
Appendix de Successione ab Intestato. pag. 584.

TRACTATUS XV.

DE OCTAVO DECALOGI PRÆCEPTO.

QUÆSTIO I.

De Falso Testimonio, & Mendacio.

CAP. I. De Falso Testimonio, & falso Teste: &

quando testis fateri teneatur veritatem. p. 587.
CAP. II. De Mendacio. pag. 589.

QUÆSTIO II.

De Judice, Accusatore, & Denunciatore.

CAP. I. De Judice, ipsius Jurisdictione, veritate, opinione, quam sequi debet in judicando: & de scientia, quam debet habere. pag. 590.
CAP. II. De Inquisitione; & de modo quo debet Judex procedere ad inquirenda delicta. p. 594.
CAP. III. De Accusatore. pag. 596.
CAP. IV. De Denunciatore. pag. 598.

QUÆSTIO III.

De Testibus, Reo, Advocato, Tabellione, & Procuratore.

CAP. I. De Testibus. pag. 600.
CAP. II. De Reo. pag. 602.
CAP. III. De Advocato, Tabellione, & Procuratore. pag. 605.

FINIS TABULÆ TOMI PRIMI.

I N D E X

TRACTATUUM TOMI SECUNDI,
QUÆSTIONUM, ET CAPITUM.

TRACTATUS XVI.

DE SACRAMENTIS IN GENERE.

QUÆSTIO UNICA.

De Sacramentis in Genere.

- CAP. I. **D**E Definitione Sacramenti; & de Sacramentorum Convenientia, necessitate & numero. pag. 1.
- CAP. II. De Authore Sacramentorum; & de effectibus, quos causant Sacramenta. pag. 3.
- CAP. III. De Materia & Forma Sacramentorum. pag. 4.
- CAP. IV. De Ministro Sacramentorum; & de his quæ in eo requiruntur ad validè & licitè conficienda, vel administranda Sacramenta. pag. 6.
- CAP. V. De Subjecto Sacramentorum; & de iis quæ in eo requiruntur ut validè & licitè ea recipiant. pag. 9.

TRACTATUS XVII.

DE SACRAMENTIS BAPTISMI ET CONFIRMATIONIS.

QUÆSTIO I.

De Sacramento Baptismi.

- CAP. I. Quid sit Baptismus, quotuplex, & quæ ipsius necessitas. pag. 11.
- CAP. II. De Materia, & Forma Baptismi. pag. 12.
- CAP. III. De Ministro Baptismi. pag. 13.
- CAP. IV. De Subjecto Baptismi; ubi de iis, qui tantùm sub conditione sunt baptizandi; & quando Baptismus sit sub conditione reiterandus. p. 16.
- CAP. V. De Effectibus Baptismi, & de dispositionibus, quæ requiruntur in Subjecto hujus Sacramenti. pag. 18.
- CAP. VI. De Cæremoniis Baptismi. pag. 19.

QUÆSTIO II.

De Sacramento Confirmationis.

- CAP. I. Quid sit Confirmatio; quæ ipsius materia & forma. pag. 20.
- CAP. II. De Ministro Confirmationis, ejusque subjecto; & de ipsius effectibus ac cæremoniis, quibus confertur. pag. 22.

TRACTATUS XVIII.

DE SACRAMENTO EUCHARISTIÆ, ET DE MISSÆ SACRIFICIO.

QUÆSTIO I.

De Eucharistia, ut est Sacramentum.

- CAP. I. De Existentia, Essentia & Unitate Sacramenti Eucharistiæ; & de Christi præsentia in eodem Sacramento. pag. 24.
- CAP. II. De Materia Eucharistiæ. pag. 26.
- CAP. III. De Forma Sacramenti Eucharistiæ. p. 29.
- CAP. IV. De Ministro tum conficiendæ, tum administrandæ Eucharistiæ, & quæ ab eo servanda sint. pag. 31.
- CAP. V. De Subjecto Eucharistiæ; & de dispositionibus in eo requisitis. pag. 34.
- CAP. VI. De Obligatione sumendi Eucharistiam. pag. 38.
- CAP. VII. De Effectibus Eucharistiæ. pag. 42.

QUÆSTIO II.

De Missæ Sacrificio.

- CAP. I. De Essentia Missæ, ejusque effectibus & valore. pag. 43.
- CAP. II. De Applicatione Sacrificii; & quando Parochus teneatur pro suis Ovis illud applicare. pag. 47.
- CAP. III. De necessaria dispositione Sacerdotis ad rite Missam celebrandam; de obligatione servandi Rubricas in celebrando; & de obligatione in Missa nihil omittendi. pag. 49.
- CAP. IV. De Obligatione nihil addendi, vel variandi in Missa celebranda; de qualitate Missæ observanda; de ea non interrumpenda; & de supplendis iis quæ omissa sunt. pag. 51.
- CAP. V. An & quo loco debeat Sacerdos celebrare; ubi & de Oratoriis privatis. Item de pollutione Ecclesiæ, & execratione Altaris; & de tempore, quo est celebrandum. pag. 53.
- CAP. VI. De Vestibus, aliisque requisitis ad celebrandum; & de ornamento Altaris. pag. 57.
- CAP. VII. De Stipendio Missæ; & de Obligationibus, quæ oriuntur ratione talis stipendii. pag. 60.
- CAP. VIII. De obligationibus Cappellani. p. 65.

TRACTATUS XIX.

DE SACRAMENTO POENITENTIÆ.

QUÆSTIO I.

De Poenitentia, & ut Virtus est, & ut Sacramentum.

- CAP. I. De Poenitentia, quatenus Virtus est. p. 70.
- CAP. II. De Poenitentia ut est Sacramentum; ejusque necessitate, & effectibus. pag. 72.

QUÆSTIO II.

De Contritione, five de Dolore necessario pro Sacramento Confessionis.

- CAP. I. De Necessitate Doloris pro Sacramento Poenitentia; & quas condiciones debeat habere. pag. 74.
- CAP. II. De sufficientia Attritionis pro Sacramento Poenitentia; & quid dicendum de Dolore virtuali. pag. 77.
- CAP. III. Resolvuntur variae quæstiones quoad dolorem & propositum pro Sacramento Poenitentia. pag. 79.

QUÆSTIO III.

De Confessione Sacramentali.

- CAP. I. De Confessionis Essentia; & quandonam cadat sub præcepto. pag. 82.
- CAP. II. De Integritate Confessionis. pag. 86.
- CAP. III. De Causis particularibus excusantibus ab integritate Confessionis; & specialiter agitur de confessione Moribundi. pag. 90.
- CAP. IV. De Confessione, & Absolutione in absentia; & de confessione facta per scripturam Sacerdoti præsentem. pag. 94.
- CAP. V. De Confessione invalida; & quomodo repetenda. pag. 95.

QUÆSTIO IV.

De Satisfactione Sacramentali.

- CAP. I. De Natura satisfactionis Sacramentalis: de obligatione illam imponendi; & qualis esse debeat. pag. 98.
- CAP. II. De obligatione, quam habet Poenitens acceptandi poenitentiam; quando debeat illam adimplere; & quando ab ea exequenda excusetur. pag. 102.
- CAP. III. De Poenitentia Commutatione. p. 106.

QUÆSTIO V.

De Ministro Sacramenti Poenitentia.

- CAP. I. De eo cui competit esse Ministrum Sacramenti Poenitentia; & de jurisdictione ad id necessaria. pag. 108.
- CAP. II. De probitate, scientia, & prudentia Confessarii; ubi de observandis circa confessio-

nes mulierum, eorumque, qui visiones, aliaque extraordinaria habere dicunt. pag. 112.

CAP. III. De Obligatione, quam habet Confessarius interrogandi, vel admonendi poenitentem. pag. 115.

CAP. IV. De Obligatione, quam habet Confessarius suspendendi, vel negandi absolutionem diversis generis Poenitentibus; & primùm de occasione & periculo proximo. pag. 117.

QUÆSTIO VI.

De Sigillo Confessionis.

- CAP. I. De Sigillo Confessionis; ad quas personas se extendat; & quæ poenitentis licentia requiratur, ut cesset obligare. pag. 122.
- CAP. II. De obligatione nec indirectè revelandi audita in confessione. pag. 124.
- CAP. III. De his, quæ cadunt sub sigillo Confessionis. pag. 127.

QUÆSTIO VII.

De Casibus Reservatis.

- CAP. I. De Reservatione, ejusque natura & effectibus; & de peccatis, super quæ cadere solet reservatio. pag. 129.
- CAP. II. De iis, qui incurrunt reservationem. pag. 131.
- CAP. III. De Absolutione à reservatis; & de habentibus facultatem ad ea absolvenda. pag. 133.
- CAP. IV. De casibus Papæ reservatis; & de casibus reservatis pro Religiosis. pag. 137.

QUÆSTIO VIII.

De Confessario Solicitante.

- CAP. I. Examinantur omnia ea, ex quibus oritur obligatio denunciandi. pag. 139.
- CAP. II. De Causis, quibus aliquis excusari potest à denunciando Confessarium sollicitantem. pag. 143.

TRACTATUS XX.

DE SACRAMENTIS EXTREMÆ UNCTIONIS, ET ORDINIS.

QUÆSTIO I.

De Sacramento Extremæ Unctionis.

- CAP. UN. De Essentia, Effectibus, Ministro, & Subjecto Extremæ Unctionis. pag. 147.

QUÆSTIO II.

De Sacramento Ordinis.

- CAP. I. De Essentia Ordinis, de Ordinum numero; eorumque materia, & forma, & effectibus. pag. 151.
- CAP. II. De Ministro Sacramenti Ordinis; ubi etiam quis sit proprius Episcopus quoad Ordines suscipiendos; & quo tempore possit Ordines conferre. pag. 154.

CAP. III. De Subiecto Ordinum; de scientia, probitate ac ætate, quæ in eo requiruntur; itemque de interstitiis servandis; ac de non suscipiendo Ordines sine literis dimissoriis, vel per saltum. pag. 155.
CAP. IV. De titulis, ex quibus aliquis potest ad Ordines promoveri. pag. 158.

TRACTATUS XXI.

DE SACRAMENTO MATRIMONII.

QUÆSTIO I.

De Sponsalibus.

CAP. I. De Essentia Sponsalium; & de requisitis ad ea. pag. 162.
CAP. II. De obligationibus, quæ oriuntur ex sponsalibus five veris, five fictis, maximè si intervenit copula; ubi etiam de poena apposita, rescilienti à sponsalibus. pag. 165.
CAP. III. De causis, quibus dissolvuntur sponsalia. pag. 167.

QUÆSTIO II.

De Matrimonio secundum suam essentiam considerato, ut est nempe contractus, & ut est Sacramentum.

CAP. I. De Essentia Matrimonii, ejusque honestate; & quando sit Sacramentum; ubi & de matrimonio per Procuratorem contracto. pag. 174.
CAP. II. De consensu ad matrimonium necessario, ubi & de consensu conditionato. pag. 177.
CAP. III. De Matrimonii Indissolubilitate. p. 181.
CAP. IV. De Unitate requisita ad matrimonium. pag. 183.

QUÆSTIO III.

De Impedimentis Matrimonii in communi, sicut de impedimentis solum impedientibus in particulari; & de Denunciationibus ad Matrimonium præmittendis ad impedimenta detegenda.

CAP. I. De potestate inducendi impedimenta matrimonii, vel sub poena prohibendi matrimonia inire; & an attendenda impedimenta, quando

de iisdem dubitatur, vel fuerunt ignorata. p. 184.
CAP. II. De Impedimentis impedientibus matrimonium. pag. 186.
CAP. III. De Denunciationibus ad matrimonium præmittendis; & de obligatione revelandi impedimenta. pag. 187.

QUÆSTIO IV.

De Impedimentis dirimentibus in particulari.

CAP. I. De Impedimentis dirimentibus in generali; & de Impedimentis Erroris, & Conditionis in particulari. pag. 190.
CAP. II. De Impedimentis Voti & Ordinis, eorumque dispensatione. pag. 192.
CAP. III. De Impedimentis Cognationis & Affinitatis, eorumque dispensatione. pag. 192.
CAP. IV. De Impedimento Criminis, ejusque dispensatione. pag. 197.
CAP. V. De Impedimentis Disparitatis cultus, & violentiæ, five metus. pag. 198.
CAP. VI. De Impedimentis ligaminis, publicæ honestatis, & impotentia. pag. 201.
CAP. VII. De Impedimento Claustrinitatis. p. 204.
CAP. VIII. De Impedimento Raptus. pag. 209.

QUÆSTIO V.

De Dispensatione ab Impedimentis Matrimonii, & de modo illud revalidandi.

CAP. I. De iis, qui possunt dispensare in impedimentis matrimonii: de causis requisitis ad validam & licitam dispensationem. pag. 210.
CAP. II. De Nullitate dispensationis, vel quia subreptitia sit, vel obreptitia, & de ipsius duratione. pag. 212.
CAP. III. De Revalidatione matrimonii invalidè contracti. pag. 218.

QUÆSTIO VI.

De Divortio.

CAP. UN. De Divortio. pag. 219.

QUÆSTIO ULTIMA.

De Debito Conjugali.

CAP. UN. De Debito Conjugali; & de dispensatione super impedimento ipsum debitum petendi. pag. 224.

FINIS TABULÆ TOMI SECUNDI.

IN.

INDEX
RERUM, ET VERBORUM.

Primus numerus indicat Tomum, secundus paginam, tertius columnam.

A

ABBAS.

Abbatibus benedictis olim concessum fuit consecrare Calices, & Altaria 2. 56. 2. Possunt conferre suis Subditis Ordines Minores 2. 154. 1. Quibusdam Abbatibus jam concessum fuerat etiam conferre Ordines Subdiaconatus, & Diaconatus. ibid. Ablutio vide *Baptismus*.

ABORTUS.

Nanquam licet directè procurare abortum, sive foetus sit animatus, sive inanimatus 1. 366. 2. Quoad inducendas poenas canonicas non præsumitur animatus, nisi post 40. dies, si sit Masculus, & post octoginta, si sit foemina 1. 367. 1. Ordinariè præsumitur Masculus. ibid. Licet aliquando indirectè procurare abortum ad salvandam vitam Matris infirmæ, non verò ad salvandam ipsius formam. ibid. In praxi rarè verificatur abstinendum à pharmaco pro salvanda vita Matris, ut foetus possit baptizari 1. 367. 2. Item potest Matri periclitanti dari pharmacum æquè conducens ad salvandam ejus vitam, & ad expulsiorem foetus. ibid.

Poenæ contra procurantes abortum foetus animati, vel præstantes ad id consilium, auxilium, vel favorem, præter illas quæ conveniunt homicidæ voluntario, sunt Irregularitas, privatio omnis privilegii clericalis, inhabilitas ad omnia Officia, & Beneficia, excommunicatio latae sententiæ, privatio ipso facto cujuscumque officii, & Beneficii, & ad hæc inhabilitas in futurum, degradatio, & traditio Clerici procurantis abortum Curia seculari 1. 36. 2. Beneficium non est dimittendum ante sententiam declaratoriam criminis 1. 308. 1. Ab excommunicatione ob hoc delictam lata, potest absolvi Episcopus, vel Confessarius ad hunc casum specialiter deputatus. ibid. Quando intelligatur specialiter deputatus 1. 308. 2. Clericus procurans abortum foetus animati in gravesse redigit angustias. ibid. Ipsæ mulieres prægnantes procurantes abortum foetus animati excusari possunt ab excommunicatione. ibid. Explicatur sequens casus in nostra Diocesi reservatus: *Abortus procuratus foetus animati effectu sequuto, tam respectu patientis, quam quovis modo cooperantis scilicet* 1. 308. 2.

ABROGATIO.

Abrogatio legis tunc fit, quando lex totaliter tollitur 1. 61. 1.

ABSENS, ABSENTIA.

Episcopus potest abesse per duos, vel tres menses à

sua Ecclesia, dummodo non absit in præcipuis solemnitatibus, non sequatur damnum gregis, & absentia unius anni non continetur cum absentia anni subsequentis 1. 162. 2. Parochus non potest abesse à sua Ecclesia per integram hebdomadam, nisi obtentâ ad id Episcopi licentiâ. ibid. Si absit etiam solo spatio duorum dierum, tenetur relinquere idoneum Vicarium. ibid. De licentia Episcopi potest ex gravi causa per integrum bimestre abesse. ibid.

Causæ, ob quas redditur licita absentia sunt, Charitas Christiana, urgens necessitas, debita obedientia, & evidens Ecclesiæ utilitas 1. 163. 1. Causâ studiorum Parochus non potest abesse. ibid. Ex hujusmodi causa abesse potest ad septem annos alter Beneficiatus, qui ad residentiam teneatur, si adsit licentia Prælati, si non prætergressus fuerit annum trigessimum, & si studeat Theologiæ, vel Sacris Canonibus 1. 164. 1. Canonici abesse possunt per tres menses, five continuos, five interpolatos, dummodo eodem tempore major pars non absit, vel particulares Constitutiones Ecclesiæ id non prohibeant. ibid. Accedente licentia Prælati possunt per alterum mensem abesse, ibid. non verò id facere possunt ratione consuetudinis 1. 164. 2. Possunt abesse pro interveniendo Episcopo, quatenus Episcopus est. ibid.

Absens neque validè, neque licitè confitetur sua peccata per epistolam, aut per Interuocium 2. 94. 2. Nec validè absolvitur. ibid. Vide *Confessio moribundi*.

Absentia diuturna Sponsi sine licentia Sponsæ dat isti justam causam dissolvendi Sponsalia 2. 168. 1.

ABSOLUTIO SACRAMENTALIS.

Absolutio Sacramentalis consistit in solis illis verbis: *Ego te absolvo à peccatis tuis*. 2. 72. 2. An omnia hæc verba sint de essentia formæ Sacramenti Pœnitentiæ 2. 73. 1. Absolutioni à peccatis præmittenda est absolutio à Censuris. ibid. Quomodo verificetur præfata forma absolutionis, quando profertur supra peccata jam confessa, vel super indispositum 1. 73. 2.

Abfolvendus est Moribundus, qui non potuit aliud exprimere, nisi quoddam petendi absolutionem, vel si saltem signa exhibeat petendi absolutionem 2. 92. 1. Si certò non constet per talia signa petere absolutionem, abfolvendus est sub conditione 2. 92. 2. Abfolvendus est moribundus, qui dedit signa doloris, & petendæ absolutionis absente Confessario, si id aliqui eidem testificentur 2. 92. 2. Idem dicendum, etsi id non audiat à teste immediato, sed mediato 2. 93. 1. Si absint Testes, Confessarius non debet absolvi moribundum nisi sub conditione. ibid. Si moribundus nullum dei signum doloris &c. nec sit qui de hoc testificetur, nullatenus est abfolvendus. ibid. Dum signa doloris saltem essent dubia, abfolvi posset sub conditione 2. 93. 2. Nullatenus

nus absolvendus, dum signa, que dantur, non possint nisi naturalia prudenter interpretari. *ibid.* Non est sepe neque sub conditione iteranda absolutio moribundo, si saltem non det aliquod novum signum dubium illius petendæ. 2. 94. 2.

Abolutio non danda est in absentia vel Confessarii, vel Pœnitentis. 2. 94. 2.

In articulo mortis quilibet Sacerdos, quamvis excommunicatus, potest absolvere à quibusvis peccatis, & censuris. 2. 106. 2. Id non potest facere, si adsit Sacerdos, qui habeat jurisdictionem. 2. 109. 1. Potest tamen prosequi quam incepit confessionem. *ibid.* Quicumque simplex Sacerdos potest absolvere à venialibus, & à mortalibus ritè confessis. *ibid.* Id tamen prohibitum est, unde illicitè fieret non ignorata prohibitione. *ibid.*

Abolvendus non est, ordinariè loquendo, constitutus in occasione proxima voluntaria, nisi prius illam dimittat. 2. 118. 1. Constituto in occasione proxima necessaria, ordinariè loquendo, est differenda absolutio. 2. 11. 2. Si nulla appareat emendatio, tandem omnino dimittendus sine absolutio. *ibid.* Non est absolvendus Concubinarius, si prius non dimittat concubinam. 2. 119. 1. Confinetudinarium, in quo nulla sit emendatio, non est absolvendus. *ibid.* Differri potest eadem absolutio, si dilatio eidem utilis appareat. 2. 119. 2. Deneganda est absolutio mulieribus incedentibus pectore indecenter detecto. *ibid.* Item omnibus Cicisbeis. *ibid.* Item Juvenibus, & puellis, qui sine ordine ad Matrimonium mutuis amoribus incumbunt. 2. 121. 1. Recensentur alie personæ, quibus vel deneganda, vel differenda est absolutio. 2. 121. 2. Deneganda, vel differenda multoties est iis, qui solùm tempore paschali accedunt ad Confessarium. 2. 86. 1.

ABSOLUTIO A' CENSURIS.

Abolutio à censuris est necessaria, ut eadem censure cessent. 1. 102. 1. Abolutio à censuris est absoluta, si detur independentè à quacunque conditione; & conditionalis, si detur dependentè ab aliqua conditione. 1. 102. 2. Non convenit sine necessitate absolvere à censura sub conditione de futuro. *ibid.* Alia est absolutio ad cautelam, dum datur ad majorem securitatem, si forte quis inciderit in censuram. *ibid.* Alia ad reincedentiam, quando quis absolvitur sub conditione aliquid faciendi, quo non factò iterum reincedat in censuram. 1. 103. 1.

A' censura lata per sententiam specialem contra specialem personam nemo potest absolvere, nisi qui eam tulit vel ejus Delegatus, aut Successor. 1. 103. 1. Aliquando nec ipse potest absolvere. *ibid.* Unusquisque absolvere potest à censura, lata ab homine per sententiam generalem, si non sit reservata, sicut & à censuris non reservatis, latis à Jure. 1. 103. 2.

Episcopus potest absolvere ab omnibus Censuris Papæ reservatis in casibus occultis. 1. 103. 2. Excipiuntur casus Bullæ Cœnæ. *ibid.* Potest etiam ab eisdem absolvere impeditos Pontificem adire. 1. 104. 1. Si impedimentum sit temporale, absolvendi sunt cum onere adeundi Pontificem statim ac cessaverit; absolute verò absolvendi, si impedimentum sit perpetuum. *ibid.* Abolutio à censura extorta per errorem circa causam finalem, nulla est. 1. 105. 1. Idem dicendum de absolute extorta per metum injustum. *ibid.* Nullus est absolvendus à Censura antequam parti satisfaciatur, si id possit præstare. 1. 105. 2. Abolutio data non satisfacta parte esset valida. *ibid.* Abolutio à Censuris danda est per verba, sive per scripturam, *ibid.* Item quibuscumque verbis sufficientibus ad innuendam absoluteionem. *ibid.*

Qui oblitus est peccati habentis annexam censuram

reservatam, remanet ab ea absolutus, si confessus est habenti facultatem ab eadem absolvendi. 1. 106. 1. Si per absoluteionem una removeatur censura, altera potest remanere. *ibid.* Abolutio à censuris potest dari absentì, nescienti, vel etiam invito, & etiam contumaci, quamvis sine causa illicitè fieret. *ibid.* Id non potest fieri, dum datum esset privilegium absolvendi in favorem pœnitentis. *ibid.*

Abolutio à Censura ob percussione Clerici Papæ reservatur. 1. 137. 2. Potest ab eadem absolvere Episcopus, si interveniant ea, quorum ratione potest absolvere ab aliis Censuris Papæ reservatis. *ibid.* Item si percussio sit levis. *ibid.* Regulares possunt absolvi à suis Superioribus à Censura contracta ob quamcumque Clerici percussione. 1. 133. 1.

ABSOLUTIO A' CASIBUS RESERVATIS.

Absolvere potest à casibus Episcopo reservatis Summus Pontifex, ipse Episcopus, seu ejus Successor, vel Delegatus ab Episcopo. 1. 133. 1. Canonicus Pœnitentiarius potest ab eisdem casibus absolvere; at non delegare alteri suam facultatem. 2. 133. 2. Episcopus sine justa causa non debet denegare facultatem absolvendi à reservatis. *ibid.* Non intelligitur concessa facultas absolvendi à reservatis, nisi expressè concedatur. 2. 134. 1. Facultas absolvendi à casibus Episcopo reservatis, non extenditur ad censuras eidem reservatas. *ibid.* Facultas absolvendi à reservatis late est interpretanda, semper cum conceditur ob bonum publicum. *ibid.* Strictè verò si concedatur ob bonum particularis personæ, & maxime si concessa sit in gratiam ipsius, & non in gratiam Confessarii. *ibid.*

Simplex Confessarius potest absolvere habentem casum Papæ reservatum, si habeat impedimentum temporale. Papam aduundi. 2. 134. 1. Facultas concessa à Tridentino quicumque Sacerdoti absolvendi à quibusdam Censuris, & casibus reservatis constitutis in articulo mortis, extenditur ad existentes in periculo mortis. 2. 134. 2. Regulares non habent facultatem absolvendi à casibus, quos sibi Episcopi specialiter reservant. *ibid.* Non constat non posse absolvere à casibus, quos jus reservat Episcopis. *ibid.* Confessarius potest indirectè absolvere à reservatis, qui habet impedimentum adeundi Superiorem; & debet recipere SS. Eucharistiam, cum obligatione se postea presentandi Superiori. 2. 135. 1. Habens impedimentum perpetuum adeundi Superiorem, potest à quocumque Confessario absolvi, si habeat reservata. 1. 104. 2. Qui oblitus peccati reservati ritè confessus est habenti facultatem absolvendi à reservatis, potest deinde à quocumque Confessario absolvi. 2. 135. 1. Secus, si voluit facere confessionem invalidam. 2. 135. 2. Facultas absolvendi pro una vice à reservatis, extenditur etiam ad reservata commissa post obtentam facultatem, si confessio diu non differatur. *ibid.* Facultas petita pro aliquo particulari peccato reservato, non extenditur ad postea commissa. *ibid.* Confessarius obtentam facultatem absolvendi à reservatis, non potest facere absolvere seipsum. 2. 136. 1. Quicumque prætextu privilegii præsumunt absolvere à casibus Episcopo reservatis, incidunt in excommunicationem Papæ reservatam. *ibid.*

ABSTINENTIA.

Abstinentia à carnibus, & lacticiis est necessaria ad essentiam jejunii. 1. 335. 2. Quid importet abstinentia à carnibus. *ibid.* In comestione carnis die jejunii datur parvitas materiz. Quid importet abstinentia à lacticiis. 1. 336. 2. Confectudo non comedendi lacticia obligat sub mortali. *ibid.*

ibid. Pluribus in locis non datur ista consuetudo in jejuniis non quadragesimalibus. *ibid.*

ACCEPTIO PERSONARUM.

Acceptio Personarum est vitium oppositum Justitiæ distributiæ, & datur quando res distribuenda, debita est etiam ex Justitiâ commutativa. 1. 401. 1.

ACCUSATIO, ACCUSATOR.

Quæ sint necessaria ad legitimam accusationem. 1. 596. 1. Accusator tenetur probare delictum. 1. 596. 1. Unusquisque etiam Filius, tenetur accusare delicta contra publicum bonum, si sint in fieri. *ibid.* & 1. 349. 1. Si facta jam sint, & non videantur iterum committenda, non debet accusare, qui non tenetur ex officio. 1. 597. 1. Officiales destinati ad accusandum peccant contra Justitiâ, si omitant accusationem. *ibid.* Impuberes, infames, capitales inimici, Sanguine Conjuncti, Servi, ordinariè loquendo, repelluntur ab accusando. 1. 597. 2. Admittuntur ad accusandum in gravissimis delictis, & in causa propria. 1. 598. 1. Vide *Denunciator*.

ACEDIA.

Acedia est tristitia de bono spirituali, quatenus ad nos pertinet. 1. 32. 1. Oritur ex nimio affectu ad temporalia, & ex terrore laborum. 1. 32. 2. Ex genere suo est peccatum mortale. *ibid.* Ex Acedia oriuntur Malitia, Rancor, Pusillanimitas, Desperatio, Torpor, Evagatio mentis. *ibid.* Acediae remedia. 1. 33. 2.

ACOLYTHUS.

Acolythus quartus est Ordinum Minorum. 2. 151. 2. Illius materia sunt Urceoli vacui, & candelabrum extinctum; & forma sunt verba, quæ proferuntur in bonorum traditione. 2. 154. 1. Officium est præparare luminaria, deferre cereum, præparare ampullas &c. *ibid.*

ACTUS HUMANUS.

Actus humanus dicitur ille, cujus homo Dominus est, & procedit à libero arbitrio. 1. 12. 1. Dicitur humanus, quatenus à ratione regulatur. *ibid.* Bonus est, quando convenit nature rationali ex ratione operanti, & malus quando disconvenit. 1. 12. 2. Si objectum sit bonum vel malum, actus ab eo desumit suam malitiam essentialem. *ibid.* Actus omnino malus est, etsi habeat objectum bonum, dum finis operantis sit pravus. *ibid.* Si objectum sit indifferens, actus desumit essentialem bonitatem vel malitiam à fine operantis. *ibid.* Dum desumit essentialem moralitatem ab objecto, potest alteram accidentalem habere à circumstantiis, & maxime à fine. *ibid.*

Actus humanus deliberatus in Individuo semper est bonus, vel malus. 1. 14. 1. Actus externus de se non habet augere bonitatem, vel malitiam internam, quamvis per accidens id possit præstare. 1. 15. 1.

ADDITIO.

Additio in formis Sacramentorum nulla reddit Sacramenta, si tollat illarum significationem substantialem. 2. 5. 1. Additio in Missa de se est peccatum grave. 2. 51. 1. Excusari potest ratione parvitas materiz.

ADJURATIO.

Adjuratio est contestatio rei factæ, per quam adjuratus inducitur ad aliquid faciendum, vel omitendum. 1. 314. 2. Ut adjuratio ritè fiat, debent intervenire Veritas, Judicium, & Justitia, & quando intelligantur intervenire. 1. 315. 1. Dicitur deprecativa, quando contestamur per deprecationem, imperativa verò quando contestamur per imperium. *ibid.* Dum contestamur Deum, vel Sanctos per ordinem, quem habent ad Deum, adjuratio dicitur propria; & impropria dum contestantur Sancti sine ordine ad Deum. *ibid.* Adjuratione privata tam Deus, quam omnis creatura potest adjurari. *ibid.* Adjuratione solemnè solùm Exorcista potest adjurare. *ibid.* Convenit in Exorcista elucere virtutum exercitium. *ibid.*

Adjuratione deprecativa adjurari possunt Deus, & Sancti omnes. 1. 315. 1. Dæmon adjurandus est solùm adjuratione imperativa. 1. 315. 2. Vide *Exorcismus Exorcista*.

ADOPTIO.

Adoptio est actus, quo quis naturâ filius non est, & assumitur in filium. 2. 194. Dicitur perfecta, seu arrogatio, quando assumitur in filium persona extranea, & sui juris ex rescripto Principis, itaut transeat in potestatem, & familiam adoptantis, fiatque ipse hæres necessarius. *ibid.* Imperfecta est, dum adoptatus non transit in potestatem adoptantis, nec fit ipse hæres necessarius. *ibid.* Plura necessaria sunt ad legitimam adoptionem. *ibid.* Ex adoptione oritur cognatio legalis dirimens matrimonium. 2. 194. 2. Inter quos dirimat. *ibid.* Non est attendendum hoc impedimentum, si adoptio fuerit imperfecta. *ibid.* Nec intervenit inter adoptantem & filios adoptati, si nati sint post adoptionem, vel si tempore depositionis non fuerint sub potestate adoptati. *ibid.*

ADULTERIUM.

Adulterium est accessus ad alienum thorum. 1. 384. 2. Intervent dum Conjugatus, vel Conjugata peccant cum Persona soluta, & dum Conjugatus peccat cum Conjugata. *ibid.* In adulterio Conjugati cum soluta intervenit peccatum fornicationis, & injustitiæ; & si ambo peccantes sint conjugati, ultra fornicationem interveniunt duo peccata injustitiæ; 1. 385. 1. In adulterio intervenit quædam species Sacrilegii. *ibid.* Datur adulterium, etsi vir consentiat in fornicationem uxoris. *ibid.* Vir peccat peccato adulterii sodomiticè cognoscens propriam uxorem. 1. 385. 2. Item qui cognoscit alterius uxorem, quamvis nondum consummaverit matrimonium cum suo Marito. *ibid.* Sponsa de futuro peccans cum alio à Sponso, quamvis rigorosè non committat peccatum adulterii, debet tamen aperire circumstantiam Sponsalium. *ibid.* Idem dicas de Sponso.

ADULTERIUM QUOAD OBLIGATIONEM RESTITUTIONIS.

Adulter tenetur alere filium ex adulterio conceptum post tertium annum à nativitate. 1. 448. 2. Primis tribus annis tenetur alere Matrem, si possit; etsi vi & fraude non inducta sit ad copulam admittendam. *ibid.* Si Filius sine justa causa in Hospitali exponatur, restituendæ sunt ipsi expensæ pro eo alendo, & solùm possunt adulteri excusari, si ex justa causa exponant. 1. 449. 1. Adulteri tenentur compensare damna, filiis legitimis obvenientia. *ibid.*

ibid. Ad id tenetur Adulter, et si non suaserit Matri supponere spurium inter legitimos. ibid. Si dubium sit an filius sit Adulteri, vel Mariti, Adulter excusari potest à quacumque restitutione. ibid. Si certum sit esse duorum, qui cum uxorata adulterati sunt, obligandi sunt pro rata ad expensas, & compensanda damna, quamvis incertum sit ex quo illorum filius conceptus sit. 1. 449. 2. Adultera tenetur quoad potest compensare damna illata filii legitimi. ibid. Non tenetur manifestare suum crimen. ibid. Quando teneretur manifestare. 1. 450. 1. Bene perpendat Confessarius an expediat obligare mulierem ad relinquendam Schedulam de suo delicto, post mortem manifestandam. 1. 450. 2.

ADULTERIUM QUOAD DIRIMENDUM MATRIMONIUM.

Vide Crimen.

ADULTERIUM QUOAD FACIENDUM DIVORTIUM.

Adulterium, & quæcumque copula etiam innaturalis præbet iustam causam divortii. 2. 221. 1. Oportet tamen saltem dari suspicionem violentam adulterii. 2. 221. 2. Non potest fieri adulterium, si mulier vi opprimatur. ibid. bene tamen si ex metu adulteretur. ibid. Si vir sine expressè, sive tacitè consentiat in adulterium uxoris, & è contra, non potest fieri divortium. ibid. An vir dicatur tacitè consentire, si domo expellat, eam prævidendo esse adulteraturam. 2. 222. 1. Non licet facere divortium, si conjux innocens injuriam condonavit. ibid. Quando conjux innocens teneatur expellere adulterum. ibid. Quando intelligatur injuriam condonasse. ibid. Dum ambo Conjuges fuerint adulterati, non possunt facere divortium. 2. 222. 2. Si Conjux innocens adulteretur post latam sententiam divortii, qui fuerat condemnatus in pristinum est restituendus. ibid.

ADVOCATUS.

Qui non possunt esse Advocati. 1. 605. 1. Religiosi possunt esse Advocati pro utilitate Monasterii, accedente Superioris licentia. ibid. Sacerdotes, & Clerici in Sacris constituti non possunt esse Advocati. ibid. Possunt esse Advocati in causa propria, vel Ecclesiæ, vel miserabilium Personarum, vel si necesse sit ad suam, suorumque sustentationem. ibid. Non condemnantur saltem gravis culpæ præfati, qui non sæpe exercent munus Advocati. 1. 605. 2. Non illis prohibetur advocare in uno tantum seculari negotio, eoque expedito, in altero. ibid. Possunt domi quæcumque allegationes juris efformare. ibid.

Advocati Scientia talis esse debet, ut causæ merita valeat cognoscere. 1. 605. 2. Debet esse ita probus, ut abstineat à quibuscumque falsitatibus, vel etiam cavillationibus, si aliud non exposcant cavillationes partis adversæ. ibid. Non debet de tegere parti adversæ merita causæ, quam defendit, nisi suus Clientis nollet recedere à litè injusta. ibid.

Advocatus tenetur ad restitutionem, si ex defectu scientiæ, vel debita diligentia causam amittat. 1. 605. 2. Item debet restituere succumbenti, si falsitatibus obtineat sententiam favorabilem. ibid. Debet restituere Clienti, si culpabiliter ipsi non manifestavit debilia fundamenta suæ causæ, & parti adversæ juxta damnum, quod injusta lite causavit. ibid. & 1. 606. 1.

Non potest suadere transactionem, seu dicere aliquid dandum parti, quæ non habet nisi frivo-

las rationes. 1. 606. 1. Dum causa pro utraque parte est æquè probabilis, defendere potest quam mavult. ibid. Potest etiam defendere causam, quam judicat minus probabilem, dummodo manifestet Clienti se minus probabilem judicare. ibid. Tenetur aliquando pauperibus patrocinare, & maxime in gravi, & multò magis in extrema ipsorum necessitate. 1. 606. 2. Non satis se aliquando excusant, eò quòd adfit Advocatus pauperum: 1. 608. 1. Debet omnino illis gratis patrocinari, maxime in gravi, vel extrema necessitate. 1. 106. 2. Quæ consideranda sunt in taxando justo Salario Advocati. ibid.

ÆQUIVOCATIO.

Verba æquivoca sunt quæ habent duplicem sensum, sive naturalem, sive unum naturalem, alterum allegoricum. 1. 288. 2. Æquivocatio differt ab Amphibologia. ibid. Sine iusta causa illicitum est uti verbis æquivocis, vel amphibologicis. 1. 286. 1. Licetum est ex iusta causa jurare cum æquivocatione, & si fiat sine iusta causa, non videtur peccatum grave. ibid.

ÆTAS QUOAD BENEFICIA.

Ætas requisita ad obtinendum Episcopatum debet esse annus trigésimus. 1. 165. 2. Eligendus ad Dignitatem in Cathedrali habentem annexam curam animarum requiritur annus 25., & si non habet annexam talem curam, annus 22. ibid. Canonicus Pœnitentiarius debuit incepisse annum 40. ibid. Canonici Cathedralis eam saltem debent habere ætatem, ut possint promoveri ad Ordinem, quem exposcit Canonicatus. 1. 166. 1. Canonici aliarum Ecclesiarum satis est, si habeant annos 14., si aliud non ferat Canonicatus, vel Status Ecclesiæ. ibid. Parochi debent attingere annum 25. ibid. Ad Beneficia simplicia sufficit ætas 14. annorum; & minor etiam satis est, si ita præcæpserit Fundator. ibid.

ÆTAS QUOAD ORDINES.

Ætas quoad Ordines Minores nulla designatur, & satis est attingisse usum rationis, quamvis non expediat nisi circa annum 12. vel ad Primam Tonsuram admittere. 1. 157. 1. Ad Subdiaconatum necesse est attingisse annum 22., ad Diaconatum annum 23., ad Sacerdotium annum 25. ibid. Si aliqua horæ deficient ad compleendum tempus, & incepta sit ultima dies, bene potest quis ad Ordinem promoveri. ibid.

ÆTAS QUOAD CONFESSIIONEM ET COMMUNIONEM.

Ætas quoad obligationem annuæ Confessionis est septennium, vel etiam prius, si malitia suppleat ætatem. 2. 83. 1. Quoad obligationem recipiendi Eucharistiam attendenda est ætas, qua pueri possint illam recipere cum actuali devotione. 2. 34. 1. Viaticum administrandum est cuicumque habenti usum rationis. 1. 39. 2.

ÆTAS QUOAD SPONSALIA, ET MATRIMONIUM.

Contrahentes Sponsalia Septennium debent expletum habere. 2. 163. 1. Valide etiam contrahuntur, si pauci dies desint ad illud explendum, vel si malitia suppleat ætatem. 1. 163. 2. Ad validitatem Matrimonii necessaria est respectu Contrahentium ætas pubertatis. 1. 203. 1.

Af.

Affectus præsentis sæculi. Vide Læzuria.

AFFINITAS.

Affinitas est propinquitatis Personalis nata ex copula naturali, sive licita, sive illicita. 2. 195. 1. Confanguiinei Mulieris evadunt affines viro, & è contra, non verò utriusque confanguiinei evadunt affines inter se. ibid. Affinitas ex copula licita dirimit matrimonium usque ad 4. gradum, & ex illicita usque ad 2. ibid. Affinitas quæcumque orta ex copula illicita de jure naturæ nullum inducit impedimentum dirimens matrimonium, quod etiam probabiliter dici potest, et si ex copula licita oriatur. ibid. Eset tamen de jure naturæ illicitum saltem in primo gradu affinitatis lineæ rectæ. 1. 195. 2. Impedimentum affinitatis dubium est, adeoque non attendendum, quoties et si vir seminaverit intra vas, mulier tamen non seminavit; vel etiam si muliere seminante, vir feminet extra vas, quamvis à Matrice attrahatur. ibid.

AFFINITAS QUOAD DISPENSATIONEM.

Dum petitur dispensatio pro impedimento affinitatis exprimens gradus, & quidem proximior, si Oratores inæqualiter dissent. 2. 196. 2. Exprimens est multiplicitas vinculi, & copula præhabita, si sit publica, & etiam an oriatur ex copula licita, vel illicita. ibid. Si oriatur ex copula licita, exprimens est an affinitas sit in linea recta, vel transversali. ibid. Vide confangui-nitas quoad Dispensationem.

AGNUS DEI.

Laici possunt tangere formas cereas, quæ dicuntur Agnus Dei, si reverenter faciant, & maxime ad illas orandas. 1. 245. 2.

ALBA.

Alba necessaria est pro Missa celebranda. 2. 57. 2. Si sit valde attrita, & valde sordida esset peccatum cum ea celebrare. ibid. Debet esse benedicta. 2. 58. 1. Non censetur benedicta per hoc quòd aliquis cum ea celebraverit. ibid. Quando amittit benedictionem. ibid.

ALIENATIO BONORUM ECCLESIAE.

Alienatio bonorum Ecclesiæ utroque jure prohibita est. 1. 577. 1. Prohibetur alienatio etiam latè sumpta, non solum nempe domini directi, & utilis, sed etiam translationis aliquis juris in alterum bonorum Ecclesiæ. ibid.

ALIENATIO QUOAD LOCATIONEM, ET EMPHYTEUSIM.

Non licet locare res Ecclesiæ ultra triennium, quod tamen intelligitur de triennio utili. 1. 578. 1. Locatio ultra triennium, si contractus sit individuus, totus nullus est, si dividuus sustineri potest quoad tempus triennii. ibid. Locatio ultra sexennium cum clausula ut singulis trienniis nova locatio censeatur, illicita est. 1. 578. 2. Idem dicendum de locazione ad triennium cum obligatione eam continuandi. ibid. Quando liceat ultra triennium locare fructus. ibid. & conf. 26. à n. 2. Non licet ultra triennium locare anticipatis solutionibus. conf. 26. num. 3. Non licet dare ad emphyteusim bona Ecclesiæ non solita dari in emphyteusim, vel si incorporata fuerint Ecclesiæ. ibid. Quando intelligantur incorporata. ibid. & conf. 26. à num. 15. Res

nullius utilitatis possunt sine solemnitatibus dari in Emphyteusim ad meliorandum. ibid. Postquam redierunt ad Ecclesiam finita emphyteusim non possunt iterum dari in emphyteusim sine solemnitatibus. conf. 26. à num. 12. Bona solita dari ad emphyteusim, non possunt in emphyteusim iterum tradi, nondum finita primà Investiturà: Conf. 26. num. 21. Dum iterum conceduntur in emphyteusim non potest variari forma primæ concessionis. ibid. num. 22. nec diminuere canonem sine necessitate, imò augendus, si res sit meliorata, vel si sit, qui majorem canonem tribuat. ibid. à n. 24.

ALIENATIO QUOAD PIGNUS, VEL HYPOTHECAM, PERMUTATIONEM, ET TRANSACTIONEM.

Non possunt hypothecari hypothecca speciali bona Ecclesiæ. 1. 578. 2. Pœnè illicitæ contra alienantes bona Ecclesiæ, non afficiunt qui ea subdunt hypotheccæ generali. ibid. & conf. 24. à n. 7. In praxi non est faciendum conf. cit. num. 5. Verita est permutatio bonorum Ecclesiæ, & id et si fiat cum bonis alterius Ecclesiæ. 1. 579. 2. Non licet Ecclesiæ transigere quoad rem sibi incorporatam. ibid. Si sit apud alterum, qui putet ad illam jus habere, potest transigere accipiendo pecuniam. Si verò actu illam possideat, potest dare non rem, sed pecuniam, ut tranfigat cum eo, qui putat jus ad illam habere. ibid.

ALIENATIO QUOAD PARTICULARIA BONA.

Bona immobilia corporalia Ecclesiæ, quæ nempe sunt fructifera, non possunt sine solemnitatibus alienari. 1. 579. 2. Ad alienanda mobilia corporalia exigui valoris sufficit consensus Episcopi. ibid. Quæ dicenda sint exigui valoris. ibid. In Diocesi Lucana cum consensu Archiepiscopi permutari possunt, dari in emphyteusim, vendi &c. bona Ecclesiæ, quorum fructus non excedant quatuor florenos Camerae. 1. 581. 2. Nomine bonorum immobilium incorporalium veniunt etiam ipsæ Ecclesiæ & Oratoria. 1. 579. 2. Item arbores non caduæ. ibid. Quæ sint arbores caduæ, quæ non. 1. 589. 1. & conf. 22. à num. 2. Nomine Immobilium incorporalium veniunt etiam jura, & actiones ad incorporalia census. ibid. Si annuus census ex iusta causa sit diminuendus, non est necessarius novus assensus Apostolicus. 1. 580. 2. Bona mobilia pretiosa non possunt sine solemnitatibus juris alienari. ibid. Qualia sint. ibid. Advertendum ne committatur fraus in legem, si mobilia pretiosa, vel immobilia paulatim distrahantur. 1. 579. 1. & 1. 580. 2. Relicta à Testatore cum conditione ut possint alienari, possunt alienari sine solemnitatibus juris. 2. 151. 1. Prælati potest repudiare rem immobilem, vel mobilem pretiosam, relictam Monasterio. ibid.

ALIENATIO QUOAD CAUSAS, ET SOLEMNITATES.

Causæ alienationis sunt necessitas Ecclesiæ, utilitas, & pietas. 1. 582. 1. Ad alienationem requiritur consensus Capituli, seu Episcopi, si Ecclesia non habeat Capitulum, simulque consensus Summi Pontificis. ibid. Ex lapsu 30. vel 40. annorum præsumi potest consensus Apostolicus. 1. 582. 2. Antequam obtineatur consensus Apostolicus non potest celebrari contractus etiam cum clausula illius obtinendi. ibid.

ALIENATIO QUOAD NULLITATEM, REVOCATIONEM, ET POENAS.

Alienatio bonorum Ecclesie facta sine solemnitate, est nulla in foro externo in favorem ipsius Ecclesie 1. 583. 1. Si adferat utilitas, vel necessitas, & debitus consensus contrahentium sustineri potest quoad forum conscientie 1. 583. 1. Si contractus fuit validus, succurrendum est Ecclesie graviter læsa per alienationem, per remedium restitutionis in integrum. ibid. Dum contractus sit nullus, illi succurrendum per declarationem nullitatis ipsius. ibid. Quibus competat providere Ecclesie graviter læsa. 1. 583. 2. Quæ sint poenæ contra male alienantes. ibid. A prædictis poenis excusatur etiam ignorantia crassa vel supina; neque eas incurrunt qui celeriter restitutione sibi perspexerint &c. 1. 584. 1.

ALIMENTA.

Quæ veniant nomine alimentorum. 1. 347. 1. Alimenta præstanda à Parentibus quibuscumque illegitimis, etiam spuriiis. ibid. & Conf. 28. à numer. 5. Materia alimentorum est favorabilis. conf. cit. num. 10. Subministranda sunt juxta decentiam status ipsius filii. 1. 347. 1. conf. 18. 11. Alenda etiam est familia filii sive legitimi, sive spurii, si non possit facere per seipsum. 1. 347. 2. & Conf. 18. num. 12. Pater in Sacris constitutus illicitè subministrat Spuriis excessiva alimenta n. 13.

Mater per integrum triennium tenetur dare lac filio etiam spurio 1. 342. 2. Male agunt, dum dant proprios filios aliis lactandos. ibid. Si pater non possit, Mater tenetur filios alere. ibid. In defectu Parentum Ascendentes debent filios alere 1. 348. 2. Item ii; qui habuerunt bona Patris titulo hæreditatis, sicut etiam Fiscus. ibid. Quæ sint causæ, unde Parentes possint negare filiis alimenta. ibid. Nunquam negare possunt alimenta filiis constitutis in gravi necessitate 1. 349. 1.

Maritus tenetur alere uxorem 1. 352. 1. Cessat hæc obligatio, si dos dolose non tradatur, vel culpa uxoris pereat. ibid. Si solum partem dotis habuit, solum pro rata teneretur alere. 1. 352. 2. Quid si duxit uxorem nulla facta mentione dotis. ibid. Non tenetur eam alere, si propria culpa ab ipso recedat, ibid. nec si adulterata fuisset 1. 353. 1. Uxor tenetur alere Maritum inopem. 1. 353. 2.

Frater tenetur alere Sororem inopem juxta convenientiam sui Status. 1. 355. 2. Idem dicendum de Sororibus erga fratres 1. 356. 1. Nepotes etiam Spurii tenentur alere Avum. Conf. 17. n. 10.

ALTARE.

Missa celebranda est super altare lapideum, saltem in ea parte, in qua fit Consecratio 2. 56. 2. Debet esse ab Episcopo consecratum. ibid. Consuetudo non dat posse consecrare altare iis, qui vera non habent privilegium. ibid. Si consecratur tota mensa superior affixa interiori structura, execratur per hoc quod ab ea removeatur. ibid. Altare mobile non execratur nisi ita frangatur, ut non amplius sustinere possit calicem cum patena. 2. 57. 1. Nec execratur per remotionem loculi, in quo continentur reliquie. ibid.

Quando obligatus celebrare in particulare Altare privilegiato possit in altero altare privilegiato celebrare. 2. conf. 21. à num. 18. Habens obligationem celebrandi in altare privilegiato non satisfacit celebrando in non privilegiato cum Calculo, vel Imagine benedicta cum Indulgentia. ibid. numer. 20.

AMASIUS, AMASIA.

Vide *Absolutio*.

AMBITIO.

Ambitio est appetitus honoris non debiti 1. 26. 1. De se est peccatum veniale, quamvis per accidens possit esse mortale. ibid.

AMENS.

Amentibus ministranda est Eucharistia, si talia habeant lucida intervalla, ut dignoscere possint quid agant. 2. 34. 1. Non licet concurrere cum Amente ad opus ex natura sua malum, bene verò ad opus solum malum, quia prohibitum 1. 58. 1. Amentes non sunt incapaces Sacramentorum, quæ non requiruntur actus suscipientium 2. 156. 1.

AMOR DEI, ET PROXIMI.

Quando obliget per se præceptum amandi Deum 1. 222. 2. quando per accidens. ibid. Deus amandus est super omnia objectivè, & appetitivè 1. 223. 1. Ex vi præcepti non est amandus super omnia intensivè. ibid. Ex quo motivo amandus Deus super omnia. ibid.

Amor proximi debet etiam esse internus 1. 223. 2. Amandi sunt etiam inimici, saltem exhibendo signa generalia benevolentie. ibid. Quæ sint hæc signa generalia. ibid. & 1. 224. 1. Quando exhibenda sint etiam inimicis signa particularia benevolentie. ibid.

Amor proximi obligat ad illi succurrendum etiam cum periculo vitæ, si sit in extrema spiritali necessitate. 1. 224. 2. In gravi spiritali proximi necessitate nemo tenetur cum tali periculo illi opitulari, si ad id non teneatur ex officio. 1. 225. 1. In quocumque proximi periculo corporali, nemo tenetur ipsum adjuvare cum gravissimo incommodo, bene verò cum levi. 1. 225. 2. Quis ordo servandus sit in proximo diligendo. ibid.

AMPHYBOLOGIA.

Amphybologia quid sit. 1. 288. 2. An liceat juramentum amphybologicum. ibid.

AMPLEXUS.

Amplexus inter personas solutas habiles ad copulam semper sunt in praxi peccata mortalia 1. 376. 2. Quid dicendum de amplexibus inter Sponsos. Vide verb. *obsculum*.

APOSTASIA, APOSTATA.

Apostata dicitur ille, qui Fidem jam susceptam in totum respuit, & declinat ad Judæismum, & Paganismum.

APPELLATIO.

Appellatio est provocatio à Judice minori ad Superiorem 1. 603. 2. Potest appellare qui fuit injustè damnatus, sive qui in novo judicio sperat nova adducere pro sua causa. ibid. Non licet appellare à justa sententia. ibid. In criminalibus semper licet appellare, quoties dubium est de justitia sententie. ibid. Non licet appellare in civilibus, quoties Judex judicaverit juxta opinionem apud omnes probabiliorum. ibid. Appellatio interposita apud Judicem Delegatum suspendit declaratio-

tionem de incurris censuris; non verò interposita apud Judicem Delegatum 1. 101. 2.

APPLICATIO.

Quomodo faciendâ sit à Sacerdote applicatio Missæ 2. 48. 2. Dum debet pro uno applicare, non potest applicare pro aliis nisi sub conditione 2. 49. 1. Non potest applicare pro Damnatis 2. 47. 1. Neque etiam pro Beatis, nisi celebretur ad agendas Deo gratias pro ipsorum glorificatione. ibid. Applicari potest quoad impetrationem & satisfactionem pro viventibus in peccato mortali, & pro Infidelibus. ibid. Ad applicationem Sacrificii sufficit intentio habitualis 2. 47. 2. Dum quis oblitus factæ applicationis alteri applicat Sacrificium, ut plurimum valet juxta hanc applicationem. ibid. Licet applicetur Sacrificium personæ ab altero designandæ. ibid. Regularis validè applicat Sacrificium contra intentionem sui Prælati, quamvis in hoc possit peccare vel graviter, vel leviter 2. 48. 1. Non licet applicare Missam sub conditione contingente de futuro, vel pro primo daturò elemosynam. ibid. Sacrificium applicandum est ante consecrationem. ibid. Missa nulli applicata vel incapaci dispensatur à Christo juxta interpretativam voluntatem Sacerdotis & Offerentium. ibid. Quando Parochus teneatur Missam pro populo applicare 2. 48. 2.

APPROBATIO.

Approbatio Episcopi necessaria est etiam Confessariis Regularibus pro audiendis confessionibus Sæcularium 2. 109. 2. Nullus Regularis potest excipere confessiones Sæcularium, quamvis injustè non fuerit approbatus. ibid. Approbatio Superioris Regularis non est necessaria, ut illius Subditi ab Episcopo approbatus validè excipiat confessiones Sæcularium, non potest tamen uti privilegiis concessis in ordine ad Sæculares 2. 110. 1. Solum Episcopus Diocæsanus potest approbare pro audiendis confessionibus in sua Diocesi. ibid. Parochi etiam extra Diocæsim possunt excipere confessiones suorum Parochianorum 2. 110. 2.

Regularis generaliter repertus idoneus, est approbandus absque limitatione temporis, loci, aut generis personarum 2. 110. 2. Si limitatè approbetur, talis limitatio attendenda est. ibid. Limitatio quoad locum non est intelligenda quoad taxationem jurisdictionis in illo loco, sed solum quoad convenientiam. ibid. Regularis illimitatè approbatus non potest suspendi à confessionibus audiendis absque nova causa ad confessiones pertinentes. ibid. Episcopus non potest suspendere à confessionibus audiendis omnes Confessarios unius conventus. ibid.

Confessarius Regularium debet esse approbatus ab ipso Superiori 2. 111. 1. Aliquando sufficit tacita approbatio. ibid. Confessarii Regularium etiam tempore jubilæi deberent esse approbati ab ipso Superiori. ibid. Confessarii Monialium debent esse ab Episcopo approbati 2. 111. 1. Approbati pro uno Monasterio non intelliguntur approbati pro aliis. ibid. Approbati pro audiendis una vice confessionibus Monialium non intelliguntur in posterum approbati. ibid. Etiam tempore Jubilæi non possunt Moniales eligere Confessarium, pro ipsis non approbatum 2. 111. 2. Quicumque Sacerdos censetur approbatus pro absolvendis constitutis in articulo mortis. Vide v. *Absolutio Sacramentatis*.

AQUA.

Aqua. Vide *Baptismus*.
Aqua admiscenda est vino in Sacrificio Missæ ex Ecclesie præcepto, obligante sub gravi 2. 27. 2. Si non fuit vino admixta in Offertorio, est admiscenda ante consecrationem, non verò post consecrationem. ibid. Aqua vino admiscenda debet esse modica. ibid. Valida est consecratio, si non infundatur tanta aqua, ut vinum cesset esse vinum. ibid. Aqua in sanguinem Christi transmutatur. ibid. Secunda ablutio digitorum Sacerdotis post Communionem solâ aquâ fieri potest 2. 50. 2.

ARBITER, ARBITRATOR.

Arbiter est ille, qui eligitur in compromisso ut judicet, servato ordine juris in substantialibus 1. 547. 2. Arbitrator non tenetur servare ordinem juris judiciarii, sed solum quæ juris naturæ sunt, & pro bono pacis potest uni aliquid demere. ibid. & conf. 19. num. 3. Religiosus non potest esse arbiter, si id non faciat de licentia Prælati, & pro utilitate Monasterii, 1. 547. 2. & conf. cit. num. 7. Si gerat se ut arbiter absque licentia Superioris illicitè facit, sed validè. conf. 19. à num. 14. Minores, nec Mulieres non possunt esse arbitri 1. 548. 1. Religiosus de licentia Superioris potest gerere munus Arbitratoris, etsi non intercedat utilitas Monasterii. conf. 19. num. 8. Si præstat sine licentia, validè præstat. ibid. num. 14.

ARCTATUS RATIONE BENEFICII.

Arctatus ratione Beneficii accepti vel accipiendi potest intra primum annum Sedis Vacantis habere à Capitulo dimissorias ad Ordines recipiendos 2. 158. 1. Qui sint arctati ratione accepti vel accipiendi Beneficii. ibid.

ARRHA.

Arrha significat quod datur velut in pignus servandæ promissionis de futuro Matrimonio 2. 165. 2. Non amittit arrham qui justè resiliit à Sponsalibus. ibid. Arrha apponi potest à contrahentibus sponsalia in quavis quantitate, in triplo, vel quadruplo reddenda à resiliente 2. 166. 1.

Arrogatio. Vide *Adoptio*.

ARS NOTORIA.

Ars Notoria est superstitio, qua quis quadam vana faciendo, vult absque labore consequi scientiam 1. 253. 2.

ARTICULI FIDEI.

Qui sint Articuli Fidei explicitè credendi de necessitate medii 1. 206. 1. Et qui necessitate præcepti 1. 207. 1.

ARTICULUS MORTIS.

Articulus mortis reputatur illud tempus, in quo mors certè imminet, vel fere est inevitabilis 2. 134. 2. Constitutis in articulo mortis æquiparantur ii, qui sunt in eodem periculo prudenti, vel probabili. ibid. Qui sint ii, qui in tali periculo reputantur. ibid.

ASPECTUS.

Aspectus mulieris etiam non obscenus, potest esse

esse peccatum mortale 1. 375. 2. Aspicere extra matrimonium; etiam curiositatis gratiâ, pudenda alterius sexus, semper est peccatum mortale 1. 376. 1. Quicumque aspectus obscœnus, si sit diuturnus, semper est peccatum grave, ibid.

ASSECURATIO.

Assicuratio est contractus, quo quis habito pretio suscipit in se periculum rei alienæ 1. 535. 2. Debet intervenire æqualitas inter pretium, & periculum, ibid. Debet existere res, quæ assicuratur, & Assuror habere unde solvat, si pereat, ibid. Assuror intelligitur se obligare pro primo itinere, ibid. Teneur solvere juxta pretium mercium in loco, quod erant deferendæ, ibid.

Assistentia in Choro. Vide *Distributiones*.

ASTROLOGIA.

Astrologia naturalis est licita 1. 248. 1. Potest in ea esse peccatum veniale 1. 248. 2. Astrologia judiciaria, quæ versatur circa actiones pendentes à libero arbitrio, & circa eventus prorsus occultos, omnino est illicita, ibid. Astrologi neque probabiliter possunt prædicere eventus futuros, pendentes à libero arbitrio, ibid. Solum possunt conjecaturaliter prædicere in communi, quales futuri sint actus humani, non verò quid particularis homo facturus sit, 1. 248. 1.

ATTENTIO.

Attentio necessaria est in persolvendis Horis Canonis, 1. 197. 2. Sufficit attentio virtualis, ibid. Item satis est attentio ad verba, 1. 198. 1. Beneficiarius voluntariè distractus in recitatione officii tenetur pro rata ad restitutionem 1. 193. 1.

Ad satisfaciendum præcepto de Missa audienda necessaria est attentio externa, & interna saltem virtualis, 1. 326. 2. Sufficit attentio ad ea, quæ dicit Sacerdos, 1. 327. 1. Incumbens operipio incompossibili cum Missæ auditione non satisfacit præcepto de Missa audienda, ibid. Secus si non sit incompossibile, 1. 327. 2. In extasim raptus tempore Missæ intelligitur eidem sufficienter attentus, 1. 327. 2.

Sacerdos voluntariè distractus per tempus notabile in Missa celebranda peccat mortaliter; & multò magis, si id præter tempore Canonis, 2. 49. 2.

ATTRITIO.

Attritio est dolor commissi peccati ex motivo supernaturali inferiore, quàm Charitatis Dei super omnia 2. 74. 2. Sufficit unà cum Sacramento ad justificationem 2. 67. 1. Opinio de sufficientia attritionis ad justificationem assequendam unà cum Sacramento est tutior, 2. 78. 2.

AVARITIA.

Avaritia est appetitus inordinatus divitiarum, 1. 27. 2. De se non est nisi peccatum veniale, ibid. Ex ea oriuntur duritia cordis, nimia mentis sollicitudo, violentia, perfidia, perjurium, fraus, & dolus, ibid. Ipsius remedia 1. 2. 1.

AUCTOR.

Unicus Auctor, generaliter loquendo, non facit opinionem probabilem 1. 3. 1. Facit opinionem probabilem, vel etiam probabiliorum, si afferat rationem satis validam, ibid.

AUCUPIUM.

Licetum est aucupium in locis communibus 1. 405. 2. Si exerceatur in prædiis Domini particularis, refarciendum est damnum, si aliquod ex aucupio sequatur, ibid. Bene prohibetur aucupium quibusdam mensibus 1. 406. 1. Princeps potest sibi reservare aucupium in quibusdam locis, ibid. Si illud sibi reservet in loco Domini particularis, debet illius gravamen compensare, ibid. Exercere aucupium contra mandatum Principis de se non est peccatum grave, quamvis possit esse per accidens, ibid.

AURORÆ TEMPUS.

Tempus auroræ pro Missa inchoanda est hora cum dimidio, antequam appareat corpus solare, 2. 57. 1. Qui per horam dictum tempus anticiparet graviter peccaret, ibid. Regulares possunt celebrare duabus horis post mediam noctem, ibid.

AZIMUS.

Sacerdoti Latino nunquam licet celebrare sine pane azimo 2. 26. 2. Neque in necessitate administrandi Viaticum, ibid. Potest celebrare in azimo, si figat domicilium apud Græcos, ibid.

B

BANNITUS.

Bannitus, qui ex præscripto Principis potest ab omnibus occidi, non est occidendus extra Territorium Principis 1. 363. 2. Non licet Principi sine causa valde gravi concedere, ut Banniti impune ab omnibus occidantur, 1. 364. 2.

BAPTISMUS.

Baptismus est Sacramentum regenerationis per aquam in verbo 2. 11. 1. Institutum fuit ante Christi passionem, ibid. Quatenus est Sacramentum non datur nisi baptismus fluminis 2. 11. 2. Dantur etiam Baptismus fluminis & sanguinis, qui habent delectare peccatum, ibid. Baptismus sanguinis, hoc est, martyrium, non solum delet peccatum, sed etiam delet omnem poenam, & quandam præbet excellentiam, qua ita baptizatus dignus sit honore, ibid. Baptismus post promulgatum Evangelium fuit necessarius necessitate mediæ ad salutem 2. 11. 2. Si recipi non possit in re, sufficit in voto, sive explicito, sive implicito, ibid. Baptismus parvulorum non est differendus 1. 12. 1. Quando dilatio sit peccatum mortale, ibid. Baptismus Adultorum est differendus ad illos instruendos, & ad examinandam ipsorum fidem, ibid. Adulti non possunt ex propria culpa differre Baptismum, ibid.

BAPTISMUS QUOAD MATERIAM, ET FORMAM.

Materia remota Baptismi est aqua naturalis 2. 12. 1. Quàm conveniens fuerit esse materiam hujus Sacramenti 2. 12. 2. Glacies aut nix non sunt materia sufficiens Baptismi, ibid. Baptizare cum aqua valde foeda est peccatum mortale, ibid. Quæ aquæ sint materia dubia hujus Sacramenti, ibid. Baptismus, sub gravi effectum benedictæ 2. 13. 1. Ablutio est materia proxima Baptismi, ibid. Hujusmodi ablutio validè fit immersione, infusione,

&

& asperione, si tamen per hoc ultimo modo collatus tanta adhibeatur aqua, ut aliquo modo distuat, ibid. Ad licitè administrandum Baptismum servandi sunt ritus propriæ Ecclesiæ, ibid. Omittere trinam infusionem esset peccatum grave, ibid. Recensentur casus, in quibus controversitur an ablutio sit valida, ibid. Non licet projicere puerum jamjam moriturum in puteum ad illum baptizandum 2. 13. 2.

Forma Baptismi sunt illa verba: *Ego te Baptizo in Nomine Patris, & Filii, & Spiritus S. 2. 13. 2.* Ly ego non est de necessitate formæ, ibid. Nulla esset forma Baptismi, nisi exprimeretur Minister, actio baptizandi, persona quæ baptizatur, Dei Unitas, & Personarum Trinitas 2. 13. 2. Examinatur quæ omisso verborum formæ redderet nullum Baptismum 2. 14. 1. Variæ adducuntur formæ, quæ redderent dubiam collationem Baptismi 2. 14. 2. Quæ observare debeat Parochus ad conservandam mundam aquam Baptismi, vel si deficiat, ibid. Quid præstare debeat, si aqua vi frigoris congeliet, vel sit nimis gelida 2. 15. 1. Debet summa diligentia intruere Obstetrices de modo validè & licitè baptizandi, ibid.

BAPTISMUS QUOAD MINISTRUM, ET SUBJECTUM.

Minister ordinarius Baptismi est solus Parochus, 2. 15. 1. Sacerdotes, & Diaconi ex delegatione Parochi possunt solemniter baptizare, ibid. In casu necessitatis etiam Laicus potest, & debet baptizare, ibid. Etiam si non sit baptizatus, 2. 15. 2. Laicus administrans Baptismum præsentem Sacerdote peccat graviter, ibid. Mulier non debet baptizare præsentem Viro, si iusta causa, v. g. honestatis id exproscat, ibid. Solemnitates, quæ omittuntur dum aliquis in casu necessitatis domi baptizatur, sub gravi postea supplendæ sunt, ibid.

Unus Minister non potest sine gravi culpa extra casum necessitatis eodem tempore plures baptizare, 2. 15. 2. Neque plures Ministri possunt licitè eundem baptizare, ibid. Si uterque baptizaret independentem ab alio, validus esset Baptismus, ibid. non verò si unus dependenter ab alio, 2. 16. 2. Invalidè baptizarent, si unus infunderet aquam, alter proferret formam, ibid. Parochus non debet extracatum necessitatis administrare Baptismum domi, ibid.

Infantes statim à nativitate capaces sunt Baptismi, 2. 16. 2. Idem dicendum de perpetuè Amentibus, ibid. Qui inciderunt in amentiam non sunt baptizandi, si antea non demonstraverint desiderium Baptismi, vel si inciderint in amentiam in statu peccati mortalis, ibid. Infantes Infidelium non sunt baptizandi invitis parentibus, ibid. Limitationes hujus doctrinæ, ibid. Filii Hæreticorum, possunt baptizari invitis Parentibus, at removendi essent à periculo Apostasie, 2. 17. 1.

Monstrum conceptum à muliere ex bruto nullatenus est baptizandum, 2. 17. 1. Si fuerit conceptum ex viro & muliere est absolute baptizandum, si habeat caput humanum, ibid. Si non habeat caput, sed solum pectus & alias partes humanas, est baptizandum sub conditione, ibid. Quando iterandus sit Baptismus habenti dup. capita, vel duo pedora, & quando solum sub conditione, ibid.

Puer existens in utero matris in casu necessitatis est baptizandus, si aliquo modo aqua abluatur, 2. 17. 1. Quæ conditiones servandæ sint in eodem baptizando, 2. 17. 2. Infans in casu necessitatis baptizatus extra caput, scapulas, aut pectus, iterum est sub conditione baptizandus, ibid. Filii abortivi etiam post unum diem à conceptione sub conditione sunt baptizandi, si non constet esse

mortuos, ibid. Sub quibus conditionibus sint baptizandi, ibid.

Iterum est sub conditione baptizandus ille, de cujus Baptismo dubitatur an fuerit validus, 2. 18. 1. An iterum sub conditione baptizandus, qui domi fuit baptizatus ab obstetrice, ibid. An filii expositi, si habeant testimonium suscepti baptismi, ibid. Adultus qui habet prudens dubium facti de suo Baptismo, iterum est sub conditione baptizandus, ibid.

BAPTISMUS QUOAD EFFECTUS ET CÆREMONIAS.

Baptismus delet peccatum originale, & omnia actualia, conferendo Gratiâ Sanctificantem, 2. 18. 2. Item ratione ipsius datur Gratiâ Sacramentalis, qua Baptizatus possit adimplere suas obligationes, ibid. Non removel fomitem, & alias poenaltates, & cur 2. 19. 1. Imprimis characterem, & qui ejus effectus, ibid. Adultus ad recipiendum validè Baptismum debet habere intentionem illum recipiendi, ibid. Neque recipit Gratiam sine dolore supernaturali peccatorum, bene verò characterem, ibid.

In solemnè administratione Baptismi debet adesse Patrinus 2. 19. 1. Quæ sint necessaria ut aliquis validè in Patrinum assumatur, ibid. Qui illicitè admittantur ad officium Patrini, ibid. Religiosi non sunt admittendi ad officium Patrini, ibid. Conveniens est quoscumque Ecclesiasticos sacris Ordinibus initiatos, non gerere munus Patrini, ibid. Ad summum unus & una admittendi sunt in Patrinos, ibid.

Explicantur cæremoniæ præcedentes Baptismum 2. 19. 1. Item cæremoniæ comitantes & consequentes Baptismum, 2. 20. 1. Conveniens esset quoscumque Fideles sepe recollere abrenunciationem factam Diabolo, ejusque pompis in Baptismo, & quotannis recollere diem suscepti Baptismi, 2. 20. 2.

BELLUM.

Bellum est dissidium inter Principes ordinatum ad pugnam, 1. 232. 1. Ex ratione solum probabiliter non licet Principi indicere bellum alteri Civitati vel Provinciæ possidenti, ibid. Immo nec ex ratione solum probabiliori, si quodammodo non peringat ad certitudinem, ibid.

BENEDICTIO.

Benedicere vestes pro Missa celebranda pertinet ad Episcopum, nec potest simplici Sacerdoti delegare talem facultatem, 2. 58. 1. Superiores Regulares possunt hujusmodi vestes ex privilegio benedicere pro usu suarum Ecclesiarum, ibid. Probabiliter etiam pro usu aliarum Ecclesiarum, ibid.

BENEDICTIO MATRIMONII.

Benedictio matrimonii faciendâ est à Parocho, 2. 207. 1. Si omittatur quia assistit matrimonio in aliena Parochia, vel Diocesi, esset postea supplenda, & interim Conjuges deberent vivere separatim, ibid. Probabiliter iterari potest in secundis nuptiis, si unus contrahentium nunquam fuerit benedictus, 2. 284. 1.

BENEFICIUM.

Beneficium est jus perpetuum percipiendi fructus ex bonis Ecclesiæ propter officium Spirituale, constitutum Ecclesiæ auctoritate, 1. 158. 1. Præfatum jus est Spirituale, quia fundatur, vel adne-

cti.

editur officio Spirituali. *ibid.* Non datur Beneficium nisi accedat auctoritas Episcopi, Beneficium erigentis. *r. 358. 2.* Quæ ulterius requirantur ad constituendum Beneficium. *ibid.*

Beneficia alia sunt majora, alia minor, & que sint. *r. 159. 1.* Dispensatus ad Beneficia non intelligitur dispensatus ad majora. *ibid.* Alia item sunt Beneficia Regularia, quæ scilicet debentur solis Regularibus; alia Secularia, quæ scilicet debentur solis Secularibus Clericis debentur. *ibid.* Beneficia in dubio Secularia reputantur. *ibid.* Unde probetur esse Regularia. *ibid.* Conferenda sunt juxta ultimum ipsorum statum. *ibid.* Episcopatus est Beneficium, abstrahens à seculari, & regulari. *ibid.* Regularis potest esse ad tempus Coadjutor Parochi, si adsit licentia Episcopi, & sui Prælati. *ibid.*

Beneficia alia sunt duplicia, alia simplicia. *r. 159. 2.* Quæ sint Beneficia duplicia, & quæ simplicia. *ibid.* Rescripta papalia quoad aliquem providendum de beneficio, intelligenda sunt de beneficiis simplicibus. *ibid.*

Beneficia alia sunt collativa, alia electiva, alia mixta, & quæ sint. *r. 159. 2.*

Beneficia acquiruntur præsentatione, & institutione subsequuta, Electione, Confirmatione, & libera Collatione. *r. 169. 1.*

BENEFICIUM QUOAD VACATIONEM.

Vacant per mortem Beneficarii de jure, & de facto. *r. 176. 2.* Quando vacet de jure, & non de facto & è contra. *ibid.* Vacant ratione validè contracti matrimonii. *r. 178. 1.* Non vacat per matrimonium nulliter contractum. *r. 178. 2.* Vacant Beneficia per professionem in aliqua Religione. *r. 178. 2.* Novitii possunt percipere fructus beneficium, ab ipsis non renunciati. *ibid.*

Vacat primum Beneficium per affectationem secundum cum primo incompatibili. *r. 178. 2.* Non vacat primum, si non habeatur pacifica possessio secundum, atque ejus fructus percipiuntur. *r. 179. 1.* Quando intelligatur aliquis habere pacificam possessionem Beneficii. *ibid.* Usque dum primum non vacet, non est à Collatore conferendum. *ibid.* Vide *Permutatio*, & *Resignatio*.

BENEFICIUM QUOAD VACATIONEM RATIONE INCOMPATIBILITATIS.

Duo Beneficia residentiam exigentia sunt incompatibilia. *r. 179. 1.* Item duo Beneficia uniformia sub eodem titulo. *ibid.* Quando censeantur esse sub eodem titulo. *r. 179. 2.* Nec ex Episcopi dispensatione possunt obtineri duo Beneficia uniformia sub eodem titulo. *ibid.* Dispensatus à Papa ad habenda duo Beneficia non intelligitur ad duo Beneficia uniformia. *ibid.* Sunt incompatibilia duo Beneficia, si primum sufficiat ad honestam Clerici sustentationem. *r. 179. 2.* Per affectationem secundum est insufficientis, vacat primum. *ibid.* Per affectationem secundum sufficientis non vacat primum insufficientis. *ibid.* Per affectationem tertium Beneficii sufficientis vacant duo priora sufficientia. *ibid.* Si tertium sit insufficientis, vacat unum ex prioribus. *r. 180. 1.* Si quis retinere præsumit duo Beneficia incompatibilia, ipso jure utroque privatur. *ibid.*

BENEFICIUM QUOAD VACATIONEM RATIONE PROMOTIONIS AD PRÆLATURAM, ET RATIONE DELICTI.

Per promotionem ad Episcopatum, Abbatiam tam secularem, quam Regularem, & Prælaturam, si adsit jurisdictionis quasi Episcopalis, vacant omnia Beneficia & Pensiones. *r. 180. 1.* Quando intelli-

gantur eadem Beneficia vacare. *ibid.* Non vacant quoties promotus ad Episcopatum non valeat ejus possessionem accipere, vel fructus percipere. *ibid.*

Dum Beneficia vacant ipso jure ratione alicujus delicti, ad illa dimittenda expectanda est sententia declaratoria criminis. *r. 181. 1.* Inter alios casus excipitur ab hoc affectio Beneficii per realem simoniam. *r. 180. 2.* Beneficiarius facit suos, fructus, quos percipit ante sententiam Judicis declaratoriam. *ibid.* Beneficium ipso jure vacans ratione delicti non potest in alterius favorem resignari. *ibid.* Si Beneficium non vacet ipso jure ratione alicujus delicti, expectari potest sententia Judicis, qua quis eodem expolietur. *r. 180. 2.* Ante talem sententiam Beneficiarius potest illud in alterius favorem resignare, ac interim facit fructus suos. *ibid.* Quæ sint delicta, quorum ratione ipso jure vacent Beneficia. *ibid.* Quæ sint ea, quorum ratione aliquis privandus sit Beneficio. *r. 181. 1.* Privatio Beneficii non est inducenda nisi in casibus à jure expressis. *ibid.*

BENEFICIUM QUOAD PLURALITATEM.

Multiplicitas Beneficiorum de jure Canonico est prohibita. *r. 181. 1.* & conf. 20. à n. 10. Item jure naturæ. *r. 181. 2.* & conf. 20. à num. 4. Pluralitas Beneficiorum oriri solet ex actu ambitionis, & desiderio ditescendi. *ibid.* Ex pluralitate Beneficiorum multa oriri solent inconvenientia. *r. 181. 2.* & conf. 20. à n. 5. Licita est pluralitas Beneficiorum, si saltem unum non exposcat residentiam, & neutrum sufficiat ad congruam sustentationem. *ibid.* Item si quis habeat duo Beneficia, legitima auctoritate unita. *ibid.* Vel ratione utilitatis, aut necessitatis Ecclesiæ. *ibid.* Longæva consuetudo non potest reddere licitam pluralitatem Beneficiorum extra casus supra expressos. *r. 182. 1.* & conf. 20. à num. 21. Item nec suffragatur Pontificia Dispensatio, ubi non adsit iusta causa concedendi plura Beneficia. *r. 182. 2.* conf. 20. à n. 18. Dum Papa dispensat in pluralitate Beneficiorum, relinquit conscientiam Dispensati considerare an novum Beneficium sit illi necessarium. conf. 20. n. 20. Quando Episcopus possit dispensare in pluralitate Beneficiorum. *r. 182. 2.*

BENEFICIATUS.

Beneficiatus tenetur recitare Officium. *r. 161. 2.* Si habeat Curam Animarum, debet intra bimestre à die possessionis facere Fidei professionem. *ibid.* Item Canonici & Dignitates Ecclesiæ Cathedralis non facta professione Fidei intra bimestre, non faciunt fructus suos, eosque restituere tenentur ante omnem Judicis sententiam. *ibid.* Qui Beneficiatus teneatur ad residentiam. *r. 162. 1.* Beneficiatus debet suscipere Ordines annexos suo Beneficio, & intra quod tempus. *r. 164. 2.*

Quæ ætas requiratur in promovendis ad Beneficia. *r. 165. 2.* Juxta diversitatem Beneficiorum major vel minor scientia requiritur in Beneficiatis. *r. 166. 1.* Item in Beneficiatis morum probitas requiritur, & maxime in exercentibus Curam Animarum. *r. 166. 2.* Appetere Beneficia maxime Curata, difficile est non continere peccatum præsumptionis conf. 7. à n. 5. Appetere Beneficia maxime Curata habendo pro fine utilitatem temporalem, non est sine gravi culpa. *r. 166. 2.* & conf. 7. à num. 2.

Electus in Parochum debet habere intentionem saltem intra annum ascendendi ad Sacerdotium. *r. 167. 1.* Si non habeat saltem intentionem, peccat graviter, & tenetur restituere fructus perceptos, si non mutet voluntatem, & ad Sacerdotium

af-

ascendat. *ibid.* Satis est si habeat voluntatem conditionatam ascendendi ad Sacerdotium. *ibid.* Qui habens talem voluntatem postea mutat, non tenetur restituere fructus interim perceptos. *r. 167. 2.* Qui assumit Beneficium animo solum ad tempus retinendi, si non habeat annexum ordinem Sacrum, non peccat nisi leviter. *ibid.*

Quæ desideranda sint in eligendis ad Beneficia. Vide *Electio*.

BESTIALITAS.

Bestialitas est concubitus cum individuo alterius Speciei. *r. 397. 2.* Est gravissimum peccatum inter vitia carnis, & eodem modo intercedit cum quacumque Bestia quis congressiatur, & in quacumque parte ipsius, & hoc si agendo, sive patiendo. *ibid.* Intervent hoc peccatum in quocumque congressu cum Dæmone, & insimul peccatum superstitionis. *ibid.* Explicatur ille casus reservatus nostræ Diocesis: *Bestialitas aut concubitus cum Dæmone quoad masculos & feminas. r. 398. 1.*

BIGAMIA, BIGAMUS.

Bigamia triplex est, vera, interpretativa, & similitudinaria. *r. 154. 1.* Vera intervenit, quando quis successivè plures duxit uxores, atque cum eis matrimonium consummavit. *ibid.* Interpretativa datur, quando quis duo contraxit matrimonia, quorum unum fuerit invalidum. *ibid.* Excusari potest ab hac bigamia, qui unum matrimonium invalidè contraxit ex defectu consensus, vel duo matrimonia invalidè. *ibid.* Incurrit interpretativam bigamiam, qui ducit Viduam, quæ cum alia consummavit matrimonium, vel mulierem ab alio corruptam; item si vir cognoscit uxorem, postquam fuit adulterata, quamvis excusari possit, si fuerit ab alio per vim cognita. *r. 154. 2.* Tertia bigamia dicitur similitudinaria, & datur quando Religiosus post emissam professionem matrimonium contraheret. *ibid.* Non omnes id concedunt respectu Clerici in Sacris constituti, qui matrimonium contraheret. *ibid.* Vide *Dispensatio*.

Bigamus est irregularis. *r. 154. 1.*
Bigamia licita est. *r. 183. 2.*

BLASPHEMIA.

Blasphemia est verbum contumeliosum in Deum, vel in Sanctos. *r. 257. 2.* Ad peccatum Blasphemie reducuntur quædam facta contumeliosa in Deum, vel Sanctos, imò gravius peccatum sunt. *r. 257. 2.* Blasphemia non admittit parvitatem materiæ, & solum potest esse levis ex imperfecta advertentia. *ibid.* Blasphemia alia est hæreticalis, quæ opponitur articulis Fidei, alia simplex, quæ solum continet verbum in Deum & c. contumeliosum. *r. 257. 2.* Hujusmodi blasphemie sunt diversæ speciei. *ibid.* Omnes blasphemie in Deum sunt ejusdem speciei; blasphemie in Deum & Sanctos, ordinariè loquendo, sunt diversæ speciei. *ibid.* Explicantur plures particulares blasphemie. *r. 259. 2.* & seqq. Explicatur primus casus reservatus nostræ Diocesis, quo reservatur quæcumque blasphemia contra Deum, Virginem, & Sanctos coram aliis prolata. *r. 260. 2.*

BONA.

Bona Filiorum-familias alia sunt castrensia, quasi castrensia, adventitia, & profectitia. *r. 412. 2.* Quæ sint hujusmodi bona. *ibid.* Filius habet proprietatem, usufructum & administrationem bonorum castrensiæ, & quasi castrensiæ. *r. 413. 2.* Bono-

rum adventitiorum habet proprietatem, non usufructum. *ibid.* Quando etiam habeat usufructum. *ibid.* Quoad bona profectitia non habet proprietatem, nec usufructum, nec administrationem. *ibid.* Excipitur patrimonium assignatum Filio pro recipiendis Ordinibus Sacris, & filia pro matrimonio contrahendo. *ibid.*

BONA ECCLESIASTICORUM.

Bona Ecclesiasticorum alia sunt patrimonialia, alia quasi patrimonialia, alia merè Ecclesiastica. *r. 413. 2.* Quæ sint hujusmodi bona. *ibid.* Distributiones ob assistentiam Chori pertinent ad bona quasi patrimonialia. *ibid.* Ecclesiastici habent dominium etiam Ecclesiasticorum quoad eam partem, quæ ipsis necessaria est pro sui sustentatione. *r. 413. 2.* non verò quoad eam partem, quæ ipsis non est necessaria. *r. 414. 1.*

Bona superflua Ecclesiasticorum omnino impendenda sunt in usus pios. *r. 414. 1.* Ecclesiasticus, qui aliter facit, peccare potest contra charitatem, contra Religionem, & contra Iustitiam. *r. 414. 2.* Dicere non teneri ad restitutionem Ecclesiasticum impendentem superflua in usus non pios, apud aliquos reputatur censuræ dignum. *r. 415. 1.* Bona tradita sunt Ecclesiasticis sub conditione superflua erogandi in usus pios. *ibid.* Si urgeat necessitas pauperum, si anteposendi sunt cuicumque operi pio. *r. 415. 2.* Vide *Eleemosyna*.

Bona Matrimonii sunt bonum Sacramenti, bonum prolis, & bonum fidei. *r. 174. 2.*

BONA FIDES.

Bona Fides requiritur ad præscriptionem. *r. 408. 2.* Datur bona fides, quando quis prudenter iudicat aliquam rem esse suam. *r. 409. 2.* Adhuc est bona fides, etsi sit venialiter mala. *ibid.* Non datur bona fides, si possessio incipiat cum dubio prudenti. *ibid.* Non obstat bonæ fidei dubium superveniens possessioni. *r. 410. 1.* Neque etiam ignorantia inculpabilis juris clari. *ibid.* Vide *Præscriptio*.

BULLA CÆNÆ.

Quibus ex Causis quotannis publicetur Bulla Cænæ. *r. 114. 1.* Facultas absolvendi à casibus in Bulla Cænæ contentis, Episcopis sublata est. *r. 103. 2.* Qui præsumit absolvere à casibus contentis in Bulla Cænæ incidit in Excommunicationem. *r. 129. 2.* Unusquisque Confessarius debet apud se habere Exemplar hujus Bullæ. *r. 130. 1.*

C

CÆCUS.

Cæcus, si memoriter sciat Horas Canonicas, vel possit sine gravi incommodo recitare cum Socio, ad eas recitandas tenetur. *r. 99. 2.*

CALIX.

Calix quoad Cuppam non debet esse ex ære, sed auro, argento, vel stanno. *r. 58. 2.* Debet esse ab Episcopo consecratus. *ibid.* Deperdit consecrationem, si Cuppa separatur à pede, quoties non sit tornatilis. *ibid.* vel si destruat figura, aut fiat in eo foramen minutissimum, unde species continere non possit. *ibid.* Quidam putant amittere consecrationem per novam deurationem. *ibid.*

CAMBIUM.

Cambium est contractus, in quo permutatur una pecunia cum alia. 1. 505. 1. Dividitur in reale, & sicum. ibid. In cambio sicco palliatur verum mutuum sub apparentia cambii. ibid. Cambium reale dividitur in minutum, & locale. ibid. In Cambio minuto, in quo datur una pecunia loco alterius, plures sunt tituli ad lucrum iustificandum 1. 505. 2. Item ex pluribus titulis potest esse licitum lucrum in cambio locali. ibid. Qua ratione possint Campfores lucrifacere ratione Cambij ad Nundinas. 1. 506. 2. Nil possunt recipere, si literæ mittendæ solum sint apparentes, vel si ipsi Campfores impediunt ne mittantur. ibid. Quando licitum sit Cambium cum recurfa, & quando non. 1. 507. 1. Enumerantur conditiones, quæ ex Bulla S. Pii V. debent in cambio intervenire 1. 507. 2. Conditiones continuandi Cambia usque dum Campfarius solvat, sunt injustæ. 1. 508. 1.

CAMPANA.

Tempore Interdicti non possunt pulsari Campanæ, dum celebranda est Missa, neque Tintinnabulum ad *Sanctus* etc. 1. 140. 2.

CANDELA.

Celebrare extra casum necessitatis cum unica candela videtur esse gravis culpa 2. 59. 1. Idem dicendum si adhibeatur lumen lucernæ ex oleo, vel candela ex sebo, vel adipe. ibid. In casu necessitatis licitè fieri possit. ibid. Tempore consecrationis altera candela est accendenda, quod tamen non cadit sub obligatione. ibid.

CANONICATUS, CANONICUS.

Canonicatus est jus spectabile, proveniens ex electione, sive receptione alicujus in Canonicum 1. 159. 2. Canonicus non habet vocem in Capitulo, nisi saltem sit Subdiaconus. ibid. Canonici tenentur ad residentiam 1. 163. 2. Possunt abesse per tres menses, vel continuos, vel interpolatos 1. 164. 1. Episcopus ob legitimam causam potest alterum mensem concedere. ibid. Possunt abesse, si absint pro intervendo Episcopo, ut Episcopus est. ibid. Si absint primo anno, privandi sunt dimidia parte fructuum, si secundo, omnibus fructibus, si tertio, ipso Beneficio 1. 164. 1. Non possunt abesse à Choro, etsi contenti sint amittere distributiones, conf. 14. à num. 3. Debent Canonici per seipsos intervenire, & non per Substitutum 1. 161. 1. & conf. 14. à n. 4. Habent obligationem psallendi conf. 14. à n. 6. Non possunt se eximere ab intervendo per seipsos, & à psallendo ratione cujuscumque consuetudinis, conf. 14. à num. 3. & seqq. Vide *Beneficium*, *Beneficiatus*.

CAPPELLANIA, CAPPELLANUS.

CapPELLania est Beneficium simplex fundatum in CapPELLa, seu Ecclesia cum Episcopi auctoritate 1. 160. 1. Desinit esse Beneficium, si non erigatur auctoritate Superioris, vel non sit perpetua, sed ad nutum amovibilis. ibid. CapPELLani obtinentes Beneficium in Ecclesiis Collegiatis habens annexum servitium in Choro, tenentur residere 1. 163. 1. Quas pœnas incurrant non residendo, vel non canendo in Choro. Vide *v. Canonicus*.

CAPPELLANUS QUOAD OBLIGATIONEM MISSÆ CELEBRANDÆ.

CapPELLanus potest celebrare per alium, quoties Fundator CapPELLæ non voluerit expressè ut per seipsum celebraret 2. 65. 2. Semper ordinariè præsumere debet Testatorem præscripsisse etiam obligationem Sacrificii. ibid. Si teneatur quotidie celebrare, potest semel in hebdomada omittere Missam ad vitandum peccatum, & ratione indevotionis. ibid. Ex aliis causis solum valdè rarè posset Missam omittere. ibid. & 2. 69. 1. Si possit celebrare per seipsum, vel per alium, nunquam potest ex præfatis causis Missam omittere 2. 66. 1. Dum potest Missam omittere, non potest stipendium sumere pro alia Missa celebranda. ibid. Ratione infirmitatis potest per 15. dies abstinere à Missa celebranda obligatus per seipsum celebrare. ibid. Si CapPELLanus sit valde pauper, & diuturno morbo laboret, unde indigeat fructibus CapPELLaniæ ad sui sustentationem, non tenetur Missas omittas supplere 2. 66. 2. & conf. 3. per tot.

CapPELLanus non celebrans per seipsum, dum potest, peccat graviter, si tenebatur per seipsum celebrare 2. 66. 2. Non tenetur aliquid restituere, si non habeat stipendium pinguis solito. ibid. Non potest Missas anticipare, qui tenetur per se singulis diebus celebrare, vel si Missa affixæ sint aliquibus diebus 2. 66. 2. Dum Testator designavit tempus Missarum celebrandarum, non potest CapPELLanus eas differre, etsi timeat se non recepturum stipendium. ibid. Si tempus non est designatum, potest aliquoties differre, sed non notabiliter 2. 67. 1. CapPELLanus non celebrans tempore determinato debet aliquid restituere, si habeat stipendium majus solito. ibid. Dum omisit celebrare tempore determinato, debet postea celebrare. ibid.

CapPELLanus tenetur celebrare sub gravi in loco designato à Testatore 2. 67. 1. Si alibi celebret, potest ad restitutionem teneri, & id etsi semel in mense alibi celebraret 2. 67. 2. Non esset necesse celebrare in loco designato à Testatore, quoties constaret solum intendisse celebrationem Sacrificii. ibid. Ex eadem ratione posset celebrare in alio Altare Privilegiato, & non in Altare Privilegiato, quod innuit Testator. ibid. & conf. 21. à num. 11. Si rationes sint pro & contra talem obligationem, CapPELLanus debet celebrare in loco designato à Testatore. conf. 21. à num. 15. Excusari potest ab ibi celebrando, si cesset adæquatè causa, quam intendit Testator, vel si alibi transferatur à legitima potestate 2. 167. 2. & conf. cit. à num. 2. Item ratione gravis incommodi, vel si ex justa causa abesse deberet. ibid. Id tamen non debet provenire ex culpa CapPELLani conf. 21. à num. 17. Si Ecclesia vel Altare sint impedita, potest CapPELLanus alibi celebrare. conf. 21. à num. 3. Tunc non tenetur alibi celebrare, si causa celebrationis fuisset purè localis 2. 68. 1. & conf. 21. à num. 21. Id non est præsumendum, si manifestè non constet. ibid. Quid teneatur restituere, si non celebret in loco designato 2. 68. 1.

CapPELLanus relictiis particularibus Missis designatis à Testatore, satisfaciit celebrando Missas diei currentis 2. 62. 1. Non potest tamen omitti Missa votiva cantata, præscripta à Testatore. ibid. Debet celebrare Missas de Requiem in Altare Privilegiato designato, si aliàs Missas celebrando non obtineretur Indulgentia. 2. 68. 1.

CapPELLanus non tenetur Missas celebrare, si absque ipsius culpa in totum perierit fundus CapPELLæ 2. 68. 2. Culpa Antecessoris non nocet successoribus. ibid. Aliqui volunt CapPELLanum posse propria auctoritate reducere Missas ad consuetum stipen-

pendium, si ad ipsum non attingant fructus CapPELLæ. ibid. Id in praxi non facilè concedendum 2. 69. 2.

CapPELLanus potest prosequi in celebrando minorem numerum Missarum, quam præscripserit Testator, si hoc factum sit à tempore immemorabili conf. 2. à n. 2. Non potest præscribere contra majorem numerum Missarum, nisi præscriptione quadragenaria. ibid. à num. 4. Quid facere debeat, dum bona fide per 45. annos celebratus fuerit minor numerus Missarum. ibid. à num. 8. CapPELLanus non tenetur ad majorem numerum Missarum, quas ex errore celebravit suus Antecessor, quamvis per longum tempus ita celebrasset. ibid. à nu. 10.

CAPITULUM.

Capitulum Cathedralis, vivente Episcopo, non potest facere leges tangentis statum Episcopatus 1. 41. 1. Solum potest facere statuta in ordine ad particularia negocia ipsius Capituli, & quæ conditiones ad hoc requirantur. ibid. Sede Vacante potest ferre leges obligantes totam Dioccesim. ibid. Tales leges perseverant usque dum revocentur 1. 40. 2. Capitula Inferiorum Ecclesiarum possunt ferre leges in ordine ad negotia ipsius Capituli, & Ecclesiæ. ibid. Vide *Episcopus*, *Electio*.

CARCER.

Injustè damnatus ad carcerem debet in eo permanere, nisi forte sit nimis tristis 1. 604. 1. Damnatus ad aliam pœnam potest fugere ex carcere, in quo interim custoditur. ibid. Potest carcerem & pedes effringere 1. 604. 2. Possunt illi subministrari instrumenta ad carcerem infrigendum, si reus non sit valida Reipublicæ perniciosus. ibid.

CARNIUM ESUS.

Abstinencia à carnibus in die Jejunii importat abstinere ab omni eo quod venit sub nomine carniis 1. 336. 1. Sub nomine carnis venit etiam sanguis, sagmen, & jus carnis. ibid. In comestione carnis datur parvitas materiæ. ibid. Toties peccat, quoties quis die jejunii comedit carnes 1. 336. 2. Dispensatus à carnibus, si possit jejunare, non est dispensatus à jejunio, si non invaluit consuetudo in contrarium. ibid. Dispensatus à carnibus intelligitur dispensatus à lacticiis. ibid.

Castratio. Vide *Mutilatio*.

CAUPONES.

Caupones non possunt subministrare carnes, seu alios cibos vetitos volentibus frangere jejunium 1. 237. 1. Multoties possunt præsumere edentes carnes, vel alios cibos à jejunio excusari 1. 237. 2.

Causa dispensandi circa Matrimonium. Vide *Dispensatio*.

CENSURA.

Censura est pœna inflicta ab Ecclesia in foro exteriori, privans Baptizatum usu aliquorum bonorum Spiritualium, ut à contumacia discedat 1. 90. 1. Censura non potest privare bonis spiritualibus, quæ sunt propriæ personæ, & quæ consistunt in communione Sanctorum, sed solum bonis externis & publicis. ibid. Censuræ sunt tres, nempe excommunicatio, suspensio, & Interdictum 1. 90. 2. Censura alia est à jure, alia ab homine. ibid. Censura à jure imponitur per legem, aut Statutum, & non cessat nisi revocetur. ibid. Censura ab ho-

mine est illa, quæ fertur à Superiore per mandatum transitorium, & cessat per mortem ipsius, vel si ab eo removeatur potestas. ibid. Alia est generalis, quæ fertur in omnes ad impediendum peccatum futurum; alia particularis, quæ fertur ad emendationem peccati præteriti. ibid. Alia est lata, alia ferendæ sententiæ, prima ipso facto ligat, & secunda nonnisi post sententiam Judicis. ibid. Quando sit lata, & quando ferendæ sententiæ. ibid. In dubio reputanda est non lata, sed ferendæ sententiæ. ibid.

CENSURÆ QUOAD POTESTATEM ILLAS FERENDI.

In Ecclesia est potestas ferendi Censuras 1. 91. 1. Hujusmodi potestas est in iis, qui valent exercere jurisdictionem in foro externo. 1. 91. 2. Tales sunt S. Pontifex, Concilium Generale, & Provinciale, Episcopus, Capitulum Sede Vacante, & Vicarius Generalis, Præpositi Ecclesiarum habentes jurisdictionem in foro externo, Superiores Regulares, etiam locales. ibid. Possunt ferre censuras Delegati à prædictis, quamvis non possint suas vices subdelegare. ibid. Acquiritur potestas ferendi censuras per consuetudinem & præscriptionem, & titulum præsumptum, juncto errore communi. ibid. Abbatissæ & Priorissæ non possunt ferre censuras, nec præcipere in virtute S. Obedientiæ 1. 92. 1. Ad potestatem ferendi censuras requiritur ut sit quis initiatus primâ Tonfurâ, & non habeat usum talis potestatis impeditum. ibid. Quando dentur hæc impedimenta 1. 92. 2. Dum requiritur citatio & strepitus judicialis, non possunt ferri censuræ in alieno Territorio. ibid. Censura vi lata valida est. ibid.

CENSURÆ QUOAD FORMAM ET SOLEMNITATEM ILLAS FERENDI.

Valida est censura, si aliquo signo satis constet de voluntate Superioris illam ferentis, si determinet censuram, & personam, in quam fertur. 1. 93. 1. Censura lata sub disjunctione valida est. ibid. Censura ferri potest sub conditione, & ad emendationem peccati præteriti. ibid. Hæc censura suspenditur per appellationem ante impletam conditionem, per prorogationem temporis, à Judice assignati ad aliquid faciendum, si aliquis cesset esse Subditus, dum committit delictum sub censura prohibito, si suspendatur Judex, à quo fuit lata censura 1. 93. 2. Censura lata ad futura peccata præcavenda, non est necesse collata sit in scriptis. ibid. Requiritur scriptura, dum fertur per modum sententiæ ob peccatum præteritum 1. 94. 1. Debet exprimi causa particularis latæ censuræ, atque ipsius exemplar tradendum est reo, si exposcat. ibid. Id tamen non est necesse servari à Prælati Regularibus. ibid.

Ad incurrendam censuram latam à jure, vel ab homine ad futurum peccatum præcavendum, non prærequiritur monitio 1. 94. 2. Ad incurrendam censuram latam ab homine pro culpis præteritis, vel præsentibus, habentibus respectum in futurum, requiritur monitio. ibid. Non requiritur obpunitorem culpæ præteritæ. ibid. Quomodo faciendæ sit talis monitio. ibid. Monitio debet esse triplex, vel una, quæ tres includat 1. 95. 1. Non exigitur trina monitio ad valorem censuræ, nisi in quibusdam particularibus casibus. ibid. Monitio est necessaria, etsi constaret aliquem futurum contumacem. ibid. Si Judex præcipiat alicui sub pœna ferendæ censuræ, non oportet monere transgressorem, antequam illum censurâ puniat, secus si censura ferendæ sententiæ sit à jure. ibid.

T t 2 Qui

Qui transgressus est legem, aliquod delictum punientem sub poena latae censuræ, citandus est, ut possit se defendere, antequam declaretur in censuram incidisse. 1. 95. 2.

CENSURÆ QUOAD CAUSAS EAS FERENDI; ET QUOAD EOS, QUI CENSURIS INNODANTUR.

Censuræ minores ferri possunt pro veniali peccato; majores verò solum pro culpa gravi 1. 95. 2. Præceptum aliquid prohibens, vel præcipiens sub censura gravi intelligitur obligare sub gravi 1. 96. 1. Excipitur præceptum aliquid præcipiens sub censura ferendæ sententiæ, quæ non possit imponi sine præcedenti trina monitione. ibid. Peccatum, ratione cuius imponi possit censura, debet esse externum. ibid. Item debet in actu externo elucere gravis malitia, & esse completum & consummatum in ea specie, qua prohibetur 1. 96. 2. Aliquando lex afficit censurâ actum non consummatum. ibid.

Injustè excommunicatus debet ut talem se externè gerere, si causa fuit juridicè probata 1. 96. 2. Non tenetur se gerere ut excommunicatum, si sententia contineat errorem intolerabilem. ibid. In foro conscientie dubitans de justitia censuræ non tenetur se gerere ut excommunicatum 2. 97. 1.

Censura non potest ferri nisi in Viatorem Baptizatum doli capacem, & contumacem contra præcepta Ecclesiæ 1. 97. 2. Non possunt excommunicari Civitates, Collegia, & Universitates. ibid. Excommunicatio pronuncianda est in personam determinatam, si non feratur per modum Statuti contra eos, qui aliquid fecerint 1. 98. 1. Ista persona determinata debet etiam esse subdita. ibid. Cardinales, Archiepiscopi, Episcopi, Imperator, & Reges non subiciuntur censuris, nisi exprimantur. ibid. Non Subditus potest fieri Subditus ratione delicti, & censurâ innodari, si præveniatur citatione, antequam exeat à Territorio. ibid. Delinquentes extra Dioccesim, vel in loco exempto non afficiuntur censuris, à proprio Episcopo latis. ibid. Si Subditus consumet delictum intra Territorium, potest à proprio Episcopo censurâ ligari, etiam si statim transferat domicilium extra Dioccesim 1. 98. 2.

Potest quis eodem tempore ligari pluribus censuris diversæ & ejusdem speciei 1. 98. 2. Unde unâ sublatâ, potest altera remanere. ibid. Quando quis innodetur duplici censurâ. ibid. Censura lata contra facientes non afficit consulentes, & mandantes 1. 99. 1. Mandantes & consulentes non innodantur censurâ, si ipsorum mandatum & consilium non influxerint in actum, vel solum ad citius illud faciendum. ibid. Mandans & consulens non incurrit censuram, quoties revocaverint mandatum, & consilium. 1. 99. 2. Idem dicendum, si ante patratum delictum, quod non potuerint impedire, ipsos poenituerint mandati & consilii. ibid.

CENSURÆ QUOAD CAUSAS EXCUSANTES AB ILLIS INCURRENDIS; ET QUOAD DENUNCIANDUM ALIQUEM IN CENSURAS INCURRISSE.

Ignorantia invincibilis juris aliquid præcipientis, vel prohibentis sub censura, excusat ab ea incurrenda. 1. 100. 1. Ad eam non incurrendam sufficit ignorantia inculpabilis ipsius censuræ. 1. 100. 2. Ignorantia invincibilis facti, & ignorantia concomitans excusat à censura. ibid. Ignorantia crassa & supina excusat à censuris, solum si lata sit contra eos, qui scienter ausu temerario præsumperint aliquid facere. 1. 101. 1. Ignorantia affectata excusare potest à censura, la-

ta contra scienter aliquid facientes. ibid. Metus gravis cadens in virum constantem excusat à censuris. ibid. Non excusat, si aliquid ex tali metu fiat in contemptum legis Ecclesiæ 1. 101. 2.

Qui censuram contraxit, debet ut excommunicatus denunciari 1. 101. 2. Debet antea citari, & citatione non præmissa invalidè declararetur censurâ ligatus. ibid. Si post citationem compareat, & emendetur, non est denunciandus, sed absolvendus. ibid. Si interponat appellationem coram Judice Delegato, qui eam acceptet, suspenditur denunciatio; secus si coram Judice Ordinario. ibid. Vide *Absolutio quoad Censuras*.

CENSUS.

Census est jus percipiendi annuam pensionem ex re aliena utili & fructifera. 1. 508. 2. Dividitur in consignativum, & reservativum. ibid. In reservativo aliquis transfert in alterum dominium utile & directum rei suæ, & reservat sibi pensionem. ibid. In consignativo retinetur dominium super rem censitam, & transfertur in alterum jus ex percipiendi pensionem. ibid. Census personalis est jus exigendi pensionem ex eo quod aliquis lucratur industria &c. ibid. Reals est jus exigendi pensionem ex re aliena fructifera, & Mixtus fundatur in tali re, & simul in industria personæ. ibid. Item dividitur in redimibilem, & irredimibilem, perpetuum, & temporalem. ibid.

Ad justitiam Census exposcitur vera voluntas reddendi ex parte Censuarii; & emendi ex parte Censualistæ, ut res censita sit fructifera, & sub dominio Censuarii; & ut interveniat justum pretium 1. 509. 1. Census personalis reprobatur à jure positivo, quamvis possit ex jure naturæ sustineri. ibid. Qualis debeat esse res immobilis fructifera, super quam census constituitur 1. 509. 2. Fundus satis est, si sit designatus in specie, quamvis non in individuo. ibid. Debet fieri pecuniâ numeratâ præsentibus testibus, & Notario. ibid. vel etiam cedulâ banchariâ 1. 510. 1. Non debent fieri in creatione Census anticipatæ solutiones, neque pacta, quibus Censuarius teneatur de calibus fortuitis, ad quos de jure non tenetur, vel quod non possit rem censitam alienare. ibid.

Ad justitiam item Census exposcitur ut Censuarius volens vendere rem censitam admoveat Censualistam. 1. 510. 1. Si Censualista noluit emere, debet petere pensiones ab Emptore rei censitæ. 1. 510. 2. Non debet deduci in pactum obligatio solvendi lucrum cessans, si Censuarius non solvat pensiones, bene verò possunt fieri pacta de solvendo damno, quod pateretur Censualista. ibid. Item prohibetur pactum amittendi rem censitam, si non solvantur pensiones, vel augendi censum ex pensionibus non solutis. ibid. Si pereat in totum res censita, vel fiat sterilis sine culpa Censuarii, census in totum perit, 1. 511. 1. Si pereat in partem, & ex parte quæ remanet non possit solvi integra pensio, minuenda est pro rata. ibid. Si res censita in totum simul pereat, quamvis iterum reedificetur, perit census. ibid.

In creatione Census onera solvenda sunt ab eo, ad quem de jure pertinent. 1. 511. 1. Census semper debet esse redimibilis. ibid. Debet posse redimi eodem pretio, quo emptus fuit. 1. 511. 2. Debet posse redimi per partes, non tamen ita exiguas, ut Censualista damnatum pati debeat. ibid. Quando Censualista liceat cogere Censuarium ad redimendum censum. ibid. Conditiones de jure positivo, non verò de jure naturæ præscriptæ, probabiliter non reddunt invalidum censum absque illis contractum. ibid. Quæ sint conditiones de jure naturæ requisitæ 1. 511. & seq.

CEN-

CENSUS VITALITIUS.

Census Vitalitius bene reducitur ad contractum aleæ, seu fortis. 1. 513. 1. Illius justitia consistit in hoc, quod æquale sit periculum lucri, & damni. ibid. Creari potest ad vitam vel Emptoris, vel Vendoris. ibid. Quæ consideranda in ejusdem pretio taxando. ibid.

CÆREMONIÆ.

Quæ sint Cæremoniæ adhibendæ in administratione Baptismi, & quid significant. 2. 19. 1. & seq. An supplendæ sint, si fuerint omisæ. Vide *Baptismus*. Quæ sint Cæremoniæ in Confirmatione, adhibendæ, earumque significatio. 2. 23. 1.

CERTITUDO MORALIS.

Ultimum judicium de honestate actionis debet esse moraliter certum. 1. 3. 2. Unde confurgat hoc judicium operando ex opinione minus probabili. 1. 4. 1. Dum obligatio sit moraliter certa, ipsi non satisfit incerta satisfactio. 1. 6. 1.

CESSIO BONORUM.

Si aliquis cessit bonis etiam per actus ignominiosos, non extinguitur obligatio restitutionis. 1. 443. 2. Si accessit remissio Creditorum in statu melioris fortunæ, non erit talis obligatio, si remissio fuit libera. ibid.

CHARACTER.

Vide *Sacramentum quoad suos effectus*.

CHIROMANTIA.

Chiromantia licita est, quoties ex qualitate manuum, & linearum ipsarum conjicitur temperamentum, & inclinationes. 1. 250. 2. Non possunt ex hoc prædici futura libera, & casus fortuiti. ibid.

CHRISMA.

Quæ inunctiones faciendæ sint Chrismate in Baptismo solemniter collato. Vide *Cæremonia, Baptisma, Chrisma, Confirmatio*.

CINGULUM PRO SACRIFICIO.

Cingulum adhibendum est in Missæ celebratione 2. 57. 2. Qui celebraret sine cingulo benedictio excusari posset à gravi culpa ratione parvitatatis materiæ. ibid. Amittit benedictionem, si ita frangatur, ut neutra pars apta sit ad cingendum. 2. 58. 1.

CLERICUS.

Clericus idem significat ac esse de sorte Domini. 2. 151. 2. Per hoc quod tantum habeat Primam. Tonuram gaudet privilegio Canonis & fori. ibid. Per privilegium fori non potest à Judice laico judicari, & per privilegium Canonis injuriosè percuti absque excommunicatione. ibid.

CLERICUS QUOAD OBLIGATIONEM SERVANDI LEGES CIVILES.

Non subduntur legibus sæcularibus, etsi sint ipsi favorabiles. 2. 58. 2. Quamvis non vi coactiva, tenentur quoad vim directivam observare leges Civiles, ipsi non præjudicantes. 1. 59. 1. Bene fit si

tales leges Civiles coadiuventur etiam legibus Ecclesiæ. ibid. Clerici frui possunt legibus Civilibus, laus quoad contractus, si sint ipsis favorabiles. ibid. Quoad contractus, & modum succedendi ab intestato, Clerici servare debent leges insertas in corpore juris Civilis. 1. 59. 2. Statutum laicale extenditur ad Clericos, quatenus confert ipsis aliquod privilegium. ibid. Si ex consuetudine etiam inter Clericos vigeat. ibid. Clericus actor in foro laico debet servare leges tali fori; item si contrahat cum laico juxta formam Statuti laicalis, ibid. Item debet procedere juxta leges laicas, si velit sibi vendicare rem existentem apud laicum. 1. 60. 1. Si velit uti statuto laico in sui favorem, debet illud admittere etiam contra se. ibid. Si aliquid agat non alio jure quàm civico, debet solvere quod pro eo faciendum est. ibid. Quando solvere debeat onera lege laicali imposita bonis, quæ postea transeunt ad Ecclesiam 1. 60. 1.

CLERICUS QUAD NEGOCIATIONEM.

Negotiatio propriè dicta, interdicta est Clericis & Religiosis. 1. 475. 1. Si negocientur, solvere debent vestigalia. ibid. An prius monendi sint. ibid. Negociari totaliter per alium, quamvis propriè sit negociari, non est negotiatio Clericis prohibita. 1. 475. 2. & conf. 18. à num. 10. Licita est Clerico negotiatio æconomica, & industrialis, si non multum accedat ad lucrativam 1. 475. 2. Impressio libri, à se compositi, ut postea vendatur, non pertinet ad negotiationem Clericis prohibitam. conf. 18. Clerici in minoribus constituti, & non habentes Beneficium possunt vi consuetudinis negociari. 1. 476. 1. & conf. 18. à n. 12. Peccare possunt ratione scandalis. ibid. n. 16. Clericus negociator peccat mortaliter, si non excusetur ratione parvitatatis materiæ 1. 476. 1.

CLERICI, SEU RELIGIOSI QUOAD NEGOTIA FORENSIA.

Vide *Advocatus, Arbitrator, Arbitrator, Executor*.

CLERICUS QUOAD VECTIGALIA.

Clericus immunis est à quibuscumque oneribus impositis à laica potestate vel super bona, vel super personas. 1. 127. 2. Aliqui volunt non esse immunem, si assumat statum clericalem in fraudem justorum vectigalium. 1. 128. 1. Ad eadem solvenda tenetur Clericus Conjugatus. ibid. Item si expolietur privilegiis Clericatus. ibid. Si sit Feudatarius. ibid. Onera imposita ob bonum publicum promovendum, vel ob arcendum publicum damnum, si æquè agatur de utilitate Sæcularium, & Clericorum, ab istis etiam sunt subeunda. 1. 128. 1. Expectanda est licentia Papæ, si periculum non sit in mora. ibid. Ubi Clericus irrationabiliter contradicat, sufficit consensus Episcopi. ibid.

CLERICI, ET RELIGIOSI QUOAD TESTAMENTUM.

Clerici invalidè testantur quoad causas profanas de bonis superfluis suorum Beneficiorum. 1. 560. 2. Religiosus professus nullatenus potest testari. 1. 561. 1. Novitii validè testantur, neque quoad hoc necessarius est Episcopi consensus. ibid. Si ingressus sit in Religionem incapax bonorum Ecclesiasticorum, statim à professione ipsius bona transeunt ad heredem. ibid. Vide *Bona Ecclesiasticorum*.

CHO-

CHOCOLATUM.

Chocolatum ex sua natura frangit jejunium. 1. 338. 1. Solummodo cohonestari potest ex universalis consuetudine tolerata. ibid. Uncia chocolati reducit ad parvitatem materię, etsi fumatur in die jejunii. ibid.

CODICILLUS.

Codicillum facere possunt omnes, qui possunt testari. 1. 575. 1. In Codicillo institui directe non potest hæres. ibid. Possunt in Codicillo fieri donationes causã mortis, legata &c. & declarari Testamentum. ibid. Quomodo indirecte possit in Codicillo hæres institui. ibid. Ad valorem Codicilli de jure Communi requiruntur quinque testes. ibid. De jure vero nostro municipali duo, si de Codicillo detur publicum instrumentum, tres vero si non detur, sed debent esse masculi. 1. 575. 2. Quem effectum præstat clausula Codicillaris. 1. 575. 1.

COGNATIO.

Cognatio est triplex, naturalis, legalis, & spiritalis. 1. 193. 2. Cognatio spiritalis est proximitas personarum, oriens ex statuto Ecclesię propter collationem Baptismi, & Confirmationis, vel susceptionem recipientis hæc Sacramenta. ibid. Quę requiruntur ut Patrinus contrahat hæc cognationem. ibid. Habet dirimere matrimonium inter personas spiritaliter cognatas. ibid. Quę sint hæc personę. 2. 194. 1. Quando hoc impedimentum sit dubium, adeoque non attendendum. ibid. Quę sint exprimenda, dum petitur dispensatio super impedimento cognationis Spiritalis. 2. 196. 2. Ratione cognationis Spiritalis non oritur privatio juris petendi debitum. 2. 226. 2. Vide *Consanguinitas, Adoptio*.

COLLATIO, COLLATOR BENEFICII.

Collatio libera Beneficii est donatio libera eisdem, facta ab habente liberam potestatem. 1. 172. 2. S. Pontifex est universalis Collator omnium Beneficiorum. ibid. Si præveniat Ordinarium, attendenda est ipsius Collatio, quamvis agatur de Beneficio, quod possit Ordinarius conferre. ibid. Dum Pontifex & Episcopus eadem die conferunt Beneficium, anteposendus est qui est in possessione. ibid. Capitulum Sede Vacante non potest conferre Beneficia, quę conferre possit Episcopus. 1. 173. 1.

COLLATIO SEROTINA.

Collatio Serotina in die jejunii non debet excedere uncias octo. 1. 337. 1. Non esset gravis culpa condemnandus, qui eam quantitatem per unciam cum dimidio excederet. ibid. In hac collatiuncula attendenda etiam est qualitas ciborum. ibid. Non sumuntur licite pro collatiuncula octo uncie panis cocti. 1. 337. 2. Absque justa causa esset culpa levis in mane sumere collatiunculam, & differre prandium in noctem. ibid. In pervigilio Nativitatis Domini, ubi adeest consuetudo, sumi potest collatiuncula duplo vel triplo major. ibid.

COLOR PARAMENTORUM.

Variare colores præscriptos pro Missis celebrandis potest esse grave peccatum ratione scandali, seu magnę solemnitatis. 2. 57. 2. His cessantibus, non esset nisi culpa venialis. ibid.

COLUMBA.

Columbæ si amiserint consuetudinem redeundi, & id absque alterius fraude, possunt retineri ab illo, cujus columbario se aggregarunt. 1. 408. 1.

COMMENDA.

Commenda olim aliud non erat, quàm custodia Ecclesię, alicui commissa. 1. 160. 2. Ecclesię Curatę non conferuntur in Commendam. ibid. Modò Commendę sunt Beneficium, cum non sint temporales, & tribuant jus perpetuum percipiendi fructus Ecclesiasticos. ibid. Non licet habere plura Beneficia, quamvis unum in titulum, & alterum in Commendam. ibid.

COMMODATUM, COMMODATARIUS.

Commodatum est concessio alicujus rei ad alium specialem usum gratuito facta. 1. 526. 2. In Commodato non transfertur dominium, sed solum usus. ibid. Res quę usu consumuntur proprie non commodantur, si non dentur ad solam pompam, & oblationem. 1. 527. 1.

Commodatarius non debet uti re commodata, nisi ad usum designatum, & restituere debet tempore præscripto, ac eandem quam accepit. 1. 527. 1. Tenetur de culpa levissima. ibid. Non tenetur de casu fortuito, qui absque ipsius culpa eveniat. ibid. Plura consideranda sunt à Confessario circa peccata Commodantis & Commodatarii. 1. 527. 2. Communicatio cum Excommunicato. Vide *Excommunicatio*.

Communio. Vide *Eucharistia*.

COMMUTATIO QUOAD VOTUM.

Commutatio voti est subrogatio alterius operis ab eo, quod ex voto faciendum erat. 1. 309. 2. Dum commutatur in melius, hoc factis est ad justam causam commutandi; & dum in æquale, requiritur saltem levis causa ad commutandum. 1. 309. 2. Si commutatio fiat in aliquid minus, requiritur justa causa non solum ad licitam, sed etiam ad validam commutationem. ibid.

Commutatio voti, ordinariè loquendo, est actus jurisdictionis Ecclesiasticę. 1. 309. 2. Hęc semper intercedere debet in commutatione voti in minus. ibid. Commutatio in æquale fieri non potest propria autoritate voventis. 1. 310. 1. Commutatio in aliquid evidenter melius fieri potest propria autoritate voventis. ibid. Intelligitur aliquid esse melius, si sit evidenter æquale, & probabiliter melius. ibid.

Simplex commutatio faciendã est in rem moraliter æqualem. 1. 310. 1. Habens solum facultatem commutandi non potest commutare in minus. ibid. Quę attendenda ut commutatio rite fiat. 1. 310. 2. Si commutationi admisceatur dispensatio, votum potest commutari in minus. ibid.

Tempore Jubilæi vota non sunt in minus commutanda. 1. 310. 2. Non possunt commutari vota facta in favorem tertii, si ab eo fuerint acceptata. ibid. Ei qui lucratus est Jubilæum, commutari possunt vota etiam eodem transacto. 1. 311. 1. Qui initio Jubilæi obtinuit commutationem voti, licite eã utitur, etsi postea non lucratus sit Jubilæum. ibid. Confessarius requisitus à poenitente, debet tempore Jubilæi vota ipsius commutare, si non habeat justam causam commutationem denegandi. ibid. Hujusmodi commutatio tempore Jubilæi fieri potest tam intra, quàm extra confessionem. ibid.

Si

Si commutatio voti facta sit autoritate Superioris, impossibilitatã materiã, in quam fuit commutatum, extinguitur votum. 1. 111. 2. Si facta sit propria autoritate, impossibilitatã tali materiã, redeundum est ad primam. ibid. Facta commutatione etiam in melius, integrum est voventi, quamvis commutationem acceptaverit, ad priorem materiam redire. ibid. Id falsum esset, quoties voventis novo vinculo voti se obligasset ad meliorem materiam, in quam prius votum fuit commutatum. ibid. Vide *Reservatio quoad Vota*.

COMMUNICATIO QUOAD POENITENTIAM SACRAMENTALEM.

Poenitens non potest propria autoritate etiam in melius poenitentiam sibi injunctam commutare. 2. 106. 2. Sacerdos potest ex justa causa commutare poenitentiam à se impositam. ibid. Id præstare non debet extra Sacramentum. ibid. Vel etiam statim post Sacramentum, si Poenitens nondum discesserit à præsentia Confessarii. 2. 107. 1. Ante commutationem poenitentię saltem iterum manifestanda sunt præcipua peccata, ob quę fuit imposita. ibid. Superior commutare potest poenitentiam impositam ab Inferiore. ibid. Omnes Confessarii possunt commutare poenitentiam ab alio impositam, clave errante. ibid. Confessarius potest commutare poenitentiam etiam rite impositam ab altero Confessario. 2. 107. 2. Confessarius inferior potest commutare poenitentiam injunctam à Superiore pro reservatis. ibid. Quę observare debeat in hujusmodi commutatione. 2. 108. 1.

COMPENSATIO.

Compensatio est debiti & crediti inter se invicem contributio. 1. 441. 1. Ordinariè per compensationem extinguitur debitum. ibid. Quoad aliqua debita non admittitur compensatio in foro externo. ibid. Compensatio non est licita, si creditum non sit liquidum, si cedat in damnum tertii, quod facile possit removeri, etsi debitum non sit ex iustitia. 1. 441. 1. Debet etiam intercedere iudicis autoritas, si possit fieri sine gravi incommodo. ibid. Compensatio etiam habet locum, dum creditum sit probabilius probabilioritate versante, circa factum. 1. 442. 1.

Compensatio raro potest habere locum respectu famuli, eo quod salarium non videatur justum. 1. 356. 2. Quando possit habere locum compensatio respectu ipsorum. ibid. Quę attendere debeat Confessarius quoad compensationes famulorum, & rusticorum. 1. 443. 2.

COMPLEX.

Confessarius in nostra Diocesi caret Jurisdictione absolvendi peccatum illius, cujus ipse Confessarius fuit complex. 2. 136. 2. Intelligitur cooperari alterius peccato, quoties faciat, vel dicat aliquid, ex quo prævidet alicquem peccaturum. ibid. Item si mandet & suadeat actionem peccaminosam, vel etiam approbet. ibid. Hujusmodi carentia jurisdictionis intelligitur quoad peccata in genere luxurię, vel aliorum graviorum, quę solent committi cum socio. 2. 137. 1. Potest absolvere peccatum sui complicis, si jam ab altero Confessario fuerit ab eodem absolutus. ibid. Confessarius nullam habet autoritatem quoad crimen complicitatis, & personam complicis. ibid. Non potest illum absolvere, etsi esset in periculo infamę. ibid. Si in aliqua Diocesi non prohiberentur Confessarii ab absolvendo complicem sui criminis, id esset subintelligendum. 2. 137. 1. Vide *Confessio quoad integritatem*.

COMPROMISSUM.

Compromissum est contractus, quo mutuo consensu litigantium controversia remittitur dirimenda Arbitro, vel Arbitratori. 1. 547. 2. Non potest facere compromissum, qui non potest alienare. ibid.

CONCUBINATUS.

Concubinatus datur, quando quis retinet mulierem domi loco uxoris, vel extra eam, & habet cum ea frequentem commercium carnale. 1. 382. 1. Interveniit si quis frequenter congregiatur cum determinata foemina, etsi non sit soluta. ibid. Habet ordinariè annexum etiam peccatum scandali. ibid.

CONCUPISCENTIA.

Concupiscentia ante cedens minuit voluntarium liberum; non vero concupiscentia consequens. 1. 10. 1.

CONCURSUS.

Ecclesię Parochiales conferendę sunt per concursum. 1. 175. 1. Quomodo instituendus sit. ibid. Dantur plures casus, in quibus Ecclesię Parochiales sine concursu conferuntur. 1. 175. 2. Qui se indignos agnoscunt, vel evidenter minus dignos, debent à concursu abstinere, si certum non sit non esse eligendum. 1. 176. 1. Perperam agit qui per omnia vota approbatus in concursu appellat à iudicio Episcopi tanquam irrationabili, si videat ab ipso eligi approbatum per minora vota. conf. 10. per tot.

CONDITIO.

Aliud est conditio, aliud modus. 1. 471. 1. Conditio habet suspendere consensum contrahentium usque ad adventum ipsius. ibid. Modus non suspendit consensum, sed significat onus impositum contrahentibus. ibid. & 2. 180. 2.

CONDITIO QUOAD CONTRACTUS ET MATRIMONIA.

Conditiones de præterito, vel de præsentibus non suspendunt contractum. 1. 471. 1. Sicut etiam nec matrimonium. 2. 177. 2. Item conditiones necessarię. ibid. Si vero apponantur ad designandum tempus, quando contrahentes volunt valere contractum, vel matrimonium, tunc non valet contractus, seu matrimonium ante adventum conditionis. 1. 178. 1. & 2. 471. 1. Conditiones generales quę insunt omnibus contractibus, & quę sunt intrinsecę contractui, illum non suspendunt, & habentur pro non adjectis, vel adimpletis. ibid. Conditiones impossibiles & turpes reddunt nullum contractum. 1. 471. 1. Conditiones impossibiles, reputatę impossibiles à contrahentibus, reddunt nullum matrimonium. 2. 178. 1. Conditiones impossibiles, & tales cognitę, tunc solum habentur pro non adjectis matrimonio, quando sunt saltem indicia dubia consensu absoluti in contrahentibus. ibid. Matrimonium contractum ab habentibus impedimentum dirimens, sub conditione: si Papa dispensaverit, non intelligitur contractum sub conditione, de jure impossibili, unde adveniente conditione validum est. 2. 179. 2. Conditiones turpes de præsentibus, & de præterito non rejiciuntur à contractu matrimonii. 2. 178. 2. Conditiones turpes de futuro reputandę sunt pro non

non adjectis, si ad sint signa consensus absoluti in contrahentibus. *ibid.* Quod disponit Jus de conditionibus impossibilibus, & turpibus favore matrimonii, non est ad sponsalia extendendum. *ibid.*

Conditiones turpes contra substantiam Matrimonii reddunt illud nullum; sicut etiam sponsalia 2. 179. 1. Condicio aliàs honesta, sed contraria substantiæ, aut bonis Matrimonii, illud irritum reddit. *ibid.* Obligatio non petendi nec reddendi, deducta in pactum à contrahentibus Matrimonium, illud nullum reddit 2. 179. 1.

Matrimonium contractum sub conditione honesta de præterito, valet et si postea verificatam fuisse cognoscatur 2. 180. 1. Condicio de præterito debet tunc verificari, nec satis est si verificetur postea. *ibid.* Matrimonium contractum sub conditione honesta de futuro, validum est statim verificatur conditio, et si id non cognoscatur à contrahentibus. *ibid.* Non est validum matrimonium, si conditio apponenda ab agente libero, apponatur postquam apposuit contrarium 2. 18. 1. Purificatà conditione, non est necessarius novus consensus in contrahentibus 1. 471. 2., & 2. 180. 2.

Quanto tempore expectandus sit adventus conditionis post Matrimonium sub conditione contractum 2. 180. 2.

CONDITIO QUOAD VOTUM.

Condicio impossibilis, sicut & conditio turpis contra substantiam voti, vel quæ sit finis voventis, irritant votum. 1. 299. 1. Si quis voveat aliquid de se bonum, supposita turpi conditione, votum validum est. *ibid.* Votum factum dependenter à pluribus conditionibus, disjunctivè apposis, tenet, si una tantum verificetur, secus si copulativè. *ibid.* In dubio credendum est copulativè appositas fuisse. *ibid.* Ad inducendam obligationem voti conditionati necesse est conditionem in specifica forma adimpleri, nec satis est in æquivalenti. 1. 299. 1. Nemo potest malitiosè impedire implementum conditionis, à quo votum pendet. 1. 299. 2. Si malitiosè impediatur, non tenetur ad votum. *ibid.*

CONDUCTIO, CONDUCTOR.

Conductio est contractus bonæ fidei, initus solo consensu, quo præstatur certum pretium pro aliqua re utenda, vel fruenda, seu pro opera alicujus personæ. 1. 513. 2. Clerici non possunt conducere prædia ad Ecclesias non pertinentia conf. 22. à n. 27. Quæ possunt vendi, vel emi, possunt conducere. 1. 514. 1. Quædam conducere non possunt. *ibid.* Res fungibiles solum locari possunt, quando aliquis eis ad solam pompam uti velit. *ibid.*

Conductor tenetur ad solvendam totam pensionem etiam in annis sterilitatis, si ita se obligavit, & compensatum fuerit tale gravamen. 1. 515. 2. Si sterilitas orta fuerit ex casu omnino insolito excusatur Conductor à pensione solvenda, et si ad eam se obligaverit etiam in annis sterilitatis. *ibid.* Item si sterilitas ex ipsius culpa proveniat, vel si ubertas aliorum annorum sterilitatem compenset, *ibid.* Conductor partiarus nil detrahere debet de pensione annis sterilitatis. *ibid.* Si fructus pereant, postquam separati fuerunt à solo, Conductor tenetur ad integram pensionem. 1. 515. 2.

Conductor tenetur solvere pensionem tempore in contractu determinato, vel juxta naturam contractus. 1. 516. 2. Non potest uti re conducta, nisi ad usum cum Locatore conventum. *ibid.* Non potest deserere rem conductam, antequam finiat tempus conductionis. *ibid.* Tenetur solum de culpa levi, & lata, ni aliter se obligaverit. *ibid.* Si non sit moraliter certus rem conductam ex sua culpa pe-

riisse, vel factam esse deteriore, potest expectare, ut id probet Locator, antequam aliquid restituat. 1. 517. 1. Non tenetur solve re pensionem, si ex alieno impedimento uti non possit re locata. *ibid.*

Conductor non tenetur augere pensionem annis ubertatis, ni illi fuerit remissa annis sterilitatis. 1. 517. 1. Conductor habet actionem etiam contra hæredem universalem locatoris, ut ipsi serventur ea, quæ apposita fuerunt in contractu locationis 1. 717. 2. Nullam actionem habet contra Successorem particularem. *ibid.* Conductor bonorum, quæ pertinent ad sustentationem Rectoris Ecclesiæ &c. nullam habet actionem contra Successorem, 1. 507. 2. Habet actionem contra Successorem, quoties non conduxerit bona specialiter deputata ad sustentationem Rectoris. *ibid.*

CONFESSARIUS.

Soli Sacerdotes possunt esse Ministri Sacramenti Pœnitentiæ. 1. 108. 1. Probabilis est Laicum neque in puncto mortis posse à censuris absolvi ex præsumpta Ecclesiæ voluntate 2. 108. 2.

Confessarius debet esse liber non solum à gravi culpa, sed etiam debet elucere virtutum exercitio 2. 112. 1. Debet patienter ferre ignorantiam, aliosque defectus Pœnitentis. *ibid.* Debet esse alienus à nimio rigore, & à nimia facilitate 2. 113. 2., & 2. 116. 1. & 2. 121. 1. Confessarius quamvis ab Ordinario approbatus, debet abstinere à confessionibus excipiendis, si à seipso, vel ex iudicio viri docti possit cognoscere non satis scire. 2. 113. 1. Quæ sit scientia mediocri, quæ requiritur in quocumque Confessario. *ibid.* In eligendis opinionibus debet respicere eas, quæ non sunt certò probabiles 2. 113. 2. Eligere debet rigidiora, quoties ex opinionibus magis benignis Pœnitens sumat ansam peccandi. *ibid.* Debet scire discernere opiniones, quæ solum sunt speculativè probabiles ab his, quæ sunt etiam practicè probabiles. *ibid.*

Confessarius debet esse valde prudens; & in quo consistere debeat ipsius prudentia 2. 114. 1. Non debet ex propria voluntate se ingerere ad audiendas confessiones maximè mulierum. *ibid.* Neque in Confessionario debet cum iis colloquia protrahere, nisi id sit omnino necessarium ad ipsarum salutem & profectum. *ibid.* Debet etiam abstinere ab omni colloquio cum iisdem; dum non sit de rebus ad confessionem, vel animæ profectum pertinentibus. *ibid.* Debet se alienum ostendere ab omni lucro temporali 2. 114. 2.

Confessarius debet quam maximè attendere, ne frequentia confessionum mulierum habeat pro fine aliquid extraneum à confessione, & maximè lucrum 2. 114. 2. Id dignoscet ex fructu frequentiæ confessionis. *ibid.*

Dum audit Pœnitentes, & maximè mulieres, afferre revelationes, vel aliqua extraordinaria, debet esse valde cautus; & quæ observanda sint in his discernendis 2. 115. 1. Regula generalis est, quòd demonstret de his se non curare. *ibid.*

CONFESSARIUS QUOAD OBLIGATIONEM INTERROGANDI, ET MONENDI PœNITENTES.

Confessarius debet interrogare Pœnitentes, quoties prudenter judicet necessarium esse ad integritatem confessionis 2. 115. 2. Quæ sint ea, de quibus interrogare debeat pœnitentes. *ibid.* Debet maximè interrogare quoad obligationes proprii status. *ibid.* Debet item interrogare non juxta Theologorum subtilitates, sed juxta genus personarum. *ibid.* Quomodo interrogare debeat quoad peccata carnis 2. 116. 1. Non debet demonstrare ex-

CONFESSIO QUOAD PRÆCEPTUM DIVINUM.

extraordinarium fastidium, dum hæc audit, vel verbis injuriis nimis deterrere pœnitentem. *ibid.*

Confessarius debet monere pœnitentem ignorantem, vel quoties ipsius ignorantia sit graviter culpabilis 2. 116. 2. Item debet respondere ad interrogata. *ibid.* Debet respondere ad interrogata strictè, si ad alia se extendendo fructum non speret. *ibid.* Potest dissimulare interrogationem, si Pœnitens ex mero scrupulo interroget, & aliunde timeatur non illi profuturam responsum. *ibid.* Dum pœnitens errat ex ignorantia invincibili, ex qua publicum malum oritur, semper monendus est 2. 116. 2. Si erret ex ignorantia invincibili, debet abstinere à monitione, quoties non sit profutura. *ibid.* Debet à monitione abstinere, si quamvis profutura sit pœnitenti, allatura tamen aliis sit occasio plurium peccatorum. *ibid.* Quid agere debeat Confessarius ad cognoscendum an ignorantia pœnitentis sit invincibilis. *ibid.* Vide *Absolutio*.

CONFESSIO.

Confessio est Sacramentalis accusatio peccatorum ad remissionem obtinendam 2. 82. 2.

CONFESSIO QUOAD PRÆCEPTUM ECCLESIASTICUM.

Ecclesia non potuisset præcipere confessionem, si eam Christus non præcepisset 2. 83. 1. Præceptum Ecclesiæ obligat omnes Fideles, postquam ad annos discretionis pervenerint, ut saltem semel in anno propria peccata confiteantur. *ibid.* Non obligat nisi baptizatos habentes conscientiam peccati mortalis. *ibid.* In de quibus dubitatur an habeant usum rationis, debent confiteri propria peccata, & sub conditione absolventi, si inest articulus mortis, vel timeri possit in gravem culpam incidisse 2. 83. 2. Præceptum annuæ confessionis obligat ut semel fiat intra decursum anni, computandi ab uno Paschate ad alterum. *ibid.* Habens conscientiam peccati mortalis tenetur illam anticipare, antequam annus absolvatur, si prævideat in posterum non habituram copiam Confessarii. *ibid.*

Non tenetur anticipare Confessionem, qui differendo usque ad finem anni timet se non recordaturum plurium gravium culparum. 2. 64. 1. Qui post confessionem factam intra annum laborat in grave peccatum, debet iterum confiteri. *ibid.* Qui confessus est peccata venialia, & ex justa causa omisit mortale, iterum intra annum debet confiteri. 2. 64. 2. Ad talem venialium confessionem tenetur ex præcepto Ecclesiæ. *ibid.* Qui confessus est gravia peccata, & indirectè absolutus est ab aliquo, quod inculpabiliter omisit, vel ut dubium confessus est, non tenetur intra annum iterum confiteri. *ibid.* Omittens per integrum annum confessionem non potest eo transacto iterum differre. *ibid.* Per illam confessionem factam initio anni subsequentis non satisfi etiam obligationi novæ anni 2. 85. 1. Per confessionem sacrilegam non satisfi præcepto annuæ confessionis. *ibid.* Item nec per confessionem validam, sed informem 2. 85. 2.

Vi præcepti annuæ confessionis nemo tenetur ad confessionem, si debeat subire incommodum valde grave, extrinsecum ipsi confessioni 2. 85. 2. Vi ejusdem tenetur quis confiteri per scripturam, si aliàs non possit. *ibid.* Non tenetur confiteri per Interpretem 2. 86. 1. Ita tenetur confiteri jure divino naturali, si judicare non possit se esse contritum, & deberet diu differre confessionem. *ibid.* Constitutus in articulo mortis confiteri debet per Interpretem, et si putaret se esse contritum.

Confessio vel in re, vel in voto est necessaria de præcepto Divino necessitate mediè ad salutem. 2. 73. 2. Qui prævidet se exiturum in articulo mortis, & non habiturum copiam Confessarii, tenetur ex Divino Præcepto non differre confessionem. 2. 84. 1. Præceptum Divinum videtur singulis annis ad confessionem obligare. 2. 83. 1. Qui est in peccato mortali, & vult recipere Eucharistiam, debet ex præcepto divino præmittere confessionem. 2. 34. 2.

CONFESSIO QUOAD INTEGRITATEM.

Integritas materialis Confessionis importat omnia peccata confiteri; formalis verò confiteri ea, quæ quis potest. 2. 86. 2. Dum non adest impotentia physica, vel moralis ad validitatem confessionis, necessaria est integritas materialis, dum non excuset impotentia physica, vel moralis. *ibid.* Pro hac integritate servanda præmittendum est examen conscientie, quod exposcit diligentiam gravem, non verò summam. *ibid.* Talis diligentia diversa esse debet pro diversitate personarum. 2. 87. 1. Ad integritatem confessionis explicanda sunt eidem Confessario species, circumstantiæ mutantes speciem, & numerus peccatorum. *ibid.* Dum Pœnitens non potest explicare numerum certum, tenetur explicare numerum probabilem. *ibid.* Quid importent illæ voces *circiter*, *plus minusve*. *ibid.* Dum non potest explicari neque numerus probabilis, explicandum est tempus, quo quis perseveravit in peccato, & species peccatorum. 2. 87. 2. Explicandum item est idem peccatum in individuo, quod fuit patratum. *ibid.*

Ad integritatem confessionis non est necesse explicare circumstantias non mutantes speciem, quamvis sint notabiliter aggravantes. 2. 87. 2. Ex aliis capitibus oriri potest hæc obligatio, & maximè si necessarium sit ut Confessarius cognoscat statum pœnitentis. 2. 88. 1. Hac ratione ut plurimum Pœnitens tenetur fateri consuetudinem peccandi. 2. 119. 2. Qui dubitat an mortale commiserit, tenetur peccatum ut dubium in confessione aperire 2. 88. 1. Qui dubitat an confessus sit peccatum mortale, debet illud confiteri, si non habeat prudens motivum dubium deponendi. 2. 88. 2. Qui confessus est peccatum grave sub dubio, debet iterum confiteri, si postea recorderet se certò commississe. *ibid.* Ad integritatem confessionis pertinet confiteri in sequenti confessione peccata omissa, vel oblita. 1. 89. 1. Ad eandem pertinet explicare Confessario nunquam aliqua peccata exposita fuisse in Confessione, si Confessarius credere possit, jam aliàs exposita esse in confessione. *ibid.*

Impotentia physica, & moralis excusant ab integritate materialis confessionis. 2. 90. 2. Impotentia moralis consurgit, dum quis non posset materialiter integrè confiteri sine gravi damno. *ibid.* Incommodum de sua natura adnexum confessioni, non excusat ab eadem integritate. 2. 91. 1. Excusatur ab eadem grave incommodum alienum. *ibid.* Revelatio complicitis non excusat à materiali integritate confessionis, si commode haberi non possit alter Confessarius, cui sit ignotus. *ibid.* Regulariter non est necesse quærere Confessarium diversum ab Ordinario, ne manifestetur complex ipsi cognitus. 2. 91. 2. Habens casum reservatum, si ex necessitate confiteatur non habenti facultatem illum, non excusatur ab illo manifestando. *ibid.* Ratione magni concursus non est omittenda integritas confessionis. 2. 92. 1.

Confessio quoad Moribundum. Vide *Absolutio Sacramentalis*.

Confessio in absentia, & per Scripturam. Vide *Absentia*.

CONFESSIO QUOAD INVALIDITATEM.

Confessio est invalida ratione Confessarii, carentis jurisdictione, & nullum audientis peccatum. 2. 95. 2. Pœnitens ignorans quale ex gravibus peccatis Confessarius non audiverit, omnia tenetur repetere. *ibid.* Confessarius ex cujus gravi culpa confessio sit nulla, tenetur cum gravi incommodo reparare damnum pœnitentis, si quod illi imminet. *ibid.* Si verò fuit nulla absque sua culpa, tunc tenetur refarcire damnum grave pœnitentis juxta leges Charitatis. 2. 96. 1.

Ex parte Pœnitentis redditur invalida quocumque modo ignoraverit mysteria Fidei, quæ in omnium sententia necessaria sunt necessitate mediæ ad salutem. 2. 96. 1. Non sunt iterandæ confessiones, factæ ab ignorante inculpabiliter mysteria, quæ non sunt in omnium sententia de necessitate mediæ ad salutem. *ibid.* Non est absolvendus qui hæc ignorat, nisi prius quoad hæc mysteria instruat. 2. 97. 2. Faciliter nullæ sunt Confessiones factæ Confessario, quem Pœnitens cognoscit indoctum, vel nimis facilem. 2. 96. 1. Unde dignoscatur malitiosè electum esse talem Confessarium. 2. 97. 2.

Mentiri leviter in confessione vel sit circa materiam Confessionis, vel extra eam, non reddit nullam confessionem, si tale peccatum veniale non sit totalis materia illius. 2. 96. 2. Redditur nulla Confessio ex mendacio quoad peccatum mortale, dum quis falsò se accusat illud commississe. 2. 97. 1.

Nulla est confessio illius qui culpabiliter recipit absolutionem in statu excommunicationis. 2. 97. 1. Si inculpabiliter non manifestet censuras, & non sint reservatæ, remanet ab eis absolutus per absolutionem generalem, quam Confessarius imperitur. *ibid.* Quomodo Confessiones invalidæ sint iterandæ. *ibid.* Quando suadenda sit Confessio generalis, vel ad illam pœnitentem obligare. 2. 98. 1. Quomodo instituenta sit generalis Confessio. *ibid.*

CONFIRMATIO.

Confirmatio est Sacramentum, quo homo viator Baptizatus inungitur ab Episcopo cum Chrismate sub præscripta forma verborum. 2. 20. 2. Institutum fuit immediatè à Christo Domino. *ibid.* Probabilis est institutum fuisse post ipsius Resurrectionem. 2. 21. 1. Materia proxima istius Sacramenti sunt impositio manus Episcopi, & chrismatio. *ibid.* Chrisma debet esse ab Episcopo benedictum. *ibid.* Convenientia materiæ hujus Sacramenti cum ipsius effectibus. 2. 21. 2. Chrismatio faciendâ est in fronte. *ibid.* Oleum benedictum, & chrisma benedictum à simplici Sacerdote, quamvis ex dispensatione Pontificis, esset materia dubia hujus Sacramenti. *ibid.* Chrisma vetus illicitè adhiberetur in conferenda Confirmatione. *ibid.* Illicitè etiam Chrismatio fieret alio digito, quam pollice dextere Episcopi. *ibid.*

Forma hujus Sacramenti quæ sit. 2. 21. 1. Quam convenienter adhibeatur. 2. 22. 1. Quando dubium redderetur hoc Sacramentum ex omissione alicujus verbi ipsius formæ. *ibid.* Quibusdam placet materiam essentialem Confirmationis esse solam impositionem manuum Episcopi, & formam, orationem quæ additur tali impositioni. *ibid.*

Minister ordinarius Confirmationis est solus Episcopus. 2. 22. 1. Graviter peccat diu differendo confirmare suos Subditos. *ibid.* Minister extraordinarius potest esse simplex Sacerdos, ad id à S. Pontifice destinatus. 2. 22. 2.

Solus Homo Baptizatus est subjectum hujus Sacramenti. 2. 22. 2. Rite non confertur nisi habentibus usum rationis, quamvis non sit diu differendum. *ibid.* Pueri in extremis degenti, & stulto à nativitate bene conferretur Confirmatio. *ibid.* Etiam Adulto Moribundo, & non Confirmato. *ibid.* In praxi difficiliter excusaretur à peccato gravi, qui cum posset recipere Confirmationem, tamen omitteret. *ibid.*

Confirmatio imprimi Characterem, quo Confirmatus Christi miles designatur. 2. 22. 2. Auget Gratiâ Sanctificantem, & dat robur adversus Fidei hostes. *ibid.* Subjectum hujus Sacramenti debet esse in Gratia. *ibid.* Quomodo Parochi instruere deberent Confirmandos. 2. 23. 2. Vide *Ceremonia*.

CONJUGES QUOAD INGRESSUM IN RELIGIONEM.

Conjuges intra primum bimestre possunt non reddere debitum, & eo tempore ingredi Religionem. 2. 224. 2. Possunt mutuo consensu ingredi Religionem etiam post matrimonium consummatum. 2. 223. 2. Si unus Conjugum det alteri licentiam ingrediendi in Religionem, & ipse debet hoc præstare, si non possit remanere in saculo sine periculo incontinentiæ. *ibid.* Si possit remanere in saculo debet emittere votum perpetuum castitatis. *ibid.*

Facto divortio ratione publici adulterii pars innocens potest statim ingredi Religionem. 2. 223. 1. Si adulterium fuerit occultum non potest ingredi in Religionem nisi post latam sententiam divortii. *ibid.* Si sententia divortii lata sit per errorem, qui postea cognoscatur, qui ingressus est in Religionem restituendus est alteri, si petat. *ibid.* Si ibi professus erat, potest reddere, sed non petere. Si uterque post sententiam latam per errorem ingressus fuerat in Religionem debent in ea perseverare. *ibid.*

Conjux, qui ex suo crimine dedit causam divortii non potest ingredi in Religionem sine consensu innocentis. 2. 223. 1. Potest ingredi Religionem, si pars innocens concedat licentiam, si eadem pars innocens jam professâ sit in Religione, vel si post repetitas monitiones nolit nocentem recipere. *ibid.* Vide *Matrimonium quoad indissolubilitatem*.

CONSANGUINITAS.

Consanguinitas est vinculum personarum ab eodem stipite descendentium, carnali propagatione contractum. 2. 192. 2. In consanguinitate consideranda sunt stipes, linea, gradus. *ibid.* Quæ regulæ attendendæ sint ad cognoscendos gradus consanguinitatis. *ibid.*

Consanguinitas non dirimit matrimonium in linea recta ultra quartum gradum. 2. 193. 1. Idem dicendum in linea transversali, sive oriatur ex coitu uxorio, sive fornicario. *ibid.* Jure naturæ non dirimitur Matrimonium ratione consanguinitatis ultra primum gradum lineæ rectæ, quamvis eodem jure sit prohibitum usque ad quartum. *ibid.* Jure Ecclesiastico non dirimitur matrimonium ultra quartum gradum lineæ rectæ. 1. 193. 1. Jure naturæ neque in primo gradu lineæ transversalis est irritum Matrimonium, quamvis ex eodem jure sit prohibitum. 2. 193. 2.

CONSANGUINITAS QUOAD DISPENSATIONEM, QUATENUS EST IMPEDIMENTUM DIRIMENS MATRIMONIUM.

Ecclesia potest dispensare in omni gradu consanguinitatis.

fanguinitatis, in quo de jure naturæ non est irritum matrimonium. 2. 196. 1. Quòd gradus est proximior, eò major acquiritur causa pro dispensatione. *ibid.* Dum petitur dispensatio super impedimento consanguinitatis, fideliter exprimendi sunt gradus, linea, & an ex duplici capite oriatur. *ibid.* Non obstat, si pro gradu remotiori proximior exprimatur. *ibid.* Si Oratores inæqualiter distent, obtinendæ sunt pro foro externo literæ declaratoriæ gradum proximiorum non obflare. 2. 196. 1.

Si ad obtinendam dispensationem ab impedimento consanguinitatis allegetur copula habita, exprimendum est an habita fuerit sub spe ita facilius obtinendæ dispensationis. 2. 196. 1. Exprimendâ est copula, si fuit publica, etsi altera legitima causa dispensationis obtinendæ allegetur. *ibid.* Eadem copula impedit dispensationem jam obtentam, si habeatur antequam literæ dispensationis fuerint exequutæ. *ibid.* Si taceatur copula publica, dispensatio est subreptitia. 2. 196. 2. Si copula sit occulta, non est necesse eam allegare, etiam dum petitur dispensatio à S. Pœnitentiaria, dum allegetur alia causa ad eam obtinendam. *ibid.*

CONSCIENTIA.

Conscientia differt à Synthesi, quia hæc in generali judicat quid faciendum sit, & quid omittendum, conscientia verò de iis judicat secundum casus particulares. 1. 1. 1. Dicitur recta, si ex veris principiis efformetur, erronea, si ex falsis. *ibid.* Certa dicitur dum sine hesitatione dicat aliquid omittendum, vel faciendum, probabilis dum judicat cum aliqua formidine errandi, dubia quando inter utramque partem fluctuat, scrupulosa, quando timet peccatum sine fundamento. 1. 1. 2.

Conscientia obligat ne aliquid contra ipsam faciamus. 1. 2. 1. Debemus ipsi conformari etsi sit erronea, dum talis sit invincibiliter. *ibid.* Si sit erronea vincibilis, nec debemus agere juxta eam, nec contra eam, sed est deponenda. *ibid.* Conscientia obligat vel graviter, vel leviter juxta legem, quam proponit. *ibid.* Si aliquis non valens suspendere actum, putet peccare, quidquid agat, excusatur à peccato. 1. 2. 2. Nemo peccat graviter, si conscientia saltem sub dubio non proponat aliquid esse peccatum grave. *ibid.*

Conscientia opinativa. Vide *Opinio*. Conscientia dubia circa jus datur quando dubitatur an adsit lex. 1. 5. 2. Dubia est solum circa factum, quando certum est esse legem, sed dubitatur an intervenerit factum præceptum, vel prohibitum. *ibid.* Est speculative dubia, quando anceps est præciscindendo à particularibus circumstantiis actionis. *ibid.* Practicè dubia tunc est, quando anceps est etiam consideratis omnibus particularibus circumstantiis. 1. 5. 2. Conscientia negativè dubia potius est nescientia. *ibid.*

Non licet operari cum conscientia practicè dubia, non verò si talis tantum sit speculative. 1. 5. 2. Dum conscientia est practicè dubia non est operandum quoadusque ex rationabili motivo deponatur. 1. 6. 2. Quæ sint principia pro ea deponenda. *ibid.*

Conscientia scrupulosa ex levibus rationibus putat esse peccatum ubi non est. 1. 6. 2. Varia sunt signa conscientiæ scrupulose. *ibid.* Scrupuli oriuntur vel à natura, vel à Dæmone, vel à Deo, & unde hoc dignoscatur. 1. 7. 1. Scrupulorum remedia diversa sunt juxta diversas causas, ex quibus oriuntur. *ibid.*

CONSECRATIO.

Soli Episcopo competit consecrare Ecclesias. 2.

1. Si Ecclesia per partes reficiatur & reparatur, non amittit consecrationem. *ibid.* Si parietes destructurentur, dubium est an Ecclesia amittat consecrationem. *ibid.* Si Ecclesia ita amplificetur ut nova pars veteri sit major, iterum est consecranda. *ibid.* Vide *Altare, Missa &c.*

CONSENSUS QUOAD SPONSALIA, ET MATRIMONIUM.

Ad Sponsalium valorem requiritur mutuus consensus contrahentium. 2. 162. 2. Idem dicendum ad valorem matrimonii. 2. 177. 1. Tam ad valorem sponsalium, quam matrimonii necessarium est consensus esse externè manifestatum. 2. 163. 2. & 177. 1. Non est necesse manifestari verbis, sed satis est etiam signis clarè exprimentibus consensus. 2. 164. 1. & 177. 1. Non est consensus signis exprimentibus, quoties exprimi possit verbis. 2. 164. 2. & 177. 2. Quæ sint signa exprimentia consensus in sponsalibus. 2. 164. 1. Quando silentium contrahentium reputandum sit pro consensu. 2. 164. 2. Consensus contrahentium Matrimonium non est necesse simul apponi similitate physica. 2. 177. 2. Quæ dilatio obstat isti consensui. *ibid.* Vide *Peccatum, Contractus &c.*

CONSENSUS QUOAD RESTITUTIONEM, RATIONE DAMNI ILLATI.

Illi dicuntur debere restituere ratione consensus, qui suo consensu, vel suffragio efficaciter influunt in alterius damnum. 1. 426. 2. Qui consentit in damnum alterius, quando etiam sine suo consensu erat irrogandum, non tenetur ad restitutionem. *ibid.* Non tenetur restituere qui dat suum suffragium, quando jam data fuerant sufficientia suffragia pro actione damnificativa. *ibid.* Deberet restituere, quando denegando vel publice, vel privatim suffragium, quod tenetur dare, non impediret actionem damnificativam. 1. 426. 2. Item dum omnes conspirarent ad injustè dandum suffragium. *ibid.*

CONSILIIUM QUOAD OBLIGATIONEM RESTITUENDI.

Ille intelligitur dare consilium, qui scienter, vel ex culpabili ignorantia non determinato illud facere præbet consilium ad damnum inferendum. 1. 426. 1. Item qui inducit blanditiis, offert præmia, adducit rationes &c. ad damnum inferendum. *ibid.* Qui dedit consilium fundatum in aliqua veritate, vel factio, ut non teneatur ad restitutionem, sufficit si demonstret non esse verum quod dixit, vel non subsistere factum, in quo fundavit consilium. *ibid.* Neque consulens tenetur ad restitutionem, quoties revocaverit consilium, etsi illud dederit ad indicandam convenientiam, & utilitatem. *ibid.* Consulens potiori ratione quam mandans tenetur monere offendendum ut sibi caveat. 1. 426. 1. Si lædatur ille, qui ex alterius consilio voluit damnum inferre, consulens ad nihil tenetur. *ibid.*

CONSUEUDINARIUS, CONSUEUDO.

Ille dicitur Consuetudinarius, qui non ex externa occasione, sed ex intrinseca fragilitate, seu malitia sæpe incidit in eadem peccata. 2. 119. 1. Consuetudinarius etsi affirmet se dolere, & proponere emendationem, vel non est absolvendus, vel differenda absolutio, si nulla affulgeat spes emendationis. *ibid.*

Pœnitens fateri debet consuetudinem peccandi, si

si de hac Confessarius interroget 2. 119. 2. Ordinariè loquendo fateri debet, etsi Confessarius non interroget. *ibid.* Consuetudo blasphemandi, pejerandi &c. non excusat à peccato, etsi tunc quis inadvertenter blasphemaret, si non adhibeatur diligentia ad extirpandam consuetudinem 1. 9. 2.

CONSUECUDO QUOAD JUS INDUCENDUM.

Consuetudo Juris est jus quoddam moribus institutum, quod habetur pro lege, si lex deficiat 1. 74. 1. Alia est consuetudo juxta legem, alia præter, alia contra legem. *ibid.* Solæ Communitates capaces potestatis legislativæ possunt consuetudinem introducere. *ibid.* Sufficit si à majori parte introducatur 1. 74. 2. Consuetudo abrogativa legis debet esse rationalis. *ibid.* Non est rationalis consuetudo, quæ adversatur juri naturali, & divino, nutritiva peccati, impediens correptionem morum, vel quæ ut irrationalis reprobatu à jure. *ibid.* Consuetudo, quæ introducitur mala fide, qua scilicet cognoscitur fieri contra legem, valet legem abrogare 1. 75. 1.

Ad introducendam consuetudinem constituentem jus novum, sufficit decennium, sicut etiam ad abrogandam legem canonicam 1. 75. 1. Si Princeps sciat non observari legem, & taceat, dum posset punire transgressores, statim intelligitur lex abrogata. *ibid.* Actus necessarii ad inducendam consuetudinem debent esse publici, non facti per errorem, & frequenter à majori parte populi frequentati 1. 75. 2. Non inducitur consuetudo paritens obligationem, si actus non fiant animo se obligandi 1. 76. 1. Item si fiant animo depravato sibi satisfaciendi. *ibid.* Tales actus non debent esse interrupti. *ibid.* Ad inducendam consuetudinem præter vel contra legem non requiritur consensus expressus Principis, sed sufficit legalis. *ibid.* Requiritur expressus consensus Principis, si consuetudini jus commune resistat. 1. 76. 2.

Consuetudo contra jus commune, & in præjudicium tertii est strictè interpretanda 1. 76. 2. Latè est interpretanda consuetudo præter jus, & favens bono publico. *ibid.*

Ex quacumque consuetudine non potest excusari mos admittendi Cicisbejos, indecenter nudandi peccus quoad mulieres, se diu mutuis amoribus prosequendi quoad Juvenes 1. 76. 2.

CONSUECUDO QUOAD SUOS EFFECTUS.

Consuetudo quoad suos effectus habet vim obligandi eo modo, quo obligat lex 1. 77. 1. Non est extendenda de casu ad casum, & de persona ad personam. *ibid.* Consuetudo habet abrogare legem humanam contrariam vel in totum, vel quoad solam culpam, vel quoad solam poenam. *ibid.* Potest etiam reddere irritos actus, factos contra consuetudinem 1. 77. 2. Si lex prohibuit consuetudinem contrariam per verba indifferentia, limitanda est ad consuetudinem præteritam, dummodo non reprobata sit ut irrationalis. *ibid.* Consuetudo potest prævalere contra legem, prohibentem consuetudinem futuram 1. 77. 2. Clausula revocatoria consuetudinis, ordinariè loquendo, non extenditur ad consuetudinem immemorabilem. *ibid.* Quando etiam ista intelligatur revocari. *ibid.*

Consuetudo habet interpretari legem dubiam 1. 78. 1. Quando hæc interpretatio dicatur authentica, & quando conjecturalis. *ibid.*

Cessat consuetudo per legem, seu novam consuetudinem, cum ipsa incompatibiles 1. 78. 1. Lex generalis non obstat particularibus consuetudinibus alicujus Civitatis, si de eis non fiat expressa men-

tio. *ibid.* Dum prior consuetudo erat contra legem, cessat statim ac populus nova consuetudine juxta legem demonstrat de priori non curare 1. 78. 1.

Nulla consuetudo potest prævalere contra immunitatem, & libertatem Ecclesiasticam 1. 78. 2.

CONTACTUS REI SACRÆ.

Reliquiæ contractari possunt à Laicis etiam fœminis, maximè si fiat reverenter, & præcipuè ad eas ornandas 1. 245. 1. Quæ sunt consecrata ut calix, ara &c. & quæ immediatè tangunt Corpus Christi, ut corporalia, non sunt tangenda à laicis & fœminis. *ibid.* Ex consuetudine Moniales tangunt Agnos, & maximè ad eos ornandos. *ibid.* Qui absque contemptu tangeret præfata, solum peccaret venialiter. *ibid.* Est peccatum mortale, si alter ac Sacerdos, & Diaconus contingant Calicem, dum actu continet Corpus Christi 1. 245. 2. Idem dicas de non Sacerdote attingente Eucharistiam, Christum, & Oleum Sanctum. *ibid.* Excipiendi sunt casus necessitatis. *ibid.*

Ex privilegio Laici religiosi inservientes Sacristiæ, ac Sanctoriales eidem inservientes, possunt Calices, Corporalia &c. tangere 1. 246. 1.

CONTEMPTUS.

Contemptus materiæ præcepti aliquando potest esse solum peccatum veniale. 1. 19. 1. Idem dicendum de contemptu Legislatoris, non ut est Legislator, sed ut talis homo. *ibid.* Contemptus Legis, Confiliorum, sive Regulæ semper est peccatum mortale. *ibid.* Dum quis non obedit ex contemptu legis &c. & Legislatoris ut talis, confurgit speciale peccatum inobedientiæ. 1. 19. 1. & 1. 27. 1.

CONTENTIO.

Contentio datur, quando verbis impugnatur veritas, quam alter sustinet, & aliquando potest esse peccatum mortale. 1. 26. 2.

CONTRACTUS.

Contractus est duorum, vel plurium in idem placitum, & consensus 1. 468. 1. Contractus, qui dicuntur nominati, habent proprium nomen. *ibid.* Innominati carent nomine speciali, & qui sint. *ibid.* Contractus bonæ fidei sunt ii, in quibus Judex non attendendo rigorem juris scripti, potest aliqua facere secundum æquum, & bonum, & qui sint. *ibid.* In contractibus scripti juris debent rigorosè attendere verba conventionis. *ibid.* Contractus explicitus est ille, in quo expressè contrahitur obligatio 1. 468. 1. In implicito virtualiter tantum contrahitur. *ibid.* Contractus lucrativus, seu gratuitus est ille, in quo una tantum pars gravatur; in oneroso vero utraque. 1. 468. 2. Contractus nudus non habet unde in foro externo pariat obligationem, secus vestitus. *ibid.*

Quidam contractus solo consensu externè manifestato perficiuntur, quidam traditione, quidam scripturâ. 2. 468. 2.

Contractus ultra obligationem civilem parit etiam obligationem naturalem. 1. 468. 2. Contractus ex metu iniiti sunt validi. *ibid.* Matrimonium, & Professio religiosa ex gravi metu facta, ipso facto sunt irrita 1. 469. 2. Qui passus est metum non tenetur dare rem promissam. *ibid.* Id verum est in foro conscientiæ, etsi aliquis se obligasset solum ex metu levi. *ibid.*

Contractus initus ex errore, vel dolo circa rei substantiam. 1. 469. 2. Quando interveniat talis error, vel dolo. *ibid.* Si error, vel dolo verificatur

tur circa extrinsecas circumstantias contractus, contractus non est nullus. 1. 470. 1. Est rescindibilis, si error, vel dolo dederunt causam contractui. *ibid.* Quando intelligantur error, vel dolo dare causam contractui. *ibid.* Si dolo dans causam contractui non fuit commissus à contrahentibus, contractus non est rescindibilis, sed reducendus ad æqualitatem. *ibid.*

Contractus celebratus sine solemnitatibus juris validus est, quoties jus solum prohibeat sine illis non celebrari 1. 470. 1. Etiam dum jus vult irritum contractum, cui desint præscriptæ solemnitates, sustineri potest in foro conscientiæ. 1. 470. 2. Irritus est, dum omittuntur præscriptæ solemnitates, quoties jus contractum plenissimè annullat. *ibid.* Item irritus habendus est etiam in foro conscientiæ post sententiam Judicis, irritum declarantem. *ibid.*

CONTRACTUS QUOAD PUPILLOS, MINORES, ET FILIOS-FAMILIAS.

Contractus celebrati à Pupillo, vel Minore sine autoritate Tutoris aut Curatoris, civiliter subsistunt, quatenus sunt in ipsorum commodum. 1. 472. 1. Quid possint facere cum ipsis contrahentes ad se indemnes servandos. *ibid.* Minor, & Pupillus non possunt se civiliter obligare, si absque autoritate Tutoris, vel Curatoris, aut Judicis decreto alienent immobilia, vel mobilia pretiosa. *ibid.* Minor si alienet alia mobilia sine autoritate Curatoris civiliter obligatur, non verò pupillus. *ibid.* Minor, & Pupillus contrahentes sine autoritate Tutoris, & Curatoris naturaliter obligantur. 1. 472. 1. Hæc naturalis obligatio est rescindibilis ad instantiam Tutoris, & Curatoris. *ibid.* In aliquibus casibus nec oritur obligatio naturalis. *ibid.*

Filius-Familias saltem pubertati proximus potest contrahere quoad bona castrensia, & quasi castrensia. 1. 472. 1. Sine consensu Patris non potest contrahere quoad bona adventitia & profectitia. 1. 472. 2. Filius-familias non habens alimenta à Patre potest alteri operas suas locare. *ibid.* Non obligatur saltem civiliter ex contractu mutui. *ibid.*

Vide *Conditio*, & *Juramentum quoad firmandos contractus*.

CONTRITIO.

Contritio generaliter sumpta est animi dolor, ac detestatio de peccato commisso cum proposito non peccandi de cætero. 2. 74. 1. Specialiter sumpta significat dolorem de offensa Dei super omnia dilecti ex intentione satisfaciendi pro eadem offensa. 2. 74. 2. Hujusmodi contritio semper est reconciliativa peccatoris cum Deo ante Sacramentum Confessionis. 2. 77. 2. Non est necessaria ad valorem Sacramenti Pœnitentiæ. *ibid.*

CONTUMELIA.

Contumelia est injuria, qua aliquis in ipsius presentia dehonatur 1. 450. 2. Fit verbis, & factis. *ibid.* Quando dicatur convicium, & quando improperium. 1. 451. 1. Ex genere suo est peccatum mortale majus detractione. *ibid.* Qui proximum inhonoravit tenetur ad honorem lesum restituendum. *ibid.* Quomodo restituendus. *ibid.* Sola familiaritas cum læso multoties non sufficit ad restitutionem-honoris. *ibid.* Injuriæ semper patienter tolerandæ sunt in animi præparatione. 1. 451. 2. Expedit retundere injuriam, quando ita exposcit bonum injuriantis, vel necesse est fervare famam ad populi ædificationem. *ibid.*

Conversus ad fidem. Vide *Matrimonium quoad insolubilitatem*.

Cooperatio. Vide *Scandalum*. Vide *Restitutio quoad causas cooperantes ad damnum alterius*.

Copula. Vide *Sponsalia*, *matrimonium*, *debitum conjugale*.

CORPORALE PRO SACRIFICIO.

Corporale pro Sacrificio debet esse lineum, sicut & Palla ad cooperiendum Calicem. 2. 58. 2. Debent esse benedicta. 2. 59. 1. Peccant graviter, qui in Sacrificio utuntur corporalibus ob sordes indecentibus. 2. 60. 1.

CORRECTIO FRATERNA.

Correctio Fraterna adhibet remedium peccato, in quantum peccatum est malum ipsius peccantis. 1. 228. 1. Datur præceptum de correctione facienda. *ibid.* De sua natura obligat sub gravi. 1. 228. 2. Hujusmodi præceptum afficit omnes. *ibid.* Quando subditi, & publici peccatores possint se eximere à correctione facienda. *ibid.* Superiores non adimplentes præceptum fraternæ correctionis non solum peccant contra Charitatem, sed etiam contra justitiam 1. 228. 2. Debent per seipsum, vel per speculatores de aliorum peccatis inquirere ad illa corrigenda. *ibid.* Id non potest subditus præstare. *ibid.*

Peccatum mortale non emendatum est materiæ præcepti fraternæ correctionis. 1. 229. 1. Subditus non tenetur corrigere peccatum, quod non sciat certè moraliter, si non timeat damnum grave boni communis, vel tertiæ personæ. *ibid.* Superior tenetur dubia gravia peccata corrigere, tamen ut dubia. *ibid.*

Unusquisque tenetur sub levi corrigere peccata habitualia levia sui proximi, non verò quæ committuntur ex fragilitate. 1. 229. 1. Superior Regularis ut plurimum tenetur sub gravi corrigere peccata venialia subditorum. *ibid.* Quando peccata per ignorantiam commissa, sint materiæ correctionis fraternæ. *ibid.* Vide *Confessarius quoad obligationem interrogandi Penitentes*.

Præceptum correctionis fraternæ obligat non solum in extrema, sed etiam in gravi necessitate proximi, seu in periculo committendi grave peccatum. 1. 229. 2. Cessat obligatio hujus præcepti, quoties non adit probabilis spes emendationis. *ibid.* Non est necesse hanc spem esse certam. *ibid.* Qualis ordo servandus sit in fraternæ correctione. 1. 229. 2. Talis ordo cadit sub præcepto. 1. 230. 1. Et id etsi aliquis juri fraternæ correctionis cessisset. *ibid.* Talis ordo de admonendo primùm secreto Delinquente non est servandus, si peccatum sit notorium. *ibid.* Item si ex peccato alterius imminet grave damnum tertiæ personæ, & ex secreta monitione non speretur certè emendatio. *ibid.* Dum aliquid præcipiatur à Superiore manifestandum, & delictum sit occultum, præmittenda est fraternæ correctio, si delictum non comprehendatur in casibus exceptis 1. 230. 2. Revelandum est, si promissa correctio non proficit. *ibid.*

CORRUPTIO VERBORUM.

Quando per corruptionem verborum variantur accidentaliter, vel substantialiter formæ Sacramentorum. 2. 5. 2. 2.

Credere. Vide *Articuli fidei*.

CREDITUM.

Creditum illiquidum emi non potest, si id non sit.

factum sit licitum ratione consuetudinis. r. 480. 1. Credita certa minoris emi possunt propter lucrum cessans, vel damnum emergens Emptoris. ibid. Item si sit periculosum, vel solum multis incommodis exigibile. ibid. Non refert ab emptore fore sine difficultate exigendum. ibid. Debitores possunt minoris emere alterius creditum periculosum, vel difficilis exactionis, quoties tale non reddatur ex ipsorum malitia. r. 480. 1. Idem dicendum de officialibus, qui aliorum pecuniam administrant, & deputati sunt ad solvendum. ibid. Creditum certum, non periculosum, & nulla difficultate exigibile, non potest minoris emi. r. 480. 2.

CRIMEN QUOAD DIRIMENDUM MATRIMONIUM.

Primum crimen dirimens Matrimonium est promissio futuri Matrimonii unà cum adulterio. 2. 197. 1. Non inducitur hoc impedimentum, si matrimonium peccantis erat invalidum; si copula non fuit consummata; si saltem unus ex peccantibus ignoraverit se commississe adulterium. ibid. Si adulterium interveniat non cognito matrimonio, & postea promissio matrimonii, non intervenit hoc impedimentum; bene verò si prius sequatur promissio, & postea adulterium. ibid. Adulterium, & promissio intervenire debent vivente eodem Coniuge. 2. 197. 2. Non confurgit hoc impedimentum, si revocata promissione interveniat adulterium. ibid. Non est necesse promissionem esse mutuam. ibid.

Secundum crimen est adulterium eo modo, quo dictum est unà cum Matrimonio de presenti cum adultera &c. contracto. 2. 197. 2. Sufficit tale matrimonium fuisse attentatum, quamvis non consummatum, & ex quocumque alio capite nullum. ibid.

Tertium crimen est adulterium cum morte Conjugis, sive adulter occidat propriam uxorem, seu maritum adulteræ, sive adultera occidat suum virum, aut conjugem adulteri. 2. 197. 2. Non est necesse utrumque adulterantem in occisionem conspirare. ibid. Adulterium quale debeat esse. ibid. Dum intervenit adulterium, non est necesse utrumque adulterantem in mortem alterius conspirare. ibid. Oportet conjugem innocentem eo sine occidere, ut inter adulteros matrimonium contrahatur. ibid.

Quartum crimen est, quoddam est non intercedat adulterium, duo tamen communi consilio in mortem Conjugis conspirant, ut inter se contrahant matrimonium. 2. 197. 2.

Dubium est impedimentum criminis, si promissio matrimonii fuerit ficta. 2. 197. 2. Item dubium est, si una parte promittente, altera taceret. ibid. Dubium est, si adulterium non esset perfectè consummatum; vel quando unus etiam ignorantia crassa nesciret alterum esse conjugatum. 2. 198. 1. Dubium est impedimentum criminis, si homicidium ita fiat, ut nullo pacto exterius manifestetur homicidium fieri animo ducendi complice delicti. ibid. Idem dicendum, si dum crimen oritur ex adulterio, unàque homicidio, adulterium non præcedat homicidium. ibid.

CRIMEN QUOAD DISPENSATIONEM.

Dum petitur dispensatio super impedimentum criminis dirimens matrimonium, oportet explicare, an ortum fuerit ex adulterio, & promissione matrimonii, vel ejus machinatione in mortem Conjugis. 2. 198. 2. An sequatur sit homicidium ex machinatione unius, vel utriusque. ibid. Infideles non indigent dispensatione quoad hoc impedimentum, si post crimen commissum converterentur.

ibid. Secus si unus ex illis esset Christianus. ibid. Vide *Notorium, Infamia*.

CRUX.

Crux Christi adoratione latræ adoranda est. r. 243. 2. Crux vera Christi, etiam non considerata sub ratione imaginis ipsius, Latræ est adoranda. ibid. Secus aliæ Cruces. ibid. Idem quod de vera Christi Cruce, dicendum de instrumentis inanimatorum Passionis Christi. ibid.

In Altare, ubi est celebrandum, apponenda est Crux. 2. 59. 1. Si celebretur Missa sine Cruce, intervenit culpa levis. ibid. Sufficit si sit depicta. ibid. Non est apponenda super Altare, ubi est expositum SS. Sacramentum. ibid.

CULPA.

Culpa alia est Theologica, quæ scilicet annexa est peccato, alia juridica, quæ ab eodem rescinditur. r. 417. 1. Juridica dividitur in latissimam, latiore, latam, levem, & levissimam. ibid. Quæ sint hujusmodi culpæ. ibid. In foro interno non confurgit gravis obligatio restituendi nisi ex culpa Theologica gravi. ibid. Item oportet actionem continentem talem culpam esse de sua natura damnicativam. r. 417. 2. Forum internum non semper conformatur cum externo quoad obligationem ratione culpæ induciam. ibid.

In Foro externo habens rem alienam solum ob sui commodum tenetur etiam de culpa levissima, nempe de omissione diligentia, quam adhibere solent diligentissimi. r. 418. 1. Qui habet rem alienam in commodum sui, & etiam dantis, tenetur de culpa levi, de omissione nempe diligentia, quam adhibent diligentiores. ibid. Qui habet rem alienam in solum commodum dantis, tenetur solum de culpa lata, nempe de omissione diligentia, quam communiter adhibere solent personæ diligentes. ibid. In foro interno major etiam, & minor diligentia requiritur, si res aliena habeatur in solum commodum dantis, vel etiam accipientis, seu solum accipientis. r. 418. 1. Potest esse culpa Theologica gravis in uno casu omissione majoris diligentia & non in alio. ibid.

CURATUM BENEFICIUM.

Si approbatus in concursu curet omnibus mediis sibi dari curatum Beneficium, aliis approbatis exclusis, ordinariè loquendo, est in statu peccati mortalis. *Consil.* 7. per tot.

CURATOR.

Curator datur minori, præcipuè ut ipsius bona administraret. r. 471. 1. Necessaria est ipsius auctoritas, ut Minor possit civiliter obligari, si non contrahat in sui commodum. ibid. Item si alienet immobilia, vel mobilia pretiosa, quæ servando servari possunt. ibid. Omnis obligatio naturalis contracta à minore in sui præjudicium est rescindibilis ad instantiam Curatoris. ibid.

CURIOSITAS.

Curiositas datur, dum quis scire vult, ut sciatur. r. 26. 2. Ex eadem five sit sensuum, five intellectus multa oriri possunt peccata. r. 26. 2.

DAM-

D

DAMNIFICANS, DAMNUM.

Concurrentes ad damnum inferendum comprehenduntur illis versuculis.

Iusto, Consilium, Consensus, Palpo, Recursus, Participans, Mutus, non obstant, non manifestans.
r. 425. 1.

Oportet præfatos fuisse causam efficacem damni. ibid. Si efficaciter in partem damni influerunt, tenentur pro rata ad restitutionem. r. 25. 2. Qui dubitat an fuerit causa damni, potest credere non fuisse causam efficacem illius. ibid. Dummodo præsumere non debeat in gratiam sui factum esse. ibid. Movens non paratum ad damnum inferendum debet dici causa efficax illius, etsi ipso non movente, alter fuisset qui movisset. r. 25. 2.

Qui mandavit damnum, & non revocavit mandatum, tenetur damnum restituere. r. 25. 2. Etsi revocaverit, tenetur ad restitutionem, quoties revocatio non innotuerit Mandatario, vel putaverit ferè non revocasse. r. 426. 1. Si non potest revocare, tenetur monere damnificandum, ut sibi caveat. ibid.

Consulens damnum. Vide *Consilium*.
Consentiens in damnum. Vide *Consensus*.
Ille dicitur damnificare præbendo recursum, qui ex eo quod receperit Malefactorem, dat illi commodum ad malum agendum, vel reddit animosior. r. 427. 1.

Participat in inferendo alteri damnum, qui participat in actione proximè inferente alteri damnum, vel qui participat de re alteri ablata. r. 427. 1. Item participat in inferendo damnum, qui facit actionem de sua natura damnicativam. ibid. Quando ita participans excusari possit à restitutione damni. r. 427. 2.

Non impediens, non loquens, non manifestans semper peccant contra charitatem, quoties impedire potuissent sine gravi incommodo alterius grave damnum, & non faciunt. r. 427. 2. Qui tenentur impedire ex officio, vel contractu, peccant etiam contra Justitiam, & tenentur ad restitutionem. ibid. Qui sint isti. ibid. & r. 428. 2. Confessarius non impediens alterius damnum suo consilio graviter culpabile, tenetur ad restitutionem, secus si solum negativè se habeat. ibid. Quando præfati examinantur ab onere restituendi. r. 427. 2. & r. 429. 1.

DAMNIFICATOR QUOAD IMPEDIMENTUM ALTERI APPOSITUM, NE ALIQUID CONSEQUATUR.

Impediens etiam solis precibus collatorem, à dando alicui rem, ad quam jus habet, tenetur ad restitutionem. r. 423. 2. Si impediatur illum, qui valet eam consequi solis precibus, nulla est obligatio restituendi. ibid. Secus si impediatur dolo, & fraude. ibid. Si removet Collatorem determinatum ad aliquid dandum illi, qui jus ad illud consequendum habebat, tenetur restituere totum, si statim tradere volebat. r. 423. 2. Si non statim erat daturus, vel non erat omnino determinatus, debet restituere juxta spem. ibid.

Impediens alicquem vi, & fraude se habente in ordine ad Donatarium &c. à consequenda re, ad quam nullum jus habebat, tenetur restituere juxta spem quam habebat, illam rem consequendi. r. 423. 2. Si dolo, & fraude impedit Donatorem, Teftatorem &c. probabiliter non tenetur ad restitu-

tionem Donatario, Legatario &c. ibid. Si impedit vit Donatorem solis precibus, nil restituere tenetur. r. 424. 1. Quocumque modo impeditur indignum à consecutione officii, vel beneficii, nil tenetur restituere. ibid. Item non tenetur restituere, qui solis precibus impedit alicquem à consequenda re, ad quam jus non habet, etsi pravo animo faciat. r. 424. 2.

Impediens Fiscum ab aliqua re obtinenda ante sententiam applicativam illius rei, Fisco nil tenetur restituere. r. 424. 2. Si impediatur post talem sententiam, restituere tenetur. ibid.

Impediens solis precibus ne bona communia applicentur alicui particulari personæ, non tenetur restituere, quoties distributio illorum bonorum totaliter pendeat à voluntate distributoris. r. 424. 2. Si verò sint distribuenda inter personas determinatas, habentes tales qualitates &c. tunc impediens etiam solis precibus tenetur ad restitutionem. ibid.

Etsi Beneficium conferatur per concursum, probabile est impediens ne conferatur digniori, non teneri ad restitutionem. r. 424. 1. Si Beneficium conferatur extra concursum, & vi, & fraude se tenentibus in ordine ad illum, qui vellet beneficium, impediatur ab eo consequendo, impediens debet restituere juxta spem obtinendi beneficium. ibid. Si aliquis precibus, & blanditiis removeat Collatorem ab illo conferendo digniori, ut det minus digno, non debet isti restituere, sed Ecclesie, vel Communitati. ibid. Qui solis precibus impedit digniorem à consequendo beneficio, ut detur indigno, item non tenetur restituere digniori, sed Ecclesie, vel Communitati. r. 424. 1.

DEBITUM, DEBITOR.

Debitor ob solvenda debita Domini incerti, non tenetur in seculo remanere, sed potest ingredi in Religionem. r. 442. 1. Item ob solvenda debita contracta ex liberali promissione. r. 442. 2. Qui potest intra biennium, vel triennium satisfacere suis creditoribus, ut id præstet, tenetur differre ingressum in Religionem. ibid. Qui non potest nisi post longum tempus satisfacere suis creditoribus, potest ingredi in Religionem. ibid.

In solutione debitorum attendendus est ordo à legibus præscriptus. r. 436. 1. Si res aliena adhuc persistat, & non transferit in dominium debitoris, est restituenda suo Domino. r. 436. 2. Si persistat, & nondum solutum sit pretium ab emptore, videtur quoad ipsam rem ante alios Creditores præferendus Dominus rei. ibid. Debita certa incertis præferenda sunt. ibid. Quæ debentur ex contractu oneroso, solvenda sunt ante ea, quæ debentur ex contractu gratuito. r. 436. 2. Nulla est prælatio in debita orta ex contractu oneroso, & inter ea, quæ orta sunt ex delicto. r. 437. 1.

Debita Hypothecata præferenda sunt personalibus. r. 437. 1. In solvendo debita hypothecata, si non sint privilegiata, observanda illa regula, ut qui potior est tempore potior sit jure. ibid. Debita hypothecata privilegiata solvenda sunt ante debita hypothecata non privilegiata. r. 437. 2. Id verum non est, si debitum quamvis non privilegiatum sit anterius, & sit expressè hypothecatum. ibid.

Debita personalia privilegiata anteponuntur debitis personalibus non privilegiatis. r. 437. 2. Aliquando etiam debitis hypothecatis & privilegiatis. ibid. Quæ sint hæc debita personalia privilegiata. ibid. Debita personalia non privilegiata solvenda sunt juxta illam regulam, qui potior est tempore potior est jure. r. 438. 1. Item solvendum ante alia debitum, cujus Creditor obtinuit in judicio sententiam. ibid. Item debitum, cujus creditor

ditor obtinuit in iudicio sententiam. *ibid.* Item, debitum, cuius creditor ante alios petit à Debitore. *ibid.* Ratio indigentiae non facit solvi posse ante alios Creditori pauperi. *r. 438. 2.* Non potest Debitor ex sola sua voluntate uni ante alios solvere. *ibid.* Si aliquid solutum sit alicui, & ex opinione verè probabili fieri poterat, non est obligandus ad restitutionem, ut aliis solvatur. *r. 439. 1.*

DEBITUM CONJUGALE.

Petitio & redditio debiti conjugalis potest esse actus bonus & meritorius ratione finis, quo exercetur. *r. 224. 1.* Si exerceatur ratione vitandae fornicationis, non paucis placet nullum continere peccatum. *ibid.* Si exerceatur causâ fanitatis, videtur continere culpam venialem. *r. 224. 2.* multò magis si exerceatur causâ delectationis. *ibid.* Obligatio illud reddendi de sua natura est gravis. *ibid.* Quando denegatio non contineat peccatum, vel solum veniale. *ibid.* Non cessat obligatio reddendi, ne multiplicentur filii, quos Parentes non possunt alere. *r. 224. 2.* Debitum conjugale petitur expressè, per signa, & interpretativè. *ibid.* Non est obligatio reddendi intra primum bimestre. *ibid.*

Illicite Coniuges apponunt impedimenta proxime impediencia redditionem debiti, & ita faciendò dupliciter possunt peccare. *r. 225. 1.* Si talia impedimenta ex se sint licita, adhuc ab eis abstinere debent coniuges, si non cadant sub præcepto. *ibid.* Si cadant sub præcepto, servanda sunt quoties lex fortior vel iustitiae, vel Charitatis obligat ad abstinendum ab illis. *ibid.*

Conveniens est non petere debitum in præcipuis anni Solemnitatibus, & quando recipienda, vel recepta est SS. Eucharistia. *r. 225. 1.* Quando id sit culpa venialis. *r. 225. 2.* Usus conjugii, quando uxor est gravida, vel tempore menstrui, de se juxta plures nullum est peccatum, si adsit finis honestus. *ibid.* Modus innaturalis exercendi debitum conjugale semper continet saltem culpam venialem, si ita ex justa causa non exerceatur. *ibidem.*

Si unus Coniugum fiat affinis alteri ratione copulae incestuosa, non potest petere, sed solum reddere. *r. 225. 1.* Si uterque facti sint affines, neuter potest petere aut reddere. *r. 226. 1.* Deberent reddere, quando malitiosè facti fuissent affines, animo scilicet se defraudandi debito. *ibid.* Ut ratione incestus confurgat privatio juris petendi, debuit esse consummatus, culpabilis, & scienter commissus. *r. 226. 1.* Ignorantia etiam crassa excusat à tali poena, sicut etiam ignorantia ejusdem poenae. *ibid.* Item si incestus committatur ex metu cadente in constantem virum. *r. 226. 2.* Peccatum cum Cognata spiritali non privat jure petendi. *ibid.*

Dum constat de nullitate Matrimonii, nunquam licet reddere, aut petere. *r. 226. 2.* Dubitans de nullitate matrimonii bona fide contracti, non potest petere, sed solum reddere non dubitanti. *ibid.* Si uterque Coniugum dubiter, nullus potest petere, aut reddere. *ibid.* Post adhibitam sufficientem diligentiam non potest petere, si advenit probabilis ratio pro nullitate, non verò pro validitate matrimonii. *r. 227. 1.* Si verò habeat aequales rationes, vel nullas pro utraque parte, tunc poterit deponere dubium, & reddere, & petere. *ibid.* Dubitans de valore matrimonii, cum dubio ab initio contracti, potest reddere alteri non dubitanti, non verò petere. *ibid.* Si uterque ab initio cum dubio contraxit, neuter potest petere aut reddere, nisi adveniat rationem probabilem pro dubio deponendo. *ibid.* Non confurgit rationabi-

le dabitur de nullitate matrimonii ex hoc præcisè quòd unus Coniugum dicat non consentisse ex dicto personarum, quæ fidem non mereantur, vel ex dicto unius etiam fide digni. *r. 227. 2.*

DEBITUM CONJUGALE QUOAD HABENTES VOTUM CASTITATIS, VEL RELIGIONIS.

Si aliquis contraxit matrimonium cum voto Castitatis, vel post matrimonium emisit, non potest petere. *r. 227. 1.* Ob observandum huiusmodi votum non tenetur ante consummationem matrimonii ingredi Religionem. *ibid.* Tenetur reddere, quoties petens habeat jus petendi. *r. 227. 2.* Posset reddere, si non reddendo intra primum bimestre subire deberet incommodum valde grave. *ibid.* Si unus Coniugum emisit votum castitatis de consensu alterius, tunc nec potest reddere, quoties consentiens intellexerit cedere juri suo. *ibid.* Deberet reddere, quoties alter consentiendo non intellexerit cedere juri suo. *ibid.* Si ambo coniuges mutuo consensu voverint castitatem, neutri licet petere aut reddere, quoties ita agendo intellexerint renunciare etiam juri petendi. *ibid.* Reddendum esset petenti, si non intellexerit prædicto juri renunciare. *ibid.* Coniuges mutuo consensu voverint castitatem præsumuntur etiam juri petendi renunciare. *r. 227. 2.*

Qui post emissum votum Religionis matrimonium contraxit, peccat illud consummando, etiam ad alterius instantiam. *r. 227. 2.* Post consummatum matrimonium potest petere & reddere. *ibid.*

DEBITUM CONJUGALE QUOAD OBLIGATIONEM REDDENDI, DUM INTERVENIT PECCATUM.

Illicite petenti, quia vovit castitatem, reddendum est debitum, quia habet jus petendi. *r. 227. 2.* Illicite petenti, & non habenti jus ad petendum, alter qui non caret jure reddendi, potest reddere, sed debet facere potius animo petendi, quam reddendi. *r. 228. 1.* Dum adest peccatum ex parte ipsius actus, alter non debet reddere. *r. 228. 2.* Si non possit reddere ob grave præjudicium valetudinis, excusabitur si faciat ex motivo virtutis, v. g. ad impediendum alterius peccatum. *ibid.* Si redditio debiti conjugalis reddatur illicita ratione loci Sacri, nunquam habenda est extra casum necessitatis. *ibid.*

Si actus conjugii sit illicitus solum ex parte unius, alter poterit & petere & reddere, quoties non possit ab his desistere sine gravi incommodo. *r. 229. 1.* Quando liceat desistere ab incepta copula. *r. 228. 2.* & seqq. Quando possit per accidens permitti effusio seminis, desistendo ab incepta copula. *r. 229. 1.*

DEBITUM CONJUGALE QUOAD DISPENSATIONEM SUPER IMPEDIMENTO ILLUD PETENDI.

Episcopus potest dispensare super tali impedimento, quoties removeri possit votum, à quo oritur. *r. 229. 1.* Item potest super illud dispensare, etsi proveniret à voto perpetuae castitatis, emissio ante matrimonium. *ibid.* Item potest super eo dispensare, si votum castitatis emissum sit post matrimonium. *ibid.* Non posset dispensare, si unus Coniugum ante consummationem matrimonii emitteret votum Castitatis, unaque Religionis. *r. 229. 1.* Item si uterque Coniugum per modum reciprocae conventionis votum castitatis emisissent. *ibid.* Episcopus potest dispensare super impedimento petendi debitum ratione affinitatis. *r. 229. 2.*

Re-

Regulares idem possunt ac Episcopi quoad dispensationem super impedimento debitum peccandi. *r. 229. 2.*

DECIMÆ.

Ubi Parochis non fuerit assignatum quantum sufficiens est ad decentem sustentationem, solvendæ sunt Decimæ. *r. 359. 1.* Debentur Parocho jure naturali divino. *ibid.* Decimæ aliæ sunt prædiales, aliæ mixtæ ex fructibus prædiorum, & industria personæ. *r. 359. 2.* Decimæ solvendæ sunt, antequam detrahantur pensiones, & tributa. *ibid.* Decimæ mere personales modò non sunt solvendæ. *ibid.* Eximuntur à solvendis decimis Religiosi, Clerici quoad Bona Ecclesiastica, & pauperes constituti in extrema necessitate, neque tunc, neque postea debent solvere. *ibid.* Constitutus in gravi necessitate potest eas differre. *ibid.*

DECRETA, DECISIONES.

Decreta, seu Declarationes Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum videntur habere vim legis, maxime dum Tridentinum interpretantur. *r. 42. 2.* Ut habeant vim legis, necesse est afferri in forma authentica, factas fuisse consulto S. Pontifice, & continere rationem universalem, applicabilem cuicumque casui. *r. 43. 1.* Si afferantur à probatis Authoribus, non sunt reiiciendæ. *ibid.* Decisiones Rotæ Romanæ non habent vim legis. *r. 43. 1.* Non videntur prevalere communi opinioni. *ibidem.*

DEFLORATOR.

Deflorator Virginis consentiens non tenetur illam ducere, si non induxit ad peccatum cum promissione matrimonii. *r. 448. 1.* Neque aliquid ipsi, vel Parentibus puellæ deberet restituere. *ibid.* Qui defloravit Virginem vi, dolo &c. debet omnia damna ipsi illata compensare. *r. 448. 2.* Si non condemnatur ad eam ducendam, sufficit ita augere dotem ut æquè bene possit habere. *ibid.* Puella seducta potest recusare matrimonium Defloratoris, & velle ut pecuniâ compensetur damna sibi illata. *ibid.* Quod dictum est de Virgine valet de quacumque muliere honestæ famæ. *ibid.* Si Virgo, vel alia honesta mulier injustè cogitatur nullum damnum patiantur, injustus oppressor ante sententiam Judicis ad nihil tenetur. *r. 448. 2.* Preces valde extraordinariæ & importunæ possunt dici inducere coactionem, sicut & amplexus & tactus violentè facti, etsi postea mulier liberè consentiat in copulam. *ibid.* Item si consentiat ex timore infamiæ, quæ oriri possit ex culpa Defloratoris. *ibid.*

Peccans cum Virgine, vel muliere honestæ famæ cum promissione quamvis ficta matrimonii, tenetur illam ducere, etsi ex hoc nullum ei damnum sequatur. *r. 166. 2.* Non tenetur ducere, si potuit cognoscere deceptionem. *ibid.* Nec tenetur ducere, si & ipsa mulier deceperit, v. g. se iactando virginem, aut honestam. *r. 167. 1.* Idem dicendum, si non erat virgo, qualis communiter reputabatur. *ibid.* Dum Virgo, aut mulier honesta non potuit cognoscere deceptionem fide promittentis matrimonium, fictus promissor tenetur eam ducere, si non adsit causa sufficiens ad dissolvenda sponsalia. *r. 167. 2.*

DEGRADATIO.

Degradatio verbalis, qua Clericus cum certa forma verborum, & solemnitate privatur in perpetuum omni Officio, & Beneficio Clericali, non-

tamen privilegio Canonis, & fori. *r. 136. 2.* Huiusmodi degradatio ipso facto Clericum expoliat Beneficio, etsi per hoc cogatur mendicare. *ibid.* Per hoc quod in perpetuum privet Beneficio, & in perpetuum removeat ab exercitio Ordinum, differt à censuris. *ibid.* Degradatio realis intervenit, dum Clericus verbaliter degradatus expoliatur cum certa solemnitate omnibus signis Clericalibus, simulque privatur privilegio canonis & fori. *r. 137. 1.* Hac degradatio ex institutione Ecclesiæ adnexa est Ordini Episcopali. *ibid.* Clericus degradatus tenetur ad Horas Canonicas, si sit in sacris. *ibid.* Ob quæ crimina Clericus sit degradandus. *r. 137. 1.* Degradatus verbaliter potest post peractam poenitentiam in pristinum restitui ab Episcopo; degradatus verò realiter solum à S. Pontifice. *ibid.*

Delatio criminis. Vide *Correctio.*

DELECTATIO MOROSA.

Delectatio Morosa versatur circa objectum sine intentione illud consequendi; & dicitur morosa, eo quòd voluntas deliberatè in eo immoretur. *r. 22. 1.* Delectatio morosa non de objecto pravo, sed de cogitatione illius potest esse sine peccato. *r. 22. 2.* Quando sit non de objecto, sed de cogitatione. *ibid.* Delectatio morosa de objecto graviter malo est peccatum mortale, & desumit speciem etiam à circumstantia cognita in objecto, quamvis non moveat ad delectationem. *ibid.*

Delectatio de re intrinsecè mala, etiam sub conditione si per impossibile mala non esset, semper mala est. *r. 23. 1.* & *r. 24. 1.* Si sit de re solum mala quia prohibita, licita est ejusdem delectatio sub conditione, si non esset prohibita. *ibid.* Licita est delectatio de malo minori proximi ob ipsius majus bonum. *ibid.* Idem dicas de delectatione mali personæ particularis, quatenus ex eo resultat publicum bonum. *r. 23. 2.* Non licet gaudere de morte alicujus ob temporale emolumentum exinde proveniens. *ibid.*

Illicita est delectatio de peccato ob bonum finem inde sequutum, sicut & de actione intrinsecè mala, quamvis inadvertenter commissa. *r. 23. 3.* Non licet delectari de delectatione venerea in seminio sequuta, quamvis possit esse licita delectatio pollutionis naturalis. *r. 24. 1.*

Delectatio morosa copulae est illicita Coniugibus, quoties ipsi ab intrinsecò illicita sit copula. *r. 24. 1.* Illicita est Coniugatis delectatio de copula habita, vel habenda, si sit cum commotione spirituum generationi servientium, quando eam de præfenti exercere non possunt. *r. 378. 2.* Sponsus & Viduis non est licita delectatio sensitiva copulae habitæ, vel habendæ. *r. 24. 1.*

DELEGATIO, DELEGATUS.

Delegatus est ille, cui ex mandato Principis, vel Superioris aliqua causa committitur. *r. 590. 1.* Non dicitur habere propriam jurisdictionem, sed usum ipsius. *ibid.* Delegatus ad omnes causas potest unam aut alteram alio subdelegare. *ibid.* Delegatus ad certam causam non potest alteri subdelegare. *ibid.*

DELICTUM.

Delictum tripliciter dicitur publicum, de facto, de jure, & ex fama. *r. 454. 2.* Illud est notorium jure, quod factum est publicum per Judicis sententiam. *ibid.* Est notorium de facto, quod fit in præfentia multorum. *ibid.* Sufficit si innotuerit saltem decem personis probis & honestis. *conf. 13. à numer. 13. & 16.* Illud dicitur notorium ex fama, quando fama alicujus criminis, orta ex sufficienti

X

fun-

fundamento, ad multos pervenit. 1. 454. 2. Dum famosum est ex sola fama, non orta ab honestis personis, non est sufficienter famosum. conf. 13. à num. 4. Debit fama oriri à personis honestis, quæ afferant causam & rationes sui dicti. ibid. à n. 7.

DENUNCIATIO, DENUNCIATOR.

Denunciatio est delatio criminis, facta Superiori, ut remedium, aut correptionem, vel poenam ex officio adhibeat. 1. 598. 2. Dividitur in Evangelicam, & judicialem. ibid. Evangelica, seu paterna, aut fraterna fit Superiori Patri ad emendationem, non ad vindictam. ibid. Si fiat instando ut nulli aperiatur delictum, fit Superiori tanquam Patri privato; & si ut delinquens fraternè etiam corrigatur coram aliis, fit Superiori tanquam Patri Communi. ibid. Denunciatio judicialis desert crimen Superiori tanquam Judici. 1. 598. 2. Denunciator non tenetur probare delictum. 1. 596. 2. & 1. 216. 1. Tenetur nominare testes, & afferre alia requisita ad probationem. 1. 598. 2. Denunciatori, generaliter loquendo, permittenda est fraterna correctio. ibid. Vide *Correctio fraterna*. Facta denunciazione Evangelica, etsi monitio non proficit, non licet transire ad ordinem judicialem, vel delictum non sit probabile per testes, vel sit probabile. 1. 599. 1.

Non est obligatio denunciandi delictum penitus occultum, vertens in damnum solius Delinquentis, si absque monitione speretur emendandum. 1. 599. 1. Delictum quamvis occultum, & non probabile per testes, est denunciandum, quoties vergat in damnum Communitatis, vel Tertii, & non sit certa spes illud avertendi. ibid. Delictum occultum, etsi probabile per testes, si sit in damnum solius Delinquentis, non potest denunciari, quoties speretur emendandum per secretam monitionem. 1. 599. 2. Delicta publica, & notoria, quamvis emendata, denuncianda sunt Superiori ea ignorantibus. 1. 599. 2. Nemo tenetur denunciare cum suo gravi damno, si aliud non exposcat publicum bonum. ibid. Nec qui scit sub secreto. ibid. Nec qui audit à Personis non dignis fide, vel à Personis, quæ ab aliis audierunt. ibid.

DENUNCIATIO QUOAD OBLIGATIONEM DENUNCIANDI HÆRETICOS.

Omnes fideles tenentur publicos hæreticos denunciare. 1. 116. 1. Denunciandi sunt etiam hæretici occulti, quamvis ipsorum delictum non sit probabile. ibid. Etiam Filius tenetur Patrem hæreticum denunciare, maxime si alius non sit qui denunciaret. 1. 216. 2. Hujusmodi denunciationi non est præmittenda fraterna correctio. ibid. Denunciandus est hæreticus, etsi credatur emendatus. 2. 117. 1. Non sunt denunciandi, qui ex levibus indicibus reputantur hæretici, vel auditum est tales esse à Personis parum fide dignis. ibid. Non sunt denunciandi ut hæretici, qui cognoscuntur hæresim protulisse ex lapsu linguæ, vel ex ignorantia. 1. 217. 2. Hæreticus non tenetur denunciare seipsum, nec Socios. ibid. Solum ad id teneretur, si id necessarium esset ad publicum bonum. ibid.

DENUNCIATIO QUOAD OBLIGATIONEM DENUNCIANDI CONFESSARIUM SOLICITANTEM.

Adest obligatio denunciandi Confessarium sollicitantem ad venerea. 2. 139. 2. Non est obligatio denunciandi, quando verè dubium est an Confessarius sollicitaverit. 2. 140. 1. Est obligatio denunciandi, quando vehementia indicia suadent aduisse sollicitationem. ibid. In sententia plurium est

denunciandus Confessarius, qui consentit sollicitationi. 2. 141. 2. Ante denunciationem Confessarii sollicitantis non est præmittenda fraterna correctio. 2. 143. 1. Ad denunciandum Confessarium sollicitantem non est necesse esse quoad hoc diffamatum. ibidem.

Si aliquis ex denunciazione prudenter timeat grave damnum, posset excusari à denunciando Confessario sollicitante, si aliud non suadeat pernicies Animarum. 2. 143. 2. Mulier quæ confenserit sollicitationi, non excusatur à denunciando Confessarium sollicitantem. ibid. Non est necesse denunciare Confessarium jam punitum pro illa sollicitatione, quæ esset denuncianda. 2. 144. 1. Eo quod Confessarius denunciaverit seipsum, non excusatur ab illo denunciando qui sciunt sollicitationem. ibid. Si Confessarius semel sollicitaverit, & certò moraliter constat esse emendatum, non est obligatio illum denunciandi quoad proximiores Cognatos & Agnatos. ibid. Excusatur à denunciando, qui sollicitationem audiverit à levibus personis. 2. 144. 2. Non excusatur à denunciando, qui scit sollicitationem sub secreto naturali commisso, bene verò qui scit causam petendi consilii. ibid. Non cessat obligatio denunciandi Hæreticum per lapsum longi temporis, neque per mortem ipsius. ibid. Quoad alia verò delicta cessat obligatio denunciandi per lapsum integri quinquennii. ibid. Vide *Sollicitatio quoad Confessionem*.

DENUNCIATIO QUOAD IRREGULARITATEM.

Qui criminaliter aliquem denunciavit de delicto morte digno, incurrit Irregularitatem, quamcumque faciat protestationem. 1. 152. 2. Qui civiliter denunciavit crimen morte dignum, non petendo vindictam criminis, sed protestando se solum velle reparationem damni, non incidit in Irregularitatem. ibid. Sufficit si talis protestatio sit externa, quamvis non fiat ex animo. ibid. Ad evadendam Irregularitatem necesse est ut civiliter sive Clericus, sive Laicus denunciaverit solum ad reparandum damnum proprium, vel Ecclesiæ, vel Domesticorum, vel Cognatorum, non verò Extraneorum. ibid. Si agatur de avertendo damno injustè inferendo, nec alià viâ averti possit nisi per denunciationem, tunc illud denunciando non incurritur Irregularitas, etiam non præmissa protestatione. 1. 153. 1.

DEPOSITIO.

Depositio simplex est poena privans Clericum Officio & Beneficio in perpetuum jure ordinario irremissibiliter. 1. 136. 2. Vide *Degradatio*.

DEPOSITUM, DEPOSITARIUS.

Depositum prout est contractus, dicitur contractus, quo aliquid alteri gratis custodiendum traditur. 1. 528. 1. Depositum aliud est judiciale, aliud privatum. ibid. Depositarius debet custodire rem depositam sicut custodit res proprias. ibid. Non potest uti re deposita, nisi adit presumptam voluntas Domini. 1. 528. 1. Si Depositarius ex præsumpta voluntate Deponentis loco suarum distrahat res Amici, illi applicando suas, non tenetur aliquid ipsi dare, si postea pereant. 1. 528. 2. Si deponatur pecunia clausa in arca, vel munita sigillo, depositarius non potest eam uti. ibid. Depositarius debet absque mora restituere, etsi non finitum sit tempus depositi. ibid.

In foro conscientie titulo compensationis potest negari Depositum. 1. 529. 1. Non est restituendum, si ex restitutione pati possit Depositor, seu alia

alia persona innocens. ibid. Depositum factum à fure restituendum est Domino, si compareat. ibid. Si Depositarius cognoscat rem depositam esse suam, non tenetur eam restituere. ibid.

Depositarius tenetur solum de culpa lata. 1. 529. 1. Tenetur de culpa levi, si ita cautum fuit in faciendo deposito, si Depositarius seipsum obtulerit pro eo conservando, si mercedem recipiat pro custodia, & si sit in mora reddendi. ibid. Depositarius potest salvare res proprias pretiosiores & permittere jacturam alienarum. 1. 529. 2. Immo potest anteferre proprias viliores alienis pretiosioribus, si ex amissione suarum grave incommodum patitur. ibid.

DESPERATIO.

Desperatio est voluntas efficax, qua peccator statuit non prosequi vitam æternam, ex Divina Misericordia consequendam. 1. 221. 1. Est peccatum minus odio Dei, & Infidelitate. ibid. Aliquando est conjuncta cum Hæresi, aliquando non. ibid. Oriri solet ex Acedia. 1. 32. 2.

DISTILLATIO.

Distillatio est effusio seminis non perfecti. 1. 393. 2. Resistendum est carnis commotioni, & veneræ delectationi, si simul cum eadem sequatur. ibid. Omnino removenda est, si orta sit ex causa veneræ. ibid.

DETRACTIO, DETRACTOR.

Detractio est injusta denigratio alterius famæ, facta in absentia. 1. 452. 2. Ex genere suo est peccatum mortale. 1. 453. 1. Si propalando leve crimen, ratione personæ, de qua dicitur, oriatur gravis infamia, detractio est peccatum mortale. ibid. Levis est, si narrando grave peccatum respectu personæ, de qua narratur, oriatur levis infamatio. ibid. Detractio alia est directa, alia indirecta, & modi quibus fit, sequentibus versiculis continentur.

Imponens, augens, manifestans, in mala vertens, Qui negat, aut minuit, reticet, laudatque rursus.

Detractio fit etiam per signa. 1. 453. 2. Peccatum est detrahere de Defunctis quamvis minus quam detrahere de vivis. ibid. Est etiam peccatum detrahere de defunctis damnatis. 1. 453. 2.

Detrahere de proximo per verba generalia potest esse aliquando veniale, aliquando mortale. 1. 454. 1. Propalare defectus naturales occultos, si ex hoc sequatur gravis infamia, est peccatum mortale. ibid. Ut plurimum est peccatum mortale, aliena gravia delicta ut audita referre, si simul non demonstretur falsa esse. ibid. Detractio gravis facta apud unum, vel alterum virum cordatum est peccatum grave, item detractio de novis criminibus, si ex hoc augetur infamia jam diffamati. 1. 454. 2.

Non est detractio loqui de delicto publico, coram illud ignorantibus. 1. 454. 2. Non est detractio loqui de delicto publico publicitate juris, in loco, quod ejus fama non esset perventura. ibid. Oportet tamen sententiam de eo esse prolata. 1. 455. 1. Item sententia debuit esse publica, & non prolata solum in particulari Monasterio. ibid. Delictum famosum vel publicum publicitate facti potest sine peccato detractiois publicari, ubi ignoratur. ibid. Non potest publicari, quando non amplius extet memoria delicti. ibid.

Si secretò correctus nolit emendari, potest ipsius crimen manifestari ob ipsius emendationem. 1. 455. 1. Potest manifestari, si id necesse sit ad vitandum grave damnum vel commune, vel proprium, vel aliorum. ibid. Item si ita exposcat bonum commune, vel bonum ipsius diffamati. 1. 445. 1.

Incitans ad detrahendum peccat contra Charitatem, & contra Justitiam. 1. 455. 2. Si non incitet, sed se complaceat in audienda detractioe, ut infert grave damnum proximo, peccat contra Charitatem. ibid. Superior audiens, & non impediens detractioem factam contra proprium Subditum, peccat contra Justitiam. 1. 455. 2. Si non impediatur Subditum jam detrahentem, peccat solum contra Charitatem. ibid. Qui non est Superior, & non habet causam rationabilem non impediendi detractioem, peccat contra Charitatem tam respectu DetraCTORIS, quam respectu infamati. ibid. Quæ sint justæ causæ non impediendi detractioem. 1. 456. 1.

DETRACTIO QUOAD RESTITUTIONEM FAMÆ &c.

Qui per actionem graviter culpabilem de alio detrahit, tenetur illa famam restituere. 1. 457. 1. Etiam apud Auditores mediatos, si non putavit primos futuros secretos. ibid. Qui inculpabiliter aliquem graviter infamavit, debet sub gravi famam restituere. ibid. Non tamen cum suo gravi incommodo. ibid. Cum gravi incommodo tenetur qui culpabiliter aliquem graviter diffamavit. 1. 457. 2. Detractor tenetur etiam compensare damna, quæ prævidit, ex sua detractioe sequutura. ibid. Quomodo restituere debet famam, qui alteri falsum crimen imposuit, seu illius occultum, licet verum, crimen detexit. 1. 457. 2. Qui non potest restituere totam famam, debet quantum potest infamiam diminueri. 1. 458. 1. Damnum, quod subiret Detractor in restitutione famæ, non illum excusat à tali restitutione, si non sit longè majus eo, quod patitur infamatus. ibid.

Non est obligatio restituendæ famæ, si infamatus alià viâ ipsam recuperaverit. 1. 458. 1. Si prudenter judicetur infamiam oblivioni mandatam esse, ibid. Si crimen à Detractore detectum, aliunde factum sit publicum. 1. 458. 2. Si infamatus servatæ æqualitate infamaverit suum Detractorem. ibid. Qui non potest restituere famam, non tenetur pecuniâ compensare. ibid. Valde probabile est posse infamatum se pecuniâ compensare. 1. 459. 1.

DIACONATUS.

Diaconatus est Ordo, & quare dicitur Sacer. 2. 152. 1. Cur major. ibid. Est Sacramentum. 2. 152. 1. Impositio Manûs Episcopi, & traditio libri Evangeliorum sunt materia Diaconatus. 2. 153. 2. Forma Diaconatus sunt verba, quæ tunc profert Episcopus. ibid. Ipsi potestas & officium est canere solemniter Evangelium in Missa, & immediate inservire Celebranti. ibid. Vestis Diaconi est stola decussatim posita. ibid. An ipsi competat baptizare, administrare Eucharistiam, & explanare Evangelium. ibid.

DIGNIOR.

Qui sit Dignior reputandus in collatione Beneficiorum. 1. 173. 1. Ex sola majori scientia, vel etiam ex sola majori probitate non sumi debet major dignitas. ibid. Ex pluribus aliis capitibus, ut ex majori prudentia, ex nobilitate, ætate, paupertate &c. aliquis magis dignus reputatur. ibid. & conf. 10. per tot. Ad Episcopatum, & Cardia-

malatum digniores semper sunt eligendi. *ibid.* Item ad Beneficium Curatum, & maxime si conferatur per concursum. 1. 173. 2. Si Beneficium Curatum dandum sit certo generi personarum, digniori inter illas conferendum est. *ibid.* Etiam Patronus debet eligere digniorem ad Beneficium Curatum. *ibid.* Si praesentetur, vel eligatur indignus, praesentatio, & electio nulla est. *ibid.* Praesentatio & electio Digni omisso digniore etiam ad Beneficia Curata, validae sunt. 1. 174. 1. Resignans debet querere Resignatarium, qui saltem sit aequè dignus seipso. *ibid.*

Ad Praelaturas Regulares Digniores sunt eligendi. 1. 174. 2. In conferendis etiam Beneficiis Simplicibus quaerendi sunt Digniores. *ibid.* Quid attendendum, dum vocantur ad Beneficium Confraternitatis Fundatoris. 1. 167. 1. & seqq.

Dilatio Absolutionis. Vide *Absolutio*.
Dilatio Restitutionis. Vide *Restitutio*.

DISPARITAS CULTUS.

Disparitas Cultus dirimit matrimonium inter Baptizatum, & non Baptizatum. 2. 198. 2. Matrimonium inter Catholicum, & Haereticam, & e contra, non est irritum, sed illicitum. *ibid.* Illicitum etiam est tale matrimonium, ubi permixti vivunt Catholici cum Haereticis. 2. 199. 1. Licetum esset si Haereticus vellet amplecti Fidem Catholicam, & ex iusta causa differt. *ibid.*

DISPENSATIO.

Dispensatio strictè sumpta est juris alicujus relaxatio, facta ab habente legitimam potestatem. 1. 67. 1. Est strictè interpretanda. *ibid.* Extenditur solum ad ea, quae accessoria, seu connexa sunt illi rei, super quam obtenta est dispensatio. *ibid.* Potestas dispensandi est late interpretanda, si ex ea non oriatur tertii praesudicium. *ibid.* Dicitur necessaria, si eam exposcat remotio gravis scandali, vel gravis necessitas, aut non exigua utilitas. *ibid.* Dicitur permixta, si nulla esset ex dictis causis ad eam concedendam. *ibid.* Aliquando est expressa, aliquando tacita. *ibid.* Quando ex Superioris silentio intelligatur tacite dispensare. 1. 67. 2. Non inducitur dispensatio, eò quòd prudenter credatur Superior posse rati habiturus. *ibid.* Quod sit discrimen inter dispensationem, & simplicem licentiam in lege. *ibid.*

Neque Deus ipse potest proprie dispensare in lege naturali. 1. 67. 2. Potest facere, ut cesset obligatio legis naturalis, mutando ipsius materiam. 1. 68. 1. Dum obligatio juris naturae fundatur in previo consensu voluntatum, remitti potest ab eo, cui subest materia talis obligationis. *ibid.* Deus potest dispensare in Jure Divino positivo. *ibid.* In eo non potest proprie dispensare S. Pontifex. *ibid.* Potest illud interpretari in casibus dubiis, 1. 68. 2. Omnis Legislatores, eisque Successores in jurisdictione potest in lege humana dispensare. *ibid.* Inferior Legislatores non potest ipsius legem dispensare. *ibid.* Episcopus potest dispensare in lege Pontificia &c., quando expressè illi permittitur, vel à Jure in genere conceditur dispensatio. 1. 69. 1. Dispensat etiam in materia levi legis. *ibid.* In casibus frequenter occurrentibus. *ibid.* In magna necessitate, & evidenti utilitate, si periculum sit in mora. *ibid.* Id verum est, etsi facilis esset recursus ad habentem ex privilegio potestatem dispensandi in Legibus Pontificis. 1. 69. 2. Potest dispensare in legibus latis à Papa pro particulari Provincia. *ibid.* Item quando est dubium, an casus indigeat dispensatione. *ibid.* Quando potestas Delegata possit subdelegari. *ibid.*

Dispensatio non potest exerceri nisi in Subditos. 1. 70. 1. Superiores Regulares possunt quoad suos Subditos dispensare in omnibus casibus, quibus possunt Episcopi. *ibid.* Possunt ad tempus dispensare quoad observantiam alicujus regulae, non verò in perpetuum. *ibid.* Facultas quam habent tam Episcopi, quam Superiores Regulares dispensandi, est illis ordinaria. 1. 69. 2. & 1. 70. 1. Superior potest secum dispensare etiam directè & immediate. *ibid.*

Legislatores, ipsius Superior, vel Successor sine iusta causa validè dispensant. 1. 70. 2. Legislatores sine iusta causa illicitè dispensant. *ibid.* Inferior Legislatores neque validè dispensant sine iusta causa, nisi bona fide putet adesse. 1. 71. 1. Quae sint causae sufficientes ad concedendam dispensationem. *ibid.* Si existat iusta causa, subsistit dispensatio, etiam si non cognita fuerit ab Inferiore dispensante. *ibid.* Si certum sit adesse causam dispensandi, & dubium versetur circa sufficientiam illius, valida & licita est dispensatio. 1. 71. 2. Si dubium sit de existentia causae, Superior validè, sed illicitè dispensat; inferior nec licitè, nec validè. *ibid.*

Dispensatio obtenta per metum de se valida est. 1. 71. 2. Illicita est, si metus injustè incurritur. *ibid.* Dispensatio obtenta per dolum circa ea, quae ex jure, stylo, aut consuetudine erant manifestanda, nulla est. *ibid.* Nulla est, si dolus sit circa causam motivam intrinsecam materiae, non verò si sit circa causam motivam extrinsecam, aut circa causam impulsivam. *ibid.*

DISPENSATIO QUOAD CESSATIONEM.

Etsi cesset pars causae motivae dispensationis, quae nondum sortita sit effectum, dispensatio non cessat. 1. 72. 2. Dispensatio absolutè concessa, hoc est, concessa ex causa, quae non reputatur cessatura, perseverat etsi cesset causa motiva. *ibid.* Concessa ex causa ad tempus duratura, ea cessante cessat dispensatio. 1. 72. 2. Dispensatio, quae ex stylo &c. ad aliquem actum vel tempus limitatur, iis completis statim cessat. *ibid.* Dispensatio concessa absque causa est à Concedente revocanda. 1. 33. 1. Illicitè, sed validè revocatur absque causa. *ibid.* Concessa ratione alicuius rei praestitae à Dispensato, nec validè sine causa revocatur. *ibid.* Inferior ubi potest dispensare in lege Superioris, potest & dispensationem revocare. 1. 73. 1. Nulliter revocat absque causa. *ibid.*

Dispensatio absolutè concessa non cessat per mortem Dispensantis. 1. 73. 1. Si res sit integra, cessat per mortem Dispensantis dispensatio concessa, donec illi placuerit &c. *ibid.* Dispensatio alicui concessa non cessat per ipsius renunciationem, si non innotescat Superiori, eamque acceptet. 1. 73. 2. Dispensatio voti, & Juramenti cessat statim à renunciatione dispensati. *ibid.* Non usus dispensationis non est sufficiens signum renunciationis. *ibid.* Etiam post usum contrarium potest quis uti dispensatione. *ibid.*

DISPENSATIO QUOAD VOTA.

Dispensatio voti est ablatio vinculi voti, nomine Dei facta ab habente Spirituales potestatem. 1. 307. 2. Facta sine iusta causa nulla est. *ibid.* Si Dispensans, & Dispensatus bona fide proceperint, subsistit dispensatio, etsi sufficiens causa non adfuerit. *ibid.* Quòd votum est gravius, eò requiritur major causa in dispensandis. *ibid.* Ratio publici boni est causa sufficiens pro dispensatione. 1. 307. 2. Item si votum non fuerit factum cum omnimoda deliberatione. *ibid.* Periculum transgressiois, & gravis difficultas in voto exequendo pra-

praesent iustam causam dispensandi. 1. 308. 1. Dispensari potest votum, si dubium sit an potius removeat votentem à majori bono. *ibid.* Ubi dubium sit an causa dispensandi addit, non est concedenda dispensatio. *ibid.*

Potestas dispensandi jure ordinario in votis competit omnibus, & solis Ecclesiae Praelatis, qui habent jurisdictionem etiam in foro externo. 1. 308. 1. Vicariis Episcoporum praesicè ex vi sui muneris non competit hujusmodi potestas. 1. 308. 2. Competit Capitulo Sede vacante. *ibid.* Praelati possunt etiam immediate dispensare seipso. *ibid.* Habens potestatem dispensandi, habet etiam vota commutandi, at non e contra. *ibid.* Praelatus valet dispensare votum emissum à Subdito de ipsius licentia. 1. 309. 1.

Confessarii Regulares habent facultatem delegatam dispensandi, & commutandi omnia vota Secularium, exceptis votis Papae reservatis. 1. 309. 1.

DISPENSATIO QUOAD JEJUNIUM, ET DIES FESTOS.

Potestas dispensandi quoad opera servilia in die festo, pro casu particulari est etiam in Parocho. 1. 332. 2. Si futura sit diuturna, consulendus est Episcopus. *ibid.* Stante rationabili causa non solum Episcopus pro sua Dioecesi, sed etiam Parochus pro sua Parochia habent facultatem dispensandi à jejuniis. 1. 342. 2. & seqq.

DISPENSATIO QUOAD INTERSTITIA.

Dispensatio quoad Interstitia pertinet ad Episcopum respectu sui Dioecesani. 2. 157. 2. non verò respectu non Dioecesani. *ibid.* Ad ipsum etiam pertinet dispensare quoad Interstitia Regularem, qui petit ordinari. 2. 158. 1.

DISPENSATIO QUOAD IRREGULARITATEM.

S. Pontifex validè dispensat ab omni Irregularitate, sed illicitè sine causa. 1. 146. 1. Excepta Irregularitate proveniente ex homicidio voluntario, Episcopus potest dispensare in omnibus Irregularitatibus provenientes à delicto occulto, & non deductis ad forum contentiosum. 1. 146. 1. Idem quod Episcopus, potest Praelatus Regularis respectu suorum Subditorum. *ibid.* Confessarii Regulares possunt dispensare Saeculares in Irregularitatibus, in quibus possunt Episcopi. 1. 146. 2.

DISPENSATIO QUOAD MATRIMONIUM.

Summus Pontifex potest dispensare in omnibus impedimentis, dirimentibus Matrimonium, si illud non dirimat jure naturae. 2. 210. 2. Episcopus potest dispensare, quoties impedimentum sit occultum, & periculum sit in mora. *ibid.* In gravi necessitate non videtur illi deneganda hujusmodi potestas etiam quoad impedimentum publicum. *ibid.* Quid praestare possit Parochus in gravissima necessitate celebrandi Matrimonium, & adire non possit Episcopum pro dispensatione obtinenda super impedimento dirimente. 2. 210. 2. Quando impedimentum dici possit occultum, ut super eo Episcopus valeat dispensare. 2. 211. 1. Ut Episcopus dispense, oportet matrimonium saltem ex parte unius contractum fuisse cum ignorantia impedimenti, & in facte Ecclesiae. 2. 211. 2. Dum propter gravem necessitatem Episcopus potest dispensare super impedimento dirimente matrimonium, jam contractum, & poterit dispensare super impedimento quoad matrimonium contrahendum. *ibid.*

Regulares videntur habere privilegium dispensandi super impedimento dirimente affinitatis. 2. 212. 1. Quae sint causae concedendae dispensationis. 2. 212. 1. In dubio impedimenti non est contrahendum sine dispensatione matrimonium, si praesumptio stet pro existentia impedimenti. *ibid.* Cessante tali praesumptione, & adhibita sufficienti diligentia ad vincendum dubium, matrimonium contrahi potest sine dispensatione. 2. 212. 2.

Dispensatio obtenta nulla est, si falsa sit causa motiva intrinseca, vel non exprimat causa motiva extrinseca, quae de jure & stylo erat exprimenda. 2. 213. 1. Item si dolosè exprimat aliquid falsum quoad aliquam circumstantiam &c. *ibid.* Si pro obtinenda dispensatione plures adducantur causae motivae sufficientes, sat est unicam veram esse. *ibid.* Secus si falsa fuit dolosè adducta. *ibid.*

Si duae petantur dispensationes, una in ordine ad alteram, ambae nullae sunt, si causa motiva unius sit falsa, & dolosè fuerit adducta. 2. 213. 2. Si petantur plures dispensationes disparatae, causa unius dolosè adducta non vitiat alteram. *ibid.* Error in nomine, aut cognomine Oratoris, vel Dioecesis vitiat dispensationem. *ibid.* Quando error circa locum Oratorum vitiet dispensationem. *ibid.*

Ad validam dispensationem sufficit & necessarium est quòd causae verae sint eo tempore, quo Ordinarius, vel Papae Delegatus dispensat. 2. 313. 2. & seqq. Non est necesse esse veras, dum actu contrahitur matrimonium, si jam plenè exequuta sit dispensatio. 2. 214. 1. Ad valorem Dispensationis necesse est exprimere aliam jam concessam, si prima impediret secundam. 2. 214. 2. Item necesse est in eadem supplicatione exponere omnia impedimenta, quae à dispensante sunt removenda. 2. 215. 1. Dum petitur dispensatio à S. Penitentiarum pro impedimento occulto, in ea exprimendum est etiam impedimentum publicum, si eodem Orator labore. *ibid.* Necesse est ad valorem dispensationis exprimere an matrimonium fuerit sine denunciationibus, aut mala fide contractum, seu mala fide consummatum. 2. 215. 2. An exprimenda sit copula habita inter Oratores. Vide v. *Affinitas*. Quando dispensatio non intelligatur concessa ad unicum actum. *ibid.* Si emergat dubium quoad valorem dispensationis, standum est pro valore ipsius quoad fieri potest. 2. 215. 2. & seqq. Explicentur Clausulae solitae apponi in literis S. Penitentiarum. 2. 216. 2. & seqq. & conf. 28.

DISPUTATIO CUM HAERETICIS.

Laicis prohibitum est sub poena excommunicationis ferendae sententiae disputare de Fide cum Infidelibus, & Haereticis. 1. 215. 2. Extra casum necessitatis nec Laicis doctis licet ita disputare. 1. 116. 1. Clerici indocti illicitè disputant de rebus Fidei. *ibid.*

DIVINATIO.

Divinatio prout respicit praenunciationem eorum, quae pendent à causa libera, dicitur praenunciatio ordinata futurorum eventuum facta ope Daemonis. 1. 247. 1. Alia est expressa, dum sit expressè invocando Daemonem. *ibid.* Alia est tacita, quando scilicet Divinator assumit media vana ad aliquid occultum praedicendum. 1. 248. 1. Quotuplex sit haec divinatio, facta per expressam Daemonis invocationem. *ibid.* An licita sit Divinatio per Astra. Vide *Astrologia*. Divinatio per somnia illicita est, quoties ex somnio naturali vel Daemoniaci quis velit praenunciare futura libera, & occultul-

cultos futuros eventus. r. 249. 2. Idem dicendum de Divinatione per auguria quoad effectus liberos, & futura contingentia. r. 249. 2. & seqq. Vide *Chiromantia*, *Phygnomia*, *Sortilegium*. Omnes divinationes sunt ejusdem speciei. r. 251. 2. In divinatione ex pacto expresso cum Dæmone plura alia peccata solent intervenire. r. 252. 1. Quando divinatio per somnia sit culpa levis, & quando gravis. ibid. & seqq.

DIVORTIUM.

Divortium dicitur legitima viri, & uxoris separatio, manente vinculo Matrimonii valde contracti. r. 219. 1. Hujusmodi separatio fit quoad thorum tantum, vel etiam quoad habitationem. r. 220. 1. Potest fieri mutuo consensu Conjugum, & quando possit ingredi in Religionem, vel suscipere Ordinem Sacrum. ibid. Coniux innocens potest facere divortium propter apostasiam, vel hæresim alterius. r. 220. 1. Si respiciat, etiam post iudicium Ecclesiæ tenetur ad illum redire, si nolit ingredi in Religionem. ibid. Etiam incitatio ad peccatum præbet justam causam divortii propria autoritate faciendi. ibid. Sævitia Conjugis, ex qua alter timeat grave damnum, præbet justam causam Divortii. r. 222. 2. Id verum est, etsi iste dederit causam timendi gravem verberationem &c. ibid. Timor prudens gravis læsionis, si periculum sit in mora, dat justam causam faciendi divortium propria autoritate. r. 220. 1. Dum Sævitia viri sit plenè probata, non est illi restituenda Coniux, etsi dederit cautionem de ea non offendenda. r. 222. 1. Si Coniugi imminet periculum gravis infestationis non cognita ante matrimonium, potest velle separationem quoad thorum, vel si necesse sit, etiam quoad cohabitationem. ibid. Vide *Adulterium*.

DOLOR QUOAD CONFSSIONEM.

Dolor necessarius pro confessione continere debet sincerum propositum in posterum peccata præcavendi. r. 74. 2. Debet esse supernaturalis. r. 75. 1. Non sufficit, si solum sit supernaturalis quoad modum. ibid. Debet esse efficax. r. 75. 2. Intensio doloris non cadit sub præcepto, sed sufficit si dolor peccatorum sit major omni alio dolore appetitivè. r. 75. 1. Ed major debet esse appetitivè, quò majora sunt peccata. ibid. Non est necesse elicere specialem actum doloris pro quocumque peccato particulari. r. 76. 1. Dolor debet esse non de peccatis in generali, sed de peccatis particularibus, quorum quis confitetur. ibid. In excitando dolore de peccatis, ut plurimum cavendum est à particularibus comparationibus. r. 75. 2.

Dolor virtualis non sufficit ad valorem Sacramenti Pœnitentiæ. r. 79. 1. Debet aliquo modo præcedere confessionem. r. 80. 1. Si ita dolor præcesserit confessionem, ut solum perseveret habitualiter, non sufficit ad confessionem. ibid. Sufficit, si perseveret virtualiter, & quando intelligatur, ita perseverare. r. 80. 2. Idem actus doloris pluribus potest confessionibus deservire. ibid. Dolor pro confessione necessarius debuit ad eandem ordinari. r. 81. 1. Dolor confessionis debet se extendere etiam ad omnia venialia, quæ pœnitens vult esse materiam Confessionis. ibid. Aliquando potest esse dolor de peccato, quin se extendat ad omnia alia peccata ejusdem speciei. r. 81. 2.

Si post conceptum dolorem peccatorum, aliquis ante confessionem incidat in culpam gravem, non solum debet iterum dolere de nova culpa, sed etiam de peccatis, de quibus doluerat. r. 82. 1. Si verò incidat in culpam levem, etiam ratione ejusdem

cessat dolor, quem elicuerat de aliis venialibus, si doluerat ob motivum omnibus commune. ibid. Ob commissum peccatum veniale, non cessat dolor, quem aliquis elicuerat de aliis venialibus, si doluerat ob motivum speciale talium peccatorum. r. 82. 2.

DOMICILIUM, ET QUASI-DOMICILIUM.

Domicilium acquiritur, ab eo momento, quo quis habitat in aliquo loco animo ibi perpetuè permanendi. r. 205. 2. Quasi-domicilium acquiritur à momento, quo quis vult in loco permanere per majorem vel æqualem anni partem. ibid. Ut aliquis habeat in duplici loco quasi-domicilium fat est, si in utroque per magnam anni partem diversetur. ibid. Vide *Matrimonium*, quoad *Clandestinitatem*.

DOMINIUM.

Dominium jure gentium introductum est. r. 402. 1. Est facultas utendi re in omnes usus à lege permittos. r. 402. 2. Dominium jurisdictionis est facultas ad gubernandum, judicandum, puniendum &c. ibid. Dominium proprietatis dat facultatem utendi re, ut propria, quoad omnes usus à lege permittos in proprium commodum. ibid. Transferri potest dominium per voluntatem Dei, voluntatem Principis, voluntatem hominis. ibid.

Dominium imperfectum habetur pro usufructu, quo acquiritur jus utendi, & fruendi aliena re, salva rei substantia. r. 403. 1. Per usum nudum, quo quis uti potest aliena re, sed tantum in proprium commodum. ibid. Usus irrevocabilis quoad res, quæ usu consumuntur, non distinguitur ab ipsarum dominio, bene verò usus revocabilis. ibid. Dominium imperfectum habetur etiam per emphyteusim, & feudum. r. 403. 2.

Regulariter non acquiritur dominium rei nisi interveniat aliqua traditio. r. 404. 1.

Homo, etiam ante usum rationis, est capax dominii. r. 404. 2. Potest esse Dominus omnium sublanarium. ibid. Quando possit esse Dominus alterius hominis. ibid. An peccet homo se in servum vendendo. ibid. Quod jus habeant homines in Servos. ibid. Homo non est Dominus suæ vitæ. ibid. Homo est dominus suæ famæ, & honoris. r. 405. 1. Non est perfectè Dominus, si sua fama sit famæ alterius alligata. ibid. Est Dominus bonorum spiritalium tum interiorum, tum exteriorum. r. 405. 1.

DOMINIUM QUOAD ANIMALIA.

Animalia de sua natura domestica, sunt sub dominio illius, qui ea possidet, quamvis aliò aberrant. r. 405. 1. Animalia ferina, sed hominum industria facta mansueta, sunt sub dominio illius, qui ea retinet, ni ita aufugerint, ut non reputentur reditura. ibid. Inclusa in nemore circumsepto non satis amplo, vel pisces in parvis stagnis personæ particularis, ad eandem pertinent. r. 405. 2. Animalia de sua natura ferina, sunt primò occupantis. ibid. Illi, qui lethaliter vulneravit feram, ac illam insequatur, debet eadem fera adjudicari. ibid. Si non vulneraverit lethaliter, sed per hoc fuit causa, ut ab alio caperetur, pars feræ est illi adjudicanda. r. 405. 2.

DOMINIUM QUOAD RES COMMUNES, ET RES INVENTAS.

Ligna, aliaque quæ oriuntur in locis Communibus, pertinent ad illum, qui ibi lignat, pascit &c. r. 406. 1. Qui pasceret, lignaret etiam contra pro-

hibitionem in talibus locis, secluso damno valde gravi, non peccaret saltem graviter. ibid.

Res, quæ nunquam fuerunt alicujus Domini, sunt primò occupantis. r. 406. 2. Idem dicendum, si fuerint alicujus Domini, sed habentur pro derelictis. ibid. Quæ res habendæ sint pro derelictis. ibid. Quando bona naufragantium possint pro derelictis haberi. ibid. Res ab uno deperditæ, & ab alio inventæ, si post sufficientem diligentiam Dominus non compareat, sunt dandæ pauperibus, vel in opus pium infumendæ. r. 407. 1. Si compareat Dominus, postquam datæ sunt pauperibus, sed adhuc extant, sunt illi restituendæ. ibid. Si distractæ sint, non factâ debitâ diligentia ad Dominum inveniendum, Domino comparente, dandum est illi pretium illarum. ibid. Vide *Bona*.

DOMINUS.

Dominus tenetur curare ut famuli à peccato abstineant, vel corrigantur, si mali sint. r. 356. 1. In iis corrigendis debent abstinere à verbis valde injuriis, & à verberationibus, maximè gravibus. ibid. Debent ipsis solvere justum stipendium. ibid. Loco pecuniæ conventæ, ordinariè loquendo, non potest dare merces. ibid. Non potest sine justa causa expellere ante tempus determinatum, vel debet solvere integrum salarium. r. 356. 1. Non possunt cogere famulos ad persistendum in famulatu, vel eos impedire, ne alibi famulentur. r. 357. 2. Si per paucos dies infirmitate &c. famuli impediuntur à famulando, non potest Dominus illorum salarium minuire. r. 358. 2. Secus si diu impediuntur. ibid. Quæ attendenda sunt in taxando justo famulorum salario. r. 359. 2.

DONATIO.

Donatio est collatio rei licitæ facta nullo jure cogente, sed ex mera liberalitate. r. 550. 2. Donatio remuneratoria non est rigorosè donatio. ibid. Donatio alia est realis, alia verbalis, alia gratuita, alia remuneratoria, alia absoluta, alia conditionalis, alia inter vivos, alia causâ mortis. ibid.

Ad valorem donationis requiritur animus donandi in Donante, & acceptatio Donatarii. r. 550. 2. Donatio ordinariè non præsumitur. ibid. Quando ad valorem donationis requiritur insinuatio, & quando non. ibid. & seqq. Non est valida donatio, si Donans non habeat dominium rei donatæ, ac liberam administrationem ipsius. r. 551. 1. Pupilli, & Minores possunt donare donatione remuneratoria. ibid. Non est valida donatio omnium bonorum tam præsentium, quam futurorum, bene verò aliquando præsentium. r. 551. 1.

DONATIO QUOAD MILITES, CONJUGES, SPONSOS, ET PARENTES.

Milites, non possunt donare suis Focariis, sicut & Clerici. r. 551. 2. Donatio merè liberalis facta à Marito uxori est invalida. ibid. Firmatur juramento, sicut etiam morte naturali, vel civili ipsius Mariti. ibidem. Oportet non fuisse revocatam, & quando revocata intelligatur. ibid. Donatio remuneratoria facta à Marito uxori statim est valida. ibid. Item quædam aliæ donationes, & præcipuè si sint exigui valoris. r. 552. 1. Quæ vilia sunt, & ordinaria censentur donata à Marito uxori, secus quæ pretiosa, & festiva. ibid.

Donationes factæ inter Sponsos solum firmæ sunt post consummationem matrimonii. r. 552. 1. Si Matrimonium non sequitur culpa Donantis, Donatarius acquirit sponsaliam largitatem. ibid. Si rescindantur sponsalia sine alicujus culpa totum est

restituendum. ibid. Si interceperit osculum, vel amplexus, & non dissolvantur Sponsalia mutuo consensu, Sponsa potest retinere medietatem sponsalitiæ largitatis. ibid.

Donatio liberalis facta à Patre Filio non emancipato est invalida. r. 552. 1. Secus si fiat à Matre. ibid. Valide Pater donat filiis mancipatis. r. 552. 2. Ex pluribus aliis causis donationes convalidantur. ibidem.

DONATIO QUOAD REVOCATIONEM.

Donatio facta inter vivos, & acceptata, revocari potest ob ingratitudinem Donatarii. r. 552. 2. Ex quibus causis hæc ingratitudo confurgat. ibid. Non potest ratione ingratitudinis res donata repeti nisi post sententiam Judicis, si fuit tradita. ibid. Si non fuit tradita, potest non dari. ibid. Solus donans potest revocare donationem, si cognovit ingratitudinem. r. 553. 1. Si non cognovit, competit etiam hæredibus. ibid. Non est revocabilis ob ingratitudinem donatio facta ad causam piam, vel si sit remuneratoria. ibid. Donatio etiam juramento firmata, est revocabilis ob ingratitudinem Donatarii. r. 553. 1.

Donatio facta à non habente filios, est revocabilis, si illi filii legitimi nascantur, non verò si illegitimi. r. 553. 1. Est revocabilis etsi sit juramento firmata, dummodo donans juralet non donare, etsi filii nascantur. ibid. Donatio facta Ecclesiæ, si filii nascantur, saltem ex æquitate est rescindenda. ibid.

Donatio inofficiosa est revocabilis; & si facta sit extraneo animo defraudandi filios, est revocabilis in totum. r. 553. 2. Non firmatur juramento. ibid. Etiam Pater potest agere ad rescindendam donationem inofficiosam, factam à filio. r. 552. 2. Dubium. Vide *Conscientia Dubia* &c.

DUBIUM TEMERARIUM.

Dubium Temerarium, hoc est, quando intellectus est positivè pendulus est inter judicandum, & non judicandum de bonitate alicujus, est peccatum grave, si sit circa materiam gravem, & oriatur ex malevolentia. r. 462. 1. Non est ordinariè peccatum grave, si ex malevolentia non oriatur. ibid.

Si non constet aliquem esse probum, potest quis dubium negativè interpretari, nempe non judicando probum, vel improbum. r. 462. 2. In dubio, si quis velit positivè judicare, debet potius judicare proximum esse bonum. ibid. Quando agitur de damno vitando, quamvis in dubio nemo judicandus sit improbus, potest tamen quisque se exterrere gerere, ac si esset improbus. ibid.

DUELLUM.

Duellum est pugna deliberata inter duos, vel plures facta, ex pacto nempe invicem inito, statuto tempore, & loco, cum periculo vulneris, mortis, aut mutilationis. r. 372. 1. Rixa in quo differat à duello. ibid. Non est necesse ad duellum adesse Patrinos. r. 372. 2.

Duellum ex sua natura est illicitum. r. 372. 2. Non est licitum illud offerre, vel acceptare ad reparandam injuriam, vel ad fugiendam notam timiditatis. ibid. Licet acceptatur duellum ad tuendam vitam, vel bona temporalia gravis momenti. ibid. Licet acceptatur ob malum publicum. avertendum. r. 373. 1. Item si non suppetat alia via se à morte liberandi. ibid.

Pœne contra duellantes præbentes consilium, & favorem, concedentes locum ad duellum, Speciales &c. ultra excommunicationem Papæ reservatam

zam; sunt proscriptio bonorum, infamia &c. 1. 373. 1. & seq. Excommunicatio incurritur ipso facto 1. 373. 2. Ad incurrendam proscriptionem bonorum, infamiam, amissionem loci, amissionem obtenti beneficii respectu Clerici, expectanda est sententia declaratoria criminis. ibid. Inhabilitas ad beneficia in posterum obtinenda ipso facto incurritur. ibid. Moriens in loco duelli, et si dederit aliquid signum poenitentiae, est privandus Ecclesiastica sepultura. ibid. Moriens in loco duelli, si ibi sacramentaliter confessus est, vel dedit signa doloris peccatorum, & solum non confessus est ob carentiam Sacerdotis, non videtur privandus sepultura Ecclesiastica. 2. 374. 1. Moriens in loco duelli cum signis poenitentiae, si duellum non sit notum, non est privandus sepultura Ecclesiastica. ibidem.

Si duellum sit occultum, etiam Episcopus absolvere potest ab excommunicatione propter illud incursum. 1. 174. 1. Poenae contra duellantes infliguntur, non habent locum, quoties adfit opinio probabilis ad eas excludendas. 1. 174. 2. Hac ratione excusatur à dictis poenis, qui dedit consilium ad duellum, sed postea quantum potuit revocavit; qui fuit spectator solum ob curiositatem, qui accessit ad locum duelli ob duellandum, si postea duellum ey qualibet causa non sequatur. ibid.

E

EBRIETAS.

EST talis excessus in potu causâ voluptatis, ut omnino usus rationis auferatur. 1. 30. 1. Perfecta ebrietas est peccatum mortale. ibid. Est peccatum mortale, ita provocare aliquem ad bibendum, ut se perfecte inebriet, vel illum non impedire, dum fieri potest, 1. 30. 2. Licita est ebrietas, dum necessaria est ad recuperandam sanitatem. ibid. Mortis evitandae causâ quibusdam placet licitum esse se inebriare. ibid. Non licet inducere aliquem ad se inebriandum ad impediendum grave malum. ibid. Licite illi offertur vinum, quod ipse non cognoscat posse inducere ebrietatem. ibid.

Ecclesiasticos valde dedecet ebrietas, vel se invitare ad bibendum. 1. 31. 1.

ECCLESIA QUOAD BENEDICTIONEM, CONSECRATIONEM, VIOLATIONEM, ET RECONCILIATIONEM.

Soli Episcopo competit consecrare Ecclesiam. 2. 56. 2. Quando indigeat nova consecratione. ibid. Violatur per sanguinis effusionem causatam per actionem etiam externè graviter culpabilem. 2. 55. 2. Oportet sanguinem effundi ex vulnere accepto in Ecclesia, vel saltem ibi grave vulnus intervenisse. ibid. Violatur, seu polluitur ratione homicidii culpabilis, seu ipsius, vel alterius, quamvis sine sanguinis effusione. ibid. Violatur si ibi de mandato Judicis aliquis occidatur. ibid. Item si ibi apponatur sufficiens causa mortis. ibid. Violatur per quamcumque voluntariam culpabilem feminis effusionem. 2. 56. 1. Etiam ratione copulae conjugalis sine necessitate exercita. ibid. Vide *Debitum Conjugale*. Violatur ex sepultura excommunicati vitandi, infidelis, sive non baptizati. 2. 56. 1. Non refert, si sine culpa in ea sepeliuntur. ibid. Casus, in quibus violatur, seu polluitur Ecclesia, oportet esse notorios notorietate facti, vel juris, vel saltem postea fieri notorios. ibid.

Si Ecclesia sit consecrata, solus Episcopus potest reconciliare, dum fuit polluta. 2. 56. 1. Non potest

inferiori Clerico demandare. ibid. Superiores Regulares non solum possunt solemniter benedicere proprias Ecclesias, & Cameteria, sed etiam reconciliare, si fuerint polluta, aquâ tamen ab Episcopo benedictâ, si presens sit. 2. 56. 2. Ecclesia non consecrata, si polluitur, potest, & debet reconciliari à Sacerdote, cui addita est. ibid.

ELECTIO.

Electio est canonica vocatio alicujus personae ad Dignitatem Pastoralem Ecclesiae vacantis, auctoritate Superioris confirmanda. 1. 170. 2. Latè sumpta datur etiam in ordine ad beneficium non pastorale. 1. 171. 1. Electio Praelati de jure communi spectaret ad Capitulum, Collegium, sive Communitatem. ibid. Ad electionem Electores capitulariter sunt congregandi, atque vocandi sunt omnes, qui habent jus eligendi. ibid. Non est habenda ratio illorum, qui nolunt intervenire, vel paucorum, qui egrediantur à Capitulo, & nolunt regredi, vel illorum, qui nolunt votare. 1. 171. 1. Non curandum de iis, qui commodè non possunt vocari. 1. 171. 2. Censetur vocati, qui sciunt vacationem Ecclesiae, & diem indictae electionis. ibid. Statim à publicato scrutinio faciendâ est electio. ibid. Electio debet fieri à majori, & Saniori parte Capituli. ibid. Si pars minor valde excedat in Senioritate contrariam, electio non est confirmanda. In electione Regularium major pars semper praesumitur sanior. 1. 171. 2. Electio Superiorum Regularium faciendâ est per vota secreta, & aliter facta est irrita. 1. 172. 1. Si unus non contentiente Capitulo per inadvertentiam, vel malitiosè publicet votum, electio non dicitur irrita. ibid.

ELECTIONIS CONFIRMATIO.

Electus debet confirmari, & ante confirmationem non potest se ingerere in administrationem beneficii. 1. 172. 1. Electus, & confirmatus, acceptati ab Ordinario possessione beneficii, potest exercere quae sunt jurisdictionis; non quae sunt Ordinis ante consecrationem. ibid. Confirmator ante confirmationem debet explorare qualitates Electi, & si confirmandum judicet, exigere ipsius consentium, si non sit Regularis. ibid. Papa non tenetur confirmare Electum, bene verò Praelati Inferiores. 1. 172. 2. Papa confirmat Abbates Saeculares exemptos, & Episcopus non exemptos. ibid. Intra quod tempus Electus debeat petere confirmationem. ibid.

ELEMOSYNA.

Elemosyna est opus, quo datur aliquid indigenti ex compassione propter Deum. 1. 226. 1. Datur praecipuum de elemosyna elargienda. 1. 226. 2. Quando proximus est in extrema necessitate, praecipuum elemosinae obligat ad eam elargiendam etiam cum aliquo status diminutione. ibid. In gravi proximi necessitate tenemur proximo succurrere ex superfluis Statui. 1. 227. 1. Divites habentes superflua tenentur facere elemosynam. ibid. Quae pars ex superfluis sit à divitibus vel Ecclesiasticis, vel Laicis, in elemosynam eroganda. 1. 228. 1. Dum adsunt graves necessitates pauperum, superflua non sunt in alios pios usus impendenda. ibid. Praecepto de elargienda elemosyna non fit factis mutuum dando simpliciter pauperi. 1. 227. 2. Illi, qui aliò habet bona, vel habet spem proximam bona acquirendi, sat est mutuum dare. ibid.

Parochus non solum tenetur succurrere pauperibus, si habeat superflua ex beneficio, & aliis bonis

nis, sed etiam si non habeat superflua quarendo elemosynas pro iis, qui non possunt facere per seipso: conf. per tot.

EMPHYTEUSIS. EMPHYTEUTA.

Emphyteusis dicitur contractus nominatus stricti juris, quo retentâ proprietate, seu dominio directo, res immobilis alteri traditur colenda, & fruenda in perpetuum, vel ad certum tempus cum onere praestandae annuae pensionis in recognitionem domini directi. 1. 520. 1. Alia est Ecclesiastica, alia laicalis juxta bona, quae dantur in emphyteusim. ibid. Dominium utile bonorum Ecclesiae concessum Laico sequitur dispositionem legis laicalis. ibid. Alia est emphyteusis temporalis, alia perpetua, & haec dicitur etiam haereditaria. 1. 520. 2. Si non adsit consuetudo in contrarium, ad valorem emphyteusis requiritur Scriptura. ibid. Pupilli, & Minores non possunt dare in emphyteusim, neque etiam accipere sine auctoritate Tutoris, aut Curatoris. ibid. Neque etiam Clerici possunt in emphyteusim accipere. ibid. Tutores, aut Curatores non possunt dare in emphyteusim bona Pupillorum, aut Minorum sine auctoritate Judicis. 1. 520. 2.

Vide Alienatio.

Emphyteuta tenetur propriis expensis rem emphyteuticam fructiferam reddere, si erat sterilis, & si erat fructifera saltem conservare in eo statu. 1. 521. 1. Si pereat totaliter absque ipsius culpa Domino directo perit. ibid. Debet solvere determinato tempore canonem. ibid. Canon, quibusdam casibus exceptis, potest esse magnus, si fructus magni sint. 1. 521. 1. In emphyteusi Ecclesiastica potest esse aequalis fructibus. ibid. Non est necesse detrudere sextam partem fructuum in favorem Emphyteutae. ibid.

Emphyteuta nullum canonem tenetur solvere, si res emphyteutica in totum pereat. 1. 521. 2. Si ex parte pereat solvendus integer canon, si fuerit exiguus. ibid. Si Canon sit magnus innuendus est, ubi pauci sint fructus, ni anni antecedentes, vel subsequentes compensent. 1. 521. 1. Vide *Conditio*. Emphyteuta potest sibi vindicare fructus etiam adversus Dominum directum. ibid. Si augeantur fructus per incrementum latens rei emphyteuticae pertinent ad emphyteutam, secus per incrementum patens. ibid.

Emphyteuta finita emphyteusi non valet exigere melioramenta, ad quae de jure tenebatur. 1. 522. 1. Alia melioramenta necessaria, & utilia, ad quae non tenebatur, sunt illi refundenda. 1. 522. 2. & conf. 8. à num. 13. Et id est sine sua culpa amittat emphyteusim. 1. 522. 2. Emphyteuta, si prius Dominus directus noluit emere jus emphyteuticum potest aliis vendere, dummodo Dominus directus non fiat peioris conditionis. ibid. Hac servatâ conditione potest etiam sine consensu Domini, dominium utile legare, donare, in dotem dare. ibid. Si leget Ecclesiae, haec debet intra annum vendere, habito conveniente pretio. 1. 523. 1. Emphyteuta potest dominium utile permittare, preferendo Dominum directum, si ita velit. ibid. Potest, irrequisito Domino oppignorare, & ad breve tempus locare. ibid.

EMPHYTEUSIS QUOAD DOMINUM DIRECTUM.

In concessione emphyteusis ex consuetudine traditur laudemium Domino directo. 1. 523. 2. Ipse solvendum est, dum res emphyteutica transit ad aliam emphyteutam. ibid. Quando ex hoc titulo non sit solvendum novum laudemium. 1. 523. 2. &

seqq. Dominus directus potest expellere emphyteutam si per triennium cesset à solutione in emphyteusi laica, & si per biennium in emphyteusi Ecclesiastica. 1. 524. 1. Quando non possit expelli ob canonem non solutum. ibid. Dominus directus potest expellere emphyteutam, si ex sua culpa res emphyteutica notabiliter deterioretur in substantia. ibid. Item si destruat rem emphyteuticam, & aliam subroget loco ipsius. 1. 524. 2. Item, si vendat, & tradat alteri irrequisito Domino. ibid.

EMPHYTEUSIS QUOAD SUCCESSIONEM.

Emphyteusis laicalis concessa absque limitatione temporis, & personarum transit ad quoscumque haeredes, etiam extraneos. 1. 525. 1. Emphyteusis etiam Ecclesiastica in perpetuum concessa Emphyteutae, & haeredibus, transit etiam ad ipsius haeredes extraneos. ibid. & seqq. Emphyteusis concessa ut transeat ad quoscumque haeredes, seu ad filios Emphyteutae, transit etiam ad filias. 1. 525. 2. Concessa Emphyteutae, & filiis masculinis comprehendit filium ex femina. ibid. Illegitimi non possunt succedere in emphyteusim Ecclesiasticam nisi legitimentur per subsequens Matrimonium. ibid. Monasterium capax bonorum stabilium potest succedere in emphyteusim familiarem, vivente Religioso talis familiae. 1. 525. 2. Si sit haereditaria potest in illam succedere, sed intra annum à morte religiosi debet vendere. ibid.

Pater potest disponere ad sui libitum de emphyteusi haereditaria. 1. 526. 1. Si sit familiaris, hoc est, acquisita ab Emphyteuta pro se, & filiis, primus acquirens, qui suis impensis acquisivit, potest potius uni ex filiis, quam alteri relinquere. ibid. Item ille, pro quo ita disposuit. ibid. Successores in emphyteusi non possunt potius uni, quam alteri relinquere. ibid.

Successor in emphyteusi haereditaria tenetur ex ea solvere debita Defuncti. 1. 526. 1.

EMPTIO, ET VENDITIO.

Emptio, & Venditio sunt Contractus bonae fidei, solo consensu initus, ultro citroque obligatorius de merce pro pretio, & è contra de pretio pro merce trahendo. 1. 473. 1. Ad emptionem, & venditionem requiruntur consensus, merx certa, certum, & determinatum pretium. ibid. Administratores rerum alienarum non possunt emere res, quas administrant, nec per interpositam personam. 1. 473. 2. Judices non possunt emere nisi sibi necessaria. ibid. Ob bonum publicum potest quis cogi ad vendendas res suas. ibid. & seqq. Etiam ob favorem Religionis. 1. 474. 1. Ratione boni publici, possunt etiam subditi cogi ad emendum. Si vendantur res futurae quae sperantur à causa naturali, restituendum est pretium, si nulli fructus &c. nascantur, non verò si vendantur res futurae, quae sperantur à fortuna.

Pretium legale in venditione est illud, quod taxatur ab habente potestatem, & solet consistere in indivisibili. 1. 476. 2. Naturale est quod statuitur prudenti hominum judicio. ibid. Dividitur in infimum, medium, & summum. ibid. Licitum est vendere, vel emere intra latitudinem talis pretii. 1. 477. 1. Postquam conventum est de pretio, venditores, & emptores debent stare conventioni. 1. 477. 2. Postquam conventum est de pretio vendi. ibid. In foro externo non datur actio contra laedentem, nisi lesio sit ultra dimidium. ibid.

Pretium legale semper servandum est, nisi ex ignorantia, vel alia causa fuerit injustè taxatum. 1. 477. 2. Qui venderet mercem multò meliorem eâ, quae communiter venditur, non tenetur stare pretio

tio legali. *ibid.* Ratione lucri cessantis, vel damni emergentis potest pretium augeri. *r. 477. 2.* Quæ tunc sint animadvertenda. *ibid.* Augeri potest pretium ob magnum affectum venditoris ad rem, quam vendit, si de hoc moneat emptorem, non verò ob utilitatem emptori ex re vendita proveniente. *r. 478. 1.* Raritas mercium, & multitudo emptorum dat justam causam pretium augendi. *ibid.* Ex dilata solutione non licet augere pretium, bene verò ob periculum amittendi, vel ob gravem molestiam in exigendo. *ibid.*

Lucrum cessans, vel damnum emergens Emptoris, sunt iusta causa pretium minuendi. *r. 478. 2.* Item copia mercium, & paucitas emptorum. *ibid.* Item emptio mercium in magna quantitate. *ibid.* Ed quòd merx ultroneò offeratur, non licet minuire pretium, si non concurrat aliqua circumstantia unde vilescat. *ibid.* Præcisè ob anticipatam solutionem non licet pretium minuire. *r. 478. 2.* Justum pretium rerum, quæ venduntur sub hasta, est illud, quod offertur à Licitatoribus. *ibid.* Oportet tamen fraudes abesse, & quæ sint. *r. 479. 1.* Nulla est iniustitia vendere pretio currenti, quando scitur in posterum minuendum. *r. 483. 1.* Item emere pretio currente, dum scitur valdè augendum. *ibid.* Quando intercedere possit peccatum contra Charitatem. *ibid.* & seqq. Non est iniustitia in pretio, quoties emptor det supremum, deceptus à perjuriis Venditoris. *r. 483. 2.*

VENDITIO QUOAD OFFICIA, NOMINA, HÆREDITATEM, ET REM ALIENAM.

Venditio Officiorum temporalium à jure prohibetur. *r. 479. 2.* Ubi consuetudo viget ea vendendi, vendi possunt non tamen indignis, vel pretio immoderato. *ibid.* Creditum illiquidum, & litigiosum jure positivo emi non potest. *r. 480. 1.* An minoris emi possit. Vide *Creditum &c.* Hæreditas nondum delata certi, & viventis Testatoris, nec valdè nec licitè venditur. *ibid.* bene verò Testatoris incerti, vel qui creditur defunctus. *ibid.* Hæreditas jam delata liberè vendi potest. *r. 480. 1.* Quid intelligatur emptum sub nomine hæreditatis. *ibid.* Venditio rei alienæ nulla est. *r. 481. 1.*

VENDITIO QUOAD RES VITIO LABORANTES, VEL QUÆ HABENT ALIQUID OCCULTUM, DIGNUM MAJORI PRETIO.

Si emptor expressè interroget Venditorem de vitio mercis, iste tenetur manifestare. *r. 481. 2.* Vitium occultum ex negligentia, vel ignorantia emptoris est manifestandum, si ita exposcat contractus. *ibid.* Vitium circa substantiam est manifestandum, si non tribuatur altera æqualis valoris, & eodem modo utilis. *r. 482. 1.* Vitium circa qualitatem est manifestandum, si grave sit, si verò modicum, solum quando emptor exposceret mercem perfectissimam. *ibid.* Vitium circa quantitatem est manifestandum, si aliud non exposcat pretium manifestè iniustum. *r. 482. 1.* Venditor tenetur non solum minuire pretium, si vendidit rem vitiosam, sed etiam ad damna, quæ passus est emptor, si mala fide vendidit. *r. 482. 2.*

Si Emptor habeat à Venditore ex ipsius ignorantia aliquam rem pretiosam, tenetur augere pretium usque ad limites justos. *r. 482. 2.* Emens fundum, in quo scit esse thesaurum, valdè, & licitè emit erogando pretium, quod communiter æstimatur. *ibid.*

VENDITIO QUOAD PERICULUM REI VENDITÆ, ET QUOAD FRUCTUS ILLIUS.

Res jam tradita, quamvis non solum sit pretium, perit Emptori. *r. 484. 1.* Res vendita in individuo, quamvis nondum tradita, perit emptori. *ibid.* Secus dicendum, si aliud conventum fuerit, vel pereat ex culpa lata Venditoris, vel si sit in mora culpabili tradendi. *ibid.* & seqq. Periculum rei venditæ ad corpus etiam ante traditionem pertinet ad emptorem, secus si vendatur ad mensuram. *r. 484. 2.*

Fructus rei venditæ, & traditæ emptori, habita fide de pretio, pertinent ad ipsum emptorem. *r. 485. 1.* Item fructus pendentes rei venditæ, & traditæ, quamvis nec habita fuerit fides de pretio convento. *ibid.* Fructus primum nati post absolutum contractum venditionis, pertinent ad emptorem, etsi res non fuerit tradita, non habita fide de pretio &c. *ibid.* Si aliter contrahentes conveniant, standum est conventioni. *r. 485. 2.*

Si res vendita fuerit pluribus successivè, & nulli sit tradita, tam res, quam fructus pertinent ad primum emptorem. *r. 485. 2.* Si secundus emptor erogavit pretium, in dubio reputari potest illius dominium acquisivisse. *ibid.* Si res tradita fuerit secundo emptori, tam res, quam fructus ad ipsum pertinent. *ibid.* Secus, si primus Emptor erat privilegiatus, itaut acquireret dominium sine traditione, vel si illi res vendita fuerat etiam hypothecata. *r. 485. 2.* Item primus emptor potest sibi intra annum vindicare, si secundus emptor sciebat alteri fuisse venditam. *r. 486. 2.*

VENDITIO QUOAD ALIQUA PACTA.

Pactum legis commissoriæ facit, ut si non solum sit pretium determinato tempore, res intelligatur inempta. *r. 486. 1.* redire debet ad Venditorem cum omnibus commodis, & fructibus tempore intermedio perceptis. *r. 486. 2.* Venditor debet statim se determinare, an velit pretium, seu potius contractum esse irritum &c. *ibid.*

Pactum additionis in diem facit ut res danda intra certum tempus emptori, possit dari alteri, si tempore intermedio aliter offerat meliorem conditionem. *r. 486. 2.* In hoc pacto oportet secundum emptorem non offerre dolosè meliorem conditionem; oportet hanc à Venditore acceptari, & primum emptorem nolle & ipsum meliorem conditionem offerre. *r. 487. 1.* Si pactum additionis in diem factum fuerit sub conditione resolutiva, periculum, & fructus rei venditæ pertinent ad emptorem, secus si factum fuit sub conditione suspensiva. *ibid.*

Pactum retrovendendi intervenit, quando in venditione conceditur venditori posse rem suam recuperare, vel emptori, ut possit cogere venditorem rem venditam redimere. *r. 487. 2.* Dum Venditor recuperat rem venditam Emptor tenetur revendere, non tamen tenetur fructus interim perceptos restituere. *ibid.* Item compensandi illi sunt fructus pendentes, & immaturi. *r. 488. 1.* Item incrementa, & majora commoda, quæ rem meliorem reddiderunt. *ibid.* Emptio, & Venditio cum pacto retrovenditionis in gratiam Venditoris semper licita est. *ibid.* Oportet intervenisse verum animum vendendi, & emendi. *ibid.* Res tamen vendita cum pacto retrovenditionis, potest minoris emi. *ibid.* Intervenit suspicio palliatæ usuræ, si res vendatur vili pretio, & emptor assignet tempus sibi valde proficuum intra quod Venditor possit redimere. *r. 488. 3.* Item, si emptor nolit pecuniam mutuo dare, dum solitus sit usuras exercere, & mul-

10

to magis si pacificatur de majori solvendo pretio in retrovenditione. *r. 488. 2.*

Pactum retrovenditionis factum in gratiam emptoris, si nolit majus pretium, quam ipse dederit, & si ob pactum, quo obligatur venditor ad redimendam rem venditam, illi majus pretium solvatur. *r. 488. 2.*

Vendere credito pretio majori, cum pacto ut emptor rem emptam revendat venditori pretio minori est contractus mohatra omnino illicitus. *r. 488. 2.* Si non intercedat tale pactum hujusmodi venditio potest honestari. *ibid.*

EMPTIO, ET VENDITIO QUOAD ARRHAM.

Arrha data in securitatem contractus perficiendi, non impedit, quin contrahentes resiliere possint à contractu, si qui dedit velit amittere arrham, & qui accepit restituat arrham, & quantum efficit valor illius. *r. 489. 1.* Nil amittendum est, si contractus abique culpa non perficiatur. *ibid.* Si arrha detur in signum contractus jam facti, quamvis non perfectè completi, non licet ab illo resiliere. *ibid.*

EPIKIA.

Epikia, seu Epikeja est benigna interpretatio secundum æquum, & bonum mentis Legislatoris, qua judicatur in aliquibus circumstantiis particularibus noluisse aliquem casum comprehendere. *r. 66. 1.* Non habet locum Epikia, si solum dubium sit, an Legislator alique casum comprehenderit, sed solum ubi datur ratio prudens ita judicandi. *ibid.* Item, si in aliquo casu finis legis deficiat contrariè. *ibid.* Item, si in casu particulari observatio legis reddatur valde difficilis. *ibid.* Potest habere locum respectu omnium legum. *ibid.* In quo differat à præsumpta licentia. *r. 66. 2.*

EPISCOPATUS.

Episcopatus est Ordo, importans potestatem ordinandi, & confirmandi. *r. 152. 1.* Si completè fumatur non est distinctus à Presbyteratu, sed addit supra illum præfatas potestates. *ibid.* Ipsius materia est impositio manuum Episcoporum, & forma, verba, quæ tunc proferuntur. *r. 152. 2.*

ERROR PROUT DAT JURISDICTIONEM.

Error communis cum titulo putativo supplet jurisdictionem. *r. 159. 1.* Quando datur titulus putativus, seu coloratus, & error communis. *ibid.* Qui sciens ita exercet jurisdictionem, illicitè exercet. Obtinetur jurisdictione etiam ex solo errore communi absque titulo colorato. *ibid.* & *r. 159. 1.*

ERROR PROUT DIRIMIT MATRIMONIUM.

Error, quando est circa personam dirimit Matrimonium. *r. 190. 1.* Error qualitatis de se non dirimit Matrimonium, nisi consensus sit qualitati allegatus, vel error qualitatis transeat in errorem personæ. *r. 190. 2.* Quando reputatur transire in errorem personæ. *ibid.*

Error conditionis dirimit Matrimonium, quando Persona libera putat contrahere cum alia Persona libera, & est Serva, servitute propriè tali. *r. 191. 1.* Non officio hic error, si cognoscatur servilitas à libero contrahente. *ibid.* Hoc impeditur inductum est ex solo jure ecclesiastico. *ibid.* Quando hoc impedimentum sit dubium, adeoque non attendendum. *ibid.* & seqq.

EUCCHARISTIA.

Eucharistia est unum ex septem Sacramentis. *r. 24. 1.* Importat species Sacramentales, & Corpus, & Sanguinem Christi, quæ sub iis continentur. *r. 24. 2.* Species sunt tantum Sacramentum. *r. 25. 1.* Corpus, & Sanguis Christi sunt Sacramentum, & res, & spiritualis refectio est res non Sacramentum. *ibid.* Eucharistia unitate formali est unum Sacramentum. *ibid.* In Eucharistia continentur verè, & realiter Corpus, & Sanguis Christi unà cum Anima, & Divinitate. *ibid.* Continetur sub qualibet parte Hostiæ. *r. 25. 1.* Quid significet Transubstantiatio, qua corpus Christi est in Eucharistia. *r. 26. 2.* Christus perseverat in Eucharistia quousque non fiat talis mutatio in speciebus, ut interveniret corruptio, si esset earum substantia. *ibid.* Si cum vino consecrato admisceatur aliud vinum ejusdem qualitatis non desinit esse Sanguis Christi sub speciebus consecratis, non verò si admisceatur vinum alterius qualitatis. *r. 26. 2.*

Materia ex qua conficitur Eucharistia est panis triticeus, & Vinum ex vite. *r. 26. 1.* Valdè conficitur sive in pane azimo, sive in fermentato, sed peccat graviter, qui non servat usum suæ Ecclesiæ. *ibid.* & seq. Illicitè item conficitur Eucharistia, si conficiatur ex farina, cui aliquid ex farina alterius speciei sit admixtum. *r. 26. 2.* Item in vino impuro, vel faculento, vel accescente. *ibid.* Dubium est an panis ex siligine sit aptus pro valdè conficienda Eucharistia. *r. 27. 1.* Item si vinum sit congelatum. *ibid.* Vino admiscenda est aqua valde modica, & id non ex necessitate Sacramenti, sed ex gravi præcepto. *r. 27. 2.* Si omiſsa sunt debet, & potest suppleri solum ante consecrationem. *ibid.* Incertum an transmutetur in vinum, sed certum in sanguinem transmutari. *r. 27. 2.*

Materia valdè consecratur in quavis quantitate, at illicitè si tanta sit, ut non possit tempore opportuno consummari. *r. 28. 1.* Materia consecrabilis debet esse aliquo sensu perceptibilis. *ibid.* Materia consecranda debet esse præsens Consecranti, & quando intelligatur præsens. *ibid.* Dubium esset an valida foret consecratio, si consecrarentur hostiæ, quæ essent inclusæ in Tabernaculo. *ibid.* & seq. Materia consecranda debet esse in individuo determinata in mente Sacerdotis. *r. 28. 2.* Quid dicendum de hostiis positus super altare, si illarum non recordetur Sacerdos, dum consecrat. *ibid.* Quid de guttis Calici adherentibus. *r. 29. 1.* Quid faciendum si consecratis admisceantur hostiæ non consecratæ. *ibid.*

Quæ sit forma consecrationis panis. *r. 29. 2.* Quid significet *ly hoc* contentum in forma. *ibid.* Quando nulla esset, vel dubia talis forma. *ibid.* & seq. Omnis variatio, licet accidentalis, in forma, non videtur excusari posse à gravi culpa. *r. 30. 1.* Quæ sit Forma consecrationis vini, & an omnia verba pertineant ad ipsius essentiam. *ibid.* & seq. Sacerdos profert verba consecrationis non solum recitativè, sed etiam formaliter, & significativè. *ibid.* & seq. Profert in Christi Persona. *r. 31. 1.* Quomodo verificentur verba consecrationis. *ibid.* Quid sit in Eucharistia vi verborum, & quid per concomitantiam. *ibid.*

EUCCHARISTIA QUOAD MINISTRUM.

Solum Sacerdotibus competit conficere Eucharistiam. *r. 31. 2.* Solus Sacerdos potest illam administrare. *ibid.* An id possit competere Diacono, vel aliis. *ibid.* Jure ordinario competit solum Pastoribus. *ibid.* Etiam Religiosis competit administrare. *ibid.* Laicis Eucharistiam, sed non pro satisfaciendo præ-

Z z 2

cepto

cepto Paschali. 2. 32. 1. Possunt illam administrare in die Paschali Communicantibus ex devotione. ibid. An possint administrare Advenis pro satisfaciendo præcepto Paschali. 2. 32. 2. Dum administrant extra casus sibi permittos incurrunt excommunicationem Papæ reservatam. ibid. An peccet graviter Sacerdos administrans Eucharistiam in peccato mortali. ibid. Quid si administrat sine stola, & superpelliceo. ibid. Non sunt præbendæ Communicantibus plures formæ consecratæ. 2. 33. 1. Qui alii ritus servandi in administratione Eucharistia. ibid. Non potest administrari medio aliquo instrumento nisi tempore pestis. ibid. Secluso scandalo Sacerdos potest extra Sacrificium communicare seipsum. ibid. Interveniens iusta causa potest alium communicare dando illi partem suæ hostiæ. 2. 33. 2. Quo tempore Eucharistia sit administranda. ibid. Vide *Parochus*.

EUCARISTIA QUOAD SUBJECTUM.

Soli Baptizati sunt capaces Eucharistia. 2. 34. 1. Quid de pueris, & amentibus. ibid. Surdis, & Mutis à nativitate non videtur ministranda. ibid. Volens recipere Eucharistiam debet esse in gratia. 2. 34. 2. Si habeat conscientiam peccati mortalis debet de jure divino præmittere confessionem. ibid. recipere potest cum sola contritione, si desit Confessarius, & adsit necessitas. ibid. Quando hæc intervenire dicendum sit. ibid. & seq. Laicus, qui est in necessitate recipiendi Eucharistiam, & non habet Confessarium, fat est, si eliciat actum contritionis ante Communionem. 2. 35. 1. Quando debeat confiteri Sacerdos, qui incipit Missam recordatur peccati mortalis. ibid. & seq. Sacerdos habens conscientiam peccati mortalis, si ex necessitate celebravit præmissa sola contritione, cum non esset Confessarius, debet *quamprimum* confiteri. 2. 35. 2. Hujusmodi præcepto non ligatur Sacerdos, qui recordatur peccati mortalis, quando est ad altare, vel ex malitia cum tali peccato celebrans, vel si recordetur illius post Missam. ibid. Quando obliget præceptum *quamprimum* constendi. ibid. & seq.

Communicaturus debet esse jejunus. jejunio naturali, & debet esse certus tale jejunium servasse. 2. 36. 1. Non violatur, si deglutatur saliva, vel alii humores à capite descendentes, seu reliquie cibi ex cæna dentibus adhærentes. ibid. Item si musca &c. per respirationem attrahantur, & involuntariè deglutantur. 2. 36. 2. Quid dicendum de Tabacco, vel de aliquo non nutriente, sumpto ante Eucharistiam. ibid. Quando possit, vel debeat recipi Eucharistia ab iis, qui non sunt jejunii. 1. 36. 2. & seq. Post sumptionem Eucharistia conveniens est aliquo tempore à cibo, & potu abstinere. 2. 37. 2.

Quales debent esse dispositiones in iis, qui frequenter volunt recipere Eucharistiam. 2. 38. 2.

EUCARISTIA QUOAD OBLIGATIONEM ILLAM RECIPIENDI.

Votum saltem implicitum recipiendi Eucharistiam, necessarium est necessitate mediæ Adultis ad salutem. 2. 39. 1. Datur præceptum divinum de recuperanda Eucharistia. ibid. Obligat ad eam intra annum recipiendam, & in puncto mortis. ibid. In periculo mortis administranda etiam Amentibus, si non constet incidisse in amentiam in statu peccati mortalis, & non sit periculum irreverentiæ. 2. 39. 2. Etiam pueris doli capacibus. ibid. vel si saltem dubium sit non habeant usum rationis. ibid. Qui duobus vel tribus diebus ante periculum mortis communicavit, non tenetur sumere.

Viaticum. ibid. Qui incidit in periculum mortis ea die, qua sumptis Eucharistiam, potest iterum sumere. 2. 40. 1. Est iterum sumendum, si fieri possit, si aliquis post sumptum Viaticum peccavit mortaliter. ibid. Quoties Moribundus possit recipere Eucharistiam per modum Viatici. ibid.

Præceptum Ecclesiæ obligat ad recipiendam Eucharistiam semel in anno, & id tempore Paschali. 2. 40. 1. & seq. Qui si tempore omisit illam recipere, non potest differre ad alterum annum. 2. 40. 2. Qui prævidet eo tempore impediendum, debet anticipare illius sumptionem, si intra annum non communicavit. ibid. Qui creditur impediendum, ac proinde communicavit ante tempus Paschale, debet iterum hoc tempore communicare, si non adsit impedimentum. ibid. Per communionem sacrilegam non satisfit præcepto. ibid. Ex consilio proprii Sacerdotis differri potest Communicatio Paschalis. 2. 41. 1. Quando pueri hoc præcepto teneantur. ibid. Qua in Ecclesia satisfaciendum hoc præcepto. ibid.

Parochus non potest exigere schedulam Communionis ab iis, qui tempore paschali morabantur extra Parochiam, sed in Diocesi. 2. 41. 2. Quando possit ante Communionem exigere schedulam peractæ confessionis. Conf. 13. à num. 20.

EUCARISTIA QUOAD SUOS EFFECTUS.

Eucharistia habet conferre augmentum Gratiæ, & quandoque per accidens primam gratiam. 2. 42. 1. Dat auxilium ad sium spirituale conferendum. ibid. Aliquando internam spiritualem dulcedinem. ibid. Quomodo dimittat peccata venialia. ibid. Habet præservare à peccatis mortalibus. ibid. Quomodo peccata venialia impediunt effectus Eucharistia. ibid. & seq. Quando producat suos effectus. 2. 42. 2. Eucharistia non prodest nisi sumenti. ibid.

EXAMEN.

Quomodo instituentium examen ante Confessionem. 2. 86. 1.

EXCOMMUNICATIO. EXCOMMUNICATUS.

Excommunicatio est Censura privans hominem fidelem omni ecclesiastica Communionem. 1. 107. 1. Alia est Major, alia Minor. ibid. Minor incurrit ob communicationem cum Excommunicato vitando, & privat receptione passiva Sacramentorum, & electione passiva ad Beneficia. 1. 107. 2. Quilibet Confessarius potest ab ea absolvere. ibid. Excommunicatus excommunicatione minori; potest administrare Sacramenta. ibid.

Excommunicatio alia est à Jure, alia ab homine, alia lata, alia ferenda sententiæ. ibid.

Excommunicatus vitandus est ille, qui nominatim, & publicè est talis denunciatus. 1. 107. 2. Item notorius Clerici percussor, cujus factum non possit aliqua tergiversatione celari, vel aliquo suffragio excusari. 1. 108. 1. Non est vitandus donec ipsius delictum sit notorium notorietate facti, & juris. ibid. Est solum vitandus in loco, ubi est notorium. ibid. Fideles communicare possunt cum Excommunicato non vitando tam in divinis, quam in humanis. ibid. Hi excommunicati communicare non possunt cum fidelibus, nisi communicatio ab iis proveniat. 1. 108. 2.

EXCOMMUNICATIO QUOAD SUOS EFFECTUS.

Excommunicatio Major privat fidelem participatio.

Utiles; lex, humile, res ignorata, neesse.

Quid per illum significetur. 1. 112. 2.

Communicare cum Excommunicato vitando in Sacris, & Divinis est peccatum mortale, veniale in aliis. 1. 113. 1. Peccat mortaliter, & incurrit majorem excommunicationem, qui communicat cum Excommunicato vitando in crimine criminoso. 1. 113. 1. Quid importet ista Communicatio. ibid.

EXCOMMUNICATIO QUOAD BULLAM COENÆ.

Quis possit absolvere à Censuris contentis in Bulla Coenæ. Vide *Bulla Coenæ*.

In Bulla Coenæ primò excommunicantur Hæretici. 1. 114. 1. Qualis debeat esse hæresis ad hanc incurram excommunicationem. ibid. Excommunicantur Credentes, Receptatores, Fautores, Defensores Hæreticorum, & qui sint. 1. 114. 2. Excommunicantur legentes Libros Hæreticorum continentes hæresim, & de Religione tractantes, & quando hæc verificentur. ibid. & seq. An detur parvas materiæ in hujusmodi lectione. 1. 115. 1. Quid de legente librum cujuscumque Authoris damnatum ob hæresim, vel illius suspicionem. ibid. Excommunicantur retinentes, imprimentes, & defendentes Libros Hæreticorum, & qui sint. ibid. Quid faciendum est de libris hæreticorum, etiam ignoti idiomatis. ibid. Excommunicantur Schismatici, scilicet nolentes obedire Summo Pontifici præcipienti, ut est Caput Ecclesiæ. 1. 115. 2.

Secundò in Bulla Coenæ excommunicantur appellantes ab ordinationibus, & mandatis Papæ ad futurum Concilium, sicut etiam ii, quorum auxilio, vel favore appellatum fuerit. 1. 115. 2. Universitates ita appellantes interdiciuntur. 1. 116. 1.

Tertio excommunicantur Piratæ depradantes in mare pontificio. 1. 116. 1. Oportet depradari Navim Christiani Catholici, vel mercis ejusdem, quamvis in Navim infidelium. ibid. Item excommunicantur ipsorum Receptatores, Fautores, & Defensores.

Quarto excommunicatur qui surripere bona Christianorum, quæ essent in Navim, quæ fecisset naufragium, vel inventa essent in littore. 1. 116. 2. Excusatur qui surripere talia bona, quando habentur pro derelictis. ibid. & seq.

Quinto excommunicantur imponentes, augentes, & exigentes pedagia, seu gabellas. 1. 117. 1. Hæc excommunicatio non afficit Principes nullum in temporalibus Superiorem agnoscetes. ibid.

Sexto excommunicantur falsificantes literas Apostolicas, vel supplicationes, sicut & fabricantes literas Apostolicas etiam in forma Brevis, & etiam signantes præfatas supplicationes nomine Romani Pontificis, seu Vice-Cancellarii, aut gerentis vice ipsorum. 1. 117. 2.

Septimo excommunicantur deferentes ad Saracenos, & Turcas, Hæreticos ea, quibus possunt impugnat Christianos. 1. 118. 1. Non puto habere locum istam censuram, si ex eis non fiant validiores. 1. 118. 2. Item excommunicantur, qui certiores faciunt præfatos de rebus pertinentibus ad Republicam Christianam in damnum Christianorum. ibid. Excommunicantur dantes ipsis consilium &c. si tale damnus sequatur. ibid.

Octavo excommunicantur impediens deferre victualia ad Curiam Romanam, vel alia necessaria ad ipsius usum. 1. 118. 2. Excommunicantur invadentes, qui deferunt victualia. ibid. Qui prohibent, vel impediunt, qui vellunt deferre, vel perturbantes, qui deferunt. 1. 119. 2. Item qui defenderent prohibentes &c. deferre victualia. ibid. Quid veniat nomine victualium &c. ibid. Et quid nomine Curia Romanæ. ibid. Nono

tione activâ, & passivâ Sacramentorum. 1. 108. 2. Ad vitandam infamiam Sacerdos excommunicatus potest recipere, & ministrare Sacramenta. ibid. Quæ Sacramenta possit administrare Excommunicatus vitandus in gravi proximi necessitate. ibid. & seq.

Excommunicatus vitandus privatur communibus Ecclesiæ suffragiis iis scilicet, quæ sunt à Clero, vel populo nomine Ecclesiæ. 1. 109. 1. Nec isdem participat, si sit contritus. ibid. Isdem suffragiis privatur excommunicatus non vitandus. ibid. Quomodo Sacerdos possit in Missa orare pro Excommunicato. 1. 109. 2.

Excommunicatus privatur omni communione cum aliis in divinis. 1. 109. 2. Si excommunicatus vitandus nolit ab Ecclesia exire, incurrit excommunicationem Papæ reservatam. ibid. Non potest omittre privatam Officii celebrationem, si ad illam teneatur, sed non debet dicere *Dominus vobiscum*. ibid. Potest cum aliis in Ecclesia privatim orare, & assistere Concioni. 1. 110. 1. Quid faciendum; si tempore Missæ ingrediatur in Ecclesiam Excommunicatus non tolleratus. ibid.

Excommunicatio privat ecclesiasticâ sepulturâ. 1. 110. 1. Si excommunicatus vitandus sepultus fuerit in loco designato ad sepulturam fidelium, est exhumandus, si fieri possit. ibid. & seq. Ita scienter sepelientes incurrit excommunicationem majorem. 1. 110. 2. Qui veniant nomine sepelientium. ibid. Si Excommunicatus ante mortem dedit signa poenitentia, ni absolutus fuerit in foro poenitentia, absolvetur antequam sepeliatur. ibid. Si non fuit absolutus, quamvis dederit signa poenitentia, & sine absolutione sepultus, antequam exhumetur, obrinendum est, ut dignus fiat sepulturâ. ibid. Excommunicatus toleratus, si non obiit impenitens, non est privandus sepulturâ ecclesiasticâ. 1. 111. 1.

Excommunicatio reddit nullam collationem beneficii ecclesiastici factam excommunicato. 1. 111. 1. Beneficium collatum ante excommunicationem, acceptari potest in excommunicatione, non verò è contra. ibid. Etiam Excommunicatus toleratus incapax est beneficii obtinendi. ibid. Excommunicatus potest retinere fructus beneficii antea obtenti. 1. 111. 2. Non potest retinere fructus beneficii habitum in excommunicatione, nisi aliquos retineat loco mercedis sibi debitæ. ibid.

Excommunicatio privat omni ecclesiasticâ jurisdictione, & usu illius Excommunicatum vitandum. 1. 111. 2. Si inter Electores sit aliquis Excommunicatus, cujus suffragium fuerit necessarium ad electionem, electio est nulla. ibid. Præsentatio facta à Patrono excommunicato vitando nulla est, si fundetur in titulo Clericali. 1. 112. 1. Et si fundetur in titulo Laicali non est admittenda ab Episcopo. ibid. Jurisdictio delegata cessat re integrâ, si Delegans incidat in excommunicationem. 1. 112. 1. Etiam re non integra cessat, quoties Delegans, & Delegatus faciant unum Tribunal. Ad ea Excommunicati tolerati sustinentur, ni adversus eum excipatur ratione excommunicationis. ibid.

Excommunicatus vitandus, nulliter facit quemcumque actum judiciale, etiam per Procuratorem. 1. 112. 1. Si citetur ut Reus potest per seipsum respondere, si fit Reus necessarius. 1. 112. 2.

Omnis communicatio prohibita cum Excommunicatis vitandis continentur in illo versiculo.

Or, orare; vale, communico, mensa negatur.

Quid eo significetur. 1. 112. 2.

Causæ reddentes licitam communicationem cum Excommunicato vitando, hoc versiculo explicantur.

Non excommunicantur interficientes, mutilantes, expoliantes, capientes, detinentes eos, qui veniant, vel recedunt à Sede Apostolica. 1. 119. 2. & seq. Item mandantes fieri præfata contra accedentes, & recedentes à Sede Apostolica. 1. 120. 1. Quid hic intelligatur nomine Sedis Apostolicæ, & venientium, & recedentium ab ea. ibid. Item excommunicantur qui eadem præfata sine legitima jurisdictione exercent contra Commorantes in Curia. ibid. Qui sint isti. 1. 120. 2.

Decimo excommunicantur interficientes, mutilantes, vulnerantes, detinentes, capientes, deprædantes Romipetas, seu Peregrinos ad urbem causâ devotionis accedentes, vel ipsorum famulos, & familiares, uxorem, Filios &c. 1. 120. 2. & 121. 1. Item dantes auxilium, consilium, vel favorem ad supradicta faciendâ. ibid.

Undecimo excommunicantur interficientes, mutilantes, vulnerantes, percutientes, carcerantes, detinentes, insequentes, & eicientes à suis Diocesis, Territoriis, terris, & dominiis Cardinales, Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Legatos Sedis Apostolicæ, & Nuntios ejusdem Sedis. 1. 121. 2. Quæ sint præfata personæ. ibid. Item excommunicantur mandantes, ratum habentes, auxiliantes, consulentes, favorem præstantes ad ea, quæ in hoc Canone continentur. ibid. & seq. Qui intelligantur ratum habere, & favorem præstare. 1. 122. 1.

Duodecimo excommunicantur vel per se, vel per alios occidentes, percutientes, expoliantes eos qui recurrunt ad Romanam Curiam ob aliquam causam, vel negotium. 1. 122. 2. Item qui per se vel per alios prædicta faciunt contra prosequentes causas, vel negocia, ob quæ factus est recursus ad Romanam Curiam, contra Procurantes in iisdem, Gestores negociorum, Agentes ipsorum, Auditores, & Judices super eis deputatos. 1. 122. 2. Item præstantes consilium, auxilium, & favorem ad agenda quæ hic prohibentur. ibid.

Decimo-tertio excommunicantur, qui prætextu frivola appellationis, seu aliâs appellant ad Curias Sæculares à gravamine, vel futura executione Literarum Apostolicarum. 1. 123. 1. Quæ sit frivola appellatio, & quæ literæ Apostolicæ à quarum executione prohibita est appellatio. ibid. Excommunicantur Magistratus, qui vel prohibent, vel nolunt sine ipsorum consensu præfatas literas executioni mandari. ibid. Quæ aliæ personæ in hoc Canone excommunicantur. ibid. & seq.

Decimo-quarto excommunicantur, qui autoritate propria, ac quarumcumque exemptionum prætextu per se, vel per alium contendunt avocare causas spirituales, vel spiritualibus annexas ad se ab Auditoribus, & Commissariis Sedis Apostolicæ, aliisque Judicibus Ecclesiasticis. 1. 124. 1. Quæ aliæ personæ excommunicantur in hoc Canone. ibid. & seq.

Decimo-quinto excommunicantur ex prætenso officio trahentes, trahi facientes, vel procurantes trahi directè, vel indirectè Personas Ecclesiasticas ad Tribunalia Sæcularia. 1. 124. 2. Quando Clericus trahi possit ad Tribunal Sæulare. 1. 125. 1. Item excommunicantur facientes, ordinantes, vel publicantes ordinationes, constitutiones, vel alia decreta, quibus directè, vel indirectè læditur Immunitas ecclesiastica. 1. 125. 2. Excommunicantur utentes præfatis ordinationibus, & statutis contra libertatem ecclesiasticam. 1. 125. 2.

Decimo-sexto excommunicantur impediens Superiores, & inferiores Prælatos, & quoscumque Judices Ecclesiasticos ordinarios ne sua jurisdictione utantur. 1. 125. 2. Item concurrentes ad Curias Sæculares, ab eis obtinentes prohibitiones, & mandata contra Judicem Ecclesiasticum. 1. 126.

1. Quæ aliæ Personæ in hoc Canone excommunicantur. ibid.

Decimo septimo excommunicantur usurpantes jurisdictionem, fructus &c. pertinentes ad Personas Ecclesiasticas, eosque sequestrantes. 1. 126. 1. Quando non habeat locum hæc excommunicatio. 1. 126. 2.

Decimo-octavo excommunicantur imponentes, simulque exigentes decimas, collectas, tales, & alia onera per se, vel per alios, directè, vel indirectè Clericis, vel ipsorum bonis, vel recipientes ea tributa etiam à spontè dantibus. 1. 127. 1. & seq. Quæ aliæ Personæ excommunicantur in hoc Canone. 1. 127. 2. & seq. Quando imponi possint onera, vel vectigalia Clericis. 1. 128. 1.

Decimo-nono excommunicantur omnes, & quicumque Magistratus, & Judices, Notarii, Scribæ, Executores, Subexecutores quomodolibet se interponentes in causis capitalibus, seu criminalibus contra Personas Ecclesiasticas, illas processando, banniendo, capiendo &c. 1. 128. 2. Quid significet *ly processando*. Quando Judex Laicus possit procedere in causis criminalibus Clericorum. 1. 129. 1. In quibus casibus possit Judex Laicus criminaliter procedere contra Clericum. 1. 129. 1.

Vigesimo excommunicantur per se, aut alios, directè, vel indirectè, invadentes in totum, vel in partem terras Ecclesiæ Romanæ, easdem destruentes, occupantes, detinentes, sicut & præsumentes usurpare &c. supremam jurisdictionem, quam Papa, seu Ecclesia Romana habet in terras præfatas. 1. 129. 1. Quid intelligatur ratione supremæ jurisdictionis. 1. 129. 2. Quæ aliæ personæ excommunicantur in eodem canone. ibid.

EXCOMMUNICATIO QUOAD CLERICI PERCUSSIONEM.

Hæc excommunicatio afficit injicientem violentas manus in Clericum, vel Monachum, ac Summo Pontifici reservatur. 1. 130. 1. Afficit percutientem quemcumque Clericum, sive Religiosum. 1. 130. 2. Oportet percussorem continere etiam externè injuriam gravem, nec refert si Clericus consentiat. 1. 129. 2. Oportet actionem injuriosam esse in Personam Clerici, vel in res illi adhærentes. 1. 130. 2. & seq. Incidit in hanc censuram qui insequendo Clericum prævidet illum se præcipitem in foveam &c. daturum. 1. 131. 1. Afficiuntur excommunicatione quæcumque personæ manus violentas in Clericum injicientes. ibid. Mandantes, precibus &c. Excitantes, Consentientes, si Clericus fuit graviter percussus, & mandatum, favor &c. influxerunt in talem actionem. ibid. Item rati habentes percussorem suo nomine factam, & non impediens. ibid. Oportet non impediens habuisse obligationem iustitiæ talem percussorem impediendi. 1. 131. 2. Quando Clericus deperdat privilegium hujus Canonis.

Non incidit in excommunicationem qui percutit Clericum ob justam defensionem, vel ob necessitatem recuperandi sua bona. 1. 131. 2. Item qui incontinenti occideret Clericum, quem invenisset turpiter agentem cum uxore, matre, sorore, vel filia. ibid. Item mulier, quæ aliâ viâ non posset removere Clericum illam tentantem. 1. 131. 1. Item Prælati, Superiores, vel Magistri, vel qui de eorum mandato disciplinæ gratiâ percuteret Clericum graviter non excedendo. ibid. Parentes correctio-nis gratiâ possunt percutere filios etiam in Sacris constitutos. ibid.

Quæ percussio dicatur levis, quæ gravis, quæ enormis. 1. 132. 2. Quando percussio levis ratione personæ &c. transeat in gravem, vel enormem. 1. 132. 1. Vide. *Absolutio à Censuris*.

EXE-

EXECUTOR TESTAMENTI.

Executor Testamenti, alius est testamentarius, alius legitimus, alius dativus. 1. 576. 1. Si Testator nullum reliquerit Executorem, executio etiam quoad legata pia desolvitur ad hæredem universalem. ibid. Quando executio ad Episcopum desolvatur. ibid. Etiam Religiosi de licentia Superioris possunt esse Executores ultimarum voluntatum. ibid. & conf. 19. à num. 18. Validè quamvis illicitè exequitur Testatoris voluntatem sine licentia Superioris. 1. 576. 1. & conf. 19. à num. 20. Executor potest ad implendum munus Executoris, si cepit exequi. 1. 576. 1. Episcopus ex justa causa potest cogere Clericum, & Judex Laicum. 1. 576. 2. Quo tempore adimplenda sint quæ Testator præscripsit. ibid. Quando peccent graviter Executores ex nimia dilatione exequendi. ibid. Tam à Judice Ecclesiastico, quam laico possunt Executores compelli ad exequendum suum munus. 1. 577. 1. & id est Testator prohibuerit. ibid.

EXORCISTA, EXORCISTATUS.

Exorcistatus est Ordo. 2. 151. 2. Quæ ipsius materia, & forma. 1. 153. 2. & seq. Exorcista non potest statim exercere officium exorcizandi. 2. 154. 1. Quid sit exorcismus. 1. 315. 2. Exorcismi semper aliquem effectum producant in ordine ad expellendos Dæmones. 1. 316. 1. Quæ dispositiones requirantur ex parte Exorcistæ, & Exorcizandi. ibid. & seq. Quo pacto res naturales possint in Dæmones agere. 1. 316. 2. Quæ attendere debeat Exorcista, ut aliquem judicet Energumenum. 1. 317. 1. Quæ possit Exorcista à Dæmone interrogare. 1. 317. 2. Non debet permittere Dæmoni multa loqui. 1. 318. 1. An debet ipsi loquenti vi exorcismorum fidem præstare. 1. 318. 2. Non debet imperare Dæmoni superiori ut inferiorem expellat. ibid. Non convenit obsessum spatii &c. conspurcare. ibid. Debet ordinariè exorcizare in Ecclesia. ibid. Cur aliqui Dæmones difficiliter expellantur, & quæ sint signa egressus illorum. 1. 319. 1. Ordinariè ad expulsionem unius omnes Dæmones expellantur. 1. 319. 2.

EXPENSÆ.

Tam expensæ utiles, quam necessariæ deduci possunt à possessore bonæ, & malæ fidei. 1. 421. 1. Si minus Dominus expendisset, possessor malæ fidei solum deducere potest quantum expendisset Dominus. ibid. In deducendis expensis non est attendendum quanti valeant melioramenta, sed quantum in iis expensum est. ibid. Expensæ purè voluntariæ, quæ scilicet ad solum ornatum deserviunt, si non possint à solo separari, non sunt deducendæ à possessore vel bonæ, vel malæ fidei. ibid. Vide. *Conf. 8. à num. 16.*

EXPOSITI.

Expositi habendi sunt pro legitimis. 1. 155. 1. & conf. 11.

EXTREMA UNCTIO.

Extrema Unctio est Sacramentum à Christo Domino institutum ad conferendam infirmo de vita periclitanti salutem animæ, vel etiam corporis. 2. 147. 1. Ipsius materia est oleum olivarum. 2. 147. 2. Debet esse benedictum. ibid. Illicitè extra necessitatem oleo veteri administraretur. 2. 148. 2. Quid faciendum, si intra annum deficiat. ibid.

Ipsius materia proxima est unctio. ibid. Videtur de necessitate Sacramenti unctio quinque sensuum. ibid. Quid faciendum, dum tempus deest. 2. 148. 2. Quæ sit forma hujus Sacramenti. ibid. Solus Parocho est ordinarius Minister illius. 2. 149. 1. An teneantur illud ministrare cum periculo vitæ. ibid. Parocho absente, vel nolente quisvis potest ministrare hoc Sacramentum. ibid. Immo quandoque teneretur ibid. Valdè, sed illicitè extra casum necessitatis à pluribus Ministris administraretur. ibid.

Soli infirmi in gravi periculo constituti sunt subiectum hujus Sacramenti. 2. 149. 2. Non est conferendum, dum solus est omnium desperata, vel infirmus caret ratione. ibid. Nec pueris ante usum rationis, nec perpetuò Amentibus est administrandum. 2. 150. 1. Ut possit administrari sufficit saltem posse dubitari, an adsit lumen rationis. ibid. In praxi difficiliter excusari posset à gravi culpa, qui renueret accipere Extremam Unctionem. ibid. Quando possit recitari. 2. 150. 2. Eam recepturus debet esse in gratia, & in praxi expedit ut qui habet conscientiam mortalis, confiteatur sua peccata. ibid. Quos effectus producat hoc Sacramentum. 2. 150. 2. Quare ut plurimum virtute hujus Sacramenti non restituatur sanitas. 2. 150. 2. & seq.

F

FALCIDIA.

Falcidia est illa pars bonorum, quam hæres detrahit à legatis, vel donationibus factis causâ mortis. 1. 564. 2. consistit in detractione quartæ partis omnium bonorum. ibid.

Fama. Vide *Detrahitio*.

FAMOSUM.

Quando delictum dici possit famosum. Conf. 13. à num. 3.

FAMULUS.

Famuli debent Dominis amorem, honorem, obedientiam. 1. 356. 2. Quando ex præcepto Domini facere possint, quæ sunt prohibita. ibid. Ordinariè loquendo illis non est licita compensatio. ibid. Quando possit licitè se compensare. ibid. & seq. Tenentur ad restitutionem quoties non impediunt extraneis furrripere quæ Domini sunt, vel etiam Domesticis, quoad res illis datas in custodia. 1. 428. 2.

Furta famulorum non sunt peccatum grave, quoties Dominus non sit invitus. quoad substantiam, sed solum quoad modum. 1. 465. 2. Non facile præsumendum est esse invitos quoad solum modum. ibid. In ipsorum furtis ad parvitatem materiæ non major requiritur quantitas, quam in furtis exteriorum. 1. 466. 1.

FESTORUM OBSERVATIO.

Qui possint indicare dies festos. 1. 322. 1. Obligatio sanctificandi dies festos incipit à media nocte vigiliæ usque ad aliam mediam noctem. 1. 323. 1. Obligatio sanctificandi dies festos est sub mortali. ibid. Hæc obligatio est de audienda Missa, & abstinendo ab operibus servili. ibid. Omnes fideles post usum rationis ligantur hoc præcepto. 1. 323. 1. Peregrini extra proprium territorium non tenentur servare festa loci in quo transiunt. ibid. Peregrini non tenentur servare festa loci in quo transiunt. ibid. Ad ea tenentur Sæculares, lares,

lars, & Mercatores .ibid. & seq. sicut etiam peregrini, qui per octo, vel quindecim dies in aliquo loco commorantur. r. 324. 2.

Quæ sit materia levis in omissione Missæ . r. 325. & seq. An satisfiat præcepto audiendo successive duas Missæ medietates à duobus Sacerdotibus . r. 325. 2. Non satisfiat qui eodem tempore audit duas Missæ medietates . ibid. Qui non potuit integram Missam audire, debet audire partem illius . r. 326. 1. Ut satisfiat huic præcepto necesse est esse moraliter Missæ præsentem . ibid. Quando detur hæc præsentia moralis . ibid. & seq. Requiritur intentio audiendi Missam, non verò satisfaciendi præcepto . r. 326. 2. Requiritur attentio externa, & saltem virtualis interna . ibid. & seq. Vide *Attentio*.

À præcepto audiendi Missam excusat impotentia spiritualis, impotentia corporalis, impotentia moralis, iusta obedientia, Charitas, & rationalis consuetudo . r. 327. 2. & seq.

Quæ sint opera servilia, quæ die festo prohibentur . r. 329. 2. Ratione peccati non violatur dies festus . r. 330. 1. Opera servilia die festo prohibita sunt illa, quæ dirigunt artes mechanicæ . ibid. Pingere videtur opus servile . r. 330. 2. Non refert ad operis servilitatem, si fiat causa lucri, vel non . ibid. Transferre non est opus servile . ibid. Venari, & piscari sunt opera servilia, quæ tamen excusantur ratione consuetudinis . r. 331. 1. Iter agere cum Bestiis non est opus servile . r. 331. 2. Ultra causas excusantes à auditione Missæ excusat à faciendo opere servili die festo Religio . r. 331. 2. Necessitas propria, vel aliena . ibid. & seqq. Necessitas item vitandi grave damnum . r. 332. ibidem. An licitè fiat opus servile ad magnum lucrum non amittendum . ibid. Pietas pariter excusat ab omni exercendo opere servili . r. 332. 1. Dispensatio habita à legitimo Superiore . ibid. Parvitas materiæ excusat saltem à gravi culpa . ibid.

Mercatus omnino illicitus est die festo . r. 333. 2. Quæ veniant sub nomine Mercatus . ibid. Ex consuetudine die festo fieri potest mercatus . r. 334. 1. Die festo illicitum est Placitum, seu Judicium forense . ibid. Quæ veniant sub nomine Placiti . ibid. Quando licita sit citatio die festo, vel efformatio processus . ibid. An licitè proferatur sententia . r. 344. 2.

FIDEJUSSIO. FIDEJUSSOR.

Fidejussio est contractus, quo quis promittit se solviturum id, quod alius debet, si principalis debitor non solvat, eodem principali debitore remanente obligato . r. 532. 2. Alia est voluntaria, alia necessaria, alia judicialis, alia extrajudicialis . r. 533. 1. Alia principalis, alia accessoria, alia simplex, alia indemnitas . ibid. Creditor prius agere debet contra Principalem, quam contra Fidejussorem . ibid. In pluribus casibus fallit hæc regula . ibid. & seqq. Omnes fidejussores tenentur in solidum . r. 533. 2. Quando competat Fidejussori beneficium liberationis à fidejussione . ibid. Plures non possunt fidejuberè, & maxime mulier neque etiam pro personis sibi conjunctissimis . r. 534. 1. Quando teneatur stare fidejussori . ibid. & seq. Ecclesiarum Prelati, & Clerici illicitè frequenter fidejuberent . r. 534. 2. Non potest fidejussione obligare reditus superfluos sui beneficii . r. 535. 1. Potest fidejuberè pro Clerico, vel pro Ecclesia . ibid.

FIDES.

Fides est habitus, quo firmiter assentimur Veritatibus à Deo revelatis, & ab Ecclesia propofitis . r. 202. 2. Illius objectum quoad, est solus Deus,

& objectum formale quo Prima veritas obscurè revelans . ibid. Ecclesia solum habet proponere mysteria credenda . r. 203. 1. Ex pluribus motivis fides Catholica redditur evidenter credibilis . ibid. & seq. Ex pia motione voluntatis potest fieri ut assensus intellectus sit magis firmus . r. 204. 1. Non potest prudenter repudiari assensus præstitus ob divinam revelationem . ibid. Stante solum notitia probabili revelationis non datur assensus fidei supernaturalis . ibid. Evidentia credibilitatis non in omnibus est eadem . r. 204. 2.

Fides actualis necessaria est Adultis necessitate medii . r. 205. 1. Non sufficit fides latè dicta ex testimonio Creaturarum . r. 205. 2. Necessitate medii unusquisque debet credere Deum esse, & esse Remuneratorem . r. 206. 1. Fides debet esse de existentia Dei, & Authoris supernaturalis, & Remuneratoris supernaturalis . ibid. Post Evangelii promulgationem etiam necessaria est necessitate medii fides explicita SS. Trinitatis, & Incarnationis . r. 206. 2. Unusquisque fidelis de necessitate præcepti debet credere quoad substantiam omnes articulos Symboli Apostolorum . r. 207. 1. Item quæ pertinent ad Sacramenta, quæ debet recipere . r. 207. 2. Item unusquisque fidelis debet habere explicitam notitiam præceptorum Decalogi, & Ecclesiæ, & scire Orationem Dominicam . r. 208. 1.

Datur præceptum de eliciendis actibus Fidei . r. 209. 2. Hoc præceptum sæpe obligat . ibid. Quando obliget per se . r. 210. 2. Necessè est elicere actus fidei saltem intra bimestre . r. 211. 1. Quando obliget per accidens . ibid. Multoties sufficit actus fidei virtualis . ibid. & seqq. Datur præceptum de constituenda fide etiam externè . r. 211. 2. Quando obligat . ibid. & seqq. Non licet fideli sine necessitate, aut utilitate se prodere apud infideles . r. 212. 1.

Datur præceptum negativum obligans semper, & pro semper ad non negandum externè fidem . r. 212. 2. Explicatur diversæ actiones, quæ possunt esse contra hoc præceptum . r. 213. 1. & seq.

FILIUS-FAMILIAS.

Filius-familias tenetur exhibere Parentibus reverentiam, amorem, & obedientiam . r. 343. 2. Debentes eos internè, & externè revereri . ibid. Facile potest graviter peccare ob defectum reverentia . r. 343. 2. Tenetur obedire Parentibus in iis, quæ pertinent ad gubernationem domus, & bonos mores . r. 344. 1. An teneatur ipsis obedire quoad matrimonium contrahendum . ibid. Amor filii erga Parentes debet esse internus, & externus . r. 344. 2. Illud obligat ad procuranda ipsis spiritualia, & temporalia . ibid. Ad danda ipsis alimenta iuxta ipsorum statum . ibid. Non debet ingredi in Religionem, nisi se voto obligasset, sante gravi Parentum necessitate, immo etiam de ipsa solum dubitet . r. 345. 1. & conf. 17. per tot. Tenetur non ingredi Religionem etiam ob gravem necessitatem Avorum, Fratrum, aut Sororum . ibid. Quando egredi debeat à Religione ob succurrendum Parentibus . r. 345. 1. & seqq. In gravi necessitate potest anteponeere uxorem, & filios Parentibus, non verò in extrema . r. 345. 2.

Furta Filii-familias non sunt peccatum grave, quoties Pater sit invitus quoad modum, non quoad substantiam . r. 466. 1. Quando ita censendum sit . ibid. Quando excusetur, si aliquid Patri surripiat . ibid. In ipsorum furtis ordinariè requiritur major quantitas pro materia gravi . ibid. Vide *Bona*.

FORNICATIO.

Fornicatio est concubitus hominis soluti cum muliere.

muliere soluta . r. 381. 1. Prohibita est jure divino, & naturali . ibid. & seqq. Neque timore mortis excusatur tæmna, si non faciat quantum potest ad impediendam fornicationem . r. 381. 2. Sponsi frangentes fidem Sponsalium gravius peccant, quam peccato simplicis fornicationis . r. 385. 2. Peccatum carnale Confessarii cum filia confessionis non est simplex fornicatio, sed induit malitiam sacrilegii, & incestus . r. 387. 1. & seq.

FRATER.

Fratres, dum desint Parentes, debent corrigere Sorores, sub ipsorum cura existentes . r. 355. 1. Item, si non sint sub ipsorum cura . ibid. Idem præstare debet Soror erga fratres existentes in tenera ætate . ibid. Vide *Alimenta*. Quando teneatur dotare Sorores . r. 355. 2.

FRUCTUS.

Fructus naturales sunt qui ex ipsa re naturaliter nascuntur absque ulla, vel fere ulla hominum industria . r. 420. 2. Fructus industriales non oriuntur ex aliqua re, sed sunt fructus industriæ illius, qui aliqua re utitur ad lucrandum . ibid. Fructus mixti partim proveniunt ex natura rei, partim ex hominum industria . ibid.

FUR, FURTUM.

Furtum est acceptio occulta rei alienæ invito Domino . r. 463. 2. Ad furtum pertinet iniqua detentio rei alienæ . ibid. Quid sint peculatus, plagiatus, & abigeatus . ibidem. Quando furtum induat rationem Sacrilegii . r. 463. 2. In quo differat à rapina . ibidem. Furtum ex genere suo est peccatum mortale . ibid. In extrema, vel quasi extrema necessitate, vel propria, vel aliena licitum est rem alienam surripere . r. 464. 1. Si transacta hac necessitate res aliena non extet, non est obligatio restituendi . r. 464. 2. In gravi necessitate non licet rem alienam surripere . ibid. Parvitas materiæ, quæ excusare potest à gravi culpa, pensanda est non solum respectu rei, quæ surripitur, sed etiam respectu personæ, cui surripitur . ibid. Peccat graviter qui pluribus levis furtis ad materiam gravem pertingit . r. 465. 1. Qualis reputanda materia gravis in his furtis . ibid. & seqq. Quando moraliter interrumpuntur, non valeat materiam gravem restituere . r. 465. 2. Quando moraliter interrumpantur . ibid.

Restituenda sunt sub gravi quæ ablata sunt per levia furtiva, si pervenerunt ad materiam gravem . r. 465. 2. Restitutio ita faciendâ est, ut meliori modo, quo fieri potest, compensetur damnum, quibus fuit illatum . ibid.

G

GABELLA.

Gabella est tributum publicum à Principe in communem utilitatem exactum . r. 444. 1. Quid sint Pedagium, Portorium, Guidagium . ibid. Ut Gabella sit iusta imponenda est à publica potestate, ob causam justam, & non debet esse major, quam exigat causa ob quam imponitur . ibid. Cessante causâ debet cessare gabella . ibid. Ita imponi debet Gabella, seu Collecta, ut exigatur proportionatè ad facultates Civium . ibid. Princeps debet moderari quantum potest sumptus, ne cogatur imponere Gabellas . r. 444. 1. & seqq. Quando teneatur ad restitutionem ob impositas Gabellas . r. 444. 2.

Vedigalia imponi possunt etiam quoad victualia, dummodo quoad hæc sint valde moderata . r. 444. 2. Fraudantes Gabellas, ut plurimum tenentur ad restitutionem tam in dubio negativo, quam positivo de ipsorum iustitia, vel iniustitia . ibid. & seq. Fraudantes Gabellas manifestè iustas tenentur ad restitutionem . r. 445. 1. Si non sit consuetudo ut vedigalia exposcantur, solvenda sunt etiam non exposcantur . ibid.

Creditor Principis, si non possit aliâ viâ, potest se compensare non solvendo Gabellas, & si personæ particulari venditum sit jus eas exigendi . r. 445. 1. & seq.

GULA.

Gula est inordinata concupiscentia edendi . r. 29. 2. Quotupliciter id fiat . ibid. De se est peccatum veniale . ibid. Extra extremam necessitatem peccatum grave est vesci carnibus humanis . ibid. Est semper illicitum comedere ob solam voluptatem . r. 30. 1. Filia Gulae sunt inepta legritia, Scurrilitas, Immunditia, Multiloquium, Hebetudo mentis . r. 30. 2. & seq.

H

HÆRES, HÆREDITAS.

Institutio hæredis potest fieri quibuscumque verbis sufficienter designantibus voluntatem Testatoris . r. 562. 2. Qui non possint hæredes institui . ibid. & seq. Hæredes necessarij sunt, quibus ad validitatem Testamenti saltem necessarium est relinquere legitimam, vel eos exhæredare expressâ causâ exhæredationis . r. 563. 1. Qui sint hujusmodi hæredes . ibid. Si instituta sit hæres turpis persona, Fratres, & Sorores possunt testamentum hujusmodi impugnare . ibid.

Deficientibus legitimis institui possunt hæredes filij naturales . r. 563. 1. Quomodo succedere possint in bonis paternis, si desint legitimi, & non instituantur hæres . ibid. Quid si sint legitimi, & Pater moriatur intestatus . ibid. Quomodo illis competat succedere in bonis maternis . ibid. & seq. Filij Spuriij, exceptis alimentis, nihil possunt habere à Patre, vel Matre ex testamento, vel quocumque alio modo . r. 563. 2. An institui possint hæredes, relicta alteri hæreditate, ut postea det Spurio. Conf. 28. à n. 24. Filiabus Spuriis danda est dos etiam à Patre in Sacris constituto . ibid. à n. 14.

Qui sint Hæredes ab intestato . r. 563. 2. Quando succedant in stirpem, & non in capita . ibid. Cum Ascendentibus qualiter succedunt fratres, & Sorores germanæ defunctæ . ibid. Quomodo regulanda sit Successio ab intestato iuxta Statutum Lucense . r. 584. 2. & seq.

Hæres habet tres menses ad deliberandum, an velit acceptare hæreditatem . r. 564. 1. Intra quod tempus facere debeat Inventarium . ibid. Quæ privilegia habeat, si facit Inventarium . ibid. Si non conficiat Inventarium in foro externo tenetur solvere ultra vires hæreditatis . ibid.

HÆRESIS, HÆRETICUS.

Hæresis est error intellectus voluntarius contra aliquam Fidei veritatem, cum pertinacia in eo, qui fidem suscepit . r. 214. 1. Dubius sive positivè, sive negativè de aliqua veritate revelatâ est hæreticus . r. 214. 2. Errans ex ignorantia crassa, & supina ab hæresi excusatur . r. 214. 2. Quando ignorantia affectata excusare possit à peccato hæresis . r. 215. 1. Quæ sint poenæ latae contra hæ-

hæreticos, & quando incurrantur. *ibid.*
 Si verba vel ex se, vel additis aliis circumstantiis non sufficienter externè hæresim manifestent, non incurrantur pœnæ contra hæreticos lætæ. *r. 215. 1.* Quoad forum internum sufficienter manifestatur hæresis per verba æquivoca. *r. 215. 2.* Vide *Denunciatio.*

HERMAPHRODITUS.

Hermaphroditus contrahere potest Matrimonium juxta sexum, qui prævalet. *r. 203. 2.* Si juxta utrumque contrahere possit matrimonium potest quemcumque sexum eligere, addito juramento nunquam usurum matrimonio nisi juxta sexum, quem elegit. *ibid.* Quid faciendum, si dum hermaphroditus contraxit tanquam femina, erumpat postea sexus virilis, & fœmineus non perseveret. *r. 204. 1.*

HOMICIDIUM, HOMICIDA.

Homicidium est violenta exanimatio hominis, facta ab homine. *r. 361. 1.* Aliud est voluntarium, aliud casuale. *ibid.* Homicidium casuale vel omnino accidit præter intentionem, vel solum est voluntarium in causa quamvis non sit intentum. *ibid.* & seq. Aliud est homicidium præmeditatum, aliud non præmeditatum. *r. 361. 2.*

Nunquam licet seipsum occidere. *r. 361. 1.* Nemo tenetur mediis extraordinariis, vel multum doloriferis ad vitam conservandam. *r. 362. 1.* Possunt omitti etiam media ordinaria ex motivo virtutis. *ibid.* Licet, immo aliquando cadit sub obligatione facere aliquid, ex quo prævidetur mors sequutura. *r. 362. 2.*

Licet publicâ autoritate occidere Malefactores. *r. 363. 2.* Sunt ad mortem condemnandi et si velint ex sua culpa mori impœnentes. *ibid.* Si ita permittat Princeps, licet occidere banntitos, sed non extra ipsius territorium. *ibid.* Quando liceat occidere Tyrannum. *r. 364. 1.* Non licet Marito occidere uxorem in adulterio deprehensam. *ibid.* & seq. Nunquam licet directè occidere Innocentem. *r. 366. 1.* Tradi potest Tyranno ob liberandam Rempublicam. *ibid.*

Explicatur ille casus reservatus. *Homicidium voluntarium etiam quoad Mandantes effectu sequuto.* *r. 365. 1.* Item ille: *Detentio infantium in lecto ante nonum mensem completum extra capsulam.* *r. 365. 2.*

Licet occidere injustum Invasorem cum moderamine inculpatae tutelæ. *r. 369. 1.* Quando quis teneatur fugere, & non possit occidere Invasorem. *r. 369. 2.* An liceat prævenire Aggressorem illum occidendo. *ibid.* Licet occiditur injustus Aggressor ad defendendam extraneum Innocentem, at nemo ordinariè ad id tenetur. *r. 370. 1.* Quando, qui dedit causam invasioni, possit se defendere alterum occidendo. *ibid.*

Possunt occidere injustum Invasorem pro defendendis bonis magni momenti, si alia viâ defendi non possint, aut recuperari. *r. 370. 1.* & seq. Non possunt occidi Accusatores, Testes, & Judices et si injustè expoliandi esse bonis, quæ actu possidemus, vel impediendi à possessione rei ad quam jus habemus. *r. 370. 2.* & seq. Non licet occidere eum, qui nititur calumniam inferre. *r. 371. 1.* Quando liceat occidere injustum Invasorem honoris. *ibid.* & seq.

HOMICIDIUM QUOAD RESTITUTIONEM.

Præcisè ratione homicidii, vel mutilationis nil est restituendum. *r. 446. 1.* Homicida tenetur sa-

tisfacere pro expensis factis in curatione, & compensare omne lucrum cessans, & damnum emergens. *ibid.* Restituendum est juxta lucrum in spe, non juxta lucrum in re. *ibid.* Quomodo hoc computandum. *ibid.* Nil est restituendum, si eam non esset ammissurus Occisus, vel postea hæredes illius. *r. 446. 2.* Et si homicida patiatur pœnam legis non proinde excusatur à restitutione. *ibid.* Provocatus ad pugnam nil debet restituere, si occidat. *ibid.* Quid si duo ad invicem se provocent; & quid si invasus non provocatus occidat Aggressorem, excedendo moderamen inculpatae tutelæ. *r. 446. 2.* & seq. Quando ex homicidio casuali non oriatur obligatio restituendi. *r. 447. 1.*

Homicida tenetur solvere hæredibus defuncti, quicumque sint, debita realia, quæ ante mortem contraxerat cum defuncto. *r. 447. 1.* Homicida tenetur compensare damna, quæ ex homicidio patiuntur hæredes necessarii defuncti, & uxor ipsius. *r. 447. 1.* & seq. Nil debet restituere hæredibus non necessariis, nec etiam Creditoribus defuncti. *r. 447. 2.* Si defunctus ante mortem remittit homicidæ omnia damna ex ipsius morte sequutura, iste nil debet restituere etiam hæredibus necessariis. *ibid.* Potest peccare contra Charitatem ea remittendo. *ibid.* Quando intelligatur remittere. *ibid.*

HORÆ CANONICÆ QUOAD PUBLICAM RECITATIONEM.

Extat præceptum de persolvendis publicè Horis Canonicis. *r. 183. 1.* Hoc præceptum obligat singulos Beneficiatos. *r. 183. 2.* Respectu regularium obligatio eas recitandi publicè afficit solum Communitatem. *ibid.* Quo tempore, & ordine sint recitandæ. *ibid.* Bene quoad tempus illud recitandi attendi potest rationabilis consuetudo Ecclesiarum. *ibid.* Notabilis inversio ordinis, & temporis difficilè excusari potest à gravi culpa in publica recitatione. *r. 184. 1.* Horæ Canonicæ persolvendæ sunt in Choro, vel in Ecclesia. *ibid.* Ad publicam Horarum Canonicarum recitationem tenentur Canonici, & Præbendati &c. Ecclesia Cathedralis, vel Collegiata. *ibid.* Non licet eis abesse à Choro, quamvis animum habeant non percipiendi distributiones. *r. 184. 1.* & seq. & Conf. 14. à n. 2. Obligatio interveniendi Choro est personalis. *r. 184. 2.* & conf. cit. n. 4. Obligatio interveniendi Choro est ita recitare Horas Canonicas, ut psallens ab aliis audiatur. *r. 184. 2.* Non sufficit adesse in Choro per solum præsentiam personalem, sed est infimul obligatio canendi. *ibid.* & conf. 14. à n. 15. Quid præstare potuerit contraia consuetudo. *ibid.* à n. 8. Una pars Chori debet attendere ad ea, quæ ab altera parte recitantur. *r. 185. 1.*

HORÆ CANONICÆ QUOAD CAUSAS EXCUSANTES AB INTERESSENDO CHORO.

Prima causa est infirmitas, qua aliquis non possit sine gravi incommodo interesse Choro. *r. 185. 2.* Surdus non excusatur. *ibid.* Si infirmus non interfuisset Choro, quamvis fuisset sanus, non lucratur distributiones. *ibid.* & seq. Non est privandum distributionibus, qui ex sua culpa dedit occasionem infirmitati, dammodo non fecerit in fraudem. *r. 186. 1.* Licet abesse à Choro ob corporalem necessitatem & quando hæc interveniat. *ibid.* Item ob utilitatem suæ Ecclesie & quando hæc intervenire intelligatur. *r. 186. 2.* Qui potest commodè alio tempore expedire negocia suæ Ecclesie, non potest id facere tempore Chori. *r. 187. 1.* & conf. 14. n. 17. Quando ex privilegio Canonici possint à Choro abesse. *r. 187. 1.* Quando

do excusentur ab interessendo Choro Canonici Penitentiarius, & Canonicus habens præbendam Theologicalem. *ibid.* & seq. Qui in absentia lucrari possint fructus præbendæ, quamvis amittant distributiones. *r. 188. 1.*

HORÆ CANONICÆ QUOAD LUCRANDAS DISTRIBUTIONES.

Distributiones solummodo debentur Choro intervenientibus, nisi aliqui absint ex causa à jure approbatâ. *r. 189. 1.* Nulla est consuetudo, qua univèrsaliter dentur distributiones etiam absentibus. *ibid.* Quædam sunt rationabiles consuetudines, quibus etiam absentibus dantur distributiones. *ibid.* & seq. Non est rationabilis consuetudo, qua dantur distributiones intervenienti per Substitutum. *r. 189. 2.* & conf. 14. Distributiones ob absentiam ab aliquibus amissæ accrescunt interestibus. *r. 190. 1.* non vero absentibus ex legitima causa. *ibid.* Præsentes remittere non possunt absentibus distributiones, quas ob absentiam amiserunt. *r. 190. 1.*

HORÆ CANONICÆ QUOAD PRIVATAM RECITATIONEM, ET QUOAD OBLIGATIONEM RESTITUTIONIS, SI OMITTANTUR.

Clerici in Sacris constituti tenentur Horas Canonicas recitare. *r. 190. 2.* Non excusantur excommunicati &c., nec Episcopus valet quoad hoc dispensare. *ibid.* Damnati ad trirèmes videntur excusandi ab hujusmodi recitatione. *r. 191.* Religiosi Choro deputati à die professionis tenentur ad Horas Canonicas. *ibid.* Quid de Religioso in perpetuum à Religione ejecto. *ibid.* Quicumque Beneficiarius tenetur Divinum Officium recitare. *r. 191. 1.* Habens pensionem clericalem, & non recitans D. Officium tenetur recitare Officium B. Virginis. *ibid.* Quæ verificanda sint ut Beneficiarius teneatur D. Officium recitare. *r. 191. 1.* & seq. Qui nullos fructus percipit ex beneficio, non tenetur ad D. Officium. *r. 191. 2.* Beneficiarius habens tenet beneficium non excusatur à D. Officii recitatione. *r. 192. 1.* Beneficiarius culpabiliter omittens D. Officium ad restitutionem tenetur, & quomodo hæc regulanda. *r. 192. 2.* Non tenetur restituere, si quid leve in singulis horis omittat. *r. 193. 1.* Quid restituere debeat habens alia onera annexa suo beneficio. *ibid.* An restituere debeat, si externè devotè celebret, quamvis voluntariè distractus. *ibid.* Non debet expectare sententiam Judicis ad restituendum, nec eximitur ab hac obligatione ad elemosinas antea factas. *r. 193. 2.* Nec excusatur, si die sequenti recitet Officium omisum. *ibid.* Quibus, & quomodo facienda sit restitutio ob omisum D. Officium. *r. 194. 1.*

Per mentalem recitationem non satisfit recitationi D. Officii. *r. 194. 2.* Quomodo recitandum. *ibid.* & seq. Interruptio multoties est licita, & nunquam excedit culpam venialem. *r. 195. 1.* Recitandum est juxta Ordinem Breviarii, & an sit peccatum illum non servare. *ibid.* & seq. Recitandum est intra spatium die computandum à media nocte usque ad aliam mediam noctem. *r. 195. 2.* Quando possit recitari Matutinum. *ibid.* Qualibet die necesse recitandum est Officium illi diei assignatum. *r. 196. 1.* Unico officio non satisfit duplici præcepto, nec potest per alium recitari; & qui non potest totum, sed potest partem, ad hanc recitandam tenetur. *ibid.* Quæ sit parvitas materiae excusans à gravi culpa. *r. 196. 2.* Non licet unum officium loco alterius substituere, et si non sit brevis. *r. 197. 1.* Qui tenetur in aliqua-

Ecclesia Missam specialem celebrare, potest recitare Officium Missæ correspondens. *r. 197. 2.* Quæ intentio, & attentio requirantur in D. Officio recitando. *ibid.* & seq.

Quæ observanda sint dum D. Officium cum Socio recitatur. *r. 198. 1.*

Omitti potest D. Officium, si prudenter quis dubitet posse ipsi graviter officere. *r. 198. 2.* & seq. Infirmus non debet esse anxius an possit partem Officii recitare. *r. 199. 1.* Quæ occupationes excusent à D. Officii recitatione. *ibid.* & seq. Qui prævidet impediendum à recitatione D. Officii, debet illud anticipare. *r. 199. 2.* Quæ impotentia excuset à recitatione D. Officii, & quid dicendum de Cæco. *ibid.* Etiam Episcopus potest dispensare à recitatione D. Officii in casibus particularibus, & frequentibus. *r. 200. 1.*

Quæ sint privilegia Regularium quoad D. Officii celebrationem. *r. 200. 1.* & seq.

Horror futuri sæculi. Vide *Luxuria.*

HOSTIA.

Qualis debeat esse hostia consecranda. Vide *Eucharistia.* Debet esse major partialis, qua distribuuntur Laicis, & figuræ rotundæ. *r. 28. 1.* Pro administrando Viatico consecrari potest hostia minor consuetis. *ibid.* Hostiæ, quæ pro Laicis consecrantur perseverare debent super altare usque ad Communionem. *r. 50. 2.*

HYPOTHECA.

Pignus, & hypotheca, quandoque confunduntur. *r. 530. 1.* Hypotheca propriè videtur intervenire, quando absque eo quodd tradatur res, vel ipsius possessio, nudâ conventione alteri obligatur. *r. 530. 1.* Alia est hypotheca expressa, alia tacita. *ibid.* Qui habeant alterius rem tacitè hypothecatam. *ibid.* & seq. Ab hypotheca generali quædam excepta intelliguntur. *r. 530. 2.* Quæ generaliter sunt hypothecata vendi possunt, non vendi quæ specialiter. *ibid.* & seq. Vide *Alienatio quoad hypothecam.*

Quæ non possunt liberè vendi nec possunt hypothecari. *r. 531. 1.* & seq. Fructus rei hypothecatae computandi sunt in sortem, deducto lucro cessante, & damno emergente Creditoris. *r. 532. 2.* Quando id patiatur exceptionem. *ibid.* Etiam usus rei hypothecatae, si esset lucro æstimabilis, computandus esset in sortem si Dominus esset in vitus. *r. 532. 1.* Vide *Pignus.*

I

JACTANTIA.

Jactantia est se verbis magnificare. *r. 26. 1.* Ut plurimum est peccatum veniale, & quando sit mortale. *ibid.* Quando quis possit se sine culpa laudare. *ibid.*

IDOLOLATRIA.

Idololatria est cultus divinus exhibitus Creature. *r. 247. 1.* Peccata opposita virtutibus Theologicis graviora sunt Idololatriâ. *ibid.* Idololatria est interna, & externa, quando quis externè tribuit Creaturæ cultum divinum, illam reputans dignam eodem cultum. *ibid.* Est solum externa si non reputet dignam cultum Divino. *r. 247. 2.* Non esset completè externa, quando quis ex ambitione, vel adulatione tribueret Creaturæ divinum cultum, non habens voluntatem illum tribuendi. *ibid.*

JEJUNIUM ECCLESIASTICUM.

Jejunium dicitur victus parsimonia, & abstinentia ciborum juxta id, quod præcipit Ecclesia. 1. 335. 1. Valdè proficuum est animæ. ibid. Ad essentiam jejunii requiritur unica comestio. ibid. Quando intelligatur moraliter interrumpi. 1. 336. 1. Qui pluries comedit in die jejunii, semel tantum peccat. ibid. Vide *Abstinentia à carnibus, Colatiuncula, Choccolato*. Unica comestio faciendæ est circa meridiem, & quale sit peccatum hoc tempus non fervare. 1. 337. 1. Quod juxta consuetudinem regionis habet rationem potus non frangit jejunium. 1. 337. 2. Non licet die jejunii pluries modicum cibi sumere etiam ad impediendum ne potus noceat. ibid.

Datur præceptum jejunii, & de sua natura obligat sub gravi. 1. 339. 1. Incipit obligare à media nocte antecedente, & definit obligare media nocte subsequente. ibid. Potest attendi quodcumque horologium, si non constet aliquod ipsorum errare. ibid. Primus pulsus horæ in media nocte designat incipere diem sequentem, & primus pulsus mediæ noctis subsequenti designare. ibid. & seqq. Quid faciendum in dubio an inceperit dies jejunii, vel deserit. 1. 339. 2. Ecclesia non obligat ad jejunium nisi expleto anno. 2. 1. Quid facere debet qui die jejunii explet talem annum. ibid. Antea talem ætatem potest quis obligari ad jejunium ex voto. ibid. & seqq.

Impotentia, qua quis non possit fervare jejunium sine incommodo non leviter excedente illud, quod tolerandum est ratione jejunii, excusat à jejunio. 1. 340. 1. Quid de non habentibus nisi panem, & legumina. ibid. Etate sexagenarii à jejunio excusantur. ibid. & seqq. Labor corporalis, si sit incompatibilis cum jejunio ab eodem excusat. 1. 340. 2. Pietas excusat à jejunio etiam opera Pietatis non exercentur ex obligatione. ibid. Item legitima dispensatio. Vide *Dispensatio*. Recensentur plura genera Personarum, quæ excusantur à jejunio. 1. 341. 1. & seqq.

Jejunium naturale. Vide *Eucharistia*.

IGNORANTIA.

Ignorantia juris datur, dum quis ignorat legem, & ignorantia facti, dum non cognoscitur id quod fit, quamvis lex non ignoretur. 1. 11. 1. Est antecedens, quando nullatenus est volita; concomitans, quando comitatur actum novum cognitum, sed cum affectu illum præstandi, si cognosceretur; consequens quando consequitur actum, & est vel directæ, vel indirectæ volita. ibid. Ignorantia invincibilis ea est, quæ non potest moraliter superari, & vincibilis, quæ poterat, & debebat superari. ibid. Ignorantia antecedens, sive invincibilis causat involuntarium; concomitans non voluntarium; consequens, seu vincibilis voluntarium. 1. 11. 2.

Ignorantia invincibilis etiam juris naturæ excusat à culpa. 1. 11. 2. Excusare etiam valet à poena inducta à jure, quod ignoratur. ibid. Ignorantia invincibilis solius poenæ excusat à censura, vel ab alia poena, quæ sit exorbitans, & extraordinaria. ibid. Si sit vincibilis excusat à poena lata in eum, qui scienter aliquid fecerit, vel præsumserit. ibid.

Ignorantia graviter culpabilis non excusat à gravi culpa etiam in transgressione præceptorum humanorum. 1. 17. 2. Ad eam expellendam non est necesse tantam adhibere diligentiam, quanta in expellenda ignorantia juris naturalis, & divini. ibid. Ignorantia vincibilis est speciale peccatum distin-

ctum à pravo opere, quod sequitur ex ea, quando per se, & non ratione pravi operis est prohibita. 1. 17. 2. Quando ignorantia excuset à Censura, vel Irregularitate. Vide *Censura, Excommunicatio, Irregularitas*. Quando excuset ab hæresi. Vide *Hæresis*.

ILLEGITIMUS.

Illegitimi naturales sunt illi, qui nati sunt extra Conjugium, sed ex iis inter quos tempore conceptionis non erat impedimentum dirimens matrimonium, vel saltem debuit esse sublatum tempore natiuitatis. 1. 563. 1. & conf. 11. num. 18. Illegitimi Spuri sunt illi, qui nati sunt ex iis inter quos tempore natiuitatis erat impedimentum dirimens matrimonium. Expositi non sunt habendi ut illegitimi. Vide *Expositi*. Illegitimitas non satis probatur ex publica fama, vel ex dicto Matris. Conf. 11. num. 8. & 9. Non est habendus ut illegitimus filius natus expleto sexto mense, vel à paucis diebus expleto decimo. ibid. num. 11. Quid dicendum de filio nato expleto mense duodecimo, vel decimotertio. ibid. num. 12. Illegitimitas est excludenda dum adfit opinio rationabilis, quamvis singularis pro legitimitate. ibid. à num. 14. Per subsequens matrimonium putativum excluditur illegitimitas. ibid. num. 18. Illegitimi non sunt spernendi. ibid. Vide *Hæres, Irregularitas ob defectum Natalium &c.*

IMAGO.

Imagines sunt adorandæ. 1. 244. 2. Multæ sunt utilitates, quas fideles possunt ex Sacris Imaginibus recipere. ibid. Etiam Simulacrum Dei Patris bene in Ecclesiis collocatur. ibid. Cur potius una Imago, quam alia colatur. ibid. & seqq. Imagines colendæ sunt eodem cultu, & adoratione, quæ coluntur exemplaria. 1. 245. 1.

IMPEDIMENTA MATRIMONII.

Ecclesia habet potestatem statuendi ex justa causa impedimenta Matrimonii. 2. 184. 1. Id spectat ad solum Summum Pontificem. 1. 184. 2. Principes Christiani non possunt instituire impedimenta dirimentia Matrimonium. ibid. Possunt induci ex consuetudine legitime introducta. 1. 185. 1. Principes possunt ex justa causa, apposita etiam poenâ, aliqua matrimonia prohibere. ibid.

Dum dubium est adesse impedimentum Matrimonii, si dubium sit juris, putandum omnino est non adesse impedimentum. 1. 185. 2. Et id etiam si agatur de matrimonio contrahendo. 1. 186. 1. Dum dubium versatur circa factum non est procedendum ad celebrationem Matrimonii, usque dum certum sit non adesse impedimentum. ibid. Ignorantia Impedimenti non excusat ab illo incurrendo. 1. 186. 2. Quæ sint impedimenta impedientia Matrimonium. 1. 186. 2. Matrimonium contractum contra solam prohibitionem Ecclesiæ non est irritum; quamvis ita contrahentes graviter peccent. ibid. & seqq. Quid sit tempus feriatum, quo prohibita sunt nuptiæ, & quid veniat nomine nuptiarum. 1. 187. 1. Quando Sponsalia, & Votum impediunt Matrimonium. ibidem.

Impedimenta dirimentia sunt quæ sequuntur. 1. 190. 1.

Error, conditio, Votum, cognatio, crimen, Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas, Affinis Raptor, si Claustralis, & impos. Hæc faciendæ velant connubia, facta retractant.

Er-

Error, nempe *Persona*. Vide *Error, Conditio*. Vide *Error conditionis, nempe Stricta servitutis*.

Votum simplex Castitatis impedit matrimonium, solemne dirimit. 2. 191. 2. Quale dicatur votum solemne. ibid. Summus Pontifex potest dispensare in Voto solemnique quoad contrahendum matrimonium. 2. 192. 2.

Cognatio. Vide *Adoptio, Cognatio, Consanguinitas &c.*

Crimen. Vide *Crimen*.

Disparitas cultus. Vide *Disparitas cultus*.

Vis, sive violentia. Matrimonium vi, seu metu initum solum est irritum jure ecclesiastico. 2. 199. 1. Jure naturæ prohibitum est. ibid. Qui incutit metum ad Matrimonium contrahendum peccat mortaliter, & tenetur postea contrahere matrimonium, si pars coacta velit. ibid. Qui ex metu coactus init Matrimonium apponendo, vel non apponendo consensum, non graviter peccat.

Metus levis, est iniuste incussus, non dirimit Matrimonium. 1. 199. 2. Metus gravis proveniens ex causa intrinseca, vel extrinseca non irritat matrimonium. ibid. Idem dicendum, si incutiat à causa libera, sed non ad extorquendum matrimonium. ibid. Item si iuste incutiat. 2. 199. 2. Metus irritans matrimonium debet esse gravis, iniustus, & incussus in ordine ad matrimonium. ibid. Per copulam, vel cohabitationem non convalescit matrimonium ex metu initum, si qui ex metu contraxit nesciat invaliditatem matrimonii, & præfata non præstet spontaneè. 2. 200. 1. Quando hoc impedimentum sit dubium. ibid. Quando ratione precum importunarum, blanditiarum, timoris reverentialis oriatur metus cadens in virum constantem. ibid. Quæ attendere debeat Juxta, vel Confessarius in judicando de metu, an cadat in virum constantem. 2. 200. 2.

Ordo dirimens Matrimonium est ordo Sacer. 2. 191. 2. Illud dirimit jure ecclesiastico. 2. 192. 1. Quando dubium esset hoc impedimentum. ibid.

Ligamen significat matrimonium jam contractum, unde invalidè aliud contraheretur. 1. 201. 1. Hoc impedimentum dirimit jure divino aliud matrimonium. ibid.

Honestas, nempe impedimentum publicæ honestatis dirimens matrimonium oritur ex sponsalibus de futuro validis, & non excedit primum gradum Consanguinitatis Sponsi, & Sponsæ. 2. 201. 1. Non oritur est Sponsalia invalida sint defectu interni consensûs. ibid. & seq. Non oritur ex Sponsalibus conditionatis nisi post adventum conditionis. 2. 201. 2. Oritur hoc impedimentum etiam ex matrimonio rato non consummato, & dirimit usque ad quartum gradum. 3. 201. 2. Et id est matrimonium fuerit invalidum, dummodo non sit invalidum defectu consensûs. ibid. Quando intelligitur consensus deesse. ibid. Matrimonium ratum invalidum nullum inducit impedimentum in præjudicium priorum Sponsalium. 2. 201. 2. Impedimentum publicæ honestatis semper durat. 1. 202. 1. Hoc impedimentum inductum est ex solo jure ecclesiastico. 2. 201. 1. Quæ exprimentada, dum petitur dispensatio super illo. 2. 202. 1.

Affin. Vide *Affinitas*.

Si Claustralis. Matrimonium est clandestinum, & nullum, si ipsi non assistat Parochus, vel alter Sacerdos de ipsius licentia, ac duo vel tres testes. 2. 204. 2. Nomine Parochi venit etiam Ordinarius, & Vicarius Generalis. ibid. Sufficit Parochus alterutrius Sponsi. ibid. Sufficit etiam non sit Sacerdos, est illi prohibitum fuerit ab Episcopo, est fuerit suspensus, vel excommunicatus vitandus, est ex errore communi talis reputetur. ibid. In defectu Parochi debet assistere alter, qui tamen sit Sacerdos, de ipsius licentia. 2. 205. 1. Requiritur Paro-

chus non originis, sed domicilii, & habitationis. ibid. Vel saltem Parochus quasi domicilii. ibidem. Nullatenus attendendum domicilium Parentum, sed volentium contrahere matrimonium. ibid. & seq. Parochus Vagorum est ille, in cujus Parochia actu versantur, quamvis Parentes alibi habitent. 2. 205. 2. Sufficit unum ex contrahentibus esse vagum, ut coram Parocho, ubi est, possit contrahere matrimonium. ibid. Quis sit Parochus illorum, qui aliò pergunt, ut ibi contrahant Matrimonium. 2. 206. 1.

Duo testes, qui debent assistere Matrimonio, fat est, si sint de jure naturæ habiles, est non sint tales de jure positivo. 2. 206. 1. Duo testes debent intervenire una cum Parocho. ibid. Non refert fuisse invitos, aut per vim adhibitos. ibid. Si Parochus &c. affectaverit scire, est nihil audierit, subsistit matrimonium. 2. 206. 2. Peccat graviter, qui sine justa causa vi, & dolo Parochum adhiberet. ibid. & seq. Ubi vis Parochus potest valide assistere Matrimonio, at extra Parochiam non debet assistere cum pompa, & publica benedictione. 1. 107. 1. Quid dicendum de Matrimonio contracto sine Parocho &c. in loco, ubi non fuit promulgatum Tridentinum, & quid si eò contrahentes in fraudem legis processerint. 1. 207. 1. & seqq.

Impedimentum Claustrinitatis dubium esset, adeoque non attendendum, si Matrimonio assistat Parochus talis reputatus ex solo errore communi. 1. 208. 1. Si Parochus assistat matrimonio contra mandatum Episcopi illud irritans. ibid. Quando sit dubium ob assentiam Sacerdotis ex sola licentia tacita Parochi. ibid. Quando eò quod assistat ille, cui demandata est in genere administratio Sacramentorum. ibid. Dubium est impedimentum, si assistat Matrimonio Parochus & testes formaliter non adhibiti. 2. 208. 2. Quando sit dubium, eò quod Parochus &c. percipiat consensum solum per Interpretem. ibid. Dubium item est, si Matrimonio assistat Sacerdos de licentia Parochi excommunicati vitandi. 2. 208. 2.

Impos. Impotentia dirimens matrimonium, est impotentia habendi copulam perfectam. 2. 202. 1. Dicitur perpetua, quando non potest removeri nisi per miraculum, vel medio illicito. ibid. vel per medium naturale, sed cum periculo mortis. 2. 203. 2. Impotentia perpetua sive ex parte viri, sive ex parte foeminae, quæ præcesserit matrimonium, illud dirimit. 2. 201. 2. In dubio judicandum est præcessisse. ibid. Impotentia temporalis non dirimit matrimonium. ibid. & seqq. Quando mulier pati debeat incisionem, ut se aptam reddat copulæ. 2. 203. 1. Quid agendum in dubio de impotentia. ibid. Matrimonium ob impotentiam dissolutum post triennale experimentum est iterum reintegrandum. ibid. Sterilitas non reducit ad impedimentum impotentia, quoties steriles valeant verum semen emittere. 2. 203. 2. Vide *Hermaphroditus*. Quando impedimentum impotentia sit dubium adeoque non attendendum. 2. 204. 1.

Raptor. Interventum impedimentum raptus dirimens Matrimonium dum violentè adducitur foemina ad illud contrahendum. 2. 209. 1. Non est irritum Matrimonium, si rapiatur vir. ibid. Subsistit Matrimonium, si mulier rapta consentiat, postquam restituta fuit in sua libertate. ibid. Dubium esset hoc impedimentum, & non attendendum, quoties mulier fuerit rapta solum ratione explendæ libidinis, vel si à sponso rapiatur Sponsa de futuro. 2. 209. 2.

IN-

INCESTUS.

Incestus est copula carnalis inter personas con-
fanguineas, vel affines in eo gradu, in quo non
valent contrahere matrimonium. r. 186. r. In quo
conficitur ipsius malitia. ibid. Non omnes incestus
sunt ejusdem speciei. ibid. & seqq. Peccatum car-
nale inter Cognatos spirituales induit etiam mali-
tiam sacrilegii. r. 387. r. Explicandæ sunt persone
inter quas commissum est. ibid. Peccatum carnale
inter Cognatos legales habet rationem incestus,
sed minus gravis, quam dum intercedit inter Co-
gnatos naturales. ibid. Ad peccatum Incestus re-
ducitur copula habita cum Confanguinea in primo
gradu Sponsæ de futuro, & cum Confanguinea
Conjugis nondum consummato matrimonio. ibid. Ad
incestum, & Sacrilegium reducitur peccatum Con-
fessarii cum filia Confessionis. r. 307. 2.

Explicatur casus sequens in nostra Dicecesi reser-
vatus: *Incestus in primo gradu consanguinitatis seu
affinitatis tam ex copula licita, quam illicita,
quoad masculos, & feminas. Et in secundo gradu
consanguinitatis, vel affinitatis matrimonialis, aut
ubi est cognatio spiritualis, quoad masculos tantum.*
Inconsideratio, Inconstantia. Vide *Luxuria*.

INFAMIA. INFAMIS.

Infamia est opinio manifestata non à viris ma-
levolis, sed honestis, & probis aliquem crimen com-
mississe. r. 594. 2. Quot viri probi requirantur ut con-
furgat infamia potius à prudentum arbitrio pen-
det. ibid. Quò graviora sunt delicta, & persona,
de quibus agitur, graviores, eò major requiritur in-
famia. r. 595. r. Personæ ex quibus oriri debet in-
famia debent afferre causam, & rationem sui delicti
conf. 12. num. 7. Quando non attendenda infamia,
quæ solum inducat probabilem suspensionem deli-
cti. ibid. num. 9. Infamia alia est juris, alia facti.
r. 150. 2. Quando ad eam incurrendam necessa-
ria sit Judicis sententia. ibid. Quæ sint Personæ
de jure infames. ibid. & seqq. Infames repelluntur
ab accusando. r. 597. 2.

INFIDELITAS.

Infidelitas prout opponitur Fidei, alia est negati-
va, alia positiva, seu contraria. r. 214. Infidelitas
negativa est illorum, quibus Fides non fuit suffi-
cienter proposita. ibid. Non est peccatum. ibid. In-
fidelitas positiva, & peccaminosa est adhæssio ali-
cui errori Fidei opposito, postquam fuit sufficien-
ter proposita. ibid. Dividitur in Paganismum, quo
respuitur totaliter Fides nunquam suscepta, in
Judæismum, quo quis negat novum Testamentum,
& in Hæresim, qua ex parte respuitur Fides. ibid.
His addi potest Apostasia. Vide *Apostasia*.

INOBEDIENTIA.

Inobedientia sit speciale peccatum, dum quis non
obedit, ex contemptu Legis, seu Legislatoris, ut ta-
lis. r. 19. r. & 27. r.

INQUISITIO.

Inquisitio Criminalis est investigatio criminis,
vel criminosis, legitime per Judicem facta. r. 594.
r. Inquisitio generalis ea est, qua non inquiritur
specialiter de particulari crimine, vel de particu-
lari Criminoso, sed generaliter an sint homines
scelesti &c. ibid. Specialis inquiritur in particulari
de crimine, & de Criminoso. ibid. Mixta in-
quiritur in particulari de delicto, & in generali de per-

sona, & è contra. ibid. Inquisitio generalis licita
est, etsi non præcesserit apud Judicem infamia de
aliquo delicto. r. 594. 2. Non potest fieri in-
quisitio specialis, nisi adsit infamia, etsi delictum pro-
babile sit per duos testes. ibid. Vel saltem debent
præcedere indicia gravia & manifesta. r. 595. r.
In quibus casibus possit fieri inquisitio specialis,
etsi cum adsit infamia. ibid. & seqq. Stante deli-
cto publico Judex potest inquirere de occulto Ma-
lefactore. r. 595. 2. Testes in judicio interrogati
non debent Malefactorem manifestare, si sit occul-
tus. ibid. Quando sit manifestandus etsi occultus.
ibidem.

INSTITUTIO.

Institutio ad Beneficium propriè sumpta est Con-
cessio Beneficii alicui facta ad Patroni præsentationem
r. 170. r. Præsentatus necessariò est insti-
tuendus. ibid. Quamvis præsentati ad Beneficium
simplex institui possint sine examine, non ita præ-
sentati ad Beneficium parochiale. ibid. & seqq. De
jure communi solus Episcopus potest præsentatos
ad Beneficia instituere. r. 170. 2. & Vicarius Gene-
ralis ex delegatione. ibid. Id potest facere Capitulum
Sede Vacante. ibid. Aliis competere potest ex
privilegio, consuetudine, vel præscriptione. ibid.
Prælati Regulares possunt instituere in Ecclesiis,
quæ ipsis pleno jure sunt subjectæ. ibid.

INTERDICTUM.

Interdictum est Censura Ecclesiastica, qua homo
arceatur à participatione quorundam Sacramento-
rum ab omnibus Divinis Officiis, & ab Ecclesiastica
Sepultura. r. 137. 2. Interdictum iis privat
quatenus res sacræ sunt, non quatenus habent rati-
onem communicationis cum Fidelibus. ibid. Inter-
dictum ab ingressu Ecclesiæ non privat ipsius
ingressu materiali, sed exercitio Ordinis Sacri in
Ecclesia, & auditione Divinorum in eadem Ec-
clesia. ibid.

Interdictum prout est Censura dividitur in lo-
cale, personale, & mixtum. r. 137. 2. Interdi-
ctum locale afficit locum, unde in eo nec possunt
celebrari, neque aliquis interesse Divinis. ibid. Est
particulare, quando interdicitur aliqua particula-
ris Ecclesia, qua interdicitur intelliguntur interdi-
ctæ Cappellæ, Cæmeteria &c. & non è contra.
r. 138. r. Interdictum generale est quando interdi-
citur Civitas, Diocesis &c. & afficit omnia loca in
iis contenta. ibid. An interdicitur Civitate intelli-
gantur interdicitur loca illi contigua. ibid.

Interdictum personale fertur immediate in Per-
sonas, easque ubique sequitur. r. 138. r. Est par-
ticulare, quando afficit particulares personas, &
semper intelligitur afficere eos, qui dederunt cau-
sam Interdicto. ibid. Generale personale fertur in
omnes Personas constituentes aliquod Corpus Po-
liticum. ibid. Comprehendit etiam Innocentes,
quamvis respectu ipsorum non habeat rationem pœ-
næ. ibid. Non comprehendit Peregrinos, aut Ex-
teros. r. 138. 2. Interdicto Clero non intelligitur
interdictus populus, & è converso. ibid. Interdi-
cto generaliter Clero non intelligitur interdictus
Episcopus, alii Prælati Inferiores, Canonici Ca-
thedralis, nec Religiosi. ibid. Interdictum gene-
rale populi, vel Cleri non afficit Ecclesias. ibid.
Interdicta Communitate, non intelliguntur denun-
ciari ut interdicti nominatim singuli Communita-
tis, sed solum ut partes politicae illius. r. 138. 2.

Interdictum Mixtum afficit loca, & Personas.
ibid. Interdictum, ut comprehendit omnes suos ef-
fectus ferri non potest nisi ob culpam gravem.
r. 139. r. Secus Interdictum quoad aliquem effectum par-

particularem. ibid. Interdictum speciale personale
ferri non potest nisi ob culpam particularem par-
ticularis personæ. ibid. Interdictum generale lo-
cale, sive personale ferri non potest nisi ob cul-
pam Communitatis, vel Capitis illius. ibid. Ob
removendum damnum temporale non potest ferri
Interdictum personale locale nisi de licentia S. Pon-
tificis. r. 139. r. Sed neque ob æs alienum Inter-
dictum locale speciale, vel personale generale.
ibid.

INTERDICTUM QUOAD SUOS EFFECTUS.

Aliquando fertur interdictum quoad aliquos, non
quoad omnes effectus. r. 139. r. & seqq. Interdi-
ctum non privat Sacramento Baptismi, Confirmati-
onis, & Pœnitentiæ. r. 139. 2. Tempore Inter-
dicti etiam inter personas interdictas celebrari po-
test Matrimonium. ibid. Eucharistia administrari
potest solis morituris, vel existentibus in probabili
periculo mortis. ibid. & seqq. Extrema Unctio
solum administrari potest in casu, quo quis non
recepisset Eucharistiam, vel Pœnitentiæ Sacramen-
tum. r. 140. r. Specialiter personaliter interdictus
non potest administrare Sacramenta, quæ licitè
tunc possunt ministrari. ibid. nec pariter admini-
stranda sunt specialiter personaliter interdicto. ibid.
Quid observandum, si velit confiteri sua peccata.
ibid. Religiosi tempore interdicti loca, vel perso-
nalis generalis possunt recipere Eucharistiam, &
Extremam Unctionem. ibid.

Quid veniat nomine Divinorum Officiorum, quæ
tempore Interdicti prohibentur celebrari vel in
loco interdicto, vel à personis generaliter, vel
specialiter interdictis. r. 140. r. In locis speciali-
ter interdictis conceditur celebrari una Missa in-
singulis hebdomadibus, & quod Clerici bini,
vel terni possint sine cantu D. Officium peragere.
r. 140. 2. In cæteris locis generaliter interdictis
potest quotidie Missa celebrari, ac Divina Officia
peragi, sed submissa voce, januis subclausis sine
pulsis Campanis, & exclusis nominatim interdi-
ctis. ibid. Laici admittunt possunt solum quan-
tum necessarium esset ad Divina Officia peragen-
da. r. 141. r. Interdictum generale locale in qui-
busdam solemnitatibus suspenditur. ibid. Hoc tem-
pore ipsi etiam qui dederunt causam Interdicto ten-
entur Missam audire. ibid.

Generaliter personaliter interdictus non est pri-
vatus Ecclesiastica sepultura, immo & potest tum-
ulari in loco interdicto, sed non specialiter no-
minatim denunciato. r. 141. r. Nominatim de-
nunciatus interdictus, vel qui dedit causam Inter-
dicto est privatus ecclesiastica sepultura, si prius
fuerit absolutus. ibid. Si fuit sepultus in loco Sa-
cro non est exhumendus. r. 141. 2. Clerici, qui
non dederunt causam interdicto, & illud serva-
verunt sunt in loco sacro sepeliendi. ibid.

Laicus interdictus, sive recipiens Sacramenta,
prohibita in loco interdicto peccat mortaliter. r.
141. 2. Nec potest sine gravi culpa assistere divinis
Officiis in loco interdicto, ibid. Quando etiam in-
currant excommunicationem reservatam. ibid.
Quicumque Personæ Ecclesiasticæ violantes Inter-
dictum incurrunt Irregularitatem, non possunt se-
peli in loco sacro &c. ibid. Quomodo cesset In-
terdictum. r. 142. r.

INTERPRETATIO LEGIS.

Interpretatio legis datur, dum non attentâ nu-
câ literâ, & cortice verborum, extenditur lex jux-
ta mentem Legislatoris, sive Legis, attentâ iden-
titate, vel similitudine rationis. r. 62. 2. Dicitur
authentica, quoties ipse Princeps, seu Successor

in potestate legem interpretatur; vel si interpre-
tatur juxta vigentem consuetudinem. r. 63. r. Di-
citur item authentica, sed solum particularis pro
aliquo casu, quando Judex in causa dubia deci-
denda legem interpretatur. ibid. Dicitur doctrinalis,
quando fit à viro docto cum fundamento
rationis, & potest habere locum etiam respectu
legis naturalis, & divinæ. r. 163. r. Aliquando
interpretatio unius potest prævalere interpretationi
multorum. ibid. Dum prohibetur interpretatio do-
ctrinalis id intelligendum de interpretatione propriè
dicta, non de legis clariore declaratione. ibid. In
interpretatione legis potius attendenda mens Legis-
latoris, quam verba. r. 63. 2. Si aliter non constet
de mente Legislatoris, in quacumque lege non re-
cedendum ab ipsius verbis si sint clara. ibid. Ver-
ba quamvis clara impropriari possunt ad sustinendum
valorem actus. ibid. Item si ita exposcat subjecta
materia, vel ad vitandum absurdum, seu superflui-
tatem in lege. r. 64. r.

Propter similitudinem rationis non est interpre-
tandum legem extendi ad casum in ea non com-
prehensum. r. 64. 2. Bene verò propter rationis
identitatem. ibid.

Lex pœnalis omnino clara nullam admittit in-
terpretationem. r. 65. r. Lex pœnalis, & odiosa
in dubio semper est stricte interpretanda. ibid.
Ita dicendum etiam de lege revocatoria vel cor-
rectoria alterius legis, vel exorbitante à jure
comuni. ibid. Lex pœnalis neque ex identitate
rationis est de casu ad casum extendenda. ibid.
& seqq.

Lex favorabilis est latè interpretanda. r. 65. 2.
maximè beneficium quo Princeps exercet suam li-
teralitatem. ibid. Rescripta ad Beneficia Eccle-
siastica sunt stricte interpretandis. ibid. Lex par-
tim favorabilis, partim odiosa ita interpretanda
est, ut extendatur quoad favorem, & restringatur
quoad odium, si possint separari. ibid. Lex prin-
cipaliter favorabilis extendenda etiam quoad odium,
quod ex ea sequatur, & principaliter odiosa re-
stringenda etiam quoad favorem. r. 65. 2. Dum
non constet quid præcipue intellexerit Legislator,
potius attendendus est favor. ibid.

INTERSTITIA.

Interstitia servanda sunt inter ipsos Ordines
Minores, nisi aliud Episcopo videatur. r. 157. 2.
Subdiaconatus non est conferendus nisi post annum
à susceptione ultimi Ordinis Minoris. ibid. Dia-
conatus conferendus post annum à Subdiaconatu,
& saltem per annum integrum debuit perseverare
in Diaconatu, qui vult ascendere ad Presbyteratu-
m. ibid. Sufficit si elapsus sit annus naturalis,
vel annus Ecclesiasticus, hoc est, si redierit idem
tempus ordinationis, quo quis anno præcedenti
fuit ordinatus. ibid. Vide *Dispensatio quoad In-
terstitia*.

INVIDIA.

Invidia est Tristitia qua quis dolet de bono
alicujus, non quatenus bonum ipse est, sed qua-
tenus videtur diminueri propriam excellentiam.
r. 31. 2. In quo differat à timore, æmulatione,
indignatione, & odio. ibid. & seqq. Ex genere
suo est culpa mortalis. r. 32. r. Invidia fraternæ
Gratiæ, est tristitia de bonis spiritualibus proxi-
mi, quatenus inferunt augmentum Gratiæ. ibid.
Dicitur peccatum in Spiritum S. ibid. Si adsit ple-
nus consensus, nunquam est peccatum leve. ibid.
Ipsius filia sunt suffuratio, detractio, exultatio
in adversis proximi, afflictio in prosperis, odium.
ibid. Ipsius remedia. r. 32. 2. & seqq.

IRA.

Ira est Vitium animæ inclinans ad appetitum. vindictæ. r. 28. 2. Quando fit sine peccato, & quando cum peccato. ibid. Ipsius filia sunt Indignatio, Tumor mentis, Clamor, Contumelia, Maledictum, Blasphemia. ibid. & seqq. Ipsius remedia. r. 29. 1. & seqq.

IRREGULARITAS, IRREGULARIS.

Irregularitas est impedimentum canonicum per se primò impediens suscipere Ordines, & de secundario, seu ex consequenti usum Ordinum susceptorum. r. 143. 1. In quo differat à censura. ibid. Nunquam est inducenda nisi fit apud Sacros Canones expressa. ibid. Alia est Irregularitas ex defectu culpabili, nempe ex delicto, quod fit peccatum mortale externum, & consummatum, alia ex defectu inculpabili. ibid. & seqq. Si alicui delicto annexa sit Irregularitas ratione infamiae, tunc necesse est non esse occultum. r. 143. 2. Alia est partialis, alia totalis. ibidem. Omnes Baptizati, excepto Summo Pontifice, subici possunt Irregularitati. ibid.

Irregularitas impedit suscipere Ordines, quamvis validè licet illicitè ab Irregulari suscipiantur. r. 143. 2. Irregularis non potest sine gravi culpa etiam Primam Tonfuram recipere. ibid. & seq. Irregularis non potest exercere Ordinem jam susceptum, & ad alios ascendere. r. 144. 1. Secus, si fit solum partialis. ibid. Irregularitas privat beneficio jam obtento, sed non ipso facto. ibid. Illicitè confertur Beneficium illi, qui ob Irregularitatem non potest officium illi adnexum administrare; at confertur validè. ibid.

IRREGULARITAS QUOAD CAUSAS AB EA EXCUSANTES, ET QUOAD MODOS IAM TOLLENDI.

Ubi non adest gravis culpa, non est inducenda Irregularitas oriens ex delicto culpabili. r. 145. 1. Dubitans an incidit in Irregularitatem post adhibitam sufficientem diligentiam non debet se gerere ut Irregularem sive in dubio juris, sive facti. ibid. Clericus dubitans de commisso homicidio se gerere debet ut Irregularem quoad abstinendum à celebratione, & quoad quaerendam dispensationem, non quoad cetera. ibid. & seq. Laicus dubitans de commisso homicidio non est Irregularis. r. 145. 2. Ignorans etiam ab Ecclesia prohibitum esse aliquod delictum, non fit Irregularis, etsi Irregularitas annexa sit tali delicto. ibid. Sciens aliquod ab Ecclesia prohiberi, sed non sub poena Irregularitatis, potest ab eadem excusari. ibid.

Irregularitas contracta ex defectu inculpabili, cessat, si cessare possit talis defectus. r. 145. 2. & seq. Irregularitas contracta ex delicto cessat per solam dispensationem. r. 146. 1. Irregularitas contracta per infamiam completam juris, per quamcumque poenitentiam non deletur. ibid. Contracta ob infamiam facti deletur per publicam emendationem, vel loci mutationem. ibid. Ratione Baptismi non considerantur delicta antea perpetrata, quibus aliàs adnexa est Irregularitas. r. 146. 1. Non cessat Irregularitas, quæ oritur ex defectu. ibid. Ratione professionis religiosæ cessat saltem Irregularitas, quæ oritur ex defectu Natalium quoad Ordines suscipiendos, non quoad Dignitates, & Prælaturas. ibid. Cessat per Dispensationem. Vide *Dispensatio quoad Irregularitatem*.

IRREGULARITAS QUOAD CAUSAS ILLAM INDUCENTES.

Irregularitas contrahitur ex homicidio voluntario, & quale reputetur esse tale homicidium. r. 146. 2. & seq. Afficit omnes ad idem homicidium cooperantes. r. 147. 1. Incurritur Irregularitas etiam ex injusta mutilatione membri in proprio, sive alieno corpore, & quid sub nomine membri intelligatur. ibid. Afficit omnes cooperantes ad talem mutilationem. ibid. Quid dicendum de abscissione testicularum. ibid. Etiam qui dat operam rei illicitæ de se non inducitur homicidium, si adhibet debitam diligentiam ad illud præcavendum, non fit Irregularis, etsi homicidium sequatur. r. 148. Qui dat operam rei illicitæ ex qua facile sequi possit mors &c. alterius, fit Irregularis, si mors sequatur. ibid. & seqq. Qui ex Iustitia tenebatur impedire homicidium, & non impedivit, non fit Irregularis. r. 148. 2. Fit Irregularis, qui aliquem mutilat, vel occidit graviter excedente in sui defensione moderamen inculpatae tutelæ, non verò si non excedat. ibid. Non fit Irregularis, qui alium occidit ob defendendam vitam, vel membra Innocentis, vel ob defendenda bona magni momenti. r. 149. 1. Qui alterum provocavit, fit Irregularis solum si cognoverit se aggrediendum, & tunc pro sui defensione mutilaturum, vel occisurum Aggressorum. ibid.

Qui scienter cum gravi culpa solemniter rebaptizat, & qui ita scienter rebaptizatur sicut Irregulares. r. 149. 2.

Defectus lenitatis morte, vel mutilatione sequenti, inducit Irregularitatem quoad Ministros Iustitiæ, & quod eos, qui concurrunt ad probationem causæ criminalis. r. 152. 1. Quomodo se gerere debeat Ecclesiasticus habens temporalem jurisdictionem. ibid. Consiliarii, qui ex officio condemnant suo voto aliquem ad mortem non sunt Irregulares. ibid. Theologus, vel confessorius, quem Judex consulit, potest sine Irregularitatis timore dicere illum reum de quo in particulari interrogatur, esse suspendendum &c. si ita exposcant jura. ibid. Quid dicendum de Denunciante, vel accente delictum morte dignum, Vide *Denunciatio quoad Irregularitatem*. Testis, quamvis voluntarius, in causa sanguinis non fit Irregularis nisi suo testimonio influat in mortem &c. r. 153. 1. Item non est Irregularis, si est testis necessarius, vel si testificandum in favorem rei, mutantur Accusatores. ibidem.

Ex defectu lenitatis fiunt Irregulares, qui in bello iusto propriis manibus aliquem occidunt, vel vulnerant, non verò qui hortantur. r. 153. 2. Idem dicas de Clericis hortantibus, vel etiam, si ipsi occidant dum necessarium sit ad suam, vel Patriæ vel etiam Principis defensionem. ibid. Si in bello iniusto unus solus occidatur, omnes fiunt Irregulares. ibid.

Clerici, vel Monachi in Sacris constituti fiunt Irregulares, si exercent Chirurgiam, vel Medicinam per incisionem, & adustionem. r. 153. 2. Excusari possunt, si mors non sequatur, vel si faciant ex necessitate. ibid. Nec fiunt Irregulares, si iuxta regulas artis jubeant, seu consulant incisionem, vel adustionem. ibid. Clerici in Minoribus constituti fiunt Irregulares, si exercendo Medicinam, vel Chirurgiam mors ex ipsorum culpa sequatur. ibid. & seqq.

Ex defectu Sacramenti fiunt Irregulares Bigami. r. 154. 1. Vide *Bigamia*. Non datur Irregularitas ratione Bigamiæ interpretativæ, si quis contraxit duo matrimonia invalida; vel si unum validum; & alterum invalidum non ratione impedimenti di-

ri.

rimientis, sed defectu consensûs, quia non contractum fuerit affectu maritali, sed illusoriè ad copulam extorquendam. ibid. Item non fit Irregularis, qui nulliter contraxit cum Vidua, vel ab altero corrupta. r. 154. 2. Vel si Maritus cognoscat uxorem ab alio per vim cognitam. ibid. Ratione Bigamiæ similitudinariæ aliqui volunt non fieri Irregularem Clericum in Sacris constitutum, si potest contrahat matrimonium. ibid.

Ex defectu natalium illegitimi, sive naturales sive spurii sunt Irregulares. r. 154. 2. Vide *Illegitimi*, *Expositi*.

Ex defectu libertatis fiunt Irregulares Servi, seu Mancipia, quando carent libertate. r. 155. 1. Intelliguntur acquirere libertatem, si consensente Domino in statu Clericali constituantur. ibid. Item, obligati ad ratiocinia usque dum non reddiderint rationem suæ administrationis. ibid. Qui sint obligati ad ratiocinia. ibid.

Ex defectu corporis sunt Irregulares, qui non habent sexum virilem. r. 155. 2. Hermaphroditii quicumque sint non possunt ad Ordines promoveri; sed validè ordinantur, si sexus virilis prævaleat. ibid. Quando defectus oculi, seu visus, & auditus inducat Irregularitatem. ibid. Carentia solius pollicis inducit Irregularitatem. ibid. Sunt Irregulares omnes illi, qui talem habent defectum corporalem, ut non possint sine indecentia Ordines exercere. r. 155. 2. In dubio standum est iudicio Episcopi. ibid.

Est Irregularis qui ex culpa sibi abscidit, vel causa sinit, ut sibi abscinderetur aliquod membrum. r. 155. 2. Oportet culpam de se induktivam fuisse talis mutilationis. ibid. & seq. Non est Irregularis ille, cui ex iusta causa amputatum fuit aliquod membrum, vel etiam virilia. r. 156. 1. Non plene constare videtur esse Irregularem, qui sibi amputare fecit testiculos ad conservandam vocem. ibid.

Ex defectu corporis fit etiam Irregularis infirmus, qui talem habet morbum ut non possit convenienter Ordines exercere. r. 156. 1. Quid dicendum de laborante morbo epileptico. ibid.

Ex defectu animæ sunt Irregulares carentes usu rationis. r. 156. 1. Amentes, etsi videantur ad usum rationis rediisse, si causa amentis non fuerit accidentalis. ibid. Lunatici, & Energumeni. ibid. Illiterati, & qui sint. r. 156. 2.

Quæ attendenda circa dispensationem obtinendam quoad Irregularitatem ex præfatis defectibus. r. 156. 2. & seq.

IRRITATIO VOTI.

Irritatio voti propriè sumpti est Annulatio voti facta ab habente potestatem dominativam. r. 305. 1. Propriè pertinet irritare vota ad illum, qui habet potestatem dominativam in personam votantis, vel in materiam voti. ibid. Si etiam sine causa deneget consensum in votum, votum irritum est. ibid. Impropriè irritantur vota ab eo, qui habet potestatem prohibendi materiam voti, vel illius executionem impediendi. ibid. & seqq.

Summus Pontifex solum potest propriè irritare vota Religiosorum, vel vota pertinentia ad res, sive beneficia ecclesiastica. r. 305. 2. Episcopus propriè solum irritare potest vota Monialium sibi subiectarum. ibid. Prælati Regulares propriè possunt irritare vota suorum Religiosorum, exceptis iis, quæ constituunt Statum Religiosorum. ibid. & seqq. Non possunt propriè irritare vota Novitiorum. ibid. An possint commutare. ibid. Qui veniant sub nomine Prælati Regularis valentis irritare vota. r. 306. 1. Etiam, Abbatis, vel Prioris potest irritare vota Monialium. ibid. Pater potest irritare omnia vota filii impuberis, etsi exequenda post

pubertatem. r. 306. 1. Vota Minoris personalia non possunt irritari à Patre, quoties ipsi non præjudicent. ibidem. Potest irritare ipsius vota realia, si filius sit sub patria potestate. ibid. & seqq. Etsi Pater dederit licentiam votandi potest vota filii irritare. r. 306. 2. An peccet tunc irritando. ibid. Tutores quoad impuberes, & Curatores quoad Minores possunt eodem modo ac Pater vota irritare. ibid. Mater, non contradicente Marito, potest etiam ipsa filiorum vota irritare. ibid.

Maritus potest irritare omnia vota realia, & personalia uxoris. r. 307. 1. An uxor valeat irritare vota Mariti. ibid. Domini possunt irritare vota Mancipiorum de rebus ipsorum dominio subiectis. ibidem.

JUDEX.

Judex idem est ac jus dicens, sive in causa civili, sive criminali. r. 590. 2. Alter est ordinarius, alter delegatus. ibid. Judicare debet securum leges, juxta allegata tamen & probata. r. 591. 2. Judex supremus seu Princeps in iudicando potest aliquando non attendere leges positivas. ibidem. Nec Princeps potest rigorem legum relaxare, quoties ex hoc Malefactores fierent animosiores. ibid. & conf. 30. num. 13. Quando Judex inferior possit augere, vel minuere poenas, ut quomodo. r. 592. 2. & conf. 30. à num. 4. Quæ servanda à Judice habente potestatem procedendi summarè, vel ex informata conscientia, vel sola facti veritate inspecta. ibid. & seqq. Princeps Supremus non potest ordinariè condemnare quem scit esse reum, si juxta allegata, & probata innocens appareat. r. 592. 2. Si sciat certò delictum, quod aliàs non possit probari, & novum imminet, tunc potest punire delinquentem jure defensionis boni publici, vel personæ innocentis. ibid. Judex debet ferre sententiam juxta opinionem probabiliorum. r. 593. 1. In æquali probabilitate debet rem inter partes dividere, vel uni dare compensationem. ibid. In causis criminalibus favere debet Reo, cui adsit opinio probabilis. ibid. Judex debet scire quæ magis communiter disentiuntur in suo Tribunali, & saltem, quoad difficiliora dubitare. ibid. Tenetur ad restitutionem damni, quod facit ex sua ignorantia. r. 593. 2.

Judex peccat recipiens munera, etiam liberaliter data antequam proferat sententiam. r. 433. 1. & conf. 16. num. 9. Solum licitum illi est accipere, sed non frequenter, parva munuscula, & quæ ista sint. conf. 16. à num. 4. Judex accipiens munera comparatur furi. ibid. num. 10. Tenetur restituere quod accepit. ibid. num. 16. & r. 432. 2. Peccat Judex permittendo Amariæ recipere munera ut apud ipsum intercedat. conf. 16. num. 22. Non licet dare Judici, vel ipsius Amariæ munera nisi ad redimendam injustam vexationem. ibid. num. 11. & n. 20.

JUDICIUM TEMERARIUM.

Judicium dicitur temerarium, quando formatur ex conjecturis, & indiciis, quæ non moverent hominem prudentem ad ista iudicandum. r. 461. 2. Ut sit peccatum grave oportet cum gravi temeritate judicare de re gravi respectu determinatæ personæ, seu Communitatis, & insuper dignoscere deesse indicia sufficientia. ibid. & seqq.

JURAMENTUM.

Juramentum est invocatio Divini Nominis ad fidem dictis faciendam, vel ad firmandam promissionem. r. 279. 1. Non datur juramentum sine voluntate invocandi Deum in testem. ibid. Ex nec-

Bbb

ccf.

cessitate licitum est jurare .i. 279. 2. Quot modis fiat . ibid. Quando sit juramentum jurare per verba indifferentia . i. 280. 1. Aliquando juratur expresse, aliquando tacite . ibid. Juratur tacite quando juratur per creaturas in quibus specialiter eluceant Bonitas, & Potentia Dei, si considerentur in ordine ad Deum . ibid. Juramentum assertorium affirmat veritatem vel preteritam, vel presentem . ibid. Promissorium includit actu habere animum adimplendi quod juratur, & postea illud exequi . i. 280. 1. Comminatorium promittit poenam infligendam . ibid. Contestatorium simpliciter vocat Deum in testem veritatis; & execratorium etiam in Vindicem . ibid. Omnia juramenta considerata in ratione juramenti sunt ejusdem speciei, quamvis possint aliquando continere malitiam specie diversam . i. 280. 2.

Conditiones juramenti sunt veritas, justitia, & judicium . i. 281. 1. Jurans extra judicium debet habere moralem certitudinem rei, quam jurat . i. 282. 2. In judicio jurans debuit per se vidisse, vel audivisse quod jurat . ibid. Defectus veritatis in juramento assertorio est semper peccatum grave . ibid. In juramento promissorio defectus veritatis de futuro, si sit de re levi, est culpa venialis . i. 282. 1. Non licet suadere alicui jurare, quod licet verum sit ab ipso tamen ignoratur . ibid. Non potest aliquis induci ad jurandum falsum, quod putat verum . i. 282. 1. In juramento assertorio deficit justitia, dum quis eo abutitur ad confirmandam rem malam preteritam, vel presentem . i. 282. 2. Deficit justitia in juramento promissorio, quando est de re non honesta . ibid. Defectus justitiæ in juramento assertorio est peccatum mortale, quoties admittitur ut medium ad novum peccatum . ibid. Si juramentum promissorium sit de re indifferenti, vel tantum venialiter mala, defectus justitiæ est solum peccatum veniale . ibid. Est peccatum mortale, si sit de re graviter peccaminosa . ibid. Peccat mortaliter, qui eo quod juraverit, vel voverit exequi vult rem venialiter malam, vel contra Consilia Evangelica . i. 283. 1. Non est adimplendum juramentum etiam de re indifferenti . ibid. In juramento comminatorio deficit justitia quoties sit de poena injuste infligenda . ibid. Et si sit de poena juste infligenda, multoties cessat obligatio eam exequendi . ibid.

In juramento deficit judicium, quoties non sit ex causa justa impellente . i. 283. 1. Hic solus defectus non excedit culpam venialem . ibid.

JURAMENTUM QUOAD PARTICULARES OBLIGATIONES, QUAS PARERE POTEST.

Si juramento firmetur votum Deo factum, non obligat si non sit de meliori bono . i. 284. 1. Si firmetur promissio facta homini, semper adimplendum, quoties adimpleri possit sine peccato, etsi præcesserit aliquod peccaminosum . ibid. & seqq. Juramentum factum Concubinae de alia non cognoscenda, nullum est . i. 284. 2. Juramentum factum ex gravi metu adimplendum est, si dispensatione non relaxetur . i. 285. 1. Juramentum præstitum ex errore antecedente, vel concomitante quoad substantiam rei, nullam parit obligationem . ibid. Præstitum ex errore circa qualitates rei promissæ, si interveniat gravis deceptio, multi volunt non esse obligatorium . i. 285. 2.

Juramentum additum contractui, qui invalidetur à jure ob utilitatem privatam, firmatur juramento . i. 385. 2. Si qui aliquid accipere debet, non possit accipere sine peccato, tunc solum danda est ex obligatione juramenti, non verò ex obligatione contractus . ibid. Juramentum additum con-

tractui invalidato à jure ob publicam utilitatem nullam parit obligationem . i. 286. 1. Juramentum factum contra aliud juramentum nullam parit obligationem; at potest esse validum quod fit contra ipsum . ibid. Obligatio juramenti facta in utilitatem hominis non transit ad hæredes, nisi promissio jurata fuerit acceptata à promissario . ibid. Obligatio juramenti realis facti Deo transit ad hæredes, etsi nulla intercesserit acceptatio . i. 286. 2. Si juramentum cadat super observantiam, promissionis, nullam parit obligationem usquequod non fuerit acceptata, secus si cadat super re absolute danda . ibid. & seqq.

Jurare sine animo jurandi nunquam est licitum . i. 287. 2. & seq. at tale juramentum nullam inducit obligationem . i. 288. 1. Idem dicendum de juramento factio sine animo se obligandi . ibidem. Juramentum factum animo se obligandi, sed non adimplendi est peccatum grave, & est obligatorium . ibid. & seqq.

Juramentum de servandis legibus restringitur ad jam editas, non verò ad edendas . i. 289. 2. Nec tenet quoad eas, quæ in desuetudinem abierunt . ibid. Obligat sub gravi, vel sub levi juxta naturam legis, ad quam quis obstringitur juramento . ibid. & seqq.

Juramentum ita interpretandum est, ut minus obliget, quo fieri potest . i. 290. 1. Secus, si factum fuerit dolose . ibid. Cessat ipsius obligatio quoties adimpleri non possit sine peccato, vel sine gravi difficultate ab initio non prævisa . i. 290. & seq. Cessat ipsius obligatio, vel restringitur, quoties cessat, vel limitatur obligatio promissionis, cui fuit adjectum . i. 290. 2. & seqq.

JURISDICTIO.

Quot modis acquiratur jurisdictio . i. 590. 2. & seqq. Error communis cum titulo colorato jurisdictionem supplet . i. 591. 1. & 2. 109. 2. Sufficit etiam solus error communis . ibid. Quæ pertineant ad jurisdictionem ecclesiasticam, quæ ad sæcularem, & quæ ad utramque . i. 591. 2.

JURISDICTIO QUOAD FORUM PÆNITENTIAE.

Nullus Sacerdos potest absolvere valide nisi ultra potestatem ordinis, habeat etiam potestatem jurisdictionis . i. 108. 1. An omnes habeant jurisdictionem absolvendi constitutos in articulo mortis, vel à venialibus, seu mortalibus jam confessis . ibid. & seq. Vide *Absolutio*. Nullus intelligitur habere jurisdictionem in foro conscientia nisi fuerit approbatus ab Ordinario . i. 109. 2. Vide *Approbatio*. Licitè administratur Sacramentum Pœnitentiæ cum jurisdictione innixa opinioni certò probabili . i. 111. 2.

JUS.

Jus significat legem, & potestatem à lege concessam . i. 399. 1. Dividitur in jus ad rem, & jus in re . ibid. Jus in rem dat jus in personam, non in ipsam rem, & oriri solet ex aliquo titulo, quo esset obtinenda . ibid. Jus in re dat jus in personam, & in rem . ibid. Jus significat etiam justum, & æquale, circa quod versatur Justitia . i. 399. 2. Jus. Vide *Lex*.

JUSPATRONATUS. PATRONUS.

Juspatronatus est potestas nominandi, seu præsentandi aliquem instituendum ad Beneficium Ecclesiasticum vacans . i. 169. 1. Quomodo acquiratur Jus-

patronatus . ibid. & seqq. Patrono ita competit præsentare ad beneficium, ut semper admittendus sit præsentatus, si sit idoneus, nec conferendum sit beneficium sine ipsius consensu . i. 169. 2. Patronus Ecclesiasticus habet sex menses, & Laicus quatuor ad præsentandum . i. 170. 1. Tempus non currit Patrono nisi à die vacationis Beneficii, vel si fuerit impeditus . ibid. Episcopus potest prorogare ad sex menses tempus ad præsentandum . ibid. Ecclesiasticus non potest variare præsentationem, quamvis possit alteri adjungere præsentato; at Laicus potest variare . ibid. Vide *Dignior*.

JUSTITIA.

Justitia prout est virtus particularis definitur: Constans, & perpetua voluntas jus suum unicuique tribuendi . i. 399. 2. Est nobilissima inter virtutes, & quare dicitur respicere medium rei . i. 400. 1. Dividitur in Commutativam, Distributivam, & Legalem . ibid. Legalis est ea, qua partes Communitatis ordinantur ad promovendum bonum totius, & principale ejus munus est attendere ad legem observantiam . ibid. Distributiva est ea, qua bona communia distribuuntur inter Personas Communitatis, seu Civitatis, attentà proportionem meritorum . i. 400. 2. Dicitur non attendere æqualitatem rei ad rem, sed proportionem geometricam . ibid. Justitia commutativa est ea, qua redditur unicuique res propria secundum æqualitatem rei, quæ redditur, ad rem, quæ debetur . ibid. Ipsius proprius actus est restituere, & habet locum etiam in contractibus, & injuriis . ibid. & seq. Ad ipsam reducitur Justitia vindicativa, qua puniuntur Malefactores . i. 401. 1. Aliquando Commutativa juncta est Justitiæ distributivæ, & tunc si hæc violeat confurgit obligatio restituendi . ibid.

Justitiæ legali opponitur injustitia legalis, quæ consistit in violatione, seu relaxatione legum . i. 401. 1. Distributivæ opponitur acceptio Personarum, & quando id interveniat . ibid. & seq. Commutativæ opponitur Justitia quatenus comprehendit omnia vita, quæ inferunt proximo nocumentum . i. 401. 1. Justitia potest violari etiam cum ignorantia inculpabili . ibid. Violari etiam multoties potest, quamvis aliquis volens patiatur injustitiam, si nempe consentiens non faciat consentiendo actionem non esse injuriosam, vel si non consentiat ex plena libertate . ibid.

L

LAMPAS.

Lampas ardere debet ante Sacramentum Eucharistiæ, & quale peccatum sit id omittere . i. 255. 2.

LECTORATUS.

Lectoratus est unus ex Ordinibus Minoribus . i. 151. 2. Ipsius materia est liber in quo continentur lectiones Veteris, & Novi Testamenti, formæ verò verba, quæ in ipsius traditione proferuntur ab ordinante . i. 153. 2. Quale sit illius officium, ibidem.

LEGATUM.

Legatum est donatio quædam à Defuncto relicta, & ab hærede præstanda . i. 567. 1. Qui potest testari, potest facere legata, & potest esse Legatarius qui potest hæres institui . i. 567. 2. Quæ legata consueverunt possint Fratres Minores . ibid. Quando corrumpat legatum ex testamento nullo . ibid. Cor-

ruit legatum, si legatarius moriatur ante Testatorem . i. 568. 1., vel ex notabili ipsius ingratitude . ibid. Legatum conditionale cessat, si non adveniat conditio . ibid. Quando corrumpat legatum factum ex certa causa . ibid. Legatum pium non corrumpit, etsi falsa sit causa, ex qua factum fuit . i. 568. 2. Quando cesset legatum factum cum demonstratione . ibid. An sustinendum legatum rei alienæ . ibid. Legatum purum alicujus rei in individuo determinatæ transit in dominium legatarii postquam hæres hæreditatem acceptavit . i. 569. 1. Quid de fructibus rei legatæ . ibid.

In executione legatorum, adimplenda est, si fieri potest, voluntas Testatoris . i. 569. 1. S. Pontifex potest commutare in alium usum relicta ad causam piam . ibid. Quid possit Episcopus . ibid. & seq. & cons. 2. Quid observandum, dum hæreditas non sit sufficiens pro satisfaciendo omnibus legatis . i. 569. 2. Ex prædilectione Testatoris sumitur regula magistralis pro judicando, quomodo adimplenda sint legata . ibid. & seqq. Quæ aliæ regulæ attendendæ . i. 570. 1. Si Testator jusserit assignari fundum propria dispositione ab altero adimplenda, hæres, eo assignato, ad nil amplius teneatur vel pereat, vel evadat minus fructiferus . ibid. & seqq. Quid præstandum ab eo, qui impedivit Testatorem, ne possit exprimere suam voluntatem . i. 570. 2. & sequitur.

An legatum factum puellæ sub conditione si non nupserit, vel si nupserit determinatæ personæ sit attendendum . i. 571. 2. Quando legatum factum pro puellis nubendis possit dari ingredientibus Monasterium . ibid. & seqq. Legatum relictum pro foeminis nubendis aliquando consequi potest etiam à jam nuptis, vel etiam viduis volentibus iterum nubere . i. 572. 1. Quæ consequi possint legatum relictum sub conditione, si casu vixerit . i. 572. 2. Legatum relictum Orphanis consequi possunt etiam habentes Parentes inutiles, filios, vel filias expositas; nec est multoties necesse præfatis antepone-re eos, qui carent Parentibus . i. 572. 2. & consil. à num. 11. Quomodo distribuendum legatum pro pauperibus . i. 573. 1. Legato principali censetur legatum etiam accessorium . i. 573. 2. Quid agendum, dum ignoratur inter duas personas, vel Ecclesias cui ipsarum legaverit Testator . ibid. & seqq.

Legatum pium . Vide *Testamentum*. Non semper, eò quod legatum dicitur pium in Testamento, est propriè pium . cons. 9. per totum.

Explicatur ille sequens casus sub excommunicatione in nostra Diocesi reservatus: *Non solventes legata pia intra annum à die scientia, & à tempore, quod jus, vel Testator præscripsit* . i. 577. 2.

LEGITIMA.

Legitima est portio hæreditaria, quæ necessarid relinquenda est hæredibus necessariis . i. 564. 1. Quanta sit legitima juxta jus commune . ibid. & quomodo juxta Statutum Lucense . i. 565. 2. Quo titulo sit relinquenda . i. 564. 2.

LEX.

Lex est recta ratio agendorum, à publica potestate proposita communitati, cum voluntate illam perpetud obligandi . i. 34. 1. Debet esse honesta, justa, possibilis, necessaria, & utilis, non pro privato, sed pro communi civium commodo conscripta . i. 34. 2. & seq. Lex immediatè afficit locum & eo mediante subditos ibi existentes, obligat totam Communitatem, & non cessat morte Legislatoris, non ita autem præceptum . i. 35. 1. Actus legis sunt præcipere, prohibere, & permittere . ibid. & seqq. B b b 2 Lex

Lex dividitur in æternam, naturalem, & positivam. 1. 35. 2. Quid sint istæ leges. ibid. & seqq. Lex naturalis possit, invincibiliter ignorari. 1. 36. 2. Lex positiva Divina, quæ nempe fuit imposta à libera Dei voluntate, dividitur in veterem, & Novam, & quæ præcepta contineant. ibid. & seqq. Lex positiva humana, imposta à libera hominum voluntate, dividitur in Canonicam, & Civilem. 1. 37. 2. Quid sit jus Canonicum, & cuius auctoritatis. ibid. Quid jus Civile. 1. 38. 2. Quid agendum dum leges videntur inter se discordare. 1. 39. 1. Quomodo legendæ citationes juris. 1. 39. 2. Quid sit Jus Gentium. 1. 37. 2.

Papa potest ferre leges Ecclesiasticas, obligantes totum Orbem. 1. 40. 2. Idem potest Concilium Generale. 1. 41. 1. Concilia particularia obligant particularem Provinciam, vel Nationem. 1. 41. 1. Episcopus tam in Synodo Diocesana, quàm extra, potest ferre leges obligantes totam Diocesim. ibid. & seqq. Quamvis latæ extra Synodum non terminant morte Episcopi. Sede vacante Capitulum Cathedralis potest ferre leges obligantes totam Diocesim. 1. 42. 1. & seqq. qui possint ferre leges civiles. 1. 43. 1.

Lex non habet vim obligandi, nisi promulgetur. 1. 43. 2. Quæ promulgatio necessaria sit, præcipuè ut lex pontificia obliget. ibid. & seqq. Non est necessaria acceptatio populi, ut leges habeant vim obligandi. 1. 44. 1. Peccat populus absque causa iusta legem non acceptando. ibid. Dum major pars legem respuit, nec tenetur eam observare, qui aliàs esset paratus ad eam observandam. 1. 44. 2.

Omnes virtutes, & vitia possunt esse materia legis humanæ, sed non collectivè. 1. 44. 2. Actus interni possunt cadere sub lege humana, quatenus sint necessarii ad moralem substantiam actuum externorum. ibid. & seqq. Ad satisfaciendum legi non est necessaria voluntas illam adimplendi, sed satis est voluntas faciendi opus imperatum. 1. 45. 2. Non est opus intendere finem Legislatoris. ibid. Cui obligationi satisfaciatur, qui facit opus ex pluribus obligationibus debitum. ibid. & seqq. An immemor suæ obligationis illi satisfaciatur faciendo opus, quo potuisset satisfacere. 1. 46. 1. & seqq.

LEX HUMANA QUOAD VIM OBLIGANDI.

Tam lex Ecclesiastica, quàm civilis obligare potest in conscientia. 1. 46. 2. & seqq. Quando intelligatur præcipere sub culpa. 1. 47. 1. Quando sub gravi, vel sub levi. ibid. In materia gravi potest tantum sub levi obligare. ibid. In materia levi non potest obligare sub gravi. 1. 47. 2. Quando materia sit levis. ibid. Quando lex humana obliget cum periculo vitæ, vel gravi iactura bonorum. ibid.

Dari potest lex poenalis, obligans ad solam poenam. 1. 48. 1. & seqq. In praxi difficile est ipsarum transgressionem non intervenire aliquam culpam. 1. 48. 2. Unde dignoscantur leges merè poenales. ibid. & seqq. Quando lex poenalis sit latæ, quando ferendæ sententiæ. 1. 49. 1. & seq. Poenæ Ecclesiasticæ latæ sententiæ, si nullam exposcant externam actionem, obligant ante omnem iudicis sententiam. 1. 49. 2. Quando exposcunt externam executionem, lex poenalis est latæ sententiæ, non obligat ante sententiam declarativam criminis. 1. 50. 1.

Lex fundata in præsumptione periculi, seu juris obligat in conscientia, etsi in aliquo particulari facto non interveniat fraus. 1. 51. 2. Lex fundata in præsumptione facti non obligat in conscientia, si factum non subsistat. ibid. Quando intelligatur lex fundari in præsumptione facti, seu vitii periculi. ibid. & seqq. Lex fundata in fictio-

ne juris, semper obligat in conscientia. 1. 52. 1.

Lex ve' explicitè, vel implicitè valet actum irritare. 1. 52. 1. & seqq. Quando intelligatur ipso facto irritare actum, & quando, expectanda sit iudicis sententia. ibid. & seqq. Lex ipso facto irritans actum non parit obligationem in foro conscientiæ ante sententiam iudicis, si illum plenissimè non annullat. 1. 53. 2.

Lex de qua, post factam sufficientem diligentiam, dubium est an detur, nullam parit obligationem. 1. 54. 1. Si constet legem esse latam, & dubium sit an obliget, standum est pro obligatione legis, nisi confurgat aliud dubium jus fortius infringendi. 1. 54. 2. Si quamvis constet legem latam esse, dubium tamen sit an advenit tempus, quo debet obligare, non est necesse illam servare. 1. 54. 2. Certus de lege, & incertus an illi satisfecerit, tenetur illi satisfacere in terminis rigorosi dubii, non verò in casu, quo ex opinione, probabiliter iudicet satisfecisse. 1. 55. 1. Oportet exinde damnus tertio non resultare. ibid.

Apponens impedimentum, ex quo cesset obligatio legis, ex ea non obligatur, dummodo non apponatur in fraudem legis, vel ex vitio, quo cognoscatur impedienda illius observantia. 1. 55. 2. & 1. 57. 2.

Lex non obligat Legislatorem ad sui observantiam nisi quoad vim directivam. 1. 56. 1. & seq. Catholici, & Hæretici, non verò Infideles legibus Ecclesiæ ligantur. 1. 56. 2. & seq. Quando Advena teneatur legibus Territorii, in quo versatur. 1. 57. 1. & seq. Absens à suo territorio non tenetur legibus illius, nisi consummet delictum in illum, vel quoad rem, quæ in illo sit. 1. 57. 2. Quid dicendum de obligatione audiendi Missam, vel jejunandi, si quis discedat à suo territorio ea die, qua ibi inceperunt tales obligationes. ibid. & seqq. Existenti extra Territorium aequiparatur ille, qui est in Territorio, sed in loco exempto. 1. 58. 1. Pauci ligantur legibus solum post usum rationis. ibid. Ante pubertatem excusantur a poenis ab Ecclesia impositis. ibid. Vide *Clericus quoad obligationem servandi leges* &c.

Lex non cessat obligare, si cesset solum ipfius finis extrinsecus, non finis intrinsecus. 1. 60. 2. Si saltem in pluribus cesset finis adequatus legis, lex cessat obligare, non verò si solum quoad aliquos casus particulares. 1. 60. 2. & seqq. Cessat etiam in casu particulari, si finis legis in eo casu cesset contrariè. 1. 61. 1.

Cessat etiam obligatio legis, si revocetur. 1. 61. 1. Quando lex vetus per novam revocata censetur. ibid. & seq. Per nova Decreta, seu Pontificias Constitutiones impossibiles cum Decretis Concilii Generalis, vel etiam Tridentini, hujusmodi Decreta revocantur. 1. 61. 2.

Liber prohibitus. Vide *Excommunicatio quoad Bullam Cæna*.

LICENTIA.

Præsumitur licentia quoties prudenter iudicamus Legislatorem consentire. 1. 66. 2. Dum ad valorem actus requiritur actualis licentia non licet operari ex licentia præsumpta. ibid. Religiosus non violat votum paupertatis, si operetur ex licentia præsumpta, dum adire potest Superiorem transgreditur votum paupertatis operando ex licentia præsumpta. ibid. à num. 13. Sufficit tamen licentia tacita. ibid. n. 8.

LITERÆ.

Explicantur variz clausulæ Literarum S. Pœnitent.

tentiariæ. 2. 216. 1. & seqq. Quis possit aperire, & exequi Literas S. Pœnitentiariæ. ibid. & conf. 29.

LOCATIO.

Locatio intervenit quando datur aliqua res utens, vel fruenda pro mercede. 1. 513. 2. Vide *Conductio*.

LUDUS.

Ludus est contractus, quo Victori conceditur res deposita à Ludentibus. 1. 536. 1. Alter est ludus merè ingeniosus, alter merè fortuitus, alter pendens ab ingenio, & fortuna. ibid. Ludus de natura sua est licitus. ibid. Si fiat animo lucrandi intervenire potest culpa venialis. ibid. Quid de ludente sacras preces. ibid.

Ludus alearum, & tax illorum Clericis est prohibitus. 1. 536. 2. Quomodo peccent Clerici, & Religiosi ludendo. ibid. Non est licitum ludere cum Filio-Familias non habente ex propriis unde ludat; si non ludat ludo ipsi competenti. ibid. An possit retinere si vincat. 1. 537. 1. Difficiliter excusari potest, qui ludit cum filio familias, ea conditione, ut solvat post mortem Patris. ibid. An uxor possit ludere. ibid. Neque validus neque licitus est ludus, si quis ludat pecuniâ furatâ dum non habeat propriam, qua possit restituere. 1. 537. 1. Compellens aliquem ad ludendum potest graviter peccare, at excusabitur à restitutione. 1. 537. 1. In ludo removendæ sunt illæ fraudes, quæ ex natura ludi non sunt licitæ, neque communi consuetudine approbatæ. 1. 537. 2. Qui ex fraude lucratus est, tenetur restituere lucrum, & quod collator lucratus esset, si non adfuisse fraus. ibid. Quæ æqualitas esse debeat inter ludentes. 1. 537. 2. & seq.

Ludens ludo lege humanâ vetito potest ante sententiam iudicis retinere quod lucratus est. 1. 538. 2. Qui amisit in tali ludo, potest nolle solvere ex opinione probabiliter ipsum excusantem. 1. 539. 1. Si juraverit solvere, debet adimplere juramentum. ibid. Qui ludit ludo vetito animo repetendi si perdidisset, non potest retinere quod lucratus est. ibid.

LUXURIA.

Luxuria est appetitus inordinatus venerorum, & ex genere suo est peccatum mortale. 1. 27. 2. Ex ea oriuntur cæcitas mentis, inconsideratio, precipitatio, inconstantia. ibid. Item amor sui, odium Dei, & amor presentis vitæ, & horror futuri sæculi. 1. 28. 1. Ipsius remedia. 1. 28. 2.

Quæ sit delectatio luxuriosa, seu venerea. 1. 376. 2. Alia est venerea sensibilis, alia venerea spiritualis. ibid. In materia luxuriæ, si attendatur prædicata intrinseca actus luxuriosi non datur parvitas materiæ. 1. 378. 2.

M

MAGIA.

Magia est ars mira, & insolita faciendi. 1. 254. 1. Licita est, si sit naturalis, & illicita si superstitiosa, cum nempe ope Dæmonis aliqua fiunt insolita. ibid. & seqq. Quid observandum ad dignoscendum an aliqua fiant ex magia naturali, vel superstitiosa. 1. 254. 2. Dicitur simpliciter Magia, dum aliquid fit ope Dæmonis ad proprium, vel aliorum commodum. ibid.

MALEFICIUM.

Maleficium dicitur, quando quis ope Dæmonis facit aliquid ad aliorum nocumentum. 1. 254. 2. Aliud dicitur simpliciter maleficium, aliud maleficium amatorium. ibid. Contra maleficia indirectè aliquid præstant res naturales. ibid. Quæ adhibenda ad illa directè destruenda. 1. 255. 1. Non licet maleficium alio maleficio tollere. ibid. Licet petere à malefico dissolutionem maleficii, quando etiam mediis licitis potest illud tollere. ibid. Id non licet, si dubium sit an possit etiam mediis licitis dissolvere. ibid. Licitum est destruere signa maleficii. 1. 255. 2.

MANDATUM, MANDATARIUS.

Mandatum est Contractus, quo quis gratuito, & in gratiam alterius exequi suscipit aliquam rem honestam. 1. 547. 1. Si Mandatarius in exequendo mandato, patiatur damnus, quod potuerit prævideri, compensandum est à Mandante. ibid. Mandatarius tenetur solum de culpa lata; & aliquando etiam de levi. Quæ sint ipsius obligationes. 1. 547. 2. Quando intelligatur expirare mandatum. ibid. Vide *Damnificans*.

Manifestans. Vide *Damnificans*.

MAPPA PRO SACRIFICIO.

In altari ubi Missa celebratur requiruntur tres Mappæ, quamvis sufficiat unam esse duplicatam. 1. 59. 1. Quale peccatum sit sine mappa celebrare. ibidem.

MARITUS.

Maritus exhibere debet uxori amorem, honorem, & obedientiam us, in quibus illi subditur. 1. 352. & seq. Tenetur curare ut christianè vivat, & removere ab ea occasiones peccandi. ibid. Debet omnino ab ea removere Cirisbejo. 1. 354. 1. Non debet sine iusta causa illius pietatis exercitia impedire, & quomodo peccet ita faciendo. 1. 352. 1. Non potest Maritus sine iusta causa ab uxore discedere. 1. 353. 1. Quando possit ab uxore abesse, & quando teneatur eam secum ducere. ibid. Vide *Alimenta*.

MATER.

Tenetur Mater per integrum triennium lac filio etiam spurio præbere. 1. 347. 2. Si aliquas expensas faciat eo tempore pro filio, potest repetere à Patre. ibid. Nec tenetur facere aliquas expensas, si primo triennio non possit lac filio præbere. 1. 347. 2. Deberet proprio lacte filium lactare. ibid. Vide *Alimenta*, *Abortus* &c.

MATRIMONIUM.

Matrimonium est conjunctio maritalis viri, & mulieris inter legitimas personas, individuum vitæ consuetudinem retinens. 2. 147. 1. Matrimonium legitimum significat purum contractum validum matrimonii, non explicans rationem Sacramenti. 1. 174. 2. Ratum denotat Matrimonium quatenus contractui additur ratio Sacramenti. Matrimonium consummatum significat copulam carnalem, ordinatam ad generationem. ibid.

Matrimonium bonum est, & licitum. 2. 174. 2. Ipfius bona sunt bonum Sacramenti, bonum prolis, & bonum fidei. 2. 174. 2. Ut Matrimonium sit honestum, oportet à Contrahentibus inten-

tendi vel aliquem finem substantialem intrinsecum ipsius, vel aliquem ipsius finem intrinsecum accidentalem. *ibid.* & seq. Interveniret aliqua culpa dum non intendetur finis de se honestus, sed solum utilis, vel delectabilis. 2. 175. 1.

Matrimonium est Sacramentum. 1. 175. 1. Quia ratione significet gratiam, quam confert. *ibid.* Ut Sacramentum consistit in ipso fieri contractus. 2. 175. 2. Verba contrahentium habent rationem materiam, & formam secundum aliam, & aliam rationem. *ibid.* Ministri hujus Sacramenti sunt ipsi Contrahentes. *ibid.* Etiam inter baptizatos separari possit ratio contractus à ratione Sacramenti. *ibid.* & seq. Etiam Matrimonium contractum per Procuratorem habere potest rationem Sacramenti. 2. 176. 1. Quae requirantur ad contrahendum Matrimonium per Procuratorem. *ibid.* & seq. Quomodo contrahendum per epistolam. 2. 176. 2. Qualis consensus ad Matrimonium requiratur. *Vide Consensus &c.* Quando conditio suspendat Matrimonium. *Vide Conditio.*

MATRIMONIUM QUOAD INDISSOLUBILITATEM.

Matrimonium etiam Infidelium est etiam de jure divino aliqua ratione indissolubile. 2. 181. 2. Si unus Infidelium convertatur ad fidem, & alter Conjugum nolit cum eo habitare absque injuria Creatoris, matrimonium etiam consummatum dissolvitur. *ibid.* Non dissolvitur, si unus Conjugum incidat in haeresim, vel fiat gentilis. *ibid.* Non dissolvitur Matrimonium, usquedum Conjug ad fidem conversus novum ineat Conjugium. 2. 182. 1. Modò videtur ad dissolvendum Matrimonium satis esse, si unus Conjugum velit in infidelitate persistere. *ibid.* Non dissolvitur Matrimonium, per hoc quod Conjug conversus suscipiat Ordinem Sacrum, vel in aliqua Religione profiteatur.

Matrimonium Fidelium solummodo ratum potest dissolvi à Summo Pontifice. 2. 182. 1. & seq. Dissolvitur per Religiosam professionem. 2. 182. 2. Si Sponsus intra primum bimestre vi Sponsam cognoscit, matrimonium redditur indissolubile, at Sponsa non ideo prohibetur Statum Religiosum assumere. *ibid.* Non licet contrahere Matrimonium animo ingrediendi in religionem ante consummationem. *ibid.* & seq. Matrimonium Fidelium consummatum est in omni casu indissolubile quoad vinculum. 2. 183. 1. Quando intelligatur consummatum. *ibid.* *Vide Impedimenta Matrimonii. Bigamia &c.*

MATRIMONIUM QUOAD DENUNCIATIONES.

Ante Matrimonium ex praecepto Ecclesiae obligante sub gravi praemittenda sunt denunciations de illo contrahendo. 2. 187. 2. Quae poenae incurrantur, si omittantur. *ibid.* Debent tribus continuis diebus festivis fieri, quamvis inter eos debeat aliqua saltem dies mediare. *ibid.* Possunt fieri etiam die non festiva, & extra Missam, si ex aliqua causa adsit populi concursus. *ibid.* & seq. Faciendae sunt ab utroque contrahentium Parocho. 2. 188. 1. Expediunt fieri etiam à Parocho Paroeciae, ubi antea morabantur, si eò non facile possit pervenire rumor de matrimonio contrahendo. *ibid.* Non debet Parochus facere denunciations de Matrimonio contrahendo cum persona alterius Dioecesis, nisi haec primum Statum Liberum, & illius fidem authenticam reportaverit. *ibid.*

Quoad denunciations faciendas dispensare potest Ordinarius, & ipsius Vicarius Generalis. 2.

188. 1. & seq. Parochus potest interpretari in quibusdam casibus legem de denunciationibus non obligare. 2. 188. 2. In quibusdam casibus Ordinarius tenetur dispensare, investigata prius extrajudicialiter veritate causae. *ibid.* & seq. In aliis potest, sed non tenetur. 2. 189. 1. Si Ordinarius nolit in Denunciationibus dispensare, & causa statim contrahendi matrimonium sit urgentissima, potest, & debet illi assistere. *ibid.* Si intra duos menses à factis denunciationibus matrimonium non contrahatur, eadem sunt repetenda. *ibid.*

Ex vi denunciationum est revelandum impedimentum, quamvis cum aliquo incommodo. 2. 189. 1. & seq. etiam habitum fuerit sub secreto naturali. 2. 189. 2. Quamvis aliquis solus noscat impedimentum, debet illud denuntiare. *ibid.* Quorum denuntiatio sit attendenda. *ibid.* Speccat ad Ordinarium judicare, an sit attendenda. *ibid.*

MATUTINUM.

Non est peccatum grave celebrare Missam non recitato Matutino. 2. 49. 1. *Vide Hora Canonica.*

MEDICUS. MEDICINA.

Medico non licet adhibere medicamentum, quod probabiliter possit proficere, si habeat medicamentum certum. 1. 4. 2. Si salus sit desperata potest dare medicamentum, quod aequè possit ob esse, & prodesse. *ibid.* Non verò si salus non sit desperata. *ibid.* *Vide Abortus.* Quando debeat etiam sine mercede infirmis assistere. *Vide Advocatus. Medicus,* qui ex sua ignorantia occidit infirmam, sit Irregularis. 1. 154. 1. Detegenda est ignorantia Medici, si monitus non desistat ab exercenda Medicina. 1. 459. 2. Clerici vel Monachi in Sacris constituti non possunt exercere artem Medicinae, vel Chirurgiae per incisionem, & aduisionem. 1. 153. 2. Secus, si non sint in Sacris constituti, vel eas non exercent per incisionem, & aduisionem. *ibid.*

Melioramenta. *Vide Expensa.*

MENDACIUM.

Mendacium est enunciatio falsi cum voluntate ad fallendum prolata. 1. 589. 2. Voluntas fallendi non pertinet ad essentiam mendacii. *ibid.* Dividitur in jocosum, officiosum, & perniciosum. *ibid.* Nunquam licitè profertur mendacium. *ibid.* Quale sit peccatum mentiri. *ibid.* & seq.

Restrictio purè mentalis est mendacium. 1. 189. 1. & seq. Secus restrictio non purè mentalis. 1. 288. 2. Examinantur multi modi, quibus licitè, urgente justà causà, celari potest veritas. 1. 291. 1. & seq. & 590. 1.

An mentiri leviter in confessione reddat illam invalidam. *Vide Confessio quoad invaliditatem.*

MERETRIX.

Meretrix dicitur illa, quae pluribus quàm duobus se prostituit. 1. 382. 1. Non expedit bono publico permittere Meretrices. *ibid.* & seq. Quando admittenda ad Sacramenta confessionis, & Eucharistiae. 1. 383. 1. Quam integritatem servare debeant in confessione peccatorum. 2. 87. 2.

METUS.

Metus est, instantis periculi, vel futuri causae mentis trepidatio. 1. 469. 1. Metus gravis est de malo gravi, quod prudenter judicatur eventurum. *ibid.* Si non sit de malo gravi, vel non judicatur prudenter eventurum, erit levis. *ibid.* Metus

re-

reverentialis datur quando aliquis quasi coactus consentit, non audent praereverentia contradicere Superiori. 1. 469. 1. Aequiparatur metui cadenti in constantem virum, quoties unius sit gravis minus, vel etiam precibus instantissimis. *ibid.*

An excuset à Censura, vel Irregularitate. *Vide Censura, Irregularitas.* An irritet Contractus. *Vide Contractus.* An excuset ab observantia Legis. *Vide de Lex.* An irritet Matrimonium. *Vide Impedimenta &c.*

MINISTER SACRAMENTORUM.

Si Angelus, vel Beatus Sacramentum administraret habendum esset pro vero Sacramento. 2. 6. 2. De lege Ordinaria solus Viator potest esse Minister Sacramentorum. *ibid.* Ad valorem Sacramenti non est necessaria Fides, vel Gratia in Ministro. *ibid.* Debet habere saltem intentionem virtuales illud conficiendi. *ibid.* Non sufficit habere intentionem seridè faciendi externum ritum, si Minister velit non facere quod facit Ecclesia. 2. 7. 1. Valide conficeret Sacramentum, qui haberet intentionem faciendi quod Christus instituit, etiam intendere non facere quod facit Ecclesia Romana. *ibid.* Intentio Ministri debet esse circa subjectum, & materiam terminatam. *ibid.* Sacramentum administratum sub conditione de praeterito, vel de praesenti validum est si subsistat conditio, nullum verò sub conditione de futuro. 2. 7. 1. & seq.

Minister conficiens Sacramentum prout est consecratus ad illud conficiendum, peccat mortaliter si non sit in gratia. 2. 7. 2. Id non est verum respectu Laici, vel etiam Ministri baptizantis &c. necessitate urgente. *ibid.* Nunquam Minister licitè simulat Sacramentum. *ibid.* Illicitè sine justa causa à Ministro conficitur Sacramentum sub conditione, & illicitè sine justa causa, etiam sub conditione reiteratur. *ibid.* & seq. Si aliud non expostulaverit, in conficiendis, & administrandis Sacramentis, debet servare ceremonias Ecclesiae. 2. 8. 1. Illicitè administrat Sacramenta publico peccatori. *ibid.* Secus, si possit dubitari an factum, aliàs publicum, fuerit peccaminosum, & non sit scandalum. *ibid.* Non debet denegare occulto peccatori publicè petenti, bene verò occulto occultè petenti. *ibid.* Quid sit denegando, grave ipsi imminuat damnum. *ibid.* Subjecto non solum indigno, sed etiam incapax Sacramenti, non est administrandum ex timore cuiuscumque mali. 2. 8. 1. & seq.

An deneganda sint Sacramenta, quia plures dicunt aliquem esse peccatorem, vel quia de hoc est infamatus, vel non exhibuit in Paschate schedulam confessionis, videndum est Conf. 13. per totum.

MISSA.

Missae est oblatio externa soli Deo facta, quae in recognitionem ipsius supremi dominii, à legitimo Ministro, aliqua res sensibilis, permanens, & peculiariter consecrata immutatur, & destruitur. 2. 43. 1. Missa habet veram rationem Sacrificii, in quo principalis Minister est Christus, ipsius Delegatus & Ecclesiae est Sacerdos, & illius etiam offerentes sunt Adstantes &c. *ibid.* Res sensibilis, quae offertur est Corpus, & Sanguis Christi, ut sunt sub speciebus sensibilibus. *ibid.* & seq. Ad illius essentiam non pertinet realis, sed solum mystica immutatio victimae. 2. 43. 2. Illius essentia consistit in sola consecratione utriusque speciei, quatenus habet etiam rationem oblationis. *ibid.* Sumptio de jure divino necessaria est ad Missae Sacrificium, sed est pars integralis illius. 1. 44. 1.

Effectus, seu fructus Sacrificii Missae ex opere operato sunt esse propitiatorium, satisfactorium, impetratorium. 1. 44. 1. Habet posse justificare mediata. *ibid.* Ex opere operantis, quatenus offertur à Christo, Sacrificium Missae non habet esse meritum; at ita se habet ut offertur à Sacerdote, & insimul est satisfactorium, & impetratorium. *ibid.* Missa mali Sacerdotis nil deperdit de suo valore ex opere operato derivante, quamvis minus fructuosas reddere possit ipsius partes accidentales. *ibid.* & seq. Ut offert nomine Ecclesiae, neque haec minus fructuosae redduntur. 2. 44. 2. Nullius valoris est ex opere operantis. *ibid.* Missa ut offertur nomine Ecclesiae est impetratorium communium, & etiam propitiatorium. *ibid.* Magis impetrat, quo Sanctior est Minister. *ibid.* Quomodo sit satisfactoria etiam ut nomine Ecclesiae oblata. *ibid.*

Fructus Missae, quatenus correspondet personis ipsum participantibus est medius, seu specialis, generalissimus, specialissimus. 2. 44. 2. Fructus medius est ille, qui correspondet Christo ut principali offerenti, & voluit esse in potestate Sacerdotis illum applicare. *ibid.* Diversimodè participatur juxta capacitatem Subjecti. 2. 45. 1. Potest uni applicari quoad satisfactionem, alter quoad impetrationem. *ibid.* Fructus generalissimus est ille, qui ex institutione Christi, & Ecclesiae correspondet omnibus fidelibus, neque hoc possunt privari ex contraria intentione Sacerdotis. *ibid.* Fructus specialissimus est ille, qui correspondet Sacerdoti offerenti. *ibid.* Probabiliter potest alteri hunc fructum applicare, etiam ut provenit ex opere operato. *ibid.* & seq. Missa prodest Animabus Purgatorii, ut habet rationem satisfactionis. 2. 45. 2. Non est satisfactoria pro Viatoribus, nisi sint in statu gratiae, & quo major est gratia, & devotio, eo major est fructus. *ibid.*

Valor, seu fructus generalissimus, sicut & fructus specialissimus sunt quoad satisfactionem intensivè finiti, infinitè extensivè. 2. 45. 2. Fructus medius tam intensivè, quàm extensivè est finitus. 2. 46. 1. & seq. Limitatur etiam à dispositione offerentium, & eorum, pro quibus offertur. *ibid.* Immediatè, vel mediata offerentes; non participant minus de tali fructu eò quòd sint plures. 2. 46. 2. Fructus medius dici potest infinitus quoad impetrationem. *ibid.* Fructus Missae quoad satisfactionem est infallibilis, si non obtet indispositio recipientis, non verò quoad impetrationem. *ibid.*

Missa quoad eos, qui jam decesserunt, applicari potest in satisfactionem pro Animabus Purgatorii, sicut etiam applicari potest pro agendis Deo gratias pro Sanctorum glorificatione. 2. 47. 1. Potest applicari pro Vivis, etiam infidelibus, quoad impetrationem, sicut quoad satisfactionem pro omnibus, qui sunt in gratia. *ibid.* Ad hujusmodi applicationem videtur sufficere intentio habitualis. 1. 47. 2. Quid dicendum, dum primò pro uno Missa applicatur, deinde ex oblivione applicatur alteri. *ibid.* Ita potest fieri applicatio ut ab altero persona designetur. *ibid.* An Regularis teneatur applicare juxta praescriptum Superioris. *ibid.* & seq. Non licet applicare Missam sub conditione de futuro, seu pro eo, qui primus daturus est elemosynam. 2. 48. 1. Applicatio Missae faciendae est ante consecrationem. *ibid.* Missa nulli, vel incapaci applicata, prodest ipsi Sacerdoti. *ibid.*

MISSA QUOAD CONDIGNAM IPSIUS CELEBRATIONEM.

Missae celebranda est à Sacerdote, qui sit in gratia, & jejunos. 2. 49. 1. *Vide Eucharistia, Matutinum.* Sacerdos non tenetur recitare orationes pro

pro præparatione Missæ, bene verò quæ recitandæ præscribuntur, dum induit S. Vestes. *ibid.* Debet ita vocem componere, ut saltem exeat terminos secretæ recitationis. 2. 49. 2. Nec nimis prolixè, nec nimis festinè debet celebrare. *ibid.* Graviter peccat, si celebret per tempus notabile voluntariè distractus. *ibid.* Non debet celebrare capite cooperato, & sine calice. *ibid.* Quando graviter, vel leviter peccet aliqua in Missa ommittendo. 7. 49. 2. & seqq. In ommissione ceremoniarum, etiam ex non gravioribus, potest intercedere culpa gravis. 2. 49. 2. Quando peccet graviter ex omissione facta in Canone, & ubi hic incipiat, & desinat. 2. 50. 1. Quæ fervare debeat pro purificatione. 2. 50. 2.

Addere aliquid in Missa de se est culpa gravis, quamvis possit excusare levitas materiæ. 2. 51. 1. Est culpa gravis variare ordinem inter partes integrantes dissimiles. *ibid.* Non est præceptum uniformandi Missam officio, si aliud non obstat. *ibid.* Ex pluribus causis possit celebrari Missa diversa à currenti diebus impeditis. 2. 51. 2. Quando his diebus celebrari possit Missa Defunctorum. *ibid.* Grave est interrompere Missam accidentaliter, sed licitè fieret ex pluribus causis. *ibid.* Interpretatio essentialis nunquam est licita, nisi interveniat præceptum magis obligans. *ibid.* & seq. Quid agendum si facta consecratione superveniat necessitas audiendi confessionem moribundi. 2. 52. 1. Si Sacerdos non tam cito advertat aliquid non necessarium in Missa omisisse, non debet illud supplere. *ibid.* Quid agere debeat, si post consecrationem advertat hostiam, vel vinum non fuisse aptum consecrationi. *ibid.* Sacrificium ab altero omissum non est necesse suppleri nisi incepto Canone. 2. 52. 2. Quid faciendum sit ab eo, qui debet supplere omissum Sacrificium. *ibid.* Quoad locum, in quo potest Missa celebrari. Vide *Ecclesia, Altare, Oratorium privatum*. Quoad tempus celebrandi. Vide *Aurora*. Non licet sine gravi culpa celebrare post integram horam post meridiem. 2. 57. 1. Quid quoad Regulares. 2. 57. 2. Non licet celebrare Missas privatas feriâ quintâ in Cœna Domini, nec in Sabbato Sancto. *ibid.*

Quæ sint Vestes adhibendæ in Missæ celebratione. 2. 57. 2. Potest dari peccari grave eo quod sint valdè attritæ, vel fordidæ. *ibid.* Debent esse benedictæ. 2. 58. 1. Vide *Benedictio*. Est grave peccatum, uti vestibus non benedictis. 2. 58. 2. Si hæ non adsint abstinendum è Sacrificio. *ibid.* Vide *Calix, Corporale &c.* Quomodo debeat esse ornatum Altare ubi Missa celebratur. 2. 59. 1. Vide *Mappa, Candela &c.* In praxi difficile est non peccare graviter Sacerdotem, celebrantem sine Ministris. *ibid.* In nullo casu adhibenda est foemina pro Ministro. *ibid.* nec pueri immoigerati, & indevoti, vel homines viles, & Sordidi. *ibid.*

Modus in quo differat à Conditione. Vide *Conditio*.

Mohatra. Vide *Emptio*.

Mollities. Vide *Pollutio*.

MONACHUS.

1. Monachus illicitè exercet Medicinam, & Chirurgiam per incisionem, & aduisionem. 1. 153. 2. Vide *Medicus, Irregularitas*. Non potest se immiscere in Negotiis forensibus, & quando licitè faciat. *Conf. 19.* Vide *Advocatus, Arbitr. &c.*

MONOPOLIUM.

Monopolium significat venditionem factam ab uno tantum. 1. 489. 2. Comprehendit etiam ven-

ditionem factam à pluribus. *ibid.* Quotupliciter contingat. *ibid.* Injustum est Monopolium, dum aliqui conveniunt de non vendendo nisi pretio summo, & de non emendo nisi infimo. *ibid.* Ita facientes monopolium tenentur ad restitutionem. *ibid.* Quale reputandum justum pretium, dum crevit ex monopolio. *ibid.* & seq. Etiam qui non fuit causa Monopolii non potest vendere merces juxta pretium, quod crevit ratione monopolii. 1. 490. 1. Qui impedit fraude &c. ne merces asportentur in Civitatem, ne vilius cogatur ipse vendere, peccat contra Justitiam Commutativam, secus qui impedit precibus. *ibid.* Interveniens iustâ causâ licitum est ex publica autoritate monopolium exercere, & quæ sint hujus rei iustæ causæ. *ibid.*

Monstrum. Vide *Baptismus*.

MONTES PIETATIS.

Mons pietatis est cumulus pecuniarum mutuò tradendarum pauperibus; ne cogantur mutuò accipere sub usuris. 1. 504. 2. Conditiones montium pietatis quæ sint. *ibid.* Hujusmodi montes sunt liciti. *ibid.* Si quid superfit ex pecuniis habitis à Mutuatariis, si non possit ipsi restitui, est in usus pios erogandum. *ibid.*

Morbus. Vide *Debitum Conjugale, Sponsalia &c.* Moribundus. Vide *Abolutio, Confessio, Eucharistia*.

Mulier. Vide *Baptismus, Testis, Fidejussio*. Mutus. Vide *Confessio, Damnificator, Eucharistia*.

MUTUUM. MUTUATARIUS.

Mutuum est Contractus, in quo res usu consumptibilis alteri traditur quoad dominium, & usum cum obligatione reddendi similem in specie, & bonitate. 1. 492. 2. In mutuo non pecuniario satis est, si reddatur res similis acceptæ, quamvis in valore decreverit. 1. 493. 1. Mutuum expresse est, quando res mutuo expresse traditur. *ibid.* Mutuum virtuale est verum mutuum, sed palliat sub apparentia alterius contractus. *ibid.* Civitas, Ecclesia, Monasterium, aliaque loca pia non obligantur ex mutuo. *ibid.* Si intervenierit consensus Civium, seu Prælati, seu Capituli restituendum est, etsi Creditor non probet conversum fuisse in Civitatis, vel Ecclesiæ utilitatem. *ibid.* & conf. 24. num. 14. Debet talem conversionem probare, quoties restituendum esset alienatione rei immobili; vel mobilis pretiosæ. 1. 493. 1. & seq. & conf. 24. à num. 18. Quando Monasterium, vel alter Superior teneatur restituere mutuum quod accepit particularis Religiosus, vel Antecessor. *conf. cit.* à num. 23. Superior Monasterii non potest mutuum accipere cum obligatione solvendi lucrum cessans, vel damnum emergens. *conf. 24.* à num. 2.

Filius existens sub patria potestate in foro externo non tenetur ex pecunia mutuò accepta, etsi rennunciaverit privilegio sibi facto à jure. 1. 493. 2. Excipiuntur aliqui casus, & maxime, si mutuum acceperit de consensu Patris, vel conversum fuerit in ipsius utilitatem. *ibid.* Si filius familias noluit restituere, non est neque in foro conscientie obligandus ad restitutionem. *ibid.* & seq. Si restituit mutuans poterit tunc restituere. 1. 494. 1.

In restituendo mutuo non pecuniario non attenditur incrementum vel decrementum valoris rei mutuata. 1. 500. 1. In mutuo pecuniario restituito mutui facienda est juxta valorem monetæ tempore restitutionis. *ibid.* Mutuans qui mutuavit in auro potest obligari ad restituendum in moneta aurea. *ibid.* & seq. Quando licitè Mutuans, & Mutuatarius pacificantur de non habenda ratione augmen-

menti, & decrementi pecuniæ in mutuo restituendo. 1. 500. 2. Non potest obligari Mutuatarius ad restituendas monetas ejusdem speciei eo tempore, quo prævidentur plurius valituræ, si usque ad illud tempus mutuans non erat servaturus. *ibid.* Item obligari non potest ad restituendum frumentum mutuò acceptum tempore, quo prævidetur augendum pretium, si usque ad illud mutuans non erat servaturus. *ibid.* Si Mutuatario liberum erat antea restituere, cogi potest ad restituendum tempore augmenti pretii. *ibid.* Mutuatarius non potest sine iusta causa petere mutuum ab Usurario. 1. 501. 1. Si petiit non tenetur solvere usuras, si etiam juramento non se obligaverit. *ibid.* Vide *Usura*.

N

NAUFRAGIUM.

Bona crepta ex naufragio restitui debent Domino, si non possint haberi pro derelictis. 1. 116. 2. Vide *Excommunicatio quoad Bullam Cœna*.

NECESSARIUM.

Necessarium necessitate mediæ ad salutem est illud, quod sive culpabiliter, sive inculpabiliter omittatur, obtineri non potest. 205. 1. Necessarium necessitate præcepti non impedit salutem, si inculpabiliter omittatur. *ibid.* Vide *Articuli Fidei, Fides*.

NECESSITAS.

Necessitas alia est extrema, alia gravis, alia levis, seu communis. 1. 224. & seq. & 464. 1. Extrema datur quando quis ita caret necessariis, ut sit in periculo vitæ, vel amittendi membrum. *ibid.* Ad hanc reducitur necessitas, quæ quis est in periculo mortalis, vel incurabilis infirmitatis, vel subeundi malum ita ipsi grave, ut potius mortem optaret. *ibid.* Datur hujusmodi necessitas dum prudenter, & cum fundamento hujusmodi mala timeantur. *ibidem*. Gravis necessitas est illa, qua quis constituitur in satis probabili periculo patiendi grave damnum in corpore, honore, fama, statu, re familiaris &c. *ibid.* Levis, & communis necessitas est ea, quam communiter patiuntur pauperes, quæ tamen non pertingat ad mala præfata. *ibid.*

NECROMANTIA.

Necromantia datur quando adhibitis quibusdam præcætionibus, & sanguine, videntur mortui resurgere, divinare, & respondere ad interrogata. 1. 248. 1. & seq. Quomodo id fiat. *ibid.*

NECOTIATIO.

Negotiatio intervenit quando res aliqua comparatur ut integra, & immutata vendatur ad lucrum acquirendum. 1. 474. 2. Vide *Clericus quoad negotiationem*.

NOTARIUS.

Notarius debet scire quantum sufficit, ne ex ipsius imperitia in conscribendis Instrumentis lites possint oriri. 1. 607. 1. Debent servare veritatem, tum in conscribendis instrumentis, tum in illis non occultandis, tum in instruendis rudibus. *ibid.* Non debent conficere instrumenta, sen contractus injustos. *ibid.* Non debent exigere pretium ex-

dens nisi ob extraordinarium laborem. *ibid.* & seq. Aliquando gratis tenentur operam suam præstare pro miserabilibus personis. 1. 607. 2.

Explicatur illa excommunicatio in nostra Dilecti Archiepiscopo reservata, qua excommunicantur Notarii, aut alii Testamenta scribentes, non transmittentes ad Cancellariam Episcopalem, vel ad alios Deputatos notulam legatorum piorum, aut alterius pie dispositionis, intra duos menses à die scientia obitus Testatoris, etiam si Testamentum non esset apertum.

NOTORIUM.

Notorium oritur vel ex fama communi orta à viris dignis, & probis, vel eo quod aliquid factum fuerit coram tot personis, ut dici possit notorium. 1. 108. 1. Quando aliquid sit notorium judicare pertinet ad viros prudentes, attentâ amplitudine Civitatis, numero, loquacitate, vel taciturnitate Personarum, quibus innouit. *ibid.* Non est absolutè notorium, quod non constat saltem decem personis honestis. *conf. 13.* num. 13. & 16. Debit ipsis innoscere dum erant simul. num. 16. In praxi difficillimum est posse dici notoria, quæ sunt in occulto. num. 17.

NUPTIÆ.

Solemnitates Nuptiarum prohibita sunt tempore feriato. 2. 187. 1.

O

OBEDIENTIA.

Obedientia sit specialis virtus, dum quis adimplet præceptum ex motivo obediendi. 1. 18. 2.

OBLATIO.

Nulla est obligatio faciendi Parocho aliquas oblationes. 1. 359. 2. Oblationes factæ ex pura devotione quantumvis continuatæ, possunt ad libitum omitti. *ibid.* & conf. 15. Ex lapsu longi temporis non præsumitur obligatio, quoties aliquid fieri potuit sine titulo obligante. num. 7. In dubio bene dici potest aliquas oblationes factas fuisse ex mera devotione, non ex obligatione. num. 14. Quoties de titulo obligationis non constat, potest esse dubium de eadem obligatione. num. 15. In dubio obligationis faciendi aliquas oblationes, pertinet eam probare ad Parochum. num. 16.

Oblationes absolutè factæ Ecclesiis pertinent ad Parochum. 1. 359. 2. Quæ sunt ad ornatum Imaginis, vel Altaris sunt ab ipso in talem usum inferendum. *ibid.* Ad ipsum pertinet administrare oblationes factas Imagini depictæ in domo Parochiani.

OBSERVANTIA VANA.

Observantia Vana est superstitio, qua mediis inutilibus, & vanis, adeoque nec à Deo, nec à Natura institutis, intenditur aliquis effectus. 1. 253. 1. Observantia vana Sanitatum est per media vana velle obtinere sanitatem. *ibid.* Quomodo dignoscantur esse vana. *ibid.* Si in quibusdam sit virtus ad morbos sanandos, & non sit à Dæmone, erit ex gratia gratis data. 1. 253. 2. Datur fascinatio naturalis, & Dæmoniaca. *ibid.* & seqq. Impedire per pulverem sympaticam sanguinis effluxum non est ex virtute naturali. 1. 254. 1. Observatio vana futurorum eventuum datur, quan-

quando ex fortuito, & casuali occurfu rerum im-
perinentium creditur sequentibus aliquis effectus
prosper, vel adversus. 1. 254. 1. Vide *Arts Nota-
ria, Magia*.

OBSTETRIX.

Quomodo instruendæ sint Obstetrices à Parocho
circa Baptismum administrandum. 2. 18. 2.

OCCASIO PECCANDI.

Occasio proxima peccandi est res extrinseca,
conjuncta cum periculo intrinseco probabiliter pec-
candi. 2. 117. 1. Male explicatur, dum dicitur esse
illa, in qua quis sæpe, seu ut plurimum peccat.
ibid. & seq. Si non constet ex aliqua re confurge-
re periculum peccandi, & raro quis peccet, tunc
illa res potest dici occasio remota. 2. 117. 2. Oc-
casio proxima voluntaria est illa, in qua quis ad-
vertens periculum peccandi versatur absque ulla
vel morali necessitate. ibid. Illa est occasio proxi-
ma necessaria, quam quis vel physicè, vel mora-
liter vitare non potest. ibid. Non dicitur esse
in occasione proxima necessaria qui ex causa de
se levi in ea versatur. ibid. Vide *Absolutio*.

Occisio. Vide *Homicidium*.

ODIUM.

Odium Dei est aversio à Deo, in quantum pro-
hibet peccata, vel eadem peccata punit. 1. 231. 1.
Odio abominationis desideratur ut Deus non sit,
& odio inimicitiae optatur illi malum. ibid. Est
peccatum omnium gravissimum. ibid.

Odium proximi est exoptare ipsi malum. 1. 231.
1. Non est odium illi exoptare malum ob amorem
boni ipsius. ibid. Probabile est omnia odia merè
interna proximi esse ejusdem speciei. 1. 131. 2.
Odia ordinata ad executionem, juxta mala, quæ
respiciunt, sunt diversa speciei. ibid. In peccatis
odii etiam merè interni explicanda est Persona.
odio habita, si erat speciali virtute prosequenda.
ibidem.

OFFENSOR, OFFENSUS.

Offensor tenetur primus petere pacem ab offenso,
si non sit conditionis valde superioris, vel si non
passus sit graviolem injuriam ab offenso. 1. 224.
1. Offensus satisfacti suæ obligationi, si paratus
sit admittere offensorem. ibid. Si possit sine gravi
incommodo debet facere etiam id, ad quod aliàs
non tenetur, dum id necessarium esset pro salute
corporali, sive spiritali offensoris. 1. 224. 1. Con-
sulendum est offenso, ut remittat etiam actionem
coram Jure. ibid.

Opera satisfactoria. Vide *Satisfactio*.

OPINIO.

Opinio probabilis innitur motivo incerto, un-
de semper habet formidinem de opposito. 1. 2. 1.
Probabilitas oritur ab intrinseco quoties in ratione
fundatur, & ab extrinseco, quoties in authorita-
te. DD. ibid. Opinio speculative tantum probabilis
non attendit circumstantias casus, at opinio pra-
ctice probabilis judicat attentis etiam omnibus par-
ticularibus circumstantiis. 1. 3. 1. Opinio certè pro-
babilis fundatur in ratione, cui prudenter assen-
situr; probabiliter probabilis, non habet probabi-
litatem certam; tenuiter probabilis, fundatur in
motivo levi indigno viro prudenti. ibid. Opinio
probabilior habet rationes validiores, & minus
probabilis, rationes minus validas. ibid.

Nemo rectè operatur ex opinione vel tenuiter,
vel probabiliter, vel dubie probabiliter. 1. 3. 2. Li-
cet operare ex opinione certè probabiliter quamvis
minus probabiliter. ibid. Necessè est juxta opinionem
probabiliorum quando quæstio est de validitate,
natura, seu conditione actus. 1. 4. 2. Non licet se-
qui opinionem minus probabilem, dum agitur de
valore Sacramenti. ibid. Non licet Medico, omisso
medicamento certo, eligere tantum probabile. ibid.
Vide *Judex, Advocatus*.

Opinio unius Authoris non est ex ipsius au-
thoritate sufficienter probabilis nisi in gravi fun-
detur ratione. 1. 3. 1. Multoties docti reputantur
qui non mediocri laborant ignorantia. 1. 5. 1.

ORATIO.

Oratio est petitio boni honesti à Deo. 1. 238.
2. Est necessaria ad salutem necessitate medii, &
præcepti. 1. 239. 1. & seq. Præceptum orandi per
se obligat saltem singulis mensibus orare, & mul-
toties per accidens. 1. 239. 2. Ut ad Authorem om-
nis boni solus Deus est orandus. ibid. Ut ad no-
stros Intercessores possumus orare Angelos, San-
ctos, homines justos, & etiam Animas Purgato-
rii. ibid. & seq.

Christus etiam nunc in Cœlis pro nobis orat. 1.
240. 1. Item Angeli, & Animæ Beatae. ibid. Item
possunt pro aliis orare etiam homines vivi, et si
sint peccatores. ibid. & seq. Licet orare pro om-
nibus viventibus, quamvis ab orationibus commu-
nibus excludendi sint Excommunicati. 1. 240. 2.
Item licet orare pro Animabus Purgatorii. ibid.
& seq. Nostræ orationes, seu suffragia oblata pro
Animabus Purgatorii semper aliquem præstant ef-
fectum. 1. 241. 1. Quibus Animabus magis profint.
1. 241. 2. Oratio prout habet satisfacere minus pro-
dest, si pro pluribus offeratur, quam pro uno.
ibid. Secus prout habet impetrare. ibid.

Oratio habet mereri, satisfacere, impetrare. 1.
240. 2. Quando datur meritum de condigno, &
quando de congruo, & respectu quorum. ibid.
Quando sit satisfactoria. ibid. Ipsius peculiaris ef-
fectus est impetrare. 1. 241. 1. ibid.
Non solum possumus petere in oratione spiritalia,
sed etiam temporalia. 1. 242. 1. Temporalia
simpliciter necessaria possunt absolute peti, & quæ
non sunt absolute necessaria solum sub conditione.
ibid.

ORATORIUM PRIVATUM.

Ex privilegio Papæ Missa potest celebrari in
Oratorio Domus privata. 2. 54. 1. Regulares pos-
sunt deputare Oratoria privata in suis Monaste-
riis, ubi & Sacerdotes Sæculares possunt celebra-
re, & Laici Missam audire. ibid. & seq. Potest
Missa celebrari in cubiculo Religiosi ubicumque
infirmantis. 2. 54. 2. Non conceditur Oratorium
privatum nisi de nobili genere procreato, & qui
taliter intelligatur. 2. 54. 2. Oportet prius visitari
ab Ordinario ad videndum etiam an sit ab usibus
domesticis liberum, & quando ita esse intelliga-
tur. ibid. Una tantum Missa, ubi potest celebrari,
& in quibusdam diebus & ab illa abstinendum.
ibidem. Privilegium celebrandi in Oratorio pri-
vato cessat morte illius, cui concessum est. ibid.
Sequitur personam, si mutet domicilium, non si
alibi habitat ad breve tempus. ibid. & seq. Si non
adsit Dominus, sed familia potest ibi celebrari.
2. 55. 1. Qui veniant nomine familiae. ibid. Per-
sonæ superflue servitio ex aliquibus non possunt
ibi satisfacere præcepto Missam audiendi. ibid.
Qui invitantur ad prandium ab Indultario, si sint
nobiles satisfaciunt præcepto audiendo Missam in
ipsius Oratorio. ibid. OR-

ORDO.

Ordo est Sacramentum per quod spiritualis po-
testas traditur Ordinato. 2. 151. 2. Quot sint Ordines.
ibid. Prima Tonsura non est Ordo. ibid. & seq.
Presbyteratus certè est Sacramentum. 2. 152. 1.
Item communiter docent Theologi de Diaconatu.
ibid. Lis est quoad Subdiaconatum, & alios ordines
Minores, quamvis Theologi magis communiter sentiant
affirmative. ibid. & seq. Christus saltem in genere
materiam Ordinis determinavit. 1. 152. 2.

ORDO QUOAD MINISTRUM, ET SUBJECTUM.

Minister ordinarius Sacramenti Ordinis est
solum Episcopus. 2. 154. 1. Ex privilegio concessum
sunt Abbatibus quibusdam etiam posse conferre Dia-
conatum. ibid. Episcopus non potest ordinare ti-
tulo beneficii sibi non subditum, si actu non ha-
beat in ipsius Diocesi beneficium sufficiens ad con-
gruam sustentationem, & literas testimoniales
Episcopi, à quo habuerit Primam Tonsuram &c.
2. 154. 2. Quis sit subditus ratione originis, seu
domicilii, & quæ attendenda in ipsius ordinatione.
ibid. Regularis non potest ordinari nisi ab
Episcopo, in cujus Diocesi est ipse Monasterium
si habeat ordinationem. 2. 155. 1. Debet ha-
bere literas dimissorias sui Prælati. ibid. Quo
tempore Episcopus possit habere ordinationem.
ibid. & seq. Regulares possunt extra tempora à
jure Statuta ordinari. 2. 155. 2. Antequam Epi-
scopus concedat literas dimissorias suo subdito, ut
ab altero Episcopo ordinetur debet illum exami-
nare. 2. 158. 1. Non debet hujusmodi literas con-
cedere sine causa rationabili. ibid.

Amens, seu Infans ante usum rationis valide or-
dinantur. 2. 156. 1. Adultus respuens ordinem
invalide ordinatur. ibid. Quæ scientia, & pro-
bitas requirantur in ordinando. ibid. An ordinan-
dus debeat esse confirmatus, tonsuratus. ibid.
vide *Abas &c. Interstitia*, Quorum Episcoporum
literas debeat habere ordinandus. 2. 154. 2. &
158. 1. Qui sint effectus Sacramenti Ordinis. 2.
154. 1. Orphanus. Vide *Legatum*.

OSCULUM.

In praxi osculum inter personas solutas habiles
ad copulam est semper peccatum mortale, et si
non intendatur nisi delectatio naturalis. 1. 376.
2. Osculum habitum juxta morem regionis ad so-
lam amicitiam ostendendam inter personas diversi
sexus, potest cohonestari, si non sit aliquam moram
protractum. 1. 376. 2. & seq. Osculum habitum
per transferram inter sponfos ad solam benevolentiam
ostendendam potest excusari. 1. 377. 2. Secus
dicendum, si sint aliquo tempore protracta, vel
habita ad habendam sensibilem delectationem. ibid.
& seq.

OSTIARIATUS, OSTIARIUS.

Ostiariatus est unus ex Ordinibus Minoribus.
2. 151. 2. Ipsius materia sunt claves aptæ aperire,
& forma sunt verba, quæ adhibentur in ipsarum
traditione. 2. 153. 2. Ipsius officium est aperire,
& claudere fores Ecclesiæ, ac indignos expellere.
ibid.

PALPO.

PALPO.

Palpo, hoc est, laudator, & adulator tenetur ad
restitutionem quoties laudibus, vel convitiis
moveret ad damnum inferendum. 1. 426. 2.

PARENTES.

Parentes debent sanctè educare filios, & quæ
teneantur facere ad hoc præstandum. 1. 346. 2. &
349. 1. & seq. Debent relinquere filiis libertatem
circa status electionem. ibid. Peccant graviter læ-
dendo ipsorum libertatem, & excommunicantur
cogentes vel masculos, vel feminas ad matrimo-
nium contrahendum, sicut etiam cogentes foeminas
ad ingrediendum in Religionem. ibid. & seq.
Excommunicantur impediendo filias à professione
emittenda. 1. 347. 1. Parentes debent alere filios
etiam spurios, & quid veniat nomine alimentorum.
ibid. & conf. 28. Debent etiam alere familiam fi-
liorum. 1. 347. 2. Si non possit pater, debet Ma-
ter filios alere. ibid. Vide *Mater, Alimenta*. Paren-
tes tenentur dotare filias etiam emancipatas, vel
spurias. 1. 348. 1. Debent eam dotare etsi minor sit
25. annis, & ipsi in vitis nupserit indigno, quan-
do tamen per se non sit dives. 1. 348. 1. Ex quibus
causis Parentes possint denegare filiis alimenta, &
filiabus dotem. 1. 348. 2. Eadem causæ non atten-
dendæ in gravi necessitate filiorum, vel sequenti
reconciliatione. 1. 349. 1. Ex nulla alia causa,
præter recentitas à jure, possunt Parentes filios
exheredare vel negare alimenta. 1. 349. 2.

PAROCHUS.

Jure divino tenetur in sua Parochia residere. 1.
162. 2. vide *Absentia*. Si absit per tres, aut qua-
tuor dies sine justa causa tenetur pro rata ad re-
stitutionem fructuum etiam ante Judicis sententiam.
1. 163. 2. Potest compelli ad residendum etiam per
censuras, & alia juris remedia usque ad priva-
tionem beneficii. ibid. Parochus non residens in
Parochia, & interveniens beneficio per vicarium non
facit fructus suos. ibid. Quæ scientia requiratur
in Parocho. 1. 166. 2. Quæ probitas. 1. 167. 1. vide
Beneficiatus. Debet per se ipsum munera pa-
rochialia exercere. 1. 357. 2. Debet etiam cum
vite periculo Sacramenta necessitatis administrare,
si ipsius conservatio non sit omnino necessaria ad
assistendum Parochiæ. ibid. & seq. Quibus mediis
debeat se præservare à contagione. 1. 358. 1. De-
bet administrare Sacramenta Confessionis, & Eu-
charistiæ suis Parochianis, quoties rationabiliter
petunt. 1. 358. 2. Debet diebus festis applicare
Sacramentum pro populo etiam congruam non ha-
beat. 2. 48. 2. Et quid si fructus beneficii sint pin-
gues. ibid. Debet omnibus Dominicis, & solem-
nibus diebus festis Concionem ad populum habe-
re. 1. 358. 2. Debet docere doctrinam Christia-
nam, & quam diligentiam debeat circa hoc exer-
cere, maxime quoad personas rudes. ibid. & seq.
Quomodo se gerere debeat superflua ad sui susten-
tationem. 2. conf. 6. Quæ observare debeat, ut vi-
tam instituat prout Parochum decet. 1. 168. 1. &
seq. & 360. 1. & seq. Vide *Dignior, Matrimonium
clandestinum*.

Explicatur sequens casus in nostra Diocesi refer-
vatus: *Quilibet actus obscenus cum Parochianis, vel
Penitentibus quoad Parochos, Curatos, Capellanos
Oeconomos, & Confessarios*. 1. 380. 1.

PAROCHIANI.

Parochiani debent Parocho amorem, honorem, & obedientiam, ac necessaria alimenta. 1. 359. 1. Vide *Decima*.
 Participans. Vide *Damnificator*.
 Paschalis communio. Vide *Eucharistia*.
 Patrimonium. Vide *Titulus*.
 Patrinus. Vide *Baptismus quoad effectus, & Cæremonia*.
 Patronus. Vide *Jur-Patronatus*.
 Paupertas religiosa. Vide *Votum Paupertatis*.
 Peccator publicus. Vide *Minister Sacramentorum, Notorium, Famofum*.

PECCATUM.

Peccatum dicitur dictum, factum, vel concupitum contra legem Rei æternam. 1. 16. 2. Peccatum originale fuit aliena voluntate commissum; Personale est quod propria committitur voluntate. ibid. Peccatum Personale actuale est illud quod actum committitur habituale consistit in malitia actualis, quæ intelligitur perseverare usquedum non retractetur. 1. 16. 2. Peccatum commissionis transgreditur præceptum negativum obligans semper, & pro semper; Omissione verò præceptum affirmativum non obligans pro semper. ibidem. Divisio peccati in peccatum, cordis, oris, & operis aliquando significat tres gradus ejusdem peccati; aliquando tres species imperfectas peccatorum; aliquando tres species consummatas, & disparatas. ibidem. Peccata carnalia complentur in delectatione carnis; & spiritualia in delectatione mentis. 1. 17. 1. Peccata dicuntur contra Deum quatenus sunt contra virtutes, quæ ipsum recipiunt; contra proximum, si sit contra virtutes ipsum respicientes; contra seipsum quatenus est contra virtutes respicientes ipsum peccatorem. 1. 17. 2.

Peccatum ex infirmitate illud est, quod oritur ex nostra passione, ex malitia, quod oritur ex prava inclinatione voluntatis passione saltem parum impetente, & ex ignorantia, quando oritur ex ignorantia culpabiliter voluntaria. 1. 17. 1.

Peccatum mortale dicitur simpliciter contra legem, & veniale secundum quid. 1. 17. 2. Unde dignoscendum sit aliquod peccatum esse veniale vel mortale. ibidem. Peccatum ex genere suo mortale fieri potest veniale defectu consensûs, & ex parvitate materiæ. 1. 18. 1. Peccatum ex genere suo veniale potest fieri mortale ratione conscientie erroneæ, finis adjuncti, ultimi finis, scandali, & contemptûs Legislatoris. 1. 18. 2. Peccatum mortale nunquam confurgit ex pluribus venialibus, nisi ex eisdem ad aliquam gravem materiam perveniat. 1. 19. 1. Potest confurgere ex proposito nullum vitandi veniale. 1. 19. 2.

Peccata omissionis distinguuntur specie si ita distinguantur actus quibus privant. 1. 20. 1. Peccata Commissionis distinguuntur specie si opponantur diversis virtutibus vel eidem virtuti sub diversa ratione. 1. 20. 2. Tot sunt peccata quot sunt actus moraliter diversi. 1. 21. 1. Actus sunt moraliter diversi, quod aliquis retractat actum, & postea ad illum redit; quod cessat involuntariè liberè ab actu & pariter ad illum redit. Si vero involuntariè cesset ab actu novus actus continua cum antecedente si iste in aliquo effectu perseverabat. Dum vero non ita perseveret novus actus est novum peccatum; si tale intercedat tempus ut actus intelligantur moraliter interrupti. ibidem. Quomocumque interrumpantur peccata quæ solo animo perficiuntur

semper sunt diversa. ibidem. Peccata quæ perficiuntur opere externo tot sunt numero quot sunt actus completi & consummati. 1. 21. 2. Dum unico actu offenduntur plura objecta totalia unicuique committitur peccatum, si per modum unius considerantur. ibidem.

Actus malus ex aliqua causa proveniens solum est imputabilis quando prævidetur in eadem causa inductiva illius in circumstantiis, in quibus ratione necessitatis, aut utilitatis non fiat licita. 1. 8. 2. Prævidetur effectus ex omissione sequutus non est imputabilis illi qui non poterat, aut non debebat impedire. 1. 9. 1. Dum autem est imputabilis, imputandus est, quod apponitur causa, non vero dum sequitur, si tunc non poterat impediri. 1. 9. 2.

PENSIO.

Pensio est jus exigendi aliquos fructus ex alieno beneficio. 1. 16. 1. Laicalis dicitur quando datur ob ministerium, seu causam temporalem, quamvis detur Ecclesiastico. ibid. Mixta dicitur, quæ competit solis Ecclesiasticis, quamvis ex titulo temporali. ibid. Clericalis dicitur quæ datur solis personis Ecclesiasticis ob spirituale officium, & insuper in perpetuum titulum. ibid. Pensio laicalis non habet rationem beneficii. 1. 16. 1. Pensio habet tunc solum rationem beneficii, quando datur in perpetuum titulum ob officium spirituale. ibid. Solæ pensiones, quamvis competentes solis Ecclesiasticis, & inducentes obligationem saltem recitandi officium Parvum B. Virginis non habent rationem beneficii. ibid.

Percussio Clerici. Vide *Excommunicatio quoad Clerici percussione*.

PERICULUM PECCATI.

Periculum proximum peccati datur sine externa occasione, & dicitur ab intrinseco derivare. 2. 117. 1. Ut detur occasio proxima non est necesse certum esse committendam actionem peccaminosam sed fat est si detur periculum probabiliter peccandi. ibid.

PERMUTATIO BENEFICIORUM.

Ista permutatio dicitur mutua, & reciproca beneficiorum resignatio, quæ ad invicem fit inter permutantes. 1. 177. 2. Potest fieri inter beneficium pingue, & tenue, dummodo dimittens beneficium pingue non exigat temporalem compensationem. ibid. Non sunt faciendæ beneficiorum permutaciones absque iusta causa. ibid. & seq. Insuper intervenire debet auctoritas Ordinarii. 1. 178. 1. Item consensus Patroni, si beneficium sit Juris Patronatus. ibid. Si permutetur beneficium cum pensione, vel faciendæ sit permutatio de beneficio Papæ reservato debet ipse auctoritas intervenire. ibid.

PIGNUS.

Pignus est contractus, quo alteri res datur, vel obligatur in securitatem crediti, ut inde possit satisfacionem accipere, si aliunde ei non fuerit satisfactum. 1. 530. 1. In pignore intervenit actualis traditio rei mobilis, si immobilis Creditori. ibid. Vide *Hypotheca, Usura*.

Pingere. Vide *Festorum observatio*.

POENITENTIA.

Pœnitentia prout est virtus dicitur detestatio, &

& dolor internus peccati, ut est offensæ Dei, cum proposito emendationis, & satisfaciendi Deo pro injuria ipsi illata. 2. 70. 1. Proprium est virtutis Pœnitentiæ detestari peccata animo injuriam compensandi. 2. 70. 2. In exercendo virtutem Pœnitentiæ alii plures actus saltem virtualiter interveniunt. ibid. & seq. Illius actus perfectus est contritio, quæ penitens dolet de peccato ut repugnat Deo summè dilecto, cum intentione illi satisfaciendi. 2. 71. 1. Semper includit propositum in posterum non peccandi, & semper fuit sufficiens ad justificationem. ibid. Illius actus imperfectus est Attritio, quæ oriri solet ex Gehennæ timore. ibid. Pœnitentia cadit sub præcepto naturali, & divino. ibid. Præceptum pœnitendi partim est affirmativum, partim negativum. 1. 71. 2. Obligat ne ad multos dies pœnitentia differatur. ibid. Et in periculo mortis. ibid. Item per accidens obligat, dum necessarij sint actus pœnitentiæ ad exercendas alias virtutes quando hæ cadunt sub præcepto. ibid. Si moribundus possit confiteri sua peccata, ex præcepto pœnitentiæ non obligatur ad actum contritionis. ibid. & seq.

POENITENTIA PROUT EST SACRAMENTUM.

Pœnitentia, ut est Sacramentum, dicitur Sacramentum novæ Legis, à Christo Domino institutum, in quo per Sacerdotalem absolutionem peccata post Baptismum commissa remittuntur dignè illud recipientibus. 2. 72. 1. Ipsius materia remota necessaria sunt peccata mortalia commissa post Baptismum, & materia sufficiens peccata venialia post Baptismum commissa, & peccata mortalia jam confessa. ibid. & seq. Peccata mortalia dubia sunt ipsius materia necessaria. 2. 72. 2. Ipsius materia proxima sunt contritio, confessio, & satisfactio, & quomodo. ibid. Satisfactio est pars essentialis Sacramenti prout est in proposito, & prout in executione est solum integralis. ibid. Ipsius forma sunt verba absolutionis & in quo consistant. ibid. & seqq. Verba absolutionis non pronuntianda sunt deprecative, sed modo indicativo, & enunciativo. 2. 73. 1. An sit peccatum omitttere, quæ antecedunt, vel quæ subsequantur absolutionem. ibid. Quomodo verificentur verba absolutionis, si proferantur super peccata jam confessa, vel super indispotum. ibid. & seq.

Sacramentum Pœnitentiæ vel in re, vel in voto necessarium est necessitate mediæ ad Baptismum. 2. 73. 2. Quos effectus debeat præstare. ibid. Quomodo virtute hujus Sacramenti deleantur peccata venialia. 2. 74. 1. Vide *Absolutio, Attritio, Confessio, Confessarius, Contritio, Dolor, Satisfactio*.

POLLUTIO.

Pollutio, seu Mollities est voluntaria feminis effusio. 1. 391. 2. Ita est jure naturæ mala, ut in nullo casu possit honestari. ibid. Etsi semen reputetur certo corruptum, non potest expelli mediante commotione libidinosa. 1. 392. 1. Si sit nocivum potest medicamentis resolveri in alios humores. 1. 392. 2. Non licet cooperari ad emissionem feminis è lumbis decisi, quamvis possit permitti, si non adsit periculum consensûs. ibid. Non condemnda femina, si immediatè post coitum cum Marito se excitat ad seminandum, dum non potuerit prius. ibid. Ad peccatum pollutionis reducuntur contractus impudici illorum, qui præ ætate non valent seminare. ibid. Idem de emissionem humoris, quæ ex tactibus impudicis evenit in spadonibus. 1. 393. 1. Si congregiantur cum femina debet explicare impotentiam ad emit-

tendum verum semen. ibid. Pollutio causata ex alterius tactibus habet adjunctam malitiam scandalali, quoties tangens sit compos sui. ibid. Quid de se pollente tactibus personæ dormientis. ibid. Si se polluat tactibus conjugatæ &c. jam ratione personæ aliud oritur peccatum. ibid. Concubitus cum femina mortua dicitur diversum à peccato mollitiæ. 1. 393. 1. & seq. Quoties causa nullum alium effectum habet inducere quàm pollutionem, intendens talem causam velle etiam pollutionem. 1. 393. 2. Si æquè simul habeat causare alium effectum bonum, ex rationabili motivo potest opponi, dummodo adsit periculum consensûs. ibid. & seq. Sine necessitate non potest apponi causa notabiliter influens in pollutionem, etsi hæc non intendatur. 1. 394. 1. Potest sine gravi culpa apponi causa leviter in eam influens, si non intendatur, & non adsit periculum consensûs. ibid. Quæ sint motiva ex quibus apponi possunt hujusmodi causæ. ibid. Quæ sint causæ notabiliter, vel leviter influentes. ibid. & seq. Non tenemur vitare causas per accidens pollutionis, si ipsæ non sit intenta, nec adsit periculum consensûs. 1. 394. 2. Quando possit intervenire peccatum eò quòd ex eis prævideatur pollutio sequutura. ibid.

POSSESSIO.

Possessio facti dicitur rei detentio, corporis, & animi, jurisque adminiculo. 1. 403. 2. Possessio juris est jus insistendi alicui rei tanquam suæ, non prohibita possideri. ibid. Possessio civilis est ea, qua solo animo res possidetur. ibid. Possessio naturalis datur, quando Dominus verè præfens est rei suæ. ibid. Possessio primo acquiritur possessione vera, & hæc semper necessaria est ad possidendum quod nullus erat Domini. 1. 403. 2. Acquiritur possessione fictâ e. g. per traditionem clavium, & possessione civilissimâ, nempe ex juris dispositione. ibid. Quæ sint privilegia possessionis. ibid. & seq. Quomodo deperdatur possessio. 1. 404. 1. Vide *Dominium*.
 Possessor bonæ, vel malæ fidei. Vide *Restitutio*.

POSTULATIO AD BENEFICIUM.

Postulatio ad Beneficium est de Persona, habente aliquod impedimentum ad electionem. 1. 170. 2. Ad postulationem fat est, si concurrat major pars capituli. ibid. Si concurrat cum electione facta ab una parte Capituli, ad postulationem requiruntur duæ ex tribus partibus Eligentium. ibid.

PRÆSCRIPTIO.

Præscriptio est acquisitio domini, & peremptio juris alieni cum continuatione possessionis tempore à lege præscripto. 1. 408. 2. Usucapio in quo differat à præscriptione. ibid. Ad præscriptionem requiritur possessio naturalis, & civilis. ibid. & seq. Requiritur titulus probabiliter præsumptus ad præscriptionem ordinariam. 1. 409. 1. Ad præscribendas res immobiles cum titulo requiruntur decem anni inter præfentes, & viginti inter absentes. ibid. Ad præscriptionem rei mobilis cum titulo requiruntur tres anni inter præfentes, & quatuor inter absentes. ibid. Ad præscribendam rem immobilem sine titulo requiruntur 30. anni inter præfentes, & 40. inter absentes. ibid. Requiritur 40. anni ad præscribendas res Ecclesiæ. ibid. Pro præscriptione immemoriali non requiritur titulus, sed ipsa est ad instar validissimi tituli. 1. 409. 1. Quando præscriptio intelligatur interrumpi, & quando dormire. ibid. & seq.

Nulla datur præscriptio sine bona fide. 1. 409. 2. Non

Non obstat præscriptioni, si sit tantum venialiter mala. *ibid.* Ut detur bona fides oportet non incepisse possessionem cum dubio, quamvis non obstat, si superveniat inceptæ possessioni. *ibid.* & seq. Etiam ignorantia juris clari, si sit inculpabilis, non obstat possessioni. *i. 410. 1.* Bona, vel mala fides Authoris continuatur in ipsius hærede immediato. *ibid.* & seq. Hæres Authoris malæ fidei potest præscribere tempore extraordinario. *i. 410. 2.* Hæres mediatas, & Legatarius possunt præscribere tempore ordinario. *ibid.* Quando hoc verum non fit. *ibid.* Obligationes tendentes ad agendum, vel non agendum cum mala fide non præscribuntur, bene verò obligationes, ex quibus aliquid subeundum est. *ibid.*

Multæ res præscribi prohibentur. *i. 411. 1.* Actus facultativi, & prorsus liberi nullam inducunt præscriptionem. *ibid.* Res prohibita alienari & quæ non possunt possideri non possunt præscribi. *ibid.* & seq. Item nec res prohibita alienati in favorem ipsarum rerum. *i. 411. 2.* Res legitime præscriptæ possunt sine peccato retineri, quousque prior Dominus in integrum non restituatur. *ibid.* Quibus competat hujusmodi restitutio. *ibid.* Præsentatio. Vide *Jus-patronatus &c.*

PRÆSTIMONIUM.

Præstimonium est annuus proventus detractus ex redditibus beneficii datus Clericis in vitæ subsidium, & præcipue ut studiis vacent. *i. 162. 2.* Si detur in titulum, & in perpetuum, habet rationem beneficii, & importat obligationem recitandi Horas Canonicas. *ibid.* & seq.

PRÆSUMPTIO.

Præsumptio est inordinata confidentia in Divina Misericordia, sive in propriis operibus factis ex solis naturæ viribus. *i. 221. 1.* Multoties solet esse conjuncta cum hæresi. *i. 221. 1.* An peccet præsumptione, qui differt penitere usque ad mortem. *ibid.*

Violenta præsumptio tunc datur, quando ad sunt tales conjecturæ, & causæ, ut his tantibus communiter semper adit delictum. *conf. 13. n. 11.*

PRECARIUM.

Precarium est quod precibus petenti utendum conceditur tamdiu, quamdiu is, qui concessit, patitur. *i. 526. 1.* In precario solum transfertur usus rei in gratiam petentis, & non ad tempus determinatum, sed ad beneplacitum concedentis. *ibid.* & seq. Non debet tam cito repeti res precario tradita, ut fuerit inutilis ei, qui petiit. *i. 526. 2.* Quid sit contractus *precaria*, seu *precaria*. *ibid.*

PRESBYTERATUS.

Presbyteratus est ordo Sacer. *i. 251. 2.* Est Sacramentum. Vide *Ordo*. Ipsi materia essentialis est patena cum hostia, simulque calix cum vino, & aqua, suppositus patenæ; itemque impositio manuum Episcopi. *i. 152. 2.* & seq. Forma sunt verba quæ bene ab ordinante proferuntur. *i. 253. 1.* Dat potestatem supra Corpus Christi verum, & mysticum, unde Officium Presbyteri est consecrare, & absolvere. *ibid.* Materia Presbyteratus, sicut & aliorum Ordinum est physicè tangenda, dum forma proferitur. *ibid.* Quid præstandum, si Ordinandus physicè non tetigisset. *ibid.*

PRIVILEGIUM.

Privilegium est lex privata aliquod speciale beneficium concedens. *i. 78. 2.* Tribuit posse fieri contra jus, vel præter jus. *ibid.* Non conceditur licitè abque justa causa. *i. 79. 1.* Privilegium est reale, dum concessum est alicui ratione rei, sive qualitatis illi adjunctæ. *ibid.* Hoc privilegium non potest à particularibus personis renunciari. *ibid.* Est locale, quoties concessum sit ratione loci. *ibid.* Est personale, quoties concessum sit ratione personæ, & cum ipsa spirat. *ibid.* Dicitur commune, quoties per se primò concessum sit ratione Communitatis, atque ipsi renunciare non possunt particulares personæ Communitatis. *i. 79. 1.* Dicitur singulare, si respicit commodum particularis personæ, quamvis eo plures fruatur, atque tunc unusquisque potest ei renunciare. *ibid.* & seq. Item dividitur privilegium in gratiosum, & remuneratorium, in favorabile, & odiosum, in affirmativum, & negativum, in scriptum, & non scriptum, in absolutum, & conditionatum. *i. 79. 2.* & seq.

Ad valorem quorundam privilegiorum requiritur scriptura. *i. 80. 1.* Ad illius usum debet innotescere iis qui possent impedire. *i. 81. 2.* Possunt dari privilegia absque notitia privilegiati, at ordinariè requiritur ipsius acceptatio. *ibid.* Quando intelligitur acceptatum. *ibid.* Ante acceptationem potest semper revocari. *ibid.* Necessè est uti privilegio, quando ex non usu proprium, vel alterius oritur incommodum. *i. 81. 1.* Necessè est uti privilegio, si remoto per illud impedimento, urgeat obligatio alicujus legis. *ibid.*

PRIVILEGIUM QUOAD CESSATIONEM.

Privilegium cessat, cessante tempore, pro quo fuit concessum, sicut etiam aliquando cessante conditione sub qua fuit concessum. *i. 81. 2.* Non cessat privilegium per cessationem, causæ cujus ratione fuit concessum, si reputabatur non cessatura, secus si reputabatur cessatura. *ibid.* Privilegium cessat per renunciationem, si data sit à jure facultas renunciandi; & sine ea non cessat utquedam renunciatio acceptetur. *ibid.* & seq. Privilegium gratiosum non cessat per hoc, quòd eo privilegiatus non utatur, vel faciat actus ipsi contrarios. *i. 82. 1.* Privilegium resultans in alterius gravamen amitti potest per non usum, vel usum contrarium. *ibid.* Cessat privilegium per abusum, si ex eo cesset finis totalis ratione cujus collatum est privilegium, vel si ex abusu cesset conditio, à quo pendet. *i. 82. 2.* Cessare potest per revocationem privilegium merè gratuitum, quoties concessum sit Subdito, & ex eo aliquid non adquisierit. *ibid.* & seq. Privilegium onerosum regulariter non potest revocari. *i. 83. 1.* Privilegia remuneratoria ex iustitia non possunt revocari, nisi ratione causæ respicientis bonum publicum. *ibid.* Remuneratoria ex gratia sunt revocabilia ex quacumque justa causa. *ibid.* Privilegium insertum in corpore juris revocatur per hoc quod Superior decernat aliquid cum ipso impossibile, vel etiam per clausulam generalem, dum expressè revocatur. *i. 83. 2.* Quædam privilegia non intelliguntur revocata nisi per clausulas speciales. *ibid.* & seq. Revocatio privilegii facta ab homine est aliquo pacto notificanda privilegiato. *i. 84. 1.*

Privilegium concessum per scriptum Justitiæ, re integra, cessat per remotionem, seu mortem concedentis. *i. 84. 2.* Si sit concessum per scriptum gratiæ, & gratia intelligatur facta, non exprimit per remotionem, vel mortem concedentis. *ibid.* Secus, si gratia sit facienda, & res sit integra. *ibid.* & seq. Privilegium concessum determinatè per-

personæ, cessat per mortem ipsius. *i. 85. 1.* Quando reputandum sit concessum personæ. *ibid.*

PRIVILEGIUM QUOAD INTERPRETATIONEM.

Privilegia possunt authenticè interpretari solum à Concedente, vel ipsius successore. *i. 86. 1.* Superiores Regulares possunt in dubio authenticè interpretari sua privilegia. *ibid.* Possunt etiam ea limitare, vel ipsorum usum interdicerè. *ibid.* Privilegium favorabile, in quo nempe concedendo primariò Concedens intendit favorem, est latè interpretandum. *ibid.* Etiam privilegia contra jus multoties sunt latè interpretanda. *i. 86. 1.* & seq. Privilegia odiosa, quæ nempe primò respiciunt alterius odium, & pœnam, sunt strictè interpretanda. *i. 86. 2.* Quæ sint ista privilegia. *ibid.* Privilegia Regularia sunt favorabilia, adeoque latè interpretanda. *i. 87. 1.*

Explicantur plures clausulæ, quæ in privilegiis solent apponi. *i. 87. 2.* & seq.

PROCURATOR.

Procurator debet sufficienter scire quæ pertinent ad suum munus, & quæ attendere debeant in eo exercendo. *i. 607. 1.* Damnum quod sequitur ex sua negligentia, vel ignorantia, vel nimis procrastinando lites, ab ipso est compensandum. *ibid.* Non debet exigere ultra consuetum stipendium, si adhibuit extraordinarium laborem. *ibid.* & seq. An possit constitutum salarium recipere, quoties, quæ ad ipsum pertinent, præstet per alios. *i. 607. 2.* Dum ipse efformat Consilia, non potest retinere totam mercedem, quæ Advocato debetur. *ibid.* Aliquando debet gratis operam suam exhibere pauperibus. *ibid.*

PROMISSIO.

Promissio est deliberata & spontanea fidei obligatio de re bona, & possibilis. *i. 548. 2.* Promissio ante acceptationem, nullam parit obligationem. *i. 549. 1.* Si promissio facta causæ piæ, non facta sit per modum voti, non est obligatoria ante acceptationem. *ibid.* Promissio non acceptata, etiam si firmata fuerit juramento, non obligat. *i. 549. 2.* Facta alicui præsentis intelligitur acceptata, per ipsius silentium. *ibid.* Quando intelligatur acceptata, seu posse acceptari, si fiat absenti. *ibid.* Promissio acceptata non obligat sub gravi, nisi ex ea resultat grave damnum proximo, vel nisi adjunctam habeat obligationem legalem, vel nisi sit onerosa. *i. 549. 2.* & seq. Ex pluribus causis promissio acceptata definit obligare. *i. 550. 1.*

PROPOSITUM.

Propositum in posterum præcavendi peccata est necessarium ad valorem Sacramenti Penitentiae. *i. 74. 2.* Ordinariè loquendo debet esse explicitum, & formale; quamvis aliquando possit sufficere virtuale. *ibid.* Quomodo dari possit propositum omnia venialia vitandi. *i. 81. 2.* Multoties non officit véro proposito timor iterum relabendi. *ibid.*

QUADRAGESIMA.

Est evidens consuetudo non comedendi ova, & lacticia in Quadragesima obligare, eaque obligatio est gravis. *i. 336. 2.*

R

RANCOR.

Rancor est indignatio erga eos, qui exhortationibus &c. nituntur nos impendere ad bene agendum. *i. 32. 2.*

RAPTUS PROUT EST SPECIES LUXURIE.

Raptus est violentia facta personæ, aut sub quorum cura est causâ explendæ libidinis. *i. 384. 1.* Interventit semper cum cuicumque Personæ, sive mulieri, sive viro fiat violentia ad libidinem explendam. *ibid.* Ultra peccatum luxuriæ continet peccatum injustitiæ. *i. 384. 2.*

Raptus prout est Impedimentum Matrimonii. Vide *Impedimentum*.

Receptans Damnificatorem. Vide *Damnificator*.

RELIQUIÆ.

Reliquiæ sunt dignæ adoratione. *i. 245. 1.* Reliquiæ adorandæ sunt eadem adoratione, qua adorantur Sancti, quorum sunt. *ibid.* Non sunt adorandæ res indecentes, quæ fuerunt alicujus Sancti. *ibid.* Nullam est peccatum, si Laici decenter tangant Sacras Reliquias. *ibid.* Quid de tacto Agnus Dei, Sacrorum Vasorum &c. *ibid.*

Rescriptum. Vide *Dispensatio*.

RESERVATIO CASUUM.

Reservatio est prohibitio facta à legitimo Superiore aliquod peccatum absolvendi. *i. 129. 1.* Simplex Confessarius absolvens reservata ex ignorantia reservationis, invalidè absolvit. *ibid.* Reservatio est strictè interpretanda. *i. 129. 2.* Si lata sit per Statutum Synodale, non cessat morte Episcopi. *ibid.* Si per edictum, non cessat respectu illorum, qui ab ipso fuerunt approbati. *ibid.* Indiscreta reservatio est illicita, sed valida respectu illorum, quibus voluntariè conceditur jurisdictionis. *ibid.* Respectu Parochi esset invalida, quatenus nimis impediret à suo officio exercendo. *ibid.* Non possunt reservari nisi peccata, quæ sunt atrocia, & graviora. *i. 129. 2.* Reservatio non est de peccatis venialibus, neque locum habet in dubio juris, vel facti, vel si peccatum non sit atrox, & grave. *ibid.* & seq. Qui absolutus est à publico Sacerdote à casu reservato dubio, non est necessè ut se præsentet habenti facultatem in reservata, si cognoscat ut certum. *i. 130. 1.* Ad reservationem oportet peccatum esse externum, itemque actionem externam non solum ratione pravæ voluntatis, sed etiam esse externè gravem in eo genere in quo est reservata. *ibid.* & seq. Item debet esse completam, & consummatam, & volitam in se, non verò solum in causa. *i. 130. 2.* Metus excusat à reservatione. *ibid.*

Peregrini, & Vagi subiecti sunt reservationi. *i. 131. 1.* Habens casum in propria Diocesi reservatum potest absolvi ubi non est reservatus, si ed non processerit in fraudem reservationis, non verò à censura in propria Diocesi reservata. *ibid.* & seq. Habens facultatem absolvendi à reservatis non potest absolvere subditum alterius Diocesis, si ed procedat in fraudem reservationis propria Diocesis. *i. 131. 2.* Nec potest absolvi, qui in fraude reservationis exit extra Diocesim, ut peccet ubi peccatum non est reservatum. *ibid.* Proprius Parochus non potest extra Diocesim absolvere Pa-

rochianum, qui intra Dioecesim commiserat peccatum reservatum. 2. 132. 2. Probabile est ignorantiam reservationis ab eadem excusare. *ibid.* & seq. Impuberes non ligantur reservatione. 2. 132. 2. Novitii non incidunt in reservationem Episcopalem. *ibid.* Nec Moniales Episcopo non subiecti. *ibidem.* & seq.

RESERVATIO QUOAD FACULTATEM ABSOLVENDI.

Is, qui peccatum reservavit, vel ipsi Superior in jurisdictione, vel ipsius Successor possunt absolvere à reservatis. 2. 133. 1. Quandoque ex jure solum Superior potest absolvere à censura lata ab Inferiore, & quandoque Inferior potest absolvere quod sibi reservavit Superior. 2. 133. 2. Canonici Penitentiaris non absolviunt à reservatis de jure ordinario, nec potest suam auctoritatem pro casu particulari subdelegare. *ibid.* Superior tenetur ut plurimum concedere facultatem absolvendi à reservatis; at si injustè concepit, non potest simplex Confessarius absolvere. *ibid.* & seq. Non intelligitur concessa facultas absolvendi à reservatis, nisi hæc fuerit expressa; & facultas concessa pro casibus non extenditur ad censuras reservatas. 2. 134. 1. In dubio facultas absolvendi à reservatis late interpretanda est, quoties sit concessa ob bonum commune, & stricte quoties sit delegata in gratiam particularium personarum. *ibid.* Temporaliter impeditus adire Papam pro absolutione à casu ipsi reservato, potest à quocumque Confessario absolvi. *ibid.* & seq. Regulares habentes facultatem absolvendi à Papæ reservatis, non possunt absolvere à casibus, quos sibi reservant Episcopi. 2. 134. 2. Fallit hæc regula quoad ea, quæ jus reservat Episcopis, & tempore Jubilæi. *ibid.*

Simplex Confessarius potest à reservatis absolvere per habentem perpetuum impedimentum. *ibid.* ad eundem Superiorem. 2. 135. 1. Si impedimentum sit temporale potest solum indirectè absolvere in casu necessitatis. *ibid.* Ita absolutus tenetur postea comparere coram Superiore ut directè absolvatur. Poenitens oblitus reservati dum confessus est habenti facultatem in reservata, immunis est à reservatione. *ibid.* & sequent. Secus si de industria, fecit confessionem invalidam. 2. 135. 2. Quando facultas absolvendi intelligatur extendi ad reservata post illam commissam. *ibidem.* Quæ sint pœne præsumendum absolvere à reservatis. 2. 136. 1.

Qui sint casus Papæ reservati. 2. 137. 1. Nullus casus Papæ reservatur, nisi quæ habent adnexam censuram, quamvis sit reservatus & quoad censuram, & quoad culpam. *ibidem.* Qui excusat ab adnexa censura excusatur etiam à reservatione. *ibid.* Omnes confessarii regulares exceptis casibus Bullæ Cœnæ, & sex casibus Papæ reservatis possunt absolvere ab aliis casibus sibi reservatis. 2. 138. 1.

Quos casus possint sibi reservare Prælati Regulares. 2. 138. 1. Exceptis iis sibi enumeratis non possunt alios sibi reservare. Confessarii deputati à Superiore ad excipiendas confessiones Regularium possunt absolvere à reservatis petita & non obtenta licentiâ. 2. 138. 2. Novitii possunt absolvi à Confessariis secularibus à reservatis in Religione, dummodo non sint etiam in Dioecesi reservata. *ibid.* & sequent.

Residentia. Vide *Absentia*, *Canonicatus*, *Canonici*.

RESIGNATIO BENEFICII.

Resignatio, seu Renunciatio Beneficii est voluntaria ipsius dimissio, legitime facta coram Ordinario. 1. 177. 1. Potest fieri expressè, & tacitè.

ibid. Causæ resignandi beneficium sunt, si ex aliqua causa Beneficiatus non possit beneficio deservire. *ibid.* Quæ sint istæ causæ. *ibid.* Resignatio facta sine aliqua ex dictis causis nulla est. *ibid.* Resignatio non est admittenda, si resignans non habeat unde vivat, si fiat in favorem Confanguineorum &c. Et si à resignante designetur successor. *ibid.* Reservationes conditionales, ut de eo conferendo determinatæ personæ, vel cum reservatione pensionis non possunt fieri nisi coram Summo Pontifice. 1. 177. 1. Resignationes puræ non possunt fieri nisi coram eo, qui potest conferre, vel adimere beneficium. *ibid.* Ante acceptationem factam ab Ordinario, & à Resignatario, non amittitur jus in Beneficium. *ibid.* Post resignationem resignans debent supervenire 20. dies. *ibid.*

Resignans non potest resignare alicui qui sit eo notabiliter minus dignus, & debet omnino cavere. *ibid.* damnum Ecclesiæ. 1. 174. 1.

RESTITUTIO.

Restitutio est actus justitiæ commutativæ, quo reparatur damnum proximo irrogatum. 1. 416. 2. Præceptum restituendi verè est negativum. *ibid.* Obligatio restitutionis oritur ex *injusta actione*, quæ comprehendit omnem obligationem restituendi, ortam ex peccato, & ex *re aliena*, quæ comprehendit omnem obligationem restituendi, ortam ab actione non peccaminosa. *ibidem.* In foro conscientiarum non datur obligatio restituendi nisi adsit culpa Theologica. 1. 417. 1. Vide *Culpa*. Insuper oportet actionem culpabilem fuisse de sua natura causativam talis damni. 1. 417. 2. Quid dicendum pro Foro externo. *ibid.* Culpa quæ in aliquo casu esset levis, in altero est gravis judicanda. 1. 418. 1.

RESTITUTIO QUOAD POSSESSIONEM BONÆ, MALÆ, VEL DUBIÆ FIDEI.

Possessor bonæ fidei, qui scilicet sine peccato habebat rem alienam, debet eam restituere si extet, ac satis si restituat æquivalens, & si non extet, id in quo factus est ditior. 1. 418. 2. & seq. Possessor malæ fidei debet restituere rem si extet, & si non extet, ipsius pretium, quamvis non sit factus ditior. 1. 419. 1. Debet integrum pretium restituere, etsi tanti non vendidisset Dominus vel pretium quo vendidisset Dominus, etsi ipse non tanti vendiderit. *ibid.* Item debet restituere omne damnum, quod Dominus passus est. 1. 419. 2. Tenetur restituere pretium rei, si apud ipsum perierit, quando eodem tempore, & modo non perierit apud Dominum. *ibid.*

Possessor dubiæ fidei, si incepit possidere cum dubio debet rem integram restituere Domino, quem debet diligenter inquirere. 1. 419. 2. Si Dominus non inveniatur, est restituenda pro qualitate dubii, si non excusetur, quia habuit rem à possessore bonæ fidei. *ibid.* & seq. Si dubium superveniat possessioni, dum non inveniatur Dominus, potest integrè res aliena retineri. 1. 420. 1. Si negligentia adsit in inquirendo Domino rei, restituenda est pro dubii quantitate. *ibid.* Si vendenda sit talis res, oportet manifestare dubium emptori. *ibid.* Etsi post adhibitam diligentiam probabilis esse dignoscatur rem esse alienam, integrè potest retineri, si rationes verè probabiles dicent contrarium. *ibid.*

Possessor bonæ fidei tenetur restituere fructus naturales si extent, & si non extent, id in quo factus est ditior. 1. 420. 1. Possessor malæ fidei tenetur illos restituere etsi non extent. 1. 420. 2. Neuter tenetur restituere fructus purè industriales. *ibid.* *Pof.*

RESTITUTIO QUOAD LOCUM, PERSONAS, ET TEMPUS, ET QUOAD CAUSAS AB EADEM EXCUSANTES.

Possessor bonæ fidei solum tenetur restituere rem alienam in loco, ubi est. 1. 434. 1. Possessor malæ fidei debet propriis expensis mittere rem ad locum, in quo eam habiturus esset Dominus. *ibidem.* Debitum ex contractu solvendum est in loco contractus, vel in alio loco designato. *ibid.* Res est restituenda ei, cui fuit ablata, si illam justo titulo possidebat, non verò si sine justo titulo. 1. 434. 2. Res aliena habita contractu lucrativo est restituenda vero Domino. *ibid.* Possessor malæ fidei debet iterum restituere rem, si non perveniat ad Dominum, quando portator non sit designatus ab ipso Domino. 1. 435. 1. Possessor bonæ fidei non tenetur iterum restituere, si mittat rem ad Dominum per nuntium fidelem. *ibid.* Res debita ex contractu, non transferente dominium, perit Domino, si non perveniat ad ipsum absque culpa. *ibid.* Debitoris. *ibid.* Secus si res habeatur ex contractu transferente dominium. *ibid.* Non est ex charitate restituenda res Creditori, quoties abusus est eadem in suum damnum spirituale. 1. 435. 2. Non est restituenda ex justitia, si eadem abusus sit in damnum corporale proprium, vel alterius. *ibid.* Satisfacit pro foro conscientiarum Creditori, qui solvit ipsius Creditori. *ibid.* & seq.

Restitutio rei alienæ faciendâ est, statim ac commode fieri potest. 1. 439. 1. Quando faciendâ sit restitutio rei debite ex contractu. 1. 439. 2.

Impotentia moralis, dum scilicet subeundum est grave damnum vel spirituale, vel temporale, excusat à restitutione. *ibid.* & seq. In æquali necessitate Creditoris, & Debitoris, si non sit extrema, Debitor ex delicto restituere debet Creditori. 1. 440. 1. Debitor ex delicto tenetur ad lucrum cessans, vel damnum emergens, etsi inculpabiliter differat restitutionem. *ibidem.* & seq. Potest differre restitutionem, qui restituendo deberet cadere à proprio statu justè acquisito. 1. 440. 2. Condonatio plenè libera Creditoris non reprobatâ à jure liberat à restitutione. *ibid.* Consensus moraliter certus Creditoris dat posse omittit, vel differre restitutionem. 1. 441. 1. Licet omittitur ratione justæ compensationis. Vide *Compensatio*.

Quis ordo servandus sit in restitutione faciendâ, & an talis ordo obliget in conscientia. 1. 436. 1. & seq. Vide *Damnificator*, *Detrahitio*, *Deflorator*, *Homicidium*, *Damnificator quoad impedimentum alteri impositum*, *Furtum*.

RESTRICTIO MENTALIS.

Restrictio mentalis datur quando id, quod externè verbis profertur, solum verificatur per id, quod mente retinetur. 1. 288. 2. Vide *Juramentum amphibologicum*.

REUS.

Non tenetur manifestare suum crimen si sciat, vel etiam dubitet an juridicè interrogetur. 1. 602. 2. Non tenetur respondere si Judex ex falsa præsumptione interroget. *ibid.* Debet respondere si interrogetur servato ordine juris. 1. 603. 1. Possit excusari si eluderet Judicem ob evadendam poenam gravissimam. *ibid.* Non tenetur postea manifestare veritatem, etsi occultaverit veritatem, quam debebat manifestare. *ibid.* Si metu mortis confessus est delictum, quod non commisit, debet illud retractare quoties infamia in alios redundet. *ibid.*

ibid. Non potest opponere accusatori falsa crimina, bene vero occulta, si necessarium sit ad sui defensionem. ibid. & seq. An possit à sententia appellare. Vide *Appellatio*. 1. 603. 2. Accusatus de crimine vero, sed occulto, & non probabili potest dicere accusatorem mentitum esse. ibid. Reus injustè damnatus, non potest se defendere defensione occulta. 1. 604. 2. Justè damnatus debet iudici parere. ibid. Potest fugere è carcere, si ibi non sit ad justam pœnam condemnatus, vel etiam si ibi sit ad pœnam condemnatus, si nimis sit tristis. 1. 444. 1. & seq. Potest infringere compedes, & carcerem, quoties potest justè fugere. 1. 604. 2. Nemo potest illi immediatè opitulari ad carcerem infringendum. ibid. An possit corrumpere pecuniâ, vel fraudibus decipere custodem carceris, ut fugiat. ibid. & conf. 30. num. 17. Condemnatus, ut fame pereat, potest cibum oblatum sumere, imò tenetur, si ab ipso non abstineat ob mortuum virtutis. ibid.

Rubricæ. Vide *Missæ Sacrificium*.

S

Sacerdos. Vide *Missæ, Presbyteratus*.

SACRAMENTUM.

Sacramentum est signum rei sacræ sanctificantis animam. 2. 1. 1. Pro statu Innocentiæ non conveniens fuit fuisse Sacramenta, bene verò pro ceteris statibus. 2. 1. 2. Conveniens fuit institui sub rebus sensibilibus. 2. 2. 1. Quæ fuerint Sacramenta tempore legis Naturæ, & tempore legis scriptæ. ibid. In statu Legis Gratiæ septem dantur Sacramenta. ibid. Sacramenta Antiquæ Legis non causabant Gratiâ, bene verò Sacramenta Novæ Legis. 2. 2. 2.

Causa principalis effectiva Sacramentorum est solus Deus. 2. 3. 1. Christus ut homo est causa instrumentalis physica ipsorum; & causa principalis moralis. ibid. Christus instituit omnia Sacramenta, & non fuit conveniens talem potestatem homini conferri. ibid. & seq. Omnia Sacramenta habent gratiam sanctificantem causare. 2. 3. 2. Baptismus, & Pœnitentia causant primam gratiam, & cætera augmentum gratiæ. ibid. Etiam ista per accidens possunt causare primam gratiam. ibid. Sacramenta habent etiam conferre gratiam sacramentalem. ibid. Quæ Sacramenta imprimant characterem. ibid. Quam potestatem conferat character. 2. 4. 1. Sacramenta producant suos effectus ex opere operato, & quid hoc significet. ibid. Recedente fictione Baptismus habet gratiam causare. ibidem. Idem dici potest de cæteris Sacramentis. 2. 4. 2. Quæ sit materia, & forma Sacramentorum. 2. 4. 2. Quæ sit materia proxima, & quæ remota. 2. 5. 1. Materia & forma debent conjungi juxta quod exigit quodcumque Sacramentum. ibid. Quomodo Christus Dominus determinaverit materiam, & formam Sacramentorum. ibid. Quotupliciter interveniat mutatio, vel substantialis, vel accidentalis in materia, & forma Sacramentorum. ibid. & seq. In solo casu necessitatis adhiberi potest materia dubia, conficiendo Sacramentum sub conditione. 2. 6. 1.

Sacramenta instituta sunt pro solis Viatoribus. 2. 9. 1. Non baptizati non sunt capaces cæterorum Sacramentorum. ibid. In Adulto ea recipiente saltem requiritur, & sufficit intentio habitualis eadem recipiendi. 2. 9. 2. Non conferuntur validè dormientibus, & ebriis. ibid. In volente recipere Sacramenta Baptismi, & Pœnitentiæ requiritur Fides, & dolor supernaturalis peccatorum. ibid.

Pro cæteris Sacramentis requiritur status Gratiæ. ibid. Stante necessitate expolulantur licitè Sacramenta ab impio Ministro, si ad eâ ministranda ex officio teneatur, vel si sit paratus. 2. 9. 2. Si tamen alter non sit Minister, à quo peti possint. 2. 10. 1.

SACRILEGIUM.

Sacrilegium est violatio rei sacræ, lege divinâ, vel ecclesiasticâ divino cultui dicatæ. 1. 258. 1. Ex genere suo est peccatum mortale. ibid. Committitur vel contra Personam Sacram, vel contra locum Sacrum, vel contra res sacras. ibid. Quæ Sacrilegia sint contra personam Sacram. ibid. Per violationem cujuscumque voti committitur Sacrilegium. ibidem. Quando committatur Sacrilegium contra locum Sacrum. ibid. & sequen. Pertinet ad Sacrilegium contra locum sacrum furari non sacrum in loco sacro, quamvis non traditum in custodiam tali loco. 1. 258. 2. Quæ Sacrilegia committantur contra res sacras. ibid. & seq. Committit sacrilegium, qui retinet bona Ecclesiæ, aliæque deputata ad sustentationem Ministrorum. ibid. Non committit Sacrilegium, qui non solvit legata pia. ibid.

SACRILEGIUM PROUT EST SPECIES LUXURIÆ.

Sacrilegium, prout est species Luxuriæ, dicitur Violatio rei sacræ, facta per actum venereum. 1. 388. 2. Peccat peccato Sacrilegii, qui obstructus voto castitatis, facit peccatum venereum. ibid. Etiam si habeat solam morosam delectationem de peccato carnis. 1. 389. 1. Item si inducat alium ad peccandum venereè suasionem, & multo magis, si tactibus obscœnis. ibid. Interventit duplex Sacrilegium, si persona sacra venereè peccet cum alia persona sacra. ibid. Non verò si peccet venereè Religiosus in Sacris constitutus. ibid. Quicumque actus venereus, si non sit ex levioribus in hac materia, factus in Ecclesiâ, vel etiam Cœmeterio, habet rationem Sacrilegii. 1. 389. 2. & sequen.

Peccat peccato Sacrilegii, qui peccat venereè, dum gestat Sacramentum Eucharistiæ, vel dum paulò ante recepit hoc Sacramentum. 1. 390. 1. Item qui venereè peccat habens collo appensam insignem reliquiam Jesu Christi, vel Beatissimæ Virginis. 1. 390. 2. Item qui se pollueret Sacris vestibus indutus. ibid. Non intervenit Sacrilegium dum Fidelis fornicetur cum Infideli. ibid.

SANCTI.

Sancti orandi sunt, ut sint nostri intercessores apud Deum. 1. 239. 1. Adorandi sunt adoratione Dulci. 1. 242. 2. Vide *Oratio*.

SATISFACTIO SACRAMENTALIS.

Satisfactio Sacramentalis est voluntaria sui puniitio ad compensandam pœnam temporalem debitam ob injuriam Deo illatam juxta Sacerdotis sententiam in Sacramento Pœnitentiæ. 2. 98. 2. Est puniitiva, & medicinalis. 2. 99. 1. Remittit pœnam etiam ex opere operato. ibid. Habet ex opere operato impetrare auxilia ad peccata præcavenda. ibidem.

Confessarius tenetur sub gravi satisfactionem imponere pro culpis mortalibus, & sub levi pro culpis venialibus. ibid. & seq. Debet saltem vel levissimam satisfactionem imponere, si eam possit Pœnitens adimplere impohendo simul gravem, pro tempore, quo poterit adimplere. 1. 99. 2. In praxi diffi-

difficile est extra casum moribundi advenire casum, in quo non sit imponenda aliqua satisfactio. ibid. Neque tempore Jubilæi, vel plenariæ Indulgentiæ Confessarius omittit debet imponere satisfactionem. 2. 100. 1. Pœnitentia quatenus habet remittere pœnam ex opere operantis est applicabilis animabus Purgatorii. ibid. Satisfactio est proportionanda culpæ, & quando expedit eam moderari. ibid. & seq. Imponenda sunt in satisfactionem opera pœnalia, & quæ hæc sint. 2. 100. 2. Etiam opera, quæ cadunt sub præcepto possunt esse satisfactoria, dummodò non sint jam debita ex eodem titulo satisfactionis. ibid. & seq. Opera injuncta in satisfactionem intelligenda sunt de operibus supererogationis. 2. 101. 1. Convenit Confessarius semper etiam aliquod opus supererogationis imponere. ibid. Pro publicis peccatis imponenda est publica satisfactio. ibid. & seq.

Pœnitens tenetur acceptare, & exequi satisfactionem præceptivè impostam. 2. 101. 2. Confessarius non potest relinquere totam pœnitentiam arbitrio Pœnitentis. ibid. & seq. Non est gravis obligatio acceptandi, & exequendi levem Pœnitentiam. 2. 103. 1. Pœnitentia gravis est injuncta pro culpis levibus est sub gravi acceptanda, & exequenda. ibid. In praxi non potest Pœnitens sine culpa se eximere à gravi juxta satisfactionem relinquendo Sacramentum inchoatum. 2. 103. 2. Regulariter non est necesse adimplere satisfactionem ante absolutionem. ibid. Exequens satisfactionem in statu peccati mortalis non tenetur iterum adimplere. 2. 104. 1. Non potest differri per longum tempus exequutio satisfactionis. ibid. Quando dilatio reputetur esse longi temporis. ibid. Quid si Confessarius designaverit tempus satisfactionis. 2. 104. 2. Transacto tempore designato non cessat obligatio Pœnitentiæ adimplendæ. ibid. Qui oblitus est impostæ satisfactionis, non tenetur iterum peccata confiteri ad novam satisfactionem obtinendam. 2. 105. 1. Non cessat obligatio exequendi satisfactionem, ed quòd Pœnitens conetur lucrari Indulgentias. ibid. & seq. Vide *Communitio quoad Pœnitentiam Sacramentalem*.

SCANDALUM.

Scandalum est dictum, vel factum minus rectum præbens occasionem spiritualis ruinæ. 1. 232. 2. Dividitur in activum, & passivum. ibid. Scandalum Pharisaicum oritur ex propria malitia peccantis nulla habita occasione. 1. 233. 1. Scandalum pusillorum non oritur ex malitia, sed ex infirmitate, vel ignorantia peccantis. ibid. Scandalum est speciale peccatum, si aliquis cognoscat ex suo opere malo alterum peccatum, est non intendat ipsius peccatum. ibid. Saltem duplex peccatum committit. 1. 233. 2. An sit peccatum scandali suadere minus malum parato gravius committere. ibid. Actiones ex omni parte indifferentes, non sunt omittendæ ob alterius peccatum, si ex omifione grave incommodum sequatur. ibid. Quò peccatum proximi est gravius, ed requiritur major causa ad ponendam præfatam actionem indifferentem. ibid. & seq. Actiones aliàs indifferentes, nulla ratione possunt poni, si hic, & nunc proximè alterius peccato cooperentur. 1. 234. 1. An peccet peccato scandali mulier se ornando, dum scit ab aliquo turpiter admirari. ibid. & seq. Peccant peccato gravis scandali mulieres incedentes peccatore indecenter detecto. 1. 234. 2. Parato committere peccatum, licitè præbetur occasio peccandi, si id quod petitur potest bene, & male fieri, & urgeat gravis causa illud petendi. 1. 235. 1. & seq. Ob quodcumque scandalum nunquam faciendum quod fieri non potest sine peccato. 1. 235. 2.

Ob scandalum pharisaicum non sunt omittendæ præcepta affirmativa juris naturalis, & positivi, bene verò aliquando ob scandalum pusillorum. ibid. Ob scandalum pusillorum occultandæ, vel differendæ sunt res spirituales, quæ non sint de necessitate salutis, usquedum ipsarum rerum ratio reddatur. 1. 236. 1.

Scrupulus. Vide *Conscientia*.

SECRETUM.

Quotuplex sit Secretum. 1. 459. 2. Est gravis culpa, non servare secretum, quod ex natura rei servandum est, si exinde graviter lædatur justitii. ibid. Secretum promissum de re, quæ de sua natura non exposcit secretum, obligat juxta intentionem promittentis. 1. 460. 1. Secretum commissum de re gravi non potest sine gravi culpa manifestari. ibid. Secretum solummodo promissum non est servandum, si Juxta legitime interroget. ibid. Secretum commissum, & promissum non potest manifestari etiam Judici. ibid. Non est obligatio servandi hujusmodi secretum, quoties servandum esset cum gravi incommodo, & aliunde ex revelatione non læderetur bonum commune. 1. 460. 2. Revelandum est quoties ita exposcat Charitas, vel necessitas avertendi malum Innocentis, sive etiam illius, qui commisit secretum. ibidem. Item si rationabiliter credi possit illum, qui commisit secretum, licentiam concessurum. ibid.

Parvitas materiæ excusat à gravi culpa in revelatione secreti commissi. 1. 460. 2. Item si uni aut alteri reveletur, qui sub secreto sint servaturi, si ex hoc infamia non oriatur. ibid. Item si judicari non possit eum qui commisit secretum, specialiter noluisse iis revelari. ibid. In dubio an res fuerit sub secreto commissa, vel an sit parvi momenti, sub secreto servanda est. ibid.

Inquirere alterius secretum de re gravi, est ex genere suo peccatum mortale. 1. 460. 2. Quæ excusant à gravi culpa in alterius secreto inquirendo, vel in illo manifestando. 1. 461. 1. Est peccatum mortale aperire, seu legere alterius literas, quando non habentur pro derelictis. ibid. Licitè leguntur à Prælato literæ sui Subditi. ibid. Item, si rationabiliter credatur non esse invitos illos, quorum interest, vel nihil grave continere. ibid. Item si legantur ad propriam defensionem. ibid.

Servus. Vide *Error prout dirimit Matrimonium*.

SIGILLUM CONFSSIONIS.

Sigillum confessionis est *Debitum confessionem eelandi*. 2. 122. 1. Oritur ex jure naturali, divino, & Ecclesiæ. ibid. Oritur ex sola confessione, quæ sit Sacramentum, vel quæ saltem sit sacramentalis ex pœnitentis intentione. 2. 122. 2. Adeest obligatio sigilli, si quis confiteatur sua peccata fido Sacerdoti, vel etiam Laico, quem putet idoneum Pœnitentiæ Ministrum. ibid. In fractione sigilli possunt intervenire plura peccata. 2. 123. 1. Nunquam datur levis culpa ratione parvitas materiæ. ibid.

Tenentur ad sigillum Confessarius, Interpres, Consiliarius Confessarii, & Superior, quem adivit Confessarius ob obtinendam licentiam absolvendi à reservatis. 2. 123. 1. & seq. Item Superior, quem adivit pœnitens pro obtinenda facultate, ut à reservatis absolvetur. 2. 123. 2. Qui audivit alterius confessionem, vel audivit alterius peccata à Confessario. ibid. Qui legit alterius peccata in Charta, ubi scripserat in ordine ad confessionem. ibid.

Confessarius de Pœnitentis licentia loqui potest de auditis in confessione. 2. 123. 2. De licentia Pœnitentis potest etiam manifestare peccatum compli-

cis. 2. 124. 1. Licentia Pœnitentis debet esse expressa, libera, & non revocata. ibidem. Neque licet indirectè revelare confessionem, & quando hoc sequatur. 2. 124. 2. Confessarius non potest extra confessionem aliquid facere, vel dicere ex quo pœnitens dignoscatur id facere ratione peccati audit in confessione. 2. 125. 1. Confessarius non potest sine rationabili causa loqui cum pœnitente in confessione de peccatis auditis in alia confessione. ibid. Potest in continenti post confessionem loqui de auditis in confessione. ibid. Extra confessionem non potest sine licentia pœnitentis loqui de auditis in confessione etiam ad supplendum defectum. ibid. & seq. Tenetur dare pœnitenti schedulam confessionis, etsi sine absolutione dimiserit. 2. 125. 2. Neque etiam ad vitandam mortem potest Confessarius omittere Sacrum, vel aliud præstare, quando dignoscatur id fieri ob audita in confessione. ibid. Potest fugere à pœnitente, quem scit sibi scandalum allaturum. 2. 126. 1. Confessarius non potest uti notitiâ confessionis in gravamen pœnitentis, etsi nullatenus dignoscere esset aliquid facere ob audita in confessione. ibid. Idem dicendum etsi uti notitiâ confessionis esset potius in beneficium, quàm in gravamen pœnitentis. ibid. & seq. Omnia peccata etiam venialia cadunt sub sigillo, dum ex ipsorum revelatione pœnitens potest innotescere. 2. 127. 1. & seq. non verò peccata venialia in genere. ibid. Etiam peccata futura, vel publica cadunt sub sigillo. 2. 127. 2. Peccata gravia commissa in parvo Oppido, vel Communitate cadunt sub sigillo, etsi ex ipsorum revelatione non possit innotescere persona, quæ illa commisit. ibid. Absolutio denegata ordinariè cadit sub sigillo. 2. 128. 1. Defectus naturales explicati in ordine ad manifestandum peccatum cadunt sub sigillo. ibid. Idem dicendum de virtutibus. ibid.

SIMONIA.

Simoniam est studiosa voluntas emendi, vel vendendi aliquid spirituale, vel spirituali adnexum pretio temporali. 1. 261. 1. Aliqua sunt spiritualibus annexa antecedenter, aliqua concomitanter, aliqua consequenter. 1. 261. 2. Intercedit Simoniam juris divini in venditione rerum, quæ de se sunt spirituales, vel in venditione temporalium ratione spiritualitatis illis adnexæ. ibid. Datur Simoniam solum juris Ecclesiastici, quando venduntur temporalia, quæ Ecclesia prolubuit vendi ob motum Religionis. ibid. Simoniam mentalis propriè dicta intervenit quando de facto datur temporale cum interna intentione habendi spirituale, tanquam pretium illius. 1. 262. 1. Conventionalis datur quando prædicta intentio manifestatur, & in pactum ab utraque parte deducitur, quamvis postea non exequatur. ibid. Realis intervenit dum prædictum pactum executioni mandatur. ibid. Si tradita sit res spiritualis, & habita fides de pecunia danda, intervenit Simoniam realis, quamvis talis non sit iudicanda in ordine ad pœnas. ibid. Fictè promittens temporale pro re spirituali verò non est Simoniacus. ibid. Peccatum Simoniacè est gravius, quò magis pretium est exiguum. 1. 262. 2. Pretium Simoniacum dividitur in munus a manu, à lingua, & ab obsequio. ibid.

Non est Simoniam dare aliquid gratis pro re spirituali, vel dare spirituale ratione amicitiae. 1. 262. 2. Quæ observare debeat Confessarius ad dignoscendum an aliquid detur ut pretium, vel ex alio iusto titulo. 1. 263. 1. Datur Simoniam etsi dicatur dari temporale non tanquam pretium, sed tanquam motivum consequendi spirituale. ibid. Vel si dicatur dari temporale ad acquirendum.

spirituale, tanquam finem minus principalem. ibid. Datur Simoniam, si paciscatur de dando temporale ex gratitudine. 1. 263. 2. Non est Simoniam rogare, vel intercedere ut sibi, vel alteri conferatur spirituale, vel si detur intuitu intercessionis, aut precum. ibid. Quando intercedat Simoniam dando munera intercedenti pro aliquo apud Collatorem. 1. 264. 2.

Est Simoniam vendere, aut emere Sacramenta in se ipsi. 1. 265. 2. Non est Simoniam vendere ipsorum materiam remotam. ibid. Est Simoniam recipere aliquid pro labore intrinseco in conficiendis Sacramentis, non pro labore extrinseco. 1. 266. 1. Titulus magis laudabilis, aliquid accipiendi, dum administrantur Sacramenta, est honesta Ministrum sustentatio. ibid. Sacramentalia solum vendi possunt ratione materiae, quæ antecedenter erat pretio æstimabilis. ibid. & seq. Temporale quod est accessorium spirituali, & habet æstimabilitatem solum in ordine ad illud, vendi non potest sine Simoniam. 1. 226. 2.

Est Simoniam accipere temporale pro exercendis actibus virtutum. 1. 266. 2. non verò pro iis omissis. ibid. Item accipere temporale pro actibus derivantibus à potestate Ordinis, sive Jurisdictionis Ecclesiasticæ. ibid. & seq. Non est Simoniam accipere temporale pro cessando ab actibus potestatis Ordinis, bene verò pro cessando ab actibus potestatis jurisdictionis. 1. 267. 1. & seq. Non est Simoniam accipere pretium pro usufructuarium merè naturalium. 1. 267. 2. Item nec pro usu S. Theologiæ. ibid. Non verò quatenus comprehendit docere Doctrinam Christianam, & concionari. 1. 268. 1. Est Simoniam aliquid temporale recipere pro ingressu in Religionem. ibid. Monasterium dives nil recipere potest etiam titulo sustentationis. 1. 268. 2. & conf. 17. Quando id possit facere ex aliis titulis. ibid.

SIMONIA QUOAD BENEFICIA.

Est Simoniam juris divini vendere beneficium Ecclesiasticum quoad jus spiritualia administrandi. 1. 269. 2. Item quoad jus percipiendi fructus. ibid. & seq. Secus, si auctoritate S. Pontificis separetur jus percipiendi fructus à jure administrandi spiritualia. 1. 270. 1. Est Simoniam vendere pensiones purè spirituales, vel etiam mixtas. ibid. & seq. Vendere jus patronatus est Simoniam juris Ecclesiastici. 1. 270. 2. Post jus quæsitum indubitatum, & certum in beneficio licet redimere injustam vexationem. 1. 271. 1. Habens jus indubitatum ad beneficium si desit sola possessio, potest sine Simoniam dare pecuniam injustè eam impediendi. 1. 271. 2. Habens jus acquirendum ad beneficium, ad redimendam injustam vexationem non potest sine Simoniam dare pecuniam ei, qui potest obesse, & prodesse, bene verò si tantum possit obesse. ibid. & conf. 12. à num. 2. Est Simoniam dare pecuniam alicui ne accedat ad concursum, ut ita danti sit facilior affectio beneficii. ibid. num. 8. Item pactum initum inter duos de abstinendo à concursu, quoties ita facilior redditur affectio beneficii. ibid. num. 9. Item dare pecuniam ad removendum indignum, si ita paretur via ad beneficium. n. ro. Potest dari absque Simoniam pecunia Electoribus determinatis ad eligendum indignum, vel minus dignum, ne id faciant. 1. 271. 2. & seq.

Non est Simoniam permutare ad invicem res spirituales ejusdem ordinis, exceptis beneficiis. 1. 272. 1. Est Simoniam juris Ecclesiastici propriam auctoritate inter se permutare beneficia. ibid. & seq. Quid veniat nomine beneficiorum, quorum permutatio est prohibita. 1. 272. 2. Non potest Ordinarius consentiens in permutationem beneficiorum, compensare pecuniâ inæqualitatem fructuum, bene

bene verò imponendo pensionem super ipsis beneficiis, & non super beneficiis. ibid. & seq.

Est Simoniam transigere inter litigantes de aliquo beneficio tradendo pecuniam. 1. 273. 1. Quæcumque transactio, facta in materia beneficiaria propria auctoritate, est Simoniacæ. ibid. Non est Simoniacæ, si fiat ex Superioris auctoritate. 1. 273. 2.

Ordinarius potest admittere resignationes beneficiorum liberè, & absolute factas. 1. 273. 2. Etsi sit Simoniam, si acceptaret resignationem beneficii cum pacto illud conferendi personæ designatæ. ibid. Interventum Simoniam si resignatio fiat cum reservatione pensionis. 1. 274. 1. Item si exigantur à resignatario expensæ factæ in acquisitione beneficii. ibid. In resignatione confidentiali datur Simoniam, quando datur pactum expressum, vel tacitum, quod resignatarius iterum resignabit beneficium ad favorem resignantis, vel alterius ad ipsius beneplacitum, vel dabit partem fructuum, seu pensionem. ibid. & seq. Non est Simoniam confidentialis, sed solum conventionalis si resignetur beneficium, seu pensio, cum pacto ut resignatarius det resignanti alterum beneficium, seu pensionem. 1. 274. 2. & seq.

SIMONIA QUOAD POENAS.

Nulla est poena ipso facto infligenda contra Simoniam, si non commissa sit Simoniam pro ingressu in Religionem, pro collatione, & susceptione Ordinum, & pro adeptione, vel collatione beneficii. 1. 275. 2. Nulla est poena propter Simoniam conventionalem, quamvis ex una parte completam. ibidem. Pœnæ latæ contra Simoniacos non habent locum, si Simoniam sit solius juris Ecclesiastici. 1. 276. 1. Secus, si Simoniam sit confidentialis. ibid. Committentes Simoniam pro ingressu in Religionem, incurrunt excommunicationem ipso facto Papæ reservatam, & si committatur à Capitulo, suspensio eidem reservata. 1. 276. 1. Eadem pœnam incurrunt conferens, & recipiens Ordinem Simoniacè. ibid. Item Collator suspenditur etiam à collatione primæ Tonfuræ, & ordinatus ab Ordinum executione. 1. 276. 2. Secus, si ipso ignorante, Simoniam commissa fuerit ab aliquo tertio. ibidem.

Omnes concurrentes ad Simoniam realem in collatione beneficii incurrunt excommunicationem. Papæ reservatam, sicut etiam ita recipientes beneficium. 1. 276. 2. Collatio beneficii ita facta ipso jure nulla est. ibid. Idem dicas, si commissa sit Simoniam ab aliquo tertio, etiam ignorante Beneficiario, si id non fecerit in odium ipsius. 1. 277. 1. Non tenetur dimittere beneficium ipsi collatum per alterius Simoniam, si per triennium bona fide possederit. ibid. Pœna privationis beneficiorum non extenditur ad beneficia antea obtenta, & probabiliter nec ad obtinenda in posterum. ibid.

Pœnæ Committentium Simoniam confidentialem sunt excommunicatio Papæ reservata; Interdictum ab ingressu Ecclesiæ; quòd extenditur etiam ad Collatorem Cardinalem; irritatio, & annullatio resignationis, & collationis; privatio omnium pensionum & beneficiorum, & inhabilitas ad alia obtinenda. 1. 277. 1. & seq.

Beneficium etiam per Simoniam occultatum obtentum statim dimittendum est una cum fructibus perceptis. 1. 277. 2. Non sunt dimittendæ aliæ res spirituales pecuniâ acquisitæ. ibid. Statim dimittendum pretium pro quacumque Simoniam acceptum. ibid. Pretium Simoniacè obtentum in collatione beneficii ante sententiam Judicis restitui potest ipsi danti. ibid. Restituendum ipsi omnino est, si Simoniam nondum sit completa. 1. 278. 1. Item semper cum Simoniam commissa fuerit in aliis

materiis præter beneficia. ibid.

Quis possit dispensare à pœnis propter Simoniam infligendis. 1. 278. 1. & seq.

SOCIETAS.

Societas est conventio duorum, vel plurium conferentium pecuniam, industriam, seu laborem ad commune lucrum cum debita proportione distribuendum. 1. 540. 2. Societas debet fundari in negotiatione licita, & lucrum est cum proportione distribuendum. 1. 541. 1. Item damnus, expensæ, & lucrum debet esse commune, & pecunia, si pereat, debet Domino perire. ibid. Quando finitur Societas, & qui possint eam contrahere. ibid. & seq. Si ex culpâ Socii pereant res Societatis, iste tenetur damnus Societati compensare. 1. 542. 1. Si unus ex Sociis patitur damnus ex causa proxima Societatis, est illi à Societate compensandum. ibid. Socius potest integrè retrahere expensæ factas in itinere causâ Societatis. 1. 542. 2. Divisio lucrificiendi est ad ratam illius, quod unufquique contulit in Societatem. 1. 543. 1. Industria, & labor unus aliquando reputatur pretiosior pecuniâ. ibid.

Finite Societate prius restituendum est Capitale illi, qui contulit, & deinde lucrum dividendum. 1. 543. 1.

Contractui Societatis licitè superadduntur contractus affecutionis Capitalis, & interesse, quoties hæc gravamina compensentur. 1. 543. 2. & seq. Quæ attendenda in Societate circa Animalia. 1. 544. 2.

Quando intelligatur contracta Societas inter Fratres mortuo Patre. 1. 546. 1. Quæ bona sint ab eis in commune adducenda, dum volunt ea dividere. ibid.

SODOMIA.

Sodomia est concubitus ad sexum non debitum. 1. 396. 1. Propriè intervenit, dum vir cognoscit alium virum in vase præputero, quamvis ibi non feminet. ibid. Interventum etiam dum mulier conatur feminare intra vas alterius mulieris. ibid. Non est rigorosè Sodomia, si vir cognoscat feminam in vase præputero. 1. 396. 2. Cum Sodomiam conjungitur malitia incestus, quoties committatur cum persona consanguinea, vel quocumque modo affine. ibid. Item cum ea conjungi potest peccatum sacrilegii, raptus, & adulterii. 1. 396. 2. & seq. Peccat graviter Maritus habendo inchoativè copulam sodomiticam, vel quid simile faciendi, quamvis cum animo se excitandi ad copulam naturalem. 1. 397. 1. Non est necesse explicare circumstantiam agentis, seu patientis, si alias patiens non se polluat. ibid. Quæ sint pœnæ latæ contra Sodomitas. ibid. & seq.

Explicatur sequens casus in nostra Diocesi reservatus: Sodomia actu consummato etiam cum femina quoad Mafculos sanium.

SORTES.

Sortes divinatoriæ, dum scilicet mittitur fors ut alicui conferatur aliqua res, vel officium, sunt licitæ, si fors non possit cadere super indignum. 1. 250. 2. Prohibitæ sunt in electionibus ad officia, & Beneficia ecclesiastica. 1. 251. 1. Accedente auctoritate Superioris licitè componuntur fortibus lites beneficiales ibid.

Sortes consultoriæ, quibus queratur quæ sit voluntas Dei in aliqua re, solum licitæ sunt in valde gravi necessitate, si fiant cum debita reverentia. 1. 251. 2. Sortes divinatoriæ, quibus notitia rei occultæ expectatur à Dæmone, semper sunt illicitæ. 1. 251. 2.

SPES

Spes est habitus supernaturalis, quo speramus beatitudinem supernaturalem, consequendam auxiliis nobis collatis ex meritis Christi, quia Deus est Fidelis, Misericors, & Omnipotens. 1. 218. 1. Datur præceptum da actibus Spei eliciendis. 1. 218. 2. Quando obliget per se, & quando per accidens. ibid. & seq.

SPONSALIA.

Sponsalia sunt mutua promissio futuri matrimonii. 2. 162. 1. Non dantur, si desit animus se obligandi. ibid. Item si promissio non fuerit mutua. 2. 162. 2. Si non sit mutua nullam solet inducere obligationem. ibid. & seq. Nulla sunt Sponsalia inita ex gravi metu injuste incusso. 2. 163. 1. Et id quavis fuissent juramento firmata. ibid. Nulla sunt in foro conscientiae. Sponsalia inita ex levi metu. ibid. Ad contrahenda Sponsalia requiritur ætas, in qua adfit usus rationis. ibid. Item non debet esse impedimentum, vel etiam solum impediens matrimonium. 2. 163. 2. Necessaria sunt verba ex utraque parte exprimentia mutua promissionem futuri matrimonii, & quæ nam sint. ibid. Matrimonium clandestinum inter puberes neque sufficit ad valorem Sponsalium. 2. 164. 1. Bene verò Matrimonium clandestinum inter impuberes. ibid. Etiam signa sufficienter exprimentia ex utraque parte mutua promissionem habent rationem Sponsalium. 2. 164. 1. Explicatur sequens casus in Lucana Diocesi reservatus: *Copula carnalis actu consummato inter Sponsos de futuro.*

Ex veris Sponsalibus gravis oritur obligatio eadem adimplendi. 2. 165. 1. Adimplenda sunt tempore à contrahentibus determinato, & si non fuit determinatum, statim datur opportunitas. ibid. Renuens contrahere tempore debito matrimonium, prius aliis poenis cogendus, ac tandem etiam cogi potest censuris. 2. 165. 2. Id tamen raro expedit. ibid. Non potest apponi poena volenti injuste resistere à Sponsalibus. ibid. Bene tamen injuste resistenti. 2. 166. 1. Pars innocens potest habere jussum titulum exigendi compensationem pecuniariam ab eo, qui injuste vult resistere à Sponsalibus. 2. 166. 2.

Qui extorsit copulam à foemina honesta sub ficta promissione matrimonii, tenetur eam ducere, vel patiatur damnum, vel non. 2. 166. 2. Non tenetur eam ducere, si mulier cognovit deceptionem, vel si & ipsa decepit, vel si non erat Virgo ut reputabatur. ibid. & seq. Si mulier non potuit cognoscere deceptionem, factus promissor, quamvis conditionis valde excedentis, tenetur eam ducere, dum aliqua non subit causa, ex qua dissolvi possent Sponsalia. 2. 167. 1.

SPONSALIA QUOAD CAUSAS EA DISSOLVENDI.

Sponsalia etiam jurata mutuo consensu dissolvuntur. 2. 167. 2. Impuberes possunt resistere à Sponsalibus statim post adeptam pubertatem, si illa juramento non firmaverint. ibid. & seq. Per absentiam Sponsi sine animo redeundi, vel etiam per absentiam diuturnam dissolvuntur Sponsalia. 2. 168. 1. Dissolvuntur Sponsalia, si dum una pars rationabiliter petit ipsorum adimplerionem, altera renuat. ibid. Dum tempus fuit praefixum ad finiendam obligationem, eo elapso, dissolvuntur Sponsalia, secus si fuit praefixum ad eam sollicitandam. 2. 168. 2. Per ingressum in Religionem dissolvuntur Sponsalia ex parte remanentis

in seculo, & ex parte ingredientis solum per professionem. 2. 169. 1. Sponsus potest ingredi in Religionem, dummodo non intulerit Sponsæ damnum dumtaxat reparabile per matrimonium. ibid. Etiam per suspensionem Ordinis Minoris dissolvuntur Sponsalia ex parte Sponsæ. 2. 169. 2. Post Sponsalia illicitè Sponsus suscipit Ordines. 2. 169. 2. Si ab una parte emittatur votum ingrediendi in Religionem, ut facere potest, dissolvuntur Sponsalia ex parte alterius. ibid. Votum suscipiendi Ordines, emissum post Sponsalia, illicitum est, at dissolvit Sponsalia ex parte Sponsæ. ibid. Votum continentiae, emissum post Sponsalia, licitum est, quamvis dissolvat Sponsalia ex parte alterius, non verò ex parte voventis. ibid. Per matrimonium contractum cum altera, dissolvuntur Sponsalia ex parte Sponsæ, at ex parte contrahentis solum suspenduntur. 2. 170. 1. Secunda Sponsalia etiam juramento firmata, vel etiam cum secunda Sponsa intercesserit copula, non dissolvunt priora. ibid. Prior Sponsa cedere debet juri suo, si secunda grave patiatur damnum, non verò ipsa cedendo. 2. 170. 2. Per fornicationem Sponsæ ante Sponsalia, si id ignoravit Sponsus, & multò magis per sequentem, dissolvuntur Sponsalia, sicut etiam si patiatur osculum &c. ibid. Etiam per fornicationem Sponsi habitam post Sponsalia, vel per frequentia oscula, & tactus cum alia. ibid.

Si Sponsalibus aliquid superveniat, vel adfuerit antea, quod si fuisset prævisum, vel non ignoratum non contracta fuissent Sponsalia, dat justam causam à Sponsalibus recedendi. 2. 171. 1. Divitiæ inopinatio uni ex Sponsis supervenientes, non præbent justam causam recedendi à sponalibus. 2. 171. 2. Justa contradictio Parentum est justa causa recedendi à Sponsalibus. ibid. Item prudens timor exheredationis, si id non prævisum fuerit ante Sponsalia. 2. 172. 1. Qui culpâ suâ apposuit impedimentum dirimens, tenetur quærere dispensationem, & id etiam cum suo gravi incommodo. ibid. Quando intelligantur Sponsi renuntiasse juri resistendi à Sponsalibus. ibid. & seq. Habens defectum oculum sufficientem ad dissolvenda Sponsalia, potest eadem contrahere, si defectus non reddat matrimonium valde difficilius. 2. 172. 2.

Explicatur illa excommunicatio in nostra Diocesi Archiepiscopo reservata. *Sponsi de futuro sub eodem tetto pernoctantes, sine vestra, vel Vicarii Generalis licentia.* 2. 173. 2. Pridie, vel ipsa die, qua celebrandum est matrimonium, non solum Parochi, sed & Cappellani Curati possunt ab eadem absolvere. 2. 174. 1.

SPONSIO.

Sponsio est contractus, in quo duo, vel plures contententes de eventu, vel veritate alicujus rei, ad invicem sibi aliquid spondent, ut sit illius, qui veritatem fuerit assequutus. 1. 539. 2. Ad justitiam sponsionis necessaria est saltem ferè æqualis incertitudo rei affirmatæ, vel negatæ. ibid. Habens certitudinem ordinariè non potest retinere quod lucratus est, etsi alter dixerit velle spondere, quamvis habeat talem certitudinem. 1. 540. 1. Illicita est sponsio habens conditionem valde inducentem ad peccatum. ibid. Illicitæ, & invalidæ sunt sponsiones super vitâ, & morte S. Pontificis, & prohibentur sub excommunicatione Papæ reservata. ibid. Item super electione Cardinalium. ibid. Spurius. Vide *Illegitimus*.

STIPENDIA MISSARUM.

Stipendium Missarum præcipuè datur propter sub-

substantionem Ministris, sicut etiam dari potest pro extrinseco labore, seu gravamine. 2. 60. 1. & seq. Licet Sacerdos pacificetur de hujusmodi stipendio. 2. 60. 2. Justum stipendium Missarum non est opus adæquare integram sustentationem Sacerdotis. ibid. Illud est justum, quod datur juxta vigentem consuetudinem, vel juxta legem Synodalem. ibid. Aliquid de plus exigere ex pacto est Simoniacum. ibid. Episcopus aliquando decernere potest ne quid minus contractâ elemosynâ accipiat. 2. 61. 1. Si stipendium vel ex consuetudine, vel ex taxa non consistat in indivisibili, dandum est pinguis stipendium pro Missis relicti à Testatore, si hæreditas sit pinguis. ibid. Dum hæreditas sufficiens sit pro consueto stipendio, non potest hæres &c. facere alibi celebrare Missas cum minori stipendio. ibid. Augeri potest stipendium pro celebranda Missa cantata. ibid. Non potest augeri ratione celebrandi die festivo, nisi adfit legitima consuetudo; vel ratione celebrandi in Altare privilegiato. 2. 61. 2.

STIPENDIUM MISSARUM QUOAD OBLIGATIONEM INDE CONSURGENTEM.

Tot celebrande sunt Missæ, quot præscriptæ sunt ad rationem tributæ elemosynæ. 2. 61. 2. Et id, quamvis stipendium fuerit incongruum. ibid. Sacerdos, qui accipit stipendium, tenetur applicare pro illud dante totum fructum Sacrificii, tam ex opere operato, quam ex opere operantis. 2. 62. 1. Forte potest pro aliis applicare fructum specialissimum, sed non recipere stipendium. ibid. Sacerdos ordinariè non tenetur celebrare Missas determinatas à dante elemosynam, sed satisfacit celebrando Missam diei currentis. ibid. Sacerdos accipiens stipendium pro celebrando in Altare privilegiato, debet ibi celebrare; & si non faciat, tenetur ad restitutionem, si habuit stipendium pinguis. 2. 62. 2. Debet per seipsum Missas celebrare, si ita intendit dans elemosynam. ibid. Dum potest per alium celebrare, debet illi dare totum stipendium, quod accepit. ibid. & seq. Celebrans per alium potest sibi retinere partem elemosynæ, si verè liberaliter relaxetur. 2. 63. 2. Item potest retinere excessum, si detur pinguis stipendium non ratione Missæ, sed personæ. ibid. Item potest solum dumtaxat dare stipendium, qui ratione beneficii, vel legati facit per alium celebrare Missas sibi impositas. ibid. Executor testamentarius faciens alibi celebrare Missas minori stipendio, non potest pro se retinere quod superest. 2. 63. 2.

Accipiens stipendium pro Missis celebrandis non potest eas omittere titulo compensationis. 2. 63. 2. Non potest Missam differre, si pro causa urgente est celebranda. ibidem. Si dans elemosynam non consentiat in majorem dilationem, non potest celebrationem differre ultra mensem cum dimidio. ibidem. & seq. Incertus de stipendio non potest Missas differre, si affixæ sint temporis determinatio. 2. 64. 1. Non est celebranda Missa pro primo in futurum offerente stipendium. ibid. Qui habito stipendio omittit unam Missam celebrare, peccat graviter. ibid. Debet restituere stipendium, si non celebravit tempore assignato, nec amplius subsistat causa, ob quam Missæ erant celebrandæ. 2. 64. 2. Qui gratis promissit unam, vel plures Missas, non peccat graviter eas omittendo.

STUPRUM.

Stuprum est concubitus viri cum foemina virgine, quo eius integritas corrumpatur. 1. 383. 2. Non habet specialem malitiam, si Virgo consen-

tiat in sui deforationem. ibid. Habet specialem malitiam quoties virgo per violentiam, & dolum defloretur. Vide *Resistatio*.

SUBDIACONATUS, SUBDIACONUS.

Subdiaconatus dicitur Ordo Sacer, quia habet actum circa Vasa Sacra. 2. 151. 2. Ipsi materia est calix consecratus cum patena vacua, & forma sunt verba, quæ Ordinans profert in earum rerum traditione. 2. 153. 2. Liber Epistolarum vel est materia partialis hujus ordinis, vel solum complementum. ibid.

SUBSTITUTIO TESTAMENTARIA.

Substitutio testamentaria est vocatio unius, vel plurium ad hæreditatem, casu quo hæres, vel hæredes instituti à Testatore nolint, vel non possint adire hæreditatem. 1. 566. 1. Substitutio vulgaris habet locum quando aliquis vocatur ad hæreditatem, dum hæres institutus nolint, aut non valeat eam adire. ibid. Substitutio pupillaris datur, quando Parentes institunt filios hæredes, itaut, si decedant in ætate, in qua non possint facere testamentum, alterum vocant ad hæreditatem. ibid. Quæ sint necessaria ad hanc substitutionem. ibid. & seq. Substitutio exemplaris intervenit, quando parentes substituunt alium hæredem filiis fuiois, & mentecaptis, si moriantur in tali statu. 2. 566. 2. Substitutio reciproca datur, dum Testator plures instituit hæredes, eosque sibi invicem substituit. ibid. Substitutio fideicommissaria dicitur illa, qua quis non accipit hæreditatem immediatè à Testatore, sed median- te hærede prius instituto, & gravato ad restituendam alteri suam hæreditatem. ibid.

SUPERBIA.

Superbia est appetitus inordinatus propriæ excellentiæ. 1. 25. 2. Quatuor modis committitur. ibid. De sua natura est peccatum mortale. ibid. Ex ipsa oritur Vana Gloria, quæ inordinatè appetere facit manifestationem propriæ excellentiæ. ibid. Quando hæc sit peccatum mortale, & quando veniale. ibid. Non est peccatum mortale actu intendere principaliter Vanam Gloriam. 1. 26. 1. Quæ sint superbiæ remedia. 1. 27. 1. Superfluum. Vide *Elemosina*.

SUPERSTITIO.

Superstitio est vana, & falsa religio, seu vitium per excessum religioni oppositum, quo vel colitur Deus modo indebito, vel tribuitur creaturæ cultus divinus. 1. 246. 1. Cultus indebitus daretur, dum coleretur Deus cultu falso, & pernicioso, adhibendo nempe res ipsius cultui contrarias, vel non aptas ad eum colendum. ibid. & seq. Item datur cultus indebitus, dum coleretur Deus cultu vano, & superfluo non conducente, nempe ad Dei honorem, vel spiritualem profectum. 1. 246. 2. Superstitio, qua tribuitur creaturæ cultus soli Deo debitus, multipliciter accidit. ibid. Superstitio cultus falsi, seu turpis, & profani, est semper peccatum mortale. ibid. Superstitio cultus vani, & superflui non raro potest esse solum peccatum veniale. 1. 247. 1.

SUSPENSIO.

Suspensio est censura, qua Clerico prohibetur exercitium alicujus Ecclesiastici ministerii. 1. 133. 2. Proprium suspensionis est privare exercitio ordi-

dimis, aut Jurisdictionis. *ibid.* Suspendio ferenda est in scriptis, & in specie ipsius causa exprimens. *ibid.* Suspendio ab officio privat omni usu Ordinis, & Jurisdictionis, & cujuscumque ministerii, quod non potest exerceri nisi à Clerico, ut tali. *r. 133. 2.* Suspendio absolutè ab officio, non potest licitè ordinem suscipere, vel recipere beneficium. *r. 134. 1.* Suspendio ab ordine absolutè lata privat exercitio actus, qui sit ordini adnexus. *ibid.* Suspendio ab ordine superiore non censetur suspendio ab inferiore, & suspendio ab inferiore non censetur suspendio ab ordine superiore, si possit sine inferiore exerceri. *r. 134. 2.* Suspendio à jurisdictione absolutè lata, privat omni usu jurisdictionis spiritualis. *ibid.* Tales actus exerciti à suspendio vitando omnino sunt nulli. *r. 134. 2.* Si non sit vitandus, illicitè exercet, dum non fuerit requisitus. *ibid.* Suspendio à Beneficio privat fructibus, proventibus, & administratione beneficium. *ibid.* Suspendio potest retinere fructus, quousque Judicis sententià expolietur. *ibid.* Suspendio ab officio non intelligitur ipso facto suspendio à beneficio, vel è contra. *r. 134. 2. & seq.* Suspendio absolutè lata, non determinans an ab Officio, vel Beneficio, seu ab utroque, invalida potest reputari. *r. 135. 1.*

Non servans absque justa causa suspensionem, ordinariè peccat mortaliter. *r. 135. 1.* Suspendio ab ordine, vel officio, si illorum adus exerceat, incurrit Irregularitatem. *r. 135. 2.* Excusari poterit, si suspendio lata sit non per modum censuræ, sed per modum poenæ, & quando id sequatur. *ibid.* Nulla est prohibitio communicandi cum suspendis etiam vitandis. *ibid.*

Suspendio non potest afficere nisi Ecclesiasticos. *r. 135. 2.* Suspendio quæ ex jure afficit Clericos, non comprehendit Cardinales, aut Episcopos. *ibid.* Suspendio, & Interdictum, si ferantur in Clericos, non afficiunt Religiosos. *ibid.* Si suspendatur simpliciter aliqua Communitas, solum privat officis, & beneficiis, quæ competunt Communitati, ut tali. *r. 136. 1.* Si feratur etiam in singulas personas Communitatis, non afficit personas innocentes quoad officia, & beneficia particularia ipsarum. *ibid.* Si personæ Innocentes non fervent suspensionem latam in Communitatem, ut talem, non incidunt in Irregularitatem. *ibid.* Suspendio, quæ verè sit poena gravis, non potest ferri nisi ob culpam gravem, secus si inferat poenam levem. *ibid.*

Appellatio rationalis præcedens suspensionem eam omnino impedit. *r. 136. 1.* Si apponatur post latam suspensionem, non valet impedire suspensionem ab officio, & ingressu Ecclesiæ, bene verò alias suspensiones. *ibid.* Suspendio lata per modum censuræ solum aufertur potest per absolutio-nem. *ibid.* Si lata sit in Communitatem, ab ea potest absolvi solum qui habet jurisdictionem contentiosam in eadem. *r. 136. 2.* Lata per modum poenæ cessat transactio tempore, quo durare debebat, vel adimpleta conditione, sub qua lata est. *ibid.*

Suffragatio. *Vide Detractio.*

SUSTENTATIO.

Quæ attendenda sint pro congrua Clerici sustentatione. *r. 414. 2.*

SYNTHERESIS.

Syntheresis est habitus primorum principiorum practitorum. *r. 1. 1.* In quo differat à Conscientia. *ibid.*

T

TAbacum. *Vide Eucharistia quoad subjectum.*

TACTUS.

Tactus impudici facti sine justa causa in propriis verendis, ordinariè loquendo, sunt peccata mortalia. *r. 377. 1.* Si non sint diuturni, nec facti ob delectationem capiendam, possunt excusari à gravi culpa. *ibid.* In praxi difficile est excusare à gravi culpa tactus inhonestos factos cum persona ejusdem sexus. *ibid.* Tactus inhonesti facti inter personas diversi sexus sunt semper peccata mortalia. *ibid.* Contractatio manuum feminae maximè facta ex advertentia, & aliquo tempore protracta ob sensibilem delectationem, est peccatum mortale. *r. 377. 2.*

TENTATIO DEI.

Tentatio Dei est experimentum, quod nulla interveniente justa necessitate, aut utilitate, fit verbis, aut factis alicujus Divinæ perfectionis. *r. 256. 2.* Ex parvitate materiae nunquam est peccatum veniale. *ibid. & seq.* Dicitur expressa, quando ea intentione fit aliquid, ut experimentum sumatur de aliquo Divino attributo. *r. 257. 1.* Dicitur interpretativa, quando quis aliquid facit, vel dicit, quod ad nihil aliud videtur ordinabile nisi ad experimentum sumendum. *ibid.* Hujusmodi tentationes specie non differunt. *ibid.*

TESTAMENTUM.

Testamentum est ultima voluntas cum directa hæredis institutione. *r. 554. 1.* Testamentum solemne habet omnes solemnitates à jure præscriptas, secus non solemne, seu privilegiatum. *ibid.* Testamentum scriptum, seu clausum, est quod fit scripturâ, & obfirmatum traditur. *ibid.* Nuncupativum factum, si sine scriptura fiat coram testibus necessariis. *ibid.* Ad valorem testamenti scripti ultra institutionem hæredis &c. requiruntur septem testes idonei, & ad id rogati. *ibid.* Ad valorem testamenti nuncupativi necessaria est institutio hæredis, designando personam determinatam, quæ designatio non potest fieri per schedulam post mortem legendam, vel ab altero cui commiserit Testator. *r. 554. 2.* Requiritur septem testes idonei ad id rogati, coram quibus Testator per se, vel ad interrogationem alterius manifestet suam voluntatem. *ibid.* Si moriatur Testator antequam testamentum sit absolutum, quia nempe alia erat dicturus, corrumpit Testamentum, si non instituerit hæredes, qui aliàs venirent ab intestato. *r. 555. 1.* Si adint quæ necessaria sunt de jure naturæ, in foro conscientia sustinetur potest Testamentum, cui desint juris solemnitates. *ibid.* Etiam pro foro externo sustinentur fideicommissa, & legata facta à Testatore in testamento minus solemniter, si hæres ab intestato per seipsum audierit. *ibid.* Idem dicitur potest, si per seipsum audivit institui hæredem aliquem extraneum. *ibid. & seq.* Postquam Judex declaraverit nullum, testamentum factum sine solemnitatibus, non potest etiam quoad forum conscientia retineri quod habitum est ex testamento minus solemniter. *r. 555. 2.*

Juxta Statutum Lucense, si de Testamento appareat publicum instrumentum, factum adfuisse tres testes, masculos, idoneos, quamvis non rogatos. *r. 550. 2.* Si de eo non appareat publicum instrumentum.

mentum, requiruntur quinque testes. *ibid.* Si Testamentum fuerit scriptum manu Testatoris, factum est si subscribatur à tribus testibus idoneis, etiam non rogatis. *ibid.*

TESTAMENTUM QUOAD CAUSAM PIAM, ALIAQUE PRIVILEGIA.

Testamentum, seu Legatum ad causas pias dicitur quod factum est intuitu alicujus rei spiritualis. *r. 550. 2. & conf. 9.* Non sufficit in hærede, seu legatario esse motivum pium, si ex eo non est motus Testator ad aliquid testandum, vel legandum. *ibid.* In dubio potius præsumendum Testatorem aliquid verè pium respexisse. *r. 557. 1.* Ad valorem Testamenti ad causas pias, factum est si hæredi ab intestato constet de voluntate Testatoris, vel duo testes audierint quid Testator ad causam piam destinaverit. *ibid.* Item si Testator solo nutu expresserit suam voluntatem, vel constet de ipsius voluntate ex ejusdem subscriptione. *ibid.* Item si generaliter instituitur hæres, aliqua causa pia, vel committatur alteri designanda. *r. 557. 1. & seq.* Si neque implicite designetur hæres in testamento ad causam piam, non valere potest in vi testamenti, sed solum Codicilli. *r. 557. 2.*

Testes pro Testamento ad causas pias non oportet esse rogatos, & possunt esse etiam mulieres. *r. 557. 2.* Qui à jure canonico excluduntur à ferendo testimonio, neque sunt testes idonei pro testamento ad causas pias. *ibid.* Dum non constet aliunde de voluntate Testatoris, pro Testamento ad causas pias requiruntur duo testes legitimi. *ibid.* Hujusmodi testes non sunt de substantia testamenti ad causas pias, sed necessarii solum ad probationem, si non constet de voluntate Testatoris. *r. 558. 1.* Testamentum validum quoad causas pias sustinetur etiam quoad legata profana, etsi non adferint juris solemnitates. *ibid.* Testamentum ad causas profanas nullum, sustinetur quoad legata pia, si adint quæ ad ipsorum valorem requiruntur. *ibid.* Testamentum imperfectum quoad voluntatem non attenditur neque in ordine ad causas pias. *r. 558. 1.* Secus si solum sit imperfectum, quia non fuit absolutum. *ibid. & seq.*

Testamentum inter Liberos est privilegiatum, & factum ad ejus valorem, ut interveniant ea, quæ necessaria sunt de jure naturæ, & gentium. *r. 558. 2.* Nullus filius prætereundus est saltem quoad legitimam. *ibid.* Si simul cum filiis instituat hæres persona extranea, invalida est dispositio ex defectu solemnitatum. *ibid.* Testamentum militis existentis in bellica expeditione, sufficit si habeat quæ necessaria sunt de jure naturæ, & gentium. *r. 558. 2.* Ad Testamentum factum tempore pestis non valde grassantis, factum est si interveniant non simul, sed successivè testes, qui de jure requiruntur. *r. 559. 1.* Si pestis valde sæviat, ita ut difficiliter haberi possint testes à jure requisiti, sufficit si adint, quæ requiruntur de jure naturæ, & gentium. *ibid.*

TESTAMENTUM QUOAD EOS, QUI ILLUD FACERE NON POSSUNT.

Non habentes usum rationis, seu Amentes non possunt facere testamentum. *r. 559. 1.* Si illud inceperint, & perfecerint tempore lucidi intervalli, validum est. *r. 560. 1.* Muti, & Surdi à nativitate non possunt facere Testamentum. *ibid.* Si tales effecti sint in decursu vitæ, possunt testari, si per Scripturam valeant exprimere suam voluntatem. *ibid.* Testamentum factum ab Impubere nullum est. *ibid.* Filius-familias existens sub patria potestate non potest testari nisi de bonis castrensibus,

aut quasi castrensibus. *ibid.* Qui declaratus est prodigus, adeoque interdicta administratio bonorum, nullatenus potest testari. *r. 560. 2.* Rei quorundam criminum testari prohibentur. *ibid.* Qui ex jure inhabiles sunt ad testandum, valent testari ad causam piam, dum non sit cum præjudicio tertii. *ibid.* Testamenta Clericorum de bonis beneficiis quoad causas profanas, nec licita sunt, nec valida. *ibid. & seq.*

Testamentum est semper revocabile, quamvis fuerit juramento firmatum. *r. 575. 1.* Si gravis superveniat causa revocandi, etsi fuerit juramento firmatum, licitè revocatur. *r. 575. 2.* Quando primum Testamentum revocet secundum, & è contra. *ibid.*

TESTIS.

Testis, qui putavit dicere veritatem, non tenetur se retractare cum gravi incommodo. *r. 587. 1.* Testis formaliter falsus, si fuit causa efficax damni, debet se retractare cum gravi incommodo, quoties retractatio sit profutura. *r. 587. 2.* Testis legitime interrogatus tenetur fateri veritatem. *r. 588. 1.*

Testes alii sunt legitimi, qui non patiuntur exceptionem à jure, alii legitimi, qui exceptionem patiuntur. *r. 600. 2.* Alii singulares, qui nempe discordant ab aliis, alii contestes, qui ab aliis non discordant. *ibid.* Plures à jure repelluntur à testificando. *ibid. & seq.* Dum veritas aliter haberi non potest, admittuntur etiam testes de jure inhabiles, maxime in criminibus exceptis. *r. 601. 1.* Unicus testis juratus probat quoad existentiam impedimenti matrimonii &c. vel si agatur de læsione Minoris. *ibid.* Duo testes legitimi, jurati, contestes, & qui per se immediatè cognoverint rem, de qua testificantur, sufficiunt ad plenam probationem. *r. 601. 2.*

Testes tenentur respondere Judici procedenti per viam Inquisitionis, si adint infamia delicti, vel indicia sufficientia ad semiplenam probationem. *r. 588. 1. & r. 601. 2.* Dum Judex inquirat inquisitione speciali, testis tenetur fateri veritatem. *r. 588. 2.* Si procedat per viam accusationis, testis tenetur respondere. *ibid.* Si nihilominus Accusator unicum tantum testem, qui rem sciat, adducat, probabile valde est istum testem non debere manifestare veritatem. *r. 602. 1.* Qui alii non teneantur manifestare delictum ad Judicis interrogationem. *ibid.* Consanguinei, & Affines Delinquentis intra quartum gradum non tenentur testari contra ipsum in criminibus non exceptis. *ibid.* Filii etiam in criminibus non exceptis non tenentur testificari contra Parentes, si alii sint, qui crimen possint probare. *ibid.*

Unusquisque tenetur se offerre ad testificandum in favorem Innocentis, si id possit facere sine gravi incommodo. *r. 602. 2.* Si in judicio vocatus occultet veritatem, non tenetur ad restitutionem damnorum, quæ patitur Innocens. *ibid.*

Explicatur sequens excommunicatio in Lucana Diocesi reservata. *Ferentes falsum testimonium, veritatem negantes, aut occultantes legitime interrogati in judicio in alterius grave damnum. r. 589. 1.*

THESAURUS.

Thesaurus improprius, cujus nempe Domini, vel hæredum extat memoria, Domino est restituendus. *r. 407. 1.* Thesaurus propriè dictus est vetus depositio pecuniæ, vel rerum pretiosarum, cujus non extat memoria. *ibid.* Thesaurus inventus arte magicà à Judice totus adjudicandus est Fisco. *r. 407. 2. Do.*

2. Dominus fundi debet ejusdem partem habere, si non fuit author, ut arte magicâ inveniretur. *ibid.* Thefaurus inventus in proprio fundo, vel in loco, ubi nullus habeat dominium proprietatis, totus est Inventoris. *ibid.* Thefaurus casu inventus in alieno fundo, est dividendus inter Inventorem, & Dominum fundi. *r. 407. 2.* Thefaurus de industria adinventus in alieno fundo, ante sententiam Judicis est, ut supra, dividendus, quamvis Judex possit totum Domino adjudicare. *ibid.* Idem dicendum, si effodiatur de licentia Domini, dum ipsi celetur, ibi esse Thefaurum. *ibid.* Si quis effodat de licentia Domini, manifestando habere conjecturas ibi esse thefaurum, totus est Inventoris, nisi aliud in pactum deducatur. *r. 407. 2.*

Casu inveniens thefaurum in fundo, cujus unus habeat dominium directum, alter utile, acquirat medietatem, & altera medietas est inter predictos dividenda. *r. 407. 2.* Si inveniatur ex industria, post sententiam Judicis totus est Dominorum. *ibidem.* Si inveniatur Dominus directus, habet medietatem ut Inventor, & partem alterius medietatis, ut Dominus. *ibid.* Simplex Usufructuarius nil habet de thesauro invento. *ibid.*

TITULUS PRO ORDINIBUS SACRIS.

Titulus, unde quis promoveri possit ad Ordines Sacros, est beneficium sufficiens ad congruam sustentationem, pensio, seu patrimonium, quando ita exposcat utilitas Ecclesiæ, & paupertas religiosa. *r. 158. 2.* Episcopus ordinans sine titulo Religiosum non professum, remanet ipso jure per annum suspensus à collatione Ordinum, & Ordinatus ab executione Ordinum, & fit Irregularis in eis ministrando. *ibid.* & seq. Ordinati titulum simulando, non remanent suspensi. *r. 159. 1.*

Beneficium, ad cujus titulum quis vult ordinari, debet esse sufficiens ad honestè vivendum, nec potest suppleri adjectione patrimonii existentis extra Diocesim. *r. 159. 1.* Debet pacificè possideri. *r. 159. 2.*

Patrimonium ad cujus titulum aliquis vult ordinari, debet esse sufficiens ad congruam sustentationem, & constitutum super re immobili certa. *r. 159. 2.* Bona constituta patrimonium, non debent esse hypothecata pro aliquo debito. *ibid.* Non potest patrimonium, ad cujus titulum aliquis fuit ordinatus, alienari, sicut nec beneficium resignari. *ibid.* Potest de consensu Episcopi restitui patrimonium illi, qui dedit, si appositum fuerit pactum de eo restituendo, quoties Ordinatus fuerit aliunde provifus. *ibid.* Quid dicendum de donatione patrimonii cum pacto de retrodonando, postquam aliquis fuerit ordinatus. *ibid.* Alienatio patrimonii facta à non habente unde honestè sustentetur, irrita est. *r. 159. 2.* Secus si habeat, unde honestè sustentetur. *r. 160. 1.*

TRANSACTIO.

Transactio est pactio non gratuita de re dubia, lite, sive controversiâ non finita. *r. 348. 1.* In transactione juxta proportionem dubii, uni, vel alteri magis, vel minus est adjudicandum. *ibid.* Transigentes non debent sine causa rationabili à partibus recedere. *ibid.*

TREBELLIANICA.

Per Trebellianicam intelligitur in materia testamentorum quarta pars bonorum, quæ competit hæredi fideicommissario. *r. 364. 2.*

V

V Agus. Vide *Matrimonium Clandestinum.*

VANUS ORNATUS.

Vanus ornatus importat superfluitatem ornamentorum ad augendam pulchritudinem ob vanam gloriam captandam. *r. 26. 2.* Quando ornatus sit licitus, vel illicitus. *ibid.*

Vestigal. Vide *Gabella.*

VENDITIO QUOAD EVICTIONEM.

Evisio est recuperatio apud Judicem rei suæ, quam alter justo titulo adquisierat. *r. 491. 2.* Quæ requirantur, ut venditor teneatur de evictione. *ibid.* Postquam res fuit evicta, Venditor tenetur restituere totum pretium, si tota fuit evicta, & pars pretii, si fuit evicta pars. *ibid.* Si solum pars fuit evicta, emptor non potest agere ad rescissionem contractus. *ibid.* Venditor, postquam res fuit evicta, debet etiam restituere emptori lucrum cessans, damnum emergens, & expensas, quas fecit in re evicta &c. *r. 492. 1.* Si processit bona fide ad hæc non tenetur nisi post Judicis sententiam. *ibid.* Quando Venditor non teneatur ad evictionem. *ibid.* & seq.

Viaticum. Vide *Eucharistia.*

VOLUNTARIUM.

Voluntarium procedit à principio intrinseco cum cognitione omnium pertinentium ad actionem. *r. 8. 1.* Voluntarium in se est illud, quod immediate est volitum. *ibid.* Voluntarium in causa datur, quando primò, & per se est volita causa illius. Voluntarium directum est quod primò intenditur, & indirectum, quod primò non intenditur. *ibid.* Voluntarium explicitum, datur, dum quis actu expresso aliquid vult, & implicitum, quando interpretatur aliquid velle. *r. 8. 2.* Voluntarium liberum datur, quando voluntas potest aliquid velle, & nolle, & necessarium datur quando non potest non velle. *ibid.* Voluntarium actuale importat voluntatem actu velle. *ibid.* Voluntarium virtuale datur, quando actus voluntatis intervenit in aliquo effectu. *ibid.* Voluntarium habituale, nec actu datur, nec perseverat in effectu, sed ita dicitur, quia non fuit retractatum. *ibid.*

VOTUM.

Votum est promissio deliberata, facta Deo de bono meliori. *r. 292. 2.* Ad votum sufficit virtualis deliberatio. *r. 293. 1.* Promissio, quæ nullatenus respiceret Deum, non haberet rationem voti. *r. 293. 1.* Votum simplex, & solemne accidentaliter differunt, quia in hoc servantur solemnitates inductæ ab Ecclesiâ. *ibid.* Votum absolutum non pendet ab ulla conditione, sicut votum conditionale. *ibid.* Votum poenale habet adjunctam poenam, si transgrediatur, & aliquando obligat ad solam poenam. *ibid.* Votum reale est de re externa distincta à vovente, & personale est de actione facienda à vovente. *r. 293. 2.*

Non datur verum Votum sine animo se obligandi. *r. 293. 2.* Ad contrahendam obligationem sufficit, si vovens saltem in consilio sciat votum aliquam parere obligationem. *ibid.* Non semper peccat graviter vovens, non habens animum se obligandi, seu exequendi. *ibid.*

Ma

Materia voti debet esse de re meliori, hoc est non impedire quod melius est. *r. 293. 2.* & seq. Etiam vovere rem venialiter malam, est peccatum grave. *r. 294. 1.* Potest esse validum votum habens præsuppositivè, vel concomitanter peccatum. *ibid.* Nullam est votum, si vovens habeat pro sine primario aliquid peccaminosum. *ibid.* Materia voti non debet esse de re ex sua natura indifferente, vel referri ad finem indifferentem. *r. 294. 2.* Non refertur ad finem indifferentem, quod refertur ad consequendum bonum temporale honestum. *ibid.* Materia voti non debet esse vel physicè, vel moraliter impossibilis. *ibid.* Si materia voti partim sit impossibilis, partim non, vovens ad nihil tenetur, si ad totam se obligavit per modum unius, vel si sit indivisibilis, secus si divisibilis. *r. 295. 1.* Impossibilitate principali corrumpit accessorium. *ibid.* Impossibilitate accessorio non corrumpit principale, si hoc non reddatur valde difficilius, quia poni non potest accessorium. *ibid.* Votum disjunctivum, si materia sit partim bona, partim mala, nullam parit obligationem. *r. 295. 2.*

VOTUM QUOAD OBLIGATIONEM.

Transgressio voti est ex genere suo peccatum mortale. *r. 296. 2.* Est peccatum leve, si vovens non intellexit se obligare nisi sub levi, vel si materia voti levis est. *ibid.* Levitas materiæ consideratur in ordine ad levem cultum, qui Deo exhibetur votum adimplendo. *r. 297. 1.* Pluries transgredi votum in materia levi est peccatum veniale, si parvæ materiæ non coalescant. *ibid.* Quando intelligantur coalescere. *ibid.*

Votum factum ex gravi metu injusto in ordine ad illud extorquendum, nullum est. *r. 297. 2.* Votum factum ex errore circa substantiam voti, vel circa substantiam rei promissæ nullam inducit obligationem. *ibid.* Idem dicendum de voto emisso ex errore circa finem intrinsecum, vel extrinsecum illius. *ibid.* & seq. Votum emissum ex errore circa circumstantias graves, & notabiles rei promissæ, nullum est, si non sit votum solemne. *r. 298. 1.*

Dubitans an emisit votum, non tenetur illud adimplere. *r. 298. 2.* Dubitans de adimplimento voti debet adimplere, si non possit deponere dubium ex ratione verè probabili. *ibid.* Dubitans an votum emisit cum sufficienti cognitione, tenetur ad votum, si non emisit ante septennium. *ibid.* Tenetur ad votum, qui dubitat an in vovendo habuerit finem bonum. *ibid.* Dubitans de majori, vel minori quantitate rei promissæ, tenetur solum ad minorem. *ibid.*

Votum emissum sub conditione impossibili nullum est. *r. 299. 1.* Condicio turpis, quæ destruat substantiam voti, vel habeatur pro fine à vovente, reddit votum nullum. *ibid.* Votum factum sub conditione possibili, & honesta, adimplendum est post adventum conditionis. *ibid.* Si votum pendeat à pluribus conditionibus disjunctivè, sat est unam verificari, secus si appositæ sint copulativè. *ibid.* Non obligat votum conditionale, quando conditio solum adimpletur in æquivalenti. *ibid.* Si quis etiam multoties impediat conditionem voti ab altero ponendam, peccat, sed non tenetur ad votum. *r. 299. 2.*

Votum de sola poena subeunda, si quis aliquid fecerit, non impedit hoc facere, sed solum obligat ad poenam. *r. 299. 2.* Non est obligatio ad poenam subeundam, quoties inculpabiliter factum sit quod quis voto promissit non facere. *r. 300. 1.* Vel etiam, si quis illud fecerit poenæ voto adjectæ obli-volentis vota purè poenalia obligant ad poenam

subeundam solum in prima transgressione. *ibid.* Si votum sit de aliquo non faciendo, & de poena subeunda si fiat, obligat ad poenam semper cum transgrediatur, si poena non sit valde gravis. *r. 300. 1.*

Si non designatum sit tempus pro adimplimento voti, adimplendum est statim moraliter fieri potest. *r. 300. 1.* Ad videndum quando dilatio executionis sit culpa gravis, etiam attendendum an ex dilatione votum minuat. *r. 300. 2.* Si quis assignavit tempus pro voto adimplendo, tunc adimplendum est. *ibid.* Si tale tempus habeat latitudinem, anticipanda est adimpletio, quoties postea videatur impedienda. *ibid.* Quando cesset obligatio voti, si adimpleri non potuit tempore assignato. *ibid.* & seq.

Votum personale debet satisfieri ab ipso vovente, quamvis possit per alium satisfacere, si præcipue attendit aliorum utilitatem, non proprium laborem. *r. 301. 1.* Successores non tenentur ad vota personalia Antecessorum in vi voti, sed vi contractus, seu longævæ consuetudinis. *ibid.* Vota quæ parte sunt realia, dummodo non sint talia solum accessorie, adimpleri possunt per alium. *r. 301. 2.* Hæres debet solvere vota realia defuncti, solum prius ere alieno, & detractâ & legitimâ. *ibid.* Hæres partialis solum tenetur partialiter solvere vota realia defuncti. *r. 302. 1.*

VOTUM, ET JURAMENTUM QUOAD CESSATIONEM OBLIGATIONIS.

Qui habet potestatem relaxandi obligationem voti, habet etiam posse relaxare juramentum, quod cedit in cultum Dei, vel Sanctorum, vel juramentum, ex quo homo nullum jus adquisierit. *r. 303. 1.* Juramentum factum in favorem hominis, non potest relaxari ab habente potestatem relaxandi vota. *r. 303. 2.* Juramenta & vota possunt relaxari ab habente potestatem dominativam supra materiam. *ibid.* Ecclesia habet potestatem relaxandi juramenta, homini præstita, ob bonum commune, vel ad injustitiam removendam. *ibid.* Potestas secularis solum habet posse relaxare juramenta præstita in sui favorem. *r. 303. 2.* Potest etiam indirectè impedire obligationem juramenti. *ibid.* Juramentum factum principaliter in favorem determinatæ personæ, vel si tota res promissa cedat in favorem illius, potest ab eadem persona remitti. *ibid.*

Cessante sine proximo juramenti, vel voti pro semper hæc cessant obligare. *r. 304. 1.* Cessante tali sine partialiter, si materia voti &c. sit partibilis, in parte est adimplendum. *r. 304. 2.* Si talis superveniat mutatio, ut materia voti &c. sit moraliter diversa, cessat illius obligatio. *ibid.* & seq. Vide *Commutatio, Dispensatio, Irritatio.*

VOTUM PAUPERTATIS.

Conveniens est Religiosum ratione voti Paupertatis, nunquam aliquid accipere, vel distrahere absque expressa licentia Superioris. *Conf. 23. n. 3.* Si adsit conveniens necessitas, & non possit expressè expostulari licentia, sufficit præsumpta. *n. 4.* Religiosus accipiens, vel distrahens de licentia tacita Superioris non est transgressor Voti paupertatis. *n. 8.* Quando hæc tacita licentia interveniat. à num. 9. Quæ sit licentia præsumpta. *Conf. 23. n. 13.* Religiosus operans ex sola licentia præsumpta violat votum paupertatis, quoties Superior talis sit, ut optet impedire relaxationem. num. 18. Quando taciturnitas Superioris indicet ipsum consentum. à n. 24. Quando consuetudo aliquid accipiendi, vel distrahendi sine expressa licentia indicet consentum Superioris. *ibid.* à n. 29. Subditus

accipiens, vel distrahens contra licentiam, quamvis injustè denegatam, transgreditur votum paupertatis, dum à lege validiore non cogatur accipere, vel distrahere. Conf. 23. à n. 38.

Licentia Superioris expendendi in usus etiam illicitos non eximit Religiosum à transgressione. Voti paupertatis. Conf. 25. n. 7. Item si etiam cum tali licentia retineat quæ sibi sunt superflua. ibid. à n. 12. Licentia accipiendi, vel distrahendi concessa ab Antecessore perseverat tempore Successoris, si ab eo non revocetur. ibid. n. 19. Religiosus degens in aliquo Monasterio tanquam hospes, potest accipere, vel distrahere de licentia Superioris sui Monasterii. ibid. n. 21.

Superior Religiosus ordinariè non debet concedere licentiam Subdito expendendi pecuniam ad suum beneplacitum. Conf. 25. n. 23. Prefata generalis licentia non se extendit ad usus illicitos. ibid. à n. 24.

USURA.

Usura est lucrum immediatè proveniens ex mutuo. 1. 494. 1. Dicitur palliata quando mutuum palliatur sub specie alterius contractus, ad recipiendum lucrum sub ficto titulo illius. 1. 494. 2. Usura illicita est jure naturali, divino, & ecclesiastico. ibid. Usura mentalis, qua quis sperat sibi aliquid dandum à mutuatario ex justitia, non ex gratitudine, aut liberalitate, illicita est, & restituendum est quod ita dedit Mutuatarius. 1. 495. 1. Secus, si Mutuatarius dedit liberaliter, quamvis mutuans acceperit tanquam ex Justitia debitum. ibid.

Mutuans potest sine usura obligare mutuatarium ad exhibendam amicitiam, non verò extraordinaria obsequia. 1. 495. 2. Non potest deducere in pactum remissionem offensæ, si alià ad eam remittendam Mutuatarius non tenebatur. ibid. Potest ex vi mutui obligari ad ea, ad quæ tenetur ex Justitia, vel Charitate. ibid. & seq. Non potest sine usura imponi Mutuatario obligatio ad remutuandum. 1. 496. 1. Non potest deduci in pactum ut Mutuatarius det aliquid ex benevolentia, vel gratitudine. ibid.

Ratione lucri cessantis, vel damni emergentis Mutuans potest aliquid exigere à Mutuatario. 1. 497. 1. Oportet tamen lucrum cessare, vel damnum emergere ratione mutui. ibid. An dicatur cessare, si Mutuans habebat aliam pecuniam, quam mutuatam, dum eam volebat negotiationi exponere. ibid. Item oportet monere Mutuatarium de lucro cessante, vel damno emergente. 1. 497. 2. Si mutuum extorqueatur vi, & fraude, solvenda sunt lucrum cessans, vel damnum emergens, etsi non deducta fuerint in pactum. ibid. Idem dicendum, si mutuatarius sit in mora culpabili restituendi. ibid.

Etiam ratione periculi amittendæ fortis, vel plurium molestiarum in ea recuperanda, licet à Mutuatario aliquid accipere. 1. 497. 2.

Non est licitum aliquid accipere à Mutuatario, quia debeat se privare per aliquod tempus suâ pecuniâ. 1. 498. 1. Si poena non apponatur ad palliandam usuram, licitè apponitur, & exigitur ab Usurario existente in mora culpabile. ibid. & seq. Illicitè additur mutuo pactum legis commissoriæ. 1. 498. 2. Item pactum utendæ, vel percipiendæ fructus pignoris. ibid. & seq. Gener potest percipere fructus fundi fructiferi ipsi dati, pro affectatione dotis. 1. 499. 1.

USURA QUOAD OBLIGATIONEM RESTITUENDI.

Usurarius non acquirit dominium rerum, quas immediatè acquirit per usuras. 1. 502. 1. & Conf. 1. Usurarius acquirit dominium rei emptæ pecuniâ usurariâ. ibid. Tenetur restituere quidquid habuit supra fortem, & omnia damna, quæ passus est Mutuatarius. 1. 502. 2. Non restitente Usurario tenentur restituere omnes illi, qui proximè, & efficaciter concurrerunt ad usuras percipiendas. ibid. Secus qui remotè. 1. 503. 1. Hæredes Usurarii tenentur restituere quidquid Usurarius injustè acquisivit. ibid. Si plures sint hæredes, unusquisque tenetur pro rata restituere. ibid. Donatarii, & Legatarii Usurarii nil tenentur restituere, si hæreditas sit sufficiens ad restituendum. ibid.

Qui ex ignorantia fecerunt contractum usurarium non tenentur restituere, si habebant alium justum titulum lucrandi, secus qui scienter. 1. 503. 1. & seq.

Quæ sint Poenæ Usurarium. 1. 503. 2.

UXOR.

Uxor tenetur removere à Marito occasiones peccandi, ipsumque alere, si sit pauper. 1. 353. 2. Tenetur sub gravi obedire Marito aliquid precipienti, si valde conducat ad domesticam gubernationem, & bonos mores. ibid. Non potest, invito Marito, sibi usurpare jus gubernandæ domus, si Maritus sit capax. ibid. Debet in obsequio Viri permanere, non tamen tenetur ad obsequia villæ, si sit nobilis. 1. 353. 2. Si ante matrimonium non fuit initum pactum de non mutando domicilio, Uxor tenetur sequi maritum, etsi absque gravi causa aliò migrantem. ibid. Si adfuit tale pactum, non tenetur sequi Maritum aliò migrantem absque justa causa. 1. 354. 1.

Uxor habens Cicisbejum, nullatenus est absolventa. 2. 119. 2.

L A U S D E O .

F I N I S .

